ГІСТОРЫКА-ДАКУМЕНТАЛЬНЫЯ ХРОНІКІ ГАРАДОЎ І РАЁНАЎ БЕЛАРУСІ

ШМАТТОМНАЕ ВЫДАННЕ СТВАРАЕЦЦА ПАВОДЛЕ РАШЭННЯ ЎРАДА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ПАЛЯЦЬ

ПЕТРЫКАЎСКІ РАЁН

МІНСК «УРАДЖАЙ» 1995

ББК 63.3(4 Беи)
П 15
УДК 947.62

Рэдакцыйная калегія:

А. В. БІЧАН, А. Л. ПЕТРАШКЕВІЧ, Б. В. УЛЬЯНКА, В. Р. ФЕРАНЦ, У. І. ХІЛЯ

Раённая камісія па стварэнню гістарычна-дакументальнай хронікі:

М. А. ЮХНЕВІЧ (старшыня камісіі), А. І. БРАІМ, В. С. ВЯРГЕЙ, С. Л. ІЛЬЯНКОЎ, Г. М. КАРНЕЙЧЫК, М. К. СЕЛЕХ, А. В. СОЛАХАЎ, А. С. ФЯДОСІК, В. М. ЧАРНОБЫЛЕЦ, М. П. ШАМРЫЛА

Рэдактар-укладальнік В. Р. ФЕРАНЦ

Арганізацыйна-метадычны цэнтр па выданню гістарычна-дакументальных хронік Памяці Міністэрства культуры і друку Беларусі:

А. Л. Петрашкевіч (кіраўнік цэнтра), У. І. Лемяшонак (галоўны рэдактар), А. П. Ярохін (галоўны метадыст), М. З. Башлакоў (вядучы рэдактар), З. Л. Яцкевіч (рэдактар)

Распрацоўка мастацка-тэхнічнага афармлення серыі *В. А. Рагалевіча*

Мастак *Э. Э. Жакевіч*

Памяць: Гіст.-дакум. хроніка Петрык. р-на / Рэд.-укл. П 15 В. Р. Феранц. — Мн.: Ураджай, 1995. — 639 с., [8] л. іл.
ISBN 985-04-145-1.

У гістарычна-дакументальнай хроніцы на аснове архіўных даных, матэрыялаў музеяў, успамінаў удзельнікаў падзей, што адбываліся на Петрыкаўшчыне, артыкулаў і мастацкіх твораў расказваецца аб гісторыі Петрыкава, яго мінулым і сучасным, аб вядомых людзях, якія вызначыліся на полі бітваў і ў мірнай працы. Асаблівая ўвага ўдзяляецца Вялікай Айчыннай вайне і партызанскаму руху, цяжкім крывапралітным баям на тэрыторыі раёна за яго вызваленне. Прыводзяцца спісы жыхароў, што бязвінна пацярпелі ў гады сталінскага беззаконня, землякоў, якія загінулі на франтах Айчыннай вайны і ў партызанскіх атрадах, воінаў, загінуўшых на тэрыторыі раёна, а таксама мірных жыхароў — ахвяр фашысцкага тэрору.

9470600000—039
П ———————— Без аб'яўл.— 95 **ББК 63.3(4 Беи)**
М 305(03) — 95

ISBN 985-04-145-1

© Выдавецтва «Ураджай», 1995

На высокім беразе Прыпяці ў Петрыкаве, адкуль адкрываюцца шырокія далягляды на зарэчныя прасторы, помнік воінам-вызваліцелям

35—10 тысяч гадоў да н. э. Эпоха верхняга палеаліту. Станаўленне чалавека сучаснага вобліку. Верагоднасць з'яўлення першага чалавека на Петрыкаўшчыне. Канец ледавіковага перыяду

9—5 тысячагоддзяў да н. э. Эпоха мезаліту. Пачатак сучаснага геалагічнага перыяду — галацэну. З'яўленне абарыгеннага насельніцтва — паселішчы Дарашэвічы, Макарычы, Ляскавічы, Майсеевічы, Навасёлкі (на Прыпяці)

5—3 тысячагоддзі да н. э. Эпоха неаліту—паселішчы днепра-данецкай культуры: Навасёлкі (на Прыпяці), Дарашэвічы, Галубіца, Шастовічы, Майсеевічы, Мардзвін, Снядзін, Вялаўск, Кабачок, Вышалаў, Петрыкаў

2 тысячагоддзі да н. э. Эпоха бронзы. Прадстаўлена культурамі: сярэднедняпроўскай — паселішчы Багрымавічы, Турок, Майсеевічы, Шастовічы, Капаткевічы, Петрыкаў (уроч. Беркава Гара, Белка), Снядзін;

Хаты тут няроўныя, як і людзі... Сядзіба дзеда Талаша ў Навасёлках

14—12 ст. да н. э.	усходнетшынецкай — паселішчы Навасёлкі (на Прыпяці), Слабодка Чалюшчавіцкая, Майсеевічы, Шастовічы, Востраў, Мардзвін;
11—9 ст. да н. э.	лебядоўскай (Багрымавічы). Месцазнаходжанні асобных рэчаў эпохі бронзы (каменных сякер, матык і інш.) выяўлены каля вв. Навасёлкі, Камаровічы, Фаставічы, Ст. Галоўчыцы, Філіпавічы, Лучыцы, Ванюжычы, Забродцзе, Клясаў, Галубіца
8—7 ст. да н. э.— 4 ст. н. э.	Эпоха жалеза. Прадстаўлена культурамі:
8—7 ст. да н. э.—3 ст. да н. э.	мілаградскай — гарадзішчы каля вв. Навасёлкі, Хвойня, Філіпавічы, Ванюжычы, Івашкавічы, Боркі, Снядзін, селішчы каля вв. Багрымавічы, Турок, Дарашэвічы, Кабачок, Лучыцы, Мардзвін, Майсеевічы, Снядзін, г. Петрыкаў;
2 ст. да н. э.—1 ст. н. э.	зарубінецкай — селішчы каля вв. Кабачок, Вышалаў, Дарашэвічы, Шастовічы, Снядзін, Навасёлкі

Мемарыяльны комплекс у памяць землякоў, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, у Камаровічах

2—4 ст. н. э.	кіеўскай (месцазнаходжанні каля вв. Турок, Шастовічы, Вышалаў, Дарашэвічы)
5—7 ст. н. э.	Раннесярэднявечная славянская культура — селішчы Петрыкаў (уроч. Крутуха), Снядзін, Макарычы, Белін, Навасёлкі (на Прыпяці), Шастовічы і бескурганны могільнік каля в. Снядзін
8—10 ст. н. э.	Культура тыпу Лукі Райкавецкай (дрыгавіцкае княства) — селішчы каля Петрыкава (уроч. Перавоз, Старарэчча, Белка), Бяланавічы, Макарычы
10—13 ст. н. э.	Эпоха Тураўскага княства — г. Петрыкаў і селішчы каля вв. Макарычы, Шастовічы, Снядзін, Млынок, Майсеевічы, Слабодка Чалюшчавіцкая, курганныя могільнікі каля мястэчка Капаткевічы і вв. Брынёў, Ванюжычы, Камаровічы, Капцэвічы, Лучыцы, Мардзвін, Белін, Міцуры, Малыя Сялюцічы, Фаставічы, Беседы, Івашкавічы, Вялаўск, Колкі

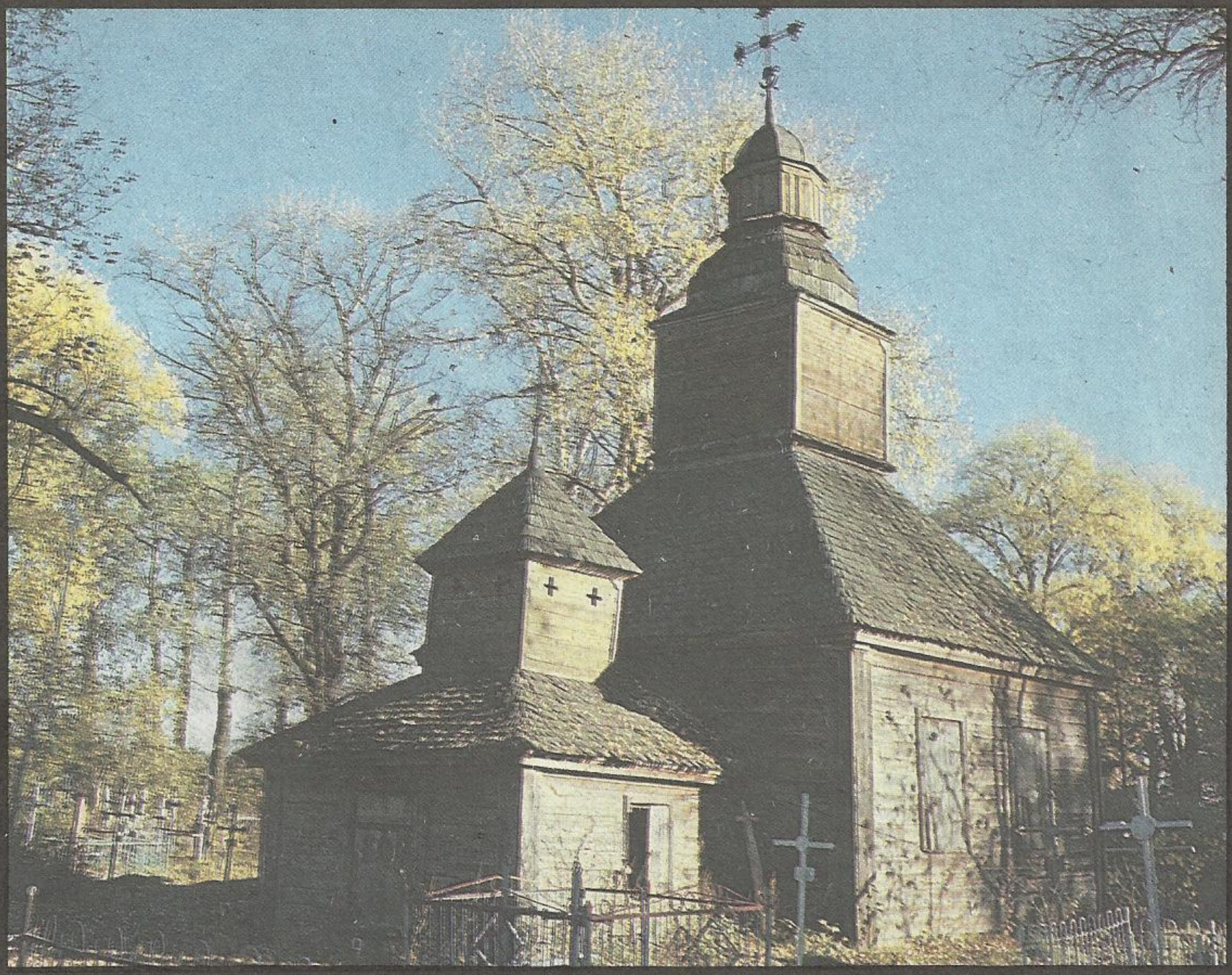

Старажытная Пакроўская царква, перанесеная ў 1836 г. з Сотніч на петрыкаўскія гарадскія могілкі

10 ст.	Народнае паданне аб заснаванні Петрыкава легендарным яцвяжскім князем Пятром
1523 г.	у Петрыкаве «писанъ листъ короля Сигизмунда жителямъ места Городнянского. Горностай писаръ — подъ летъ Бож. нарож. 1 пятьсоть 23, 1 декабра». Першае ўпамінанне аб Петрыкаве ў «Актах Литовско-русского государства».
Першая палова 16 ст.	Землі Петрыкаўшчыны адышлі ў спадчыннае ўладанне слуцкіх князёў Алелькавічаў. Князь Юрый Сямёнавіч Алелька пабудаваў у Петрыкаве драўляную крэпасць
1535 г.	Міжусобная вайна вялікага маскоўскага князя Васілія IV з вялікім літоўскім князем Сігізмундам. Крэпасць Петрыкаў разбурана ваяводай Аўчынай
1595 г.	Захоп і разбурэнне Петрыкава паўстанцамі Севярына Налівайкі
1638 г.	Будаўніцтва Крыштафорам Хадкевічам Благавешчанскага касцёла ў Петрыкаве

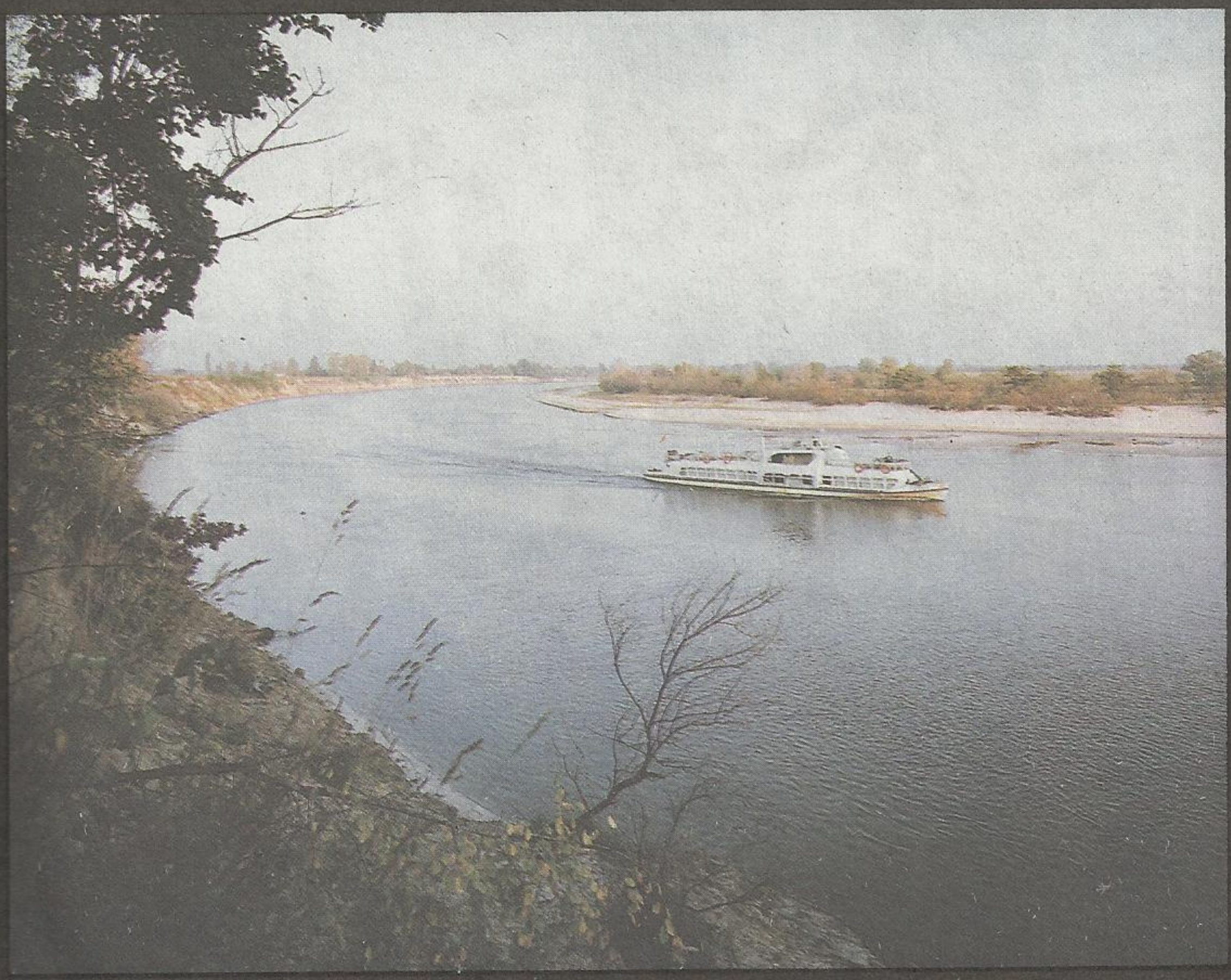

Спакойна і павольна, як у зачараваным сне, утуліўшыся ў балоты, нясе Прыпяць сухадоламу Дняпру сваю багатую даніну...

Першая чвэрць 17 ст.	Будаўніцтва мазырскім старастай, віленскім каштэлянам Крыштафорам Хадкевічам уніяцкай царквы ў Петрыкаве, стварэнне ўніяцкай канфесіі
1642 г.	Пабудавана Успенская царква ў в. Кашэвічы
1655 г., ліпень	Авалоданне Петрыкавам рускімі войскамі і казакамі ў час паўстання Багдана Хмяльніцкага
1693 г.	Пераход Петрыкава ва ўладанне Пацаў
1737 г.	Антыфеадальнае выступленне сялян у Навасёлках
1761 г.	Рэлігійны канфлікт паміж праваслаўнымі і каталіцкімі вернікамі ў Петрыкаве
1839 г.	Пабудавана Мікалаеўская царква ў Петрыкаве
1844 г.	Нарадзіўся В. І. Талаш
1846 г.	Пабудавана Уваскрасенская царква ў Петрыкаве
1861 г., красавік	Сялянскія хваляванні ў Брынёве і Дарашэвічах

На выстаўцы вырабаў народнай творчасці ў Капаткевічах

1863 г.	Адкрыты першыя народныя вучылішчы ў Петрыкаве, Капаткевічах, Макарычах, Лучыцах
1884 г., 23 мая	Узброенае выступленне сялян в. Чалюшчавічы ў час размежавання зямель
1890 г.	Пабудавана Узнясенская царква ў Петрыкаве
1906 г., красавік	Узброенае выступленне сялян в. Церабаў і Беседкі
1911 г.	У Петрыкаве адкрыта прыватнае жаночае вучылішча
1912 г.	Адкрыты народныя вучылішчы ў Беседках, Багрымавічах, Дуброве, Пцічы, Глінцы, Касішчы
1915 г., чэрвень	Забастоўка рабочых на фанернай фабрыцы Кеневіча
1917 г., чэрвень	Забастоўка рабочых фанерна-лесапільнага завода Бермана на ст. Пціч
1917 г., снежань	Устанаўленне савецкай улады ў Петрыкаўскай і Капаткевіцкай валасцях

Мемарыяльны комплекс «Загінуўшым і жывым» у Навасёлках

Канец лютага 1918 г.	Петрыкаўшчына захоплена войскамі кайзераўскай Германіі і ўвайшла ў склад «Украінскай дзяржавы» гетмана П. Скарападскага
Снежань 1918 г.— студзень 1919 г.	Петрыкаўшчына вызвалена ад немцаў і гайдамакаў часцямі Чырвонай Арміі
Восень 1919 г.	Петрыкаўшчына захоплена польскімі войскамі
Другая палова ліпеня 1920 г.	Петрыкаўшчына вызвалена ад палякаў часцямі Чырвонай Арміі
Ліпень 1920 г.	Арганізацыя ў Петрыкаве, Капаткевічах, Ляскавічах, Камаровічах, Лучыцах, Грабаве валасных рэўкомаў
7 верасня 1920 г.	У в. Лучыцы арганізавана валасная камуністычная ячэйка, старшынёй якой выбраны Андрэй Содэль
9—11 лістапада 1920 г.	Петрыкаўшчына захоплена атрадамі Булак-Балаховіча

Бярозавы гай. Ваколіца в. Людзвіноў

17 жніўня 1941 г.	На тэрыторыі Церабаўскага сельсавета створаны першы партызанскі атрад з байцоў знішчальнага батальёна пад камандаваннем Х. І. Варгаўціка
18 жніўня	Арганізацыя Петрыкаўскага падпольнага райкома КП(б)Б (да 21 кастрычніка 1941 г.). Узноўлены ў красавіку 1943 г.
21 кастрычніка	Разгром петрыкаўскага партызанскага атрада. Гібель Х. І. Варгаўціка
Красавік 1942 г.	Арганізацыя камсамольска-маладзёжнай падпольнай групы ў Петрыкаве пад кіраўніцтвам Ф. В. Кляўцова (да студзеня 1943 г.)
1 кастрычніка	Узрыў чыгуначнага моста праз р. Пціч агульнымі сіламі атрадаў Палескай і Мінскай абласцей
8 кастрычніка	Арганізацыя Капаткевіцкага падпольнага райкома камсамола
1 студзеня 1943 г.	Арганізацыя Петрыкаўскага падпольнага райкома камсамола

Капліца Уазнясенскай царквы

Студзень 1943 г.	Створана 125-я Капаткевіцкая партызанская брыгада
21 студзеня	Л. М. Чарнобылец узарвала будынак гебітскамісарыята ў Петрыкаве
Сакавік	Створана 210-я Капаткевіцкая партызанская брыгада
Красавік	Арганізацыя Капаткевіцкага падпольнага райкома КП(б)Б
27 ліпеня	Створана 130-я Петрыкаўская партызанская брыгада
Снежань	Створана 150-я партызанская брыгада імя Ф. М. Языковіча
30 чэрвеня 1944 г.	Вызвалены г. Петрыкаў і г. п. Капаткевічы. Здзейсніў свой бессмяротны подзвіг Герой Савецкага Саюза М. П. Чалы
6 ліпеня	Поўнасцю вызвалены Петрыкаўскі і Капаткевіцкі раёны

На раённым фестывалі самадзейнай песні «Мой родны кут, як ты мне мілы» выступае фальклорна-этнаграфічны ансамбль в. Церабаў

Жнівень 1944 г.	Адкрыта педагагічнае вучылішча ў г. п. Капаткевічы
28 жніўня 1946 г.	Памёр В. І. Талаш
12 ліпеня 1953 г.	У Петрыкаве адкрыты помнік В. І. Талашу
25 снежня 1962 г.	Скасаваны Капаткевіцкі раён, яго тэрыторыя далучана да Петрыкаўскага
1964 г.	Адкрыты малаказавод у Петрыкаве
1978 г.	Адкрыты керамзітавы завод
7 лютага 1989 г.	Адкрыты музей В. І. Талаша
7 студзеня 1995 г.	Асвечана Свята-Узнясенская царква ў Навасёлках

Да чытача

Адным з найбольш самабытных і цікавых у геаграфічных, этнаграфічных, гістарычных адносінах куткоў Палесся з'яўляецца Петрыкаўшчына. Сціплы і непрыкметны знешне, гэты край паўстае надзвычай багатым і шчодрым уважлівым даследчыкам, кожнаму зацікаўленаму чалавеку, які не абыякавы да Беларусі, яе гісторыі, культуры, мовы.

Петрыкаў, заснаваны, па паданні, легендарным яцвяжскім князем Пятром на высокім беразе Прыпяці, мае багатую і мала даследаваную гісторыю. Папоўніць яе ў некаторай ступені дазволіць дакументальна-гістарычная хроніка Памяці, прысвечаная Петрыкаўскаму раёну. Кніга — даніна павагі і ўшанавання тых, хто змагаўся за родны край, вызваляў і аднаўляў яго, хто аддаў сваё жыццё на франтах грамадзянскай і Айчыннай войнаў, у партызанскіх атрадах і падполлі, бязвінна высланы, арыштаваны і расстраляны ў гады сталінскага беззаконня, спалены і расстраляны фашыстамі ў сваіх вёсках і пасёлках, хто адпакутаваў, выстаяў і перамог, узнавіў краіну з попелу.

Кніга стваралася вялікім калектывам гісторыкаў і краязнаўцаў, літаратараў і навукоўцаў на падставе дакументаў, успамінаў, навуковых даследаванняў і літаратурных твораў. У ёй выкарыстаны дакументы Нацыянальнага і Нацыянальнага гістарычнага архіваў Беларусі, Расійскага дзяржаўнага ваеннага архіва, Расійскага дзяржаўнага архіва ВМФ, Гомельскага абласнога і філіяла абласнога архіва ў Мазыры, школьных музеяў. Агульнымі намаганнямі грамадскасці на аснове дакументаў, успамінаў удзельнікаў вайны, мясцовых жыхароў устаноўлены імёны звыш 700 ахвяр сталінскага генацыду, каля 6200 землякоў, загінуўшых на франтах Вялікай Айчыннай вайны і ў партызанскіх атрадах, 4600 мірных жыхароў — ахвяр фашысцкага тэрору, 3620 партызан і воінаў Чырвонай Арміі, якія склалі галаву пры абароне раёна ў 1941 г. і ў час яго вызвалення. На жаль, нельга сёння сказаць з упэўненасцю, што імёны ўсіх ахвяр, усіх загінуўшых землякоў устаноўлены і апублікаваны ў кнізе Памяці. Пошук герояў землякоў працягваецца, яны не павінны застацца ў невядомасці і так сысці ў нябыт...

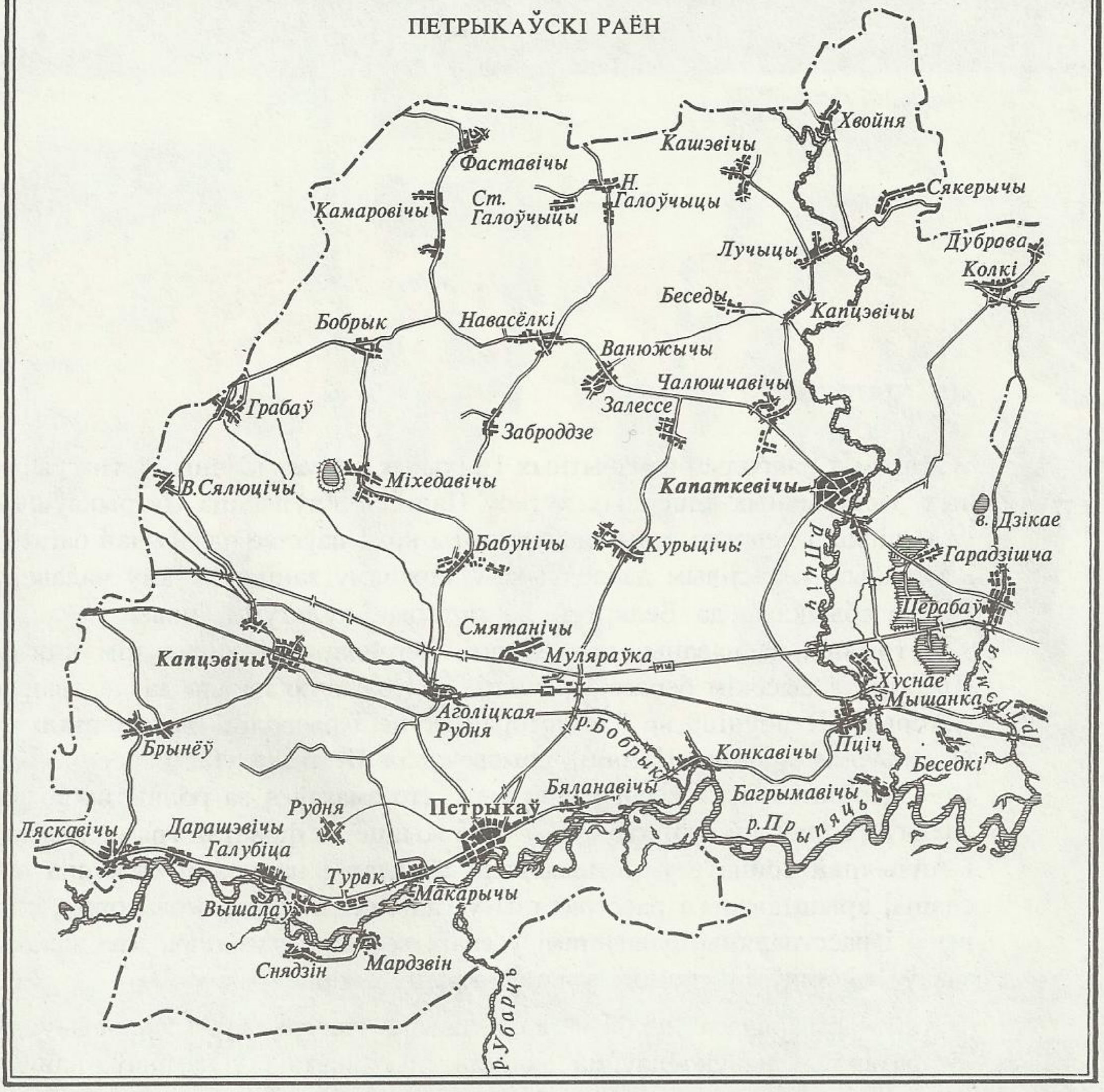

Петрыкаўскі раён утвораны 17.7.1924 г. Плошча 2,8 тыс. кв. кіламетраў. Населеных пунктаў 126, у тым ліку г. Петрыкаў (з 3.7.1925 г.) і г. п. Капаткевічы (з 27.9.1938 г. да 1962 г.— цэнтр раёна). 16 сельскіх саветаў: Бабуніцкі, Галубіцкі, Грабаўскі, Камаровіцкі, Капцэвіцкі, Колкаўскі, Конкавіцкі, Лучыцкі, Ляскавіцкі, Муляраўскі, Мышанскі, Навасёлкаўскі, Петрыкаўскі, Пціцкі, Снядзінскі, Чалюшчавіцкі, Капцэвіцкі пасялковы савет. На 1.1.1995 г. у раёне пражывала 49,3 тыс. чал., у Петрыкаве — 12 970, у Капаткевічах — 4200 чал.

Тэрыторыя раёна размешчана ў межах Прыпяцкага Палесся на вышыні 136 м над узроўнем мора. Карысныя выкапні: Петрыкаўскае радовішча калійных і каменных соляў (больш 2 млрд. т), Брынёўскае радовішча бурага вугалю (38 млн. т), радовішчы торфу з агульнымі запасамі 46,1 млн. т, сем радовішчаў глін і суглінкаў (13 млн. м^3), тры радовішчы будаўнічага пяску (1,7 млн. м^3). Сярэдняя тэмпература студзеня — 6 °С, ліпеня — 18,6 °С. Ападкаў 554 мм за год.

Працякае найбольшая рака Палесся Прыпяць з прытокамі Бобрык, Пціч, Трэмля, Убарць. Возера Дзікае (69 га). Пад лесам занята 53 % тэрыторыі раёна. Сельгасугоддзі займаюць 90,1 тыс, га, у тым ліку ворыва — 47,5 тыс. га. Асноўныя землекарыстальнікі — 11 калгасаў і 12 саўгасаў. Суднабудаўнічы, для сушкі агародніны, керамзітавы, цагельны і іншыя заводы.

Выдаецца раённая газета «Петрыкаўскія навіны».

Край палескі, край бацькоўскі...

Петрыкаўшчына — самабытны, непаўторны край, падпяразаны Прыпяццю, спавіты блакітнымі ранішнімі туманамі, вышыты яркімі краскамі лета... Апісаны Якубам Коласам і Міколам Гамолкам, апеты Алесем Дударом і Сяргеем Дарожным — славутымі землякамі, гэты ціхі куток Беларусі цікавіць і вабіць усіх, хто любіць родны край, не абыякавы да сваёй радзімы, яе гісторыі, запаветных мясцін.

Петрыкаў... Адразу ўзгадваецца легендарны дзед Талаш, сімвал Беларускага Палесся, любімы народны герой, з добрымі — добры і памяркоўны, з вясёлымі — гарэзлівы і гаваркі, са сваімі — гасцінны, з ворагамі — непрымірымы, як і ўвесь наш народ. Колькі ворагаў пражыў ён, і ніхто не змог зламаць волю дрыгавічоў-беларусаў, іх адчайнасць і мужнасць у ліхую гадзіну — ні татарскія заваёўнікі, ні польскія захопнікі, ні нямецкія акупанты. Ніколі не цярпелі яны чужынцаў — ціхмяныя і дабрадушныя ў мірны час, гордыя і ваяўнічыя ў час варожай навалы. Такі тут спрадвеку жыве народ — працавіты і непакорны, і карані яго ідуць у глыбіню стагоддзяў, да блізкага адсюль сівога Турава. «Палешукі мы, а не чалавекі», — гаварылі тут калісьці, так даўно, што ўжо і не на памяці старажылаў, тых, хто і цяпер гаворыць, як у даўнія часы, не Петрыкаў, а Петрыкоў — з націскам на апошнім складзе. Так

На Прыпяці каля Петрыкава

Героі коласаўскай «Дрыгвы» — легендарны дзед Талаш з сынам Апанасам

называў сваё мястэчка і дзед Талаш. Але ж жывуць тут сапраўдныя людзі!..

Палессе, родная старонка... Нельга застацца абыякавым да яго крыніц, да рэк і азёр, да гоману бароў, да шырокай і вольнай Прыпяці, якой беларускі пясняр Якуб Колас прысвяціў шчырыя, пранікнёныя радкі: «Лагодна і ўтульна разляжацца яна ў мяккіх берагах, калі над Палессем рассыплецца сонца мільярдамі залатых крупак святла. Спакой і цішыня пануюць над зялёнымі аксамітамі балот і лясоў. Бліскучаю сталёваю стужкай ззяе Прыпяць, і толькі ў глыбозных чорных буктах яе плёскаюцца самы, узнімаючы срэбныя кругі-абручы». Хораша тут зімой, калі нерухома стаіць амярцвелы лес, шчыльна прытуліўшы верхавіны да верхавін, пераплёўшы галіны, укрыўшыся белымі шатамі крохкай, шапаткой шэрані, калі ні звер, ні чалавек, ні птушка не парушаць яго зімні спакой, і вясной, калі дрэвы апрануцца ў новую зялёную вопратку, і такую паважную, поўную свайго мудрага сэнсу гутарку вядзе дрэва з дрэвам, лісток з лістком, былінка з былінкай, а ў гэтых дрэвах, лістках і былінках пераклікаюцца птушкі, казуркі, і іх галасы зліваюцца ў адну сімфонію дзівоснай музыкі жыцця, і ўлетку, калі зямля дыхае на поўныя грудзі, дрыготка мроіцца расплаўленае паветра, і сонца ніяк не хоча хіліцца да небасхілу, не можа налюбавацца велічнасцю і прыгажосцю адноўленага жыцця...

Непазнавальна змяніўся край, яшчэ нядаўна край лясоў і балот... Але, як і стагоддзі назад, такое ж высокае, чыстае неба над ім, такія ж задуменныя, ціхія раніцы ў канцы лета, такія ж напоўненыя працоўным рытмам вясенія дні...

Можна доўга глядзець і ніяк не налюбавацца далёкімі зарэчнымі прасторамі з высокага берага Прыпяці ў Петрыкаве, дзе калісьці стаяла пабудаваная для абароны ад татарскіх набегаў драўляная крэпасць. Далёка бачыцца адсюль, лёгка думаецца, вольна дыхаецца... Гэта родная Беларусь, Палессе, Петрыкаўшчына, у блакітным небе якой уюцца, звіняць сярэбранымі званочкамі, славяць мір і спакой на Зямлі нябачныя жаўранкі...

Васіль Феранц

АД ЧАСОЎ ПЕРШАБЫТНЫХ

1917

ЗЯМЛЯ НАШЫХ ПРОДКАЎ

Сляды сівой даўніны

Каля 100 помнікаў розных археалагічных эпох ад мезаліту да позняга сярэднявечча зафіксавана на тэрыторыі сучаснага Петрыкаўскага раёна. Яны сталі вядомымі дзякуючы намаганням шэрагу пакаленняў археолагаў і краязнаўцаў. Першыя раскопкі на Петрыкаўшчыне правёў у 80-х гадах XIX ст. граф І. Тышкевіч, які даследаваў каля 35 курганоў з 50, размешчаных каля в. Шастовічы. На жаль, атрыманыя ім матэрыялы засталіся невядомымі.

Вялікая роля ў вывучэнні пахавальных помнікаў дрыгавічоў належыць прафесару Кіеўскай духоўнай акадэміі У. Завітневічу. Ён быў па паходжанні беларусам, сынам святара са Скрыгалава, таму з асаблівай павагай і сімпатыяй ставіўся да палешукоў, іх культурных і гістарычных традыцый. У 1889 г. У. Завітневіч праводзіў раскопкі курганных могільнікаў на тэрыторыі ад Мазыра да Турава. На Петрыкаўшчыне ён даследаваў курганы X — XII ст. каля вв. Шастовічы (у шэрагу навуковых прац гэты могільнік прывязваецца да в. Глініца), Вялаўск, Міцуры, Ванюжычы, Камаровічы, г. п. Капаткевічы. Усяго ім вывучана ў гэтых могільніках 87 насыпаў. Да сённяшняга дня раскопкі У. Завітневіча застаюцца буйнейшымі даследаваннямі дрыгавіцкіх старажытнасцей. У першапачатковым летапісе «Аповесці мінулых гадоў» адзначаецца, што дрыгавічы рассяляліся паміж Прыпяццю і Заходняй Дзвіной. У. Завітневіч паставіў мэту археалагічным шляхам удакладніць межы тэрыторыі летапіснага народа дрыгавічоў і ў значнай ступені гэта яму ўдалося. Ён прасачыў характэрныя рысы пахавальнага абраду, якія вылучалі дрыгавічоў сярод суседніх славянскіх плямён гэтага часу. Акрамя курганоў У. Завітневіч звярнуў увагу і на такую катэгорыю археалагічных помнікаў, як гарадзішчы. Ён пісаў, што гэтыя ўмацаванні маглі служыць для абароны жыцця і маёмасці жыхароў некалькіх размешчаных паблізу пасёлкаў. Даследчык адзначыў 7 гарадзішчаў у Камаровіцкай воласці і 9 у Лучыцкай.

У 1930 г. краязнаўца А. Рынейскі даследаваў ужо вядомыя і вёў пошук новых помнікаў па берегах р. Пціч. У ніжнім цячэнні ракі ён упершыню на тэрыторыі раёна выявіў стаянкі эпохі каменю і бронзы, грунтавы могільнік другой чвэрці I тысячагоддзя н. э. і селішчы XI — XIII ст. з ранне-кругавой керамікай каля вв. Івашкавічы (уроч. Шутава Гара, Карашова), Слабодка Чалюшчавіцкая (уроч. Дворышча, Дуброўка), адзначыў шэраг курганных могільнікаў у ваколіцах Капаткевіч, Івашкавіч, Бесед, Лучыц, Слабодкі Чалюшчавіцкай. Многія з іх развораны. Апісаў камень з высечаным на ім крыжам ва уроч. Раі каля Лучыц, сабраў ад мясцовых жыхароў звесткі аб наяўнасці балотных гарадзішчаў каля

вв. Філіпавічы, Хвойня і Лучыцы.

У 1932 г. на Палессі працавала археалагічная экспедыцыя секцыі археалогіі Акадэміі навук Беларусі ў складзе А. Ляўданскага і А. Кавалені, якая на Прыпяці ад Турава да Юравіч выявіла 10 паселішчаў розных эпох, а таксама зафіксавала адклады балотнай руды і сляды старажытных рудняў. На жаль, аб гэтых работах захавалася ў асноўным папярэдняя інфармацыя, таму што археолагі не паспелі як след прааналізаваць і апублікаваць атрыманы матэрыял у сувязі з іх беспадстаўным арыштам і расстрэлам у 1937 г.

На аснове разрозненых звестак і рэшткаў даваеннай археалагічнай калекцыі можна меркаваць, што ў ліпені 1932 г. А. Ляўданскі і А. Каваленя на тэрыторыі Петрыкаўшчыны адкрылі тры паселішчы з матэрыяламі эпохі каменю і жалезнага веку каля в. Лясковічы (на хут. Гарадзішча, каля Млына і ва ўроч. Кабачок), два паселішчы — каля в. Майсеевічы. Вельмі цікавыя даныя былі атрыманы таксама ў ваколіцах г. Петрыкава, дзе даследчыкі выявілі 4 паселішчы з матэрыяламі эпохі бронзы, другой паловы I тысячагоддзя н. э. і X — XIII ст. На селішчы ва ўроч. Крутуха на паўднёва-заходняй ускраіне горада праведзены раскопкі, выяўлены 3 паўзямлянкавыя жытлы 3-й чвэрці I тысячагоддзя н. э.

У 1957 г. тэрыторыю раёна вывучала маскоўскі археолаг В. Мельнікоўская, якая выявіла селішчы каля вв. Лучыцы і Вялікае Поле на правым беразе р. Пціч. У першай палове 60-х гадоў абследаванні па берагах Прыпяці і Пцічы правёў навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі АН Беларусі У. Ісаенка. Ён адкрыў новыя помнікі розных эпох каля вв. Лясковічы, Дарашэвічы, Вышалаў, Вялаўск, Галубіца, Турок, Макарычы, Навасёлкі (на Прыпяці), Шастовічы. У гэты ж час пошукавыя працы правялі даследчыкі з Інстытута археалогіі АН СССР Ю. У. Кухарэнка і В. В. Сядоў. Апошні ўпершыню апісаў два балотныя гарадзішчы каля в. Хвойня і адно на паўднёвы захад ад Філіпавіч. У 1976 г. у час падрыхтоўкі да выдання «Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі» гарадзішчы каля вв. Навасёлкі і Хвойня, рэшткі печы па выпальванню драўнянага вугалю каля в. Фаставічы адкрыў В. Шадыра. У 80 — пачатку 90-х гадоў паверхневыя зборы на адкрытых помніках і пошук новых праводзілі навуковыя супрацоўнікі Інстытута гісторыі АН Беларусі М. Крывальцэвіч, В. Кудрашоў, В. Вяргей. Асабліва значныя калекцыі, якія налічвалі сотні артэфактаў з крэменю і гліны, сабраны на шматслойных паселішчах каля вв. Майсеевічы, Шастовічы і Навасёлкі (на Прыпяці). У 1992 г. дэталёвае абследаванне археалагічных помнікаў раёна правяла В. Вяргей, што дало магчымасць у шэрагу выпадкаў удакладніць іх месцазнаходжанне, культурную прыналежнасць, памеры, знешнія прыкметы, сучасны стан і выявіць новыя паселішчы розных эпох, асобныя курганы і курганныя могільнікі, печы па выпальванню драўнянага вугалю каля вв. Мардзвін, Снядзін, Белін, Бобрык, Івашкавічы, Макарычы.

Пэўны ўклад у вывучэнне археалагічных крыніц унеслі мясцовыя краязнаўцы. Яшчэ ў 1928 г. Тарановіч адзначыў наяўнасць слядоў селішча эпох жалеза і сярэднявечча ва ўроч. Старое Сяло ў 2 км на паўднёвы захад ад в. Лясковічы. Невялікія археалагічныя калекцыі захоўваюцца ў школах, напрыклад у вв. Навасёлкі, Лучыцы. Шэраг балотных гарадзішчаў каля вв. Навасёлкі, Філіпавічы, Боркі абследаваў у 80-х гадах настаўнік Навасёлкаўскай школы М. Селех. Пры значнай колькасці выяўленых і апісаных старажытных паселішчаў і могільнікаў іх характарыстыка абапіраецца пакуль што на вынікі паверхневых збораў.

Абапіраючыся на аналагі суседніх тэрыторый, існуе магчымасць у агульных рысах рэканструяваць старажытнейшы перыяд гісторыі Петрыкаўшчыны. Гэты перыяд не адлюстраваны ў

АРХЕАЛАГІЧНЫЯ ПОМНІКІ ПЕТРЫКАЎСКАГА РАЁНА

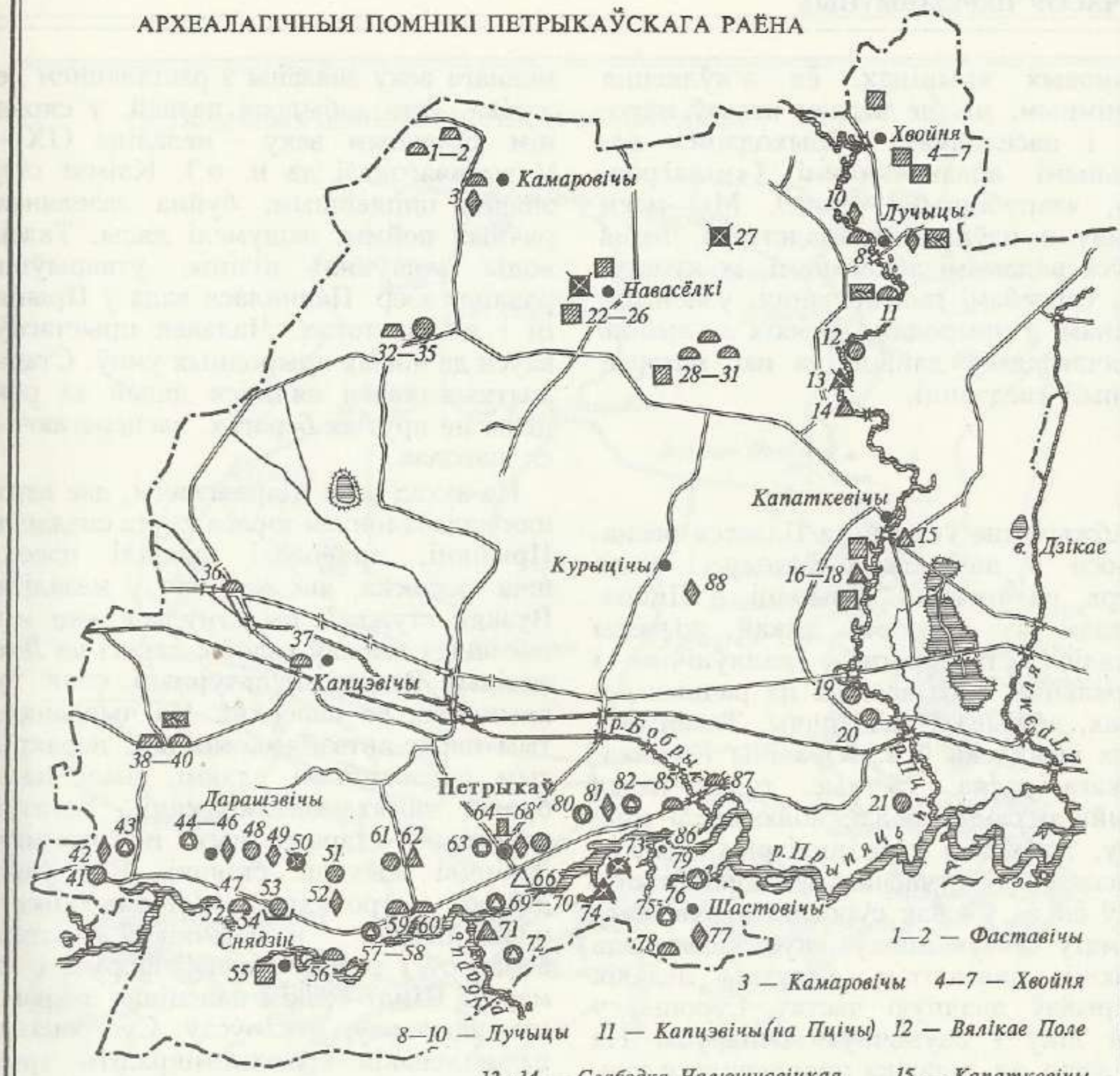

1—2 — Фаставічы

3 — Камаровічы 4—7 — Хвойня

8—10 — Лучыцы 11 — Капцэвічы(на Пцічы) 12 — Вялікае Поле

13—14 — Слабодка Чалюшчавіцкая 15 — Капаткевічы

■ — ГАРАДЗІШЧА *16—18 — Івашкавічы 19—20 — Млынок 21 — Багрымавічы*

● — СЕЛІШЧА *22—26 — Навасёлкі 27 — Філіпавічы 28—31 — Ванюжычы*

▲ — СТАЯНКА *32—35 — Бобрык 36 — Малыя Сялюцічы 37 — Капцэвічы*

— КУРГАННЫ МОГІЛЬНІК *38 —40 — Брынёў 41—42 — Ляскавічы 43 — Кабачок*

— БЕСКУРГАННЫ МОГІЛЬНІК *44—46 — Дарашэвічы 47 — Славінск 48—49 — Галубіца*

— МЕСЦАЗНАХОДЖАННЕ *50 — Вышалаў 51—52 — Турок (Батрак) 53—55 — Снядзін*

— ПОМНІК ЗНІШЧАНЫ *56 — Белены 57—60 — Мардзвін 61—63 — Макарычы*

— ПЕЧ ПА ВЫПАЛЬВАННЮ ДРАЎЛЯНАГА ВУГАЛЮ *64—68 — Петрыкаў 69—72 — Майсеевічы 73—74 — Вялаўск*

75—79 — Шастовічы 80—81 — Бяланавічы

— КАЛОДЫ *82—85 — Навасёлкі (на Прыпяці) 86—87 — Міцуры*

— КАМЯНІ *88 — Востраў (Курыцічы)*

пісьмовых крыніцах, ён з'яўляецца ананімным, мы не ведаем назваў народаў і паселішчаў і абыходзімся адвольнымі абазначэннямі («мілаградцы», «зарубінцы» і інш.). Мы маем справу з пэўнымі грамадствамі, перш за ўсё радавымі абшчынамі, іх культурай, спосабамі гаспадарання, узаемаадносінамі з прыродай, аб якіх з глыбінь тысячагоддзяў дайшлі да нас матэрыяльныя сведчанні.

* * *

Абжыванне ўсходняга Палесся распачалося з паўднёвага ўсходу і ішло ўверх па цячэнні Прыпяці і Пцічы. Следам за статкамі дзікай жывёлы рухаліся старажытныя паляўнічыя і збіральнікі, яны асядалі на рачных берагах, абжывалі паселішчы. Такая стаянка выяўлена ў в. Юравічы Калінкавіцкага раёна. 26 тыс. гадоў назад прыйшлі сюды людзі, аблюбавалі мясціну, збудавалі свае няхітрыя жытлы. Чалавек быў сучаснага фізічнага тыпу, жыў ён ва ўмовах суровага арктычнага клімату. У тую эпоху, якую называюць верхнім палеалітам, магутны ледавік пакрываў значную частку Еўропы, у тым ліку і паўночную Беларусь. На поўдзень ад ледавіка працягнулася тундра, дзе панавала вечная мерзлата, за тундрай пачыналіся халодныя стэпы. Навокал блукалі маманты, статкі зуброў і дзікіх коней, вадзіліся шарсцістыя насарогі, мядзведзі, алені, ваўкі. Паляванне на дзікую жывёлу, асабліва на маманта, было галоўным заняткам тагачаснага чалавека. Сярод экспанатаў школьнага музея ў Навасёлках захоўваюцца асобныя фрагменты біўняў маманта, якія знайшлі мясцовыя жыхары ва ўроч. Жукаўшчына. Біўні, узнятыя на паверхню плугам, залягалі на мінеральным гарызонце, зверху перакрытым слоем торфу. Астатнія косткі не захаваліся. Не ўдалося выявіць і слядоў палеалітычнага чалавека, які быў сучаснікам маманта.

Вялікія змены ў жыцці чалавека каменнага веку звязаны з раставаннем ледавіка. Гэта адбылося пазней, у сярэднім каменным веку — мезаліце (IX — V тысячагоддзі да н. э.). Клімат стаў значна цяплейшым, буйна зазелянелі рачныя поймы, зашумелі лясы. Талыя воды запаўнялі нізіны, утварыўшы разлівы азёр. Паднялася вада ў Прыпяці і яе прытоках. Чалавек прыстасоўваўся да новых прыродных умоў. Старажытныя людзі сяліліся далей ад ракі ці на яе крутых берагах, засцерагаючыся паводак.

На захад ад в. Дарашэвічы, дзе верхняя надабалонная тэраса крута спадае да Прыпяці, археолагі выявілі паселішча чалавека, які жыў тут у мезаліце. Вузкай стужкай выцягнулася яно між пясчаных выспаў уздоўж дарогі на Ляскавічы. Рэшткі культурнага слоя тут апынуліся на паверхні. На чырванаватым пяску-артзандзе, месцамі перакрытым падзолістымі слаямі, былі падабраны шматлікія крамяні. Багатую калекцыю старажытных інструментаў пакінулі жыхары стаянкі. Яна складаецца з тронкавых лістападобных і пласцінкавых наканечнікаў стрэл, скрабкоў і разцоў рознай формы і памераў. Шмат тонкіх пласцінак з крэменю, адшчэпаў, нуклеусаў. Сустракаюцца маленькія крамяні-мікраліты трохвугольнай і трапецападобнай формы. Больш знаходак трапляецца каля попельных плямаў ад вогнішчаў. Тут жылі людзі ў VII — VI тысячагоддзях да н. э. З костак і дробных рэтушаваных крамянёў-укладышаў яны выраблялі прылады працы і зброю.

Жыхары мезалітычнай стаянкі каля Дарашэвіч выкарыстоўвалі лук і стрэлы. Зброя давала магчымасць паляваць на дзічыну, якая раней была недаступнай. Пераходзячы з месца на месца ў пошуках звера і рыбных угоддзяў, чалавек вёў рухомы спосаб жыцця. Гэта наклала адбітак на аблічча мезалітычных паселішчаў. Стаянкі сталі недаўгачаснымі і невялікімі, яны складаліся з некалькіх лёгкіх жытлаў, збудаваных з жэрдак, галля, трыснягу, уцепленых

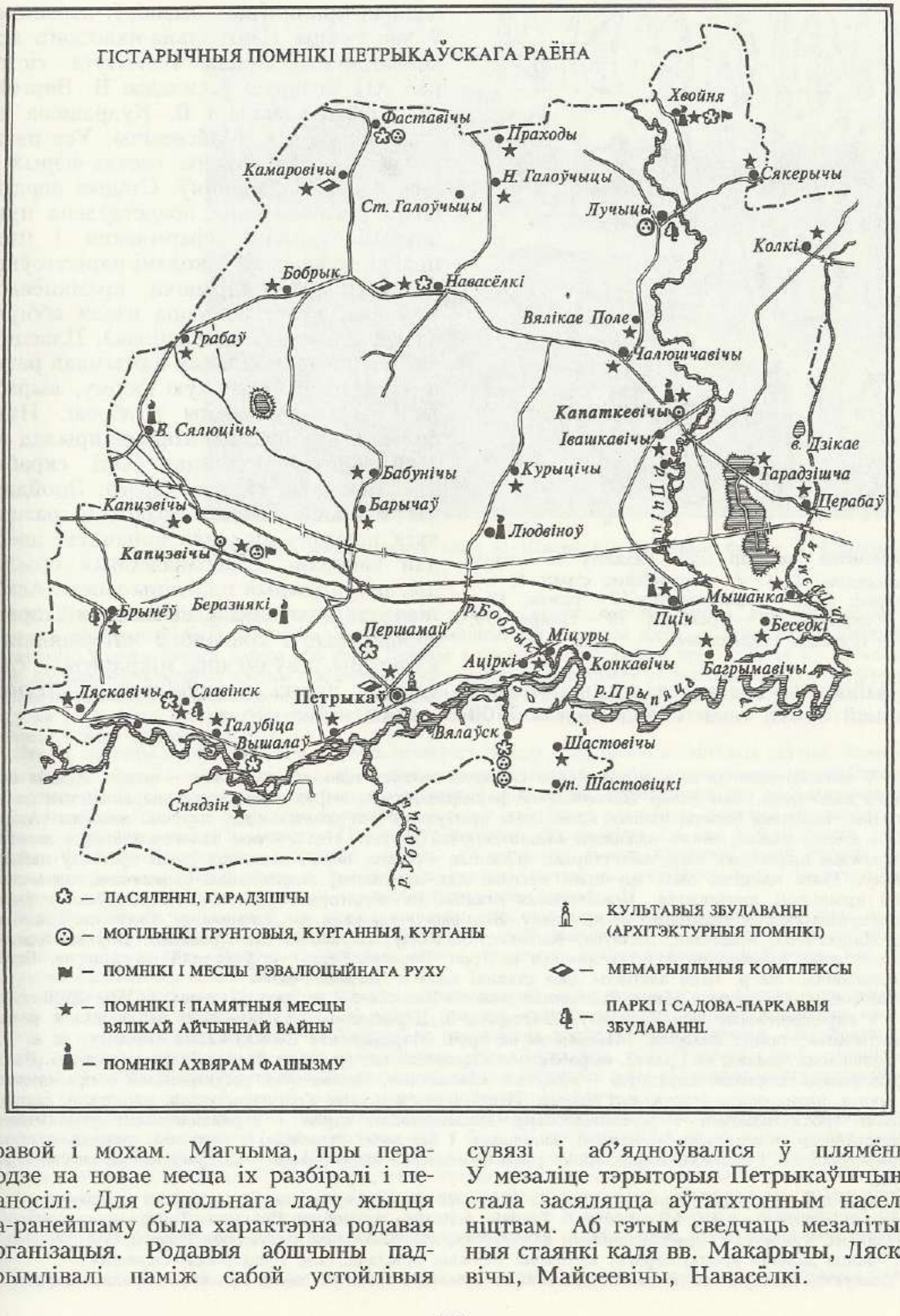

травой і мохам. Магчыма, пры пераходзе на новае месца іх разбіралі і пераносілі. Для супольнага ладу жыцця па-ранейшаму была характэрна родавая арганізацыя. Родавыя абшчыны падтрымлівалі паміж сабой устойлівыя сувязі і аб'ядноўваліся ў плямёны. У мезаліце тэрыторыя Петрыкаўшчыны стала засяляцца аўтатхтонным насельніцтвам. Аб гэтым сведчаць мезалітычныя стаянкі каля вв. Макарычы, Ляскавічы, Майсеевічы, Навасёлкі.

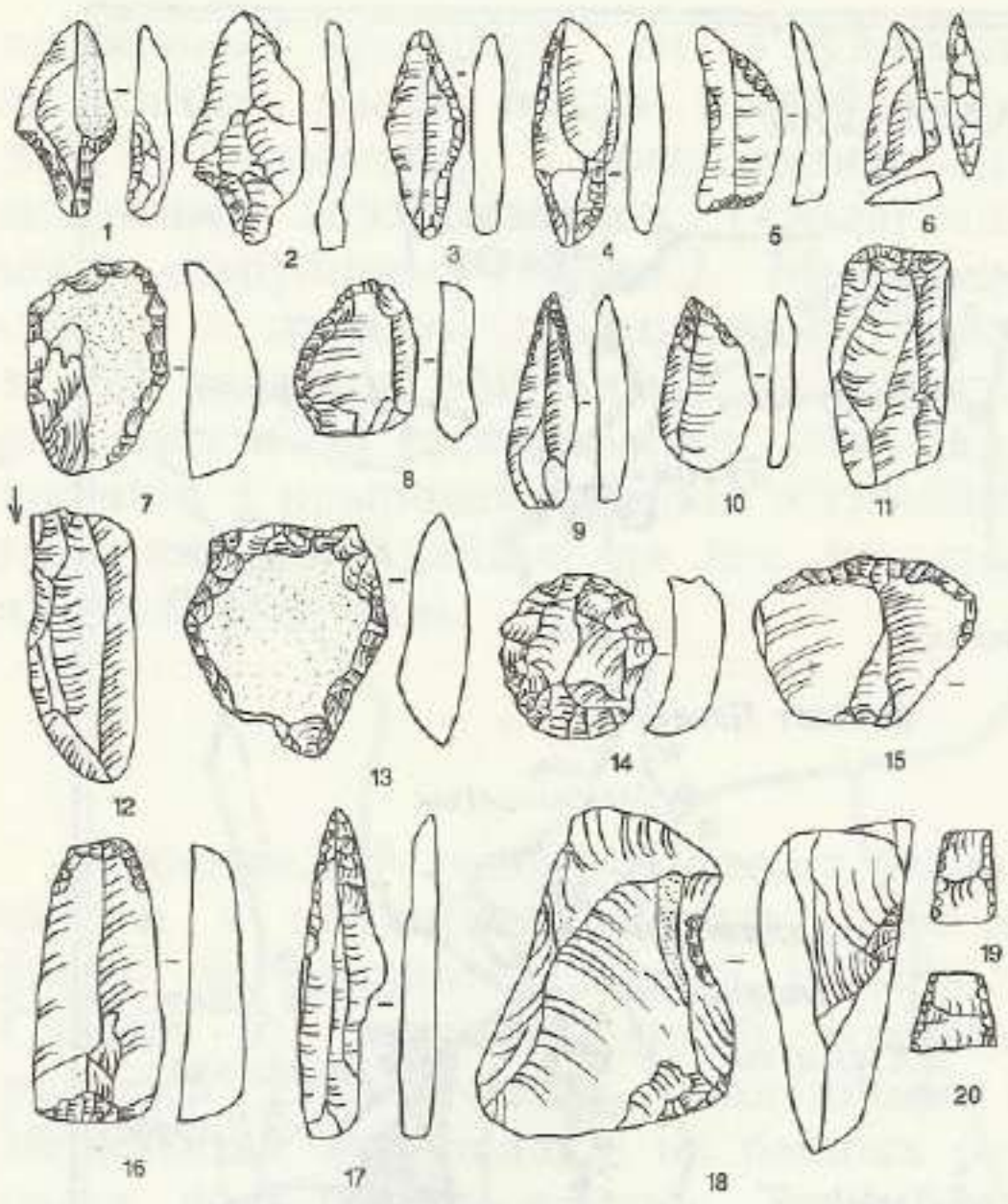

Крамянёвы інвентар эпохі мезаліту са стаянкі Майсеевічы 1: *1—4* — наканечнікі стрэл; *5, 6* — вастрыі; *7, 8* — скробачы; *9—12* — разцы; *13—16* — скрабкі; *17* — праколкі; *18* — сякера; *19, 20* — трапецыі (укладышы)

Найбольш вялікая калекцыя мезалітычнай эпохі, якая складаецца з 7700 адзінак крамянёвых вырабаў, атрымана ў час працы Цэнтральна-палескага археалагічнага атрада Інстытута гісторыі АН Беларусі ў складзе В. Вяргей, М. Крывальцэвіча і В. Кудрашова на стаянцы каля в. Майсеевічы. Усе рэчы выраблены з крэменю светла-шэрых і цёмна-шэрых адценняў. Стадыя першаснага расшчаплення прадстаўлена нуклеусамі, сколамі афармлення і падпраўкі нуклеусаў, сколамі-нарыхтоўкамі (нуклеус — ядрышча крамянёвага жаўлака, якое застаецца пасля аббіўкі ад яго адшчэпаў і пласцінак). Пласцінкам і адшчэпам шляхам аджымнай рэтушы надавалі патрэбную форму, выраблялі прылады працы і зброю. Найбольш шматлікай катэгорыяй прылад на Майсеевіцкай стаянцы былі скрабкі для апрацоўкі скуры і дрэва. Знойдзены таксама свёрдлы-праколкі, разцы, якія прызначаліся для апрацоўкі цвёрдай паверхні, сякерападобныя прылады, рэтушаваныя пласціны-нажы. Асабліва паказальнымі ў вызначэнні характэрных рыс і храналогіі матэрыяльнай культуры з'яўляюцца мікраліты — састаўныя часткі паляўнічага рыштунку і наканечнікі стрэл.

У V тысячагоддзі да н. э. у паўднёвай Беларусі пачаўся новы каменны век — неаліт. Клімат быў значна цяплейшы, чым цяпер. Закончылася фарміраванне рэльефу, неабсяжныя шыракалістыя лясы, паплавы, вялізныя балоты нашага краю сталі прытулкам для розных відаў птушак, жывёлы. Азёры і рэкі кішэлі рыбай, многа вадзілася вадаплаваючай птушкі. Неалітычны чалавек найперш засяляў узбярэжжы праточных азёр, азёр-старыц, звязаных з ракою, берагі невялікіх рэчак-пратокаў паблізу вусцяў. Такія мясціны былі зручнымі месцамі для паселішчаў, надзейнымі сховішчамі, невычэрпнымі крыніцамі харчавання. Неалітычныя стаянкі на тэрыторыі сучаснага Петрыкаўскага раёна выцягнуліся ўздоўж Прыпяці і яе прытокаў. Яны выяўлены каля вв. Дарашэвічы, Галубіца, Шастовічы, Майсеевічы, Мардзвін, Вялаўск, Кабачок, Вышалаў, Навасёлкі (на Прыпяці). Пэўныя адзнакі такіх стаянак назіраюцца каля Петрыкава ва ўроч. Беркава Гара і на ўсходняй ускраіне вв. Белка і Бяланавічы. На р. Пціч адкрыты дзве стаянкі каля в. Івашкавічы.

Найбольш даследаваны ранненеалітычная стаянка Навасёлкі 2 ва ўроч. Ключыха (4500—3500 гг. да н. э.), сярэдненеалітычныя Вышалаў, Шастовічы 3, Дарашэвічы 2 (3500—2500 гг. да н. э.), позненеалітычныя стаянкі Вялаўск, Майсеевічы ва ўроч. Мардзвінскае Стойла (2500—1800 гг. да н. э.).

Большасць прылад, як і раней, выраблялася з крэменю, але ён апрацоўваўся больш дасканала. Разам з ранейшымі спосабамі апрацоўкі — аббіўкай, счэсваннем, сколваннем, рэтушаваннем — прымяняюцца новыя, пашыраецца асартымент прылад. Неалітычны комплекс характарызуецца двухбакова апрацаванымі трохвугольнымі і ромбападобнымі наканечнікамі стрэл і серпападобнымі ўкладышамі, разнастайнымі пласцінкавымі нажамі, канцавымі і бакавымі скрабкамі і скоблямі, трапецападобнай формы сякерамі і цясламі. Характэрная рыса крамянёвай вытворчасці — шліфаванне як спосаб апрацоўкі.

Сыравінай для вырабу прылад служылі мясцовыя залежы крэменю. Яго россыпы сустракаюцца на паверхні марэн каля вв. Міхедавічы і Грабаў, недалёка ад поймы Прыпяці. Тайнік з крамянёвымі жаўлакамі, нуклеусам і дыскападобным адбойнікам, які знойдзены на стаянцы Навасёлкі 2, сведчыць, што нашы далёкія продкі бераглі не толькі гатовыя прылады, але і матэрыял, сыравіну.

Дзякуючы выкарыстанню больш дасканалых прылад з крэменю, косці і рога пашыралася апрацоўка

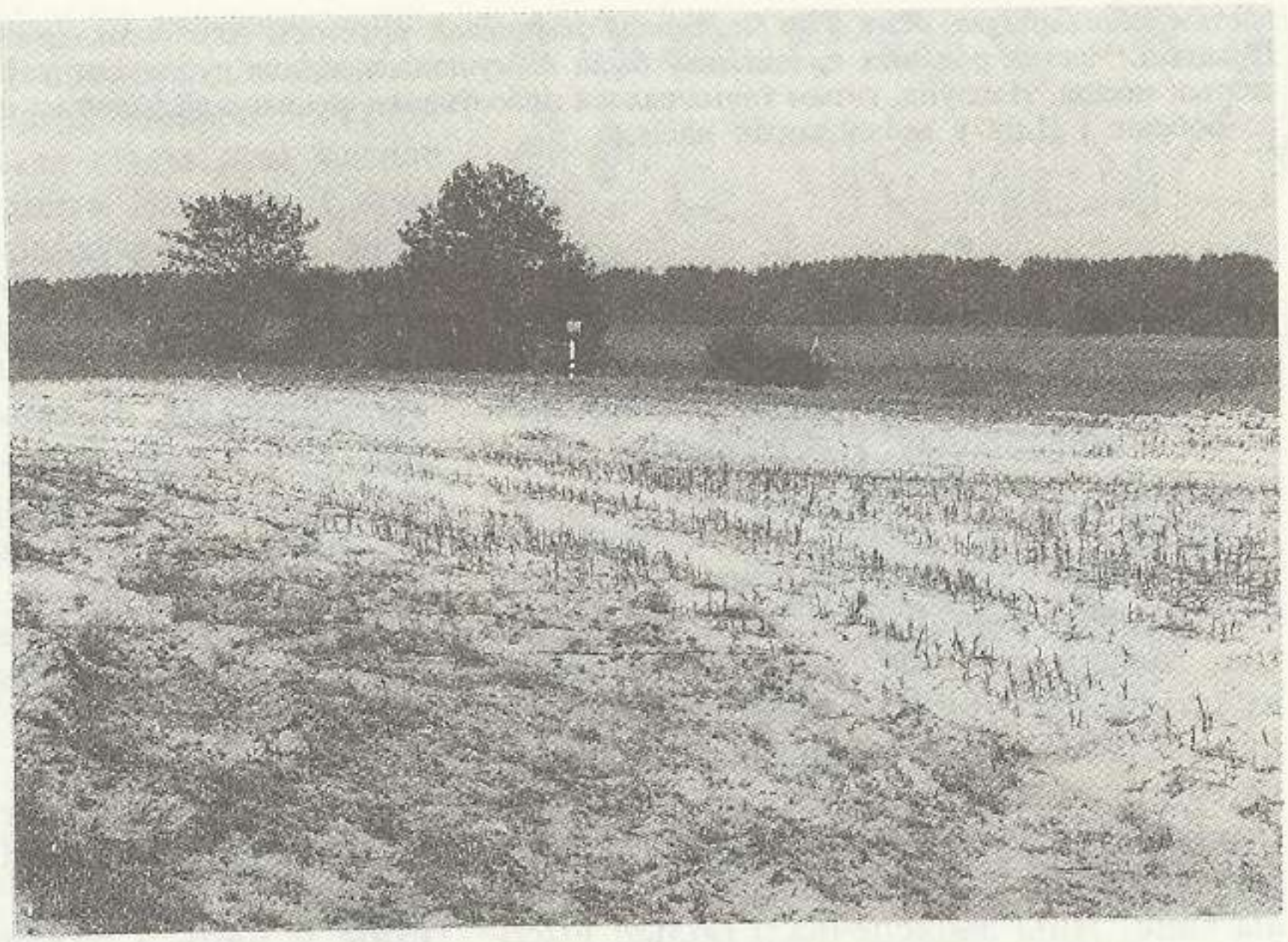

Паселішча эпохі неаліту каля в. Шастовічы на левым беразе р. Скалодзінкі

дрэва. З яго рабілі, відавочна, посуд, рукаяткі прылад, дрэўкі коп'яў і стрэл, выдзёўбвалі чаўны. Памеры паселішчаў былі невялікія, некалькі памяшканняў туліліся адно да другога на невялікай адлегласці ўздоўж берага возера або ракі. Кожнае з такіх жытлаў давала прыстанішча 6—10 чалавекам. Будаваліся наземныя жытлы з аблегчаным перакрыццем або крыху заглыбляліся ў зямлю. Сустракаліся больш складаныя пабудовы на палях. Рэшткі адной з такіх пабудоў захаваліся ў тоўшчы тарфяніку па р. Бобрык каля в. Міхедавічы. Для абагрэву памяшкання і прыгатавання ежы служылі каменныя агмені (Дарашэвічы 2).

Неаліт адметны вынаходніцтвам ляпнога гліняпага посуду. Яго рабілі з гліняных стужак, надаючы адпаведную форму і пэўныя памеры. Грэбенем, палачкай ці драбназубчатым штампам на згладжаную паверхню сценак наносіліся складаныя геаметрычныя арнаменты. Завершаная рэч абпальвалася для трываласці на агні. Каб посуд не трэскаўся, у гліну дабаўлялі раслінныя дамешкі (Навасёлкі 2), пазней — зярністы пясок ці жарству (Вышалаў, Вялаўск, Дарашэвічы 2 і інш.). Адметнасць неалітычнага посуду — завостранае канічнае днішча. У вогнішчы паміж камянямі такія гаршкі былі больш устойлівымі. Людзі яшчэ не карысталіся сталамі, печамі з плоскай чарэнню. Вынаходніцтва гліняпага посуду дазволіла чалавеку харчавацца варанай стравай.

Асвоіўшы новыя прыдатныя для жыцця мясціны, яны палявалі на дзікага звера і птушку, вудамі з касцянымі кручкамі, прыстасаваннямі з гнуткіх пруткоў лавілі рыбу, палявалі на яе гарпунамі, збіралі птушыныя яйкі. Высушанае карэнне чароту, трыснягу, рагозу ператваралі ў муку. Усё, што патрэбна было для жыцця, даваў лес.

У канцы неаліту ўзнікла іншая гаспадарка — вытвараючая, якая ствараласа на аснове невядомых да гэтага земляробства і жывёлагадоўлі. У познім неаліце, калі ўстанавіўся кантакт мясцовага насельніцтва з трыпольскімі плямёнамі на Украіне, земляробства адолела межы Палесся. На адваяваных у лесу сякерай і агнём палях людзі сеялі ячмень, проса, пшаніцу, лён, гадавалі кароў, свіней, коз і авечак. Наглядаць пастуху за статкам дапамагаў сабака. Збажыну жалі крамянёвымі серпападобнымі нажамі, магчыма, сярпамі, зерне расціралі каменнымі зернящёркамі.

Пастаяннымі жыхарамі, што насялялі Петрыкаўшчыну ў неаліце, былі плямёны культуры грабенчата-накольчатай керамікі, якая склалася тут у V — IV тысячагоддзях да н. э. на аснове плямён мясцовых мезалітычных культур. Плямёны гэтай культуры засялілі Беларускае Палессе і тэрыторыю сучаснай Украіны да Данца і Прыазоўя, таму гэтую культуру інакш называюць днепра-данецкай.

Прадстаўнікі днепра-данецкіх плямёнаў належалі да аўтатхтоннага еўрапейскага насельніцтва. Апраналіся яны ў скураное адзенне, насілі каралі і падвескі з ракавін і клыкоў, шліфаваных пласцінак. Адзенне і галаўныя ўборы, абутак упрыгожвалі зубамі рыбы, аленя, дзіка, касцянымі пласцінкамі.

Пераход да вытвараючых форм гаспадарання, узрастанне прадукцыйнасці працы суправаджаліся

ростам насельніцтва. Яму ўжо не хапала жыццёвай прасторы для гаспадарчай дзейнасці на берагах Прыпяці. Частка родавых калектываў была вымушана пакідаць супляменнікаў і пераходзіць на неабжытыя месцы. Напэўна, гэтым тлумачылася прасоўванне абарыгенаў далей на поўнач уверх па цячэнні р. Бобрык і Пціч у забалочаныя масівы.

На рубяжы III — II тысячагоддзяў да н. э. пачаўся бронзавы век. З поўдня і захаду на тэрыторыі сучаснага Петрыкаўскага раёна пранікаюць плямёны жывёлаводаў і земляробаў. Яны валодалі таямніцамі старажытнай металургіі, умелі карыстацца металам. Рассяленне земляробча-жывёлагадоўчых плямён сярод мясцовага насельніцтва, узаемадзеянне позненеалітычнай культуры з культурай, прынесенай звонку, сталі галоўным напрамкам далейшага гістарычнага развіцця. Земляробства і жывёлагадоўля як асноўны занятак вытвараючай гаспадаркі набылі асаблівы сэнс. Яны забяспечвалі больш высокі ўзровень жыцця. Чалавека цікавіла жыццёвая прастора. Жывёлаводу і земляробу патрэбны выпасы для жывёлы, урадлівыя глебы, лясныя і рачныя ўгоддзі. Усё далей на поўнач пранікалі яны ўглыб забалочаных масіваў у пошуках прыдатных мясцін для жыцця. Стаянкі раскіданы амаль па ўсёй тэрыторыі сучаснага Петрыкаўскага раёна, пачынаючы ад р. Прыпяць да Арэсы на поўначы, ад Пцічы да вытокаў р. Бобрык на захадзе. Тут выяўлена каля 20 археалагічных помнікаў бронзавага веку. Раскопкі на іх не праводзіліся, але паверхневыя зборы далі багаты і разнастайны матэрыял, які стаў падставай для характарыстыкі гэтай эпохі. Сляды бронзавага веку выяўлены ў зоне асушаных тарфянікаў у ваколіцах вв. Навасёлкі, Камаровічы, Фаставічы, Старыя Галоўчыцы, Філіпавічы, Ванюжычы, Забродцзе, Клясаў. У бронзавым веку людзі навучыліся здабываць з руды медзь і волава, сплаўляць іх у бронзу. Чалавек атрымаў не толькі новы, але і больш якасны матэрыял. З бронзы і медзі выкоўвалі і адлівалі ўпрыгажэнні, прылады працы, зброю. На стаянках і могільніках бронзавага веку трапляюцца найбольш даўнія металічныя пярсцёнкі, падвескі, скроневыя кольцы, шпількі-запінкі, бранзалеты, знаходзяць таксама шылы, сякеры-кельты, кінжалы, наканечнікі коп'яў. Аднак з-за адсутнасці медных і алавяністых руд у Беларусі такіх знаходак мала, амаль усе яны прывазныя.

Два старажытныя бранзалеты захоўваюцца ў гісторыка-краязнаўчым музеі Навасёлкаўскай сярэдняй школы. Іх знайшоў ва ўроч. Жукаўшчына, што непадалёку ад вёскі, механізатар Аляксандр Загорац на свежаўзаранай раллі. Адзін з іх пашкоджаны, другі — цэлы. Ён завіты ў спіраль з бронзавай пласціны ў пяць з паловай абаротаў у выглядзе ўсечанага конуса з дыяметрамі 5,5 і 6,5 см. Даўжыня канічнай спіралі 10 см.

Вырабы і зліткі металу шляхам абмену паступалі з Каўказа і Прыкарпацця пры пасрэдніцтве плямёнаў Паўночнага Прычарнамор'я. Пераважная большасць прылад працы і ў бронзавы век на Петрыкаўшчыне выраблялася са звычайных пародкаменю альбо з крэменю. У саперніцтве з меддзю для некаторых вырабаў, напрыклад наканечнікаў стрэл, крэмень меў шэраг пераваг, таму на берагах Прыпяці насельніцтва паранейшаму карысталася крамянёвымі прыладамі. Ля в. Макарычы трапляюцца наканечнікі стрэл, на заходняй ускраіне Галубіцы, непадалёку ад прыстані, знайшлі крамянёвы серп з прамой пяткай.

Пераход да земляробства, які патрабаваў расчысткі лесу пад поле, вымагаў мець буйныя па сваіх памерах і ў вялікай колькасці каменныя сякеры. Мясцовая сыравіна была непрыдатнай. Каб вырабіць сякеру, старажытнаму майстру патрэбны былі даволі вялікія жаўлакі крэменю, які звычайна залягае ў пластах мелу на глыбіні. Такіх радовішчаў на Петрыкаўшчыне няма, таму

крамянёвую сыравіну ці гатовыя вырабы з яе так, як і бронзу, даводзілася выменьваць у суседніх плямён і хутчэй за ўсё яна паступала сюды пры ўдзеле насельніцтва заходняга Палесся. Сярод трох дзесяткаў вырабаў з каменю, знойдзеных на асушаных тарфяніках паблізу Навасёлак і навакольных вёсак,— тры сякеры-кліны, долата, канцавы скрабок, два нуклеусы, дзесятак ножападобных пласцінак. Некалькі прылад зроблены з дыярыту, якога таксама няма ў нашай мясцовасці. Для вырабу большасці прылад выкарыстоўваўся звычайны камень. Такія сякеры знойдзены каля Капаткевіч, Лучыц, Галубіцы, каменныя матыкі захоўваюцца ў музеях Камаровіцкай і Лучыцкай школ.

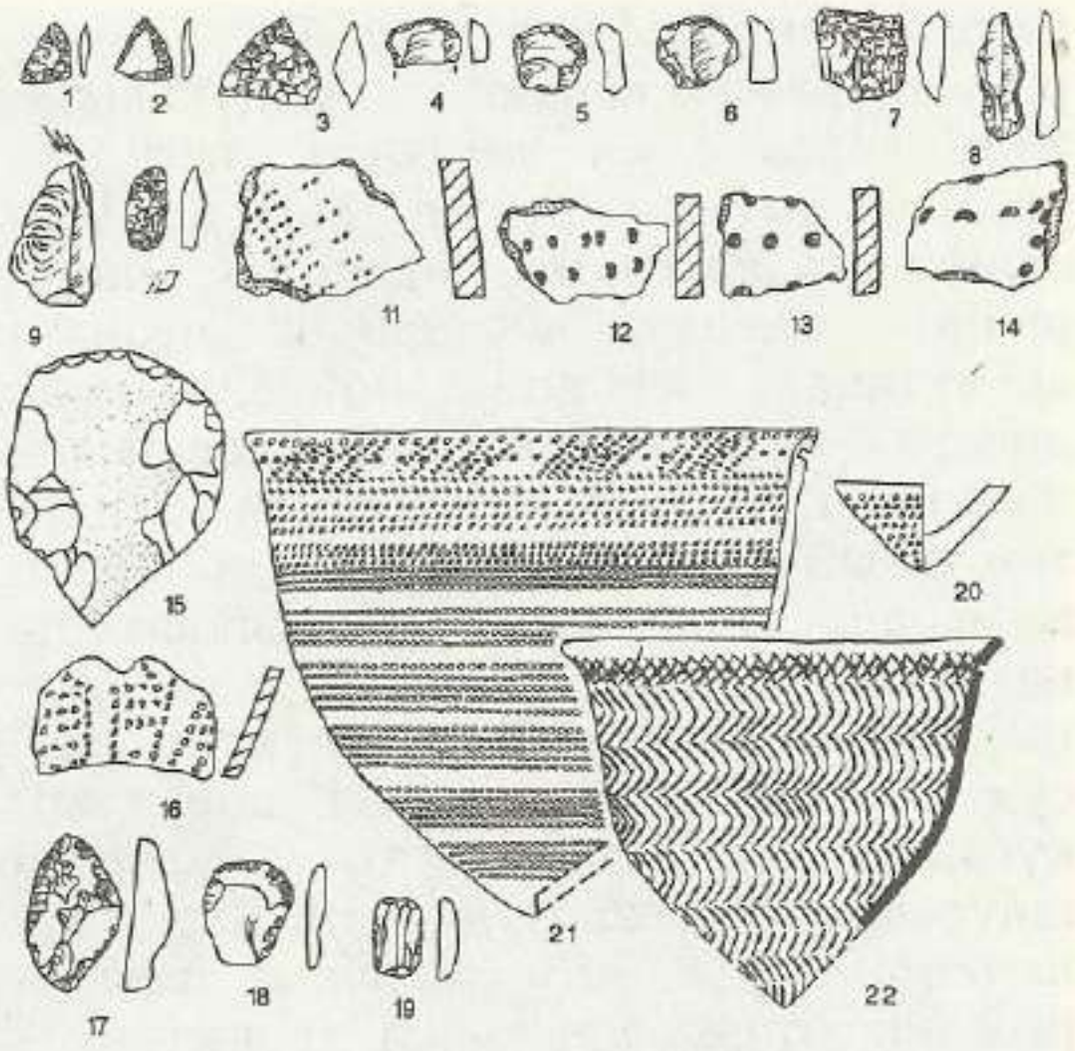

Матэрыялы эпохі неаліту: *1—10, 15, 17—19* — крэмень; *11—14, 16, 20—22* — кераміка.

У бронзавым веку апрацоўка каменю дасягнула найвышэйшага росквіту. Вастрыню наканечнікам коп'яў і стрэл, лязам нажоў, сярпоў надавалі пры дапамозе струменьчатай рэтушы. Не забыта была пільчатая (зубчатая) рэтуш. Ёю карысталіся пры вырабе скрабкоў і скобеляў. У параўнанні з папярэдняй эпохай шырокую распаўсюджанасць набылі шліфаванне і паліроўка. Каменныя сякеры шліфаваліся па ўсёй паверхні, а не толькі лязо, як гэта было раней. Адкрыццём новай эпохі стала свідраванне адтулін для рукаятак. Вынаходніцтва новых і ўдасканаленне старых спосабаў апрацоўкі каменю, косці, дрэва стварылі магчымасць старажытным людзям палепшыць якасць сваіх вырабаў.

Рос асартымент каменных сякер. Па знешнім выглядзе іх можна падзяліць на два тыпы. Першы — па сваёй знешняй форме нагадвае шліфаваныя кліны са старанна апрацаваным лязом. Другі тып характарызуецца больш складанай формай, строгім захаваннем знешніх прапорцый, дакладна выкананай свідраванай адтулінай для рукаяткі. Кожны з гэтых тыпаў мае свае спецыфічныя асаблівасці профілю, размяшчэння свідраванай адтуліны, папярочнага сячэння і формы вырабу. У музейнай экспазіцыі Навасёлкаўскай школы знаходзяцца свідраваныя сякеры чатырох відаў: клінападобныя, кароткаабушковыя, ромбападобныя і трохвугольныя. Шліфаваныя сякеры-кліны падзяляюцца на востраабушковыя, тонкаабушковыя, тоўстаабушковыя, плоскія. Такую шырокую разнастайнасць каменных сякер можна тлумачыць розным характарам іх прызначэння. Старанна адпаліраваныя прылады са свідраванай адтулінай можна разглядаць як зброю першабытнага чалавека. У бронзавым веку сутыкаліся плямёны не толькі ў барацьбе за жыццёвую прастору, на познім яго этапе мелі месца наскокі з грабежніцкімі мэтамі. Напэўна, гэтым мэтам служылі сякера-клявец і каменная булава, знойдзеныя ў ваколіцах Навасёлак.

У бронзавым веку адбыліся перамены ў вырабе глінянага посуду, ён стаў пласкадонным. У гэтым яго галоўнае адрозненне ад неалітычнага посуду з канічным дном, якім дагэтуль карысталіся мясцовыя жыхары. Побыт чалавека да гэтага часу, відавочна, значна змяніўся, ён абедаў ужо на стале, карыстаўся міскай, кубкам, лыжкай.

На рубяжы III — II тысячагоддзяў да н. э. з поўдня рушылі жывёла-

гадоўча-земляробчыя плямёны культуры шнуравой керамікі — «шнуравікі». Яны карысталіся гліняным посудам, упрыгожаным адбіткамі шнура. Рассяліўшыся на вялікай прасторы, «шнуравікі» месцамі выціснулі, месцамі асімілявалі мясцовае насельніцтва днепра-данецкай культуры, якое раней жыло тут, і сталі дамінуючым элементам новай этнічнай супольнасці. Тыповымі для гэтай культуры з'яўляюцца наземныя жытлы слупавай канструкцыі, якія абаграваліся агменямі. Посуд прадстаўлены гаршкамі, амфарамі, кубкамі, якія былі багата аздоблены шнуравым, гусенічным і лінейным арнаментамі. Да ліку асноўных катэгорый інвентару адносяцца тронкавыя і ліставідныя наканечнікі дроцікаў, трохкутныя наканечнікі стрэл, пласцінкавыя і блізкія да трохкутнай формы нажы, шліфаваныя сякеры-клíны і прасверленыя сякеры, медныя і бронзавыя ўпрыгажэнні, касцяныя вырабы.

Могільнікі вядомы як курганныя, так і грунтавыя з трупапакладаннем і трупаспаленнем. У пахаваннях знаходзяць разнастайны інвентар, які складаецца з гліняных сасудаў, крамянёвых і каменных рэчаў, касцяных, янтарных, медных упрыгажэнняў, а таксама зброі і бытавых прадметаў з металу. У насельніцтва сярэднедняпроўскай культуры склалася дынамічная шматгалінавая гаспадарка, спалучаючая паляванне, рыбалоўства, земляробства і жывёлагадоўлю. На паселішчах знойдзены косткі кароў, коз, авечак, свіней, коней, а таксама матыкі, зерняцёркі, крамянёвыя сярпы, адбіткі зерня культурных раслін на гліняным посудзе.

Эпоха сярэдняй бронзы звязана на Петрыкаўшчыне з помнікамі ўсходнетшынецкай культуры, якая існавала ў XV — XII ст. да н. э. Плямёны тшынецкай культуры займалі вялізную плошчу ад басейна Віслы на захадзе да сярэдняга Дняпра на ўсходзе (ад паселішча Тшынец на тэрыторыі Польшчы, дзе былі выяўлены характэрныя для гэтага часу старажытнасці прадметы). Усходне-тшынецкая культура цэнтральнага Палесся складалася, як мяркуе М. Крывальцэвіч, на аснове помнікаў палескага варыянту сярэднедняпроўскай культуры эпохі ранняй бронзы і дажыўшых да сярэдзіны II тысячагоддзя позніх неалітычных помнікаў. Невялікія пасёлкі ўсходнетшынецкага насельніцтва складаліся з некалькіх зямлянкавых жытлаў, каля іх знаходзіліся гаспадарчыя ямы-пагрэбы. Нябожчыкаў хавалі па абраду трупапакладання пад курганнымі насыпамі і па абраду трупаспалення ў грунтавых ямах. Найбольш характэрнымі для гэтай культуры былі ляпныя гаршкі з патоўшчаным краем вянца і маленькага дыяметру донцам. Верхняя частка гаршкоў звычайна ўпрыгожвалася пад

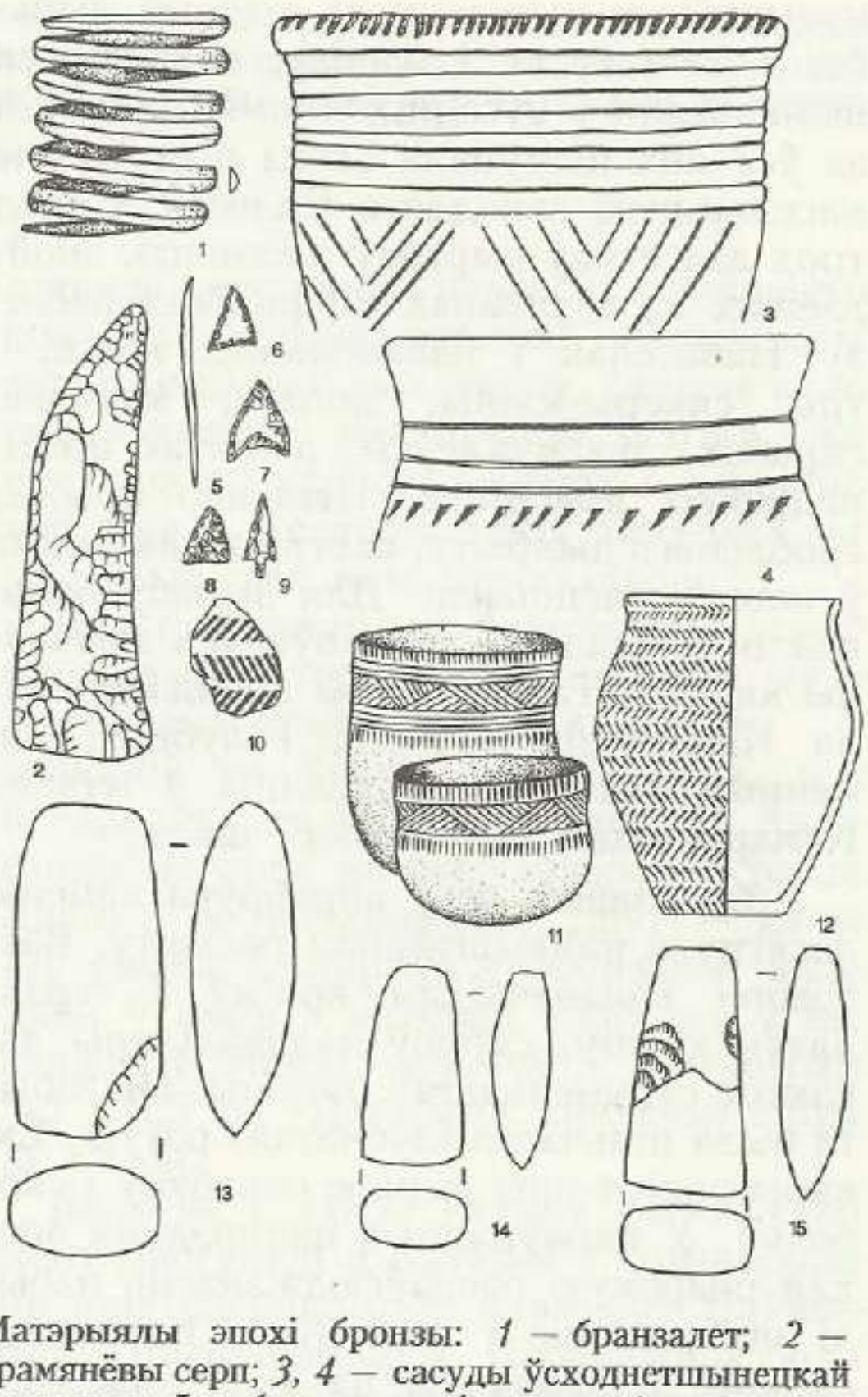

Матэрыялы эпохі бронзы: *1* — бранзалет; *2* — крамянёвы серп; *3, 4* — сасуды ўсходнетшынецкай культуры; *5* — бронзавыя бранзалет і шыла; *6—9* — наканечнікі стрэл; *10—12* — сасуды сярэднедняпроўскай культуры; *13—15* — сякеры

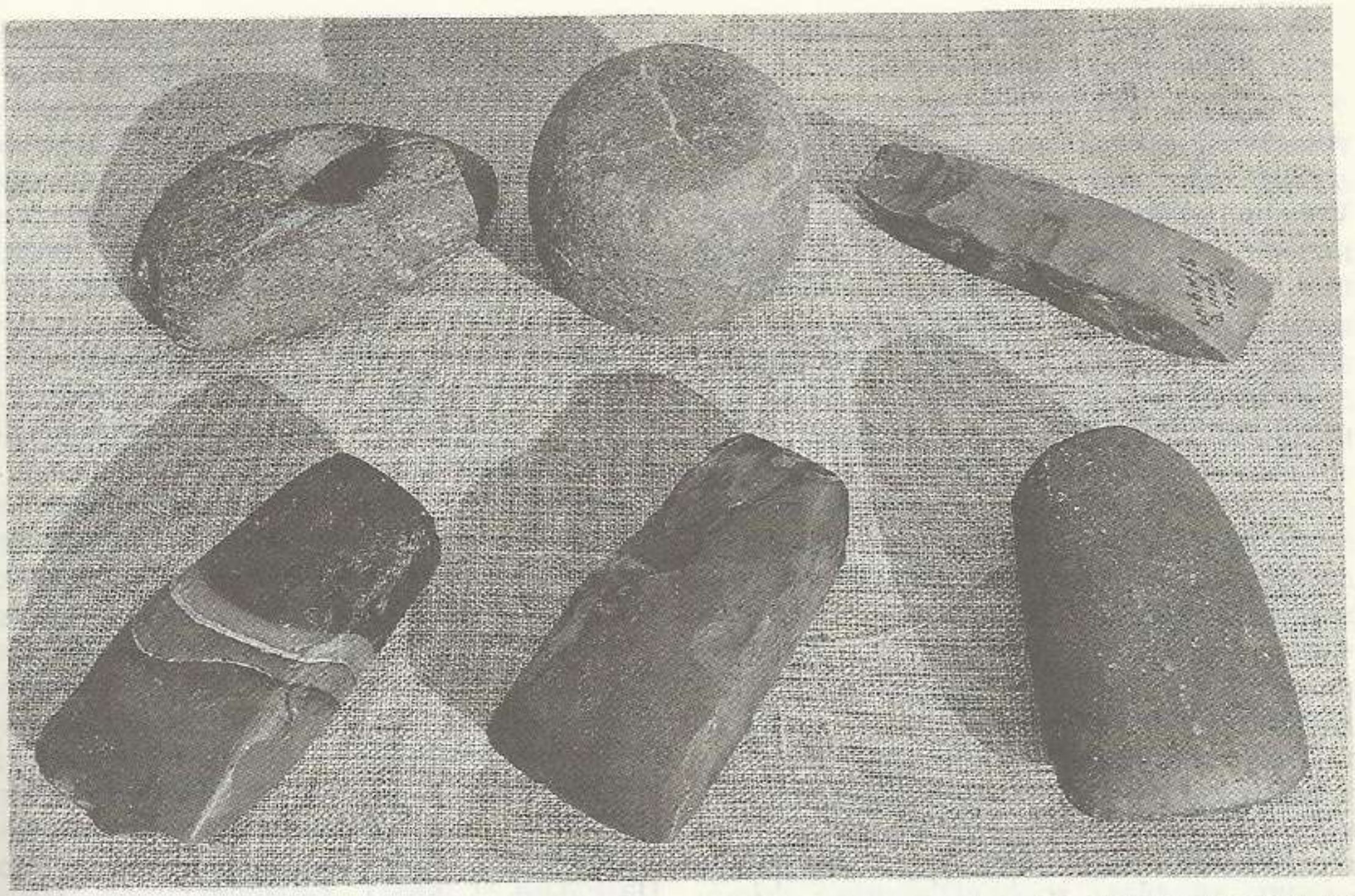

Прылады працы бронзавага веку — каменныя сякеры-кліны, долаты, цёрачнік, матыка, знойдзеныя каля вв. Навасёлкі і Фаставічы

вянцом кругавымі рыфлёнымі лініямі, ад якіх спускаліся вяршынямі ўніз трохкутнікі з прачэрчаных ліній. Выкарыстоўваліся крамянёвыя нажы, сярпы «валынскага» тыпу, тронкавыя і трохвугольныя наканечнікі стрэл з выемкай у аснове, праколкі, скрабкі, крамянёвыя сякеры, матыкі, цёслы. Прасочаны сляды мясцовай металургіі ў выглядзе жужлаў, цігляў, льячак. Знойдзены бронзавыя шылы, далоты, упрыгажэнні (падвескі, бранзалеты, шпількі, кольцы, бляшкі, фібулы).

Асновай гаспадаркі, відаць, была жывёлагадоўля, якой спрыялі багатыя травамі даліны Прыпяці і яе прытокаў. Значнае месца ў занятках жыхароў займалі земляробства, паляванне і іншыя промыслы. Матэрыялы ўсходнетшынецкай культуры выяўлены на шматслойных паселішчах Навасёлкі 1 і 2, Слабодка Чалюшчавіцкая 1 і 2, Майсеевічы 1 і 3, Шастовічы 3. На беразе р. Бобрык, каля вёскі Востраў, быў знойдзены цэлы невялічкі гаршчочак усходне-тшынецкай культуры.

Найменей даследаванымі на Палессі з'яўляюцца помнікі заключнага перыяду эпохі бронзы, які датуецца XI — IX ст. да н. э. З гэтым часам звязваюць лебядоўскую культуру (каля паселішча Лебядоўка на Украіне), бліжэйшыя да Петрыкаўшчыны пункты якой адзначаны каля Хільчыц на Прыпяці ў Жыткавіцкім, каля Бухліцкага хутара на Гарыні ў Столінскім раёне. Невялікі абломак верхняй часткі гаршка, які падобны да посуды лебядоўскай культуры, знойдзены ў 1992 г. каля в. Багрымавічы, ва ўроч. Гарадзёны. Для гэтай культуры найбольш характэрны таўстасценныя, часта шурпатыя гаршкі яйкападобнай формы з маленькім няўстойлівым донцам. Частка посуду арнаментавалася валікамі пад венцам, наколамі, косымі насечкамі і інш.

* * *

З VIII — VII ст. да н. э. на тэрыторыі паўднёвай Беларусі пачаўся жалезны век, які ахоплівае перыяд да V ст. н. э. Верагодна, што людзі ў розны час і на розных тэрыторыях прыйшлі да тэхналогіі атрымання і перапрацоўкі жалеза незалежна адзін ад аднаго. З новага металу пачалі выраблять прылады працы і зброю такой крэпасці і вастрыні, якія нельга было зрабіць з каменю ці бронзы. Нямногія дасягненні адной эпохі змаглі паскорыць прагрэс ва ўсіх сферах чалавечай дзейнасці, так, як атрыманне і выкарыстанне жалеза. Прыкладна ў гэты ж час распачаўся жалезны век і ў Цэнтральнай і Заходняй Еўропе. Распаўсюджванню чорнай металургіі спрыяла таксама даступнасць сыравіны. Жалеза ў старажытныя часы выраблялі з азёрных або балотных руд, адклады якіх маюцца па ўсёй тэрыторыі Беларусі, у тым ліку і на Петрыкаўшчыне. Здабыванне балотнай руды на Палессі не вымагала вялікіх затрат працы, яна залягае неглыбока, нярэдка зусім выходзіць на паверхню зямлі. Адклады балотнай руды (бурых жалезнякоў) і сляды старажытнай металургіі былі выяўлены на тэрыторыі Петрыкаўскага раёна А. Ляўданскім яшчэ ў пачатку 30-х гадоў.

Аб пашыранасці жалезаробчай і жалезаапрацоўчай вытворчасці сведчыць шматлікасць тапанімаў з асновай «руд»: рудня, руда, руднішча, рудка, рудніца, рудаўка, жалезня і т. п. А. Ляўданскі адзначыў адклады балотнай руды і рэшткі жалезаробчай вытворчасці каля вв. Аголіцкая Рудня, Сярэдняя Рудня, Бабунічы, Баклань, Балажэвічы, Глінка, Івашкавічы, Ільіч, Капаткевічы, Канстанцінаўка, Конкавічы, Ляскавічы, Рубча, Белка, Рудня (левы прыток р. Пціч), Рудня Камароўская, Слабодка Чалюшчавіцкая, Снядзін (уроч. Двары). Найбольш значнае радовішча балотнай руды А. Ляўданскі зафіксаваў каля в. Ільіч, паміж вв. Макарычы і Турок. Тут пласт балотнай руды таўшчынёй да 0,5 м займаў плошчу 20—30 га. Мясцовыя сяляне выкарыстоўвалі вялікія кавалкі руды для падмуркаў хат, печаў. Яшчэ ў XVIII ст. існавалі невялікія жалезаробчыя заводы, якія выраблялі метал для мясцовых кузняў і на вываз. На некаторых з іх для прывядзення ў дзеянне механічных молатаў выкарыстоўвалася сіла вады. Рэшткі гэтых заводаў можна прасачыць каля вв. Аголіцкая Рудня, Глінка, Рудня, Рудня Камароўская, Снядзін, Сярэдняя Рудня. Балотная руда на Петрыкаўшчыне змяшчала 40—50 % жалеза, перад пачаткам металургічнага працэсу яе ўзбагачалі: шмат разоў прамывалі, раздрабнялі да памераў арэха, прагартоўвалі на вогнішчы. У якасці паліва выкарыстоўвалі драўняны вугаль, каб не забруджваць метал попелам. Печы для вуглепалення сустракаюцца каля вв. Мардзвін (уроч. Курашоў), Бобрык (уроч. Калодзезь, Цагельня, Сінцы), Брынёў (уроч. Наўлессе, Брусава Грэбля, Крывуля), Фаставічы. Яны функцыянавалі працяглы час і, як сведчаць мясцовыя жыхары, некаторыя з іх выкарыстоўваліся ў час другой сусветнай вайны.

Да XIX ст. жалеза атрымлівалі сырадутным спосабам, пры гэтым адбываўся працэс узнаўлення жалеза з руды, а не плаўкі, для якой патрэбна была тэмпература звыш 1500°. Сырадутны горн — домніца — глінабітная печ з адтулінай-комінам уверсе і дзіркамі-паддуваламі знізу, у якія ўстаўляліся гліняныя трубкі-соплы са скуранымі мяхамі над імі. Жалеза ў домніцы атрымлівалі не ў вадкім (расплаўленым) стане, а ў выглядзе цестападобнай, з дамешкамі жужла крыцы.

Аснову гаспадаркі плямёнаў жалезнага веку складалі земляробства і жывёлагадоўля, якія дапаўняліся паляваннем, рыбалоўствам, збіральніцтвам. Земляробства было падсечным. Жалезная сякера і саха з жалезным лемяшом, рала з наральнікам, сярпы і косы дазвалялі значна павялічваць плошчы,

занятыя пасевамі, забяспечваць прадуктамі харчавання людзей і грамадскі статак і, звыш таго, ствараць пэўныя запасы. Удасканальваліся і іншыя заняткі насельніцтва, з'яўляліся неабходныя ў вытворчасці і побыце такія рэчы, як нажніцы, абцугі, пілы, напільнікі. Паляпшалася апрацоўка дрэва, выраблялiся новыя, больш дасканалыя інструменты і зброя, пашыраўся тавараабмен сярод людзей розных плямён і мясцовасцей.

У выніку росту вытворчасці працы ў асобных родаў і плямён назапашвалася пэўная маёмасць, што вяло да войнаў з мэтай грабяжу і заняволення. Каб абараніць дабро і жыццё суплямення-каў ад прагных да лёгкай здабычы суседзяў, насельніцтва пачынае сяліцца ў цяжкадаступных месцах сярод балот і лясоў і ўмацоўваць свае паселішчы земляными валамі і равамі. З тых даўніх часоў на Петрыкаўшчыне захавалася шмат гарадзішчаў, размешчаных у асноўным у басейне р. Пціч. Амаль усе яны маюць круглую ў плане пляцоўку, акружаную з усіх бакоў кальцавым валам і ровам. Па грэбені вала праходзіла драўляная сцяна. Размяшчаліся яны на невысокіх астраўках пасярод забалочаных нізін, таму атрымалі назву балотных.

Дзякуючы такому месцазнаходжанню і штучным абарончым збудаванням балотныя гарадзішчы ўяўлялі сабой добра ўмацаваныя пункты. Ні на адным з гарадзішчаў Петрыкаўскага раёна не праводзіліся археалагічныя раскопкі, яны толькі даследаваліся шляхам візуальнага агляду, некаторыя шурфаваліся. Шэраг з іх наогул ні разу не наведалі археолагі. Па назіраннях даследчыкаў, на іх адсутнічае культурны пласт, які ўзнікае ў час сталага пражывання насельнікаў. Гэты факт дае падставу зрабіць выснову, што гарадзішчы ў асноўным выкарыстоўваліся як сховішчы, куды ў час ваеннай небяспекі жыхары прылягаючай акругі зганялі жывёлу, зносілі свае пажыткі, за сценамі баранілі сваё жыццё. Тут жа маглі выконвацца рэлігійныя абрады і вырашацца агульныя пытанні грамадскага жыцця. Невялікая колькасць керамікі, знойдзеная на гэтых гарадзішчах, і супастаўленне яе з больш даследаванымі падобнымі помнікамі з іншых раёнаў Палесся дазваляе сцвярджаць, што яны будаваліся ў I тысячагоддзі да н. э. і на іх пражывалі плямёны мілаградскай і зарубінецкай культур жалезнага веку. У гэты ж перыяд існавалі і неўмацаваныя селішчы, якія становяцца адзіным тыпам пасёлкаў на Петрыкаўшчыне з першых вякоў н. э.

Мясцовыя жыхары добра ведаюць аб існаванні і месцазнаходжанні балотных гарадзішчаў, якія звычайна называюць «акопамі». Аб наяўнасці ўмацаваных пасёлкаў сведчаць таксама такія назвы (тапанімы), як вёска Гарадзішча, хутар Гарадзішча, уроч. Гарадзішча, Гарадзёнск, Гарадзёны, Гарадзіцкі Лес. Да гэтага часу жывуць у народзе паданні, звязаныя з гарадзішчамі. Яны не адлюстроўваюць храналагічныя рэаліі, а асацыіруюцца ў памяці людзей са значна больш познімі падзеямі. Цьмяна апавядаюць яны аб варожых нашэсцях татараў, а часам шведаў, якія чынілі расправу над мірнымі жыхарамі. Старых і малых заганялі ў хаты, прымушалі садзіцца на падлогу ўздоўж сцен і душылі масіўнымі дубовымі лавамі, тыя, каму пашанцавала пазбегнуць гвалту, шукалі сховішча за валамі «акопаў».

Чатыры балотныя гарадзішчы адзначаны каля в. Хвойня: у 5,5 км на паўднёвы ўсход ад вёскі, справа ад дарогі на в. Падгаць ва ўроч. Цітовіцкае (Акоп) у лесе, у 0,4 км на паўднёвы ўсход ад жывёлагадоўчай фермы, у 1,8 км на ўсход, за меліярацыйным каналам і ва ўроч. Малая Ніва ў 5 км на поўнач, у густым балоцістым лесе. Усе яны круглыя ў плане, дыяметр пляцоўкі 80—100 м, вышыня валоў 0,5—2 м. У трох кіламетрах на паўночны захад ад в. Ванюжычы ва ўроч. Падлеснае (Акоп). Яго дыяметр каля 100 м, вышыня вала 1,2—1,5 м, шырыня 6—8 м. Пяць гарадзішчаў выяўлена каля в. Навасёлкі. Адно з іх размешчана на пясчаным узвышшы ў 2,5 км на паўночны захад ад вёскі ва ўроч. Рымшава Гара, на паўночным беразе меліярацыйнага канала. Яго памеры 250×110 км, пляцоўка авальнай формы, выцягнута з поўначы на поўдзень. Рэшткі вала прасочваюцца з паўднёвага ўсходу, поўдня і паўднёвага захаду. Паўночная частка помніка знесена. На захад ад Навасёлак адзначана 4 гарадзішчы. Адно з іх размешчана ва ўроч. Гарадзіцкі Лес, дыяметр яго дасягае амаль 200 м. Валы прасочваюцца вельмі слаба, яны поўнасцю развораны. Другое знаходзілася ў 2,5 км ад вёскі, зараз поўнасцю

знішчана, выбрана на дарожны насып. Трэцяе знаходзіцца ў 3 км, яго круглая ў плане пляцоўка дыяметрам каля 60 м абнесена валам, вышыня якога 1,2—1,6 м. Чацвёртае, падобнае па памерах і форме на папярэдняе, размешчана ў 3,5—4 км ад Навасёлак. Усе яны адносяцца да тыпу балотных.

Рэшткі пагоркавага гарадзішча выяўлены ў 0,7 км на ўсход ад в. Івашкавічы на правым беразе р. Пціч. Такога ж тыпу гарадзішча адзначана ў 3 км на поўдзень ад в. Івашкавічы ва ўроч. Курган. Авальная пляцоўка мае памеры 35×28 м, валы не прасочваюцца. З усходу абаронена старарэчышчам, з поўначы і захаду глыбокім ровам. У 80-я гады знішчаны балотныя гарадзішчы каля в. Боркі і на паўднёвы захад ад Філіпавіч. Пэўнай асаблівасцю канструкцыі вылучаецца гарадзішча, якое размешчана ў 8—9 км на паўднёвы захад ад в. Снядзін, на паўночным беразе меліярацыйнага канала, у які ператварылі р. Смедзінку. Пляцоўка авальнай формы, памерамі прыкладна 95—150 м, абкружана валам вышынёй 1,2—1,5 м і падзелена на дзве няроўныя часткі. Знаходзіцца ў густым лесе на невысокай градзе, акружанай з усіх бакоў балоцістай нізінай.

Сукупнасць археалагічных даных сведчыць, што плямёны ранняга жалезнага веку знаходзіліся на стадыі развітога патрыярхату. Самай меншай і асноўнай адзінкай грамадства з'яўлялася вялікая патрыярхальная сям'я, якая складалася з 2—3 пакаленняў блізкіх родзічаў. Некалькі такіх сем'яў аб'ядноўваліся ў патрыярхальны род. Ён меў сваю тэрыторыю, дзе размяшчаліся асобныя гарадзішчы, селішчы, участкі апрацоўваемай зямлі і пашы для статка. Устойлівых сувязей паміж плямёнамі не існавала. Сутычкамі паміж родамі і плямёнамі абумоўлены і факт з'яўлення ў гэты перыяд умацаваных паселішчаў. Гэта было грамадства эпохі распаду першабытнаабшчыннага ладу, у якім існавала спецыфічная арганізацыя ўлады, вядомая як «ваенная дэмакратыя».

Тэрыторыю сучаснай Петрыкаўшчыны засялялі плямёны мілаградскай культуры — ад гарадзішча Мілаград Рэчыцкага раёна, культурны пласт якога на шырокай плошчы быў даследаваны археолагамі. Мілаградская культура ў VIII — III ст. да н. э. займала тэрыторыю паўднёвай Беларусі і паўночнай Украіны. Яна прадстаўлена ўмацаванымі і неўмацаванымі паселішчамі, бескурганнымі могільнікамі з абрадам трупаспальвання і курганнымі з абрадам трупапакладання. Усе гарадзішчы, якія вядомы на тэрыторыі раёна, узведзены мілаградскім насельніцтвам. Селішчы гэтай культуры выяўлены каля вв. Багрымавічы (уроч. Гарадзёны), Турок, Вялікае Поле, Дарашэвічы 2 і 3, Лясковічы (уроч. Кабачок), Лучыцы (уроч. Млынішча), Мардзвін 1 (уроч. Песья), Мардзвін 2 (уроч. Борак), Майсеевічы 1 і 4 (уроч. Мардзвінскае Стойла), Навасёлкі 2 (уроч. Медля), Івашкавічы (уроч. Шутава Гара), каля Петрыкава (уроч. Беркава Гара). Мілаградскае насельніцтва жыло ў невялікіх наземных або злёгку паглыбленых дамах слупавой канструкцыі ці ў зрубных паўзямлянках, якія ацяплялiся адкрытымі агменямі, размешчанымі на пясчанай падлозе або ў неглыбокай ямцы. Выяўлены таксама гаспадарчыя збудаванні ў выглядзе наземных хлявоў і ям-пагрэбоў, у якіх трымалі харчовыя прыпасы і іншае дабро. Іх можна было хутка замаскіраваць у выпадку небяспекі. Нябожчыкаў мілаградскія плямёны звычайна спальвалі, ачышчаныя ад попелу і вуголля косткі збіралі і закопвалі ў неглыбокіх ямах. Пахавальны інвентар адсутнічае або вельмі нязначны (абломкі посуду, упрыгажэнні, побытавыя рэчы). Па пахаваных спраўлялі трызны.

Мілаградскае насельніцтва мела шырокія сувязі са сваімі паўднёвымі суседзямі — скіфамі, а таксама з насельніцтвам Цэнтральнай Еўропы. Часта сустракаюцца на палескіх паселішчах скіфскія бронзавыя наканечнікі стрэл, завушніцы, якія любілі насіць скіфянкі, шкляныя пацеркі, што выраблялiся ў грэчаскіх гарадах Паўночнага Прычарнамор'я і на Каўказе, фібулы-запінкі і бранзалеты. Мілаградская кераміка, якая складае найбольш масавы і характэрны элемент культуры, прадстаўлена кругладоннымі і пласкадоннымі ляпнымі гаршкамі з шарападобным або яйкападобным тулавам і прамым ці адагнутым вонкі венцам, а таксама гліняными грузікамі разнастайных форм.

У II ст. да н. э. на былых гарадзішчах і селішчах мілаградскага насельніцтва рассяляліся плямёны зарубінец-

кай культуры (ад раскапанага ў канцы IXX ст. грунтавога могільніка каля сяла Зарубінцы пад Кіевам). Зарубінецкія старажытнасці ўсюды перакрываюць тэрыторыю мілаградскай культуры, а на захадзе выходзяць за яе межы ў басейн Заходняга Буга. Яна даволі аднародная па ўсёй тэрыторыі свайго распаўсюджання, аднак пэўная розніца ў наборы керамікі, тыпах жытлаў і пахавальных звычаях вылучае тры лакальныя групы яе помнікаў: палескую, верхнедняпроўскую і сярэднедняпроўскую. У палескім рэгіёне, куды ўваходзіць і Петрыкаўшчына, найбольш даследаваны зарубінецкія помнікі каля вв. Велямічы, Ацвержычы, Давыд-Гарадок, Рубель, Рэмель Столінскага, Вароніна і Пагост Жыткавіцкага раёна. Насельніцтва карысталася гарадзішчамі, збудаванымі ў папярэднія часы мілаградскімі плямёнамі, а таксама жыло на неўмацаваных селішчах. Жытлы былі двух тыпаў: зрубныя паўзямлянкі і наземныя дамы слупавой канструкцыі, якія на Палессі ацяпляліся агменямі ці печамі, складзенымі з невялікіх камянёў і гліны. У Петрыкаўскім раёне зарубінецкія селішчы адкрыты каля вв. Вышалаў, Дарашэвічы 3, Лясковічы (Кабачок), Навасёлкі 2 і 3, Шастовічы (уроч. Царковішча). Яны не даследаваліся шляхам раскопак, а вядомы толькі на паверхневых зборах. Добра вывучаны і пахавальны абрад зарубінцаў. На тэрыторыі паўднёвай Беларусі даследавана звыш 700 пахаванняў. Могільнікі не маюць знешніх прыкмет, рэшткі крэмацыі нябожчыка змяшчаліся ў авальныя ці круглыя ямкі глыбінёй 0,2—1 м. Пахавальны інвентар даволі багаты і звычайна складаецца з глянцаваных гаршкоў, місак, кубкаў. У некаторыя пахаванні былі пакладзены фібулы з трохкутным шчытком, шпількі, кольцы, пацеркі, прывескі, прылады працы і зброя. Асновай гаспадаркі зарубінецкіх плямён былі земляробства і жывёлагадоўля. Насельніцтва займалася таксама чорнай і каляровай металургіяй, ткацтвам, апрацоўкай дрэва, ганчарствам. Густая сетка рачных шляхоў спрыяла развіццю эканамічных сувязей мясцовага насельніцтва з другімі народамі, перш за ўсё з Цэнтральнай Еўропай, з гарадамі Паўночнага Прычарнамор'я, плямёнамі Прыбалтыкі і інш.

У сярэдзіне і ў другой палове I ст. н. э. жыццё на палескіх помніках зарубінецкай культуры спыняецца, прасочваецца перамяшчэнне насельніцтва на захад, на тэрыторыю Польшчы, і на поўдзень, на Паўднёвы Буг і Днестр. Праз нейкі час, у які Палессе, магчыма, не было заселеным, у яго заходняй частцы рассяляюцца наплываючыя з тэрыторыі Польшчы плямёны вельбарскай культуры, а на ўсходзе фарміруецца кіеўская культура. Мяжой паміж імі была р. Гарынь, на берагах якой выяўлены самыя заходнія паселішчы і могільнікі вельбарскай культуры каля вв. Струга, Велямічы, Ацвержычы. Петрыкаўшчына ў 2-й чвэрці I тысячагоддзя н. э. уваходзіла ў сферу распаўсюджання помнікаў кіеўскай культуры, якая займала ўсходнюю частку Беларускага і Украінскага Палесся, паўднёвую частку Верхняга і паўночную частку Сярэдняга Падняпроўя. Кіеўская культура прадстаўлена неўмацаванымі селішчамі і грунтавымі могільнікамі з абрадам трупаспальвання. Дамы будаваліся паўзямлянкавыя і наземнай канструкцыі, ацяпляліся агменямі, складзенымі з невялікіх камянёў. Для гэтай культуры характэрны грубаляпны таўстасценны посуд, часам з глянцаванай або пакрытай расчэсамі паверхняй. Падобная кераміка знойдзена на селішчах каля вв. Турок, Вышалаў, Дарашэвічы 3, Шастовічы (уроч. Царковішча). Магчыма, да гэтага часу адносіцца і грунтавы могільнік, які размяшчаўся на паўночнай ускраіне в. Слабодка Чалюшчавіцкая. Там у пачатку 30-х гадоў А. Рынейскі знайшоў кальцынірараваныя косткі, бронзавы пярсцёнак з плоскім круглым верхам, які датуецца 2-й чвэрцю I тысячагоддзя н. э.

АД ЧАСОЎ ПЕРШАБЫТНЫХ

У сярэдзіне I тысячагоддзя н. э. на тэрыторыі Палесся з'яўляюцца помнікі пражскай культуры, славянская прыналежнасць якой не выклікае сумненняў у даследчыкаў (выяўлены ў ваколіцах Прагі чэшскім археолагам І. Баркоўскім у 1939 г.). Яна звязваецца з вядомымі па пісьмовых крыніцах славянскімі плямёнамі склавінаў. Славянскае супольніцтва ў V — VII ст. займала вялікую тэрыторыю ад Одэра і Эльбы на захадзе да Дняпра на ўсходзе, ад Балкан на поўдні да Прыпяці на поўначы. Матэрыяльная культура славян гэтага часу даволі ўніфікавана. Агульныя элементы назіраюцца ў тапаграфіі паселішчаў, іх тыпе, жыллёвым будаўніцтве. Для ўсёй тэрыторыі Усходняй Еўропы характэрны неўмацаваныя селішчы, забудаваныя чатырохкутнымі, блізкімі да квадрата паўзямлянкамі зрубнай або слупавой канструкцыі. Жытлы абагравaліся печамі-каменкамі ці, значна радзей, агменямі або глінабітнымі печамі.

Найбольш раннія паселішчы, якія адносяцца да V — VI ст., даследаваны на Палессі каля г. Петрыкава і вв. Востраў, Камень Пінскага, Кажан-Гарадок Лунінецкага раёна. На іх адкрыты неглыбокія паўзямлянкі слупавой канструкцыі з агменямі, збудаванымі з невялікіх камянёў і кавалкаў балотнай руды. Хаты мелі пясчаную падлогу і, хутчэй за ўсё, драўляна-земляныя дахі. Інтэр'еры, відаць, былі небагатыя і складаліся са сталоў, лавак ці табурэтак і спальных месцаў у выглядзе нараў. Славяне былі вельмі сціплыя ў сваім паўсядзённым жыцці, іх матэрыяльная культура не вызначаецца багаццем і разнастайнасцю. Звычайна на селішчах знаходзяць абломкі посуду, гліняныя грузікі, якія надзявалі на канец верацёнаў, грузілы ад вертыкальных ткацкіх станаў і рыбацкіх сетак, жалезныя нажы, адзінкавыя шкляныя пацеркі, зрэдку вырабы з каляровых металаў. Спецыфіку славянскіх культур вызначае гліняны посуд, яго тыпалогія добра распрацавана археолагамі-славістамі і дапамагае вызначаць храналогію помнікаў. Набор посуду таксама небагаты і прадстаўлены гаршкамі, міскамі, патэльнямі. Аснову керамічнага комплексу складаюць ляпныя гаршкі, сярод якіх вылучаюцца дзве формы: гаршкі з конусападобным, пашыраным у верхняй частцы тулавам і акруглымі плечыкамі, і гаршкі з пакатымі слабавылучанымі плечыкамі і найбольшым пашырэннем крыху вышэй ці пасярэдзіне іх вышыні. У Інстытуце гісторыі АН Беларусі захоўваюцца фрагменты глінянага посуду, які быў знойдзены ў 1932 г. А. Ляўданскім і А. Каваленяй у паўзямлянках на селішчы ва ўроч. Крутуха каля Петрыкава. Ёсць даволі вялікія абломкі гаршкоў і патэльняў, якія дазваляюць рэканструяваць іх выгляд. Падобныя пасудзіны былі знойдзены таксама каля Кіева, ва ўроч. Абалонь, яны датуюцца V — VI ст. Селішчы з матэрыяламі пражскай культуры прасочваюцца каля вв. Турок, Макарычы, Навасёлкі (на Прыпяці), Шастовічы (уроч. Царковішча), Снядзін. Гэта дае падставу меркаваць, што Петрыкаўшчына, як і астатняя тэрыторыя Папрыпяцця ад Пінска да Мазыра, уваходзіла ў арэал фарміравання раннесярэднявечнай славянскай культуры.

Аб еднасці духоўнай культуры славянства сведчыць наяўнасць аднолькавых форм пахавальнага абраду. Для ўсёй тэрыторыі пражскай культуры ў V — VII ст. характэрны могільнікі з трупаспаленнем. Перапаленыя косткі нябожчыка ссыпаліся ў урну (звычайны ляпны гаршчок) або проста ў невялікую ямку і закопваліся. Зрэдку ў пахаванне клаліся рэчы або біты посуд.

Даныя археалогіі, этнаграфіі і пісьмовыя крыніцы сведчаць, што асновай гаспадаркі славянскага насельніцтва было земляробства. На працягу I тысячагоддзя яго формы развіваліся і ўдасканальваліся, што прывяло да ўтварэння высокапрадукцыйнага ворнага земляробства, якое забяспечвала ўжо на рубяжы I і II тысячагоддзяў высокі эканамічны патэнцыял усходне-славянскага грамадства. Візантыйскі аўтар Маўрыкій у VI ст. н. э. адзначаў, што «ў іх (славян) вялікая колькасць рознай жывёлы ды пладоў зямных, якія складзены ў купы, асабліва проса і пшаніцы». Тапаграфія славянскіх паселішчаў таксама пэўным чынам раскрывае характар гаспадаркі. Яны размяшчаліся блізка да рэчак і азёр, непадалёку ад заліўных паплавоў. Тут, з аднаго боку, былі прыдатныя для палёў дзялянкі з параўнальна лёгкім для апрацоўкі грунтам, а з другога — існавала добрая жывёлагадоўчая база. Земляробства мела экстэнсіўны характар, выкарыстоўваліся падсека і пералог. Поле апрацоўвалі і засявалі да таго часу, пакуль яно радзіла. Потым яго пакідалі да ўзнаўлення прыроднай урадлівасці. Славянскія паселішчы гэтага часу невялікія па памерах, іх насельнікам час ад часу даводзілася перасяляцца ў сувязі з неабходнасцю змены палёў. Гадавалі пераважна буйную рагатую жывёлу і свіней, у меншай колькасці сустракаюцца на паселішчах косткі дробнай рагатай жывёлы і коней. Харчовы рацыён дапаўнялі прадукты паляванння, рыбалоўства, пчалярства, збіральніцтва. Акрамя сельскагаспадарчай вытворчасці жыхары славянскіх паселішчаў Палесся займаліся

чорнай і каляровай металургіяй, ганчарствам, ткацтвам, апрацоўкай скур, дрэва, косці.

На рубяжы VII — VIII ст. пражская культура павольна і арганічна перарастае ў культуру Лукі Райкавецкай, якая з'яўляецца наступнай, больш высокай ступенню развіцця славянскага грамадства (паселішча Лука ва ўрочышчы Райкавецкае). Яно складалася ўжо не столькі з асобных плямён, колькі з саюзаў плямён. Пачынаючы з канца VI — VII ст., па ўсёй тэрыторыі славян узнікаюць умацаваныя паселішчы-гарадзішчы, якія станавіліся палітычнымі, рэлігійнымі і эканамічнымі цэнтрамі саюзаў, месцам збору вайсковых дружын. У VII — VIII ст. у Папрыпяцці амаль на роўнай адлегласці адно ад другога ўзнікае некалькі такіх умацаваных пунктаў са спадарожнічаючымі ім селішчамі: Гарадзішча Пінскага, Хотамель Столінскага, Хільчыцы Жыткавіцкага раёна, Кімбараўка каля Мазыра. Не выключана, што і Петрыкаў быў падобным цэнтрам. Тут адкрыта нямала паселішчаў, якія існавалі ў VIII — X ст. і пазней — Петрыкаў (уроч. Перавоз, Старарэчча, Белка), Бяланавічы, Макарычы, Шастовічы. У гэты час пачынае змяняцца пахавальны абрад ад трупаспальвання ў грунтавых могільніках да трупаспальвання ў курганных насыпах. Посуд тыпу Лукі Райкавецкай адносіцца да таго віду, што і гаршкі пражскай культуры: форма іх конусападобная ці акруглабаковая, але сценкі і донцы іх больш масіўныя, узрастае колькасць нізкага міскападобнага посуду. Венцы арнаментуюцца насечкамі, а частка гаршчочкаў, галоўным чынам тых, што падпраўлялі-ся на ганчарным коле, аздоблена па плечыках хвалістым ці лінейным арнаментам.

У жыллёвым будаўніцтве працягваліся традыцыі папярэдняга часу, павялічвалася плошча жытлаў, яны ацяпляліся не агменямі, а складзенымі з невялікіх камянёў і гліны печамі. На паселішчах узрастала колькасць металічных, шкляных і касцяных вырабаў, якія адлюстроўвалі характар і ўзровень земляробства, рамёстваў і гандлю. Гэта наральнікі, сярпы, косы-гарбушы, жорны, сякеры, цёслы, далоты, праселкі, ліцейныя формы і многае іншае. Зброя прадстаўлена наканечнікамі стрэл, дзідаў, дроцікаў, упрыгажэнні — скроневымі кольцамі, бразготкамі, бранзалетамі, пярсцёнкамі, шкляными пацеркамі. Некаторыя з упрыгажэнняў траплялі на берагі Прыпяці з Прычарнамор'я, Каўказа, Падоння, Прыбалтыкі і паўночнай Беларусі. На селішчы каля Майсеевіч знойдзены фрагмент ажурнай срэбнай падвескі, якія выраблялiся ў далёкай Скандынавіі. Гэта дае падставу меркаваць, што ваенна-гандлёвыя шляхі вікінгаў у IX—X ст. праходзілі і па Прыпяці, якая звязвала басейны Дняпра, Нёмана і Віслы.

Узровень развіцця вытворчасці, якога дасягнулі славяне ў другой палове I тысячагоддзя, прывёў да распаду першабытнаабшчынных адносін, аддзялення рамяства ад земляробства. Замест родавай склалася тэрытарыяльная абшчына, якая аб'ядноўвала не кроўных родзічаў, а суседзяў. Члены абшчыны былі звязаны кругавой парукай, узаемнай адказнасцю за вынікі гаспадарчай дзейнасці і за падтрыманне норм звычаёвага права.

У гэты час пачынае фарміравацца племянное аб'яднанне дрыгавічоў, якое ў X ст. засяляла тэрыторыю паўднёвай Беларусі ўключна да сучаснага Мінска. Пачатковы летапіс адзначае, што напярэдадні дзяржаўных утварэнняў у некаторых славянскіх саюзаў плямён, у тым ліку і ў дрыгавічоў, існавала самастойнае палітычнае аб'яднанне — княжанне. Першай такой дзяржавай на дрыгавіцкай зямлі стала Тураўскае княства. Найбольш даўнія звесткі аб Тураўскай зямлі змяшчаюцца ў ранняй, недатаванай частцы летапісу «Аповесць старажытных часоў».

Курганны могільнік дрыгавічоў X — XII ст. каля в. Аносавічы

Этнаграфічныя асаблівасці дрыгавічоў добра прасочваюцца па матэрыялах курганных могільнікаў X—XIII ст., якія захаваліся на Палессі, у тым ліку на Петрыкаўшчыне. Звычка насыпаць курган над нябожчыкам і класці ў магілу рэчы сведчыць аб жывучасці язычніцкага светапогляду ў насельніцтва, хаця ў канцы X ст. усходнія славяне афіцыйна прымаюць хрысціянства.

Дрыгавіцкія курганныя могільнікі ўяўляюць сабой паўсферычныя, круглыя насыпы вышынёй 0,5—1,6 см, дыяметрам ад 3—4 да 8—10 м. У групе іх можа налічвацца ад адзінак да некалькіх дзесяткаў. Вядомы і адзіночныя курганы. Такія могільнікі захаваліся каля вв. Брынёў, Ванюжычы (уроч, Курганы, Аносавічы, Барсукі), Камаровічы, Капцэвічы, Лучыцы, Мардзвін, Белін, Міцуры, Малыя Сялюцічы, Снядзін, Фаставічы, Шастовічы. Яшчэ ў 30-х г. іх было значна болей, яны фіксаваліся таксама каля вв. Беседы, Івашкавічы, Вялаўск, Капцэвічы (на Пцічы), Колкі, Міцуры, Слабодка Чалюшчавіцкая, г. п. Капаткевічы. Прафесар У. Завітневіч раскапаў 87 курганоў каля вв. Вялаўск, Ванюжычы, Камаровічы, Міцуры, Шастовічы і ў г. п. Капаткевічы. Ва ўсіх насыпах адкрыты трупапакладанні. Нябожчыкі пахаваны галавой на захад на гарызонце ці ў падкурганнай ямцы. У некаторых выпадках (в. Ванюжычы) просочваюцца рэшткі драўляных трунаў. Пераважае трупапакладанне ў аснове насыпу, з 87 выпадкаў толькі ў 13 — пахаванні ў ямках. Тры курганы, даследаваныя каля Вялаўска ва ўроч. Прабітуха, былі пустыя. Мяркуюць, што яны насыпаны ў гонар загінуўшых далёка ад родных мясцін суродзічаў. Некаторыя пахаванні не маюць рэчаў, у іншых сустракаюцца разнастайныя ўпрыгажэнні, прадметы побыту. З нябожчыкам клалі гліняныя гаршкі, драўляныя вёдры, ад якіх захаваліся жалезныя дужкі і абручы, металічныя, шкляныя і каменныя пацеркі, скроневыя кольцы, бранзалеты, пярсцёнкі, падвескі, завушніцы, нажы, праселкі і інш. Упрыгажэнні звычайна выраблялiся з бронзы. Найчасцей сустракаліся вялікія бронзавыя зярнёныя пацеркі і пярсцёнкападобныя, закручаныя ў паўтара абароты скроневыя кольцы, якія лічаць этнаграфічнай прыкметай дрыгавіцкага жаночага ўбору.

Акрамя могільнікаў на Петрыкаўшчыне адкрыты паселішчы гэтага часу каля вв. Бяланавічы, Дарашэвічы, Івашкавічы, Ляскавічы, Макарычы, Млынок, Майсеевічы, Слабодка Чалюшчавіцкая, Шастовічы, Турок. Усе яны вядомы дзякуючы паверхневым зборам. Невялікія разведачныя раскопкі праведзены на двух селішчах, размешчаных на левым беразе Прыпяці на захад ад Макарыч. Гэта былі невялікія вёсачкі, якія займалі плошчу каля 1 га. У іх культурным пласце таўшчынёй 0,4—0,6 м знойдзены абломкі ляпнога посуду VI — IX ст. н. э. і раннеганчарнага X — XIII ст., фрагменты бронзавага крыжыка і шыфернага біканічнага праселка, якія выраблялiся каля г. Оўруч на Украіне і распаўсюджваліся амаль па ўсёй Усходняй Еўропе ў XI — першай палове XIII ст. Напластаванні X — XIII ст. на тэрыторыі Петрыкава прасочваюцца на гары ў парку ў раёне помніка вызваліцелям,

на сядзібах у пачатку вул. Леніна, каля Мікалаеўскай царквы. Гэта сведчыць, што з V ст. н. э. са з'яўленнем раннеславянскага насельніцтва жыццё на тэрыторыі горада не перапынялася да нашых дзён, хоць на старонкі пісьмовых крыніц Петрыкаў трапіў даволі позна, у XV ст. Вядомы даследчык гісторыі ваеннай справы на Беларусі М. Ткачоў адзначаў, што пры князю Юрыю Алелькавічу тут быў збудаваны драўляны замак, спалены ў 1535 г. маскоўскімі войскамі ў час руска-літоўскай вайны. У XVI ст. у Петрыкаве неаднойчы збіралася войска Вялікага княства Літоўскага, якое супрацьстаяла рабаўнічым набегам на Беларусь крымскіх татар. У XVII ст., калі горад перайшоў у прыватнае ўладанне да Хадкевічаў, у ім быў узведзены магутны бастыённы замак. М. Ткачоў выказаў меркаванне, што замак у XVI — XVII ст. размяшчаўся на мысападобным уступе карэннай тэрасы на высокім левым беразе Прыпяці, дзе зараз гарадскі парк. Аб тым, што замкавыя пабудовы існавалі яшчэ ў пачатку XIX ст., сведчаць запісы Петрыкаўскага інвентару 1810 г. На жаль, шырокамаштабныя археалагічныя даследаванні ў горадзе не праводзіліся.

У эпоху ВКЛ узнікае большасць сучасных вёсак, аб чым сведчаць як пісьмовыя крыніцы, так і археалагічныя даныя. Выразныя сляды існавання сярэдневяковых сельскіх паселішчаў прасочаны ў вв. Бобрык, Лясковічы (уроч. Старое Сяло), Млынок, Майсеевічы (уроч. Мардзвінскае Стойла) і інш. Ёсць і іншыя сведкі мінулых эпох. У 3 км на поўнач ад Брынёва, ва ўроч. Драніна, у густым лесе ляжыць вялікі камень-валун. Калісьці, стагоддзі назад, ён, відаць, быў язычніцкай святыняй. Аддаленыя водгукі былых традыцый захаваліся ў старажытным паданні. Кажуць, што калісьці нейкі чалавек парушыў Божыя запаветы і за гэта быў пакараны, ператвораны разам са сваімі валамі ў камень. Такое ўяўленне аб валуне даволі рэдкае на Палессі, але значна пашырана на поўначы Беларусі, дзе народ зберагае легенды аб камянях-шаўцах, краўцах, следавіках і ў некаторых мясцінах дагэтуль ахвяруе ім грошы, стужкі, ручнікі і іншыя рэчы.

З канца XVI—XVII ст. захаваліся надмагільныя камяні з чырвонага граніту з кірылічнымі надпісамі-прысвячэннямі. Два з іх знаходзяцца ў Петрыкаве, адзін ляжыць каля Мікалаеўскай царквы, другі — у рове ў гарадскім парку. Такі ж камень, які, у адрозненне ад петрыкаўскіх, захаваўся на сваім першапачатковым месцы, стаіць на могілках у в. Галубіца. Ён адкрыты мясцовым краязнаўцам П. Пашуком і апісаны даследчыкам А. Лозка. З надпісу вынікае, што камень устаноўлены ў 1595 г. на магіле Андрэя Каліны. Пасля вывучэння архіўных крыніц А. Лозка выказаў меркаванне, што пахаваны мог паходзіць з княжацкага роду літоўскіх татар Калінаў, прозвішча якіх сустракаецца ў судовых справах XVII ст. Яшчэ адзін цікавы надмагільны камень знаходзіцца ў в. Капцэвічы. Калісьці на паўночнай ускраіне вёскі знаходзіліся старыя могілкі, на якіх А. Рынейскі яшчэ ў 1930 г. налічваў 15 курганоў. У 60-я гады гэтыя могілкі знівеліравалі і паставілі абеліск у гонар загінуўшых землякоў, але ў бліжнім да вёскі кутку захаваўся камень шэрага колеру ў форме, блізкай да трохвугольніка. На ім высечаны крыж і арабскія лічбы 1812 і 28. На бакавых верхніх гранях — кірылічны надпіс у два радкі, які пакуль не ўдалося прачытаць:

ЗДЬ СЫПОК.
АНАС КОР

На петрыкаўскіх могілках захавалася пяць калон, выкладзеных з чырвонай цэглы. На астатняй тэрыторыі Белару-

Надмагільны камень у в. Капцэвічы

сі, як адзначае Л. Дучыц, вядома каля 20 падобных помнікаў. Выказваецца меркаванне, што яны ўзводзіліся ў памяць аб Канстытуцыі Рэчы Паспалітай 1791 г., якая вызначалася сваім дэмакратызмам і прагрэсіўнасцю. У 1793 г. Петрыкаўшчына ўвайшла ў склад Расійскай Імперыі, таму, магчыма, людзі ўзвядзеннем гэтых калон выказвалі свой пратэст супраць падзелу Польшчы. Ёсць на гарадскіх могілках і іншыя цікавыя помнікі і перш за ўсё драўляная цэркаўка канцаXVII — пачатку XVIII ст. Гэта месца апошняга прытулку многіх пакаленняў жыхароў Петрыкава, яго гісторыя, зафіксаваная ў камені.

Багата на археалагічныя помнікі розных эпох Петрыкаўская зямля. Адзіныя сведкі падзей, што губляюцца ў глыбіні тысячагоддзяў, яны захоўваюць рэшкі былых культур. Большасць з іх як след не вывучаны, але час і людзі нялітасцівыя да помнікаў. За апошняе паўстагоддзе развораны курганныя могільнікі каля вв. Беседы, Івашкавічы, Капцэвічы, Міцуры, Слабодка Чалюшчавіцкая, г. п. Капаткевічы, знішчаны або моцна пашкоджаны гарадзішчы каля вв. Навасёлкі, Боркі, Філіпавічы, Хвойня, паселішчы каля вв. Вышалаў, Вялаўск, Слабодка Чалюшчавіцкая, каля г. Петрыкава, забудоўваецца раннеславянскае селішча ў Навасёлках. З кожным зруйнаваным помнікам назаўсёды трацяцца старонкі гісторыі, губляецца духоўная сувязь з продкамі...

В. С. Вяргей, М. К. Селех

Вецер гісторыі над Петрыкаўшчынай

Тураўская зямля склалася ў выглядзе ўстойлівага палітычнага ўтварэння з асабістай тэрыторыяй летапіснага княжання дрыгавічоў і займала тэрыторыю ў межах рассялення гэтага племені. У асноўным гэта — Палессе, нізінная частка басейна Прыпяці. Тут многа рэк, пратокаў, ручаёў і азёр, вялікія забалочаныя прасторы і рэдкія ўзвышшы. Асноўная водная магістраль — Прыпяць з яе пратокамі. Землі малаўрадлівыя, недастаткова прыгодныя для апрацоўкі, амаль поўная адсутнасць карысных выкапняў, багацце дзічыны, цёплы і вільготны клімат — такая агульная характарыстыка краю[1]. На тэрыторыі дрыгавіцкага княжання і склалася Тураўскае княства. Але яно не ахоплівала ўсю этнічную тэрыторыю дрыгавічоў. Дрыгавіцкія пасяленні каля Мінска ўвайшлі ў склад Полацкага княства, ваколіцы Брагіна — Кіеўскага, Рэчыца — Чарнігаўскага княства.

Асобным княствам Тураў выступае ўжо ў канцы X ст. Найбольш старажытныя звесткі аб тэрыторыі і насельніцтве Тураўскай зямлі змяшчаюцца ў ранняй, недатаванай частцы старажытнага летапісу — «Аповесці мінулых часоў», летапісец якога Нестар пачынае выкладанне з 852 г. Першае ж упамінанне аб Тураве ў Іпацьеўскім летапісу адносіцца да 980 г.: «Рогволод бе пришед из заморья и имяше власть свою в Полотьске, а Тур Турове, от него же и туровца прозвашася...» Па Любецкаму з'езду былі перададзены «...Святополку Изяславичу з сынцы... Туров, Слуцк, Пинск и все города об оне стороны Припети»[1]. З гэтага можна зрабіць вывад, што ў X — першай палове XII ст. паўночная граніца Тураўскай зямлі праходзіла каля Клецка, Слуцка, уздоўж Дняпра — вышэй Рагачова, на поўдні — па правых прытоках Прыпяці, рр. Славечні, Убарці да верхняй Гарыні, уключаючы Мазыр, Тураў, Дубровіцу, па некаторых звестках, Сцепань, Чартарыйск, а на захадзе — да

[1] *Лысенко П. Ф.* Города Туровской земли, 1974.

[1] *Татищев В. Н.* История Российская, 1963.

П. Буга, уключаючы Бярэсце. Акрэсліць межы Тураўскага княства можна і па звестках аб гарадах, якія ўваходзілі ў Тураўскае княства: Бярэсце (1019), Пінск (1097), Слуцк (1116), Клецк (1128), Рагачоў (1142), Мазыр (1155); на мяжы XI—XII ст. узнік Давыд-Гарадок.

Тураўскае княства ўяўляла сабой больш высокі ўзровень сацыяльна-эканамічных адносін, чым княжанне дрыгавічоў, яно — далейшае развіццё і нашчадак былых палітычна-эканамічных адносін. Значэнне і магутнасць княства падкрэслівае і тое, што кіеўскі князь Уладзімір Святаслававіч перадаў яго трэцяму па старшынству сыну Святаполку, які пасля смерці бацькі некаторы час займаў Кіеўскі прастол.

Галоўныя заняткі насельніцтва княства — земляробства і жывёлагадоўля, а таксама рыбалоўства, вядомы былі і розныя рамёствы. Значнае развіццё атрымала культура, вядома была пісьменнасць, вялося летапісанне.

Пачынаючы з другой паловы XII ст. Тураўскае княства пачынае несці вялікія страты. На поўначы і на ўсходзе межы заставаліся ранейшымі, а на поўдні Мазыр і яго ваколіцы ў 1155 г. аддадзены Святаславу Ольгавічу і ўвайшоў у склад Кіеўскага княства, узмацніўшаеся Уладзімір-Валынскае княства падпарадкавала сабе Пабужжа і Пагарынне (Бярэсце і Чартарыйск). Час канчатковага падзелу Тураўскага княства дакладна ўстанавіць цяжка. Можна меркаваць, што працэс гэты пайшоў шпаркімі тэмпамі пасля смерці Юрыя Яраславіча ў 70-х гадах XII ст. Ужо ў падзеях 1174 г. тураўскія і пінскія князі названы паасобку. З гэтага часу значэнне і веліч некалі магутнага і вялікага Тураўскага княства няўхільна пайшлі на спад. З яго выдзелілася Клецкае, затым Пінскае княствы. У першай чвэрці XIV ст. у выніку захопніцкіх паходаў літоўскіх князёў паўднёвае Беларускае Палессе па Прыпяці, у тым ліку і Тураўскае княства, аказаліся ў валоданні Гедыміна, вялікага літоўскага князя.

Петрыкаў, размешчаны ў непасрэднай блізкасці ад Турава і маючы выдатныя водныя зносіны па р. Прыпяці, на працягу стагоддзяў быў кроўна звязаны са старажытнейшым горадам Беларусі і ў многім падзяляў яго лёс. Гэты край вельмі пацярпеў у 1241 г. ад татара-мангольскіх заваёўнікаў на чале з Гююкам і Койданам. На сваім шляху іх дзікія орды разбуралі, рабавалі, палілі... Яны не дасягнулі Мінска і каля Койданава былі разгромлены рускімі войскамі.

Аб заснаванні Петрыкава існуе некалькі легенд і паданняў. Найбольш распаўсюджаную і даставерную легенду прыводзіць вядомы гісторык і краязнавец нашага краю А. К. Кіркор: «При Припяти против устья реки Уборти довольно значительное местечко Петриков или Петриково, по преданию, будто бы основанное ятвяжским князем в X столетии и названное так от Петра, т. е. имени, которое принял этот князь при крещении»[1].

Старажытнарускія княствы, у тым ліку і Тураўская зямля, пацярпелі страшэнны разгром, развіццё эканомікі і культуры было адкінута на некалькі стагоддзяў назад. Яны засланілі сабой захад, які змог зрабіць дзякуючы трагедыі рускага народа вялікі крок наперад і далёка абагнаць Русь. У заходнім баку ад Тураўскай зямлі ў канцы XIII — пачатку XIV ст. пры Віцені і Гедыміне ўзнялося і ўзмацнела Вялікае княства Літоўскае, у склад якога паступова, рознымі шляхамі траплялі аслабленыя княствы на тэрыторыі сучаснай Літвы і Украіны.

В. Р. Феранц

Снядзін

Вяргей Валянціна Сяргееўна (н. у 1946 г. у г. Петрыкаў) — кандыдат гістарычных навук, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі АН Беларусі. Даследуе археалогію Беларусі,

[1] Живописная Россия, т. 3, с. 381.

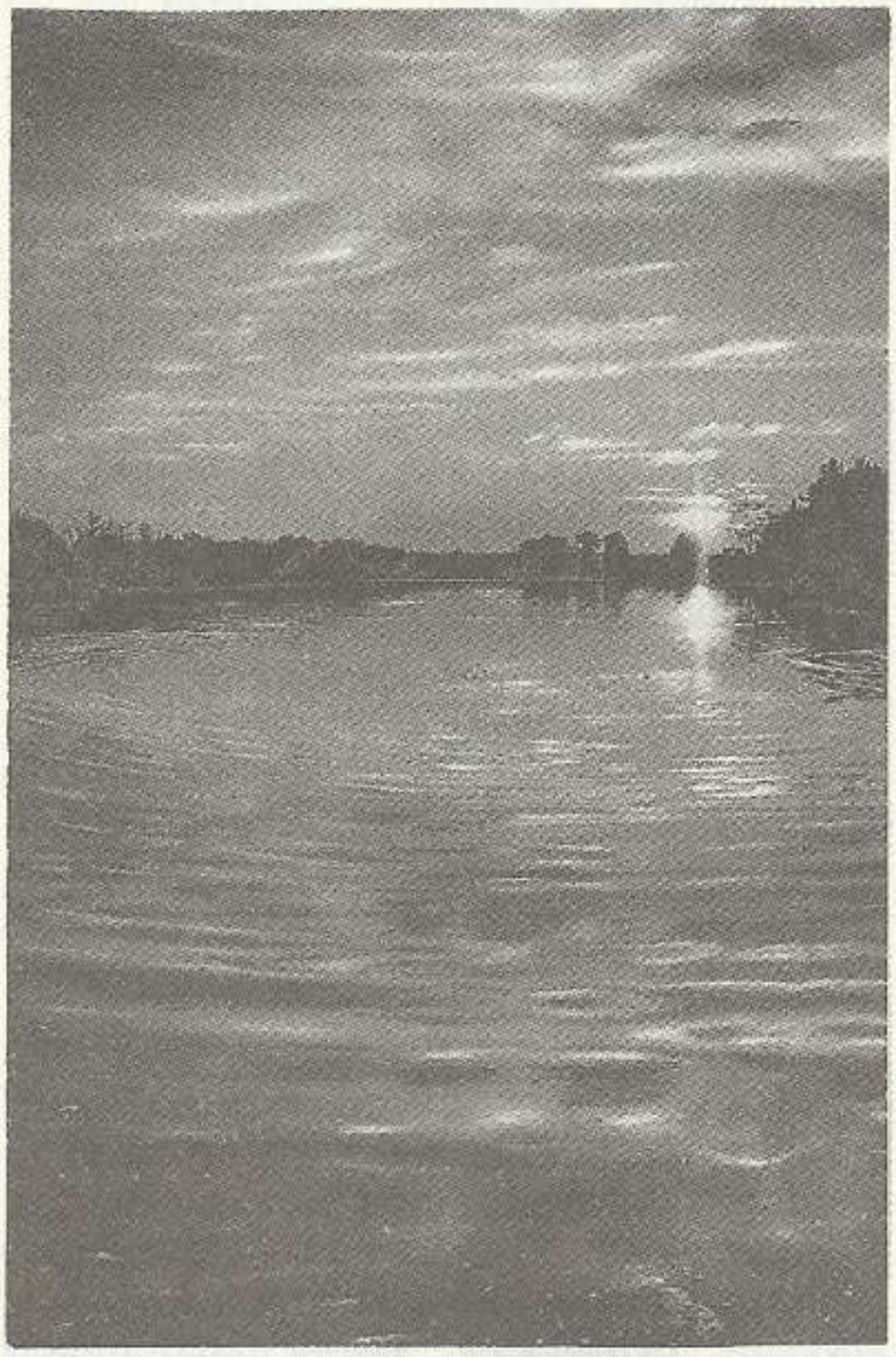

Як і тысячу гадоў назад, плаўна і шырока нясе Прыпяць свае воды па-над старажытным Снядзінам...

гісторыю насельніцтва Беларускага Палесся ў жалезным веку і раннім сярэднявеччы. Выявіла і даследавала каля 100 археалагічных помнікаў, на 8 з іх правяла раскопкі. Даследавала амаль усе археалагічныя помнікі Петрыкаўшчыны, раскопкі ў Снядзіне і Макарычах.

На правым беразе Прыпяці, у 2,5—3 км на паўночны захад ад сучаснай в. Снядзін размешчаны цікавейшы археалагічны комплекс, які складаецца з трох старажытных паселішчаў, бескурганнага і курганнага могільнікаў. Паселішча 1 выяўлена ў 1992 г. у час пошуку курганнага могільніка, звесткі аб якім апублікаваў у 1991 г. П. Ф. Лысенка. У тым жа годзе адкрыты і бескурганны могільнік з абрадам трупаспальвання.

Паселішча 1 размешчана ва ўроч. Боркі на доўгім і вузкім, арыентаваным з захаду на ўсход пясчаным узвышшы, абкружаным з поўдня і поўначы балоцістымі нізінамі, на якіх месцамі захаваліся старычныя азёры. Займае плошчу прыкладна 550×70 м. Культурны пласт амаль не задзернаваны, раздзімаецца ветрам, там-сям пашкоджаны невялікімі ямамі і палявымі дарогамі, што цягнуцца да сенажацяў і палёў. Паверхневыя зборы далі падставу меркаваць, што паселішча шматслойнае і функцыянавала ў эпохі неаліту (IV—III тысячагоддзі да н. э.), бронзы (II тысячагоддзе да н. э.), жалезнага веку (VIII ст. да н. э.— I ст. н. э.) і раннім сярэднявеччы (V—X ст.).

На паселішчы 1 былі закладзены два раскопы: № 1 размяшчаўся ў цэнтральнай частцы помніка і № 2, які даследаваўся пад кіраўніцтвам М. М. Крывальцэвіча — ва ўсходняй частцы. Усяго двума раскопамі было ўскрыта каля 100 кв. м культурнага пласта, які складаўся з пяску шэрага колеру і дасягаў таўшчыні ў раскопе 1—0,1—0,2 м, у раскопе 2 даходзіў да 0,5 м. У абодвух раскопах не ўдалося выявіць жытлы жыхароў паселішча, аднак прасочаны звыш 30 гаспадарчых ям, якія адносяцца да розных перыядаў. Устаноўлена, што ўсходняя частка ўзвышша найбольш актыўна эксплуатавалася ў эпохі неаліту і бронзы, менавіта матэрыялы гэтых эпох пераважалі ў раскопе 2. Большасць знаходак раскопа 1 суадносілася з раннеславянскай культурай і датуецца V — XII ст. н. э.

Найбольш масавым матэрыялам, выяўленым у раскопах і сабраным на паверхні паселішча 1, з'яўляюцца абломкі ляпнога глінянага посуду. Да першай стадыі засялення ўзвышша ва ўроч. Барок адносяцца фрагменты вялікіх шыракагорлых вастрадонных гаршкоў днепра-данецкай неалітычнай культуры, што датуецца V—III тыс. да н. э.

Заходняя частка паселішча Снядзін 1 і прылеглае ўзвышша ў раннеславянскі час выкарыстоўваліся пад могіль-

нік. Два трупаспаленні былі раздзьмутыя ветрам і на паверхні азначыліся купкамі кальцыніраваных костак, пад якімі прасочаны невялікія круглыя ў плане ямкі дыяметрам 0,6—0,4 м і глыбінёй 0,3—0,4 м. Асобныя перапаленыя косткі нярэдка сустракаюцца на паверхні могільніка. Там жа знойдзена пашкоджаная ў агні блакітная шкляная 14-гранная пацерка, якая датуецца 2-й паловай I тысячагоддзя н. э.

Паселішча Снядзін 3 знаходзіцца ў 0,2 км на захад ад паселішча Снядзін 1 і аддзяляецца ад апошняга тэрыторыяй могільніка. Яно арыентавана з поўдня на поўнач, з захаду абмяжоўваецца старычным возерам Барацкое. Займае плошчу прыкладна 280×60 м, культурны пласт разворваецца. Раскопкамі не даследавалася. На паверхні сабраны абломкі ляпнога посуду раннеславянскай пражскай культуры V—VII ст., там жа можна назіраць значную колькасць жужлаў — адыходаў чорнай металургіі, кавалкі балотнай руды.

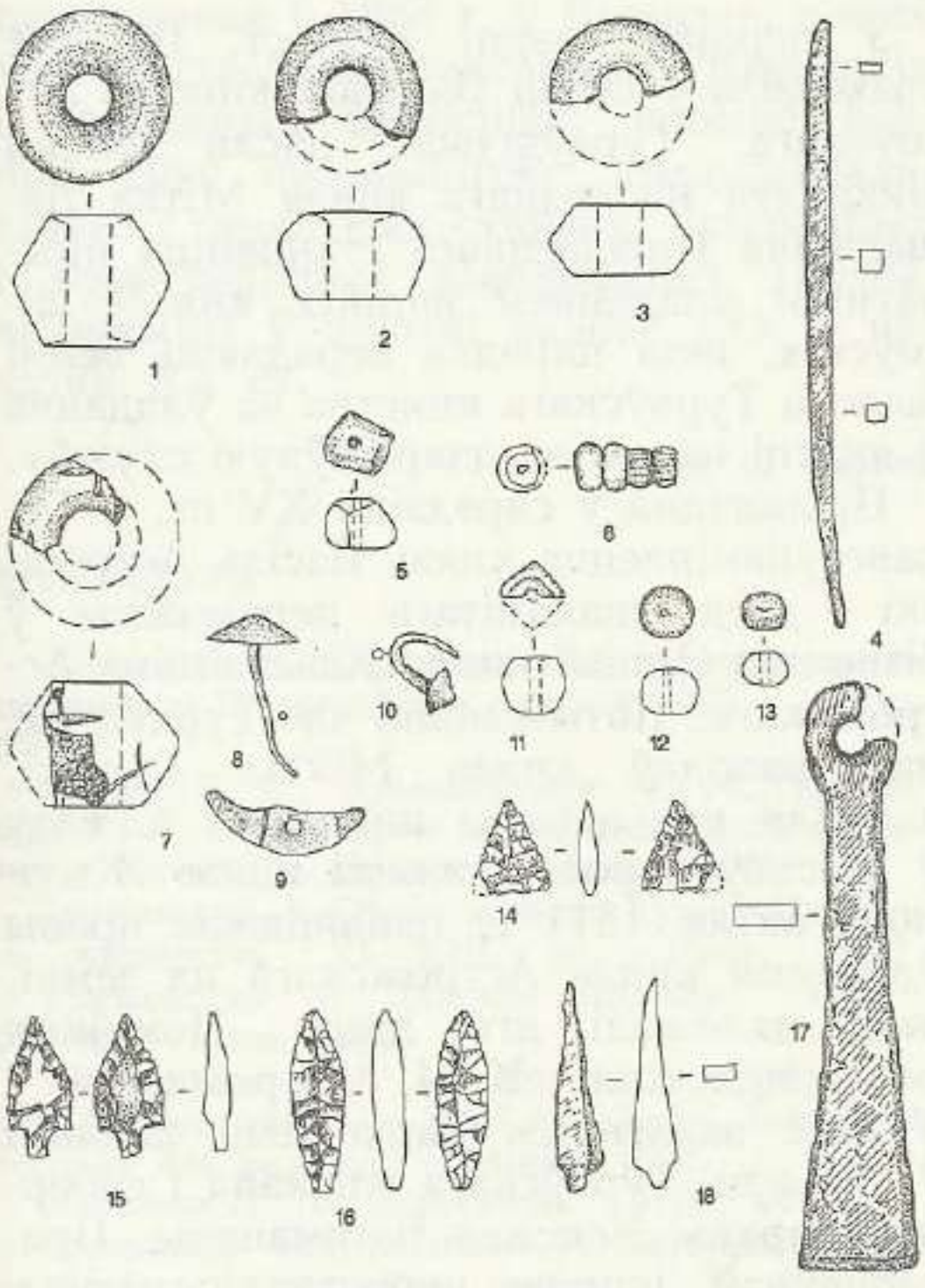

Знаходкі з селішчаў і бескурганнага могільніка каля в. Снядзін: *1—3, 7* — гліняныя праселкі; *4* — шыла; *5, 6, 12—14* — шкляныя пацеркі; *14—16* — крамянёвыя наканечнікі стрэл; *17* — крэсіва; *18* — наканечнік стралы

Паселішча Снядзін 2 размешчана ў 0,3 км на паўночны захад ад Снядзін 1 ва ўроч. Дворышча і аддзяляецца ад апошняга забалочанай нізінай. Займае заходнюю частку выцягнутага з усходу на захад узвышша, плошча каля 2 гектараў. Выкарыстоўваецца пад ворыва. У 1994 г. тут праведзены разведачныя раскопкі экспедыцыяй Інстытута гісторыі АН Беларусі. У раскопках таксама ўдзельнічалі амерыканскія археолагі пад кіраўніцтвам прафесара Волта Трымера. Даследавана 36 м² культурнага пласта таўшчынёю да 0,55 м. Выяўлена 6 гаспадарчых ям розных памераў і глыбіні. Адна з іх уяўляе рэшткі металургічнай печы, ад якой захавалася зробленая з перапаленай гліны ніжняя частка дыяметрам каля 0,8 м. Побач выяўлены вялікі кавалак крыцы — канечнага прадукту металургічнага працэсу. У раскопе знойдзена каля тысячы фрагментаў ляпной раннеславянскай керамікі V—VII ст., вялікая колькасць металургічных жужлаў, косткі жывёлін і рыб, гліняныя біканічныя праселкі, адно з якіх упрыгожана выявай крыжа, жалезнае шыла і пласцінкавае крэсіва, тачыльны камень, блакітная 14-гранная пацерка і пранізка са шкла колеру марской хвалі. Гэтыя рэчы характэрны для 2-й паловы I тысячагоддзя н. э.

Невялікія пакуль даследаванні на паселішчах у ваколіцах Снядзіна дазваляюць у пэўнай ступені прасачыць заняткі раннеславянскага насельніцтва. Аснову іх гаспадаркі складалі земляробства і жывёлагадоўля, аб чым паведамляюць і пісьмовыя крыніцы. Напрыклад, візантыйскі аўтар VI ст. Маўрыкій пісаў: «У іх (славян) шмат разнастайнай скаціны і злакаў, якія складзены ў сцірты — проса і полба. Жывуць яны сярод лясоў, рэк, балот і цяжка пераадольваемых азёр, устройва-

юць шмат выхадаў са сваіх жытлаў з-за спасцігаючай іх небяспекі, усё каштоўнае са сваіх рэчаў закопваюць у тайнікі, не трымаюць адкрыта нічога лішняга». І сапраўды, значная колькасць гаспадарчых ям, што адкрыты на паселішчах Снядзін 1 і 2, пацвярджае, што славяне звычайна хавалі ў зямлі харчовыя запасы, прадметы побыту, прылады працы, ямы маскіравалі зверху. Немалую ролю ў харчовых прыпасах жыхароў паселішчаў адыгрывалі прадукты рыбалоўства, што пацвярджаецца вялікай колькасцю лускі і костак рыб у культурным пласце. Жанчыны пралі і ткалі палотны, аб чым сведчаць праселкі. Была развіта чорная металургія. Такой колькасці металургічных жужлаў, якая знойдзена на паселішчах Снядзін 2 і 3, не сустракалася на раннеславянскіх паселішчах V—VII ст. на Палессі.

* * *

Далейшую гісторыю Снядзіна, які, відаць, у X—XI ст. быў перанесены на сучаснае яго месцазнаходжанне, можна прасачыць па пісьмовых крыніцах. Снядзін неаднаразова ўпамінаецца ў дакументах, звязаных з гісторыяй Тураўскага княства і Вялікага княства Літоўскага. Вядомы даследчык сярэдневяковага Палесся А. С. Грушэўскі цытуе звесткі з «Кіева-Пячорскага пацерыка» аб заснаванні ў 1005 г. Тураўскай епархіі і старажытнабеларускіх гарадах, што ўвайшлі ў яе склад. У гэтым пераліку прысутнічае і Смедань, якую можна атаясамліваць са Снядзінам (і зараз мясцовыя жыхары часта называюць вёску Смедзінам). Канцом XIV ст. датуюць «Список русских городов дальних и ближних», змешчаны ў «Новгородской первой летописи старшего и младшего изводов». У ім пералічана ў пэўным парадку 358 гарадоў, размеркаваных летапісцам па групах: спачатку — балгарскія і валошскія (малдаўскія), потым польскія, кіеўскія, літоўскія, смаленскія і залескія. Цяжка сказаць, якім прынцыпам карыстаўся аўтар, залічваючы іх да гарадоў рускіх. Мяркуюць, што спіс узнік у Ноўгарадскіх гандлёвых колах, якія былі звязаны гандлёвымі шляхамі з рознымі гарадамі рускага княства і Вялікага княства Літоўскага. У групе «кіеўскія» значыцца: «На Прыпети Чернобыль. Копыль. Мозырь. Переров. Смедин. Туров»... Безумоўна, у канцы XIV ст. гэтыя населеныя пункты ўваходзілі ў склад Вялікага княства Літоўскага, а ўказанне на размяшчэнне іх на Прыпяці з вялікай доляй верагоднасці дазваляе бачыць у летапісным Смедзіне сучасны Снядзін. На карысць такога меркавання сведчаць і археалагічныя даныя. У 1989 г. у 0,5 км на паўночны ўсход ад вёскі было адкрыта селішча плошчай звыш трох гектараў з матэрыяламі канца I — начатку II тысячагоддзяў.

У першай чвэрці XIV ст. Палессе ўваходзіла ў склад Вялікага княства Літоўскага. Тураўшчына пасля смерці апошняга наследнага князя Мітка Давыдавіча Гарадзецкага становіцца прыватным уладаннем вялікіх князёў літоўскіх, якія нярэдка перадаюць землі былога Тураўскага княства ва ўладанне ў якасці платы за дзяржаўную службу.

Прыкладна ў сярэдзіне XV ст. у Тураве ўпамінаецца князь Васіль Астрожскі — дзед знакамітага пераможцы ў бітве пад Оршай князя Канстанціна Астрожскага. Потым нейкі час Тураўшчынай валодаў князь Міхаіл Глінскі, а пасля яго здрады княству і ад'езду ў Маскву кароль і вялікі князь Жыгімонт актам 1511 г. пацвярджае правы ўладання князя Астрожскага на землі, якія належалі яго дзеду. Помнікам распараджэнняў К. І. Астрожскага ў Тураве захаваліся царкоўныя наданні ў карысць Тураўскага епіскапа і саборнай царквы Успення Багамацеры. Праваслаўнай царкве перадаваліся сёлы, мёд, дрэвы з борцямі, рыбныя азёры, сады і інш. У адной з даравальных грамат запісана, што Смедынь (Снядзін) і сёлы Смедынскай воласці —

Мардвіно (Мардзвін), Мосцевічы (?), Вышолгово (Вышалаў) абкладваюцца мядовым падаткам у карысць Тураўскага ўладыцтва і саборнай царквы.

У сярэдзіне XVII ст. Тураўшчына адыходзіць ва ўладанні кароны, якая, відаць, перадае Снядзінскую воласць Пінскаму езуіцкаму калегіуму. Звесткі аб гэтым маюцца ў запісках банкаўскага службоўца з Варшавы М. Контрыма.

У 80-х гадах XIX ст. у Снядзіне было 67 поўнанадзелавых сядзіб, парафіяльная царква Нараджэння Багародзіцы, якую наведвалі 1200 парафіян. З пачатку XIX ст. да 1917 г. Снядзін уваходзіў у склад маёнтка, які належаў Кеневічам. Цэнтральная сядзіба іх уладанняў знаходзілася ў Дарашэвічах. Апошні ўладальнік маёнтка Антон Кеневіч напісаў вельмі цікавыя ўспаміны аб жыцці сваёй сям'і на Палессі, выдадзеныя ў 1988 г. у Варшаве, з якіх можна даведацца таксама аб грамадскіх і рэлігійных адносінах, побыце розных груп насельніцтва, прадпрымальніцтве і гандлёвых сувязях, прыродных і этнаграфічных асаблівасцях Петрыкаўшчыны ў другой палове XIX — пачатку XX ст.

В. С. Вяргей

ЛІТАРАТУРА

Вяргей В. С. Справаздача аб палявых даследаваннях у Петрыкаўскім раёне ў 1993 г. — Мн., 1994.

Вяргей В. С., Крывальцэвіч М. М., Кудрашоў В. Я. Справаздача аб палявых даследаваннях у басейне р. Прыпяць. — Мн., 1990.

Грушевский А. Очерк истории Турово-Пинского княжества XI—XIII вв. — Киев, 1901.

Грушевский А. Пинское Полесье XIV — XVI вв. — Киев, 1903.

Крывальцэвіч М. М. Справаздача аб палявых даследаваннях у 1993 г. — Архіў Інстытута гісторыі АН Беларусі. — Мінск, 1994.

Лысенко П. Ф. Дреговичи. — МН., 1991.

Маврикий. «Стратегикон». // Свод древнейших письменных известий о славянах. Т. 1. — М., 1961.

Мельниковская О. Н. Племена южной Белоруссии в раннем железном веке. — М., 1967.

Новгородская первая летопись старшего и младшего извода. — М. — Л., 1950.

У Вялікім княстве Літоўскім і Рэчы Паспалітай

У канцы XIV ст. на яго тэрыторыі літоўскімі князямі створана Слуцкае княства, якое існавала да 1791 г. У яго складзе знаходзіліся і землі Петрыкаўшчыны. Пляменнік Альгерда Гедымінавіча Вітаўт Кейстутавіч, выгнаўшы з Кіева свайго стрыечнага брата Уладзіміра Альгердавіча (1395 г.), прызначыў яму ў валоданне замак Капыль і навакольныя ўгоддзі, куды ўваходзіў і Слуцк[1]. Так было заснавана Капыльска-Слуцкае княства. Да канца XVI ст. ім валодалі князі Алелькавічы, нашчадкі Уладзіміра Альгердавіча. Пачатак дынастыі паклаў яго сын Аляксандр, празваны Алелькам.

Тураў належаў князям Глінскім. У 1507—1508 гг. вялася вайна паміж маскоўскім і літоўскім вялікімі князямі. Міхаіл Глінскі падняў паўстанне ў Вялікім княстве Літоўскім. Вайна не прынесла перамогі ні аднаму з бакоў. Пры заключэнні міру ў 1508 г. з вялікім князем Жыгімонтам Тураў і навакольныя гарады і мястэчкі перайшлі да польскай кароны. Міхаіл Глінскі вымушаны быў збегчы ў Маскву. Кароль перадаў гэтыя землі ў валоданне гетмана князя Канстанціна Астрожскага, які завяшчаў іх сваёй другой жонцы, народжанай Алелькаўне[2]. Тураў і Петрыкаў перайшлі ў валоданне слуцкіх князёў. У іх валоданні ў гэты час знаходзіліся тэрыторыі сучасных Слуцкага, Капыльскага, Салігорскага, Любанскага, Старадарожскага, Петрыкаўскага, Жыткавіцкага, Глускага і Уздзенскага раёнаў. Значная частка зямель на гэтай тэрыторыі знаходзілася ў каралеўскім і вялікакняжацкім валоданні, а таксама належалі духоўным ордэнам і канфесіям.

Слуцкае княства знаходзілася ў ва-

---

[1] Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Минская губерния. Ч. I, 1864.

[2] Россия. Полное географическое описание. Т. IX.

сальнай залежнасці ў вялікіх літоўскіх князёў. Яно адыграла значную ролю ў фарміраванні будучай беларускай народнасці, стрымлівала распаўсюджванне каталіцызму на паўднёвыя і ўсходнія землі Беларусі, супрацьстаяла набегам крымскіх татар, якія ў пачатку XVI ст. з'яўляліся ў яго межах. У 1502 г., прайшоўшы праз землі Украіны, татары пераправіліся праз Прыпяць і пачалі рабаваць землі на яе правым беразе. Аб'яднаны атрад слуцкага князя Сямёна Алелькі разбіў іх на рацэ Узе за Бабруйскам, адабраў нарабаванае дабро, вызваліў палонных.

На наступны год татары на чале з сынам хана Менглі-Гірэя зноў з'явіліся на беларускай зямлі. Трохтысячны атрад падышоў да Слуцка, разрабаваў яго ваколіцы і накіраваўся да Нава-

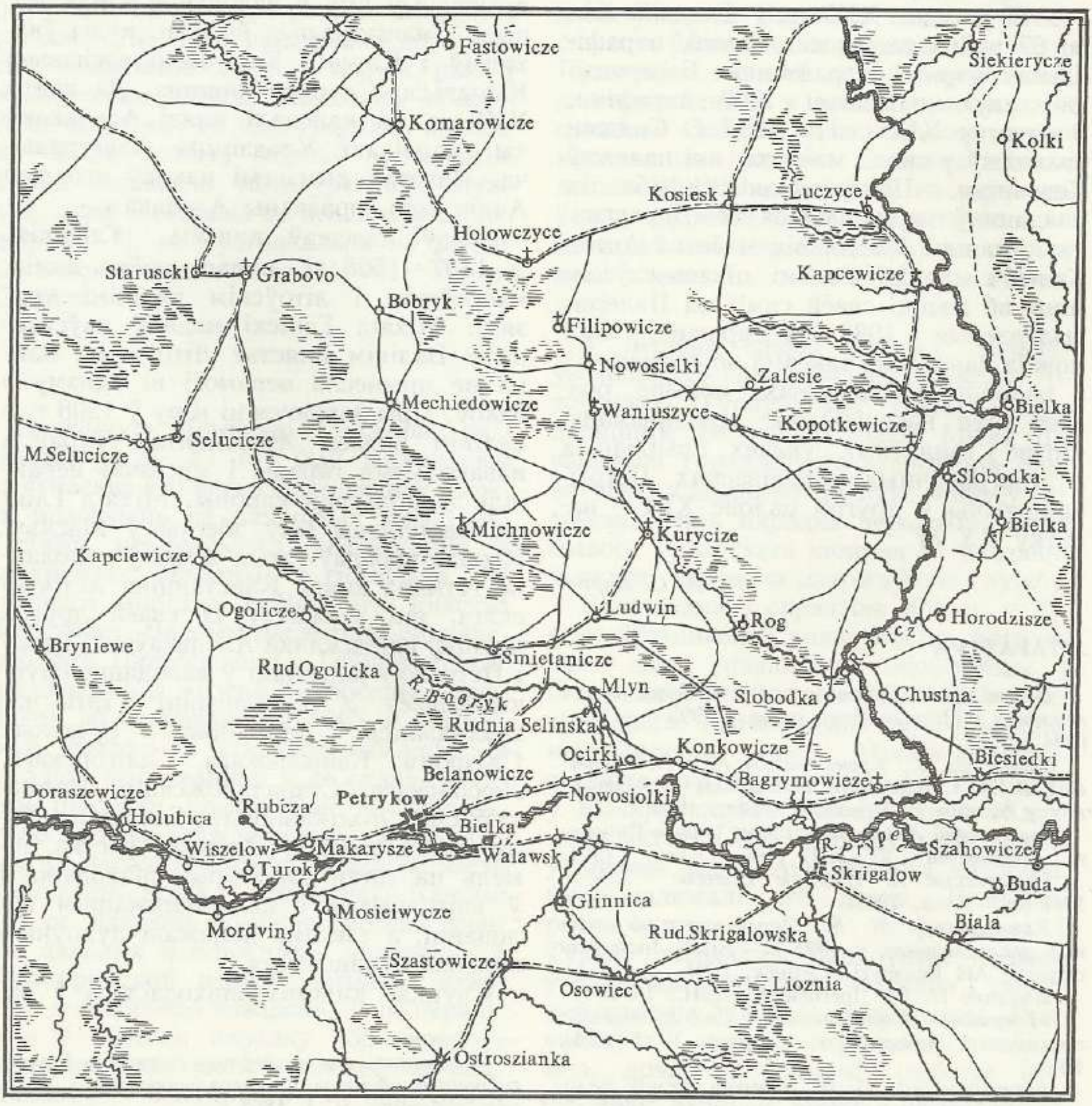

Петрыкаўшчына ў 1859 г. (карта рыхтавалася генералам В. Хшаноўскім у час падрыхтоўкі да паўстання пад кіраўніцтвам К. Каліноўскага)

грудка. І зноў Сямён Алелька выступіў супраць рабаўнікоў, дагнаў і разграміў іх каля Давыд-Гарадка. Каб супрацьстаяць набегам татар, слуцкія князі вымушаны былі будаваць умацаваныя крэпасці. У 1509 г. быў умацаваны крэпасцю Слуцк, а князь Юрый Сямёнавіч (1492—1542) пабудаваў драўляную крэпасць у Петрыкаве для аховы паўднёвых граніц княства. Размяшчалася яна, мяркуючы па археалагічных знаходках і ўскосных гістарычных звестках, у цэнтры сучаснага горада, на высокім беразе Прыпяці, які перарэзваюць глыбокія кручы, на тым месцы, дзе цяпер знаходзіцца гарадскі парк. У час міжусобнай вайны вялікага маскоўскага князя Васіля IV з вялікім літоўскім князем Жыгімонтам крэпасць у 1535 г. была разбурана рускім ваяводай Аўчынай. Яна яшчэ некалькі разоў аднаўлялася і зноў разбуралася пры міжусобных войнах, якія доўгі час не давалі спакою гэтаму краю.

Князі Алелькавічы паходзяць з тых літоўскіх князёў, якія прынялі праваслаўную веру, рускую мову (у той час мову нашых продкаў), звычаі і ўклад жыцця нашага народа. Іх продак літоўскі князь Альгерд, сын вялікага літоўскага князя Гедыміна, хрысціўся ў праваслаўную веру і ажаніўся на праваслаўнай дачцэ віцебскага князя Яраслава з роду Рурыкавічаў. Нашчадкі князя засталіся вернымі запаветам. Яны пабудавалі ў Петрыкаве праваслаўныя цэрквы Святога Мікалая і Уваскрасення Гасподняга. Польскі кароль Казімір у 1481 г. выдаў указ, які забараняў будаваць новыя праваслаўныя цэрквы і аднаўляць старыя. Слуцкі князь Міхаіл Алелька ў тым самым годзе ўзначаліў супраць яго змову з мэтай далучыцца да Маскоўскага княства. Змова была раскрыта, Міхаіл Алелька і князь Гальшанскі, які таксама прымаў удзел у змове, пакараны смерцю, а стрыечны брат Міхаіла Фёдар Іванавіч Бельскі збег у Маскву.

Князь Юрый Алелька, які памёр у 1578 г., завяшчаў пахаваць яго па праваслаўнаму абраду ў Кіева-Пячорскім манастыры, дзе пахаваны яго продкі, а сынам — назаўсёды заставацца ў праваслаўнай веры.

Апошні з Алелькавічаў князь Юрый Юр'евіч памёр у 1586 годзе. Памерлі і яго сыны. Адзінай наследніцай засталася малалетняя дачка Соф'я. Апекуном яе быў прызначаны далёкі сваяк, жмудскі староста Юрый Хадкевіч, а пасля яго смерці апякунства перайшло да яго брата, віленскага каштэляна Гераніма Хадкевіча. Хадкевічы мелі вялікую запазычанасць князям Радзівілам і меркавалі паправіць свае справы за кошт багатай сваячкі, князёўны Соф'і. Яны заключылі з Радзівіламі дагавор, што пасля дасягнення паўналецця Соф'я выйдзе замуж за сына віленскага ваяводы Януша Радзівіла.

Соф'я расла ў глыбокай павазе да праваслаўнай царквы і дала згоду на шлюб, паставіўшы ўмову, што дзеці будуць праваслаўнымі. Януш Радзівіл быў кальвіністам. Ён вымушаны быў звярнуцца да папы рымскага за дазволам для ўступлення ў шлюб з княжной. Дазвол быў атрыманы і 1 кастрычніка 1600 г. у Брэсце адбылося вяселле.

Праз месяц па даравальнаму запісу слуцкіх князёў Соф'і Алелька і Януша Радзівіла ў Галоўным Трыбунале Вялікага княства Літоўскага мястэчка і маёнтак Петрыкаў з вёскамі і фальваркамі, якія належалі да яго, перайшлі ў валоданне віленскага каштэляна, брэсцкага старасты Гераніма Хадкевіча. Капаткевічы і навакольныя вёскі па волі караля Жыгімонта Аўгуста яшчэ ў 1568 г. былі перададзены «на вечнасць» на ленным праве Севярыну Руцкаму, потым перайшлі ў валоданне Яленскіх[1]. Маёнткі Навасёлкі, Філіпавічы, Ванюжычы па прывілею караля Жыгімонта III у 1623 г. перададзены ў леннае валоданне за вайсковыя заслугі Крыштофу Богушу і яго жонцы Аляксандры[2]. Снядзін, Мардз-

[1] НГА Беларусі, ф. 163. воп. 1, с. 678.
[2] НГА Беларусі, ф. 27, воп. 1, с. 10, л. 27.

він, Лобча, Турок, Вышалаў, Дарашэвічы, Галубіца, Капцэвічы, Гліннае знаходзіліся ў валоданні езуіцкага ордэна.

У 1596 г. у Брэсце сабор праваслаўных іерархаў, якія здрадзілі праваслаўю, прыняў дэкларацыю аб уніі (саюзе) праваслаўнай і каталіцкай царквы. Гэтым самым была створана новая канфесія — уніяцкая, якая была разнавіднасцю каталіцкай веры. На тэрыторыі Беларусі пачаўся прымусовы пераход праваслаўных беларусаў ва ўніяцтва. Гэта выклікала незадаволенасць і супраціўленне народных мас. Княгіня Соф'я ўгаварыла свайго мужа Януша Радзівіла звярнуцца да караля, каб той забараніў у іх валоданнях прымушаць праваслаўных да пераходу ў каталіцкую веру. Такі прывілей быў атрыманы, і нашчадкі Януша строга прытрымліваліся гэтых правілаў.

Княгіня Соф'я памерла ў 26 гадоў у час родаў, нашчадкаў у яе не засталося, і Слуцкае княства па духоўным завяшчанні перайшло ў поўнае валоданне Януша Радзівіла. Яшчэ пры жыцці княгіні Соф'і на Палессі разгарнуліся падзеі, якія пакінулі значны след у гісторыі краю. Гэтая зямля стала арэнай барацьбы сялянства супраць феадальнага ладу, барскага прыгнёту, нацыянальнага і рэлігійнага прыцяснення. У кастрычніку — снежні 1595 г. сялянскія паўстанні ахапілі поўдзень і ўсход Беларусі. Ядром паўстання быў атрад казакоў пад кіраўніцтвам Севярына Налівайкі. Да яго далучыліся сяляне, гарадская беднота, дробныя феадалы. У кастрычніку атрад прыбыў на тэрыторыю Беларусі, і першым населеным пунктам, які занялі паўстанцы, быў Петрыкаў. А 6 лістапада яны штурмам авалодалі Слуцкам, занялі яго ваколіцы. Беларускія сяляне і бяднейшыя гараджане аказвалі дапамогу паўстанцам, многія папаўнялі іх рады. Гэта дапамагло атраду Налівайкі прайсці па ўсёй усходняй Беларусі, заняць Магілёў, а потым праз Рэчыцу, Петрыкаў, Тураў, Давыд-Гарадок, Пінск выйсці на Украіну. Хадкевічы, якія былі блізкімі да каралеўскага двара, займалі ў той час высокія дзяржаўныя пасады ў Рэчы Паспалітай, праводзілі настойлівую палітыку акаталічвання мясцовых праваслаўных беларусаў.

Па Люблінскай уніі 1569 г. усе паўнамоцтвы ўлады на тэрыторыі Беларусі фактычна былі перададзены каралю. Яны падтрымлівалі ўрадавыя меры па апалячванні і акаталічванні беларускага сялянства. Створаная ўніяцкая царква яшчэ больш узмацняла нацыянальна-рэлігійны прыгнёт усіх слаёў насельніцтва. Падтрымлівалі гэтыя меры і ўслужлівыя каралеўскай уладзе многія мясцовыя феадалы.

У 1617 г. памёр Геранім Хадкевіч. Права на валоданне спадчынай перайшло да яго сына Крыштофа, мазырскага старасты, які ў хуткім часе быў прызначаны віленскім каштэлянам. Хадкевічы не маглі не лічыцца з запаветам княгіні Соф'і і прывілеем караля аб недапушчэнні прымусовага звароту праваслаўных у каталіцкую веру. Не парушаючы дзеянне двух праваслаўных цэркваў у Петрыкаве, Крыштоф Хадкевіч пабудаваў уніяцкую царкву, тым самым заснаваўшы тут новую рэлігійную канфесію. У 1630 г. пры гэтай царкве была адкрыта школа для выхавання дзяцей уніятаў. У 1638 г. ён са сваёй жонкай Зафіяй Горскай пабудаваў касцёл Благавешчання і адкрыў плябанію — прыход касцёла, якому быў выдадзены фундуш на валоданне фальваркам Навасёлкі з грунтам Яхаўшчына. Даходы з фальварка ішлі на ўтрыманне плябаніі і касцёла[1].

У выніку ўзмацнення феадальнага і нацыянальна-рэлігійнага прыгнёту ўзрастала незадаволенасць сялян, рамеснікаў, дробнай шляхты, што прывяло да паўстання 1648—1649 гг. Паўстанне пачалося супраць паноў на тэрыторыі Украіны, затым перакінулася на Беларусь і распаўсюдзілася на землях Петрыкаўшчыны. Першыя казацкія атрады

[1] НГА Беларусі, ф. 1728, воп. 1, с. 9.

з'явіліся на поўдні Палесся ў пачатку лета 1648 г. Да іх далучыліся сяляне, беднота гарадоў і мястэчак. Баі з урадавымі войскамі разгарнуліся на вялікай тэрыторыі ад Брэста да Слуцка і Мазыра. Паўстанцы падыходзілі да Мінска. Вясной 1649 г. Багдан Хмяльніцкі накіраваў у Беларусь трохтысячны атрад пад камандаваннем І. Галоты. Да яго далучыліся мясцовыя жыхары, ён вырас да 30 тысяч чалавек. Атрад разграміў вялікакняжацкія войскі на поўначы ад Прыпяці. Баі працягваліся на працягу трох месяцаў, і толькі ў чэрвені войскам гетмана Януша Радзівіла ўдалося нанесці паражэнне паўстанцам. Потым ён учыніў крывавую разню над уцалелымі паўстанцамі, спаліў і разарыў Тураў, знішчыў усё яго насельніцтва, аб чым гнеўна гаварыў каралеўскім паслам у Пераяслаўлі Багдан Хмяльніцкі.

Шмат зла Палессю прынесла вайна Масквы з Рэччу Паспалітай 1654—1667 гг. Яшчэ да пачатку яе ў Беларусі выказваліся ідэі далучэння да Расіі. Казацкія «загоны», высланыя Хмяльніцкім насустрач наступаючым рускім войскам, 7 ліпеня 1654 г. падышлі да Мазыра. Мазырскі гарнізон — атрад шляхцічаў пад камандаваннем Шымона Паўшы пакінуў горад і адышоў да Петрыкава. Ваявода Валконскі прыслаў сюды з Украіны атрад на чале з Фёдарам Парошыным і казакоў Паўла Яненкі. Кавалерыйскі атрад Шымона Паўшы вымушаны быў пакінуць мястэчка. Летам 1655 г. ва ўрочышчы Лях-хава Лаза адбылася жорсткая бітва паміж казакамі і палякамі, і рускія войскі ўвайшлі ў Петрыкаў.

Ваенныя дзеянні на палескай зямлі паміж Расіяй і Рэччу Паспалітай узнавіліся ў пачатку 1660 г. Ваявода Шарамецеў прыслаў з Кіева ратнікаў Андрыяна і казакоў пад камандай наказнога палкоўніка Багдана Малявы. Да іх далучыліся мяшчане і просты люд Турава, Петрыкава і навакольных вёсак. Атрады казакоў і сялян грамілі маёнткі памешчыкаў і штурмам узялі Пінск. Мазырскі павет поўнасцю знаходзіўся пад уладай Расіі.

У маі 1664 г. на Палессі зноў успыхнула сялянскае паўстанне. Паўстанцы авалодалі Петрыкавам і накіраваліся да Турава. Гетман Сапега выслаў насустрач ім атрад служывых татар і шляхты, паўстанцы вымушаны былі накіравацца на Украіну. Пасля заканчэння вайны Петрыкаў і воласць знаходзіліся ў валоданні пляменніка Крыштофа Хадкевіча, абознага Вялікага княства Літоўскага, старасты блудзенскага Юрыя Карла Хадкевіча, палкоўніка польскага войска.

Вайна прывяла ў заняпад гаспадарку, парушылася гаспадарчае кіраванне і нават парадкі ў царкоўных прыходах у выніку страт старых дакументаў. Адміністрацыі давялося аднаўляць гаспадарчае кіраванне, размяжоўваць царкоўныя прыходы. У 1682 г. да Уваскрасенскай царквы аднесены в. Курыцічы, Бяланавічы, Міхедавічы, Навасёлкі, Белка; да царквы Святога Мікалая — Сялюцічы, Грабаў, Гаголічы (Аголічы) «з млынам» і Конкавічы «з млынам» на рэчцы Бобрык, Аціркі. За праваслаўнай царквой заставаліся таксама Смятанічы. Цэрквы атрымлівалі з гэтых вёсак фундуш на свае патрэбы, а сяляне, акрамя таго, плацілі петрыкаўскаму замку грашовы чынш — 60 злотых польскіх і пры панскім паляванні абавязаны былі хадзіць у аблаву на дзікага звера, а пры лоўлі рыбы цягнуць невад. У мястэчку мяжой прыходаў была Кіеўская вуліца, на якую выходзіў Слуцкі тракт. Па правым баку вуліцы жыхары адносіліся да прыходу Уваскрасенскай царквы, па левай — царквы Святога Мікалая. Акрамя абавязкаў па ўтрыманні царквы кожны мешчанін плаціў Петрыкаўскаму замку 10 коп польскіх грошай[1].

Пасля смерці Юрыя Карла Хадкевіча на руках у яго ўдавы Марыяны-Тэклі засталося двое непаўналетніх

[1] НГА Беларусі, ф. 1728, воп. 1, с. 4, л. 911—912; с. 9, л. 196—199.

дзяцей — Ян і Іагана. Дзяўчына па дасягненні паўналецця выйшла замуж за Пятра Міхала Паца, Жмудскага генеральнага старасты. Першае ўпамінанне аб ім у якасці новага гаспадара мястэчка адносіцца да 1693 г., калі ён даручае пінскаму мечніку абарону судовых інтарэсаў петрыкаўскага мешчаніна Івана Цярэшкі «ва ўрадзе» Слуцкага замка[1].

Да канца XVII ст. Петрыкаў ажыў і залячыў раны, нанесеныя войнамі. Мястэчка адбудавалася, павялічылася колькасць жыхароў. Агульнымі пытаннямі кіравання і судовымі справамі займаўся сам гаспадар, а штодзённае жыццё і парадак знаходзіліся ў веданні войта. Для зручнасці збірання з насельніцтва плацяжоў і шматлікіх падаткаў, падтрымання ўнутранага парадку мястэчка дзялілася на тры дзесяткі — Дзімітрыя Хмялеўскага, Сыча і Цімоха.

У 1694 г. Пацы пацвердзілі сваім кансэнсам канфірмацыю петрыкаўскіх пратапопаў Міхаіла і Яна Загароўскіх, якую ўвёў Юрый Хадкевіч. Свяшчэннікі захоўвалі права служыць у праваслаўных храмах, а сын пратапопа Міхаіла айцец Іван мог адпраўляць службу ў царкве Уваскрасення як пры жыцці, так і пасля смерці бацькі[2].

Жыхары мястэчка і навакольных вёсак з'яўляліся падданымі гаспадара, які прызначаў феадальныя павіннасці і сачыў за іх выкананнем. Мяшчане займаліся ў асноўным рамесніцтвам і дробным гандлем. Шырока было распаўсюджана агародніцтва. За зямлю пад пабудовы і агароды яны плацілі грашовы аброк (чынш). Некаторыя рамеснікі за работы «на патрэбы двара» («паслуг дворных») вызваляліся ад платы за зямлю. За зямельны надзел цяглыя сяляне плацілі памешчыку грашовы чынш і «даніну без меры», якую прызначаў гаспадар у залежнасці ад гаспадарчай дзейнасці сялянскага двара. Уносілі яе грашыма і натурай — зернем, жывёлай, мёдам.

Паншчына — работа ў маёнтку — распаўсюджвалася на ўсіх працаздольных падданых — мужчын з 17 гадоў, жанчын з 15 гадоў і састаўляла 1,5 дня ў тыдзень, або кожны трэці тыдзень. Былі работы агульныя на карысць памешчыка — згоны або гвалты. У залік паншчыны падданыя па чарзе неслі ахову гаспадарчага двара і ўгоддзяў. Даходы памешчыцкай гаспадаркі раслі, значная частка прадукцыі пастаўлялася на рынак — жывёла, мёд, рыба, зерне, гарэлка і іншае. Выкарыстоўваліся розныя арэнды. Палову ўсіх даходаў давала карчэмная арэнда. Маёнтак са 142 цяглымі службамі даваў 7 тысяч злотых гадавога прыбытку.

Пасля смерці Міхала Паца (каля 1709 г.) Петрыкаў зноў перайшоў у валоданне Хадкевічаў — спачатку Юрыя Карла Яна, а потым дачкі Іаганы, якая стала жонкай генеральнага старасты Самагіцкага Казіміра Заранкі. У 1716 г. Казімір і яго жонка Іагана падпісалі трохгадовы кантракт на перадачу мястэчка Іцку Моўшавічу і Моўшы Іцкавічу са штогадовай арэнднай платай 6000 злотых. Мястэчка перадавалася ў арэнду «з шынком мядовым, піўным, гарэлачным і тытунёвым, з перавозам на Прыпяці, з млынам на р. Бобрыч, другім у Ляскавічах, трэцім у Макарычах, з правам гандлю ў вёсках, якія да воласці належаць, з правам заводзіць свае шынкі»[1]. Пад пагрозай штрафу сялянам і мяшчанам забаранялася купляць на баку моцныя напіткі. Арандатарам дазвалялася браць маставыя на р. Бобрыч па два літоўскіх гроша з кожнага купецкага воза і столькі ж за прагон жывёлы.

Пасля смерці Іаганы Заранкавай Петрыкаў перайшоў у валоданне яе пляменніка Адама Хадкевіча, брэсцкага ваяводы. У яго быў адзін сын Ян. Яго жонка Разалія, якая засталася ўдавой,

---

[1] НГА Беларусі, ф. 694, воп. 1, с. 3.

[2] НГА Беларусі, ф. 1728, воп. 1, с. 4, л. 911–912.

[1] НГА Беларусі, ф. 163, воп. 1, с. 946.

выйшла замуж за падскарбія зямель прускіх графа Якуба Чапскага. Яго прыёмны сын Ян атрымаў тытул графа, а Петрыкаўская воласць пераўтворана ў графства з прызначэннем губернатара.

У пачатку XVIII ст. значна ўзрос прыгнёт сялян. Абвастрыліся класавыя, нацыянальныя і рэлігійныя супярэчлівасці. Асабліва садзейнічалі гэтаму прымусовае далучэнне праваслаўных беларусаў да ўніяцкай царквы і абавязковае ўвядзенне польскай мовы ва ўсіх афіцыйных зносінах. Сяляне скардзіліся на непамерныя прыцясненні і самаўпраўства з боку памешчыкаў, уцякалі ад сваіх гаспадароў, нападалі на іх маёнткі і землі, працівіліся распаўсюджанню каталіцызму і ўніяцтва. У 1737 г. сяляне суседніх вёсак разрабавалі фальварак Навасёлкі, які належаў петрыкаўскаму касцёлу, пашкодзілі гаспадарчыя пабудовы, секлі лес, нападалі на мясцовых жыхароў. Ксёндз Васілеўскі звярнуўся ў суд са скаргай на самаўпраўства прыгонных Хадкевічаў. У інцыдэнце былі замешаны таксама сяляне петрыкаўскай пратапопіі. Гаспадары маёнтка, каб прыцягнуць на свой бок яе кіраўнікоў, выдалі касцёлу фундуш на валоданне млынам у в. Белка і дазволілі «гарэлку гнаць пры неабходнасці на тое»[1]. Але канфлікт не заціхаў. У 1746 г. Разалія Хадкевіч накіравала ў Петрыкаў свайго камісара па гаспадарчых справах Грабіцкага. Не маючы паўнамоцтваў на ўмяшанне ў мясцовыя духоўныя справы, ён сабраў праваслаўных свяшчэннікаў з усёй воласці і ў іх прысутнасці ўчыніў суд над праваслаўным свяшчэннікам лясковіцкай царквы Сашкоўскім, абвінавачваючы яго ў перацягванні ўніятаў у праваслаўе. Свяшчэннік быў вызвалены ад пасады і арыштаваны, па загаду камісара яго вялі па рынку і прымушалі біць паклоны. Петрыкаўскае духавенства і «лепшыя мужы» мястэчка пайшлі ў плябанію, каб вызваліць свяшчэнніка, але іх і блізка не пусцілі, а на другі дзень усіх прывялі да касцёла і прымусілі таксама кланяцца і ляжаць на падлозе крыжам. Прыход Сашкоўскага быў напалову аддадзены ўніяцкай царкве, а царква Святога Мікалая ў мястэчку была закрыта. Пасля скаргі мяшчан пані Хадкевіч дазволіла зняць пячатку з царквы, але праваслаўных вернікаў размеркавалі паміж петрыкаўскім касцёлам і ўніяцкай царквой у Грабавічах (Грабаве). Праваслаўных в. Курыцічы прымусілі прыняць уніяцкую веру перад вікарыем петрыкаўскай плябаніі. Пад прымусам асвяцілі ва ўніяцкую веру царкву ў мясцовым манастыры в. Манастыр (зараз в. Саснавец) і далучылі да яе плябаніі жыхароў Бабуніч і Аголіч. Вёскі Сялюцічы і Міхедавічы не падпадалі пад ўніяцтва, але туды забараняўся доступ праваслаўных святароў.

Доўгія гады цягнулася цяжба і судовая справа паміж уладальнікамі маёнтка і петрыкаўскім пробашчам Томашам Яленскім. Спрэчкі ішлі за зямлю з пабудовамі, якія не былі закончаны з-за адсутнасці ў плябаніі дакументаў на гэтыя валоданні. Рэктар Пінскай калегіі езуітаў разам з пракуратарам Снядзінскай воласці ксяндзом Міхаілам Трацэўскім скардзіліся ў суд на гаспадара Петрыкава за рабаванне, што ўчынялі яго падданыя, а той, у сваю чаргу, скардзіўся на снядзінскіх езуітаў за нявыдачу беглых сялян Петрыкаўскаму графству. У 1756 г. узнікла судовая справа паміж плябаніяй і графствам з-за захопу сялянамі вёсак Сялюцічы і Міхедавічы ў жыхароў Грабава збажыны і вулляў з пчоламі. Справа ўскладнялася тым, што ні адзін бок не мог прадставіць дакументаў аб размежаванні зямель гэтых вёсак. Рашэннем суда жыхары Сялюціч абавязваліся ў вызначаны судом тэрмін вярнуць жыхарам вёскі Грабаў вуллі з пчоламі, самавольна захопленыя снапы жыта і грэчкі, а жыхары Міхедавіч павінны былі за спаленыя стагі кампенсаваць страты грашыма і сенам. Петрыкаўскаму губернатару даручалася

[1] НГА Беларусі, ф. 1728, воп. 1, с. 11, л. 779.

Надмагільныя каталіцкія помнікі-калоны на могілках у Петрыкаве, узведзеныя ў канцы XVIII – пачатку XIX ст. у знак пратэсту супраць падзелу Рэчы Паспалітай

правесці тэрміновае следства з мэтай выяўлення вінаватых і чатырох з іх пакараць пяццюдзесяццю ўдарамі пастронкамі.

Рэлігійнае супраціўленне вылівалася іншы раз у жорсткія сутычкі. Зімой 1761 г. была арганізавана працэсія місіянераў-дамініканцаў каталіцкай веры, якая павінна была закончыцца малебнам каля крыжа непадалёку ад Петрыкава. На працэсію, якая рухалася да петрыкаўскага парафіяльнага касцёла, напалі праваслаўныя мяшчане («дзезуніты»). Яны ўчынілі пабоі, адабралі харугвы і кінулі іх пад ногі. Больш за ўсіх пацярпеў ксёндз Лаўрын, які з цяжкасцю знайшоў сховішча ў петрыкаўскім замку. Гэта была рэакцыя на ранейшыя прыцясненні праваслаўных католікамі. Праз некаторы час жыхар в. Галубіца Фёдар Белакур, падданы снядзінскіх езуітаў, абакраў абедзве праваслаўныя цэрквы, забраў усе прыходскія грошы, каштоўныя культавыя рэчы і вопратку свяшчэннікаў. Пасля смерці ў 1781 г. Яна Мікалая Хадкевіча Петрыкаўскае графства з маёнткам перайшло ў карыстанне яго жонкі графіні Людовікі Хадкевіч, а вотчынныя правы засталіся за іх дзецьмі.

У канцы XVIII ст. мястэчка Петрыкаў становіцца адным з найбольш буйных на Палессі гандлёвых цэнтраў. Гэтаму садзейнічала атрыманне ад польскага караля адпаведнага прывілея. Ян Мікалай Хадкевіч становіцца гаспадаром краю. Тытул графа, дзяржаўныя пасады генеральнага старасты жмудскага, ваяводы брэсцкага і генеральскі чын садзейнічалі збліжэнню яго з каралеўскім дваром. У 1776 г. ён атрымлівае ад караля Сігізмунда прывілей на правядзенне ў мястэчку кірмашоў. Яны праводзіліся двойчы ў год – 20 ліпеня і 1 лістапада. На іх прыязджалі сяляне з усёй воласці і бліжэйшых паветаў, прадавалі жывёлу, коней, прадукты харчавання, тавары мясцовых промыслаў. Купцы з навакольных гарадоў і мястэчак прывозілі сукно, шоўк, вырабы з жалеза і скуры. Ярмаркі прыносілі немалы даход гаспадару мястэчка, арандатарам шынкоў.

М. К. Селех

Над матэрыялам раздзела працаваў
В. П. Мазуркевіч

ДАНІНА* КН. МІКАЛАЯ ЮР'ЕВІЧА РАДЗІВІЛА АД 15 ЛІПЕНЯ 1568 г. СЛУЖЭБНІКУ СЕВЕРЫНУ РУЦКАМУ НА С. КАПАТКОВІЧЫ МАЗЫРСКАГА ПАВ. ЗА СЛУЖБУ

...Станіслаў Аўгуст, Божай ласкай кароль польскі вялікі князь Літоўскі, Рускі, Прускі, Жмудскі, Мазавецкі, Кіеўскі, Валынскі, Падольскі, Падляшскі, Інфляндскі, Смаленскі, Сіверскі,

* Даніна (каралеўская) – маёнтак, пажалаваны каралём.

Чарнігаўскі і г. д. сведчым гэтым лістам нашым, выпісам, каму тое ведаць належыць, што ў кнігах Метрыкі Канцэлярыі нашай Галоўнай ВКЛ знаходзіцца даніна Северыну Руцкаму на 16 службаў людзей Мозырскай воласці, ленным правам за найяснейшага... нашага караля Жыгімонта Аўгуста ў 1568 г. месяца ліпеня 15 дня дадзена і прадстаўлена нам праз паноў радцаў і ўраднікаў..., каб мы гэтую даніну з тых жа кніг Метрыкі Канцэлярыі нашай Галоўнай ВКЛ выдаць дазволілі, якую слова да слова з рускага выпісалі...

Сім лістам нашым даем я. м. самому, жонцы, дзецям і патомкам яго ўласным ленным правам мужчынскага роду на вечнасць... тое сяло Капатковічы службаў аселых 16: на 1-ай — Ісай Радывановіч і Нараш Мікуліч — служба адна; Апанас Амельяновіч і Амельян Сямёнавіч — служба адна; Валер'ян Іванавіч — служба адна, Багдан і Савош Сенковічы — служба адна; Амельян Служчыч, Іван Пятровіч — служба адна; Петрыкей Сыменовіч — служба адна; Васіль і Сідар Стэпановічы — служба адна; Аніска Ціховіч — служба адна; Трахім Казловіч, Кузьма Грыневіч — служба адна; Грын Ласковіч з Восіпам — служба адна; Грын Левановіч, Багдан (Фаевіч) — служба адна; Нічыпар Бабновіч — служба адна; Васіль Церашковіч, Якаў Бурчыч — служба адна; Даніла і Сак Ласевічы — служба адна, Дзежка Грыневіч, Сямён і Мікіта Хадаровічы — служба адна; Іван і Курыла Андрэевічы — служба адна.

Мяжа таго сяла (Капатковічы) пачынаецца ад балота «Орменского» да калодзежа «Мархотчына», ад «Мархотчына» борам да Біцка востава, ад таго востава ў лесе ўрочышчам Пахучы, ад Пахучага ў Востышча балота, з таго балота праз рэчку бяжыць у Крывое возера, з таго возера ў р. Белку ўверх у «Балто сало» балотам у Рашэўскае балота, ад Рашэўскага балота да Укудавых ляскоў, ад ляскоў у зялёны мох, ад зялёнага моху у р. Ручыч, Ручычам уверх Саламейскі востраў, адтуль у Чортавы Берві, ад Бервей у Чытоўку — балота, ад таго балота да хвоі мяжовай урочышчам Татарын... Пры тым жа сяле востраў Рашэва мае С. Руцкі сам, жонка, дзеці і патомкі яго ўласныя мужчынскага роду, тое сяло памянёнае Капатковічы з грунтамі, людзьмі аселымі і пустымі, з данню грашовай і мядовай, з дзяклам, грашовымі, жытнімі, аўсянымі і сеннымі і з усімі платы, даходы і пажыткі, любым імем названымі, з таго сяла прыходзячымі, з землямі ворнымі і няворнымі, з барамі, гаямі, лясамі, з востравамі Рашэва, з сенажацьмі, з засценкамі, балотамі, хмызнякамі, з кустоўем і з праробкамі, з ловы звярынымі і птушынымі, з рэчкамі, з азёрамі, ставамі і з ставішчамі, з млынамі... з ловы рыбнымі, бабровымі гонамі, з крыніцамі, патокамі і з усім тым, што тое сяло... само ў сябе, у сваіх межах... мае, на сябе трымаць і ўжываць, прыбаўляць, пашыраць і ўсякія пажыткі паводле волі... сабе там прымнажаць, водле волі ленным правам на вечнасць...

У гэтым выпісу пры пячатцы ВКЛ подпіс п. падканцлера ВКЛ Антонія Пшэдзецкага...
...На тым жа выпісу подпіс я. м. метрыканта ВКЛ Юзафа Міклашэвіча.

ПОДЕЛ МЕЖДУ ЮРИЕМ, ЯНОМ-СЫМОНОМ И АЛЕКСАНДРОМ ОЛЕЛЬКАМИ, КОТОРЫЙ ПРОИЗОШЕЛ 6 ИЮЛЯ 1582 г. (ВЫПИСКА ИЗ КНИГ ГРОДСКИХ СЛОНИМСКИХ)

Раздел совершен между братьями с согласия матери их Екатерины Тенчинской.

...Александр [получил]: в Слуцке Остров с замковыми селами: Шостаки, Брановичи и двор Басловцы и фольварок Грозово. Дворы: Старица и Свидымский, Быстрицу, Белевичи, Куропатвинский с местечком Себежевским; дворец Душова, Велешено, Еремичи; местечко Дубайское и Язиль и вторую половину имений Глушкова и Дорошкова и двор Глуск.

В Мозырском повете — волость и замок Петриково, двор Колно с местечком Ленином, волости Добро-Деревскую и Юденевскую...

Минская старина, выпуск IV. 1913.

КАНСЕНС ПЯТРА МІХАЛА ПАЦА АД 1694 г., ПАЦВЯРДЖАЮЧЫ КАНФІРМАЦЫЮ ПРАТАПОПАЎ МІХАЛА І ЯНА ЗАГАРОЎСКІХ ЮРЫЕМ КАРЛАМ ХАДКЕВІЧАМ АД 24 СТУДЗЕНЯ 1682 г.

На рочках гродскіх мазырскіх лютаўскіх перада мной Гервазіям Аскеркам-старастам судовым, Юзафам Богушам-падстарастам, Міхалам (і Пагорскім) Ленкевічам-суддзёй, Рафалам Шумаўскім-пісарам — чыноўнікамі Мазырскага пав. прадставіў да актаў Мозырскага гродскага суда кс. Нарцыс Сімінскі ніжэйпададзены дакумент на асобы, у ім пазначаныя, наступнага зместу:

Пётр Міхал Пац, генеральны староста Жамойцкага княства, староста віленскі, бесагольскі, плотольскі, даўгялішскі і Марыяна Пацава, генеральная старасціна Жамойцкага княства, ... абвяшчаем гэтым нашым консенсам, каму аб гэтым ведаць трэба цяпер і ў будучым..., што звярнуліся да нас з прашэннем айцец Міхал Загароўскі, пратапоп петрыкаўскі з сынам сваім Янам Загароўскім, ... аб тым,

каб мы іх абодвух пры царкве Уваскрасення Божага і пры ўсіх даходах, што да царквы з даўніх часоў належаць, пакінулі служыць. На (што) і ліст далі св. айцы ад св. памяці пана Ежы Караля Хадкевіча, абознага ВКЛ, старасты блудзенскага, палкоўніка войск я. к. м. папярэдніка нашага. Перад намі паклалі з просьбай, каб мы гэты ліст пацвердзілі, які і даем ніжэй ад слова да слова.

Ежы Караль Хадкевіч, абозны ВКЛ, староста (палудзенскі), палкоўнік войск я. к. м. абвяшчаю гэтым маім адкрытым лістом і даводжу да ведамасці ўсім цяперашнім і будучым людзям (што)... з даўняга часу ў маім дзядзічным м. Петрыкаве былі дзве царквы — адна Уваскрасення Божага, а другая св. Міколы, уфундаваныя ад св. памяці продкаў маіх, да якіх належыць вёска Смятанічы з павіннасцямі (якія ўся воласць выконвае), і ў Білцы шэсць агароднікаў на выхаванне капланаў далучаны з тымі ж пляцамі зямлі, на якіх іх жыллё ў Петрыкаве стаіць. Правы і фундушавыя дакументы на гэта ўсё пад час вайны і беспарадкаў у дзяржаве загінулі. Нягледзячы на гэта, сцвярджаю, ... як сказана вышэй, капланаў цяперашніх а. Міхала Загароўскага і а. Яна Загароўскага пакідаю, і яны цяпер павінны будуць за душы як памерлых, так і жывых фундатароў кожны тыдзень чыніць па дзве службы кожны ў сваёй царкве. Да таго ж штогод, згодна даўніх звычаяў, з тых, вышэйзгаданых вёсак, мусяць чыншу 60 злотых польскіх у замак мой Петрыкаўскі аддаваць. Тыя ж вёскі разам з усёй воласцю павінны будуць адбываць згоны («хадзіць у аблавы»), цягнуць невад з азёраў Бобрычы, Чарноцкага і Запясечы.

Святыя айцы, згодна фундушу продкаў, павінны быць дакладнымі ва ўсялякіх царкоўных павіннасцях. Ніякіх лішкаў у аплаце ў мяшчан маіх і падданых у парафіях за выкананне абрадаў хрысціянскіх (хрэсбіны, пахаванне, малітвы) браць не павінны.

Кожная царква павінна абыходзіцца тым, што будуць даваць прыхажане. У сувязі з загінуўшымі старадаўнімі фундушамі не меў мажлівасці ведаць аб пэўных межах парафіі, і якія вёскі да якой парафіі належалі. Для забеспячэння парадку гэтым маім лістом загадваю: да царквы Уваскрасенскай мусяць належаць вёскі: Міхедавічы, Курытычы, Белановічы, Навасёлкі, Білка. Да царквы Мікалаеўскай — Грабаў, Сялюцічы, Гогалічы з млынам, Канонкавічы з млынам на Бобрычы. А ў пушчы маёй петрыкаўскай у грунце Бабыніч пад тытулам св. Панны Марыі ёсць цэркаўка. Жадаў бы, каб тая царква не заставалася без хвалы Божай, а была далучана да яе вёска мая Бабынічы на ўтрыманне святарам, якія там будуць заставацца... Аднак цяпер, у сувязі са смерцю святара, які служыў там, царква мае вакансію. Тая ж самая в. Бабінічы ўваходзіць павінна ў парафію Св. Мікалаеўскай царквы. А потым, калі трапіцца прыстойны каплан да гэтай самай царквы, звышпамянёная вёска належаць будзе. Само месца Петрыкаў і тое заставалася ў бяспарадку і мяшчане не ведалі, да якой царквы і парафіі якая вуліца мусіла хадзіць. І таму, гэтым маім фундатарскім лістом, на вечныя часы падзяліў і загадаў.

1. Ідучы з Кавышына гасцінцам Слуцкім, вуліцай (Кіеўскай) да пераправы Петрыкаўскай па правай руцэ, усё тое правае крыло прызначаю да парафіі царквы Уваскрасення Божага, да царквы ж св. Міколы, ідучы з Кавышына той жа самай вуліцай да пераправы Петрыкаўскай па левай руцэ, усё крыло назначаю і ўказваю. Абедзве парафіі межаў сваіх будуць пільнаваць, і кожная да назначанай паводле гэтага майго ліста парафіі і царквы; на розныя абрады царкоўныя, хрысціянскія і набажэнствы «под віно» платы — 10 коп на замак ад кожнага мешчаніна. Калі той, хто не будзе пільнавацца парафіі і царквы і да яе не будзе хадзіць, аб чым паведамяць св. айцы, той будзе павінен плаціць тую самую плату неадкладна.

А на гэтым гэты ліст дадзены на вечныя часы з подпісам рукі маёй і пячаткі айцам М. Загароўскаму. Гэты ліст будзе мець моц і права наступнікамі гэтых святароў і пасля іх смерці, аб чым я, як калятар (патрон) сцвярджаю і пастанаўляю.

Пісан у Петрыкаве, 1682 г. 24 студзеня.

У гэтым лісце подпіс: Ежы Кароль Хадкевіч абозны ВКЛ — староста блудзенскі, палкоўнік войск я. к. м. Пры тым і пячатка я. м. п. Хадкевіча, абознага ВКЛ.

НГА Беларусі, ф. 1728, воп. 1, с. 9, лл. 196—197.

Падрыхтавалі *В. Бабкова і А. Аляксандрава*

ІНВЕНТАР МЕСТА І ВОЛАСЦІ ПЕТРЫКОЎСКАГА, 1700 г.

На ўрадзе гродскім у замку я. к. м. Мазырскім староства вяльможнага п. Міхала [Паца] на Хальчу Халецкага абознага ВКЛ, старасты мазырскага

Перад актамі гродскімі мазырскімі пастанавіўшыся я. м. п. Аляксандр Прасаловіч, адміністратар м. Петрыкова і воласці, што належыць да замку Петрыкоўскага, я. в. я. м. п. старасты княства Жмудскага, гэты інвентар, што пану яго належыць да актаў гродскіх Мазырскіх падаў, тыя словы пісаны.

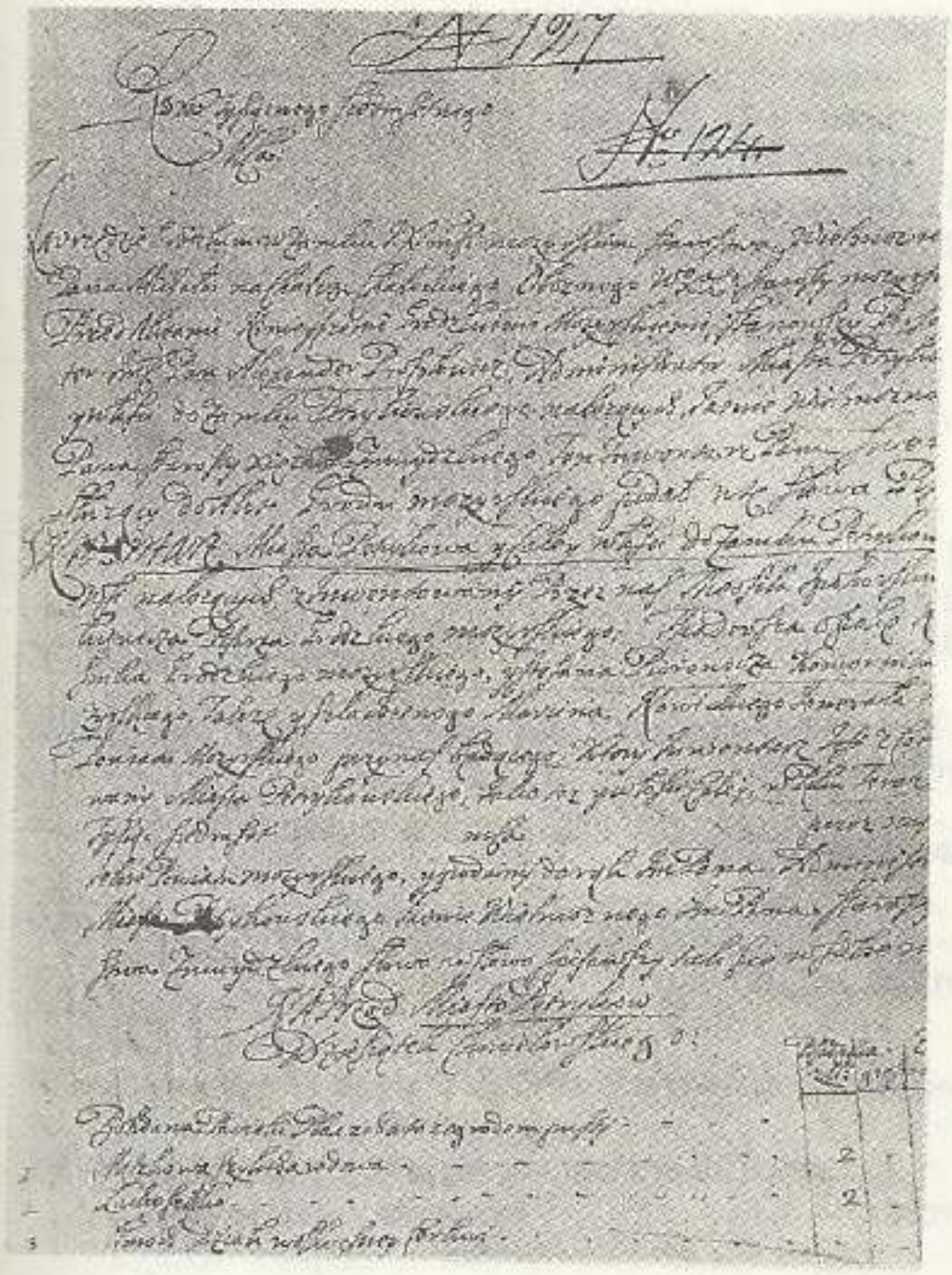

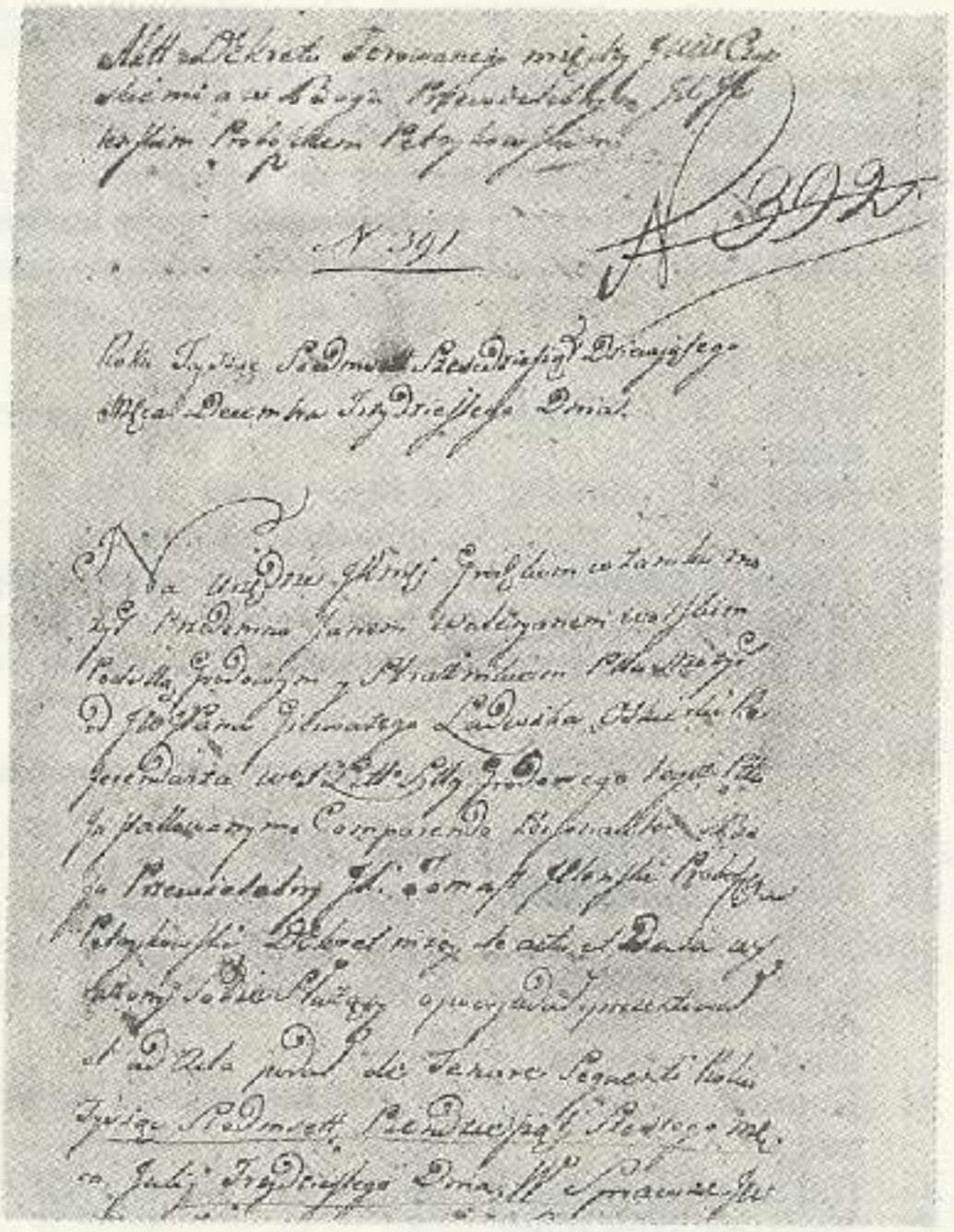

Інвентар м. Петрыкова і ўсёй воласці, што да замку Петрыкоўскага з вёскамі належыць, складзены праз нас: Феафіла Іпагорскага Зянкевіча, пісара гродскага мазырскага, Тадэвуша Апокі, намесніка гродскага мазырскага і Стэфана Піяровіча, каморніка Мазырскага, таксама шляхетнага Марціна Навіцкага, генерала я. к. м. павету Мазырскага, што пры нас знаходзіўся. Інвентар м. Петрыкова і ўсёй воласці, складзены ў цяперашнім 1700 г., намі, жыхарамі пав. Мазырскага, і пададзены да рук я. м. п. адміністратара м. Петрыкоўскага ... старасты княства Жмудскага. Слова ў слова пададзены.

Места Петрыкоў

Дзесятак Хмелеўскага

	Двор		За агароды	
	злоты	грошы	злоты	грошы
1. Мішкава Шыкха, удава	2	—	2	15
2. Лукашыха	2	—	2	15
3. Цімох, дзяк Увас-красенскай царк-вы	—	—	1	7½
4. Пётр Максімавіч	1	15	1	7½
5. Марцін арганіст Іван Рудка, пляц з агародам пусты	—	—	2	—
6. Кандрат Шпак	1	—	1	7½
7. Грышка Бушма-наў	—	15	2	15
8. Раман Крамянец Марушычыхі пляц з агародамі пусты	1	—	—	7½
9. Трахіміха, удава	—	15	—	—
10. Алеска Скапян	1	—	1	7½
11. Антон Лола	—	15	1	7½
12. Пархом Блатун	—	20	½	7½
13. Мішка Літам	1	—	1	4½
14. Павел Сідорка	3	—	2	15
15. Веремей Блатун	—	15	—	7½
16. Пётр Жарабец Прохара Блатуна пляц пусты, Багдана Шваля пляц з хатай	—	20	1	7½
17. Сава Хацянаў сын	1	—	1	7½
18. Боччыха, удава	—	15	1	7½
19. Алеска Маргун	—	15	—	—
20. Ігнат Жарабец	—	15	1	7½
21. Зверучыха, удава	1	—	1	7½
22. Яўсей Хіліман	—	22½	1	7½
23. Кірэй Зянкевіч	1	—	1	7½
24. Іван Молат	—	15	—	—
25. Мішка Глушко	1	7½	1	7½
26. Барыс Літам	1	22½	1	7½
27. Лаўрынчык Глушка пляц з хатай і агарод	1	—	1	7½
28. Мішка Шэўка,			1	7½

Працяг

	Двор		За агароды	
	злоты	грошы	злоты	грошы
папа Уваскрасенскага, з агарода плаціць				
Максіма пляц пусты				
29. Юрка Берковіч		25	1	7½
Мішка (Маўмота) пляц з хатай пусты				
30. Зміцер Хмелеўскі	—	15	—	—
31. Грышка Бірковіч	—	25	1	7½
32. Кірэй Гаркушын зяць	1	—	1	7½
33. Гараска Кушмер	—	15	1	7½
Жалезка пляц з агародам пусты				
34. Карней Хараставец	—	15	—	—
35. Паганечна, удава	1	—	1	7½
36. Хвеська Шумейка	3	—	1	7½
Шушпана пляц пусты				
37. Мацвей Пінчук	—	22½	1	7½
38. Маісей Пінчук	1	—	—	—
39. Андрэй Пінчук	—	15	1	7½
40. Мацвей Белахвост	—	15	1	7½
41. Філіпава ўдава	—	15	1	7½
42. Дрыпіха, удава	—	18	1	7½
43. Сенчыха, удава	—	15	1	7½
Бірчыхі пляц пусты				
44. Гапон Жук	—	7½	1	7½
45. Багдан Батура	1	—	1	7½
46. Міна Акалісты	—	15	—	—
47. Васко Хілімон, войт	—	15	—	—
48. Грышка Хілімон	—	15	—	—
49. Перепечоўка, удава	—	15	—	—
50. Вышынскі	—	10	—	—
51. Ярах Тэрус	—	15	—	—
52. Мацвей Гарошка	3	—	2	15
53. Мішка (Бочак)	—	15	—	—
54. Хвёдар Шкурань	—	15	—	—
55. Кірэй Маскаль	2	—	—	—
Луцка Цецерука пляц і агарод пусты				
56. Іван Цесля	—	10	1	7½
57. Стэфан Белахвост				
Івана Гарошка пляц з агародам пусты				
58. Іван Гардэль	—	7½	1	7½
Красіўка пляц і агарод пусты				
Івана Аркушы пляц і агарод пусты				
59. Амелька Краснік	—	15	1	7½
60. Петрыха, удава	—	15	1	7½
Зміцера Каленіка пляц і агарод пусты				
Пятра Белана пляц з хатай і агародам				
61. Хвеска Каленік	—	—	—	—
62. Даніла Каленік	—	—	—	—
63. Раман Каленік...	—	—	—	—

У гэтым дзесятку гаспадароў уласнікаў — 63, пустак — 34.

Дзесятак Сычоў

...У гэтым дзесятку гаспадароў уласнікаў — 57, пустак — 16.

Дзесятак Цімоха

...У гэтым дзесятку гаспадароў уласнікаў — 46, пустак — 13.

Вёска Петрыковічы

	Чынш (злоты)	Грошы	Дань (без меры)
1. Кандрат Хахель			
2. Грышка Хахель			
3. Грышка Леановіч			
4. Багдан Хахель			
5. Луцко Турчэня: усе 3 службы Клімаўскай; плацяць	20	—	12
6. Іван Паповіч			
7. Амелько Шчур: усе 3 службы Шчураўскай; плацяць	20	—	12
8. Влас Хахаліцкі з службы Велічкоўскай	10	—	6
9. Васька Мароз з паловы службы Мардзвінскай; плаціць, палова службы ідзе на двор	3	10	6
10. Еска Зарэцкі з службы Маляроўскай	—	—	—
11. Павел Зарэцкі, на паслугах дворных, чыншу не дае, толькі дань	—	—	6
12. Кірэй Грыбовіч з службы Шутаўскай; плаціць	10	—	6
13. Кірэй Пінчук	—	—	—
14. Клім Харса з службы Канчоўскай; плаціць	20	—	12
15. Васька Баўсун			

Працяг

	Чынш (злоты)	Грошы	Дань (без меры)
16. Мацвей Сметаніцкі з службы Мехедаўскай; плаціць	15	—	12
17. Ярмола Храпа з паловы службы Дылаўскай плаціць; другая палова службы ў пустцы	10	—	6
Службы Пяскоўскія			
18. Юрка Тэрус з службы Пікудзінскай; плаціць	5	—	—
Кірэй Пінчук з службы Красінкоўскай	5	—	—
19. Дзешка (Хайко) з службы Качуроўскай	5	—	—
20. Грышка Северка з службы Хамлоўскай	5	—	—
Кандрат Гаўрук з сябрамі з службы Мусінскай	5	—	—
21. Стэфаніха, удава, з службы Пікудзінскай	5	—	—
Васко Мароз з службы Піскуноўскай	5	—	—

Гэтая вёска заўсёды на паслугах дворных.

Вёска Ляскавічы

...З гэтай вёскі цяглых службаў — 27; пустых службаў — 6; з цяглай службы робяць паншчыну трэці тыдзень; варта нядзельная, па чарзе; сена рабіць без паншчыны — падвод 2; ялавіца — 1; баран або грашыма злотых 2/15; грыбоў па вянку, альбо грошай — 12.

Вёска Брынёў

З гэтай вёскі службаў цяглых 11, пустых — 21/2.

З усёй службы паншчыну дваровыя робяць 3-і тыдзень; варта нядзельная, па чарзе, гвалт да арання — падвода 1 з дыму; грыбоў — вянок, арэхаў — бязмен, з вёскі — ялавіцу, барана — мусяць даваць штогод.

...Вёска Сялюцічы

...У вёсцы службаў цяглых — 14; пустых — 2; з цяглых павінны рабіць трэці тыдзень; варта па чарзе, па тыдню; сенажаці павінны — на двор; гвалт да арання, падвода — 1, грыбоў, арэхаў — па бязмену з дыму або грашыма; ялавіца і баран.

Вёска Гогалічы

З гэтай вёскі службаў цяглых — 19, пустых — 3; з цяглых павіннасць работы — трэці тыдзень; варта па чарзе па тыдню; гвалт да арання; сена рабіць без паншчыны — падвода — 1; ялавіца, баран альбо грошы; аўса і жыта дзякельнага не даюць; грыбоў па вянку — з дыму.

Вёска Бабынічы

З гэтай вёскі службаў цяглых — 8, пустых — $1^1/_4$, з цяглых павіннасць двару — трэці тыдзень; варта па чарзе па тыдню; гвалт да арання; сена робяць без паншчыны; грыбоў — па вянку; арэхаў па бязмену з дыму; ялавіца, баран.

Вёска Мехедавічы

...У гэтай вёсцы службаў цяглых $5^1/_2$, пустых $2^1/_2$, з цяглых павіннасць паншчыны трэці тыдзень; варта па чарзе па тыдню; гвалт да арання; сена рабіць — падвода 1; грыбы, арэхі — з дыму.

Вёска Канонкавічы

...У гэтай вёсцы службаў цяглых — 9.

Павіннасць іх — паншчыну рабіць трэці тыдзень; варта па чарзе па тыдню... штодня мусяць ісці пасвіць, грыбоў вянок; арэхаў бязмен — з дыму.

З гэтай вёскі, з в. Аціpак, Бяланавіч, Белкі, з усяго Урэчча — падвода 1, ялавіца 1, баран кожны год.

Вёска Аціркі

...

Вёска Бяланавічы

...З гэтай вёскі цяглых службаў — 10, пустых — 5, з цяглых тыя ж павіннасці, як і ў Канонкавічах.

Вёска Белка

...З гэтай вёскі службаў цяглых — 4, пустых — 2, павіннасці, як і ў Канонкавічах, грыбоў 1, арэхаў не даюць.

Святар Васкрасенскай царквы з Смятаніч і Белкі з сваёй часткі павінен да двара даваць	30	—	6	—
Свяшчэннік Мікольскай царквы таксама з сваёй часткі мусіць даваць	30	—	6	—
З гэтай вёскі чысты даход	80		36	—

Гадавы даход м. Петрыкова і воласці

Чыншу з места	— зл. 438/14
Чыншу з воласці	— зл. 903
Арэнды карчэмнай	— зл. 505,0
(за розныя) арэнды	— зл. 300
За езы, азёры	— зл. 240
Сума складае	— зл. 6931/14
Мёду зданага (каменяў)	— 231
Жыта дзяклавага, вёдзер	— 6
Аўса дзяклавага, вёдзер	— 30
Яловіц, з усёй воласці	— 6
Бараноў, з усёй воласці	— 8
Грыбоў (вянкоў)	— 170
Арэхаў (бязменаў)	— 170
Кацёл піўны жалезны ў кухні	

Абора фальваркаў Петрыкоўскіх

Кароў дойных з цялятамі	— 12
Ялавіц	— 7
Бычкоў двухгадовых	— 8
Ялавіц трэцяга года	— 5
Бугай	— 1
Авечак	— 28
Вепраў	— 6
Свіней	— 5

НГА Беларусі, ф. 1728, воп. 1, с. 4, лл. 148—157.

ЖАЛОБА ДУХОВЕНСТВА ПЕТРИКОВСКОЙ ПРОТОПОПИИ НА ИМЯ АРХИМАНДРИТА СЛУЦКОГО

Духовенство заявляет, что в то время, когда архимандрит в 1746 г. выехал из Слуцка в Варшаву, в Петриково прибыл комиссар пани Ходкевич, воеводины Брестской их колляторши — некто Гребицкий по хозяйственным делам и, не имея никаких полномочий вторгаться в духовное управление протопопии, он тем не менее:

1. Вызвал в октябре всех священников в замок Петриковский. Здесь он ругал как их, так и духовное начальство их. Затем учинил сам суд священником из Ласкович, обвиняя его в совращении 18 униатов в православие, и хотя никаких доказательств не имелось, постановил: вернуть 18 человек в унию и в наказание приписать в унию еще 20 человек православных. Сашковского же на год отрешил от должности и арестовал его... В ноябре приказал под стражей вести его через рынок к костелу и заставил там бить поклоны. Когда же духовенство, войт и лучшие мужи петриковские, видя побои и мучения 60-летнего отца Ласковского, пошли в плебанию, прося комиссара освободить старика, то их выгнали, а на другой день привели в костел и заставили бить поклоны, лежать на полу крестом... Лишь после этого освободил ласковского священника.

2. Тот же комиссар, вызвав униатского священника из Колно, передал ему в заведывание $^1/_2$ прихода Ласковского... И теперь униат принуждает людей силой принять унию.

3. 1 ноября комиссар приехал в церковь с монастырем Пустынька Бобыницкая и передал ее униатам.

4. Еще им же переданы униатам 2 церкви в Кононковичах и Курытичах.

5. В Петрикове запечатал Св.-Никольскую церковь, и лишь когда жители обратились с жалобой к пани Ходкевич, велел ее отпечатать, но деревенских прихожан распределил между костелом в Петрикове и униатским священником в Грабовичах. Крестьян били, гоняли, заставили принять унию...

К этому документу приложена копия реестра от 24.1.1747 г. лиц, принявших и не принявших унию в Петриковской волости:

1) 19.XI.1746 г. село Курытичи приняло унию перед викарием Петриковской плебании...

3) 4.XII по отобрании и освящении монастыря присоединены деревни Бобиничи и Головличи.

4) 2. XII присоединены в костеле Петриковском часть жителей деревни Кононковичи. 7. XII присоединена вторая часть этой деревни и деревни: Белоновичи, Оцерки и Сметаничи. В Петрикове в приходе дизунитском имеется униатов: Алексей с целым домом и 10 женщин (издавна католичек), в никольском приходе 2 мужчин с женами и 2 женщины.

... 17.XII жители деревни Селютичи в церкви исповедовали веру, но присяги не учинили, почему оставлены в неопределенном положении до распоряженія вашей милости. Пока что венчают и крестят их православные священники, к которым ездят за требами, что же касается въезда православного духовенства в деревню, то это ему воспрещено...

Копия освидетельствована Григорием Зморовичем, протопопом Петриковским.

Минская старина, выпуск IV. 1913.

ДЭКРЭТ СУДА АД 30 ЛІПЕНЯ 1756 г. ПА СПРАВЕ ПАМІЖ ЧАПСКІМ І ПЕТРЫКАЎСКІМ ПРОБАШЧАМ ЕЛЕНСКІМ АБ ПРАВЕ ВАЛОДАННЯ ЎЧАСТКАМІ ЗЯМЛІ Ў м. ПЕТРЫКАВА, УДАКЛАДНЕННІ МЕЖАЎ вв. СЯЛЮЦІЧЫ, МІХЕДАВІЧЫ ПЕТРЫКАЎСКАГА ГРАФСТВА І в. ГРАБАВА ПЕТРЫКАЎСКАЙ ПЛЯБАНІІ, НАНЯСЕННІ ЎЗАЕМНЫХ ШКОДАЎ

Года 1769, месяца снежня, 30 дня

На ўрадзе я. к. м. гродскім у замку Мазырскім перада мной, Янам Валер'янам Вольскім, падстаростам гродскім і стражнікам пав. Мазырскага ад я. в. п. Гервасія Людвіка Аскеркі, рэферэндара ВКЛ старасты гродскага, апавядаў і дэкрэт да актавых кніг падаў пробашч петрыкаўскі Томаш Еленскі... па справе паміж п. Якубам Чапскім, падскарбіем зямель прускіх, п. Разаліяй Хадкевічавай ваяводзінай брэсцкай (Чапскай), п. Янам Мікалаем на Турцу, Петрыкаве і Колню гр. Хадкевічам, ваяводай брэсцкім і Томашам Еленскім пробашчам петрыкаўскім... Я, Гедэон Еленскі, пісар дэкрэтавы ВКЛ, падстараста судовы пав. Мазырскага, будучы запрошаным з абодвух бакоў, я, Андрэй Завіша, падскарбій зямель прускіх... прыйшлі да такога рашэння. Па-першае: справа аб праве валодання петрыкаўскім пробашчам пляцамі зямлі ў м. Петрыкаве (разам з будынкамі і людзьмі) будзе адкладзена ў сувязі з адсутнасцю ў петрыкаўскай плябаніі аўтэнтычных дакументаў на гэтае права. Па-другое: аб межах грунтаў, лясоў, сенажацей паміж вв. Селюцічы (Сялютычы), Міхедавічы Петрыкаўскага графства і в. Грабава (Грабаў) Петрыкаўскай плябаніі, ні з боку Петрыкаўскай плябаніі, ні з боку Петрыкаўскага графства не прадстаўлена ніводнага аўтэнтычнага і разгранічальнага дакумента, каб гэта пытанне дасягнула фіналу і было рассуджана. Таму да прадстаўлення дакументаў гэта справа адкладваецца. А цяперашнім нашым дэкрэтам петрыкаўскім вёскам Сялютычы, Міхедавічы, а таксама плябанскай в. Грабава ўсялякае забеспячэнне грунтаў, лясоў, сенажацей ад гвалту і грабяжу грунтаў, збожжа, паленя сена. Усе тры вёскі, г. зн. Сялютычы, Міхедавічы і плябанская в. Грабава, як кожная з іх да гэтага часу, да даты цяперашняга дэкрэту, карысталася грунтамі, сенажацямі, лугамі і ўсім, што было ва ўтрыманні, так гэта ўсё, без усялякай узаемнай перашкоды, гэтыя тры вёскі да будучага разгляду справы і працягвалі ўжываць. Наказваем, каб жыта і яравыя з палёў у сваіх цяперашніх межах збіралі, сенажаці таксама ў сваіх цяперашніх межах касілі і сена збіралі. А калі насуперак дэкрэту некаторыя з вёсак будуць захопліваць чужыя грунты, лясы, сенажаці, збожжа, сена забіраць, а тым больш паліць стагі, тады па паказанню і прысягах сведак, вартых веры, той вёскі, дзе быў учынены гвалт, нават за самае дробнае парушэнне будуць пакараны біццём пастронкамі (важжамі) і плацяжом 10 коп пацярпелым.

Пастанаўляем:

1. За забраныя ў 1747 г. жыхарамі в. Сялютычы ў в. Грабава 13 вулляў з пчоламі, каб гэта в. Сялютычы падданым грабаўскім 13 вулляў сваіх уласных з пчоламі ў гэтым 1756 г. пасля 2 тыдняў ад даты дэкрэта, г. зн. 14 жніўня, аддала.

2. За зацягванне пустых вулляў на сосны ў чужых межах віноўныя плацяць 10 коп.

3. За забраныя ў 1750 г. жыхарамі в. Сялютычы ў падданых в. Грабава 4 коп грэчкі — узаемная прэтэнзія в. Сялютычы да Грабава аб забранні грэчкі... кампенсуем. У тым жа 1750 г. в. Сялютычы забрала 2 капы жыта ў в. Грабава, тады каб тыя 2 капы жыта в. Сялютычы ў 1756 г. у дзень Св. Міхала, 20 верасня, аддала і на сваіх падводах у в. Грабава адвезла.

Што тычыцца прэтэнзій паміж вв. Грабава і Міхедавічы, то ў 1754 г. жыхары в. Міхедавічы папалілі стагі сена ў в. Грабава. Выслухаўшы паказанні падданых в. Грабава Каленіка, Осіпа, Івана, даведаліся, што падданыя в. Міхедавічы ў 1754 г. спалілі 25 стагоў сена ў Грабаве. У тых стагах было сена 70 вазоў. Кожны воз каштаваў злоты, а падданыя грабаўскія мусілі купляць сабе сена за вышэйшы кошт. Прысяга была выканана ў Петрыкаўскім касцёле. Пасля ўчыненай прысягі наказваем, каб в. Міхедавічы за спаленыя 70 вазоў сена — 70 злотых падданым грабаўскім заплаціла ў 1756 г. у дзень Св. Міхала, у в. Грабава тым самым тром людзям грабаўскім, што давалі сведчанне, в. Міхедавічы заплаціла і да рук аддала, а гэтыя тры чалавекі, атрымаўшы грошы, тым грабаўскім падданым, у якіх папалены стагі, узнагароду ўчынілі, і асобна за спалены стог сена ў ліпені 1756 г. мусяць міхедаўцы на месцы спаленага стагу паставіць новы стог на 12 вазоў у 1756 г. на дзень 20 жніўня.

А за гэты злы ўчынак палення стагоў, пасля правядзення губернатарам следства, 4 найбольш павінных у назіданне будуць пакараны пастронкамі (важжамі). Кожнаму па 50 пастронкаў (удараў)...

Пісан у в. Сялютычах.

НГА Беларусі, ф. 1728, воп. 1, с. 16, лл. 554—557, 651—654.

Падрыхтавалі *В. Бабкова і А. Аляксандрава*

У складзе Расійскай імперыі

Пасля другога падзелу Рэчы Паспалітай у 1793 г. цэнтральная Беларусь адышла да Расіі, была створана Мінская губерня, у склад якой уваходзіў Мазырскі ўезд, а на тэрыторыі Петрыкаўскага графства з навакольнымі вёскамі створана шэсць валасцей: Ляскавіцкая, Петрыкаўская, Камаровіцкая, Капаткевіцкая, Грабаўская і Лучыцкая. Такое адміністрацыйнае дзяленне захавалася да 1917 г. Улада на месцы перадавалася царскім чыноўнікам і дваранству. Феадальна-прыгонны лад і маёмасныя правы, якія склаліся пры польскім праўленні, засталіся некранутымі. Беларускія магнаты і шляхта захавалі ўсе свае правы і прывілеі. Царскі ўрад Кацярыны II замацаваў прыгоннае права, дапамагаў памешчыкам яшчэ больш закабаляць сялян. Зямлёй па-ранейшаму валодалі памешчыкі, значная частка яе належала дзяржаве і царкве і толькі невялікая колькасць угоддзяў знаходзілася ў сялян. Найбольш буйнымі землеўладальнікамі былі Хадкевічы. Яны заставаліся вернымі католікамі, прынялі польскую мову і карысталіся прыхільнасцю польскага караля. У адданасці каралю быў выхаваны і Аляксандр — сын і нашчадак Яна Мікалая. Калі ў 1812 г. французская армія ўвайшла ў межы Расійскай дзяржавы, акупіравала амаль усю Беларусь, за выключэннем яе паўднёвай часткі, і пачала насаджваць марыянетачныя мясцовыя структуры ўлады, палкоўнік Войска Польскага Аляксандр Хадкевіч увайшоў у Камісію часовага ўпраўлення Вялікага княства Літоўскага, створаную ў Вільні французскім камандаваннем і падпарадкаваную яму. Гэта быў дыпламатычны ход Напалеона. Каб прыцягнуць на свой бок польскіх і мясцовых магнатаў, а таксама шляхту, ён паабяцаў узамен на падтрымку яго захопніцкіх планаў аднавіць Рэч Паспалітую ў межах да першага яе падзелу 1772 г. Але хутка на галоўныя пасады адміністрацыі акупіраванай тэрыторыі былі пастаўлены французскія военачальнікі і інтэнданты. Магнаты і шляхта, якія прысягалі на вернасць Расійскай імперыі, сталі праваднікамі антынароднай палітыкі — экзекуцый, рабаванняў, рэквізіцый фуражу і хлеба для акупантаў у мясцовых сялян, усялякіх здзекаў над імі. Ствараліся шляхецкія ваенныя фарміраванні для падтрымкі напалеонаўскіх войск. Беларускія сяляне аказвалі супраціўленне французскім рэквізітарам і іх памагатым. Нападалі на асобных салдат, невялікія іх групы, фуражыраў і памешчыкаў, якія памагалі акупантам. Разгарнулася партызанская вайна.

Пасля разгрому і выгнання французскіх акупантаў царскі ўрад учыніў канфіскацыю памешчыцкіх маёнткаў тых, хто падтрымліваў Напалеона. Але праз некаторы час маніфестам імператара Аляксандра I было аб'яўлена ўсеагульнае дараванне, і Хадкевічы захавалі свае валоданні.

У 1816 г. памерла ўладальніца Петрыкава Людовіка Хадкевіч. Паўстала пытанне аб раздзеле спадчыны паміж яе дзецьмі. Сын Вацлаў памёр непаўналетнім. Дочкі — Елізавета, княгіня Радзівіл, і Разалія, княгіня Любамірская, атрымалі прыданае ў наяўным капітале і ад спадчыны адказаліся. Сын Восіп па разумовай адсталасці знаходзіўся пад прыглядам маці, а затым па спецыяльным асведчанні прызнаны недзеяздольным і па прыгавору Грамадзянскага Трыбунала Мазавецкага ваяводства адданы ў апякунства свякам. Фактычнае кіраванне Петрыкаўскім ключом перайшло да Аляксандра Хадкевіча, які па-ранейшаму знаходзіўся на службе ў Польскім каралеўстве і даслужыўся да брыгаднага генерала і сенатара.

Хадкевічы пастаянна пражывалі не ў Петрыкаве, а ў мястэчку Млынаў Дубенскага павета Валынскай губерні. Упраўленне шматлікімі маёнткамі магнатаў ажыццяўлялася праз даверaных асоб, якія прадстаўлялі інтарэсы

гаспадара ва ўсіх дзяржаўных, гаспадарчых і судовых органах. Непасрэдна гаспадарчымі справамі займалася петрыкаўская эканомія на чале з управляючым. Эканомія размяшчалася ў фальварку — жылой пабудове з гаспадарчымі службамі, якая знаходзілася на месцы былой крэпасці. Там былі лядзінік, лазня, важніца, васкабойня, разбіты агарод. Гаспадарчыя справы Хадкевічаў ішлі не вельмі паспяхова. Адміністрацыйная, літаратурная і навуковая дзейнасць гаспадара патрабавала немалых грошай. Даходы ад маёнтка не пакрывалі выдаткаў. Хадкевіч павінен быў браць пазыку, здаваць у арэнду і закладваць мёнткі. У закладным валоданні на 37 гадоў за 90 000 рублёў знаходзіўся фальварак Людзвіноў і іншыя. Даўгі пагражалі поўным разарэннем, і Хадкевіч вырашыў пагасіць частку іх за кошт сваіх уладанняў. 1 лютага 1825 г. у Чарнобылі адбыўся эксдывізарскі суд, які перадаў крэдыторам за даўгі землі разам з прыгоннымі сялянамі вёсак Бабунічы, Міхедавічы, Залессе, Галоўчыцы, Аголічы, Аголіцкая Рудня, Конкавічы, Міцуры, Аціркі. Але гэта не змагло пакрыць непамерныя расходы, і Хадкевічы вымушаны былі ў 1838 г. прадаць за 270 000 рублёў асігнацыямі быўшаму харунжаму Мазырскага павета дваранін Гераніму Кеневічу маёнтак Брынёў з вёскамі Брынёў, Ляскавічы, Баклань і іншымі, а таксама вёску Сялюцічы. Займаліся яны і фальсіфікацыяй, запісваючы ў прыгонныя вольных людзей, якія з'яўляліся арандатарамі іх зямлі. Гэтым прыёмам карысталіся амаль усе тутэйшыя памешчыкі.

У палове XIX ст. да адмены прыгоннага права ў судах і нават ва Урадавым Сенаце разглядаліся справы аб незаконных запісах памешчыкамі Хадкевічамі вольных людзей у прыгонныя: Пінчукоў і Адасёў з Аголіцкай і Вятчынскай Рудні, Васіля і Антона Грыневічаў з Аголіцкай Рудні, Мацвея Тураўца, Каюкалаў, Шабалтасаў, Яцкоўскіх, Сухамераў, Барысевічаў з в. Сялкі, Андрэя Юцэвіча з м. Петрыкава, жыхароў в. Краснаселко, 29 жыхароў маёнтка Слінкі[1].

Разглядаліся таксама справы аб незаконных запісах памешчыкам Кеневічам сялян Шлагаў і Шастакоў, памешчыкам Камарніцкім Івана не помняшчага свайго паходжання, в. Міхедавічы, памешчыкам Абуховічам Яворскіх, в. Грабаў, памешчыкам Яленскім Мазуркевічаў, в. Белка Капаткевіцкага маёнтка і інш. Частка маёнтка, якая знаходзілася ў апякунскім валоданні Аляксандра Хадкевіча, з 1828 г. перайшла ў яго поўную ўласнасць, а з 1838 г. увесь Петрыкаўскі ключ — да яго сыноў Карла, Мечыслава і Баляслава.

Прыгоннае права на Беларусі захоўвалася царскім урадам, а прыгнёт сялян узмацняўся. Свабодных сялянскіх гаспадарак-аднадворцаў былі адзінкі. Яны арандавалі зямлю ў памешчыкаў. Прыгонныя сяляне падраздзяляліся на памешчыцкіх — у маёнтках вотчынных, ленных — у маёнтках памешчыкаў, якія валодалі імі па ленным праве, і езуіцкіх — у маёнтках ордэна езуітаў. Былі казённыя сяляне, якія жылі ў казённых маёнтках (староствах) і абавязаны былі несці службу.

Езуіцкі маёнтак Снядзін, у склад якога ўваходзілі фальваркі Лобча, Мардзвін, Дарашэвічы, Галубіца, Макарычы, Паўлінава, Капцэвічы, Вышалаў, 1-я і 2-я Турка, а таксама фальварак Асавец па распараджэнню раздаўчай камісіі Рэчы Паспалітай яшчэ ў 1774 г. аддадзены віленскаму літоўскаму мечніку Міхаілу Радзівілу, а ў 1806 г. па купчай крэпасці яго набыў Антон Кеневіч. Па праву спадчыны ён знаходзіўся ў вотчынным валоданні Іпаліта і Гераніма Кеневічаў.

У вотчынным валоданні знаходзілі-ся, акрамя маёнткаў Хадкевічаў, маёнткі і вёскі Бобрык, Баклань, Бабунічы, Брынёў, Грабаў, Галоўчыцы, Дуброва, Замосце, Залессе, Конкавічы, Камаро-

[1] НГА Беларусі, ф. 163, воп. 1, с. 1986.

вічы, Ляскавічы, Міхедавічы, Мышанская Рудня, Аголічы, Аголіцкая Рудня, Аціркі, Слабодка, Сялюцічы, Слінкаўская Рудня, Церабаў, Чалюшчавічы. Леннымі з'яўляліся Ванюжычы, Яўсеевічы, Івашкавічы, Кашэвічы (Касейск). Каменкі, Капаткевічы, Лучыцы, Навасёлкі, Аносавічы, Філіпавічы, Хвойня, Хвоенская Рудня. Казённымі, арандуемымі памешчыкамі, былі Багрымавічы, Колкі, Млынок (Слабада), Рог, Фаставічы, Хуснае і частка маёнтка Бабунічы. У вотчынным валоданні нашчадкаў фельдмаршала Міхаіла Іларыёнавіча Галянішчава-Кутузава знаходзіўся фальварак Сякерычы. У 1793 г. маёнтак Якімавічы, у якім знаходзіліся Сякерычы, быў падараваны графу Алансусу. Па наследству фальварак перайшоў да ўнука фельдмаршала, сына старэйшай дачкі Праскоўі, крэсніка імператара Паўла I Паўла Мацвеевіча Талстога. Ён звярнуўся з прашэннем да Аляксандра II захаваць прозвішча дзеда і імператар указам ад 7 мая 1859 г. усяміласцівейша дазволіў да прозвішча Талстога дабавіць Галянішчаў-Кутузаў. Талстыя пастаянна жылі пад Масквой, у маёнтку Пакроўскае Падольскага павета. Фальварак Сякерычы заставаўся ў валоданні Галянішчавых-Кутузавых-Талстых да 1917 г.

У гэты час намеціўся пераход у памешчыцкіх маёнтках ад натуральнага да таварнага (капіталістычнага) спосабу вытворчасці. Наладжвалася перапрацоўка сельскагаспадарчай прадукцыі і сыравіны. Памешчыцкая гаспадарка паранейшаму трымалася за кошт сялянскай працы ў выглядзе баршчыны, якая складала ад 2 да 4 дзён у тыдзень з кожнай рабочай душы (мужчыны з 17 гадоў, жанчыны з 15 гадоў). У Брынёве, Галоўчыцах, Міхедавічах былі смалакурні, у Петрыкаве — цагельны завод, у Брынёве і Конкавічах — вадзяныя млыны, Старыне і Чалюшчавічах — ветраныя млыны, у Міхедавічах і Чалюшчавічах — вінакурні. Усё часцей сустракаліся ў маёнтках малацілкі, сечкарэзкі і іншыя машыны з выкарыстаннем пары.

Да адмены прыгоннага права сяляне дзяліліся на прыгонных, дваровых і вольных людзей. Прыгонныя і большасць вольных людзей сяліліся на памешчыцкай зямлі, за якую адраблялі баршчыну або плацілі натуральны ці грашовы аброк, а часцей тое і другое, памер якога ўстанаўліваў памешчык. Памешчык не меў права распараджацца асобай вольнага селяніна, але прыгонныя і дваровыя людзі былі зусім бяспраўнымі, знаходзіліся ў яго поўнай асабістай і маёмаснай залежнасці. Ён мог распараджацца імі, як сваёй асабістай маёмасцю: прадаць, абмяняць, перасяліць, пакараць. Жаніцца можна было толькі з дазволу памешчыка, а выходзіць замуж у другі маёнтак — за выкуп.

Сялянская гаспадарка была натуральнай, але многія сяляне займаліся промысламі — нарыхтоўкай дроў, клёпкі, зборам грыбоў, мёду — для сваіх патрэб і на продаж. Дваровыя людзі зямельных надзелаў не мелі, яны абслугоўвалі памешчыка і былі на яго поўным забеспячэнні. Ён мог вызначыць ім, як і другім прыгонным, за правіннасць па сваім выбары — да 40 удараў розгамі, да 15 удараў палкамі, да тыдня арышту, а ў асобных выпадках — да 2 месяцаў, хадайнічаць аб высылцы ці накіраванні ў выпраўленчыя арыштанцкія роты. Непісьменнаць сялян была пагалоўнай, чалавек, які мог чытаць і пісаць, сустракаўся рэдка і карыстаўся вялікай павагай.

Бязмерная эксплуатацыя і бяспраўнае становішча сялян прыводзілі да масавых непадпарадкаванняў і супраціўлення. Незадавальненне нарастала, асаблівага памеру яно набыло ў сярэдзіне XIX ст. Неабходнасць вызвалення сялян ад прыгоннага права была відавочнай. Нават імператар Аляксандр II у звароце да маскоўскага дваранства гаварыў: «...лепш, каб вызваленне адбылося зверху, чым знізу».

Жыхары м. Петрыкава, у якім па

восьмым народным перапісу налічвалася 676 душ, яшчэ ў 1817 г. пачалі судовую справу аб прадастаўленні ім свабоды. Звыш 30 гадоў цягнулася справа ў розных урадавых установах і 9 верасня 1848 г. указам Урадавага Сената яны прызнаны вольнымі мяшчанамі. Ім дадзены былі правы заставацца на зямлі памешчыкаў Хадкевічаў, які павінен быў вызначыць па ўзаемнай згодзе памеры выплаты за зямлю ці перасяліцца ў другое месца і быць свабодным[1]. На падставе гэтага ўказу Мінская Казённая Палата ў сувязі з тым, што з 676 сялян мястэчка 171 памёр за час разгляду справы, 34 адданы ў рэкруты, залічыла астатніх 471 жыхароў Петрыкава, згодна з іх жаданнем, у мяшчане г. Мазыра, пакінула ў акладзе 171 памёршага і прапанавала вярнуць усіх рэкрутаў з вайсковай службы, а ўзамен іх паставіць з маёнтка графа Хадкевіча такую ж колькасць рэкрутаў. Хадкевіч не пагадзіўся з такім рашэннем Казённай Палаты і падаў скаргу ва Урадавы Сенат. Ён абгрунтоўваў сваю скаргу тым, што нельга ўсіх жыхароў мястэчка пераводзіць у вольныя мяшчане, таму што большая частка іх з'яўляюцца прыгоннымі яго і яго сваякоў, перасяленымі з бліжэйшых вёсак, не трэба пакідаць у акладзе памёршых і нельга вяртаць прызваных рэкрутаў, таму што мястэчка адпраўляе рэкруцкія павіннасці без ніякага пасрэдніцтва памешчыка.

Адначасова ў Сенат паступіла прашэнне старасты Івана Дзечкі, даверанага жыхароў мястэчка. У сувязі з тым што Хадкевіч прапанаваў цяжкія ўмовы па плацяжах за зямлю і не выдзяляе неабходных угоддзяў, жыхары мястэчка выказалі намер перасяліцца ў другое месца і звярнуліся з просьбай, каб Сенат аддаў распараджэнне памешчыку не павышаць плацяжоў за зямлю да перасялення і не адбіраць угоддзяў, якімі яны раней карысталіся. Пры разглядзе гэтай справы Урадавы Сенат прызнаў, што не ўсе жыхары мястэчка імкнуцца да свабоды. Не звярталіся за вырашэннем гэтага пытання толькі жыхары вуліцы Каленікі, аднак яны ўжо пераведзены ў свабодныя мяшчане і назад у прыгонныя вернуты быць не могуць. За гэтых людзей памешчыку назначалася з казны грашовая кампенсацыя. Сенат адмяніў рашэнне Мінскай Казённай палаты аб водзыве рэкрутаў і пакінуў у акладзе памёршых. Прашэнне даверанага мяшчан Дзечкі засталося без распараджэння.

9 лютага 1861 г. выйшаў доўгачаканы Маніфест імператара Аляксандра II аб адмене прыгоннага права. Ім прадугледжвалася права сялян на дарэформенны надзел з выплатай памешчыку 20 % выкупнай ацэнкі поўнага надзелу зямлі, няпоўнага — 25 %. Астатнюю частку выкупу памешчыкі атрымлівалі ад дзяржавы ў выглядзе каштоўных папер. Ацэначны кошт надзелу павінен быў быць выплачаны на працягу 49 гадоў з пагашэннем 6 % гадавых за пазыку. Сяляне аб'ядноўваліся ў сельскія абшчыны, атрымлівалі права займацца промысламі і гандлем, неслі адказнасць за ўплату падаткаў, мірскіх збораў, а таксама за рэкруцкія павіннасці.

Памешчыкі працівіліся рэформам, імкнуліся захаваць сваю выгаду, аднак выкарыстанне наёмнай працы станавілася ўсё больш нявыгадным, таму большасць ворных зямель перадавалася сялянам на выкуп, лясы ж заставаліся ў распараджэнні памешчыкаў. У 1886 г., калі ў асноўным было завершана адмежаванне сялянскіх зямель, на тэрыторыі сучаснага раёна былі 52 сельскія абшчыны, 2240 двароў, у якіх налічвалася 8330 мужчын і 8425 жанчын, а ўсё насельніцтва складала 11 085 мужчын і 11 322 жанчыны. З амаль 200 тыс. дзесяцін, у тым ліку 47 тыс. дзесяцін ворнай зямлі, у валоданні сельскіх абшчын знаходзілася 63 670 дзесяцін, з іх 38 650 ворнай зямлі, у валоданні прыватных асоб і памешчыкаў — 125 500 дзесяцін, у тым ліку ворнай 7950. Казённыя (дзяржаўныя) і царкоўныя ўладанні складалі 8280 дзесяцін, з іх 428 дзесяцін ворнай зямлі.

На асобых умовах адмянялася прыгоннае права для дваровых людзей. Яны вызваляліся праз два гады пасля апублікавання Маніфеста без зямельнага надзелу і фактычна ператвараліся ў батракоў. Наогул пасля рэформы 1861 г. сяляне траплялі з адной кабалы ў другую, эканамічна яшчэ больш жорсткую. А ўсе цэнтральныя і мясцовыя органы для правядзення рэформы складаліся з памешчыкаў (дваран) і абаранялі свае інтарэсы. Незадаволенасць сялян зямельнай рэформай прыводзіла нярэдка да

[1] НГА Беларусі, ф. 299. воп. 2, с. 4384.

сапраўдных бунтаў. Для іх уціхамірвання царскі ўрад уводзіў у асобныя маёнткі войскі. Па просьбе памешчыкаў уводзіліся войскі ў маёнткі Паўлінава (Снядзін) Сігізмунда Кеневіча, у Брынёў і Дарашэвічы Гераніма Кеневіча, Капаткевічы Яленскага, Ванюжычы Венславовіча. Арганізаванае супраціўленне адмежаванню іх зямель з памешчыкам Левандоўскім аказалі сяляне маёнтка Чалюшчавічы. Да судовай адказнасці і пакарання ў Віленскай судовай палаце прыцягнуты 20 сялян, у тым ліку 11 жанчын. Ваенны начальнік Мазырскага і Рэчыцкага паветаў у рапарце Мінскаму губернатару дакладваў: «...Напрамак розуму сялян у палітычных адносінах зусім спакойны; калі іншы раз узнікалі недаразуменні, то яны крыліся чыста з матэрыяльнай зацікаўленасці і недаверу да сваіх былых памешчыкаў і чыноўнікаў, баючыся падману з іх боку... Абвінавачваць сялян у гэтым нельга, таму што да гэтага часу было так: памешчыкі рабавалі іх, а чыноўнікі дапамагалі, і сяляне замест абароны знаходзілі ў іх толькі карнікаў... Наогул народ не бачыў той радасці, якой чакаў з аб'яўленнем свабоды...»[1].

З адменай прыгоннага права значна палепшыліся ўмовы для развіцця сельскагаспадарчай і прамысловай вытворчасці. На змену натуральнай феадальнай сельскай гаспадарцы ішоў капіталістычны лад з яго таварна-грашовымі адносінамі. У другой палавіне XIX ст. на цяперашняй тэрыторыі раёна далейшае развіццё атрымалі дробныя прадпрыемствы па перапрацоўцы мясцовай сыравіны, а сярод мяшчан і сялян — кустарныя промыслы. Вінакурныя заводы былі ў Капцэвічах (Лучыцкай вобл.), Брынёве, Лобчы, Лучыцах, Камаровічах, Дарашэвічах, Чалюшчавічах, мукамольныя і крупяныя — у Лобчы, лесаапрацоўчыя прадпрыемствы — у Капцэвічах, Муляраўцы, Міхедавічах, дзягцярныя — у Дуброве, смалакурныя — у в. Баклань і ў маёнтку памешчыка Кульжынскага. Кустарнымі промысламі займаліся сяляне ў Грабаве, у Капцэвічах, Брынёве, Вышалаве — бандарным, у Капаткевічах і Ляскавічах — экіпажным, у Капаткевічах — цяслярным, у Грабаве і Ляскавічах — пасудным і ткацкім... Ажывіўся гандаль, тавары па Прыпяці і Дняпры ішлі з Украіны і Расіі, а адсюль у іншыя губерні. У 1876 г. пабудавана Палеская чыгунка, яе станцыі былі ў Капцэвічах, Муляраўцы і Пцічы.

Да пачатку XX ст. некаторыя памешчыцкія маёнткі былі распрададзены сялянам, але значная колькасць зямельных угоддзяў знаходзілася ў іх валоданні. У 26 памешчыкаў было 81 800 дзесяцін зямлі (1911 г.), астатняя — у дробных землеўладальнікаў, у тым ліку сялян. Найбольшую колькасць зямлі мелі нашчадкі графа Карла Хадкевіча, яго дочкі — графіня Марыя Касагоўская і Ганна Даўгяла валодалі маёнткам Петрыкаў, Геранім Кеневіч — маёнткам Брынёў. У кожнага з іх было больш 10 тысяч дзесяцін зямлі. Граф Рыгор Міларадовіч меў маёнтак Камаровічы, граф Лаўрэнцій Путкамер — Паўлінава, Есіп Богуш — Навасёлкі. У кожнага налічвалася больш за 5 тысяч дзесяцін зямлі.

Да пачатку першай сусветнай вайны значна палепшылася сельскагаспадарчая вытворчасць. Далейшае развіццё атрымала прамысловасць і рамесніцтва, пашыраўся гандаль. На тэрыторыі раёна былі два гандлёвыя цэнтры — мястэчкі Петрыкаў і Капаткевічы.

Прамысловыя прадпрыемствы былі невялікія, у асноўным з колькасцю работнікаў да 5 чалавек. Заснавальнікамі іх з'яўляліся, як правіла, мясцовыя памешчыкі. Кеневіч адкрыў мукамольную і крупяную вытворчасць у ф. Лобча, вінакурны завод у Брынёве і Дарашэвічах, Крапоткін — у Камаровічах, Вільсан — у Лучыцах. Купец Каплан пабудаваў лесапільню ў Муляраўцы.

Першая сусветная вайна прывяла да ўпадку сельскагаспадарчай і прамысловай вытворчасці, а грамадзянская вайна і акупацыя ў 1918 г. кайзераўскімі войскамі, а потым у 1919 г. — белапалякамі прывялі амаль да поўнага разбурэння прамысловай вытворчасці і значнага ўпадку сельскай гаспадаркі. Пасля выгнання з тэрыторыі Беларусі белапольскіх акупантаў і заключэння Рыжскага мірнага дагавору пачалося нараджванне прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці. Кастрычніцкая рэвалюцыя 1917 г., вызваліўшая сялян ад памешчыцкага гнёту і перадаўшая памешчыцкія землі без выкупу тым, хто іх апрацоўвае, адкрыла нябачную раней прастору для сельскагаспадарчай вытворчасці, развіцця навукі і культуры.

В. П. Мазуркевіч

[1] НГА Беларусі, ф. 242, воп. 2, с. 1975, л. 8.

Сведчаць архіўныя дакументы

КУПЧАЯ КРЕПОСТЬ, ДАННАЯ ПОМЕЩИКОМ РИХАРДОМ ОБУХОВИЧЕМ КОЛЛЕЖСКОЙ СЕКРЕТАРШЕ ЕКАТЕРИНЕ РОМАНОВСКОЙ НА КРЕСТЬЯНКУ МАРЬЮ АНДРЕЯ ДОЧЬ ОСКЕРЧИНУ

Лета 1844 декабря 11 дня я, ниже собственноручно подписавшийся помещик Мозырского уезда Обухович крестьянку с вотчинного моего имения Грабова вдову бессемейную Марью Андрея дочь Оскерчину, записанную по ревизским сказкам по последней всенародной переписи под № 20 с усадебною землею числом пять десятин и постройкой за добровольно мною установленную и вполне полученную сумму пятьдесят рублей серебром продал коллежской секретарше из дворян, утвержденных Гильдией, Екатерине Ивана дочери Романовской... которая властна прописанную крестьянку принять в полное свое распоряжение и владение без всякого с моей стороны и наследников моих споров и прекословия; на сей купчей крепости означенная крестьянка никому иному не продана и не заложена и никакими взысканиями не обременена, на что сию крепость, писанную на основании Свода Законов тома 5-го статьи 360 (издания 1842 г.) при предъявлении свидетелей собственноручной подписью утверждаю

Рихард Обухович

НИА Беларуси, ф. 163, оп. 1, д. 4862, л. 109—110.

УКАЗ ЕГО ИМПЕРАТОРСКОГО ВЕЛИЧЕСТВА САМОДЕРЖЦА ВСЕРОССИЙСКОГО

Минское губернское Правление

Слушали: переданный г. губернским прокурором рапорт Мозырского уездного стряпчего от 19 мая за № 192, в котором изложено, что помещица Ефросинья Стеткевичева изнуряет и удерживает крестьянина своего Романа Бабака, окованного по рукам и ногам железами, в каковом положении заставляет его пилить дрова и делать другую тяжелую работу, а ночью привязывает к железной цепи, сквозь стену протянутую.

Заведывающий 1-м станом чиновник Брусевич, найдя Бабака в таком положении, потребовал его для допроса и представления в земский суд, но Стеткевичева, обругав Брусевича и вытолкав его, отвечала на повестку, что крестьянин Бабак содержится под стражей для отправления его в Минск для сдачи в рекруты за ослушание, а потому не испытывает надобности своего человека вручать Брусевичу...

Приказываю: оному суду предписать Указом для обследования донесения чиновника Брусевича о жестоком обращении помещицей Стеткевичевой к крестьянину Бабаку и о буйном ее поведении с полицейским чиновником... и будучи означенное донесение чиновника Брусевича подтвердившимся, крестьянина Бабака оградить от дальнейшего преследования и дать делу надлежащий ход... О последующем рапортовать с подробным объяснением о том, что покажет следствие...

Июня 6 дня 1845 г.

НИА Беларуси, ф. 163, оп. 1, д. 1186, л. 22—23.

ЕГО ВЫСОКОПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ ГОСПОДИНУ МИНСКОМУ ВОЕННОМУ ГУБЕРНАТОРУ, ВИЛЕНСКОМУ, ГРОДНЕНСКОМУ И КОВЕНСКОМУ ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРУ ГЕНЕРАЛ-ЛЕЙТЕНАНТУ И КАВАЛЕРУ ФЕДОРУ ЯКОВЛЕВИЧУ МИРКОВИЧУ

Прошение

Мозырского уезда деревни Михедовичи помещица вдова Бабанская требует от нас повинности по три дня в неделю со всякой души с дома как с престарелых, так и с малолетних наравне да при всем том требует от всех нас налично дани, что даже на посеянной земле не родит... Мало имеем пахотной земли, токмо на один озимый засев хлеба, а на яровой и прочее принуждены нанимать землю, сами таковую засеивать и при таком положении прошитаться хлебом на чужой земле и отбывать повинность помещику нельзя, не оставаясь в крайней бедности. Хотя мы заносили жалобу к местному уездному господину Предводителю дворянства, но не получили ни малейшего удовлетворения и облегчения.

Для того вынуждены оставаться в крайнем стеснении, припав к столпам Вашего Высокопревосходительства со слезами всепокорнейше просить, чтобы по всему вышеприведенному предмету предписано было кому следует из благонадежных чиновников, учинив о справедливости нашей жалобы, местное удовлетворение нам доставить как справедливо законную защиту, как в полном наделении пахотной

землею, так и требование с нас крестьянской повинности... На что с трепетом сердца ожидать будем благосклонного разрешения и удовлетворения нашей участи

1. Иван Андреев Найдзион +++
2. Данило Дзямидов +++
3. Антон Дзямидов +++
4. Гришко Пошпалов +++
5. Змицер Дзямидов +++
6. Данило Пашпалов +++
7. Онуфрей Верас +++
8. Василь Найдзион +++
9. Макей Найдзион +++
10. и Григор Найдзион +++

За неграмотностью тремя крестиками вышеподписавшихся по личной просьбе подписывает дворянин Николай Иванов сын *Былинский.*

Августа 1847 г.

Прошение сочинил и писал дворянин *Былинский.*

Гербовый сбор 60 коп. серебром.
НИА Беларуси, ф. 163, оп. 1, д. 81, л. 3

Акт

1857 г. января 31 дня

Штаб-офицер корпуса жандармов, полковник Тизенгаузен, Мозырский уездный Предводитель дворянства Замайский и исправляющий должность Мозырского земского исправника Зябковский осматривали жилища крестьян имения Конкович помещиков Саприновских и нашли: многие избы ветхие, а некоторые совершенно разрушенные и хозяева разрушенных изб переведены в избы к другим хозяйствам; хлевы у кого есть, скотина не покрыта крышами, в амбарах, кладовых и гумнах не только что запасов, но и на настоящее продовольствие ничего не имеется; крестьяне не имеют теплой одежды, свитки на них оборваны и вообще заметна крайняя нищета и бедность*...

Корпуса жандармов *Тизенгаузен*
Предводитель дворянства
Исп. должность земского исправника
НИА Беларуси, ф. 163, оп. 1, д. 1250, с. 90.

ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ МИНИСТРУ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ, ДЕЙСТВИТЕЛЬНОМУ ТАЙНОМУ СОВЕТНИКУ г. ЛАНСКОМУ

Всепокорнейшее прошение поверенных крестьян Минской губернии Мозырского уезда I стана деревни Кощевичи Семена Церешковича, Устина Леончика и Ивана Бельского

Мы, просители и верители ваши, были сперва во владении помещицы вдовы Петровской, отныне владеет нами какой-то Ленкевич, который угнетает нас до крайности следующим образом... Тяжба, назначенная Инвентарным Губернским комитетом, с каждого двора, наделенного усадьбою... по 2 дня господскому двору мужского и по 2 дня женского пола, Ленкевич же берет по 3 дня, да гвалта со всякой души по 6 дней; сверх того, он, Ленкевич, заставляет отбывать ночной караул от мужеска и сторожу от женска пола, караулить не одну ночь, а сразу через все сутки... Заставляет при том с нас снимать дань, то есть со всякой души по гарнцу меду, по фунту коноплевых ниток, по две курицы, по 20 яиц, по 4 фунта сушеных грибов, по 2 осьмины дубовых желудей или вместо оных по 10 осьмин картофеля, а в случае неимения всего того платить ему деньгами... Помещик наш Ленкевич жестоко наказывает крестьян ударами плети по 100 и по 200 ударов по голому телу, словом, угнетает до крайности... Трех человек, то есть Лариона Башавельчика, Петра Мороза и Федора Коляду наказал жестоко розгами без милости и пощады, дабы впредь не жаловались начальству на угнетение крестьян... Ваше Превосходительство, сжальтесь над нашим положением; беременные жены наши скитаются по лесам и кормят детей, некоторые помирают от голодной смерти, хозяева порядочные разорены до крайности...

По личной просьбе Церешковича, Леончика и Бельского расписался дворянин Фадей Иванов сын *Герасимович*

---

* В ноябре 1857 г. полковник Тизенгаузен приезжал в Конковичи по поводу жалобы крестьян о жестоком обращении с ними помещика С. Саприновского, на что из казны ему было выдано прогонных 123 р. 26 коп. серебром.

Тизенгаузен докладывал в Мозырский уездный суд 20 ноября об угнетении и нечеловеческом обращении помещика со своими крестьянами. От наказания розгами умерли два крестьянина, погиб ребенок. В ревизских сказках отсутствовали указания о смерти крестьян...

ГОСПОДИНУ МОЗЫРСКОМУ УЕЗДНОМУ ПРЕДВОДИТЕЛЮ ДВОРЯНСТВА

Октября 16 дня 1857 г.

Называющие себя поверенными крестьянами имения Копцевичи помещицы Петровской Семен Церешкович, Устин Леончик и Иван Бельский обратились к г. Министру внутренних дел с жалобой на обременение их господской работой, жестокое наказание владелицей и притеснение местным начальством.

Его Превосходительство, усматривая на основании донесения Комиссии, что жалобы крестьян имения Копцевичи совершенно не обоснованны, и что двое из просителей: Леончик и Бельский были главными зачинщиками сказанного крестьянами неповиновения и неизвестно куда скрылись, — от 24-го сентября за № 4568 предложить изволил, по водворению на место жительства означенных крестьян, внушить им о должном повиновении владелице имения, а также обратить внимание на сочинителя дворянина Герасимовича...

Прошу Ваше Высокоблагородие проверить оные жалобы со всей аккуратностью и за сим внушить крестьянам должное повиновение владелице в видах отвращения вредного влияния подстрекателей... О писавшем же жалобу крестьян Герасимовиче по возможности вскоре сообщу...

Коллежский асессор

НИА Беларуси, ф. 163, оп. 1, д. 1306, л. 96—101.

ДОНЕСЕНИЕ МИНСКОГО ГУБЕРНАТОРА МИНИСТРУ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ ОБ ОТКАЗЕ КРЕСТЬЯН им. КОПАТКЕВИЧИ ОТБЫВАТЬ ПОВИННОСТИ И МЕРАХ ПОДАВЛЕНИЯ ИХ ВЫСТУПЛЕНИЯ

18 августа 1861 г.

Вашему Высокопревосходительству имею честь донести, что крестьяне Мозырского уезда им. Копаткевичи помещика Еленского, несмотря на внушения и убеждения Мирового Посредника, отказались отбывать следующие с них в пользу помещика повинности, в размере, назначенном инвентарем. Почему для водворения в сем имении порядка, по требованию Посредника, Земским Исправником сделано было распоряжение о переводе в оное 10-й роты Калужского пехотного Его Величества Короля прусского полка, находившейся в им. Брынёв и Дорошевичи, затем Исправником, совместно с Предводителем Дворянства, были приняты надлежащие меры увещания, и порядок в имении был водворен. 10-я рота Калужского полка оставлена временно в им. Копаткевичи.

Гражданский губернатор

РГИА, ф. 1291, оп. 52, д. № 41, лл. 9—10.

СООБЩЕНИЕ МИНСКОГО ГУБЕРНАТОРА В ДЕПАРТАМЕНТ ПОЛИЦИИ 1 МАЯ 1906 г. О ВОЛНЕНИЯХ КРЕСТЬЯН дер. ТЕРЕБОВО И БЕСЕДКИ И МЕРАХ ПОДАВЛЕНИЯ ИХ ВЫСТУПЛЕНИЯ

Для приведения в исполнение решения Минского Окружного Суда, в силу которого крестьяне дер. Теребово Мозырского уезда обязывались уплатить помещику Исакову 143 руб. 66 коп., местный Судебный Пристав обратился к полиции с просьбой об оказании ему законного содействия, так как жители означенной деревни намеревались силой не допустить к производству описи их имущества. Командированный Уездным Исправником Пристав 2-го стана Чембровский вместе с 20 стражниками и 45 десятскими прибыл 19 апреля утром в дер. Теребово, где, вызвав сельского старосту, вместе с ним предупредил крестьян не угонять в поле скот и не сопротивляться законным действиям Судебного Пристава при производстве им описи имущества. Но, несмотря на это, увещания остались безуспешными, и крестьяне до 300 человек, вооружившись кольями, стали выгонять свой скот. Когда Пристав со стражей пытался противодействовать, они отбили скот силой и угнали его в лес.

Прибывшим вслед за этим на место происшествия Уездным Исправником вместе с отрядом конных стражников созваны были все крестьяне, коим было разъяснено, какой ответственности подвергаются они за оказанное сопротивление и незаконность своих действий. После продолжительных переговоров крестьяне добровольно уплатили Судебному Приставу следуемые с них деньги, за исключением 4-х домохозяев, имущество которых было описано на месте.

Произведенным Исправником расследованием с целью выяснения зачинщиков беспорядка установлено, что агитаторами среди населения дер. Теребово являются староста Мина Дашкевич и крестьянин Мартин Дашкевич, которые арестованы полицией в порядке Положения о чрезвычайной охране на предмет административной высылки их из места жительства.

21 апреля Пристав того же стана приступил к приведению в исполнение решения Мозырского уездного съезда, состоявшегося в 1905 г., по отношению крестьян дер. Беседки, отказавшихся добровольно уплатить причитающийся с них штраф в сумме 98 руб. 30 коп. в пользу того же помещика Исакова за самовольную пастьбу скота. Сначала взыскание денег шло без инцидентов и имущество несостоятельных крестьян было подвергнуто описи без всякого с их стороны протеста, но ввиду наступления ночи Пристав не успел окончить взыскание и отложил таковое до следующего дня. Прибыв на другой день в дер. Беседки, Пристав вместе со стражниками был встречен толпой до 300 человек, вооруженных кольями и длинными шестами с железными наконечниками. Толпа бросилась на прибывших стражников, нанося им побои и производя выстрелы, причем Приставу был нанесен удар в голову. Стражники открыли из ружей вверх огонь, но под напором толпы стали отступать. Приставом было сделано распоряжение о совершенном оставлении деревни.

Прибывшим 23 апреля утром на место беспорядков Уездным Исправником вместе с Приставом 3-го стана и отрядом стражников порядок был восстановлен и решение Уездного Съезда приведено в исполнение беспрепятственно. Произведенным вслед за тем повальным обыском никакого оружия у крестьян не обнаружено, так как еще до прибытия чинов полиции они успели его спрятать, а также скрылись и главные виновники беспорядков, из числа которых полицией задержано четыре человека. На месте беспорядков оказался убитым крестьянин Вераксич и раненым пулей в руку Исидор Шевко.

Того же 23 числа на место присшествия прибыл Судебный Следователь с врачом. Осмотром трупа убитого Вераксича установлено, что рана в голову сделана выстрелом из ружья «Бердана». Состояние здоровья Пристава Чембровского, по заключению врача, не грозит опасностью, но могут произойти осложнения от сотрясения мозга...

у. д. Губернатора *Курлов*
у. д. Правителя Канцелярии *Стабников*

РГИА, ф. 102, оп. 1906, д. 700, лл. 17—18.

СПИСОК ВОЛОСТЕЙ, СЕЛЬСКИХ ОБЩЕСТВ И СЕЛЕНИЙ 4 МИРОВОГО УЧАСТКА МОЗЫРСКОГО УЕЗДА МИНСКОЙ ГУБЕРНИИ НА 1 ЯНВАРЯ 1870 г.

1. Комаровичская волость

Комаровичское сельское общество — с. Комаровичи, д. Рудня, д. Заполье. По ревизии 180 душ крестьян-собственников. Им. Комаровичи и Бобрики помещика Еленского.

Бобрикское с/о — д. Бобрики. По ревизии 122 души крестьян-собственников. Им. Бобрики помещика Еленского.

Головчицкое с/о — д. Головчицы. По ревизии 119 душ крестьян-собственников. Им. Бобрики помещика Еленского.

Ванюжичское с/о — д. Ванюжичи. По ревизии 64 души крестьян-собственников. Им. Ванюжичи помещика Венцлеловича.

Новоселковское с/о — с. Кузьмичи, д. Гурины. По ревизии 220 душ крестьян-собственников. Им. Ванюжичи помещика Венцлеловича.

Новоселковское с/о — с. Кузьмичи, д. Гурины. По ревизии 220 душ крестьян-собственников. Им. Новоселки помещика Богуша.

Филиповичское с/о — д. Филиповичи. По ревизии 69 душ крестьян-собственников. Им. Филиповичи помещика Богуша.

Фастовичское с/о — д. Фастовичи. По ревизии 51 душа бывших государственных крестьян...

Клясовское с/о — заст. Клясов. По ревизии 33 души однодворцев.

Кроме того, к волости причислено 26 душ однодворцев.

2. Лучицкая волость

Лучицкое с/о — с. Лучицы. По ревизии 147 душ крестьян-собственников. Им. Лучицы помещика Еленского, конфискованное.

Касевичское с/о — д. Касевичи, д. Евсеевичи. По ревизии 143 души крестьян-собственников. Им. Лучицы помещика Еленского, конфискованное.

Хоенское с/о — д. Хойня. По ревизии 133 души крестьян-собственников. Им. Лучицы помещика Еленского, конфискованное.

К волости причислен 1 однодворец.

3. Грабовская волость

Грабовское с/о — с. Грабов, д. Старушки, д. Губари, д. Ельжбетин. По ревизии 230 душ крестьян-собственников. Им. Грабов помещика Обуховича.

Михедовичское с/о — д. Михедовичи. По ревизии 71 душа крестьян-собственников в им. Измаильской и 33 души крестьян-собственников в им. Бискупской. В им. Михедовичи два владельца — помещицы Измаильская и Бискупская.

Селютичское с/о — д. Селютичи. По ревизии 118 душ крестьян-собственников. Им. Бринев помещика Кеневича.

4. Лясковичская волость

Лясковичское с/о — с. Лясковичи. По ревизии 109 крестьян-собственников. Им. Бринев помещика Кеневича.

Бриневское с/о — д. Бринев. По ревизии 69 крестьян-собственников. Им. Бринев помещика Кеневича.

Бокланьское с/о — д. Боклань, д. Найда. По ревизии 40 душ крестьян-собственников. Им. Бринев помещика Кеневича.

Дорошевичское с/о — д. Дорошевичи. По ревизии 111 душ крестьян-собственников. Им. Дорошевичи помещика Кеневича.

Голубицкое с/о — д. Голубица. По ревизии 91 душа крестьян-собственников. Им. Дорошевичи помещика Кеневича.

Кощевичское с/о — д. Кощевичи. По ревизии 97 душ крестьян-собственников. Им. Дорошевичи помещика Кеневича.

Снядинское с/о — с. Снядин. По ревизии 82 души крестьян-собственников. Им. Павлиново помещика Кеневича.

Рубчанское с/о — д. Рубча. По ревизии 31 душа крестьян-собственников. Им. Павлиново помещика Кеневича.

Вышеловское с/о — д. Вышелов. По ревизии 44 души крестьян-собственников. Им. Павлиново помещика Кеневича.

Турокское с/о — д. Турок. По ревизии 74 души крестьян-собственников. Им. Лобча помещика Кеневича.

Причислено к волости 16 душ однодворцев.

5. Петриковская волость

Сметаничское с/о — д. Сметаничи. По ревизии 107 душ крестьян-собственников. Им. Петриков помещиков графов Ходкевичей.

Куритичское с/о — д. Куритичи. По ревизии 184 души крестьян-собственников. Им. Петриков помещиков графов Ходкевичей.

Белановичское с/о — д. Белановичи, хут. Адаси. По ревизии в д. Белановичи 94 души, на хут. Адаси 13 душ крестьян-собственников. Им. Петриков помещиков графов Ходкевичей.

Белковское с/о — д. Белка, д. Селки, д. Каленики. По ревизии в д. Белка 68 душ, в д. Селки 38 душ, в д. Каленики 27 душ крестьян-собственников. Им. Петриков помещиков графов Ходкевичей.

Слинковское с/о — д. Слинки, д. Отирки, д. Мицуры. По ревизии в д. Слинки 6 душ, в д. Отирки 38 душ, в д. Мицуры 34 души крестьян-собственников. Им. Слинки помещика Прушинского.

Конковичское с/о — д. Конковичи. По ревизии 119 душ крестьян-собственников. Им. Конковичи помещиков Пликусов, Саприновского и Прушинского.

Оголичское с/о — д. Оголичи. По ревизии 112 душ крестьян-собственников. Им. Оголичи помещиков Бродовича и Пальчинского.

Бабуничское 1-е с/о — д. Сотничи. По ревизии 27 душ крестьян-собственников. Им. Бабуничи помещиков Грабовских и Манусевича.

Бабуничское 2-е с/о — д. Бабуничи. По ревизии 112 душ бывших государственных крестьян.

Новоселковское с/о — д. Новоселки. По ревизии 49 душ бывших государственных крестьян.

Макаричское с/о — с. Макаричи. По ревизии 144 души крестьян-собственников. Им. Любча помещика Кеневича.

Мордвинское с/о — д. Мордвин. По ревизии 65 душ крестьян-собственников. Им. Любча помещика Кеневича.

6. Копаткевичская волость

Копаткевичское с/о — м. Копаткевичи, с. Копаткевичи. По ревизии в м. Копаткевичи 62 души, в с. Копаткевичи 153 души крестьян-собственников. Им. Копаткевичи помещика Еленского.

Ивашкевичское с/о — д. Ивашкевичи. По ревизии 143 души крестьян-собственников. Им. Копаткевичи помещиков Цилова и Леммергита.

Слободское 1-е с/о — д. Слободка. По ревизии 96 душ крестьян-собственников. Им. Копаткевичи помещиков Цилова и Леммергита.

Слободское 2-е с/о — д. Слободка. По ревизии 87 душ крестьян-собственников. Им. Кощевичи помещика Ленкевича.

Челющевичское с/о — с. Челющевичи. По ревизии 96 душ крестьян-собственников. Им. Челющевичи помещицы Левандовской.

Кощевичское с/о — д. Кощевичи. По ревизии 106 душ крестьян-собственников. Им. Кощевичи помещика Ленкевича.

Заречское с/о — д. Заречье. По ревизии 97 душ крестьян-собственников. Им. Кощевичи помещика Ленкевича.

Беседское с/о — д. Беседки. По ревизии 86 душ крестьян-собственников. Им. Мышанка помещика Кирхнера.

Теребовское с/о — д. Теребов. По ревизии 96 душ крестьян-собственников. Им. Мышанка помещика Кирхнера.

Хусновское с/о — д. Хусно. По ревизии 97 душ бывших государственных крестьян и 7 душ однодворцев; д. Городище — 35 душ крестьян-собственников. Им. Копаткевичи помещика Цилова.

Бобричское с/о — д. Бобричь. По ревизии 69 душ бывших государственных крестьян; д. Млынок — 18 душ бывших государственных крестьян. Им. Копаткевичи помещика Цилова.

Багримовичское с/о — д. Багримовичи. По ревизии 66 душ бывших государственных крестьян.

Рогское с/о — д. Рог. По ревизии 98 душ бывших государственных крестьян.

Залесское с/о — д. Залесье. По ревизии 52 души крестьян-собственников и 12 душ бывших государственных крестьян. Им. Михедовичи помещицы Измаильской.

Дубровское с/о — д. Околица, Дубрава, Аносовичи. По ревизии 27 душ однодворцев.

Причислено к волости 10 однодворцев.

Всего по 4-му мировому участку: волостей 6, сельских обществ 54, селений 71; число душ, показанных по ревизии, — 1493, причислено к волостям однодворцев — 60

Крюковичская волость (Речицкого уезда)

Секеричское с/о — д. Секеричи. По ревизии 88 душ крестьян-собственников.

Зублищское с/о — д. Зублище. Имение Якимовичи помещика Толстого. По ревизии 25 душ крестьян-собственников.

Колковское с/о — с. Колки. Имение Суховичи. По ревизии 146 душ бывших государственных крестьян.

Застенок Перебитая Гора, однодворцы. По ревизии 4 души...

ОБВИНИТЕЛЬНЫЙ АКТ

Коим предаются суду Виленской Судебной Палаты с участием сословных крестьян Минской губернии, Мозырского уезда, Копаткевичской волости, дер. Челющевичи: Антон Романов Жуковский, 30 лет, Афанасий Федоров Козинец, 40 лет, Терентий Францев Жуковский, 25 лет, Агафья Федорова Жуковская, 29 лет, Федор Ермолаев Жуковский, 40 лет, Франц Захаров Жуковский, 64 года, Данил Кириллов Козинец, 30 лет, Тит Павлов Козинец, 19 лет, Афанасий Тихонов Жуковский, 35 лет, Андрей Афанасьев Хончевский, 21 год, Домна Иванова Ермолаева, 30 лет, Прасковья Аверкиева Козинец, 25 лет, Виктория Павлова Жуковская, 22 года, Ефросинья Федорова Жуковская, 25 лет, Ефросинья Иовина Жуковская, 50 лет, Устинья Антонова Хончевская, 50 лет, Варвара Иванова Хончевская, 40 лет, Ефросинья Михайлова Козинец, 50 лет, Василиса Иванова Гузовец, 50 лет и Софья Григорьева Жуковская, 60 лет, по обвинению в вооруженном сопротивлении властям.

Во исполнение указа Правительствующего Сената от 7 октября 1883 г. Минское Губернское по крестьянским делам Присутствие Постановлением от 22 декабря того же года поручило Мозырскому Уездному по крестьянским делам присутствию произвести новое отграничение крестьянских земель в деревне Челющевичи помещика Левандовского... Мозырское Уездное Присутствие отношением от 3 мая 1884 г. поручило Непременному Члену Уездного по крестьянским делам присутствия Назимову исполнение указанного указа Сената, при чем ему вменено было в обязанность в случае, если бы крестьяне не пожелали дать рабочих для землемера, нанять таковых, «дабы не было остановки при исполнении указа Сената»... Непременный член Назимов, прибыв 21 мая в деревню Челющевичи, разъяснив крестьянам содержание указа Сената, по которому надлежало приступить к новому отграничению их земельных наделов, а по спору их с соседним помещиком Ленкевичем об урочище Великий Гай предоставлено им

начать иск в судебных местах — приказал старосте нарядить 10 человек рабочих. Утром 22 мая все крестьяне д. Челющевичи явились к Назимову с просьбой отложить отграничение до разрешения дела в судебных местах; на требование же Назимова дать рабочих последние были назначены сельским старостой и отправились с землемером в поле, но при первом повороте линии согласно выкупному плану все, как рабочие, так и прибывшие из деревни крестьяне, сказали, что по этой линии они не пойдут. Ввиду этого на другой день, 23 мая, Назимов с землемером и рабочими, нанятыми из соседней деревни Копаткевичи, приступил к работе по отграничению; при проходе первой же линии на их напала толпа женщин из деревни Челющевичи, около 50-ти, вооруженных палками, и прогнала их с межи. Тогда 31 мая Назимов прибыл в Челющевичи вместе с уездным Предводителем Дворянства Арбеневым и волостным Старшиной Копаткевичской волости Двораком. На требование дать рабочих крестьяне исполнили было это приказание и стали готовиться к выходу на работу, но пришел Терентий Жуковский и сказал, что идти на работу не следует, и крестьяне разошлись по домам.

Ввиду всего изложенного Минским Губернатором предписано было Мозырскому Уездному Исправнику оказать крестьянским учреждениям Мозырского уезда содействие в деле отграничения земельных угодий крестьян деревни Челющевичи, и 26 июня прибыли: Уездный Предводитель Дворянства Арбенев, Непременный Член Назимов, два землемера Присутствия Евдокимов и Михнин, Уездный Исправник Нефедов, Становой Пристав Смиренко-Мудров, 5 урядников, 5 волостных старшин и 25 человек старост, сотских, десятских и рабочих... Предводитель Дворянства приказал землемерам начать работы в разных местах одновременно с таким расчетом, чтобы сойтись им в известном пункте. В местности, ближайшей к деревне Челющевичи, начал работать землемер Евдокимов. Как только он вышел на межу и рабочие потянули цепь, из деревни показалась толпа баб, человек в 50, но без кольев, и начала кричать: «Не пустим!..» Исправник и урядники верхами направились к бабам с целью оттеснить их. Последние же, выломав из изгородей колья, прорвались через цепь урядников и бросились на межу, причем одна из женщин ударила колом урядника Овчинникова... Исправник Нефедов подъехал к меже и, взяв в руки цепь, велел рабочим тянуть ее. Но одна из баб вырвала цепь из его рук, а вся толпа стала ногами на цепь и кричала: «Царь этого не велит, не имеете права», при этом одна из женщин толкнула станового пристава, который упал в болото. К этому времени толпа баб значительно возросла, на зов их из деревни выбежали вооруженные кольями крестьяне с Антоном Жуковским во главе, который, возбуждая других, кричал «Бей их»... Предводитель Дворянства вернулся в деревню. Исправник распорядился о прекращении работ землемера, а толпа крестьян и баб с кольями в руках побежала по направлению к тому месту, где работал землемер Михнин. Видя крайне возбужденное состояние толпы и спасаясь с ее стороны насилий, исправник послал конных урядников предупредить о том Михнина. Между тем поспевшая вслед за урядниками толпа окружила его, опрокинула столик с инструментами и повыдергивала поставленные межевые знаки. Когда же Михнин, сев в повозку, стал быстро уезжать, толпа преследовала его, а также конных урядников, бросая в них кольями; при этом крестьянин Терентий Жуковский два раза ударил палкой лесника помещика Ленкевича, Мазюка.

Спустя немного времени после того Уездный Исправник в деревне Челющевичи заметил проходившего по улице крестьянина Антона Жуковского и велел урядникам Овчинникову и Красовскому арестовать его. Увидя это, крестьянин Афанасий Козинец выхватил кол и бросился к урядникам, возбуждая народ словами: «Чи ж вы не бачите, что берут людей, отбивайте». Когда же Становой Пристав схватил его за ворот с целью арестовать, то, отбиваясь, он рванул Пристава за полу пальто. В происшедшей свалке урядникам нанесено было несколько ударов. Жуковский и Козинец арестованы вместе с женой последнего Прасковьей, которая до того сильно обвила мужа руками, что отнять ее от него не было возможности...

В таком виде обстоятельства настоящего дела представляются по показаниям: Мозырского Уездного Предводителя Дворянства Арбенева, Непременного Члена Мозырского Уездного по крестьянским делам Присутствия Назимова, землемеров: Евдокимова и Михнина, Мозырского Уездного Исправника Нефедова, Пристава 2-го стана Мозырского уезда Смиренномудрова, полицейских урядников: Овчинникова, Красовского, Ярошевича, Корзона, волостного Старшины Дворака и Харлампия Мазюка... По указанию этих лиц привлечено было к делу в качестве обвиняемых 28 крестьян и крестьянок деревни Челющевичи*...

Из числа названных обвиняемых только Домна Ермолаева, Варвара Хончевская, Ефросинья Козинец, Василиса Гузовец, Софья и Агафья Жуковские признали себя виновными в том, что находясь в поле, на меже, препятствовали землемерам работать; все же остальные совершенно отрицали свою виновность, причем многие из них заявили, что даже не были на месте преступления...

На основании всего изложенного крестьяне Мозырского уезда Копаткевичской волости дер. Челющевичи... действуя совместно со значительною толпою крестьян, и, будучи вооружены кольями, оказали сопротивление и не допустили исполнить упомянутый выше указ Правительствующего Сената, прибывшим с этой целью в дер. Челющевичи Уездному Предводителю Дворянства, Непременному Члену крестьянского Присутствия, чинам уездной и сельской полиции, землемерам, причем кричали, произносили угрозы, вырывали из рук исправника и землемеров цепи, становились на них ногами, опрокидывали инструменты, выдергивали поставленные землемерами межевые колья, силою препятствовали исполнению распоряжения исправника о задержании некоторых крестьян, толкали Станового Пристава, нано-

* Содержатся в настоящее время (20 человек) в Мозырском тюремном замке.

сили побои урядникам и лицам, им содействовавшим, и т. п. Деяние это составляет преступление, предусмотренное 263 и 26 ст. Улож. о наказании. По сему и согласно 2 прим. к 1031 ст. Уст. Угол. Сухопр. поименованные выше подсудимые предаются суду Виленской Судебной Палаты с участием сословных представителей...

НИА Беларуси, ф. 242, оп. 2, д. 1978, л. 5—8.

Из сборника «Волости и важнейшие селения Европейской России (С. -Петербург, 1886 г.)

	Сельских обществ	Селений	Дворов	Население		Количество земель (в десятинах)	
				муж.	жен.	всей пахоты	во владении крестьянских обществ
... 3. Грабовская волость	3	7	159	624	672	6076	2675
... 6. Комаровичская волость	10	14	390	1713	1723	16 979	10 401
7. Копаткевичская волость	14	18	705	2418	2332	17 432	9991
... 11. Лучицкая волость	3	4	163	590	632	3456	2680
12. Лясковичская волость	10	11	381	1229	1250	8199	4094
... 15. Петриковская волость	12	19	442	1756	1816	11 534	8812

СПИСОК ВАЖНЕЙШИХ СЕЛЕНИЙ

Грабовская волость. Грабов, село, дв. 29, жит. 270, церк. православная; Михедовичи, село, дв. 40, жит. 324, церк. православная.

Комаровичская волость. Заполье, село, дв. 31, жит. 207, школа; Головчицы, село, дв. 42, жит. 380, церк. православная; Гурины, село, дв. 22, жит. 176, церк. православная; Комаровичи, село, при р. Орель, дв. 31, жит. 207, церк. православная; каплица, лавка, винокуренный завод; Фастовичи, село, дв. 18, жит. 176, церк. православная.

Копаткевичская волость. Копаткевичи, местечко, при р. Птичь, дв. 58, жит. 368, церк. православная, римско-католич.; ев. школа и молитв. дом, школа, мельница, 3 лавки, правление; Багримовичи, село при р. Птичь и Припять, дв. 40, жит. 297, церк. православная; Беседки, село, при р. Птичь, дв. 45, жит. 311, церк. православная; Кощевичи, село, при р. Птичь, дв. 49, жит. 310, церк. православная, винокуренный завод; Млынок, село, при р. Птичь, дв. 7, жит. 50, церк. православная; Челющевичи, село, при р. Птичь, дв. 47, жит. 324, церк. православная, дегтярный завод.

Лучицкая волость. Лучицы, село, при р. Птичь, дв. 61, жит. 435, церк. православная, школа; Кошевичи, село, дв. 35, жит. 226, церк. православная.

Лясковичская волость. Лясковичи, село, при р. Припять, дв. 60, жит. 361, церк. православная, школа, винокуренный завод; Кощевичи, село, при р. Бобрич, дв. 37, жит. 292, церк. православная; Снядинь, село, при р. Припять, дв. 46, жит. 287, церк. православная.

Петриковская волость. Петриков, местечко, при р. Припять, дв. 113, жит. 596, церк. православная, римско-католич., 3 синагоги, школа, больница, 2 лавки, Бабуничи, село, дв. 26, жит. 296, церк. православная; Конковичи, село, при р. Припять, дв. 54, жит. 358, церк. православная; Куритичи (Корзуны, Тихоновичи, Сапоновичи, Никитичи, Лосевичи), село, дв. 64, жит. 490, церк. православная; Макаричи, село, при р. Припять, дв. 54, жит. 421, церк. православная.

ИЗ «ПАМЯТНОЙ КНИЖКИ МИНСКОЙ ЕПАРХИИ» НА 1901 г.

С. Беседки. Церковь Димитриевская, деревян., построенная в 1854 г.; приписных к ней 3 церкви. Прихожан — 1196 муж. и 1190 жен. пола. Священник Петр Соловьевич, псаломщик Симеон Мацкевич. Причтовые постройки: дер. ветхие дома. Церковно-приходская школа в д. Михновичах.

С. Ванюжичи. Церковь Рождество-Богородичная, в 1823 г. сгорела; приходскою церковью считается приписная к ней Вознесенская церковь в д. Новоселки, деревянная, построенная в 1869 г.; приписная другая церковь Свято-Николаевская, в уроч. Рожищи. Прихожан — 1093 муж. и 1098 жен. пола. Священник Константин Воронец, псаломщик Митрофан Петельчиц. Из церковных построек только ветхий дом священника. Церковно-приходская школа в Новоселках.

С. Грабов. Церковь Михайловская, деревянная; приписных к ней 2 церкви. Прихожан — 1563 муж. и 1628 жен. пола. Священник Николай Дубицкий, псаломщик Павел Горбацевич. Церковно-приходская

школа в с. Грабов, заведующий и законоучитель — местный священник, учитель — местный псаломщик. Причтовые постройки — только дом священника, дер., ветхий. Церковно-приходская школа.

С. Комаровичи. Церковь Свято-Троицкая, деревянная; приписных к ней 3 церкви. Прихожан — 1252 муж. и 1235 жен. пола. Священник Иоанн Слупский, псаломщик Феодор Смородский. Причтовые постройки дер., новые.

М. Копаткевичи. Церковь Покровская, деревянная; приписных к ней 2 церкви. Прихожан — 2481 муж. и 2410 жен. пола. Священник Феодор Беляковский, псаломщик Павел Железнякович. Причтовые постройки: дом священника.

С. Лучицы. Церковь Свято-Николаевская, деревянная, построена в 1785 г.; приписных к ней 2 церкви. Прихожан — 1181 муж. и 1147 жен. пола. Священник Петр Сулковский, псаломщик Донат Бруяк. Причтовые постройки только холодные, ветхие.

С. Лясковичи. Церковь Михайловская, деревянная, построена в 1895 г.; приписная к ней церковь в д. Копцевичи. Прихожан — 1225 муж. и 1188 жен. пола. Священник Владимир Герасимович, псаломщик Иван Грудницкий. Причтовые постройки дер., требуют ремонта.

С. Макаричи. Церковь Свято-Троицкая, деревянная, построена в 1897 г. Прихожан — 990 муж. и 1048 жен. пола. Священник Иоанн Милишевский, псаломщик Захарий Тронцевич. Причтовые постройки дер., ветхие.

М. Петриков. I. Церковь Воскресенская, каменная, построена в 1846 г.; приписных к ней 3 церкви, из них 1 на кладбище. Прихожан — 3302 муж. и 2260 жен. пола. Священник — Матвей Зубрицкий, Павел Черняховский, дьякон Стефан Лелявский, псаломщик Виктор Пигулевский. Причтовые постройки дер., новые.

II. Церковь Свято-Николаевская, сгорела в 1894 г. На ее место предполагается постройка новой каменной. Приписная церковь в д. Бабуничи, Сотничи. В бывшей древней Оголичской пустыне, где во время земной жизни, по преданию, подвизался святитель Феодосий Углицкий, находится деревянная часовня. Прихожан — 1275 муж. и 1328 жен. пола. Священник Вячеслав Якубович, псаломщик Иван Епифанович. Причтовые постройки совершенно ветхие.

С. Смединь. Церковь Рождество-Богородичная, деревянная, обращена из бывшей униатской в 1795 г. Прихожан — 758 муж. и 780 жен. пола. Священник Михаил Лишевский, псаломщик Иван Шолкович. Причтовые постройки дер., новые. Церковно-приходская школа.

С. Телещевичи (Челющевичи). Церковь Михайловская приходская в с. Телещевичи, сгорела в 1900 г.; приписная церковь Спасо-Преображенская в д. Копцевичи. Прихожан — 1082 муж. и 1064 жен. пола. Священник Фома Петельчиц, псаломщик Владимир Шолкович. Причтовые постройки только дер. дом и ветхий сарай.

СПИСОК НАСЕЛЕННЫХ МЕСТ 2-ГО СТАНА МОЗЫРСКОГО УЕЗДА (по волостям), 1909 г.

	Жителей	Дворов	
Хут. Адаси	79	5	(Петриковская)
Хут. Ашква	43	9	(Лучицкая)
Хут. Аносовичи	110	17	(Комаровичская)
Д. Бабуничи	750	83	(Петриковская)
Д. Багримовичи	692	90	(Копаткевичская)
Уроч. Баташин	5	1	»
Хут. Бахматы	23	4	(Петриковская)
Уроч. Белый Берег	18	3	(Копаткевичская)
Уроч. Березка	11	2	»
Д. Бобречье	513	80	(Копаткевичская)
Д. Бобрик	637	107	(Комаровичская)
Застенок Бобрик	186	26	»
Д. Баклань	177	27	(Лясковичская)
Уроч. Болото-Янино	66	8	(Петриковская)
Хут. Боричев	174	26	»
Фольварк Борки	9	1	(Комаровичская)
Хут. Борок	12	2	(Лясковичская)
Уроч. Зеленый Бор	8	1	(Комаровичская)
Уроч. Бор	5	1	(Копаткевичская)
Д. Бринёв	490	77	(Лясковичская)
Имение Бринёв	168	1	»
Д. Буда Лобчанская	275	15	(Петриковская)
Уроч. Буда	12	2	(Комаровичская)
Уроч. Бычок	4	1	(Копаткевичская)
Д. Белановичи	564	81	(Петриковская)
Застенок Белин	97	17	(Лясковичская)
Д. Белка	814	79	(Петриковская)
Уроч. Белка	8	2	(Комаровичская)
Фольварк Белка	14	1	(Петриковская)

Хут. Белка	82	15	(Копаткевичская)
Село Беседки	604	94	»
Хут. Беседы	35	7	»
Имение Ванюжичи	12	1	(Комаровичская)
Село Ванюжичи	434	70	»
Уроч. Вепры	78	4	(Грабовская)
Хут. Верба	32	2	(Петриковская)
Уроч. Вороть	5	1	(Комаровичская)
Хут. Вызна	8	2	»
Д. Вышелов	386	63	(Лясковичская)
Застенок Глинка	73	11	»
Фольварк Глымово	14	1	(Комаровичская)
Д. Головчицы	704	114	»
Хут. Головчицы	263	35	»
Д. Голубица	668	119	(Лясковичская)
Хут. Гореваха	8	2	(Копаткевичская)
Горное (лесопильный завод)	77	1	(Комаровичская)
Уроч. Горное	8	1	»
Хут. Гороваха	53	7	(Петриковская)
Д. Городище	110	44	(Копаткевичская)
Уроч. Городище	12	1	(Комаровичская)
Уроч. Городище	7	1	(Копаткевичская)
Хут. Горы	15	12	»
Грабов (лесопильный завод)	36	3	(Грабовская)
Д. Грабов	1264	191	»
Хут. Гряда Криничная	74	11	(Петриковская)
Уроч. Гряда	14	3	(Комаровичская)
Д. Турины	304	55	»
Уроч. Дворец	9	2	»
Пос. Дворище	17	3	»
Хут. Дворище	57	10	»
Д. Деменка	178	28	(Лучицкая)
Д. Дорошевичи	799	125	(Лясковичская)
Имение Дорошевичи	95	1	»
Имение Дуброва	25	1	(Копаткевичская)
Хут. Дуброва	115	27	»
Хут. Дуброва	25	4	(Петриковская)
Уроч. Дуплище	14	2	(Комаровичская)
Д. Евсеевичи	312	52	(Лучицкая)
Хут. Жердь	17	2	(Петриковская)
Уроч. Заберезье	7	1	(Грабовская)
Уроч. Заболотье	8	1	(Комаровичская)
Хут. Забродье	56	7	»
Завод лесопильный в пос. Птичь	30	1	(Копаткевичская)
Уроч. Старый Завод	2	1	(Комаровичская)
Уроч. Завод	7	1	(Копаткевичская)
Уроч. Загалово	39	4	(Комаровичская)
Хут. Загалье	3	1	(Петриковская)
Пос. Загвоздное	22	4	(Комаровичская)
Уроч. Загишев	15	1	(Петриковская)
Уроч. Загорецкое	27	1	(Комаровичская)
Уроч. За греблей	11	2	»
Пос. Заночка	32	5	»
Хут. Залозки	16	2	(Петриковская)
Уроч. Залозье	12	1	»
Д. Залесье	320	60	(Копаткевичская)
Хут. Залесье	84	20	»
Хут. Замостье	109	16	(Комаровичская)
Уроч. Заболото	13	1	(Петриковская)
Пос. За-озером	49	8	(Комаровичская)
Д. Заполье	667	106	»
Хут. Запоросье	9	1	(Петриковская)
Д. Заречка	436	74	(Копаткевичская)
Д. Ивашковичи	844	160	»
Пос. Кабачок	24	7	(Лясковичская)
Уроч. Кабелики	12	1	(Комаровичская)
Д. Каленики	129	23	(Петриковская)
Уроч. Каленики	6	1	(Комаровичская)
Хут. Клены	5	1	(Петриковская)
Уроч. Клепань	6	1	(Копаткевичская)
Застенок Клясов	163	26	(Комаровичская)
Уроч. Кнея	20	2	(Петриковская)
Уроч. Колодезь	6	1	(Комаровичская)
С. Комаровичи	350	86	»
Имение Комаровичи	35	1	»
Д. Конковичи	880	146	(Петриковская)
Имение Конковичи	4	1	»
Уроч. Коноплище	28	4	»

Имение Константиново	20	1	(Копаткевичская)
Копаткевичи-Домаха (имение)	45	8	»
Копаткевичи	2510	440	»
Д. Кощевичи	633	92	(Лучицкая)
Д. Кощевичи	611	97	(Лясковичская)
Им. Кощевичи	55	1	(Копаткевичская)
Им. Кощевичи	76	1	(Лучицкая)
Пос. Кощевичи	13	2	(Лясковичская)
Кощевичи, ст. Пжд	31	1	»
Кощевичи (фабрика)	67	1	»
Хут. Коржевка	91	6	»
Косейск (лесопильный завод)	17	1	(Лучицкая)
Фольварк Косейск	83	12	»
Д. Кошевичи	579	90	»
Хут. Кошели	9	2	»
Хут. Кривали	33	6	»
Хут. Крижик	36	4	(Комаровичская)
Хут. Круглое	66	12	(Копаткевичская)
Ф. Крутуха	14	1	(Петриковская)
Д. Кузьмичи	870	157	(Комаровичская)
Д. Куритичи	1099	169	(Петриковская)
Уроч. Кучки	9	1	(Комаровичская)
Имение Лучицы	91	1	(Лучицкая)
Село Лучицы	853	142	»
Уроч. Любячи	7	1	(Грабовская)
Фольварк Людвинов	11	1	(Петриковская)
Д. Лясковичи	874	149	(Лясковичская)
Застенок Мазуры	140	24	»
Уроч. Майдан	6	1	(Копаткевичская)
Село Макаричи	895	147	(Петриковская)
Уроч. Медведище	8	1	(Комаровичская)
Д. Михедовичи	766	116	(Грабовская)
Застенок Михедовичи	230	36	»
Д. Мицуры	276	27	(Петриковская)
Д. Млынок	178	20	(Копаткевичская)
Хут. Млынок	125	18	(Комаровичская)
Д. Мойсеевичи	252	51	(Петриковская)
Хут. Монастырь	71	9	»
Д. Мордвин	443	75	(Петриковская)
Пос. Мочин	23	3	(Комаровичская)
Уроч. Моченое	4	1	»
Уроч. Муляровка	130	10	(Петриковская)
Уроч. Муравейка	10	1	(Комаровичская)
Имение Мышанка	11	1	(Копаткевичская)
Хут. Мышанка	41	10	»
Набрусное (лесопильный завод)	26	1	(Лучицкая)
Уроч. Набрусное	29	5	»
Д. Новоселки	216	42	(Петриковская)
Имение Новоселки	11	1	(Комаровичская)
Д. Оголичи	435	97	(Петриковская)
Имение Бродовича Оголичи	10	1	»
Оголичи (имение)	8	1	»
Оголичи (фольварк)	3	1	»
Уроч. Ополь	10	2	(Грабовская)
Околица Островок	12	3	(Комаровичская)
Фольварк Павлинов	14	1	(Лясковичская)
Уроч. Пасека	5	1	(Петриковская)
Уроч. Перевоз	4	1	(Комаровичская)
Переправа паромная	10	1	(Петриковская)
Уроч. Перерость	8	1	(Комаровичская)
Ф. Белый Переезд	32	1	»
Хут. Б. Переезд	130	17	»
Мест. Петриков	8882	994	(Петриковская)
Уроч. Печки	10	1	(Комаровичская)
Застенок Пилатовка	83	14	(Лучицкая)
Пос. Поргалье	22	4	(Комаровичская)
Уроч. Подгать	17	1	(Лучицкая)
Уроч. Подозбин	47	6	(Петриковская)
Пос. Птичь	135	70	(Копаткевичская)
Птичь, ст. Пжд	55	1	»
Хут. Рубежи	19	2	(Петриковская)
Пос. Рубежники	22	4	(Комаровичская)
Д. Рубча	265	41	(Лясковичская)
Хут. Рудня Оголичская	186	27	(Петриковская)

Д. Рудня Средняя	160	27	(Петриковская)
Хут. Рудня	32	6	(Комаровичская)
Хут. Рябка	50	7	(Грабовская)
Имение Сабин	21	1	(Копаткевичская)
Д. Селко	146	27	(Петриковская)
Д. Селютичи	900	126	(Грабовская)
Имение Селютичи	15	3	»
Уроч. Сергеиха	9	2	(Комаровичская)
Хут. Серебрин	13	3	(Лучицкая)
Застенок Слянзаки Бриневские	74	12	(Лясковичская)
Застенок Слянзаки Дорошевичские	88	14	»
Д. Слинки	123	19	(Петриковская)
Имение Слинки	3	1	»
Д. Слобода-Красноселка	159	51	»
Д. Слободка I	796	90	(Копаткевичская)
Д. Слободка II	540	77	»
Хут. Смоловка	22	4	(Комаровичская)
Д. Сметаничи	350	84	(Петриковская)
Село Снядин	785	126	(Лясковичская)
Уроч. Сорочино	15	1	»
Д. Сотничи	211	25	(Петриковская)
Хут. Старина	35	5	(Лучицкая)
Уроч. Старушка	4	1	(Грабовская)
Уроч. Старье	10	1	(Комаровичская)
Заст. Студенское	65	10	(Лучицкая)
Имение Судибор	35	1	(Лясковичская)
Фольварк Таганрог	9	1	(Копаткевичская)
Уроч. Татарщина	20	5	(Петриковская)
Уроч. Теребень	7	1	(Грабовская)
Хут. Теребень	51	8	»
Д. Теребов	690	116	(Копаткевичская)
Застенок Торгашин	45	7	(Лясковичская)
Д. Турок	486	78	»
Д. Убибатьки	768	136	(Комаровичская)
Д. Фастовичи	415	61	»
Д. Филиповичи	433	82	»
Хут. Филипоны	22	5	(Лясковичская)
Уроч. Хильки	10	1	(Копаткевичская)
Ф. Хильки	25	4	»
Д. Хойно	858	147	(Лучицкая)
Д. Хусное	663	100	(Копаткевичская)
Имение Челющевичи	33	1	»
Село Челющевичи	593	76	»
Уроч. Яковщина	25	3	(Петриковская)

СПИСОК ВЛАДЕЛЬЦЕВ ЗЕМЛИ ИЛИ ДРУГОГО НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА МИНСКОЙ ГУБЕРНИИ, МОЗЫРСКОГО УЕЗДА, ГРАБОВСКОЙ, КОМАРОВИЧСКОЙ, КОПАТКЕВИЧСКОЙ, ЛУЧИЦКОЙ, ЛЯСКОВИЧСКОЙ И ПЕТРИКОВСКОЙ ВОЛОСТЕЙ И ИМЕЮЩИХ ПРАВО ПО ЭТОМУ ВЛАДЕНИЮ ПРИНИМАТЬ УЧАСТИЕ В ИЗБРАНИИ УЕЗДНЫХ ЗЕМСКИХ ГЛАСНЫХ МОЗЫРСКОГО УЕЗДА НА ТРЕХЛЕТИЕ с 1911 г.

1. Владельцы не менее 300 десятин земли или недвижимого имущества стоимостью не менее 7500 рублей.

Ф. И. О. землевладельца	Место расположения	Количество десятин
Непольского происхождения		
1. Бродович Людмила Васильевна	Им. Оголичи Петриковской вол.	301
2. Вильсон Иван Иванович	Им. Лучицы Лучицкой вол.	3642
3. Кирилюк Николай Григорьевич	Им. Оголичская Рудня Петриковской вол.	370
4. Кирхнер Ида Александровна	Им. Константиново Копаткевичской вол.	2326
5. Лемергерт Генриетта Христиановна	М. Копаткевичи (имущество 17 673 руб.)	
6. Милорадович Григорий Александрович, граф	Им. Комаровичи Комаровичской вол.	5530
...8. Хряков Петр Николаевич	Им. Конковичи Петриковской вол.	2911
9. Шеншина Татьяна Николаевна	Им. Копаткевичи Копаткевичской вол.	1257
10. Ящинская Наталья Емельяновна	Им. Белый Переезд Комаровичской вол.	2780

Польского происхождения

11. Богуш Иосиф Урбанович	Им. Новоселки Комаровичской вол.	5117
12. Бродович Чеслав Генрихович	Им. Оголичи Петриковской вол.	710
13. Бродович Казимир Генрихович	Им. Оголичи Петриковской вол.	909
14. Булат Ядвига Доминиковна	»	832
15. Венцлавович Владислав Антонович	Им. Ванюжичи Комаровичской вол.	2829
16. Довгялло Анна Карловна	Им. Петриков	10 827
17. Кеневич Иероним Иеронимович	Им. Бринёв Лясковичской вол.	12 395
18. Кассаговская Мария Карловна, графиня	Им. Петриков	10 827
19. Кеневич Антон Иеронимович	Им. Дорошевичи Лясковичской вол.	619
20. Левандовский Людвиг Генрихович	Им. Челющевичи Копаткевичской вол.	1083
21. Ленкевич Адам Сабинович	Им. Копцевичи Лучицкой вол.	2152
22. Ленкевич Александр Сабинович	»	2152
23. Ленкевич Мечеслав Сабинович	»	2152
24. Пржиборо Троян Северинович	Х. Коржевка	340
25. Фон-Путкамер Лаврентий Станиславович, граф	Им. Павлиново Лясковичской вол.	5893
26. Пржиборо Юлия Станиславовна	Им. Слинки Петриковской вол.	1285
27. Статкевич Станислав Гордеевич	Им. Старина Копаткевичской вол.	348
28. Шиманский Антон Генрихович	Им. Лучицы Лучицкой вол.	2213

2. Владельцы не менее 60 десятин земли или недвижимого имущества стоимостью не менее 1500 рублей.

Непольского происхождения

1. Андрюк Василий Иванович	М. Петриков (имущество 1500 руб.)	
2. Барановская Надежда Игнатьевна	М. Петриков	67
3. Борисевич Михаил Иванович	Грабовская вол.	78...

...[100]

Польского происхождения

...[10]

3. Владельцы менее 60 десятин, но не менее 30 десятин земли или недвижимого имущества стоимостью менее 1500 рублей, но не менее 750 рублей.

Непольского происхождения

...[166]

Польского происхождения

...[17]

Список землевладельцев Минской губернии, 1911 г.

Плешча Прыпяць у берагі...

ЭТНАГРАФІЯ ПЕТРЫКАЎШЧЫНЫ

Пасяленні, сядзібы, жыллё

Неад'емнай часткай яркай і самабытнай культуры беларускага народа з'яўляецца матэрыяльная і духоўная культура Петрыкаўшчыны — аднаго з прыгажэйшых куткоў Прыпяцкага Палесся, слаўнага сваімі промысламі, рамёствамі, песнямі, легендамі, цікавымі звычаямі і абрадамі. Працавітыя, дасціпныя, надзеленыя сакавітым гумарам палешукі займаліся земляробствам і жывёлагадоўляй, а мнагаводная Прыпяць з упадаючымі ў яе рэкамі, густыя лясы і шматлікія азёры давалі петрыкаўцам магчымасць прыдбаць яшчэ шмат чаго да свайго стала.

Прыродныя ўмовы і гаспадарчыя за-

няткі насельніцтва сфарміравалі асаблівасці архітэктурнага аблічча палескіх вёсак, якія размяшчаліся на пясчаных дзюнах сярод лясоў і балот або па берагах рэк ці азёр. Да пачатку 30-х гадоў XX ст. вясковыя пасяленні былі невялікімі, не болей 50—60 двароў. На кожнай вуліцы меўся калодзеж са зрубнай шахтай і жураўлём, на якім вісела драўлянае вядро. Каля калодзежа звычайна стаяла выдзеўбаная з тоўстай калоды камяга, з якой паілі коней і кароў.

У пачатку вёскі, на перакрыжаванні вуліц і дарог, устанаўліваўся высокі драўляны крыж. Калі ў сялянскай сям'і хто-небудзь хварэў або трапляў у бяду, на яго чаплялі вышыты ручнічок або фартушок, таму крыжы называлі аброчнымі. Каля крыжа спыняліся пахавальныя працэсіі для развітання з нябожчыкам тых, хто не праводзіў яго да могілак.

Для вясковай забудовы Петрыкаўскага раёна характэрны тры асноўныя планіровачныя тыпы: вулічная (адна- і шматвулічная); лінейная (шэрагавая); гнездавая, або скучаная (бессістэмная). У вёсках, размешчаных на берагах рэк, хаты часта будаваліся на адзін бок вуліцы (лінейная забудова). Пры вулічнай планіроўцы вёсак хаты звычайна размяшчаліся па абодвух баках вуліцы. Агароды, участкі ворнай зямлі, сады ўздоўж вуліц абносіліся агароджамі з жэрдак (праслам). Большасць хат стаяла тарцовым бокам на вуліцу, іншыя — падоўжанай сцяной з вокнамі.

Асноўнай структурна-планіровачнай адзінкай вёскі была сядзіба, якая складалася з хаты, гаспадарчых пабудоў, двара, невялікага сада, агарода і надзела ворнай зямлі. Найбольш тыповай формай сядзібы з'яўляўся двор з нязвязанымі пабудовамі, размешчанымі бессістэмна. У пачатку стагоддзя яшчэ былі распаўсюджаны чатырохвугольныя двары, абнесеныя з боку вуліцы высокім плотам з бярвён гарызантальнай кладкі, замацаваных у шулы. Вышыня парканаў звычайна — 2—2,5 м. З вуліцы ў іх рабіліся двухстворчатыя вароты і веснічкі. Плеценымі (плятнямі) і жардзянымі (праслам) платамі абгароджвалі сядзібу з тыльнага боку. Платы з дошак (штыкетнік) атрымалі распаўсюджанне ў другім дзесяцігоддзі XX ст.

Асноўным відам жылля была драўляная, зрубнай канструкцыі адна-, двух- і трохкамерная хата. Зруб адкрытага тыпу рубілі з распілаваных бярвён (дыляў) ці кругляка ў просты вугал з астаткам — невялікім выпускам (20—30 см). Канцы 2—3 верхніх бярвён выступалі за плоскасць сцяны на 50—70 см — кожнае на розную даўжыню: лічылася, што такі вугал менш прамярзае і не прапускае вільгаць. Толькі пасля вайны, у 40-х гадах, вуглы пачалі абразаць пад шнур — у чысты (нямецкі) вугал.

Самы архаічны і просты тып вясковага жылля — аднакамерная хата без сенцаў (сяней) з маленькімі квадратнымі ваконцамі, якія па вышыні займалі 2—3 бервяны. Больш складаным тыпам жылля з'яўляецца двухкамерная хата (хата і рубленыя сенцы, якія далучаліся да хаты пры дапамозе шулаў). Найбольш распаўсюджаным тыпам традыцыйнага жылля канца XIX — пачатку XX ст. была трохкамерная хата (хата, сенцы, камора).

Сцены знутры хаты не тынкавалі і не бялілі, толькі некаторыя гаспадары для цяпла абмазвалі пазы паміж бярвёнамі глінай. Звычайна падлога была глінянай. Падлогу з дошак, якія прыганяліся ўпрытык пад фуганак і насціляліся на дубовыя брусы (лагі, падваліны), у дарэвалюцыйны час мелі толькі найбольш заможныя жыхары вёскі. Да канца 30-х гадоў XX ст. лагі клалі проста на зямлю, затым пачалі ўжываць драўляныя ці цагляныя слупкі-апоры. Для захавання цяпла прастора пад падлогай засыпалася пяском, але паміж дошкамі падлогі і пяском пакідаўся запас паветра для вентыляцыі.

Падмуркаў не рабілі, першы, дубовы вянец хаты клалі прама на зямлю. У па-

чатку XX ст. хаты пачалі ставіць на тоўстыя дубовыя калодкі (штандары). Столь клалі на папярочныя бэлькі, якія падтрымліваліся «трамам». Бэлькі ўсякалі ў перадапошні вянец хаты (запясочнік). Столь бялілі.

Стрэхі былі стромкія, двухсхільныя, зрэдку — чатырохсхільныя. Яшчэ ў сярэдзіне XX ст. у вёсках Петрыкаўшчыны можна было бачыць у старых хатах, клецях і хлявах стрэхі архаічнай канструкцыі закотам (на лемягах). У гэтых будынках бярвёны тарцовых сцен вышэй верхняга вянца зруба, які служыў апорай для канструкцыі страхі, паступова ўкарочваліся да вільчыка, дзякуючы чаму франтон набываў выгляд ступеньчатага трохвугольніка.

У другім дзесяцігоддзі XX ст. пачалі рабіць стрэхі на страпілах. Спачатку іх урубалі ў апошні верхні вянец хаты (ацэп), потым сталі ўрубаць у бэлькі. Страпілы (кроквы) замацоўваліся цвікамі. На адлегласці 1 м ад грэбеня страхі (вільчыка) у страпілы ўрубаўся папярочны брус (пояс). Затым страху «абрашэчвалі»: на страпілы ўздоўж прадольных сцен набівалі «латы» (дошкі або жэрдкі).

Хаты крылі саломай, снапкамі колас сам уніз, а пазней снапкамі камлём уніз (пад штрыхоўку). Грэбень страхі закладвалі прыблізна на 40 см прымятай саломай і прыціскалі «козламі», каб яе не разносіла ветрам. Пазней сталі крыць стрэхі дранкай і гонтамі.

Вакол хаты, калі зруб стаяў на зямлі ці на штандарах, часта рабілася прызба — невысокі, да ўзроўню трэцяга вянца насып, умацаваны звонку жэрдкамі або дошкамі. Прастора паміж дошкамі і сцяной засыпалася зямлёй, каструбцай або хваёвай ігліцай. Курныя хаты будавалі да апошняй чвэрці XIX ст. Да пачатку 20-х гадоў XX ст. печы былі глінабітныя, потым іх сталі класці з самаробнай цэглы-сырца. Падмурак печы (апечак) вязалі з бярвён у «чысты» (нямецкі) вугал або ставілі яе на слупах (штандарах). Печ заўсёды рабілі справа ці насупраць ад уваходу вусцем да прадольнага боку хаты. Займала яна каля $^1/_4$ жылой плошчы хаты. Насцеленыя ад печы да сцяны дошкі ўтваралі «пол» (полік), які служыў ложкам для сялянскай сям'і. Каля яго да столі падвешвалася на вяроўках плеценая ці збітая з дошак калыска. Тут жа на падлозе звычайна стаяў чурбак тоўстага дрэва (калодка), на якую станавіліся, каб залезці на «пол» ці з яго на печ.

На працягу многіх стагоддзяў склаўся традыцыйны падзел прасторы сялянскай хаты на функцыянальныя часткі, якія мелі канкрэтнае прызначэнне: месца прыгатавання ежы, сну, чырвоны вугал (покуць) і г. д. Традыцыйнае хатняе начынне складалі стол, лавы, услоны, куфар, лыжачнік, палаці, жэрдка для адзення, абразы. Стол стаяў у вуглу па дыяганалі ад печы, дзе віселі абразы. Злева ад уваходу каля парога — услон з вядром вады, каля яго цэбар для памыяў. Уздоўж сцен цягнуліся шырокія масіўныя лавы, якія служылі ўдзень месцам для сядзення, а ноччу для спання, справа ад стала стаяў куфар.

На сцяне каля дзвярэй умацоўваліся драўляныя паліцы для посуду. Сярод хаты, бліжэй да печы, рабіўся посвіт (прыстасаванне для асвятлення хаты), які меў выгляд конусападобнай трубы, расшыранай знізу. Верхні, завужаны канец посвіта замацоўваўся ў зробленай у столі адтуліне. Ніз і верх рабіліся з дрэва, а сярэдняя частка з драўляных абручоў, якія абцягваліся палатном. Уся канструкцыя абмазвалася глінай і бялілася. Да ніжняга раструба посвіта падвешвалася жалезная рашотка, на якой гарэла лучына. На падлогу пад посвіт ставілі драўлянае вядро з вадой, куды ападала вуголле згарэўшай лучыны.

Аздабленнем хаты служылі вышытыя або упрыгожаныя тканым узорам ручнікі, якія вешалі на абразы. На святы вышытыя ручнікі развешвалі на сценах. Стол накрывалі абрусам (настольнікам). Пасцель засцілалі саматканымі пакрываламі (посцілкамі). У XIX ст. посцілкі былі ў асноўным двухколернымі (чорны з чырвоным, чорны з жоўтым). З канца XIX ст. са з'яўленнем хімічных фарбавальнікаў іх пачалі ткаць паліхромнымі.

У покуці пад абразамі на лаве стаяла дзежка, у якой рашчынялі хлеб. Часта ў хаце знаходзіліся жорны і ступа, а калі да хаты прымыкалі сенцы, жорны і ступа стаялі там. Столі ў сенцах, як правіла, не рабілі, падлога была гліняная, на сцяне віселі сярпы, косы. Многія гаспадары ў сенцах адгароджвалі камору — кладоўку, дзе захоўвалі муку, зерне, кубел з салам, куфар з адзеннем і палатном, запас лапцей і лыкаў.

У комплекс традыцыйных гаспадарчых пабудоў сядзібы ўваходзілі клець, розныя хлявы, варыўня (сцёпка, стопка або пограб), гумно, павеці. Лазняў звычайна не будавалі.

Клець уяўляла сабой невялікі, блізкі ў плане да квадрата будынак. Ставілі яе на камяні або на штандары, як правіла, насупраць хаты. З боку, дзе рабіліся дзверы, канцы бярвён ніжніх 2—3 вянцоў бакавых сцен выпускалі прыблізна на 1 м і зверху на іх насцілалі дошкі. Разам з апорнымі слупамі і выступаючым паддашшам яны ўтваралі прыклетнік. Падлогу насцілалі з жэрдак або плах, столлю служыла скляпенне страхі. Стрэхі былі двухсхільныя, зашчыткі (франтоны) рабілі з тонкіх бярвён закотам. Справа ад уваходу паўз сцяны адгароджвалі засекі, у якіх захоўвалі збажыну. Летам у клеці спалі маладажоны.

На задах сядзібы размяшчалася гумно — прамавугольная зрубная пабудова, прызначаная для захавання і апрацоўкі неабмалочанай збажыны. Рубілі гумны з сасны і асіны ў прасты з астаткам вугал, прагоны сцен замацоўвалі ў шулы. Падмуркаў не было, ніжні вянок зруба клалі прама на зямлю. Найбольш старажытная канструкцыя страхі — «на сохах». На іх клалі ўздоўж бэльку, на якой мацаваліся ключыны. Да ключын прыбіваліся латы. У больш позні час гуменныя стрэхі рабілі на кроквах (страпілах) і пакрывалі саломай.

У тарцовым баку гумна былі адно- або двухстворкавыя вароты. Насупраць іх прыкладна на $^1/_3$ даўжыні гумна ішоў ток — утрамбаваная з гліны пляцоўка для малацьбы. Абапал тока знаходзіліся застаронкі, аддзеленыя ад тока невысокай, у 2—3 бервяны агароджай (прыстаронкамі), у якія складвалі снапы жыта, ячменю, грэчкі.

Хлеў таксама рубілі ў прасты вугал з астаткам, канцы бярвён на прагонах доўгіх сцен замацоўвалі ў шулы. На хлеў звычайна выкарыстоўвалі больш нізкі па якасці лес, чым на клець і хату. Стрэхі рабілі двух, трох- і чатырохсхільныя. Хлеў разгароджвалі перагародкамі з жэрдак на катухі, у якіх трымалі каня, авечак. Для кароў рабіўся асобны хлеў. На подсціл выкарыстоўвалі лісце, хваёвае «шыгалле» (ігліцу), салому.

Варыўня (сцёпка, стопка) — зрубная гаспадарчая пабудова для захавання бульбы і агародніны памерам 2,5×2,5 або 3×3 м, з кругляка ці паўкругляка ў прасты з астаткам вугал. Столь — з плах ці дошак, страха двухсхільная, без падлогі. Бульбу і агародніну сыпалі прама на зямлю. Зімой для абагрэву ставілі чыгунок з гарачым вуголлем (жарам), часам рабілі невялікую простую печ з цэглы. Сцёпка з'яўляецца абавязковым будынкам на сядзібе ў тых вёсках, дзе грунтавыя воды падыходзяць блізка да паверхні зямлі, на астатняй тэрыторыі раёна распаўсюджаны пограбы. Яму пограба абшывалі драўляным зрубам (цяпер абкладваюць цэглай або заліваюць бетонам). Дно заўсёды земляное для лепшага захавання бульбы і агародніны. На ўзроўні зямлі ў пограбе робіцца гарызантальнае ўцяпленне, зверху — двухсхільная паграбня з дзвярамі.

Для захавання сена і саломы рабілі павеці (абарогі) — чатыры слупы, звязаныя зверху ў квадрат тонкімі бярвёнамі ці жэрдкамі і пакрытыя саламянай страхой. Звычайна абарог меў «под» — прымітыўную падлогу з жэрдак, дошак для засцярогі сена ад паводкі.

Адзенне

Традыцыйнае адзенне насельніцтва Петрыкаўскага раёна адлюстроўвала ўсе адметныя рысы агульнабеларускага нацыянальнага касцюма, але мела свае асаблівасці, якія сфарміраваліся пад уплывам гістарычных, сацыяльна-эканамічных і геаграфічных фактараў.

Жаночы касцюм складаўся з палатнянай белай сарочкі, упрыгожанай чырвона-чорнай вышыўкай або чырвоным тканым узорам, безрукаўкі (камізэлькі,

гарсэта), фартуха і суконнага андарака або саяна. Шылі сарочкі звычайна з «подтачкай»: верх рабілі з самага тонкага, «кужэльнага» палатна, ніз — з больш грубага.

Пануючым тыпам крою традыцыйнай жаночай сарочкі на тэрыторыі раёна была сарочка з палікамі (устаўкамі) на плячах. Каля стаячага каўняра яна дробна прызборвалася і спераду завязвалася на стужачку, тасьму або ссучаныя ніткі. Рукавы доўгія, даволі шырокія, прызбораныя каля вузкага, на адзін гузік манжэта (чэхліка, чохлика). Манжэты рабілі з брыжыкамі ці без іх. Пад рукавы ўстаўлялі невялікія квадратнай формы ўстаўкі (ластаўкі).

У пачатку XX ст. атрымалі пашырэнне сарочкі на какетцы (гестцы) з гладкімі плячамі. Каля гесткі сарочкі дробна прызборваліся. У гэты ж час сталі насіць паркалёвыя кофты. Пад іх апраналі сарочкі са швом на плячах, якія выконвалі ролю ніжняй бялізны. Святочныя сарочкі ўпрыгожваліся вышыўкай крыжыкам або гладдзю, а таксама затыкаліся па паліках, верхняй частцы рукава і на манжэтах. Вышывалі чырвонымі і чорнымі ніткамі з перавагай чырвонага колеру. Тканыя ўзоры былі толькі чырвонага колеру.

Паясное адзенне жанчын складалі суконныя андаракі (саяны), палатняныя або пакупныя паркалёвыя спадніцы, у назвах якіх існаваў вялікі разнабой. Так, у вёсцы Бяланавічы андаракам называлі любую жаночую спадніцу. У Залессі суконную спадніцу называлі андаракам, а палатняную спадніцай. Тую ж палатняную спадніцу ў Смятанічах называлі парцяком. У Баклані і Славінску суконную спадніцу называлі саянам, летнюю — андаракам і г. д.

Зімнія спадніцы — андарак, у іншых вёсках — саян шылі доўгімі і шырокімі, ля пояса прызборвалі або закладвалі ў складкі. Гледзячы на тое, для свят ці штодзённага нашэння шылі андаракі, на іх выкарыстоўвалі даматканае сукно самай рознай якасці і афарбоўкі. Калі клятчастыя і паласатыя андаракі дзяўчат і маладых жанчын спалучалі 5 і больш яркіх, часам падабраных з вялікім мастацкім густам кантрастных колераў, то ў сталых і старых жанчын яны былі сціплай цёмнай каляровай гамы або аднатонныя.

Палатняныя спадніцы звычайна шыліся ў 3—5 палотнішчаў, даўжынёй да пчыкалатак. На іх выкарыстоўвалі даматканае крашанае палатно, вытканае ў клеткі ці паскі. Каля вузкага паяска (каўняра) спадніцы прызборваліся або закладваліся ў дробныя складачкі. У спякотныя летнія дні, ідучы на працу ў поле, зграбаць ці стагаваць сена, жанчыны надзявалі спадніцы з нефарбаванага белага палатна.

Абавязковым элементам традыцыйнага жаночага касцюма быў фартух (хвартук, хвартух), які шылі ў дзве прадольныя полкі. Адна полка рэзалася на два кліны, якія прышываліся абапал асноўнага палотнішча вузкай часткай да пояса. Ля вузкага паяска, які пераходзіў у завязкі (матузы), фартухі збіраліся ў дробныя зборкі. Па падолу святочныя фартухі ўпрыгожваліся тканым узорам чырвонага колеру, карункамі, фальбонамі, вышываліся крыжыкам і гладдзю.

Ідучы жаць жыта, некаторыя жанчыны апраналі замест спадніцы два фартухі — адзін наперадзе, другі ззаду, што не замінала рухацца, калі трэба было часта і нізка нагінацца. Па вуліцы так не выхадзілі. Часам фартухі шылі з двух прамых полак. Знізу да яго прышывалі прызбораны валан шырынёй у 20—30 см.

Паверх сарочкі жанчыны насілі адразныя або прышытыя да андарака безрукаўкі (гарсэты, камізэлькі). Часам безрукаўкі прышываліся да андарака — так цяжкія зімнія суконныя андаракі было ямчэй насіць. Часцей за ўсё камізэлькі былі адразныя, шчыльна аблягалі фігуру, мелі выраз пад горла, наперадзе зашпільваліся на гузікі ці гаплікі. Шылі іх з паркалю, аксаміту, крамнага сукна на падкладцы з даматканага палатна. Святочныя камізэлькі ўпрыгожваліся наперадзе рознакаляровымі стужкамі і тасьмой па вырazу, проймах рукавоў, уздоўж засцежкі.

З традыцыйных галаўных убораў на тэрыторыі Петрыкаўшчыны да XX ст. шырока бытавалі наміткі (у пачатку XX ст. іх насілі на святы толькі старыя жанчыны), а таксама чапцы і разнастайныя па матэрыялу, памеры і афарбоўцы хусткі. У цёплую пару года дзяўчаты хадзілі з непакрытай галавой. Валасы запляталі ў 1—2 касы. Толькі ідучы «на людзі» (у лаўку, на ігрышча, у царкву ці на кірмаш), дзяўчаты накрывалі галаву хусткай, складзенай

па дыяганалі і павязанай пад падбародак або вакол галавы. На вяселле дзяўчаты надзявалі самаробны ці пакупны вянок са штучных кветак з каснікамі, а пазней з вэлюмам.

Жанчыны кос не плялі, а раздзялялі валасы на прамы прабор на дзве часткі і закручвалі вакол галавы. Зверху на закручаных валасах замужнія жанчыны абавязкова насілі чапец (павойнік) — неглыбокую круглую шапачку, якая шчыльна аблягала галаву. Святочныя чапцы звычайна шылі з яркіх тонкіх фабрычных матэрыялаў: паркалю, шоўку, аксаміту, тонкага сукна. Наперадзе чапцы ўпрыгожваліся зборачкамі, стужкамі, карункамі, тасьмой, вышыўкай і г. д. Чапец жанчына надзявала пасля вяселля і насіла з гэтага часу ўсё жыццё да скону.

Паверх чапца да пачатку XX ст. жанчыны павязвалі намітку — ручніковы галаўны ўбор, шырока вядомы ўсім славянскім народам. Яна ўяўляла сабой доўгі (2,5—3,5 м) ручнік з заткanымі чырвонымі ніткамі або вышытымі канцамі. Завязванне наміткі было даволі складаным, у кожнай мясцовасці па-свойму.

З канца XIX ст. розныя па памеры і матэрыялу хусткі пачынаюць замяняць намітку, затым чапец. Ужо ў другім дзесяцігоддзі XX ст. многія жанчыны замест чапца шчыльна абвязвалі вакол галавы невялікую тонкую паркалёвую хустачку, а зверху — другую, большую.

Жаночы касцюм аздаблялі разнастайнымі пацеркамі (маністамі, каралямі), завушніцамі, пярсцёнкамі. Бедныя насілі шкляныя маністы, танныя металічныя завушніцы, пярсцёнкі (з вочкам), кольцы (чыгункі) з цёмнага металу і абручальныя сярэбраныя пярсцёнкі. Адзенне жанчыны заўсёды адпавядала прынятым у данай мясцовасці стандартам, узросту і сямейнаму статусу, але кожная сялянка ў вышыўцы, падборы аздаблення, упрыгажэннях праяўляла столькі фантазіі, мастацкага густу, выдумкі, так старалася, каб былі да твару і ўпрыгожвалі яе, што кожная сарочка, фартух, гарсэт, чапец былі надзвычай індывідуальнымі і ніколі не паўтаралі адзін другога поўнасцю.

Комплекс традыцыйнага мужчынскага адзення Петрыкаўшчыны складаўся з даматканай сарочкі, такіх жа нагавіц і тканага ці плеценага пояса і безрукаўкі. Мужчынскія сарочкі шылі з даматканага палатна ў два і больш палотнішчаў. У адрозненне ад жаночых на іх ішло палатно больш грубае, нізкэйшага гатунку. Найбольш архаічнай была кашуля тунікападобнага крою — сарочка «з голымі плячыма». Аснову яе складала полка даматканага палатна, якая перагіналася па ўтку на дзве роўныя часткі. На лініі перагібу рабілася адтуліна для галавы. Па баках на ўзроўні пляча прышываліся рукавы, пад імі ўстаўляліся прамыя або касыя бакавыя кліны, каўнер стаячы, разрэз (пазуха) наперадзе злева або па цэнтры. Рукавы доўгія, з манжэтамі (чахламі). Зашпільваліся на самаробны гузік. Разам з кашулямі тунікападобнага крою былі пашыраны сарочкі з палікамі (устаўкамі, прырамнікамі) на плячах. Палікі былі прамавугольнай формы і каля каўняра прызборваліся.

Кашулі на гестцы — больш позні крой, у пачатку XX ст. іх насіла ў асноўным моладзь. Пярэдняя полка такой кашулі была цэльнай, гестка была толькі ззаду, каўнер — стаячы, разрэз злева. Старыя мужчыны насілі кашулі з адкладнымі каўнярамі, разрэз рабіўся наперадзе па цэнтры.

У мужчынскіх сарочках усіх тыпаў ззаду з унутранага боку ад каўняра да сярэдзіны спіны прышываўся прамавугольны кавалак палатна — «падаплека», якая мела чыста практычнае прызначэнне, бо тут тканіна хутка прэла ад поту.

Кашулі насілі звычайна навыпуск зверху нагавіц і абавязкова з тканым, плеценым або раменным поясам. Без пояса мужчына хадзіў тады, калі той замінаў рабоце (на касьбе, уборцы хлеба, сена, на малацьбе). Тканыя і плеценыя паясы былі аднатонныя і паліхромныя, самых разнастайных колераў.

Шырока бытавалі самаробныя папругі з сырамятнай скуры. Святочныя мужчынскія кашулі ўпрыгожваліся вышыўкай на манішцы, на каўняры і манжэтах.

На кашулю ў святочныя дні апраналі безрукаўку (камізэльку). Пярэднюю частку яе звычайна рабілі з пакупной тканіны, часцей за ўсё з сукна, спінку — з даматканага палатна. Камізэлькі былі прамога крою, распашныя, з чатырох полак, спераду зашпільваліся на гузікі.

Нагавіцы шылі з даматканага палатна, сукна і паўсукна ў дзве полкі. Летам мужчыны насілі адны палатняныя нагавіцы белага колеру без споднікаў. Нагавіцы з даматканага шэрага сукна надзявалі звычайна зімой або на святы.

Мужчынскія зімовыя шапкі выраблялі з аўчыны, зрэдку з футра лісіцы, зайца, вавёркі, воўны. У канцы XIX — пачатку XX ст. старыя людзі насілі яшчэ высокія аўчынныя шапкі з круглым верхам, пакрытыя сукном, якія ззаду завязваліся тасёмкамі (шапкі «на завесах»). Але найбольш пашыранымі былі аўчынныя круглыя шапкі футрам вонкі (кучомкі), якія нагадвалі па форме нізкую папаху, і шапкі-аблавухі, пакрытыя зверху сукном. Аблавуха мела чатыры вялікія вухі, прышытыя да асновы шапкі. Два бакавыя вухі завязваліся пад падбародкам, пярэдняе і задняе — зверху. У пачатку XX ст. паявіліся шапкі-вушанкі, падобныя на сучасныя. Рэдка сустракаліся валеныя шапкі (магеркі), якія выраблялі з воўны вандроўныя шапавалы.

Найбольш распаўсюджаны летні мужчынскі галаўны ўбор — плецены саламяны брыль, які ў першыя дзесяцігоддзі XX ст. заменены шапкай з казырком (картузом). Шылі іх вясковыя або петрыкаўскія майстры з пакупнога матэрыялу або тонкага даматканага паўсукна.

Да 20-х гадоў XX ст. асноўнымі матэрыяламі для верхняга адзення былі даматканае сукно, паўсукно, радзей — палатно. Сукно і паўсукно ткалі звычайна ў чатыры ніты, што забяспечвала матэрыялу шчыльнасць і трываласць. Перад шыццём даматканае сукно і паўсукно валілі ў валюшнях пры мельніцах або апрацоўвалі дома, абліваючы кіпнем і адбіваючы ў ступах таўкачом ці на рабрыстай паверхні вальком. Матэрыял, які ішоў на выраб верхняга адзення, звычайна меў натуральны белы або шэры колер.

Сярод верхняга мужчынскага і жаночага суконнага адзення найбольшае пашырэнне мелі світы з адразной спінкай (прамой або прыталенай), з прамымі суцэльнакроенымі поламі. У бакавыя швы світы ўніз ад лініі таліі ўстаўляліся трапецападобныя кліны, якія ля таліі прызборваліся. Каўнер быў стаячы або адкладны, рукавы прамыя. Сяляне стараліся мець дзве світы: на святы і для штодзённага нашэння.

У больш цёплае надвор'е жанчыны і дзяўчаты апраналі каптанчыкі, якія шылі з палатна, даматканага або пакупнога сукна, даўжэй кофты. Спінка ў іх рабілася суцэльнай, каўнер нізкім стаячым, па баках устаўляліся кліны.

У якасці лёгкага верхняга адзення мужчыны насілі суконныя «пінжакі» — кароткія світы прамога свабоднага крою. Шыліся яны звычайна двухбортнымі, з накладнымі кішэнямі. Каўнер рабіўся невялікі, адкладны, наперадзе вопратка зашпільвалася на гузікі.

Зімой мужчыны і жанчыны насілі кажухі жоўтага, карычневага, чорнага ці белага колеру, аўчыну для пашыву якіх выраблялі ў Петрыкаве. Кароткія кажухі звычайна шылі з адразной спінкай у заборы ззаду, іх выкарыстоўвалі для паўсядзённай працы. Доўгія кажухі (казачыны) апраналі ў дарогу.

Традыцыйным сялянскім абуткам былі ліпавыя або лазовыя лапці прамога пляцення. Скураныя лапці (пасталы, маршчакі) рабілі са старой халявы або куска сырамятнай скуры, у якой па краях прарэзвалі дзіркі і працягвалі скураныя валокі, пры дапамозе якіх лапці мацаваліся на назе. На нагу накручвалі белыя палатняныя анучы, зімой — суконныя, зверху якіх накручвалі палатняныя. Мужчыны абмотвалі нагу валокамі крыху вышэй шчыкалаткі, жанчыны амаль да калена.

Па святах насілі боты (чобаты), а жанчыны — чаравікі. Некаторыя, больш заможныя сяляне, куплялі хромавыя боты ў Петрыкаве, дзе была майстэрня. У пачатку XX ст. у чаравікі жанчыны надзявалі самаробныя панчохі. Чаравікі шылі з высокімі халяўкамі, наперадзе на шнуроўцы, гузіках, гапліках, часам на высокіх абцасах.

Боты былі двух відаў: прышвыя і

выцяжкі. Выцяжкі шылі без перадоў, галянішча ў іх плаўна пераходзіла ў перад і сшывалася швом ззаду. Прышвыя (прышыўныя) боты былі падобныя на сучасныя, з прышыўнымі перадамі. Боты абодвух відаў шылі са скуры чорнага або карычневага колеру, пераважна рантавымі, на нізкіх прамых абцасах, з шырокімі круглымі насамі. Падэшву прымацоўвалі драўлянымі, а пазней жалезнымі цвікамі.

Валены абутак (валёнкі, валенцы) у канцы XIX — пачатку XX ст. былі прыналежнасцю толькі заможных сялян. Іх валілі часцей за ўсё вандроўныя шапавалы з Расіі і Магілёўшчыны. Для трываласці валёнкі падшывалі сырамятнай скурай або войлакам.

Сельскагаспадарчая тэхніка

Аснову палескага земляробства складаў трохпольны севазварот, пры якім кавалак ворнай зямлі пад збожжа дзялілі на тры часткі. Адну засявалі азімымі, другую — яравымі, трэцюю частку пакідалі пад папар. На другі год пад папар пакідалі ўчастак, дзе сеялі азімае, на трэці — той, дзе было яравое, і г. д.

У XIX ст. на тэрыторыі Петрыкаўскага раёна аралі двухпаліцавай сахой, вядомай пад назвай «палескай». Асновай яе служыў «рагач» — доўгая (да 2,5 м) жэрдка, да якой скуранымі або вяровачнымі прывязкамі мацавалася «расоха» — крыху выгнутая драўляная плаха, на раздвоеныя канцы якой набіваліся жалезныя нарогі. Для адвальвання зямлі мацаваліся дзве лапатападобныя паліцы (або паліца і прыполак) з выгнутых дошчачак. Паліца, якая прымацоўвалася да левага нарога, паднімала адрэзаны пласт глебы, а другая (прыполак), на правым нарозе, адкідвала яго набок. Для акучвання бульбы карысталіся адназубай сошкай.

У канцы XIX ст. найбольш заможныя сяляне пачалі ўжываць драўляныя плугі з жалезным нарогам (лямешам) і адвалам. Напярэдадні першай сусветнай вайны з'явіліся жалезныя плугі, аднак бяднейшыя сяляне карысталіся сахой да пачатку 30-х гадоў.

Найбольш старажытнымі і прымітыўнымі прыладамі рыхлення глебы былі сукаватка і смык. Сукаватка — яловая вершаліна з абрубленымі завостранымі канцамі сукоў даўжынёй 40—60 см, выкарыстоўвалася для баранавання ляда. Смык рабілі з расколатых надвое яловых вершалін з сукамі даўжынёй 40—60 см.

У другой палове XIX ст. на Палессі пачалі з'яўляцца плеценыя бароны з дубовымі, бярозавымі або яловымі завостранымі зубамі (кляцамі). У канцы XIX ст. у сялянскі ўжытак уваходзіць рамная папярочна-брусковая барана, зробленая па ўзору фабрычнай з 25—30 кляцамі.

Пясчаныя палескія землі патрабавалі добрага ўгнаення. З хлява гной нагружалі на калёсы драўлянымі двухзубымі віламі — сахаром. З ручных прылад працы сяляне карысталіся таксама драўлянымі лапатамі, якія акоўваліся вясковымі кавалямі жалезам, матыкамі (капаніцамі, капачкамі) рознай формы і памераў.

Традыцыйнымі прыладамі для ўборкі збожжавых з'яўляліся сярпы, радзей косы. Сярпы былі двух відаў: паўкруглыя і падоўжаныя (авальныя), якія разлічваліся памерам рэжучай часткі. Сярпы сяляне набывалі ў мясцовых кавалёў або куплялі ў Петрыкаве, Жыткавічах, Тураве ці на вясковых кірмашах.

Грэчку і авёс касілі косамі (яны мелі назвы літоўка, варшаўка, сямёрка, васьмёрка — у залежнасці ад якасці і памеру). Да драўлянага кася каса прымацоўвалася пры дапамозе жалезнага кольца (банькі, наперстка). Лязо адбівалі вострым канцом малатка на жалезнай квадратнай або круглай бабцы, убітай у калодку. У час работы касу вастрылі (мянтачылі) бруском на драўлянай ручцы (мянташкай). Калі касілі грэчку, да касы прымацоўвалі лучок, а пры ўборцы аўса — паўкруглыя грабелькі з тонкіх лазовых пруткоў.

Снапы вязалі перавясламі і ставілі для прасушкі па 10—15 снапоў «у бабкі» або «мар'янкі», складвалі ў копы. Авёс і ячмень састаўлялі «ў хрэсцікі», грэчку сушылі ў кучках. Прасушаныя снапы на

вазах звозілі на гумно і складвалі абапал тока ў застаронкі. Паколькі сцены гумна не імшылі і не абцёсвалі, паміж бярвёнамі былі шчыліны, дзякуючы чаму снапы на скразняку праветрываліся і дасыхалі. Там збожжавыя захоўваліся да позняй восені, пакуль не заканчваліся ўсе палявыя работы. Тады селянін прыступаў да малацьбы.

Малацілі на таку цэпам, які складаўся з цапільна і біча (бічака, біяка), прывязанага да цапільна сырамятнымі раменьчыкамі. Тут жа на таку зерне веялі шуфлікам з кароткай ручкай (веялкай, шопелькай), а затым «ветрылі» пры дапамозе рэшата. Калі зерне было недастаткова ачышчана яго «апалалі», падкідваючы ў невялікіх лёгкіх драўляных начоўках. Чыстае зерне ссыпалі ў клеці ў засекі, бочкі, плеценыя з саломы каробкі.

Традыцыйнымі прыладамі апрацоўкі зерня з'яўляліся жорны, ручныя і нажныя ступы, вадзяныя і ветраныя млыны. На тэрыторыі Петрыкаўскага раёна бытавалі ручныя каменныя жорны і жорны з драўлянымі калодкамі, на рабочыя плоскасці якіх былі набіты асколкі чыгуна. Таўклі зерне ў ручных ці нажных ступах. Рабілі іх звычайна з яловай калоды, у якой выпальвалі заглыбленне, затым павялічвалі яго да неабходных памераў цяслой і долатам. Таўкачы склюдавалі сякерай, затым апрацоўвалі нажом. Пазней крупы рабілі на спецыяльных «крупарушках».

Промыслы і рамёствы

Петрыкаўшчына — раён з традыцыйна развітай прамысловай дзейнасцю насельніцтва. Тут здаўна быў развіты сплаўны промысел, плытагонства, бурлацтва, якімі займаліся сяляне і бяднейшыя жыхары Петрыкава. Багатую шматвяковую гісторыю маюць таксама дрэваапрацоўчыя промыслы і рамёствы. Сяляне займаліся імі звычайна ў асенне-зімні перыяд.

Найбольш складаным рамяством, якое патрабуе высокай кваліфікацыі, з'яўляецца сталярнае. Вясковыя сталяры па-майстэрску выраблялі мэблю — сталы, лаўкі, ложкі, канапы, куфры, шафы, ткацкія станы, пралкі, жорны, сельскагаспадарчыя прылады, аконныя рамы, аканіцы і г. д. Важным і неабходным лічылася таксама бандарнае рамяство. Займаліся ім восенню, зімой і вясной. У халодны час бондар працаваў у хаце, у цёплае — у сенях, клеці, хляве, пад павеццю. Выраб бандарных прадметаў уключаў некалькі стадый. Спачатку дрэва — дуб, сасну, ясень, ліпу распілоўвалі і калолі на розныя па велічыні «целяшы» (плахі), якія затым разбівалі на клёпкі. Клёпкі склюдавалі спецыяльнай падоўжанай сякерай і чысцілі стругам. Абручы склюдавалі з маладога дуба ці арэшніку, распарвалі ў лазні або ў «парні» і гнулі на калодцы, тонкія — проста на калене. Затым клёпкі і абручы высушвалі. Пасля гэтага прыступалі да вырабу бочкі, дзежкі, кубла, вядра, баклагі і г. д. Прадавалі бандарныя вырабы ў Петрыкаве і Тураве, на кірмашах на Ражство ў Дарашэвічах, на Вялікдзень у Галубіцы, на Міхайлу ў Ляскавічах.

Паўсюднае распаўсюджанне мела стальмашнае рамяство (выраб драбін, павозак, саней, калёс, дуг, палазоў). Ім у вольны ад сельскагаспадарчых работ час займаліся амаль у кожнай вёсцы па некалькі чалавек. Колы да вазоў рабілі з дуба або ясеня. Дрэва калолі на брускі, склюдавалі, чысцілі і закладвалі на суткі і болей у парню ці лазню. Распараныя брускі гнулі на калодзе (бабцы, гбале), закопанай у зямлю.

Для саней склюдавалі палазы з дуба, ясеня, клёна, вяза або бярозы.

На тэрыторыі раёна мела пашырэнне вытворчасць дзяўбанага посуду, прадметаў хатняга начыння, лодак. Матэрыялам для вырабу служыла бяроза, яблыня (лыжкі), ліпа (міскі, чашкі, начоўкі, вуллі, жлукты, ліпаўкі для мёду і г. д.), клён (грабяні), асіна (лапаты, ложкі, чаўны, камягі, карыты).

Для лодкі ці чаўна бралі патрэбнай даўжыні і таўшчыні калоду (балван),

прасякалі яе ў многіх месцах сякерай. У адтуліны ўбівалі колічкі (стараж-кі) і нутро калоды выдзёўбвалі цяслой. Затым яе распарвалі, пры дапамозе палак разгіналі краі і ўстаўлялі папярочнікі. Гатовую лодку са знешняга боку прасмальвалі.

Выраб лодак і вязанне сетак мелі распаўсюджанне ў вёсках уздоўж Прыпяці і Пцічы, дзе сяляне шырока займаліся рыбалоўным промыслам. У 30-я гады ў Петрыкаве існавала арцель «Сеткапляценне», у якой працавала 40 рабочых. Яны вязалі каля 1500 сетак у год. У в. Лучыцы жыў Тарас Сядзельскі, які выраблял скуру — сырыцу на гужы, вожкі, аброці, хамуты. Ён быў выдатным бондарам, гнуў дугі, плёў рыбалоўныя сеткі. Загінуў Тарас Аляксандравіч у 1943 г.

На тэрыторыі раёна з даўніх часоў было вядома пляценне з лазы, лучыны, саломы, бяросты. Плеценыя вырабы былі вельмі разнастайныя па сваім прызначэнні — «казуб», «кырчаг» — ёмістасць 1,5 м вышынёй і 1—1,5 м шырынёй з саломы і лазы для захавання збожжа, розныя кошыкі (карзіны), плеценыя з лазы «сявенькі», якія выкарыстоўваліся для пасеву збожжавых, люлькі і г. д.

Было шмат кузняў. Кузня — зрубны будынак без падлогі і столі, крыты дошкамі або дранкай. Вясковыя кавалі выраблялі металічныя прылады працы або асобныя часткі да іх, прадметы паўсядзённага побыту. Тут стаяў горан з паддувалам і мяхамі для паддуву, накавальня (кавадла) — жалезная масіўная падстаўка для коўкі, станок для падкоўвання коней, тачыла, нацягач — прыстасаванне для нацягвання шын на колы. Такая кузня існавала пасля вайны ў в. Капцэвічы, у якой працаваў каваль Юцэвіч. Ён сам паліў вугаль для кузнечнага горна і мог выкаваць практычна любую рэч сялянскага побыту.

У раёне здаўна былі развіты скураныя рамёствы. Петрыкаў славіўся вырабам ботаў і чаравікаў, якімі гандлявалі ў мястэчках і вёсках ад Пінска да Мазыра. Тэхналогія апрацоўкі скур для абутку ўключала наступныя асноўныя аперацыі: адмоку, заленне, мяздрэнне, галенне поўсці, дубленне, мягчэнне, аддзелачныя аперацыі (жыраванне, фарбоўку, глянцаванне).

У XIX — пачатку XX ст. шырокае распаўсюджанне меў выраб сырамятнай скуры (сырамяці), якая выкарыстоўвалася для конскай вупражы, вырабу скураных лапцей і раменных абор для іх, рамянёў для ўвязкі цапоў, пуг. На сырамяць ішла скура буйной рагатай жывёлы. Толькі на Петрыкаўшчыне да сярэдзіны XX ст. захоўваўся старажытны спосаб выдзелкі скур, калі іх замест квашэння і залення закопвалі ў гной на тры дні, дзе яны «пацелі». Пасля гэтага скура добры мяздрылася і ад яе адыходзіла шэрсць. У Снядзіне выдатна выраблялі скуру Яўхім Хамлюк і Васіль Чарняўскі.

Здаўна існаваў кушнерскі промысел. Матэрыялам для яго служылі пераважна аўчыны, хаця выраблялі скуры і пушных звяроў: лісіц, куніц, тхароў, выдраў. Да канца XIX ст. аўчыны не дубілі, таму яны былі белага колеру. У канцы XIX ст. пачалі ўжываць дубленне, што павышала трываласць і носку кажухоў. У пачатку XX ст. аўчыны пачалі фарбаваць у чорны і карычневы колеры. Да 70-х гг. у многіх вёсках раёна захаваўся традыцыйны, без дублення, метад вырабу аўчын. Так выраблял іх Мікіта Цярэшчанка ў в. Лучыцы, а Маісей Зуй у час вайны шыў з такіх аўчын кажухі партызанам.

Выраб скур для абутку быў больш характэрны для мяшчан, але з другой паловы XIX ст. пачаў распаўсюджвацца і на вёсках. Заказчыкамі скураных ботаў і чаравікаў спачатку былі больш заможныя сяляне. У пачатку XX ст. скураны абутак пачалі шыць і купляць сяляне, але абувалі яго толькі на святы. Шылі скураны абутак шаўцы, якіх у вёсках было па 2—3.

Валюшны промысел уключаў катанне сукна на світы, выраб валеных шапак і валёнак. Да сённяшняга часу дайшло толькі валенне (катанне) валёнак, якое працягвае існаваць у невялікіх памерах. Да вайны шмат валілі (білі) валёнкаў у Лучыцах, Снядзіне. Выраб валёнак падраздзяляецца на чатыры этапы: насцілка шэрсці, валенне, фармоўка і канчатковая аддзелка.

Воўну часалі трыма спосабамі: на грэбені, на машыне — «ваўначосцы» і разбівалі на «струне». Вядома было валенне сукна ў ступе, па шэрахаватай паверхні (в. Лучыцы) і разбіванне «струной» (в. Снядзін).

Ткацтва

Апрацоўка ільну, пянькі, а таксама воўны, прадзіва і ткацтва з'яўляліся найбольш пашыранымі і развітымі хатнімі рамеснымі заняткамі. Займаліся імі выключна жанчыны, якія выраблялі для патрэб сям'і ільняныя, суконныя і паўсуконныя тканіны.

Лён — далікатная сельскагаспадарчая культура, якая патрабавала ад селяніна вялікіх працоўных затрат і земляробчых навыкаў. З яго севам, вырошчваннем і апрацоўкай звязана мноства прымхаў, феналагічных прыкмет, абрадавых і магічных дзеянняў, фальклорных твораў, у якіх адлюстроўваецца багацце духоўнай культуры народа. Лён убіралі апошнім, у канцы жніўня — пачатку верасня. Рвалі (бралі) яго з карэннем, рассцілалі па полі для прасушкі, потым вязалі ў снапкі і ставілі ў копкі. Калі пры патрэсванні снапа семя «звінела», ільняныя галоўкі абівалі драўляным пранікам. Пасля абівання лён рассцілалі на льнішчы або лузе на некалькі тыдняў, пакуль пад уздзеяннем дажджу, туману і сонца валакно не пачынала лёгка аддзяляцца ад трасты. Часта з гэтай мэтай лён вымочвалі ў сажалках, азёрах або рэчках. Затым яго сушылі і церлі на церніцы (мялцы, мяліцы). На Петрыкаўшчыне яго церлі на гарызантальнай ці наклоннай церніцы, якая з боку ручкі абапіралася на слупок-ножку. Затым лён трапалі з дапамогай трапла — дошчачкі з вострымі краямі для аддзялення ад валакна кастрыцы і пянькі (патропак). Наступнай вытворчай аперацыяй па апрацоўцы ільну было часанне яго на лапатападобным грэбені, у выніку чаго атрымлівалі высакаякаснае валакно (кужаль) і абдзіркі (пачэссе), якія ішлі на выраб зрэбнага палатна. На гэтых жа прыладах апрацоўвалі і каноплі, якія выкарыстоўваліся на ўток пры тканні 4-нітовых настольнікаў і ручнікоў у традыцыйнай бела-шэрай каляровай гаме. Для вырабу зімніх тканін для жаночага паяснога адзення на ўток шырока выкарыстоўвалася пража з авечай воўны.

Прасці пачыналі звычайна глыбокай восенню, на Піліпаўскі пост, найбольш цёмную і сумную пару года з доўгімі халоднымі вечарамі. Мусіць, таму ў беларусаў паўсюдна была шырока распаўсюджана традыцыя сумеснага прадзіва. Збіраліся на попрадкі-вячоркі да гаспадароў, якія мелі прасторную хату, дзе былі дзеўкі на выданні, або за невялікую плату да адзінокай жанчыны. На попрадкі хадзілі дзяўчаты, якія аблягчалі гэту манатонную і працаёмкую работу песнямі, казкамі, рознымі гісторыямі, жартамі.

Пралі на веслападобных прасніцах з дашчатым днішчам, часта па-мастацку ўпрыгожаных разьбой. Такія прасніцы нярэдка дарылі мужы жонкам або хлопцы нявестам. Ніткі скручвалі на выструганае ці вытачанае на такарным станку верацяно або пралі на самапрадцы (калаўроце). Гатовую пражу змотвалі на гарызантальнае 2-крыжовае матавіла. Для размотвання нітак з маткоў існавала спецыяльнае аднакрыжовае матавіла (размотыч), вертыкальна замацаванае на падстаўцы.

Пры неабходнасці частку пражы адбельвалі або фарбавалі натуральнымі фарбавальнікамі, прыгатаванымі з адвараў і настояў кары, лісця, каранёў, шышак расліны. Чырвоны колер давалі корань дугавой марэны і мацярдушка, жоўты — крушыннік, альха, верас, бяроза, васількі, каноплі, яблыня; чорны атрымлівалі з адвару талакнянкі і бабоўніку[1].

Пасля каляд пачыналі ладзіць (снаваць) кросны і прыступалі да ткацтва. Для Петрыкаўшчыны быў характэрны рамны ткацкі стан (кросны, варштат), аснову якога складала прамавугольная рама, умацаваная на чатырох ножках. Асаблівасць яго складала тое, што навой з асновай знаходзіўся на станінах, а пражны навой мацаваўся на падстаўках і быў вышэй. Ніты мацаваліся на паднебніку. На кроснах выраблялі разнастайныя па якасці, прызначэнні і арнаментыцы тканіны. Паколькі прадзенне і ткацтва звычайна вялося на працягу восеньскіх і зімовых месяцаў, жанчыне даводзілася працаваць па 12—15 гадзін у суткі. Сялянка магла выткаць за зіму да 100 аршын палатна (аршын — 71,12 см)[2]. Палатно, якое прызначалася на жаночыя сарочкі, ткалі звычайна з кужэльных нітак і часта па рукавах і паліках упрыгожвалі пры дапамозе ператыкання (затыкання) чырвонымі ніткамі. Больш

---

[1] *Супинский А. К.* «Понева» и «вставка» в белорусской женской одежде//Советская этнография. 1932. № 2.

[2] *Шейн П. В.* Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края. Т. III. 1902.

складаны ўзор атрымлівалі бранай тэхнікай ткацтва «на дзве дошкі». Упрыгожаныя рукавы жаночых сарочак, на якіх папярочныя, гладка затканыя чырвоныя паскі чаргаваліся з белымі фонавымі, называліся «скразявымі». Вядомы этнограф М. Я. Нікіфароўскі пісаў: «На святочным адзенні паляшучак можна бачыць тканіну, выраб і апрацоўка якой могуць спрачацца з фабрычнымі, і не хочацца верыць, што яна зроблена таўстаскурымі пальцамі на грубым «кросінным ставу».

Значная ўвага ў ткацтве аддавалася ручнікам, якія акрамя свайго прамога прызначэння ігралі вялікую ролю ў вясельных і пахавальных абрадах, упрыгожванні хатняга інтэр'ера. Акрамя ператкання і вышыўкі яны звычайна ўпрыгожваліся вязанымі кручком ці плеценымі карункамі. Абрусы ткаліся звычайна ў чатыры ці ў восем нітоў у бела-шэрай каляровай гаме, клятчастым узорам (у шашкі). Яны сшываліся з двух полак ажурным швом (прошвай) або пасярэдзіне ўшывалася паласка карункаў.

Асобнае месца адводзілася вырабу посцілак і полагаў. Да пачатку XX ст. сярод посцілак пераважалі 4-нітовыя клятчастыя саржавага і жакардавага перапляцення, у якіх узор ствараўся каляровым утком па чорнай аснове. У якасці коўдры выкарыстоўвалася «дзяруга», вытканая «ў рады» 4-нітовай тэхнікай. У пачатку XX ст. пры ператканні і перабіранні пачалі выкарыстоўваць чырвоныя фабрычныя ніткі (бель, забалаць). У гэты час пачынаецца выцясненне самаробнага сялянскага адзення фабрычнымі вырабамі.

Старадаўняе традыцыйнае адзенне сялян, народны касцюм і ткацтва перасталі насіць дамінуючы характар у 30-х гадах XX ст. Аднак у час Айчыннай вайны і пасля яе ткацтва адрадзілася ў сваіх прасцейшых формах, пакуль прамысловасць не пачала забяспечваць сялян тканінамі і вопраткай. Калі патрэба ў даматканых тканінах адпала, народнае ткацтва набыло мастацкі напрамак і пачало развівацца як галіна народнай мастацкай творчасці. Асаблівых поспехаў ткачыхі Петрыкаўскага раёна дасягнулі ў 50—70-я гады ў вырабе дэкаратыўных тканін. Дэкор посцілак і дываноў складваўся на працягу першай паловы XX ст., што звязана з павышэннем іх ролі ў аздабленні інтэр'ера. Посцілкамі засцілалі ложкі і куфры, скарыстоўвалі ў якасці дывана. Яны набывалі яркі каларыт, у якім спалучаліся ад трох да дзесяці колераў, развівалася і ўскладнялася арнаментыка, мянялася сыравіна. Асноўным матэрыялам для ткання сучасных дываноў і посцілак з'яўляюцца белыя і чорныя льняныя, а таксама рознакаляровыя шарсцяныя, шаўковыя і сінтэтычныя ніткі.

Аб высокім мастацкім гусце і ткацкім майстэрстве ткачых Петрыкаўскага раёна сведчыць удзел іх у многіх рэспубліканскіх і міжнародных выставах, дзе посцілкі, дываны і дарожкі Ульяны Туравец з в. Лясковічы, Валянціны Лаворчык з в. Бобрыкі, Вольгі Загорац з в. Забродзе і многіх іншых былі адзначаны прэміямі, дыпломамі і граматамі.

Грамадскі і сямейны побыт

Традыцыйны сялянскі быт вызначаўся цыклічнасцю земляробчай працы і быў цалкам ёй падпарадкаваны. Уся гаспадарчая дзейнасць селяніна строга прыстасоўвалася да пэўных дат народнага сельскагаспадарчага календара і суправаджалася строгай сістэмай звычаяў, абрадаў, павер'яў.

Каляндарна-абрадавыя святы ўзніклі ў сівой мінуўшчыне, карані іх узыходзяць да магічных дзеянняў, накіраваных на тое, каб вызваць урадлівасць зямлі, рост хлябоў, прыбытак хатняй жывёлы. З прыняццем хрысціянства гэтыя святы істотна змяніліся і многія з іх прыстасаваліся да царкоўных свят, такіх, як Ражство, Вялікдзень, Сёмуха і інш.

Першым у гадавым крузе старажытных народных свят былі Каляды, якія пачыналіся з Ражства (24 снежня па ст. ст.) і цягнуліся да Вадохрышча

(7 студзеня). Каляды азначалі пачатак новага гаспадарчага года і асноўны магічны сэнс каляднай абраднасці звадзіўся да жадання забяспечыць добры ўраджай у наступаючым годзе і стварыць спрыяльныя ўмовы для павелічэння статка хатняй жывёлы. Гэта свята завяршала доўгі Піліпаўскі пост і праходзіла ў адносна спакойны для селяніна перыяд, калі асноўныя сельскагаспадарчыя работы былі закончаны. Да Каляд прыберагалі каўбасы, кумпякі, сыры. Самыя неабходныя гаспадарчыя справы рабілі днём, усе вечары лічыліся святымі. У гэты час моладзь ладзіла вячоркі з танцамі і гульнямі, якія цягнуліся амаль да раніцы.

Галоўным кампанентам каляднай абраднасці было хаджэнне са «звяздой», абход моладдзю двароў са святочна-велічальнымі песнямі і карнавальна-рытуальнымі гульнямі-паказамі (ваджэнне «казы», «мядзведзя», «жорава», «кабылы»). У сваіх песнях яны славілі гаспадароў і іх дзяцей, жадалі ім здароўя, усялякага дабрабыту. За гэта іх шчодра адорвалі хлебам, кавалкамі сала і каўбас, грашыма і г. д. Дзяўчаты варажылі, стараючыся пазнаць свой лёс і суджанага. Сталыя людзі пасля наведвання царквы хадзілі да сваякоў або прымалі гасцей у сябе.

Пасля Каляд на вячоркі ўжо не збіраліся. У хатах ладзілі кросны і ў Велікодны пост пачыналі ткаць, размяркоўваючы працу так, каб да Вялікадня саткаць усё, што было напрадзена.

Веснавы цыкл каляндарнай абраднасці пачынаўся з «гукання вясны». На Еўдакею (1 сакавіка ст. ст.), Соракі (9 сакавіка), Благавешчанне (25 сакавіка) групы дзяўчат з сонечных высокіх пагоркаў і стагоў пераклікаліся з хлопцамі кароткімі песнямі-вяснянкамі, у якіх клікалі вясну, наладжвалі вясёлыя ігрышчы, вадзілі карагоды.

Галоўным веснавым святам быў Вялікдзень. Пасля сямітыднёвага посту і цяжкай працы селянін зноў мог павесяліцца, з'ездзіць у госці ці на кірмаш, наведаць царкву. У Вялікдзень моладзь з валачобнымі песнямі абходзіла двары, вадзіла карагоды, гойдалася на арэлях, катала крашаныя яйкі.

На Сёмуху (Духа) сяляне ўпрыгожвалі хаты зялёнымі галінкамі ліставых парод дрэў, усцілалі падлогу аерам. На духаўскім тыдні дзяўчаты плялі вянкі з лугавых кветак і ішлі ў лес «завіваць» бярозкі. А праз тыдзень з песнямі ішлі развязваць вяршаліны звязаных дрэў («каб дрэва не праклінала»). Кожнае абрадавае дзеянне мела свой магічны сэнс, які з цягам часу забыўся і ў канцы XIX — пачатку XX ст. моладзь успрымала іх толькі як абавязковую ў гэты дзень традыцыю, забаву.

Аснову летняга цыкла каляндарнай абраднасці складала святкаванне Купалля, Пятрова і Ільліна дзён. Асаблівае ўрачыста было прынята святкаваць Купалле, якое прыходзіла на перыяд летняга сонцастаяння. Гэты дзень у беларусаў быў акружаны мноствам легенд, звычаяў, абрадаў і земляробчых павер'яў. Сутнасць гэтых легенд і павер'яў заключалася ў тым, што нібыта ў купальскую ноч ведзьмы, чэрці і іншыя злыя сілы маглі пашкодзіць чалавеку, хатняй жывёле, пасевам.

Каб ачысціцца і аберагчыся ад нячыстай сілы, ноччу перад Купаллем на ўзгорку раскладвалі вогнішча са старых венікаў (дзеркачоў), паламаных калёс і іншага друзу, палілі чучала ведзьмы і скакалі праз агонь. На досвітку качаліся ў расе. Дзяўчаты плялі з кветак і магічных траў вянкі і пускалі іх па рацэ, каб угадаць сваю долю; рвалі зубамі падарожнік, тады, па павер'і, ноччу павінен быў сасніцца будучы муж; уставалі на Купалле на досвітку («калі сонца грае»), і, ні з кім не гаворачы, беглі да плота і абхоплівалі яго рукамі. Лічылася, што калі абхваченыя колікі цотныя — дзяўчына пойдзе ў гэты год замуж. З гэтай жа мэтай купальскай раніцай беглі да суседкі ў хату і чакалі, што яна скажа. Калі першым словам было «ідзі» — быць вяселлю, калі «сядзь» — яшчэ год «сядзець у дзеўках» і г. д.

Пасля Пятра наступала пара сенакосу, а затым жніво, пачатак якога (зажынкі) таксама суправаджаліся мноствам павер'яў і магічных дзеянняў, а першы зжаты сноп урачыста ўстанаўліваўся на покуці пад абразамі. Восеньскі цыкл уключаў абрады ў дзень заканчэння жніва (дажынкі) і ўсіх палявых работ, святкаванне царкоўных свят — Спаса, І-й і ІІ-й Прачыстай, Узвіжання, Пакрова.

Такім чынам, абрадавы бок каляндарных свят заўсёды складаўся з нейкіх магічных дзеянняў, заклінанняў, ахвярапрынашэнняў, якія павінны былі, згодна народным вераванням, забяспечыць поспех у працы і аберагчы сям'ю і жывёлу ад заганы. Аднак ні адно свята не заканчвалася абрадамі. Пасля іх ішлі масавыя гулянні з адпаведнымі для кожнага свята песнямі, гульнямі, карагодамі, танцамі, у якіх кожны быў выканаўцам і гледачом папераменна.

Сямейны быт селяніна таксама вызначаўся традыцыяй. Калі сям'я была поўнай, яе галавой заўсёды быў мужчына. Ён прадстаўляў сям'ю на сельскім сходзе, быў распарадчыкам гаспадарчых работ і сямейнай касы. На руках гаспадыні былі ўсе хатнія работы: прыгатаванне ежы, догляд за дзецьмі і хатняй жывёлай, ткацтва і шыццё адзення на ўсіх членаў сям'і. Разам з тым яна была памочніцай мужа ў полі, на сенакосе і малацьбе. Усё гэта абумовіла яе амаль раўнапраўны ўдзел у вырашэнні ўсіх важных спраў сям'і.

Узаемаадносіны членаў сям'і рэгламентаваліся звычаёвым правам. Дзеці паважалі бацькоў, малодшыя слухаліся старэйшых, а тыя клапаціліся і аберагалі малодшых. Непаслушэнства і непадпарадкаванне бацькам рэзка асуджалася грамадскай думкай.

За стол садзіліся толькі пасля бацькі, які займаў самае пачэснае месца, на покуці. За ім з аднаго боку садзіўся бацька гаспадара, старэйшы сын і потым у строгай паслядоўнасці па старшынству ўсе прадстаўнікі мужчынскай паловы сям'і, з другога боку — жаночай. Гаспадыня ж садзілася з краю, так як ёй трэба было падаваць і ўбіраць са стала. Ніхто не меў права прыступіць да яды раней за гаспадара.

За вячэрай гаспадар звычайна размяркоўваў, каму якую работу рабіць на наступны дзень. Бацькавы распараджэнні з'яўляліся абавязковымі для дзецей, якіх з малых год прывучалі да працы. Ад бацькоў і старэйшых яны пераймалі працоўныя навыкі і ў 13—15 год як хлопчыкі, так і дзяўчынкі ўмелі рабіць усе асноўныя сялянскія работы.

У асенне-зімні перыяд мужчыны займаліся промысламі, возніцтвам, ганчарствам, высечкай лесу, рыбалоўствам і паляваннем. Жанчыны і дзяўчаты, пасля таго як выпальвалі печ, збіраліся да каго-небудзь з суседзяў на попрадкі. Тут жа гатавалі ежу, абедалі і пралі да вечара. Вечарам сталыя жанчыны ішлі дадому, а да дзяўчат завітвалі хлопцы з гармонікам ці скрыпкай і тады праца адкладвалася. Танцавалі польку, «Суботу», «Нарэчаньку», «Войру», «Каробачку», «Васадулю», «Кадрэль». Гулялі ў «Рэпіцу», «Матроса», «Заіньку», танцы змяняліся песнямі, гульнямі. Тут жа, у гаспадара, часта заставаліся начаваць. На падлогу клалі саламяныя маты, якія накрывалі дзяругамі, світамі, старой адзежай. Дзяўчаты і хлопцы спалі разам, і рэдка хто адважваўся пераступіць маральна-этычныя нормы... Нягледзячы на цяжкую працу, сяляне заўсёды давалі магчымасць моладзі «пагуляць», «нагуляцца». Дзяўчаты гадоў з 15 пачыналі хадзіць на вячоркі, прымаць удзел у святочных ігрышчах, абрадах і забавах моладзі.

Своеасаблівую і вельмі цікавую частку беларускай народнай культуры складалі гульні, якія падзяляліся на дзіцячыя, падлеткавыя, маладзёжныя і дарослыя. Гадоў да сямі дзяўчынкі і хлопчыкі гулялі разам: бегалі навыперадкі, куляліся з пагоркаў, гулялі ў хованкі, пяклі з гліны ці пяску «бліны» і рабілі «хаткі», з чурбачкоў і анучак — лялькі.

Пасля ўступлення ў шлюб маладыя — мужчыны і жанчыны ўжо не наведвалі вячоркі і гулянкі моладзі. Мужчыны часам мераліся спрытам і сілай (гнулі падковы, паднімалі цяжкія мяхі, ламалі тоўстыя палкі, бароліся і г. д), разгадвалі на пары загадкі. Пройгрышы пераводзілі на грошы, кварты гарэлкі.

Захавалася толькі малая частка народных гульняў спартыўнага характару (лапта, гарэлкі, чыжы). Гульні-паказы, страціўшы свой магічны сэнс, існуюць у асноўным толькі ў другасных, сцэнічных варыянтах у рэпертуары самадзейных фальклорных калектываў.

В. М. Бялявіна

РЫМШАВА ГАРА

(легенда)

У вёсцы Навасёлкі Капаткевіцкага раёна з пакалення ў пакаленне перадаецца паданне пра гордага і смелага хлопца Рымшу.

Было гэта яшчэ ў часы панщчыны. Злыя былі паны. Не людзі, а звяры. Асабліва лютаваў пан у маёнтку недалёка ад Навасёлак. І што толькі ён не тварыў. Страх як з сялян здзекаваўся. А сваіх мужыкоў і за людзей не лічыў.

Загадаў раз гэты пан, каб усе, у каго былі валы на продаж, прыводзілі іх толькі да яго, на панскі двор. Загадана — нічога не зробіш: у пана ўлада. І павялі сяляне да яго сваіх валоў. А пан выйдзе на ганак, паглядзіць і кажа:

— Што гэта ты прывёў, асёл? Гэта ж не вол, а казёл.

І плаціў, як за казла. А хто спрабаваў пярэчыць — таго пасылаў на стайню і даваў бізуноў.

Доўга мучыліся людзі з такім панам, доўга цярпелі, а паскардзіцца няма каму. Паны ж усюды тады сядзелі — і ў маёнтках, і ў судах.

Але знайшоўся нарэшце адзін чалавек, што адплаціў пану за ўсе людскія крыўды і слёзы. Быў гэта Рымша — прыгожы, горды хлопец. Прывёў ён раз на панскі двор вала прадаваць. Выйшаў пан на ганак і кажа:

— Што гэта ты прывёў, асёл? Гэта ж не вол, а казёл.

Схапіў тады Рымша здаравенную жардзіну і пытаецца:

— Што гэта, пан, бяроза ці лаза? Я ж табе прывёў вала, а не казла. — І давай пярэсціць пана жардзінай. Б'е і прыгаварвае: — Вось табе за тое, што ты з людзей здзекуешся. А калі ачуняеш, чакай мяне яшчэ ў госці.

Толькі на трэці дзень апрытомнеў пан. Пачалі шукаць Рымшу, а таго і след прастыў.

Не раз яшчэ прыходзіў Рымша да пана, не раз помсціў яму за людзей. І, кажуць, хаваўся ён на гары між Заполлем і Навасёлкамі. Да гары той цяжка было падступіцца. Наўкола — непраходныя балоты і хмызняк. Адзін толькі Рымша ведаў туды патаемную сцежку.

І дагэтуль стаіць тая гара. Людзі завуць яе Рымшавай.

З кнігі «Дрэва кахання».

Спынюся каля Рымшавай гары.
Здарожаны, прысяду пад сасною.
З мінулым пачынаю гаварыць,
Яно спрабуе гаварыць са мною.

Злажылі крылы сінія вятры
І цішыня на дыбках падступае.
Кастром заранак памяць не згарыць
За небакраем песеннага мая.

Урочышча Рымшава гара каля в. Навасёлкі. Старадаўняе гарадзішча

Адвечна чую кліч дрыгавіча
Над пусткамі балот з лазою ніцай.
Чужынцаў лёс — на вайстрыні мяча,
Спапелены кальчужнай бліскавіцай.

Квітнець Айчыне полымем садоў.
Жыве твая крылатая Пагоня...
Схіляюць галаву слупы вякоў,
І звон капыт агністагрывых коней...

Міхась Селех

ОТ МОЗЫРЯ ДО ТУРОВА

Мозырщина — часть западно-русского Полесья, охватывающего весь Мозырский уезд Минской губернии с принадлежащими ему старинными местечками, из которых многие некогда в древности были известными укрепленными городами, отмеченными в истории удельных западно-русских княжеств, татарских наездов и польского владычества. Таковы — Туров, Скригалов, Снядин, Давид-Городок и Петриков...

...По мере удаления парохода от Мозыря берега Припяти все более и более закрывались тенистыми кустарниками можжевельника и сосняка, постепенно сменявшимися густым лесом, превратившимся, наконец, в самые глухие, не тронутые рукою человека чащи гигантских, толстейших дубов, которые народ называет столетними. И действительно, дубы огромных размеров — трем человекам с трудом обхватишь; и все эти дубы стоят целыми семьями на высоких, постоянно перемежающихся горах, нередко окаймленных рыхлыми болотистыми топями; между тем берега Припяти все ниже и ниже становятся, так что при такой только низменности берегов понятен тот страшный разлив вод, которыми наполняются прибрежные лесные местности. Но вот, наконец, на самом близком расстоянии выглянуло местечко Петриков, разбросанное в живописном беспорядке на обрывистом берегу Припяти. Местечко расположено на высокой горе, все здания деревянные, и церковь и костел архитектуры незавидной. Петриков принадлежит владельцу князю Горскому-Ходкевичу, предку старинной литовской фамилии, последние представители которой считались виленскими каштелянами; тут есть торговая пристань для местных суден, торговля производится деревом и рогатым скотом, особенно во время ярмарок, которыми богато местечко. В Петрикове когда-то был укрепленный замок с бастионами и временным гарнизоном слуцкого князя Юрия Олельковича, знаменитого родоначальника древней западно-русской династии в Слуцком княжестве; Петриков составлял некогда поветовый городок слуцкого удела князей Олельковичей, а от них, по праву родства в женской линии, перешел к Ходкевичам. Пароход остановился в Петрикове на всю ночь для нагрузки кож, и я поспешил воспользоваться свободным временем, чтобы побродить по ближайшим лесам и курганам местечка. Это было под вечер, солнце клонилось к закату. Я обходил почти все ближайшие чащи дубов и пробирался к пристани, как вдруг поражен был в самом глухом месте леса страшным заревом; мне показалось — не пожар ли в местечке, но, подходя ближе к огню, увидел совсем другое. На высоком, почти квадратном кургане, — кто знает, не древнего ли какого-нибудь исторического происхождения, толпа поселян и поселянок кружилась, приплясывала и пела при пылавшем костре из хвороста и ветвей.

«Что такое у вас?» — спросил я одну поселянку.

«Купалу справляем», — наивно отвечала молодая девушка.

Купалу?.. Тут я вспомнил, что попал на народный праздник языческого происхождения, известный в великорусских деревнях под именем Иванова дня. В западно-русском краю этот день называется Купалой в память древнего языческого славяно-русского божества Купалы, покровителя цветов и плодов, от которого выродился в простонародье праздник, совершаемый накануне Иванова дня, 23 июня.

Посреди кургана прикреплен был в углублении длинный деревянный шест, весь обитый зеленью, на верхушке его привязано несколько венков из цветов и березовых ветвей. Этот шест изображает бога Купалу; его приносит обыкновенно молодая, красивая девушка, называемая по этому случаю купальницей. Купальница тоже вся покрыта с ног до головы зеленью и цветами, с венком на голове. Она обязана воткнуть в яму шест, а прочие подруги — вокруг шеста — на незначительном расстоянии от него (чтоб не сгорел прежде времени) набрасывают хворост, ветки и венки из свежих и сухих трав. Все это приготовляется до заката солнца. Как только скроется солнце, купальница с завязанными глазами садится в яму, хоровод девиц и парней кольцом кружится вокруг ямы и шеста с разными припевами. Между тем купальница без разбора вынимает из ямы венки и раздает их подругам. Если которой девице попадется венок из свежих цветов, это значит — быть ей счастливой и богатой замужем. Если же достанется венок из сухих трав — это значит, девица будет несчастна и бедна замужем. По окончании гаданий парни бросают солому и лесной хворост в яму и зажигают их, а чтоб иллюминация купальная продолжалась, — подбавляют сухих прутьев и листьев до тех пор, пока не угомонится праздничная пляшущая компания. К концу сгорает и самый шест...— С этим обрядом соединяются довольно забавные народные поверья. Думают, что купальная ночь полна необыкновенных происшествий; верят, будто в ту ночь веселится и пляшет весь свет... Главное веселье происходит на Лысой горе, где ведьмы справляют торжественный шабаш; на этот шабаш должны съехаться все ведьмы и подвластные им чаровницы и чаровники; оттого-то в купальную ночь не оставляют лошадей на пастбищах в полном убеждении, что какой-нибудь ведьмарь или колдун непременно уедет на самом лучшем коне. Мельники отправляются на лодках по реке и привораживают

рыб на зло рыбакам, которые в эту ночь получают какое-то особенное прозрение от необыкновенного отсвета на озерах. Этот отсвет будит уток и других речных птиц, которые весело перекликаются своим птичьим говором. Деревья пляшут и переходят с одного места на другое; разговаривают между собою посредством шума листьев и ветвей. Чтоб понимать этот разговор, нужно найти цветок папоротника и носить его в сапогах или в лаптях. С папоротником ищут кладов и уверены, что находят: остановка только за цветком...

П. Шпилевский. Мозырщина. 1859 г.

Асветніца, пісьменніца з Камаровіч

Эма Яленская - Дмахоўская (н. 29.2.1864 г. у в. Камаровічы) — асветніца, вядомая беларуская фалькларыстка і этнограф, польскамоўная пісьменніца і драматург. Разам з маці да 1890 г. жыла ў Камаровічах, затым пераехала ў Вільню, але ніколі не парывала сувязі з радзімай. Маці бачыла здольнасці Эмы і прыклала ўсе намаганні, каб яна змагла набыць веды за мяжой.

Яленская з юнацтва цікавілася грамадскімі, нацыянальна-вызваленчымі праблемамі, што наклала адбітак на ўсё жыццё. Пад уплывам Яна Карловіча і Зыгмунта Вольскага яна захапілася побытам і духоўнай культурай беларускага народа. Жыццёвы лад і вусная паэзія палескіх сялян былі тым вытокам, з якога пачалася фальклорна-этнаграфічная, літаратурная, палітыка-асветніцкая яе дзейнасць. Яленская запісала 11 сшыткаў народных песень, склала два рукапісныя зборнікі казак, якія ўключалі 62 творы і былі выдадзены пад назвай «Беларускі казачны эпас». Асноўнай этнаграфічнай працай Яленскай-Дмахоўскай з'яўляўся выдадзены ў 1891 г. у часопісе «Вісла» этнаграфічны нарыс «Вёска Камаровічы», у якім яна грунтоўна падала багатыя апісанні матэрыяльнай і духоўнай культуры палескіх сялян. Гэтаму быў прысвечаны і артыкул «У палескай вёсцы», які быў надрукаваны ў 1895 г. у французскім часопісе «Традыцыя». Там былі змешчаны таксама ў перакладзе на французскую мову 8 беларускіх песень.

Яленская-Дмахоўская займалася літаратурнай дзейнасцю. Яе прыцягвалі традыцыі Баляслава Пруса і Элізы Ажэшкі. Пакінула цэлы шэраг літаратурных і драматычных твораў. У 1897 г. за аповесць «Паненка» атрымала першую ўзнагароду на конкурсе імя Баляслава Пруса. У 1903 г. на конкурсе драматургіі імя Генрыка Сянкевіча была адзначана драма Яленскай-Дмахоўскай «Сын», якую ставілі ў тэатрах Вільні і Лодзі. Ёю былі напісаны кнігі «Матка», «Двор у Галінішках», «Ад кахання», зборнік навэл «Бацяны», п'есы «Крыўда» і «Хвіля».

Яленская-Дмахоўская шмат сіл аддавала грамадскай і асветніцкай дзейнасці. Яна стварала рухомыя бібліятэкі, арганізоўвала школы і сама выкладала ў іх, дапамагала настаўнікам маральна і матэрыяльна. Праводзіла навучанне народных настаўнікаў, клапацілася аб рыштунку для навакольных школ. Рэдагавала часопіс, з-за зместу сваіх артыкулаў неаднаразова трапляла ў канфлікты з цэнзурай і паліцыяй. Выданне часопіса закончылася яго закрыццём і працяглым палітычным судовым працэсам. Яленская-Дмахоўская ў 1911 г. была прыгаворана да двухмесячнага турэмнага зняволення.

У час нямецкай акупацыі Эма Яленская-Дмахоўская была звязана з так званым Адукацыйным камітэтам, з'яўлялася заснавальніцай і прэзідэнтам Патрыятычнага саюзу полек.

Памерла Эма Яленская-Дмахоўская 24 кастрычніка 1919 г.

М. К. Багадзяж

Прыляцела ластаўка — чэ-чэ-чэ,
Села ў оконца, шчабеча:
— Скажу, табе, Марыська, я весці,
Ужо твой Ясенька на дварэ
Пытаецца ў ойчанька пра цябе.
Яшчэ з коніка не ссядаў,
Ужо свёкратку паклон даў:
— Чы дома дзеванька Марыся-душа,

Яна для мяне адна хараша.
Сем вёсак у тыдзень аб'ездзіў,
Да так ні адной ні злюбіў,
Як тваю дочаньку Марысеньку
У том касцёлку ў ляску.
Яе чорныя вочы, белае ліцо,
З валашачкі вянок,
Жоўты паясок.
Не разлучыць са мной яе ніхто,
Як жоўты пясок.

Запісана ў Грабаўскай вол.
Мазырскага пав.

...На Брестско-Брянской железной дороге, построенной в 1886 г., находится ст. Копцевичи, грузящая до 350 тыс. пуд. лесных грузов. Верстах в 13 к ю.-з. от Копцевич на р. Припять лежит с. Дорошевичи. Имение Дорошевичи, как и лежащее к востоку от него с. Снядинь, некогда принадлежало иезуитам, а с конца XVIII ст. — Кеневичам. Здесь сохранился архив и много художественных произведений. На р. Припять в Дорошевичах есть пристань, но особенного значения она не имеет...

В 33 в. за Копцевичами на Брестско-Брянской железной дороге находится ст. Птичь при одноименной реке, грузящая до 750 тыс. пуд. лесных и отчасти хлебных грузов. К северу от ст. Птичь верстах в 15 расположено на р. Птичь довольно крупное местечко Копаткевичи, или Копатковичи, в котором есть паромная переправа и водяная мельница. В прежнее время Копаткевичи были королевским имуществом, а потом были отданы на ленное владение Еленских. Здесь есть православная Покровская церковь, построенная прихожанами, а раньше был и деревянный католический костел, построенный помещиком Еленским в 1796 г. В 1863 г. Копаткевичи были секвестированы, а в 1869 г. пожалованы генералу Цилову. Выше м. Копаткевичи, по направлению к северу, невдалеке от р. Птичь, лежат на битой дороге деревни Заречка, Копцевичи, Лучицы и некоторые другие. Копцевичи и Лучицы служат весной временными пристанями, с которых отправляются лес и другие лесные материалы...

В Мозырском уезде бондарный промысел существует в вол. Копаткевичской... Больше всего занимаются кустари изделием сох, а также борон, лопат и разных принадлежностей для обработки полей в ... Копаткевичской вол. Плотники широко встречаются в Минской губернии в Мозырском уезде, в вол. Копаткевичской.

В 20 верстах к востоку от Дорошевич вниз по Припяти... древнее местечко Петриков. По преданию, оно получило название от имени своего основателя. Надо полагать, что Петриков перешел во власть кн. Олельковичей не ранее конца XV в. В Петрикове существовала крепость, построенная князем Юрием Олельковичем. В 1572 г. местечко досталось в удел Александру, сыну Юрия, прославившегося победой над татарами под Руткой, а в XVII в. перешло по женской линии к гр. Ходкевичам. Петриковская крепость просуществовала недолго: в 1535 г. во время войны в. кн. Василия IV с Сигизмундом войсками под предводительством кн. Овчины-Телепнева-Оболенского она была уничтожена; позже еще дважды казаки под предводительством Наливайки разоряли Петриков — в 1595—1596 гг. и в 1776 г. Ходкевичи исхлопотали себе привилей у короля Станислава-Августа, на основании которого и в настоящее время в Петрикове собираются большие ярмарки для продажи и покупки крупного рогатого скота, лошадей, рыбы и разного домашнего имущества — 20 июля и 1 октября. В Петрикове есть деревянный костел Благовещения, построенный в 1638 г. Криштофом Ходкевичем и женой его Софьей, две православные церкви, из которых одна — Воскресения, построена в 1846 г., а другая — приходская св. Николая, бывшая униатская, существует с 1772 г. В местечке имеется также сельская школа, становая квартира и еврейская синагога. Имение Ходкевичей включает 720 волок хорошей земли и много лугов, винокуренный завод и мельницы. Значительный доход местечку дает рыболовство. В Петрикове насчитывается 400 дворов и свыше 3000 жителей, которые занимаются главным образом сапожничеством; вообще они отличаются промышленным и предприимчивым характером; многие из них имеют свои берлины и возят на них лес, многие занимаются рыбной ловлей. Между жителями кроме евреев есть раскольники, которые переселились сюда во время Никона, патриарха московского. В Петрикове есть пристань на Припяти, на которой выгружаются пароходы, идущие снизу. Всех грузов, хлебных и лесных, отсюда отправляется до 100 тыс. пуд., а прибывает до 30 тыс. пуд.

Россия. Полное географическое описание нашего Отечества (Под ред. В. П. Семенова). 1905 г.

Камаровічы

Вёска знаходзіцца ў паўночна-ўсходняй частцы Мазырскага павета, у самой глыбі так званага Палесся, сярод пушчаў, пяскоў і балот. Узнікла гэтае пасяленне, відаць, калісьці яшчэ на тэрыторыі старадаўніх драгавічанаў, вельмі даўно, аб чым сведчаць і могілкі, якія год таму назад вывучаў прафесар Завітневіч з Кіева, і якія, паводле яго вызначэння, бяруць свой пачатак прыкладна з VIII або IX ст[1]. У XVI ст. Камаровічы ўваходзілі ў склад уладанняў князёў Алелькавічаў Слуцкіх, а пасля распадзення іх на дробныя часткі пераходзілі з рук у рукі, пакуль не даста-

[1] *Завитневич В. З.* Из археологической экскурсии в Припятское Полесье. Киев, 1890.

ліся ў пачатку XVIII ст. польскай шляхецкай сям'і, якая валодае гэтымі землямі і цяпер. У выніку розных змяненняў, асабліва ў выніку распараджэнняў уладальніка Камаровіч, даўнейшы выгляд і воблік вёскі змяніўся. Старыя людзі памятаюць, як Камаровічы былі адной доўгаю вуліцаю, пасярэдзіне якой быў панскі двор. Потым, відаць, калі людзей стала больш, вёска падзялілася на дзве часткі і абедзве адступілі ад двара, можа, дзеля таго, каб мець болей поля. Такім чынам, цяпер існуюць дзве асобныя вёскі: адна Камаровічы, а ў паўвярсце ад двара — там знаходзіцца дом праваслаўнага святара і некалькі хацін, заселеных колішнімі панскімі слугамі і іх нашчадкамі, — другая, Заполле, на большай адлегласці ад панскіх будынкаў і аддзеленая грэбелькаю, большая за Камаровічы. Там знаходзіцца «воласць», школа і дом фельчара са шпіталем. Паміж жыхарамі Заполля і Камаровіч няма ніякай розніцы ні ў мове, ні ў звычаях, людзі ладзяць паміж сабой, жывуць у прыязні і згодзе, разам прыходзяць на работу, жэняцца, не разбіраючы, хто з якой вёскі. Спытайце селяніна: «Адкуль ты?» Спакойна адкажа, чухаючы галаву: «А камаровіцкі, паночку», альбо: «Адкуль жа? З Заполля».

Камаровіцкая воласць даволі вялікая. У яе ўваходзяць 13 вёсак: Камаровічы, Заполле... Галоўчыцы, Філіпавічы, Ванюжыцы, Навасёлкі, Гурыны, Млынок, Бобрык, Фаставічы. Паколькі ўсе воласці ў імперыі і Заходніх губернях маюць самаўладдзе, выбіраюць «старшын», «сотнікаў» і г. д., у суседніх воласцях старшынёю прызначылі самага нядбайнага гаспадара, бо з такім заўсёды лягчэй дамовіцца, менш будзе пільнаваць за парадкам, больш людзі атрымаюць свабоды. У Камаровічах атрымалася наадварот: старшыня мужык даволі малады, інтэлігентны, былы салдат, суровы, але справядлівы. Лепшым довадам кемлівасці тутэйшых сялян з'яўляецца той факт, што выбіраюць яго ўжо ў чацвёрты раз... Да бліжэйшай станцыі Капцэвічы Гомель-ска-Пінскай чыгункі вёрст 35, да павятовага горада Мазыра больш 80 вёрст. Бліжэйшае мястэчка — бедныя, непрыглядныя Капаткевічы, вёрст 5 да яго, заселенае пераважна яўрэямі і некалькімі сем'ямі рамеснікаў-хрысціян. Там ёсць пошта, аптэка, нядаўна прыехаў лекар. Акрамя таго, была яшчэ каталіцкая парафія і пробаства, але ўжо некалькі год, як пробашч памёр і пасля яго смерці месца засталося свабодным, а касцёл перайшоў пад управу мазырскага дзяка.

Такім чынам, вёска Камаровічы, можна сказаць, знаходзіцца ў самым цэнтры глухамані. Сувязь са знешнім светам, акрамя валасной пошты, якая дастаўляе лісты і пісьмы 2 разы ў тыдзень, вельмі складаная. Дрэнныя дарогі, летам пяскі, а ўвосень і вясною непраходныя балоты ў вёсках і на грэблях з'яўляюцца яшчэ прычынаю таго, што жыхары жывуць самі сабою, адасоблена, па сваіх законах і не цікавяцца тым, што робіцца там недзе, па-за імі. У свядомасці паляшука, які нарадзіўся ў сваёй вёсцы, вырас у вузкім коле сваёй сям'і і суседзяў, пражыў сярод іх усё жыццё, астатні свет уяўляецца як нешта не зусім рэальнае, крыху нават казачнае, дзівоснае, і ў якое можа паверыць толькі наіўны чалавек. Нават з пункту гледжання водных шляхоў зносін, якімі так шырока карыстаюцца на Палессі, Камаровічы не могуць пахваліцца. У трох вярстах ад вёскі цячэ рака Арэса, якая ўпадае ў Пціч, але як водны шлях можа служыць толькі вясною, калі яе воды шырока разліваюцца і па ёй могуць ісці нават вялікія баркі. Летам месцамі яна амаль поўнасцю перасыхае і яе можна пераплыць і перайсці, абмінаючы віры і ямы. Цячэнне яе моцнае і хуткае, прыводзіла ў рух млыны, паўвека таму назад была тут паперня. Цяпер на беразе засталіся толькі сляды ад грэблі, рэшткі печаў ва ўрочышчы Рудня, дзе калісьці капалі жалезную руду.

Навакольныя балоты змяшчаюць вялікую колькасць жалезнай руды, выпальванне яе тут было галоўным промыслам. У Арэсы берагі нізкія, уздоўж іх цягнецца сасновы лес. Рэчышча даволі шырокае, з цікавымі паваротамі. Рачныя сажалкі, зліваючыся ў адну водную прастору, утвараюць пасярэдзіне рэчкі большыя або меншыя астравы, берагі пазарасталі магутнымі лазняка-мі і чаротам.

Вёска Камаровічы разбудавалася на пакатай раўніне. Па адзін бок цягнуцца роўнымі шнурамі сялянскія палі, па другі — вялікія плошчы забалочаных земляў.

Вёска Заполле амаль каля самага лесу, адным канцом кранаецца да яго і мае весялейшы выгляд. Мясцовасць гэта на Палессі наогул роўная, з балотамі, пакрытая рэдкім лесам, часта карлікавым, з пясчанымі палянкамі, на якіх акрамя дзядоў і бяссмертнікаў нічога не расце. Пры ўзыходзе і заходзе сонца паветра запаўняецца серабрыстым туманам, які ўздымаецца над балотамі і лугамі і засланяе неба... Тады чалавек адчувае сябе як бы адарваным ад усяго свету, выкінутым на бязлюдны востраў.

Палескія маёнткі адзначаюцца перш за ўсё вялікімі ўладаннямі... У даўнейшыя часы, пры паншчыне, гэта былі вялікія, багатыя памесці. Цяпер, пасля адмены прыгонніцкіх адносін, вялікія абшары зямель засталіся без дастатковай колькасці рабочых рук, лясы высечаны, не дагледжаны, пакінутыя былымі ўладальнікамі. Палескія маёнткі, бясспрэчна, маюць вялікую будучыню: багатая зямля, нягледзячы на невялікія ўраджаі, бясконцыя лугі, лясы — усё гэта пры добрай працы і капітале магло б прыносіць высокія працэнты. Малых маёнткаў адносна мала ў нашых краях. Тыя, якія ёсць, узніклі як маленькія фальваркі, дадзеныя былымі панамі сваім эканомам, лоўчым і г. д. за добрую службу. Новыя гаспадары за іх моцна трымаюцца. А вялікія маёнткі сапраўды вялікія. Не гаворачы ўжо пра такія магнацкія маёнткі, як Петрыкаўшчына Хадкевічаў, або ўладанні былых Радзівілаў, што належаць цяпер княжне Гогенлоэ, дзе ў звычайнага шляхціца больш 20 тыс. кв. дзесяцін.

Маёнтак Корчы, не ўлічваючы зямлі сваіх сялян, займае 1600 кв. дзесяцін. Суседзі заўсёды далёкія, вёска ад вёскі не блізка, край вельмі мала заселены. На поўдзень ад фальварка, які знаходзіцца больш-менш у цэнтры ўладанняў, праехаўшы 10 вёрст летняй дарогай, убачыце фальварак Галоўчыцы, а на поўнач, вёрст 12 — Бобрык... Вёскі тут добраўпарадкаваныя — Фаставічы, Хвастовічы. Далей ідуць багатыя ўладанні, якія засталіся яшчэ ад Радзівілаў, — Грабаў, Навасёлкі, Філіповічы, праз вёрст 15 — Ванюжыцы, уласнасць гаспадара з-пад Вільні; яшчэ чатыры мілі — і Лучыцы, што мяжуюць з Галоўчыцамі — даўняе ўладанне вядомага філантропа Напалеона Яленскага, цяпер купленае гаспадаром з-пад Масквы, Міхедавічам. Далей вёскі, якія не мяжуюць з Камаровічамі: Слабада, Ляскавічы, Капцэвічы, Чалюшчавічы, Дарашэвічы, Капаткевічы... Зносіны паміж вёскамі амаль адсутнічаюць. Яўрэі дапамагаюць падтрымліваць гэтыя сувязі: сярод вяскоўцаў ёсць людзі, якія за некалькі дзесяцігоддзяў не адлучаліся ад сваёй вёскі далей, як на пару вёрст. Цікаўнасць зусім не з'яўляецца рысай палешука, наадварот, ён моцна прывязваецца да сваіх родных вуглоў і неахвотна іх пакідае. Даволі рэдка выбіраюць сабе і жонку або мужа не ў сваёй вёсцы, а на ўсялякіх агульных зборах, калі даводзіцца сустракацца з жыхарамі суседніх аколіц і весак; іх узаемная непрыхільнасць заўважаецца ў жартах, кпінах і самім непрыйманні, супраціўленні і адрозненні сваіх ад чужых. Найбольш збіраецца людзей у Камаровічах пад час капання бульбы. У гэты час з навакольных і нават далёкіх вёсак на некалькі дзён прыбываюць на работу жанчыны і маладыя хлопцы. Збіраецца іх такім чынам да 300 работнікаў...

Эма Яленская-Дмахоўская, 1911 г.

Капаткевічы

Там, дзе Пціч робіць круты паварот на поўдзень, паміж лясоў і цяпер асушаных балот, раскінуўся гарадскі пасёлак Капаткевічы. Энцыклапедычныя даведнікі ўдакладняюць: за 35 км на паўночны ўсход ад Петрыкава, 63 км ад Мазыра, 179 км ад Гомеля і 18 км ад чыгуначнай станцыі Пціч на асфальтаванай дарозе Любань — Пціч, за 12 км ад бетоннай дарогі Калінкавічы — Брэст.

З даўніх часоў жывуць тут людзі: аруць, сеюць, даглядаюць жывёлу, ловяць рыбу... Старажылы Капаткевіч памятаюць старыя, па некалькі соцень гадоў ліпы, якімі была высаджана вуліца, што ішла ўздоўж Пцічы і вядома пад назвай Дамаха. Аб старажытнасці пасялення нагадвалі яшчэ ў канцы XIX ст. дзве групы курганаў. Адна з іх, да 15 насыпаў, знаходзілася каля балота ва ўрочышчы Гальца, за 2—3 вярсты на захад ад мястэчка, другая, з пяці курганаў, ва ўрочышчы Балотца. У 1889 г. тут праводзіў раскопкі вядомы беларускі археолаг, прафесар Кіеўскай духоўнай акадэміі У. Завітневіч. Ён раскапаў пяць курганаў у першай групе і два — у другой. Ва ўсіх былі знойдзены старажытныя пахаванні людзей.

Першае ўпамінанне пра Капаткевічы ў гістарычных дакументах сустракаецца ў актавых кнігах Мазырскага гарадскога суда. У іх прыведзены звесткі, што каралём Сігізмундам Аўгустам была пацверджана прывілея на сяло Капаткевічы, дадзеная ў 1568 г.

Што значыць назва пасёлка? У старажытных дакументах і ў літаратуры існуюць розныя формы гэтага найменння: Копаткевічы, Копатковічы, Копытковічы. Найбольш старажытнай з'яўляецца форма Капытковічы, г. зн. дзеці Капытка, ці Капыткі, затым гук ы асімілюваўся ў а — Капаткевічы (Копатковічы). Такім чынам, назва пасёлка звязана з патронімам Капыток ці Капытка.

У 1768 г. Капаткевічы аддадзены Рафаілу Яленскаму. У 1775 г. у адным з дакументаў падкрэслівалася, што Яленскія, «пакуль меч хопіць», павінны вечна валодаць Капаткевічамі разам з прылягаючымі землямі Касейска (Кашэвіч), Лучыц і Хойна (Хвойні). Была прызначана камісія для канчатковага вызначэння межаў уладанняў.

Пасля ўтварэння Мінскай губерніі (1795 г.) сяло называлася мястэчкам Капаткевічы, а побач узнікла вёска з такой самай назвай. У дакументах запісана: мястэчка і вёска Капаткевічы. Разам з вёскамі Івашкавічы (у дакуменце — Івашкевічы), Слабодка і Гарадзішча яны ўваходзілі ў склад маёнтка Капаткевічы Капаткевіцкай воласці Мазырскага павета. У 1861 г. памешчык Антон Паўлавіч Яленскі падаў на сялян маёнтка Капаткевічы ў суд за невыкананне імі інвентарных павіннасцей. 18 чэрвеня 1861 г. мінскі губернатар даносіў міністру ўнутраных спраў, што сяляне гэтага маёнтка, нягледзячы на ўгаворы міравога пасрэдніка, адмовіліся адбываць на карысць памешчыка павіннасці ў памерах, вызначаных інвентаром. Для навядзення парадку ў Капаткевічы была ўведзена 10-я рота Калужскага пяхотнага палка.

У 1863 г. успыхнула паўстанне пад кіраўніцтвам К. Каліноўскага. Непасрэдным кіраўніком паўстанцкай арганізацыі Міншчыны стаў Антон Яленскі, той самы, які не так даўно судзіўся з сялянамі. 1 чэрвеня 1863 г. царскія ўлады арыштавалі яго і ў 1865 г. асудзілі на 15 гадоў катаргі ў Сібір. Апошнія гады жыцця А. П. Яленскі правёў у Кракаве. А. П. Яленскі быў пазбаўлены права валодаць Капаткевічамі, якія перайшлі ў царскую казну.

У мястэчку было адкрыта народнае вучылішча, якое размяшчалася ў грамадскім доме. На ўтрыманне вучылішча адпускалася 175 руб. з дзяржаўнага казначэйства і 80 руб. ад сялянскай грамады. У 1878/79 навуч. годзе ў вучылішчы займаліся 34 хлопчыкі і 3 дзяўчынкі: лічылася, што дзяўчатам

навука не патрэбна, іх удзел — хатняя гаспадарка. Настаўніцай працавала Марыя Шалковіч.

У 1868 г. імператар Аляксандр II аддаў Капаткевічы ў якасці ўзнагароды генералу М. І. Цылаву, вядомаму аўтару брашуры пра Зігмунта Серакоўскага. Генерал здаваў маёнтак у арэнду. Акрамя зямельных угоддзяў у яго былі два вадзяныя млыны і тры карчмы, якія таксама здаваліся ў арэнду і прыносілі ўладальніку прыбытак 1286 руб. у год.

З 1867 г. капаткевіцкія сяляне пачалі выкупляць свае зямельныя надзелы. Выкуп зацягваўся на многія гады. Дакументы сведчаць, што сяляне мястэчка і вёскі Капаткевічы ў колькасці 249 душ мужчынскага полу (102 двары) выкупілі 1039 дзесяцін зямлі і павінны былі выплаціць 9361 руб. срэбрам на працягу 49 гадоў. Селянін Іван Логвінаў, а потым яго дачка П. І. Логвінава за 21 дзесяціну зямлі на працягу больш за 36 гадоў выплаціла 76 р. 33 к. Аднак не ўсе сяляне маглі гэта зрабіць.

Адмена прыгоннага права садзейнічала развіццю ў Капаткевічах саматужных промыслаў. У мястэчку з'явіліся бандары, краўцы, шорнікі, кавалі, узніклі прыватныя лаўкі і шынкі.

У дакументах пад 1693 г. упершыню ўпамінаецца Капаткевіцкая царква. У 1796 г. пры ўдзеле памешчыка Яленскага быў пабудаваны драўляны касцёл, які належаў да мазырска-рэчыцкага дэканата. На пачатку 80-х гадоў XIX ст. акрамя царквы і касцёла ў мястэчку мелася сінагога. Тут ужываліся разам людзі розных веравызнанняў: праваслаўнага, каталіцкага, іудзейскага. У мястэчку налічвалася 140 дамоў, у якіх жылі 1500 чалавек...

А. В. Солахаў

* * *

Хай іншым дорыць глобус
чужыя астравы.
Вязі мяне, аўтобус,
у край той баравы,
дзе Пціч,
дзе Капаткевічы
сумуюць над вадой.

Там дзед,
у лодцы седзячы,
вяслуе барадой.
Б'юць дрыжыкі па скуры —
характарам размяк! —
У лодцы той панура
рагаціша вядзьмак.

Сівы і барадаты —
як дзеду, мабыць, год, —
за раніцу пад хатай
скапыціў агарод.
Вязе казла дзед.
Страшыць.
Такі прысуд казлу:
«Не хочаш добрай пашы,
пацерабі лазу!»

Хоць праклінаюць жонкі
хібарку ля ракі,
крыкліваю гамонкай
заняты дзецюкі.

А выветрыць кішэні
вясёлы «Вецярок»,
упрошваюць калені
звaліцца ў чабарок.

А там і дню спачынак
калышуць чараты
і вывадак качыны
кульгае ад вады.

І гэтак пахнуць зёлкі,
плывуць, як ад ракі
па вуліцах пасёлка
рагоў маладзікі.

Над цёплай азярынай
перамяшаў туман
гаркавінку каліны,
вугельчыкаў дурман.

Такая вокал ціша!
Чуваць,
як нейкі птах
пяром дзяркатым піша
паэму
у кустах...

Генадзь Пашкоў

Кашэвічы

Кашэвічы — вёска ў Лучыцкім сельскім савеце, адна з найбольш старажытных у раёне. Непадалёку ад яе знаходзіцца ўрочышча Селішча — відавочна, старадаўняе паселішча. Старажылы расказваюць такое паданне. Мірнае жыццё людзей было парушана нападам

татар, яны бязлітасна забівалі ўсіх мужчын, жанчын, старых. Дзяцей вораг забіралі ў рабства. І праязджала па гэтых месцах жонка знатнага начальніка. Яна заўважыла дым над комінам адной з хат, спынілася. Жанчына паліла ў печы, дзіця бавілася побач. Чужынка паімкнулася забраць малое. Жанчына выхапіла чыгун з варам і лінула ў твар няпрошанай госці, схапіла дзіця і кінулася бегчы. Назаўтра ворагі спалілі вёску дашчэнту. Сяльчане пакінулі абжытыя мясціны, падаліся на поўдзень, дзе і заснавалі Касевічы (да сярэдзіны мінулага стагоддзя вёска называлася Касейск).

У другім паданні пра Селішча гаворыцца так: «Цяпер там ніхто не жыве, а калісьці жылі людзі, таму і называецца — Селішча... Калі ішлі шведы, там людзі акопваліся, шведы іх не чапалі. Аднойчы быў такі выпадак. Зайшоў у хату чужаземец і загадаў гаспадыні гатаваць абед. Яна нагрэла кіпню і выліла яго на ворага... Як і татары, шведы былі вельмі паганыя: паложаць на лаву малых дзяцей, прыкладуць дошкай і душаць усіх разам».

У «Літоўскай метрыцы» ўтрымліваецца «Справа Макара Марціновіча і Андрэя Каліты і іх жонак з Грычынаю аб межах памесця Касевіцкага» ад 4 лістапада 1561 г., у якой ідзе рэч аб раздзеле Касевіцкага памесця паміж М. Марціновічам і А. Калітой з з Ф. Грычынаю.

У канцы XVI ст. за кіламетр на поўдзень ад Кашэвіч нехта Яўсей пабудаваў хату. Пазней з'явілася яшчэ некалькі будынін. Назвалі вёску Яўсеевічы. На ўзгорку сярод векавых дубоў паміж Яўсеевічамі і Касевічамі ў 1642 г. пабудавана Успенская царква. Яна складаецца з квадратнага асноўнага і амаль роўнага з ім па плошчы гранёнага алтарнага зрубаў. У 1868 г. да асноўнага зруба прыбудавана званіца. Драўляны будынак царквы захаваўся да цяперашняга часу.

Дакумент ад 27 снежня 1762 г. сведчыць: «Па прывілеі Караля Аўгуста III судзілі Вілкамірскаму Рахаілу Яленскаму па праву атрымання ў спадчыну гр. Феліксу Яленскаму маёнтак Лучыцкі з вёскай Касейск...» Маёнтак Лучыцы і Касевічы па рэвізіі 27 снежня 1844 г. належалі Напалеону Феліксаваму Яленскаму. У маёнтку было 450 мужчын, 480 жанчын, лік работнікаў: мужчын 222, жанчын 238. Ворнай зямлі ў памешчыка: $333^{1}/_{3}$ дзесяціны, сенакосаў $333^{1}/_{3}$, пад лесам 2150. У сялян: на кожнага мужчыну рабочага пад сядзібу 1, ворнай 10. Для хат пабудоў лес даваць па неабходнасці. Прыгон два дні ў тыдзень. Іншыя дадатковыя павіннасці — па 6 дзён у год з кожнага двара. У 1886 г. вёска Касевічы налічвала 35 двароў, дзе пражывала 280 жыхароў. У 1870 г. пры ліквідацыі прыгоннага права памешчыцкія землі вакол в. Яўсеевічы былі канфіскаваны і прададзены сялянам.

Улетку 1890 г. па беразе р. Пціч за тры кіламетры ад вёскі ва ўрочышчы Набруснае іншаземныя купцы пабудавалі лесапільны завод, выраблялі шпулі і іншыя драўляныя дэталі для ткацкіх фабрык. Другі лесапільны завод працаваў каля самай вёскі. Насельніцтва Касейска кармілася дзякуючы заводам.

1 кастрычніка 1908 г. у Касейску адкрылася народнае вучылішча. Заняткі вяліся на рускай мове. Больш 40 хлопчыкаў і дзяўчынак вучыў настаўнік Аляксандр Паўлавіч Буйвал. У час першай сусветнай вайны ён быў прызваны ў армію, паранены ў баях. Вярнуўся і зноў настаўнічаў да 30-х гадоў, пакуль не трапіў пад колы сталінскай рэпрэсіўнай машыны.

У 1914 г. угоддзі вакол Касевіч, якія належалі землеўладальніку Пацёмкіну, а затым яго зяцю Васільсону, выйграў у карты былы падпаручнік Рыбкін. Ён жаніўся на беднай дзяўчыне з Касевіч Лукер'і, у якой было дванаццаць братоў і сясцёр. Пацёмкін пабудаваў дом, але жыў у ім нядоўга, незадоўга да рэвалюцыі прадаў яго і выехаў з сям'ёй у Польшчу.

Рыбкін забараніў сялянам карыстацца выганам для жывёлы. Вяскоўцы мелі сервітутнае права на прагон, але падпаручнік і слухаць не хацеў. Справа дайшла да сената. Суд прызнаў сервітутнае права за сялянамі. На судзе ў Мінску іх інтарэсы прадстаўляў Кірыл Іванавіч Чавус, жыхар Касевіч, найбольш адукаваны сярод сяльчан, ён закончыў Лучыцкае народнае вучылішча.

У Касевічах на пачатку дваццатага стагоддзя пражывала больш 700 чалавек. Акрамя лесапільных заводаў, працавалі паравы млын, крупадзёрка, маслабойня. У вёсцы была карчма і крама. Пасля рэвалюцыі заводы закрылі, млын, крупадзёрка і маслабойня працавалі да 1941 г. З 1917 г. в. Касевічы называюцца Кашэвічы.

У. М. Пугач

Міхедавічы

Першае ўпамінанне аб в. Міхедавічы ў актах рэвізіі выканання прывілея Вялікага князя літоўскага Казіміра IV аб праве ўласнікаў на зямлю адносіцца да 1447 г. Налічвалася ў вёсцы 14 жыхароў — 5 мужчын і 9 жанчын... На геаграфічнай карце 1560 г. міхедавіцкія землі, а таксама землі ў ваколіцах Бобрыка, Грабава, Капаткевіч аднесены да вялікакняжацкіх, Петрыкава, Кашэвіч, Колкаў, Багрымавіч — да шляхецкіх...

Адносна паходжання тапаніма Міхедавічы існуе наступная легенда.

Землі гэтыя належалі курыцкаму памешчыку Богуту. Плошчы пад ворыва ўвесь час пашыраліся, прыгонныя сялянне круглы год карчавалі лес. Аднаго хлопца, які працаваў у лесе, звалі Міхед Налецька. Богуту здалося, што той недастаткова шчыруе на рабоце, і аднойчы пачаставаў яго бізуном... Міхед, выбраўшы зручны момант, адпомсціў свайму крыўдзіцелю, збіў на горкі яблык і ўцёк.

Памешчык выліў злосць на бацьках Міхеда, выселіў іх на балоцістыя, непрыгодныя для жылля месцы. І калі людзі пыталіся — хто гэта жыве ў лесе, сярод балота, атрымлівалі адказ:

— Міхедавы... Родныя Міхеда.

К. І. Рыгораў

З гісторыі народнай адукацыі

Невялікі працэнт насельніцтва Петрыкаўшчыны ў мінулым стагоддзі быў пісьменны, нярэдка ва ўсёй вёсцы нельга было знайсці ніводнага «грамацея». Мясцовыя ўлады не былі зацікаўлены ў гэтым, палітыка царскага ўрада наогул не спрыяла развіццю адукацыі народа: дастаткова прыгадаць славуты ўказ міністра народнай адукацыі графа Уварава аб «кухарчыных дзецях», які на многія дзесяцігоддзі адсунуў назад культуру Расіі, неад'емнай часткай якой была Беларусь...

Пісьменнасць у народ несла галоўным чынам праваслаўная царква, у прыходах якой адкрываліся царкоўна-прыходскія школы, настаўнікамі былі першапачаткова святчэннікі і дзячкі. У лісце Петрыкаўскага святчэнніка Андрэя Байкоўскага на адрас Мінскай духоўнай Кансісторыі 2 студзеня 1852 г. адзначалася, што ўладальнікі маёнткаў «не толькі не садзейнічаюць адкрыццю вучылішчаў пры цэрквах, але стараюцца, каб такіх зусім не было, пра гэта ўтрымліваюць народ у цемнаце, вальней маглі б выкарыстоўваць яго на свае лішнія, незаконныя работы»...

Аналагічнае данясенне паступіла ад Мазырскага благачыннага пратаірэя Васіля Дашкевіча. Мінская духоўная Кансісторыя за подпісам Епіскапа Мінскага і Бабруйскага Міхаіла аб'явіла заўвагу «за неактыўнасць», патрабавала прыняць меры да арганізацыі пасялянскіх вучылішчаў і прапанавала выкарыстоўваць для гэтага свае памяшканні. У рапарце Мінскага і Тураўскага Епіскапа ўказвалася, што павятовыя чыноўнікі садзяць пад арышт старост, якія па закліку ўрада адкрылі царкоўна-прыходскія школы.

У 1863 г. у ведамасці для будаўніцтва ў першачарговым парадку дамоў для сельскіх вучылішчаў пры царкоўных прыходах Мазырскага павета пералічана 29 пасяленняў, у тым ліку Петрыкаўскі прыход. Адкрыты народныя вучылішчы ў м. Петрыкаў (настаўнік свяшчэннік Антон Бяляўскі), у м. Капаткевічы (настаўнік свяшчэннік Іаан Ждановіч), у с. Лучыцы (настаўнік Стэфан Антановіч), а таксама ў Макарычах. У інструкцыі для настаўнікаў указана, што ў народных вучылішчах выкладаюць закон божы, рускую мову — чытанне і пісьмо, славянскую мову — чытанне, арыфметыку і царкоўныя спевы. Там жа сказана: «Бесталковае завучванне не дапускаецца»...

У 1883 г. адкрыты Лясковіцкае народнае вучылішча (настаўнік Якаў Вяраксіч), Камаровіцкае (настаўніца Аляксандра Неўская), а таксама вучылішча ў Колках. У 1884 г. яго наведвала 30 хлопчыкаў і адна дзяўчынка, у 1885 г. — 28 хлапчукоў. У 1884 г. адкрылася змешаная аднакласная царкоўна-прыходская школа ў Грабаве. Яна размяшчалася ў царкоўным доме, навучалася 18 хлопчыкаў і 2 дзяўчынкі. Настаўніцай была дачка свяшчэнніка Вольга Шаркоўская. У 1885 г. у Кляса-ве пачала працаваць школа граматы (па хатах), дзе навучалася 10 хлопчыкаў і 2 дзяўчынкі, у 1888 г. у Навасёлках — змешаная аднакласная царкоўна-прыходская школа (ва ўласным доме). Вучылася ў ёй 30 хлопчыкаў і 4 дзяўчынкі. Настаўніцай была Марыя Загароўская. У 1889 г. адкрыты царкоўна-прыходскія школы ў вёсках Чалюшчавічы і Капцэвічы. На дзень праверкі 17 сакавіка 1886 г. інспектар народных вучылішчаў Пятроўскі засведчыў, што «Петрыкаўскае народнае вучылішча наведвае 26 вучняў. Вучылася адна дзяўчынка, але яна пакінула вучобу»... Наогул заканчваць вучобу даводзілася далёка не ўсім вучням.

Настаўніца Праскоўя Осіпаўна Жураўская адзначала: «Сталоў не хапае, тыя, што маюцца, нягодныя. На ўсё вучылішча адны лічыльнікі. На рамонт вучылішча ў год адпускаецца 12 рублёў»...

Из «Памятной книжки Минской дирекции народных училищ за 1891—1892 гг.»

Петриковское. Учащихся 41 мальчик, 4 девочки. Учитель Яков Трифонович Черник.
Лясковичское. Учащихся 31 мальчик и 11 девочек. Учитель Петр Петрович Копицкий.
Комаровичское. Учащихся 45 мальчиков и 1 девочка. Учитель Николай Иванович Юшков.
Копаткевичское. Учащихся 70 мальчиков и 7 девочек. Учительница Мария Дмитриевна Молкович.
Лучицкое. Учащихся 16 мальчиков и 3 девочки. Учитель Александр Казимирович Сержуптовский.

4 сакавіка 1907 г. дэпутаты ад мяшчан Петрыкаўскага таварыства сабраліся на сход. Ішла размова аб адкрыцці ў Петрыкаве вучылішча: «...акрамя аднаго народнага вучылішча, прызначанага толькі для сялянскіх дзяцей, іншых навучальных устаноў няма». Звяртаючыся ў Мазырскую ўездную ўправу з хадайніцтвам аб адкрыцці гарадскога вучылішча, яны бралі на сябе расходы «па найму памяшкання, за ацяпленне, асвятленне і ўтрыманне вартаўніка».

У гэтым годзе было адкрыта 4-класнае вучылішча. Настаўнікам быў Іосіф Лабоцкі. Заняткі вяліся ў двух наёмных дамах. Плата за навучанне дзіцяці ўстанаўлівалася ў памеры дзесяці рублёў. Заняткі вялі тры настаўнікі і свяшчэннік. Будаўніцтва памяшкання гарадскога вучылішча пачалося ў маі 1910 г., у жніўні 1912 г. закончана. Цэгла дастаўлялася з Кіева, жалеза — з завода Якаўлева ў Сібіры. Праз тры гады адбыўся першы выпуск 23 навучэнцаў вучылішча.

15 ліпеня 1897 г. мешчанін Л. Гутман напісаў прашэнне на імя Мінскага губернатара: «У м. Петрыкаве, дзе я маю ўласны дом, лік насельніцтва дасягае дзесяці тысяч, акрамя масы інтэлігентных землеўладальнікаў і служачых у іх асоб. Усё гэта насельніцтва адчувае

недахоп у кнігах для чытання і павінны, калі жадаюць, дабываць іх ва ўездным г. Мазыры, што звязана з вялікімі невыгодамі... У сувязі з гэтым маю чэсць прасіць, Ваша сіяцельства, дазволіць мне адкрыць у м. Петрыкаве бібліятэку»...

Губернатар адказаў Мазырскаму ўяднаму іспраўніку: «Пражываючы ў м. Петрыкаве мешчанін Ліпус Аронаў Гутман звярнуўся з просьбай аб выдачы яму дазволу на права адкрыцця бібліятэкі рускіх і яўрэйскіх кніг. Прадпісваю Вам аб'явіць Гутману пад распіску, якую праправадзіць у канцылярыю губернатара, што просьба яго не падлягае задавальненню».

У 1903 г. адкрыта Брынёўскае народнае вучылішча (настаўнік Сямён Фёдаравіч Пыж), у 1907 г.— Курыціцкае народнае вучылішча (настаўнік Аляксандр Сідарэнка), Чалюшчавіцкае (настаўнік Сямён Радзько).

У 1908 г. адкрыты аднакласныя народныя вучылішчы ў Конкавічах (настаўнік Андрэй Малец), у Міхедавічах (настаўніца Аляксандра Кабычкіна), у Млынку (настаўніца Яўгенія Мадзелеўская), Аголічах (настаўніца Лідзія Юцэвіч).

У 1909 г. адкрыта Петрыкаўскае аднакласнае народнае вучылішча (настаўнік Уладзімір Літвіновіч), Сялюціцкае (настаўнік Аляксандр Прышчэпчык), у 1910 г. Бобрыцкае (настаўнік Вікенцій Пыліла), Смятаніцкае (настаўнік Іван Баранцэвіч). У 1911 г. пачалі дзейнічаць Капцэвіцкае аднакласнае народнае вучылішча (настаўніца Наталля Пазняк) і Петрыкаўскае прыватнае аднакласнае жаночае вучылішча (гаспадыня Эстэр Крэмер).

У 1913 г. адкрыты Пціцкае чыгуначнае (настаўніца Марыя Зарэмба-Уладычынская) і Галоўчыцкае (настаўнік Андрэй Бобрык) аднакласныя народныя вучылішчы. У 1914 г. прыняло навучэнцаў трэцяе Петрыкаўскае аднакласнае народнае вучылішча (настаўніца Аляксандра Рачэўская). 4-класнае гарадское вучылішча ў снежні 1913 г. ператворана ў вышэйшае пачатковае.

Адукацыя шырокіх народных мас набывала ўсё большае развіццё. У Петрыкаве функцыянавала вышэйшае пачатковае і два аднакласныя народныя вучылішчы, на тэрыторыі сучаснага Петрыкаўскага раёна — 25 аднакласных народных вучылішчаў.

Шумеў, непакоіўся край...

Нялёгкім было становішча і ўмовы працы на прадпрыемствах і ў маёнтках памешчыкаў і прадпрымальнікаў, якія ўсё больш шырокімі тэмпамі ладзілі капіталістычныя ўмовы. На Брынёўскім вінакурным заводзе для рабочых устанаўлівалася 16 абавязкаў: «пазбягаць залішніх размоў», «захварэўшы рабочы атрымлівае палову падзённай платы на працягу не больш чатырох тыдняў...» Штрафы на лесапільных і вінакурных заводах Петрыкаўшчыны накладваліся за найменшую правінасць: «за адлучку з работы — 30 капеек, за дзёрзкасць, непаслухмянасць распараджальнікам — 50 капеек; калі штрафы, накладзеныя на аднаго рабочага, складуць дзённы заработак, рабочы можа быць неадкладна звольнены з завода». Рабочы дзень на Грабаўскім лесапільным заводзе працягваўся 13 гадзін — з 6 раніцы да 7 вечара з перапынкам на абед 1 гадзіну і другім паўгадзінным. Качагары паравых катлоў працавалі з 5 раніцы да паловы восьмай вечара. Надзвычай нездавальняючай была ахова працы. У в. Дарашэвічы на вінакурным заводзе ў чан з кіпнем упаў трохгадовы сын сялянкі Варвары Занкевіч Станіслаў... У 1911 г. Петрыкаўскі лекарскі ўчастак абслугоўваў насельніцтва пяці валасцей на адлегласці 75 вёрст. У ім працавала тры ўрачы і 9 фельчараў. З 31 580 чалавек, якія пражывалі на тэрыторыі ўчастка, хворых у тым годзе зарэгістравана 21 617. Найбольш распаўсюджанымі хваробамі былі адзёр, шкарлятына, малярыя, скурныя захворванні, якімі пакутавалі 2752 чалавекі.

...У архіўных дакументах знаходзяцца звесткі аб тым, што Пётр Сядзельнікаў з в. Капцэвічы 29 жніўня 1905 г. збіраў у лесе рабочых фанерна-лесапільнага завода, «выказваў прамовы і падстракаў да забастоўкі». Пры вобыску Сядзельнікава былі знойдзены лістоўкі з патрабаваннямі павялічыць заработную плату, паменшыць рабочы дзень і палепшыць бытавыя ўмовы рабочых. 30 лістапада 1905 г. Мазырскі павятовы спраўнік даносіў Мінскаму губернатару: «Селянін в. Камаровічы той жа воласці Мазырскага павета Аляксандр Абрамовіч разводзіць сярод сялян агітацыю: «Гасудар нам не патрэбны, ён павінен быць выбраны на тры гады, у нас павінна быць рэспубліка...»

У жніўні 1915 г. на адной з вуліц Капцэвіч некалькі жыхароў вялі размову аб вайне, прасілі, каб Бог дапамог гасудару перамагчы немцаў. У гэты час да іх падышоў селянін Канстанцін Казловіч і пачаў, як адзначаў мазырскі павятовы спраўнік Валюжаніч у сваёй пастанове, дзёрзка, зневажальна выказвацца ў адрас цара, імператрыцы і нашчадкаў. 30 лістапада павятовы спраўнік даносіў Мінскаму губернатару: «Казловіч, грубага і дзёрзкага характару, непісьменны... затрыманы, абвінавачаны і сяго чысла заключаны ў Мазырскую турму».

За такія ж выказванні на данясенні Капцэвіцкага сельскага старасты Івана Казловіча да адказнасці прыцягваўся лінейны вартаўнік ст. Капцэвічы Андрэй Налівайка...

РАПОРТ МОЗЫРСКОГО УЕЗДНОГО ИСПРАВНИКА МИНСКОМУ ГУБЕРНАТОРУ О ПОРУБКЕ ПОМЕЩИЦКОГО ЛЕСА КРЕСТЬЯНАМИ д. КОНКОВИЧИ И ПРИНЯТЫХ К НИМ МЕРАМ

Доношу Вашему Превосходительству, что 21 сентября 1914 г. крестьяне Петриковской волости скопом произвели порубку леса в им. Конковичи владельца ротмистра Петра Снитковского. О порубке управляющим имения Владиславом Ветеско 22 сентября было заявлено старшему уряднику 6 участка вверенного мне уезда Пашуку, который прибыл в д. Конковичи с двумя полицейскими стражниками 27 сентября и при содействии 4 лесных сторожей им. Конковичи приступил к розыску срубленного леса. Когда обыск производился во дворе крестьянина Федора Обибока, последний оказал сопротивление при отобрании найденного у него порубленного в им. Конковичи леса, а собравшаяся к дому Обибока толпа крестьян до 50 человек с кольями и топорами с угрозами по отношению урядника и лесной стражи криками поощряла Федора Обибока не отдавать отбираемый лесной материал, ввиду чего Обибок опрокинул воз, на который был частью наложен лес и согнал со двора волов с телегой. Когда урядник хотел задержать из толпы крестьянина Александра Омельченко, как возбудителя толпы к оказанию сопротивления полиции и как ратника ополчения, отправленного на сборный пункт в Мозырь, а между тем оказавшегося дома в деревне и кроме того подлежащего 3-месячному аресту по приговору суда, брат Александра Омельченко Иван Омельченко нанес уряднику удар сзади колом по голове с такой силой, что кол сломался, а урядник, потеряв сознание, свалился на землю, в это же время Александр Омельченко палкой нанес еще несколько ударов уряднику; оба стражника поспешили к упавшему уряднику, а возбужденная толпа с криками «бей их» начала наступать на полицейских стражников и лесников, вследствие чего последние произвели несколько выстрелов из револьверов, чем рассеяли толпу, после чего урядника Пашука в бессознательном состоянии положили на телегу и повезли в имение, где управляющим имения Владиславом Ветеско была оказана ему возможная медицинская помощь. От полученных ударов у урядника Пашука получилась сильная опухоль головы и пальцев рук.

Произведенным 4 октября Приставом 2-го стана дознанием выяснены следующие крестьяне, принимавшие участие в порубке леса и в оказании сопротивления уряднику при отобрании леса и в нанесении ему побоев: 1) Федор Иванов Жук, 2) Андрей и 3) Степан Алексеевы Грабко, 4) Федор и 5) Яков Николаевы Обибоки, 6) Михаил Григорьев Обибок, 7) Даниил Андреев Нестерчук, 8) Георгий Иванов Оскерко, 9) Василий Петров Нестерчук, 10) Иван Степанов Нестерчук, 11) Яков Федоров Обибок, 12) Александр и 13) Иван Ивановы Омельченки, 14) Николай Демьянов Обибок и 15) Степан Васильев Нестерчук, из них Андрей Грабко, Федор Жук, Федор Обибок и Александр Омельченко — ратники ополчения, призванные по сентябрьской мобилизации на службу и самовольно отлучившиеся со сборного пункта. Из числа поименованных лиц задержаны и заключены под стражу Александр и Иван Ивановы Омельченки и Георгий Иванов Оскерко, остальные скрываются, к розыску и задержанию их приняты меры...

За исправника *Чумаков*

ЦГИА, ф. 102, оп. 4, д. 40, лл. 25—26б.

1917

1941

ЧАС ТРЫВОГ І ВЫПРАБАВАННЯЎ

Восень 1917 г. прынесла на Петрыкаўшчыну шмат размоў і меркаванняў адносна палітычнай улады. У валасных цэнтрах па-ранейшаму функцыянавалі земскія ўправы, якія ажыццяўлялі ўладу на месцах. Яны праводзілі сходы галосных, дзе вырашаліся пытанні гаспадарчага жыцця, выконвалі ўказанні вышэйшых органаў улады. Кайзераўскія генералы не гублялі мары выйграць безнадзейную вайну, канца якой не было відаць. Перагаворы ў Брэсце паміж Германіяй і савецкай Расіяй па заключэнню мірнага дагавора былі сарваны, германскія войскі 18 лютага 1918 г. пачалі наступленне. Маладая Чырвоная Армія не змагла стрымаць ворага, немцы прасоўваліся ўглыб Беларусі шпаркімі тэмпамі. Ім супрацьстаяла 2-я армія, але сілы былі няроўныя, і да канца лютага Петрыкаўшчына была акупіравана нямецкімі войскамі. Яна ўвайшла ў склад «Украінскай дзяржавы» гетмана Скарападскага. На акупіраванай тэрыторыі немцы захавалі дзейнасць валасных земстваў, якім дазвалялася вырашаць пытанні ўнутранага жыцця насельніцтва: грамадскага парадку, гаспадарчай дзейнасці, адукацыі, аховы здароўя. Немцы і гайдамакі ўвялі на захопленай тэрыторыі жорсткі акупацыйны рэжым. Увечары забаранялася выходзіць з хат, паўсюдна рэквізавалася жывёла — каровы, коні, выграбаліся з засекаў збожжа, бульба.

У лістападзе 1918 г. у Германіі ўспыхнула рэвалюцыя. 13 лістапада Савецкі ўрад ануляваў Брэсцкі дагавор, германскія войскі пачалі пакідаць тэрыторыю Беларусі. 3-й брыгадзе са 151-м і 153-м палкамі 17-й стралковай дывізіі было загадана выйсці на рубеж Магілёў — Жлобін — Бабруйск і р. Бярэзіна. Чыгунка Рэчыца — Лунінец знаходзілася пад кантролем немцаў, дэмаркацыйная лінія прайшла ў 10 вярстах ад чыгункі.

Да сярэдзіны снежня была вызвалена значная частка Беларусі. На перагаворах у Гомелі, якія вёў Д. З. Мануільскі, было дамоўлена, што 17 снежня 1918 г. нашы войскі зоймуць лінію Калінкавічы — Мазыр — Лунінец, немцы застаюцца тут да таго часу, пакуль не з'явіцца для іх магчымасць выехаць. Але пад нажымам Петлюры немцы сарвалі гэтую дамоўленасць. Камандаванню 17-й дывізіі 9 студзеня быў аданы загад выйсці на рубеж Пінск — Лунінец — Мазыр — Рэчыца. У сярэдзіне студзеня 1919 г. Петрыкаўшчына поўнасцю была вызвалена ад нямецкіх захопнікаў.

Насіллю з боку акупантаў насельніцтва супрацьпаставіла ўзброеную барацьбу. У большасці выпадкаў гэта былі стыхійныя выступленні сялян, часта слаба ўзброеных. Выступленні сялян супраць немцаў і гайдамакаў адзначаліся ў м. Капаткевічы, у в. Пціч і Камаровічы. У мястэчку Капаткевічы партызаны пад кіраўніцтвам Іоны Кузьміча задоўга да выгнання з рэспублікі нямецка-гетманскіх войск вызвалілі мястэчка ад ворага і ўстанавілі ў воласці савецкую ўладу.

27 жніўня 1918 г. Савецкі ўрад падпісаў з Германіяй дадатковы дагавор, паводле якога яна згадзілася вывесці войскі з тэрыторыі Беларусі на ўсход ад р. Бярэзіны. 13 лістапада ВЦВК РСФСР анулюваў Брэсцкі мірны дагавор, і Чырвоная Армія перайшла ў наступленне. 2 снежня 1918 г. часці 151-га палка пачалі наступленне ў бок м. Капаткевічы.

Адразу пасля выгнання немцаў і гайдамакаў у валасных цэнтрах былі створаны часовыя органы савецкай улады — валасныя рэвалюцыйныя камітэты. У Лучыцах валрэўком узначаліў Анікей Нашук, у Грабаве — Максім Кебец, у Ляскавічах — Сцяпан Бамбіза, у Камаровічах — Лазар Назараў (яго намеснік Антон Баранаў адказаўся выконваць свае абавязкі і замест яго быў выбраны Шмуіл Ліўшыц).

Члены рэўкома выязджалі ў вёскі, збіралі сходы сялян, на якіх выбіраліся саветы сялянскіх дэпутатаў. Рэўкомы вялі падрыхтоўку да зямельнай рэформы, канфіскоўвалі памешчыцкія маёнткі, бралі на ўлік іх маёмасць. Каб пазбегнуць яе раскрадання, у былыя маёнткі прызначаліся ўпаўнаважаныя і вартаўнікі. Аднак яны часта не спраўляліся са сваімі задачамі. Маёнтак Гераніма Кеневіча ў Дарашэвічах разрабавалі сяляне. Барыс Пашук з в. Галубіца прывёз з маёнтка вялікае трумо. Яно не праходзіла ў дзверы, давялося паставіць люстру ў хлеў, дзе знаходзіўся бык. Той, убачыўшы сваё адлюстраванне, кінуўся на трумо і разбіў яго...

Рэгулярныя часці не заўсёды лічыліся з інтарэсамі сялян, без дазволу і ведама валасных рэўкомаў забіралі хлеб і фураж. Больш забяспечаныя маёнткі, напрыклад у Камаровічах, якія мелі харчовыя запасы, адпускалі іх па ўмераных цэнах бяднейшаму насельніцтву, сіротам, удовам, інвалідам, сем'ям палонных і чырвонаармейцаў.

Праводзілася нацыяналізацыя прадпрыемстваў — броварaў, дрэваапрацоўчых заводаў, млыноў. Нацыяналізаваўшы паравы млын, які належаў мясцоваму жыхару Шчурыку, Капаткевіцкі рэўком знізіў натураплату за памол зерня. Растаўшчыкі і больш заможныя сяляне плацілі рэўкомам так званую кантрыбуцыю — грошы, якія ішлі на аплату працы яго членаў, ахову здароўя, утрыманне школ. Рэўкомы размяшчаліся ў канфіскаваных, лепшых будынках, яны кіравалі ўсімі без выключэння сферамі жыцця на вёсцы.

Нягледзячы на цяжкае эканамічнае становішча, недахоп хлеба, сяляне Петрыкаўшчыны са спачуваннем адносіліся да харчовых праблем у гарадах Беларусі і Расіі. Насельніцтва Лучыцкай воласці правяло збор хлеба для рабочых Піцера і Масквы. З Капаткевіцкай воласці харчовая дапамога па рацэ Пціч і Прыпяць была адпраўлена ў Мазыр.

Дзеяннямі рэўкомаў былі не задаволены заможныя сяляне, яны вялі агітацыйную работу сярод насельніцтва з мэтай узняць яго на барацьбу супраць савецкай улады. Гэтаму садзейнічала неспакойная абстаноўка на фронце, наступленне польскіх войск. У сакавіку 1919 г. удалося ўзняць сялян і накіраваць іх супраць рэўкомаў у Капаткевічах і Лучыцах. У Капаткевічах яны захапілі будынак рэўкома і арыштавалі старшыню І. С. Кузьміча, членаў рэўкома К. Красоўскага і А. Пундзіка. У Лучыцкай воласці азвярэлы натоўп забіў старшыню рэўкома А. Г. Нашука. Аднак выступленне не атрымала падтрымкі сярод большай часткі насельніцтва, з дапамогай часцей Чырвонай Арміі яно было падаўлена, арганізатары арыштаваны і аддадзены пад суд ваеннага трыбунала.

У складаных умовах праходзіла пасяўная кампанія 1919 г. Не хапала насення, не ўсе беззямельныя і малазямельныя своечасова атрымалі зямлю. У Камаровічах толькі 6 ліпеня на валасным з'ездзе сельскіх саветаў была прынята пастанова аб раздачы ворыўных і сенакосных угоддзяў у маёнтках Камаровічы, Філіпавічы, Гарадзяцічы.

Рэўкомы многае зрабілі для арганізацыі школ, бясплатнага харчавання ў іх. Улічваючы вострую патрэбу ў педагагічных кадрах, Петрыкаўскі валвыканком хадайнічаў перад Мазырскім павятовым аддзелам адукацыі аб адкрыцці ў мястэчку педагагічных курсаў.

* * *

У лютым 1919 г. Беларусь зноў стала арэнай ваенных дзеянняў. Каля адзінаццаці польскіх дывізій распачалі наступленне дзвюма групамі на тэрыторыю рэспублікі. У канцы ліпеня яны прарвалі фронт і наблізіліся да Мінска, 8 жніўня авалодалі горадам. 28 жніўня часці Чырвонай Арміі спыніліся на рубяжы Старушкі — Брынёў — Хлупін, аднак стрымаць націск польскіх войск не ўдалося. 12 верасня

Камандны і палітычны склад 64-га стралковага палка ў Аляксандраўскіх казармах у Маскве перад адпраўкай на Заходні фронт восенню 1918 г. Сярод камандзіраў і камісараў многія з тых, хто вызначыліся ў баях супраць польскіх акупантаў на Петрыкаўшчыне: камандзір палка А. М. Новікаў, камісар У. А. Сулацкі, камандзіры рот У. М. Хоцінскі, П. А. Баранаў, І. В. Талбузін, І. К. Часнакоў, памочнік камандзіра палка А. П. Крумін, камандзіры батальёнаў І. С. Ляпанаў, П. П. Засецкі, К. А. Лаўдэнбах

чырвонаармейскія часці знаходзіліся на ўсходніх межах Петрыкаўшчыны, перайшоўшы ў контрнаступленне, занялі вёскі Валосавічы, Колкі, Сякерычы. Гэта быў поспех мясцовага значэння. Невялікі атрад чырвонаармейцаў у Хвойні выступіў супраць ворага. Бой быў няроўным, загінула 7 нашых байцоў. Іх пахавалі ў в. Кашэвічы. У гонар іх адна з вуліц вёскі названа вуліцай 7-і бальшавікоў.

Па-рознаму сустракалі палякаў петрыкаўчане. У Грабаўскай воласці, напрыклад, на іх ускладалі вялікія надзеі, спадзяючыся, што акупацыйныя ўлады дапамогуць атрымаць соль, мануфактуру і іншыя неабходныя тавары. Асноўная ж маса насельніцтва Петрыкаўшчыны была настроена да акупантаў варожа.

На захопленай тэрыторыі польскія інтэрвенты ўстанавілі жорсткі акупацыйны рэжым. У Капаткевічах у першы ж дзень яны расстралялі старшыню мясцовага валрэўкома Ваяводу і двух маракоў-балтыйцаў — Аркадзя Лазарчыка і Адама Цылько. Чырвонаармейцу Л. Оркіну азвярэлыя пілсудчыкі заганялі іголкі пад пазногці, ламалі ў дзвярах пальцы, пакуль не замучылі. Дорага абышлося панскае трумо Барысу Пашуку з Галубіцы. Палякі шомпаламі скрывавілі яму спіну, чалавек ледзь застаўся жывым. У в. Ванюжычы жаўнеры загадалі за кароткі тэрмін сабраць 700 пудоў аўса, потым — яшчэ 900. Схапілі Фёдара Кудраўца, а таксама старшыню вясковага камітэта беднаты Дзям'яна Кудраўца, клалі паміж пальцаў пяньку, змочаную ў газе, і падпальвалі. За час акупацыі яны расстралялі ў вёсцы сем чалавек.

Палякі гвалтавалі жанчын, адбіралі ў сялян хлеб, бульбу, адзенне, сена, калёсы, грошы, рэквізавалі коней, ка-

роў, свіней, авечак, курэй. У в. Клясаў нарабавалі 130 пудоў жыта, 250 пудоў бульбы, 300 пудоў сена, 15 пудоў сала, 5 пудоў масла, вывелі з сялянскіх двароў на свае патрэбы 2 коней, 20 кароў, 10 авечак. У заможнага жыхара в. Навасёлкі Стэфана Дубіны адабралі 2 коней, паўтары тысячы рублёў золатам. Усе страты жыхароў гэтай вёскі склалі каля 8 тысяч залатых рублёў.

Не спраўдзіліся надзеі сялян Грабаўскай воласці атрымаць ад палякаў тавары і прадукты. Па сцверджанні старшыні Грабаўскага рэўкома М. А. Гуткоўскага 16 жніўня 1920 г., «пацярпелі ў надзвычайнай меры гаспадаркі ўсяго насельніцтва. Расстраляны як праціўнік польскай улады селянін Барата, арыштаваны камуністы Макаравец, Тур і Уцэхоўскі, школьны работнік Прышчэпчык памёр у турме...» Старшыня Лучыцкага рэўкома М. І. Маставы пасля вызвалення ад палякаў адзначаў, што страты ад грабяжу каласальныя, вызначыць іх цяжка.

У час польскай акупацыі спалены 22 сялянскія двары ў Багрымавічах, 17 гаспадарак — у Рубчы, лесапільны завод у Капаткевіцкай воласці. Жаўнеры разбурылі лесапільны завод і фанерную фабрыку ў Капцэвічах, паравы млын у Брынёве, бровар у Лучыцкай воласці. У дакладзе Мазырскага павятовага аддзела сацыяльнага забеспячэння ў ліпені 1920 г. адзначалася: «Няма амаль чалавека, які не панёс бы страт ад палякаў... Што тычыцца вёскі, то там не пацярпеўшых таксама няма: дзікі разгул польскай шляхты на шляху адступлення ўсё знішчаў, разбураў ушчэнт...»

Расла незадаволенасць польскай уладай сярод мясцовага насельніцтва. З першых дзён акупацыі народ узнімаўся на барацьбу з ворагам. Газета «Звязда» 19 кастрычніка 1919 г. паведамляла, што на р. Пціч у кожнай вёсцы ёсць партызанскі атрад. У Колках не даваў спакою ворагам атрад Рыгора Грушко. У наколіцах Петрыкава паспяхова дзейнічаў партызанскі атрад 70-гадовага Васіля Ісакавіча Талаша, у якім налічвалася каля 300 чалавек. Партызаны В. І. Талаша нападалі на палякаў, вялі разведку аб размяшчэнні польскіх падраздзяленняў, усю інфармацыю перадавалі камандаванню Чырвонай Арміі. У Петрыкаве працавалі падпольныя групы Лаўрэна Злотнікава і Стэфана Міцкевіча, Пятра Шпака, Фамы Серашіна. У лодцы з двайным дном падпольшчыкі пад відам гандляроў журавінамі даставілі ў Пінск з Мазыра нелегальную літаратуру. Сувязь з Петрыкаўскай падпольнай арганізацыяй падтрымліваў з Мазыра М. Андрэеў.

У маёнтках Дарашэвічы і Брынёў на сродкі насельніцтва існавалі школы, дзе навучанне вялося на рускай мове. У архіве захавалася ведамасць на выдачу заработнай платы настаўнікам Лясковіцкай воласці. Настаўнікі Лясковіцкай школы В. Бамбіза, Дарашэвіцкай К. Пырх, Галубіцкай К. Сяўрук атрымалі па 3652 рублі, Вышалаўскай П. Яцкевіч, Турокскай М. Сінкевіч — 3412, Бакланскай М. Літвіновіч, Брынёўскай А. Куцях, Капцэвіцкай І. Атліванаў, школы пры фанернай фабрыцы Э. Шпілеўская — 1992 рублі. У некаторых вёсках адкрываліся польскія школы, якія фінансавалі акупацыйныя ўлады. Акупанты назаўсёды збіраліся панаваць на захопленай тэрыторыі. Аднак нядоўга глумілiся польскія заваёўнікі. 4—7 ліпеня 1920 г. войскі Заходняга фронту перайшлі ў наступленне і нанеслі моцныя ўдары па

К. К. Красоўскі

П. Р. Пашук

ворагу. Наступленне чырвонаармейцаў падтрымлівалі маракі Дняпроўскай флатыліі. 11 ліпеня Петрыкаў быў вызвалены ад палякаў. У аператыўнай зводцы Заходняга фронту 12 ліпеня 1920 г. паведамлялася: «У Мазырскім раёне нашы часці ў выніку цяжкага бою фарсіравалі р. Пціч і занялі м. Капаткевічы і ст. Пціч. Наступленне працягваецца...»

* * *

У першыя дні пасля вызвалення ў валасных цэнтрах ствараліся рэвалюцыйныя камітэты, якія прыступалі да выканання функцый органаў дзяржаўнай улады. У Петрыкаве валасны рэўком распараджэннем ваеннага камісара 510-га стралковага палка (старшыня Лаўрэнцій Мацкевіч, члены П. І. Лапета, Д. І. Кебец) быў створаны 12 ліпеня 1920 г. Тады ж ваенны камісар 170-й брыгады 57-й стралковай дывізіі аддаў распараджэнне аб арганізацыі валаснога рэўкома ў м. Капаткевічы (старшыня Ф. Р. Арыновіч, члены П. П. Красоўскі, Ц. С. Пігулеўскі, С. Б. Расоўскі). У в. Ляскавічы валасны рэўком (старшыня С. І. Туравец, члены Н. Ф. Бамбіза, С. Л. Бамбіза, Л. І. Буднік, З. А. Літаш) створаны 17 ліпеня. Камісар 510-га палка 31 ліпеня 1920 г. аднавіў рэўком у в. Грабаў (старшыня М. А. Гуткоўскі, члены С. К. Дзягцяр, М. Ц. Кебец, Кот, Т. Н. Навічэнка).

У Камаровіцкай воласці былы старшыня рэўкома Л. С. Назараў правёў у вёсках сходы сялян. Былі выбраны сельскія саветы, яны дэлегавалі на валасны з'езд 18 ліпеня 1920 г. сваіх прадстаўнікоў. З'езд абраў старшынёй рэўкома Л. С. Назарава, членамі Р. К. Гайдукевіча, А. М. Ермалінскага. Ініцыятарам стварэння Лучыцкага валрэўкома стаў Павел Мінчук. З'езд дэлегатаў сельскіх саветаў воласці адбыўся 18 ліпеня 1920 г., на ім старшынёй рэўкома быў выбраны Р. А. Ходзька, якога праз некалькі дзён змяніў М. І. Маставы, членамі рэўкома — С. П. Лабовіч, А. Ф. Есьмановіч, А. Содзель.

Пры валасных рэўкомах ствараліся аддзелы, якія па колькасці і па структуры былі неаднолькавыя. Пры Петрыкаўскім валрэўкоме мелася шэсць аддзелаў: кіравання, зямельны, ваенны, народнай адукацыі, харчавання і міліцыі. У складзе трох рэўкомаў знаходзілася па чатыры аддзелы: Грабаўскага і Камаровіцкага — кіравання, зямельны, харчавання і працы, Лучыцкага — кіравання, зямельны, народнай адукацыі і працы.

Рэўкомы арганізоўвалі ў вёсках сельскія саветы, нацыяналізавалі панскія маёнткі, прадпрыемствы, угоддзі і лясы, вялі ўлік працаздольнага насельніцтва, а таксама жывёлы, інвентару, дапамагалі сем'ям чырвонаармейцаў і бяднейшым сялянам, кантралявалі выкананне працоўнай і гужавой павіннасці, размяркоўвалі заданні па развёрстцы, забяспечвалі парадак. У маёнтках ствараліся батрацкія камітэты, якія бралі на ўлік панскую маёмасць, арганізоўвалі збор ураджаю. На іх базе з'явіліся першыя саўгасы. Найбольш высокі ўраджай у першы пасля вызвалення год быў атрыманы ў маёнтках Канстанцінава і Чалюшчавічы Капаткевіцкай воласці, дзе было сабрана адпаведна 254,5 і 131 капы жыта, 6 і 41 — ячменю, 8,5 і 50 коп аўса. Добры ўраджай сабралі і ў маёнтку Дуброва Лучыцкай воласці — 140 коп жыта, 66 — ячменю, 39,5 коп аўса [1 капа — 60 снапоў].

Наладжвалася работа брояараў у народных маёнтках Дуброва, Лучыцы, Канстанцінава, Чалюшчавічы, Дарашэвічы і інш. Былі пушчаны ў работу паравыя млыны ў маёнтках Канстанцінава Капаткевіцкай і Філіпавічы Камаровіцкай воласці. У Філіпавічах працавала таксама лесапілка, у маёнтку Гарынава Ляскавіцкай воласці — фанерны завод. Ішла падрыхтоўка да пуску дрэваапрацоўчых прадпрыемстваў у Петрыкаве, Філіпавічах, на ст. Капцэвічы і Пціч.

Праводзілася работа па рамонту дарог і аднаўленню мастоў. Разбураныя масты будавалі сапёрныя падраздзяленні чырвонаармейцаў. Валасныя рэўкомы па патрабаванню камандзіраў накіроўвалі на дапамогу ім неабходную колькасць людзей і падвод.

Цяжкім ярмом для насельніцтва валасцей была харчовая развёрстка. Для таго каб палепшыць харчаванне Чырвонай Арміі, гарадоў і прамысловых цэнтраў, у Мазырскім павеце з 24 жніўня да 1 верасня 1920 г. праводзіўся «тыдзень харчавання». Сялянам Грабаўскай воласці прадпісвалася здаць на ссыпныя пункты на ст. Капцэвічы і Пціч 200 пудоў жыта, Петрыкаўскай — 500 пудоў, Лучыцкай і Ляскавіцкай — па 1000 пудоў, Камаровіцкай і Капатке-

І. І. Лапета

А. В. Палупанаў

віцкай — па 1500 пудоў. У загадзе павятовай харчовай камісіі адзначалася, што «грамадзяне, якія будуць супрацьдзейнічаць правядзенню «харчовага тыдня», будуць арыштаваны, маёмасць іх канфіскавана». У верасні 1920 г. да кожнай воласці было даведзена цвёрдае заданне на пастаўку па развёрстцы жывёлы.

5 верасня 1920 г. Мазырскі павятовы ваенны камісар і начальнік мабілізацыйнага аддзела выдалі загад аб прызыве на тэрміновую ваенную службу грамадзян 1889—1900 гадоў нараджэння. Устанаўліваліся апошнія дні яўкі на зборны пункт Мазырскага павятовага ваенкамата прызыўнікоў: Капаткевіцкай і Лучыцкай валасцей — 10 верасня, Камаровіцкай, Петрыкаўскай і Ляскавіцкай — 12, Грабаўскай воласці — 14 верасня. «Грамадзяне, якія не з'явіліся ў вызначаны тэрмін,— гаварылася ў загадзе,— будуць лічыцца дэзерцірамі і аддадзены пад суд Рэўтрыбунала, маёмасць іх канфіскавана». Нягледзячы на строгае папярэджанне, тых, хто не хацеў служыць у Чырвонай Арміі, было многа. Гэтаму спрыяла тое, што з захаду набліжалася новая небяспека. З боку Пінска рухаліся атрады Станіслава Булак-Балаховіча, які ставіў мэту абараніць насельніцтва Беларусі ад дамаганняў Польшчы і Расіі, падняць сялянскі мяцеж на ўсёй Беларусі. 8 лістапада 1920 г. яны захапілі Петрыкаў, праз тры дні — усю тэрыторыю раёна. Валасныя рэўкомы, паштовыя аддзяленні спешна эвакуіраваліся. У Петрыкаве балахоўцы разграмілі будынак рэўкома, разрабавалі і спалілі магазіны, стварылі камітэт мясцовага самакіравання, забілі каля 50 чалавек. У вёсках нярэдкімі былі выпадкі рабавання сялян.

16—20 лістапада 1920 г. часці 16-й арміі Заходняга фронту разграмілі атрады Булак-Балаховіча, рэшткі якіх рассеяліся па лясах. У канцы лістапада 1920 г. усе валасныя рэўкомы Петрыкаўшчыны аднавілі сваю работу. Агенты чырвонаармейскіх часцей праводзілі рэквізіцыю прадуктаў харчавання і фуражу ў насельніцтва, не лічачыся з яго патрэбамі, многія сяляне былі кроўна пакрыўджаны сваёй уладай, на якую ўскладвалі такія вялікія надзеі...

А. В. Солахаў

ИЗ ПРОТОКОЛА ЗАСЕДАНИЯ ЛЯСКОВИЧСКОГО ВОЛОСТНОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА

1 февраля 1919 г.

Об удовлетворении хлебом из имения Судибор населения волости, крайне нуждающегося в хлебе...

Слушали доклад члена комитета Савошко о том, что при проверке имущества, взятого на учет в им. Судибор, им обнаружена молотьба (зерна), взятого на учет в им. Судибор представителем продовольственного отдела Мозырского уездного революционного комитета Мозолевским, из какового должна половина пойти для удовлетворения продовольствием населения м. Петрикова, а вторая половина — на прокормление советских войск, как это заявил ему Савошко, представитель продовольственного отдела Мозолевский. Для прокормления же населения волости из этого хлеба ничего не оставляется, тогда как масса населения волости крайне нуждается в хлебе: в д. Дорошевичи имеется 12 семейств с 63 душами населения без одного фунта хлеба, 25 семейств со 144 душами населения имеют только 43 пуда хлеба. Семейств же, у которых хватит хлеба до нового, имеется в деревне не более 3, у которых были бы остатки от годового потребления в дер. Дорошевичи семейств не имеется. В Дорошевичах имеется много семейств, у которых хватит хлеба не более чем на два месяца. В д. Баклань имеется на 208 душ всего насе-

ления только 69 пудов ржи, 2 пуда ячменя, 51 пуд гречихи и 303 пуда картофеля, как это видно из сведений, представленных сельским комитетом. В других деревнях население терпит не меньшую нужду в хлебе.

Постановили: просить продовольственный отдел, если не может быть оставлен весь хлеб для прокормления населения волости из им. Судибор, которого имеется 1500 пудов, хоть половину такового, дабы населению волости не пришлось умирать от голода...

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 103, оп. 1, л. 2, лл. 66—68.

Чырванела зорка над краем

1918 год пачынаўся цяжка і трывожна для савецкай краіны. Перамір'е з Германіяй у лютым было парушана, пачалося наступленне нямецкіх войск на Беларусь. У зводцы з тэатра баявых дзеянняў Наркамата па ваенных справах 27 лютага паведамлялася: «24 лютага ішлі баі з германа-ўкраінскімі бандамі ў раёне Калінкавіч. Савецкія войскі выбілі непрыяцеля з Калінкавіч, але ўвечары зноў адступілі. Чырвоная Армія расце, узбройваюцца сяляне»[1]...

З успамінаў І. Д. Лапета. «Немцы з'явіліся ў Петрыкаве ў канцы 1918 г. Разам з нямецкімі часцямі ваявалі ўкраінскія банды, якія стваралі свае «варты». Насельніцтва Петрыкава і воласці сустрэлі чужаземцаў варожа, асабліва франтавікі, якія вярнуліся з вайны. Хоць усе тры царквы, пяць сінагог і касцёл у Петрыкаве не былі зачынены, немцы і гайдамакі ўсяляк прыціскалі гараджан, рабавалі, гвалтавалі. Звычайнай з'явай стала біццё непакорных розгамі і шампаламі. Многія мясцовыя палякі, хоць і не адкрыта, дапамагалі акупантам, ліквідавалі органы савецкай улады, выдавалі актывістаў.

Варожасць мясцовага насельніцтва да акупантаў усё ўзрастала. Франтавікі пачалі арганізоўвацца да барацьбы. Найбольш актыўна выступалі і дзейнічалі Сямён Шпак, адзін з арганізатараў падпольнай групы, браты Пятро і Іван Лапета — кіраўнік баявога атрада, Іван Рудзько — будучы генерал Чырвонай Арміі, Дзмітрый Туравец, Фама Каленік, Якаў Яшчукоўскі, Трафім Каленік, Фядос Семечка. Рашуча і непрымірыма да ворагаў была настроена і моладзь. У маладзёжную арганізацыю — аснову будучай камсамольскай — уваходзілі Дзмітрый Лапета, Афанасій Шпак, Пятро Жарабцоў, Парфірый Занкевіч, Яфім Андрук, Пётр Кебец, Аляксандр Мейлах, Георгій Братко, Іван Дамброў. Устанаўлівалася сувязь з Мазыром, Туравам і Жыткавічамі, падпольшчыкі збіралі зброю і рыхтавалі партызанскі атрад. Зброю дастаўлялі ў Петрыкаў у лодках з двайным дном. У Капаткевічы зброю дастаўляў Іона Кузьміч... Петрыкаўскія партызаны нападалі на ворага не толькі каля мястэчка, але дапамагалі і Тураўскім патрыётам, калі там успыхнула паўстанне. Потым многія з іх пайшлі дабравольцамі ў 2-і Палескі Камуністычны полк, змагаліся каля Турава, Лунінца, Пінска»...

У снежні 1918 г. немцы пакідалі Палессе. Каб захаваць ваенную і дзяржаўную маёмасць, у Капаткевічах была створана каменданцкая каманда, у якую ўвайшлі мясцовыя жыхары — Міхаіл Губар з Грабава, Фядос Глушко з Бабуніч, Сяргей Дзянега з Залесся, Ілья Дубік з Аголіч, Раман і Кірыл Панцюкі, Емяльян Мазуркевіч, Антон Шляга, Міхаіл Туравец і многія іншыя. Каменданцкая каманда была баявой адзінкай Капаткевіцкага рэўкома, які быў створаны адразу пасля адыходу кайзераўскіх акупантаў. Рэўком быў створаны і на Капцэвіцкай фанернай фабрыцы братоў Кеневічаў. Прадстаўнікі яго Яўген Эртман і Вячаслаў Жаўняровіч атрымалі ад камандавання 2-га паўстанцкага палка 20 вінтовак і

[1] РДВА, ф. 1, воп. 1, с. 50, л. 109.

ўзброілі членаў рэўкома і каменданцкую каманду. Асаблівай актыўнасцю вызначаліся ў 1918—1919 гг. старшыня і сакратар камітэта беднаты в. Бабуні-чы Ф. Панцюк і М. Некрашэвіч, старшыня і сакратар сельскага камітэта в. Аголічы Максім і Іван Строкачы, старшыня сельскага камітэта в. Слабодка М. Кандрашонак, старшыня і сакратар камітэта рабочых Капцэвіцкай фанернай фабрыкі К. Валункоў і В. Федаровіч. 16 лютага 1919 г. яны былі залічаны ў 8-ю роту 2-га Палескага паўстанцкага палка.

Закрануў Петрыкаўшчыну і стракапытаўскі мяцеж. Супраць мяцежнікаў, якія імкнуліся прарваць на злучэнне з белапалякамі ў бок Калінкавіч і далей Петрыкава — Лунінца, былі кінуты значныя сілы Чырвонай Арміі. Іх стрымлівалі часці 1-й брыгады 17-й дывізіі. Камандзір 2-га батальёна Засецкі з штабам знаходзіўся на ст. Муляраўка, затым перабраўся ў Навасёлкі. Батальён ахоўваў Навасёлкаўскі стратэгічны мост праз Прыпяць. Мост даўжынёй 1 вярста 33 сажні (1,8 км) і шырынёй 12,8 м быў пабудаваны ў 1915 г. Ён меў разводную частку і перадмаставое ўмацаванне для яго абароны: 5 кулямётных пляцовак, 5 радоў дротавай агароджы даўжынёй 2800 крокаў, 20 рагатак. Другі мост даўжынёй паўвярсты быў пабудаваны каля в. Вялаўск.

Ц. І. Сарочык, старшыня Камаровіцкага савета рабочых і сялянскіх дэпутатаў на пачатку 20-х гадоў. Загінуў ад рук бандытаў у 1924 г.

З красавіка ў Капаткевічы прыбыла 2-я рота ў складзе каля 130 чалавек, з іх 10 камуністаў — для «падаўлення паўстання». Паступілі звесткі, што ў пяці кіламетрах ад Капаткевіч знаходзіцца атрад паўстаўшых. У «Журнале баявых данясенняў 64-га палка» ёсць запіс: «2 кулямёты і каманду ў 23 чалавекі накіраваць на ст. Пціч на ўціхамірванне паўстаўшых сялян м. Капаткевічы...»[1]. Хутчэй за ўсё, гэта была адна з груп стракапытаўцаў, якая хацела прарвацца ў Польшчу. У журнале адзначана, што каля Капаткевіч затрымана некалькі чалавек з 67-га (мяцежнага) палка...

16 красавіка 1919 г. начальнік 8-й стралковай дывізіі загадаў камандзіру інжынернага батальёна Халастову арганізаваць на Прыпяці ваенную флатылію, аб чым паведаміў тэлеграмай камандуючаму беларуска-літоўскай арміяй А. Снесараву. У састаў яе былі намечаны колавыя параходы «Ржышчаў», «Сокал», «Уюн», «Чацвёрты», шэсць маторных катэраў і адзінаццаць невялікіх суднаў.

23 мая ў сувязі з актывізацыяй палякаў у вярхоўях Пряпяці і пагрозай іх наступлення на Петрыкаў і Мазыр камандуючы Дняпроўскай флатыліяй А. В. Палупанаў прыняў рашэнне паслаць

[1] РДВА, ф. 3224, воп. 1, с. 60, л. 24.

на Прыпяць бронепараход «Адмірал» (камандзір П. Істрын) для разведкі і аказання падтрымкі часцям першай брыгады. У Петрыкаў прыбылі два параходы і бронепараход «Адмірал», узброеныя дзвюма 76-міліметровымі гарматамі і чатырма кулямётамі з камандай 40 чалавек. На другі дзень бронепараход і другія судны накіраваліся ў распараджэнне камандзіра 64-га стралковага палка на раз'езд Прыпяць. Польскія войскі да гэтага часу занялі Столін, ст. Гарынь. Петрыкаў стаў прыфрантавой зонай. Супраць першай брыгады 8-й стралковай дывізіі ў маі 1919 г. ваявалі 34-ы і 22-і польскія пяхотныя палкі, 250 рускіх афіцэраў белай гвардыі, дружына з мясцовых палякаў, чатыры эскадроны кавалерыі, рачная флатылія з шасці ўзброеных катэраў і пантонаў.

У ліпені абстаноўка на фронце ўскладнілася. Польскія легіянеры пачалі наступленне, занялі Давыд-Гарадок, адрэзалі ад асноўных сіл два нашы катэры і іх базу. 66-ы полк адышоў да Лезніцы, адступаў і 64-ы полк. 11 ліпеня палякі захапілі Тураў, гаспадарылі ў Лунінцы і Давыд-Гарадку. Над Петрыкавам навісла рэальная пагроза. З Кіева ў Петрыкаў прыбыў бронепараход «Даратэя». Па загаду камандуючага флатыліяй А. Палупанава быў пасланы таксама бранякатэр «К. Маркс», які сумесна з ротай 10-га пагранічнага палка стаў на ахову маста ў в. Навасёлкі.

26 ліпеня раніцай пачаліся баі за вызваленне Турава, да вечара старажытны горад быў поўнасцю ачышчаны ад захопнікаў. Палякі нанеслі значныя страты ад агню «Апалона» і бранякатэра № 3. У камандавання з'явілася ўпэўненасць у магчымасці канчатковага выгнання ворага з тэрыторыі рэспублікі, але гэтым планам з-за шэрагу прычын не суджана было ажыццявіцца.

Абарона ўчастка Дарашэвічы — Петрыкаў — Навасёлкі і мост каля Навасёлак была ўскладзена на 8-ю роту 10-га пагранпалка, якой камандаваў Д. Дубенскі. Каля Дарашэвіч 19 ліпеня двойчы

Р. Ю. Каленік

Р. П. Кебец

з'яўлялася варожая разведка. Асноўныя сілы роты знаходзіліся ў Навасёлках. З дапамогай старшыні Петрыкаўскага валвыканкома Пучынскага чырвонаармейцы сумесна з прадстаўнікамі Беларуска-Літоўскай рэспублікі ўдзельнічалі ў нарыхтоўцы прадуктаў для патрэб арміі. Для ўмацавання атрада рачных караблёў у Петрыкаў прыбыў бронепараход «Ветка» пад камандаваннем латыша А. Я. Зарынко. Са штаба 1-й брыгады 8-й дывізіі, які знаходзіўся ў Петрыкаве, быў аддадзены загад трымаць усе караблі ў раёне Турава, у непасрэднай блізкасці ад непрыяцеля. У гэты час напружаныя баі ішлі за Туравам, каля в. Альшаны і Мочулі. Нашы часці неслі вялікія страты, маральны дух байцоў падаў... У гэтых баях быў сур'ёзна пашкоджаны бронепараход «Трахтаміраў», пабудаваны ў 1912 г. як буксірны калёсны параход. На «Трахтаміраве» з восені 1919 г. служылі ўраджэнцы Петрыкава і в. Навасёлкі Рыгор Кебец, Антон Корж, Рыгор Каленік.

13 жніўня загадам заходняга фронту «старшым марскім начальнікам над усімі параходамі» быў прызначаны марак-балтыец Пётр Пашкін. Штаб 1-й брыгады размясціўся ў Капцэвічах. Па ўсіх напрамках вялася конная разведка. Польская разведка была заўважана за Жыткавічамі. Начальнік коннай разведкі 64-га палка Часнакоў дакладваў, што каля Капаткевіч разагнана шайка бандытаў...

18 жніўня для ўмацавання флатыліі з Мазыра ў Петрыкаў прыбыў параход «Ремесленник», ён замяніў гружаны зернем «Сокал». Рулявым на «Ремесленнике» быў ураджэнец Петрыкава Афанасій Ус.

Баявыя дзеянні перамясціліся на Петрыкаўшчыну. У штаб палка прыйшоў загад камбрыга Шапкіна адбыць на ст. Коржаўка і рухацца ў Петрыкаў, 3-й роце заняць пазіцыі ў в. Дарашэвічы, базіравацца ў панскім двары. Ад ст. Коржаўка правесці тэлефонную сувязь. Не даваць магчымасці ворагу пераправіцца на правы бераг Прыпяці і дапусціць яго рух на Мазыр. Камендантам м. Петрыкаў быў прызначаны Уласаў. Камандзір сапёрнай роты дакладваў, што з дапамогай мясцовага насельніцтва капаў акопы па лініі Старушкі — Вял. і Мал. Сялюцічы — Брынёў — Дарашэвічы.

У Петрыкаў на змену «Трахтаміраву» прыйшоў бронепараход «Бужын» з начальнікам флатыліі П. Пашкіным і камісарам А. Кульбергам, які асабліва вызначыўся ў баях на Петрыкаўшчыне восенню 1919 г., быў прадстаўлены да ордэна Чырвонага Сцяга. Разам з камандаваннем стралковага палка абмяркоўваўся план абароны горада. Сілы былі вельмі малыя: лінію абароны ад в. Хлупін каля Турава да в. Навасёлкі займала 4-я рота, у якой налічвалася 88 байцоў і 6 інструктараў, 9 кулямётчыкаў, адзін кулямёт; у в. Дарашэвічы — 3-я рота (92 байцы, 4 інструктары, 15 кулямётчыкаў, кулямёт); у Петрыкаве — штаб палка, сапёрная і каменданцкая каманды. Вельмі мала было боепрыпасаў, штабы рот запоўнены толькі напалову...

У пачатку верасня белапалякі актывізавалі свае дзеянні. 8 верасня яны атакавалі палкавую школу і прымусілі чырвонаармейцаў адступіць у Петрыкаў, затым, разам з 3-й ротай 64-га палка далей, да Навасёлак. Параходы «Бужын» і «Звязда» абстрэльвалі працiўніка, з нашага боку былі забітыя і параненыя. Памочнік палкавога ад'ютанта Грыгор'еў трапіў у палон, але яму ўдалося збегчы і вярнуцца ў полк з каштоўнымі звесткамі аб ворагу. Легіянеры, не вытрымаўшы артылерыйскага агню параходаў, пакінулі Петрыкаў. Камандзір брыгады ў сваім загадзе патрабаваў утрымліваць горад чаго б гэта ні каштавала — гэтая лінія абароны была асабліва важнай. Начальнік Прыпяцкай флатыліі П. І. Пашкін аб'явіў удзячнасць маракам «Бужына» і «Звязды». На рапарце камандзіра «Бужына» Д. Н. Малафеева ён напісаў: «Ганаруся «Бужынам» пад Петрыкавам. 10.9.1919 г. Пашкін».

Абарона чырвонаармейцаў была ўмацавана Кіеўскім асобным палком чыгуначнай аховы пад камандаваннем А. А. Арлова, добра ўзброеным і паўнакроўным. У ім налічвалася звыш 1000 чалавек, былі гарматы і кулямёты. Легіянеры вымушаны былі адступіць да Брынёва. Яны рабілі вылазкі і рэйды ў савецкі тыл, пераходзілі да партызанскіх метадаў вайны. Атрад байцоў Чырвонай Арміі пад камандаваннем І. І. Варфаламеева разграміў польскі ўланскі полк, у раёне в. Колкі былі знішчаны яго рэшткі. У Конкавічах банда дыверсантаў у колькасці 40 чалавек падпаліла стратэгічны мост праз Прыпяць. Параход «Звязда» быў у тыя дні заменены «Туравам». Настрой маракоў быў бадзёрым і баявым. Былі вы-

Камандуючы Прыпяцкай ваеннай флатыліяй П. І. Пашкін. 1919 г.

Камандуючы Дняпроўскай ваеннай флатыліяй у 1920 г. П. І. Смірноў

браны кантрольна-гаспадарчая і культурна-асветная камісіі, якія ўзначалілі ўраджэнцы гэтых месц Н. П. Аніш-чанка і І. А. Герасіменка. Маракі прынялі рэзалюцыю, у якой гаварылася: «Дайце нам снарады, абмундзіраванне, правізію, і мы будзем стаяць да апошняга. Прымусьце пяхоту зрушыць наперад, і мы будзем прабіваць дарогу да светлай будучыні». Настрой сухапутных чырвонаармейскіх часцей Петрыкаўскага баявога ўчастка быў не такім бадзёрым і ўпэўненым. І. П. Істрын даносіў камандаванню: «Настрой няважны... Байцы распранутыя і босыя, яны часта галодныя, і гэта прымушае іх адступаць... Праносіцца чутка, што ззаду іх вялікія сілы, і адразу пачынаецца адступленне». Начальнік баявога ўчастка камандзір батальёна Храмцоў накіраваўся быццам для агляду пазіцый і не вярнуўся. Як стала вядома потым, ён перабег да белапалякаў. Было меркаванне, што сілы легіянераў слабыя, і можна рашучым ударам адкінуць палякаў да Давыд-Гарадка. Але рэальнасць была другой. Часта падраздзяленні Чырвонай Арміі кідаліся наўцёк пры набліжэнні ворага. Нярэдкімі былі выпадкі дэзерцірства, панікі, пераходу ў стан ворага. На фоне агульных няўдач радасным выглядаў поспех 2-й роты 64-га палка, якая заняла в. Людзвіноў і ўстанавіла страчаную сувязь з 65-м палком. Фронт у тыя дні праходзіў па лініі: Вуглы — Ашква — Рудня — М. Нівы — Хвойня (65-ы полк, камандзір Іеўлеў), далей Капаткевічы — Муляраўка — Людзвіноў (66-ы полк, камандзір Лукс).

14 верасня «Тураў» вёў бой з белапалякамі каля Галубіцы і Дарашэвіч. Дыверсійны атрад ворага імкнуўся прарвацца ў абход Петрыкава да Навасёлак з мэтай узарваць стратэгічны мост. У гэты дзень каля х. Гараваха загінуў разведчык 4-й роты Леўшын. Варожы атрад абстраляны з парахода «Бужын», аперацыя была сарвана. Было відавочна, што белапалякі, атрымаўшы звесткі ад Храмцова аб настроі, узбраенні, сілах чырвонаармейцаў, будуць імкнуцца захапіць Петрыкаў. Сіл, якія маглі б супрацьстаяць ворагу, не хапала, не было гармат, часта не кожны баец узброены нават вінтоўкай, нярэдка яны выходзілі са строю з-за адсутнасці ружэйнага масла. Патронаў было па 20—30 штук на байца. На дапамогу 64-му палку спяшаўся 397-ы полк, якім камандаваў К. Р. Ляпеха. Па чыгунцы і на параходах па Прыпяці роты палка кіраваліся на лінію фронту. А пакуль у белапалякаў былі яўныя перавагі.

Раніца 17 верасня была туманнай, караблі з Прыпяці не маглі падтрымаць пяхоту. Легіянеры нечакана атакавалі пазіцыі чырвонаармейцаў і вымусілі іх адступіць з Петрыкава да Бялынавіч. Палякі захапілі таксама параход «Струмень». Страта Петрыкава ў другі раз за 10 дзён выклікала вялікую занепакоенасць у камандавання. Параход «Тураў» быў накіраваны ў разведку ўверх па Прыпяці. Ён падабраў адступіўшых з мястэчка савецкіх і партыйных работнікаў, абстраляў пазіцыі легіянераў, знішчыў агнявыя кропкі і без страт вярнуўся назад. Была сарвана пераправа праціўніка каля Петрыкава. У гэты дзень да чырвонаармейцаў перайшоў польскі салдат Юзэф Шатура, які перадаў важныя звесткі аб сілах і ўзбраенні белапалякаў. Рабілася ўсе захады, каб вярнуць Петрыкаў. На фронт прыбылі начальнік флатыліі П. І. Пашкін і камісар флатыліі А. М. Кульберг. Назапашваліся

П. Т. Семечка

С. Р. Грышкоў

сухапутныя сілы, у Бяланавічы прыбыў батальён 397-га палка. Вораг замацоўваўся ў Петрыкаве і спрабаваў захапіць новыя пазіцыі, але беспаспяхова. У 21 гадз. 19 верасня пачалася аперацыя па вызваленню Петрыкава. У раёне ст. Муляраўка арганізавана падманнае наступленне, каб адцягнуць увагу палякаў, асноўны ўдар наносіўся з боку в. Белка. Пяхота падтрымлівалася гарматным агнём з параходаў «Карл Лібкнехт», «Бужын», «Тураў». Аперацыю флатыліі ўзначаліў П. І. Пашкін. Белапалякі не вытрымалі трапнага агню гармат і кулямётаў і пакінулі свае пазіцыі. З сушы іх атакавалі чырвонаармейцы, з параходаў высаджаны дэсант. Петрыкаў зноў стаў савецкім. Са штаба акупантаў у Кащэвічах на дапамогу палякам спяшаліся дзве роты з гарматамі, але было позна.

Шмат бед паспелі нарабіць акупанты ў Петрыкаве за гэтыя дні. Яны расстрэльвалі камуністаў і савецкіх работнікаў. Так, каля сцяны Нікольскай царквы былі расстраляны жыхары Петрыкава, выдадзеныя свяшчэннікам Кіркевічам, бальшавік П. Т. Семечка, міліцыянер Т. Каленік і 9 партызан з Конкавіч. Да паўсмерці быў збіты А. С. Кебец. Многія былі выратаваны ад гібелі рашучым наступленнем Чырвонай Арміі і ўліліся ў яе рады — П. П. Занкевіч, Я. М. Андрук, П. А. Кебец, А. К. Мейлах, Г. П. Братко, І. Дамброў, Д. Д. Лапета, І. Д. Лапета і іншыя. Разведка ўстанавіла, што ў ваколіцах Петрыкава белапалякаў не відаць, яны не падыходзілі да Прыпяці і ў Вышалаве, Галубіцы, Дарашэвічах — баяліся агню артылерыі з бронепараходаў. Усе караблі 4-й брыгады Прыпяцкай ваеннай флатыліі былі накіраваны ў Гомель, на змену ім прыбывала 2-я брыгада флатыліі. Камісар парахода «Бужын» М. А. Лімончанка дакладваў у палітаддзел флатыліі: «Настрой маракоў баявы, хоць зусім няма абмундзіравання, не хапае харчоў... Насельніцтва добразычліва адносіцца да маракоў. Баяздольнасць парахода добрая. Сёння бамбардзіравалі польскі флот, даволі паспяхова»... Фронт устанавіўся па лініі Вуглы — Ашква — Майсееўка — М. Ніва — Хвойня — Чалюшчавічы — Курыцічы — Смятанічы — Петрыкаў — Майсеевічы — Убарцкая Рудня... У задачу войск уваходзіла актыўная абарона гэтага ўчастка фронту, прарывамі непакоіць непрыяцеля і не даваць яму замацавацца. Чакалася далейшае наступленне пры падтрымцы двух бронепаяздоў, укамплектаваных маракамі-балтыйцамі. Палякі абстрэльвалі пазіцыі нашых войск каля Петрыкава з гармат з боку Макарыч, спрабавалі атакаваць, але поспеху не дабіліся.

Баі ішлі і вакол вёсак Філіпавічы, Лучыцы. Палякі трымаліся да апошняга і не здавалі пазіцыі. Загінула нямала чырвонаармейцаў, у тым ліку палітработнікі Оссер, Палякоў, Мезжыл. Ішла змена часцей на Петрыкаўскім напрамку, пазіцыі займалі байцы 58-га палка. Белапалякі, якія рабавалі народ, здзекаваліся над людзьмі, не знаходзілі ніякай падтрымкі ў насельніцтва. Яны канцэнтравалі свае сілы для далейшага наступлення.

Цяжкім выдаўся дзень 1 кастрычніка. З аператыўнай зводкі 44-й дывізіі: «У 4 гадз. 500 чалавек пяхоты працоўніка з гарматамі і эскадронам кавалерыі павялі наступленне на Петрыкаў. Пасля цяжкага 2-гадзіннага бою палякі завалодалі мястэчкам. Мы страцілі каля 70 чалавек забітымі, параненымі і прапаўшымі без вестак. 58-ы полк змагаўся да апошняга патрона, і з-за адсутнасці боепрыпасаў вымушаны быў адысці да Вялаўска. Салдаты працоўніка, у асноўным палякі з Познані, п'яныя... Удалося зняць і адвесці да Скрыгалава бронепараходам «Трахтамераў» разводную частку моста каля Навасёлак».

Удзельнік таго бою Ф. І. Карвіга ўспамінаў, што прычынай паражэння ў многім было і тое, што камісар 3-га батальёна ўстроіў у тую ноч у Петрыкаве вечарынку для моладзі, а многія

жыхары мястэчка сімпатызавалі палякам і неадкладна паведамілі ім аб гэтым, ворагі выкарысталі зручны момант... Камандзір батальёна Арцёменка здолеў адвесці асноўныя сілы, але не далічыліся многіх. Загінуў і камандзір 7-й роты Аляксандраў, які толькі выскачыў з зямлянкі пры набліжэнні палякаў.

Меры, прынятыя для ліквідацыі прарыву белапалякаў, поспеху не прынеслі. Караблі флатыліі ў Конкавічах абстраляны артылерыяй праціўніка і адышлі да Балажэвіч. Войск было мала, разбіты ў Петрыкаве 3-і батальён адказаўся пераходзіць з Шастовіч да Балажэвіч. Камандаванне прыслала боепрыпасы, але патроны не падыходзілі да вінтовак...

Левы фланг 397-га палка палякі адкінулі да Пцічы, 5 кастрычніка была захоплена і станцыя Пціч. Толькі дзякуючы рашучым дзеянням маракоў параходаў «Гарачы» (былы «Трахтамірaў») і «Грамавы» («Карл Лібкнехт») праціўнік не змог рэалізаваць свае вялікія задумы. 8 кастрычніка палякі былі выбіты з Пцічы, а ўвечары таго ж дня зноў захапілі станцыю. Ад частай стральбы на «Гарачым» выскачыў з гнязда вал гарматы. Палякі спрабавалі ўзнавіць мост каля Навасёлак, але агнём з караблёў яго ўдалося падпаліць...

Баявыя дзеянні на тэрыторыі Петрыкаўшчыны працягваліся з пераменным поспехам да сакавіка 1920 г. Барацьба была цяжкай, часта няроўнай: у падраздзяленняў Чырвонай Арміі не хапала боепрыпасаў, медыкаментаў і харчоў, на караблях флатыліі часта не было паліва. Але маракі не давалі спакою непрыяцелю, абстрэльвалі яго пазіцыі ў Петрыкаве, ст. Пціч, Багрымавічах, Конкавічах. Нашым войскам супрацьстаялі моцныя, добра ўзброеныя польскія часці — уланскі і тры стралковыя палкі, кавалерыйская часць «Татарская язда», марскі батальён, узмоцненыя трыма бронепаяздамі. У сярэдзіне лістапада караблі флатыліі пайшлі ў Мазыр на зімоўку. Недахоп харчавання ярмом клаўся на сялян навакольных вёсак...

У снежні нашы войскі атрымалі загад авалодаць ст. Коржаўка. Фронт праходзіў па лініі Слабодка — Капцэвічы — Чалюшчавічы — Капаткевічы — Івашкавічы. Цяжкія баі ішлі каля Хвойні з мэтай авалодаць Лучыцамі, Капцэвічамі, Навасёлкамі, але яны не маглі прынесці поспеху, наступаць не было каму, 422-і і 423-і палкі зняты з фронту і накіраваны на Украіну. Была арганізавана дзёрзкая вылазка маракоў сумесна з партызанамі ў тыл палякаў праз Прыпяць каля в. Конкавічы, знішчана шмат варожых салдат, 6 гармат, узяты вялікія трафеі. Загінула два маракі — камандзір узвода Г. Беркум-Васільеў і Мярэжка.

З новай сілай баі разгарэліся ў сярэдзіне студзеня. Палякі ўсімі сродкамі імкнуліся адсунуць лінію фронту ўглыб савецкай тэрыторыі. Асабліва нялёгка прыходзілася каля в. Хуснае і ст. Пціч. Палякі захапілі Гарадзішча, Хвойню, Івашкавічы і выйшлі да р. Трэмля. Нашы войскі амаль поўнасцю былі выціснуты з Петрыкаўшчыны, заставаўся толькі невялікі перадмаставы плацдарм каля чыгуначнага маста каля ст. Пціч, які ўтрымліваўся з дапамогай бронепаяздоў № 92, № 35 «Чырвоны барэц» і № 48 імя Булычова, каманды якіх складаліся з маракоў.

Г. К. Казак, палітком браняпоезда «Даратэя»

К. Р. Клешчанок, начальнік 1-й брыгады караблёў. ДВФ

В. П. Крупчынскі

А. М. Кульберг

22 студзеня палякі запрасілі часовага перамір'я з мэтай абмену аднаго з відных дзеячоў каталіцызму на члена ЦК РКП(б) К. Радэка. Рэўваенсавет Паўднёва-Заходняга фронту з дазволу У. І. Леніна даў распараджэнне спыніць баявыя дзеянні да 4 гадзін 24 студзеня. 23 студзеня позна ўвечары К. Радэк прайшоў па масту праз Пціч і на браняпоездзе выехаў у Калінкавічы, дзе яго сустрэў член Рэўваенсавета 12-й арміі С. Аралаў. У палякаў у гэты час знаходзіўся ў якасці заложніка камісар 1-й брыгады 47-й дывізіі М. Данілеўскі.

У баях на Петрыкаўшчыне ў тыя дні асабліва вызначыліся байцы 415-га палка. Ён панёс немалыя страты, каля в. Хвойня былі забіты С. Мазейка, В. Гаўрылюк, І. Пракоф'еў, Я. Гармаш, У. Кароткі, прапалі без вестак А. Цыплякоў, С. Курамшаў, А. Навіцкі і многія іншыя чырвонаармейцы. У спіскі палка былі занесены многія партызаны імя III Інтэрнацыянала і іншых атрадаў — жыхары вв. Хвойня, Грабаў, 2-я Слабодка, Лучыцы, Сякерычы і іншых. Пасля цяжкіх баёў каля Хвойні жывым застаўся былы партызан з 2-й Слабодкі У. Мазай, а ў сакавіку 1930 г. ён быў забіты бандытамі стрэлам у акно.

Напружаныя баі каля ст. Пціч не заціхалі і ў лютым 1920 г. 416-ы полк (камандзір Я. А. Калюжны) умацаваўся на лініі ад Хвойні да Церабава — Беседак. Актыўна дзейнічалі на гэтым участку партызанскія атрады. Пазіцыі палякаў каля Капаткевіч былі ўмацаваны, іх сілы амаль удвая перавышалі нашы. Каманды караблёў ДВФ пераведзены на сушу і называліся 1-м марскім берагавым атрадам, якім камандаваў ваенмор І. Зелянцоў. 25 лютага яны зрабілі смелы налёт на Кацуры і адкінулі палякаў да р. Пціч. У час бою загінулі маракі эстонец Іаган Барт і І. Кавалёў.

27 лютага польскае камандаванне пачало Мазырскую наступальную аперацыю. У гэты час Чырвоная Армія праводзіла перагрупіроўку, змену часцей на фронце, усюды панавала неразбярыха, многія камандзіры выйшлі са строю з-за хвароб і раненняў. Аб гэтым праз агентуру было вядома палякам. Да таго ж пачалася адліга, вясенняя распуціца. Артылерыя з Петрыкаўскага напрамку была знята і адпраўлена да Калінкавіч, кавалерыя не магла дзейнічаць... 4 сакавіка легіянеры пайшлі ў рашучую атаку. Наступалі яны і на другі дзень. У выніку ўся Петрыкаўшчына аказалася пад ботам ворага. Увечары 5 сакавіка быў захоплены Мазыр.

* * *

На Палессі не заціхала полымя партызанскай барацьбы. Каля Петрыкава, Навасёлак, Пцічы дзейнічаў атрад В. І. Талаша, на поўначы — атрад імя III Інтэрнацыянала, у якім змагалася з акупантамі моладзь вёсак Зарэчка, 2-я Слабодка, Хвойня, Чалюшчавічы, Філіпавічы, Грабаў. У Петрыкаве дзейнічалі падпольшчыкі, якія трымалі сувязь з Мазыром, Лунінцом і іншымі гарадамі. Легіянеры змаглі выйсці на след арганізацыі, многіх актыўных удзельнікаў яе схапілі і пакаралі смерцю. У Петрыкаве расстралялі Канстанціна Яцкоўскага, Антона Ланька, Семечку і іншых.

19 чэрвеня 1920 года Чырвоная Армія пачала наступленне на белапалякаў. 29 чэрвеня канлодка «Губительный», на якой служыў ураджэнец Петрыкава

П. А. Кебец, прарвалася да Мазыра, высадзіла дэсант, які сустрэўся там з разведчыкамі 215-га стралковага палка. Камандуючы флатыліяй П. І. Смірноў аддаў загад кананерскім лодкам правесці налёт на Балажэвічы і Скрыгалаў і пасеяць паніку ў тыле ворага. Экіпажы караблёў былі пераапрануты ў польскую форму, ворагі прымалі іх за сваіх. 1 ліпеня апоўдні падышлі да Навасёлак, дзе дзейнічалі два пантонныя масты праз Прыпяць. Па іх бесперапынным патокам рухаліся польскія абозы. Караблі адкрылі агонь, узнялася паніка. Палякі кідаліся ў ваду, уздымалі ўгару рукі. Быў узяты ў палон штаб 22-га палка з дакументамі, захоплены вялікія трафеі, абозы і масты разбіты і спалены... На зваротным шляху караблі былі абстраляны каля Балажэвіч, але агнём у адказ варожая батарэя была знішчана. Каля Пцічы караблі флатыліі былі яшчэ раз абстраляны з браняпоезда, але рашучымі дзеяннямі маракі нанеслі значны ўрон праціўніку.

2 ліпеня на світанні белапалякі пад націскам 510-га палка вымушаны былі паспешна адступіць з в. Кацуры, пакінуўшы непашкоджанымі чыгуначныя збудаванні. Ворага праследавалі партызанскія атрады. Кананерскія лодкі «Гордый», «Грозный», «Мстительный» і «Могучий» непрыкметна прайшлі ўверх па Прыпяці да Балажэвіч і абстралялі праціўніка. Налёт быў нечаканым і моцным, ён застаў ворага знянацку, агонь у адказ ён вёў зусім у іншым напрамку. Але на сушы вораг павёў энергічнае наступленне і вымусіў нашы часці пакінуць в. Кацуры. Агнём караблёў наступленне было прыпынена, абстрэл вёўся, пакуль туман не скрыў ворага. На наступны дзень экспедыцыйны атрад заняў без бою Мышанку і Беседкі, што стала магчымым пасля рэйду караблёў па Прыпяці. Была вызвалена таксама в. Церабаў.

Увечары 10 ліпеня праціўнік паміж р. Мышанкай і Пціч высадзіў з браняпоезда вялікі дэсант, які павёў наступленне і адцясніў правы фланг нашых войск. Палякі ўзарвалі мост праз Пціч, падпалілі станцыю, лесапільны завод, склады. Хутка станцыя была занята чырвонаармейцамі, а ў канцы дня стомленыя чырвонаармейцы ўвайшлі ў Коржаўку.

Вызваленне населеных пунктаў было б немагчымым без актыўнай падтрымкі наступаючых войск караблямі флатыліі з раёна в. Беседкі. У час абстрэлу праціўніка ў ствале гарматы канлодкі «Могучий» разарваўся 130-міліметровы снарад, загінулі маракі Р. С. Канавалаў, В. І. Гавядзінаў, Я. С. Ганчарэнка, А. І. Яўсеенка, Ю. Я. Рудзіт.

11 ліпеня начальнік штаба 170-й брыгады Келерман дакладваў: «508-ы полк вёў наступленне на Івашкавічы — Слабодку — Капаткевічы. Каля 2 гадзін нашы часці перайшлі р. Пціч, занялі в. Івашкавічы і наступаюць на Капаткевічы. Праціўнік у паніцы адступае... 510-ы полк наступае на в. Рог».

Камандзір экспедыцыйнага атрада дакладваў, што бой каля р. Пціч працягваўся ўсю ноч, да раніцы быў заняты ўвесь левы бераг. 510-ы полк раніцай заняў вв. Гарадзішча, Хуснае, наступаў на 1-ю Слабодку, Івашкавічы, Капаткевічы. Пачалася Петрыкаўская аперацыя.

Раніцай 11 ліпеня палякі былі выбіты са ст. Пціч і в. Багрымавічы. Хутка занялі Івашкавічы, 508-ы полк узяў напрамак на Капаткевічы. У 11 гадзін, пераправіўшыся праз Прыпяць, часці Чырвонай Арміі ўвайшлі ў Петрыкаў. Удзень быў заняты раз'езд Коржаўка, 1-ы батальён 508-га палка разам з партызанамі вызвалілі Капаткевічы, а ўвечары таго ж дня Бабунічы. Праціўнік у паніцы адступаў, пакідаючы шмат амуніцыі, зброю, склады... У Петрыкаў прыбылі, хоць і з вялікімі цяжкасцямі з-за падзення ўзроўню вады ў Прыпяці, караблі флатыліі «Грозный», «Гордый», «Губительный» і «Патрон».

Далейшы шлях наступаючых часцей Чырвонай Арміі ляжаў на Ванюжычы,

Я. Забродскі, Д. Дамброўскі, матросы парахода «Арол». Загінулі ў 1920 г.

Бабунічы да лініі Грабаў — Старушкі. Экспедыцыйны атрад з Коржаўкі і Конкавіч рухаўся на Аголіцкую Рудню. 510-ы полк заняў Грабаў і Старушкі і выйшаў на тэрыторыю Жыткавіцкай воласці. Камандзір 508-га палка Г. Скіба аддаў 14 жніўня 1920 г. загад № 1: «Звяртаюся да вас, чырвоных герояў слаўнага 508-га палка, з сардэчнай удзячнасцю. Вы заўсёды чэсна і мужна выконвалі баявыя загады, нягледзячы на цяжкасці, голад і холад. Я не магу не ўспомніць тыя дні, калі мы вялі цяжкія баі, бралі ўмацаваныя пазіцыі праціўніка на Пцічы, пры вызваленні Капаткевіч, ...дзе вы праявілі ўзоры мужнасці, пераадольваючы як прыродныя, так і тэхнічныя ўмацаванні»... У 508-м палку змагалася нямала петрыкаўчан, сярод іх — В. Батураў, С. Грышкоў, чалавек незвычайнага лёсу, якому даводзілася трапляць у выключна складаныя ўмовы, не раз ён быў прысуджаны да пакарання смерцю. Загінуў С. Грышкоў у студзені 1944 г.

12 кастрычніка 1920 г. у Рызе быў падпісаны дагавор, у адпаведнасці з якім мяжа паміж Польшчай і Расіяй устанаўлівалася тая, якую займалі войскі да 24 гадзін 18 кастрычніка. Кожны бок да гэтага тэрміну імкнуўся захапіць як мага больш тэрыторыі, гэтыя дні былі асабліва напружанымі на савецка-польскім фронце. Баявыя дзеянні нашы войскі працягвалі да самай поўначы 18 кастрычніка, хоць палякі спрабавалі наступаць і на наступны дзень, пачалі бой удзень каля в. Грабаў. Атака была адбіта, у час яе загінуў польскі афіцэр. На дзень спынення баявых дзеянняў фронт праходзіў у раёне па лініі Кузьмічы — Клясаў — Міхедавічы — Курыцічы — Смятанічы — Аголіцкая Рудня — Слабада — Гаравака — паўднёвая ўскраіна Петрыкава; караблі ДВФ знаходзіліся каля Майсеевіч. Увечары 19 кастрычніка войскі ў адпаведнасці з дагаворам былі адведзены на лінію Кузьмічы — В. Заклятае — Бабунічы — Смятанічы — Петрыкаў — Вялаўск — Шастовічы — Багрымавічы.

У заключных баях на Петрыкаўшчыне зноў не раз вызначыліся маракі ДВФ, асабліва экіпаж ахоўнага карабля «Патрон», якім камандаваў В. Галавін, камендор Х. Васільеў, старшы машыніст І. Рыбакоў. Калі 19 кастрычніка «Патрон» сеў на мель, яны не пакінулі баявы карабель, абаранялі яго, пакуль не прыйшла дапамога. У той дзень вызначыўся марак, ураджэнец ст. Кащэвічы, К. Мельнікаў.

У адпаведнасці з Рыжскім дагаворам на граніцы паміж Расіяй і Польшчай устанаўлівалася нейтральная паласа шырынёй 15 км, дзе забаранялася трымаць войскі. Чырвоная Армія сумленна выконвала гэту ўмову, але палякі адразу пачалі канцэнтраваць сілы, у прыватнасці, у нейтральным Тураве Булак-Балаховіч збіраў сваё войска для наступлення на савецкую Расію. Камандаванне 10-й стралковай дывізіі на чале з вядомым у будучым военачальнікам і гісторыкам Чырвонай Арміі М. Я. Какурыным, штаб якой знаходзіўся на ст. Капцэвічы, сумесна з 2-м дывізіёнам караблёў Прыпяцкага атрада Дняпроўскай флатыліі рыхтаваліся сустрэць бандытаў. 6 лістапада армія С. Булак-Балаховіча колькасцю каля 15 тыс. чалавек рушыла ў наступленне. Першай удар прыняла 28-я брыгада, якой камандаваў В. Каўшоў. Яна нанесла значны ўрон бандытам, але ў адным з баёў загінуў камбрыг. 8 лістапада быў

заняты Петрыкаў. Як адзначалася ў баявым загадзе начдзіва-10 В. Кангелары, які змяніў М. Какурына, «праціўнік сілай да трох палкоў наступае на Старушкі, В. Сялюцічы, Рудню; задача Чырвонай Арміі не прапусціць іх далей гэтага рубяжа»...

Булак-балахоўцы адзначалі свой шлях дзікім разгулам, рабаваннем і гвалтам, здзекамі над мірным насельніцтвам, яўрэйскімі пагромамі. Камандзір кавалерыйскага палка 57-й дывізіі Шубін дакладваў, што цэлыя вёскі ўсцелены трупамі. Каля в. Грабаў знойдзены трупы закатаваных камандзіра 1-га Кубанскага палка І. Украінскага, камандзіра сотні Разагрэева і камандзіра ўзвода. 16-я армія Заходняга фронту адбіла ўсе атакі булак-балахоўцаў, разграміла «армію» і выгнала яе за межы рэспублікі. 23 лістапада Петрыкаў быў вызвалены. Пры адступленні булак-балахоўцы, азвярэлыя з-за няўдач, па шляху праз Колкі на Случ разграмілі паўночныя воласці Петрыкаўшчыны.

Але напады з-за мяжы на нашу тэрыторыю яшчэ доўга не спыняліся. Каля в. Аголіцкая Рудня булак-балахоўцы захапілі браняпоезд, якім камандаваў 19-гадовы ваенком Багамолаў. Адзін за другім загінулі абаронцы, а тых, каго ўдалося захапіць жывымі, бандыты пазверску закатавалі. Яны нападалі на камбеды, на мірных жыхароў. У пачатку снежня 1920 г. было выразана 96 яўрэйскіх сямей у Камаровіцкай воласці.

Паступова на шматпакутнай Петрыкаўшчыне ўсталёўваўся мір і цішыня. Мірнай працай залечваліся раны, нанесеныя бесперапыннымі войнамі, пераваротамі, рабаваннямі банд самых розных колераў і адценняў. Людзі дачакаліся нарэшце цішыні, зямля — плуга і зерня...

І. Я. Краўцоў

ВОІНЫ ЧЫРВОНАЙ АРМІІ, МАТРОСЫ І ПАРТЫЗАНЫ, ЯКІЯ ЗАГІНУЛІ Ў ГАДЫ ГРАМАДЗЯНСКАЙ ВАЙНЫ

АЛЯКСЕЕЎ Дзмітрый Антонавіч, н. у 1895 г. у в. Дземенка,

ГУЗАВЕЦ Кузьма Якаўлевіч, н. у 1895 г. у в. Чэпачова Капаткевіцкай воласці,

ДРАГУНОЎ Макар Кузьміч, н. у 1895 г. у в. Вялікія Сялюцічы Грабаўскай воласці,

КАСЦЯРОНАК Ананій Іванавіч, н. у 1895 г. у в. Дземенка,

ЛУГОЎСКІ Феадосій Трафімавіч, н. у 1891 г. у в. Лучыцы,

ЯЦУК Дзмітрый Іванавіч, н. 5.9.1894 г. у в. Бяланавічы — матросы, прапалі без вестак у час Кранштацкага мяцяжу ў сакавіку 1921 г.

КАРОТКІ Усцін Патапавіч, н. у 1900 г. у в. Слабодка 2-я, партызан, загінуў у 1920 г.

ЛАЗАРЧУК Аркадзь Мартынавіч, н. у м. Капаткевічы, машыніст парахода «Кречет». Памёр ад сыпнога тыфу 13.1.1920 г., пахаваны на Мітрафаннеўскіх могілках у Пецярбургу.

МАЗЕЙКА Сцяпан Пятровіч, н. у 1897 г. у Рудабельскай воласці, загінуў на Петрыкаўшчыне 23.12.1919 г.

ПРАКОФ'ЕЎ Іван, камандзір аддзялення 415-га палка, загінуў 24.2.1920 г. каля в. Сякерычы.

ЧЫРВОНААРМЕЙЦЫ 397-га І ДРУГІХ ПАЛКОЎ, ЯКІЯ ЗАГІНУЛІ І ПРАПАЛІ БЕЗ ВЕСТАК НА ПЕТРЫКАЎШЧЫНЕ

АЖДЗЯН Януш, венгр, кулямётчык, загінуў 30.9.1919 г.

БУРШАН Мікалай, загінуў 8.10.1919 г.

БУРШАН Фларыян, загінуў 1.10.1919 г.

БУЦЬ Дзмітрый, прапаў без вестак 27.11.1919 г.

ГАЎРЫЛЮК Васіль, загінуў 11.2.1920 г.

ДАЛАШ, венгр, загінуў 16.12.1919 г.

КАМШАНСКІ Сяргей,

КАРАВАЙКА Іван, загінулі 30.9.1919 г.

КУЗЬ Якаў, загінуў 25.9.1919 г.

КУКСЕНКА Сямён, загінуў 1.11.1919 г.

КУРАМШАЎ Сцяпан Мікалаевіч, прапаў без вестак у час бою каля в. Колкі 5.1.1920 г.

ЛЕКЗЕЛЬ Маісей, загінуў 30.9.1919 г.

ЛІБЕРМАН Лёва, прапаў без вестак 28.10.1919 г.

МАЛІНЕЦ Павел Кірылавіч, н. у. 1894 г. у в. Чалюшчавічы, загінуў 7.5.1920 г.

МЕЖДЗІЎ Анс, венгр,

НАВУМЧАНКА Пракофій, загінулі 27.9.1919 г.

НАВІЦКІ Андрэй Васільевіч, н. у в. Хвойня, прапаў без вестак 1.1.1920 г.

НЕЧЫТАЙЛАЎ Аўрам, загінуў 1.11.1919 г.

РЫЖ Лейба,

РЫЖЭЎСКІ Абрам, загінуў 30.9.1919 г.

СІТАРМАН Яфім, загінуў 1.11.1919 г.
СТОРКА Арцём, загінуў 27.9.1919 г.
ЦЕНЬ Шо, кітаец, загінуў 25.9.1919 г.
ЦЫПЛАКОЎ Аган, прапаў без вестак каля в. Хвойня 24.12.1919 г.
ЧАОРН Мікалай, загінуў 1.10.1919 г.
ЧАЙДРАН Мікалай, загінуў 8.10.1919 г.

Прапалі без вестак восенню 1919 г. у баях за Петрыкаў:
БАНДАРУК Іван
БІДОЛЕНКА Даніл
ГАЛАВЕЙКА Кандрат
ГАНЧАРЭНКА Яфрэм
МІХАЙЛІЧЭНКА Феафан
МОТРЫШ Васіль
НАВІЦКІ Аляксандр
ЧАБАН Міхаіл

Спіс падрыхтаваў супрацоўнік Цэнтральнага Ваенна-марскога музея ў Санкт-Пецярбургу *І. Я. Краўцоў*

Ішлі ў першых радах

Зарыва над Палессем

З успамінаў актыўнага ўдзельніка барацьбы за ўстанаўленне савецкай улады на Петрыкаўшчыне Н. Е. Рагозіна

...Пачатак лета 1919 года. Трывожныя весткі з фронту — белапалякі рушылі на краіну Саветаў. Капаткевіцкі ваенны рэўком пачаў мабілізацыю ў Чырвоную Армію. Польскія шавіністы, якія жылі ў воласці, вялі настойлівую агітацыю супраць савецкай улады. Многія паддаваліся на правакацыю, уцякалі ў лясы і балоты. У гэтыя дні ўзброены атрад рэўкома амаль у поўным саставе пайшоў добраахвотна на фронт. Узначаліў яго старшыня рэўкома Іона Кузьміч. Атрад увайшоў у састаў 9-га Мінскага рабочага палка, Кузьміч быў прызначаны камісарам. Сам рэўком таксама рыхтаваўся да эвакуацыі, Капаткевічам пагражала акупацыя. Уплыў яго паслабеў, новы старшыня Ваявода аказаўся чалавекам бязвольным. Яго распараджэнні зводзіліся да аднаго:

— Няхай кожны думае за сябе.

Хутка мы, члены рэўкома, атрымалі загад неадкладна адыходзіць у Першую Слабодку: калона белапалякаў заняла Івашкавічы і фальварак Канстанцінаў. Знялі з будынка рэўкома чырвоны сцяг, захапілі з сабой важныя паперы, пячатку. Меркавалася, што па рацэ Пціч будзе спынена прасоўванне ворага. Хутка завязалася перастрэлка з раз'ездам белапалякаў. Увечары прабраліся ў мястэчка, дзе белапольскія жандармы ладзілі крывавыя парадкі.

Паплаціліся жыццём тыя, хто меркаваў адсядзецца ў зацішку, перачакаць ліхую гадзіну. Палякі расстралялі старшыню валрэўкома Ваяводу, а таксама Аркадзя Лазарчыка і Адама Цылько.

З Мазыра прыйшоў загад, каб мы, члены рэўкома і актывісты, прыбылі ў распараджэнне павятовага камітэта РКП(б). Развіталіся з чырвонаармейцамі, якія трымалі абарону ў Першай Слабодцы, і накіраваліся ў павятовы

Актыўныя ўдзельнікі грамадзянскай вайны Н. Рагозін, Е. Ламека (сядзяць), С. Крывашэня, Ф. Дзмітрыеў. Капаткевічы, сакавік 1920 г.

цэнтр. Каля Мазыра быў сапраўдны табар. Тут чакалі вырашэння свайго лёсу людзі з Турава, Петрыкава, Давыд-Гарадка і іншых вёсак і пасёлкаў, занятых белапалякамі. Да таго часу белыя занялі ўсю тэрыторыю да ракі Пціч. На поўдні фронт спыніўся на Прыпяці. У павятовым камітэце партыі нам сказалі, што наша капаткевіцкая група накіроўваецца для папаўнення ў 58-ы полк, які трымае абарону па Прыпяці і Убарці.

Мяне прызначылі намеснікам камісара 3-га батальёна. У хуткім часе адбылося баявое хрышчэнне атрада. Белапалякі дзейнічалі на гэтым участку фронту вельмі актыўна, пасылалі да нас у тыл дыверсантаў, якія нападалі на штабы, пасты, абозы. Аднойчы яны наляцелі на штаб роты нашага батальёна, загінуў камандзір роты Аляксандраў, тэлефаніст і шэсць чырвонаармейцаў. Камандзір батальёна Абраменка і камісар Ян Зеліт загадалі ўзмацніць пільнасць, мець сваіх наглядальнікаў у вёсках, занятых палякамі.

Неяк прыбег хлопчык з вёскі Вялаўск з весткай, што палякі збіраюцца зрабіць налёт на Шастовічы, дзе стаяў штаб батальёна. Вырашылі зрабіць засаду. Месца выбралі выгаднае. Пасля поўначы заўважылі постаці ворагаў, якія краліся да вёскі. Падпусцілі бліжэй і ўдарылі з вінтовак і кулямётаў. Няпрошаныя госці страцілі пятнаццаць чалавек забітымі, семярых мы ўзялі ў палон, у тым ліку афіцэра, які камандаваў групай.

На чарзе стаяла аперацыя па знішчэнні браняпоезда, які чыніў шмат шкоды нашым часцям. Групу, якая павінна была ўзарваць браняпоезд, узначаліў камісар батальёна Ян Зеліт. Цёмнай ноччу яна пераправілася праз Прыпяць. Пацягнуліся дні напружанага чакання. Трое сутак мы нічога не ведалі пра лёс групы. І аднойчы раніцай з боку чыгуначнай станцыі Муляраўка пачуліся два выбухі. Праз некаторы час стала вядома, што варожы браняпоезд перастаў існаваць як баявая адзінка. Праўда, дорага каштавала нам гэтая аперацыя. Загінуў Ян Зеліт, не вярнуўся з задання мой дзядзька Фама Рагозін, лепшы баявы сябар і зямляк Сямён Шаўчук...

Усё лета адбываліся сутычкі паміж нашымі часцямі і белапалякамі. Асноўныя сілы Чырвонай Арміі былі адцягнуты на больш небяспечныя ўчасткі фронту, мы павінны былі частымі атакамі адцягваць увагу белых, прымушаць іх трымаць тут значныя вайсковыя злучэнні. Шырокі размах набыла дыверсійная работа ў варожым тыле. Група, якой мне даручылі камандаваць, зрабіла рэйд пад Сарны, мы ўзарвалі два варожыя масты на чыгункі Баранавічы — Лунінец — Сарны. Па дарозе назад разграмілі варожую калону.

У групе падабраліся смелыя, рашучыя і адважныя байцы. Да нас прыйшоў бясстрашны баец паляк Юзік Навакоўскі. Вызначыліся храбрасцю і мужнасцю мой зямляк Ананій Антанішын, Міхаіл Якімчук, Алесь Сахнюк, Якаў Гаймаровіч, Лазар Грабар і іншыя.

Разведка ўстанавіла, што ў маёнтку в. Дарашэвічы размясціўся штаб белапольскай дывізіі. Мы вырашылі захапіць штаб. У штабе палка далі згоду. Пачалі рыхтавацца да аперацыі. Наступала зіма, па Прыпяці плылі крыгі. Белапалякі дзеля перасцярогі канфіскавалі ў сялян лодкі. Але многія прыхавалі іх, праблемы пераправы праз раку не паўстала.

Плыць у поўнай цемры па чорнай, злавеснай вадзе, калі аб лодку раз-пораз пагражальна шоргаюць крыгі, не вельмі прыемна. Але пераправа абышлася без асаблівых прыгод. На тым беразе нас чакаў праваднік з в. Дарашэвічы, які павінен быў павесці да маёнтка. Асенняя цемра была нібы чарніла. Рашылі чакаць узыходу месяца.

— Пара пачынаць,— нарэшце падаў я каманду.

Юзік Навакоўскі, які быў апрануты ў форму паручніка польскай арміі, з Гаймаровічам рушылі да вартавога.

— Хто ідзе?

— Паручнік Навакоўскі з жаўнерамі! — адазваўся Навакоўскі. І не даўшы вартавому апамятацца, зацiснуў яму рот рукой. Якаў выхапіў вінтоўку.

Вартавому ўпіхнулі ў рот кляп, скруцілі рукі і рушылі да каравульнага памяшкання. На прыход паручніка і жаўнера ніхто не звярнуў увагі. Начальнік варты спаў, жаўнеры гулялі ў карты.

— Устаць! — па-польску скамандаваў Навакоўскі. — Быдло, хамы, пся косць! Вам даверылі важны пост, а вы ў карты рэжаце! Усіх пад арышт!

Начальнік каравула апантана лыпаў вачыма. Ён жа гадзіну назад праверыў пасты і лёг адпачыць...

Арыштаваную варту разам з начальнікам вывелі на двор. Тыя думалі, што грымнула праверка з корпуса. Толькі потым яны ўцямілі, што гэта пераапранутыя чырвонаармейцы.

Вокны палаца былі ярка асветлены. Вартавы прапусціў без затрымкі — начальнік варты назваў пароль.

У зале каля стала, засланага сінім сукном, сядзела група афіцэраў.

— Рукі ўгару, ні з месца! — скамандаваў Навакоўскі па-польску.

— Што гэта азначае? — абурыўся адзін з афіцэраў.

— А тое, што падымі рукі і замры! — удакладніў Алесь Сахнюк.

Такога разгубленага і спалоханага выгляду, як у польскіх афіцэраў, мне рэдка даводзілася бачыць. Якаў Гаймаровіч пачаў абшукваць затрыманых...

Захапілі сорак салдат і пятнаццаць афіцэраў. Жаўнераў, абяззброіўшы, адпусцілі, а вайсковых чыноў прыхапілі з сабой.

Пераправа назад праз раку таксама прайшла ўдала. Назаўтра мяне, Навакоўскага, Ананія Антанішына і Якава Гаймаровіча выклікалі ў штаб. Камандзір палка Арлоў спытаў:

— Ведаеце, якую рыбу вы ўчора злавілі?

— Афіцэраў штабных...

— Сярод іх вельмі важная шышка... Для Пілсудскага гэта вялікая страта.

Аказваецца, у штаб польскай дывізіі прыбылі высокія чыны, афіцэры Войска Польскага з шырокімі паўнамоцтвамі для праверкі гатоўнасці часцей белапалякаў да наступлення.

Праз тыдзень прынеслі адозву польскіх улад, якая была расклеена ва ўсіх вёсках: даклядравалася пятнаццаць тысяч злотых за галаву чырвонага дыверсанта. А мая, Антанішына і Навакоўскага ацэньваліся ўдвая даражэй. Паны абяцалі таму, хто даставіць каго-небудзь з нас жывым ці мёртвым, трыццаць тысяч злотых, надзел зямлі і дзве каровы.

Другой буйной аперацыяй быў захоп варожых інтэнданцкіх складоў у в. Слабодка. Разам з партызанамі накіравалася сто пяцьдзесят байцоў, прыхапілі з сабой дзве гаўбіцы. Партызаны паказалі, дзе лепей пераправіцца праз Прыпяць, невялікімі групамі і ў розных месцах. Сабраліся каля в. Белка. Праўда, вартавы ўзняў трывогу, давялося весці бой. Ахова складоў была перастраляна. Нагрузілі фурманкі амуніцыяй і фарсіраваным маршам рушылі назад. Палякі павялі артылерыйскі абстрэл Прыпяці, імкнучыся пазбавіць нас магчымасці пераправіцца на той бераг. Толькі не ўлічылі, што мы таксама не лыкам шытыя, шлях назад у нас быў другі.

Наша група вярнулася да сваіх не адразу, мы вырашылі «прагуляцца» па варожых тылах. Каля в. Майсеевічы сустрэлі сялянскіх хлопцаў. Яны сказалі, што больш дваццаці польскіх салдат і адзін афіцэр напіліся і зараз танцуюць на вечарынцы. Пад'ехалі да дома, адкуль несліся гукі гармоніка. Я пакінуў на вуліцы чатырох чырвонаармейцаў з кулямётамі, сам разам з Юзікам Навакоўскім, Ананіем Антанішыным і яшчэ трыма чырвонаармейцамі пайшлі ў хату.

— Кладзіцеся, буду страляць! — крыкнуў Ананій.

Рыпнуў гармонік, жаўнеры разгубленa застылі ў крузе.

— Каму кажу! — паўтарыў Ананій і павёў ствалом кулямёта.

Салдаты распласталіся на падлозе. Афіцэр вырашыў уцячы, стрэліў з нагана ў Ананія і хацеў сігануць у акно. Але далёка не адбег, яго дагнала куля.

Заставацца на дзень у вёсцы было небяспечна. Але і ехаць праз населеныя пункты, дзе стаялі варожыя гарнізоны, нельга. Снег лёг на незамерзлую зямлю, балоты былі непраходнымі.

— А што, калі мы замаскіруемся пад палякаў, — падаў думку Ананій Антанішын.

— Сапраўды, слушная прапанова, — падтрымаў яго Юзік Навакоўскі. — Я папярэджу палонных, каб яны маўчалі, калі будзем ехаць між польскіх вартавых.

Палякі паабяцалі маўчаць. Ім надакучыла вайна, палон — гэта рэальная магчымасць застацца жыць.

У батальёне нас лічылі загінуўшымі. Вялікім было здзіўленне, калі ўся група вярнулася, да таго ж прывяла палонных. Толькі нашы пасты ледзь не нарабілі крыві, калі ўбачылі, што з-за фронту рухаецца калона. Нас палічылі за палякаў і адкрылі кулямётны агонь. На шчасце, ніхто не пацярпеў...

* * *

Ус Афанасій Рыгоравіч (н. у 1893 г.) — патомны рачнік, у маладосці — плытагон. Разам з бацькам плаваў на Дняпры, быў боцманам катэра на Днястры. У красавіку 1919 г. вярнуўся ў Петрыкаў, паступіў рулявым на буксірны параход «Апалон», затым быў рулявым на «Ремесленнике», прымаў актыўны ўдзел у абароне Палесся ад белапалякаў, а вясной 1920 г. на вартавым параходзе «Патрон» — у выгнанні захопнікаў з межаў рэспублікі.

На працягу больш 30 гадоў А. Р. Ус працаваў начальнікам Петрыкаўскай прыстані. Узнагароджаны ордэнам Леніна, многімі медалямі.

Па шляху бацькі пайшоў і яго сын Сяргей, ужо чацвёртае пакаленне гэтай сям'і застаецца верным традыцыі — службе на рачным флоце.

Памёр А. Р. Ус у 1973 г.

У тыя дні

Белапалякі, нібы раз'юшаныя сабакі, распраўляліся з вясковай беднатой. Грабілі, збівалі сялян, гвалтавалі жанчын. Маладыя дзяўчаты Каленік Прося і Новік Аўдоцця схаваліся ў пограб. Праз некалькі мінут да іх як звяры ўварваліся тры белапольскія афіцэры і сталі над імі здзекавацца. Крык, плач несліся з пограба. Збегліся людзі. Браты дзяўчат Васіль Каленік і Фёдар Новік прасілі афіцэраў не чапаць дзяўчат, але просьбы не дапамаглі.

— Бандыты вы! Людаеды! — крыкнуў Фёдар і кінуўся на аднаго з афіцэраў.

— Расстраляць! — закрычалі ворагі.

Загад афіцэраў хутка быў выкананы. Салдаты схапілі Васіля і Фёдара і павялі іх да Прыпяці. Прымусілі ўлезці па пахі ў ваду і расстралялі...

Белапалякі забіралі ад сялян усё: хлеб, сала, вопратку, жывёлу. За адзін дзень з вёскі Навасёлкі было забрана ад сялян 40 галоў буйной рагатай жывёлы. Нарэшце падпалілі вёску. Палова жыхароў вёскі засталіся без хат, без жывёлы, без хлеба.

Але нядоўга польскім панам прыйшлося здзекавацца над беларускім народам! Наша слаўная Чырвоная Армія назаўсёды ачысціла беларускую зямлю ад белапольскіх акупантаў...

М. М. Філіпец

А. Р. Ус

Адважны артылерыст

Пётр Акімавіч Кебец і Іван Дзмітрыевіч Лапета ў пачатку 1919 г. стварылі ў Петрыкаве першую камсамольскую ячэйку. Вясной 1919 г. белапалякі захапілі мястэчка. П. А. Кебец уступіў у Чырвоную Армію, закончыў курсы чырвоных артылерыстаў у Маскве, ваяваў у складзе Дняпроўскай ваеннай флатыліі ў раёне Кіева, затым каля Нароўлі і Мазыра. Вызначыўся старшы артылерыст П. А. Кебец у баях за Петрыкаў улетку 1919 г.

Памёр П. А. Кебец ад тыфу ў студзені 1922 г.

П. А. Кебец

...Камандуючы Дняпроўскай ваеннай флатыліяй П. С. Смірноў загадаў кананерскім лодкам «Губительный», «Грозный» і «Мощный», тральшчыкам «Патрон» і «Прал», на якіх знаходзіўся дэсантны атрад, нанесці ўдар белапалякам у раёне Балажэвічы — Скрыгалаў і разам з партызанамі разбурыць пераправы на Прыпяці. Калі на зямлю апускаўся ціхі ліпеньскі змрок, караблі выстраіліся ў баявы парадак. Пры патушаных бартавых агнях рушылі ўверх па Прыпяці. Перад гэтым удалося без шуму і стрэлаў зняць польскую заставу. Частка маракоў пераапранулася ў польскую форму, яны ўвесь час знаходзіліся на відавоку, і з берага здавалася, што ідуць польскія караблі. Усё было спакойна...

Да поўдня караблі, абмінаючы заставы, падышлі да в. Балажэвічы. Тут белапалякі спрабавалі навесці два масты. Па сігналу «Мощного» на ўсіх баявых караблях былі ўзняты ваенна-марскія сцягі. На пазіцыі ворага абрушыўся ўраганны агонь з гармат і кулямётаў. Старшы артылерыст «Губительного» П. А. Кебец накіраваў агонь на пераправы і тэхніку на левым беразе ракі. Караблі рухаліся наперад. Вось і родныя мясціны, Петрыкаў. Дэсант заняў в. Навасёлкі. У рукі маракоў трапілі дакументы штаба 34-га польскага палка, склады боепрыпасаў. Штабныя работнікі 9-й польскай дывізіі з Петрыкава ў паніцы адступілі на станцыю Муляраўка.

У в. Навасёлкі стаяў другі батальён 22-га пяхотнага палка, дзве роты 6-га сапёрнага батальёна і кавалерыя. Флатылія ворага рухалася ў бок Турава. Нашы войскі наступалі. Была перакрыта стратэгічная магістраль Мазыр — Пінск, па якой адступалі ворагі. Каля в. Багрымавічы была знішчана батарэя, на станцыі Пціч падбіты бронепоезд.

2 ліпеня 1920 г. камандуючы мазырскай групай рачных караблёў Т. С. Фесін аддаў загад аб наступленні. 11 ліпеня 1920 г. пасля цяжкага бою з дапамогай караблёў «Мощного», «Могучего» і «Губительного» белапалякі былі выбіты са станцыі Пціч. На другі дзень баі разгарнуліся за вызваленне Петрыкава. Кананерская лодка «Губительный» ішла наперадзе. Пётр Кебец агнём сваёй гарматы знішчыў наглядальны пункт белапалякаў на каланчы, разграміў батарэю ворага ў гарадскім садзе. Здаецца, небяспека мінавала адважнага артылерыста, шынель яго быў у некалькіх

месцах прабіты кулямі і асколкамі...

І вось Пётр Акімавіч разам з начальнікам першага дывізіёна кананерскіх лодак Н. В. Зерніным і камісарам І. Ф. Данілавым зайшлі ў бацькоўскую хату. Радасная сустрэча з роднымі, абдымкі, пацалункі, слёзы... Савецкая ўлада зноў вярнулася на Палессе. Быў створаны валасны рэўком. Старшынёй яго стаў Лаўрэнцій Мацкевіч, членамі — камуністы Дзмітрый Кебец і Пётр Шпак.

Праз некалькі дзён Пётр Кебец развітаўся з роднымі і землякамі. «Губительный» пайшоў далей да Турава, вызваляючы родную зямлю ад акупантаў.

І. Я. Краўцоў

Гартаванне характару

Ураджэнец в. Навасёлкі Камаровіцкай воласці Мяфодзій Ракіцкі прызваны на ваенную службу ў 1912 г. Скончыў марскую вучэбную каманду Балтыйскага флоту і прызначаны на лінкор «Імператар Павел І». Пачатак службы маладога матроса супаў з урачыстым святам, якое адзначала Расія: раманаўская дынастыя святкавала трохсотгоддзе. Не абышлося без урачыстасцей і на Балтыйскім флоце, дзе карабель насіў імя былога расійскага самадзержца. А праз чатыры гады віхор буржуазна-дэмакратычнай рэвалюцыі змёў і раманаўскую дынастыю... «Імператар Павел І» атрымаў новую назву — «Рэспубліка».

У складзе гельсінгфорскага зводнага атрада матросаў каманда «Рэспублікі» ўдзельнічала ў Кастрычніцкім паўстанні ў Петраградзе. Маракі-балтыйцы змагаліся супраць атрадаў Керанскага — Краснова, якія імкнуліся задушыць сацыялістычную рэвалюцыю. Сярод іх быў і Мяфодзій Ракіцкі.

11 лістапада 1917 г. савецкая ўлада ўстанавілася ў павятовым Мазыры. Праз дзесяць дзён яна дайшла да Камаровіч. Здавалася, дачакаліся, нарэшце, свабоды, праўды, сваёй зямлі — лепшага жыцця. Уздыхнулі з палёгкай сяляне... Але нядоўгімі былі іх спадзяванні, шмат выпрабаванняў было яшчэ наперадзе.

Вярталіся да сваіх жытлаў франтавікі-салдаты, матросы. Прыехаў Мяфодзій Ракіцкі. Матроскія клёшы, стужкі з якарамі... Проста і даступна тлумачыў ён сэнс рэвалюцыі, ленінскія дэкрэты аб міры і зямлі. Рашэнне валаснога земскага сходу было аднадушным: «Ад Камаровіцкай воласці ў члены Мазырскага выканаўчага камітэта савета сялянскіх дэпутатаў выбраць грамадзяніна Навасёлак Мяфодзія Ракіцкага...»

Ішоў 1918 год. Нямецкія войскі распачалі наступленне на Петраград, уварваліся ў Беларусь. Выканкомы саветаў узначалілі барацьбу супраць акупантаў. Не застаўся ў баку і Мяфодзій, папрасіўся на флот. І зноў ён на сваёй «Рэспубліцы».

...Шалёны артылерыйскі абстрэл прыціснуў дэсантнікаў да зямлі. Усё жывое касіў вогненны смерч. Нямногія ўцалелі. Немцы кінуліся ў атаку. На выпадковай рыбацкай лодцы з немалою прабоінай удалося адплысці ад берага. Тры дні матросы, сярод якіх быў і Мяфодзій, дабіраліся да сваіх. Затым ваяваў на сушы.

Закончылася грамадзянская вайна, але матрос працягваў служыць. Вясна 1921 г. выдалася трывожнай, частымі былі сялянскія хваляванні і мяцяжы. Парушаўся ленінскі прынцып: з беднякa — нічога, з серадняка — умерана, з багатага — шмат. Сцерлася мяжа між бедняком і багатым. Часам бралі з усіх падрад, не пакідаючы на пражытак і на сяўбу. Хлеба не хапала. Гэта адчувалася і на Балтыйскім флоце. З камандай нарыхтоўшчыкаў хлеба Мяфодзій Ракіцкі быў адпраўлены на Кубань. Вярнуўся, а ў Кранштаце мяцеж. Лозунг знаёмы: «Улада Саветам, а не партыям!» Радавыя мяцежнікі — такія ж матросы, як ён... Тут нешта не тое — запала ў галаву. І выйшаў матрос з нячыстай гульні. Вярнуўся дадому, прыш-

вартаваўся да Навасёлак — і як канцы ў ваду... Гаспадарыў на зямлі, за якую столькі выпала ваяваць.

Гаспадар з яго выйшаў неблагі: чатыры гектары зямлі, два валы, дзве каровы. А тут і НЭП паспеў. Харчовы падатак — у ′меру, лішкі прадуктаў — твае. Хочаш прадавай, хочаш — кладзі пра запас. У 1922 г. Камаровіцкая воласць у тэрмін разлічылася з харчпадаткам, ды яшчэ памагла хлебам галадаючаму Паволжу.

Думаў Мяфодзій пра жыццё, прыкідваў планы на дзень наступны. Якніяк, два сыны, дзве дачкі падрастаюць. Гэтых трэба будзе жаніць, тых — рыхтаваць на выданне.

За працаю і турботамі ішоў час. Сталі далятаць да навасёлкаўцаў чуткі пра калектывізацыю. А неўзабаве прыехаў упаўнаважаны з Мазыра. Склікалі сход. Цікаўных у хату набілася многа. Выступаючы націскаў: трэба! Першымі падаліся ў калгас тыя, у каго ні кала, ні двара. Іншыя стрымліваліся. Мяфодзій таксама не спяшаўся ўступаць у калгас. Так і трымаўся аднаасобнікам.

Якраз пад самую пару сяўбы абрэзалі Мяфодзію палову зямлі, два гектары — пашыралі калгаснае поле. Падатак прыслалі за чатыры. Падаўся Мяфодзій у сельсавет за праўдай.

— Дык дзе мне, старшынька, сеяць?

— На месяцы, братка, на месяцы, — пачуўся з'едлівы голас з-за стала.

На любую варожыну знаходзіў управу матрос. Але дзе яе знойдзеш на гэтага, за чырвоным сталом? Спрацаваная рука ўчапілася за чыноўныя грудзі...

Чацвёрты год сядзеў у Гомельскай турме Мяфодзій, пакараны за нібыта здзейснены тэрарыстычны акт супраць прадстаўніка савецкай улады. І адной-чы ў камеру прывалаклі таго ж сельсаветчыка — як «ворага народа»...

Надарванае турмой здароўе не вытрымала, і хутка Мяфодзій Кузьміч Ракіцкі памёр.

М. К. Селех

У гушчыні жыцця

Кузьміч Іона Савіч (н. у 1897 г. у Капаткевічах) — удзельнік першай сусветнай, грамадзянскай войнаў. У 1918 г. адзін з арганізатараў партызанскай барацьбы з нямецкімі акупантамі на Палессі, камандзір партызанскага атрада. З 1919 г. — у Чырвонай Арміі, камісар палка, затым дывізіі. З 1927 г. закончыў ваенную акадэмію імя Фрунзе, працаваў, служыў у арміі. У 1947—1952 гг. — начальнік будаўніцтва трактарнага завода ў Мінску.

Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, медалямі. Яго імя носіць адна з вуліц г. п. Капаткевічы.

Вясной 1918 г. па Капаткевічах пайшлі чуткі, што прыйшоў дамоў сын Савы Кузьміча — Іона. Яго ведалі як аднаго з найбольш адукаваных людзей у воласці: закончыў чатырохкласнае вучылішча. Гаварылі, што Іона — сапраўдны бальшавік, і не памыляліся. Яшчэ ў 1916 г. малады салдат артылерыйскага дывізіёна Іона Кузьміч стаў на бок бальшавікоў, прымаў удзел у паўстанні запаснога палка, які стаяў у Ветцы. Быў на з'ездзе салдацкіх дэпутатаў у Магілёве. Затым назначаны камісарам тэлеграфа стаўкі галоўнакамандуючага М. Крыленкі.

Іона сустрэўся з былымі франтавікамі-землякамі. З болем у сэрцы слухаў расказы пра здзекі, якія ўчынялі кайзераўскія салдаты над насельніцтвам воласці.

— Будзем біць няпрошаных гасцей? — спытаў ён у сяброў.

— Будзем!

Падлічылі зброю, боепрыпасы. Аказалася, што ваяваць ёсць чым. Акрамя таго, можна ўзброіцца за кошт акупан-

І. С. Кузьміч. 1918 г.

Камандаванне 8-й Мінскай стралковай дывізіі 16-й арміі.
Злева — камісар дывізіі І. С. Кузьміч. Капаткевічы, 1920 г.

таў. Распрацавалі першую аперацыю. Вырашылі зрабіць засаду на дарозе, па якой звычайна ездзілі немцы. Аперацыя прайшла ўдала, толькі капрал, камандзір атрада, спрабаваў супраціўляцца.

У мястэчку заставаліся гайдамакі. Іх таксама раззброілі. Папрасілі гаспадароў, дзе яны кватаравалі, каб не скупіліся на самагон, шчодра пачаставалі «гасцей». А калі тыя не здолелі языком паварушыць, адабралі зброю, а саміх выгналі з Капаткевіч.

Паўстала пытанне, як дзейнічаць далей.

— Улада ў воласці пераходзіць у рукі валаснога рэвалюцыйнага камітэта, — сказаў Іона Кузьміч. — Камітэт выбіраецца народам...

Такога яшчэ не бачылі сяляне — самі выбіралі ўладу. На сход прыйшлі літаральна ўсе — і старыя, і малыя. У састаў рэўкома ўвайшлі Іона Кузьміч, Лявон Язэпаў, Флор Кушнер, Кастусь Красоўскі, Захар Антанішын, А. Бунін. Старшынёй выбралі Кузьміча. Так у глыбіні Палесся ўпершыню была створана новая — савецкая ўлада; нібы востраў, асобная рэспубліка ў варожым акружэнні. Павятовы цэнтр Мазыр займалі петлюраўцы. На чыгунцы Гомель — Брэст гаспадарылі кайзераўскія захопнікі. Калінкавічы, Жлобін былі таксама заняты ворагам.

Першы крок новай улады — пастанова аб выплаце заработку настаўнікам. Затым зямельны аддзел рэўкома пачаў рэквізаваць панскія маёнткі. Актывісты ў вёсках воласці складалі спісы бедных сем'яў, удоў, сірот. Ім у першую чаргу ўлада аказвала дапамогу хлебам, інвентаром. Нечуваным было рашэнне рэўкома аб ліквідацыі «манапалькі». Гэтае месца добра ведалі ўсе сяляне, не раз тут прапівалі грошы. Іона Кузьміч прапанаваў на месцы «манапалькі» арганізаваць хату-чытальню. Сюды прывезлі крэслы з панскіх маёнткаў. Кузьміч адабраў кнігі для чытальні.

...Мінулі лета, восень. Заканчвалася зіма 1919 г. Па прыкладу Капаткевіцкай рэўкомы арганізаваліся ў Лучыцкай і Камаровіцкай валасцях. Рыхтаваліся да асабліва важнай і адказнай работы — падзелу панскай зямлі. За клопатамі, раз'ездамі па вёсках, сходамі сялян унусцілі з-пад увагі зажыточныя слаі насельніцтва, незадаволеныя новай уладай. Пляліся ніці контрэвалюцыйнай змовы, яны ішлі да пятлюраўцаў і легіянераў. З іх дапамогай вырашылі ліквідаваць савецкую ўладу ў Капаткевічах.

Вясной 1919 г., калі ўзброены атрад рэўкома быў у ад'ездзе, мяцежнікі схапілі Іону Кузьміча і члена рэўкома Захара Антанішына. Спрабавалі расправіцца на месцы, але за іх рашуча заступіліся сяляне.

Вестка аб тым, што банда захапіла рэўком, абляцела вёскі воласці. Больш як сто пяцьдзесят чалавек, узброеных хто чым мог, кінуліся ў яго абарону. Устанавілі сувязь з рудабельскім рэўкомам. Агульнымі сіламі вырашылі разграміць бандыцкае гняздо. Бой быў нядоўгім. Збітыя, скрываўленыя, але радасныя вярталіся Кузьміч і Антанішын з атрадам у Капаткевічы.

Арганізавана правялі падзел панскай зямлі. У першую чаргу падзялілі яе сярод беднякоў, удоў і інвалідаў вайны. Было вядома, што рабочыя Мазыра цярпелі здзекі і катаванні ад пятлюраўцаў. За выступленне супраць акупантаў тыя асудзілі іх на галодную смерць, не давалі хлеба, бульбы і іншых прадуктаў.

— Трэба дапамагчы людзям, — вырашылі Капаткевіцкія рэўкомаўцы. Сяляне сабралі некалькі соцень пудоў мукі, бульбы, круп, мяса, масла. Пагрузілі прадукты і адправіліся ў небяспечнае падарожжа па Пцічы і Прыпяці. З радасцю сустрэлі пасланцоў мазыране, якія чулі пра «рэспубліку саветаў» у цэнтры Палесся, з імі падзяліліся, чым маглі, сабралі жалеза для рамонту інвентару, далі літаратуры для чытальні, сшыткаў для школ.

Першамай 1919 г. воласць святкавала асабліва радасна. Прыйшла Чырвоная Армія, закончылася ізаляцыя рэвалюцыйнай воласці.

Але з захаду насоўвалася навала белапольскай акупацыі. Рэўком прыняў пастанову: усім, хто здольны трымаць зброю, ісці ў рады Чырвонай Арміі, граміць акупантаў. Першым запісаўся старшыня рэўкома Іона Савіч Кузьміч...

А. Шурпач

* * *

У 1918 г. у в. Галубіца размясцілася падраздзяленне кайзераўскай арміі. Немцы павінны былі пераправіцца на

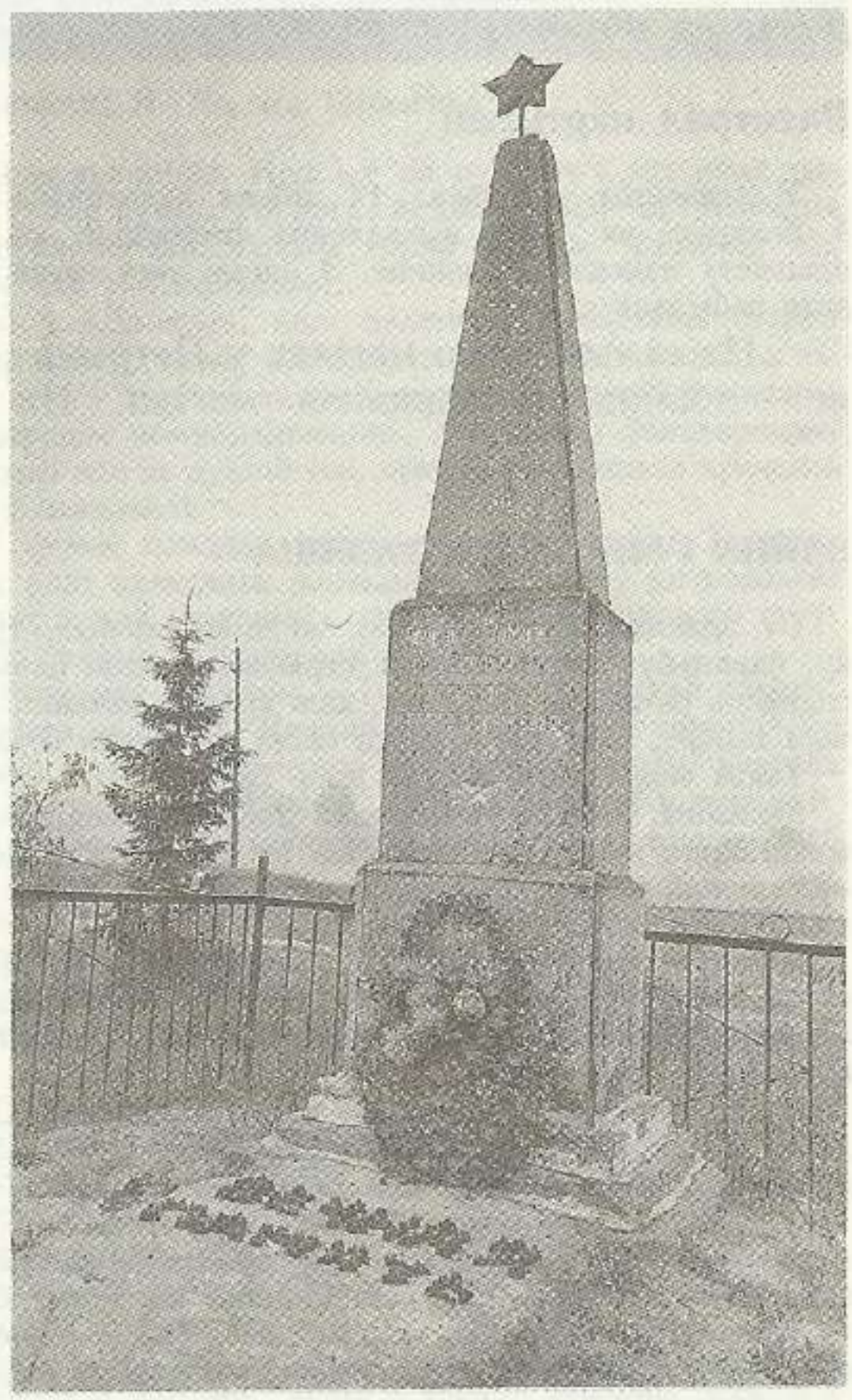

Помнік землякам, загінуўшым у гады грамадзянскай вайны, у в. Капцэвічы

правы бераг Прыпяці. Паромнай пераправы не існавала, і яны, прымусіўшы жыхара вёскі Васіля Міхалевіча быць правадніком, пайшлі праз раку ўброд. Міхалевіч павёў ворагаў у іншым напрамку, у вірах Прыпяці загінула шэсць нямецкіх салдат.

У час адступлення палякаў летам 1920 г. лінія фронту ўстанавілася паміж в. Вышалаў і Галубіца. Пяхотныя часці чырвонаармейцаў падтрымліваў артылерыйскім і кулямётным агнём з Прыпяці бранякатэр «Ударный». Міхалевіч звязаўся з камандзірам судна, перадаваў інфармацыю аб дыслакацыі польскіх войск, размяшчэнні агнявых кропак. 8 верасня 1920 г. палявая жандармерыя арыштавала Васіля Міхалевіча. Пілсудчыкі доўга катавалі патрыёта, а потым расстралялі...

Расстрэл партызан

У даваенны час дзень 12 ліпеня адзначаўся ў Беларусі як свята вызвалення рэспублікі ад прыгнёту панскай Польшчы. З цягам часу гэтая дата забылася...

...На самым краю могілак у Петрыкаве — дбайна дагледжаная магіла. На слупку драўлянага пастамента чырвоная зорка, надпіс: «Тут пахаваны адважныя сыны нашай сацыялістычнай радзімы, чатыры чырвоныя партызаны, зверскі расстраляныя польскімі бандытамі ў сакавіку 1920 г.».

Над магілай, нібы вартавыя, схіліліся таполі. Тады, у змоўку сакавіцкага дня, калі там-сям яшчэ ляжаў снег, узброеная банда белапалякаў прывяла на могілкі звязаных друг з другам дротам партызан — Дзеравянку, Шастаўца, Ляшкевіча і Дубеню, якіх удалося захапіць у палон у час бою ў балажэвіцкім лесе. Збітых і змучаных партызан ворагі прымусілі выкапаць сабе магілу. Потым прывязалі да плоту, і белапольскія каты на працягу 15 мінут з адлегласці пяцідзесяці метраў стралялі па іх. Калі прастрэленыя целы без дыхання павіслі на плоце, белапольскія гады пайшлі з могілак.

На другі дзень гарадская бедната тайком ад палякаў пахавала ў адну брацкую магілу па-зверску замучаных партызан.

К. Чаплінскі,
«Калгаснік Петрыкаўшчыны»,
11 ліпеня 1937 г.

ВАЙНА І МІР ДЗЕДА ТАЛАША

От, здаецца, што яму — больш за іншых было трэба? А «лез» у бойку, у спрэчку. Умешваўся ў сварку, барацьбу, гвалт. Не мог стрымацца, калі бачыў, што справядлівасці трэба дапамагчы, чалавечую годнасць ратаваць. Асабліва, калі крыўда зачапіла і яго самога. Хай сабе і не надта, не больш балюча, чым іншых. Але тая крыўда была як сігнал агульнай бяды, агульнага болю...

Такім мне прыгадваецца дзед Талаш.

Мажліва, многія ўсміхнуцца добрай усмешкай, пачуўшы гэтае імя. Людзі старэйшага пакалення памятаюць, якой папулярнасцю на Беларусі карыстаўся дзед Талаш — славуты партызан часоў грамадзянскай вайны. Паляшук, чыя душа не магла зміры́цца з тым, што іншаземныя заваёўнікі збіраюцца гаспадарыць на Палессі...

Я добра ведаў яго асабіста. І такое знаёмства здымае з мяне абавязак гаварыць пра героя, што ён — герой, што ён здзейсніў подзвіг, што імя яго легендарнае... Да таго ж дзед Талаш па сваёй сутнасці быў менавіта звычайным мужыком-палешуком, і аблічча, і ўчынкі, і жыццёвыя звычкі якога падрабязна абмаляваў Якуб Колас.

Вусы. Бародка. Чуб, крыху насунуты на лоб. Спадылба бліскае хітраваты позірк. Учэпісты: паглядзіць, быццам праверыць, ці варты ты шчырай размовы, а можа, хопіць гаворкі «наогул», пра нейкае нештачка, пра надвор'е, пра настрой. Прынамсі, на мяне ён так паглядаў. Рухавы не па гадах.

— Так, так, мастачок, ты лічы, наш Петрыкаў гэта да Гомля дзвесце вёрст... Ага, па-цяперашняму кіламетраў. Ды і да чыгункі, да Муляраўкі тае пехтурой дак тры гадзіны прачапаеш, не меней, а на кані — паўтары... І горад наш абы-які! Валасным быў у Мазырскім павеце. А цар валасным прызначаў не ўсякае паселішча. Ці не праўда?.. Ты, мастачок, бываў у Петрыкаве? Ну, а не бываў, дак пасля вызвалення ад нямецкіх захопнікаў мы з табой разам і паедзем туды. Пакажу табе той Петрыкаў!

Было гэта ў Маскве, у эвакуацыі. Дзед Талаш быў кансультантам пры штабе партызанскага руху. Не ведаю, ці так называлася яго пасада афіцыйна. Да яго звяртаўся і П. К. Панамарэнка, і тыя, хто прылятаў на Вялікую зямлю з партызанскіх лясоў, — Бацька Мінай, В. І. Казлоў...

Малюнак С. Раманава да аповесці Я. Коласа «Дрыгва»

Хадзіў па Маскве дзед Талаш у кажушку, у шапцы-вушанцы. Крочыў па вуліцах і плошчах па-гаспадарску. Заўважыш яго, здаралася, на Цвярской (тады вуліца Горкага) недзе паблізу ад гасцініцы «Балчуг», дзе месціліся нашы землякі,— ён шыбуе напрасцяк. Галава горда ўзнята. Чалавек, які прывык, што яго пазнаюць і паважаюць сустрэчныя. Як у Петрыкаве...

Ён чакаў пашаны. І шанаваў іншых. Памятаеце, у «Дрыгве», калі палешукі выбіраюць свайго партызанскага атамана, дзед Талаш, падзякаваўшы за давер, кажа: «Я буду слухаць ваш голас, а вы павінны слухаць мяне, бо іначай не будзе ладу». Дык вось у Маскве на заснежаным Цвярскім бульвары я не адзін раз бачыў, як незнаёмыя людзі ў афіцэрскім абмундзіраванні, з баявымі ўзнагародамі саступалі дарогу дзеду Талашу. Здагадваліся: гэты стары мае за душой тое, што дае яму права крочыць не збочваючы. І па-добраму ўсміхаліся яму. А мо, і пазнавалі.

Напярэдадні вайны на экраны Беларусі выйшаў фільм паводле ваенных прыгод дзеда Талаша, здаецца, з назвай «Вогненныя гады», дзе выканаўца ролі палескага партызана выглядаў як рэальны Талаш. Пры той сваёй хітрынцы, што ззяла ў ягоных вачах, выпраменьваў ён і дабрадушную наіўнасць. Яна асабліва кранала асабіста мяне ў розных баявых сентэнцыях старога.

— Няма граху біць гвалтаўнікоў! — казаў дзед і ўзмахваў кулаком.— Гэта, ведаеш, гэткая справа: знішчаць фашыста. Немец — таксама чалавек, але чужога не хапай! Яго чаму немцам у нас завуць? Бо ён жа ні ў зуб нагой у нашай мове — хоць беларускай, хоць рускай, хоць украінскай. Нямы! Гергеча нешта, крычыць, загадвае... Ты крычы ў сябе дома, а нас не чапай. Бач ты, Гітлер наабяцаў немцу райскае жыццё на Палессі. Ну, не знасіць яму галавы, павер мне!.. Пакладзём яго спаць у дрыгву, каб ніколі не прачынаўся.

Дзед Талаш выкладаў гэта па-мужыцку разважліва, з веданнем справы. Сваёй справы — партызанскай. Як сапраўды сумленны чалавек, ён ведаў, што забіць чалавека — самы цяжкі грэх... У вуснах дзеда Талаша не так рэдка гучала гэта: «грэх». Каб адпомсціць забойцу за ўсе злачынствы, каб пакараць — забіць забойцу, трэба ў сабе нешта пераадолець. Нездарма ж, відаць, у вайну ўжываўся такі тэрмін — навука нянавісці да ворага.

Пазней, калі гісторыкі, мастакі, артысты, паэты адлюстроўвалі ў сваіх творах і сапраўды гераічныя справы дзеда Талаша і ягоных паплечнікаў, ён і сам у думках бачыў сябе ў новым, у рамантычным асвятленні. Проза жорсткай барацьбы — з яе крывёй, пакараннямі, заложнікамі, расстрэламі — набывала мастацкую афарбоўку... І зноў абрынулася на нашу краіну вайна.

— Я і дзядзьку Якубу казаў, каб ён перадаў нашаму ўраду, якім чынам трэба біць таго гітлераўца. Каб знянацку і ўшчэнт. Ведаеш, што Якуб адказаў: «Фашыста варта біць усялякім чынам...» Правільна! Толькі ў лесе я ведаю лепей, што і як... Няма граху біць яго...

Старому было ўжо пад сто. А хада жвавая, рухавы ўвесь, відушчы. У маёй мастацкай майстэрні часам садзіўся недзе ў куточку, пакурваў, сачыў за працай. Помню, ляпіў я Васіля Казлова, калі той прылятаў з-за лініі фронту ў Маскву. Дзеду тады перапаў «Беламорканал» замест махорачнай цыгаркі.

— Дзед, а што калі і цябе скульптар вылепіць таксама, як ён мяне зараз лепіць?

Стары схамянуўся, хітравата ўсміхнуўся, пакруціў галавой і рашуча абвясціў:

— Хай лепіць, калі душа пажадае! Толькі не як цябе. А як Карла Маркса — на кані і з шабляй!..— і Талаш паказаў конніка і выпрастаў руку над галавой, маючы на ўвазе, канечне, Чапаева. Яму і Маркс бачыўся Чапаевым.

Я не мог стрымаць усмешкі, калі дзед Талаш гаварыў, што гэта ён зрабіў вядомым і славутым Якуба Коласа. Таму яго цяпер усюды і ведаюць. „Як Пушкіна! — на твары дзеда квітнела хітраватая і такая добрая ўсмешка.

Пазней, пасля вайны, у 1947 г., я зрабіў партрэт дзеда Талаша ў граніце. У 1953 г. у Петрыкаве ўстаноўлены бронзавы помнік Талашу па маёй скульптуры. Калі я наведваў Петрыкаў, мне здавалася, што тут яго ведаюць усе жыхары, што пад бярозамі ўздоўж дарогі на Муляраўку і дасюль вітае цень старога партызана, спраўнага селяніна, добрага палешука...

Заір Азгур

З кнігі «Легендарны дзед».

Дарога праз дрыгву

Талаш Васіль Ісакавіч (н. 25.12.1844 г. у в. Белка) — народны герой, удзельнік партызанскага руху на Беларусі ў грамадзянскую і Вялікую Айчынную войны. У час польскай інтэрвенцыі ў 1919 г. наладзіў сувязь з 417-м палком Чырвонай Арміі, арганізаваў партызанскі атрад колькасцю каля 300 чалавек, які выбіў ворага з Навасёлак і захапіў вялікія трафеі. Жыццё і барацьба В. І. Талаша з акупантамі сталі асновай для напісання Я. Коласам шырока вядомай аповесці «Дрыгва», па матывах якой створана опера «У пушчах Палесся», кінафільм.

Пасля грамадзянскай вайны выбраны старшынёй Навасёлкаўскага сельсавета, узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга. У гады Вялікай Айчыннай вайны В. І. Талаш у амаль 100-гадовым узросце збіраў зброю, трымаў сувязь з партызанамі, яго неаднаразова арыштоўвалі і дапытвалі. Затым ён быў адпраўлены на Вялікую зямлю, дзе выступаў па радыё, у друку, у лістоўках з заклікам мацней біць ворага, набліжаць светлы дзень Перамогі. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай Вайны I ст.

Славутаму дзеду Талашу ў Петрыкаве пастаўлены помнік работы З. Азгура, імем яго названы вуліцы ў Мінску, Петрыкаве. Скульптура яго з сынам Панасам уваходзіць у комплекс помніка Я. Коласу на пр. Скарыны ў Мінску.

Памёр В. І. Талаш 28.8.1946 г.

Восенню 1919 г. Петрыкаў тройчы пераходзіў з рук у рукі. Спачатку палякі яго захапілі 8 верасня, потым 18 і яшчэ раз 2 кастрычніка. Жыхары былі ў адчаі, не ведалі, што рабіць і як ратавацца. Чырвонаармейцы дапамагалі ім у бядзе, дзейнічалі рашуча і смела. Абодва разы захопнікі са стратамі былі выбіты з мястэчка з дапамогай баявых караблёў Прыпяцкай і Дняпроўскай ваенных флатылій. Трэці раз палякам удалося ўтрымаць яго. 3-і батальён 58-га палка не вытрымаў націску, чырвонаармейцы пакінулі Петрыкаў, затым вёскі Белку і Навасёлкі. Караблі з Прыпяці не змаглі падтрымаць артылерыйскім агнём нашы войскі, сувязь парушылі варожыя агенты-дыверсанты, засланыя напярэдадні. Пачаўся змрочны перыяд польскай акупацыі, які працягваўся да ліпеня 1920 г.

В. І. Талаш

Акупацыя ворагам навакольных мясцін выклікала ў насельніцтва нянавісць, асабліва ў моладзі. Больш свядомыя з жыхароў пачалі пратэставаць, згуртоўвацца, падымацца на барацьбу з ліхадзеямі. Адным з першых на гэты шлях стаў і Васіль Талаш.

Бацька яго, Ісак Сцяпанавіч, усё жыццё працаваў на зямлі, гнуў спіну, але не змог 19-гадоваму сыну пасля жаніцьбы выдзеліць зямельны надзел. Таму ён вымушаны быў пайсці ў прымы ў суседнюю вёску Навасёлкі. Тут Васіль Талаш разам з жонкай Пелагеяй старанна працаваў, на належным узроўні трымаў гаспадарку. За 50 гадоў сумеснага жыцця яны прыдбалі дзесяціну сенажаці і дзве — ворнай зямлі. Былі дзве каровы і два валы. Але галоўнае багацце — дарослы сын і дзве дачкі «на выданні». Дзецям патрэбна была дапа-

Помнік В. І. Талашу ў Петрыкаве. Скульптар З. Азгур

мога, але дзе яе ўзяць, бо так і не выбраўся дзед з галечы.

Надзею на лепшае зноў перакрэсліла акупацыя, здзекі і гвалт. «Да нас з'явіліся не людзі, а банда нейкіх драпежнікаў і грабежнікаў... грабілі, здзекаваліся, асабліва з беднага насельніцтва», — успамінаў дзед Талаш. І селянін пачаў шукаць выйсце. Пры дапамозе чырвоных камандзіраў ён арганізоўвае партызанскі атрад, які актыўна дзейнічае і змагаецца.

Пра арганізацыю атрада паведамляецца ў данясенні камісара Андросава ў палітупраўленне 12-й арміі, які сведчыць, што ваенком 3-га батальёна 423-га палка Варапанаў дапамог у арганізацыі партызанскага атрада з сялян вёсак Балажэвічы, Лешня... Было вырашана зрабіць налёт на Навасёлкі ноччу.

Налёт быў рашучы і нечаканы. Загінула 37 варожых салдат, захоплены кулямёт.

Пазней атрад Васіля Ісакавіча быў расфарміраваны. Талашоўцы дзейнічалі ў чырвонаармейскіх падраздзяленнях, працягвалі барацьбу з інтервентамі. Былы камандзір дзед Талаш стаў разведчыкам 417-га пяхотнага палка. Адпусціўшы бараду, прыняўшы аблічча жабрака, ён хадзіў сярод варожых салдат, прыслухоўваўся да размоў, выведваў іх пазіцыі, узбраенне. У 1919 г., калі палякі наступалі, Талаш прабраўся праз польскі фронт і з'явіўся ў в. Шастовічы, дзе знаходзілася батарэя чырвонаармейцаў 56-га палка. Ён расказаў камандзіру аб размяшчэнні і колькасці вайсковых часцей, намерах ворага.

Страшэнная стома чырвонаармейцаў пры магутным націску праціўніка, які перавышаў у некалькі разоў нашы сілы, няспраўныя вінтоўкі, недахоп патронаў, фуражу, абмундзіравання, дрэннае харчаванне давалі свае адмоўныя вынікі. Штодзённа церушыў дождж. Становішча на петрыкаўскім напрамку было цяжкім, пра што пісалі ў сваіх данясеннях камандзіры. А тут яшчэ эпідэмія тыфу, які скасіў не аднаго чырвонаармейца. Звалiў ён з ног і Васіля Ісакавіча. Калі ўзяць пад увагу загад № 50 ад 19 лютага 1920 г. па 417-му стралковаму палку, знаходжанне дзеда на лячэнні прыпадае на канец снежня 1919-га або пачатак студзеня 1920 г. «...Прыбыўшага пасля папраўкі са шпіталю чырвонаармейца партызанскага атрада тав. Талаша Васіля залічыць у спіс палка на ўсе віды забеспячэння з 8 лютага». Далей пералічваюцца прозвішчы іншых хворых разведчыкаў: Васіль Жылейка, Міхаіл Крэн, Лука Рак, Аляксей Кіш, Мацвей Крэсен, Васіль Елькін.

Перасіліўшы хваробу, Талаш вярнуўся ў свой полк у самы разгар баёў. На роспыты звычайна адказваў: «Яшчэ пастаім, ляхаў прагонім». І калі вітаўся з кім-небудзь за руку, той прысядаў. Было відаць, што дзед мае сілу... Палякі спяшаліся да веснавога разводдзя захапіць Мазыр і Калінкавічы. 7 лютага 1920 г. працiўнік рушыў у паход. На поўдзень ад Прыпяці ён аблажыў в. Раманаўка, перарэзаўшы дарогу на Слабаду Скрыгалаўскую, і моцным агнём выбіў малалікі чырвонаармейскі гарнізон з сяла. 8 лютага палякі атакавалі Слабаду Скрыгалаўскую і Зімовішча. Гадзіну працягваўся жорсткі бой. Шмат варожых салдат знайшлі тут сваю магілу, але сілы былі няроўныя, чырвонаармейцы вымушаны адысці да в. Прудок. Тэрмінова на фронт з Мазыра прыбылі камандзір 139-й стралковай брыгады А. Г. Калінін і камісар М. С. Данілеўскі. Яны правялі рэкагнасцыроўку, пагутарылі з людзьмі і арганізавалі адпор захопнікам. За лічаныя гадзіны пад націскам чырвонаармейцаў палякі былі выбіты з Манежэўкі і Слабады Скрыгалаўскай. Увечары вызвалілі Раманаўку. У гэтым рашучым наступленні прымаў удзел і Васіль Талаш са сваімі землякамі. Ён дапамог камандзірам зарыентавацца на мясцовасці, падказаў дрыгвяністыя мясціны, даведаўся пра колькасць варожых салдат, іх узбраенне. Калі пачаўся бой, дзед быў наперадзе, пільна сачыў за дзеяннямі польскіх салдат. Ён смяяўся і крычаў: «А-а-а, далі вам перцу, будзеце ведаць, куды хадзіць!». Неўзабаве была вызвалена Лешня. У баі за яе ў палон было ўзята 40 салдат праціўніка. Не абышлося без ахвяр і з нашага боку. Загінуў баец партызанскага атрада Лука Каласоўскі, які праявіў сябе ў баях, асабліва за вызваленне Навасёлак. На яго пахаванні Талаш сказаў: «Вечная памяць табе, сынку. Ты не ведаў страху, будзьма помніць цябе!..»

Улетку 1920 г. камандаванне вызвалiла дзеда Талаша ад далейшай ваеннай службы: яму ішоў 77-ы год.

І. Я. Краўцоў

З АПОВЕСЦІ Я. КОЛАСА «ДРЫГВА»

...Дзед уважна акінуў вокам хмыз. Чалавечая постаць мільгнула ўскрай хмызу і схавалася. Зоркія дзедавы вочы разгледзелі ў ёй вайскоўца, толькі дзед не разабраў, свой гэта ці чужы. На ўсякі выпадак дзед падаўся трохі назад, бліжэй да лесу, і раптам пачуў грозны вокліч:

— Стой! Хто ідзе?

Дзед запыніўся. Голас і словы запакоілі яго, і ён быў узрадаваны спатканнем з чырвонаармейцам, бо гэта палягчала яго задачу.

— Свой! — азваўся дзед Талаш.

З хмызу высунулася фігура маладога чырвонаармейца са стрэльбаю, з патроннаю сумкаю за поясам з аднаго боку і з параю гранат з другога. Від яго быў даволі грозны, хоць гэта грознасць не зусім пасавала з яго лагоднымі шэрымі вачыма, якімі ён акінуў дзеда Талаша і яго трафей, звісаўшы з пляча чуць не да самых пят і прыдаваўшы дзеду выгляд першабытнага чалавека.

— Дакумент! — кінуў чырвонаармеец.

— А які, голубе, можа быць дакумент у такога бадзягі, як я? Я не тутэйшы: ад палякаў хаваюся. Хто ж мне дасць дакумент?

— А куды ідзеш? — усё яшчэ афіцыяльным тонам распытвае чырвонаармеец.

— Да вас, таварыш, іду, да чырвоных. Спецыяльна.

Дзед Талаш сам адчуваў, што ён гаворыць добра, асабліва вось гэта «спецыяльна». Чырвонаармеец бачыць — чалавек цікавы, ад якога можна сёе-тое праведаць.

— Я зараз выклічу начальніка заставы.

Рэзкі свісток вострымі тонкімі хвалямі расплываецца ў хмызе і заціхае.

Некаторы час яны слухаюць, маўчаць і чакаюць. Чырвонаармеец думае, што ён даложыць пра дзеда начальніку заставы, і калі ў хмызе заківалася яго постаць, чырвонаармеец паказаў вачыма на скуру ваўка.

— Воўка ўпаляваў? — запытаў дзеда.

Дзед ведаў, што пра гэтую скуру яму прыдзецца расказаць цэлую гісторыю, але з прычыны таго,

Дзед Талаш гутарыць з Я. Коласам

што яго аудыторыя складаецца з аднаго толькі слухача, а часу ў яго няма, бо падыходзіць начальнік заставы, дзед абмяжоўваецца кароткім адказам:

— Эге ж!

Начальнік заставы, загартаваны ў вайне і ўжо не першай маладосці чалавек з абветраным тварам, поглядам ваеннага чалавека акінуў дзеда Талаша з галавы да ног, даўжэй запыніўшыся на воўчай скуры.

Чырвонаармеец далажыў:

— Не мае дакументаў. Заяўляе, што ідзе з польскага боку спецыяльна да чырвоных...

Начальнік заставы яшчэ ўважлівей зірнуў на дзеда Талаша.

— Што прымусіла цябе, айцец, ісці да нас?

— Няможна стала мне жыць дома, таварыш начальнік, па лясах туляюся: мяне ловяць палякі.

— За што?

— Ды вось, таварыш начальнік, прыехалі яны забіраць маё апошняе сена. Прасіў, маліў іх, а яны яшчэ і штурхаць пачалі мяне. Ну, я і раззлаваўся і кінуўся на іх з сякерай. Каб не сын, дык засек бы каторага гада. Яны і наваліліся на мяне, звязаць хацелі. А было іх трое салдат. Вырваўся я і ў лес уцёк. Стралялі нават у мяне з рэвальвераў. Вось і пачалі помсціцца, чапляцца, што ў мяне балышавік на кватэры стаяў, камандзір. Майго сына недалетка заарыштавалі як заложніка, каб я сам да іх прыйшоў. Я, таварышы, нясу да вас бяду маю і гора... Надумаўся знайсці камандзіра, што стаяў у мяне на кватэры. Ён знае мяне...

— А з якога ты сяла?

— З Навасёлак...

— А які камандзір стаяў у вас на кватэры?

— Так што камандзір таварыш Шалёхін, — крыху на стары салдацкі манер адказаў дзед Талаш.

Чырвонаармеец і начальнік заставы зірнулі адзін на аднаго. Дзедаў адказ адвёў падазронасць ад яго асобы.

— А скуль гэта воўчая скура? — пацікавіўся начальнік заставы.

Дзед расказаў гісторыю пра вепра і воўка і закончыў яе так:

— Я, таварышы, рашыў падараваць вепра вам, чырвоныя ваякі. А вепр ладны, пудоў на васемнаццаць. Дастаньце фурманку, паеду з вамі, пакажу. Ён тут не так і далёка.

Зайшлі на заставу. Начальнік вылучыў двух чырвонаармейцаў у сяло па фурманку.

А ўжо надвячоркам з вялікім трыумфам ехаў дзед Талаш з чырвонаармейцамі ў Высокую Рудню, везучы на развалках агромністую тушу дзікага вепра. Праславіўся дзед Талаш на ўсю Высокую Рудню, а для яшчэ большага пыху ён насіў на сабе воўчую скуру, і калі ў яго запыталі, нашто ён цягае яе на сабе, то дзед хітра адказаў:

— Го! Я яшчэ буду выць па-воўчы!

Людзі смяяліся, а дзед сваю думку думаў.

З верай у лепшую долю

У пратаколе земскага сходу галосных Камаровіцкай валасной земскай управы ад 22 кастрычніка 1917 г. было запісана: «Прыняць у сваё распараджэнне ўсю маёмасць, якая значыцца па вопісах былога валаснога праўлення, аднолькава і ўсе бланкі, якія лічацца па існуючых грашовых кнігах»... Жыццё ў воласці пераходзіла на новыя рэйкі. У снежні 1917 г. праходзіў Мінска-Вілейскі губернскі сялянскі з'езд, на які ад Камаровіцкай воласці былі вылучаны чатыры дэлегаты — Дзмітрый Дубіна, Іван Швец, Іван Выбранец і Рыгор Марачкоў. У студзені 1918 г. дэпутатам у члены Мазырскага выканаўчага камітэта саветаў рабочых і сялянскіх дэпутатаў быў выбраны Мяфодзій Ракіцкі з в. Навасёлкі.

Хутка пасля перамогі Кастрычніка ў Беларусь уварваліся нямецкія захопнікі. Рэжым акупантаў працягваўся ў воласці з лютага па лістапад 1918 г. У мэтах аховы грамадзян ад захопнікаў у вёсцы ствараліся народныя дружыны. Выканкомы саветаў узначалілі барацьбу працоўных супраць акупантаў за аднаўленне савецкай улады. Сяляне ішлі добраахвотнікамі ў Чырвоную Армію.

Нядоўгім было зацішша на Палессі. У другой палове 1919 г. Мазырскі павет аказаўся ў цяжкім становішчы: войскі буржуазна-памешчыцкай Польшчы пачалі наступленне ў бок Мазыра і Калінкавіч. Польскія акупанты рабавалі насельніцтва, арыштоўвалі, расстрэльвалі людзей, саджалі ў турмы. Пры адступленні скошвалі зялёныя яравыя пасевы, забіралі жывёлу, хлеб, іншыя харчы. Гаспадарка воласці прыйшла ў заняпад. І, як толькі яна была вызвалена, сталі аднаўляцца органы савецкай улады — рэўкомы. У іх абавязак уваходзіла садзейнічанне Чырвонай Арміі, дапамога сем'ям чырвонаармейцаў, барацьба з дэзерцірамі, поўнае выкананне развёрстак, рамонт дарог, тэлефоннай сувязі. 18 ліпеня 1920 г. арганізаваны Камаровіцкі валасны рэвалюцыйны камітэт. Старшынёй рэўкома быў абраны Лазар Сцяпанавіч Назараў, членамі рэўкома — Рыгор Канстанцінавіч Гайдукоў і Андрэй Мітрафанавіч Ермалінскі. Усе яны — выхадцы з сялян, маладыя, поўныя творчай энергіі і энтузіязму, адданыя справе рэвалюцыі людзі. «Мы ўсе, як адзін, па першай неабходнасці станем на барацьбу з капіталізмам і ўсімі сродкамі будзем падтрымліваць Савецкую уладу», — запісана ў рэзалюцыі валасной беспартыйнай канферэнцыі 2 лістапада 1920 г.

Ворагі савецкай улады не раз нападалі на рэўкомы, забівалі адданых савецкім людзей. 1 мая 1921 г. іх ахвярай стаў старшыня Камаровіцкага рэўкома І. Р. Каляда. Урачыстым абяцаннем у адказ на забойства прагучалі словы на з'ездзе прадстаўнікоў сельскіх саветаў 8 мая 1921 г.: «Мы будзем змагацца з бандытамі ўсімі мерамі, каб змыць гэту ганебную пляму, і ў далейшым будзем ісці насустрач Савецкай уладзе ва ўсіх яе пачынаннях дзяржаўнага будаўніцтва...»

26 снежня 1922 г. адбыўся І з'езд саветаў Камаровіцкай воласці, на якім абмяркоўвалася Дэкларацыя IV з'езда Саветаў Беларусі аб утварэнні Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Прадстаўнікі працоўнага сялянства воласці, заслухаўшы і абмеркаваўшы Дэкларацыю, у сваёй рэзалюцыі пастанавілі «поўнасцю адобрыць гэта рашэнне».

У састаў Камаровіцкай воласці ўваходзіла 17 сельсаветаў: Камаровіцкі, Старагалоўчыцкі, Новагалоўчыцкі, Бобрыкаўскі 1, Бобрыкаўскі 2, Замосцкі, Вялікагарадзяцкі, Малагарадзяцкі, Ванюжыцкі, Навасёлкаўскі, Клясаўскі, Гурынскі, Фаставіцкі, Убібацькаўскі, Філіпавіцкі, Млыноцкі, пражывала каля 14 тысяч чалавек, якія ў пераважнай большасці займаліся сельскай гаспадаркай. Зямлі не хапала. Напрыклад, у в. Фаставічы ў 1922 г. быў 101 сялянскі двор, пражывала 579 чалавек і на іх долю прыходзілася

толькі 136 дзесяцін ворнай зямлі. Сялянская беднота надзялялася зямлёй з фондаў непрацоўнага карыстання — памешчыцкай і царкоўнай, ёй прадастаўляўся сельскагаспадарчы крэдыт на набыццё насення і прылад працы. На былой панскай зямлі быў арганізаваны саўгас «Камаровічы». Ён меў 324 дзесяціны ворнай зямлі, 500 дзесяцін пашы і 1400 дзесяцін лесу. У гаспадарцы налічвалася 12 кароў, 6 валоў, 5 коней, 6 цялят. Было 10 плугоў, 6 барон і 4 акучнікі. Нягледзячы на такую слабую матэрыяльную базу, у саўгасе атрымлівалі ўраджаі значна вышэйшыя, чым у аднаасобных гаспадарках. Працоўныя воласці дзяліліся апошнім куском хлеба з галадаючымі Паволжа.

У 1922—1923 гг. у воласці працавала 10 пачатковых школ, у якіх навучалася 652 вучні, з іх 152 дзяўчынкі, а ў некаторых школах іх зусім не было. Не хапала памяшканняў, падручнікаў, сшыткаў і алоўкаў. Бацькі рамантавалі памяшканні і інвентар, забяспечвалі школу палівам і нярэдка ўтрымлівалі за свой кошт настаўнікаў.

Ва ўсіх буйных населеных пунктах дзейнічалі хаты-чытальні. У валасным цэнтры працаваў клуб і бібліятэка. Вялікай папулярнасцю карыстаўся драматычны гурток. Медыцынскую дапамогу насельніцтву аказваў фельчарскі пункт, размешчаны ў Камаровічах.

У імя заўтрашняга дня

Напярэдадні першамайскіх свят Іван Каляда атрымаў з Мазыра прыемнае паведамленне: на чыгуначную станцыю для воласці паступіла насенне аўса, ячменю і проса. Трэба неадкладна засяваць пустыя палоскі зямлі, якімі надзялілі тых, хто яе раней не меў, а сеяць няма чым. Ён аддаў указанні, каб сабраліся з падводамі сяляне, сеў за стол і запісаў у кнігу загадаў: «Загад № 95 старшыні выканкома Камаровіч. 27 красавіка 1921 г. Ад'язджаючы ў гэты дзень на ст. Капцэвічы і Жыткавічы па авёс і проса на насенне для насельніцтва воласці, выкананне сваіх абавязкаў усладваю на члена выканкома Загорца».

1 мая Каляда зайшоў у будынак валвыканкома. Хацеў перагледзець спісы сялян, чырвонаармейцаў і беднякоў, якім прызначалася насенне, і хутчэй прыступіць да яго раздачы... Раптам парог пераступілі незнаёмыя людзі, у руках іх была зброя. Бандыты!.. Прагрымелі стрэлы. Трыццацігадовага старшыню валвыканкома расстралялі ва ўпор...

Нарадзіўся Іван Раманавіч Каляда 22 лютага 1891 г. у в. Зарэчка Капаткевіцкай воласці. Вучыцца ў школе не давялося, чытаць і пісаць навучыўся сам. Тры з паловай гады служыў у царскай арміі, быў кавалерыстам, ваяваў на руска-германскім фронце. Там уступіў у партыю бальшавікоў. Вярнуўся дадому, ажаніўся. У в. Заполле яго ведалі як выдатнага майстра-каваля.

26 ліпеня 1920 г., пасля вызвалення вёскі ад палякаў, Івана Каляду прызначылі ваенным камісарам Камаровіцкай воласці, 25 лістапада выбралі членам валаснога рэўкома — загадчыкам земельнага аддзела. Незадоўга да трагічнай падзеі на яго плечы ляглі абавязкі старшыні валвыканкома. Да апошняй хвіліны Іван Каляда жыў клопатамі пра людзей і пра заўтрашні дзень...

А. В. Солахаў

З успамінаў былога старшыні Капаткевіцкага валаснога рэўкома І. С. Кузьміча

...Пераправіліся (праз Пціч) на паўночны бераг ля в. Хвойня. Там, на беразе, сабралася многа народу. Але што ж там мы ўбачылі!.. Старшыня Лучыцкай воласці Анікей Нашук стаяў бледны, як смерць. Бандыты яго схапілі і на расправу аддалі.

Шуміць натоўп звярыным рыкам. Па камандзе бандыты пачалі біць Анікея па твары, па спіне, руках, нагах палкамі, каламі, вілами, нажамі. У крывавую мешанку ператварылі Анікея, ён упаў. Вочы яго яшчэ блішчаць, не про-

сіць літасці, толькі нянавісцю дыхае да ворагаў свабоды... Раздаўся стрэл з рэвальвера — і Анікей панік... Натоўп у жаху пачаў разбягацца.

Дыханне стаіўшы, мы, трое звязаных, з жахам глядзелі на гэту дзікую расправу мясцовых кулакоў над сваім аднавяскоўцам — багатырскай сілы чалавекам і сумленным бальшавіком, старшынёй рэўкома Лучыцкай воласці.

ИЗ ПРОТОКОЛА КОМАРОВИЧСКОГО ВОЛОСТНОГО СЪЕЗДА ЧЛЕНОВ ДЕРЕВЕНСКИХ И ДВОРОВЫХ КОМИТЕТОВ

2 марта 1919 г.

Мы, нижеподписавшиеся, все члены деревенских и дворовых комитетов, собравшиеся на волостной съезд в числе 52 человек от 69 всех, имеющих право голоса, в присутствии председательствующего Василия Боярина и секретаря Михаила Гуриновича обсуждали вопрос об организации отдела волостного социального обеспечения инвалидов, калек и проч. По обсуждению постановили: организовать отдел социального обеспечения при волостном ревкоме, заведующим этим отделом избрать члена ревкома Григория Леонтьевича Лаптева, обязанности секретаря возложить на секретаря ревкома Михаила Гуриновича...

Слушали распоряжение отдела народного образования Мозырского ревкома от 13 февраля с. г. за № 610 об организации отдела народного образования при волостном ревкоме, а потому постановили: организовать отдел народного образования при волостном ревкоме, заведующим отделом избрать учителя Никонора Дробова, делопроизводителем — учителя Якова Пырха и членом отдела — учителя Филиппа Жудро и гражд. Трофима Мухина.

Слушали распоряжение Мозырского ревкома от 25 февраля за № 801 об организации волостной избирательной комиссии по выборам сельских и волостных советов, по обсуждению постановили: организовать волостную избирательную комиссию, в члены комиссии выдвинуть партийных лиц, гражд. волости, товарищей: х. Замостье — Петра Степура, с. Ванюжичи — Демьян Кудравец, д. Новоселки — Демьян Сенько, д. Бобрик — Тарас Дудка, д. Филиповичи — Михаил Кукса, д. Головчицы — Трофим Мухин...

Имели суждение об избрании председателя в волостную продовольственную комиссию. Постановили: председателем продовольственной волостной комиссии избрать гражданина с. Комаровичи Степана Мухина, в члены включить члена волостного ревкома Самуила Ливчица и Григория Лаптева...

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 269, оп. 1, д. 1, лл. 55—57.

ИЗ ОБЪЯСНИТЕЛЬНОЙ ЗАПИСКИ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ КОМАРОВИЧСКОГО ВОЛОСТНОГО ИСПОЛКОМА ИВАНА ЗРЕНИКА

...Разграбление двух батарей (свыше 1000 пудов) картофеля в им. Комаровичи было совершено гражданами с. Комарович под руководством и подстрекательством бывшего председателя волостного ревкома Василия Бояринова. Брали и насыпали в мешки картофель ночью, кто посильнее и понахальнее, а беднота ожидала, что будет наделена картофелем при посредстве местной Советской власти. Когда утром сообщили, что две батареи картофеля разграблены, я, как председатель исполкома, взял с собой членов и контролера имения и милицию и арестовал картофель впредь до особого распоряжения. До этого картофель отпускался комиссией на основании решения схода граждан с. Комарович и д. Заполье по 8 руб. за пуд более нуждающемуся населению. Бедным допускался кредит. Бояринов Василий, увидев, что ему картофеля могут не дать, как имеющему полнадела земли, подговорил граждан с. Комарович, людей имущих, которые охотно пошли за ним, игнорируя распоряжения Советской власти, т. к. знали, что исполком стоит за бедноту, неимущих... Василий Бояринов является запевалой анархических мотивов, не уважая Советской власти, подрывает к ней доверие у населения.

Никакого другого имущества не расхищено.

Земельный отдел при исполкоме организован давно, но, ввиду занятия Мозыря петлюровцами, к исполнению своих обязанностей не приступал, а председатель земельного отдела сложил с себя полномочия. Доносы, которые дает на меня Бояринов письменно и устно в Мозырь, являются гнусной клеветой озлобленного человека, как бывшего председателя ревкома и мечтающего занять эту должность...

1 мая 1919 г.

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 269, оп. 1, д. 34, л. 29.

Рэўкомаўцы

Дзягцяр Сяргей Кузьміч (н. у 1891 г. у в. Грабаў) — беспартыйны, селянін-бядняк. Служыў радавым у 36-м пяхотным палку. З 13 ліпеня 1920 г. — член Грабаўскага рэўкома, загадчык зямельнага аддзела.

Гуткоўскі Міхаіл Андрэевіч (н. у 1876 г.) — селянін в. Міхедавічы, беспартыйны. Адукацыю атрымаў у хатняга настаўніка. З 13 ліпеня 1920 г. — старшыня Грабаўскага рэўкома.

Кебец Максім Цярэнцьевіч (н. у 1880 г. у в. Грабаў) — беспартыйны, селянін. У царскай арміі — старшы унтэр-афіцэр, ваяваў на германскім фронце. У 1919 г. — старшыня Грабаўскага валвыканкома, з 13 ліпеня 1920 г. — член Грабаўскага рэўкома, загадчык аддзела кіравання. 15 жніўня 1920 г. ён пісаў: «Улада сапраўды правільная, як абаронца бедняка, але правядзенне камуны з'яўляецца несвоечасовым»...

Навічэнка Трафім Навумавіч (н. у 1892 г. у в. Грабаў) — селянін, нежанаты. Адукацыю атрымаў у хатняга настаўніка. У царскай арміі служыў яфрэйтарам. З 13 ліпеня 1920 г. — член Грабаўскага рэўкома, загадчык аддзела працы.

Гайдукоў Рыгор Канстанцінавіч (н. 12.6.1890 г. у в. Новыя Галоўчыцы) — беспартыйны, селянін. У 1902 г. скончыў адзін клас народнага вучылішча. Служыў у царскай арміі, выбіраўся членам савета рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў. У 1919 г. з'яўляўся членам Камаровіцкага рэўкома. Пасля выгнання палякаў з ліпеня 1920 г. — загадчык аддзела працы рэўкома. «Савецкую ўладу, — пісаў ён у анкеце 18 жніўня 1920 г., — адабраю як тую, якая аб'ядноўвае ўсе працоўныя класы і абараняе беднату»...

Ермалінскі Андрэй Мітрафанавіч (н. 22.10.1889 г. у в. Камаровічы) — селянін, меў 1 дзесяціну зямлі, 2 каровы, 2 цялушкі, 5 авечак. У 1904 г. скончыў адзін клас Камаровіцкага народнага вучылішча. Служыў у царскай арміі малодшым унтэр-афіцэрам, у гады рэвалюцыі забяспечваў харчаваннем 507-ы Рэчыцкі полк. З 28 чэрвеня да 26 жніўня 1919 г. працаваў загадчыкам зямельнага аддзела Камаровіцкага рэўкома, на гэтай пасадзе быў і пасля выгнання палякаў.

Назараў Лазар Сцяпанавіч (н. 3.11.1888 г.) — беспартыйны, нежанаты. Служыў у царскай арміі старшым унтэр-афіцэрам, ваяваў на германскім фронце і трапіў у палон. Вярнуўшыся на радзіму, жыў у в. Камаровічы. З 28 чэрвеня да 26 жніўня 1919 г. і пасля выгнання палякаў — старшыня Камаровіцкага рэўкома.

Арыновіч Фёдар Рыгоравіч (н. 22.4.1897 г. у в. Чалюшчавічы) — беспартыйны, селянін-бядняк. У 1910—1914 гг. вучыўся ў Петрыкаўскім вышэйшым пачатковым вучылішчы, у 1917 г. скончыў Дзвінскую гімназію. Служыў у царскай арміі пісарам палкавой канцылярыі. Да польскай акупацыі працаваў настаўнікам Капаткевіцкай школы. У 1919 г. — старшыня сельсавета і старшыня валаснога кааператыва. З 13 ліпеня 1920 г. — старшыня Капаткевіцкага рэўкома.

Красоўскі Пётр Паўлавіч (н. у 1884 г. у м. Капаткевічы) — мешчанін, служыў чыноўнікам ваеннага ведамства. Да лютага 1917 г. загадваў лазарэтам 43-га палка, выбіраўся старшынёй Савета салдацкіх дэпутатаў. З 13 ліпеня 1920 г. — член Капаткевіцкага рэўкома, загадчык зямельнага аддзела.

Пігулеўскі Цімафей Сцяпанавіч (н. у 1887 г. у м. Капаткевічы) — мешчанін, нежанаты. У 1903—1906 гг. вучыўся ў Рагачоўскім гарадскім вучылішчы, у 1912—1916 гг. — ва універсітэце. Валодаў беларускай, рускай, лацінскай, французскай, нямецкай, польскай, сербскай мовамі. У царскай арміі служыў радавым, з 1919 г. настаўнічаў, выбіраўся старшынёй савета Капаткевіцкай працоўнай школы. З 28 ліпеня 1920 г. — член Капаткевіцкага рэўкома, загадчык аддзела адукацыі.

Расоўскі Сроль Беніямінавіч (н.

15.3.1873 г. у м. Капаткевічы) — служачы, да ваеннай службы прызнаны непрыгодным. У 1919 г. выбіраўся членам Капаткевіцкага рэўкома, з 13 ліпеня 1920 г.— член рэўкома, загадчык аддзела працы.

Есьмановіч Аляксандр Фаміч (н. у 1884 г. у в. Касевічы) — селянін, вучыўся ў сельскай школе. У царскай арміі — радавы. Выбіраўся старшынёй сельскага савета, з 18 ліпеня 1920 г.— загадчык аддзела працы Лучыцкага рэўкома.

Лабовіч Сцяпан Пятровіч (н. у 1892 г.) — жыхар хутара Студзеньскае Лучыцкай воласці. У царскай арміі — пісар штаба дывізіі. З 18 ліпеня 1920 г.— член Лучыцкага рэўкома.

Маставы Міхаіл Ігнатавіч (н. у 1894 г. у в. Яўсеевічы) — селянін, служыў рахункаводам у земскага начальніка 8-га Мазырскага ўчастка. У 1917 г. займаў пасады справавода Мінскага ссуднага камітэта, рахункавода будаўнічага ўпраўлення ў Мінскім раёне. З 10 сакавіка да 22 жніўня 1919 г.— рахункавод нацыяналізаванага маёнтка Слабада. Пасля вызвалення Лучыцкай воласці ад палякаў увайшоў у склад рэўкома, узначальваў зямельны аддзел, затым абраны старшынёй рэўкома.

Ходзька Рыгор Аляксеевіч (н. у 1880 г. у в. Хвойня) — селянін-бядняк, меў сямёра дзяцей. У 1917 г. выбраны сельскім старастам в. Хвойня. З сакавіка 1919 г. працаваў старшынёй Хвойненскага сельсавета, у час польскай акупацыі знаходзіўся ў партызанскім атрадзе. З ліпеня 1920 г.— старшыня Ляскавіцкага валаснога рэўкома.

Бамбіза Ніканор Фёдаравіч (н. у 1888 г.) — селянін, служыў у царскай арміі радавым 301-га пяхотнага палка. У час польскай акупацыі выбіраўся старастам. З 17 ліпеня 1920 г.— член Ляскавіцкага рэўкома.

Бамбіза Сцяпан Лявонцьевіч (н. 2.8.1893 г.) — беспартыйны, малазямельны. Служыў у царскай арміі ў 38-м марцірным дывізіёне. Да прыходу палякаў працаваў старшынёй Ляскавіцкага рэўкома.

Буднік Дзмітрый Іванавіч (н. 8.2.1866 г. у в. Ляскавічы) — селянін-бядняк, меў сям'ю з васьмі чалавек. Служыў у царскай арміі фейерверкерам батарэі палявой артылерыі. У 1915 г. выбіраўся сельскім старастам, з 1916 г.— член крэдытнага таварыства. З 18 ліпеня 1920 г.— член Ляскавіцкага рэўкома.

Літаш Захар Архіпавіч (н. 23.3.1867 г.) — беспартыйны, малазямельны, сям'я складалася з 14 душ. Адзін з сыноў быў міліцыянерам, у час польскага наступлення адступаў з войскамі Чырвонай Арміі і загінуў. З. А. Літаш з 1910 г. выбіраўся членам Ляскавіцкага крэдытнага таварыства, з сакавіка 1917 г. да 1918 г.— член харчовага камітэта. 18 ліпеня 1920 г. каптаваны членам Ляскавіцкага валрэўкома. Лічыў, што «савецкая ўлада — самая добрая і падыходзячая ўлада для беднага насельніцтва».

Туравец Севасцьян Іванавіч (н. 19.12.1881 г. у в. Ляскавічы) — беспартыйны, селянін. Да 1914 г. працаваў рабочым у французскім акцыянерным таварыстве. З 17 студзеня да 14 кастрычніка 1918 г.— старшыня земскай управы Ляскавіцкай воласці, з 17 ліпеня 1920 г.— старшыня рэўкома.

Кебец Дзмітрый Іванавіч (н. у 1897 г. у м. Петрыкаў). У 1912 г. скончыў Петрыкаўскае гарадское вучыліш-ча, вытрымаў іспыты ў Мазырскай гімназіі на званне настаўніка двухкласных вучылішчаў. У армію прызваны 15 мая 1916 г., служыў пісарам у 2-й артылерыйскай дывізіі. У маі 1917 г. уступіў у партыю бальшавікоў, у кастрычніку таго ж года выбраны членам Смаленскага Савета рабочых, салдацкіх і сялянскіх дэпутатаў. У час польскай акупацыі — на падпольнай рабоце, быў арыштаваны. Пасля вызвалення Петрыкава — член Петрыкаўскага валаснога ваенрэўкома, загадчык аддзела працы.

Лапета Пётр Іванавіч (н. у 1891 г. у м. Петрыкаў) — беспартыйны, з мяш-

чан. Да 1917 г. служыў у царскай арміі, у лютым — ліпені 1917 г. з'яўляўся членам Мінскага Савета рабочых і салдацкіх дэпутатаў, затым да сакавіка 1918 г. быў старшынёй Петрыкаўскага валаснога харчовага камітэта. З ліпеня 1920 г. — член Петрыкаўскага валаснога ваенрэўкома, загадчык зямельнага аддзела.

З рэгістрацыйных анкет ФДА Гомельскай вобл. у г. Мазыры, ф. 307, воп. 2, с. 1; ф. 79, воп. 1, с. 3.

ДОКЛАД БЫВШЕГО ЧЛЕНА МОЗЫРСКОЙ ПОДПОЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ КП(б) ЛиБ М. А. АНДРЕЕВА (ШЕЙНКМАНА)

30 июля 1920 г.

...Налет польских контрреволюционных банд на Мозырь был так неожидан, что т. Богданович (член Мозырского комитета партии большевиков) не успел передать мне связи и пароли с Пинской, Слуцкой, Бобруйской и др. подпольными организациями, потому в месяце марте мы особенно плодотворной работы не проявили. В начале апреля к нам приехал т. Прокопчук, присланный ЦК ЛитБел сначала в Мозырь, затем Мозырским подпольным комитетом он был направлен в Брест-Литовск... Цель приезда т. Прокопчука была: во-первых, получить средства для работы Брест-Литовской и Пинской организаций, которые (по его словам) в последнее время не имели связи со Смоленском и крайне нуждались в средствах, во-вторых, связаться с Мозырской организацией для переброски в Пинск части литературы, которая находилась в Мозыре. Связавшись через т. Прокопчука с Пинском, я поехал в м. Петриков, где была подпольная организация, связался с ними, и они приступили к переправе литературы на Пинск. Из Брест-Литовска прибыл т. Злотников, который работал в Мозырской подпольной организации. Злотников остался в Петрикове руководить работой петриковских товарищей. В деревне Лучицах мной был организован передаточный пункт и склад для литературы. Затем была отправлена первая партия литературы в количестве пяти пудов; через несколько времени отправлена вторая партия литературы в количестве четырех пудов...

Я получил сведения о провале в Петрикове. Немедля поспешил туда — оказалось, что была арестована часть литературы, которая хранилась у т. Мицкевича Лаврена. Сам Мицкевич был вовремя об этом предупрежден и скрылся. Устроив совещание с товарищами, мы решили, что необходимо загладить следы провала посредством подкупа польской жандармерии, на что последние всегда охотно шли. Для них через одного гражданина м. Петрикова была устроена выпивка, где они обещали оправдать Мицкевича Л. Но по истечении нескольких дней Мицкевич Л. был арестован и после допросов помещен в местную тюрьму, откуда ему удалось сбежать. Прошло довольно продолжительное время, мы принялись снова за работу. От т. Злотникова приехал из Петрикова т. Серапин, который привез доклад и отчет о работе. В тот же день был арестован один из наших складов литературы, это совпадение навело подозрение на т. Серапина, и мной были приняты некоторые меры по отношению к Серапину.

Затем через несколько дней были произведены обыски у меня в квартире и в квартире т. Сафьяна, где арестовали Сафьяна и моего брата, который случайно ночевал у меня, я же вовремя скрылся. В тот же день были привезены из Петрикова тт. Злотников, Шпак и член ячейки т. Турецкий. Тогда же арестован был еще один наш склад литературы, а также печать организации и все документы. Т. Шпаку, как он сам передает, удалось скрыться, тт. же Сафьян, Злотников и Турецкий после жестоких пыток были отправлены из Мозыря, вероятно, в концентрационный лагерь. Брат мой, просидев пять дней в тюрьме и испытав все орудия пыток, от которых он теперь болен, был освобожден. Перед отправкой Сафьян передал моему брату для передачи мне, что у него есть материал, что провоцировали организацию тт. Шпак и Серапин и что Злотников во время пытки выдал всех товарищей Мозырской и Пинской организаций. Я же скрывался до освобождения Мозыря от гнета польской шляхты...

ЦК КПЛиБ, приняв от меня подробный доклад о работе и о провале организации, распорядился дело о провокаторах передать в Мозырскую партийную тройку.

Состав Петриковской организации:
1. Мицкевич Стефан.
2. Мицкевич Лаврен.
3. Шпак Петр.
4. Серапин Фома (уже во время оккупации привлеченный к работе).

Андреев

Гомельский государственный областной архив, ф. 68, оп. 1, д. 7, лл. 3—4.

Заціхлі віхуры...

Звесткі аб колькасці саўгасаў (маёнткаў), іх знаходжанні, колькасці рабочых і батрацкіх камітэтаў

20 жніўня 1920 г.

Грабаўская воласць: м. Сялюцічы; Камаровіцкая воласць: м. Ванюжычы, Камаровічы, Філіпавічы; Капаткевіцкая воласць: м. Канстанцінава (20 рабочых, батрацкі камітэт), Мышанка, Чалюшчавічы (12 рабочых, батрацкі камітэт); Лучыцкая воласць: м. Дуброва, Капцэвічы, Лучыцы; Ляскавіцкая воласць: м. Брынёў (21 рабочы, батрацкі камітэт), Дарашэвічы (26 рабочых, батрацкі камітэт), Судзібар (16 рабочых), ф. Паўлінава, Лобча; Петрыкаўская воласць: м. Конкавічы, Аголічы, Слінкі, Петрыкаў.

Ч. загадваючы павятовым земаддзелам
Загадваючы райсаўгасам

Гомельскі дзяржаўны абласны архіў, ф. 68, воп. 1, с. 56, лл. 2—3.

ИЗ ДОКЛАДА МОЗЫРСКОГО УЕЗДНОГО РЕВКОМА О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВОЛРЕВКОМОВ С МОМЕНТА ИХ ОРГАНИЗАЦИИ ПО 1 СЕНТЯБРЯ 1920 г.

...3. Грабовский волревком

Волревком организован 31 июля с. г... При волревкоме созданы следующие отделы: управления, земельный, продовольственный и комтруд. Организовано 5 сельских советов. Взяты на учет все лесные материалы и дрова. Составлены списки: заседателей нарсуда, польского населения в волости, семейств красноармейцев на получение пайка и граждан, пострадавших от контрреволюции. Открыты 4 избы-читальни. Собраны с полей яровые хлеба в им. Селютичи. Взято на учет сено, накошенное на болотах, и фруктовый сад в заст. Михедовичи. Переписаны все дойные коровы волости, взяты на учет имеющиеся ульи, сделана разверстка скота для реквизиции. Подготовляются списки бедноты. Взято на учет все мужское население волости от 16 до 40 лет, а также лошади, волы, возы и проч. Кроме вышеуказанного исполнено следующее: установлено гужевое движение по доставке корреспонденции на ближайший почтовый пункт, организована комиссия по борьбе с дезертирством. В состав волревкома входят председатель и 4 члена, все беспартийные...

...7. Комаровичский волревком

Волревком организован 18 июля с. г. съездом сельских советов волости, последние были организованы 6. председателем Комаровичского волисполкома в количестве 22. При волревкоме организованы следующие отделы: управления, земельный, продовольствия и комтруда...

...Волость разбита на 4 района. 8 августа был митинг по поводу недели больного и раненого красноармейца. Произведен сбор и собрано следующее: 4190 руб. деньгами, 29 п. 5 ф. ржи, 41 п. муки, 3 п. 31 ф. крупы, 25 пуд. гречихи, 20 ф. ячменя, 19 ф. сала, 2 ф. масла, 1273 яйца, 39 ф. сыра, 4 ф. ягод сухих, 39 шт. сорочек, 12 шт. кальсон, 150 арш. холста, $^1/_2$ ф. табака, 20 карандашей и 140 конвертов. В состав волревкома входят председатель и 3 члена — все беспартийные. Деятельность ревкома слаба.

8. Копаткевичский волревком

Волревком организован 12 июля с. г. военкомом 170-й бригады. При волревкоме существуют следующие отделы: управления, земельный, народного образования, продовольственный и комитет труда. Издан приказ о недопущении потрав и рубки леса. Взяты на учет мельницы. Образована комиссия по регистрации убытков, причиненных польскими бандами. Взяты на учет все свободные сенокосы и земли, а также кожевенные заводы и мельницы. Изданы постановления о сдаче населением оружия и вещей, оставленных польскими бандами. Составлен список всего населения мужчин от 18 до 50 лет и женщин от 18 до 45 лет. Взяты в ведение ревкома фруктовые сады при имениях. 3 августа с. г. был съезд представителей сельских советов волости, на котором по текущему моменту вынесли следующее: приветствовать нашу Красную Армию и ее вождей... Все на борьбу против дезертирства, между нами не должно быть шкурников, все способные носить оружие — на Красный фронт... Решили избрать комиссию по сбору подарков для Красной Армии. В состав волревкома входят председатель и 5 членов, все беспартийные.

...12. Лучицкий волревком

Волревком организован 18 июля с. г. съездом делегатов Лучицкой волости. При волревкоме организованы следующие отделы: управления, народного образования, земельный и комтруд. Составлен список всех дезертиров в волости и список их имущества. 5 августа был устроен съезд представителей волости... Деятельность Лучицкой волости, сравнительно с другими, очень хорошая: аккуратно доставляются протоколы заседаний волревкома, исполняются различные распоряжения. В состав ревкома входят председатель и 4 члена, все сочувствующие партии большевиков.

13. Лясковичский волревком

Волревком организован 17 июля с. г. В состав волревкома входят следующие отделы: управления, земельный и продовольственный. 4 августа с. г. был съезд представителей волости... Ввиду того что население добывает спирт из земли около ректификационного завода, вылитый в 1915 г., постановили немедленно принять меры к прекращению добывания спирта; лиц, не подчиняющихся распоряжению, арестовать и разыскать аппараты, перегоняющие спирт, для уничтожения таковых... Работа в Лясковичской области удовлетворительная. В состав волревкома входят председатель и 4 члена, все беспартийные.

...16. Петриковский волревком

Волревком организован 12 июля с. г. военкомом 510-го стрелкового советского полка. Постановили: 1) составить опись имущества лиц, бежавших от Советской власти; 2) установить охрану над имуществом имений. При ревкоме организованы следующие отделы: управления, земельный, народного образования, продовольственный, военкомата и милиции. Взяты на учет мельницы волости... Доставлено 86 деревьев для исправления железнодорожного моста через р. Бобрич. Составлены списки всех пострадавших от контрреволюции. Открыта советская гостиница, столовая и организован детский очаг на 50 детей-сирот и беднейшего населения. Национализированы фруктовые сады при имениях... 1 августа председатель волревкома был арестован по распоряжению уполномоченного Реввоенсовета Запфронта т. Левина и отправлен в Пинск... 20 августа с. г. на должность председателя Петриковского волревкома был назначен инструктор информационно-инструкторского подотдела при отделе управления... Избрана комиссия из 3 лиц по проведению недели продовольствия и о реквизиции у жителей волости скота для нужд Красной Армии, а именно: 75 голов крупного и 88 голов мелкого. Население волости относится сочувственно к проводимой неделе продовольствия и реквизиции скота...

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 307, оп. 1, д. 2, лл. 55—62.

ИЗ ДОКЛАДА ОТДЕЛА ДЕРЕВОПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ МОЗЫРСКОМУ ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОМУ КОМИТЕТУ

28 августа 1920 г.

...5. Фанерно-лесопильный завод ст. Птичь

Завод сожжен поляками. Главные части машин, пасы, пилы и проч. забрано поляками, лесные материалы и фанера также вывезены немедленно по оставлении Птичи Советскими властями. Будут приняты меры отделом деревообрабатывающей промышленности к сбору оставшегося имущества машин. Часть инвентаря, оставшегося от пожара, будет использована для других заводов. Завод взят на учет 27 июля 1920 г. Временным заведующим назначен Франц Пущин.

...9. Петриковский лесопильный завод

Завод взят на учет 3 августа. Временным завед. назначен т. Фридман. Машинные части нуждаются в довольно значительном ремонте, требуется ремонт здания. Запаса смазочных и прочих материалов нет. Нет некоторых ремней. Необходим слесарный инструмент, наждачные камни...

...11. Лесопильно-бочарный завод Белый Переезд

Завод взят на учет 30 июля 1920 г. На заводе имеется два локомобиля, два лесопильных станка и бочарное отделение. Завод находится на расстоянии 40 верст от железной дороги, несмотря на то что он

сохранился в годном для пуска в ход состоянии, вопрос о пуске подлежит рассмотрению райлескомом ввиду трудности снабжения сырьем и вывоза готового материала. Предполагается перенос одного локомобиля с лесопильным станком на ст. Житковичи, где производство более благоприятно в транспортных условиях. Временным завед. назначен т. Барон.

12. Лесопильно-бочарный завод Филиповичи

Завод взят на учет 29 июля 1920 г. Принимая во внимание отдаленность завода от железной дороги (около 30 верст), необходимо перенести в Житковичи часть машин. Локомобиль необходимо оставить для функционирования мельницы и бочарного завода. Необходимо исправить крышу, полы, произвести ремонт станков и машин. Временным заведующим назначен т. Бабенчук.

Завед. отделом деревообраб. промышлен.

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 307, оп. 3, д. 1, лл. 92—93.

ДОКЛАД ПРЕДСЕДАТЕЛЯ КОМАРОВИЧСКОГО ВОЛОСТНОГО ВОЕНРЕВКОМА Н. ВАВРИЩУКА О ПОЛОЖЕНИИ ДЕЛ В КОМАРОВИЧСКОЙ ВОЛОСТИ ЗА НОЯБРЬ – ДЕКАБРЬ 1920 г.

1920 г. ноября 1 дня согласно предписанию Мозырского Увоенревкома я прибыл в Комаровичскую волость для принятия от бывшего председателя Назарова Комаровичского волвоенревкома. Состав ревкома был кулацкий,... вследствие чего являлся самым черносотенным и до крайности контрреволюционным настроением, все распоряжения центра не только не выполнялись, но делалась масса таких распоряжений, которые в корне подрывали Советскую власть... Приняв ревком, мне хотелось знать настроение массы в связи с наступлением поляков. Случаем к этому явилась беспартийная конференция, созванная 2 ноября в присутствии инструкторов тт. Алиферовича и Левковича. Делегатами на эту конференцию явились представители обществ Комаровичской волости в числе 32 человек из общего числа 41 вызывавшихся. Среди явившихся делегатов было много враждебно настроенных по отношению к власти. Резолюция конференции выработана мною... Делегатами задавались вопросы следующего характера: «Будет ли Белоруссия самостоятельна? А если она будет самостоятельна, то будет ли в ней Советская власть?» При выносе резолюций помогать всеми средствами Красной Армии раздавались крики: «Мы то помогаем, а чем же нам помогают?», «Уже надоело помогать». Только благодаря умелому ведению конференция не была сорвана.

Вслед за беспартийной конференцией 5 ноября мною был созван съезд сельсоветов. На съезде сельсоветов прений было меньше, так как делегатами съезда являлись председатели сельсоветов Комаровичской волости и их заместители — люди, сами стоящие у власти... Чувства, выраженные в резолюции съезда, некоторыми из председельсоветов проявились на деле. Стали поступать в волвоенревком заявления, что такой-то и такой-то дезертир скрывается там-то. Некоторые же из председельсоветов по-прежнему остались безучастны. Правда, халатность к службе со стороны некоторых из председельсоветов объясняется тем, что они не получали и не получают от власти никакой оплаты. Этот недостаток мною был подмечен, но помочь делу не было никакой возможности, ибо касса ревкома при приеме такового оказалась пустою... За такой короткий срок работы я, безусловно, не мог поставить дела на стальные ноги, потому что в первую очередь пришлось повести интенсивную борьбу с дезертирством, установить бдительный надзор за проникновением польских шпионов, так как ревком работал в 10 верстах от польских войск. Говоря о работе ревкома, я должен отметить, что по делу народного образования ко дню годовщины революции мною было открыто и налажено всего лишь 5 училищ, остальные не могли быть открыты. К этому времени за недостатком отчасти школьных помещений, а также и шкрабов, к тому же само население в таких обществах не пошло навстречу волревкому.

Самый день праздника революции в Комаровичской волости был проведен блестяще. Повестка дня была следующая: в 4 часа дня был устроен громадный митинг, для чего было приглашено все население волости. Для успешного проведения митинга мною были приглашены военный комиссар 86-го полка, комбаты и политруки, кроме местного населения на митинге присутствовали и войсковые части, находившиеся в районе волости. В 7 часов вечера был дан спектакль на тему «Бувальщина», после чего был концерт; вечер закончился танцами...

Отмечая о положении дел в Комаровичской волости, в каком она сейчас находится, я должен сознаться, что за последний срок таковое сильно пошатнулось. Комаровичская волость сейчас больна эпидемически и больна опасно. Причина этой эпидемической болезни — балаховщина, поголовное дезертирство и злостный бандитизм. В 1919 г. Комаровичская волость от призыва в Красную Армию отказалась, в 1920 г. хотя сразу и все явились в назначенный срок мобилизации, но благодаря неоднократной эвакуации уезда и подхода войск противника в ней развилось дезертирство, и так как по сложившимся военным обстоятельствам волость очутилась в нейтральной полосе, то дезертирство в ней развилось и приняло

угрожающие размеры. Из дезертиров с течением времени образовались банды и заполнили собою прилегающие леса Комаровичской, Грабовской и Дяковичской волостей. С момента появления на фронте Балаховича, дезертирство приняло организованный характер и под предводительством своих вожаков начало нападать даже на отдельные войсковые части Красной Армии... 5 ноября был убит красноармеец тов. Лейкин, 24 ноября была обстреляна разведка при дер. Фастовичи в количестве 30 человек, причем с нашей стороны были убитые и раненые. При этом само население идет навстречу дезертирству, как своим сыновьям, кормит их и укрывает. Например, убитые и раненые разведчики при дер. Фастовичи были немедленно сокрыты населением той же деревни. Есть сведения, что таковые потоплены в реке Орессе. Банды дезертиров смотрят на ревком как на своего личного врага, ввиду чего я лично неоднократно получал анонимные письма с угрозой убить меня...

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 307, оп. 1, д. 5, лл. 86—89.

ДОНЕСЕНИЕ ВОЕННОГО КОМИССАРА ЛУЧИЦКОЙ ВОЛОСТИ В МОЗЫРСКИЙ УЕЗДНЫЙ ВОЕНКОМАТ

8 декабря 1920 г.

Доношу, что в дни налета балаховской банды 15-летний мальчик из Лучиц Андрей Елизаров по моему приказанию делал деятельную разведку, добывал и сообщал важные сведения, чем дал мне возможность своевременно спрятать канцелярию и поставить в известность особоуполномоченного дивизии. Благодаря упоминаемому мальчику балаховцам не удалось застигнуть нас внезапно.

Докладывая о вышеизложенном, прошу, если признаете возможным, для поощрения среди населения выдать по своему усмотрению вознаграждение для Елизарова Андрея через уездвоенкомат.

Лучицкий волвоенком
Делопроизводитель

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 307, оп. 1, д. 6, л. 38.

СПИСОК СЛУЖАЩИХ КОМАРОВИЧСКОГО РЕВКОМА (ДЕКАБРЬ 1920 г.)

Имена, отчества и фамилии	Занимаемая должность	Возраст	Характеристика
Вавpищук Николай Кондратьевич	Председатель ревкома	28	Коммунист, активный работник
Баранов Андрей Андреевич	Секретарь управления	45	Беспартийный, усердный канцелярский работник
Коледа Иван Романович	Член ревкома и зав. зем. отд.	30	Коммунист, малограмотный, прилежный работник
Ермолинский Андрей Митрофанович	Делопроизвод. зем. отд.	32	Кулак, беспартийный, находится под контролем Коледы
Гайдуков Георгий Константинович	Зав. волкомтруда	31	Беспартийный, бедняк
Лифшиц Шмуйло Хаимов	Делопроизвод. комтруда	45	Беспартийный, усердный канцелярский работник
Масаковский Василий Петрович	Военком	27	Коммунист, активный работник
Рудзинский Феофил Алексеевич	Делопроизвод. военкома	28	Коммунист, прилежный работник
Новохацкий Андрей Афанасьевич	Завед. отд. народобр.	32	
Кисель Дмитрий	Зав. продотд.	37	Соч. коммунизму, бедный, усердный работник
Гуринович Петр Иосифович	Делопроизвод. продотд.	23	Канцелярский служитель
Сливец Савва Михайлович	Сторож	47	Беспартийный, бедняк

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 269, оп. 1, д. 7, л. 72.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЛЯСКОВИЧСКОГО ВОЛОСТНОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА

14 декабря 1920 г.

Лясковичский волостной революционный комитет, рассмотрев выборное производство по выбору сельских комитетов Лясковичской волости,постановил: утвердить сельские комитеты в следующем составе

Название комитета	Председатель	Секретарь	Член комитета
Лясковичский	Будник Софрон	Стульба Александр	Туровец Семен
Дорошевичский	Жуковец Герасим	Пинчук Павел	Пашук Иван
Голубицкий	Пашук Иван	Пашук Никифор	Литвин Дмитрий
Вышеловский	Морозько Иван	Голод Трофим	Марцинкевич Яков
Турокский	Хальченя Иван	Пилецкий Устин	Жуковец Михаил
Рубчанский	Домасевич Федор	Занкевич Иосиф	Прикота Макарий
Снядинский	Руцкий Андрей	Шовкович Владимир	Руцкий Павел
Бринёвский	Пинчук Софрон	Шаруба Антон	Тереня Роман
Копщевичский	Жуковец Яков	Козлович Михаил	Баранич Петр
Копщевичская фабрика	Копацевский Иосиф	Новик Александр	Мялевский Николай
Бакланский	Туровец Тимофей	Авдеев Степан	Стельмашонок Иван

Председатель волревкома
Представитель Мозырского уревкома
Секретарь

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 103, оп. 1, д. 2, л. 115.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

Адгрымелі баі грамадзянскай вайны. За кароткі тэрмін валасныя рэвалюцыйныя камітэты аднавілі ў мястэчках і вёсках Петрыкаўшчыны савецкую ўладу, выканаўшы задачы, якія на іх ускладаліся. 5 студзеня 1921 г. Мазырскі павятовы ваенна-рэвалюцыйны камітэт сваім загадам скасаваў валасныя рэўкомы, часова пакінуўшы толькі некаторыя з іх, у тым ліку Петрыкаўскі. Усе справы ў валасцях былі перададзены выканаўчым камітэтам. Па просьбе Камаровіцкага валрэўкома тэрмін яго функцыянавання быў таксама падоўжаны да сярэдзіны сакавіка 1921 г.

Палітычная і эканамічная сітуацыя была вельмі складаная. Разгул бандытызму, па дарогах страшна было ісці і ехаць. У лясах хаваліся розныя ўзброеныя атрады, якія ў канцы 1920 г. папоўніліся недабітымі балахоўцамі. Узброеныя банды засылаліся таксама з тэрыторыі Польшчы. Яны нападалі на савецкіх работнікаў і чырвонаармейцаў, рабавалі і знішчалі мірных вясковых жыхароў. 22 лютага 1921 г. быў абрабаваны жыхар в. Фаставічы Піліп Бараноўскі. Ноччу 28 лютага праз акно быў забіты грамадзянін в. Востраў Яфрэм Бубіч. 19 сакавіка трое бандытаў напалі на дом грамадзяніна в. Фаставічы Лейзера Шлепянтоха, застрэлілі яго жонку, забралі адзенне, посуд і іншыя рэчы. 20 сакавіка на дарозе Навасёлкі — Заполле стрэлам з вінтоўкі забіты фурман, жыхар в. Старыя Галоўчыцы Харытон Мухін, які вёз кантралёра млыноў. 30 сакавіка банда, што з'явілася з боку в. Грабаў, абстраляла рабочых, якія працавалі ў лесе. 1 мая каля паўсотні чалавек напалі на будынак Камаровіцкага валвыканкома, забілі старшыню выканкома Івана Каляду, знішчылі

ПОСТАНОВЛЕНИЕ ЛЯСКОВИЧСКОГО ВОЛОСТНОГО РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА

14 декабря 1920 г.

Лясковичский волостной революционный комитет, рассмотрев выборное производство по выбору сельских комитетов Лясковичской волости,постановил: утвердить сельские комитеты в следующем составе

Название комитета	Председатель	Секретарь	Член комитета
Лясковичский	Будник Софрон	Стульба Александр	Туровец Семен
Дорошевичский	Жуковец Герасим	Пинчук Павел	Пашук Иван
Голубицкий	Пашук Иван	Пашук Никифор	Литвин Дмитрий
Вышеловский	Морозько Иван	Голод Трофим	Марцинкевич Яков
Турокский	Хальченя Иван	Пилецкий Устин	Жуковец Михаил
Рубчанский	Домасевич Федор	Занкевич Иосиф	Прикота Макарий
Снядинский	Руцкий Андрей	Шовкович Владимир	Руцкий Павел
Бринёвский	Пинчук Софрон	Шаруба Антон	Тереня Роман
Копщевичский	Жуковец Яков	Козлович Михаил	Баранич Петр
Копщевичская фабрика	Копацевский Иосиф	Новик Александр	Мялевский Николай
Бакланский	Туровец Тимофей	Авдеев Степан	Стельмашонок Иван

Председатель волревкома
Представитель Мозырского уревкома
Секретарь

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 103, оп. 1, д. 2, л. 115.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

Адгрымелі баі грамадзянскай вайны. За кароткі тэрмін валасныя рэвалюцыйныя камітэты аднавілі ў мястэчках і вёсках Петрыкаўшчыны савецкую ўладу, выканаўшы задачы, якія на іх ускладаліся. 5 студзеня 1921 г. Мазырскі павятовы ваенна-рэвалюцыйны камітэт сваім загадам скасаваў валасныя рэўкомы, часова пакінуўшы толькі некаторыя з іх, у тым ліку Петрыкаўскі. Усе справы ў валасцях былі перададзены выканаўчым камітэтам. Па просьбе Камаровіцкага валрэўкома тэрмін яго функцыянавання быў таксама падоўжаны да сярэдзіны сакавіка 1921 г.

Палітычная і эканамічная сітуацыя была вельмі складаная. Разгул бандытызму, па дарогах страшна было ісці і ехаць. У лясах хаваліся розныя ўзброеныя атрады, якія ў канцы 1920 г. папоўніліся недабітымі балахоўцамі. Узброеныя банды засылаліся таксама з тэрыторыі Польшчы. Яны нападалі на савецкіх работнікаў і чырвонаармейцаў, рабавалі і знішчалі мірных вясковых жыхароў. 22 лютага 1921 г. быў абрабаваны жыхар в. Фаставічы Піліп Бараноўскі. Ноччу 28 лютага праз акно быў забіты грамадзянін в. Востраў Яфрэм Бубіч. 19 сакавіка трое бандытаў напалі на дом грамадзяніна в. Фаставічы Лейзера Шлепянтоха, застрэлілі яго жонку, забралі адзенне, посуд і іншыя рэчы. 20 сакавіка на дарозе Навасёлкі — Заполле стрэлам з вінтоўкі забіты фурман, жыхар в. Старыя Галоўчыцы Харытон Мухін, які вёз кантралёра млыноў. 30 сакавіка банда, што з'явілася з боку в. Грабаў, абстраляла рабочых, якія працавалі ў лесе. 1 мая каля паўсотні чалавек напалі на будынак Камаровіцкага валвыканкома, забілі старшыню выканкома Івана Каляду, знішчылі

справаводства. 21 кастрычніка ноччу бандыты зноў напалі на валвыканком, забілі двух чырвонаармейцаў і члена сельсавета, паранілі трох чалавек, разрабавалі лаўку спажывецкага таварыства. Ноччу 13 снежня быў спалены лесапільна-бандарны завод у засценку Белы Пераезд, пашкоджаны машыны...

Адна з найбольш крывавых трагедый адбылася ў Капаткевічах. 9 чэрвеня 1921 г. узброеныя бандыты — не менш 100 чалавек — уварваліся спачатку ў в. Лучыцы, забілі члена і сакратара валвыканкома, двух міліцыянераў. Затым бандыты накіраваліся ў Капаткевічы, ноччу 10 чэрвеня ўчынілі страшэнны пагром. Гэта быў небывалы па бесчалавечнасці і жорсткасці акт насілля. Забілі 120 чалавек, 35 паранілі. Асабліва здзекаваліся над яўрэямі. Газета «Большэвік» пісала: «Азвярэлыя палякі білі ўсіх, хто толькі трапляў ім пад рукі, не шкадуючы ні жанчын, ні старых. Некаторыя яўрэйскія сем'і, напрыклад Анцулы Гінзбурга, Бініяміна Шапіры, Давіда Шапіры і іншых, былі поўнасцю знішчаны. Вуліцы мястэчка завалены трупамі, залиты крывёю. Усе, хто мог, ратаваліся ўцёкамі...»

Створаная ў Мазыры павятовая камісія па барацьбе з бандытызмам прадпісвала валасным выканкомам не менш двух разоў на тыдзень інфармаваць аб стане спраў, чутках пра бандытаў. У загадзе 1 ліпеня 1921 г. адзначалася, што «кожны, хто мае якія-небудзь весткі пра банды і не паведаміць іх своечасова ў камісію, мясцовы выканком ці савет, з'яўляецца ўкрывальнікам і падсобнікам бандытаў і будзе прыцягнуты да суровай адказнасці». Для барацьбы з бандытамі прыцягваліся воінскія фарміраванні. Яны размяшчаліся ў Петрыкаве, затым — у Капаткевічах, Камаровічах, на ст. Пціч і Капцэвічы. Да сем'яў бандытаў прымяняліся жорсткія меры: іх маёмасць канфіскоўвалася, а самі яны высяляліся прымусова за межы Беларусі.

Сяляне нярэдка цярпелі ад пажараў. У красавіку 1921 г. згарэла 37 гаспадарак у в. Фаставічы. У пачатку лістапада пайшлі на дым 9 хат, 21 хлеў і 2 гумны ў в. Новыя Галоўчыцы. Пагарэльцам патрабавалася неадкладная дапамога ў лесаматэрыялах, шкле, цвіках, а таксама ў прыладах працы — косах, сярпах, плугах, баронах і т. д. Па меры магчымасці дапамога аказвалася праз пададдзел дапамогі Мазырскага павятовага выканкома. Аднак яна была вельмі нязначнай у параўнанні з той, якая патрабавалася. У дакладзе VI павятоваму з'езду саветаў 1 снежня 1921 г. адзначалася: «Насельніцтва павета, якое перажыло некалькі белагвардзейскіх акупацый і ў апошні час бандытызм, амаль усё знаходзіцца ў вялікай беднасці. Ніколі яшчэ ў практыцы сабеса не сустракалася столькі людзей, што церпяць нястачы ў выніку стыхійных і сацыяльных бедстваў. У той час, калі ў іншых пададдзелах зацішша, у пададдзеле дапамог небывалы прыток грамадзян, якія маюць патрэбу ў лесаматэрыялах, шкле, жалезе і прадуктах. Калі ўсё адпушчанае ім перавесці на кошт па рыначных цэнах, то атрымаецца вялізная сума»...

Цяжкім ярмом на плячах насельніцтва ляжала харчовая развёрстка — абавязковая здача сялянамі лішкаў сельскагаспадарчых прадуктаў дзяржаве. Гандляваць прадуктамі харчавання забаранялася. Былі абсталяваны ссыпныя пункты на станцыях Пціч і Капцэвічы, куды звозілі зерне з навакольных вёсак. Збор збожжа праводзіўся пад пільным наглядам упаўнаважаных Мазырскага павятовага выканкома, якія стваралі ўдарныя групы. Пры адмове сялян выконваць развёрстку супраць іх прымянялася ўзброеная сіла, асобныя грамадзяне і нават сельсаветы арыштоўваліся. Згодна загаду № 62 Мазырскай павятовай камісіі ад 4 сакавіка 1921 г. для забеспячэння бальніц і лазарэтаў была ўведзена развёрстка на масла і курыныя яйкі ў наступным аб'ёме: Грабаўская воласць павінна была здаць 100 пудоў масла і 3310 яек, Камаровіцкая — адпаведна 418 і 6052, Капаткевіцкая — 418 і 22 050, Лясковіцкая — 192 і 3095, Лучыцкая — 197 і 10 490, Петрыкаўская — 100 пудоў і 10 700 штук.

У красавіку пачаліся бульбяная і малочная кампаніі. Аднак вясной 1921 г. развёрстка на асноўныя

віды прадуктаў харчавання была закончана, 17 красавіка III сесія ЦВК БССР дазволіла свабодны абмен збожжа і фуражу ва ўсім Мазырскім павеце, які выканаў харчразвёрстку. З пераходам краіны да новай эканамічнай палітыкі ў ліпені 1921 г. харчразвёрстка замянялася харчовым падаткам, дазвалялася свабодны абмен сельгаспрадуктамі. Сяляне Петрыкаўшчыны станоўча сустрэлі гэтыя перамены. У пастанове, прынятай на канферэнцыі грамадзян Грабаўскай воласці 14 жніўня 1921 г., гаварылася: «Прызнаючы цяжкае становішча краіны, мы ведаем, што толькі пры добрасумленнай здачы харчпадатку гэта становішча палегчыцца. Наша задача — сумленна, акуратна і своечасова здаць ускладзены на нас падатак, што мы на канферэнцыі і пастанаўляем аднагалосна»...

Усё часцей арганізоўваліся сялянскія абозы, якія везлі збожжа на прыёмныя пункты. 20 верасня 1921 г. сяляне в. Рог Капаткевіцкай воласці накіравалі абоз з 500 пудамі збожжа і бульбы на станцыю Пціч. Над абозам развяваліся чырвоныя сцягі, наперадзе палымнеў лозунг: «Харчпадатак з'яўляецца галоўнай апорай Расійскай сацыялістычнай краіны, ён яе выратуе ад голаду і нястачы». Гэтак жа ўрачыста 13 верасня 1922 г. здавалі харчпадатак жыхары вёсак Брынёў, Найда і Баклань Ляскавіцкай воласці. На ста фурманках яны прывезлі ў Кашэвічы ўвесь харчпадатак. Але не ўсюды і не заўсёды справы са здачай харчпадатку ішлі добра. Каб хутчэй справіцца са зборам збожжа, павятовыя харчінспектары ў большасці выпадкаў самі складалі спісы плацельшчыкаў падатку і налічвалі яго суму. У такіх умовах не магло абысціся без перагібаў і недахопаў. Асобыя праверачныя камісіі нярэдка ўстанаўлівалі ўтоеныя аб'екты абкладання. Мазырскі харчовы камітэт у дакладзе VI павятоваму з'езду саветаў 1 снежня 1921 г. адзначаў: «Падводзячы вынікі ўзятага ў насельніцтва як па развёрстцы, так і па харчпадатку, атрымліваецца, што ўсяго забрана ў пераводзе на залатую валюту на суму 1 081 402 руб. Выдадзена ж сельскаму насельніцтву прадметаў шырокага ўжытку ў пераводзе на залатую валюту на суму 30 428 р. 26 к. ...» Няцяжка падлічыць, што гэта ўсяго 2,8 %.

Не меншае значэнне, чым харчпадатку, надавалася працоўнай гужавай павіннасці. Для нармальнай работы заводаў і фабрык, чыгуначнага транспарту, ацяплення памяшканняў у гарадах не хапала паліва, патрэбны былі дровы. Іх нарыхтоўкай і вывазкай займаліся аддзелы працы валвыканкомаў. У Петрыкаве і Капаткевічах працоўная гужавая павіннасць замянялася грашовым падаткам. Кожны працездольны мужчына ва ўзросце 18—50 гадоў і жанчына 18—40 гадоў павінны былі заплаціць 396 руб., а таксама 1422 руб. — за кожнага каня або вала. Акрамя харчпадатку і працоўнай гужавай павіннасці ўстанаўліваўся агульнаграмадзянскі, падворны і падаходны падаткі, падаткі з пабудоў, з жывёлы, ураўняльны збор, страхавыя ўзносы...

І ўсё ж людзі, выплаціўшы вялікую колькасць падаткаў, часта недаядаючы, дабравольна ахвяравалі ў фонд галадаючых Паволжа, не працівіліся канфіскацыі золата і срэбра з цэркваў, сінагог і касцёлаў у 1922 г., каб людзі за тысячы кіламетраў ад іх не памерлі з голаду... 2 кастрычніка 1921 г. Камаровіцкі валвыканком перадаў у фонд галадаючых 29 300 руб., 36 пудоў 13 фунтаў жыта, 5 пудоў 19 фунтаў ячменю, 22 фунты аўса, 1 пуд грэчкі, сабраных насельніцтвам воласці. У Петрыкаўскай воласці ў 1923 г. на карысць хворых на сухоты сабралі 1605 р. 75 к. і 55 к. срэбрам, для чырвоных інвалідаў — 310 р. 54 к.

У 1923 г. харчовы і іншыя віды падаткаў былі заменены адзіным сельскагаспадарчым падаткам. Сялянам дазвалялася разлічвацца з дзяржавай не толькі натураплатай, але і грашыма. Першыя крокі па зборы гэтага падатку прынеслі шмат непаразуменняў. У 1924 г. вынікі ўліку аб'ектаў абкладання насельніцтву не аб'яўляліся, абкладныя лісты сялянам уручаліся 21—25 верасня — праз месяц пасля таго, як выканаўчымі камітэтамі быў спынены разгляд скаргаў на няправільнасць уліку аб'ектаў абкладання. Фінагенты сельсаветаў, складаючы спісы пасяленняў, у выпадках, калі кантрольная лічба не сыходзілася з рэальнай, даписвалі аб'екты абкладання тым гаспадаркам, якія мелі менш зямлі і жывёлы або дадавалі для абкладання па адной дзесяціне ворыва і сенажаці ўсім без разбору. Часта пры абкладанні падаткам не ўлічваліся ўсе едакі. Напрыклад, у падатковым лісце Сцепаніды Ярыгі з Бабуніцкага сельсавета, маці пецярых дзяцей, самаму старэйшаму з якіх было 9 гадоў, а малодшаму — 10 месяцаў, замест 6 едакоў было запісана 5, што істотна ўплывала на памер падатку, завышала яго.

Ваенныя дзеянні, што адбываліся на Петрыкаўшчыне, празмерныя паборы, якія чынілі над сялянамі немцы і гайдамакі, палякі і балахоўцы, чырвонаармейцы і савецкія органы, прывялі

Ярмарка ў Петрыкаве. 1925 г.

сельскую гаспадарку ў заняпад. Вясной 1921 г. не хапала насення. Мазырскі павятовы зямельны аддзел накіраваў у воласць насенны матэрыял. Камаровіцкая воласць атрымала 2550 пудоў аўса, 75 пудоў ячменю, 830 пудоў проса. Большая частка збожжа была раздадзена сем'ям чырвонаармейцаў і беднякам. Былому маёнтку ў Камаровічах адпушчана 350 пудоў аўса. Але не хапала коней, валоў, у многіх гаспадарках асноўным сродкам апрацоўкі зямлі была саха.

Не песціла хлебароба і надвор'е. 28 чэрвеня 1921 г. град пабіў на 36 дзесяцінах пасевы жыта і яравых культур ва ўрочышчах Падвезак, Паддупельскае і Пасохля, непадалёку ад в. Заполле. 30 чэрвеня ад граду пацярпелі жыхары хутароў паблізу в. Замосце Франц і Сямён Эсмантовічы, Міхаіл Трухан, Варфаламей Сініцкі, Іосіф Левановіч, Рыгор Пінкоўскі і іншыя. На нізкіх месцах пасевы часта вымакалі. Аднак у 1921 г. быў атрыманы ў цэлым неблагі ўраджай збожжа.

Каб палепшыць аддачу зямлі, выканаўчыя камітэты паставілі задачу пакончыць з цераспалосіцай і дальнезямеллем. У вёскі выязджалі прадстаўнікі савецкіх органаў, вялі растлумачальную работу сярод насельніцтва, арганізоўвалі абследаванне сялянскіх надзелаў. Лепшай формай землекарыстання ў Мазырскім павеце была прызнана пасялковая. У 1922 г. у Ляскавіцкай воласці ўтварылася 6 пасёлкаў, пад якія адвялі 689 дзесяцін зямлі на 157 сем'яў батракоў. У 1923 г. 16 зямельных суполак Петрыкаўскай воласці ўзбудзілі хадайніцтвы аб правядзенні ў іх землеўпарадкавання, 13 з якіх Мазырскім павятовым зямельным управленнем былі задаволены.

Да 1917 г. у Мазырскім павеце ў сярэднім на 1 сялянскі двор прыходзілася па 7 дзесяцін зямлі, на кожнага едака — па 1,1 дзесяціны. На 1 сакавіка 1924 г. на сялянскую гаспадарку прыпадала ўжо 10,5 дзесяціны, на едака — 1,9 дзесяціны. Забяспечанасць зямлёй працоўнага сялянства Петрыкаўшчыны выглядала наступным чынам: у Камаровіцкай воласці на 1 двор — 13,27 дзесяціны, на кожнага едака — 2,7 дзесяціны, у Капаткевіцкай — 6,57 і 1,7, у Лучыцкай — 8,89 і 1,63, у Ляскавіцкай — 6,9 і 1,44, у Петрыкаўскай — 11,47 і 2,21 дзесяціны.

Шмат праблем было ў жывёлагадоў-

лі. Лепшых коней пазабіралі розныя вайсковыя часці, многа кароў і свіней рэквізавалі нямецкія і польскія заваёўнікі, а таксама савецкія органы для выканання харчразвёрсткі. Звычайнай з'явай былі захворванні жывёлы, адзначалася павальнае запаленне лёгкіх буйной рагатай жывёлы, сібірская язва, кароста і афрыканскі сап у коней, рожа ў свіней. Са Слуцкага і Бабруйскага паветаў пагражала небяспекай чума. Тэрмінова ствараліся валасныя ветэрынарна-фельчарскія пункты і супрацьчумныя камісіі, якія рабілі ўсё неабходнае, каб не дапусціць страшную хваробу.

* * *

У 1921 г. на тэрыторыі раёна існавала пяць саўгасаў, якія былі арганізаваны на базе былых панскіх маёнткаў: «Канстанцінава» Капаткевіцкай, «Лучыцы» і «Дуброва» Лучыцкай, «Камаровічы» Камаровіцкай і «Дарашэвічы» Ляскавіцкай воласці. Гэта былі яшчэ вельмі слабыя гаспадаркі з невялікай колькасцю рабочых. У саўгасе «Лучыцы» ў 1921 г. мелася ўсяго 6 коней, налічвалася 14 рабочых, якія паступова гаспадарка станавілася на ногі. Многае зрабіў для гэтага кіраўнік саўгаса Данецкі. У 1923 г. саўгас набыў воз, 2 плугі і 2 акучнікі, жатку, конныя граблі, сеялку, 4 пары валоў, вярнуў пазыку ў 640 пудоў збожжа. Рабочыя сабралі на саўгасных нівах 500 коп жыта, 64 капы аўса, 65 коп ячменю, 4500 пудоў бульбы, пасеялі 45 дзесяцін азіміны. За прададзенае сена гаспадарка атрымала 900 пудоў жыта.

Наладжваліся справы і ў саўгасе «Дуброва». У 1923 г. было сабрана 275 коп жыта, 108 коп аўса, 60 коп гароху, 60 коп грэчкі, 60 пудоў ячменю, 3550 пудоў бульбы, 356 пудоў канюшыны, накасілі 5000 пудоў сена. Добры ўраджай даў магчымасць набыць 4 валоў і 2 коней, за якія заплацілі 678 пудоў збожжа. Рабочыя адрамантавалі малацілку, якую бясплатна давалі для патрэб насельніцтва в. Дуброва, адрамантавалі жылыя памяшканні. Восенню ўзнялі 30 дзес. зяблівa, на 10 дзес. унеслі мінеральныя ўгнаенні, вывезлі 750 вазоў гною.

У саўгасе «Канстанцінава» ствараласяся племянная ферма, дзе ў 1922 г. знаходзілася 43 галавы буйной рагатай жывёлы. Працавалі масларобчы завод і млын, але ён абкладаўся вялікім падаткам і прыносіў значныя ўбыткі.

У пачатку 20-х гадоў у сувязі з новай эканамічнай палітыкай пачалі ствараць прасцейшыя формы сельскагаспадарчай кааперацыі. На I аб'яднаным пленарным пасяджэнні Петрыкаўскага валвыканкома са старшынямі, сакратарамі і ўпаўнаважанымі па землеўпарадкаванню 11 снежня 1923 г. гаварылася, што Петрыкаўскае сельскагаспадарчае таварыства, «церпячы на першым часе няўдачы, урэшце выйшла на шырокую дарогу дзейнасці і цяпер прыступіла да выканання сваіх абавязкаў — дапамогі сельскай гаспадарцы. Калі ў пачатку таварыства налічвала 18 членаў з капіталам 18 пудоў, то цяпер яно дайшло да 60 чалавек і аперыруе фондам у 1500 пудоў. Да вясны 1924 г. таварыства здолее забяспечыць насельніцтва воласці як сельскагаспадарчымі прыладамі, так і насеннем культурных траў»...

Пашыралася сетка спажывецкіх кааператываў. Аднак пакупная здольнасць іх была нязначная: цэны на прадметы спажывання ўстанаўліваліся вельмі высокія, а на хлеб — нізкія, сяляне вымушаны былі купляць тавары ў крэдыт. У Лучыцкі спажывецкі кааператыў у 1923 г. уваходзіла 76 пайшчыкаў. За 10 месяцаў кааператыў прадаў тавараў на 2020 пудоў збожжа. Яму належала таксама шавецкая майстэрня. Кааператыў адпусціў 3 р. 30 к. на патрэбы асветы, дапамагаў сям'і забітага палякамі аднавяскоўца.

Узнікалі першыя калгасы. У Брынёўскім сельсавеце ў 1924 г. быў арганізаваны калгас «Чырвоны сцяг». Калектыўныя гаспадаркі ледзь трымалі-

Члены ЦВК БССР. Другі злева ў другім радзе — селянін з в. Бобрык Ц. С. Цукраў

ся, настолькі яны былі слабыя.

З прамысловых прадпрыемстваў на Петрыкаўшчыне ў пачатку 20-х гадоў найбольш буйным была лесапільна-фанерная фабрыка «Звязда» на ст. Капцэвічы, дзе працавала 212 рабочых. Фабрыка мела тры аддзяленні: лесапільнае, фанернае і бандарнае. Прадукцыйнасць працы ў 1923—1924 гг. на фабрыцы ў параўнанні з 1913 г. узрасла на 22 %, зарплата кваліфікаваных рабочых узнялася на 75 %, жанчын — на 130 %, чорнарабочых — на 43 %. Прадукцыя фабрыкі ішла ў асноўным на знешні рынак. Працавалі лесапілкі таксама ў Петрыкаве і Філіпавічах.

Многія прадпрыемствы ў гады грамадзянскай вайны былі зруйнаваны. Спаленымі аказаліся лесапільна-фанерная фабрыка на ст. Пціч і лесапільна-бандарны завод у Белым Пераездзе. На многіх прадпрыемствах было выведзена са строю абсталяванне. Смоласкіпідарны завод у в. Курыцічы не мог быць пушчаны — сяляне разабралі печ. У 1921 г. завод здадзены ў арэнду, для яго рамонту адпушчана цэгла.

Вынікам мінулых ваенных ліхалецяў, галадання і антысанітарыі былі масавыя захворванні людзей на інфекцыйныя хваробы. Асабліва лютаваў брушны тыф. У Камаровіцкай воласці ў канцы студзеня 1921 г. на тыф хварэла 59, у лютым — 69, у сакавіку — 110, у красавіку — 59 чалавек. Неабходна было прымаць неадкладныя меры для лячэння хворых і прафілактыкі хвароб. У 1921 г. бальніца ў Петрыкаве была пашырана з 25 ложкаў да 40, адкрыта аддзяленне для парадзіх на 5 ложкаў. Меркавалася адкрыць бальніцу ў Капаткевічах на 25 ложкаў, аднак з-за адсутнасці памяшкання яна была толькі на 10 ложкаў. У 1922 г. пры бальніцах створаны інфекцыйныя (заразныя) аддзяленні, пры Петрыкаўскай — і хірургічнае.

У лячэбных установах не хапала спецыялістаў, не было лекаў. Зубаўрачэбныя амбулаторыі ў Петрыкаве і Капаткевічах адкрыліся яшчэ ў 1920 г., аднак урачоў не было. У 1922 г. павет быў разбіты на сем урачэбных участкаў, у кожным мелася бальніца. Жыхары Петрыкаўскай і Ляскавіцкай валасцей адносіліся да Петрыкаўскага ўчастка; Капаткевіцкай, Лучыцкай і Камаровіцкай — да Капаткевіцкага; Грабаўскай — да Жыткавіцкага.

У Петрыкаве існаваў інвалідны дом,

Кіраўнікі і спецыялісты суднарамонтных майстэрань. 1927 г.

у якім знаходзілася 13 састарэлых чалавек, а таксама дзіцячы прыют, у якім у 1922 г. выхоўвалася 50 сірот.

* * *

Адной з асноўных задач, якія стаялі перад валаснымі выканаўчымі камітэтамі, была ліквідацыя непісьменнасці, арганізацыя навучання дзяцей. Зімой 1921 г. аддзелы народнай адукацыі складалі спісы непісьменных, каб у далейшым прыцягнуць іх да вучобы. Для арганізацыі навучальнага працэсу выкарыстоўваліся школы і хаты-чытальні. У Камаровіцкай воласці вясной 1921 г. працавала 6 школ і 14 хат-чытальняў.

Навучанне дзяцей і ліквідацыя непісьменнасці сярод дарослых пачыналася позняй восенню, калі завяршаліся сельскагаспадарчыя работы, і канчалася з сыходам снегу. Не хапала школьных памяшканняў, часта пад школу за невялікую плату выкарыстоўвалі сялянскія хаты. У Грабаўскай і Камаровіцкай валасцях такія школы былі ў 4 вёсках, у Капаткевіцкай — у 8, у Лучыцкай — у 3, у Ляскавіцкай — у 5, у Петрыкаўскай — у 10. Восенню 1921 г. у Петрыкаве адкрыты педагагічны тэхнікум. У кастрычніку 1922 г. устанаўлівалася дзяржаўная школьная сетка, вясковыя суполкі павінны былі заключыць калектыўныя дагаворы з валаснымі аддзеламі народнай адукацыі. Але не ўсе вёскі заключалі дагаворы, у выніку колькасць школ і класаў-камплектаў значна скарацілася. Калі на пачатак навучальнага года ў Камаровіцкай воласці працавала 18 школ пры 23 камплектах, то пасля заключэння калектыўных дагавораў засталося толькі 10 пры 12 камплектах. У Капаткевіцкай воласці было 15 школ, у Ляскавіцкай — 12, у Петрыкаўскай — 13.

С. І. Дзечка, начальнік суднарамонтных майстэрань у 20-я гады

24 верасня 1923 г. у Петрыкаве была адкрыта 2-я сямігадовая школа. Пад яе аддалі былы будынак валвыканкома. З 286 вучняў у ёй вучылася 212 беларусаў, 66 яўрэяў, 5 палякаў і 3 рускіх. У мястэчку працавала таксама 1-я сямігадовая школа і савецкая яўрэйская школа. Пад яўрэйскую школу, у якую хадзіла 164 вучні, быў адрамантаваны дом, што раней займала хата-чытальня.

Вялікай радасцю для школьнікаў было атрыманне падручнікаў і школьных пісьмовых прылад. Але іх адпускалася мала, у пачатку 1924 г. на кожную школу было выдзелена па 100 сшыткаў, 19 алоўкаў, 5 пёраў, 4 чарнільныя парашкі, 2 ручкі. Гэтыя лічбы сведчаць аб суровай рэальнасці жыцця. Да дабрабыту было яшчэ вельмі далёка. А ў парадку дня ўжо наспявала калектывізацыя сялянства з яе здабыткамі і яшчэ большымі стратамі...

А. В. Солахаў

Дакументы расказваюць

ИЗ ОТЧЕТОВ О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОМАРОВИЧСКОГО РЕВКОМА

Январь 1921 г.

С 16 января по 1 февраля 1921 г. задержано в лесу до 120 бандитов, добровольно явилось 4...

Для лесных учреждений выделено 519 подвод на 2 месяца, для постройки в Лучицах моста по 25 под. и 50 раб. на неопределенный срок.

Заготовлено и доставлено к речным пристаням шпал 1500 шт., дров — 105 куб. саж.

Тифа брюш. — 59.

Членами комячейки велась усиленная агитация в смысле просвещения путем устройства повсеместных митингов, каковых было устроено за отчетный период 12...

февраль 1921г.

... Заболеваний тифом 69 ч.

Народ. образ. устроены избы-читальни, избраны сельсоветы по нар. обр.

4 февраля был съезд председателей всех сельсоветов по вопросу государственной разверстки и проведения продмесяца.

июнь 1921 г.

Тайное недовольствие Советской властью... по случаю летних работ по уборке сенокосов и посевов и по поводу дачи $^1/_3$ части сенокоса и посева в совхоз. Настроение населения к Сов. власти натянутое.

Было нападение бандитов в числе 7 чел. на кооперативную лавку в д. Новоселках, которая ими же ограблена. В Новоголовчицких хуторах также появились бандиты в числе 3—5 чел.

Родилось 22, умерло 27, бракосочетаний — 27, разводов — 1.

Были кражи, грабежи, убит бандитами гражд. (еврей) Мельцер около дер. Новоселок...

июль 1921 г.

Добровольно явилось бандитов 30 человек. 20 человек сданы под расписку... для направления в Житковичи в выезд. сессию, 10 человек отправлены в уездвоенкомат.

Военным частям ВЧК (выделено) 355 подвод...

Родилось 39, бракосочетаний — 8, умерло 32.

Открыта изба-читальня в д. Замостье, а всего в волости 14 изб-читален.

Грабежей — 2, краж — 3, пожаров не было, убийств не было...

ФГА Гомельской обл. в Мозыре, ф. 269, оп. 1. д. 7, лл. 37—39, 105—106, 178,205—206.

ПРОТОКОЛ

общего собрания граждан села Комаровичи Комаровичской приходской церкви, состоявшегося 16 июня 1922 г. под председательством т. Прокофия Мухина и секретаря т. Якова Талецкого.

Мы, граждане прихода Комаровичской церкви, собравшись на собрание по докладу церковного совета о том, что 15-го сего июня на собрании в волисполкоме предъявлено верующим циркулярного распоряжения т. прокурора по Мозырскому уезду избрать делегацию для заключения договора об изъятии в аренду нашей приходской церкви

Постановили: По обсуждению между собою считаем для себя подобное явление крайне обидным и непосильным, считая великим позором пред всем христианским миром и грехом от церкви отказываться, так как церковь наша сооружена и поддерживалась верующими нашими праотцами, и нашими отцами, и нами самими, а потому постановили от церкви не отказываться, и считаем наши внутренние религиозные чувства неотъемлемыми, что же касается взять церковь в аренду, считаем для себя позором и от арендной сделки отказываемся, и если это властям желательно закрыть церковь, то мы оспаривать бессильны и будем исполнять свои обряды под открытым небом.

Предсобрания *Прокофий Мухин*
Т. предсобрания *Иван Иваненко*
Секретарь *Яков Талецкий*

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 269, оп. 1, д. 12, л. 157.

СПИСОК РАБОЧИХ И СЛУЖАЩИХ СОВХОЗА «КОМАРОВИЧИ» С УКАЗАНИЕМ ИХ ДОЛЖНОСТЕЙ И МЕСЯЧНЫХ ОКЛАДОВ (1922 г.)

Имя, отчество и фамилия	Занимаемая должность	Месячный оклад в ржаных единицах	Имя, отчество и фамилия	Занимаемая должность	Месячный оклад в ржаных единицах
Адам П. Насукович	Рабочий	5 п. 20 ф.	Петр В. Моргун	Ночной сторож	5 п. 20 ф.
Максим И. Куприянович	То же	»	Роман Шаблович	Пастух	5 п. 20 ф.
Сергей М. Трофимов	»	»	Платон М. Мацкевич	Плотник	7 пуд.
Платон П. Бренчак	»	»	Иван С. Арбуз	Рабочий	5 п. 20 ф.
Иван Ивашкевич	»	»	Мария В. Добралет	Рабочая	4 п. 20 ф.
Тимофей Бер.	Предрабочком	6 пуд.	Григорий А. Логойко	Конторщик	6 пуд.
Федор Максимович	Рабочий	5 п. 20 ф.	Николай К. Леонов	Управляющий	4 п. 20 ф.
Антон Рутковский	То же	»	Сергей Н. Андрущенко	Пом. управляющего	6 пуд.

Управляющий совхоза
Конторщик

ФГА Гомельской обл. в Мозыре, ф. 269, оп. 1, с. 14, л. 95.

ИЗ ОТЧЕТОВ ОТДЕЛА НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ВОЛОСТИ [1922 г.]

До 1 октября существовало 18 школ при 23 комплектах; за прошлый учебный год из них работало 16, не работало 2 — Фастовичская и Клясовская. Школьных работников в школах 20 человек. С 15 мая 5 работников уволено по их неработоспособности и за политическую неблагонадежность.

Учащихся ... за прошлый учебный год посещало 618 человек.

Для поддержания школ, ввиду бедности государства, в прошлом учебном году волостным съездом советов 16 ноября 1921 г. принято школьное самообложение продуктами в следующем количестве: ржи — 795 пудов, крупы — 92 п. 16 ф., картофеля — 516 пуд., жиров — 61 пуд... Поступило 646,5 пуд. ржи, 189 картофеля, 60,2 круп, 21 $^{3}/_{4}$ жира...

На выдачу пайков школьным работникам и сторожам с 1 ноября 1921 г. по 1 сентября 1922 г. израсходовано: ржи — 399 пуд., картофеля — 189,24, крупы — 54 п. 22 ф., жиров — 22 п. 34 ф., но так как жиров

поступило 21 п., из них 21 ф. постного масла испортилось, то 1 п. 34 ф. жиров заменено рожью по 10 ф. за 1 ф. жира, для чего потребовалось ржи 18,2 п.

На выдачу жалованья школьным работникам с 1 апреля по 1 июля израсходовано ржи 94 п. 6 фунтов... На выдачу суточных школьным работникам, которые ехали на курсы в Мозырь, израсходовано 4 пуда ржи.

С 1 октября ввиду того, что население неохотно идет навстречу школам, ... решено установить твердую школьную государственную сеть и часть школ сократить или отнести на полное содержание самого населения, вследствие чего в волости остались перезаключенными в государственную сеть 12 школ при 14 комплектах. Заключили с отделом народного образования коллективные договора 10, а остальные сельсоветы отказались пойти навстречу школе, пришлось их закрыть.

Завед. культ.-просветит. делами *Д. Коновальчик*

ЗАЯВЛЕНИЕ гр. д. ЛЯСКОВИЧИ Ф. И. КУДРА В ЛЯСКОВИЧСКУЮ ВОЛОСТНУЮ ИЗБИРАТЕЛЬНУЮ КОМИССИЮ

Лясковичский сельский совет, составляя списки лиц, имеющих право голоса на выборах в советы, внес меня в список лиц, не имеющих права голоса на выборах, за то, что я служил в 1914 г. в полиции. В полицию я поступил не для того, чтобы защищать царский строй, а для того, чтобы не участвовать в империалистической войне, зная, что в империалистической войне напрасно льется кровь трудящихся. После свержения царского строя я служил в рядах армии, откуда возвратился по демобилизации домой. Возвратясь домой, я все время нахожусь на трудовой норме земли и чужого труда не эксплуатирую, а живу на средства, добываемые своим трудом, а посему прошу избирательную комиссию восстановить меня в правах. Если волостная комиссия не может восстановить меня в правах, то ходатайствовать перед высшим органом о восстановлении меня в правах, причем я обязуюсь выполнять все требования и распоряжения Соввласти в духе программы законов Соввласти.

Просит Феодосий Кудра.
3 ноября 1922 г.

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 103, оп. 1, д. 8, л. 87.

ПОСТУПЛЕНИЕ РАЗНЫХ ВИДОВ НАЛОГА ПО м. ПЕТРИКОВ И ВОЛОСТИ ЗА ВРЕМЯ С 1 ДЕКАБРЯ 1922 ГОДА ПО 1 ОКТЯБРЯ 1923 г.

Общегражданского налога	18 452 р. 50 к.	Подоходного налога	11 431 р. 39 к.
Трудгужналога	174 818 р. 91 к.	Взыскано ВИКом страховки	3653 р. 67 к.
Налога со строений	6685 р. 30 к.	Разных неокладных сборов	4906 р. 87 к.
Квартирного налога	1079 р. 16 к.	Взыскано штрафов	8755 р. 30 к.
Налога с животных	11 028 р. 31 к.	За регистрацию домов	
Уравнительного сбора	87 018 р. 39 к.	в м. Петрикове	38 944 р.
Доплата к патентам	1575 р.	Гербового	9165 р.
Подворного налога	16 616 р. 47 к.	Всего взыскано	394 209 р. 27 к.

13 октября 1923 г.

...Сообщаю, что организована 2-я Петриковская семилетка. Классные занятия начались с 24 сентября в следующем составе:

подготовительная группа — 84 чел.
1-й класс — 44 чел.
2-й класс — 40 чел.
3-й класс — 40 чел.
4-й класс — 28 чел.
5-й класс — 28 чел.
6-й класс — 24 чел.

Преподаватели: Слижевич П. Л. (зав. школой), Горошко-Былинский И. И. (зам. зав. школой), Горошко Ф. И. (секретарь совета и деловод), Стороженко Н. М. (не явилась), Слижевич М. В. (1-я подготовительная группа), Кебец А. О. (2-я подготовительная группа), Король Е. М. (1-я группа), Горошко-Былинская А. М. (2-я группа).

Произведен ремонт: починено 77 скамеек, вставлено 25 стекол, прорублено 3 окна, побелены оба здания...

Зав. школой
Делопроизводитель

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 221, оп. 1, д. 1, л. 133; ф. 269, оп. 1, д. 14, лл. 80—81.

СПИСОК СЛУЖАЩИХ ПЕТРИКОВСКОЙ СОВЕТСКОЙ БОЛЬНИЦЫ НА 1923 г.

1. Рутковский М. А.	ставрач	5. Ясемчик С. Л.	брат милосердия
2. Калманович С. Л.	врач	6. Семенова В. И.	сестра милосердия
3. Вавуло И. Н.	лекпом	7. Андрусевич Д. С.	сестра милосердия
4. Рудько Т. А.	акушерка	8. Красильщик М. В.	зубврач

О численности работников Петриковской больницы на 1923 г.

Петриковская больница на 40 коек, зав. больницей — 1, врачей — 2, зубврачей — 1, лекпомов — 2, акушерок — 1, среднего персонала — 3, завхоз — 1, кухарок — 1, прачек — 1, сторож — 1.

ИЗ ПРОТОКОЛА СЪЕЗДА МЕДИЦИНСКИХ РАБОТНИКОВ МОЗЫРСКОГО ОКРУГА (29—31 АВГУСТА 1924 г.)

Доклад Петриковского врачебного участка (доктор Калманович)

С 1.1.23 г. по 1.8.24 г. принято амбулаторных больных (кроме фельдшерских пунктов) 3702, стационарных больных 563. Отпущено рецептов 3346. Продовольствием, медикаментами и перевязочным материалом участок снабжается удовлетворительно. Взаимоотношения с местной администрацией удовлетворительные. Связь с фельдшерскими пунктами носит чисто случайный характер, так как средствами передвижения участок не располагает. Очень развито знахарство, особенно в лечении малярии. По санпросветительной работе были прочитаны лекции и проведены собеседования на разные темы. Имеется сантройка, которая ведет наблюдение за санитарным состоянием дворов и улиц...

Зубоврачебная помощь оказывается в амбулатории, где имеется зубоврачебный кабинет.

...Считать возможным на 1925 г. установить следующую сеть лечебных учреждений по Петриковскому району:

1. Больница на 50 коек, в том числе родприют на 10 коек.
2. Амбулатория с зубным кабинетом.
3. Консультация.
4. Врачебный пункт при ст. Копцевичи.
5. Фельдшерский пункт в Бабуничах.
6. -»- в Лясковичах.
7. -»- в Грабове.
8. -»- в Снядине.
9. Врачебный пункт в Комаровичах.

Сеть лечебных учреждений по Копаткевичскому району:

1. Больница на 15 коек.
2. Амбулатория.
3. Фельдшерский пункт в Птичи.
4. -»- в Новоселках.
5. -»- в Лучицах.

ПРОТОКОЛ ЗАСЕДАНИЯ ПЕТРИКОВСКОГО ПОКАЗАТЕЛЬНОГО РИКа ОТ 24.10.24 г.

О состоянии Советской больницы

Тов. Рудковский (зав. Советской больницей) указал, что больница открыта еще в 1914 г. Это здание бывшего военного склада, состоящее из 3 зданий: одно — заразный барак, второе — сторожка, третье — каменное здание, неприспособленное. Все здания требуют ремонта, ограды нет. Постоянных больных на 66 коек, налицо всего 30 коек. Технического персонала 22 чел., 3 врача, 2 фельдшера и низший персонал. Амбулаторная работа в упадке, в год посещает до 5000 чел. Из них прошло 980 застрахованных и 438 заразных.

Инвентарь можно отнести к третьей категории, хозяйственный инвентарь в большинстве отсутствует: нет посуды, белья. Кровати некомплектные, разношенные. Снабжение лекарствами случайное. С перевязочным материалом дело обстоит очень плохо. Суточное довольствие больных составляет 9—10 коп. на

больного, часто больные остаются без питания. При переходе больницы на местные средства трудно надеяться на улучшение, так как еще много больных поступает из других районов...

Социальных болезней из всех больных составляет 15 %, туберкулезных, венерич. очень мало — 2—3 %.

...Произведен капитальный ремонт Петриковской больницы.

С июня 1925 г. организован прививочный пункт в г. Петрикове и укушенные в г. Минск не направляются, прививки производятся на месте... Открыта районная врачебно-контрольная комиссия.

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 60, оп. 1, д. 15, 28.

ВЫПИСКА ИЗ ЗАСЕДАНИЯ МЕСТКОМА СОЮЗА «МЕДСАНТРУД» ПЕТРИКОВСКОГО РАЙОНА

23 апреля 1927 г.

...Деятельность больницы за март выразилась в следующем: состояло 34 чел., прибыло, выписалось 87, умерло 9 и осталось на 1 апреля 36 чел.

Выездов сделано врачами: 3 выезда, на что потрачено 42 часа; фельдшерами 2 выезда — 24 часа.

МК находит настоятельным вопрос врача М. А. Рутковского о его работе как специалиста высшей квалификации с хирургическим уклоном и гинекологическо-оперативным, обслуживающего не только Петриковский район, а и близлежащие районы, которых 4... разгрузить его от мелкой повседневной работы и оставить как хирурга для операций и общего наблюдения...

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 115, оп. 1, д. 39, л. 174.

За архіўным радком

14 лістапада 1923 г. адбыўся VIII з'езд саветаў Петрыкаўскай воласці. Петрыкаўшчына аднаўлялася пасля віхуры грамадзянскай вайны. Працоўныя шчыра верылі, што толькі савецкая ўлада прывядзе іх да лепшага, шчаслівага жыцця...

З'езд пачаў сваю работу з адпраўкі тэлеграмы У. І. Леніну з пажаданнямі хутчэйшага выздараўлення і вяртання да работы.

У справаздачным дакладзе валаснога выканкома адзначалася, што ў склад воласці ўваходзіць 110 населеных пунктаў, у тым ліку 80 хутароў, у якіх налічвалася 3950 сялянскіх гаспадарак. На іх долю прыходзілася 4470 дзесяцін ворыва і 4963 дзесяціны сенакосаў. Беззямельныя і малазямельныя сяляне атрымалі з фонду непрацоўнага карыстання, г. зн. былой памешчыцкай і царкоўнай зямлі, 1453 дзесяціны ворыва і 3374 — сенакосаў, але ўсё роўна яе не хапала, асабліва ворнай. Становішча ўскладнялася тым, што сялянскія надзелы знаходзіліся далёка і былі разбіты на мноства ўчасткаў цераспалосна-га карыстання. Многія надзелы былі настолькі вузкімі, што міжвольна парушаліся межы суседзяў, гэта нярэдка выклікала сваркі.

Патрабавалася новае землеўпарадкаванне. Мясцовыя партыйныя і савецкія органы праводзілі растлумачальную работу сярод сялянства з мэтай ліквідацыі дальнезямелля і цераспалосіцы. На з'ездзе адзначалася, што 16 зямельных таварыстваў воласці пачалі хадайніцтва аб правядзенні ў іх землеўпарадкавання. З'езд прыняў рашэнне паскорыць гэтую работу, прызнаўшы найбольш мэтазгоднай формай землекарыстання пасялковую. Супраціўляліся гэтаму больш заможныя сяляне, таму што іх хутары мелі суцэльныя зямельныя масівы, а пасялковае землекарыстанне закранала іх інтарэсы.

З'езд адзначыў, што да 1923 г. сельская гаспадарка ў воласці ўзнялася, аднак працягвала заставацца адсталай і малапрадуктыўнай. Сяляне-ўласнікі вялі гаспадарку дзедаўскім спосабам, зямля апрацоўвалася прымітыўнымі прыладамі працы. У воласці функцыянавалі прасцейшыя формы селькааперацыі: сельскагаспадарчае і крэдытнае таварыствы, якія дапамагалі працоўным сялянам у набыцці сельгасінвентару,

гатунковага насення, цяглавай сілы і г. д., ахоўвалі працаўнікоў сяла ад кулацкай кабалы. Вялікую дапамогу сялянскай беднаце аказваў камітэт сялянскай грамадскай узаемадапамогі.

Спажывецкая кааперацыя праз сетку магазінаў у вёсках забяспечвала насельніцтва прадметамі першай неабходнасці, выціскаючы ўласніка са сферы гандлю.

З'езд удзяліў многа ўвагі рабоце ўстаноў культуры і аховы здароўя. У воласці налічвалася 13 школ, з іх дзве сямігодкі ў мястэчку Петрыкаў. Акрамя іх былі яшчэ школы дагаворныя, яны ўтрымліваліся на сродкі насельніцтва. Усе сельскія школы былі пачатковымі. Многія з іх не мелі ўласных памяшканняў і цясніліся ў сялянскіх хатках. Не хапала падручнікаў, наглядных дапаможнікаў. Валасны выканком правёў рамонт школ і школьнага інвентару, забяспечыў палівам... Вялікая работа вялася па ліквідацыі непісьменнасці сярод дарослага насельніцтва, асабліва моладзі. «З гэтай мэтай, — адзначалася ў справаздачным дакладзе, — валасны выканком закупіў на тры чырвонцы газы, якая была раздзелена паміж школамі з разліку па паўфунта ў дзень...»

У валасным цэнтры былі клуб і хата-чытальня. Добраўпарадкоўвалася мястэчка Петрыкаў. Адрамантаваны многія грамадскія дамы, драўляныя тратуары, выкапаны новыя калодзежы. Новая, свежая плынь улівалася паўсюдна ў жыццё...

Працоўныя Петрыкаўшчыны адкліkаліся на ўсе грамадскія кампаніі. У фонд Таварыства сяброў паветранага флоту сабрана 52 пуды хлеба і 11 872 рублі...

СПИСОК НАСЕЛЕННЫХ МЕСТ БССР НА 1924 г.
(Белтрестпечать, Мн., 1924 г.)

Грабовская волость. Аграбовка (хут.), дворов — 1, жителей — 6; Березняки (хут.) — 1, 5; Березовка (хут.) — 14, 83; Брисов (хут.) — 1, 6; Вепры (уроч.) — 5, 21; Ветрок (хут.) — 5, 35; Ворошня (уроч.) — 1, 5; Глинище (хут.) — 1, 10; Городище (хут.) — 4, 18; Грабов (село) — 216, 1208; Грузливец (хут.) — 1, 13; Дубок (хут.) — 3,13; Жердь (уроч.) — 1, 7; Заберезье (уроч.) — 1, 5; Загалье (уроч.) — 1, 7; Замошье (хут.) — 33, 200; Клобук (хут.) — 9, 64; Колотница (хут.) — 3, 22; Кошевище (хут.) — 2, 9; Михедовичи I (дер.) — 106, 614; Михедовичи II (дер.) — 51, 262; Михедовичи (заст.) — 41, 267; Нагласино (уроч.) — 2, 14; Ожиновка (хут.) — 7, 33; Остров (хут.) — 3, 18; Подерье (хут.) — 3, 20; Поломка (хут.) — 2, 10; Рябка (хут.) — 11, 78; Селютичи I (дер.) — 177, 1063; Селютичи II (дер.) — 18, 87; Селютичи (фольв.) — 1, 17; Теребень (хут.) — 10, 74; Трояны (хут.) — 3, 23; Шилен (уроч.) — 2, 16; Эльжбетин (хут.) — 1, 7;

Комаровичская волость. Белка (хут.), дворов — 4, жителей — 24; Белка (хут.) — 2, 19; Белка (хут.) — 5, 39; Бервы Старые (хут.) — 2, 16; Березка Ближняя (уроч.) — 3, 21; Березка Дальняя (хут.) — 6, 40; Беседки (Озероды) (хут.) — 5, 29; Бобрик (дер.) — 100, 596; Бобрик (заст.) — 33, 225; Бор Зеленый (хут.) — 3, 32; Борки (фольв.) — 2, 9; Броды (хут.) — 1, 7; Ванюжичи (имение) — 1, 48; Ванюжичи (село) — 74, 473; Головчицы Новые (хут.) — 53, 347; Головчицы Старые (дер.) — 125, 735; Горка Красная (хут.) — 2, 11; Горное (Филиповичи) (лес. зав.) — 5, 76; Гряда (хут.) — 2, 19; Гурины (дер.) — 56, 328; Забинье (хут.) — 2, 7; Заболотье (хут.) — 2, 10; Забродье (дер.) — 18, 118; Завод Смолярный (хут.) — 2, 10; Замостье (заст.) — 29, 190; Заполье (село) — 123, 743; Заречье (Заречка) — 84, 508; Клясово (заст.) — 43, 219; Комаровичи (имение) — 1, 10; Комаровичи (село) — 107, 672; Кузьмичи (Новоселки) (дер.) — 225, 1278; Млынок (дер.) — 18, 136; Нивы Долгие (хут.) — 1, 6; Новоселки (имение) — 3, 20; Оносовичи (хут.) — 1, 3; Переезд Белый (зав.) — 1, 10; Переезд Белый (хут.) — 31, 205; Проходы (хут.) — 3, 26; Фастовичи (дер.) — 94, 542; Филиповичи (дер.) — 91, 491;

Копаткевичская волость. Багримовичи (дер.), дворов — 101, жителей — 625; Баташин (уроч.) — 1, 5; Берег Белый (уроч.) — 6, 37; Белка (хут.) — 14, 84; Беседки (село) — 110, 682; Бобречье (дер.) — 98, 674; Гореваха (хут.) — 2, 15; Городище (дер.) — 43, 303; Горы (Горки) (хут.) — 6, 38; Залесье (дер.) — 75, 418; Залесье (заст.) — 23, 140; Заречка (дер.) — 84, 510; Ивашковичи (дер.) — 149, 848; Копаткевичи (мест.) — 383, 2774; Млынок (дер.) — 29, 257; Мосты (хут.) — 7, 33; Мышанка (хут.) — 49, 226; Птичь (пос. и дер.) — 120, 663; Радки (хут.) — 5, 26; Рог (дер.) — 111, 706; Слободка I (дер.) — 119, 695; Слободка II (дер.) — 100, 561; Старина (заст.) — 13, 83; Теребов (дер.) — 126, 837; Хусное (дер.) — 102, 668; Челющевичи (село) — 94, 625;

Лучицкая волость. Ашква (хут.), дворов — 10, жителей — 71; Беседы (хут.) — 8, 69; Деменка Большая (дер.) — 37, 224; Деменка Малая (дер.) — 9, 60; Дуброва (хут.) — 22, 118; Евсеевичи (дер.) — 64,

403; Кощевичи (дер.) – 114, 642; Косейск (фольв.) – 16, 105; Косейск (хут.) – 19, 132; Кошевичи (дер.) – 70, 427; Лучицы (село) – 171, 1045; Нива Долгая (хут.) – 2, 12; Остров Бабий (хут.) – 3, 14; Пилатовка (хут.) – 17, 85; Поле Великое (фольв.) – 4, 52; Старина (хут.) – 9, 68; Хойно (дер.) – 158, 984;

Лясковичская волость. Беляны (заст.), дворов – 11, жителей – 126; Баклань (дер.) – 31, 205; Бринево (дер.) – 97, 520; Вышелов (дер.) – 72, 466; Глинка (хут.) – 17, 102; Голубица (дер.) – 126, 786; Полежач-Гора (хут.) – 26, 151; Дорошевичи (дер.) – 150, 868; Кабачок (хут.) – 5,36; Кощевичи (дер.) – 107, 550; Кощевичи (пос.) – 39, 215; Кощевичи (ж.-д. ст.) – 33, 203; Кощевичи (фабрика) – 14,134; Лясковичи (село) – 176,1107; Рубча (дер.) – 35, 255; Слензаки Бриневские (хут.) – 11, 85; Слензаки Дорошевичские (хут.) – 6, 42; Снядин (село) – 134, 870; Судибор (фольв.) – 1, 81; Торгашин (заст.) – 7, 62; Турок (дер.) – 108, 562; Филипоны (хут.) – 9, 58;

Петриковская волость. Адаси (дер.), дворов – 18, жителей – 116; Бабуничи (дер.) – 137, 820; Бахмат (хут.) – 4, 21; Белановичи (дер.) – 109, 667; Белка (дер.) – 111, 663; Болото-Янино (уроч.) – 7, 62; Боричев (дер.) – 25, 159; Верба (хут.) – 3, 17; Гороваха (хут.) – 12, 65; Каленики (дер.) – 30, 177; Конковичи (дер.) – 158, 1025; Коржевка (хут. и разъезд) – 27, 172; Куритичи (дер.) – 245, 1067; Лобча (заст.) – 18, 114; Людвинов (фольв.) – 1, 79; Макаричи (село) – 178, 1076; Мицуры (дер.) – 37, 250; Мойсеевичи (дер.) – 64, 406; Монастырь (хут.) – 13, 77; Мордвин (дер.) – 86, 517; Муляровка (ж.-д. ст. и хут.) – 27, 138; Новоселки (дер.) – 43, 279; Оголичи (дер.) – 174, 934; Акрыёны (хут.) – 9, 72; Атирки (дер.) – 43, 264; Петриков (мест.) – 1008, 6795; Подозбин (уроч.) – 6, 46; Рудня Оголичская (дер.) – 38, 233; Рудня Средняя (дер.) – 26, 177; Слинки (дер.) – 26, 157; Слобода Красноселка (дер.) – 86, 492; Сметаничи (дер.) – 110, 683; Сотничи (дер.) – 44, 278.

ОТЧЕТ О РАБОТЕ ПЕТРИКОВСКОГО РАЙКОМА КПБ ЗА ЯНВАРЬ – МАРТ 1925 г.

I. Краткая характеристика общих условий работы

Петриковский район является одним из наиболее крупных районов на территории Мозырского округа и объединяет 16 с/советов. Связь с отдаленными населенными пунктами плохая, так как там отсутствуют телеграф и телефон. Связь с округом в зимний период также недостаточна, так как поезд и почта бывают 2 раза в неделю...

Население района как в культурном отношении, так и в отношении обработки земли чрезвычайно отсталое.

II. Хозяйственное состояние района

1. Промышленность

На территории района имеется одна фанерно-лесопильная фабрика «Звезда». Фабрика имеет лесопильное, бочарное и фанерное отделения. В настоящее время на фабрике работает 137 человек рабочих.

Кроме фанерно-лесопильной фабрики на территории района имеются: мельниц паровых – 4, водяных – 2, ветряных – 10, кузниц – 20, кожевенных мастерских – 9, вовночесок и сукновалок – 15, всего 60 предприятий, которые как промышленные единицы существенного значения для района не имеют.

2. Сельское хозяйство.

Сельское хозяйство района находится на самой низкой ступени развития. Наиболее распространенным видом землепользования является чересполосица со всеми отрицательными качествами последней (дальноземелие и т. д.), а также хуторское хозяйство. Севооборот по преимуществу трехпольный.

Лучшей нормой землепользования по району признана поселковая, которая широкого применения, однако, не получила.

Тяга у крестьян к выделению на хутора имеется и в значительной степени большая, нежели к переходу на поселковую систему.

По данным земотдела Петриковского района имеется земли в пользовании крестьян 8647,49 десятин, из коих:

а) усадебной – 234,51 дес.; б) пахотной – 21 052,36 дес. ;

в) сенокосной – 27 513,32 дес.;

г) неудобной и под запасом – 29 554,3 дес.

Кроме того, лесная площадь по району определяется в 112 671 десятину.

Кулацкого элемента в районе почти нет. Колхозов в районе три. Экономическая мощность их чрезвычайно слабая, что объясняется отсутствием живого и мертвого инвентаря в них, с одной стороны, и неудачным подбором работников и неумением вести сельское хозяйство, с другой стороны. Отношение крестьян к колхозам отрицательное, так как крестьяне нуждаются в земле.

Совхозов два. Экономически также они очень слабые. Хотя по сравнению с прошлыми годами замечено некоторое улучшение. Отношение крестьян к совхозам еще более отрицательное, чем к колхозам...

Поселков в районе 9. Организованы они сравнительно очень недавно...

Работа ЛКСМБ

Петриковская организация ЛКСМБ состоит из 9 ячеек и насчитывает в своем составе 205 человек, из них: рабочих 104, крестьян 69, батраков 16, прочих категорий 16.

Беспартийная крестьянская молодежь находится полностью под влиянием комсомола, вследствие чего в других юношеских организациях в деревнях не нуждаются.

Политически комсомольцы слабо развиты, за исключением Копцевичской и Петриковской ячейки.

Пионерских отрядов в районе три. Всего пионеров 131 человек. Недавно в д. Конковичи организован еще пионерский отряд в количестве 23 человек, но он еще не утвержден.

В м. Петрикове в феврале месяце закончен ремонт и оборудование комсомольского клуба и клуба пионеров...

Профработа

Профбюро объединяет десять местных комитетов...

НИА Беларуси, ф. 75, оп. 1, д. 149, лл. 8—9.

ВЕДОМОСТЬ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ВЗЫСКАНИЙ ПО ПЕТРИКОВСКОМУ РАЙОНУ ЗА ВРЕМЯ С 1 ЯНВАРЯ 1925-го ПО 1 ЯНВАРЯ 1926 г.

Группа нарушений	Число лиц, подвергнутых штрафу	На общую сумму (руб.)
Нарушение правил, охраняющих публичный порядок	9	26
Нарушение правил благоустройства, строительства и пожарных	105	188,5
Нарушение правил учета населения	10	16,5
Нарушение правил о занятиях промыслами и торговлей	8	10
Нарушение правил о выполнении налогов	—	—
Другие нарушения:		
изготовление и хранение самогонки	52	297
хранение огнестрельного оружия	2	5
потравы сенокосов	660	1333
лесонарушения	187	201

ФГА Гомельской обл. в Мозыре, ф. 60, оп. 1, д. 151, л. 25

* * *

У час кастрычніцкіх падзей 1917 г. большасць капаткевіцкай зямлі належала Шчурыку, Сіцкаму, Мазуркевічу і Перагуду. Мястэчка абслугоўваў адзін фельчар — Дубіцкі. У 4-класнай царкоўна-прыходскай школе вучылася каля 250 вучняў, у асноўным хлопчыкаў. Акрамя таго працавала яўрэйская школа (хедар), дзе равін навучаў дзяцей яўрэяў роднай мове. Пры касцёле існавала польская школа.

У 1918 г. Капаткевічы былі акупіраваны немцамі і гетманаўцамі. 15 верасня 1918 г. партызанскі атрад пад кіраўніцтвам Іоны Кузьміча вызваліў мястэчка ад захопнікаў, устанавіў савецкую ўладу і ўтрымліваў яе да прыходу ў снежні часцей Чырвонай Арміі.

У лютым 1919 г. мястэчка захапілі польскія жаўнеры, пад уладай якіх яно знаходзілася да 12 ліпеня 1920 г. У лістападзе 1920 г. некалькі дзён «гаспадарылі» атрады Булак-Балаховіча, нарабіўшы тут нямала бед.

У выніку новага тэрытарыяльна-адміністрацыйнага падзелу, які праводзіўся ў 1924 г., Капаткевічы сталі цэнтрам Капаткевіцкага раёна. За невялікім перапынкам у першай палове 30-х гадоў, ён праіснаваў да 1962 г., затым увайшоў у склад Петрыкаўскага раёна.

Указам Вярхоўнага Савета БССР «Аб класіфікацыі населеных пунктаў Беларускай ССР» ад 27 верасня 1938 г. Капаткевічы атрымалі статус гарадскога пасёлка. Тут была электрастанцыя, радыёвузел, хлебапякарня, МТС, радзільны дом, Дом сацыялістычнай культуры. Мясцовы калгас называўся «Ленінская

іскра». У 1938 г. адбыўся першы выпуск дзесяцікласнікаў. Заканчвалася будаўніцтва раймага, бальніцы, былі пабудаваны 7 жылых дамоў, 1 памяшканне дзіцячага садка. На развіццё камунальнай гаспадаркі і дабрабыт пасёлка дзяржава затраціла 220,2 тыс. руб., у 1939 г. — 584,9 тыс. руб.

А. В. Солахаў

КРАТКИЕ СВЕДЕНИЯ О КОПАТКЕВИЧСКОМ РАЙОНЕ МОЗЫРСКОГО ОКРУГА [1925 г.]

Район объединяет 11 сельсоветов с населением 26 842 человека. Территория района занимает 1268 кв. километров.

Район обслуживается одной семилеткой и 29 школами типа 0—3, в числе последних 2 национальных еврейских.

Специальных общественных библиотек не имеется, а имеются библиотеки при школах, избах-читальнях и нардомах, из последних имеются 2 избы-читальни и один нардом.

Район имеет больницу на пять коек и три фельдшерских пункта. Ветфельдшерский пункт один. Агропунктов 1, все эти учреждения состоят на местном бюджете и подведомственны РИКу. Кооперативных предприятий имеется 5... Частных мелких торговых предприятий имеется в м. Копаткевичи 12, на районе 7, совхозов 3, колхозов 1. Заводов: лесопильно-бочарный, кожевенных — 5, кирпичных — 3, дегтярных — два. Мельниц: паровых 6, водяных 2, ветряных 12... Совхозы и 2 паровые мельницы находятся в ведении Белсельтреста, две паровые мельницы — в ведении РИКа. Из учреждений, находящихся на окружном бюджете, имеется одно лесничество и один инвалидный дом. Учреждений, состоящих на местном бюджете, подотчетных округу — раймилиция и нарсуд. Для борьбы с пожарами организованы три пожарные дружины, приобретен обоз из двух новых насосов, два насоса отремонтированы...

НГА Беларуси, ф. 6, оп. 1, д. 864, л. 87—89.

ПРАТАКОЛ ПЛЕНАРНАГА ПАСЯДЖЭННЯ КАПАТКЕВІЦКАГА РАЁННАГА ВЫКАНАЎЧАГА КАМІТЭТА

пас. Птыч, 15 лістапада 1925 г.

...Сельскі савет абслугоўвае 7 вёсак, 2 вялікія хутары з лікам гаспадарак 713 і насельніцтвам 4150 асоб, зямлі ворнай 1306 дзес., сенажаці 647 дзес., жывёла: коней 267, валоў 867, кароў 875, авечак 2120, свіней 652. У сельскім савеце ёсць ніжэйступовыя прадпрыемствы: паравы млын, вадзяная сукнавалка, 4 кузьні, 8 маляроў, 3 сталяры і 3 краўцы, 3 тарговыя прадпрыемствы, спажывецкае таварыства, 2 прыватныя мясныя крамы, 2 бакалейна-галантарэйныя і піўная. Раней праца с.-с. праводзілася няпланава, а ў сучасны момант — па плану, выпрацаванаму сельскім саветам сумесна з камісіямі... Сельскім саветам праведзена праца па папраўцы 2 мастоў, пабудаваны тратуары ў пас. Птычы, якія пабудаваны на 70 %. Арганізавана пажарная дружына, якая яшчэ мае помпы... Пры яўрэйскай школе чытаюцца вячэрнія лекцыі для насельнікаў, пры школе працаўнікоў чыгункі арганізавана вячэрняя змена, у якую ходзяць беларускія і рускія дзеці школьнага ўзросту, якія засталіся па-за школаю з прычыны адчынення ў пас. Птыч яўрэйскай нацыянальнай школы, а таксама пры сельскім савеце арганізавана школа для дзяцей нулявой групы. Усяго школ у с.-с. 7, якія абслугоўваюць 65 % усіх дзяцей. Выпіска газеты павялічылася з 13 па 384, сцянных газет выпушчана 7... 4 гаспадаркі сеюць канюшыну. Праводзілася праца па разгляданню зямельных скаргаў, а гэтаксама па раздзелу сенажаці. Па сельскагаспадарчаму падатку належала да ўзыску ў першую чаргу 1113 руб., выпаўнена 1557 руб. Па страхоўцы ўзыскана 70 %. За 1925 г. прапала жывёлы 35 шт., за якія выплачана страхоўка. Камітэт узаемадапамогі працуе слаба, усяго ўцягнута да 45 % насельніцтва... Краж было 16, ёсць тайны выган самагону, з якім прымаюцца меры барацьбы...

Старшыня	*Жукаў*
Сакратар	*Стульба*

НГА Беларусі, ф. 34, воп. 1, с. 414, л. 1298.

ВЯЧОРКІ

(в. Бабрэчча Капаткевіцкага раёна)

— Куды ты ідзеш, Лявон? — запытаў малады хлапец свайго таварыша.

— На вячоркі, — адказаў той і ляснуў дзвярамі сянец.

Дзеўкі пелі нудную песню пра любосці голасна-голасна, нібы жадаючы заглушыць роў самапрадкі і ласкавы спеў верацяна. Лявон увайшоў у хату, зняў шапку, кашлянуў, закінуў грыўку, правёў рукою па збунтаваных рыжаватых валасах і моўчкі падышоў да дзяўчыны Параскі.

Параска ласкава глянула на Лявона, на твары яе вызначыўся аганёк маладосці і шэрыя вугалькі-вочы нібы перадалі яе шчасце таваркам. Лявон моўчкі блудзіў па стане Параскі рукою і час ад часу самазадаволена ўсміхаўся пад кірпаты нос... Дзела было ў пару пад пеўні, калі Параска паслала пасцель, Лявон зняў світку і боты.

Хлапец ён быў, як яго звалі ў сяле, савецкага пакрою, але па дзедаўскіх слядах ішоў да сямейнага шчасця.

У в. Бабрэчча звычай такі: дзеўкі ходзяць па некалькі на вячоркі з начлегам, ці дзе дзянуюць, там і начуюць, а да іх ходзяць хлапцы... Начоўкі хлапцоў з дзеўкамі мераюцца часта гадамі — тры, пяць, а то і дзесяць год.

Так! У вас можа, таварышы, саюз маладых людзей завецца «любоў», а ў нас — па-прасцяцкі — гэта завецца проста «спаць». Лявону васемнаццаты год і ён ужо сыць з Параскаю тры гады з гакам. Параску сваталі добрыя людзі і, як гэта падабае дзяўчыне, яна запытала, ці ісці замуж не ў бацькоў, а ў Лявона. Той нібы нехаця адказаў: «Як хочаш!» Вядома, што Парасцы як будучай матцы важна будзе слухаць, калі яе дзіцё толькі за эканамічную залежнасць чужога чалавека будзе зваць: «Тата, бацька ці, далікатней, папа». З другога боку, яе пужае суд людзей, які чакае яе, калі Лявон яе не возьме. Лявон ужо і цяпер пачынае заігрываць з другімі дзяўчатамі, і ёй часта гавораць, што Лявон начуе з другою.

Той вечар, калі Лявон з ёю, яна ад радасці гатова пацалаваць, а калі яго няма, то слёзы заместа мачалкі змочваюць нітку і зматваюцца з ёю на кацёлку ці верацяно.

Яна часта разважае сабе: «Возьме мяне Лявон, збудуем новую хату, падзелімся з бацькамі і будзем гартаваць свае думкі ў працы і спажываць яе». Але часам смутныя, чорныя думкі закалышуць сэрца. Потым слёзы замыкаюцца ў дзявочы хвартух, і яна зноў смяецца і шукае позірку Лявона.

Лявон цяпер у задуменні, часта злуецца на паказаўшага гэту начную дарогу, але сам над сабою не гаспадар... Часта абодва яны плачуць і клічуць: «Вячоркі... у нябыт!»

Хведар Бужан
«Савецкая вёска», 14 лютага 1926 г.

ПАСТАНОВА ПЕТРЫКАЎСКАГА РАЁННАГА ВЫКАНАЎЧАГА КАМІТЭТА АБ УСТАНАЎЛЕННІ КІРМАШНЫХ ДЗЁН У ПЕТРЫКАВЕ

13 сакавіка 1926 г.

У цэлях паляпшэння збыту сялянству маёмасці сваёй гаспадаркі і купчы такіх, Петрыкаўскі раённы выканаўчы камітэт пастанаўляе:

1. Кірмашныя дні ў г. Петрыкаве ўстанавіць тыднёва, па аўторках, чацвяргах, пятніцах і нядзелях...

2. Каля паждэпо і кааперацыі на асобных вітрынах будуць вывешвацца ў дні кірмашу расцэначныя табліцы на ўсе прадукты.

3. Месца для кірмаша — Чырвоная Плошча.

4. Назіранне за выпаўненнем гэтай пастановы ўскладваецца на міліцыю і гарсавет. Віноўныя ў невыкананні пастановы будуць прыцягвацца да штрафу ў адміністратыўным парадку да 25 руб. альбо прымусовых работ да 2 тыдняў.

Старшыня РВК — *Купрыянаў*
Заг. Камгас. — *Фарвегін*
Сакратар — *Волкаў*

ФДА Гомельскай вобл. у г. Мазыры, ф. 60, воп. 1, с. 151, л. 9.

РЕЗУЛЬТАТЫ ПЕРЕПИСКИ МЕСТНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ПЕТРИКОВСКОГО РАЙОНА ПО СОСТОЯНИЮ НА 1 СЕНТЯБРЯ 1926 г.

I. Мукомольная промышленность.

...Насчитывается мельниц: государственных — 2, из коих 1 паровая, 12 л.с., вторая — водяная, турбинная, 18 л.с.; 9 частных, из них 5 паровых и 4 водяных колесных, а также по всему району имеется мельниц-ветрянок 24, в среднем 6 л.с. каждая... Во всем районе имеется мельниц общей силовой установкой 342 л.с., из коих 184 силы приводится в движение ветром, 50 — водой и 108 — дровяным топливом.

Все мельницы при полной загрузке имеют возможность пропустить в течение года 646 000 пуд. зерна. Мельницами обслуживается район в 19 300 десятин пахотной земли. Район, обслуживаемый мельницами, ежегодно производит в среднем 775 800 пуд. зерна, из коего для перемола идет 467 620 пуд., фактически же перемалывается 437 000 пуд. зерна, следовательно, мельницы загружены на 67 %.

Работнікі шавецкай арцелі «Аб'яднанне» каля сцяга арцелі. 1927 г.

Помольная плата взимается: водяными мельницами и ветряными — 3 фунта с пуда, паровыми — 4 фунта. Всего же в течение года собрано помольного сбора 38 470 пуд. на сумму 46 164 рубля. Имеющиеся при мельнице подсобные предприятия (вовночески, сукновязки) дают ежегодно доходность 1228 рублей...

II. Кожевенная промышленность

В радиусе до 9 верст в районе м. Петрикова имеется 9 кустарных кожевенных заводов, объединяющих 27 кустарей-кожевников. Заводы примитивного типа, не механизированы, в 2 из них имеются приводы лошадиной тяги для рубки коры. Время выработки кожи продолжается в среднем 3 месяца. Всего заводами ежегодно обрабатывается сырья в среднем 2800 пуд. на сумму 44 800 руб.

III. Обувное производство

Среди кустарей Петриковского района самым мощным является обувной цех как по количеству членов, так и по количеству производимых изделий. Всего в Петриковском районе насчитывается 297 обувщиков... Ежегодно производится 17 856 пар обуви. Району же требуется значительно меньше, исходя из расчета: число жителей — 41 500; потребное количество обуви (41 500×0,25)=10 400, следовательно, 17 856—10 400=7456 пар обуви вывозится за пределы района... Обувь в размере 65 % производимого количества изготовляется из местной кожи (полувал — юфта), остальные 35 % производятся из привозимых товаров (хром, шевро, бланк)...

IV. Мыловарение

Имеющийся в м. Петрикове кустарный завод гр-на Гутника оборудован котлом вместимостью 40 пуд. готового изделия. Для получения сорока пудов мыла одной варки необходимо: жиров — 20 пуд. (по цене 11 руб.); каустической соды — 3,10 п. (по 6 руб.); графита — 0,25 п. (по 5 руб.); воды — 22 п.

Стоимость пуда мыла равняется 7 руб. 75 коп. Продолжительность одной варки с просушкой и обработкой мыла равняется 10 дням.

До 40 % продукции производства поглощается местным рынком, остальные 60 % вывозятся за пределы района. Сырье добывается: каустическая сода — в Мозыре и Киеве, жиры — 60 % на местном рынке, 40 % за пределами района.

V. Винокурение

В Петриковском районе имеется 4 винокуренных завода, из коих в Лобчанском и Брынёвском здания

разбросаны на 70 %, а из оборудования сохранились котлы годностью 25 %. Здание Дорошевичского винокуренного завода сохранилось на 95 %, оборудование на 50 %; что касается Комаровичского, то таковой оборудован полностью и работает.

VI. Смолокуренное производство

В районе имеется один смолокуренный завод, который арендуется гражданами Бельшаном и Чаурским. Оборот печи продолжается в течение 5 дней. Таким образом, считая по 5 оборотов в месяц, в течение года получаем: 60 обор. в год×25 пуд. смолы; 80 обор. ×10 пуд. скипидара; 60 обор. ×50 пуд. угля.

Указанный завод обеспечен сырьем на 10 лет. До 60 % общей продукции забирается госторгом, остальная отправляется за пределы района...

VII. Выгонка дегтя

В районе имеется один дегтярный завод, частный, в Комаровичском с/с. Завод оборудован 5 котлами вместимостью 5 пуд. сырья каждый. Оборот котлов — 1 сутки. Котлы обслуживаются гонщиком и упаковщиком. Каждый пуд бересты дает 0,25 п. дегтя... Что касается сбыта продукции, то на рынке большой спрос на деготь.

VIII. Кирпичное производство

Имеется 3 кирпичных завода, из коих один находися в Грабовском с/с, 2 в м. Петрикове. Первый завод оборудован на выпуск до 100 000 кирпича ежегодно, а остальные два могут выбросить ежегодно до 150 000 кирпича, но один из них, гр-на Сливко, находящийся на окраине г. Петрикова, с пропускной способностью 100 000 шт., в последнее время не работает.

IX. Комбинат

В следующем бюджетном году заканчивается постройка в городе комбинированного предприятия с силовой установкой в 33 силы, объединяющего в себе электростанцию, мельницу, лесопильный завод, просорушку, вовноческу и сукновалку.

Мельница: пропускная способность при одной смене в течение рабочего года — 140 000 пуд. зерна, фактически мельница перемалывает не больше 52 200 пуд...

Лесопильный завод: пропускная способность одной рамы в год в одну смену ежедневно 125 000 куб. фут., фактически лесопильный завод будет распиловывать не больше 38 000 куб. фут... Госпароходство в заливе Бычек, на берегу которого расположен комбинат, ставит на зимовку до 40 судов, которым требуется как мелкий, так и капитальный ремонт, следовательно, и пиленый лесоматериал.

Электростанция. Хотя на заводе будет установлена динамомашина в 35 киловатт, но благодаря наличию силовой установки в 33 силы фактически будет использовано электрической энергии не больше 25 киловатт, каковые могут дать 854 лампочки по 25 свечей каждая. В радиусе от электростанции до 2 верст имеется 1110 дворов, следовательно, при расходовании энергии 25 киловатт приходится на каждый двор 17 свечей. На первый взгляд оказывается, что мало света, но, принимая во внимание, что не все граждане изъявят желание проводить свет, для освещения госучреждений, клубов, театра и центра города света будет достаточно...

Председатель комиссии — *Синенок*
Члены комиссии — *Бурдин*
Инженер — *Кондращук*

ФГА Гомельской обл. в г. Мозыре, ф. 60, оп. 1, д. 814, с. 13—24.

СА СПРАВАЗДАЧЫ КАПАТКЕВІЦКАГА РАЁННАГА ВЫКАНАЎЧАГА КАМІТЭТА ЗА ЧАС РАБОТЫ З 1 КАСТРЫЧНІКА 1926-ГА ПА 1 КАСТРЫЧНІКА 1927 г.

...Настрой розных слаёў насельніцтва. Нягледзячы на некаторыя няўдачы з размеркаваннем сенажаці, няўдачы з абрэзкай і землеўпарадкаваннем, разачараваўшыя беднату, а таксама неапраўданне іх надзеі атрымаць прыбаўку зямлі, настрой беднаты ўпаўне савецкі, што можна бачыць з шэрагу заяў беднаты, асабліва ў сувязі з аслабаненнем іх ад падатку. «Мы бачым, што савецкая ўлада дапамагае беднаце», — заяўлялі беднякі ў Лучыцах. Асабліва яскрава адбіваўся настрой беднаты ў час падрыхтоўкі да падатковай кампаніі, калі беднота аказала дапамогу пры падборы складу камісій, якія ў большасці падабраны з беднякоў... Настрой сераднякоў таксама палепшыўся, за што сведчаць ахвотныя адгукі сераднякоў на мерапрыемствы савецкай улады па арганізаванню меліяратыўных, машынавых і іншых таварыстваў. Пры правядзенні кампаніі і грашовай абароны больш 40 сялян уступілі ўкладчыкамі ў касу ашчаднасці, у гэтым ліку большасць сераднякоў. Яны таксама ў большасці трымаюцца думкі ўсім ісці на абарону краіны на выпадак вайны, і пры ўспамінах аб здзеках палякаў рашучасць расце. Трэба адзначыць, што заможныя не пакідаюць шукаць зачэпак, каб абурацца на парадкі, хоць і заяўляюць, што яны таксама за савецкую ўладу. Больш адчыненае абурэнне заможных было ў вёсцы Колкі, дзе заможныя былі незадаволены пленумам РВК, праведзеным у іх, звярнуўшым вялікую ўвагу на беднату, і калі прыйшлося збіраць паміж імі на самалёт, з боку іх была заява: «Улада дапамагае беднаце, няхай беднота і дасць вам». У гэтым сельсавеце прыкмячаецца асабовая тэндэнцыя замазаць розніцу паміж бедняком і серадняком, кажучы: «Мы ўсе беднякі».

...Моцна адбіваюцца на настроі насельніцтва штрафы і каштоўнасць пасечанага лесу, накладаемыя ў адміністрацыйным парадку. Быў выпадак, калі сяляне вёскі 1-я Слабодка, будучы абуранымі, не прынялі ўдзелу ў першамайскіх святах... Больш усяго сялянамі паднімаюцца пытанні аб землеўпарадкаванні, якія можна чуць амаль што на ўсіх сходках, і ў сапраўднасці цераспалосіца з'яўляецца вялікаю перашкодаю ў падняцці і паляпшэнні гаспадаркі. Культурныя запатрабаванні з боку сялянства ўсё больш растуць...

Сярод яўрэйства развіта балючая мніцельнасць. І на выпадак неасцярожнага звароту савецкага працаўніка ім здаецца антысемісцкім настрой, што асабліва падтрымліваецца клерыкальнымі і заможнымі элементамі, уплыў якіх асабліва яскрава высветліўся пры знішчэнні міквы ў бані. На першым сходзе, калі было прапанавана не маючым права голасу пакінуць сход, пачуліся галасы: «Мы без равіна, шэйхета не можам, яны галоўныя аратары». І калі выйшаўшы равін загадаў старым пакінуць сход, многія выйшлі, а калі справа дайшла да раскідання міквы, талпа, падштурхоўваемая заможнымі і клерыкальнымі элементамі, выйшаўшы з сінагогі, хацела пабіць міліцыю і пабіла вокны ў бані...

Настрой рабочых упаўне савецкі. Настрой будаўнікоў — яўрэяў і неяўрэяў — блізкі да залежнасці ад нацыянальнасці альбо настрою ад саматужнікаў, альбо сялян, але наогул настрой добры. Рабочыя прыватных прадпрыемстваў, у большасці моладзь і камсамольцы, знаходзяцца пад уплывам камсамольскіх арганізцый. Нацыянальныя адносіны ў мястэчку астатні год некалькі палепшыліся...

ФДА Гомельскай вобл. у г. Мазыры, ф. 60, воп. 1, с. 145, л. 232.

Загартаваны барацьбой

Адгрымела грамадзянская вайна. Васіль Ісакавіч вярнуўся ў Навасёлкі. Невясёлае гэта было вяртанне... Сядзіба разбурана. У вёсках панавалі галеча і голад, хваробы душылі сялян. У гэты напружаны час дзеда Талаша выбралі старшынёй Навасёлкаўскага сельсавета. На яго плечы ляглі новыя клопаты, аднак працавіты селянін энергічна ўзяўся за справу. Быў дэлегатам VIII з'езда Саветаў Петрыкаўскай воласці, на якім абмяркоўваліся пытанні аднаўлення вёскі. Прозвішча Талаша ўпамінаецца ў пратаколе ўрачыстага пасяджэння Мазырскага гарадскога Савета, прысвечанага 7-й гадавіне Кастрычніцкай рэвалюцыі. Васіль Ісакавіч выступіў з віншаваннем ад беспартыйных рабочых фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік».

Прыдбаў збожжа для сяўбы, пагарэльцам бясплатна выдзелілі лес для будаўніцтва. Многае зрабіў былы партызан для адкрыцця, а затым і пашырэння суднарамонтных майстэрань у Петрыкаве.

Васіль Ісакавіч і ў дні мірнага жыцця змагаўся з ворагамі і шпіёнамі, засланымі ў нашу краіну з-за мяжы. Пра гэта прыгадвае зямляк героя Н. Д. Зарыцкі. У 1924 г. ён атрымаў заданне ўстанавіць сувязі рэзідэнта другога аддзела Польскага генеральнга штаба Жураўскага, выхадца з в. Міхедавічы. Жураўскі сістэматычна рабіў пераходы праз савецка-польскую граніцу з заданнямі ствараць на тэрыторыі Беларусі дыверсійна-шпіёнскія групы. Зарыцкаму як упаўнаважанаму ЧК даручалася ўстанавіць месца знаходжання Жураўскага на савецкай тэрыторыі і выявіць яго агентуру. Паўстала неабходнасць прыцягнуць да аперацыі самаадданых людзей. Гэта навяло яго на думку звярнуцца да Талаша. Васіль Ісакавіч згадзіўся.

Неўзабаве Талаш паведаміў, што звязаўся з жыхаром Петрыкава Цвіркам, сын якога пры адступленні польскай арміі з Беларусі пайшоў у Польшчу. Цвірка з'яўляўся далёкім родзічам Жураўскага. З дазволу ЧК Беларусі ўмовы Цвіркі былі прыняты, і перш чым затрымаць самога Жураўскага, яму было даручана выявіць як мага больш агентаў. Быў распрацаваны план: Цвірка скажа Жураўскаму пра просьбу аднаго чалавека, родзічы якога жывуць у Польшчы, дапамагчы яму бегчы туды за добрую плату золатам. На гэту прынаду Жураўскі пайшоў... Талаш прымаў удзел у знішчэнні яшчэ некалькіх бандыцкіх груп.

Дзед Талаш у 20-я гады хадайнічаў аб

узнагароджанні яго ордэнам. Ён прыслаў на імя Старшыні ЦВК А. Р. Чарвякова скаргу, дзе пісаў: «Прадстаўляю пры гэтым сваю біяграфію па хадайніцтву майму аб узнагароджанні мяне ордэнам Чырвонага Сцяга. Прашу Вашага распараджэння аб узнагароджанні мяне ордэнам, пры чым дакладваю, што я хадайнічаю ўжо два гады перад РВК і акрвыканкамам і мяне толькі кормяць аднымі абяцанкамі, а ходу справе не даюць, чаму я рашыў звярнуцца да Вас, таварыш Чарвякоў. Не пакіньце майго хадайніцтва без увагі. Просьбіт В. Талаш».

У 1926 г. Мазырскі акрвыканком хадайнічае перад ЦВК БССР аб узнагароджанні Васіля Ісакавіча ордэнам. І зноў нічога не атрымалася. Выпіска з пратакола пасяджэння Прэзідыума ЦВК БССР ад 10 красавіка 1926 г. сведчыць: «З прычыны пастановы Прэзідыума ЦВК СССР ад 26 верасня 1924 г., згодна з якой усе прадстаўленні да ўзнагароды ордэнам Чырвонага Сцяга за выдатныя ўчынкі, праяўленыя ў перыяд да 1 студзеня 1923 г., спынены, — хадайніцтва Мазырскага АВК аб узнагароджанні гр. Талаша Васіля — з-за даўнасці яго ўзбуджэння — задаволеным быць не можа».

Толькі праз два гады справа была вырашана станоўча. Выпіска з пратакола № 31 пасяджэння Прэзідыума ЦВК БССР ад 6 лютага 1928 г.: «За здзейсненыя подзвігі ўзнагародзіць ордэнам Чырвонага Сцяга Талаша Васіля Ісакавіча, селяніна в. Белкі Петрыкаўскага раёна».

Уручыць Талашу ордэн за № 14009 было даручана члену ЦВК БССР Стрэлю. На асобным лістку пазначана: «Прэзідыум ЦВК БССР даручае Вам асабіста выехаць у в. Белкі, дзе на ўрачыстым пасяджэнні савецкіх і грамадскіх арганізацый, з шырокім удзелам сялян уручыць Талашу гэту высокую ўзнагароду, падкрэсліўшы яе значэнне, а таксама ўчынкі, зробленыя Талашом у грамадзянскую вайну і ў партызанскім руху і адначасова перадаць яму прывітанне ад імя ўрада БССР».

Дзед хадзіў героем. Усюды яму спадарожнічалі слава і гонар. Аднак ён асабліва не зазнаваўся, быў простым і шчырым. Двойчы прыязджаў у Мінск на сустрэчу з Якубам Коласам, калі выйшла з друку аповесць «Дрыгва». Дзед уважліва прачытаў яе.

— Я чытаў «Дрыгву» разы тры. Нягледзячы на тое, што імёны некаторых людзей, пра якіх там гаворыцца, зменены, я пазнаю сваіх старых сяброў. Я пазнаю тых байцоў, разам з якімі мы баранілі нашу Савецкую краіну. У вобразе Мартына Рыля паўстае перада мной найбліжэйшы памочнік Аляксей Кніга, які потым загінуў без вестак на фронце. Моцны і баявы быў чалавек, і шмат мы з ім падзялілі радасці і нядолі... Мне многія дапамагалі, і многія ішлі ці гатовы былі ісці за мной. Гэта Янка Шут, цяперашні калгаснік, папярэдзіў мяне, калі палякі зрабілі на мяне аблаву. Сцяпан Шут, таксама мой аднавясковец, выбраўся ў атрад з адной сякерай... Зміцер Чэмірка і Якаў хавалі пад ложкам лешнеўскага партызана, на якім ляжала іх мёртвая сястра. Такія былі людзі. Яны ведалі, за што змагаюцца і за што паміраюць. Гэтаму ўсіх нас вучылі такія людзі, як коласаў Нявідны. Пазнаю камісара, з якім я ехаў некалі разам з Жытоміра. Я не памятаю яго прозвішча, ён сапраўды застаўся для мяне «Нявідным», яго гутаркі, яго словы дагэтуль у маёй памяці...

Аднак герой кнігі не з усімі фактамі быў згодзен. Паляшук вырашыў сустрэцца з пісьменнікам, каб нешта ўдакладніць і дапоўніць. Пра гэту сустрэчу Якуб Колас прыгадвае:

— Дзе і калі я сустрэўся з дзедам Талашом? Калі мне не здраджвае памяць, я ўпершыню сустрэўся з героем сваёй аповесці ў Мінску, у будынку Акадэміі навук. Гэта было ў 1934 г., пасля таго, калі аповесць была выдадзена. Дзед Талаш прачытаў яе і хацеў убачыць мяне. Мы гаварылі з ім пра

аповесць. Дзед крыху крытыкаваў мае пралікі. Так, напрыклад, у аповесці дзед названы Рыгорам. На самой жа справе яго завуць Васілём (Ісакавічам). Я пераблытаў і імёны яго сыноў. Ён таксама не быў згодзен са мной і ў тым, што ён збег ад трох канваіраваўшых яго польскіх салдат. Дзед упарта стаіць на тым, што іх было пяць... Сцэна з дзіком — гэта расказ бацькі, пачуты мной яшчэ ў дзяцінстве. Дзед Талаш на гэта сказаў: «Тут патрэбна разумець, як наша жыццё».

...Цікава было ўпершыню пабываць палескаму селяніну ў беларускай сталіцы. Тут яго многае ўразіла: шматпавярховыя дамы, вуліцы, тэатры, асобныя мясціны горада. Ён быў жаданым госцем і ў доме Якуба Коласа на Вайсковым завулку, дзе жыў пісьменнік.

Прыязджаў Васіль Ісакавіч у Мінск і ў 1939 г. У той час кампазітар А. Багатыроў стварыў оперу «У пушчах Палесся», прэм'ера якой адбылася 28 жніўня. Былы дырэктар тэатра оперы і балета А. Гантман успамінае:

— Аднойчы, калі ішла рэпетыцыя партызанскай сцэны, у глядзельную залу Якуб Колас увайшоў не адзін. Побач з ім быў невысокі, ужо зусім сівы, але яшчэ моцны каржакаваты стары. Пісьменнік клапатліва пасадзіў свайго спадарожніка ў мяккае крэсла.

Загучаў партызанскі хор, заспяваў В. Лапін (выканаўца ролі Андрэя). Калі апошнія гукі партызанскай песні змоўклі, стары спахапіўся, падняўся на сцэну. Падбег да артыста і моцна паціснуў яму руку. Ён, відаць, быў вельмі ўсхваляваны, у яго не па-старэчы светлых вачах пабліскваліслязінкі. Хваляваўся і Лапін...

Мастак С. Нікалаеў, які афармляў спектакль, прапаноўваў дзесяткі эскізаў, але адна сцэна не «давалася» яму — у партызанскім лесе. Паказалі малюнкі госцю. «А вось тут, на палянцы, у нас ляжаў вялізны дуб. Не памятаю, ці ссеклі яго, ці маланкай скасіла... Такі волат!» Дзед Талаш падказаў мастаку правільнае афармленне сцэны.

Праўда, спачатку стары не мог зразумець адной акалічнасці: сам у жыцці спяваў не так часта, а тут яго будуць паказваць на сцэне, дзе кожнае слова спяваецца! Гутарку з ім адносна опернага жанру павёў рэжысёр спектакля І. Шляпегаў. Дзед Талаш ківаў галавой, хоць на вуснах хаваў хітраватую ўсмешку. Пасля адказваў на пытанні артыста І. Мурамцава, які іграў ролю Тараса, напісаную «з Талаша», спасылаўся на факты жыцця, а сам часам рабіў збянтэжаны выгляд: маўляў, як жа вы гэта ўсё праспяваеце? Затое з задавальненнем слухаў многія арыі, асабліва «Люблю я прыволле...»

М. Р. Жыгоцкі

Па старонках газеты «Чырвонае Палессе»

За культурную вёску

Пры Ляскавіцкай хаце-чытальні арганізаваўся драматычны гурток. Вясковая моладзь зацікавілася гэтай працай і прымае ў ёй актыўны ўдзел. Праз кожныя два тыдні ставіцца спектакль. Нягледзячы, што спектаклі платныя, памяшканне бітком набіта.

Д. Серада
21 студзеня 1928 г.

Вось дык навіна

Ці думаў хто калі, што грабаўцы пачуюць навіну?

Хоць не думаў, але збылося. На пасяджэнні праўлення Грабаўскага спажывецкага таварыства пастанавілі за кошт культфонду ўстанавіць у хаце-чытальні гучнагаварыцель.

Грабаўцы надта задаволены гэтакаю пастановаю і з нецярплівасцю чакаюць першага слова з Масквы па хвалях рыдаё.

Казарскі
14 лютага 1928 г.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

Павялічыўся лік машын

За мінулы год значна павялічылася машынізацыя сялянскай гаспадаркі. У 1926 г. у нашай вёсцы Бабунічы не было ніводнай новай машыны, а ў гэтым годзе іх налічваецца больш за 10. З іх 9 самарэзак і адна малацілка. Гэтыя маленечкія лічбы паказваюць вялікі крок да культурнага і эканамічнага развіцця нашай сялянскай гаспадаркі.

М. Канапелька
22 лютага 1928 г.

1600 руб. на культурныя патрэбы

На праведзеным сходзе яўрэйскага і беларускага насельніцтва абгаварвалася пытанне аб самаабкладанні.

Сяляне казалі, што трэба пабудаваць школу, пажарнае дэпо. Пасля спрэчак унесена прапанова правесці самаабкладанне яўрэйскага насельніцтва на 900 руб. і беларускага — на 700 руб. Прапанова прайшла аднагалосна.

Такім чынам, сяляне Капаткевіч правялі самаабкладанне на 1600 руб. на культурныя патрэбы мястэчка.

Балеў
2 сакавіка 1928 г.

Малітвенны дом пад школу

Сяляне в. Старына не маюць памяшкання для школы, а вучацца дзеці ў самай звычайнай сялянскай хаце. Затое ў іх ёсць добрае памяшканне — «малітвенны дом», пабудаваны сектай евангелістаў. Сабраўшыся на сход, пасля абкладання парашылі малітвенны дом павярнуць пад школу і за сродкі ад самаабкладання належна абсталяваць школу.

Бур'ян
29 сакавіка 1928 г.

Па старонках газеты «Беларуская вёска»

Як заліліся кумавы грошы

У крэсле старшыні Смятаніцкага сельсавета сядзіць член партыі Васіль Данілавіч Фундукевіч. Толькі ўчынкі Фундукевіча зусім не партыйныя.

... Была такая гісторыя. Перад Вялікаднем Фундукевіч даў свайму куму Змітру Жукоўскаму хлеба, каб выгнаць самагонкі. Але ў час выганкі натрапіла міліцыя і аштрафавала Жукоўскага на 25 руб.

Жукоўскі да Фундукевіча:

— Плаці.

— Не, кум, не заплачу. Падавай на мяне па партыйнай лініі, калі хочаш спагнаць, — адказаў Фундукевіч.

Так і заліліся кумавы грошы.

О. Гр.
15 лютага 1929 г.

Першым заплаціў падатак

Уладзімір Гарбачэўскі з вёскі Забродзе, запісаўшы свае аб'екты абкладання, папрасіў, каб старшыня сельсавета падлічыў яму новы падатак. Калі яму падлічылі падатак, страхоўку і членскія ўзносы ў камітэт узаемадапамогі на будучы год, ён усё адразу і заплаціў.

Свядомыя сяляне павінны ўзяць прыклад з Гарбачэўскага.

А. Мухін
14 ліпеня 1929 г.

Па рэйках калектывізацыі

Пасля XV з'езда ВКП (б) і V з'езда Саветаў СССР, якія прынялі рашэнні аб калектывізацыі сельскай гаспадаркі, на Петрыкаўшчыне пачалася інтэнсіўная работа па стварэнню калектыўных форм гаспадарання. У 1928 г. былі арганізаваны калгасы «Зорка» (в. Міцуры), «Шлях да сацыялізму» (в. Курыцічы), «Новае жыццё» (в. Снядзін), «Сейбіт» (в. Міхедавічы), «Чырвонае Палессе» (в. Падканаплішча) у Петрыкаўскім раёне; «Чырвоны араты» (в. Колкі), «Новая вёска» (в. Багрымавічы), «Будзінава» (в. Хуснае), «Тобал» (в. Церабаў), «Новае жыццё» ў Капаткевіцкім раёне. Работа па стварэнню калгасаў асабліва актывізавалася пасля правядзення 14 кастрычніка 1929 г. Дня ўраджаю і калектывізацыі. У вёскі выязджалі ўпаўнаважаныя райвыканкомаў, работнікі сельсаветаў, прадстаўнікі партыйных органаў. На сходах сялян яны расказвалі пра выгады жыцця ў калектыўных гаспадарках, абяцалі дапамогу з боку дзяржавы, заклікалі ўсёй вёскай уступаць у калгас. Аднак асноўная маса сялян не паддавалася на ўгаворы і заклікі. У некаторых населеных пунктах сходы праводзіліся па некалькі разоў, пакуль не паступала хоць некалькі заяў аб уступленні ў калгас. Першымі калгаснікамі станавіліся звычайна беднякі, батракі і некаторыя сераднякі. У калгас «Ленінец» (в. Аголіцкая Рудня), напрыклад, аб'ядналася 7 гаспадарак: 4 бядняцкія, 2 сераднякія і батрацкая. Яны абагулілі 5 коней, 2 кабыл, жарабка і 3 каровы, а таксама дробны інвентар. Ворная зямля складала 27 га, сенажаці — 22 га. Асноўнай культурай, якая вырошчвалася ў гаспадарцы ў 1930 г., была грэчка, яна займала 13 га. На шасці гектарах быў пасеяны авёс, на пяці — бульба, астатняя плошча засявалася ячменем, ільном, просам і агароднінай, у асноўным буракамі.

У в. Галубіца ў калгас запісалася 17 гаспадарак. Першымі падалі заявы аб уступленні ў калгас Андрэй Пашук, Змітрок Літвін, Нічыпар Пашук, Уладзімір Курловіч, Рыгор Пашук, Марта Пашук, Панька Пашук, Маісей Жукавец, Мойша Кустановіч, Іван Літвін, Фёдар Пашук, Яўхім Курловіч. Старшынёй гаспадаркі, якую назвалі «Камунар», выбралі Змітрака Літвіна. Камунараўцы абагулілі вазы, плугі, бароны, збрую, 4 гумны, 8 хлявоў, 310 пудоў саломы, звыш 10 тыс. пудоў гною. На калгасную ферму прывялі 6 коней, кабылу, 8 валоў, 7 кароў, 6 бычкоў, 7 цялушак. Кошт абагуленага сельскагаспадарчага інвентару склаў 520 рублёў.

Ствараліся і больш буйныя калгасы, у якія ўступала некалькі дзесяткаў сялянскіх гаспадарак. У в. Белка Петрыкаўскага раёна 1 мая 1929 г. быў арганізаваны калгас «Гігант», маёмасць якога ацэньвалася ў 42 274 р. 99 к. Сяляне абагулілі 30 коней, трох жарабят, 23 валы і 2 бугаі, 53 каровы, 15 цялушак і 26 цялят, 7 кабаноў, 10 свінаматак і 10 парасят, 37 авечак, 23 ягняці. На калгасны двор звезлі 2 жняркі, 2 сенакасілкі, 6 сеялак, 2 льнамялкі, 2 веялкі, 5 барон, 9 плугоў.

Студзеньскі 1930 г. Пленум ЦК КП(б)Б патрабаваў ад партыйных органаў фарсіраваць тэмпы калектывізацыі ў рэспубліцы. Ставілася задача да канца 1930 г. абагуліць да 50 % зямельнай плошчы рэспублікі, а вясной гэтага года забяспечыць сяўбу калгасамі не менш за 35 % яравога кліна. Імкнучыся ўвайсці ў лік перадавых, Мазырскі акруговы камітэт партыі вырашыў забяспечыць да веснавой сяўбы 100 % калектывізацыі бядняцка-сераднякіх гаспадарак. Паміж раёнамі і сельсаветамі заключаліся дагаворы на спаборніцтва па паскарэнню калектывізацыі, практыкавалася абагульненне дробнай жывёлы, птушак, заробкаў на лесанарыхтоўках. Беднякі, якія ўступалі ў калгас, вызваляліся ад падаткаў, заможныя сяляне і некаторыя сераднякі, якія жылі аднаасобна, абкладаліся «цвёрдым заданнем», якое выплаціць часта не мелі магчымасці. У гэты час газета «Звязда» звярнулася да сялян з лозунгам «Раскулачванне — асноўны сродак поспеху суцэльнай калектывізацыі». Вясной 1930 г. хваля раскулачвання захліснула ўсе вёскі. Сем'і раскулачаных высялялі за межы Беларусі, а іх маё-

масць перадавалася ў недзялімыя фонды калгасаў. У. І. Пашук з в. Галубіца, які меў 1/6 надзела зямлі, каня, карову, дробную жывёлу, неаднаразова абкладаўся «цвёрдым заданнем». За 1,5 пуда збожжа, якога ён не змог здаць дзяржаве ў якасці падатку, яго асудзілі на паўтара года папраўчых работ. У яго аднавяскоўца І. С. Жукаўца забралі ў калгас жывёлу і сельскагаспадарчы інвентар, а хату аддалі пад школу: ён быў добры столяр і, акрамя таго, трымаў паром на р. Прыпяці і за пераправу браў гарнец зерня (3,28 літра). Усё гэта прыводзіла да таго, што ў Петрыкаўскім і Капаткевіцкім раёнах былі выпадкі актыўнага супраціўлення сялян высяленню раскулачаных і арганізацыі калгасаў. У Снядзінскім сельсавеце для барацьбы з беззаконнем быў створаны партызанскі атрад, ліквідаваны работнікамі міліцыі ў 1931 г. ва ўрочышчы Волахава.

Прымусовая палітыка пры арганізацыі калгасаў прыводзіла да таго, што некаторыя калгасы распаліся, а са складу існаваўшых выходзілі асобныя серадняк і. За два гады існавання калгасаў «Гігант» і «Прафінтэрн» з іх адсеялася 175 гаспадарак. Аднак прыцясненні з боку савецкіх органаў вымушалі іх зноў уступаць у калгас. Па стану на 10 кастрычніка 1930 г. у Петрыкаўскім раёне мелася два саўгасы і 36 калгасаў, у якіх знаходзілася 10 % усіх сялянскіх гаспадарак.

Арганізоўваліся новыя сельскагаспадарчыя арцелі і адначасова ўзбуйняліся створаныя раней. Вясной 1930 г. павялічыўся калгас «Сейбіт» Бабуніцкага сельсавета, у які ўвайшлі 73 сялянскія гаспадаркі вёсак Міхедавічы 1, Міхедавічы 2, Сакалы і хутара Уніўе. Сярод калгаснікаў было два батракі, 35 беднякоў, 37 сераднякоў, служачы. Запісалася ў калгас 10 адзінокіх, якія не мелі практычна нічога. У гаспадарчай структуры калгаса «Сейбіт» 1930 г. указвалася: «У старым калгасе быў 8-польны севазварот, але з укрупненнем калгаса прырэзана больш зямлі і севазварот парушыўся. Мяркуецца 9-польны севазварот. Увесь калгас разбіты на 4 брыгады. Спецыяльных брыгад да канца веснавой пасеўкампаніі не будзе. Брыгадай кіруе брыгадзір і яго памочнік; аб праробленай працы брыгадзіры штовечар інфармуюць праўленне, атрымліваюць нарад на другі дзень.

Пакуль што аплата працы падзённая, але ў хуткім часе, да 15 мая, будзе па разрадах з нормай выпрацоўкі. Разрахунак за працу ўтвараецца авансам як грашыма, так і прадуктамі.

Два злучпункты: 2 кныры і 1 жарабок. Зернеачышчальнага пункта няма. У старым калгасе збудаваны 1 скотны хлеў і перанесена 8 старых дамоў...»

19 студзеня 1931 г. пленум Петрыкаўскага РВК адзначаў: «Створана 50 калгасаў, у іх бядняцка-серадняцкіх гаспадарак 1414, што складае ад агульнага ліку гаспадарак 18 %». Работа па арганізацыі калгасаў і ўцягненню ў іх аднаасобнікаў працягвалася. Аднак у параўнанні з іншымі раёнамі Мазырскай акругі на 20 чэрвеня 1931 г. Капаткевіцкі раён уваходзіў у лік раёнаў з самым нізкім узроўнем калектывізацыі — менш за 20 %. У Петрыкаўскім раёне 20 верасня 1931 г. калектывізацыяй было ахоплена да 30 % сялянскіх гаспадарак. Галоўная ўвага звярталася на рост колькасці калгасаў, стварэнне новых калектыўных гаспадарак, арганізацыйна-гаспадарчаму ўмацаванню іх значэння не надавалася. У дакладзе аб выніках інструктарскага агляду калгасаў Петрыкаўскага раёна гаварылася: «Становішча арганізацыі працы ў калгасах усяго раёна ў большасці сваёй арганізавана фармальна і знаходзіцца ў надта нездавальняючым становішчы... У большасці калгасаў арганізаваны брыгады, ахоплены імі ўсе асноўныя галіны гаспадаркі, але гэтыя брыгады працуюць неакуратна (распараванне коней, безадказныя адносіны да інвентару, выхад на працу замест 7—8 гадзін раніцы ў 11—12 гадзін; неакуратныя адносіны да работы і інвентару як з боку брыгадзіраў, гэтак і паасобных калгаснікаў; несвоечасова даюцца нарады на работу; размеркаваннем работы займаецца старшыня калгаса сабе, а брыгадзір — сабе, у выніку чаго путаніца)».

У 1932 г. пасяўная плошча Петрыкаўскага раёна складала 42 917 га. 70,5 % займалі збожжавыя, 18 % бульба, 5,4 % тэхнічныя культуры, 3,4 % палявыя травы, 2,7 % іншыя культуры. Ад сельскіх працаўнікоў на прыёмныя пункты дзяржавы паступіла 83 т ільновалакна,

7 т пянькі, 124 т ільносемя, 15 т каноплі, 324 т саломы.

На 1 студзеня 1933 г. на Петрыкаўшчыне існаваў 101 калгас, у які ўваходзілі 2854 сялянскія гаспадаркі з 12 430, што меліся на той час, ці 22,96 %. Калгасам належала 32,6 % зямельных угоддзяў, 2 трактары, 5 малатарняў, 50 радковых сеялок, 5 бульбакапалак, 65 жняярак-самаскідак, 40 конных грабляў і столькі ж сенакасілак. Сельскагаспадарчых машын было вельмі мала, каб задаволіць патрэбы ў іх калгасаў.

Важнейшай галіной сельскай гаспадаркі побач з земляробствам станавілася жывёлагадоўля. На пачатак 1933 г. у калгасах раёна працавала 18 малочнатаварных і 45 свінагадоўчых ферм, у якіх налічвалася 2040 кароў і 1840 свіней. Калгасы наладжвалі вырошчванне маладняку: на 28 фермах утрымлівалася 1355 цялят. Малочна-жывёлагадоўчай спецыялізацыі прытрымліваліся саўгасы «Лучыцы», «Дуброва», «Камаровічы», «Дарашэвічы», «Петрыкаў». Саўгасы імя Калініна і «Ударнік» былі насенняводчымі.

Для аказання дапамогі калгасам у апрацоўцы глебы, правядзенні сяўбы і ўборкі арганізоўваліся машынна-трактарныя станцыі. У 1935 г. была створана Капаткевіцкая МТС, якую забяспечылі 20 тракторамі, 4 складанымі малатарнямі, 18 плугамі, 3 дыскавымі баронамі, 2 сеялкамі. У 1936 г. у Капаткевіцкі раён планавалася накіраваць 15 трактароў, 2 чатырох- і 13 трохкорпусных плугоў, 5 24-радковых сеялак, 2 льноцерабілкі, 3 складаныя малатарні, 40 жняярак-самаскідак, бульбакапалку, кустарэз. За няпоўныя тры гады існавання Капаткевіцкая МТС падрыхтавала 70 трактарыстаў, у тым ліку 5 дзяўчат. Значную дапамогу калгасам аказвала і Петрыкаўская МТС.

Вялікае значэнне для развіцця сельскай гаспадаркі меў стаханаўскі рух. 17 студзеня 1936 г. у Капаткевічах адбыўся першы раённы злёт стаханаўцаў, на якім прысутнічала 200 чалавек. Сярод іх быў старшыня аднаго з лепшых у Капаткевіцкім раёне калгаса «Чырвоны колас» Лучыцкага сельсавета Алесь Дуброва. У 1935 г. у калгасе сабралі па 173 ц бульбы з гектара і па 24 ц аўса. Неблагія ўраджаі атрымлівалі і ў іншых гаспадарках. Хлебаробы 6-й брыгады калгаса «X з'езд Саветаў» (в. Заполле) сабралі па 143 ц бульбы з гектара, 6,1 ц льносемя, 16 ц аўса. Рабочыя саўгаса «Камаровічы» намалацілі па 18 ц аўса з гектара, а з асобных участкаў — па 22 ц. У Петрыкаўскім раёне ў красавіку 1936 г. налічвалася 150 стаханаўцаў, праз тры месяцы іх колькасць узрасла да 500.

Разам з умацаваннем матэрыяльна-тэхнічнай базы калгасаў, павышэннем ураджаю сельскагаспадарчых культур раслі заробкі калгаснікаў. Фядос Плыткевіч з калгаса «Чырвоны араты» (в. Колкі) у 1935 г. выпрацаваў 465 працадзён і атрымаў 79 пудоў збожжа і 245 пудоў бульбы. Былы батрак Парфен Рык з калгаса «Чырвоны партызан» (в. Дземенка) зарабіў 110 пудоў збожжа і 350 пудоў бульбы. Рос культурны ўзровень працоўных. У 1936—1937 гг. каля трох тысяч чалавек у Капаткевіцкім раёне ліквідавалі непісьменнасць. Да гэтага часу большасць сялянскіх гаспадарак была ўжо ў калгасе.

Калектыўныя гаспадаркі мацнелі, на палях з'яўлялася ўсё больш сельскагаспадарчай тэхнікі. У калгасе «Чырвоны партызан» Петрыкаўскага раёна атрымлівалі з гектара больш чым па 250 ц бульбы. Ураджайнасць збожжавых у некаторых гаспадарках дасягала 20 ц з гектара.

У 1938 г. пачалося сцягванне ў цэнтры калгасаў хутароў. У Петрыкаўскім раёне ў канцы 1938 г. пры плане 1400 хутароў у вёскі перасяліліся 910, у Капаткевіцкім пры плане 1200—1030 хутароў.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР 1 сакавіка 1939 г. перадавікі сельскагаспадарчай вытворчасці — трактарыст Петрыкаўскай МТС І. В. Берднік, звеннявая калгаса «Чырвоны партызан» А. С. Піскун, старшыня калгаса «Чырвоная Арэса» К. Н. Ястрэмскі, меліяратар М. І. Бязлюдаў былі ўзнагароджаны медалём «За працоўную адзнаку». За поспехі ў справе школьнага абучэння і выхавання дзяцей у сельскіх школах у ліку больш чым чатырох тысяч настаўнікаў і выхавацеляў па краіне ордэнам «Знак Пашаны» ў 1939 г. былі ўзнагароджаны С. Г. Брускіна і М. В. Курдо — настаўніцы Кон-

кавіцкай школы, медалямі «За працоўную адзнаку» — П. М. Лабанаў з Капаткевіч, «За працоўную доблесць» — Т. І. Мурашка з Капцэвіч. Важнай падзеяй з'явілася правядзенне Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі, адкрытай у Маскве 1 жніўня 1939 г. Малым сярэбраным медалём і грашовай прэміяй 500 руб. былі адзначаны Міхаіл Іосіфавіч Бязлюдаў з Капаткевіцкага райземаддзела, Кірыл Мартынавіч Жудро з калгаса імя Будзённага, Васіль Фаміч Крэч з Капаткевіцкай МТС, Аляксандр Майсеевіч Чарнобылец з калгаса «Чырвоны Кастрычнік» Петрыкаўскага раёна.

А. В. Солахаў

РАПАРТ X УСЕБЕЛАРУСКАМУ З'ЕЗДУ САВЕТАЎ АД II З'ЕЗДА КАЛГАСАЎ ПЕТРЫКАЎСКАГА РАЁНА

1. Правільная палітыка Камуністычнай партыі, разгорнутая праца сярод батракоў і беднаты далі магчымасць дасягнуць наступных вынікаў у справе калектывізацыі раёна:

а) калгасаў на 1 студзеня 1930 г. — 12
на 1 студзеня 1931 г. — 51

б) калектывізавана гаспадарак:
на 1 студзеня 1930 г. — 346 (4,3 %)
на 1 студзеня 1931 г. — 1600 (20 %)

2. Існуючыя ў раёне 20 вярбовачных камісій пры калгасах і 22 ініцыятыўныя групы, безупынны прыліў новых членаў у калгасы знамянуюць сабой поўную магчымасць выканаць і перавыканаць заданне па калектывізацыі на вясну 1931 г. — 35 % ад ліку ўсіх гаспадарак раёна.

3. У час працы з'езда калгасаў арганізавана 5 новых калгасаў, з якім аднаму дана назва імя XV з'езда Саветаў. У гэтых новых калгасах — 75 гаспадарак.

4. Дэлегаты з'езда калгасаў аб'явілі сябе мабілізаванымі і ўдарнымі на праверку хода і самой падрыхтоўкі да веснавой сяўбы. Лік дэлегатаў — 60, яны выязджаюць 23 лютага, адразу па заканчэнню з'езда...

НГА Беларусі, ф. 6, воп. 1, с. 2256, л. 236.

За свае палоскі

Увосень 1928 г. у Міхедавічах быў арганізаваны адзін з першых на Петрыкаўшчыне калгас «Сейбіт». У яго ўвайшло 14 гаспадарак, у асноўным беднякоў і малазямельных сялян. Абагулілі ўвесь нажытак, мелі 2 пары валоў, трое коней, 5 кароў.

Рыхтаваліся да веснавой сяўбы. Насення амаль не было, агульнага зямельнага кліна таксама. На праўленні калгаса вырашылі заняць пад калгасныя ўгоддзі зямлю за могілкамі, якая належала вяскоўцам вуліцы Сакалы — каля 10 га. Зямля гэтая была выкуплена ў пана ў 1900 г. Кожная сям'я сакалоўцаў мела тут да 20 сотак.

У красавіку, калі сышоў снег, прыехаў з Петрыкава каморнік у суправаджэнні двух міліцыянераў. Сабралі актыў і пайшлі наразаць зямлю пад калгас. Паставілі адзін, другі слуп... Раптам пачуліся крыкі, галашэнне: «Не дадзім сваіх палосак!.. На чужое пакваліліся? Не дадзім!»... Натоўп жанчын з дзецьмі набліжаўся да каморніка і яго памагатых. Над галовамі іх узняліся вілы, рыдлёўкі, палкі. Лямант, шум... Каморнік пачаў скручваць сваю стужку і адступаць, міліцыянеры выйшлі насустрач жаночаму натоўпу.

Пярэднія прыпыніліся, але заднія напіралі, людзі паволі набліжаліся. З бакоў пайшлі ў акружэнне. Міліцыянеры некалькі разоў стрэлілі ўгару, але спыніць жанчын было нельга...

Алена Дарагуніха, якая дзесяць гадоў назад выйшла замуж і ўжо паспела нарадзіць восем дзяцей, трымала на руках груднога хлопчыка. У мінулы аўторак за невыкананне «цвёрдага задання» ў яе забралі з пограба апошнюю бульбіну. Дзяцей не было чым карміць, а тут адразаюць і зямлю... Алена кінулася наўздагон за камсамольскім важаком

Гошай, давілася слязамі нянавісці і тыцкала яму ў твар спавітым дзіцём:

— І яго вазьмі! З'еш, задавіся...

З новай сілай рынуліся жанчыны на каморніка і яго каманду. Услед ляцелі палкі, вілы, рыдлёўкі, несліся праклёны... Міліцыянеры стаялі збоку. Падыходзіць да іх жанчыны не асмеліліся. Жаночы бунт бушаваў. Павырывалі ўсе пастаўленыя слупы, утапталі іх у зямлю. Варта не сыходзіла з поля да позняга вечара. Аднак уначы з вялікай групай памочнікаў каморнік зрабіў сваю справу. Восем капцоў-слупоў апаясалі сялянскі палетак. На ачэсанай верхавіне іх выдзяляўся чорны круг с нейкімі літарамі...

М. П. Шамрыла

З успамінаў былой даяркі саўгаса «Камаровічы» М. С. Чычыкайла

У пачатку 30-га года ў нас пачалі арганізоўваць калгас. Людзі не разумелі, што гэта такое, вестка аб тым, што ўсё цяпер будзе агульным, узрадавала мала каго. Спачатку запісаліся тыя, хто не меў нічога, — губляць ім не было чаго. Першай падалася ў калгас Еўга — гаспадаракі яна не мела, працаваць не любіла, жыла бедна. Калі ні ідзеш міма — сядзіць на лавачцы ля хаты. Вось яна і стала першай калгасніцай... І такіх людзей шмат было. Многія не ведалі, што рабіць, і рабілі так, як большасць.

У суседняй вёсцы жыў стрыечны брат бацькі. Сям'я лічылася багатай. У іх была вялікая гаспадарка, многа зямлі. Але яны так працавалі, што на ноч нават лапцей не скідалі, а анучы толькі па нядзелях раскручвалі. Нічога не куплялі, збіралі капейку да капейкі, каб выкупіць зямлю. Гэта былі сапраўдныя гаспадары зямлі. Але іх з пачаткам калектывізацыі раскулачылі і выслалі. За тое, што працавалі ад цямна да цямна, не хацелі аддаць тое, што зроблена потам і крывёю...

Бацька таксама ўступіў у калгас. Аддалі ў калгас усю гаспадарку, акрамя каровы. Было нас больш як дзесяць душ. Як хочаш, так і жыві. У калгасе не плацілі, а ставілі працадзень — палачку. Працаваў бацька, маці сядзела з дзецьмі. Заробіць за год два мяхі зерня — і пракармі сям'ю...

З успамінаў жыхара в. Кашэвічы В. П. Зайца

У пачатку 30-х гадоў Раман Харланчук, які працаваў дырэктарам саўгаса «Лучыцы», быў накіраваны ў в. Дземенка для арганізацыі калгаса. Усіх жыхароў пад строгім кантролем сабралі на сход у школу. Харланчук выступіў з прамовай, затым патрабаваў усім па чарзе падысці да стала і распісацца аб дабравольным уступленні ў калгас. Спіс быў падрыхтаваны загадзя. Аднак дабравольцаў аказалася мала. Давялося выклікаць па прозвішчах. Раптам нехта разбіў лямпу, у цемры прагучаў заклік:

— Бі актывістаў!

Харланчук выхапіў рэвальвер, два разы стрэліў у столь. Усе разбегліся. Паехаў у раён, каб далажыць аб здарэнні. Яму сказалі:

— Сам вінаваты, не можаш працаваць... Вось табе два дні, і калі не будзе адганізаваны ў Дземенцы калгас, будзеш адказваць па ўсіх строгасцях рэвалюцыйных законаў...

Праз дзень — зноў сход. Сабралі толькі мужчын. Усіх — пад распіску. Дзверы зачынілі на замок. Харланчук з мясцовым актывам — за сталом, перад ім — рэвальвер. Выклікаюць сялян па спісу, кожны падыходзіць і распісваецца. Калі распісаўся апошні, было дадзена ўказанне адамкнуць дзверы. Жанчыны, якія чакалі пад дзвярыма і ўжо ведалі, што мужыкі сваімі подпісамі засведчылі ўступленне ў калгас, наляцелі на іх. Пачалася бойка...

Успаміны Ф. А. Елізара, жыхара в. Лучыцы

Загадчыкам Лучыцкага клуба ў 1929 г. быў Мазін. Ён сабраў сход жыхароў в. Лучыцы, у сваім выступленні заклікаў да стварэння калгаса ў Лучыцах.

Што гэта такое, ніхто добра не ўяўляў, аднак вырашана было стварыць калгас. Запісваліся наступным чынам: тыя, хто адразу пасля сходу падаў заяву, ішоў дамоў, хто не пісаў — заставаўся сядзець аж да пеўняў.

Пачалося абагульненне. Кіраваў ім Пушко, раней ён служыў дзякам у царкве. Зерне сабралі і звезлі ў агульны свіран. Пакідалі на вазы плугі і іншы інвентар і таксама павезлі ў калгас. Тут на мужыкоў наляцелі бабы, пачалі сцягваць з падвод плугі. Разнеслі па дварах, разабралі назад зерне і пачалі жыць, як і раней.

Нарэшце ў 1930 г. калгас быў створаны, яму далі назву «Асветнік». Першым старшынёй быў Жукоўскі, затым — Мельнічонак, пасля — А. Содэль. Пайшлі ў калгас толькі беднякі, яны атрымалі самыя багатыя землі.

Жыў на хутары Ліпнікі Тофіль Азёміша. Не хацеў ісці ў калгас — працаваў ён добра, гаспадарка была моцная. Яго абклалі «цвёрдым заданнем». Тофіль не спяшаўся яго выконваць. Выклікалі яго ў сельсавет. Старшыня пытаецца: «Чаму не плаціш падатак?». Той адказвае: «Няма чаго аддаваць». «Калі не аддасі падатак, забяром валы». «Вось яны, валы, у кішэні», — і паказвае на кішэню, дзе ляжалі грошы за прададзеную жывёлу. Прадстаўнікі ўлады скруцілі яго і забралі грошы. А неўзабаве Тофіля раскулачылі, і ніхто не ведае, дзе ён загінуў...

Прадстаўнікі з раёна збіралі актыў вёскі і давалі каманду: трэба знайсці кулакоў. На ўлік браліся ўсе большменш заможныя сяляне. Жыў у вёсцы Пігулеўскі, ён наняў на работу вяскоўца, які жыў бядней. Скасілі надзел травы. Пігулеўскі заплаціў за працу пуд грэчкі. Гэта стала вядома сельскаму актыву. Неўзабаве Пігулеўскага раскулачылі, забралі ўсю маёмасць.

У мяне была сястра. Выйшла замуж за добрага хлопца ў Чырвоны пасёлак. Свёкар, Чарнушэвіч, быў майстрам на ўсе рукі. Рабіў калёсы, бандарыў. Змайстраваў малацілку, не адмаўляў у малацьбе аднавяскоўцам, за працу браў аплату зернем.

Прыйшоў неяк да Стэльмаха дырэктар саўгаса, які размяшчаўся на тэрыторыі панскага маёнтка: «Зрабі мне калёсы на выезд». Стэльмах адказвае: «Давай дамовімся аб аплаце». Той і слухаць не стаў. Праз тры дні сабралі сход жыхароў вёскі. Выступіў дырэктар: «Стэльмах не падпарадкаваўся рашэнню савецкай улады і падлягае раскулачванню»... Забралі па вопісі ўсю маёмасць, рэчы і нават вопратку, застаўся селянін у голай хаце.

З успамінаў жыхаркі в. Фаставічы
Г. Ц. Слівец

Мае бацькі былі вельмі працавітыя людзі. Гаравалі з раніцы да позняга вечара. Гаспадарка была вялікая: гусі, коні, каровы, свінні. Мы, малыя, дапамагалі бацькам як маглі. Пасвілі спачатку гусей, потым — свіней. Будзіць маці на золку, а мне спаць хочацца... Але ўстаю, бяру першы блін, іду...

Бацька не хацеў уступаць у калгас. Шкада было нажытку. Яго аб'явілі кулаком, зрабілі перапіс маёмасці. Сабралі сход. Людзі, баючыся ўсяго, амаль усе прагаласавалі за тое, каб нас выслаць.

Павезлі нас за Урал, у Свярдлоўскую вобласць. Прывезлі ў тайгу, там былі пабудаваны з дошак баракі. Яны падзелены на часткі, у кожнай стаяла жалезная печ. Умовы былі невыноснымі. Людзі часта хварэлі і паміралі. Добра, што дазвалялася перапіска. Бацькі напісалі ў вёску, каб злітаваліся, забралі адсюль хоць дзяцей. І ўлады дазволілі. Уся вёска збірала грошы на дарогу дзядзьку Міхайлу. Ён прыехаў, забраў нас, шасцярых дзяцей, да родных у вёску. Праз некаторы час мы даведаліся пра смерць маці і сясцёр, а потым і бацькі. Там яны і пахаваны...

Часта забіралі людзей з вёскі. За што, куды — ніхто не ведаў. Ні адзін з іх не вярнуўся. Работнікаў НКУС так

і называлі — «чорныя вораны», або «хапуны». Яны наводзілі сапраўдны жах на людзей. Баяліся сказаць лішняе слова. Пагаворвалі, што арыштаваных адвозілі ў Мазыр і трымалі ў падвалах царквы.

Але хоць і цяжка было, песні часцей пелі, чым цяпер...

З успамінаў жыхара в. Белы Пераезд Р. М. Шмігельскага

Невялікая вёска Белы Пераезд размешчана на самым краі Петрыкаўскага раёна, на граніцы з Жыткавіцкім і Любанскім раёнамі. Хваля калектывізацыі дакацілася і сюды. Доўгімі асеннімі вечарамі збіраліся сходы жыхароў вёскі. Прыязджалі прадстаўнікі Бобрыцкага сельскага савета і ўпаўнаважаныя Петрыкаўскага райвыканкома, тлумачылі аб перавагах калектыўнай гаспадаркі. За арганізацыю калгаса актыўна агітавала Аўдоля Сініцкая. Яна яшчэ ў 1905 г., калі была дзяўчынай, выступіла супраць дэспатызму камаровіцкага памешчыка, які прысвоіў сабе землі сялян Белага Пераезду і хацеў сагнаць іх з селішчаў. Яго людзі разбурылі сялянскія хаты. Вяскоўцы будавалі на сваіх надзелах курані і не пакідалі зямлю. У вёску прыехаў ураднік са стражнікамі, разбурылі і курані. Падышлі да Сініцкіх, Аўдоля ўзяла рыдлёўкай з вогнішча вуголля і сыпанула ў твар урадніку, абпаліла яго. Тады ўзняліся ўсе жыхары вёскі і прагналі стражнікаў. Аўдолю Сініцкую і яшчэ некалькі чалавек арыштавалі. А праз некаторы час земскі суд прызнаў права сялян на зямлю...

Пасля доўгіх сходаў, пакутлівых роздумаў жыхароў вёскі ў канцы снежня 1929 г. быў арганізаваны першы ў Бобрыцкім сельсавеце калгас. Яго назвалі «Чырвоны сцяг». Спачатку запісалася толькі 12 найбольш бедных гаспадарак. Першай падала заяву Аўдоля Сініцкая. Зімой 1930 г. рыхтаваліся да вясновай сяўбы. Найбольш заможныя жыхары вёскі, набожныя людзі, сцвярджалі, што калгас — нараджэнне сатаны. Мая маці была таксама вельмі набожнай жанчынай. Бедная з бедных, удава, яна не ўступала ў калгас аж да 1934 г., і я, юнак, у поўнай меры зведаў, што такое аднаасобнік у той час...

У канцы сакавіка 1930 г., калі пачалі вывозіць гной на агульнае поле, жонкі калгаснікаў расцягнулі абагуленую маёмасць па дварах. Калгас распаўся. Зноў пачалі прыязджаць упаўнаважаныя, збіраць на сходы вяскоўцаў. У красавіку па рашэнню камітэта беднаты, які ўзначальвала Аўдоля Сініцкая, быў раскулачаны Пятро Засулевіч, адзін з заможных жыхароў, у якога працавала два парабкі. Некалькі гаспадарак абкладзены цвёрдым падаткам. У маі калгас быў адноўлены. Яму выдзелілі бліжэйшыя, лепшыя палі, аднаасобнікам — аддаленыя ўчасткі.

З вялікімі цяжкасцямі наладжвалася калектыўнае жыццё ў вёсцы. Шмат было недахопаў у рабоце кіраўнікоў калгаса, яны часта мяняліся, пакуль не паставілі ў 1933 г. старшынёй Аўдолю Сініцкую. Яна ўзначальвала гаспадарку амаль да самай вайны. Памятным і хвалюючым стаў адзін з вясновых дзён 1933 г., калі на калгасным полі з'явіўся трактар. Яго ў якасці шэфскай дапамогі калгасу, што ўзначальвала жанчына, прыслалі з саўгаса «Камаровічы». І малыя, і старыя кінуліся глядзець, што там такое, калі пачулі тарахценне на полі. Не верылася, што машына сама бегае і арэ зямлю...

Да 1936 г. людзі жылі ўжо больш-менш заможна. Кожны мог параўнаць сваё жыццё ў калгасе і ў аднаасобнай гаспадарцы, калі нават у лепшыя, ураджайныя гады не хапала хлеба да новага ўраджаю. Асноўная маса сялян тады перабівалася заработкамі ў іншых вёсках і ў лесе: нарыхтоўвалі драўніну, выпальвалі вугаль, выраблялі смалу, бандарылі. Зямлі было мала, ды і тая пясчаная і малаўраджайная. Найбольш паважанымі людзьмі ў вёсцы былі кавалі — Парфірый Бабёр і Станіслаў Бабёр. Калектывізацыя прыносіла станоўчыя зрухі ў жыццё сялян.

У 1938 г. у вяскоўцаў з'явілася некалькі веласіпедаў, што было прыкметай багацця. Калгас меў аўтамашыну, якая працавала на драўляных чурках. Людзі пачалі выкідваць з хат драўляныя ложкі, замянялі іх новымі, металічнымі, з нікеліраванымі спінкамі. Жыццё ў вёсцы паступова наладжвалася, у хаты прыходзіў дабрабыт. Але з захаду насоўваліся ўжо чорныя хмары вайны...

Снядзінская быль

Пасля нядоўгага існавання ў Снядзіне камуны, якая была арганізавана з некалькіх сямей бяднейшых сялян і ніяк сябе не праявіла, быў узяты курс на шырокую калектывізацыю сельскай гаспадаркі ўсёй краіны. Працэс гэты, пачынаючы з 1929 г., праходзіў з перамен-

ным поспехам. Сяляне часта аб'ядноўваліся ў арцель, то зноў выходзілі з яе. Паўсюдна вітаў дух разгубленасці, няўпэўненасці ў заўтрашнім дні. Мясцовымі ўладамі быў узяты цвёрды кірунак на ліквідацыю кулацтва. Як і ўсюды, арыентаваліся сугуба знешнімі, суб'ектыўнымі данымі. Тыя, хто меў надзел зямлі, але дрэнна апрацоў-

ваў яе, аказваўся, урэшце, беднякам. Працалюбівыя, старанныя сяляне былі аднесены да кулакоў. Такіх гаспадарак у Снядзіне першапачаткова было выяўлена тры: Савы Марозькі, Івана Антонавіча і Івана Лаўрэнцьевіча Занкевічаў. Кожны быў уладальнікам ветранога млына, без якога ніякая гаспадарка абысціся не магла — вось і эксплуататары, кулакі...

Сава Марозька быў адным з найбольш паважаных жыхароў Снядзіна. Разумны, памяркоўны, старанны і бескарыслівы, ён карыстаўся вялікай павагай і аўтарытэтам. Атрымаўшы пачатковую падрыхтоўку санітара ў час вайсковай службы, дапамагаў вяскоўцам пры хваробах, лячыў жывёлу. І вось Сава Піліпавіч трапіў у спіс кулакоў. Ён сабраў падпіску амаль усіх жыхароў сяла аб тым, што нікога не эксплуатаваў, але гэта не дапамагло.

Аднойчы на вячорках агітатары звярнуліся да пажылога селяніна Паўла Занкевіча:

— Дзядзька, чаму вы не ўступаеце ў калгас? Жывяце бедна, а калгас вам новую хату пабудуе, хлебам забяспечыць... Што вас утрымлівае?

Доўга не раздумваючы, стары сказаў:

— Я ўступіў бы ў калгас, ды баюся, у ім будуць людзей кляймiць...

Агітатары здзівіліся такой заяве і спыталі:

— Хто ж вам такое казаў?

— Ды Андрэй Паляк.

«Паляк» — мянушка Андрэя Занкевіча. Яго арыштавалі і павезлі ў Мазыр, у турму. Адзін з яго братоў у час наведвання перадаў, што быццам за злосную агітацыю супраць калектывізацыі віноўныя будуць расстраляны. І Андрэй уцёк з турмы. Жыць у сваёй сям'і ён, вядома, не мог, падаўся ў лес. Так у ваколіцах Снядзіна ўзнікла банда.

Вясна 1932 г. выдалася вельмі цяжкай. Да вясны не хапала корму жывёле, шырока разлілася Прыпяць і затапіла ўсе лугі і палі. Жывёлу снядзінскага калгаса «Новае жыццё» і белінскага «Савецкая Беларусь» вывезлі ва ўрочышча Града. Белінская жывёла часткова разбеглася, аб чым старшыні калгаса Паўлу Траяноўскаму паведаміў пастух.

Раніцай наступнага дня, узяўшы з сабою брата Змітра, які толькі што вярнуўся з вайсковай службы, і калгасніка Яўгена Ястрэмскага, старшыня на лодцы падаўся на Граду. Там яны сустрэлі бандытаў. Баючыся выкрыцця, іх зверскі забілі, трупы схавалі ў канаве, прыкідаўшы галлём.

Некалькі дзён аб злачынстве нічога не было вядома. Міліцыя вяла пошукі прапаўшых, сачыла за паводзінамі родных — падазравалі, што сяляне падаліся ў Польшчу. Неяк дажджлівым днём падвечар калгасны бугай узняў роў, падышлі пастухі і ўбачылі жудасны малюнак. Сярод пастухоў і даярак узнік перапалох, пакінуўшы статак, яны дабіраліся дамоў па ледзяной вадзе.

Органамі НКУС і сіламі воінскай часці пачаліся актыўныя дзеянні па выяўленні і знішчэнні банды. Падазрэнне ўпала ў першую чаргу на вялікую і бедную сям'ю Аляксандра Занкевіча, выхадцам з якой быў Андрэй. Ён, а таксама яго браты Яўхім і Сяргей, Сяргей Дамасевіч і Іван Жукавец уцяклі ў Польшчу. Астатнія браты Андрэя — Павел, Іван, стрыечны брат Андрэй Прыкота, сваяк Міхаіл Новак і многія іншыя жыхары Снядзіна, у тым ліку Яўхім Літнер, Яўхім Новак, Аляксандр Чарняўскі, Аляксандр Занкевіч, Мікалай Ястрэмскі і іншыя былі расстраляны ў Мазыры. Дзесяткі снядзінцаў асуджаны на тэрмін 10 гадоў.

Гора прыйшло ў сяло. Халодным асеннім днём сем'і, якіх падазравалі ў спачуванні бандытам, грузілі ў баржу і везлі невядома куды. Колькі было слёз, роспачнага галашэння...

Справы ў калгасе не вельмі ладзіліся. Вясной 1933 г. быў вялікі голад. Людзі карміліся ў асноўным шчаўем, бацвіннем, елі пух з-пад проса, жалуды. Сяляне везлі ў Слуцк апошняе, каб купіць ці вымяняць які фунт жыта ці бульбы. І ўсё ж дзякуючы выключнай працавітасці людзей калгас паступова

набіраў сілу. Да 1935 г. калектывізацыя ў Снядзіне ў асноўным была завершана. Многа ўвагі ўдзялялася апрацоўцы зямлі, павышэнню яе ўрадлівасці. Сяляне працавалі вельмі старанна, не лічыліся з часам, асабліва ў час сяўбы, уборкі ўраджаю. Удзень жалі, звозілі снапы, ноччу малацілі, ачышчалі зерне, ссыпалі ў засекі. Саджалі многа бульбы, восенню жанчыны капалі яе ўручную. Ноччу яны апрацоўвалі лён, каноплі.

У вёсцы дзейнічаў фельчарска-акушэрскі пункт. Вялася барацьба з малапісьменнасцю, быў адкрыты лікбез. Царкоўна-прыходская школа расшырана і пераўтворана ў сямігодку, укамплектавана кваліфікаванымі педагагічнымі кадрамі. Актыўна дзейнічалі партыйныя і камсамольская арганізацыі. Парторг калгаса Шабалін штодзённа раніцай абходзіў палі калгаса, унікаў у ход усіх работ, якія праводзіліся на палях, правяраў якасць іх выканання. Пад яго кіраўніцтвам вясной 1937 г. у цэнтры вёскі быў пасаджаны ясеневы парк, пачалося будаўніцтва новага клуба. Многа ўвагі ўдзялялася развіццю жывёлагадоўлі. У полі каля возера з'явілася ферма малочнага статка. Пазней там былі пабудаваны свінагадоўчы комплекс, аўчарнік. Багацейшым станавіўся працадзень.

Між тым рэпрэсіўнае кола не збаўляла разбег, паглынаючы ўсё новыя і новыя ахвяры. У 1936—1937 гадах, звычайна па начах, зноў пачалі забіраць ні ў чым не вінаватых, сумленных сялян. Былі рэпрэсіраваны актыўны ўдзельнік калектывізацыі, першы старшыня калгаса Фёдар Дамасевіч, аб'ездчык Снядзінскага лясніцтва Уладзімір Шалковіч, майстар па будаўніцтву дарог Антон Шайкевіч, калгаснікі Уладзімір Занкевіч, Раман Новак, загадчык малочна-таварнай фермы Сяргей Занкевіч і многія іншыя старанныя, добрасумленныя сяляне. Ахвяры знікалі бясследна. Вядома толькі, што ў Комі АССР высланы сем'і калгаснікаў Канстанціна Занкевіча, Мяфодзія Занкевіча, калгаснага бухгалтара Фёдара Чарняўскага.

Калгас узначаліў малады камуніст Іосіф Казакоўскі. (Улетку 1943 г. ён быў схоплены фашыстамі ў Снядзіне і закатаваны ў Петрыкаве.) Асабліва палепшыліся эканамічныя справы гаспадаркі пасля далучэння ў 1936 г. 110 гектараў былога панскага фальварка Судзібар. З пачатку 20-х гадоў там гаспадарыла камуна «Чырвоны баец» пад кіраўніцтвам Бажка. Судзібар стаў дзевятай брыгадай калгаса «Новае жыццё». Да пачатку вайны ў ёй вырошчвалі самыя высокія ў раёне ўраджаі збажыны, у асноўным пшаніцы — не менш 40 цэнтнераў з гектара. Да пачатку вайны калгас меў вялікія малочна-таварную, свінагадоўчую і авечкагадоўчую фермы. Была свая рыбалоўная арцель, якой кіраваў Сцяпан Занкевіч.

Напярэдадні вайны калгас узначальваў старшыня Мікалай Туравец, сакратаром партарганізацыі быў Васкевіч. Старшынёй сельскага савета працаваў Баранаў. Адкрыты Снядзінскі лесаўчастак Петрыкаўскага леспрамгаса, калектыў якога з году ў год перавыконваў планавыя заданні па нарыхтоўцы і вывазцы драўніны. Кіраваў участкамі Петравец. Снядзінская няпоўная сярэдняя школа была ўкамплектавана выдатнымі педагогамі, сярод якіх вызначаліся матэматык Навум Ульянавіч Бабраўнічы, настаўніца рускай мовы Ніна Раманаўна Рыбакова, беларускай мовы Надзея Мікалаеўна Бурая, дырэктар Іван Карпавіч Відура. На ахове лесу і навакольнага асяроддзя знаходзілася Снядзінскае лясніцтва, якое ўзначальваў ляснічы Малінец. Працаваў фельчарска-акушэрскі пункт, дзе дапамогу насельніцтву аказвалі фельчар Собчанка і акушэрка Праскоўя Нічыпарэнка.

У кожнай хаце зімою стаяў ткацкі станок-кросны — жанчыны пралі, ткалі не толькі палатно, але і высакаякаснае сукно. Самі сябе абшывалі, з аўчын мужчыны шылі боты і кажухі. У часы калектывізацыі гэты промысел быў забаронены, усе скуры, нават сві-

ныя, патрабавалася здаваць дзяржаве, сяляне часта смалілі свіней употай, ноччу ў лесе. Былі свае сталяры, бондары. Сяляне адвечна займаліся бортніцтвам, якое з калектывізацыяй прыйшло ў поўны заняпад. Была адкрыта калгасная пасека, на якой працаваў Аляксандр Гулевіч, але прыбытку яна не давала. Вуллі зніклі і ў асабістых гаспадарках.

У Снядзіне, акрамя ветраных млыноў, працаваў да самай вайны вадзяны. У дзвюх яго секцыях размолвалі зерне, часалі воўну, валялі сукно, выжымалі алей. Працавалі пяць ступ, таўкачы якіх прыводзіліся ў рух ад млынавага драўлянага вала. Пабудавалі яго Максім Руцкі і Павел Занкевіч. Вёска жыла, віравала, працавала...

В. К. Новак

Так мы жылі...

... І цяпер нібы стаіць перад вачыма той хутар пры дарозе са Старыны на Кашэвічы: хата, хлеў, гумно, калодзеж з жураўлём сярод двара. Двор абгароджаны плотам у тры жэрдкі, на іх амаль заўсёды сушылася бялізна ці выбельвалася палатно, сатканае працавітымі рукамі маці. Дуб каля хаты. Як даўно тое было!.. Гаспадарка па тых часах немалая: двое коней, дзве каровы, свінні, авечкі, куры. Ды і дзецьмі Бог не пакрыўдзіў: калі я нарадзілася, у сям'і было трое, а двое памерлі. Ды і я была з трайні. Роды, расказвалі, прымалі баба Соня разам з нашай бабуляй Яўгеніяй — Ева, Марыя, а я апошняя, самая няўдалая і маленькая, на далоні ў бабы Соні змясцілася. Першыя, нармальныя, адна за другой памерлі, а я вось жыву, нібы за траіх жыву...

Іван — старэйшы, надзея сям'і, апора і памочнік бацькі. Вельмі ласкавай і спрытнай была Воля, а Ніна, як хлапец — баявая, працавітая, нястомная. Ёй было сем гадоў, яна пасвіла авечак — сваіх і чужых. Сядзіць неяк на пагорку, спявае сабе ціхенька, раптам бачыць — авечкі спудзіліся, кінуліся ўбок спалохана, а барана воўк валачэ ў кусты. Баран вялікі і цяжкі. Ніна хутка дагнала драпежніка. Ухапіла барана і да сябе цягне, крычыць што мае сілы. Кінуў воўк барана, ні з чым шмыгнуў у хмызняк, а Ніна прыгнала дахаты ўвесь статак. Пасля гэтага выпадку голас страціла, доўга не магла гаварыць, толькі шаптала.

Раслі мы самі па сабе. Няньчыцца не было каму, ды і часу не было. Мала хто з дарослых ў хаце бываў у гарачы летні ці асенні час, усе справай занятыя. Прыбяжыць маці, дасць грудзі — да чатырох гадоў грудзьмі карміла дзяцей — і зноў у поле ці на сенажаць. Я памятаю сябе чамусьці з вельмі малых гадоў, нават памятаю, як важылі мяне, калі яшчэ немаўлём была: пакладзе бацька ў хустку, звяжа ў вузельчык і чапляе на бязмен...

Іван, Оля і Ніна хадзілі ў школу, вярнуўшыся, увесь час да позняга вечара дапамагалі бацьку ці маці па гаспадарцы. Былі і святы, вольныя часіны, асабліва зімой. Маці хораша спявала, бацька любіў слухаць яе. Нярэдка ў хату прыходзілі на вячоркі суседзі, гаманілі, жанчыны зацягвалі песню — то сумную, гаротную, а то вясёлую, бадзёрую. Са Старыны ў Кашэвічы іншы раз праходзілі вясковыя хлопцы з гармонікам ці музыкі на свята, на вяселле — бацька заўсёды запрашаў іх у хату. Частаваў, яны іграліі спявалі — от была радасць, было свята для нас!..

А потым скончыліся святы. Ва ўжытак увайшлі новыя, незнаёмыя словы — калгас, падатак, цвёрдае абкладанне... Памятаю, зімовай раніцай прыйшлі два фінагенты з Капаткевіч. Прынеслі пастанову на падаткі. Мы ў гэты час снедалі. Усе ўсталі з-за стала перад няпрошанымі гасцямі. А я, самая маленькая, устала на лаву і перахрысцілася на ікону, што вісела ў покуці. Тыя, камсамольцы ці яшчэ вышэй — партыйныя, так і кінуліся да мяне: «Хто навучыў?» «Ніхто, — адказваю, — сама навучылася». Бацькі глядзяць на мяне ні жывыя, ні мёртвыя, у той час за

гэта па галоўцы не пагладзілі б, вельмі лёгка можна было трапіць у лік раскулачваемых за «разбэшчанне дзяцей рэлігійным дурманам». Я так і засталася стаяць на сваім: сама навучылася хрысціцца.

Бацька, Рыгор Кірылавіч Чаус, быў дэпутатам сельсавета. Атрымаў ён неяк спіс вяскоўцаў, што прызначаліся да высылкі. Маці прачытала яго — Божа, усе свае людзі, добрыя гаспадары... І кінула паперу ў печ, у агонь. Бацька не на жарт перапалохаўся: «Што ты зрабіла, ды мяне ж самога за гэта...» Неяк выкруціўся перад сельсавецкім начальствам, сказаў, што згубіў паперу. Далі прачуханца, аблаялі добра, але не ўсіх з таго чорнага спісу выселілі з вёскі. Енк і галашэнне стаялі тады над вёскай. Нкусаўцы кідаюць на воз клункі са скарбам небарак, а суседзі, асабліва мы, дзеці, стараемся, хапаем і цягнем назад з воза, іншых дзяцей, сваіх сяброў, трымаем моцна, не аддаём... Так некалькі дзён ваявалі. Тады, як гурганы, ноччу наляцелі нкусаўцы і вывезлі няшчасныя сем'і.

Да пачатку калгасаў не хапала прамысловых тавараў, вопраткі і абутку, усе на будні насілі лапці. Але харчоў было даволі. Толькі што смачнейшае — масла, яйкі, сала стараліся прадаць, каб займець капейчыну выплаціць падаткі — квітанцыямі на розныя падаткі была запоўнена цэлая скрынка — ды купіць якую неабходную для гаспадаркі рэч.

У канцы зімы 1939 г. бацька запрог кабылу і пасадзіў на воз невясёлую маці, павёз яе ў Камаровічы ў бальніцу. Я бягу за возам, плачу — і мяне вазьміце, раней заўсёды бралі, але на гэты раз было не да мяне. Я спатыкнулася, упала і, плачучы, вярнулася дамоў. А маці нарадзіла яшчэ аднаго хлопчыка. Роды былі цяжкімі, доктар не адпускаў яе дахаты. Але аднойчы маці прыехаў наведаць Іван, яна падала праз акно малодшага браціка, затым сама пралезла — і дамоў... Цукар, што давалі ёй у бальніцы да чаю, прыпасла і нам усім на гасцінец раздала.

Паклалі хлопчыка на печ, мы ўсе чацвёра абкружылі яго. Даволі буйны, чырвоны, і не крычыць, не плача... Навіна для ўсіх нас, радасць. Бацька пытае: «Як назавём браціка? Вось як малодшая, Анюта, скажа, так і будзе». А я не доўга думаючы: «Пятро!» Так з'явіўся ў нас самы малодшы брат Пётр. Царква ў нас была ўжо закрыта, але маці, набожная жанчына, вельмі хацела ахрысціць хлопчыка. Калі крыху паправілася, закруцілі яго ў вялікую хустку і паехалі з бацькам у царкву ў Бабруйск.

А дома на хрэсьбіны сабралася ўся радня, галоўнае, што час быў большменш вольны, самы пачатак вясны. У калыску клалі падарункі, сядалі за стол. Частаваліся, пілі гарэлку з чацвярцінак. Тады наогул многа не пілі. Спявалі... А ў канцы свята разбівалі гаршчок з прасяной кашай, якую павінен быў пакаштаваць кожны госць. Тады за стол дазвалялі сесці ўсім нам, дзецям.

Перад вайною было загадана ўсім пераселяцца з хутароў у вёску. Бацькі ў гэты час дома не было, ён па разнарадцы працаваў у Мазыры. Хата наша стаяла зусім недалёка ад Старыны, спадзяваліся, што, можа, так і застанемся на месцы. Але вясковыя актывісты на чале з Андрэем Рудым не пагадзіліся. Прыйшлі аднойчы раніцай, і як маці ні прасіла, ні маліла пачакаць, пакуль прыедзе бацька з Мазыра, жардзінамі разбурылі печ, скінулі дах і пайшлі. Так мы апынуліся, маці з пяццю дзяцьмі, у хляве. У двары распальвалі вогнішча, варылі ежу сабе і жывёле. Прыехаў бацька, з дапамогай сваякоў перавезлі хату і склалі яе на новым месцы. Праз тры дні ён паехаў назад у Мазыр, а мы з маці, пакуль не наступілі халады, пілавалі дошкі, рабілі цэглу для печы, а жылі па-ранейшаму у хляве на старым селішчы.

А ў бацькі ў Мазыры справы склаліся вельмі дрэнна: за спазненне на работу яго арыштавалі. Добрыя людзі паве-

дамілі нам пра гэта, сказалі, калі будзе суд. Маці вельмі плакала і гаравала, а ў дзень суда запрагла кабылу і паехала разам са мною ў Капаткевічы, куды перавялі да гэтага часу бацьку. Зайшлі да яго сястры Кацярыны, распраглі кабылу. І вось — суд... Як убачыла я роднага чалавека, кінулася яму з плачам на шыю, міліцыянеры не могуць адарваць мяне. Так і пайшоў ён на лаву падсудных з дзіцём на руках. Як ні прасілі мяне пакінуць бацьку, цукеркі прапанавалі і пагражалі маці штрафам — я ні на што не згаджалася. Суддзі пайшлі раіцца, мы сядзім з бацькам, чакаем, што будзе. Вярнуліся, абвяшчаюць прысуд: тры гады прымусовых работ... Потым адзін засядацель гаварыў, што хацелі прысудзіць да турмы, ды дзіця пашкадавалі...

Прымусовыя работы бацька адрабляў дома на лесапавале. Пілаваў лес, вазіў бярвенне на чыгунку, працаваў ад цямна да цямна, але ўсё ж вырываў гадзіну-другую, каб абсталяваць новую хату. Ужо і хлеў, і гумно, і лазню пабудавалі. Сад пасадзілі. Маці выздаравела, бацька павесялеў. Пакрыху падрасталі мы. Іван ужо гаспадарыў нараўне з бацькам, Оля і Ніна жалі, касілі. Ніхто не здагадваўся, якія цяжкія выпрабаванні чакаюць нас наперадзе. Ішоў 1941 год...

Г. Р. Вільчанка

На старонках раённых газет

«КАЛГАСНІК ПЕТРЫКАЎШЧЫНЫ»

Ад забітай вёскі — да чырванасцяжнага калгаса

У 1925 г. у в. Вышалаў пабудавалі прасторную, чыстую школу, арганізавалася камсамольская ячэйка, членам якой з'яўляўся і я. Надышоў 1929 год. Камсамольцы і актыў сталі праяўляць ініцыятыву ў арганізацыі калгаса. Пад'ехалі ўпаўнаважаныя, зашумелі. Ну тут і пайшло. Калектывізавалі вёску і пачалі ўсё абагульваць, нават курэй. Шкодная работа, ліпавы калгас не ўтрымаўся на нагах. Усе разышліся.

Мы не закідалі работы. Нарэшце, восенню 1930 г. нам удалося скалаціць калгас з 7 гаспадарак. А вось у 1931 г. пачалі ўступаць шмат аднаасобнікаў у калгас. У гэты час раз'ярыўся кулак Курловіч Сцяпан і адкрыта выступіў супраць калектывізацыі. Дайшло нават да таго, што кулак Курловіч арганізаваў шайкі са сваіх агентаў і рыхтаваўся знішчыць арганізатараў калгаса, асабліва тачылі зубы на сакратара камсамольскай ячэйкі і на мяне.

Перамаглі і гэтую перашкоду. Курловіча раскулачылі і выслалі (дарэчы, ён зараз вярнуўся і працуе ў Дарашэвіцкім вінзаводзе). І ўсё ж яшчэ было цяжкавата: адсутнічаў учот, дрэнна арганізавана работа. Але мы ўжо моцна сталі на рэйках калектыўнай гаспадаркі.

Цяпер мы яшчэ больш памацнелі. К канцу года калгаснікі на працадзень атрымоўвалі па 2 кіло збожжа і 5 кіло бульбы... У 1933 г. ужо на працадзень прыпадала збожжа 2,5 кіло і бульбы 7 кіло.

Занкевіч Рыгор
1 мая 1935 г.

Сабатажнікі пакараны

Выкананне плана веснавой сяўбы з'яўляецца цвёрдым абавязкам кожнай аднаасобнай гаспадаркі. Гэтага не хацелі зразумець аднаасобнікі в. Міцуры Конкавіцкага сельсавета Ярыга В. і Міцура С., якія да выканання плана сяўбы ранніх яравых культур амаль не прыступілі і гэтым самым свядома сабатавалі выкананне плана веснавой сяўбы.

Петрыкаўскі нарсуд разгледзеў гэтую справу і прыгаварыў Ярыгу В. да двух год, а Міцуру С. да трох год пазбаўлення волі.

Скотчанка
2 чэрвеня 1935 г.

Новы Петрыкаў

На месцы дамоў і магазінаў былых купцоў Зарэцкіх, Богіных, Рапапортаў выраслі вялікія кааператыўныя магазіны: раймагі, прадмагі і іншыя. На месцы суднабудаўнічай верфі судаўласнікаў Бурака, Прахоцкага і Занкевічаў суднабудаўнічая арцель «Чырвоны суднабудаўнік» са сваім камбінатам.

У горадзе распачата брукаванне і азеляненне вуліцы, чыстыя прасторныя вуліцы горада асвятляюцца электрычнасцю. Былыя царквы, касцёлы і сінагогі ператвораны ў клубы, тэатры. У Петрыкаве сваё гукавое кіно, радыёвузел са 130 кропкамі ў кватэрах рабочых і служачых.

Зараз у горадзе налічваецца 6 школ, у тым ліку адна сярэдняя. У гэтых школах навучаецца 1129 чалавек. Поўнасцю ліквідавана непісьменнасць...

На месцы быўшых тракціраў і «заезных дамоў» выраслі культурныя гасцініцы, сталовая.

7 лістапада 1935 г.

Часцей прыязджайце з такімі карцінамі...

У кастрычніку месяцы ва многіх калгасах дэманстраваўся фільм «Чапаеў». Фільм быў сустрэты з вялікай радасцю. Многія калгаснікі прыслалі ў рэдакцыю свае ўражанні наконт гэтага фільма.

У калгасе імя Чарвякова Скрыгалаўскага сельсавета на кінасеансе прысутнічала каля трохсот чалавек. Калгаснікі прасілі кінамеханікаў часцей прыязджаць з такімі карцінамі.

Рудзько, Стральчэня, Казловіч
26 лістапада 1935 г.

Завод «Звязда»

З 7 красавіка на заводзе пачаўся стаханаўскі двухдэкаднік па ўдарнаму выкананню вытворчай праграмы красавіка месяца. Так, на сартыроўцы гатовай прадукцыі дзённае заданне выконваецца да 250 прац., на сушцы — да 160, сартыроўцы шпон — 200 прац., клейцы — 180—190 прац.

Зараз у цэхах распачата распрацоўка адкрытага пісьма камандарма цяжкай прамысловасці тав. Арджанікідзе аб арганізацыі стаханаўскай сустрэчы Першага мая.

12 красавіка 1936 г.

«БОЛЬШЭВІК»

17 студзеня адбыўся раённы злёт стаханаўцаў

200 стаханаўцаў і стаханавак — барацьбітоў за павышэнне ўраджайнасці, за сацыялістычную жывёлагадоўлю 17 студзеня сабраліся ў мястэчка Капаткевічы на свой раённы стаханаўскі злёт. На раённым злёце ўдзельнічае 63 калгасніцы-стаханаўкі. З усяго ліку стаханаўцаў ёсць 35 чалавек, працуючых на калгасна-таварных фермах. У ліку 200 стаханаўцаў раёна прысутнічае ардэнаносец тав. Ігнатаў — з калгаса «Чырвоны колас» Лучыцкага сельсавета.

Калгас расце

Калгас «Чырвоная Дуброва» Чалюшчавіцкага сельсавета арганізаваны ў 1929 годзе. Зараз усе 55 бядняцка-серадняцкіх гаспадарак вёскі Дуброва ўступілі ў калгас.

Да чэрвеня месяца 1935 года калгас меў рад недахопаў. Адсутнічала працдысцыпліна, улік заблытан. Такое становішча адбілася на зніжэнні ўраджаю і падзяжы жывёлы ў калгасе. З чэрвеня месяца 1935 года, пры пачатку работы старшыні калгаса тав. Дубровы Спірыдона, усё ў хуткім часе ў калгасе змянілася. Спыніўся падзеж цялят і свіней. Цяглавая сіла з ніжэй сярэдняй упітанасці стала сярэдняй і вышэй сярэдняй.

Калгас зараз мае буйную МТКФ, у якой налічваецца 199 штук буйнарагатай жывёлы, 49 свіней і 45 коней.

Засімаў
8 лютага 1936 г.

Падрыхтоўка МТС да веснавой сяўбы

Прайшло ўжо больш 8 месяцаў з часу арганізацыі МТС у нашым раёне. Зараз МТС мае 20 трактароў, 4 складаныя малатарні, плугоў 18 штук, 3 штукі дзіскавых барон і 2 сеялкі.

У гэтым годзе МТС павінна абслужыць сваёй сілай 32 калгасы. Зіма праходзіць. Набліжаецца стаханаўская вясна. Аднак на сённяшні дзень МТС знаходзіцца ў дрэнным становішчы. Да гэтага часу МТС не забяспечана гаручым. Дырэктар МТС тав. Дамарацкі спасылаецца на аб'ектыўныя прычыны (адсутнасць цыстэрны), а сам бяздзейнічае...

Брыгада рэйда: *Дзінарштэйн, Мычко*
17 лютага 1936 г.

За парушэнне калгаснага Статута — да суровай адказнасці

У новым статуце сельскагаспадарчай арцелі ўказана, што цяжарныя жанчыны-калгасніцы павінны карыстацца адпачынкам на месяц да родаў і адзін месяц пасля родаў. Разам з гэтым за перыяд свайго адпачынку калгасніцы павінны атрымаць працадні.

У калгасе «Бальшавік» Бобрыцкага сельсавета гэтага не выконваецца. Ні адна цяжарная калгасніца адпачынкам не карыстаецца. Старшыня Ястрэмскі цяжарных жанчын пасылае на цяжкія работы. Калгасніца Харланава Мар'я адпачынку не атрымала. Праўленне калгаса не давала ёй падводы для таго, каб паехаць у бальніцу. Увесь час Харланава працавала на цяжкіх работах. Ідучы з Капаткевіч (адлегласць 30 кіламетраў), Харланава ў дарозе радзіла нежывое дзіцё.

Старшыня калгаса Ястрэмскі не надзяляе калгаснікаў прысядзібнымі ўчасткамі.

20 мая 1936 г.

Адданы паступак двух піянерак

Піянерка Козік Мар'я скончыла 5-ю групу Навасёлкаўскай НСШ, яе бацька калгаснік. Сенько Маня ў гэтым годзе на выдатна скончыла 6-ю групу. Бацька Мані з'яўляецца актыўным членам Навасёлкаўскага сельсавета.

23 чэрвеня Мар'я і Маня пайшлі ў лес збіраць ягады. У гэты час падняўся вецер-буран, які вырваў дрэва і паваліў на пуць чыгункі. Сенько і Козік ведалі, што хутка павінен ісці са станцыі Старушкі на Заполле стаханаўскі цягнік. Піянеркі хутка пабеглі на станцыю Заполле і паведамілі аб гэтым дзяжурнаму па станцыі. Але ўжо было позна, цягнік са Старушак выйшаў. Тады дзяжурны па станцыі хутка паведаміў чыгуначнаму вартаўніку, які жыве недалёка ад паваленага дрэва, каб затрымаць цягнік...

Ганчароў
21 чэрвеня 1936 г.

Раўняцца па Навасёлкаўскаму сельсавету

Калгас «Чырвоны Кастрычнік» Навасёлкаўскага сельсавета за датэрміновае выкананне плана нарыхтовак і вывазак лесаматэрыялаў другога і трэцяга кварталаў атрымаў прэмію — патэфон, а старшыня калгаса тав. Дудка — 100 руб. грашыма.

Горш абстаіць справа па лесавывазках і нарыхтоўках у Камаровіцкім і Бобрыцкім сельсаветах. Калгасы «10-ы з'езд Саветаў», «Бальшавік», «Чырвоны Сцяг» і некаторыя іншыя таксама не займаюцца справай нарыхтоўкі і вывазкі лесу.

Сакавец
21 чэрвеня 1936 г.

На адкрыцці піянерскага лагера

16 ліпеня піянеры калгаса імя Галадзеда Лучыцкага сельсавета святкавалі дзень адкрыцця лагера. На адкрыцці піянерскага лагера прысутнічалі сакратар РК КП(б)Б тав. Узілеўскі і старшыня РВК Араўчык, прадстаўнікі АК КП(б)Б і АВК Нэйнштат, Патапенка, Крымскі і сакратар АК ЛКСМБ тав. Баранкін.

На піянерскім зборы з піянерамі гутарылі сакратар РК КП(б)Б тав. Узілеўскі і сакратар АК ЛКСМБ Баранкін.

Пасля гутаркі піянеры выканалі некалькі танцаў і песень. Прагледзеўшы самадзейнасць, прыехаўшыя прадстаўнікі партыйных і савецкіх арганізацый акругі і раёна пакаталі дзяцей на машынах.

Файнберг
19 ліпеня 1936 г.

На дапамогу братам па класу

5 жніўня ў калгасе «Чырвоны араты» і «Чырвоны барэц» Колкаўскага сельсавета адбыліся мітынгі калгаснікаў, прысвечаныя гераічнай барацьбе іспанскага народу супраць фашысцкіх мяцежнікаў. Калгаснікі вітаюць гераічнае змаганне іспанскіх рабочых і сялян супраць азвярэлых фашысцкіх генералаў Франко і Мола, падтрымліваемых фашыстамі Германіі і Італіі.

Прысутнічаўшыя на мітынгу калгаснікі сабралі 300 руб. грошай для дапамогі іспанскаму народу...

8 жніўня 1936 г.

Стаханаўка апрацоўкі ільну

Мароз Парасцы ўжо 70 год. Аднак працаваць яна любіць. Параска з'яўляецца лепшай ільнотрапальшчыцай у калгасе «Дзень ураджаю» Беседскага сельсавета.

Добрай высушкай ільну, правільным уходам за ім, раннім выхадам на працу Мароз Параска дабілася таго, што норму на тропцы ільну перавыконвае штодзённа на 60—70 і 100 прац. Замест нормы 10 кг Параска натропвае па 17—20 кг. Так, напрыклад, 22 верасня яна натрапала 17 кг, а 23 верасня — 21 кг. Мароз заўсёды дае высоканумарнае ільновалакно.

Паддубны Фёдар
28 верасня 1936 г.

Расце завод

Недалёка ад рэчкі Арэсы, на невялікім узгорку, паабапал акружаны рознымі дрэвамі, распаложаны Камаровіцкі спіртзавод. Тут жа прыгожы парк, дзе летам у вольны ад работы час адпачываюць рабочыя, а ў парку — бюст Леніна. Зімні вольны час рабочыя весела і культурна праводзяць у клубе. На заводзе, які вырас на месцы раней непраходнага балота, працуе каля 70 вясёлых, жыццярадасных рабочых і работніц. З іх лепшымі барацьбітамі-стаханаўцамі з'яўляюцца Еўсюк Есіп, Шарамета Ісак, Еўсюк Ганна, Феська Арсень, Клепусэвіч Якаў, Новік Ціт, Літвінаў Андрэй.

Маленькі па свайму аб'ёму заводзік, але ён прыносіць вялікую карысць. Штогод ён дае 177 тысяч 965 рублёў прыбытку.

С. Аўдзейчык
1 студзеня 1938 г.

Жывецца заможна і радасна

Цяжка ўспамінаюцца тыя тры гады, якія я прабатрачыў у крывасоса пана Левендоўскага, у якога было ў тры разы больш зямлі, чым ва ўсёй вёсцы Чалюпічавічы. Большую палову года мы работалі на пана, а плату атрымоўвалі вельмі мізерную. К прыкладу, за месяц работы ў пана я сама больш атрымоўваў 5 рублёў грошай. Хлеба хватала толькі да сакавіка месяца.

Зусім іншае цяпер... Вось хоць бы ўзяць 1937 год. За гэты год я выпрацаваў 930 працадзён. На працадні атрымаў 60 пудоў адных зернавых, 5580 кілаграм бульбы, 837 рублёў грошай і г. д. Таксама ў гэтым годзе я пабудаваў новую хату. Апрача гэтага, я маю 2 каровы, 3 свіней, 2 авечкі і шмат дробнай птушкі. Дзеці мае таксама вучацца...

Козінец Рыгор
Калгас «Пабеда»
1 мая 1938 г.

Сцягванне хутароў праходзіць марудна

Працоўныя нашага раёна падалі заявы аб перасяленні ў цэнтры калгасаў — 699 заяў. Аднак бяда ў тым, што кіраўнікі райвыканкома і старшыні сельсаветаў і паасобныя старшыні калгасаў мала ўдзяляюць увагі справе сцягвання хутароў.

Да прыкладу, калгаснік калгаса «Чырвоная вёска» Колкаўскага сельсавета Удод Рыгор Данілавіч яшчэ 5 мая 1938 г. падаў заяву старшыні калгаса т. Равуцкаму на сцягванне хутара. Гэта заява праляжала 3 месяцы ў Равуцкага. Толькі ў жніўні ён яе перадаў у РВК на афармленне. Зусім недапушчальна марудна ідзе сцягванне хутароў па Бобрыцкаму сельсавету. Тут, у калгасе «Бальшавік», патрэбна сцягнуць 26 хутароў, а сцягнута 16. Калгасу «Новы Млынок» патрэбна сцягнуць 5 хутароў, але ў выніку бяздзейнасці старшыні калгаса ніводзін хутар не сцягнут.

Беразень
14 жніўня 1938 г.

Прагульшчыкі звольнены

27 студзеня гэтага года на кожзаводзе м. Капаткевічы спазніўся т. Кветны Янкель на 35 мінут, Кветны Г. А. на 30 мінут. Адміністрацыя зволіла іх з работы як прагульшчыкаў прадпрыемства.

Такое становішча наглядаецца і ў адкормачным пункце Камаровіцкага спіртзавода. Тут т. Кормач Н. Ф. зрабіў прагул, т. Марціноўскі спазніўся на работу звыш 20 мінут. Усе яны як прагульшчыкі, дэзарганізатары вытворчасці дырэкцыяй зняты з работы.

3 лютага 1939 г.

ШЛЯХАМ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ ПЕРАЎТВАРЭННЯЎ

Калгасная пасека

Калгас «Асветнік» Лучыцкага сельсавета ў сваім карыстанні мае вялікі прыгожы сад. На тэрыторыі сада адведзена месца для пасекі.

Калгас у 1936 годзе меў усяго толькі два вуллі, у 1939 г. ён мае 36 вулляў з пчоласем'ямі. З кожнай пчоласям'і калгас у 1937 г. атрымаў па 72 кг мёду, а ў мінулым годзе з кожнай сям'і сабрана 82 кг мёду.

У гэтым годзе калгас у многа раз расшырыў сваю пасеку. Было пабудавана 16 вулляў, якія зараз поўнасцю заселены пчоласем'ямі.

Еськоў Ф. С.,
пчалавод калгаса «Асветнік»
6 жніўня 1939 г.

Падарункі дзецям Заходняй Беларусі

Вучні Капаткевіцкай СШ і рускай НСШ, Мышанскай СШ і іншыя рашылі паслаць свае падарункі дзецям Заходняй Беларусі. Вучні гэтых школ сабралі падручнікаў і літаратуры на суму 1500 рублёў. Сабраны пісьмовыя прылады, партрэты правадыроў і г. д. Кожны дзень паступаюць усё новыя і новыя падарункі.

Асабліва каштоўныя падарункі прыпаднеслі вучні Капаткевіцкай рускай школы Бальшакоў, Донін і Фарбер. Яны закупілі бюст М. І. Калініна, бібліятэчку з творамі савецкіх пісьменнікаў і паэтаў. Вучні гэтай школы Глускін і Райхчын рашылі паслаць альбом аб жыцці і дзейнасці таварыша Сталіна.

М. Кот,
заг. аддзела школьнай моладзі
РК ЛКСМБ
24 кастрычніка 1939 г.

З СТАТЫСТЫКА-ЭКАНАМІЧНАГА ДАВЕДНІКА «РАЁНЫ БССР» (МЕНСК, 1936 г.)

Капаткевіцкі раён. Насельніцтва — 39,6 тыс. чал. Сельсаветы: Бобрыцкі, Галоўчыцкі, Камаровіцкі, Кашэвіцкі, Колкаўскі, Капаткевіцкі, Капаткевіцкі (мест.), Лучыцкі, Навасёлкаўскі, Ніцкі, Чалюшчавіцкі, Беседскі, Церабаўскі, Герм.-Слабодскі.

Адна электрастанцыя — Чалюшчавіцкага вінзавода (30 тыс. квт/гадз.). У 1933 г. — 25 прадпрыемстваў (валавая прадукцыя — 1212 тыс. руб.), у тым ліку саюзных і рэспубліканскіх — 3, прамкааперацыі — 18, калгасных — 10, іншых — 7; лесахімічных — 3, дрэваапрацоўчых — 12, адзёжных і абуткових — 3, харчовых — 17. Цэнзавых прадпрыемстваў (без лесараспрацовак) на 1934 г. — 5 (саюзных і рэспубліканскіх — 3, прамкааперацыі — 2). Важнейшыя галіны — дрэваапрацоўчая і вінакурная. Галоўныя — дрэваапрацоўчая арцель (засн. у 1930 г., 27 рабочых), Чалюшчавіцкі вінзавод (засн. у 1907 г., 17 рабочых), Камаровіцкі вінзавод (засн. у 1905 г., 17 рабочых).

Сельская гаспадарка (зерневая): усяго ўгоддзяў — 139 640 га, у тым ліку ворыва — 26 295 га, сенажаць — 27 175 га, агароды — 934 га, сады — 107 га, лес — 50 600 га, балоты — 8052 га. Саўгасаў — 5, калгасаў — 62, іншых сельгаспрадпрыемстваў — 9 (на 1.1.1935 г.). Усіх гаспадарак — 3919.

Школы ўсеагульнага навучання: пачатковых — 39, няпоўных сярэдніх — 13, у іх навучалася 5976 вучняў, з іх у няпоўных сярэдніх — 3269; дзіцячых садоў — 2 на 45 месц; хата-чытальня — 1 (на 1.1. 1934 г.).

1 бальніца на 20 ложкаў, 4 урачэбныя амбулаторыі, 3 фельчарскія пункты.

На 1.1.1935 г. быў 51 магазін, з іх 9 дзяржаўных і 42 спаж. кааперацыі.

Петрыкаўскі раён. Насельніцтва — 49,9 тыс. чал. Петрыкаў — 5,2 тыс. чал. Гарсавет — Петрыкаўскі, сельсаветы: Асавецкі, Бабуніцкі, Белкаўскі, Брынёўскі, Грабаўскі, Глініцкі, Курыцкі, Конкавіцкі, Капцэвіцкі, Ляскавіцкі, Макарыцкі, Смятаніцкі, Снядзінскі, Скрыгалаўскі.[1]

Чатыры электрастанцыі — Петрыкаўскага камбіната (30 квт/гадз.), лесазавода «Смычка» (7 квт/гадз.), фанернага завода «Звязда» (216 квт/гадз.). У 1933 г. — 41 прадпрыемства (валавая прадукцыя — 6330 тыс. руб.), у тым ліку саюзных і рэспубліканскіх — 4, РВК — 3, прамкааперацыі — 18, калгасных — 11, іншых — 5, сілікатна-керамічных — 3, машынабудаўнічых — 2, дрэваапрацоўчых — 4, швейных — 4, абуткових — 4, харчовых — 17. Цэнзавых прадпрыемстваў — 7 (саюзных і рэспубліканскіх — 3, РВК — 2, прамкааперацыі — 2).

[1] 1.1.1933 г. — 25 сельсаветаў, агульная плошча раёна — 290 700 га (54 % землі сельскагаспадарчага прызначэння, 42 % — лес; 89,7 % прыгоднай сельскагаспадарчай зямлі, 10,3 % — непрыгоднай). Насельніцтва — 82 846 чалавек: беларусаў 93,1 %, яўрэяў 3,1, палякаў 2,1, рускіх 0,3, іншых нацыянальнасцей 1,4 %.

САЎГАСЫ ПЕТРЫКАЎСКАГА РАЁНА

Назва саўгасаў	Плошча	Лік тракторaў	Лік пастаянных рабочых	Назва саўгасаў	Плошча	Лік тракторaў	Лік пастаянных рабочых
Лучыцы	1456	1	76	Петушкоў	710	1	49
Дуброва	344	—	36	Калініна, насенняводчы	1114	4	135
Дарашэвічы	678	2	135	Скрыгалава	1411	8	52
Камаровічы	1335	5	119				

Важнейшыя галіны — металаапрацоўчая, фанерная, шавецкая, вінакурная. Галоўныя прадпрыемствы: цагельны завод № 18 (засн. у 1931 г., рабочых — 37), суднабудаўнічая верф «Чырвоны суднабудаўнік» (засн. у 1927 г., рабочых — 132), фанерны завод «Звязда» (засн. у 1904 г., рабочых — 664), шавецкая арцель «Аб'яднанне» (засн. у 1924 г., рабочых 47), Дарашэвіцкі вінзавод (засн. у 1932 г., рабочых — 26), леспрамгас (засн. у 1930 г., рабочых — 972).

Сельская гаспадарка (зерневая): усяго ўгоддзяў — 174 970 га, у тым ліку ворыва — 24 707, агароды — 1497 га, сады — 184 га, сенажаці — 26 465 га, лес — 82 190 га, балоты — 11 205 га. Саўгасаў — 3, калгасаў — 82, іншых сельгаспрадпрыемстваў — 14. Усіх гаспадарак — 4943, МТС — 1.

Школ усеагульнага навучання — 73, з іх сярэдніх — 2, няпоўных сярэдніх — 17, пачатковых — 54; агульная колькасць вучняў — 8471 чал., у тым ліку ў сярэдніх — 24, няпоўных сярэдніх — 132. Дзіцячых садоў — 6 на 265 месц, клубаў — 10, дамоў соцкультуры — 2, хаты-чытальні — 8 (на 1.1.1935 г.).

Бальніц — 3, у іх ложкаў — 80, урачэбных амбулаторый — 4, здраўпунктаў — 5, фельчарскіх пунктаў — 4.

На 1.1.1935 г. у раёне існавала 74 магазіны, у тым ліку 17 дзяржаўных, 57 — спаж. кааперацыі.

У раёне выяўлены наступныя карысныя выкапні: гліна ў в. Крутуха; жалезнякі — у вв. Скалодзіна, Аголіцкая Рудня, м. Капаткевічы, уроч. Гольцы; торф — вугаль і сапрапель — у в. Ляскавічы. 8,572 га балот са значнымі запасамі торфу...

На плыні жыцця

Ад родных ніў...

Дарожны Сяргей (Сяргей Міхайлавіч Серада) нарадзіўся 25.2.1909 г. У 1915 г. сям'я вымушана была эвакуіравацца ў Варонеж. Бацька, Міхаіл Серада, быў прызваны ў армію і загінуў у гады імперыялістычнай вайны. Праз тры гады вярнуўся ў Беларусь, у в. Ляскавічы, адкуль родам быў бацька Сяргея. У 1921 г. Сяргея, сясцёр Марыю і Надзю накіравалі ў Мазырскі дзіцячы дом.

У дзіцячым доме Сяргей закончыў сем класаў, напісаў першы верш, прысвечаны У. І. Леніну. У 1924 г. Сяргей Дарожны паступіў вучыцца ў Мінскі педагагічны тэхнікум, з 1928 па 1930 г. вучыўся на літаратурна-лінгвістычным аддзяленні педагагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта. Друкавацца пачаў з 1925 г. Прымаў актыўны ўдзел у дзейнасці літаратурных аб'яднанняў «Маладняк», «Узвышша», супрацоўнічаў з рэспубліканскімі газетамі і часопісамі.

Выдаў зборнік вершаў «Звон вясны» (1926 г., сумесна з І. Плаўнікам), «Васільковы россып» (1929 г.), «Пракосы на памяць» (1932 г.). У сваіх вершах славіў гераічныя будні краіны сацыялізму, пісаў пра рэвалюцыйную барацьбу працоўных Заходняй Беларусі. Пераклаў на беларускую мову асобныя творы Дз. Беднага, М. Кальцова, А. Твардоўскага, У. Караленкі, С. Кірсанава, А. Новікава-Прыбоя, І. Уткіна, раман Г. Караваевай «Лесазавод».

Вёска Ляскавічы... Шмат успамінаў звязана з ёю ў Сяргея Дарожнага.

Вёска мілая,
Вёска родная,
Не магу я цябе не любіць...

Хаты вёскі раскінуліся паўз Прыпяць. Тут сапраўды хораша і вольна... Вясной, калі выходзіць з берагоў рака,

Сяргей Дарожны

разліваецца сапраўднае мора. Тут любіў бываць, адпачываць і тварыць паэт. Адсюль вёў перапіску з сябрамі. Ён пісаў Петрусю Глебку:

«Пятрусь! Пішу табе, браток, з далёкага «Сіберу», куды, як ведаеш, трэба ехаць два дні з гакам... Адным словам, мая вёска мне больш да душы, чымся ўсё расфарбаванае і няшчырае. Тут нама куды спяшыць, усё гэтае жыццё здаецца простай ідыліяй. Як тут хораша!

Пасылай па адрасу: Мазырская акруга, Петрыкаўскі раён, сяло Лясковічы, С. Серадзе».

Да Сяргея Дарожнага з павагай адносіліся многія пісьменнікі — Кандрат Крапіва, Пятрусь Глебка і іншыя. У 1932 г. Крапіва ў паэме «Хвядос — чырвоны нос» пісаў:

Вунь да Лясковіч дарога,
Жыў там сябра мой Сярога...

Творчасць Сяргея Дарожнага выпала на вельмі складаны і цяжкі час гісторыі Беларусі, калі свет як ніколі ні раней, ні пасля падзяляўся на знешнія, паказальныя і парадныя відовішчы, вясёлыя і радасныя будні, і цёмныя і змрочныя, патаемныя нкусаўскія скляпенні. Пра іх толькі здагадваліся і зацята маўчалі пад вечным страхам смерці людзі, і ў тых кругах пекла наканавана было закончыць свае дні паэту. Ён, як і ўсе іншыя, мог толькі славіць і захапляцца, у мажорных красках апісваць «працоўныя гераічныя дні» пралетарыяту і сялянства — у вершах «На ўдарных франтах», «Грыміць мураваны бетон», «Краіне», «Пагранічнікі», «Пад высокім сонцам» і многіх іншых. Захоплены і зачараваны родным краем, С. Дарожны піша пранікнёныя лірычныя вершы, прысвечаныя прыродзе, порам года, у якіх вельмі адчуваецца ўплыў яго цёзкі, Сяргея Ясеніна. Тут і «ружовыя коні», і нязменныя клён і пунцовая рабіна, і бярозка «ў залатым убранні», і «Добры дзень, матуля, гэта я, Сяргей, твой сын», і «З брэхам бобік наш дваровы зноўку лашчыцца да ног...» У нечым вельмі падобныя лёсы гэтых двух паэтаў: выхадцы з вясковай глыбінкі, аднолькавае ўспрыманне рэчаіснасці, вонкавае захапленне ёю і зачараванне жыццём, прыродай, людзьмі, потым забвенне і новае адкрыццё чытачам. Нават творчы шлях Дарожнага і Ясеніна выпаў на адзін час і працягваўся прыкладна аднолькавы перыяд, і лёс адмераў адзін узрост...

Максім Лужанін пісаў, што Сяргей Дарожны «найбольш абяцаў з маладых тады паэтаў, па ім засталося некалькі тонкіх, амаль забытых цяпер кніжачак... Лёс не быў да яго шчодрым, гэты здольны чалавек пайшоў ад нас, многа чаго не дагаварыўшы ў сваіх песнях». Дарожнаму было ўсяго 27 гадоў, калі ў 1936 г. яго беспадстаўна арыштавалі, абвініўшы ў падрыхтоўцы да забойства першага сакратара ЦК КП(б) М. Ф. Гікала, пра якога ён збіраў матэрыял для кнігі. Пакаранне адбываў на будаўніцтве «горада юнацтва» Камсамольска-на-Амуры, дзе загінуў у 1943 г., не дачакаўшыся вызвалення. В. Хомчанка, які сустракаў Дарожнага на Далёкім Усходзе ў 1940 г., успамінаў, што ён напісаў некалькі вершаў на рускай і роднай мове, але гэтыя апошнія творы паэта не захаваліся.

У 1957 г. Сяргей Дарожны рэабілітаваны і ўзноўлены ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі.

В. Р. Феранц

Зіма цяпер і снегу па калені,
Ні сцежак, ні дарог няма,
Цярусяцца і падаюць сняжынкі памаленьку.
Зіма, зіма...

У палях снягоў сярэбраная ціша
Асела белаю і звонкай сівізной.
Ізноўку думы галаву маю калышуць,
Ізноў, ізноў.

Не спіцца мне, не спіцца мне, і часта.
Палае снег барвовістым агнём...
Не ведаю чаго, на радасць ці няшчасце,
Злятаецца сюды з паўночы вараннё.

На белы снег садзяцца і садзяцца,
Крыламі веючы над полем цемнату...
Гады, гады, міне ўжо скора дваццаць,
А дні сняжынкамі лятуць, лятуць.

Сяргей Дарожны
1928 г.

Неспакойнае сэрца

Дудар Алесь (Дайлідовіч Аляксандр Аляксандравіч). Нарадзіўся 24.12.1904 г. у в. Навасёлкі. Вучыўся на лінгвістычным аддзяленні педагагічнага факультэта БДУ, але не закончыў вучобу. У 1921 г. у газеце «Савецкая Беларусь» быў надрукаваны першы верш «Прэч з дарогі». Паэт ярка выражанага грамадзянскага тэмпераменту, адзін з лідэраў літаратурнага аб'яднання маладых пісьменнікаў «Маладняк», у 1928 г. выйшаў з яго і далучыўся да новага літаратурнага аб'яднання «Полымя». У зборніках вершаў «Беларусь бунтарская», «Сонечнымі сцежкамі» (1925), «І залацісцей, і сталёвей» (1926), «Вежа» (1928) услаўляў Кастрычнік, з захапленнем пісаў пра сацыялістычнае будаўніцтва. Многія вершы (балады «Машыніст», «Трыццаць пяць»), паэмы «Шанхайскі шоўк» (1926), «Слуцак» (1934) прасякнуты гераікай рэвалюцыйнай барацьбы. Пісаў пра сацыялістычнае пераўтварэнне горада і вёскі — паэмы «Вайна за мір», (1932), нізка вершаў «Палескія ночы» (1936). Выступаў у прозе (раман «Ваўчаняты») і ў крытыцы.

31 кастрычніка 1936 г. пісьменніка беспадстаўна арыштавалі і праз год, пасля жорсткіх допытаў і катаванняў, расстралялі, магчыма, у Курапатах.

Рэабілітаваны Алесь Дудар у 1957 г.

Узімку 1927 г. я выпадкова напаткаў у сельскай бібліятэцы невялічкую кніжку з назвай «Шанхайскі шоўк». Тады я як актыўны чытач у свабодны ад вучобы час дапамагаў бібліятэкару. На вокладцы гэтай кніжкі стаяла прозвішча Алеся Дудара. З ім я ўжо быў знаёмы па першай кніжцы «Беларусь бунтарская». Мяне здзівіла назва новай. «Паэт і раптам піша аб такіх празаічных рэчах, як шоўк», — падумаў я пра сябе. А калі адкрыў яе, то ўбачыў нешта зусім іншае. Пачаў чытаць гэтую кніжку, якая пачыналася радкамі.

Вандравалі гора з бядою,
Вандравалі не год і не два.
Пралілося віно дарагое
На ўзорны персідскі дыван.

Я ўжо не мог адарвацца ад кніжкі. Гэта была паэма, прысвечаная рэвалюцыйнай барацьбе кітайскага народа за сваю свабоду і незалежнасць. Яна зрабіла на мяне вялікае ўражанне. Я пачаў цікавіцца творчасцю Алеся Дудара. Адшукаў і прачытаў яшчэ дзве яго паэтычныя кніжкі — «Сонечнымі сцежкамі», «І залацісцей, і сталёвей». А потым набыў і прачытаў новую яго вершаваную кніжку «Вежа». З таго часу Алесь Дудар зрабіўся адным з любімых маіх паэтаў.

Як і яго сучаснік Андрэй Александровіч, Алесь Дудар лічыў сябе вучнем Маякоўскага і Чарота. Яго запал не знаходзіў граніц.

Хто прайшоў — галаву павесіў.
(Мільёны пудоў у гадах).
Ну, а я малады — мне весела
Разганяцца ў мяцежную даль.

З неспакойным сэрцам паэт Алесь Дудар скалясіў усю рэспубліку, якую ён любіў шчырай сыноўняй любоўю. Спачатку ў ролі артыста вандроўнага тэатра У. Галубка, потым у якасці журналіста. «Мая асноўная прафесія, — пісаў ён у сваёй аўтабіяграфіі, — газетны работнік, я працую на гэтай ніве бесперапынна з 1922 г.» І вандраванне з тэатрам, і паездкі па заданнях рэспубліканскіх газет дапамаглі Алесю Дудару яшчэ больш пазнаць і палюбіць Беларусь:

Мне казалі калісь: — Беларусь —
Гэта толькі балоты ды ўзгоркі,
Ды народ, што сагнуўшыся ў крук,
Лье свой пот у чужыя разоры.
Беларусь мая ў фабрычных трубах;
Беларусь нікім яшчэ не змерана...

Алесь Дудар быў цалкам адданы сваёй Радзіме і яе новаму жыццю. Радаваўся яве і прагна глядзеў у будучыню, як верны сын сваёй Радзімы, які ніколі не шукаў спакою і ціхай прыстані... Любіў новыя месцы, хацеў як мага больш ведаць родную Беларусь, таму заўсёды быў у дарозе, у вандроўках: ён

Алесь Дудар

гаварыў, што «ваўка ногі кормяць, а пісьменніку тэмы прыносяць».

З цягам часу А. Дудар станавіўся больш разважлівым і памяркоўным, ды і час быў такі, што лішняга слова лепш было не гаварыць. У апошнія гады жыцця ён быў зусім не такім, як у 20-я гады, больш-менш вытрыманым і асцярожным, немнагаслоўным, але вельмі прынцыповым, гатовым у любую мінуту адстаяць свой чалавечы гонар і годнасць. Больш крытычна пачаў адносіцца да сябе і да свайго слова. За гэта гавораць яго творы, напісаныя ў 30-я гады. Калі раней Алесь Дудар ішоў ад Чарота, то цяпер ён выбраў у настаўнікі Янку Купалу. Нездарма ён у аўтабіяграфічным артыкуле гаворыць: «Паміж паэтаў асабліва люблю Купалу, Чарота, Маякоўскага». Пад канец творчага жыцця Дудара пачало ўсё больш і больш цікавіць роднае Палессе, якім ён проста захапляўся. Вось як гаворыць пра гэта паэт у вершы «Палескае лета»:

Вось і золак. Уздымаюцца людзі і песні,
Як жар-птушка, гарыць, зіхаціць небакрай.
Спатыкае жаданага госця Палессе —
Умалотны, калгасны залаты ўраджай

Алесь Дудар шмат удзяляў увагі мастацкаму перакладу, асабліва ў сталыя гады сваёй творчасці. Ім перакладзены на беларускую мову «Яўгеній Анегін» А. Пушкіна, «Дванаццаць» А. Блока, «Самі» А. Ціханава, «Фауст» Гётэ, «Вільгельм Тэль» Ф. Шылера, «Германія» Г. Гейнэ, творы ўкраінскіх аўтараў.

За сваё кароткае жыццё Алесь Дудар паспеў зрабіць нямала, хоць мог зрабіць значна больш, ён пайшоў з жыцця ў самым росквіце сіл, таленту і задумак... Але і тое, што ён пакінуў, з'яўляецца найвялікшай каштоўнасцю. Гэта — дар яго неспакойнага сэрца нам, сучаснікам і нашчадкам.

*П. І. Прудніка*ў

ПЦІЧ

У балота ўрэзалася Пціч,
шырока поймы разгарнула.
Тут часам птушка праляціць,
А зверу не знайсці прытулку.

Павольна цягнецца рака
ў цяжкім гарнітуры балота:
яе пільнуе асака,
яе ахоўваюць балоты.

Але, зглынаючы засеў
тысячагодняга спакою
далоні жорсткія шасэ
мастом спляліся над ракою.

Пяюць на трасе малаткі,
усё бліжэй, усё імклівей —
яны ўбіваюць у вякі
тысячагоднюю імклівасць.

Каму было б тут галасіць?
Пад сонечнаю пазалотай
маўчалі дальнія лясы —
васалы вечныя балота.

Ім не сарвацца, не ўцячы:
маўклівасць — доля іх глухая.
...І з пасівелых хваль Пцічы
ахрыплы голас далятае:

— Мяне не ўцяць і не ўсушыць!
Я гэты край апанавала!
Жыве, жыла і будзе жыць
мая зялёная навала.

Я помню прадзеда твайго:
загнаны горам і турботай,
сюды прыйшоў ён, і яго
схавала я ў сваіх чаротах.

Касою твой гарэзны дзед
парушыў скарб майго спакою —
расплыўся знак яго і след
у глыбіні пад асакою.

І бацька твой пайшоў на дно.
І човен згніў, і згнілі вёслы:
і берагоў маіх радно
яго адпела безгалоссем.

І сын твой прыйдзе да мяне
ад долі жорсткай і нясытай
і супакоіцца ў багне,
маім туманам апавіты.
Як тысячу гадоў назад,
я буду несці смерць наўкола,
і подых мой вастрэй нажа
ўпівацьмеся ў людское горла.

І будуць ціснуцца палі,
далёка нікацьмуць дарогі!
Мяне вы не перамаглі
і не дажыць вам перамогі.

Вы хочаце бліжэй і лепш,
а будзе так, як я хачу!..
І з пасівелых хваль Пцічы
ахрыплы голас далятае:
— Таго табе не дачакаць.
Дый не было таго спрадвеку,

каб пакарылася рака
нікчэмнай сіле чалавека,

Мяне рукамі не ўбярэш
і за касу мяне не ўхопіш.
Ніякай сілай не прарвеш
мае дрыгвяныя акопы.

Мяне не ўцяць і не ўсушыць,—
я гэты край апанавала!
Жыла, жыве і будзе жыць
мая зялёная навала...

Але, зглынаючы засеў
тысячагодняга спакою
далоні жорсткія шасэ
мастом спляліся над ракою.
І далятаюць з-за ракі,
з-за столак сінечы туману,
аўтамабільныя гудкі —
сігналы заўтрашняга рання.

Алесь Дудар
1932 г.

На высокай ноце

Дзягцяр Мота Ізраілевіч (н. 15.7.1909 г. у в. Камаровічы) — яўрэйскі пісьменнік, які ў 30-х гадах актыўна выступаў у друку з нарысамі, апавяданнямі, аповесцямі.

Памёр у 1939 г.

Калі Моту споўнілася тры гады, бацькі пераехалі на жыхарства на станцыю Пціч. Бацька зарабляў на хлеб шыццём ботаў. Вучыўся гэтаму змалку і сын. Ён быў здольным вучнем, ужо ў 10 год амаль ні ў чым не ўступаў бацьку.

Аднак юнака не захапляла прафесія шаўца. У васемнаццацігадовым узросце ён паехаў шукаць шчасця ў Мазыр, уладкаваўся грузчыкам на чыгуначнай станцыі. У 1929 г. Мота пераехаў у Мінск: рэдакцыя газеты «Молодой рабочий» паслала яго на курсы будаўнікоў. Скончыўшы іх, працаваў мулярам на будоўлях сталіцы. У гэты час у друку пачалі з'яўляцца яго творы. Першае апавяданне М. Дзегцяра было надрукавана ў 1930 г. Мота скончыў рабфак, затым літаратурны факультэт Мінскага пединстытута імя М. Горкага.

Першая кніга празаіка пад назвай «На рыштаваннях» выйшла ў свет у 1934 г. Кожны новы год прыносіў новыя творчыя здабыткі. Адзін за другім выходзілі зборнікі твораў М. Дзегцяра «Савецкая Беларусь» (1935), «Будаўнікі» (1936), «Браты» (1937), «Верныя вартавыя» (1938). У сваіх творах пісьменнік расказваў пра энтузіязм і творчую працу рабочых, адлюстроўваў гераічнае мінулае нашага краю, паказаў нялёгкія, драматычныя падзеі грамадзянскай вайны. Чытаеш творы М. Дзегцяра — нібы сустракаеш знаёмых, як Прохар Бужан і Панас Дуда з апавядання «Пад дубам». Гэтыя прозвішчы распаўсюджаны на Петрыкаўшчыне. Дзяцей Прохара і Панаса — васемнаццацігадовага Трахімку і яго каханую Марфуську — павесілі польскія жаўнеры...

З 1937 г. Мота Дзягцяр служыў у Чырвонай Арміі. У верасні 1939 г. ён удзельнічаў у вызваленні заходніх абласцей Беларусі.

9 лістапада 1939 г. Моты Дзегцяра не стала.

Праз некалькі дзён пасля смерці пісьменніка з друку выйшаў новы зборнік яго апавяданняў — «На нашай зямлі», які пачынаўся са слоў: «Памёр малады цымбаліст...» Як песня цымбаліста Аніські з апавядання «Цымбалы» абарвалася на самай высокай ноце, так і жыццё пісьменніка спынілася ў самым росквіце яго творчых сіл.

Творы М. Дзегцяра перакладаліся на беларускую мову, у 1940 г. выйшаў зборнік «Апавяданні». У 1969 г. у перакладзе на рускую мову выдадзена кніга «Цымбалы».

А. В. Солахаў

Мота Дзягцяр

ПАСТАНОВА КАПАТКЕВІЦКАГА РК КП(б)Б АБ ВЫКЛЮЧЭННІ З РАДОЎ КП(б)Б Х. В. СТРОНГІНА

20 студзеня 1938 г.

Слухалі: Партыйную справу члена КП(б)Б 1924 г. Стронгіна Хаіма Вульфавіча — па соцстановішчы рабочы, па нацыянальнасці яўрэй. Скончыў камуністычны універсітэт імя В. І. Леніна, партспагнанням не падвяргаўся. У сучасны момант працуе дырэктарам фанернага завода «Звязда» — Капцэвічы.

Працуючы першым сакратаром Капаткевіцкага РК КП(б)Б у 1937 г., сваёй беспрынцыпнасцю, патазействам, бяспечнасцю і поўным прытупленнем бальшавіцкай пільнасці стварыў умовы ворагам народа — агентам замежных разведак праводзіць сваю гнусную падрыўную дыверсійную работу. На шэраг сігналаў аб варожай дзейнасці заядлых ворагаў народа Стронгін не рэагаваў, а падыходзіў к гэтым пытанням фармальна.

Стронгін, працуючы сакратаром РК КП(б)Б, замест бальшавіцкай карпатлівай работы і мабілізацыі партарганізацыі па павышэнню бальшавіцкай пільнасці і выкарчоўванню ворагаў народа, арганізацыйнага ўмацавання калгасаў, палітычнага забеспячэння выканання ўсіх гаспадарча-палітычных задач раёна і разгортвання палітыка-выхаваўчай работы калгасаў усе гэтыя мерапрыемствы падмяняў шумімхай, параднасцю і падхалімствам.

РК КП(б)Б адзначае адзін з вапіючых фактаў падхалімства і ўгодніцтва з боку Стронгіна, па ініцыятыве якога ў красавіку 1936 г. быў арганізаваны ўрачысты вечар сустрэчы ў калгасе «Чырвоны колас» ворага народа, на што патрачана 7566 руб. дзяржаўных і калгасных сродкаў, што выклікала недавольства калгаснікаў, пагоршыла іх матэрыяльнае становішча...

Поўная страта бальшавіцкай пільнасці з боку Стронгіна вызвана яго нерэагаваннем на сігналы, меўшыеся ў партарганізацыі, па варожай дзейнасці ворагаў народа, сістэматычным п'янстве, злоўжыванні, растранжырванні дзяржаўных сродкаў, засоранасці апарата РК КП(б)Б, дзе на працягу доўгага часу знаходзіўся на пасадзе інструктара польскі шпіён...

Выходзячы з чаго райком КП(б)Б пастанаўляе: За поўную страту бальшавіцкай пільнасці, адсутнічанне барацьбы з ворагамі народа і неразаблачэнне іх варожай дзейнасці ў бытнасці яго... першым сакратаром Капаткевіцкага РК КП(б)Б, адрыў ад мас, нерэагаванне на маючыеся сігналы аб контррэвалюцыйнай, варожай дзейнасці ворага народа, падхалімства і ўгодніцтва, арганізацыю ўрачыстай сустрэчы ворага народа і растранжырванне для гэтай мэты 7566 руб. дзяржаўных і калгасных сродкаў Стронгіна Хаіма Вульфавіча з радоў КП(б)Б выключыць.

«Бальшавік»
26 студзеня 1938 г.

У гушчыні жыцця

Бумажкоў Ціхан Піменавіч (н. 4.6.1910 г.) — гаспадарчы і партыйны дзеяч, арганізатар і кіраўнік партызанскага руху на Палессі. Першы Герой Савецкага Саюза ў гады Вялікай Айчыннай вайны — партызан. У 1938—1939 гг. працаваў дырэктарам цагельнага завода № 18 у Петрыкаве, старшынёй Петрыкаўскага райвыканкома.

Загінуў у верасні 1941 г.

Ц. П. Бумажкоў

...У лістападзе 1936 г. дырэктара Клімавіцкага завода будаўнічых матэрыялаў Ц. П. Бумажкова выклікалі ў Мінск. Дырэктар трэста выслухаў даклад аб становішчы спраў на заводзе, а потым без доўгіх прадмоў сказаў:

— Тое, што вы зрабілі, Ціхан Піменавіч, на заводзе ў Клімавічах, добра. Але другая пяцігодка набывае нябачаныя тэмпы, і не ўсе паспяваюць з яе рытмам. Словам, ёсць прапанова — узначаліць другі, больш буйны завод. Такі завод на Палессі, у Петрыкаве. Цагельны завод нумар васемнаццаць. Як вы на гэта паглядзіце?

— Калі давяраеце, давер трэба апраўдаць.

— Тады — у добры час. Здавайце справы ў Клімавічах парторгу, забірайце сям'ю — і ў Петрыкаў. Калі будуць якія пытанні ці непаразуменні,

звяртайцеся ў трэст.

Палессе! Край легенд, дзіўных казак, шчодрых і мужных людзей, край непаўторнай прыгажосці... Ціхан Піменавіч тут ніколі не быў, але чуў пра Палессе многа. Хацелася глыбей заглянуць у яго гісторыю, і, на вялікую радасць, яна аказалася дзіўна блізкай і зразумелай. І радкі купалаўскай паэмы «Над ракой Арэсай»: «Між топкіх багнішчаў, на выдмах пясчаных...», і бясстрашны партызан грамадзянскай вайны Васіль Ісакавіч Талаш — знакаміты па аповесці Я. Коласа «Дрыгва» дзед Талаш, і Прыпяць, і чароды птушак у вясеннім небе над галоўнай ракой Палесся — усё гэта было нібы даўно знаёма і дорага яго душы... Ціхан Піменавіч адразу, непрыкметна для сябе палюбіў гэты край, яго прыроду і людзей. З душой і ўвагай унікаў у іх жыццё і турботы, і «палешукі» адказвалі яму ўзаемнасцю, не толькі давяралі, але і паверылі яму. Паверылі ў чэснасць і мэтанакіраванасць маладога дырэктара, у яго веды і імкненне рабіць сваю справу лепш, з выгадай для краіны і людзей.

Праз год пасля прыезду Бумажкова ў Петрыкаў яго абралі старшынёй райвыканкома, дэпутатам абласнога Савета. А ў ліпені 1939 г. працаўнікі Петрыкаўскага раёна выбралі Ціхана Піменавіча дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Старшыня райвыканкома быў заўсёды сярод людзей, раіўся з імі, з увагай адносіўся да турбот і просьб сялян і рабочых — ён валодаў цэльнай, валявой і чыстай натурай. У гэтым і заключаўся «сакрэт» поспеху, які нязменна спадарожнічаў Бумажкову ў любой даручанай справе. А справы ў раёне ў гэты час развіваліся бурна і імкліва. Мацнелі, набіралі сілу калгасы, знікалі хутары і з'яўляліся новыя вёскі і пасёлкі, якія атрымлівалі назвы — сімвалы свайго часу: Серп і Молат, Ільіч, Рэкорд, будаваліся школы і клубы, хаты-чытальні і дашкольныя дзіцячыя ўстановы. Гэта былі агульныя, калектыўныя дасягненні, але яны былі б немагчымымі без зацікаўленага, умелага кіраўніцтва. Ціхан Піменавіч, як заўсёды, працаваў творча, самааддана. У раёне, які ўжо крыху акрыяў ад жудасных яжоўскіх «чыстак», усё больш устанаўлівалася абстаноўка ўпэўненасці і аптымізму...

Але нядоўга давялося працаваць Ц. П. Бумажкову на Палессі. Сумленнага, разумнага, энергічнага кіраўніка заўважылі і ацанілі ў цэнтры вобласці — у Мазыры, і восенню 1939 г. прапанавалі новую, больш адказную работу ў толькі што створаным Акцябрскім раёне. Гэта была знакамітая Рудабелка — былая Рудабельская рэспубліка, якой было наканавана яшчэ раз праславіцца ў час вайны, што ўжо стаяла каля парога, і ўзначаліць барацьбу рудабельцаў давялося іх партыйнаму кіраўніку Ц. П. Бумажкову.

В. Р. Ферапц

ПРОТОКОЛ ЗАСЕДАНИЯ ПЛЕНУМА ПЕТРИКОВСКОГО РК КПБ

8/II-1940 г.

...Если на 1.1.1938 г. в районе насчитывалось 69 колхозов с количеством хозяйств 6197 — процент коллективизации 87,5, то на основе хозяйственного роста колхозов в 1938 г. вступило 501 хозяйство и в 1939 г. — 103 хозяйства. Теперь в колхозах района насчитывается 6801 хозяйство — процент коллективизации 96 (колхозов 68). Колхозы «Новая Глинка» и «Бринёв» Бринёвского с/совета объединены в один колхоз им. Чкалова.

МТС имеют 48 тракторов, кроме этого, палучили еще 5, три комбайна, автопередвижку, плугов тракторных 2, молотилок 52, сеялок 16, молотилок МХ-1100—6, молотилок БДО — 34.

Кроме этого, колхозы района имеют 28 автомашин.

НИА Беларуси, ф. 7, оп. 4, д. 968, л. 45.

* * *

...В школах Копаткевичского района на конец 1939—40 уч. года насчитывалось 53 школы, из них 5 СШ, 12 НСШ, в том числе 3 растущие и 36 начальных школ. Обучалось в них 6385 учеников. В результате проведения весенних и осенних испытаний переведены в старшие классы и выпущены со школ 5375 учеников, оставлено на второй год 930 учеников.

На начало 1940—41 уч. года в районе насчитывается 51 школа, из них 5 СШ, 13 НСШ, и 33 начальные школы (1 начальная переведена в растущую НСШ в д. Рог). Учитывая выпуск 4—7—10-х классов и набор в 1—5—8-е классы при условии, что ученики не выедут в другие учебные заведения, в школах района должно быть 7250 учеников... В школы должны были прийти 7069 учеников, посещают школы на 7 октября, по представленным отчетам, 6968 учеников. Неохват по району составляет 101 ученик...

В школах района работает 267 учителей. Из них с высшим образованием — 22, с незаконченным высшим — 33, со средним — 101, с незаконченным средним — 107 человек. На 10 октября некомплект учителей составляет для 5—10-х классов 18 человек...

Полностью обеспечены топливом только 11 школ. Заготовлены дрова, но не вывезены в 9 школах. Остальные школы обеспечены топливом на 50—60 %...

* * *

По Копаткевичскому району насчитывается неграмотных, по неточным данным, 1314 человек, малограмотных 1526 человек, из них на 10 октября обучается 475 человек, в том числе 121 человек обучается в школах повышенного типа. Во многих населенных пунктах района работают ликпункты и вечерние школы, но с малым посещением учащихся.

Насчитывается 13 ДСК, имеются 3 стационарные киноустановки, в последнее время работала кинопередвижка в районе. При ДСК работают библиотеки.

ФГА Гомельскай обл. в г. Мозыре, ф. 463, оп. 3, д. 12, сс. 131—134.

СПІС СЕЛЬСКІХ САВЕТАЎ І КАЛГАСАЎ КАПАТКЕВІЦКАГА І ПЕТРЫКАЎСКАГА РАЁНАЎ (1941 г.)

№ п/п	Сельскі савет	Калгас	Населены пункт, дзе размешчаны цэнтр калгаса	Колькасць двароў
Капаткевіцкі раён				
1.	Бобрыцкі	«Бальшавік»	Бобрык	218
		«Новае жыццё»	Клясаў	44
		«Чырвоны сцяг»	Белы Пераезд	30
		Імя Сталіна	Замосце	41
		«Новы Млынок»	Млынок	47
		«Новае Забінне»	Забінне	23
		Імя Кірава	Забродцзе	38
2.	Беседскі	Імя Варашылава	Беседкі	167
		«Чырвоны сцяг»	Мышанка	58
		«Першае Мая»	Ст. Кацуры	52
		«Дзень ураджаю»	Новыя Кацуры	44
3.	Галоўчыцкі	«Шлях Леніна»	Старыя Галоўчыцы	157
		«Новы араты»	Новыя Галоўчыцы	74
		Імя Варашылава	Праходы	80
4.	Капаткевіцкі	«Чырвонае сяло»	Вялікае сяло	186
		«Чырвоны партызан»	Першая Слабодка	163
		«Чырвоная Армія»	Івашкавічы	251
5.	Капаткевіцкі (гарпасялковы)	«Ленінская іскра»	Капаткевічы	156
6.	Камаровіцкі	«Новае жыццё»	Камаровічы	142
		«X з'езд Саветаў»	Заполле	229
		«Савецкая Беларусь»	Фаставічы	154
8.	Колкаўскі	«Чырвоны араты»	Колкі	201
		Імя Сталіна	Забродцзе	51
		«Чырвоны барэц»	Дуброва	93
		«Чырвоная вёска»	Сякерычы	194

№ п/п	Сельскі савет	Калгас	Населены пункт, дзе размешчаны цэнтр калгаса	Колькасць двароў
		«Чырвоная зорка»	Зарыжжа	76
		Імя Леніна	Зублішча	75
9.	Лучыцкі	«Асветнік»	Лучыцы	297
		«XVI партз'езд»	Капцэвічы	170
		«Новыя Беседы»	Беседы	33
		«Новая Хвойня»	Хвойня	213
10.	Навасёлкаўскі	«Чырвоны Кастрычнік»	Навасёлкі	246
		«Камінтэрн»	Філіпавічы	131
		«2-я пяцігодка»	Ванюжычы	184
		Імя Будзённага	Гурыны	73
11.	Пціцкі	Імя Чапаева	Багрымавічы	139
		«Новы Рог»	Рог	161
		Імя Фрунзе	Хуснае	190
		Імя Варашылава	Млынок	48
		Імя Молатава	Бабрэчча	186
		«Чырвоная Града»	Радкаў	33
		«Абарона Саветаў»	Гарадзішча	42
12.	Церабаўскі	«Чырвоны маяк»	Церабаў	182
		«Чырвоная зорка»	Баянаў	42
13.	Чалюшчавіцкі	«Ленінскі шлях»	Чалюшчавічы	174
		«Бальшавік»	Зарэчка	152
		«Перамога»	Перабітая Гара	49
		«Чырвоная Дуброва»	Дуброва	77
		«Новае Залессе»	Залессе	117
		Імя Кагановіча	Другая Слабодка	108
		Імя Будзённага	Засценак Залессе	30
		«Чырвонае Поле»	Вялікае Поле	48
Петрыкаўскі раён				
14.	Петрыкаўскі (гарадскі)	«Чырвоны агароднік»	Петрыкаў	50
15.	Белкаўскі	Імя Кірава	Белка	130
		Імя Варашылава	Бяланавічы	123
		Імя Чапаева	Гараваха	31
		«Чырвоны партызан»	Навасёлкі	61
		«XI з'езд Саветаў»	Чарноцкае	39
		«2-я пяцігодка»	Майсеевічы	114
16.	Конкавіцкі	«VII з'езд Саветаў	Конкавічы	75
		«Першае Мая»	Конкавічы	136
		Імя Сталіна	Аціркі	57
		«Зорка»	Міцуры	57
		«Чырвоная ніва»	Слінкі	47
		«Веснаход»	Акрыёны	43
		«Чырвоны Кастрычнік»	Адасі	26
17.	Курыціцкі	«Бальшавік»	Курыцічы	215
		«Шлях да сацыялізму»	Курыцічы	247
18.	Смятаніцкі	«II з'езд калгаснікаў»	Смятанічы	120
		«Чырвоная Рудня»	Сярэдняя Рудня	52
		«Чырвоны Будаўнік»	Слабодка	103
		«Чырвоны Кастрычнік»	Людзвіноў	62
		Імя Горкага	Коржаўка	43
19.	Бабуніцкі	«Зоў Ільіча»	Бабунічы	132
		«Сейбіт»	Міхедавічы	145
		«Пераможац»	Міхедавічы	136
		«Новы Барычаў»	Барычаў	48
		«Чырвонае Палессе»	Падканаплішча	77
		«XIII Кастрычнік»	Сотнічы	97

№ п/п	Сельскі савет	Калгас	Населены пункт, дзе размешчаны цэнтр калгаса	Колькасць двароў
20.	Грабаўскі	«Перамога-Грабаўскі»	Грабаў	259
		«Чырвоны араты»	Рабка	44
		«Новы быт»	Сялюцічы 1	177
		«XIII Кастрычнік»	Сялюцічы 2	82
21.	Капцэвіцкі	«Іскра»	Капцэвічы	150
		«Прафінтэрн»	Аголічы	130
		Імя Калініна	Беразнякі	44
		«Свабода»	Мельніцкае поле	28
		«Ленінец»	Аголіцкая Рудня	52
22.	Ляскавіцкі	«Калгасная праца»	Ляскавічы	279
		Імя Молатава	Дарашэвічы	198
		«Чырвоны Пасёлак»	Пасёлак	70
		«Чырвоны пагранічнік»	Баклань	71
23.	Снядзінскі	«Новае жыццё»	Снядзін	208
		«Савецкая Беларусь»	Белін	75
		«Чырвоны араты»	Мардзвін	103
24.	Брынёўскі	Імя Чкалава	Брынёў	176
		«Чырвоны сцяг»	Брынёў	86
		«Перамога»	Піліпоны	90
25.	Глініцкі	«Бальшавік Палесся»	Глініца	130
		«Чырвоны Скалодзін»	Скалодзін	80
		«Чырвоны маяк»	Шастовічы	158
		Імя Калініна	Крынічная Града	30
		Імя Кірава	Вялаўск	137
26.	Макарыцкі	«Ленінскі шлях»	Макарычы	236
		«Камунар»	Галубіца	146
		«Чырвоны будаўнік»	Вышалаў	129
		«Чырвоны прамень»	Турок	157
		«Першае Мая»	Ільіч	75
		Імя Калініна	Рубча	85

ФДА Гомельскай вобл. у Мазыры, ф. 463, воп. 3, с. 31, лл. 3—5, 37—39.

Ахвяры масавых рэпрэсій — бязвінна загінуўшыя землякі ў гады сталінскага беззаконня

БАБУНІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАРЫЧАЎ

КРУКОЎСКІ Іван Іванавіч, н. у 1893 г., расстраляны 11.3.1938 г.

МІХАЙЛОЎСКІ Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1906 г., расстраляны 16.2.1938 г.

МІХАЙЛОЎСКІ Сцяпан Данілавіч, н. у 1900 г., расстраляны 11.3.1938 г.

СТРАЛЬЧЭНЯ Пракоп Данілавіч, н. у 1888 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ВЁСКА МІХЕДАВІЧЫ

БЕЛАСТОЦКІ Канстанцін Раманавіч, н. у 1895 г., загінуў у месцах зняволення (Комі АССР).

КОЛЬ Станіслаў Іванавіч, н. у 1896 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЛЕАНОВІЧ Аляксандр Іванавіч, першы старшыня калгаса «Сейбіт», н. у 1898 г., арыштаваны ў 1933 г., далейшы лёс невядомы.

СОКАЛ Андрэй Іванавіч, н. у 1901 г., расстраляны 2.11.1937 г.

СОКАЛ Пётр Міхайлавіч, н. у 1900 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЦЕЦЯРУК Уладзімір Мартынавіч, н. у 1892 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ШУМСКІ Іван Іванавіч, н. у 1880 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ВЁСКА САСНАВЕЦ

СУХОЦКАЯ Казіміра Казіміраўна, н. у 1890 г., памерла ў 1939 г. у Новасібірскай вобл.

СУХОЦКІ Адам Браніслававіч, н. у 1890 г., расстраляны 10.11.1938 г.

СУХОЦКІ Міхаіл Браніслававіч, н. у 1893 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ПРЫЗНАЦЬ ВОРАГАМ НАРОДА...

Скупыя радкі са спраў яшчэ нядаўна засакрэчаных архіваў, за якімі — лёсы людскія... «15 лютага 1938 г. арыштаваны Крукоўскі Іван Іванавіч, 1893 г. нараджэння, ураджэнец в. Барычаў. Да арышту працаваў калгаснікам калгаса «Новы Барычаў», абвінавачаны ў антысавецкай агітацыі. Пастановай Асобай тройкі НКУС БССР прыгавораны да расстрэлу. Прыгавор прыведзены ў выкананне 11.3.1938 г...»

З «пасведчання аб смерці»:

«Крукоўскі Іван Іванавіч памёр 11.3.1938 г. ва ўзросце 45 гадоў, аб чым у кнізе рэгістрацыі актаў зроблен запіс № 36...

Прычына смерці: расстрэл... Месца смерці: г. Мазыр».

Дачцэ Івана Крукоўскага Зіне ў той страшны год пайшоў другі год, Ніна толькі нарадзілася. Прышылі немаўлятам бірку «дзеці ворагаў народа», ім не знайшлося месца ў Барычаве. Асірацелыя дзеці Крукоўскіх апынуліся ў Гаравасе (цяпер Першамайск). Знайшліся добрыя людзі, узялі да сябе, збераглі. Яны і цяпер жывуць у Першамайску.

Яшчэ больш трагічны лёс напаткаў сям'ю Сухоцкіх з Манастыра (цяпер Саснавец).

«Сухоцкі Адам Браніслававіч, 1888 г. нараджэння, арыштаваны 10.8.1937 г. Мазырскім акруговым аддзяленнем НКУС, абвінавачваецца ў контррэвалюцыйнай дзейнасці. Па пастанове Народнага Камісара Унутраных спраў СССР і Пракурора СССР ад 5.10.1937 г. расстраляны 5 лістапада 1937 г. у г. Мазыры.

Сухоцкая Казіміра Казіміраўна (жонка Сухоцкага), 1890 г. нараджэння, арыштавана 11.8.1937 г. Мазырскім акруговым аддзелам НКУС, абвінавачваецца ў правядзенні контррэвалюцыйнай дзейнасці... Заключана ў папраўча-працоўны лагер тэрмінам 10 гадоў. Адбывала пакаранне ў г. Марыінску Новасібірскай вобласці...»

З «пасведчання аб смерці»:

«Сухоцкі Адам Браніслававіч памёр 5.11.1937 г. ва ўзросце 49 гадоў...

Прычына смерці: расстрэл... Месца смерці: г. Мазыр».

«Сухоцкая Казіміра Казіміраўна памерла 18.12.1939 года.

Прычына смерці: не ўстаноўлена. Месца смерці: г. Марыінск, Новасібірскай вобласці...»

...І яшчэ адна справа.

З адказу Гомельскага абласнога суда Кучук Антаніне Аляксееўне, якая пражывае ў в. Бабунічы:

«29 лістапада 1933 г. ваш бацька Ярыга Аляксей Васільевіч, 1893 г. нараджэння, ураджэнец в. Бабунічы, да арышту працаваў у калгасе в. Бабунічы. Пастановай тройкі АПУ арыштаваны і прыгавораны да заключэння ў г. Ухта Комі АССР.

Справа па абвінавачванню Ярыгі А. В. перагледжана прэзідыумам Гомельскага абласнога суда 1 красавіка 1957 г. і па справе ён рэабілітаваны...»

З «пасведчання аб смерці»:

«Ярыга Аляксей Васільевіч памёр 9.12.1944 г. ва ўзросце 51 год. Прычына смерці: параліч сэрца. Месца смерці: г. Ухта, Комі АССР...»

ГАЛУБІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВЫШАЛАЎ

ДАМАСЕВІЧ Іван Яфімавіч, н. у 1904 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ВЁСКА ГАЛУБІЦА

ГАНЧАР Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1876 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ЖУКАВЕЦ Іван Сцяпанавіч, н. у 1866 г., расстраляны 31.1.1938 г.

КУЛЬЧЫЦКІ Пётр Сцяпанавіч, н. у 1896 г., расстраляны 31.1.1938 г.

КУЛЬЧЫЦКІ Сцяпан Васільевіч, н. у 1873 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ПАШУК Павел Майсеевіч, н. у 1857 г., расстраляны 14.10.1937 г.

ПЕТРАВЕЦ Іван Міхайлавіч, н. у 1874 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

ХАРКАВЕЦ Даніла Аксенцьевіч, н. у 1885 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ШПАКОЎСКІ Антон Мікалаевіч, н. у 1888 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЮЗЭФОВІЧ Казімір Казіміравіч, н. у 1871 г., расстраляны 2.10.1937 г.

ВЁСКА РУБЧА

ПРЫКОТА Іван Максімавіч, н. у 1867 г., расстраляны 27.9.1937 г.

ПРЫКОТА Макар Максімавіч, н. у 1868 г., загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

ПРЫКОТА Міна Максімавіч, загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

ПРЫКОТА Пётр Максімавіч, н. у 1885 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ПРЫКОТА Сцяпан Пятровіч, н. у 1909 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ВЁСКА СЛАВІНСК

АДАМЕНКА Іван Мікалаевіч, н. у 1896 г., ветурач, загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

БЕНЯК Пётр Міхайлавіч, н. у 1905 г., старшыня калгаса, расстраляны 22.5.1938 г.

ЖУКАВЕЦ Майсей Зіноўевіч, н. у 1898 г., загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

КАВАЛЬСКІ Франц Францавіч, н. у 1899 г., загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

КАВЕЦКІ Станіслаў Людвігавіч, н. у 1911 г., расстраляны 22.5.1938 г.

КАЗАКОЎСКІ Ігнат Данілавіч, н. у 1886 г., расстраляны 10.11.1937 г.

КАЗАКОЎСКІ Іван Андрэевіч, н. у 1905 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЛІГОРСКІ Антон Юльянавіч, н. у 1908 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ЛІГОРСКІ Іван Юльянавіч, н. у 1906 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЛІГОРСКІ Іосіф Іванавіч, н. у 1900 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ЛІГОРСКІ Іосіф Юльянавіч, н. у 1916 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ЛІГОРСКІ Сямён Францавіч, н. у 1883 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ЛІГОРСКІ Юльян Паўлавіч, н. у 1882 г., расстраляны 10.11.1937 г.

МОЙЖАШ Антон Іванавіч, н. у 1899 г., расстраляны 27.4.1938 г.

МОЙЖАШ Антон Іосіфавіч, н. у 1895 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

МОЙЖАШ Іван Іванавіч, н. у 1908 г., расстраляны 22.5.1938 г.

МОЙЖАШ Іосіф Іванавіч, н. у 1906 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

МОЙЖАШ Казімір Францавіч, н. у 1910 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

МОЙЖАШ Уладзімір Францавіч, н. у 1907 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ПЯТРОВІЧ Якаў Феліксавіч, н. у 1898 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ПЯТРОВІЧ Якуб Іванавіч, н. у 1902 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

ГРАБАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ГРАБАЎ

ГУБАР Дзям'ян Рыгоравіч, н. у 1894 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ГУБАР Сцяпан Гаўрылавіч, н. у 1915 г., расстраляны 5.1.1938 г.

КЕБЕЦ Іван Васільевіч, н. у 1872 г., расстраляны 2.11.1937 г.

КЕБЕЦ Мітрафан Іванавіч, н. у 1893 г., расстраляны 27.9.1937 г.

КІЛБАС Іван Мікалаевіч, н. у 1878 г., расстраляны 2.11.1937 г.

КІЛБАС Трафім Кузьміч, н. у 1906 г., расстраляны 24.12.1937 г.

КІЛБАС Уладаімір Антонавіч, н. у 1907 г., расстраляны 5.1.1938 г.

МАСКАЛЬЧУК Сава Данілавіч, н. у 1898 г., расстраляны 27.4.1938 г.

НАВІЧЭНКА Дзмітрый Сямёнавіч, н. у 1867 г., расстраляны 2.11.1937 г.

НАВІЧЭНКА Кузьма Тарасавіч, н. у 1869 г., расстраляны 2.11.1937 г.

САЙДЗЕЛЬ Мікалай Іосіфавіч, н. у 1900 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ЧЫЖЫК Сяргей Раманавіч, расстраляны 5.1.1938 г.

ЧЫЖЫК Фёдар Сяргеевіч, н. у 1906 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ВЁСКА СЯЛЮЦІЧЫ

ГАРОШКА Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1898 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ГУЗОЎСКІ Антон Вікенцьевіч, н. у 1880 г., расстраляны 2.10.1937 г.

САВАСЦЕНЯ Даніла Максімавіч, н. у 1868 г., расстраляны 2.11.1937 г.

ВЁСКА ЦЕРАБЕНЬ

ГАЛЕНЯ Вікенцій Іосіфавіч, н. у 1880 г., расстраляны 2.10.1937 г.

КАМАРОВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БОБРЫК

МАЛЫШАЎ Максім Уласавіч, н. у 1900 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ЦФАСМАН Залман Элінавіч, н. у 1900 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ШПАКОЎСКІ Сямён Мікалаевіч, н. у 1892 г., расстраляны 27.9.1937 г.

ВЁСКА ЗАБІННЕ

МОХАРТ Сцяпан Сцяпанавіч, н. у 1887 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ПЯСОЦКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1899 г., расстраляны 21.7.1938 г.

РУДАЎСКІ Рыгор Аляксандравіч, н. у 1888 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ВЁСКА ЗАМОСЦЕ

БОБЕР Ульян Тамашавіч, н. у 1897 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ІВАШКЕВІЧ Міхаіл Васільевіч, н. у 1901 г., расстраляны 21.7.1938 г.

САЛАСНЮК Яфім Мартынавіч, н. у 1897 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ТРУХАН Сямён Мартынавіч, н. у 1892 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ВЁСКА КАМАРОВІЧЫ

БАЯРЫН Нікіфар Кузьміч, н. у 1896 г., расстраляны 24.12.1937 г.

БАЯРЫН Пётр Рыгоравіч, н. у 1890 г., расстраляны 10.11.1937 г.

БОГАЧ Людвіг Іванавіч, н. у 1888 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ВАРАБ'ЁЎ Мікіта Сідаравіч, н. у 1908 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ГЛАДУН Іван Паўлавіч, н. у 1893 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ГУТКОЎСКІ Адам Мікалаевіч, н. у 1908 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ГУТКОЎСКІ Рыгор Мікалаевіч, н. у 1897 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ДРЫНЯ Іван Аляксеевіч, н. у 1873 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ЕРМАЛІНСКІ Мікалай Мітрафанавіч, н. у 1902 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЕЎДАКІМЧЫК Іосіф Навумавіч, н. у 1896 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ЖУДРО Пімен Рыгоравіч, н. у 1906 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ЗАМЖЫЦКІ Іван Якаўлевіч, н. у 1867 г., расстраляны 20.11.1937 г.

ЗРЭЛІК Андрэй Фёдаравіч, н. у 1896 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ЗРЭЛІК Іван Фёдаравіч, н. у 1892 г., расстраляны 29.11. 1937 г.

КАРНЕЙЧЫК Мірон Клімавіч, н. у 1892 г., расстраляны 24.12.1937 г.

КАРУЖЭЛЬ Іван Канстанцінавіч, н. у 1891 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КІСЕЛЬ Дзмітрый Ігнатавіч, н. у 1882 г., расстраляны 5.1.1938 г.

КУРАЧ Іван Нікіфаравіч, н. у 1888 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ЛАПЦЕЎ Рыгор Лявонцьевіч, н. у 1896 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ЛАЎРОЎ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1895 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЛІТОШЫК Сафрон Васільевіч, н. у 1890 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ЛЯШКЕВІЧ Васілій Іосіфавіч, н. у 1908 г., расстраляны 29.11.1937 г.

МАЖАР Аляксандр Антонавіч, н. у 1899 г., расстраляны 7.12.1937 г.

МАЛЫШАЎ Сцяпан Мінавіч, н. у 1895 г., расстраляны 7.12.1937 г.

МАЛІНОЎСКІ Уладзімір Іванавіч, н. у 1897 г., расстраляны 7.12.1937 г.

МУХІН Фёдар Пракопавіч, н. у 1910 г., расстраляны 24.12.1937 г.

НІКІЦІН Павел Захаравіч, н. у 1901 г., расстраляны 24.12.1937 г.

НІКІЦІН Сямён Іванавіч, н. у 1902 г., расстраляны 24.12.1937 г.

НОВІК Мартын Міхайлавіч, н. у 1904 г., расстраляны 7.12.1937 г.

НОВІК Пімен Савіч, н. у 1904 г., расстраляны 29.12.1937 г.

НОВІКАЎ Фядосій Міхайлавіч, н. у 1906 г., расстраляны 29.11.1937 г.

СІГАЧ Станіслаў Ігнатавіч, н. у 1892 г., расстраляны 24.12.1937 г.

СНЕТКА Міхаіл Пятровіч, н. у 1892 г., расстраляны ў 1938 г.

ТАЛЕЦКІ Пётр Усцінавіч, н. у 1889 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ТАЛЕЦКІ Сямён Канстанцінавіч, н. у 1900 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ТРУБЧЫК Іван Іванавіч, н. у 1886 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ТРУБЧЫК Іван Каленікавіч, н. у 1865 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ТУРУЦІН Аляксей Андрэевіч, н. у 1894 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ТУРУЦІН Іосіф Фёдаравіч, н. у 1892 г., расстраляны 7.12.1937 г.

УШЧАНКА Яўгеній Міхайлавіч, н. у 1909 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ШАРАМЕТ Рыгор Антонавіч, н. у 1898 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ШЧУРЫК Баляслаў Міхайлавіч, н. у 1902 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ШЫШЛАЎ Дзмітрый Арцёмавіч, н. у 1893 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ВЁСКА ФАСТАВІЧЫ

САВІН Іван Гаўрылавіч, н. у 1908 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Аркадзій Якубавіч, н. у 1911 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Ігнат Пятровіч, н. у 1900 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Феадосій Міхайлавіч, н. у 1894 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1900 г., расстраляны 11.3.1938 г.

КАПАТКЕВІЦКІ ПАСЯЛКОВЫ САВЕТ

ВЁСКА ІВАШКАВІЧЫ

ДРУК Лявонцій Апанасавіч, н. у 1900 г., расстраляны 7.4.1933 г.

КАЗЕЛЬКА Аляксандр Паўлавіч, н. у 1882 г., расстраляны 20.11.1938 г.

КАЗЕЛЬКА Фёдар Паўлавіч, н. у 1875 г., расстраляны 20.10.1937 г.

ФЯСЮК Якаў Рыгоравіч, н. у 1898 г., расстраляны 27.9.1937 г.

Г. П. КАПАТКЕВІЧЫ

АНТАНІШЫН Максім Аляксеевіч, н. у 1902 г., расстраляны 29.12.1937 г.

АНТАНІШЫН Цярэнцій Якаўлевіч, н. у 1911 г., расстраляны 19.11.1937 г.

АРАПУЧЫК Андрэй Майсеевіч, н. у 1898 г., расстраляны 28.1.1938 г.

КАСЦЕЕЎ Міхаіл Нікіфаравіч, н. у 1873 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЛІПСКІ Вікенцій Юльянавіч, н. у 1885 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ЛІПСКІ Рыгор Іосіфавіч, н. у 1891 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ЛЯШКЕВІЧ Максім Янавіч, н. у 1872 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ЛЯШКЕВІЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1880 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЛЯШКЕВІЧ Якаў Іванавіч, н. у 1901 г., расстраляны 29.12.1937 г.

МАНЬКО Іван Пятровіч, н. у 1898 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ШГУЛЕЎСКІ Пётр Аляксандравіч, н. у 1888 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ФІЛІППОВІЧ Флор Сямёнавіч, н. у 1890 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ХАЦІЛОЎСКІ Міхаіл Пятровіч, н. у 1898 г., расстраляны 20.3.1938 г.

ЦАРУН Віктар Захаравіч, н. у 1907 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЯКАВЕЦ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1891 г., расстраляны 24.12.1937 г.

Без віны вінаватыя

Людзі паверылі ў палітыку, якая праводзілася на вёсцы, аднаасобнікаў заставаліся адзінкі. Але разам з ростам самасвядомасці, павышэннем дабрабыту працоўных абвастрыўся недавер да іх з боку ўлад. У 1937—1938 гг. ішлі масавыя арышты нявінных людзей. Сотні такіх адданых савецкай уладзе працаўнікоў сталі ахвярамі сталінскай палітыкі і загінулі ў засценках НКУС.

Расказвае Аляксандра Максімаўна Антанішына. У калгасным клубе нас, школьнікаў-васьмігодак, прымалі ў акцябраты. На грудзях заззялі пяцікутныя зорачкі. Мы танцавалі, спявалі, дэкламавалі вершы. Радасці не было канца. Я пабегла дамоў, каб падзяліцца сваёй радасцю з бацькамі. У хаце ўсё раскідана, маці голасна плакала, а бацькі ўжо не было...

У Капаткевіцкім астрозе яго трымалі цэлы тыдзень. Маці кожную ноч хадзіла туды. Праз слёзы расказвала, як нямым голасам крычалі мужчыны на допытах... Потым бацьку разам з іншымі вязнямі вывезлі ў Мазыр. Ён сядзеў у кузаве бледны, са слязамі на вачах, маці бегла за машынай і плакала, як па нябожчыку...»

У 1953 г. мы напісалі пісьмо ў ЦК КПСС, каб мне адказалі — за што расстралялі бацьку. Толькі праз чатыры гады пасля шматлікіх хадайніцтваў атрымалі наступную даведку.

СПРАВКА

Дело по обвинению Антонишина Максима Алексеевича, до ареста 8 ноября 1937 г. работал председателем колхоза «Ленинская искра» Копаткевичского р. Гомельской обл., пересмотрено Военным трибуналом Белорусского военного округа 10 декабря 1957 г.

Постановление от 6 декабря 1937 г. в отношении Антонишина Максима Алексеевича отменено и дело за отсутствием состава преступления прекращено. Антонишин Максим Алексеевич реабилитирован посмертно.

Зам. председателя Военного трибунала Белорусского военного округа,
полковник юстиции *В. Кондратьев*

У невялікай вёсцы Беседы сталінская рэпрэсіўная машына захапіла і знішчыла 20 чалавек — яны былі палякамі і агулам абвінавачваліся ў шпіёнскай дзейнасці на карысць польскай разведкі... Ядвіга Іосіфаўна Пякарская ўспамінае: «Я была самай меншай у сям'і. Помню, як бацька песціў мяне на руках. Ён працаваў жывёлаводам. Яго схапілі па дарозе дамоў, прывялі ў хату і пачалі рабіць вобыск. Адкінулі падушку, там качалка ляжала — кажуць: польскі пісталет... Развітваючыся, бацька гаварыў: «Я ні ў чым не вінаваты, хутка вярнуся». Не вярнуўся, пакінуў васьмёра дзяцей... Пятро, мой брат, пасля вайны служыў у марфлоце. Хацеў уступіць у партыю — не прынялі — сын «ворага народа»...

...Людзі баяліся сказаць лішняе, неасцярожнае слова. Баяліся гаварыць, баяліся думаць; адно, што ад іх патрабавалася, — працаваць, славіць лад, пры якім жылі, партыю і яе правадыроў...

КАПЦЭВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ПАСЁЛАК КАПЦЭВІЧЫ

АМЯЛЬКОВІЧ Іосіф Аляксандравіч, н. у 1908 г., расстраляны 1.11.1937 г.

БАРЧАК Сцяпан Паўлавіч, н. у 1895 г., расстраляны 2.12.1937 г.

БУДЗЯКОЎСКІ Казімір Францавіч, н. у 1902 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ВАЛЫНЕЦ Уладзімір Ефрасімавіч, н. у 1905 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ВІКТАРОВІЧ Васіль Аўгуставіч, н. у 1880 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ДУБІНІН Іосіф Пятровіч, н. у 1886 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ЖЭРКА Аляксандр Сідаравіч, н. у 1895 г., расстраляны 29.11.1937 г.

КОЗЕЛ Афанасій Якаўлевіч, н. у 1865 г., расстраляны 16.11.1937 г.

КОЦІК Фалк Мордухавіч, н. у 1893 г., расстраляны 10.10.1937 г.

КУЗМІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1898 г., расстраляны 29.11.1937 г.

МАКЛЯК Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1869 г., расстраляны 27.4.1938 г.

МАЦЮК Віктар Сцяпанавіч, н. у 1900 г., расстраляны 10.11.1937 г.

МАЦЮК Сцяпан Антонавіч, н. у 1864 г., расстраляны 29.11.1937 г.

НАУМОВІЧ Віктар Паўлавіч, н. у 1905 г., расстраляны 25.11.1937 г.

ПАЛІЎКА Якаў Рыгоравіч, н. у 1889 г., расстраляны 5.11.1937 г.

ПУПЕНКА Андрэй Міхайлавіч, н. у 1896 г., расстраляны 29.11.1937 г.

САЛАЎЯН Іван Савіч, н. у 1886 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ЧУДУК Вікенцій Паўлавіч, н. у 1886 г., расстраляны ў 1937 г.

ШЛЯГА Андрэй Іванавіч, н. у 1886 г., расстраляны 24.11.1937 г.

ШЫЛА Іван Фаміч, н. у 1890 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ШЫЛА Кліменцій Сцяпанавіч, н. у 1893 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ВЁСКА КАПЦЭВІЧЫ

КАЗЛОВІЧ Іван Арцёмавіч, н. у 1905 г., расстраляны 27.11.1938 г.

САВОШ Венядзікт Іванавіч, н. у 1884 г., расстраляны 27.4.1938 г.

КОЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

БАНДАРЭНКА Дзмітрый Лявонцьевіч, н. у 1887 г., расстраляны 29.11.1937 г.

БАНДАРЭНКА Пётр Васільевіч, н. у 1899 г., расстраляны 27.4.1938 г.

БАНДАРЭНКА Пётр Лявонцьевіч, н. у 1896 г., расстраляны 19.11.1938 г.

ГАРБАЧЭЎСКІ Міхаіл Уладзіміравіч, н. у 1913 г. у в. Брады, расстраляны 13.5.1933 г.

ГЕРАД Браніслаў Фёдаравіч, н. у 1898 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ГЛАДКІ Анатоль Станіслававіч, н. у 1895 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ГРУШКО Яўціхій Сцяпанавіч, н. у 1867 г., загінуў у 1931 г. у месцах зняволення.

ДАНІЛОВІЧ Аксіння Дзмітрыеўна, н. у 1891 г., расстраляна ў 1938 г.

ДАНІЛОВІЧ Дзям'ян Васільевіч, н. у 1895 г., загінуў у 1931 г. у месцах зняволення.

ДАНІЛОВІЧ Канстанцін Якаўлевіч, н. у 1892 г., загінуў у 1940 г. у месцах зняволення.

ЗАЛЕСКІ Пётр Вікенцьевіч, н. у 1879 г., расстраляны 29.11.1937 г.

МАРКАЎ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1911 г., расстраляны 24.12.1937 г.

МІРАНОВІЧ Іван Маркавіч, н. у 1890 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ПЛЫТКЕВІЧ Кузьма Нікіфаравіч, н. у 1887 г., расстраляны 29.12.1937 г.

РАВУЦКІ Карней Сцяпанавіч, н. у 1900 г., расстраляны 28.1.1938 г.

РАВУЦКІ Платон Сцяпанавіч, н. у 1897 г., расстраляны 28.1.1938 г.

РАВУЦКІ Рыгор Платонавіч, н. у 1889 г., загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

РАВУЦКІ Фёдар Лукіч, н. у 1892 г., памёр у 1931 г. у месцах зняволення.

СІДАРЭНКА Фёдар Паўлавіч, н. у 1899 г., памёр 3.3.1941 г. у месцах зняволення.

ЯКІМЧАНКА Мікалай Майсеевіч, н. у 1896 г., загінуў у 1930 г. у месцах зняволення.

КОНКАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АКРЫЁНЫ

НАВАЦКІ Мікалай Адамавіч, н. у 1899 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ПРЫСАДА Уладзімір Іванавіч, н. у 1865 г., расстраляны 19.10.1937 г.

СЕГЛІН Якаў Хрыстафоравіч, н. у 1861 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ВЁСКА КОНКАВІЧЫ

АМЕЛЬЧАНКА Васілій Васільевіч, н. у 1887 г., загінуў у месцах зняволення.

АМЕЛЬЧАНКА Іван Васільевіч, н. у 1904 г., загінуў у месцах зняволення.

АСКЕРКА Васілій Іванавіч, н. у 1878 г., расстраляны 19.10.1937 г.

АСКЕРКА Васіль Ігнатавіч, н. у 1885 г., расстраляны 19.10.1937 г.

АСКЕРКА Мікалай Васільевіч, н. у 1893 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ДАБРЫНСКІ Павел Уладзіміравіч, н. у 1861 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ДАБРЫНСКІ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1916 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ЖУК Іван Васільевіч, н. у 1865 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ПЛІКУС Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1879 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ПЛІКУС Канстанцін Аляксандравіч, н. у 1912 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ВЁСКА МІЦУРЫ

МІЦУРА Якаў Сцяпанавіч, н. у 1898 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ВЁСКА СЛІНКІ

БРЫЗІЦКІ Аляксандр Казіміравіч, н. у 1902 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ЛУЧЫЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕСЕДЫ

ГЛОЎКА Адам Карпавіч, н. у 1900 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ГЛОЎКА Уладзімір Карпавіч, н. у 1896 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ЗБОРЫН Антон Бернатавіч, н. у 1895 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ЗБОРЫН Іван Бернатавіч, н. у 1895 г., расстраляны 21.7.1937 г.

ЗБОРЫН Людвіг Бернатавіч, н. у 1888 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЗБОРЫН Пётр Бернатавіч, н. у 1905 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЗБОРЫН Уладзімір Карлавіч, н. у 1887 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ЗБОРЫН Францц Карлавіч, н. у 1908 г., расстраляны 10.11.1937 г.

МІХАЛЬСКІ Юльян Карпавіч, н. у 1884 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ПЕКАРСКІ Іосіф Антонавіч, н. у 1885 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ПЯТРОЎСКІ Уладзімір Андрэевіч, н. у 1884 г., расстраляны 16.2.1938 г.

УРБАНЧЫК Адам Варфаламеевіч, н. у 1878 г., расстраляны 2.12.1937 г.

УРБАНЧЫК Антон Сцефанавіч, н. у 1904 г., расстраляны 29.12.1937 г.

УРБАНЧЫК Людвіг Іванавіч, н. у 1905 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ВЁСКА КАПЦЭВІЧЫ

БУЕВІЧ Яўтеній Антонавіч, н. у 1907 г., расстраляны 10.11.1937 г.

УСЦІНОВІЧ Станіслаў Назаравіч, н. у 1896 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ШПАРЫК Канстанцін Філіпавіч, н. у 1890 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ЮШЫНСКІ Пётр Андрэевіч, н. у 1877 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ВЁСКА КАШЭВІЧЫ

БАРКОЎСКІ Антон Антонавіч, н. у 1869 г., расстраляны 31.1.1938 г.

БУЗАНОЎСКІ Міхаіл Андрэевіч, н. у 1887 г., расстраляны 28.1.1938 г.

БУЙВАЛ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1883 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЕСЬМАНТОВІЧ Міхаіл Васільевіч, н. у 1888 г., расстраляны 16.2.1938 г.

РАМАНОЎСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1905 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ФЯДОСІК Іван Яфімавіч, н. у 1878 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ХАРАМЕЦКАЯ Юлія Сцяпанаўна, н. у 1886 г., расстраляна 2.10.1937 г.

ШАХ Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1894 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ЯКУБОЎСКІ Іван Адольфавіч, н. у 1898 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ВЁСКА ЛУЧЫЦЫ

КОРШАК Рыгор Васільевіч, н. у 1896 г. расстраляны 10.11.1937 г.

КРЫШЧУК Канстанцін Ерамеевіч, н. у 1899 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ПІГУЛЕЎСКІ Каленік Сцяпанавіч, н. у 1880 г., расстраляны 27.9.1937 г.

ПЛЫТКЕВІЧ Аляксандр Антонавіч, н. у 1892 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ВЁСКА СТАРЫНА

ГАЎРЫЛОВІЧ Андрэй Уласавіч, н. у 1903 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ЦЕРАХОВІЧ Юльян Францавіч, н. у 1869 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ВЁСКА ФІЛАТАЎКА

ТАРАСЕВІЧ Сямён Аляксандравіч, н. у 1885 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ВЁСКА ХВОЙНЯ

ВАСІЛЮК Фёдар Рыгоравіч, н. у 1885 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЗВАНКОВІЧ Павел Цімафеевіч, н. у 1902 г., расстраляны 27.4.1938 г.

КОРШАК Рыгор Васільевіч, н. у 1896 г., расстраляны 10.11.1937 г.

КУЛЬЧЫЦКІ Фёдар Дзмітрыевіч, н. у 1915 г., расстраляны 19.11.1937 г.

НЯДВЕЦКІ Барыс Францавіч, н. у 1898 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ЛЯСКАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

...У людзях пасяліўся страх. Баяліся размаўляць, адзін другога баяліся, жылі пастаянна як бы з аглядкай. У выхадны дзень сядзелі дома. А ўлетку пачаліся арышты. З Петрыкава на машыне прыязджаў оперупаўнаважаны Мінаеў і забіраў людзей. Ён на ўсіх як на ворагаў глядзеў з-пад казырка сваёй сіняй фуражкі. Ладны, высокі, у сінім галіфэ і начышчаных да бляску ботах — яго баяліся як агню. Забіралі звычайна ноччу. Прагурчыць па вуліцах машына — і няма чалавека, як і не было. Людзі пашэпчуцца паміж сабою і больш выгляду не падаюць. Тыя няшчасныя сем'і, з якіх забіралі кармільцаў, абходзілі ад граху далей бокам. Не баяліся Мінаева толькі Ігнат Талаш, Цярэнцій і Даніл Цярэні. Яны ў Мінаева ў памочніках хадзілі. Сцяліліся перад ім, прама спіну гнулі... Яны і прадавалі сваіх землякоў, даносілі ў НКУС. Нават суседзяў сваіх не пашкадавалі. Не дарма начальнік Петрыкаўскага райаддзела міліцыі падараваў Ігнату Талашу патэфон і хромавыя боты. У Ігната перад НКУС асобыя заслугі былі, многіх па яго ўказцы на той свет адправілі. Потым людзі палічылі — 31 чалавека забралі з Брынёва ў той страшны год, вярнуўся толькі адзін...

ВЁСКА БРЫНЁЎ

БАРЫСАЎ Дзмітрый Парфенавіч, н. у 1898 г., расстраляны 19.10.1937 г.

БАРЫСАЎ Іван Парфенавіч, н. у 1900 г., загінуў у месцах зняволення.

БРУЯКА Пракоп Адамавіч, н. у 1894 г., расстраляны 19.10.1937 г.

БРУЯКА Фёдар Адамавіч, н. у 1894 г., расстраляны 19.10.1937 г.

БРУЯКА Фёдар Ісакавіч, н. у 1905 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ВОЙЦІК Адам Андрэевіч, н. у 1900 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ГАЛОНСКІ Аляксандр Цімафеевіч, н. у 1889 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ГАЛОНСКІ Іосіф Адамавіч, н. у 1912 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ГАЛОНСКІ Сямён Адамавіч, н. у 1894 г., расстраляны 5.1.1938 г.

КЕШНЕР Аляксандр Іванавіч, н. у 1901 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КЕШНЕР Антон Іванавіч, н. у 1906 г., расстраляны 15.1.1938 г.

КЕШНЕР Лявонцій Іванавіч, н. у 1912 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КЕШНЕР Фелікс Вікенцьевіч, н. у 1894 г., расстраляны 29.12.1937 г.

КЛІМЕНКА Мікалай Ільіч, н. у 1898 г., загінуў у месцах зняволення.

КЛІМЧЫК Мацвей, загінуў у месцах зняволення.

КЛІМЧЫК Павел Ігнатавіч, н. у 1890 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КРАМЕНСКІ Казімір Іванавіч, н. у 1900 г., расстраляны 5.1.1938 г.

КРАМЕНСКІ Павел Іванавіч, н. у 1895 г., расстраляны 5.1.1938 г.

НАЗАРАЎ Іван, загінуў у месцах зняволення.

НЕВЯРКЕВІЧ Антон Рыгоравіч, н. у 1907 г., расстраляны 1.12.1937 г.

НЕВЯРКЕВІЧ Баляслаў Рыгоравіч, н. у 1903 г., расстраляны 7.12.1937 г.

СІНЧУКОЎСКІ Пётр Міхайлавіч, н. у 1904 г., расстраляны 27.4.1938 г.

СТАНЧЫЦ Іван Іосіфавіч, н. у 1894 г., расстраляны 5.1.1938 г.

СТАНЧЫЦ Уладзімір Іосіфавіч, н. у 1901 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ФЕЛЬКІН Карл Валянцінавіч, н. у 1883 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ФЕЛЬКІН Франц Валянцінавіч, н. у 1892 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ЦІШКЕВІЧ Васілій Антонавіч, н. у 1898 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ЮШЧУК Павел Піліпавіч, н. у 1911 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ЯГАДА Іосіф Іосіфавіч, н. у 1864 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЯРМОЛЕНКА Васілій Іванавіч, н. у 1907 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ВЁСКА ГЛІНКА

БАРАНІЧ Іван, арыштаваны ў 1937 г., загінуў у месцах зняволення.

ВОЙЦІК Казімір Андрэевіч, н. у 1905 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КАВАЛЬСКІ Іван Аляксандравіч, н. у 1907 г., расстраляны 11.3.1938 г.

КАВАЛЬСКІ Станіслаў Іванавіч, н. у 1908 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КАВАЛЬСКІ Фадзей Валянцінавіч, н. у 1910 г., расстраляны 29.11.1937 г.

КРАМЕНСКІ Станіслаў Іванавіч, н. у 1904 г., расстраляны 15.1.1938 г.

МАЛАК Людвіг Францавіч, н. у 1907 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ПЛЕР Іосіф Францавіч, н. у 1886 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ПЛЕР Станіслаў Францавіч, н. у 1907 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ПЛЕР Франц Францавіч, н. у 1883 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ФЕЛЬКІН Валянцін Валянцінавіч, н. у 1890 г., расстраляны 19.11.1937 г.

ЯГАДА Адам Валянцінавіч, н. у 1911 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ВЁСКА ПАЛЯЖАЧ-ГАРА

АНДРАСЮК Вікенцій Адамавіч, н. у 1909 г., расстраляны 16.2.1938 г.

АНДРАСЮК Іван Адамавіч, н. у 1898 г., расстраляны 5.1.1938 г.

АНДРАСЮК Карл Адамавіч, н. у 1907 г., расстраляны 5.1.1938 г.

БРЭЗІЦКІ Адам Аляксандравіч, н. у 1892 г., расстраляны 7.12.1937 г.

БРЭЗІЦКІ Адольф Аляксандравіч, н. у 1890 г., расстраляны 10.11.1937 г.

БРЭЗІЦКІ Альбін Геронімавіч, н. у 1893 г., расстраляны 19.11.1937 г.

БРЭЗІЦКІ Вітольд Адамавіч, н. у 1892 г., расстраляны 7.12.1937 г.

БРЭЗІЦКІ Іосіф Геронімавіч, н. у 1890 г., расстраляны 5.1.1938 г.

БРЭЗІЦКІ Міхаіл Валянцінавіч, н. у 1866 г., расстраляны 7.12.1937 г.

БРЭЗІЦКІ Станіслаў Канстанцінавіч, н. у 1896 г., расстраляны 5.1.1938 г.

БРЭЗІЦКІ Фелікс Аляксандравіч, н. у 1882 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ВЁСКА ДАРАШЭВІЧЫ

БАТАН Сяргей Міхайлавіч, н. у 1889 г., расстраляны 27.9.1937 г.

ВЁСКА ЛЯСКАВІЧЫ

БАМБІЗА Пётр Трафімавіч, н. у 1855 г., расстраляны 2.11.1937 г.

БАМБІЗА Сямён Лявонцьевіч, загінуў у месцах зняволення.

БРАІМ Аляксандр Іванавіч, н. у 1899 г., расстраляны 12.4.1940 г.

БРАІМ Васіль Іванавіч, н. у 1911 г., загінуў у месцах зняволення.

БУДНІК Міхаіл Карнеевіч, загінуў у месцах зняволення.

БЫЧКОЎСКІ Сава Сцяпанавіч, загінуў у месцах зняволення.

ПАБЫЛОЎСКІ Іван, загінуў у месцах зняволення.

САВОШКА Уладзімір Піліпавіч, н. у 1915 г., расстраляны 7.12.1937 г.

САВОШКА Фама Цітавіч, загінуў у месцах зняволення.

СЕРАДА Іван Трафімавіч, н. у 1865 г., расстраляны 17.4.1942 г.

СЕРАДА Кандрат Іванавіч, загінуў у месцах зняволення.

СЕРАДА Мікалай Міхайлавіч, н. у 1902 г., расстраляны 2.11.1937 г.

ТУРАВЕЦ Васіль Іосіфавіч, н. у 1878 г., загінуў у месцах зняволення.

ТУРАВЕЦ Раман Якаўлевіч, загінуў у месцах зняволення.

ТУРАВЕЦ Цімафей Якаўлевіч, сакратар сельсавета, загінуў у месцах зняволення.

БРЭЗІЦКІ Якаў Ульянавіч, н. у 1891 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КАЗЛОЎСКІ Адольф Дзям'янавіч, н. у 1884 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ЛАДЗІНСКІ Віктар Карлавіч, н. у 1903 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ЛАДЗІНСКІ Лявонцій Карлавіч, н. у 1909 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ПАПРОЦКІ Мартын Францавіч, н. у 1906 г., расстраляны 5.1.1938 г.

РУДНІЦКІ Уладзімір Францавіч, н. у 1907 г., расстраляны 7.12.1937 г.

РУДНІЦКІ Франц Сямёнавіч, н. у 1880 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ТАРГОНСКІ Адольф Феліксавіч, н. у 1905 г., расстраляны 7.12.1937 г.

ТАРГОНСКІ Людвіг Феліксавіч, н. у 1904 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ХМУРА Вікенцій Урбанавіч, н. у 1890 г., расстраляны 16.2.1937 г.

ВЁСКА ПІЛІПОНЫ

БРАІМ Якаў Андрэевіч, н. у 1887 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ВЁСКА СЕРП

ВАСІЛЕЎСКІ Станіслаў Антонавіч, н. у 1904 г., расстраляны 22.5.1938 г.

НІКЕЛЬ Вячаслаў Генрыхавіч, н. у 1909 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ТОМАЛЬ Адам Францавіч, н. у 1892 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ТОМАЛЬ Франц Францавіч, н. у 1887 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ТУРМОВІЧ Іван Людвігавіч, расстраляны 24.12.1937 г.

ТУРМОВІЧ Кузьма Якаўлевіч, н. у 1911 г., расстраляны 21.7.1938 г.

ШЫФКО Герман Аўгуставіч, н. у 1898 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ШЫФКО Фрыдрых Аўгуставіч, н. у 1892 г., расстраляны 22.5.1938 г.

МУЛЯРАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА КОРЖАЎКА

ДЗЕГЯЛЕВІЧ Фёдар Канстанцінавіч, н. у 1870 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ЛІСОЎСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1878 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ВЁСКА КУРЫЦІЧЫ

БАЯРЧУК Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1894 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ГРЭСЬКА Нікіфар Яфімавіч, н. у 1871 г., расстраляны 14.10. 1937 г.

МАШУК Іван Рыгоравіч, н. у 1892 г., расстраляны 16.2.1938 г.

МАШУК Рыгор Емяльянавіч, н. у 1860 г., расстраляны 10.11.1937 г.

СІТНІЦА Максім Якаўлевіч, н. у 1882 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ХАМЕНЯ Пётр Міхайлавіч, н. у 1857 г., расстраляны 10.11.1937 г.

ВЁСКА МУЛЯРАЎКА

ГРЫБ Мікалай Прохаравіч, н. у 1896 г., расстраляны 27.9.1937 г.

ЗУБАР Майсей Мендзелевіч, н. у 1909 г., расстраляны 29.12.1937 г.

ЧАРНЕЦКІ Эдуард Іосіфавіч, н. у 1912 г., расстраляны 22.5.1938 г.

ВЁСКА СЯРЭДНЯЯ РУДНЯ

ЖУРАЎСКІ Мікалай Сцяпанавіч, н. у. 1872 г., расстраляны 10.11.1937 г.

КІЯХОЎСКІ Антон Іосіфавіч, н. у 1893 г., расстраляны 26.10.1937 г.

МЫШАНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

АНДРУХОВІЧ Пётр Іванавіч, н. у 1902 г., загінуў у 1942 г. у месцах зняволення (Комі АССР).

ГРАМОВІЧ Гаўрыла Мікалаевіч, н. у 1887 г., памёр у 1934 г. у месцах зняволення (г. Магілёў).

ГУРЫНОВІЧ Іван Уладзіміравіч, н. у 1910 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Канстанцінавіч, н. у 1894 г., загінуў у месцах зняволення.

ДАШКЕВІЧ Сцяпан Сідаравіч, н. у 1902 г., расстраляны 2.10.1937 г.

ДАРОШКА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1895 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ЛУК'ЯНОВІЧ Васілій Іосіфавіч, н. у 1908 г., расстраляны 29.11.1937 г.

ПОЛЯК Адам Міхайлавіч, н. у 1887 г., расстраляны 27.4.1938 г.

СЯРПІНСКІ Іосіф Станіслававіч, н. у 1913 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ЦІШКЕВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1882 г., расстраляны 27.4.1938 г.

НАВАСЁЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АНОСАВІЧЫ

ТАРАСЕВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1894 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ВЁСКА ВАНЮЖЫЧЫ

КУДРАВЕЦ Мікалай Іонавіч, н. у 1898 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ВЁСКА ЗАБРОДДЗЕ

АЛЬХІМОВІЧ Алесь Адамавіч, н. у 1888 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ГАРБАЧЭЎСКІ Аляксандр Іларыёнавіч, н. у 1880 г., расстраляны 27.9.1937 г.

ВЁСКА КЛЯСАЎ

БЕЛЬСКІ Анісім Пятровіч, н. у 1907 г. у в. Залессе, загінуў у месцах зняволення.

ІСКРЫЦКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1885 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ПЕРАГУД Іван Іванавіч, н. у 1901 г., расстраляны 7.12.1937 г.

РУДЗІНСКІ Аляксандр Сямёнавіч, н. у 1886 г., расстраляны 28.4.1933 г.

РУДЗІНСКІ Мікалай Анісімавіч, н. у 1918 г., загінуў у месцах зняволення.

РУДЗІНСКІ Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1910 г., загінуў у месцах зняволення.

РУДЗІНСКІ Павел Васільевіч, н. у 1895 г., загінуў у месцах зняволення.

САСНОЎСКІ Якуб Іванавіч, н. у 1913 г., загінуў у месцах зняволення.

ВЁСКА НАВАСЁЛКІ

БРЭУС Максім Сысоевіч, н. у 1900 г., расстраляны 2.10.1937 г.

ГОРБАЧ Мечыслаў Лявонавіч, н. у 1898 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ГУРЫН Арцём Іванавіч, н. у 1900 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ЖУДРО Андрэй Іванавіч, н. у 1894 г., расстраляны 14.3.1933 г.

ЖУДРО Піліп Купрыянавіч, н. у 1895 г., расстраляны 14.3.1933 г.

ЖУДРО Фядос Мацвеевіч, н. у 1890 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ЗАГОРАЦ Макар Мікалаевіч, н. у 1894 г., расстраляны 14.4.1933 г.

КАЛІНА Андрэй Якаўлевіч, н. у 1885 г., расстраляны 14.4.1933 г.

КАЛІНА Піліп Рыгоравіч, н. у 1910 г., расстраляны 14.4.1933 г.

КАСЦЕЕЎ Сямён Трафімавіч, н. у 1884 г., расстраляны 14.4.1933 г.

КАСЦЕЕЎ Павел Трафімавіч, н. у 1876 г., расстраляны 27.9.1937 г.

КУКСА Мікіта Іларыёнавіч, н. у 1885 г., расстраляны 14.4.1933 г.

КУКСА Фёдар Іларыёнавіч, н. у 1878 г., расстраляны 14.4.1933 г.

КУКСА Ціт Іларыёнавіч, н. у 1871 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ЛЯШЧЫНСКІ Павел Паўлавіч, н. у 1892 г., расстраляны 14.4.1933 г.

РАКІЦКІ Логвін Клімавіч, н. у 1893 г., расстраляны 10.11.1937 г.

СЯНЬКО Іван Міхайлавіч, н. у 1879 г., расстраляны 14.3.1933 г.

СЯНЬКО Пётр Лук'янавіч, н. у 1902 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ФУРМАН Сава Іванавіч, н. у 1879 г., расстраляны 14.3.1933 г.

ЧЫЖЭЎСКІ Іван Пятровіч, н. у 1866 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ВЁСКА ФІЛІПАВІЧЫ

ДЗЕГЦЯРЭНКА Цімафей Іонавіч, н. у 1883 г., расстраляны 14.4.1933 г.

РОГ Сямён Аліферавіч, н. у 1889 г., расстраляны 14.4.1933 г.

СТАТКЕВІЧ Аляксандр Георгіевіч, н. у 1904 г., расстраляны 24.12.1937 г.

СТАТКЕВІЧ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1900 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ШЫБУТ Марк Дзмітрыевіч, н. у 1883 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ГОРАД ПЕТРЫКАЎ

БАРЫСЮК Аляксандр Антонавіч, н. у 1905 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ВЕЦЕР Лявон Іванавіч, н. у 1896 г., расстраляны 27.9.1938 г.

ВОЛЬСКІ Дзмітрый Якаўлевіч, н. у 1888 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ВОЛЬСКІ Канстанцін Якаўлевіч, н. у 1900 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ГАТАЛЬСКІ Андрэй Яфімавіч, н. у 1905 г., расстраляны 23.10.1937 г.

ГАТАЛЬСКІ Яфім Анісімавіч, н. у 1871 г., расстраляны 23.10.1937 г.

ГОЛІК Пётр Іванавіч, н. у 1903 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ГРЫБ Максім Максімавіч, н. у 1867 г., расстраляны 23.10.1937 г.

ДРЫГА Аляксандр Лук'янавіч, н. у 1886 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ДРЫГА Васілій Апанасавіч, н. у 1896 г., расстраляны 19.10. 1937 г.

ЖУКОЎСКІ Дарафей Сямёнавіч, н. у 1887 г., памёр у 1938 г. у месцах зняволення.

ЗЕМЛЯНІК Кацярына Іванаўна, н. у 1888 г., расстраляна 23.10.1937 г.

ЗЯНКЕВІЧ Герасім Аляксеевіч, н. у 1895 г., расстраляны 24.12.1937 г.

ЗЯНКЕВІЧ Іосіф Васільевіч, н. у 1895 г., загінуў у месцах зняволення.

КАРОЛЬ Васілій Верамеевіч, н. у 1870 г., расстраляны 14.10.1937 г.

КЕБЕЦ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1897 г., дырэктар школы, расстраляны 10.10.1937 г.

КРУЛЬ Антон Іосіфавіч, н. у 1892 г., расстраляны 23.10.1937 г.

КУЛАК Герасім Іванавіч, н. у 1875 г., расстраляны 20.10.1937 г.

КУЛАК Фёдар Іванавіч, н. у 1872 г., расстраляны 23.10.1937 г.

ЛАНЬКА Пётр Якаўлевіч, н. у 1895 г., бухгалтар будаўнічай арганізацыі, загінуў у 1938 г. у месцах зняволення.

ЛАПЕТА Аляксандр Андрэеевіч, н. у 1891 г., расстраляны 29.11.1937 г.

МАЛАФЕЕВА Ганна Васільеўна, н. у 1876 г., расстраляна 20.10.1937 г.

МАРТЫНАЎ Ілья Акімавіч, н. у 1886 г., электрамеханік прамкамбіната, расстраляны 16.11.1938 г.

МЕЙЛАХ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1872 г., расстраляны 20.4.1938 г.

МІЦКЕВІЧ Іван Данілавіч, н. у 1904 г., расстраляны 23.10.1937 г.

НЕВЯРОЎСКІ Васіль Раманавіч, н. у 1907 г., расстраляны 20.10.1937 г.

НЕВЯРОЎСКІ Мікіта Лаўрэнавіч, н. у 1865 г., расстраляны 14.10.1937 г.

НЕВЯРОЎСКІ Раман Трафімавіч, н. у 1851 г., расстраляны 20.10.1937 г.

ПАПОЎ Міхаіл Фаміч, н. у 1889 г., старшыня калгаса «Савецкая Беларусь» (в. Камаровічы), расстраляны 5.1.1937 г.

РУДЗЬКО Іван Якаўлевіч, н. у 1882 г., загадчык гаспадаркі лясгаса, расстраляны 11.3.1938 г.

СЕМЕЧКА Ігнат Міхайлавіч, н. у 1906 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ШІСКУНОЎ Іосіф Сцяпанавіч, н. у 1910 г.; арыштаваны ў 1938 г. і загінуў у месцах зняволення.

РАГАЛЕВІЧ Рыгор Антонавіч, н. у 1904 г., расстраляны ў 1937 г.

СЕРАПІН Георгій Васільевіч, н. у 1897 г., настаўнік, расстраляны 14.10.1937 г.

СЛАБОДНІК Мордух Лейбавіч, н. у 1888 г., расстраляны 20.10.1937 г.

СЛУПСКІ Міхаіл Антонавіч, н. у 1903 г., расстраляны 24.12.1937 г.

СЛЯЗЬ Аляксандр Пятровіч, н. у 1897 г., расстраляны 5.1.1937 г.

СУХАМЕРА Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1896 г., расстраляны 16.2.1938 г.

СУШЫНСКІ Павел Кліменцьевіч, н. у 1860 г., расстраляны 10.10.1937 г.

СУШЫНСКІ Яўген Паўлавіч, н. у 1899 г., памёр у 1937 г. у г. Новасібірск.

ТУРАВЕЦ Міна Васільевіч, н. у 1868 г., расстраляны 23.10.1937 г.

КРЫЖАНОЎСКІ Стась Гаўрылавіч, н. у 1863 г., расстраляны 1.12.1937 г.

ЦЕРАШКОВІЧ Аляксей Васільевіч, н. у 1873 г., расстраляны 14.10.1937 г.

ЦЕРАШКОВІЧ Андрэй Міхайлавіч, н. у 1873 г., расстраляны 14.10.1937 г.

ШАБАЛТАС Сцяпан Андрэевіч, н. у 1888 г., кіраўнік спраў Савета Міністраў БССР, памёр у 1937 г. у месцах зняволення.

ШЛЯПАЧНІК Янкель Мееравіч, н. у 1891 г., бухгалтар аддзялення сельгасбанка, расстраляны 14.10.1937 г.

ШПАК Іосіф Якаўлевіч, н. у 1890 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ШПАК Павел Трафімавіч, н. у 1872 г., расстраляны 14.10.1937 г.

ШПАК Пётр Пятровіч, н. у 1886 г., загадчык хлебапякарні, расстраляны 10.11.1937 г.

ЯНКЕВІЧ Людвіг Іосіфавіч, н. у 1887 г., расстраляны 19.11.1937 г.

ЯШЧЫКОЎСКІ Якаў Пятровіч, н. у 1888 г., загінуў у 1937 г. у месцах зняволення.

ПЕТРЫКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АГОЛІЧЫ

БУЛАВА Аляксей Марцінавіч, н. у 1876 г., расстраляны 20.10.1937 г.

СТРАКАЧ Павел Рыгоравіч, н. у 1873 г., расстраляны 19.10.1937 г.

СУМАР Фёдар Цярэнцьевіч, н. у 1884 г., расстраляны 19.10.1937 г.

ВЁСКА БЕРАЗНЯКІ

ВЯЧЭРА Іван Іванавіч, н. у 1891 г., расстраляны 2.12.1937 г.

ВЁСКА БЯЛАНАВІЧЫ

ЖАДЗЬКА Георгій Рыгоравіч, н. у 1890 г., памёр у верасні 1942 г. у месцах зняволення.

ЯГЛІНСКІ Уладзімір Амбросьевіч, н. у 1902 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ЯЦУК Прохар Захаравіч, н. у 1896 г., памёр у маі 1942 г. у месцах зняволення.

ВЁСКА ВЯЛАЎСК

ЧЫРЫЧ Лявон Рыгоравіч, н. у 1898 г., загінуў у студзені 1938 г. у месцах зняволення.

ВЁСКА ІЛЬІЧ

БАНДАРЫК-БЕДНАРЫК Іван Антонавіч, н. у 1909 г., расстраляны 19.11.1937 г.

БЕДНАРЫК Адам Антонавіч, н. у 1911 г., расстраляны 5.1.1938 г.

БЕДНАРЫК Антон Сямёнавіч, н. у 1890 г., расстраляны 19.11.1937 г.

ГОЛІК Пётр Іванавіч, н. у 1903 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ГРАЛЬКА Браніслаў Францавіч, н. у 1907 г., расстраляны 19.11.1937 г.

ГРАЛЬКА Іван Ігнатавіч, н. у 1907 г., расстраляны 19.4.1938 г.

ГРАЛЬКА Станіслаў Андрэевіч, н. у 1890 г., расстраляны 1.12.1937 г.

ГРАЛЬКА Фларыян Андрэевіч, н. у 1894 г., расстраляны 1.12.1937 г.

ГРАЛЬКА Франц Андрэевіч, н. у 1883 г., расстраляны 1.12.1937 г.

КАВЕЦКІ Станіслаў Людвігавіч, н. у 1911 г., расстраляны 22.5.1938 г.

КАСТЫЛЕЦКІ Іван Ігнатавіч, н. у 1905 г., расстраляны 21.7.1938 г.

СІЛІВОНЕЦ Рыгор Васільевіч, загінуў у месцах зняволення.

ЧЭРКАС Сцяпан Макаравіч, н. у 1903 г., расстраляны 1.12.1937 г.

ЯКУБОВІЧ Сідар Іванавіч, н. у 1905 г., расстраляны 1.12.1937 г.

ВЁСКА ХУСНАЕ

ПАПОК Адам Сцяпанавіч, н. у 1885 г., расстраляны 2.10.1937 г.

ПОЛЯК Анікей Лаўрэнавіч, н. у 1899 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ПОЛЯК Мікалай Лазаравіч, н. у 1887 г., расстраляны 19.10.1937 г.

СНЯДЗІНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕЛІН

КОРЗУН Ясь Самойлавіч, н. у 1877 г., расстраляны 27.4.1938 г.

МАСЛА Уладзімір Адамавіч, н. у 1895 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ВЁСКА СНЯДЗІН

БУРАКЕВІЧ Пётр Дзямідавіч, н. у 1900 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ДАМАСЕВІЧ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1908 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ДАМАСЕВІЧ Фёдар Паўлавіч, н. у 1890 г., старшыня калгаса «Новае жыццё», расстраляны 11.3.1938 г.

ЖУКАВЕЦ Софія Міхайлаўна, н. у 1891 г., расстраляна 2.10.1937 г.

ЗАНКЕВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1897 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЗАНКЕВІЧ Андрэй Кліменцьевіч, н. у 1886 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Аляксандравіч, н. у 1899 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Лаўрэнавіч, н. у 1890 г., рэпрэсіраваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ЗАНКЕВІЧ Майсей Дзямідавіч, н. у 1893 г., рэпрэсіраваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ЗАНКЕВІЧ Павел Аляксандравіч, н. у 1898 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЗАНКЕВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1903 г., рэпрэсіраваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ЗАНКЕВІЧ Сцяпан Сямёнавіч, н. у 1887 г., арыштаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ЗАНКЕВІЧ Сяргей Адамавіч, н. у 1890 г., рэпрэсіраваны ў 1937 г., загінуў у г. Архангельск.

ЗАНКЕВІЧ Уладзімір Антонавіч, н. у 1903 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЗІНКЕВІЧ Іосіф Кліменцьевіч, н. у 1889 г., расстраляны ў 1937 г. у Томску.

ЛІТНЕР Яфім Фёдаравіч, н. у 1900 г., расстраляны 5.3.1933 г.

МАРОЗЬКА Аляксей Піліпавіч, н. у 1902 г., рэпрэсіраваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

МАРОЗЬКА Сава Піліпавіч, н. у 1909 г., рэпрэсіраваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

МАРОЗЬКА Сцяпан Піліпавіч, н. у 1907 г., арыштаваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

МАРЦЫНКЕВІЧ Павел Пятровіч, н. у 1893 г., расстраляны 5.3.1933 г.

НАВАК Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1907 г., рэпрэсіраваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

НАВАК Раман Адамавіч, н. у 1879 г., расстраляны 19.10.1937 г.

НАВАК Яфім Пятровіч, н. у 1886 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ПЛЕЦКІ Сцяпан Апанасавіч, н. у 1902 г., рэпрэсіраваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ПРЫКОТА Андрэй Пятровіч, н. у 1904 г., расстраляны 5.3.1933 г.

РУЦКІ Андрэй Васільевіч, н. у 1889 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ТРАЯНОЎСКІ Ілья М., н. у 1885 г., рэпрэсіраваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ХАМЛЮК Сцяпан Мінавіч, н. у 1903 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ХАМЛЮК Фёдар Мінавіч, н. у 1915 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЧАРНЯЎСКІ Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1893 г., расстраляны 5.3.1933 г.

ЧАРНЯЎСКІ Андрэй Васільевіч, н. у 1885 г., рэпрэсіраваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ЧАРНЯЎСКІ Фёдар Васільевіч, н. у 1895 г., рэпрэсіраваны ў 1937 г., загінуў у месцах зняволення.

ШАЙКЕВІЧ Антон Іванавіч, н. у 1892 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ШАЙКЕВІЧ Іосіф Іванавіч, н. у 1898 г., рэпрэсіраваны ў 1932 г., загінуў у месцах зняволення.

ШАЛКОВІЧ Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1894 г., расстраляны 31.1.1938 г.

ВЁСКА ТАРГАШЫН

ЮХНЕВІЧ Вольга Карпаўна, н. у 1900 г., расстраляна 2.10.1937 г.

ЧАЛЮШЧАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВЯЛІКАЕ ПОЛЕ

БУХТАРЭВІЧ Арсеній Аляксеевіч, н. у 1899 г., загінуў у месцах зняволення.

ВЁСКА ДРУГАЯ СЛАБОДКА

ЮДЭНКА Васіль Карпавіч, н. у 1900 г., загінуў у 1942 г. у месцах зняволення (Комі АССР).

ВЁСКА ДУБРОВА

АЛЬХІМОВІЧ Віктар Францавіч, н. у 1913 г., загінуў у месцах зняволення.

ЖУК Уладзімір Максімавіч, н. у 1873 г.

ЗБОРЫН Франц Карлавіч, н. у 1908 г., расстраляны 10.11.1937 г.

МІХНЕВІЧ Рыгор Сямёнавіч, н. у 1884 г., расстраляны 11.10.1938 г.

ТАРАСЕВІЧ Сямён Аляксандравіч, н. у 1885 г., расстраляны 16.2.1938 г.

ВЁСКА ЗАЛЕССЕ

АСТРЭЙКА Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1875 г., загінуў у месцах зняволення.

БАРАНОЎСКІ Лявон Канстанцінавіч, н. у 1904 г., загінуў у месцах зняволення.

БАРАНОЎСКІ Севасцьян Канстанцінавіч, н. у 1883 г., расстраляны 16.2.1938 г.

БЕЛЬСКІ Анісім Пятровіч, н. у 1903 г., расстраляны 14.4.1933 г.

БЕЛЬСКІ Віктар Міхайлавіч, н. у 1913 г., расстраляны 16.2.1938 г.

БЕЛЬСКІ Павел Іванавіч, н. у 1914 г., расстраляны 27.4.1938 г.

БЕЛЬСКІ Пракоп Пятровіч, н. у 1899 г., расстраляны 27.4.1938 г.

БЕЛЬСКІ Сцяпан Іванавіч, н. у 1902 г., расстраляны 16.2.1938 г.

БЕЛЬСКІ Уладзімір Пятровіч, н. у 1901 г., расстраляны 16.2.1938 г.

БЕЛЬСКІ Юльян Міхайлавіч, н. у 1903 г.

БЕНЦ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1893 г., загінуў у месцах зняволення.

ВЯРЦІНСКІ Леанід Генрыхавіч, н. у 1914 г., загінуў у месцах зняволення.

ВЯРЦІНСКІ Юльян Генрыхавіч, н. у 1918 г., загінуў у месцах зняволення.

ГАНУСЕВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1887 г., расстраляны 11.10.1938 г.

КРАСОЎСКІ Казімір Людвігавіч, н. у 1909 г., расстраляны 16.2.1938 г.

КУНЦЭВІЧ Антон Іванавіч, н. у 1907 г., расстраляны 24.8.1937 г.

МАРГУН Барыс Нічыпаравіч, н. у 1879 г., расстраляны ў сакавіку 1930 г.

МАРГУН Пелагея Іванаўна, н. у 1881 г., загінула ў месцах зняволення (Комі АССР).

РАГАЛЕВІЧ Альбін Браніслававіч, н. у 1903 г., расстраляны 20.10.1938 г.

РАГАЛЕВІЧ Антон Браніслававіч, н. у 1902 г., расстраляны 27.4.1938 г.

РЫБАК Пётр Сямёнавіч, н. у 1895 г., расстраляны 11.3.1938 г.

СКОРЫ Рыгор Іванавіч, н. у 1910 г., расстраляны 29.12.1937 г.

УРБАНЧЫК Пётр Антонавіч, н. у 1909 г., расстраляны 16.2.1938 г.

УРБАНЧЫК Станіслаў Антонавіч, н. у 1917 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ВЁСКА ЧАЛЮШЧАВІЧЫ

ВАЛАТАЎСКАЯ Домна Васільеўна, н. у 1878 г., расстраляна 2.10.1937 г.

ГАПОНЧЫК Васіль Аляксандравіч, н. у 1874 г., расстраляны 7.4.1933 г.

ЖУКОЎСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1900 г., расстраляны 26.3.1933 г.

КАРОТКІ Андрэй Іванавіч, н. у 1905 г., загінуў у месцах зняволення.

КУРАТНІК Дзям'ян Мікалаевіч, н. у 1908 г., расстраляны 16.2.1938 г.

МАЗАЙ Іосіф Антонавіч, н. у 1864 г., расстраляны 24.8.1937 г.

МАРЦІНКЕВІЧ Аўгусцін Мікалаевіч, н. у 1901 г., расстраляны 7.4.1933 г.

МІРАНОВІЧ Барыс Еўдакімавіч, н. у 1897 г., расстраляны 29.12.1937 г.

СІТКО Іосіф Вікенцьевіч, н. у 1897 г., расстраляны 29.12.1937 г.

СТАРАКАТЛІЦКІ Іван Уладзіміравіч, н. у 1889 г., расстраляны 7.4.1933 г.

СУРЖАНКА Абрам Яфімавіч, н. у 1869 г., расстраляны 5.1.1938 г.

ХАНЧЭЎСКІ Цярэнцій Андрэевіч, н. у 1897 г., расстраляны 14.4.1933 г.

ЧАУС Міхаіл Данілавіч, н. у 1883 г., расстраляны 11.3.1938 г.

ЧАУС Баляслаў Якаўлевіч, н. у 1905 г., расстраляны 27.4.1938 г.

ШПАЛАК Іван Іосіфавіч, н. у 1905 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ВЁСКА ЧЫРВОНАЯ ГОРКА

БАР'ЯШ Емяльян Іванавіч, н. у 1898 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ДРАБІК Іосіф Станіслававіч, н. у 1903 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ДРАБІК Сцяпан Станіслававіч, н. у 1914 г., расстраляны 28.1.1938 г.

КАВАЛЬЧУК Адам Іванавіч, н. у 1909 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ЛЕБЯДЗЕЎСКІ Трафім Рыгоравіч, н. у 1904 г., расстраляны 28.1.1938 г.

МІХНАВЕЦ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1911 г., расстраляны 28.1.1938 г.

ТЫЧЫНА Іосіф Іванавіч, н. у 1901 г., расстраляны 27.9.1937 г.

У царкве, у турме...

...Прыйшла бяда і ў дом Невяркевічаў. Забралі двух братоў, Баляслава і Антона. Прыпомнілі ім старэйшага, Станіслава, які з 1920 года жыў у Польшчы. Баляслава і Антона аб'явілі ворагамі народа і агентамі дэфензівы. А Станіслава ўжо 17 гадоў ніхто ў вочы не бачыў, ніякіх вестак не было ад яго. Антону яшчэ і шкодніцтва прыпісалі — тады, як на грэх, на канюшні, дзе ён працаваў, ад менінгіту здохла некалькі коней. Прасілі прыслаць з раёна ветэрынара, так і не дапрасіліся. Так і прапалі браты без вестак з таго часу, як забраў іх Мінаеў. Невядома, дзе галаву склалі.

Самага меншага з братоў, Валодзю, які нарадзіўся ў 1917 г., актыўнага камсамольца — як ён радаваўся, калі незадоўга перад гэтым прынялі ў ЛКСМ! — выключылі з камсамола; звольнілі з работы. Тры дні пасля таго памятнага сходу Валодзя бязвылазна сядзеў дома. Маці ўспакойвала, суцяшала яго. Па старэйшых сынах яна плакала і ўбівалася, як па нябожчыках. Бацька пацямнеў і высах, як цень хадзіў па хаце... Праўду гавораць — бяда адна не ходзіць. Праз тыдзень пасля арышту Баляслава і Антона неяк раніцай перад хатай Невяркевічаў спынілася машына. Маці як выглянула ў акно, так і зайшлася крыкам: з машыны, пацягваючыся, выйшаў Мінаеў і ўладарна накіраваўся да дзвярэй. Хромавыя боты пабліскваліна сонцы... Халодным слізгаючым поглядам Мінаеў абвёў усіх у хаце, затым уставіўся на Валодзю і насмешліва працадзіў: «Ну што, камсамолец... Збірайся! Пойдзеш услед за сваімі братамі». Потым прайшоў у пакой, нажом пачаў успорваць падушкі і матрасы. Рабіў усё неяк неахвотна, абы як, быццам ведаў, што нічога не знойдзе — дзеля інструкцыі. Выкінуў усё на падлогу з шафы, дзе маці захоўвала чыстую бялізну, палатно. Плачучы і галосячы, яна збірала Валодзю якую-такую ежу на дарогу — хлеба з салам, некалькі салёных агуркоў, кавалак мыла, змену бялізны. На развітанне, калі Мінаеў выводзіў Валодзю з хаты, толькі і паспела перахрысціць дрыжачай рукой найменшага сына. І ўпала без сіл на падлогу. Тыдзень не ўставала, думалі, памрэ, але выжыла.

Не спатрэбіліся сабраныя маці рэчы. У Петрыкаўскім райаддзеле, куды Мінаеў прывёз хлопца, мяшок выкінулі. У Валодзі забралі папругу, зрэзалі ўсе гузікі. Ды ў Петрыкаве доўга не трымалі, усяго адну ноч, назаўтра ўпіхнулі ў «чорны воран» і адвезлі ў Мазыр.

Машына спынілася каля царквы. Тут Валодзя не раз быў у дзяцінстве. Цяпер мазырская царква зусім не нагадвала тую, якую ён памятаў. Сцены ў брудных пацёках, тынкоўка ў многіх месцах абвалілася, тырчыць чырвоная цэгла. З усіх бакоў — калючы дрот у два чалавечыя росты, уздоўж узад-уперад ходзіць вартавы. На зямлі валяецца крыж, што некалі ўзвышаўся на царкоўным купале... Валодзю ўпіхнулі ў камеру і зачынілі жалезныя дзверы. Заскрыгатала цяжкая засаўка. Спачатку, пакуль вочы не асвоіліся ў цемры, ён не мог арыентавацца. Толькі нейкія злавесныя цені, якія ледзь варушыліся... Камера была крокаў пяць у даўжыню і крыху больш упоперак, уся набітая людзьмі. Цені на сценах — гэта людзі, іх было тут чалавек пяцьдзесят, а можа і болей...

...«Хлопец, ты адкуль будзеш?» — спытаў дзядзька са скуластым знямоглым тварам. Валодзя адказаў. У камеры аказалася трое мужыкоў з суседняй вёскі, яны добра ведалі Валодзевага бацьку. Размаўлялі ў камеры шэптам. Ледзь скажаш гучней слова, вартавыя стралялі на гук. Яны стаялі на вышках па вуглах царквы. Зверху ўсё добра праглядвалася, хоць вокны былі забіты дошкамі і дзённае святло ледзь прабівалася. У тую ноч Валодзя не змог заснуць. Ляжаў, звярнуўшыся ў вузельчык, каля сцяны.

Жудаснай была тая першая ноч у няволі. А раніцай зноў заскрыгатала засаўка. У камеру ўвайшлі двое ў арыштанцкай вопратцы, але добрай і чыстай, паголеныя, з адкормленымі тварамі. Гэта былі, як потым даведаўся Валодзя, крымінальнікі — адносіны да іх былі зусім не такія, як да палітычных. Ззаду каля дзвярэй стаяў канваір. Крымінальнікі вынеслі парашу, потым промень ліхтара вартавога спыніўся ў адным вуглу, дзе чамусьці нікога не было, толькі цямнела нерухомая фігура на бруднай перацёртай саломе. Там ляжаў нябожчык, мужык гадоў 45—50. Валодзя здагадаўся, што гэта быў той няшчасны, што ўсю ноч стагнаў. Мерцвякоў выносілі з камеры кожную раніцу, іншы раз некалькі, і кожны думаў, што такое ў любы момант можа здарыцца і з ім, і кожны прымаў гэта як непазбежнае. Людзі гублялі розум, іх адольвалі хваробы, вошы, не спыняліся жорсткія пабоі і зневажанні — усе яны былі па-за межамі гэтага свету.

Увесь дзень Валодзя сядзеў у здранцвенні, чакаючы вызаву на допыт. Але яго ніхто не турбаваў. Дзверы камеры яшчэ адчыняліся двойчы — прыносілі ежу. Пайкі раздавалі тыя ж крымінальнікі — раніцай луста хлеба грамаў трыста і кубак крыху падсалоджанай вады, у абед разлівалі ў гліняныя міскі баланду — шэрую вадкасць з пахам бульбы і рыбы. Кожны дзень адно і тое ж. Хлеб Валодзю навучылі есці разважліва, з розумам: раніцай крыху, у абед з баландой і рэштку — на вечар. Быццам тры разы ў дзень еў, але ногі і твар пухлі з голаду.

Не вызвалі Валодзю і на другі дзень, і на трэці. Так прайшоў тыдзень, мінуў другі, пачаўся трэці... Хлопец ужо пачаў прывыкаць, быццам супакоіўся. Калі б не бачыў кожны дзень, як у камеру прыносілі і кідалі на падлогу збітых да паўсмерці, акрываўленых, без прытомнасці людзей... А ў канцы трэцяга тыдня на парозе з'явіўся ахоўнік: «Невяркевіч ёсць?» Валодзю нібы ўдарыла электрычным токам. «Ёсць», — хрыпла адказаў ён. «Ідзі за мной». Па змрочным праходзе сярод царквы, засыпаным пілавіннем, Валодзя пайшоў у прыбудову з тыльнага боку будынка. Ахоўнік ушіхнуў туды Валодзю. Балюча ўдарыла па вачах сонечнае святло. Валодзя заплюшчыў іх, а калі адкрыў, убачыў чалавека сярэдніх гадоў у форме НКУС. У пятліцах шпалы — маёр, чын немалы. Рэдкія валасы зачэсаны з бакоў на сярэдзіну, на патыліцы лысіна велічынёй з кулак. Стол быў завалены папкамі са справамі, адна з іх, раскрытая, ляжала перад афіцэрам. Маёр паглядзеў на Валодзю і хмура сказаў: «Маё прозвішча Раговін. Буду весці следства па вашай справе». На слове «вашай» пакрывіўся: сапляк, а трэба звяртацца на «вы». Раговін паведаміў сутнасць справы: шпіянаж на карысць польскай контрразведкі. «У нас ёсць усе доказы вашай прыналежнасці да шпіёнскага падполля ў Петрыкаўскім раёне». З зачытаных Раговіным матэрыялаў вынікала, што Валодзя, будучы сакратаром камсамольскай арганізацыі, вёў контррэвалюцыйную прапаганду сярод камсамольцаў, выступаў з падбухторваннямі супраць савецкай улады. Фармуліроўкі абвінавачванняў былі нейкімі закругленымі, быццам узятыя з падручніка... «У нас ёсць паказанні сведкаў — вашых аднавяскоўцаў, якія выкрываюць вашу злачынную дзейнасць. Так што лепш адразу прызнацца»...

Валодзя спачатку сумеўся, думкі карагодам круціліся ў галаве. «Што ён пляце?.. Які шпіянаж?» Сабраўся з духам і пачаў гаварыць. Ніякай злачыннай дзейнасцю ён не займаўся, ніякі ён не шпіён... Яму здавалася, што ён зможа пераканаць маёра Раговіна, даказаць сваю невінаватасць, адкрыць яму вочы на страшную памылку... Раговін слухаў моўчкі, уставіўшыся немігаючымі вачыма на Валодзю. Затым на твары з'явіўся выраз агіды, халодныя звераватыя вочы наліліся крывёю. Крык Раговіна абарваў Валодзю на паў-

слове: «Шчанюк, шпіён, задумаў выкруціцца? Не выйдзе! Не на таго напаў, польскі гадаванец. Так проста адсюль не выйдзеш! Апошні раз пытаю — падпішаш?» Валодзя маўчаў: «Што ж, даю табе дзень на роздум. Не надумаеш, крыўдзіся на сябе. Па-другому гаварыць будзем». Валодзю павялі назад ў камеру.

На допыт вызвалі ноччу. На стале гарэла яркая лямпа, за вокнамі стаяла цемра. Раговін, як і ў першы раз, сядзеў за сталом, перад ім ляжала тая ж папка. Ён адразу спытаў: «Ну што, надумаў?» «Я не шпіён», — цвёрда адказаў ён. Раптам следчы выхапіў наган і навёў яго на здранцвеўшага хлопца. «Станавіся тварам да сцяны! Лічу да трох, калі не прызнаешся, я цябе, шпіёнскага вылюдка, сваёй уладай рашу!». Апошнія словы ён злосна прашыпеў. «Раз — два». Валодзя ўвесь сціснуўся ў камяк. «Тры» — і адразу грымнуў стрэл. Валодзя ўздрыгнуў... І застаўся на нагах. «Шкада, не пацэліў, — прамармытаў Раговін. — Падпішаш?» Валодзя маўчаў. Галава была цяжкай, кроў шумна біла ў скроні. «Так? Ну, глядзі, на гэты раз я не прамахнуся, прыстрэлю, як апошнюю сволач. Станавіся да сцяны!». І зноў адлік, і зноў стрэл... Так страляў Раговін разоў пяць, надрыўна крычаў і размахваў перад тварам хлапца наганам. Нарэшце кінуў яго на стол і злосна прагаварыў: «Не, гад, лёгкай смерцю ты ў мяне не памрэш. Я прымушу цябе гаварыць».

Валасы на галаве Раговіна ўзмакрэлі і зліпліся, ён скомканай шэрай хусцінкай раз-пораз выціраў лысіну. Потым падышоў да дзвярэй, прыадчыніў іх і паклікаў некага. У пакой зайшоў ахоўнік, дужы, каржакаваты, у новеньких бліскучых ботах. «Апошні раз пытаю — падпішаш?» — скрозь зубы працадзіў Раговін, звяртаючыся да Валодзі. Той маўчаў. Абыякавасць, невыносная стома наваліліся на яго. Толькі заўважыў, што ахоўнік замахнуўся... Моцны ўдар у твар збіў з ног.

Апрытомнеў у тым самым пакоі для допытаў. Ён ляжаў на падлозе, святло лямпачкі на століе біла ў вочы. Першае, што адчуў, — холад, увесь мокры ён ляжаў проста ў лужыне вады. Значыць, яго адлівалі... Побач з тварам — тыя ж боты, крыху далей — прымятае вядро. Ножкі стала Раговіна... «Ну што, адышоў? Уставай, хопіць прыдурвацца». Голас Раговіна гучаў нібы здалёку, Валодзя чуў яго быццам праз вату ў вушах. Паспрабаваў устаць, але цела не слухалася, было нібы драўляным. Упаў зноў на падлогу, потым, сабраўшы ўсе сілы, устаў.

Як дайшоў да камеры, не памятаў. Ахоўнік расчыніў дзверы і моцна штурхнуў у спіну. Валодзя паляцеў наперад, але нечыя рукі падхапілі яго, не далі ўпасці. Наступіла забыццё. Потым ён даведаўся, што допыт цягнуўся на працягу трох сутак, і таварышы па няшчасці ў камеры лічылі, што ён ужо не вернецца. Аднаго з землякоў ужо не было, ён памёр ад зверскіх пабояў следчымі. А на трэці дзень пад вечар Валодзю зноў выклікалі на допыт. Зноў усё паўтаралася — яго білі па-зверску, як жывёліну, — кулакамі, потым нагамі, ляжачага без пачуццяў на падлозе. Не раз хлопец траціў прытомнасць, яго адлівалі вадой і зноў білі. Валодзя адчуваў, як шчымлівым болем запаляўся мозг, але пакуль знаходзіў сілы адказваць Раговіну: «Не»... Але сілы былі вельмі няроўныя. Пасля чацвёртага допыту яго волакам прыцягнулі ў камеру. Валодзя глуха стагнаў. Аднакамернікі перанеслі яго на руках у свабодны кут, паклалі на салому. Нехта заплакаў: «Што зрабілі з хлопцам... Нелюдзі, заб'юць жа насмерць!» Яму далі вады, а потым усе дружна пачалі ўгаворваць: «...прызнавайся, падпішы, так хоць якая надзея ёсць выжыць, інакш — закатуюць насмерць». Невыносна балела кожная костачка, кожны нерв. І на наступным допыце ён усё падпісаў...

А. І. Майсеня

1941

1945

ІШЛА ВАЙНА НАРОДНАЯ...

Вайна грымела недзе далёка на захадзе, але трывога адчувалася і тут, у пакуль яшчэ далёкім тыле. Ужо ў панядзелак 23 чэрвеня пачалася мабілізацыя. Каля ваенкаматаў у Петрыкаве і ў Капаткевічах ігралі гармонікі, плакалі і смяяліся людзі, адпраўляліся да чыгункі ў Муляраўцы каманды. Ніхто не ведаў, не мог здагадацца і прадбачыць, якія выпрабаванні чакаюць усіх у бліжэйшы час... Двор сярэдняй школы ў Петрыкаве быў перапоўнены мабілізаванымі, вакол тоўпіліся бацькі, родныя, знаёмыя. Адчувалася трывога і напружанасць, але панікі не было. Людзі прагна лавілі навіны, апошнія звесткі з фронту, распытвалі бежанцаў з заходніх абласцей Беларусі, якім давялося перажыць шмат гора, што прынесла вайна. Людзі ішлі на працягу сутак, пешшу, часта з анухшымі нагамі, галодныя, але і тут не затрымліваліся, імкнуліся адысці як мага далей ад пекла вайны, у якім ужо давялося пабываць...

24 чэрвеня ў Петрыкаве праходзіла нарада раённага актыву. У зале Дома культуры сабраліся людзі розных прафесій і ўзростаў, вясковыя жыхары крыху спазніліся. На сцэну падняўся каржакаваты дзядок з ордэнам Чырвонага Сцяга на грудзях.

— Я звяртаюся да вас як стары салдат, — пакаціўся па зале гучны і бадзёры голас. — Абараняйце нашу краіну так, як мы абаранялі яе ў грамадзянскую. Біце фашыстаў усюды. Чуеце? Яны набліжаюцца да Пінска. Паўзуць да нас...

— Гэта ж дзед Талаш, — пранеслася па зале.

Васіль Ісакавіч стаяў не за трыбунай, а перад прэзідыумам. Звяртаўся да прысутных на сваёй паляшуцкай мове, часам узмахваў рукой. Гаварыў проста, зразумела, словы яго краналі душу кожнага, хто прысутнічаў. Здавалася, вось сыйдзе дзед са сцэны і павядзе ўсіх за сабою, як у грамадзянскую вайну...

Увечары адбыўся пленум райкома партыі. Было прынята рашэнне аб стварэнні знішчальнага батальёна з ліку партыйна-савецкага актыву і старых камуністаў, арганізаваны савет па эвакуацыі. Старшынёй яго прызначаны начальнік раённага аддзела НКУС маёр Жукаў, членамі — старшыня гарсавета Яфім Зарэцкі і народны суддзя Сапажынскі. Кіраўнікі калгасаў, МТС, прадпрыемстваў азнаёміліся з планам эвакуацыі матэрыяльных каштоўнасцей і людзей. Эвакуацыя праходзіла з вялікімі цяжкасцямі. Чыгунка была перагружана ваеннымі эшалонамі, над цягнікамі кружыліся фашысцкія сцярвятнікі, бамбілі і расстрэльвалі іх. Усё ж значную колькасць дзяржаўнай маёмасці, жывёлу ўдалося выратаваць. Мікалай Шамрыла, Васіль Налецька, Вольга Налецька з калгаса «Сейбіт» даставілі ў Курскую вобласць 220 галоў жывёлы.

Батальён, створаны сіламі партыйна-савецкіх работнікаў, нёс вартавую службу ў раёне, сачыў за парадкам у го-

радзе, на мабілізацыйным пункце, узяў пад кантроль плаўсродкі на Прыпяці. Усе аўтамашыны былі мабілізаваны для фронту. Каля трыццаці аўтамашын замацавалі за 110-м медсанбатам 75-й стралковай дывізіі. У горадзе была сфарміравана група народнага апалчэння ў колькасці 60 чалавек непрызыўнога ўзросту, у асноўным з ліку рабочых суднаверфі і цагельнага завода. Яны займаліся рамонтам дарог і мастоў па шляху перамяшчэння нашых войск.

Выключную пільнасць у першыя дні вайны праяўлялі работнікі аддзела ўнутраных спраў. На чацвёрты дзень вайны ўвечары ў Петрыкаў прыбыла аўтамашына, у якой ехалі пяць камандзіраў Чырвонай Арміі ў званні ад лейтэнанта да маёра. Аўтамашына спынілася па вуліцы Чырвонаармейскай супраць дома сакратара райкома партыі Варгаўціка. У гэты час патрульную службу нёс лейтэнант міліцыі Семяніцкі. Нешта ў паводзінах вайскоўцаў яму здалося падазроным, і з дапамогай таварышаў ён затрымаў «афіцэраў», якія аказаліся фашысцкімі дыверсантамі.

Баявыя дзеянні ў гэтым раёне Беларусі пачаліся значна пазней, толькі ў другой палове ліпеня, калі ў іншых напрамках нямецка-фашысцкія войскі прарваліся ўжо далёка на ўсход. Гітлераўскія стратэгі яшчэ з часоў першай сусветнай вайны засцерагаліся цяжкапраходных Пінскіх балот, дзе назаўсёды спыніўся фронт імперыялістычнай вайны, і спланавалі свае асноўныя ўдары па поўдзень, галоўным чынам на поўнач ад Палесся, пакінуўшы гэты, як яны лічылі, другарадны ў стратэгічных адносінах раён у сваім глыбокім тыле.

75-я стралковая дывізія 4-й арміі, якой камандаваў генерал-маёр Нядзвігін, з цяжкімі баямі вырваўшыся з акружэння з-пад Брэста, у сярэдзіне ліпеня заняла абарону на лініі Ленін — Жыткавічы — Тураў. Дывізія панесла вялікія страты, тут яе часці папоўніліся людскімі рэзервамі. У рады чырвонаармейцаў стала і больш 120 петрыкаўчан, прызваных у армію па мабілізацыі. На камандныя і палітычныя пасады ў дывізію было накіравана звыш 100 савецкіх і партыйных работнікаў Палескай вобласці.

У ноч на 22 ліпеня пасля жорсткіх баёў за Жыткавічы байцы 115-га стралковага палка і атрад пагранічнікаў у колькасці больш 200 чалавек вымушаны былі адступіць і заняць пазіцыі на чыгуначнай станцыі Капцэвічы. 34-ы стралковы полк, а таксама частка байцоў 68-га артылерыйскага палка з гарматамі ўзялі кірунак на Петрыкаў. 28-ы полк пераправіўся праз Прыпяць і, прайшоўшы з баямі Тураўскі і Лельчыцкі раёны, заняў абарону на тэрыторыі Асавецкага сельсавета.

Заняўшы пазіцыі каля Капцэвіч, чырвонаармейцы рыхтаваліся да бою. Мясцовыя жыхары былі эвакуіраваны ў лес ва ўрочышча Вірок. У чатырох кіламетрах ад станцыі з правага боку ад дарогі Брынёў — Капцэвічы размясціўся заслон пагранічнікаў. Мясцовыя жыхары дапамагалі капаць акопы.

У 18 гадзін фашысты рушылі ў атаку з боку Брынёва. З другога боку яны наступалі ад в. Сялюцічы ў напрамку Капцэвіч. Вораг меркаваў адным ударам прарваць лінію абароны і авалодаць чыгуначнай станцыяй. Але іх сустрэў шчыльны кулямётна-вінтовачны агонь воінаў-пехацінцаў і пагранічнікаў. Становішча абаронцаў аблягчалася тым, што абапал іх пазіцый, недалёка ад Капцэвіч, у шасці кіламетрах ад Сялюцічы, цягнулася вялікае балота, непраходнае для тэхнікі.

Тры разы хадзілі ў атаку фашысцкія аўтаматчыкі і кожны раз пад шквальным агнём вымушаны былі адступаць. Працаўнік выклікаў авіяцыю. Некалькі самалётаў бамбілі пазіцыі чырвонаармейцаў. У 7 гадзін раніцы 23 ліпеня фашысты зноў пайшлі ў атаку і зноў яна не прынесла поспеху. Усе свае сілы вораг кінуў на пазіцыі, якія ўтрымлівалі пагранічнікі. Тут яны пакінулі дзесяткі сваіх забітых салдат і афіцэраў, але радзелі і рады абаронцаў. Быў

паранены намеснік камандзіра атрада лейтэнант Ніканаў. Мужнасць і адвагу праявіў у гэтых баях шафёр 110-га медсанбата жыхар Капцэвіч Даніла Туравец. Ён дапамагаў выносіць з поля бою параненых, даставіў у медсанбат каля х. Гараваха і Ніканава.

У другой палавіне дня на дапамогу абаронцам на станцыю Капцэвічы з Калінкавіч прыбылі два бронепаязды. Адзін з іх спыніўся непадалёку ад вакзала і прыкрываў агнём пазіцыі 115-га палка, другі стаў каля чыгуначнага маста каля в. Аголіцкая Рудня і падтрымліваў пагранічнікаў. Мінуў яшчэ адзін дзень напружаных кровапраліт ных баёў.

24 ліпеня фашысты падцягнулі артылерыю і ў 10 гадзін раніцы адкрылі агонь па нашых пазіцыях. У атаку пайшла пяхота. Нягледзячы на мужнае супраціўленне савецкіх байцоў, да канца дня фашыстам удалося пацясніць наш стралковы полк. Чырвонаармейцы пакінулі в. Капцэвічы і занялі абарону на ўскраіне п. Капцэвічы. Фашысты занялі выгадныя пазіцыі, на могілках устанавілі артылерыю.

Вялікую дапамогу абаронцам Капцэвіч аказаў атрад апалчэнцаў з мясцовага насельніцтва пад камандаваннем дырэктара Капцэвіцкага фанернага завода «Звязда» А. Зубрыцкага. Атрад размясціўся паблізу перадавой лініі ў лесе ва ўрочышчы Града. Апалчэнцы хадзілі ў разведку, прыносілі каштоўныя звесткі аб варожых пазіцыях, былі праваднікамі байцоў.

Раніцай 25 ліпеня фашысты адкрылі з могілак ураганны артылерыйскі агонь па пазіцыях 115-га палка і пагранічнікаў. Чырвонаармейцы пры падтрымцы агню бронепаяздоў не адступалі. Але сілы былі няроўнымі. Становішча ўскладнілася тым, што знайшліся здраднікі з мясцовых жыхароў, якія правялі фашыстаў праз балота ў тыл нашых пазіцый. Камандаванне дывізіі рашыла адвесці войскі на загадзя падрыхтаваныя пазіцыі ў раён Аголіцкай і Сярэдняй Рудні, пакінуўшы для прыкрыцця батальён Ярышкіна. З усходняга боку чыгуначнага вакзала гітлераўцы змаглі наблізіцца да браняпоезда, абстраляць яго з мінамётаў і вывесці са строю. Яны чакалі лёгкай нажывы, але своечасова падаспеў на дапамогу другі браняпоезд ад Руднянскага маста.

Фашысты, не здолеўшы авалодаць браняпоездам і не зламаўшы супраціўленне байцоў батальёна Ярышкіна, узмацнілі мінамётна-артылерыйскі агонь. Асноўныя нашы сілы адступілі і занялі новыя пазіцыі. Затым пачаў адступаць і батальён Ярышкіна. Жыхарка Капцэвіч Алена Дзечка вывела байцоў небяспечнай дарогай.

У 22 гадзіны фашысты занялі станцыю Капцэвічы і рушылі па чугункі ў бок Аголіцкай і Сярэдняй Рудні. Неабходна было спыніць іх, каб паспець прывесці падраздзяленні ў баявы парадак і замацавацца на новых пазіцыях. Такі загад атрымаў 1-ы батальён 115-га палка. Браняпоезд заняў абарону ў 400 м за стрэлкамі Коржаўскага раз'езда. Батарэя 68-га артылерыйскага палка пад камандаваннем лейтэнанта Пятра Насонава, прыданая 115-му палку, заняла агнявыя пазіцыі ў хмызняку за в. Бяланавічы па дарозе на Конкавічы.

Аддзяленне разведкі пад камандаваннем Юсупава вывучыла пазіцыі праціўніка. Гарматы і мінамёты ворага стаялі ў 500 м ад перадавой на ўскрайку лесу ў 300 м ад в. Аголіцкая Рудня. Юсупаў даў сігнал чырвонай ракетай, батарэя лейтэнанта Насонава і браняпоезд адкрылі агонь. Чырвонаармейцы, якія занялі пазіцыі непадалёку ад станцыі Муляраўка ў лесе, прыціхлі ў чаканні каманды ў атаку. Адзін з узводаў узначальваў былы камандзір першага артылерыйскага дывізіёна супрацьтанкавых гармат 115-га палка Веньямін Кудзелін. Пад выбухамі снарадаў ён падняў байцоў у атаку. Пракацілася магутнае «ўра», пяхота пайшла ў наступленне. Фашысты супраціўляліся адчайна, завязаўся рукапашны бой. Гітлераўцы пачалі адступаць, па-

кідаючы забітых і параненых.

Асноўныя сілы стралковага палка і частка пагранічнікаў пасля гэтага бою адышлі да в. Слінкі і занялі абарону з усходняга боку ўрочышчаў Хохла і Азяроднае, дзе ўзвод Кудзеліна падпаліў драўляны мост праз р. Слінка. Фашысты замацаваліся з заходняга боку ва ўрочышчы Зубковае поле па р. Бобрык. Насельніцтва пасёлка было эвакуіравана ў лес.

Да 25 ліпеня палова тэрыторыі раёна была акупіравана фашыстамі. У гэтыя дні ў горад прыбыў камісар 75-й дывізіі І. С. Ткачэнка. Партыйна-савецкі актыў раёна знаходзіўся на казарменным становішчы. У 10 гадзін вечара ў памяшканні райкома партыі сабраліся на нараду прадстаўнікі партыйна-савецкага актыву, камсамольскіх і грамадскіх арганізацый з удзелам камандавання 75-й дывізіі. На ёй былі выпрацаваны сумесныя дзеянні па абароне Петрыкава, вызначаны рубяжы абароны, распрацаваны мерапрыемствы па эвакуацыі дзяржаўнай маёмасці і насельніцтва. Для гэтай мэты быў выдзелены аўтатранспарт дывізіі. Насельніцтва прыцягвалася для капання траншэй і акопаў, праведзена дадатковая мабілізацыя для папаўнення асабовага саставу. Работу па мабілізацыі ўзначаліў ваенком раёна капітан Сергіенка.

Нарада працягвалася да поўначы. Была чутна блізкая артылерыйская канада. У гэтую ноч савецка-партыйныя органы эвакуіраваны з Петрыкава за Прыпяць у в. Асавец.

Паспяхова спраўляўся са сваімі абавязкамі знішчальны батальён, у саставе якога ўваходзілі работнікі міліцыі і НКУС. У прыфрантавым горадзе быў бездакорны парадак, адказнасць за які была ўскладзена на кіраўнікоў раённага аддзела НКУС Жукава і Малчанава.

За некалькі дзён да акупацыі Петрыкава на адным з пасяджэнняў райкома партыі, якое праходзіла ў в. Асавец, было вырашана адправіць частку раённага актыву з сем'ямі і дзяржаўнымі каштоўнасцямі ў тыл краіны. Упраўляючаму аддзялення Дзяржбанка Грошману і бухгалтару Чарнаму даручалася вывесці 400 тысяч рублёў, асабовыя рахункі і іншую дакументацыю. Машыністка райкома партыі Геня Шусцерман павінна была эвакуіраваць у Тамбоў партыйныя, камсамольскія дакументы і Чырвоны сцяг раёна. Для гэтай мэты выдзяляліся дзве аўтамашыны, шафёрамі былі Сяргей Вяргей і Васіль Канонік. Загружаліся ноччу, раніцай 21 ліпеня машыны ўзялі кірунак праз Мазыр у тыл краіны. З Канонікам схаў хворы старшыня райвыканкома Зобаў. Адказнае заданне было выканана паспяхова. Каштоўнасці, дакументацыя і Чырвоны сцяг раёна былі перададзены ў Тамбоўскі абласны Дзяржаўны банк, абласныя камітэты партыі і камсамола*.

І. С. Ткачэнка

26 ліпеня з Петрыкава эвакуіраваўся шпіталь, які размяшчаўся ў раённай бальніцы. Усіх параненых вывезлі. Большасць медыцынскага персаналу выехала ў Пціч, а частка медыкаў засталася ў горадзе. Медыцынскае абсталяванне было вывезена, астатняе закапана. Эвакуіраваўся і 110-ы медсанбат, які дыслацыраваўся каля х. Гараваха. Ён таксама ўзяў кірунак на чыгуначную станцыю Пціч. Жорсткія баі ў гэты дзень ішлі ў раёне станцыі Муляраўка. Байцы 34-га палка трымалі абарону з

* У жніўні 1944 г. пасля вызвалення Петрыкава ад фашыстаў Тамбоўская кантора абласнога банка вярнула дакументацыю і грошы. Захаваліся партыйныя і камсамольскія дакументы і Чырвоны сцяг раёна.

заходняга боку Петрыкава. Пазіцыі чырвонаармейцаў праходзілі ад могілак праз пасевы жыта калгасаў імя Кірава, «Гігант», у 150 метрах ад в. Белка. Правы фланг упіраўся ў абрыў урочышча Абалонне. Байцы пехаціпцы займалі таксама пазіцыі па-над гарой Абалоння, каля цагельнага завода, стадыёна, аптэкі (цяпер РДК), у гарадскім парку. Участкам абароны каля аптэкі і на вуліцы Камунальнай кіраваў ураджэнец Петрыкава малодшы лейтэнант Якаў Ус. Былі арганізаваны засады чырвонаармейцаў з кулямётамі. Пад кулямётным абстрэлам трымаліся скрыжаванні галоўных вуліц горада, з могілак абстрэльвалася вуліца Леніна. З гэтага часу райком партыі стаў падпольным, а знішчальны батальён — партызанскім атрадам.

27 ліпеня ў 7 гадзін немцы пачалі абстрэльваць горад з мінамётаў. Баі ішлі ў прыгарадзе і ў самім Петрыкаве на працягу амаль двух дзён. 29 ліпеня савецкія войскі вымушаны былі пакінуць горад. 1 жніўня значная частка раёна была акупіравана нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Камандаванне дывізіі прыняло рашэнне сіламі 28-га Чырванасцяжнага, 34-га і 115-га стралковых палкоў і Дняпроўскай ваеннай флатыліі на золку 2 жніўня атакаваць праціўніка на ўчастку фронту Майсеевічы — Конкавічы — Коржаўка. Бой пачаўся ў 5 гадзін раніцы, а ў 11 гадзін вызвалены Петрыкаў. Вораг панёс вялікія страты, было забіта больш як 300 салдат. У Петрыкаве адбыўся мітынг, на якім выступілі І. Ткачэнка і сакратар райкома партыі Х. Варгаўцік. У гэты дзень было вызвалена яшчэ некалькі вёсак раёна. Але нядоўгай была радасць вызваленых жыхароў раёна. У той дзень нямецкая авіяцыя бамбіла в. Кашэвічы і станцыю Пціч. Нашы вайсковыя часці вымушаны былі адступіць, да 6 жніўня лінія фронту прасунулася да р. Пціч.

Аказваючы ўпартае супраціўленне ворагу, нашы часці адыходзілі на ўсход. Эвакуіравана значная частка маёмасці, а таксама насельніцтва. Вывозілася тэхніка, на ўсход гналі калгасную жывёлу, вязлі збожжа. Што нельга было вывезці, знішчалася або раздавалася жыхарам раёна. Так, быў падпалены фанерны завод «Звязда» ў п. Капцэвічы. Выканаць гэтае заданне даручана камсамолкам Марыі Мялешка і Кацярыне Дубік. Яны спалілі завод, але патрыётак схапілі фашысты і тут жа расстралялі.

У сярэдзіне жніўня 1941 г. тэрыторыя Петрыкаўскага і Канаткевіцкага раёнаў — апошніх на Беларусі — поўнасцю была акупіравана фашысцкімі войскамі.

В. М. Чарнобылец

На грані мірнага жыцця

Яшчэ па мірных рэйках коцілася жыццё неабсяжнай краіны, ціхімі і сонечнымі, не зацягнутымі дымам пажарышчаў былі летнія раніцы, а на заходніх рубяжах даспявалі чорныя гронкі вайны... Да яе спакваля, не верачы, што вайна ўсё-такі ў хуткім часе грымне, рыхтаваліся, многа гаварылі, спрачаліся. Сярод насельніцтва значна актывізавалася абаронча-масавая работа, праводзіліся зборы, ваенныя гульні дзяцей і моладзі. Было завершана будаўніцтва дотаў па рэках Прыпяць і Пціч, каля мастоў і чыгуначных станцый, а між тым магутныя жалезабетонныя ўмацаванні на старой польскай граніцы незадоўга да вайны ўзрываліся і засыпаліся зямлёй як непатрэбныя... Папоўніўся новымі сіламі гарнізон, прыбыла спецыяльная сапёрная часць для ўдасканалення абаронных работ і добраўпарадкавання аэрадрома. Адкрыліся два парты на Прыпяці — каля в. Дарашэвічы і ў Петрыкаве, дзе базіраваліся атрады ваенных бранякатэраў.

Жыццё ў Петрыкаве і ў раёне ішло сваім парадкам. У 1940 г. было закончана брукаванне вуліц у цэнтры горада. Вакол парку — любімага месца адпачынку гараджан — узведзена новая прыго-

-ая агароджа. Рабочыя суднаверфі абсталявалі танцавальную пляцоўку, а камунгас — летнюю эстраду для паказу кінафільмаў. Камсамольцы горада зрабілі баскетбольную і валейбольную спартыўныя пляцоўкі. У парку штодзень праводзілі вольны час жыхары Петрыкава і навакольных вёсак. Увечары чулася музыка духавыў аркестраў, іх было ў горадзе пяць. Ігралі лётчыкі, матросы, а таксама гарадскі аркестр. Старэйшыя ішлі ў клуб, да якога нядаўна было прыбудавана новае фае. У ім выстаўлены партрэты перадавікоў вытворчасці раёна, лепшых калгаснікаў.

Непазнавальна змяніўся ў перадваенныя гады горад. На базе дробных уласных кустарных майстэрняў узніклі тэхнічна аснашчаныя прадпрыемствы. Найбольш буйныя з іх — суднаверф, дзе працавала больш 500 рабочых, цагельны завод і іншыя.

...Вестка аб нападзе на нашу краіну фашысцкіх войск маланкай абляцела Петрыкаў. Сонечны нядзельны дзень адразу стаў змрочным. Вуліцы горада былі перапоўнены людзьмі. Праз дзве гадзіны пасля перадачы інфармацыйнага паведамлення на плошчы каля райкома партыі адбыўся агульнагарадскі мітынг. Першы сакратар райкома партыі Х. І. Варгаўцік і старшыня райвыканкома Зобаў выступілі з прамовамі, заклікалі да пільнасці і спакою.

Юнакі і дзяўчаты накіраваліся на стадыён, дзе павінен быў адбыцца футбольны матч паміж гарадской камандай і матросамі. Гарадская каманда была ў форме, трэніравалася на полі і чакала каманду маракоў. Гледачы, яшчэ не да канца ўсвядоміўшы памер небяспекі, якая павісла над народам, займалі месцы балельшчыкаў і чакалі пачатку матча. Раптам ў небе з'явіліся два самалёты, наблізіліся і рэзка пайшлі ўніз. Ад іх аддзяліліся чорныя кропкі, пачуліся моцныя выбухі. З'явіліся чорныя клубы дыму. Самалёты кружыліся, страчылі з кулямётаў. Людзі мітусіліся, разбягаліся ў розныя бакі, збіваючы адзін другога, пад стадыёнам стаяў плач, крыкі... Ад бамбёжкі і абстрэлу ў той дзень загінулі чатыры чалавекі, два паранены. Так у Петрыкаў прыйшла вайна...

У. А. Браім

Бой вялі пагранічнікі

Кудзелін Веньямін Рыгоравіч, лейтэнант, з 20 чэрвеня 1941 г. — камандзір узвода 115-га палка 75-й стралковай дывізіі, удзельнік баёў з нямецка-фашысцкімі захопнікамі на тэрыторыі раёна, з восені 1941 г. — партызан Палескага злучэння. У пасляваенны час — супрацоўнік, затым дырэктар мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць — герой».

Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, баявымі медалямі.

...У другой палове ліпеня 1941 г. 115-ы стралковы полк з баямі пакінуў Жыткавічы і рухаўся ў напрамку станцыі Капцэвічы. Першы батальён выйшаў да раз'езда Старушкі. Выявілася, што чыгуначны шлях перад Капцэвічамі захоплены немцамі. Першай роце батальёна, у складзе якой быў і мой узвод, загадана было рухацца ў напрамку в. Брынёў. На подступах да яе нечакана наткнуліся на варожую засаду. Прыйшлося трымаць бой. Далейшы шлях ляжаў у абход вёскі. Ішлі па лесе, без дарогі. Потым аказалася, што мы апынуліся ў варожым кальцы. У лесе пад Капцэвічамі нечакана сустрэліся з чатырма пагранічнікамі, старшым быў капітан Елкін. Акрамя нагана, што вісеў у кабуры на поясе, капітан быў узброены вінтоўкай са штыком.

Наша з'яўленне для пагранічнікаў было яшчэ больш нечаканым: мы ішлі з боку праціўніка. Пачалі дзейнічаць разам. Яшчэ пры першай сустрэчы я звярнуў увагу на ўпэўненасць і рашучасць капітана Елкіна. Ад яго зыходзіў нейкі спакой, перакананая смеласць. Нават кароткая размова з ім адразу надавала давер і павагу. Я не быў навічком на вайне, з першага дня вайны ад Маларыты мы вялі моцныя баі, але пазайздросціў вытрымцы гэтага чалавека.

Праз некалькі дзён мяне накіравалі для сувязі да пагранічнікаў, якія трымалі пад наглядам чыгунку. Тады вялікае значэнне на нашым участку меў браняпоезд, якога ў тэлефонных размовах умоўна называлі «Барыс Пятровіч», а пагранічнікаў — «казыркамі». Пагранічнікі — гэта зводны пагранполк, аснову якога складалі байцы і камандзіры 18-га Жыткавіцкага атрада. Я звярнуў увагу на высокую дысцыплі ну пагранічнікаў, хуткае і дакладнае выкананне імі загадаў. Бязмежнай павагай у іх карыстаўся камандзір, палкоўнік Мацвей Аканін. Аднойчы група камандзіраў стаяла на паўночнай ускраіне в. Слабада, калі разгарэлася артылерыйская дуэль паміж браняпоездам і батарэяй праціўніка. Браняпоезд маневраваў па пуцях, гітлераўцам не ўдавалася накрыць яго агнём. Раптам назіральнік, які сядзеў на дрэве, паведаміў, што падраздзяленне пагранічнікаў пад націскам ворага пачало адступаць. Палкоўнік Аканін адразу ўскочыў на аўтамашыну, на якой знаходзілася зенітная ўстаноўка, стаў за кулямёт і загадаў ехаць да перадавой лініі. Машына з ходу ўварвалася на перадавую, развярнулася, і палкоўнік пачаў весці агонь. Варожае наступленне было адбіта, байцы, натхнёныя прыкладам камандзіра, зноў занялі свае акопы.

У другім месцы на ўчастку абароны аддзяленне пагранічнікаў мужна вытрымлівала націск ворага, які значна пераўзыходзіў іх па сілах. Было адбіта ўжо некалькі атак. Да канца дня становішча ўскладнілася, і тады прынята рашэнне адысці на новы рубеж. Але як перадаць загад аддзяленню, якое трымала абарону далёка наперадзе? Тэлефоннай сувязі не было. Паслалі сувязнога, але ён не дайшоў, загінуў. Толькі позна ўвечары ў цемры ўдалося дабрацца да абаронцаў рубяжа. Яны не збіраліся адыходзіць, хоць ведалі, што знаходзяцца амаль у акружэнні: не было загаду.

К. П. Елкін

Запомніліся баі ў раёне раз'езда каля в. Коржаўка. Наш полк знаходзіўся ў двух-трох кіламетрах на ўсход ад Коржаўкі і на поўдзень да в. Конкавічы. Каля ракі абарону трымалі байцы нашай дывізіі. Пагранічнікі, як і раней, абаранялі чыгунку. Гэта была ўжо невялікая група, многія загінулі ці ваявалі на другіх участках фронту. У ноч на 1 жніўня праведзена разведка, на світанку мы пайшлі ў наступленне. Была пастаўлена задача выбіць фашыстаў з раз'езда, а затым, працягваючы наступленне, захапіць в. Коржаўку, дзе размяшчаўся штаб гітлераўскага палка. Артпадрыхтоўку вёў браняпоезд, ён суправаджаў нас у наступленне, пакуль дазваляла чыгуначнае палатно. Многія агнявыя кропкі ворага былі знішчаны яго агнём. У той час у дывізіі амаль не было артылерыі, а ў нашым палку налічвалася ўсяго тры гарматы. Аднак наступленне было імклівым і паспяховым. Я з узводам рухаўся па левым баку чыгункі. Мы выбівалі фашыстаў кароткімі атакамі. З ходу была ўзята Коржаўка, разгромлены штаб варожага палка, захоплены трафеі. У тыя дні два стралковыя палкі, 28-ы Чырванасцяжны і 34-ы, ва ўзаемадзеянні з катэрамі Дняпроўскай ваеннай флатыліі вызвалілі ад ворага раённы цэнтр Петрыкаў.

У баі за Коржаўку капітан Елкін здзейсніў свой апошні подзвіг. Ён з падраздзяленнем пагранічнікаў рухаўся па правым баку чыгункі. На подступах да вёскі шлях перапыніў варожы кулямётчык. Некалькі адчайных спроб знішчыць агнявую кропку ворага не далі поспеху. Гінулі байцы. Тады капі-

Брацкая магіла воінаў Чырвонай Арміі ў Петрыкаве, якія загінулі ў 1941—1945 гг.

тап Елкін дзе кароткімі перабежкамі, дзе паўзком наблізіўся да кулямёта, але ў апошнія хвіліны быў цяжка паранены. Усё ж ён знайшоў сілы, каб падняцца, кінуцца на ворага і штыком прыкончыць кулямётчыка. Шлях наступаўшым быў адкрыты цаной жыцця героя.

...Пасля вайны я доўга шукаў звесткі пра капітана Елкіна — ведаў толькі яго прозвішча і званне. Адказ прыйшоў з Цэнтральнага архіва пагранічных войск, затым з Кастрамы. Стала вядома, што Канстанцін Паўлавіч Елкін быў земляком легендарнага Івана Сусаніна. Нарадзіўся ён у 1907 г. у в. Гульнава Сусанінскага раёна Кастрамской вобласці, з 1927 г. — на вайсковай службе. Кароткім быў яго ўдзел у Айчыннай вайне, але з першага дня яе афіцэр-пагранічнік, як і яго легендарны зямляк, паказаў сябе сапраўдным патрыётам, мужным і адважным воінам.

Медыкі ў баявым страі

У сярэдзіне ліпеня 75-я стралковая дывізія вяла цяжкія баі на Петрыкаўшчыне. Параненых дастаўлялі ў шпіталь, створаны на базе Петрыкаўскай раённай бальніцы. Увесь медыцынскі персанал быў мабілізаваны на выратаванне жыцця нашых воінаў. Самаадданана працавалі ўрачы Духноў, Ракаўшчык, Красільшчык, Шаніра, медработнікі Марыя Кароль, Наташа Лапета, лабарантка Сцепанькова і іншыя работнікі 110-га медсанбата дывізіі.

27 ліпеня каля аперыцыйнай спынілася аўтамашына з параненымі. Шафёр Рыгор Пінчук далажыў, што прывёз цяжкапараненых байцоў 34-га палка. Медсёстры Марыя Кароль і Наташа Лапета пачалі падрыхтоўку да аперацыі, тэрмінова выклікалі хірурга Лапцейку. Першым на аперацыйны стол паклалі цяжкапараненага камандзіра аддзялення Найдзёна, былога старшыню калгаса «Сейбіт». На жаль, выратаваць яго не ўдалося... Ён здзейсніў сапраўдны подзвіг на адным з каналаў рыбгаса «Чырвоная Зорка», дзе воіны сустрэлі фашыстаў агнём. Двойчы гітлераўцы пад прыкрыццём бронетранспарцёра хадзілі ў атаку, але беспаспяхова. Найдзён павёў салдат у контратаку. З гранатай кінуўся да бронетранспарцёра, пачуўся выбух... Пяхота фашыстаў адступіла, але хутка зноў пайшла ў атаку. Камандзір аддзялення атрымаў смяротнае раненне.

Нашы войскі адступалі. Камандзір медсанбата Контараў і камісар Манахаў далі каманду старшыні медслужбы Івану Дубіку рыхтавацца да эвакуацыі. Хірург Іваноў, аперацыйны фельчар Пікалаеў і Мітрафан Семечка рыхтавалі ў гэты час да аперацыі цяжкапараненага капітана Люціна. Раптам пачуўся гул матораў самалётаў. Фашысцкія сцярвятнікі палівалі агнём мірных жыхароў, потым наляцелі на калону аўтамашын з раненымі байцамі, пачалі скідваць бомбы. Адна з іх разарвалася зусім блізка ад аперацыйнай.

Асколкам быў забіты капітан Лошін, хірург Іваноў кантужаны. Мітрафан Семечка паранены асколкамі ў плячо і шыю. Медсанбат у гэты дзень эвакуіраваўся далей на ўсход, у раён хутароў Гараваха.

В. М. Чарнобылец

«Білі і біць будзем!..»

Гамолка Мікалай Іванавіч (н. 11.3.1922 г. у в. Брыпёў) — беларускі пісьменнік, аўтар многіх дзіцячых і фантастычных аповесцей і раманаў. Закончыў філалагічны факультэт Белдзяржуніверсітэта, у гады вайны — у Чырвонай Арміі. Першыя вершы надрукаваў у 1937 г. Многія творы пісьменніка прысвечаны подзвігу народа ў Вялікай Айчыннай вайне — аповесці «Лясная крэпасць», «Сокалы-сакаляняты», «Дзяўчына ішла на вайне», «Партызанскія сёстры», аповесці «Лета ў Калінаўцы», «Добры дзень, школа», фантастычны раман «Шосты акіян». Неаднаразова яны выдаваліся на рускай і іншых мовах.

Памёр М. І. Гамолка ў 1992 г.

...У Талашовай хаце, якая двума вокнамі глядзіць на раку, таксама сядзелі без святла, гаманілі ціха, прыглушана. Змітрок, меншы дзедаў сын, вярнуўся з Петрыкова і прыпёс навіны. Але яны былі няўцешныя, горкія, як палын-трава. Змітрок сутыкнуўся там з немцамі.

— Дык, кажаш, іх у гарадку поўна?.. — спытаў Талаш, пыхкаючы люлькай. Сядзеў ён за сталом, каля акна, якое глядзелася на Прыпяць, быў у белай кашулі, перахопленай раменьчыкам.

— Бацько, у іх — танкі... Ты не бачыў іх танкаў, во дзе страхоцце. Так што да іх зубоў не вельмі дастанеш.

— Танкаў і ў нас многа...

— А ў нас во тут нідзе нямашака.

— Можа, спецыяльна прытрымліваюць. А патом...

— Пешта не верыцца, тато. То чаму ж на глум етым гадам аддаюць нашу зямлю. Чуў у Петрыкове, што Мінска ўжо няма, забралі. Бомбаў насыпалі на яго, гарыць... Могуць і Петрыкоў спаліць. Гітлеру стаму як двойчы два.

Талаш зноў адмоўна пакруціў галавой.

— Не, сыпу,— праз хвіліну з глыбокай самотнасцю адказаў ён.— Мінска не спаляць. Бачыў яго, ён увесь каменны. А камень, хлопча, не гарыць. Яго можна хіба што скрышыць.— Памаўчаўшы, зноў загаварыў.— І шчэ скажу: тое, што ты чуў, ето, хлопчэ, плёткі. Нехто хочэ, каб нам было горай, каб мы спудзіліся і пабеглі. А калі чалавека апаноўвае страх і ён бяжыць, спыніць яго ой як цяжка. Ты ж, відаць, чуў: палахліваму і мыш — мядзведзь... Заўтра пайду ў Петрыкоў,— нечакана ціха і рашуча абвясціў дзед.

— Во яно як! — аж усклікнуў Змітрок.— Які там у цябе за клопат?

— Немцаў хачу пабачыць, танкі іхнія.

— Невялікая радасць... Ды яны і самі сюды прыйдуць. Навошта табе ногі свае старыя вярэдзіць? Прыйдуць, ты толькі рыхтуйся. Стажок твой зруйнуюць, як піць даць, у кубел з салам заглянуць, карову адбяруць і вепрука ў прыдачу. Яны спрытныя — на танках і матацыклетках...

На золку, як заўсёды, дзед пайшоў на Прыпяць. На беразе стаяў чалавек і з цікавасцю разглядаў яго.

— Дзеду,— сказаў чалавек, яшчэ зусім малады. На ягоных ботах серабры-

В. І. Талаш і сакратар ЦК КПБ Цімох Гарбуноў сярод лётчыкаў

ліся шпоры, і Талаш здагадаўся, што перад ім кавалерыст.— Ты не палохайся. Трэба дапамога...

— А што такое, дзеткі? — дзед скокнуў уніз, апынуўся побач з чырвонаармейцам.

— Патрэбна лодка. Нам трэба туды, на другі бераг...

Пад расахатым старым дубам, які бліжэй за іншыя знаходзіўся ад маяка, сядзела купка вайскоўцаў. Адзін з іх адразу ўстаў, напраўляючы партупею.

— Добры вечар, дзядзька! — выйшаў наперад камандзір.— Нам, дзядзька, патрэбна неадкладная дапамога. Ён, відаць, вам ужо сказаў...

За плячыма камандзіра бачылася яшчэ чацвёра з карабінамі і шашкамі. Адразу кідаліся ў вочы параненыя: у шыракатварага байца забінтавана галава, глядзіць адным вокам, а далей зусім маладзенькі баец падкурчыў правую нагу, пакалыхвае яе, відаць, каб суцішыць боль.

— Пры шашках і шпорах,— заўважыў дзед.— А дзе ж ето вашы коні?

— Пра гэта, дзядзька, потым. Нам трэба пераправіцца цераз раку.

— Перавязу, калі ето так шльно трэба,— пацвердзіў сваю згоду дзед.— Ох, настаў час... І што ж ето такое? Да вума не прыкладу. Вы ўцякаеце нібыто?

— Не ўцякаем, а адступаем, дзядзька. Ты нас вінаваціш? А мы, зразумей, ні ў чым не вінаватыя.

Камандзір махнуў рукой, і байцы, што сядзелі пад дубам, усталі.

— Усе за мной! — прыцішана сказаў камандзір.— Уніз, да ракі! — сам ён крута павярнуўся і, падтрымліваючы шашку, рушыў услед за Талашом.

У лодцы запанавала цішыня. Чырвонаармейцы сумна пазіралі на цёмную раку.

— Калі стакая заварылася каша,— разважаў, вяслуючы, дзед,— мабуць, тут не абыдзецца без мяне. Трэ неяк памагчы... Яны, ворагі, не дачакаюцца, каб Талаш залез на печ і з той печы, шібыта з нейкай гары, назіраў за вайной. Трэ, як і тады, у грамадзянскую, браць ружжо і падавацца ў лес. І з лесу, з засады, лупцаваць гадаў, каб ажно дым каромыслам...

Мікола Гамолка

Хмары над краем

Мая родная вёска Кашэвічы была спалена 2 жніўня 1941 г., калі пра партызан яшчэ і не чулі. Няпраўда, што знішчэнне насельніцтва фашыстамі было справацыравана іх дзейнасцю, быццам нямецка-фашысцкія захопнікі нібы вымушаны былі ажыццяўляць акцыі знішчэння мірнага насельніцтва ў адказ на разгром гітлераўскіх гарнізонаў, падрыў мастоў, пуск пад адхон эшалонаў, пакарапне гаўляйтэра Кубэ і інш.

У той дзень у вёску прыехалі на веласіпедах восем гітлераўцаў з франтавой разведкі. Яны цяжка паранілі чырвонаармейца, які разам з чатырма іншымі байцамі вёў назіранне за палётам самалётаў. Неўзабаве да першай групы немцаў далучылася больш салдат. Раптам з-за высокага чыгуначнага насыпу праз пераезд выскачыў грузавік, а за ім другі. Гэта рухаўся знішчальны атрад лейтэнанта Любацава. Чырвонаармейцы адкрылі агонь з кулямёта і вінтовак па гітлераўцах. Тыя не чакалі нападу, кінуліся ўцякаць, але кулі даганялі іх. Пад нашай прызбай ляжаў забіты немец... Знішчыўшы разведку, машыны ад'ехалі за пераезд, але адна з іх загрузла ў пяску ў канцы вёскі. У гэты час з'явіліся гітлераўцы з перадавога атрада наступаючых войск. Яны адкрылі агонь па чырвонаармейцах. Нямецкі самалёт каршуном кружыў над вёскай. Бой працягваўся некалькі гадзін. Раз'юшаныя фашысты вырашылі пакараць сялян. Яны расстралялі дзесяць ні ў чым не вінаватых жыхароў вёскі, спалілі датла ўсе пабудовы. У чым правініліся мірныя людзі? Гэта ажыццяўляўся генеральны план «Ост», які быў распрацаваны фашысцкімі стратэгамі пасля нападу на Савецкі Саюз. А. Адамовіч, Я. Брыль і У. Калеснік

у кнізе «Я з вогненнай вёскі...» прыводзяць вытрымкі з тых дакументаў. «Згодна з планам прадугледжваецца высяленне 75 працэнтаў беларускага насельніцтва з займаемай тэрыторыі... Пад выглядам барацьбы з партызанамі — знішчаць, знішчаць, знішчаць насельніцтва. Каб на потым меней працы засталося»...

Пакуты жыхароў Кашэвіч і навакольных вёсак на гэтым не скончыліся. Праз вёску рухаліся на ўсход нямецкія войскі, у Яўсеевічах (яго называлі Малое сяло, Кашэвічы — Вялікае сяло) была размешчана камендатура. З усяго раёна па загаду каменданта сюды ішлі рэгістравацца дарослыя мужчыны. Многія з іх не вярнуліся дамоў: за царквой і могілкамі каля чыгуначнага насыпу расстрэльвалі падазроных, савецкіх актывістаў, палонных чырвонаармейцаў. Іх трымалі ў царкве, ператворанай у турму, не дазвалялі выходзіць нават па патрэбе. Кашэвіцкая царква — каштоўны архітэктурны помнік (пабудавана ў 1642 г.) была разрабавана, пакінута на здзек.

Камендатура выдала загад аб перапісу насельніцтва. «Грамадзяне абодвух палаў ад 16 гадоў павінны прайсці прапіску. Тым, хто не мае пашпартоў, атрымаць пасведчанне аб прапісцы з камендатуры. Асобы, затрыманыя без пашпарта ці пасведчання, будуць расстрэльвацца»...

Добраахвотна мала хто ішоў на прапіску, толькі па прымусу акупацыйных улад і карнікаў, ад якіх дарослае насельніцтва ўцякала ў лес. Сяляне дапамагалі чырвонаармейцам, якія выходзілі з акружэння, прадуктамі, адзеннем. Калгаснік з Лучыцкага сельсавета Л. Ходзька вывеў роту чырвонаармейцаў за лінію фронту[1].

Фашысты жорстка распраўляліся з мірным насельніцтвам, асабліва з савецкімі актывістамі. Яны зверскі закатавалі сакратара Бобрыцкага сельсавета Івана Лаворчыка, старшыню Кашэвіцкага калгаса імя Чапаева Цярэшчанка, забілі старшыню Піцкага сельсавета Аляксея Дуброва разам з сям'ёй і многіх іншых.

Трагічна скончылася жыццё 30-гадовай Алёны Маставой. Яна наведвала царкву, шчыра малілася, верыла ў бессмяротнасць душы, імкнулася жыць па хрысціянскіх запаведзях. Не раз яна гаварыла, што гатова на пакутную смерць за хрысціянскія ідэалы і справядлівасць. Як і яе брат, Віктар Маставы, не сумнявалася ў канчатковай перамозе нашага народа над нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Фашысты даведаліся, што Алёна Назараўна аказвала медыцынскую дапамогу раненым чырвонаармейцам, знайшлі ў хаце санітарныя насілкі. Ёй адрэзалі грудзі, білі да страты прытомнасці, патрабавалі выдаць партызан. Аднак жанчына нічога не сказала, яна прыняла пакутлівую смерць...

А. С. Фядосік

Петрыкаўшчына партызанская

Германскія войскі шалёна рваліся на ўсход, Чырвоная Армія ў гарачыя летнія дні 1941 г. вяла жорсткія баі. У савецкім тыле ў тэрміновым парадку спецыяльныя атрады аднаўлялі ўздоўж былой польскай граніцы доты, якія былі ўзарваны і засыпаны зямлёй у 1939 г. як непатрэбныя. Палеская вобласць да часу набліжэння немцаў да яе межаў мела на заходняй граніцы ўмацаваны рубеж, што дало свае станоўчыя вынікі ў час абаронных баёў супраць наступаючага нямецкага 35-га армейскага корпуса. Абарону раёна трымала 75-я стралковая дывізія 4-й арміі пад камандаваннем генерал-маёра С. Нядзвігіна, якая прабілася з акружэння з-пад Брэста, Дняпроўская ваенная флатылія

[1] НГА Беларусі, ф. 3500, воп. 4, с. 221, л. 85.

і знішчальныя атрады. У сярэдзіне ліпеня баі вяліся на заходняй частцы вобласці ўздоўж былой польскай граніцы на тэрыторыі Тураўскага і Жыткавіцкага раёнаў. 18 ліпеня невялікія механізаваныя групы ворага спрабавалі пранікнуць на тэрыторыю Капаткевіцкага раёна, але былі адкінуты часцямі Чырвонай Арміі і знішчальным батальёнам. Перад кіраўніцтвам Капаткевіцкага і Петрыкаўскага раёнаў паўстала задача арганізацыі партызанскіх атрадаў. Яшчэ да акупацыі ў Петрыкаўскім раёне была створана падпольная група на чале з першым сакратаром райкома партыі Х. І. Варгаўцікам, у Капаткевіцкім — пад кіраўніцтвам старшыні райвыканкома А. Ц. Міхайлоўскага.

На захопленай тэрыторыі гітлераўцы адразу пачалі ствараць свой «новы» парадак. Беларусь, якую немцы называлі «генерал-бецырк Беларутэнія», распаласавалі на кавалкі. У заходняй частцы была ўтворана правінцыя Остзюйдпрусэн, усходняя частка называлася вобласцю армейскага тылу, паўднёвая, у тым ліку і Петрыкаўшчына, увайшла ў рэйхскамісарыят Украіны. На гэтай тэрыторыі былі створаны чатыры гебітскамісарыяты: Мазырскі (куды ўваходзіў Капаткевіцкі раён), Васілевіцкі, Ельскі і Петрыкаўскі. У райцэнтрах ствараліся раённыя ўправы, на тэрыторыі сельсаветаў — воласці. З першых дзён вайны акупанты прыступілі да масавага знішчэння людзей, вялася настойлівая антысавецкая прапаганда.

Насельніцтва паўсюдна аказвала супраціўленне новым парадкам, уздымалася на барацьбу з ворагам. Створаны ў ліпені 1941 г. Петрыкаўскі партызанскі атрад прымаў удзел у баявых аперацыях сумесна з 75 й дывізіяй. Пасля адыходу нашых войск атрад ваяваў самастойна. На тэрыторыі акупіраванага раёна па заданню камандавання Заходняга фронту дзейнічала група савецкіх байцоў на чале з сяржантам В. Гардзіенкам, затым групы Х. Варгаўціка і В. Гардзіенкі зліліся ў адзін атрад.

Пасля бою. Партызаны 150-й брыгады імя Ф. М. Языковіча (стаіць крайні справа начальнік штаба брыгады М. І. Гардзіенка)

Ім былі затоплены два нямецкія катэры на Прыпяці, парушалася тэлефонная і тэлеграфная сувязь, рабіліся напады на ворага з засад. У адной з сутычак з немцамі каля в. Турбінка загінуў сакратар Петрыкаўскага падпольнага райкома КП(б)Б Х. Варгаўцік. У кастрычніку атрад распаўся, частка партызан вярнулася дамоў, некаторыя накіраваліся праз лінію фронту да Чырвонай Арміі, іншыя ўліліся ў атрад Ц. Бумажкова. З 21 кастрычніка перастаў існаваць і Петрыкаўскі падпольны райком партыі.

6 жніўня 1941 г. быў апублікаваны Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб прысваенні вышэйшай узнагароды краіны першым героям Вялікай Айчыннай вайны. Першым значыўся былы старшыня Петрыкаўскага райвыканкома Ц. П. Бумажкоў. Лістоўка з Указам выпадкова трапіла ў рукі ста-

рэйшага брата Бумажкова Макара Піменавіча. 121-я стралковая дывізія, у якой ён служыў у Бабруйску, уступіла ў бой з ворагам у першыя дні вайны і была разбіта ў раёне Слоніма, лейтэнант Макар Бумажкоў амаль два месяцы змагаўся ў акружэнні. Даведаўшыся пра лёс брата, ён вырашыў ісці да яго ў Петрыкаўскі раён, куды прыязджаў у госці напярэдадні вайны. Макар Піменавіч знайшоў атрад брата ў Акцябрскім раёне, але самога яго не застаў, Ціхан Піменавіч да гэтага часу быў адазваны ў Маскву, прызначаны начальнікам палітаддзела дывізіі і загінуў у верасні 1941 г. у час пераправы праз р. Сулу ў Палтаўскай вобласці. Макар Піменавіч застаўся ў тыле ворага, група ў 17 чалавек, якую ён узначальваў, выросла ў партызанскі атрад. Неаднаразова ён змагаўся разам з петрыкаўскімі і капаткевіцкімі партызанамі — у разгроме варожага гарнізона ў Бярозаўцы, узрыве чыгуначнага маста праз Пціч восенню 1942 г. і ў многіх іншых аперацыях і дыверсіях. З атрада М. П. Бумажкова выдзелена ў верасні 1942 г. ініцыятыўная група, якая склала ядро партызанскага атрада І. В. Дубіка.

Створаны 17 жніўня ў Церабаўскім сельсавеце Капаткевіцкі партызанскі атрад з байцоў знішчальнага батальёна пачаў наносіць удары па ворагу з пачатку акупацыі. Першай буйнай аперацыяй было знішчэнне лесапільнага завода і склада боепрыпасаў у в. Філіпавічы, якой кіравалі А. Карпейчык і М. Гардзіенка. У кастрычніку гэты атрад таксама быў расфарміраваны. Партызанскі рух, які ўзнік адразу пасля акупацыі на тэрыторыі раёна, да канца 1941 г. пачаў затухаць. У партызанскіх атрадах было шмат байцоў Чырвонай Арміі, якія з цягам часу накіроўваліся да лініі фронту. У партызан не было вопыту, узбраення, ім супрацьстаяў моцны, добра ўзброены вораг, да таго ж набліжаліся зімовыя халады. Страцілася сувязь з партыйнымі і савецкімі органамі, некаторыя людзі разгубіліся і пакідалі партызанскія атрады. Але знікнуць зусім партызанскі рух не мог, нянавісць да ворага расла і мацнела. Да рашучых баявых дзеянняў партызан супраць ворагаў заклікаў 99-гадовы дзед Талаш, словы якога далёка разносіліся па партызанскай Беларусі. Ужо ў студзені 1942 г. аднавіўся Капаткевіцкі партызанскі атрад, створаны з груп А. Міхайлоўскага, Я. Кліменценкі, А. Жыгара, Стральцова-Юрасава, А. Вырвіча. Ён быў перададзены ў склад «Гарнізона Паўлоўскага» ў Акцябрскі раён. Гэта была буйная баявая адзінка, у лютым 1942 г. «гарнізон» налічваў 1300 чалавек. Ф. Паўлоўскі звязаўся з Цэнтральным штабам партызанскага руху ў Маскве і атрымаў указанне падпарадкавацца Мінскаму абкому партыі на чале з В. Казловым. У 1942 г. з атрадаў «гарнізона» ствараецца брыгада Ф. Паўлоўскага, у склад якой уваходзіў атрад А. Міхайлоўскага. Атрад хутка рос, у лінені з яго вылучылася група Балотнікава (І. Глушко) у колькасці пяці чалавек і накіравалася ў Петрыкаўскі раён для арганізацыі новага партызанскага атрада. Такі атрад быў арганізаваны ў жніўні 1942 г., штаб яго знаходзіўся ў в. Бобрык. Да студзеня 1943 г. атрад дзейнічаў самастойна, ён налічваў 125 чалавек. У кастрычніку з ініцыятыўнай групы М. Бабкова і І. Дубіка, якая была вылучана ў верасні 1942 г. у колькасці 15 чалавек з атрада Ц. Бумажкова, створаны атрад М. Бабкова. Зонай дзеяння яго былі в. Кашцэвічы, Рабка, Церабень, Падоссін.

Партызанская барацьба нарастала. 15 студзеня 1942 г. атрад Далідовіча разграміў паліцэйскія гарнізоны ў вёсках Камаровічы і Навасёлкі. 17 студзеня нечаканым ударам двух партызанскіх атрадаў — Далідовіча і «Чырвоны Кастрычнік» — быў разбіты гарнізон у Капаткевічах, які налічваў каля 100 немцаў і паліцаяў. Каля 60 з іх было забіта, толькі частцы ўдалося ўцячы на ст. Пціч. Захоплена зброя, 200 скрынак з боепрыпасамі, 100 тон хлеба, 10 бочак мёду. У атрад Міхайлоўскага ўлілося шмат добраахвотнікаў. 17 лютага сумесна з атрадам Паўлоўскага быў разгромлены паліцэйскі гарнізон у в. Васласовічы. У ноч на 23 лютага 1942 г. атрады Міхайлоўскага, Каваленкі, Чырліна і Жулегі пад кіраўніцтвам С. Маханько на ст. Муляраўка знішчылі 29 нямецкіх салдат, 8 здаліся ў палон. Станцыя была спалена. У гэтым баі адзін партызан загінуў і двое было паранена. Гэта быў падарунак партызан да свята 24-й гадавіны Чырвонай Арміі. 22 мая атрад Міхайлоўскага, які дзейнічаў у раёне Петрыкава, нечаканым ударам па ворагу знішчыў 58 фашыстаў, захапіў 2 кулямёты і 30 вінтовак.

У красавіку 1942 г. у г. Петрыкаве створана камсамольска-маладзёжная

падпольная арганізацыя, якой кіраваў Ф. Кляўцоў. У яе ўваходзілі Сцяпан Грабінецка, Лідзія Чарнобылец, Мікалай Каржаноўскі, Іван Сцебуноў, Адольф Уладычанскі, Васіль Чарнобылец, Марыя Петравец, Юрый Бажок. С. Грабінецка прымаў па радыё зводкі Саўінфармбюро, падпольшчыкі распаўсюджвалі сярод насельніцтва лістоўкі. З восені 1942 г. падполле было цесна звязана з партызанамі і выконвала заданні камандавання атрадаў Балотнікава і Бабкова. У жніўні 1942 г. члены арганізацыі падпалілі лесасклад у Капцэвічах, згарэла і сховішча паліва. 29 студзеня 1943 г. Л. Чарнобылец узарвала гебітскамісарыят у Петрыкаве.

Дыверсійная група партызанскага атрада Балотнікава 8 верасня 1942 г. на ўчастку чыгункі Коржаўка – Пціч падарвала варожы эшалон, 16 вагонаў пайшлі пад адхон. Дыверсійная група В. Вялігіна з Капаткевіцкага атрада 15 кастрычніка ўзарвала чыгуначны састаў на ўчастку Жыткавічы – Старушкі. Паравоз сышоў з рэек, паліва з 35 цыстэрнаў вылілася. 17 кастрычніка на ўчастку Старушкі – Капцэвічы падарваны эшалон з 5 пасажырскіх, 3 таварных вагонаў і 2 платформ. З двух бакоў была ўзарвана чыгунка і сапсавана сувязь. Паміж гітлераўцамі і партызанамі завязаўся бой, які цягнуўся каля гадзіны... Усе аперацыі і дыверсіі партызан на чыгунцы цяжка пералічыць. Вялікі ўрон ворагу нанесла дыверсійная група, затым атрад Р. Такуева. Найбольш бліскучай і складанай партызанскай аперацыяй у 1942 г. быў узрыў чыгуначнага маста на р. Пціч, у выніку якога рух па чыгунцы ў час напружаных баёў у Сталінградзе спыніўся на 18 сутак. 7 партызан загінула, 12 было паранена, вораг панёс значна большыя страты. Многія ўдзельнікі аперацыі былі адзначаны ўрадавымі ўзнагародамі.

У 1942 г. на бок партызан пачалі пераходзіць славацкія салдаты і афіцэры, якіх гітлераўскае камандаванне накіравала для аховы чыгункі на Палессі. Яны адчувалі даўнюю братнюю славянскую дружбу з беларускім народам, спачувалі насельніцтву, часта не перашкаджалі партызанам выконваць баявыя заданні. У Жыткавічах, Старушках, Капцэвічах, Мулярaўцы, Пічычы, Капаткевічах, Хойніках размясціўся 101-ы полк. Штаб палка знаходзіўся ў Петрыкаве, начальнікам штаба яго быў Ян Налепка (Рэпкін). У чэрвені 1942 г. ён звязаўся з атрадам Міхайлоўскага. Першая група славакаў – 35 чалавек – перайшла да партызан у в. Камаровічы 15 верасня, затым пераход набыў масавы характар. Да лютага 1943 г. у партызанах было ўжо звыш 180 славакаў. У асноўным яны змагаліся ў атрадах Міхайлоўскага і Краўца. Была сфарміравана славацкая рота, якая ўвайшла ў склад Капаткевіцкай брыгады. Разам з народнымі мсціўцамі славакі грамілі варожыя гарнізоны ў Залессі, Навасёлках, Галоўчыцах, Чалопчавічах, Праходах, Філатаўцы і іншых вёсках, узарвалі чыгуначны мост на р. Бобрык, нападалі на абозы каля Мышанкі і Міхедавіч, пускалі пад адхоны цягнікі на ўчастку Пціч – Жыткавічы. Каб спыніць пераход славакаў да партызан, нямецкае камандаванне перакінула 101-ы полк на чыгунку Ельск – Корасцень.

15 сакавіка 1943 г. было створана Палескае партызанскае злучанне, якое аб'ядноала 21 атрад, што дыслацыраваліся ў Акцябрскім і Капаткевіцкім раёнах. Узначаліў падпольны абком партыі, створаны ў лютым 1943 г., і партызанскае злучэнне Ф. М. Языковіч. Абком і штаб злучэння размяшчаліся ў в. Камаровічы.

Стварэнне ў 1943 г. чатырох партызанскіх брыгад – 130-й Петрыкаўскай, 120-й і 125-й Капаткевіцкіх і 150-й брыгады імя Ф. М. Языковіча – сведчыць аб тым, што партызанскі рух у раёне насіў масавы характар. Для кіраўніцтва партызанскай і масава-палітычнай работай у красавіку 1943 г. створаны Петрыкаўскі і Капаткевіцкі падпольныя райкомы партыі. Петрыкаўскі райком узначаліў І. Скалабан, Капаткевіцкі – А. Міхайлоўскі. Крыху раней пад кіраўніцтвам сакратара ЦК ЛКСМБ К. Мазурава былі створаны падпольныя райкомы камсамола. Капаткевіцкі падпольны райком ЛКСМБ, які прыступіў да работы 8 кастрычніка 1942 г., знаходзіўся ў 125-й брыгадзе. Узначаліў райком Франц Плавінскі. Петрыкаўскі падпольны райком ЛКСМБ прыступіў да работы 1 студзеня 1943 г.

Камандаванне 125-й Капаткевіцкай партызанскай брыгады

У пачатку вясны 1943 г. у в. Старына сакратар ЦК КП(б)Б М. Аўхімовіч правёў нараду з работнікамі падпольнага друку. Пачалі выдавацца падпольныя раённыя газеты — Петрыкаўская «Сталінская праўда» (рэдактар А. Курапаценка) і Капаткевіцкая «Бальшавік» (рэдактар Т. Ганусевіч). У раёне друкавалася таксама падпольная абласная газета «Бальшавік Палесся».

Партызаны часта выратоўвалі мірнае насельніцтва. 7 сакавіка 1943 г. на дарозе Грабаў — Вятчын разведкай з атрада Балотнікава было вызвалена мірнае насельніцтва, якое акупанты гналі для вывазу ў Германію. 5 немцаў было забіта, людзі ўцяклі ў лес. Партызаны брыгады А. Жыгара ў пачатку сакавіка 1943 г. не дапусцілі знішчэння вёсак Міхедавічы і Бобрык. 26—27 мая атрад Балотнікава яшчэ раз адстаяў Міхедавічы ад знішчэння карным атрадам, які налічваў 300 салдат і афіцэраў. У час бою было знішчана 35 гітлераўцаў.

Новым этапам партызанскага руху стала рэйкавая вайна. Сіламі 125-й Капаткевіцкай брыгады ў адну ноч на 7 жніўня 1943 г. на ўчастку чыгункі Жыткавічы — Калінкавічы было перабіта 63 рэйкі, а з 3 па 7 жніўня на гэтым участку — 186 рэек. На ўчастку чыгункі Старушкі — Бабруйск (гэтая чыгунка не аднавілася) было разбурана 5860 м чыгуначнага палатна. Усяго брыгадай за жнівень 1943 г. было ўзарвана 734 рэйкі і пушчаны пад адхон цягнік. Пасля масіраваных удараў па чыгункі у немцаў не хапала ні матэрыялаў, ні рабочай сілы на яе аднаўленне. Рух на ўчастку Жыткавічы — Калінкавічы быў паралізаваны, а чыгунка Бабруйск — Старушкі да канца жніўня 1943 г. была поўнасцю выведзена са строю.

Другі этап рэйкавай вайны пад кодавай назвай «Канцэрт» пяцігуўся з 19 верасня да лістапада 1943 г. Толькі 130-й Петрыкаўскай брыгадай за кастрычнік 1943 г. было знішчана 44 немцы і 14 паліцэйскіх, пушчана пад адхон 20 эшалонаў, разбіта 109 вагонаў і 34 платформы, сапсавана 18 паравозаў, знішчана 10 танкаў, спалена 11 цыстэрн паліва, перабіта 144 рэйкі, парвана 4 км тэлеграфнай сувязі, спалена 23 масты.

Насельніцтва з акупіраваных вёсак

Камандаванне 150-й партызанскай брыгады імя Ф. М. Языковіча

Набліжаўся 1944 год. Чырвоная Армія падыходзіла да граніц Петрыкаўшчыны. У звароце Палескага абкома КП(б)Б з выпадку 25-годдзя стварэння БССР да партызан і ўсіх жыхароў вобласці, які быў надрукаваны ў газеце «Балыпавік Палесся» 1 студзеня 1944 г., гаварылася: «Паглядзіце на наша Палессе! Здаецца, няма жывога кутка на гэтай квітнеўшай пры Савецкай уладзе зямлі. У зону пустынь ператварылі фашысцкія душагубы... Акцябрскі, Капаткевіцкі, Петрыкаўскі раёны... Па ўсёй вобласці, з краю ў край рэхам разносяцца стогны і енкі абяздоленых немцамі людзей. Яшчэ стогне пад фашысцкай пятой наш абласны цэнтр — г. Мазыр. Яшчэ плачуць абяздоленыя гітлераўскімі душагубамі жанчыны і дзеці ў Петрыкаве, у Тураве і ў Жыткавічах. Яшчэ палыхае агонь пажараў... у Капаткевіцкім раёне... У імя поўнага вызвалення нашай зямлі, у імя нашага шчасця, светлай будучыні нашых дзяцей — мацней агонь па гітлераўскаму звяру!»

ішло ў лес з маёмасцю і жывёлай. Так паступілі жыхары Сотніч, Аголіцкай Рудні, Коржаўкі і іншых вёсак. Сяляне в. Палессе і Барычаў разбурылі тры масты, выкапалі равы і зрабілі завалы на дарогах. Тое ж было зроблена ў Міхедавічах, Бабунічах, Курыцічах.

У студзені 1944 г. 136-ы атрад А. Трухановіча (264 чалавекі) і 138-ы І. В. Дубіка (221 чалавек) злучыліся з часцямі Чырвонай Арміі. У красавіку 1944 г. загінуў І. Скалабан, 130-ю брыгаду ўзначаліў М. Волкаў.

Да сярэдзіны студзеня 1944 г. былі вызвалены першыя населеныя пункты Петрыкаўскага раёна па левым беразе р. Пціч — в. Кацуры, Беседкі, Баянаў, Багрымавічы і іншыя. Камандаванне Палескага злучэння паставіла перад партызанскімі брыгадамі і атрадамі задачу перакрыць шляхі адыходу ворага і ўсімі сіламі перашкаджаць яго адступленню.

Канцэнтрацыя варожых войск павялічвалася. Яны размяшчаліся не толькі ў населеных пунктах, але і ў лясах.

І. І. Маставы

Становішча партызан ускладнялася, весці баявыя аперацыі ў прыфрантавой зоне станавілася ўсё цяжэй. Вораг насядаў на партызанскую зону, прымяняючы авіяцыю, завязаліся жорсткія баі. Зімой карнікі пачалі блакаду 125-й Капаткевіцкай брыгады, яна вяла цяжкія баі да дня вызвалення. Партызаны актыўна вялі разведку варожай арміі. Прыбліжэнне фронту садзейнічала таму, што паліцэйскія гарнізоны пачалі разлагацца, шмат паліцэйскіх пераходзіла да партызан.

Да летняга наступлення Чырвонай Арміі ў чэрвені 1944 г. лінія абароны ворага праходзіла па правым беразе Пцічы, паварочвала на захад і ішла па левым беразе Прыпяці, а ў раёне Навасёлак Петрыкаўскага сельсавета і Петрыкава пераходзіла на правы бераг. Гітлераўскія войскі мелі добра падрыхтаваныя доты, у раёне Петрыкава і Дарашэвіч створаны ўмацаваныя апорныя пункты. Ім супрацьстаяла 61-я армія (генерал лейтэнант П. Бялоў) і частка сіл 28-й арміі (генерал-лейтэнант А. Лучынскі).

Значную дапамогу пры вызваленні Петрыкаўскага і Капаткевіцкага раёнаў аказвалі партызаны. З пачаткам летняга наступлення Чырвонай Арміі партызанскія атрады накіраваліся на знішчэнне чыгуначнага палатна на адрэзку дарогі Калінкавічы — Жыткавічы. Рэйкі ўзрывалі, адкручвалі гайкі і расцягвалі іх. Паспяховыя аперацыі былі праведзены пад Курыцічамі, каля ст. Пціч. Атрад Бабкова разграміў вялікую групу гітлераўцаў з Капцэвіцкага і Петрыкаўскага гарнізонаў. Атрад Мядзведзева напаў на варожы абоз па дарозе Грабаў — Сялюцічы і вызваліў ад угону ў Германію больш за 150 хлопцаў і дзяўчат. Атрад Арцюха рашуча дзейнічаў каля Муляраўкі і Смятаніч. Партызаны на заключным этапе сваёй гераічнай барацьбы з нямецка-фашысцкімі акупантамі ўнеслі значны ўклад у іх выгнанне з тэрыторыі раёна, у канчатковы разгром ворага.

У. А. Браім

З першых дзён вайны

Для арганізацыі барацьбы з акупантамі ў тыле ворага з першых дзён вайны пачалі стварацца падпольныя групы і партызанскія атрады. На акупіраванай тэрыторыі было пакінута 45 чалавек — членаў КП(б)Б і савецкіх работнікаў, спіс якіх быў зацверджаны на бюро Палескага абкома партыі. Зацверджаны таксама Петрыкаўскі падпольны РК КП(б)Б. У яго ўвайшлі першы сакратар райкома партыі Х. І. Варгаўцік, другі сакратар І. К. Талкачоў, рэдактар раённай газеты І. І. Альшэўскі, начальнік райаддзела міліцыі А. П. Жукаў і намеснік начальніка райаддзела Малчанаў. Для арганізацыі падпольнай работы ў тыле ворага і падрыхтоўкі матэрыяльнай базы партызанскіх атрадаў створана тройка, у склад якой увайшлі Варгаўцік, Жукаў і Малчанаў. Я быў прызначаны камандзірам партызанскага атрада, камісарам зацверджаны старшыня райвыканкома І. Г. Зобаў. Хутка ён захварэў і быў эвакуіраваны, а камісарам прызначаны С. І. Сакалоўскі. У жніўні 1941 г. І. І. Альшэўскі быў камандзіраваны ў раён Мазыра для вываду групы афіцэраў і салдат-акружэнцаў з мэтай злучэння з рэгулярнымі часцямі. Ён выбыў са складу падпольнага райкома партыі, членам райкома замест яго зацверджаны камісар партызанскага атрада С. І. Сакалоўскі. Партыйныя білеты камуністаў, якія заставаліся змагацца з ворагам на акупіраванай тэрыторыі, былі адабраны на захаванне ў партархіў ЦК КП(б)Б.

В. І. Гардзіенка

М. Ф. Бабкоў

Да ядра будучага партызанскага атрада далучаліся камсамольцы і беспартыйныя, работнікі савецкіх органаў і актывісты, супрацоўнікі НКУС і міліцыі. Хутка ў ім налічвалася каля 100 чалавек, потым улілася група чырвонаармейцаў, салдат і афіцэраў, якія выходзілі з акружэння. Да атрада далучыліся таксама група аператыўных работнікаў з раёнаў Заходняй Беларусі, а таксама група з Жыткавіцкага раёна пад камандаваннем Кавалеўскага. Партызанскі атрад дыслацыраваўся ва ўрочышчы Зялёны мох, ля леснічоўкі непадалёку ад в. Асавец і Снядзін. У загадзя падрыхтаваныя сховішчы былі завезены прадукты харчавання і вопратка, а таксама зброя. Наступала восень, народныя мсціўцы рыхтаваліся да сур'ёзнай барацьбы з ворагам.

Першыя баявыя аперацыі — разведка і засады на дарогах. Было выкрыта і ліквідавана некалькі здраднікаў. Партызаны рабілі налёты на варожыя гарнізоны ў Глінішчах, Снядзіне, Майсеевічах, Асаўцы. У канцы лета атрад перабраўся праз р. Прыпяць каля в. Ляскавічы і рушыў у напрамку Капцэвіч. Гэта нарабіла нямала перапалоху сярод гітлераўцаў. Сілы партызан былі значна перабольшаны, акупанты пакінулі Петрыкаў, Капцэвічы і Капаткевічы.

Нямецкія акупацыйныя ўлады першачарговай задачай ставілі ўзнаўленне камунікацый, сродкаў сувязі, руху параходаў на Прыпяці і Дняпры. Партызаны знішчылі ўсю маёмасць на Прыпяці ад Мазыра да Турава — паромы і катэры, лодкі і бакены. А ў Петрыкаве была разгромлена суднаверф. На берагах ракі рабілі засады, з якіх абстрэльвалі варожыя караблі і баржы. Усяго было знішчана 14 катэраў, разбурана 16 мастоў, парушана звыш 100 км тэлефоннай сувязі.

Найбольш значная аперацыя была праведзена на Прыпяці ў пачатку верасня 1941 г. У сямі кіламетрах ад Петрыкава партызаны зрабілі на беразе засаду. Раніцай паказаўся буксірны катэр з баржай, уся палуба яе была застаўлена бочкамі з палівам. З засады партызаны адкрылі агонь з усіх відаў зброі. Бочкі загарэліся і хутка ўся баржа была ахоплена полымем. Не ўратаваўся і буксірны катэр. Усяго загінула каля 40 ворагаў, знішчана вялікая колькасць ваеннай маёмасці і боепрыпасаў.

У зводцы Саўінфармбюро 17 лістапада 1941 г. паведамлялася: «Партызанскі атрад пад камандаваннем Г., які ўзнік яшчэ ў ліпені, працягвае весці пасяховую барацьбу з нямецкімі акупантамі... У час бою з карным атрадам ворага партызаны знішчылі 12 немцаў. У другім баі было забіта 16 і паранена 10 гітлераўцаў. Партызаны ўзарвалі і патапілі нямецкі параход з ваенным грузам...»

У склад партызанскага атрада ўваходзілі тры ўзводы. Першым узводам камандаваў Яворскі, былы старшыня Грабаўскага сельскага савета. Ён загінуў у баі з ворагамі ў канцы снежня 1941 г. Камандзірам другога ўзвода быў былы дырэктар Капцэвіцкага фанерна га завода «Звязда» А. Зубрыцкі, трэцім узводам камандаваў былы старшыня Петрыкаўскага гарсавета Я. Зарэцкі. Гаспадарчую групу ўзначальваў Я. Палтаран.

У сярэдзіне кастрычніка вораг сабраў значныя сілы, каля 600 гітлераўцаў і паліцаяў. У атрадзе на той час налічвалася 120 чалавек. Пасля цяжкага бою каля в. Турбінка ворагу ўдалося часткова разграміць атрад, захапіць харчовую базу і склад боепрыпасаў. У тым баі загінуў першы сакратар пад-

польнага райкома КП(б)Б Х. Варгаўцік.

Тыя, хто выйшаў з бою, сабраліся 20 кастрычніка на агульны партыйны сход. Для лепшага манеўравання і забеспячэння прадуктамі і боепрыпасамі было вырашана раздзяліць атрад на тры асобныя групы і дзейнічаць кожнай з іх самастойна. Камандзірам першай групы быў зацверджаны Яворскі, другой — А. Зубрыцкі, трэцяй — я. У нашай групе застаўся і камісар атрада С. Сакалоўскі. Яна накіравалася ў бок лініі фронту на тэрыторыі Пінскай і Чарнігаўскай абласцей, дзве астатнія засталіся змагацца з ворагам у Петрыкаўскім раёне.

Цяжкім быў шлях нашай групы на занятай ворагам роднай зямлі. Частымі былі сутычкі з ворагам, даводзілася весці пяроўныя баі, адступаць. Тры партызаны загінулі, было шмат параненых. Позняй восенню ў Дабранскім раёне Чарнігаўскай вобласці сустрэлі разведку ўкраінскага партызанскага атрада, далучыліся да яго і на працягу месяца дзейнічалі разам. Амаль штодня даводзілася адбіваць атакі карнікаў, і мы вымушаны былі перабрацца ў Лоеўскі раён. Там атрад зноў раздзяліўся, наша група перайшла ў лясы Парычскага, затым Хойніцкага раёнаў, дзе дзейнічала да лютага 1942 г. Праз некаторы час яна ўлілася ў атрад імя Суворава Палескага партызанскага злучэння, які 12 снежня 1943 г. злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі.

* * *

Арганізатары партызанскага руху і байцы, якія найбольш вызначыліся ў барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі з першых дзён акупацыі: Х. І. Варгаўцік, першы сакратар падпольнага РК КП(б)Б; І. К. Талкачоў, другі сакратар, С. І. Сакалоўскі, камісар атрада, А. І. Малчанаў, А. П. Жукаў, І. І. Альшэўскі — члены падпольнага РК КП(б)Б; Яворскі, А. Зарэцкі, А. К. Зубрыцкі — камандзіры ўзводаў, Я. М. Палтарап — начальнік гаспадарчай часткі, партызанскія разведчыкі Т. І. Арцюх, М. В. Корж, А. Піскун, Г. Шусцерман, партызаны А. С. Булаў, М. М. Галіцкі, А. М. Бычкоўскі, І. Т. Сугрэй, Д. Андрук, М. П. Ільіч, А. І. Барабаш, Бажок (загінуў у 1942 г.), Капанчук, А. Калакін (загінуў у Петрыкаве), Л. Жукавец — партызанка, прыйшла ў атрад разам з бацькам, які загінуў у адным з баёў, Афанасьеў, акружэнец, загінуў у баі ў Дабранскім раёне на Украіне.

В. І. Гардзіенка

З верай у перамогу

Міхайлоўскі Анатоль Цімафеевіч (н. у 1898 г.) напярададні вайны працаваў старшынёй Капаткевіцкага райвыканкома. Пасля акупацыі раёна — камандзір партызанскага атрада, сакратар Капаткевіцкага падпольнага райкома партыі. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны I і II ст., Чырвонага Сцяга.

У Капаткевіцкім раёне партызанскі атрад у колькасці каля пяцідзесяці чалавек быў створаны яшчэ да прыходу гітлераўцаў. 30 ліпеня атрад, якім камандаваў М. І. Гардзіенка, пайшоў на загадзя падрыхтаваную лясную базу. Не ва ўсіх была зброя, неабходныя рэчы для суровых умоў жыцця, але ўсе былі поўныя рашучасці змагацца з ворагам і разграміць яго. Збіралі зброю і боепрыпасы, сустракалі акупантаў з засад, грамілі валасныя ўправы і паліцэйскія ўчасткі, праводзілі масава-палі-

А. Ц. Міхайлоўскі

тычную работу сярод насельніцтва. Атрад пастаянна папаўнялічваўся з ліку патрыётаў — мясцовых жыхароў, чырвонаармейцаў-акружэнцаў.

21 жніўня 1941 г. у в. Навасёлкі партызаны адабралі ў ворага 125 галоў буйной рагатай жывёлы і пераправілі яе праз лінію фронту для Чырвонай Арміі. Праз нскалькі дзён яны ўзарвалі склад боепрыпасаў ворага, знішчылі аўтамашыну і кухню, у перастрэлцы было забіта больш 10 акупантаў. З кожным днём рос аўтарытэт партызан у насельніцтва. Партызанскі рух станавіўся ўсё больш масавым. Атрады раслі колькасна, мацнела іх матэрыяльная і баявая база. Упаўнаважаны ЦК КП(б)Б, сакратар Мінскага падпольнага абкома партыі Р. Н. Мачульскі ў канцы 1942 г. дакладваў у запісцы ў ЦК партыі: «Амаль поўнасцю пайшло ў партызаны насельніцтва вёсак Міхедавічы і Бобрыкі Петрыкаўскага раёна...»

16 студзеня 1942 г. народныя мсціўцы на чале з Героем Савецкага Саюза Ф. І. Паўлоўскім разграмілі варожы гарнізон у Капаткевічах. З гэтага дня я стаў камандзірам партызанскага атрада. Першае яго баявое хрышчэнне — — налёт на в. Пціч, дзе размяшчаўся гарнізон гітлераўцаў. Тады было забіта сем немцаў, у якасці трафеяў мы ўзялі кулямёт, 13 вінтовак і шмат боепрыпасаў. У далейшым здзейснілі некалькі ўдачных аперацый у Акцябрскім раёне, разгромілі паліцэйскія ўчасткі ў в. Міхедавічы, Савічы. Вялікую работу па арганізацыі партызанскай барацьбы, падполля на занятай ворагам тэрыторыі праводзілі С. І. Боеў, Ф. А. Плавінскі, І. І. Кацько, В. А. Перфільеў, Л. Л. Федаровіч.

У лютым 1943 г. на Палессе прыбыў сакратар Палескага абкома КП(б)Б і камандзір партызанскага злучэння Ф. М. Языковіч. Пад яго кіраўніцтвам на акупіраванай тэрыторыі пачалі стварацца падпольныя райкомы партыі. У красавіку 1943 г. быў створаны Капаткевіцкі падпольны райком КП(б)Б, я быў прызначаны яго сакратаром. Пачалася новая старонка барацьбы партызан. Мацнелі рады народных мсціўцаў, актывізаваліся іх баявыя дзеянні. У студзені 1943 г. была створана 125-я Капаткевіцкая брыгада, у ліпені — 130-я Петрыкаўская. У 125-й Капаткевіцкай брыгадзе 1 жніўня 1943 г. налічвалася сем партыйных арганізацый. Мужнымі байцамі зарэкамендавалі сябе многія патрыёты, сярод якіх асабліва вызначыліся У. І. Кулак, А. І. Цалко, В. У. Ключнік, Ф. І. Самбук і многія іншыя.

Не скарыліся ворагу

Волкаў Міхаіл Адамавіч (н. у 1905 г. у в. Сяліцічы) — член Петрыкаўскага падпольнага райкома КП(б)Б, камандзір партызанскага атрада, затым — 130-й Петрыкаўскай партызанскай брыгады. Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга, медалямі. Пасля вайны М. А. Волкаў выбраны старшынёй Петрыкаўскага райвыканкома, затым працаваў у саўгасе «Галубіцкі».
Памёр у 1974 г.

...У сярэдзіне жніўня 1941 г. мы пайшлі ў снядзінскія лясы. Сюды павінна было прыбыць кіраўніцтва Свяцілавіцкага райкома партыі і камандаванне ўтвараемага партызанскага атрада. Але ішоў час, ніхто не з'яўляўся. Настрой у людзей падаў, частка партызан накіравалася да лініі фронту, іншыя разышліся па дамах.

Наша невялікая група рухалася ў бок Бранска. Спадзяваліся сустрэць партызан і дзейнічаць разам. Ішлі з вялікай перасцярогай, рызыкуючы наткнуцца на гітлераўцаў. Так і здары-

М. А. Волкаў

лася ў лістападзе 1941 г. у адной невялікай вёсцы ў Арлоўскай вобласці. Уцякаць позна, схавацца няма куды. Прывезлі ў Гомель, у лагер ваеннапалонных, адтуль — у Бабруйск. Увесь час не пакідала думка аб уцёках. Такая магчымасць з'явілася толькі восенню 1942 г. Пасля доўгіх блуканняў па лясах я трапіў да партызан 125-га атрада, які дыслацыраваўся ў в. Заполле Капаткевіцкага раёна. Мяне накіравалі ў разведгрупу, якой камандаваў А. І. Трухановіч, затым я ўзначальваў дыверсійную групу. Першай буйной аперацыяй, у якой мне давялося ўдзельнічаць, быў узрыў чыгуначнага маста праз р. Бобрык паміж станцыямі Капцэвічы — Муляраўка, у выніку якога рух варожых цягнікоў быў спынены больш як на суткі. Шмат у чым нам дапамагалі мясцовыя жыхары — дзяліліся харчаваннем і вопраткай, перадавалі разведданыя. Надзейныя людзі былі амаль ва ўсіх вёсках раёна.

Калі ў ліпені 1943 г. была створана 130-я Петрыкаўская партызанская брыгада, камісарам якой прызначаны камандзір пашага атрада І. Н. Глушко, мяне зацвердзілі камандзірам 125-га атрада. Я быў таксама членам Петрыкаўскага падпольнага райкома КП(б)Б.

Атрад на працягу ўсяго часу існавання быў моцнай баяздольнай і арганізаванай баявой адзінкай. Не раз вызначыліся ў баях з ворагам пры правядзенні аперацый і дыверсій партызаны П. І. Арцюх, І. А. Мялешка, В. І. Чарнобылец, Р. І. Яновіч і многія іншыя. У лістападзе 1943 г. у нашым атрадзе на працягу трох дзён знаходзіўся сакратар абкома партыі М. І. Малінін. Ен гутарыў з байцамі, цікавіўся баявымі аперацыямі, умовамі жыцця і быту.

У пачатку 1944 г. гітлераўцы, рыхтуючыся да абароны, пачалі глыбокую блакаду партызанскай зоны на тэрыторыі Петрыкаўскага і Капаткевіцкага раёнаў. Мы адыходзілі ў напрамку Чорнага балота і востраваў Зыслаў Любанскага раёна. Карнікі насядалі, народныя мсціўцы мужна стрымлівалі націск добра ўзброенага, падрыхтаванага да наступлення ворага. У красавіку гітлераўцы буйнымі сіламі пры падтрымцы танкаў і артылерыі пачалі штурм нашых умацаванняў на астравах Чорнага балота. Сілы былі няроўнымі, баі ішлі вельмі цяжкія. З вялікімі стратамі партызанам удалося вырвацца з вогненнага кольца, бесперапынныя баі і сутычкі з ворагам не спыняліся да самага дня злучэння з часцямі Чырвонай Арміі. У час прарыву блакады без весткі прапаў І. В. Скалабан, які перад гэтым быў пераведзены ў штаб Палескага партызанскага злучэння, я быў прызначаны камандзірам 130-й брыгады.

Адгрымела вайна на тэрыторыі Петрыкаўскага раёна, усё далей на Захад пакаціўся яе вогненны вал. Каля ста былых партызан было пакінута ў тыле для ўзнаўлення разбуранай гаспадаркі. Мяне прызначылі старшынёй Петрыкаўскага райвыканкома, і работы, што дзённых, часта амаль невыканальных клопатаў было столькі, што тут, у тыле, пасля вызвалення было нікольк не лягчэй, чым у партызанах. Трэба было жыць, працаваць, дапамагаць каваць Перамогу...

Падпольныя райкомы КП(б)Б і ЛКСМБ, партызанскія брыгады і атрады, якія былі створаны і дзейнічалі на тэрыторыі раёна ў гады Вялікай Айчыннай вайны

ПЕТРЫКАЎСКІ ПАДПОЛЬНЫ РАЙКОМ КП(б)Б

18.8.1941 г. — 21.10.1941 г., 4.1943 — 6.7.1944 г.

Пасля акупацыі ворагам Петрыкаўскага раёна (18 жніўня 1941 г.) райком КП(б)Б застаўся ў тыле ворага ў складзе: першы сакратар Х. І. Варгаўцік, другі сакратар І. К. Талкачоў, а таксама члены райкома А. П. Жукаў і І. І. Альшэўскі. Разам з райкомам застаўся партызанскі атрад пад камандаваннем В. І. Гардзіенкі. У кастрычніку 1941 г. пачаліся цяжкія баі з карнымі часцямі акупантаў. 19 кастрычніка ў в. Турбінка загінуў першы сакратар райкома КП(б)Б Х. І. Варгаўцік.

На загаду партыйнага сходу партыйная арганізацыя атрада 21 кастрычніка і частка асабовага складу перайшла на нелегальнае становішча, астатнім было дазволена ісці праз лінію фронту.

Падпольны райком зноў быў утвораны Палескім абкомам партыі ў красавіку 1943 г. 4 жніўня 1943 г. падпольны абком павялічыў склад райкома да 5 чалавек. Сакратаром райкома быў зацверджаны І. В. Скалабан.

Райком базіраваўся ў партызанскай брыгадзе № 130 (камбрыг І. В. Скалабан, з сакавіка 1944 г. М. А. Волкаў; камісар І. Н. Глушко).

Склад падпольнага райкома КП(б)Б

Сакратары: Варгаўцік Х. І. (18.8—21.10.1941 г.), Талкачоў І. К. (18.8—21.10.1941 г.), Скалабан І. В. (4.1943—4.1944 г.);

члены райкома: Жукаў А. П. (18.8—21.10.1941 г.), Альшэўскі І. І. (18.8—21.10.1941 г.), Глушко І. Н. (4.8.1943—6.7.1944 г.), Курбатоўскі І. М. (4.8.1943—6.7.1944 г.), Волкаў М. А. (4.8.1943—6.7.1944 г.), Шабалтас А. І. (4.8.1943—6.7.1944 г.).

Друкаваны орган падпольнага райкома КП(б)Б — газета «Сталінская праўда». Рэдактар — Курапаценка А. К.

КАПАТКЕВІЦКІ ПАДПОЛЬНЫ РАЙКОМ КП(б)Б

(4.1943 — 29.6.1944 г.)

Утвораны Палескім падпольным абкомам КП(б)Б у красавіку 1943 г. Сакратаром райкома партыі зацверджаны А. Ц. Міхайлоўскі. Базіраваўся ў партызанскай брыгадзе № 125.

Склад падпольнага райкома КП(б)Б

Сакратар — Міхайлоўскі А. Ц. (4.1943—29.6.1944 г.);

члены райкома: Жыгар А. А. (4.1943—3.1944 г.), Кудравец Ф. Д. (4.1943—29.6.1944 г.), Горбач С. Р. (4.8.1943—29.6.1944 г.), Цалко А. І. (4.8.1943—2.1944 г.), Цагельнік А. Р. (19.6—29.6.1944 г.), Тарасевіч Р. Л. (19.6—29.6.1944 г.).

Друкаваны орган падпольнага райкома КП(б)Б — газета «Бальшавік». Рэдактары: Каплан Г. Л., Ганусевіч І. Р.

Падпольныя партыйныя органы Кампартыі Беларусі, 1975 г.

ПЕТРЫКАЎСКІ ПАДПОЛЬНЫ РАЙКОМ ЛКСМБ

(1.1.1943—6.7.1944 г.)

У кастрычніку 1942 г. сакратар ЦК ЛКСМБ К. Т. Мазураў накіраваў у Петрыкаўскі раён упаўнаважаным ЦК ЛКСМБ П. Г. Скачкова і яго памочнікам А. П. Кебеца. У канцы 1942 г. імі быў створаны падпольны райком камсамола, які пачаў працаваць 1 студзеня 1943 г. Яго асноўная база знаходзілася ў 130-й партызанскай брыгадзе ў Петрыкаўскім раёне.

Склад падпольнага райкома ЛКСМБ

Сакратары: Скачкоў П. Г. (1.1—30.11.1943 г.), Ключнік В. У. (30.11.1943—6.7.1944 г.), Кебец А. П. (па прапагандзе) (1.1—10.5.1943 г.);

члены райкома: Кобец А. П. (10.5.1943—5.2.1944 г.), Ключнік В. У. (1.1 — 30.11.1943 г.), Данілаў К. В. (1.1.1943—6.7.1944 г.).

КАПАТКЕВІЦКІ ПАДПОЛЬНЫ РАЙКОМ ЛКСМБ

(8.10.1942—29.6.1944 г.)

Да стварэння падпольнага райкома работу па арганізацыі камсамольска-маладзёжнага падполля ў раёне праводзілі Ф. Д. Кудравец, С. І. Боеў, Ф. А. Плавінскі, камсамольцы В. А. Парфільеў, І. І. Каліцька, Л. Л. Федаровіч і інш.

Падпольны райком пачаў працаваць 8 кастрычніка 1942 г. Яго асноўная база знаходзілася ў 125-й партызанскай брыгадзе ў Капаткевіцкім раёне.

Склад падпольнага райкома ЛКСМБ

Сакратары: Плавінскі Ф. А. (8.10.1942—29.6.1944 г.), Боеў С. І. (па прапагандзе) (8.10.1942—29.6.1944 г.);

члены райкома: Каліцька І. І. (8.10.1942—29.6.1944 г.), Кудравец Ф. Д. (8.10.1942—14.9.1943 г.), Парфільеў В. А. (14.9.1943—23.4.1944 г.), Федаровіч Л. Л. (14.9.1943—29.6.1944 г.).

Падпольныя камсамольскія органы Беларусі, 1976 г.

* * *

У вёсцы Камаровічы зімой і ў пачатку вясны 1943 г. размяшчаліся Палескі падпольны абком КП(б)Б і штаб партызанскага злучэння Палескай вобласці.

Падпольны абком (створаны 9.2.1943 г.) узначальваў першы сакратар Ф. М. Языковіч. Партызанскае злучэнне, якім камандаваў Ф. М. Языковіч, створана 15.3.1943 г. Яго аснову склалі партызанскія атрады, што дзейнічалі на поўначы Палескай вобласці.

У 1983 г. на месцы дыслакацыі Палескага падпольнага абкома КП(б)Б і штаба партызанскага злучэння Палескай вобласці ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

У падмурак перамогі

У в. Камень Асавецкага сельсавета, які да 1962 г. уваходзіў у склад Петрыкаўскага раёна, пахаваны першы сакратар райкома КП(б)Б Хаім Ізраілевіч Варгаўчык. Ён загінуў у няроўным баі з фашысцкімі акупантамі 21 кастрычніка 1941 г.

Х. І. Варгаўчык нарадзіўся ў 1902 г., у 16 гадоў пачаў сваю працоўную біяграфію. Кадры ў тыя неспакойныя гады раслі хутка, гэтак жа, як хутка і бясследна знікалі, і Хаім Ізраілевіч з 1932 г. займаў адказныя пасады на савецкай рабоце ў Мазырскім раёне, а ў сакавіку 1940 г. прызначаны першым сакратаром Петрыкаўскага райкома партыі. Грымнула вайна, Х. І. Варгаўчык застаўся ў раёне для арганізацыі партызанскай барацьбы з ворагам.

Х. І. Варгаўчык

Атрад, створаны ім, базіраваўся ў непраходных лясах каля в. Турбінка, на мяжы з Мазырскім раёнам. У атрадзе, якім камандаваў В. І. Гардзіенка, налічвалася каля 100 чалавек, гэта была сур'ёзная сіла. Ужо ў жніўні партызаны пачалі ваенныя дзеянні, знішчалі асобныя групы ворага, разганялі паліцэйскія ўправы, разбуралі масты, рабілі засады і дыверсіі, парушалі тэлефонную сувязь. На Прыпяці быў знішчаны параход са зброяй і палівам.

У верасні — кастрычніку 1941 г. нямецкія акупанты арганізавалі першую карную экспедыцыю супраць партызан, якія ўсё больш даваліся ў знакі за-

хопнікам. Пачаліся цяжкія, кровапралітныя баі дрэнна ўзброеных партызан з моцным, загартаваным праціўнікам. Частка іх пайшла праз лінію фронту на злучэнне з Чырвонай Арміяй. Тыя, што засталіся, стрымлівалі адну за другой атакі ворага каля в. Турбінка. 21 кастрычніка пасля мінамётнай падрыхтоўкі немцы зноў пайшлі на пазіцыі партызан. Варожая куля абарвала жыццё партызанскага важака, мужнага і адважнага чалавека Х. І. Варгаўціка.

Атрад вырваўся з акружэння, пекалькі дзён, адступаючы ўглыб лясоў, адбіваў напады ворагаў, пакуль не далучыўся да партызан Чарнігаўскай вобласці. А ў маі 1943 г. у гэтых месцах быў створаны новы партызанскі атрад 130-й Петрыкаўскай брыгады, які вёў баявыя дзеянні да апошняга дня акупацыі.

М. Л. Капач

125-я Капаткевіцкая брыгада

Створана ў студзені 1943 г. у адпаведнасці з загадам па партызанскаму злучэнню Мінскай і Палескай абласцей на базе асобных атрадаў Капаткевіцкага, І. Н. Глушко (Балотнікава), М. Ф. Бабкова, Г. І. Краўца, А. Г. Волкава (пазней 39-ы) і 2-га Капаткевіцкага. Да 15 сакавіка 1943 г. брыгада ўваходзіла ў састаў партызанскага злучэння Мінскай і Палескай абласцей, пасля яго рэарганізацыі — у састаў злучэння Палескай вобласці. У сакавіку 1943 г. атрад Р. І. Краўца выдзелены для стварэння 210-й брыгады; у чэрвені 1943 г. Капаткевіцкі атрад раздзелены на атрады Ф. Д. Кудраўца (пазней 17-ы) і В. А. Вялігіна (27-ы ім. Ленінскага камсамола); 2 і Капаткевіцкі атрад дзейнічаў у саставе брыгады да 5 чэрвеня 1943 г., затым выдзелены ў самастойны і вызначаны штабным. 27 ліпеня 1943 г. атрады Балотнікава і М. Ф. Бабкова перадыслацыраваны ў Петрыкаўскі раён для арганізацыі 130-й Петрыкаўскай брыгады. У маі — верасні 1943 г. у брыгадзе арганізаваны новыя атрады: А. С. Вырвіча (45-ы ім. І. І. Маставога), М. Х. Семка (пазней 55-ы), Р. Л. Такуева (78-ы), А. Д. Сарочыка; 7 снежня 1943 г. у яе састаў уключаны асобны 25-ы атрад. Да верасня 1943 г. атрады брыгады называліся па прозвішчах сваіх камандзіраў, затым ім прысвоены нумарныя абазначэнні. 4 снежня 1943 г. у адпаведнасці з загадам штаба партызанскага злучэння Палескай вобласці на базе атрадаў 17-га, 27-га ім. Ленінскага камсамола і 39-га арганізавана 150-я брыгада ім. Ф. М. Языковіча. Камандзірам 78-га атрада Р. А. Такуеву і дыверсійнай групы гэтага атрада Ф. А. Малышаву прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Брыгада дзейнічала ў Капаткевіцкім і Петрыкаўскім раёнах. Злучылася з часцямі Чырвонай Арміі 29 чэрвеня 1944 г. агульнай колькасцю 372 партызаны.

Камандзіры брыгады: Жыгар А. А. (студзень 1843 — сакавік 1944 г.), Куранаў М. Д. (сакавік — чэрвень 1944 г.).

Камісары: Скалабан І. В. (студзень — ліпень 1943 г.), Кудравец Ф. Д. (ліпень 1943 — чэрвень 1944 г.).

Начальнікі штаба: Карнейчык А. П. (студзень — лістапад 1943 г.), Вялігін В. А. (лістапад — снежань 1943 г.), Асокін А. А. (снежань 1943 — люты 1944 г.), Юрасаў І. П. (люты — чэрвень 1944 г.).

Капаткевіцкі атрад

Утвораны 17 жніўня 1941 г. у Церабаўскім сельсавеце Капаткевіцкага раёна з байцоў знішчальнага батальёна. Дзейнічаў да 23 кастрычніка 1941 г., затым раздзяліўся на групы. У студзені 1942 г. па ўказанні Мінскага падпольнага абкома КП(б)Б быў адноўлены на базе груп А. Ц. Міхайлоўскага, Я. Г. Кліменценкі, А. С. Вырвіча, А. А. Жыгара, Стральцова — І. П. Юрасава. Са студзеня па красавік 1942 г. уваходзіў у састаў «Гарнізона Ф. І. Паўлоўскага», затым дзейнічаў самастойна. 7 чэрвеня 1943 г. на яго аснове сфарміраваны атрады Ф. Д. Кудраўца і В. А. Вялігіна.

Камандзіры атрада: Гардзіенка М. І. (жнівень 1941 — кастрычнік 1941 г.), Міхайлоўскі А. Ц. (студзень 1942 г.), Жыгар А. А. (люты 1942 — студзень 1943 г.), Кудравец Ф. Д. (студзень — чэрвень 1943 г.).

Камісары: Жыгар А. А. (жнівень — кастрычнік 1941 г.), Кудравец Ф. Д. (кастрычнік 1942 — студзень 1943 г.), Горбач С. Р. (студзень — красавік 1943 г.), Курбатоўскі І. М. (красавік — чэрвень 1943 г.).

Начальнікі штаба: Карнейчык А. П. (студзень 1942 — студзень 1943 г.), Маставы І. І. (студзень — чэрвень 1943 г.).

хопнікам. Пачаліся цяжкія, крывапралітныя баі дрэнна ўзброеных партызан з моцным, загартаваным праціўнікам. Частка іх пайшла праз лінію фронту на злучэнне з Чырвонай Арміяй. Тыя, што засталіся, стрымлівалі адну за другой атакі ворага каля в. Турбінка. 21 кастрычніка пасля мінамётнай падрыхтоўкі немцы зноў пайшлі на пазіцыі партызан. Варожая куля абарвала жыццё партызанскага важака, мужнага і адважнага чалавека Х. І. Варгаўціка.

Атрад вырваўся з акружэння, некалькі дзён, адступаючы ўглыб лясоў, адбіваў напады ворагаў, пакуль не далучыўся да партызан Чарнігаўскай вобласці. А ў маі 1943 г. у гэтых месцах быў створаны новы партызанскі атрад 130-й Петрыкаўскай брыгады, які вёў баявыя дзеянні да апошняга дня акупацыі.

М. А. Капач

125-я Капаткевіцкая брыгада

Створана ў студзені 1943 г. у адпаведнасці з загадам па партызанскаму злучэнню Мінскай і Палескай абласцей на базе асобных атрадаў Капаткевіцкага, І. Н. Глушко (Балотнікава), М. Ф. Бабкова, Г. І. Краўца, А. Г. Волкава (пазней 39-ы) і 2-га Капаткевіцкага. Да 15 сакавіка 1943 г. брыгада ўваходзіла ў састаў партызанскага злучэння Мінскай і Палескай абласцей, пасля яго рэарганізацыі — у састаў злучэння Палескай вобласці. У сакавіку 1943 г. атрад Р. І. Краўца выдзелены для стварэння 210-й брыгады; у чэрвені 1943 г. Капаткевіцкі атрад раздзелены на атрады Ф. Д. Кудраўца (пазней 17-ы) і В. А. Вялігіна (27-ы ім. Ленінскага камсамола); 2-і Капаткевіцкі атрад дзейнічаў у саставе брыгады да 5 чэрвеня 1943 г., затым выдзелены ў самастойны і вызначаны штабным. 27 ліпеня 1943 г. атрады Балотнікава і М. Ф. Бабкова перадыслацыраваны ў Петрыкаўскі раён для арганізацыі 130-й Петрыкаўскай брыгады. У маі — верасні 1943 г. у брыгадзе арганізаваны новыя атрады: А. С. Вырвіча (45-ы ім. І. І. Маставога), М. Х. Семка (пазней 55-ы), Р. А. Такуева (78-ы), А. Д. Сарочыка; 7 снежня 1943 г. у яе састаў уключаны асобны 25-ы атрад. Да верасня 1943 г. атрады брыгады называліся па прозвішчах сваіх камандзіраў, затым ім прысвоены нумарныя абазначэнні. 4 снежня 1943 г. у адпаведнасці з загадам штаба партызанскага злучэння Палескай вобласці на базе атрадаў 17-га, 27-га ім. Ленінскага камсамола і 39-га арганізавана 150-я брыгада ім. Ф. М. Языковіча. Камандзірам 78-га атрада Р. А. Такуеву і дыверсійнай групы гэтага атрада Ф. А. Малышаву прысвоена званне Герояў Савецкага Саюза.

Брыгада дзейнічала ў Капаткевіцкім і Петрыкаўскім раёнах. Злучылася з часцямі Чырвонай Арміі 29 чэрвеня 1944 г. агульнай колькасцю 372 партызаны.

Камандзіры брыгады: Жыгар А. А. (студзень 1843 — сакавік 1944 г.), Куранаў М. Д. (сакавік — чэрвень 1944 г.).

Камісары: Скалабан І. В. (студзень — ліпень 1943 г.), Кудравец Ф. Д. (ліпень 1943 — чэрвень 1944 г.).

Начальнікі штаба: Карнейчык А. П. (студзень — лістапад 1943 г.), Вялігін В. А. (лістапад — снежань 1943 г.), Асокін А. А. (снежань 1943 — люты 1944 г.), Юрасаў І. П. (люты — чэрвень 1944 г.).

Капаткевіцкі атрад

Утвораны 17 жніўня 1941 г. у Церабаўскім сельсавеце Капаткевіцкага раёна з байцоў знішчальнага батальёна. Дзейнічаў да 23 кастрычніка 1941 г., затым раздзяліўся на групы. У студзені 1942 г. па ўказанні Мінскага падпольнага абкома КП(б)Б быў адноўлены на базе груп А. Ц. Міхайлоўскага, Я. Г. Клімянцянкі, А. С. Вырвіча, А. А. Жыгара, Стральцова — І. П. Юрасава. Са студзеня па красавік 1942 г. уваходзіў у састаў «Гарнізона Ф. І. Паўлоўскага», затым дзейнічаў самастойна. 7 чэрвеня 1943 г. на яго аснове сфарміраваны атрады Ф. Д. Кудраўца і В. А. Вялігіна.

Камандзіры атрада: Гардзіенка М. І. (жнівень 1941 — кастрычнік 1941 г.), Міхайлоўскі А. Ц. (студзень 1942 г.), Жыгар А. А. (люты 1942 — студзень 1943 г.), Кудравец Ф. Д. (студзень — чэрвень 1943 г.).

Камісары: Жыгар А. А. (жнівень — кастрычнік 1941 г.), Кудравец Ф. Д. (кастрычнік 1942 — студзень 1943 г.), Горбач С. Р. (студзень — красавік 1943 г.), Курбатоўскі І. М. (красавік — чэрвень 1943 г.).

Начальнікі штаба: Карнейчык А. П. (студзень 1942 — студзень 1943 г.), Маставы І. І. (студзень — чэрвень 1943 г.).

У. І. Кулак

І. Н. Глушко

В. А. Вялігін

А. А. Жытар

45-ы атрад імя І. І. Маставога

Сфарміраваны 1 мая 1943 г. на базе ініцыятыўнай групы А. С. Вырвіча, выдзеленай Капаткевіцкім атрадам у сакавіку 1943 г. 12 сакавіка 1944 г. названы імем камандзіра атрада І. І. Маставога, які загінуў 11 сакавіка 1944 г. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічвалася 117 партызан.

Камандзіры атрада: Вырвіч А. С. (май — снежань 1943 г.), Маставы І. І. (снежань 1943 — сакавік 1944 г.), Алексіевіч Т. А. (сакавік — чэрвень 1944 г.), Жыльскі М. Д. (чэрвень 1944 г.).

Камісары: Аўсіевіч В. Д. (май 1943 г.), Цалка А. І. (май 1943 — люты 1944 г.), Ходзька Я. А. (сакавік — чэрвень 1944 г.).

Начальнік штаба — Алексіевіч І. І. (жнівень 1943 — чэрвень 1944 г.).

78-ы дыверсійны атрад

Арганізаваны ў жніўні 1943 г. на падставе рашэння Палескага падпольнага абкома КП(б)Б з партызан, выдзеленых 125-й Капаткевіцкай і 225-й партызанскімі брыгадамі. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічвалася 135 партызан.

Камандзіры атрада: Герой Савецкага Саюза Такуеў Р. А. (жнівень 1943 — сакавік 1944 г.), Петухоў У. А. (сакавік — чэрвень 1944 г.).

Камісар — Цагельнік А. Ф. (жнівень 1943 — чэрвень 1944 г.).

Начальнікі штаба: Петухоў У. А. (жнівень 1943 — сакавік 1944 г.), Якаўлеў М. Ф. (сакавік 1944 — чэрвень 1944 г.).

55-ы атрад

Утвораны ў верасні 1943 г. на базе ініцыятыўнай групы М. Х. Семка — С. К. Дашкевіча, выдзеленай брыгадай у жніўні 1943 г. і з жыхароў вв. Іванкавічы, 1-я Слабодка, Гарадзішча, Церабаў Капаткевіцкага раёна. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі 22 лютага 1944 г. налічвалася 55 партызан.

Камандзір атрада — Семка М. Х. (верасень 1943 — люты 1944 г.).

Камісары: Дашкевіч С. К. (верасень — снежань 1943 г.), Герасіменка І. К. (снежань 1943 — люты 1944 г.).

Начальнік штаба — Гайчук Ц. М. (кастрычнік 1943 — люты 1944 г.).

25-ы атрад

Сфарміраваны ў верасні 1943 г. па распараджэнню Капаткевіцкага падпольнага райкома КП(б)Б на базе ініцыятыўнай групы, выдзеленай брыгадай. Да 7 снежня 1943 г. атрад дзейнічаў самастойна.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічвалася 84 партызаны.

Камандзіры атрада: Куранаў М. Д. (снежань 1943 — сакавік 1944 г.), Лук'янчыкаў Д. Е. (сакавік — чэрвень 1944 г.).

Камісары: Зелянко Б. К. (верасень 1943 — сакавік 1944 г.), Рыжанкоў П. В. (сакавік — чэрвень 1944 г.).

Начальнікі штаба: Гусараў А. Я. (верасень 1943 — студзень 1944 г.), Марцінюўскі Ф. Р. (студзень — чэрвень 1944 г.).

Атрад А. Д. Сарочыка

Арганізаваны ў кастрычніку 1943 г., у сакавіку 1944 г. расфарміраваны, яго асабовы састаў размеркаваны па іншых атрадах.

Камандзір атрада — Сарочык А. Д. (кастрычнік 1943 — сакавік 1944 г.).

Камісары: Пераходскі Т. Я. (кастрычнік — снежань 1943 г.), Тарасевіч Р. Л. (снежань 1943 — сакавік 1944 г.).

Начальнікі штаба: Алексіевіч Т. А. (кастрычнік 1943 — сакавік 1944 г.), Каліцька П. З. (сакавік 1944 г.).

Баявыя аперацыі партызаны праводзілі на чыгуначным участку Лунінец — Гомель, на шашэйных і грунтавых дарогах Мазыр — Петрыкаў, Капаткевічы — Пціч, Капаткевічы — Акцябрскі. У жніўні 1943 г. падарвалі больш за 1,7 тыс. рэек, у ноч на 21.6.1944 г. на ўчастку Старушкі — Бабруйск больш за 270 рэек. У сакавіку і чэрвені 1943 г. і першай палове 1944 г. правялі баі супраць карнікаў, абаранялі мясцовае насельніцтва ад зняволення і вывазу на катаржныя работы ў Германію.

130-я Петрыкаўская брыгада

Створана 27 ліпеня 1943 г. па загаду штаба партызанскага злучэння Палескай вобласці на базе атрадаў І. Н. Глушко (Балотнікава, пазней 125-ы), М. Ф. Бабкова (пазней 135-ы), выдзеленых 125-й Капаткевіцкай брыгадай, і атрада Р. І. Краўца (пазней 132-і), які дзейнічаў да ліпеня 1943 г. у саставе 210-й Капаткевіцкай брыгады.

Злучылася з часцямі Чырвонай Арміі: 136-ы і 138-ы атрады — у студзені 1944 г., 132, 125, 135 і 133-і — 6 ліпеня 1944 г. Агульная колькасць партызан — 1215.

Камандзіры брыгад: Скалабан І. В. (ліпень 1943 — сакавік 1944 г.), Волкаў М. А. (сакавік 1944 — ліпень 1944 г.).

Камісар — Глушко І. Н.

Начальнік штаба — Кулак У. І. (ліпень 1943 — ліпень 1944 г.).

132-і атрад

Арганізаваны ў верасні 1941 г. у в. Залужжа Старадарожскага раёна. Да студзеня 1943 г. дзейнічаў самастойна, затым перадыслацыраваўся ў Петрыкаўскі і Капаткевіцкі раёны, дзе ў студзені 1943 г. уключаны ў склад 125-й Капаткевіцкай брыгады. У сакавіку 1943 г. выдзелены для арганізацыі 210-й брыгады.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваў 192 партызаны.

Камандзіры атрада: Кравец Р. І. (жнівень 1942 — сакавік 1944 г.), Астапчук П. М. (сакавік — ліпень 1944 г.).

М. Д. Куранаў

Ф. Д. Кудравец

І. В. Дубік

М. І. Гардзіенка

Камісары: Ульяшоў Ц. Ц. (верасень 1941 — май 1942 г.), Тарасаў А. А. (май — лістапад 1942 г.), Рэва Рытар Якаўлевіч (лістапад 1942 — сакавік 1943 г.), Шыманец К. К. (сакавік — май 1943 г.), Макейчык А. М. (май — ліпень 1943 г.), Курбатоўскі І. М. (ліпень 1943 — чэрвень 1944 г.), Лапо М. І. (чэрвень — ліпень 1944 г.).

Начальнікі штаба: Ульяшоў Ц. Ц. (май — кастрычнік 1942 г.), Астапчук П. М. (кастрычнік 1942 — сакавік 1944), Старцаў П. Ф. (сакавік — ліпень 1944 г.).

125-ы атрад

Утвораны ў жніўні 1942 г. на базе ініцыятыўнай групы І. Н. Глушко (Балотніказа), выдзеленай у ліпені 1942 г. Капаткевіцкім атрадам. Да студзеня 1943 г. дзейнічаў самастойна, затым — у саставе 125-й Капаткевіцкай брыгады.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічвалася 160 партызан.

Камандзіры атрада: Глушко І. Н. (жнівень 1942 — ліпень 1943 г.), Волкаў М. А. (ліпень 1943 — сакавік 1944 г.), Мядзведзеў Ф. Е. (сакавік — ліпень 1944 г.).

Камісары: Курбатоўскі І. М. (кастрычнік 1942 — красавік 1943 г.), Волкаў М. А. (красавік — ліпень 1943 г.), Мядзведзеў Ф. Е. (ліпень 1943 — сакавік 1944 г.), Ільіч М. П. (сакавік — ліпень 1944 г.).

Начальнікі штаба: Багравец М. П. (жнівень 1942 г.), Кулак У. І. (верасень 1942 — ліпень 1943 г.), Мялешка І. А. (ліпень 1943 — ліпень 1944 г.).

135-ы атрад

Створаны ў кастрычніку 1942 г. на базе ініцыятыўнай групы М. Ф. Бабкова — І. В. Дубіка, выдзеленай у верасні атрадам М. П. Бумажкова 225-й партызанскай брыгады. Да студзеня 1943 г. дзейнічаў самастойна, затым — у саставе 125-й Капаткевіцкай брыгады.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічвалася 260 партызан.

Камандзіры атрада: Бабкоў М. Ф. (кастрычнік 1942 — лістапад 1943 г.), Глебаў М. Г. (лістапад 1943 — ліпень 1944 г.).

Камісары: Дубік І. В. (кастрычнік 1942 — жнівень 1943 г.), Мутерман М. Н. (жнівень 1943 — сакавік 1944 г.), Курапаценка А. К. (сакавік — ліпень 1944 г.).

Начальнікі штаба: Мутерман М. Н. (кастрычнік 1942 — студзень 1943 г.), Кабановіч А. П. (люты 1943 — ліпень 1943 г.), Яновіч Р. І. (ліпень 1943 — ліпень 1944 г.).

136-ы атрад

Арганізаваны 7 жніўня 1943 г. на базе ініцыятыўнай групы А. І. Трухановіча — А. І. Шабалтаса, выдзеленай у маі 1943 г. 125-м атрадам. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі 25 студзеня 1944 г. налічвалася 250 партызан.

Камандзір атрада — Трухановіч А. І.

Камісар — Шабалтас А. І.

Начальнік штаба — Палознік Ф. Д. (жнівень 1943 — студзень 1944 г.).

138-ы атрад

Утвораны 7 жніўня 1943 г. на базе ініцыятыўнай групы, выдзеленай у маі 1943 г. 135-м атрадам. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі 19 студзеня 1944 г. налічвалася 208 партызан.

Камандзір атрада — Дубік І. В.

Камісар — Амельчанка М. М.

Начальнік штаба — Кудзелін В. Р. (жнівень 1943 — студзень 1944 г.).

133-і атрад

Сфарміраваны 20 кастрычніка 1943 г. з асабовага саставу 3-й роты 125-га атрада. На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічвалася 110 партызан.

Камандзір атрада — Арцюх П. І.

Камісар — Ярыга І. П.

Начальнік штаба — Данілаў К. В. (кастрычнік 1943 — ліпень 1944 г.).

Партызаны наносілі ўдары па камунікацыях ворага, знішчалі яго жывую сілу і тэхніку. У ліста-падзе — снежні 1942 г. удзельнічалі ў падрыве мастоў на р. Пціч і Бобрык. Вялі шматлікія баі, у тым ліку каля в. Міхедавічы (22.2.1943 г.), в. Бабунічы (26—27.5.1943 г.), Асавец (28.7 і 2.8.1943 г.) Петрыкаўскага раёна, на дарозе Конкавічы — Балажэвічы (24.8.1943 г.). У сакавіку 1943 г. замініравалі дарогу каля в. Кащэвічы, падарвалі некалькі машын з жывой сілай ворага. 21.8.1943 г. разграмілі гарнізон праціўніка, які ахоўваў чыгуначны ўчастак Муляраўка — Коржаўка. У жніўні — верасні 1943 г. у аперацыі «рэйкавая вайна» на чыгуначных участках Лунінец — Жыткавічы — Калінкавічы падарвалі звыш 2 тыс. рэек.

210-я Капаткевіцкая брыгада

Створана ў сакавіку 1943 г. на падставе загаду штаба партызанскага злучэння Палескай вобласці на базе асобных атрадаў П. Е. Ігуменава, І. С. Губіна, А. Ф. Сарафанава, І. А. Бабіча і атрада Р. І. Краўца, выдзеленага 125-й Капаткевіцкай брыгадай. 18 чэрвеня 1943 г. у саставе брыгады арганізаваны атрад Е. Г. Гулевіча. Брыгада ў канцы чэрвеня — пачатку ліпеня 1943 г. была расфарміравана. Атрад Р. І. Краўца перададзены 130-й Петрыкаўскай брыгадзе, атрад Е. Г. Гулевіча — 99-й Калінкавіцкай, атрады П. Е. Ігуменава, І. А. Бабіча, І. С. Губіна і А. Ф. Сарафанава выдзелены ў самастойныя.

Камандзір брыгады — Кулікоўскі І. М. (сакавік 1943 — ліпень 1943 г.).

Камісары: Пінчук К. Ф. (сакавік — красавік 1943 г.), Плыткевіч І. П. (красавік — ліпень 1943 г.).

Начальнік штаба — Васільеў В. М. (сакавік — ліпень 1943 г.).

Асобны петрыкаўскі атрад

Утвораны ў ліпені 1941 г. на падставе пастановы Палескага абкома КП(б)Б ад 23 ліпеня 1941 г. У кастрычніку 1941 г. атрад быў акружаны карнікамі. Па рашэнню партыйнага сходу атрад разбіўся на групы і выйшаў за лінію фронту.

Камандзір атрада — Гардзіенка В. І.

Камісар — Сакалоўскі С. І.

Начальнік штаба — Яворскі.

Ф. А. Бажок, Тараканаў, Ф. А. Плавінскі, А. Д. Сарочык

У. С. Лесюкоў, намеснік камандзіра 130-й партызанскай брыгады

І. І. Аршох, намеснік камандзіра 45-га партызанскага атрада

В. В. Цылько, намеснік камандзіра атрада

Ц. Ц. Ульяшоў

Асобны штабны атрад

Утвораны ў студзені 1943 г. на базе ініцыятыўнай групы, выдзеленай атрадам ім. А. В. Суворава 225-й брыгады. Да 5 чэрвеня 1943 г. атрад дзейнічаў у саставе 125-й Капаткевіцкай брыгады, затым — самастойна як штабны атрад.

Злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі 27 чэрвеня 1944 г. ў складзе 116 партызан.

Камандзір атрада — Бар'яш Р. І. (верасень 1943 — ліпень 1944 г.).

Камісары: Лапо М. І. (студзень 1943 — сакавік 1944 г.), Самбук Ф. І. (сакавік — чэрвень 1944 г.), Сабецкі І. С. (чэрвень 1944 г.).

Начальнікі штаба: Неўскі А. І. (студзень — май 1943 г., верасень 1943 — чэрвень 1944 г.), Фасоль А. І. (май — верасень 1943 г.), Волкаў А. Р. (чэрвень 1944 г.), Шумідуб А. Т. (чэрвень 1944 г.).

Атрад ім М. І. Калініна

Арганізаваны 1 студзеня 1943 г. на базе ініцыятыўнай групы, выдзеленай атрадам «За Савецкую Радзіму». З сакавіка па ліпень 1943 г. дзейнічаў у саставе 210-й Капаткевіцкай брыгады, затым — самастойна.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічвалася 89 партызан.

Камандзір атрада — Бабіч І. А. (студзень 1943 — чэрвень 1944 г.).

Камісары: Чарнушын П. Р. (май 1943 — люты 1944 г.), Макейчык А. Р. (люты — красавік 1944 г.), Рынейскі Б. В. (красавік — чэрвень 1944 г.).

Начальнік штаба — Паточын Я. Г. (студзень 1943 — чэрвень 1944 г.).

Атрад «За Савецкую Радзіму»

Арганізаваны ў студзені 1942 г. на базе партызанскай групы А. Г. Балахонава, якая дзейнічала з 1941 г. Да красавіка 1942 г. уваходзіў у састаў «Гарнізона Ф. І. Паўлоўскага», затым дзейнічаў самастойна. 8 студзеня 1943 г. уключаны ў 3-ю брыгаду Мінскай вобласці, у сакавіку 1943 г. перададзены 210-й Капаткевіцкай, у саставе якой знаходзіўся да ліпеня 1943 г. У сувязі з расфарміраваннем 210-й Капаткевіцкай брыгады атрад у ліпені 1943 г. вылучаны ў самастойную баявую адзінку.

На дзень злучэння з часцямі Чырвонай Арміі налічваўся 141 партызан.

Камандзіры атрада: Балахонаў А. Г. (студзень — красавік 1942 г.), Праходскі М. Л. (красавік — верасень 1942 г.), Ігуменаў П. Я. (верасень 1942 — верасень 1943 г.), Бабіч В. П. (верасень — снежань 1943, чэрвень 1944 г.), Юневіч П. М. (снежань 1943 — чэрвень 1944 г.).

Камісары: Цыкоўскі З. М. (студзень — ліпень 1942 г.), Караблін В. П. (студзень — ліпень 1943 г.), Плыткевіч І. П. (ліпень — кастрычнік 1943 г.), Пінчук К. Ф. (кастрычнік 1943 — студзень 1944 г.), Захарынскі І. І. (студзень — чэрвень 1944 г.).

Начальнікі штаба: Бабіч В. П. (студзень 1942 — верасень 1943 г.), Кусяшкоў М. Ц. (верасень 1943 — чэрвень 1944 г.).

Асобны атрад А. Ф. Сарафанава

У лістападзе 1941 г. у г. Бабруйску па ініцыятыве А. Ф. Сарафанава з ваеннаслужачых, якія трапілі ў акружэнне, і падпольшчыкаў арганізавана партызанская група. З 28 снежня 1941 г. па 17 студзеня 1942 г. дзейнічала ў саставе асобнага атрада І. С. Губіна, затым уліцася ў атрад І. Г. Жулегі 123-й брыгады. 15 мая 1942 г. група выдзелілася і была афармлена ў атрад. Да сакавіка 1943 г. ён дзейнічаў у саставе 123 й імя 25 годдзя БССР брыгады, затым перададзены 210-й Капаткевіцкай брыгадзе, у ліпені 1943 г. вылучаны ў самастойную баявую адзінку.

Злучыўся з часцямі Чырвонай Арміі 3 ліпеня 1944 г. у саставе 68 партызан.

Камандзіры атрада: Сарафанаў А. Ф. (май 1942 — чэрвень 1943 г.), Карнілаў Д. Я. (чэрвень — ліпень 1943 г.), Васільеў В. М. (ліпень 1943 — ліпень 1944 г.).

Камісары: Рудэнка А. І. (май 1942 — красавік 1943 г.), Шарыкалаў К. У. (ліпень 1943 — ліпень 1944 г.).

Начальнікі штаба: Бушуеў М. В. (кастрычнік 1942 — красавік 1943 г.), Шарыкалаў К. У. (чэрвень — ліпень 1943 г.), Карнілаў Д. Я. (ліпень 1943 — ліпень 1944 г.).

150-я брыгада імя Ф. М. Языковіча

У снежні 1943 г. загадам па партызанскаму злучэнню Палескай вобласці з атрадаў 17-га, 27-га імя Ленінскага камсамола і 39-га, вылучаных 125-й Капаткевіцкай брыгадай, створана 150-я партызанская брыгада, якой было прысвоена імя сакратара Палескага падпольнага абкома КП(б)Б Ф. М. Языковіча, які загінуў у баі 7 красавіка 1943 г. Злучылася з часцямі Чырвонай Арміі 30 сакавіка 1944 г. Расфарміравана 23 красавіка 1944 г. На дзень расфарміравання налічваўся 541 партызан.

Камандзір брыгады — Вялігін В. А.

Камісар — Падута С. М.

Начальнік штаба — Гардзіенка М. І. (снежань 1943 — красавік 1944 г.).

17-ы атрад

Утвораны 7 чэрвеня 1943 г. у складзе 125-й Капаткевіцкай брыгады Палескай вобласці з асабовага саставу 1-й і 2-й рот Капаткевіцкага атрада. На дзень расфарміравання налічваўся 151 партызан.

Камандзіры атрада: Кудравец Ф. Д. (чэрвень 1943 г.), Падута С. М. (ліпень — снежань 1943 г.), Малінец С. І. (снежань 1943 — красавік 1944 г.).

Камісары: Курбатоўскі І. М. (чэрвень — ліпень 1943 г.), Тарасевіч Р. Л. (ліпень 1943 г.), Боеў С. І. (снежань 1943 — красавік 1944 г.).

Начальнікі штаба: Маставы І. І. (чэрвень — снежань 1943 г.), Сакалоў І. А. (снежань 1943 — красавік 1944 г.).

27-ы атрад імя Ленінскага камсамола

Сфарміраваны 7 чэрвеня 1943 г. у складзе 125-й Капаткевіцкай брыгады Палескай вобласці з асабовага саставу 3-й і 4-й рот Капаткевіцкага атрада. У час расфарміравання налічвалася 185 партызан.

Камандзіры атрада: Вялігін В. А. (чэрвень — лістапад 1943 г.), Гардзіенка М. І. (лістапад — снежань 1943 г.), Чырлін Э. Я. (снежань 1943 — красавік 1944 г.).

Камісары: Падута С. М. (чэрвень — ліпень 1943 г.), Ганчароў М. А. (ліпень 1943 — студзень 1944 г.), Тарасевіч У. С. (студзень — красавік 1944 г.).

Начальнікі штаба: Ахрыменка К. М. (чэрвень — верасень 1943 г.), Чырлін Э. Я. (верасень — снежань 1943 г.), Тарасевіч У. С. (снежань 1943 — студзень 1944 г.), Бажко Ф. С. (студзень — красавік 1944 г.).

39-ы атрад імя В. Н. Бажэнкі

Арганізаваны ў лістападзе 1942 г. на базе ініцыятыўнай групы А. Р. Волкава, выдзеленай атрадам «За Радзіму» і з жыхароў в. Навасёлкі Капаткевіцкага раёна. З 9 верасня 1943 г. — 39-ы атрад, у лютым 1944 г. названы імем героя грамадзянскай вайны В. Н. Бажэнкі. Дзейнічаў самастойна, са студзеня па 7 снежня 1943 г. — у саставе 125-й Капаткевіцкай брыгады.

У час расфарміравання налічваўся 71 партызан.

Камандзіры атрада: Волкаў А. Р. (лістапад 1942 — студзень 1944 г.), Кліменценка Я. Р. (студзень — красавік 1944 г.).

Камісары: Патапенка А. Т. (лістапад 1942 — студзень 1944 г.), Ганчароў М. А. (студзень — красавік 1944 г.).

Начальнікі штаба: Курчыцкі М. С. (лістапад 1942 — красавік 1943 г.), Гардзіенка М. І. (май — лістапад 1943 г.), Маёрчык С. Я. (лістапад 1943 — красавік 1944 г.).

Петрыкаўская падпольная патрыятычная група

Дзейнічала з красавіка 1942 г. да студзеня 1943 г. у Петрыкаве. Аб'ядноўвала 9 чалавек. Кіраўнік — Ф. В. Кляўноў. З восені 1942 г. выконвала заданні партызанскіх атрадаў Балотнікава (І. Н. Глушко) і М. Ф. Бабкова.

Падпольшчыкі вялі палітычную агітацыю сярод насельніцтва, прымалі па радыё і распаўсюджвалі зводкі Саўінфармбюро, здабывалі нямецкія пропускі, спісы жыхароў, прызначаных для вывазу на катаргу ў Германію, звесткі пра варожы гарнізон, карныя экспедыцыі, фашысцкую агентуру. 29.1.1943 г. падарвалі будынак гебітскамісарыята, знішчылі 12 рухавікоў для браняцістараў, 3 аўтамашыны, сапсавалі 2 зенітныя гарматы.

У Петрыкаве ў гонар падпольшчыкаў устаноўлена мемарыяльная дошка.

Партизанские формирования Белоруссии в годы Великой Отечественной войны, 1983 г.

Партызанскі «падарунак»

Першая васпная зіма была марознай і снежнай. У замець гітлераўцы з чыгуначнага гарнізона Муляраўка нікуды не выязджалі. У вакзале, пераабсталяваным пад казарму, было холадна — дроў ніхто не прывозіў. Гебітскамісар Петрыкаўскай акругі генерал Рэдке загадаў начальнікам паліцэйскіх управаў забяспечыць палівам гарадскую жандармерыю, прамкамбінат лесапрамыслоўцы Крамера і чыгуначныя гарнізоны ў Кацэвічах, Муляраўцы, Жыткавічах. Але загад Рэдке не заўсёды ўдавалася выканаць. У сялян знаходзілася нямала прычын, каб не ехаць у лес.

Партызаны «Гарнізона Ф. І. Паўлоўскага» (аб'яднанне партызанскіх атрадаў, створанае ў студзені 1942 г. для абароны Акцябрскага раёна) вырашылі да свята 24-й гадавіны Чырвонай Арміі зрабіць «падарунак» гітлераўцам — прывезці дроў у Муляраўку. Камандаваў аперацыяй камісар гарнізона С. В. Маханько.

...Ноч на 23 лютага выдалася асабліва марознай, месячнай. Партызаны пад выглядам сялян увечары прывезлі на станцыю дровы. Пад імі была зброя.

На ганку стаяў вартавы. Сідар Мельнік наблізіўся да яго і запытаў:

— Куды згружаць дровы?

Немец махнуў рукой у вугал двара і хутка знік у памяшканні — вельмі ціснуў мароз

— Скідвай дровы. Цішэй...

Пачалі разгружаць дровы. Напружанне, нібы падагрэтае зіхатлівым святлом месяца, нарастала.

— У вокны — гранатамі! — дае каманду С. В. Махашько. Зазвінела разбітае шкло, з будынку завухала, задрыжалі сцены. Калі языкі полымя шуганулі вышэй даху, у неба ўзнялася зялёная ракета — адыход! Збор быў прызначаны ў сасонніку па курыцінкай дарозе.

— Малайцы, хлопцы, — прастуджаным голасам сказаў камісар. — Так заўсёды трэба дзейнічаць.

Праз суткі з Петрыкаўскага падполля паступіла паведамленне: «29 чалавек з муляраўскага гарнізона забіты. Трое ў адной бялізне прыбеглі ў Петрыкаў з абмарожанымі нагамі...»

За дзёрзкую аперацыю па разгрому гарнізона ворага ў Муляраўцы Сямёну Маханько, Сідару Мельніку, Дзмітрыю Царанкову, Уладзіміру Лесюкову партызанскім камандаваннем была аб'яўлена падзяка. У. С. Лесюкоў прайшоў усю вайну, узнагароджаны двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай Вайны I і II ступені.

М. П. Шамрыла

Ад гонаду бароў

Цяжка перажываў Васіль Ісакавіч Талаш, які дзякуючы Я. Коласу стаў сапраўдным народным героем, новую навалу на нашу краіну. Жнівеньскім днём, калі дзед быў дома адзін (сын у той дзень пасвіў кароў), наляцелі ворагі ў Навасёлкі, і адразу да Талаша. Дапытвалі, катавалі расстрэлам, адабралі ордэн Леніна. Потым забралі ў турму, у Петрыкаў. Яму ўдалося выкруціцца, сказаўшы, што ў мінулую вайну ён змагаўся не з немцамі, а з палякамі, палякі тады і з немцамі не мірыліся... Дзед таіў вялікую крыўду на няпрошаных гасцей і пры першым зручным выпадку падаўся да партызан. Зрабіў гэта, як заўсёды, кемліва. Перад тым як падацца ў лес, расказваюць, узяў сякеру, пайшоў на Прыпяць, высек у лёдзе палку. Потым склаў каля яе адзенне і задам, ступаючы ў свае сляды, выйшаў на дарогу... Разнеслася чутка, што дзед не вытрымаў абразы і знявагі ворагаў і ўцапіўся.

Талаш трапіў у Мінскае партызанскае злучэнне Р. Н. Мачульскага. Вопытны чалавек і стары партызан, ён стаў дарадцам камандзіраў і настаўнікам маладых партызан. 31 снежня 1942 г. прыняў партызанскую прысягу. А потым камандаванне вырашыла паслаць дзеда Талаша ў Маскву хадайнічаць па партызанскіх, народных справах. На самалёце з вострава Зыслаў у студзені ён паляцеў у сталіцу.

Жыў у Маскве ў гасцініцы «Якар», сустракаўся з маскоўскімі рабочымі, выступаў перад воінамі Чырвонай Арміі. І ніколі не скідаў з плеч свайго рудога кажушка. Любіў пахваліцца перад сустрэчнымі: «Вы чыталі коласаву «Дрыгву»? Я той самы Талаш...»

Пабываў у Крамлі, сустрэўся з М. І. Калініным, які з цікавасцю слухаў легендарнага дзеда. Тады ж пачаў хадайнічаць аб выдачы новага ордэна замест адабранага немцамі, і хутка атрымаў дублікат яго. Неаднаразова сустракаўся ў гасцініцы з Я. Коласам,

Г. П. Матавілаў уручае В. І. Талашу Ганаровую грамату і Памятны знак «За шматгадовую і бездакорную службу ў дзяржаўнай лесаахове СССР». Студзень 1945 г.

падоўгу гутарыў з ім, і пісьменнік з цеплынёй адзываўся аб тых сустрэчах. Выступаў В. І. Талаш па радыё з палымянымі заклікамі да партызан мацней біць ворага, набліжаць светлы дзень перамогі.

Перадачу рыхтаваў журналіст Васіль Бурносаў. Ён успамінаў:

— Я паехаў да Талаша ў гасцініцу. Прапанову выступіць па радыё ён прыняў з ахвотай. «А скажы мне, голубе, ці пачуюць мяне петрыкаўцы?» Атрымаўшы станоўчы адказ, дзед захваляваўся: «А хлопцы, што ў пушчы?» Я сказаў, што і яны пачуюць. «Дык няўжо ўся Беларусь?.. Калі пачынаць?»

І вось дзед Талаш на радыё. Дыктар дае яму слова. Васіль Ісакавіч не спяшаючыся, з уласцівай яму разважнасцю пачынае:

— Сказаць — не грэх. Галоўнае, каб пачулі... Дарагія мае землякі! Слова маё ідзе да вас аж з самай Масквы. Тут ведаюць пра вас і ў бядзе не пакінуць. І на фашыста прыйдзе пагібель, верце мне... Многа паганцаў квапілася на нашу зямлю, ды ніводнаму не ўдалося паланіць нас...

КАБ ПРЫЙШЛО ХУТЧЭЙ НА НАШУ ЗЯМЛЮ СВЯТА — ЗАБІ НЕМЦА КАТА

Паслухайце, што скажа стары прыяцель ваш, партызан дзед Талаш.

Дарагія мае браточкі, любыя сыны і дочкі, партызаны і партызанкі, хлопцы-прыгажуны і дзяўчаты-вясняшкі, дзеці Беларусі роднай — усе, хто хоча жыць свабодна.

Жыву я на свеце не мала і не многа... Паспытаў у жыцці ўсялякіх прысмакаў. Быў і ў полымі, і ў агні, і пад канём, і на кані. Жыў часам з квасам, а парою з вадою. Але ў маладосці і мядзведзю паламаў бы косці.

А ў васемнаццатым годзе многа я ворагам нашым нашкодзіў. Вадзіў я сваіх партызанаў-сынкоў на акупантаў-ваўкоў.

А пры ладзе савецкім жыў я, як і вы, жыццём радасным, маладзецкім.

Бачыў я на віку сваім слізняў і вужак розных народаў, і з-пад пня і з-над калоды, і доўгіх і каратканогатых, і шэрых і паласатых, але гадзюкі такога заводу, што прыйшла на Беларусь з Берліна, не бачыў ні я сам, і ніхто з маёй Радзімы.

Такой пакуты, што прынёс нам Гітлер люты, — слёз мора і крыві рэкі — крыніцы — не бачыла яшчэ ніколі наша беларуская зямліца.

Ужо нашых людзей каля мільёна знішчыў немец шалёны. А той, хто застаўся жывым, жыве жыццём жабрацкім — старэнькая маці горкімі слязамі плача.

А на месцы, дзе стаялі будынкі светлыя, дзе звінелі галасы радасныя і ветлівыя, зараз чорныя папялішчы, і над імі вецер хаўтурную песню свішча. Там, дзе быў чуцен на гасцінцы задумлівы шум ліп і дубоў, — гоняць немцы-чужынцы беларусаў на катаргу, як рабоў.

Гляньце, што робіцца ў Мінску, дзе немцы гаспадараць па-свінску. Тое, што было люба нашаму люду, немец апаганіць хоча брудам. У нашым парку, дзе заўсёды гарэлі агні ярка, дзе можна было павесяліцца, выпіць чарку, наш парк, які людзі любілі змалку, немцы паганы ператварыў у смешавую звалку. І ў гэтым смецці капошацца беларускія дзеці. Яны, нашы дзеткі, нашы кветкі родныя, па віне немца праклятага, абшарпаныя, халодныя і галодныя, страшэнныя з віду, шукаюць хоць пляснелую скарыначку сярод адкідаў. Яны, як бязгнёздыя птахі, забіваюцца ноччу пад дахі, туляцца ў падзямеллях і норах — гэта іх туды загнаў немец, наш смяротны вораг. Фашыст іх прымушае быць жывёламі-рабамі, ляскаць ад холаду і голаду зубамі...

Дык хіба можна цярпець такія пакуты, каб беларус быў у няволю закуты, раздзеты і разуты, а немцы-пакалы каб елі наш хлеб і сала?

Даражэнькія мае ўнукі, бярыце мацней зброю ў рукі, і выганім хутчэй нямецкага гада з нашага светлага сада.

Каб хутчэй прыкончыць немца да канца, не шкадуй яму ў сэрца свінца.

Чуе душа старога Талаша, што недалёка гібель нямецкага ката, што хутка будзе і на нашай вуліцы свята.

А як зробім немцу крышку, адбудуем свае сёлы і гарады, умацуем гаспадарку, збярэмся на вялікую бяседу — выпьем па кілішку. І па-нашаму, па-беларуску — на стол бліны і сала на закуску. Ну, а там, дзе вып'ем па шклянцы, — і музыка і танцы. І мы, старыкі, падтрымаем звычай такі. І песні-весялухі падхопяць нашы старухі. А вы, маладыя, сустрэнецеся са сваімі каханымі, мілымі, доўгачаканымі.

Дык вось, дзеткі, каб хутчэй настаў радасны час гэткі, каб хутчэй прыйшло наша светлае свята — біце смяртэльна нямецкага ката.

«Савецкая Беларусь», 19 снежня 1942 г.

Узрыў на Пцічы

З успамінаў былога партызана М. П. Шамрылы

Улетку 1942 г. чыгунка Брэст — Гомель набыла асабліва вялікае стратэгічнае значэнне для ворага. У суткі па ёй праходзіла іншы раз да 40 эшалонаў. Яе ўзмоцнена ахоўвалі, на кожным пяўстанку былі размешчаны гарнізоны, пабудаваны дзоты. Асабліва моцнай была ахова чыгуначнага маста праз р. Пціч. Неабходна было ўзарваць яго, вывесці са строю магістраль. Адказным за рацыю быў прызначаны Р. Н. Мачульскі, камандзір Мінскага партызанскага злучэння.

З Вялікай зямлі атрымалі каля 20 пудоў толу. Група падрыўнікоў Казіміра Пушчына рыхтавала толавыя зарады, выпрацоўвала план аперацыі. Яна назначалася на ноч 31 кастрычніка 1942 г. Увечары рушылі ў паход. 11 партызанскіх атрадаў расцягнуліся па лясных дарогах. За суткі трэба прайсці не менш 50 кіламетраў. Асенняя ноч выдалася вельмі цёмнай, у лесе нічога не відаць. Дарога нібы растварылася ў гэтай цемры. Часта даводзілася рабіць прыпынкі. Набліжалася раніца. Мачульскі разумеў, што выканаць аперацыю ў тэрмін не ўдасца і рашыў перанесці яе на наступную ноч.

Увечары 31 кастрычніка атрады зноў рушылі ў дарогу. Макар Бумажкоў пайшоў да раз'езда Коржаўка з задачай пашкодзіць чыгунку, каб немцы не падкінулі падмацавання з Капцэвіч і Жыткавіч. Паўлоўскі павёў атрад улева, над Мышанку. Атрады Анатоля Міхайлоўскага, Іосіфа Глушко (Балотнікава) і Краўца рухаліся ляснымі дарогамі паўз Пціч. Туды накіраваліся таксама групы падрыўнікоў Пушчына і Кулака, якія павінны былі даставіць узрыўчатку. Ім адводзілася самая адказная, небяспечная задача па ўзрыву маста.

Пярэднія атрады выйшлі на рубеж, заляглі. Да іх асцярожна падыходзілі новыя групы партызан... Адчулі немцы небяспеку ці выпадковае супадзенне, але тры ракеты прарэзалі туман, і не паспелі яны згаснуць, як доўгая кулямётная чарга паласнула па хмызняку. Кулі прасвісталі над галовамі партызан. Сціснуўшы зубы, нехта ціха застагнаў і, перасільваючы боль, скурчыўся пад альховым камлём, прыціх, можа, назаўсёды...

Разведка выявіла варожыя агнявыя кропкі і дзоты. Атрад Краўца атрымаў загад з пачаткам штурму абрушыцца на варожыя пасты.

Да 5 гадзін раніцы атрады занялі пазіцыі. Цішыня... Толькі час ад часу над ракой узлымяюцца ракеты і з шыпеннем нікнуць над вадой. На ўсходзе святлее, сівая заслона туману пачала рассейвацца.

Раптам з-пад Мышанкі, а потым справа, з-пад Коржаўкі, данесліся глухія выбухі. Гэта партызаны Бумажкова і Паўлоўскага ўзарвалі чыгунку. Мост адрэзаны з абодвух бакоў. У неба ўзляцела ракета.

І ажыло балота. Стрэлы і ўзрывы зліліся ў суцэльны гул. Спераду глуха прагрымела — звязка гранат, якую кінуў Міця Сяргееў, развярнула галоўны дзот. Затым узляцелі ў паветра адзін, другі дзот за чыгункай. Іван Сыцька пераносіць агонь кулямёта ўглыб, б'е па станцыі...

Наперад вырваліся падрыўнікі. Пушчын і Кулак ужо на мосце, даставілі туды ўзрыўчатку. Жыхар в. Пціч Герасіменка правёў групу міма пастоў і дзотаў. А каля станцыі, відаць, завязаўся бой, вылучаецца тахканне буйнакаліберных кулямётаў. Падрыўнікі мініруюць мост, падвязваюць толавыя зарады да бэлек ферм і злучаюць іх бікфордавым шнурам. А даўжыня моста — 150 метраў...

Немцы ачухаліся, узмацнілі агонь. Па мосце ўжо б'юць артылерыя, мінамёты. Міны і снарады кладуцца то на беразе, то ў ваду. Партызаны заляглі. Мачульскі загадаў узмацніць удар па станцыі.

— Наперад! За Радзіму! — чуецца гучны голас Івана Скалабана.

Нясецца працяглае «ура!», і партызанская армія коціцца наперад. Падрыўнікі тым часам заканчваюць работу. Ужо ўсё падрыхтавана. Камандзір дакладвае аб гатоўнасці. Над мастом узнімаецца белая ракета — адыход!

...Асляпляльнае полымя ўспыхнула ззаду. Цяжка ўздрыганулася зямля, рэха магутнага выбуху далёка пранеслася над лясамі. Яно яшчэ не заціхла, як над ракой зноў пракацілася дружнае партызанскае «ура!» — ад радасці. Уверх паляцелі шапкі... Быццам і не было небяспекі і смяротнай рызыкі, бяссоннай ночы, зморанасці...

Вакол маста партызаны заклалі каля 200 мін замаруджанага дзеяння. Немцы доўга не адважваліся падысці да месца ўзрыву.

Назаўтра ў Камаровічах хавалі баявых сяброў. У тым баю загінула 11 партызан. Але і вораг не далічыўся 30 сваіх салдат і афіцэраў. На 18 сутак спыніўся рух цягнікоў на магістралі, ваенныя эшалоны стаялі ў Капцэвічах, Жыткавічах, чакаючы адпраўкі на Сталінград... 7 лістапада 1942 г. камандаванне партызанскім рухам у Маскве горача віншавала народных мсціўцаў з 25-годдзем Вялікага Кастрычніка і слаўнай перамогай у гонар юбілею, узрывам моста праз Пціч.

У 1957 г. у гонар аперацыі па ўзрыву моста на Пцічы, якая насіла кодавую назву «Рэха на Палессі», на будынку чыгуначнай станцыі ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

* * *

У газеце-плакаце «Раздавім фашысцкую гадзіну» ў лютым 1943 г. быў змешчаны верш Я. Пясоцкага, прысвечаны гэтай смелай аперацыі.

БЯЛЬМО

Ёсць рэчка Пціч, і на Пцічы —
Мост, быццам тоніца ў граі...
Нібы бяльмо на воку нам
Той мост, што праз раку...
І толу трыста кілаграм
Падсунуў партызан к бычку.
Маланка бліснула, і гром
Ударыў грозна ў берагі.
І ад маста жалезны лом
За мілю апісаў кругі.
Быў мост, цяпер яго няма...
Хвала байцу-падрыўніку!

Партызанскі ўрач

Напярэдадні вайны Аляксандр Рымша вучыўся ў Мінскім медыцынскім інстытуце, у 1941 г. быў на трэцім курсе. У тое лета яго накіравалі на практыку ў Петрыкаўскую раённую бальніцу. З першых дзён вайны А. А. Рымша па распараджэнню Петрыкаўскага райваенкамата застаўся ў бальніцы на пасадзе малодшага хірурга. У час кровапралітных баёў каля Петрыкава тут быў арганізаваны шпіталь 75-й стралковай дывізіі. Са 110-га медсанбата паступалі ў шпіталь раненыя байцы. Пасля цяжкіх баёў фашысцкія войскі пацяснулі дывізію і занялі вакольцы Петрыкава. Давялося спешна эвакуіраваць раненых. Машын не хапала, трэба было шукаць фурманкі. Аляксандр Арцёмавіч забег у бальніцу — ці не застаўся хто з параненых. Фашысты з артылерыі абстрэльвалі цэнтр і ўсходнюю частку горада. Калі выйшаў з бальніцы, фурманкі былі ўжо далёка. Напрасткі, праз агароды, кінуўся даганяць сваіх — і раптам у некалькіх роках разарваўся снарад...

Ачнуўся ноччу. Збоку нешта гарэла, недзе стралялі... Двое сутак дабіраўся Аляксандр да Бабуніч. Змучанага, галоднага, ледзь жывога падабралі яго аднавяскоўцы.

А. А. Рымша

Праз некаторы час А. А. Рымша сустрэўся з кіраўніком мясцовай падпольнай групы лейтэнантам Аляксандрам Ткачуком. Устанавіў сувязь з членамі групы Мікалаем Амельчанкам, Мікалаем Цішкевічам, Антонам Крукоўскім з Барычава. Абмяркоўвалі планы будучых дзеянняў, сувязь з партызанскімі атрадамі і славакамі на Рудзянскім чыгуначным пераездзе.

У канцы красавіка 1942 г. былі арыштаваны А. С. Ткачук і яго таварышы. Іх адправілі ў Петрыкаўскую жандармерыю, адтуль падпольшчыкі не вярнуліся. Навісла пагроза правалу групы. Па патрабаванню Аляксандра Рымшы і Мікалая Цішкевіча ўдзельнікі падполля пайшлі ў партызанскі атрад Бабкова. Аляксандр Арцёмавіч быў прызначаны галоўным урачом атрада. Ён падабраў медыцынскі персанал, вучыў іх аказваць раненым кваліфікаваную дапамогу. Актыўнымі памочнікамі ўрача сталі Надзя Сцяпанок, Ганна Палтаран і Лідзія Чарнобылец.

Вясной 1943 г. у сасновым бары сярод балот непадалёку ад Міхедавіч, на астраўку Залаткова, пачаў дзейнічаць стацыянарны партызанскі шпіталь. Не хапала інструментаў, медыкаментаў, перавязачнага матэрыялу. Прыток хворых у шпіталь асабліва ўзрос з восені 1943 г., калі сярод насельніцтва і партызан з'явіўся сыпны тыф. Прыйшлося пашырыць шпіталь, будаваць новыя памяшканні для тыфозных хворых. Да таго ж не было ніякіх сродкаў, не хапала солі. Хвойны настой ужывалі супраць цынгі, варылі з раслін мазь для хворых каростай...

Аляксандр Рымша з начальнікам разведкі атрада Сцяпанам Дубікам прабіраліся ў Капцэвіцкі гарнізон і ў мясцовага насельніцтва, у славакаў даставалі медыкаменты, перавязачныя матэрыялы, соль. З дапамогай Канстанціна Невяркевіча Рымша рыхтаваў прэпараты з чыстацелу, насення льну, хвоі. У ліпені 1943 г. у час бою на чыгунцы каля пераезда Коржаўка быў цяжка паранены партызан Міхаіл Малчанаў. Яго вынесла Лідзія Чарнобылец. Пачалася гангрэна. Аляксандр Рымша ў складаных умовах ампутаваў нагу, вярнуў да жыцця партызана.

У жніўні 1943 г. фашысты занялі партызанскія вёскі Падканаплішча і Бабунічы. Іх ударная група наступала на партызанскі лагер. А. Рымша толькі што прыняў цяжкія роды ў маладой партызанкі Вольгі Красоўскай і неадкладна прыступіў да эвакуацыі раненых і хворых. Немцы ўжо выявілі лагер, адкрылі кулямётны агонь. Вольга з дзяўчынкай на руках кінулася ў лес, але тут жа ўпала. Гэта заўважыў урач. Разам з партызанам Віктарам Кавальчуком яны падпаўзлі да жанчыны, выцягнулі яе ў бяспечнае месца.

Раніцай 20 чэрвеня 1944 г. група партызан атрада Бабкова трапіла пад бамбёжку. Некалькі партызан загінула, многія былі паранены. У лесе, пад прыкрыццём ялін, медыкі хутка раскінулі палаткі, знеслі раненых. Рымша і Чарнобылец перавязвалі раны... А праз некалькі дзён прыйшло доўгачаканае вызваленне.

...Закончылася вайна, але ніколі не забываліся яе суровыя будні. На працягу амаль сарака гадоў Аляксандр Рымша ўзначальваў інфекцыйнае аддзяленне ў абласной бальніцы ў Мазыры. Не раз звярталіся да яго за дапамогай петрыкаўцы, тыя, з кім ваяваў і каго выратоўваў у гады вайны партызанскі ўрач. І кожны гаварыў яму шчырыя словы ўдзячнасці.

Памёр Аляксандр Арцёмавіч Рымша ў 1991 г.

М. П. Шамрыла

Чырвоны абоз

Восенню 1943 г. сяляне сабралі ўраджай, большую частку якога ўдалося захаваць ад нямецка-фашысцкіх рабаўнікоў. Частку збожжа абмалацілі ў лясах, частку склалі ў стагі. Набліжаўся доўгачаканы час вызвалення. Змучаныя акупацыяй людзі вырашылі падзяліц-

ца апошнім і паслаць насустрач наступаўшым часцям Чырвонай Арміі падарунак, своеасаблівы хлеб-соль — абоз з хлебам. У навакольных вёсках сабралі 25 падвод мукі, зерня, сухароў, здабылі павозкі і коней. Позняй восенню абоз праз партызанскія вароты ў Акцябрскім раёне з в. Міхедавічы накіраваўся на ўсход. Яго суправаджалі У. Сасноўскі, Р. Дарагун, К. Ліпкевіч, М. Мазуркевіч, М. Ярмаліцкі, І. Беластоцкі і іншыя сяляне. Ехалі непраходнымі, глухімі дарогамі, наладжвалі пераправы праз Арэсу і Пціч. На трэція суткі пасланцы сустрэлі нашы войскі. З вялікай удзячнасцю прынялі чырвонаармейцы партызанскі падарунак. Узамен камандаванне выдзеліла зброю і боепрыпасы, якія сяляне пагрузілі на падводы і даставілі партызанам.

В. П. Мазуркевіч

ИЗ ОТЧЕТА ОБ ОРГАНИЗАЦИИ И НАЧАЛЕ БОЕВОЙ И ДИВЕРСИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОТРЯДА БОЛОТНИКОВА С 8 ИЮЛЯ 1942 Г. ПО 1 ЯНВАРЯ 1943 Г.

5 января 1943 г.

Организатором существующего отряда является инициативная группа из 8 человек во главе с т. Глушко И. Н. (Болотников). В нее вошли Багровец М. П., Купрацевич С. А., Стрельченя, Жогаль, Шаманец, Цукров Т. С., Рапопорт М. Из отряда т. Михайловского 8 июля 42 г. группа по собственной инициативе и по согласованию с главштабом вышла на территорию Петриковского района для организации отряда. Инициативная группа во главе с Глушко И. Н. проработала несколько дней на территории фашистского района и некоторые члены группы как не справившиеся с работой (Стрельченя, Жогаль, Шаманец) были отправлены обратно в отряд Михайловского. Группа пополнена из отряда Михайловского (Кулак, Медведев, Быковский и Розов).

В основу организации отряда положен принцип мобилизации из числа коммунистов и комсомольцев, дальше отряд формировался из числа добровольцев, военнопленных красноармейцев и командиров РККА. Отряд рос за счет деревень Селютичи, Михедовичи, Куритичи и др.

В результате принятых мероприятий (засылка своих людей в учреждения немцев, обработка полиции) деревни стали партизанскими (Михедовичи, Селютичи, Куритичи, Грабов, Бабуничи, Боричев, Подозбин, Рябка и др.). Отряд с 8 на 1.9.42 г. вырос до 80 чел.

Из членов инициативной группы в бою в сентябре 42 г. около Куритич погиб Багровец М. П., нач. штаба. В боях погибли Дегтярь М. А., Трихлипин Н.

По состоянию на 1.1.43 г. отряд вырос до 300 человек. Проводились операции по разгрому полиции и немецких учреждений, волостей, молочных пунктов. Разгромлены волости: Грабов, Бабуничи, Куритичи и др. ... Проводилась операция по приобретению оружия на территории Петриковского и других районов. Уничтожено 4 эшелона, осуществлена операция по подрыву Птичского моста (1.11.43 г.). Взорван ж.-д. мост около д. Рудня и 3 шоссейных моста. Больше половины района освобождено от немцев...

3 августа 1942 г. была налажена связь со словаками.

Командир отряда *Болотников*

НИА Беларуси, ф. 3500, оп. 4, од. 221, лл. 4—6.

ОТЧЕТ КОМАНДОВАНИЯ ПАРТИЗАНСКОГО ОТРЯДА № 135 КОМАНДОВАНИЮ БРИГАДЫ № 130 ПОЛЕССКОЙ ОБЛ. О БОЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЗА ФЕВРАЛЬ 1943 Г.

28 февраля 1943 г.

Отрядом уничтожено 34, взято в плен 2, ранено 3 гитлеровца. Захвачены трофеи: 2 винтовки, 7 дисков к ручному пулемету. Уничтожен гитлеровский шпион, староста дер. Слинки. Систематически производится разведка Оголич, Кощевич, Муляровки, Коржевки. Пущено под откос 3 ж.-д. состава, выведено из строя: 3 паровоза, 18 вагонов, 7 платформ. Разгромлена волостная управа дер. Свидин, уничтожены документы лесхоза, разбит сливочно-сепараторный пункт. Уничтожены речные мачты по связи Киев — Пинск.

Командир отряда *Бобков*
Комиссар отряда *Дубик*

ДОНЕСЕНИЕ КОМАНДОВАНИЯ ПАРТИЗАНСКОГО ОТРЯДА Ф. Д. КУДРЯВЦА КОМАНДИРУ БРИГАДЫ № 125 А. А. ЖИГАРЮ ПОЛЕССКОЙ ОБЛ. О БОЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОТРЯДА И ОКАЗАНИИ ПОМОЩИ НАСЕЛЕНИЮ В АПРЕЛЕ 1943 Г.

Дер. Ванюжичи 1 мая 1943 г.

1. Основной своей целью отряд ставил нанести чувствительные удары по фашистам и коммуникациям противника:

а) нашими агентами на ст. Корженка была положена в вагон электромина. В результате взрыва сгорело 64 вагона, идущих на восток с техникой и боеприпасами; б) отряд участвовал в операции при нападении на ж.-д. состав, убито до 150 немцев, выведен из строя паровоз и простреляны вагоны; в) группы из засад уничтожили 10 гитлеровцев, поймали 1 полицейского в районе дер. Колки; г) группы все время старались рвать путь и тормозить передвижение фашистских эшелонов; д) произведено 54 взрыва, повреждено рельсов 120 шт., выведено из строя 12 км ж.-д. полотна.

2. Велась глубокая разведка гарнизонов противника Птичь, Мышанка, Корженка. Налажена связь с мест. Птичь...

3. Отряд оказывал реальную помощь в весенней посевной кампании на месте, а также выезжал в мест. Копаткевичи и работал с 19 по 21 апреля 1943 г., выработав по 360 конно-дней. Проводилась агитационная работа, сбор средств на построение танковой колонны «Большевик Полесья».

Командир отряда *Кудрявец*
Комиссар отряда *Курбатовский*
Нач. штаба *Мостовой*

Всенародное партизанское движение... Т. 2, кн. 1, с. 310.

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ОТЧЕТ О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПАРТИЗАНСКОГО ОТРЯДА ТОВ. ЖИГАРЯ ЗА 1941—1942 ГГ.

...Партизанский отряд Копаткевичского района начал свои боевые действия с 15 июля 1941 г. в количестве 42 человек. Копаткевичский райком партии руководство отрядом возложил на т. Жигаря. Отряд существовал и выполнял боевые задачи до 28 октября 1941 г., затем по решению партийной организации отряда все члены отряда ушли в подполье. При переходе отряда в подполье все оружие — 45 винтовок, 1 ручной пулемет, 15 000 патронов были спрятаны.

Тов. Корнейчик А. П. (ныне начальник штаба отряда) был послан работать в Копаткевичскую комендатуру... Руководство района — председатель РИКа т. Михайловский, секретарь РК КП(б)Б т. Шейн при оккупации немцами района никакого указания и руководства отряду не дали, забрав с собой всех ответственных работников района (нач. НКВД, нач. милиции и других, которые ушли за Красной Армией).

В конце ноября в район прибыл из плена бывший председатель РИКа т. Михайловский.

В период подполья велась подготовительная работа для организации отряда и срыва всяких заготовок, проводимых немецкими властями... Полиция была разложена, в результате чего хлеб... полиция отказалась сопровождать, за исключением двух полицейских, которые расстреляны.

...16 января 1942 г. отрядами Павловского и Далидовича была разбита полиция в Копаткевичах, хлеб, собранный немецкими властями, роздан населению. Был вновь организован партизанский отряд в количестве 42 человек... Инициативная группа, возглавляемая т. Вырвичем А. С., в количестве 17 человек, в январе 1942 г., разбив полицию в д. Конвичи и Лучицы, соединилась с нашим отрядом, который оказал большую помощь и содействие в вооружении отряда...

На 1.1.43 г. отряд насчитывает 531 человек... За время существования отряда в 1941 г., который состоял из 42 человек, многие члены отряда ушли к своим семьям, отдельные скрылись; группа, присланная ЦК КП(б)Б, — 10 человек работников западных областей Белоруссии под командованием т. Лехтина — 17 сентября ушла к фронту.

К 23 октября из 42 членов отряда осталось 13 человек — Жигарь, Корнейчик, Гарбач С., Гордиенко, Кудрявец П., Мухин Л., Гырлин, Фельдман, Перехоцкий, Геверовский, Степко и другие... На 16.1.42 г. отряд в количестве 42 человек вышел открыто для борьбы с врагом.

Командир отряда *Жигарь*

Комиссар отряда *Кудрявец*

Начальник штаба *Корнейчик*

ИЗ ПРИКАЗА 130-й ПЕТРИКОВСКОЙ ПАРТИЗАНСКОЙ БРИГАДЫ

25 августа 1943 г.

Во исполнение приказа штаба соединения партизанских отрядов Полесской области «О нанесении массированных ударов в рельсовой войне по железнодорожной магистрали Калинковичи — Лунинец»

Приказываю:

1. Произвести операцию с 27.8.43 г. на 28.8.43 г. на участке железнодорожной станции Коржевка — Птичь в составе бригады (3 отрядов: Волкова 100 чел., Бобкова — 70, Кравца — 80 чел.)...

3. Сбор отрядов — ур. Смоловка к 17.00 27.8.43 г. Отряду Кравца прибыть к 9.00 27.8.43 г. в д. Забродье...

5. Отрядам прибыть в район хутора Дуброва к 24.00 27.8.43 г. для соединения с бригадой 125...

10. Взрывов произвести 300, из них отряду Волкова — 80, отряду Кравца — 130, отряду Бобкова — 90...

12. Время наступления — 2 зеленые ракеты в 5.00 28.8.43 г.

13. Сигнал поджигания шнуров зарядов — 1 зеленая ракета...

15. КП штаба бригады — высота 121,2. Пункт медицинской помощи — х. Рог.

16. Пропуск на время действия: «Пинск», «Принять».

Командир операции — Сколобан, заместители — Глушко, Кулак.

Командир бригады *Сколобан*

НИА Беларуси, ф. 3500, оп. 4, д. 222, лл. 107—108.

Рэлікція партызанскай славы

У красавіку 1943 г. было прынята рашэнне аб стварэнні баявога сцяга партызанскага атрада № 135 130-й брыгады. Адказная і ганаровая работа даручана партызанкам Ганне Палтаран, Марыі Дубовік, Валянціне Дзяржымішцы, Лідзіі Чарнобылец і Надзеі Сцішонак. Дзмітрый Сыцько атрымаў заданне пайсці ў Кашцэвіцкі гарнізон і праз сувязных здабыць чырвоны матэрыял ці фарбу.

Удалося здабыць чырвоную фарбу. Лідзія Чарнобылец прапанавала для сцяга белую прасціну. Яе пафарбавалі і ва ўрочышчы Залаткова, паблізу в. Міхедавічы, у зямлянцы атраднага шпіталю дзяўчаты пачалі вышываць сцяг. Начальнік медыка-санітарнай

Баявы сцяг 135-га партызанскага атрада 130-й Петрыкаўскай брыгады

службы А. А. Рымша нікога не пускаў у зямлянку, сцяг рабіўся ў вялікай тайне. На ім былі вышыты зорачка, перакрыжаваныя вінтоўка і аўтамат, словы «Партызанскі 135-ы атрад 130-й брыгады», а на адваротным баку — «Смерць нямецким акупантам».

Хутка сцяг быў гатовы. Камандзір аддзялення Іван Латашынскі зрабіў дрэўка, на ім умацаваў шпіль з зорачкай, на які пайшла нямецкая біклага. Партызаны з нецярпеннем чакалі ўрачыстага моманту ўручэння сцяга атраду.

У жніўні 1943 г. была гадавіна з дня арганізацыі атрада № 135. Партызаны адзначалі гэтую знамянальную дату актыўнымі баявымі справамі. У баявым лістку паведамлялася аб лепшых падрыўніках Антону Кабановічу, Мікалаю Баранаву і іншых. Быў падрыхтаваны канцэрт мастацкай самадзейнасці пад кіраўніцтвам Сазонція Палтарана з в. Сотнічы. Актыўны ўдзел у ім прынялі Ганна Палтаран, Сцяпан Баран, рэдактар падпольнай раённай газеты «Сталінская праўда» А. К. Курапаценка.

На ўрачыстасць прыбыло камандаванне 130-й брыгады на чале з камандзірам брыгады І. В. Скалабанам. Большая частка байцоў атрада была вызвалена ад баявых дзеянняў для ўрачыстай цырымоніі і з выпадку ўручэння сцяга атраду.

І вось сцяганосец Антон Кабановіч у суправаджэнні асістэнтаў, партызан Мікалая Марозькі і Мітрафана Стракача, вынеслі зачахлёны сцяг. Адкрыўся ўрачысты мітынг. Камісар атрада І. В. Дубік дае слова камандзіру брыгады І. В. Скалабану.

— Сёння спаўняецца гадавіна з дня арганізацыі атрада, — сказаў ён. — За баявыя заслугі атраду прысвоены нумар і ўручаецца баявы чырвоны сцяг. Я цвёрда ўпэўнены, што пад ім байцы 135-га атрада з яшчэ большай нянавісцю будуць біць фашысцкіх захопнікаў...

Камбрыг перадаў сцяг камісару атрада І. В. Дубіку. Ён і ўвесь строй байцоў схіліўся над баявой святыняй.

З гэтым сцягам атрад змагаўся да ліпеня 1944 г., пакуль не злучыўся ў Петрыкаве з войскамі Чырвонай Арміі.

Цяпер сцяг 135-га партызанскага атрада захоўваецца ў музеі Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску.

В. М. Чарнобылец

Слова прыраўноўвалася да кулі

Першы нумар петрыкаўскай раённай газеты «Калгаснік Петрыкаўшчыны», якую рэдагаваў Дамброўскі, выйшаў у маі 1931 г. Гэта была важная падзея ў грамадска-палітычным жыцці працоўных раёна. Газета сваімі вострымі, злабадзённымі матэрыяламі заваявала вялікі аўтарытэт у насельніцтва. Калектывізацыя, будаўніцтва сацыялістычнага ладу ў вёсцы, выкананне народнагаспадарчых планаў, культурнае жыццё, навіны сельскага і гарадскога жыцця — усё знаходзіла адлюстраванне на яе старонках.

У Капаткевіцкім раёне такім баявым органам была раённая газета «Бальшавік».

БОЛЬШЭВІК

На франтах Айчыннай вайны

Сталінская ПРАЎДА

Не спынілі сваю дзейнасць раённыя газеты і ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Петрыкаўская падпольная газета пад назвай «Сталінская праўда», рэдактарам якой райкомам КП(б)Б быў зацверджаны А. К. Курапаценка, заклікала народ на барацьбу з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. У ёй змяшчаліся публікацыі аб партызанскай барацьбе, аб становішчы на фронце і ў савецкім тыле.

3 сакавіка 1943 г. у размяшчэнні 125-й партызанскай брыгады пачала выходзіць Капаткевіцкая раённая газета «Балышавік», якую рэдагаваў Г. Л. Каплан, а потым І. Р. Ганусевіч. Перыядычнасць газеты — 3—5 разоў у месяц, тыраж — 100—200 экземпляраў. Набіралі яе вопытныя наборшчыцы Я. Аўгустоўская і Т. Кузьміч. Карэспандэнтам быў партызан С. Шарамет, які змясціў на старонках газеты не адзін дзесятак дасціпных, вострых матэрыялаў. Друкаром працаваў І. Жыгар. Друкаваліся раённыя газеты на базе абласной у вёсках Старына, Філатаўка, Праходы, у зямлянцы ў размяшчэнні 130-й партызанскай брыгады. Часта прыносілі свае матэрыялы партызаны Уладзімір Ткач, Рыгор Цімко, Іван Каліцька, Сяргей Шаўчук, Уладзімір Пінчук, Георгій Кітус.

Падпольныя раённыя газеты «Балышавік» і «Сталінская праўда» распаўсюджваліся разведчыкамі і сувязнымі па атрадах, сярод насельніцтва, траплялі ў паліцэйскія і нямецкія гарнізоны. Яны ўздымалі маральны дух у людзей, усялялі ў іх веру ў перамогу над ворагам, білі яго так, як і партызанская зброя...

М. К. Селех

Абласная канферэнцыя падпольных камсамольскіх арганізацый ў лесе каля Навасёлак. У другім радзе другі справа — А. К. Курапаценка. 27 мая 1943 г.

У ПЕТРЫКАВЕ ПРЫПЯКАЕ

Дрыжыць петрыкаўскі гебітскамісар. Запёрся ў кабінеце, сем замкоў павесіў, вартавых у дзвярах паставіў. Ушкаць збіраўся, ды шляхі закрыліся. Не толькі шляхі, нават сцежкі ад дома да дома, праз панурыя вуліцы Петрыкава. Усюды міны, усюды смерць. Кожны вугал страшней чорта. Каб выйсці на вуліцу, патрэбна перакарпаць доўгім кіем усю зямлю, каб часам не выйшла чаго «дрэннага», каб часам не раскінацца з уласнай скуры.

Як жа не страшна гебітсу? Не паспеў яго памочнік выехаць за горад, як здарылася несусветнае, нечаканае. Яшчэ і зараз вецер раздувае клочча яго вопраткі на тэлефонным дроце.

Усюды даўно пачаліся «непарадкі»... Узарваліся ў гаражы гебітса 6 аўтамашын. За адну ноч з горада знікла больш сотні жыхароў. Так, занадта прыпякае ў Петрыкаве.

Вось і паявілася ад страху для заспакойвання «Аб'ява петрыкаўскага гебітскамісара», у якой указваецца: «Супакойцеся! Нямецкая армія не адступае, а адыходзіць к новым рубяжам».

Але чаму ж гомельскія, рэчыцкія паны і падпанкі, згубіўшы ўласныя штаны, прыбеглі ў Петрыкаў? Хіба ж тут «назначаныя рубяжы?»

Усё ясна. Пад ударамі Чырвонай Арміі нямецкія акупанты бягуць на захад. Паны і падпанкі трасуцца ў жывёльным страху перад насцігаючай народнай карай. Народ вынес ужо прысуд гэтым двуногім фашысцкім звярам і ён прыводзіцца ў выкананне.

М. Б.

«Сталінская праўда», 2 кастрычніка 1943 г.

НАД БЕЛАРУССЮ ЎЗЫШЛА ЗАРА ВЫЗВАЛЕННЯ

«Партызаны і партызанкі! Працоўныя Петрыкаўшчыны! Дастойна сустрэнем нашу вызваліцельніцу — Чырвоную Армію. Мацней будзем граміць ворага, не дадзім ні праходу, ні праезду гітлераўцам да фронту. Будзем знішчаць варожую тэхніку, разбураць сродкі сувязі».

«Сталінская праўда»,
26 кастрычніка 1943 г.

Уважаемый Михаил Иванович!

От Вашего знакомого и друга... Браима Филиппа Максимовича

Товарищеское письмо

Т. Калинин, Вы вождь нашей страны, я старик, колхозник, в деревне состою в партизанском отряде т. Дубика. Отряд действует в Южно-Припятской зоне на Полесье (Белоруссия). Для решительной и успешной борьбы с врагом мы нуждаемся в оружии. Прошу, т. Калинин, распорядиться о высылке нашему отряду оружия и взрывчатых веществ.

С почтением к Вам Ваш знакомый

Браим

12 сентября 1943 г.

Резолюция: Нет возможности, так как нет связи. 13.10.43 г.

Генерал-лейтенанту тов. Пономаренко

от командира отряда *т. Токуева*,
комиссара отряда *т. Цегельника*

Шлем Вам, товарищ генерал-лейтенант, горячий, пламенный боевой привет от командиров, бойцов и политработников нашего отряда.

Товарищ генерал-лейтенант, сегодня исполняется два месяца со дня организации нашего отряда. На боевом счету отряда 15 спущенных под откос вражеских эшелонов, из них больше половины с живой силой, остальные с техникой и боеприпасами, 22 паровоза противника выведены из строя путем обстрела из ПТР; группами нашего отряда уничтожено 280 рельсов ж. д. полотна.

В нашем отряде насчитывается 70 чел., из них вооруженных 34, вооружены только оружием, которое командиром отряда было привезено от Вас. До прихода нашей доблестной Красной Армии мы обязуемся еще сильнее наносить удары по коммуникациям врага.

Ждем Вашего ответа и указаний в дальнейшей работе.

С комсомольским приветом

командир отряда *Токуев*
комиссар отряда *Цегельник*
20.10.43.

Резолюция. Тов. Галенко. Прошу иметь в виду помощь т. Токуеву.

Пономаренко.

Тов. Ковтун. В составлении резолюций т. Пономаренко прошу включить в план первоочередной заброски груза.

Галенко

З кагорты мужных

У 1905 г. Ціт Цукраў служыў на крэйсеры «Пацёмкін». Гэта пра яго і сяброў-маракоў зняты сусветна вядомы фільм Эйзенштэйна, пра іх да гэтага часу ходзяць легенды... Цукрава тады прысудзілі да шасці гадоў катаржных работ. Па шляху да месца зняволення яму ўдалося збегчы. Дабраўся да родных мясцін у Бобрык, але жандармы высачылі бунтаўшчыка, арыштавалі і накіравалі зноў на катаргу, дабавіўшы два гады.

Толькі пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі Ціт Цукраў змог прыехаць у Бобрык. Прыбыў ён туды з мандатам партыі бальшавікоў для ўстанаўлення савецкай улады. Узначальваў Камаровіцкую воласць, у 1922 г. быў выбраны старшынёй Бобрыцкага сельскага савета. Усю сваю энергію і сілы Ціт Сямёнавіч аддаваў справе арганізацыі калектыўных гаспадарак, узначальваў адзін з першых у раёне калгас «Бальшавік». Ц. С. Цукраў з'яўляўся членам ЦВК БССР, быў абраны членам бюджэтнай камісіі. Прэзідыум ЦВК накіраваў яго на работу ў народны камісарыят земляробства.

Ц. С. Цукраў

У 1941 г. Ц. С. Цукраву было 60 гадоў, але ён не застаўся ўбаку ад свяшчэннай барацьбы з ворагам. У лютым 1942 г. разам з сынам Пятром і дачкой Лідай ён пайшоў у партызанскі атрад. Карыстаючыся былой славай і аўтарытэтам, ездзіў па вёсках, выступаў перад насельніцтвам, прызываў народ да барацьбы з акупантамі, уздымаў веру ў перамогу, збіраў зброю і перадаваў яе партызанам, нарыхтоўваў прадукты. Пасля ўзрыву партызанамі чыгуначнага маста на р. Пціч у лістападзе 1942 г. Ц. С. Цукраў дапамагаў вывозіць з поля бою параненых і дастаўляў іх у партызанскі шпіталь. Актыўна ўдзельнічаў у разгроме нямецкага гарнізона на станцыі Коржаўка.

У канцы 1943 г. Ціт Сямёнавіч знаходзіўся ў куранях у лесе. Перад гэтым у баі каля в. Грабаў ён быў паранены. Фашысты ў час карнай экспедыцыі схапілі старога партызана з дачкой Лідай, прывезлі ў Навасёлкі. Патрыёта жорстка катавалі, дапытваліся, дзе знаходзяцца партызаны. Ціт Сямёнавіч упарта маўчаў. Да апошняй хвіліны жыцця ён усміхаўся ў твар катаў...

Ліду пасля цяжкіх пабояў адправілі ў Германію.

З КНІГ І. Д. ВЕТРАВА «БРАТЫ ПА ЗБРОІ»

Трэба сказаць некалькі добрых слоў пра сям'ю партызан Цукравых — Ціта, яго сыноў Пятра і Уладзіміра. Ціт Цукраў на працягу 14 гадоў з'яўляўся членам ЦВК БССР. Калі пачалася вайна, са зброяй у руках пайшоў абараняць Радзіму. Аднойчы ворагам удалося схапіць яго. Патрыёта па-зверску катавалі, выкалалі вочы, адрэзалі вушы, знявечылі ўсё цела і, нічога не дабіўшыся, расстралялі... Ён да канца застаўся верным, слаўным сынам беларускага народа.

На змену бацьку прыйшлі сыны Ціта — палескія партызаны Пятро і Уладзімір Цукравы...

ИЗ ИСТОРИИ ПАРТИЗАНСКОЙ БРИГАДЫ № 130 ПОЛЕССКОЙ ОБЛ.

Не ранее 6 июля 1944 г.

...26 мая 1943 г. противник, обозленный активными диверсионными действиями на ж. д. Муляровка Старушки со стороны партизан бригады, совершил нападение на д. Бабуничи в количестве 300 солдат и офицеров с вооружением: 1 пушка, 2 батальонных миномета и 9 пулеметов. Находившаяся в деревне застава партизан в количестве 20 чел. с 1 ручным пулеметом из отряда Болотникова приняла бой, но в силу превосходящих сил противника отошла. По шляху Бабуничи — Михедовичи, в 3 км от Бабуничи, партизаны сделали засаду и сообщили об этом командованию отряда в Михедовичах. Противник к 9.00 утра 26 июня 1943 г. занял д. Бабуничи, которую на 50 проц. сжег. Мы получили данные от удравшего жителя Бабунич Примака Саввы, который сообщил, что противник имеет цель сжечь д. Михедовичи и уничтожить партизанский отряд им. Болотникова...

Командир отряда им. Болотникова Глушко И. Н., комиссар Волков М. А., нач. штаба Кулак В. И. подтянули отряд вплотную к д. Бабуничи в количестве 85 чел. с вооружением: 4 ручных пулемета, 6 автоматов, 2 ротных миномета, остальные винтовки, чтобы разбить противника при его выходе из Бабунич и не дать возможности достигнуть д. Михедовичи... Противник узнал, что отряд прибыл в д. Бабуничи, поэтому не решился наступать на Михедовичи. Командир отряда вместе с комиссаром и нач. штаба к вечеру отряд от деревни оттянули в сторону Смеловского Брода, где расположились на ночлег.

Наблюдатели к 8 час. вечера донесли штабу отряда, что агенты противника производили разведку шляха, что идет из Бабунич на д. Михедовичи. Разведчики противника углубились в лес по шляху на 3 км и возвратились обратно в Бабуничи, доложив командованию, что партизан нет. К 7.00 27 мая 1943 г. наблюдатели донесли в штаб отряда, что разведка противника опять проверяла шлях и возвратились обратно в гарнизон Бабуничи. В это время на шляху засады партизанской не было. Получив данные от разведки (Трубчика, Козловича, Баранова), командир отряда поднял отряд... Засада была сделана на опушке леса по дороге Бабуничи — Михедовичи. Отряд разбился на 3 группы: 1-я расположилась непосредственно на шляху и имела задачу — бить противника в лоб; 2-я и 3-я группы находились по сторонам дороги в 200 м от первой группы и в 70 м от шляха. Фланговыми группами наносился основной удар. Засаду отряд занял к 8.00 27 мая 1943 г. В 9.00 27 мая противник силою в 200 чел. без разведки двигался по шляху Бабуничи — Михедовичи. В д. Бабуничи противник оставил резерв в количестве 100 солдат и офицеров. Подпустив противника в центр засады, по команде командира отряда Глушко открыли огонь по противнику с флангов справа и слева. Противник начал поворачивать вдоль дороги, в то время лобовая группа открыла огонь вдоль дороги. В результате боя противник имел убитыми 32 солдата и 3 офицера, ранеными 21 солдата. Со стороны партизан — убит 1 и 2 ранено...

Командир бригады № 130 *М. Волков*
Комиссар бригады № 130 *И. Глушко*
Нач. штаба бригады № 130 *В. Кулак*

Всенародное партизанское движение... Т. 2, кн. 2, с. 582–583.

У векапомныя дні

З успамінаў былога партызана 130-й Петрыкаўскай брыгады У. В. Налецькі

Вайна адкацілася далёка на ўсход, на месцы баёў заставалася нямала зброі і боепрыпасаў. Мы з сябрам Адамам Шабалтасам збіралі іх і хавалі да часу — ведалі, што спатрэбіцца. І калі позняй восенню 1941 г. сустрэлі ў лесе каля Міхедавіч партызан і папрасілі ўзяць з сабой у атрад — (нам было тады па 18 гадоў), мы былі ўжо ўзброеныя.

У атрадзе нас накіравалі ў групу падрыўнікоў. Уладзімір Кулак, кадравы афіцэр, у будучым — начальнік штаба 130-й брыгады, абучыў нас з Ада-

мам сапёрнай справе. Баявым і энергічным быў камандзір нашай групы Георгій Быкоўскі. Ён увесь час шукаў новыя метады дыверсій на чыгуніцы. Калі ўсе падыходы да яе гітлераўцы замініравалі, мы падбілі каля Муляраўкі два варожыя паравозы з супрацьтанкавага ружжа.

У час карнай экспедыцыі немцы расстралялі разам з іншымі мірнымі жыхарамі ў Канцэвічах двух маіх братоў, Івана і Міхаіла, маці Адама Шабалтаса. Мы паклялiся адпомсціць гітлераўцам і з яшчэ большай непрымірымасцю рабілі дыверсіі, знішчалі ворагаў з засад і ў баях. Цёмнай поччу ў канцы 1942 г. напалі на паліцэйскі гарнізон у Канцэвічах. Удалося падысці непрыкметна, бясшумна зняць ахову. Нямецкія прыхвасні пасля чарговай п'янкі моцна спалі. Мы планавалі закідаць будынак гранатамі, але на месцы выратавалі ўзяць здраднікаў жывымі. Так і прывялі 12 паліцэйскіх у атрад...

Немцы і паліцаі часта ездзілі з Пятрыкава праз Сотнічы. Месцы тут бязлесныя, зрабіць засаду ці абстраляць ворага немагчыма. З таварышамі па зброі мы замаскіравалі поччу каля дарогі авіябомбу, каля яе заклалі толавы зарад і працягнулі доўгую вяроўку — уся вёска віла яе... Калі гітлераўцы параўняліся з бомбай, раздаўся магутны выбух. Каля 30 варожых салдат на заўсёды засталіся там.

За мужнасць і гераізм, праяўленыя ў баях і шматлікіх дыверсійных аперацыях у барацьбе з акупантамі, Георгій Быкоўскі быў узнагароджаны ордэнам Леніна, Адам Шабалтас — ордэнам Чырвонага Сцяга, мне ўручаны ордэн Айчыннай Вайны II ст. Камандзір брыгады А. Волкаў выдаў мне характарыстыку, у якой указваўся ўдзел ва ўзрыве шасці варожых эшалонаў, разгроме двух гарнізонаў, знішчэнні чыгуначнага маста на р. Бобрык, падрыве аўтамашын і ў іншых баявых аперацыях... Тыя гераічныя дні запомніліся назаўсёды.

Дружба, скрепленная кровью

26 августа 1942 г. между Копцевичами и Селютичами состоялась первая встреча словаков из 101-го словацкого охранного полка, которые хотели перейти к партизанам, с представителем их командования. Установили пароль: с партизанской стороны — «Тот самый», со словацкой — «Репкин». Разведчики изучили местность, для охраны места встречи было выделено 60 партизан — опасались провокации.

Ночью выехали из д. Комаровичи, ранним утром были уже на месте. Выставили дозоры, разведчики заняли свои места... В 11 часов на дороге показались четыре всадника в словацкой форме. Пятого — «Репкина», то есть, как стало известно, поручика Яна Налепки не было, он получил срочное задание немецких властей. Все словаки хорошо говорили по русски. Встреча была радостной и сердечной... Словаки рассказывали, что Ян Налепка давно ищет встречи с партизанами, но подходящего случая не было. А время не терпит. Немцы не доверяют словакам и в любой день полк могут передислоцировать. Они уже не охраняют железную дорогу, ждут новых распоряжений.

Решили, что как только Налепка вернется, установят день перехода к партизанам, а пока необходимо готовиться,

І. Д. Ветраў з ад'ютантам І. Р. Чаусам. Вёска Старына, дзе знаходзіўся штаб Палескага партызанскага злучэння. 1943 г.

Група партызан-славакаў у 125-й партызанскай брыгадзе

собирать оружие и боеприпасы. Прошло несколько дней, от словаков не было никаких вестей... Как потом стало известно, среди них нашлись предатели: о замысле патриотов стало известно немцам и они установили жесткий контроль, офицеров перевели в другие гарнизоны. И все же первая группа словаков под командованием Андрея Оровца вскоре сумела перейти к партизанам. Через некоторое время Андрей Подимак и Алоиз Круликовский скрыто навестили своих друзей, земляков. Все были согласны идти к партизанам, надо было только подобрать удобный момент. Договорились, что первой совместной операцией будет взрыв моста и разрушение железнодорожного полотна около деревни Оголичская Рудня. Операция не удалась, фашисты арестовали многих словаков. Их допрашивали, били, потом всех разослали в разные гарнизоны. Некоторые стали отказываться идти к партизанам и уговаривали не делать этого других. Чувствуя, что ареста не избежать, Йозеф Бугай, Андрей Слатинчак, Юрай Широхман забрали оружие и отправились к партизанам. У деревни Оголичская Рудня они встретили офицера Йозефа Машкулиака, который также искал встречи с партизанами. Это были «первые ласточки», вскоре начался массовый переход словаков на сторону партизан. Все они направлялись в Конаковичскую бригаду, где участие в боях уже принимали Ян Микула, Йозеф Баян, Густав Лазарь, Рудольф Врански, Антон Коломбус, Павел Паргач, Ян Беднар и многие другие словаки. К концу 1942 г. перешла значительная часть 101-го полка. О переходе словацких солдат и офицеров на сторону партизан не раз передавало в своих сводках Совинформбюро. 1-го января 1943 г. в д. Фастовичи словаки приняли присягу белорусского партизана, в которой говорилось, что они не выпустят из рук оружия, пока СССР и Чехословакия не будут освобождены от фашистских оккупантов.

Чехословацкие воины вписали в историю белорусского партизанского дви-

жения немало незабываемых страниц. Большинство их воевало в двух партизанских отрядах — под командованием А. Т. Михайловского и в отряде Кравца на территории Копаткевичского и Петриковского районов. В борьбе с фашистскими захватчиками чехословацкие товарищи не жалели ни сил, ни самой жизни, наравне со всеми переносили тяготы и невзгоды партизанских будней, были стойкими, боеспособными солдатами. Они участвовали во всех крупнейших операциях партизан.

Одним из первых совместных боев был бой за д. Грабов в начале 1943 г. Эта большая деревня находилась на краю партизанской зоны, недалеко от железной дороги. Отсюда вели дороги вглубь партизанского края — на Комаровичи, Фастовичи — важные базы полесских партизан и далее в Любанский район. Грабов был передним краем партизанского фронта. Немцам было очень важно овладеть этим пунктом, чтобы помешать доступу партизан к железной дороге. В Грабове часто размещались партизанские штабы, отсюда осуществлялось непосредственное руководство операциями.

В этом бою особенно отличилась рота словаков под командованием Андрека и соединенная рота во главе с М. Гончаровым. Немцы вели наступление крупными силами со стороны Житкович и ст. Старушки. Своей целью они ставили занять Грабов и окрестные деревни, достигнуть Фастович и Комарович, чтобы уничтожить штабы партизанских отрядов и соединений. Об этом стало известно партизанам. Они на всех путях следования гитлеровцев устроили засады. Сильный бой завязался неподалеку от Грабова. По мере его развертывания партизаны вводили новые силы. Словацкая рота начала бой в самый напряженный момент, когда защитники Грабова, весь день отбивая непрерывные атаки, были обессилены, кончались боеприпасы, а гитлеровцы пустили в ход артиллерию и минометы.

Уже вечерело, когда словацкая рота вместе с подразделениями партизан, которыми командовали Митрофан Гончаров, Владимир Дулейчик, Сергей Падуто, Петр Цукров, Алексей Голубь, Владимир Тарасевич, прибыли на место боя. Деревня горела, бой не затихал. Словаки вклинились в оборону на правом фланге, замышляя прорваться в тыл противника и оттуда нанести удар. Полицейские и власовцы бросились наперерез им, несмотря ни на какие потери. Словаки держались стойко и мужественно. Группа под командованием командира роты Владимира Дулейчика и словацких командиров Яна Микулы и Густава Лазаря уже почти достигла Грабова. Но в это время у основных сил партизан кончились боеприпасы, они начали отходить. Деревню на этот раз захватили гитлеровцы.

Фашисты открыли ураганный огонь по словакам, которые приближались к деревне. Пулеметы не давали поднять голову. Был тяжело ранен Ян Микула. Начали отходить. Понесли еще одну тяжелую потерю, убит командир роты Андрек. Только месяц он пробыл в отряде, сумел организовать сильную боевую группу, не раз отличался в боях... В этом бою отличились многие белорусские и словацкие партизаны — Максим Баранов, Григорий Ганусевич, Семен и Иосиф Бойко, Алексей Ляхов, Иван Костаев, командиры рот Сергей Падуто и Митрофан Гончаров, командиры взводов Петр Цукров, Василий Козубович, Голубь.

Фашисты понесли большие потери. Встретив упорное сопротивление, они так и не смогли продвинуться дальше Грабова. Сожгли деревню, а также Михедовичи, Замостье, награбили немало имущества крестьян и вернулись в свои гарнизоны.

Особенно сцементировали дружбу белорусских и словацких партизан крупнейшие операции — взрыв железнодорожных мостов на реках Птичь и Бобрик осенью 1942 г.

И. Д. Ветров

За вашу і нашу свабоду

Налепка Ян (н. 21.12.1912 г. ва Усходняй Славакіі) — начальнік штаба 101-га ахоўнага палка акупантаў, які дыслацыраваўся ў Канатке-вічах. Стварыў антыфашысцкую арганізацыю, якая наладзіла сувязь з партызанамі, і ў маі 1943 г. разам з групай патрыятычна настроеных славакаў перайшоў да партызан. Камандаваў атрадам, удзельнічаў у баях за вызваленне населеных пунктаў у Беларусі і на Украіне. Загінуў 17 лістапада 1943 г.

У 1945 г. Яну Налепку прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

...Пасля партызанскіх дыверсій улетку 1942 г. немцы вырашылі правесці карную экспедыцыю. Фашысты загадалі славакам 101-га палка, у якім служыў Налепка, акружыць вёску Аголічы і арганізаваць экзекуцыю — расстраляць, спаліць...

Ян Налепка выклікаў старасту вёскі Васіля Шлягу, загадаў яму адабраць з ліку жыхароў некалькі старых, найбольш паважаных людзей, і паехаў з імі ў Петрыкаў. Ім удалося даказаць, што жыхары Аголіч да партызанскіх дзеянняў адносін не маюць. Ні адзін чалавек не загінуў, вёска была выратавана.

Праз некалькі дзён каля Аголіч партызаны падарвалі нямецкую машыну. Зноў фашысты арганізавалі карную экспедыцыю. Настаўнік Аголіцкай школы М. А. Стракач успамінае:

— Салдаты з групы Налепкі — Павел Пергач, Андрэй Крашэк, Цыпцыяр папярэдзілі, каб мы хутчэй уцякалі ў лес. Але ўсіх жыхароў абвясціць не паспелі. Тых, хто застаўся ў вёсцы, славакі загналі ў калгасны хлеў, нацэлілі кулямёты. Ян Налепка рабіў выгляд, што выконвае загад фашыстаў. У адным з дамоў выбілі шыбіны, з некаторых павыносілі маёмасць. Дзве хаты без жыхароў падпалілі, а людзей адпусцілі. Жыхары Аголіч пасля гэтага ўсе да аднаго падаліся ў лес.

Фашысты западозрылі Яна Налепку ў сувязі з партызанамі, полк зняліі з аховы і замянілі яго нямецкай часцю. У маі 1943 г. з групай славакаў Налепка перайшоў да партызан. Яму даручалася фарміраванне чэхаславацкага атрада. Нямала ўдала праведзеных баявых аперацый на яго рахунку. Ян Налепка ўлетку 1943 г. атрымаў першую баявую ўзнагароду — медаль «Партызану Айчыннай вайны» I ст.

...У лістападзе 1943 г. войскі Чырвонай Арміі падышлі да Оўруча. За горад ішлі жорсткія баі. Сабураў рашыў узяць важны пункт абароны ворага да прыходу нашых рэгулярных часцей. Атрад Налепкі штурмаваў будынак вакзала. Крок за крокам набліжаліся партызаны да мэты. І калі ўжо засталося зусім нямнога, каб авалодаць вакзалам, адважны партызан загінуў.

Оўруч быў узяты партызанамі, а праз два дні ў горад уступілі часці Чырвонай Арміі. 20 лістапада ў гарадскім парку воіны чэхаславацкага партызанскага атрада разам з байцамі злучэння Сабурава хавалі Яна Налепку і яго мужных таварышаў...

В. М. Чарнобылец

Ян Налепка

З сябрамі па зброі

З успамінаў былога партызана 125-й брыгады І. І. Арцюха

Марознай снежаньскай ноччу 1942 г. група партызан, у якую ўваходзілі славакі, падышла да чыгуначнага маста ў раёне вёскі Аголіцкая Рудня. Заляглі. На мосце, наставіўшы каўнер, праходжваўся вартавы.

Выбраўшы зручны момант, партыза-

Ян Мікула

Р. Вранскі

пы пакінуліся на вартавога. У некалькі секунд усё было закончана. Толькі пачалі закладваць міну, як паказаўся патруль. Раздумваць некалі. Славакі-партызаны адкрылі агонь. Завязалася перастрэлка. Адыходзячы ў лес, славакі адвялі ўвагу ворагаў ад моста, мінёры закончылі сваю справу і таксама кінуліся ў лес. Праз некалькі хвілін раздаўся аглушальны выбух — і мост рухнуў.

Адбегшыся ў лес, партызаны спыніліся, перавялі дух. А на чыгункы яшчэ доўгі час траскацелі нямецкія кулямёты і аўтаматы. Як потым паведаміла разведка, пасля падрыву моста рух на чыгункы спыніўся на некалькі сутак.

Многа слаўных подзвігаў зрабілі славакі-падрыўнікі Эміль Медзігорскі, Густаў Лазар, Ян Меер, Мацей Ганка, Павал Клунда, Андрэй Сінкуліч, Павал Галік і іншыя. Пры іх удзеле не адзін варожы эшалон з тэхнікай і жывой сілай паляцеў пад адхон.

У ліпені 1943 г. падрыўнікі-славакі Павал Клунда, Ян Меер, Андрэй Сінкуліч на чале з Віктарам Прысадам атрымалі заданне ўзарваць эшалон у раёне ст. Коржаўка. Калі наступіў змрок, падрыўнікі толькі ім вядомымі лясными сцежкамі дабраліся да чыгуначнага насыпу і падклалі пад рэйку міну. Праз некаторы час прагрымеў выбух. Скрыгочучы, леэлі адзін па другі вагоны з тэхнікай і жывой сілай...

ЛІСТ СА СЛАВАКІІ

...Вы не можаце сабе ўявіць, таварыш Кудравец, які я быў рады, калі мяне наведаў Міхаіл Тубіш і сказаў, што звязаўся з вамі і атрымаў пісьмо. Маім найвялікшым жаданнем пасля доўгіх гадоў было наладзіць сувязь с вамі, і калі даведаўся ад сваіх сяброў, што вы і ваша сям'я, нашы камандзіры Міхайлоўскі і Жыгар і іншыя жывыя, вельмі ўзрадаваўся.

Я пачаў шукаць вас адразу пасля вайны. Быў у Ленінградзе, Маскве, адзін дзень у Кіеве, але звязацца з вамі не ўдалося. Я вельмі часта ўспамінаю вас, усіх баявых сяброў, нашы партызанскія аперацыі. Успамінаю капітана Налепку, як мы пісалі лістоўкі да славацкіх салдат, а потым я падбіў іх да пераходу ў партызанскі атрад, як нас падбадзёрвалі радыёперадачы аб падзеях на фронце і ўмацоўвалі веру ў перамогу...

...Некалькі слоў пра сябе. Калі фашысцкі славацкі ўрад паслаў мяне на фронт, я ішоў з думкай перайсці на ваш бок. Хутка пасля прыходу ў Беларусь я звязаўся з партызанамі і 11 лістапада 1942 г. арганізаваў пераход усяго каравула. Далей мы былі разам, вы ўсё ведаеце. Памятаеце, як у баі ў в. Грабаў я быў паранены чаргой з кулямёта. Кулі перабілі нагу, мяне ўзялі немцы ў палон. З вялікімі цяжкасцямі ўдалося збегчы з шапіцу і вярнуцца на радзіму. Там, карыстаючыся вопытам беларускіх партызан, я стаў актыўным членам партызанскай брыгады імя генерала Штэфаніка. За ўдзел у вызваленчым руху атрымаў шмат падзяк.

Дарагі таварыш Кудравец, мае беларускія сябры па зброі! Усё, што я вам напісаў, малая частка таго, што я мог бы расказаць асабіста. Усе мы былі б вельмі рады сустрэцца з вамі. Са свайго боку я прыкладу ўсе сілы, каб сустрэцца з вамі і іншымі партызанамі. Я жанаты, у мяне трое дзяцей: хлопчык і дзве дзяўчынкі. Служу ў дзяржаўным інстытуце па праектаванню заводаў у г. Трэнчын. Тут жывуць таксама нашы баявыя сябры Лазар Густаў і Эміль Медзігорскі.

...Я прашу перадаць сардэчнае прывітанне нашым камандзірам Міхайлоўскаму, Жыгару, Мачульскаму і ўсім сябрам-саратнікам і грамадзянам, якія так цёпла нас прымалі, аказвалі дапамогу, з якімі мы разам змагаліся за свабоду нашых народаў.

Ян Мікула

Славакія, г. Трэнчын. 1961 г.

Жыхары раёна, якія змагаліся з ворагам у партызанскіх атрадах, удзельнікі антыфашысцкага падполля, загінуўшыя і прапаўшыя без весткі ў гады Вялікай Айчыннай вайны

БАБУНІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАБУНІЧЫ

ГЛУШКО Аляксандра Аляксееўна, н. 5.1. 1926 г., закатавана ў 1943 г.

Саша Глушко перад самай вайной з пахвальным лістом закончыла сямігодку. Наперадзе, здавалася ёй, такое вялікае, цікавае жыццё... Вайна перакрэсліла ўсе мары. Над краем навіслі чорныя хмары.

Разам з іншымі юнакамі і дзяўчатамі Сашу ўключылі ў спісы рабоў, якіх накіроўвалі на катаржныя работы ў Германію. Па дарозе ўдалося збегчы. Саша вярнулася ў родную вёску, але дома заставацца ёй было нельга. Шлях лежаў у партызанскі атрад.

Адважную, рашучую дзяўчыну камандаванне ўключыла ў склад дыверсійнай падрыўной групы. Не раз яна разам

Д. С. Ражалюк

А. С. Ткачук

з іншымі партызанамі хадзіла на чыгунку, удзельнічала ў дыверсіях.

Пасля адной з такіх аперацый восенню 1943 г. падрыўнікі вярталіся ў размяшчэнне атрада. Каля в. Лясковічы натыкнуліся на групу немцаў і паліцаяў, якія кіраваліся ў Петрыкаў. Завязалася перастрэлка. Сашу параніла, у непрытомным стане яе схапілі ворагі.

Доўга дапытвалі 17-гадовую партызанку. Як маглі, здзекаваліся над ёю вылюдкі. Катавалі, білі, патрабавалі, каб яна ўказала размяшчэнне партызанскага атрада. Саша маўчала... Нічога не дабіўшыся, ворагі цёмнай ноччу вывелі патрыётку на расстрэл...

КАРДАШ Мікалай Іванавіч, н. у 1920 г., з мая 1940 г. у Чырвонай Арміі, затым партызан 130-й брыгады, загінуў 7.1.1944 г. каля в. Курыцічы.

НАЛЕЦЬКА Дзям'ян Іванавіч, н. у 1913 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў 24.10. 1943 г.

НАЛТАРАН Максім Пракопавіч, н. у 1895 г., загінуў у 1943 г. каля в. Сяліцічы.

ПРЫМАК Іван Пятровіч, н. у 1900 г., загінуў 17.2.1943 г. на чыгунцы каля ст. Кацэвічы.

РАЖАЛЮК Даніла Сямёнавіч, н. у 1922 г., загінуў 25.5.1944 г. каля в. Вятчын Жыткавіцкага р.

СТРАКАЧ Нікіфар Мікалаевіч, н. у 1897 г., удзельнік грамадзянскай вайны, баец Першай коннай арміі, загінуў 3.1.1944 г. на в. Быслаў.

ТКАЧУК Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1918 г., настаўнік, кіраўнік падпольнай маладзёжнай групы, расстраляны 16.8.1942 г. у г. Петрыкаў.

ТКАЧУК Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1925 г., загінуў 3.7.1943 г. у час дывэрсіі на чыгунцы на перагоне Кацэвічы — Старушкі.

ВЁСКА КАСІЦЧА

ПАЛТАРАН Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1913 г. Удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў у 1943 г. каля ст. Старушкі Жыткавіцкага р.

ВЁСКА МІХЕДАВІЧЫ

ГАНЦЭВІЧ Пётр Якаўлевіч, н. у 1895 г., загінуў 23.3.1944 г. непадалёку ад в. Міхедавічы.

ГАНЦЭВІЧ Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1906 г., загінуў 15.4.1943 г.

ГЛУШКО Іван Уласавіч, н. у 1914 г., загінуў у чэрвені 1943 г. каля в. Міхедавічы.

ГЛУШКО Яфім Нікіфаравіч, н. у 1898 г., загінуў 14.1.1944 г. у в. Замосце.

КАЛЕСНІКАЎ Мікалай Іванавіч, н. у 1919 г., з чэрвеня 1939 г. у Чырвонай Арміі, ст. сяржант, з чэрвеня 1942 г. — партызан 130-й брыгады, камандзір узвода, загінуў у красавіку 1944 г. у в. Людзвіноў.

КРУТ Іван Адамавіч, н. у 1910 г., загінуў 16.4.1944 г. непадалёку ад в. Міхедавічы.

НАЙДЗЁН Ігнат Міхайлавіч, н. у 1923 г., загінуў 21.12.1943 г. каля в. Таргашын.

САСНОЎСКІ Антон Іванавіч, н. у 1902 г., загінуў 23.4.1944 г. каля Аголіч.

СОКАЛ Сільвестр Іванавіч, н. у 1897 г., загінуў 3.3.1944 г. непадалёку ад в. Міхедавічы.

ВЁСКА ПАДОЗБІН

ШАБАЛТАС Андрэй Цімафеевіч, н. у 1913 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, з кастрычніка 1943 г. — партызан 130-й брыгады, загінуў 26.6. 1944 г. каля в. Міхедавічы.

ВЁСКА САСНАВЕЦ

НЕКРАШЭВІЧ Антон Міхайлавіч, н. у 1924 г., у красавіку 1944 г. быў цяжка паранены ў баі каля ст. Старушкі, памёр ад ран.

ВЁСКА СОТНІЧЫ

ПАЛТАРАН Аляксандр Васільевіч, н. у 1925 г., загінуў 20.10.1943 г. на чыгунцы каля в. Аголіцкая Рудня.

ПАЛТАРАН Аляксей Рыгоравіч, н. у 1901 г., старшыня калгаса «Сейбіт», затым старшыня Ляскавіцкага сельсавета. З чэрвеня 1941 г. да кастрычніка 1941 г. — партызан атрада Гардзіенкі, потым член падпольнай патрыятычнай групы, расстраляны 18.2.1942 г. у Петрыкаве.

ГАЛУБІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВЫШАЛАЎ

КАБАНОВІЧ Антон Іванавіч, н. у 1914 г., камандзір дывэрсійнай групы 135-га атрада, загінуў 18.7.1943 г. каля в. Смятанічы, пахаваны ў в. Камаровічы.

МАРОЗЬКА Гаўрыл Іванавіч, н. у 1905 г., старшыня калгаса «Чырвоны будаўнік», пакінуты Петрыкаўскім райкомам КП(б)Б для падпольнай работы, расстраляны ў студзені 1942 г. у Петрыкаве.

МАРОЗЬКА Пётр Іванавіч, н. у 1916 г., трактарыст Муляраўскай МТС, загінуў у верасні 1943 г. пры мініраванні чыгункі каля ст. Коржаўка.

МАРЦЫНКЕВІЧ Ананій Уладзіміравіч, н. у 1925 г., партызан украінскага злучэння, загінуў у ліпені 1943 г. каля г. Тульчын Вінніцкай вобл.

ВЁСКА ГАЛУБІЦА

ЖУКАВЕЦ Яфім Данілавіч, н. у 1915 г., механік Муляраўскай МТС, загінуў 18.11.1942 г. у час мініравання чыгункі каля в. Аголіцкая Рудня.

ПАШУК Іван Яўхімавіч, н. у 1918 г., партызан атрада імя Молатава Вінніцкага злучэння, загінуў 15.8.1943 г. каля ст. Крывін Камянец-Падольскага р.

ШНЧУК Мікалай Іванавіч, інспектар Асааніяхіма, пакінуты Петрыкаўскім райкомам КП(б)Б для падпольнай работы, расстраляны ў студзені 1942 г. у Петрыкаве.

ВЁСКА СЛАВІНСК

АЛЕЙНІКАЎ Адам Маісеевіч, н. у 1912 г., загінуў у студзені 1943 г. каля ст. Старушкі Жыткавіцкага р.

А. Р. Палтараш

А. І. Кабановіч

БЕРАЗОЎСКІ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1924 г., партызан Мандаўскага злучэння, загінуў у верасні 1944 г. у Камянец-Падольскім р.

ВЁСКА ТУРОК

ЖУКАВЕЦ Аляксандр Лявонавіч, н. у 1923 г.,
ЖУКАВЕЦ Васіль Іванавіч, н. у 1924 г., партызаны Чарнігаўскага злучэння Фёдарава, загінулі ў кастрычніку 1943 г. каля г. Ковель.
ЖУКАВЕЦ Іван Каленікавіч, н. у 1914 г.,
ЖУКАВЕЦ Парфірый Данілавіч, н. у 1914 г., партызаны Чарнігаўскага злучэння Фёдарава, загінулі ў ліпені 1943 г. у Брэсцкай вобл.
КУРЛОВІЧ Уладзімір Дзмітрыевіч, н. у 1923 г., загінуў 5.11.1943 г. каля г. Ківерцы Валынскай вобл.
ШЛЕЦКІ Ніканор Маісеевіч, н. у 1918 г., партызан 130-й брыгады, загінуў у 1943 г. пры мініраванні чыгункі каля ст. Муляраўка.
ЯСТРЭМСКІ Васілій Кірылавіч, н. у 1923 г., загінуў у лістападзе 1943 г. каля г. Роўна.
ЯСТРЭМСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1923 г., загінуў у кастрычніку 1943 г. каля г. п. Рожышча Валынскай вобл.
ЯСТРЭМСКІ Сцяпан Аляксандравіч, н. у 1923 г., загінуў у верасні 1942 г. пад Ковелем.

ГРАБАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ГРАБАЎ

АКСЁНЧЫК Пётр Сцяпанавіч, н. у 1924 г., загінуў у 1943 г. у в. Белы Пераезд.
БАРАН Вера Данілаўна, н. у 1922 г., загінула ў 1943 г., у в. Фаставічы.
ГРЫНЬКО Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1926 г., загінуў у 1944 г. у в. Навасёлкі.
ГРЫНЬКО Уладзімір Пілімавіч, н. у 1924 г., загінуў у 1943 г. каля в. Грабаў.
ДЗЯГЦЯР Дзмітрый Мінавіч, н. у 1925 г., загінуў у 1943 г. у Акцябрскім р.
КЕБЕЦ Мікалай Васільевіч, н. у 1916 г., загінуў 26.2.1943 г. у в. Грабаў.
КЛБАС Аляксандр Мінавіч, н. у 1923 г., загінуў у 1943 г. у в. Бярозаўка.
КОТ Дзям'ян Пятровіч, н. у 1907 г., загінуў у 1944 г. у в. Грабаў.
КОТ Сямён Кузьміч, н. у 1909 г., загінуў 12.1.1944 г. у в. Грабаў.
КОТ Трафім Андрэевіч, н. у 1923 г., загінуў 19.4.1943 г. у в. Капэвічы.
НАВІЧЭНКА Салавей Паўлавіч, н. у 1910 г., загінуў 10.5.1944 г.
ПАЦЯРАЙЛА Аляксандр Сяргеевіч, н. у 1922 г., настаўнік, загінуў 10.10.1943 г. у в. Грабаў
ПАЦЯРАЙЛА Іван Яўстратавіч, н. у 1904 г., загінуў 3.12.1943 г. у в. Мышанка.
ПАЦЯРАЙЛА Канстанцін Васільевіч, н. у 1909 г., загінуў 26.4.1943 г. у в. Грабаў.
ПАЦЯРАЙЛА Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1924 г., загінуў у 1943 г. у в. Бярозаўка.
ПЕЧУЛІС Аляксандр Вікенцьевіч, н. у 1908 г., загінуў 17.4.1944 г. у в. Навасёлкі.
ЧЫЖЫК Міхаіл Сяргеевіч, н. у 1923 г., загінуў у 1943 г.
ШАРУБА Мікалай Іванавіч, н. у 1905 г., загінуў 8.1.1943 г. у в. Грабаў.
ЯВОРСКІ Мікалай Станіслававіч, н. у 1901 г., старшыня калгаса, загінуў у 1942 г. у Жыткавіцкім р.

ВЁСКІ ВЯЛІКІЯ І МАЛЫЯ СЯЛЮЦІЧЫ

БАРАНАЎ Васілій Фаміч, н. у 1912 г., загінуў 8.5.1943 г. у в. Малыя Сялюцічы.
БАРАНАЎ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1923 г., супрацоўнік раённай газеты, загінуў у 1942 г.
БАРАНАЎ Сцяпан Максімавіч, н. у 1920 г., загінуў 15.5.1943 г.
БАРОДЗІЧ Аляксандр Раманавіч, н. у 1918 г., загінуў 6.11.1943 г. у Жыткавіцкім р.
ДАРАГУН Мікалай Іванавіч, н. у 1905 г., загінуў 15.2.1944 г. у Акцябрскім р.
ДЗЯГЦЯР Дамітрый Мінавіч, н. у 1923 г., загінуў 15.4.1944 г. у Акцябрскім р.
ДЗЯГЦЯР Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1916 г., загінуў 6.9. 1942 г. у в. Камаровічы.
ЖОГАЛЬ Васіль Афанасьевіч, н. у 1924 г., загінуў 21.2.1944 г. у в. М. Сялюцічы.
КАКОРА Аляксандр Пятровіч, н. у 1912 г., загінуў 5.4.1944 г.
КАКОРА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1912 г., загінуў 13.3.1944 г. у в. Камаровічы.
КЕБЕЦ Уладзімір Лук'янавіч, н. у 1926 г., загінуў у 1943 г. у Ельскім р.
НАСЕКА Савелій Фёдаравіч, н. у 1915 г., загінуў 10.3.1943 г.
ПАРХІМОВІЧ Валянцін Іванавіч, н. у 1915 г., загінуў у кастрычніку 1943 г.
ПІНЧУК Пётр Міронавіч, н. у 1912 г., загінуў 16.3.1944 г.
САВАСЦЕНЯ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1903 г., загінуў 4.4.1943 г. у в. М. Сялюцічы.
УЛАГУН Іван Аляксандравіч, н. у 1908 г., загінуў 5.1.1944 г.
ЧМЫХУН Кірыл Пятровіч, н. у 1904 г., загінуў у сакавіку 1944 г.
ЧЫЖЫК Мікалай Фёдаравіч, н. у 1905 г., загінуў 15.12.1943 г.

КАМАРОВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕЛЫ ПЕРАЕЗД

БАЯРЫП Сцяпан Пятровіч, н. у 1910 г., загінуў у красавіку 1943 г.
СІНІЦКІ Мітрафан Сцяпанавіч, н. у 1912 г., загінуў у маі 1944 г.
СІНІЦКІ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1925 г., загінуў у красавіку 1944 г.

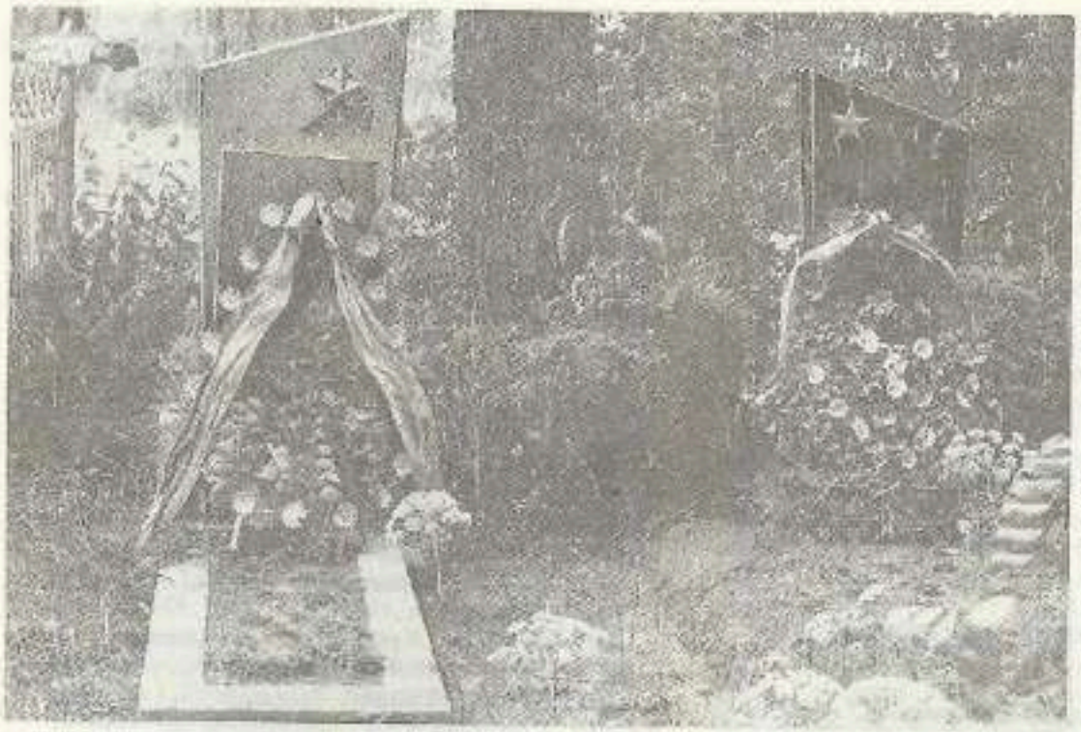

Магілы партызан на могілках у в. Сялюцічы

ВЁСКА БОБРЫК

ГЕВЯРОЎСКІ Адам Нікадзімавіч, н. у 1923 г., расстраляны ў 1942 г.

ДАНІЛЬЦКІ Мікалай Адамавіч, н. у 1921 г., загінуў у лютым 1944 г.

ДУДКО Фёдар Рыгоравіч, н. у 1915 г., загінуў у 1943 г.

ІВАШКЕВІЧ Серафім Басылкавіч, н. у 1911 г., загінуў у 1944 г.

КАРНЕЙЧЫК Адам Якаўлевіч, загінуў у 1944 г.

КАРНЕЙЧЫК Рыгор Рыгоравіч, н. у 1914 г., загінуў у 1943 г.

КАСЦЕЕЎ Іван Міронавіч, н. у 1909 г., загінуў у маі 1942 г.

КРУКОЎСКІ Сямён Міхайлавіч, н. у 1910 г., загінуў у маі 1944 г.

МАЙСЮК Дамітрый Якаўлевіч, н. у 1912 г., загінуў у 1943 г.

МАКЕЙЧЫК Антон Емяльянавіч, н. у 1915 г., загінуў у 1944 г.

РАМАНЧУК Прохар Мартынавіч, н. у 1890 г., загінуў у 1943 г.

ВЁСКА ЗАМОСЦЕ

БОБЕР Аркадзій Іванавіч, н. у 1923 г., загінуў у 1943 г.

ГАПАНОВІЧ Аляксандр Пятровіч, н. у 1907 г., загінуў у 1944 г.

ЛАБАНОВІЧ Юльян Аляксандравіч, н. у 1900 г., загінуў у студзені 1942 г.

ПЛЫШЭЎСКІ Сцяпан Аляксандравіч, н. у 1921 г., загінуў у лютым 1944 г.

СІНІЦКІ Юстын Варфаламеевіч, н. у 1911 г., загінуў у лістападзе 1942 г.

ВЁСКА КАМАРОВІЧЫ

БАЙКОЎ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1918 г., загінуў у сакавіку 1943 г.

ДУБІНА Ігарыёк Данілавіч, н. у 1910 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ІВАНЕНКА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1921 г., загінуў 8.4.1944 г. на в. Зыслаў.

КАРНЕЙЧЫК Васіль Рыгоравіч, н. у 1925 г., загінуў у красавіку 1943 г.

ЛАПЦЕЎ Іван Рыгоравіч, н. у 1920 г., загінуў у сакавіку 1943 г.

МАЖАР Сямён Васільевіч, н. у 1918 г., загінуў у 1943 г.

МАЗУРКЕВІЧ Пётр Аляксеевіч, н. у 1924 г., загінуў у 1943 г.

МАКЕЙЧЫК Аляксандр Іванавіч, н. у 1924 г., загінуў у лютым 1943 г.

МАКЕЙЧЫК Мацвей Іванавіч, н. у 1913 г., загінуў у лютым 1943 г.

А. Н. Гевяроўскі

М. М. Дворак

МАКЕЙЧЫК Назар Андрэевіч, н. у 1910 г., загінуў 3.3.1944 г.

МАЛЫШАЎ Сцяпан Аляксеевіч, н. у 1910 г., старшыня калгаса, загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРЦІНОЎСКІ Антон Рыгоравіч, н. у 1903 г., старшыня калгаса, загінуў 18.5.1944 г.

НІКІЦІН Пётр Васільевіч, н. у 1915 г., закатаваны фашыстамі ў 1943 г.

СТАНКЕВІЧ Ігнат Міхайлавіч, закатаваны фашыстамі ў сакавіку 1944 г.

ТУРУЦІН Пётр Уласавіч, н. у 1907 г., загінуў 25.1.1944 г.

УРЭЦКІ Ёсель, н. у 1924 г., загінуў у 1943 г. у Акцябрскім р.

ШЫПЛАЎ Васіль Данілавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

•

ВЁСКА ФАСТАВІЧЫ

ЧЫЧЫКАЙЛА Аляксандр Яўменавіч, н. у 1918 г., загінуў у 1943 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Дзмітрый Рыгоравіч, н. у 1898 г., загінуў у 1943 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Захар Якаўлевіч, н. у 1911 г., загінуў у 1943 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Міхаіл Дзмітрыевіч, н. у 1903 г., загінуў у 1944 г.

ЯКАВЕЦ Фёдар Апікеевіч, загінуў у лютым 1944 г.

КАПАТКЕВІЦКІ ПАСЯЛКОВЫ САВЕТ

ВЁСКА ГАРАДЗІШЧА

РЫБАК Іван Усцінавіч, загінуў у студзені 1944 г.

ВЁСКА ІВАШКАВІЧЫ

ДВОРАК Маркіян Мікалаевіч, н. у 1903 г., старшыня калгаса, сувязны партызанскага атрада, расстраляны ў чэрвені 1942 г.

КІЗЮК Сяргей Васільевіч, н. у 1908 г., сувязны партызанскага атрада, загінуў у чэрвені 1942 г.

КОЗІНЕЦ Алена Іванаўна, н. у 1922 г., загінула ў 1944 г.

СЕМКА Фёдар Кліматіч, н. у 1922 г., сувязны партызанскага атрада, загінуў у 1943 г.

ФЯСЮК Іван Сідаравіч, н. у 1927 г., загінуў у лістападзе 1943 г.

ФЯСЮК Фёдар Сідаравіч, н. у 1926 г., загінуў у 1944 г.

г. п. КАПАТКЕВІЧЫ

АДАМОЎСКІ Мікалай Піліпавіч, н. у 1924 г., загінуў у сакавіку 1944 г. у Любанскім р.

ЗМУШКА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1910 г.

КАЛІЦЬКА Лявон Пятровіч, н. у 1912 г., загінуў у 1943 г.

А. А. Лазарчык

КАЛЯДА Архіп Якаўлевіч, н. у 1910 г., загінуў у лютым 1944 г.

КРАСОЎСКІ Неафіл Фёдаравіч, н. у 1905 г., загінуў у 1943 г.

КРУПА Іван Іванавіч, н. у 1922 г., закатаваны ў 1943 г.

ЛАЗАРЧЫК Анатолій Аксентавіч, н. у 1924 г., загінуў у 1942 г. у в. Ванюжычы.

Анатоль Лазарчык да вайны паспеў закончыць школу. У ліпені 1941 г. па даручэнню старшыні Капаткевіцкага сельскага савета Е. М. Кузьміча разам з іншымі вясковымі хлопцамі і дзяўчатамі — Надзяй Лысовай, Вольгай Харганоўскай, Іванам Цылько, Пятром Агейчыкам, Рыгорам Цылько адганялі ў тыл краіны калгасны статак. А ў пачатку 1942 г. ён стаў партызанам Капаткевіцкага атрада, якім камандаваў А. І. Міхайлоўскі.

Праз некалькі месяцаў, у пачатку вясны, група партызан была накіравана ў в. Ванюжычы з заданнем адрамантаваць у вясковай кузні зброю. На ўскраіне вёскі паставілі пост — Анатоля Лазарчыка.

Раптам партызаны ў кузні пачулі стрэлы. Страляў вартавы — немцы і паліцаі ўвайшлі ў вёску не ад краю яе, а па завулку, збоку. Лазарчык заўважыў іх і адразу адкрыў агонь, каб папярэдзіць партызан, якія знаходзіліся ў кузні, вызваць агонь на сябе. Ворагі кінуліся да яго, юны партызан быў паранены ў нагу, затым у руку... Адна з куль, якія роем раз'юшаных вос праносіліся міма, аказалася смяротнай...

МАКАРЭЦКІ Пётр Міхайлавіч, н. у 1890 г., удзельнік грамадзянскай вайны, партызан 125-й брыгады, загінуў у 1943 г.

МІНЧУК Мікалай Паўлавіч, н. у 1913 г., загінуў у 1943 г.

ШЫЎЛЕЎСКІ Георгій Савіч, н. у 1924 г., загінуў у 1944 г.

ШЫЎЛЕЎСКІ Сава Аляксандравіч, н. у 1900 г., удзельнік грамадзянскай вайны, загінуў у 1943 г.

ПРАКАПЕНКА Іван Сідаравіч, н. у 1902 г., загінуў у 1942 г.

ПУНДЗІК Мікалай Нічыпаравіч, н. у 1923 г., загінуў у 1943 г.

УЛІЦІК Пётр Лук'янавіч, н. у 1900 г., загінуў у 1943 г.

ФЁДАРЭНКА Мікалай, н. у 1927 г., расстраляны ў 1943 г.

ЦАРУН Лявон Максімавіч, н. у 1890 г., загінуў у 1943 г.

ЦЫЛЬКО Іван Аркадзьевіч, н. у 1923 г., рахункавод райсабеса, загінуў у ліпені 1943 г. у в. Вапюжычы.

ЧАЎНАВІЧ Мікалай Васільевіч, н. у 1879 г., загінуў у лютым 1942 г.

ШАЎЧУК Павел Паўлавіч, н. у 1896 г., загінуў у 1944 г.

ЯЗЭПАЎ Лявон Мікітавіч, н. у 1913 г., загінуў у 1943 г.

ВЁСКА ПЕРШАЯ СЛАБОДКА

БУЖАН Мікалай Ігнатавіч, н. у 1918 г., будаўнік, загінуў у ліпені 1944 г.

ВІННІК Піліп Іванавіч, н. у 1905 г., загінуў у жніўні 1941 г.

КАЗЫРЭЎСКІ Ермалай Мікітавіч, н. у 1889 г., старшыня калгаса «Чырвоны партызан», удзельнік грамадзянскай вайны, закатаваны ў верасні 1942 г.

КАПЦЭВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ПАСЁЛАК КАПЦЭВІЧЫ

БУЛАВА Пётр Дзмітрыевіч, н. у 1911 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІК Піліп Канстанцінавіч, н. у 1911 г., загінуў 11.3.1944 г.

ДУСЬ Ілья Іванавіч, н. у 1914 г., закатаваны ў красавіку 1943 г.

ЗАЙЧЫКАЎ Пётр Аляксандравіч, н. у 1913 г., дырэктар Капцэвіцкай сярэдняй школы, загінуў 11.3.1944 г.

ЛЕЙФМАН Маісей Лейбавіч, н. у 1909 г., загінуў у ліпені 1942 г.

ЛЯШКЕВІЧ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1901 г., загінуў 24.1.1944 г.

МАЦЮК Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1920 г., загінуў 11.3.1944 г.

СЫЦЬКА Андрэй Дзмітрыевіч, н. у 1923 г., загінуў у красавіку 1944 г.

СЫЦЬКА Дзмітрый Андрэевіч, н. у 1889 г., загінуў у красавіку 1944 г.

СЫЦЬКА Іван Пятровіч, н. у 1923 г., загінуў у лютым 1943 г.

ЧЫЖЫК Мікалай Фёдаравіч, загінуў у студзені 1944 г.

ЯВОРСКІ Пётр Паўлавіч, прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ВЁСКА КАПЦЭВІЧЫ

БРАІМ Іван Пятровіч, н. у 1903 г., загінуў 22.2.1942 г.

ВОЛКАЎ Уладзімір Захарыевіч, н. у 1927 г., загінуў у лютым 1944 г. у в. Заполле Мінскай вобл.

ЕЎСЯЕВІЧ Алеся Цімафееўна, н. у 1915 г., загінула ў маі 1943 г.

КАЗЛОВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1902 г., загінуў у 1943 г.

КАЗЛОВІЧ Валянцін Паўлавіч, н. у 1927 г., загінуў у лютым 1944 г. каля г. п. Капаткевічы.

КАЗЛОВІЧ Павел Якаўлевіч, н. у 1902 г., загінуў у жніўні 1943 г. каля в. Церабень.

КАЗЛОВІЧ Рыгор Пятровіч, н. у 1902 г., загінуў у 1944 г.

ЛІНЧЭЎСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1923 г., загінуў 5.7.1944 г.

МЯЛЕШКА Іван Макаравіч, н. у 1926 г., загінуў у жніўні 1943 г. каля в. Церабень.

ПЕТРАВЕЦ Марыя Гаўрылаўна, н. у 1924 г., закатавана ў Петрыкаве ў 1943 г.

ТРУХАНОВІЧ Мікалай Іванавіч, н. у 1912 г., загінуў 7.3.1943 г. у в. Заполле Мінскай вобл.

КОЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БРАДЫ

БАРДЗІЛОЎСКІ Іван Іванавіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

ГАРБАЧЭЎСКІ Георгій Аляксандравіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

СТРАКАЧ Леанід Фёдаравіч, н. у 1926 г., прапаў без вестак.

ВЁСКА ДУБРОВА

ДАНІЛОВІЧ Уладзімір Антонавіч, н. у 1926 г., загінуў 17.8.1943 г.

М. Г. Петравец

ВЁСКА ЗУБЛІШЧА

ПРАХОЦКАЯ Любоў Ігнатаўна, н. у 1919 г., медсястра 125-й партызанскай брыгады, загінула 20.1.1944 г. у в. Слабада Акцябрскага р.

ВЁСКА КОЛКІ

БАНДАРЭНКА Валянцін Пятровіч, н. у 1925 г., загінуў у 1944 г. у Брэсцкай вобл.

БАНДАРЭНКА Яўген Пятровіч, н. у 1927 г., загінуў у 1944 г. у Брэсцкай вобл.

БОХАН Васіль Фядосавіч, н. у 1919 г., загінуў у красавіку 1942 г.

БОХАН Клаўдзія Паўлаўна, н. у 1923 г., загінула ў студзені 1943 г. у в. Савічы Калінкавіцкага р.

БОХАН Ніла Сямёнаўна, н. у 1925 г., медсястра 125-й партызанскай брыгады, загінула 3.3.1944 г.

ГАЛЕЦКІ Міхаіл Трафімавіч, н. у 1925 г., загінуў у сакавіку 1944 г. каля в. Сасноўка Акцябрскага р.

РАВУЦКАЯ Марыя Васільеўна, н. у 1919 г., загінула ў студзені 1943 г. у в. Савічы Калінкавіцкага р.

РАВУЦКІ Мікалай Аркадзьевіч, н. у 1927 г., загінуў у 1943 г.

ВЁСКА СЯКЕРЫЧЫ

БАЛЮС Адам Францавіч, н. у 1906 г., загінуў у сакавіку 1942 г.

ШУЛЯРЭНКА Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак.

КОНКАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АКРЫЁНЫ

БАЎКАЛА Аляксандр Іванавіч, н. у 1929 г., загінуў у 1943 г.

БАЎКАЛА Уладзімір Іванавіч, н. у 1927 г., загінуў у 1943 г.

ВЁСКА АЦІРКІ

ШЭВЕЛЬ Іван Мікалаевіч, н. у 1903 г., загінуў 5.5.1943 г. у в. Міцуры.

ВЁСКА КОНКАВІЧЫ

ДЫБА Васіль Іосіфавіч, н. у 1916 г., су працоўнік міліцыі, загінуў 15.12.1941 г. у в. Шастовічы.

ЛУЧЫЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ДЗЕМЕНКА

АЎСІЕВІЧ Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1917 г., загінуў у 1943 г. каля в. Церабаў.

МІНІЧ Мечаслаў Васільевіч, н. у 1923 г., загінуў у 1944 г.

ВЁСКА КАПЦЭВІЧЫ

АРЦЮХ Сцяпан, н. у 1925 г., загінуў у 1944 г.

ПРАХОЦКІ Васіль Міхайлавіч, н. у 1924 г., загінуў 19.1.1944 г.

ЦЯРЭШЧАНКА Рыгор Кузьміч, н. у 1902 г., загінуў 5.5.1942 г. у в. Кашэвічы.

ВЁСКА КАШЭВІЧЫ

БАРБУЦЬКА Васіль Якімавіч, н. у 1906 г., загінуў 1.7.1943 г.

ЗІЗЮК Іван Андрэевіч, н. у 1923 г., загінуў 13.11. 1943 г.

ЗІЗЮК Яфім Лявонцьевіч, н. у 1914 г., старшыня сельсавета, загінуў 28.1.1942 г.

КУНІЧЫК Якаў Мікалаевіч, загінуў у 1943 г.

КУРЧЫЦКІ Іван Іванавіч, н. у 1925 г., загінуў у лютым 1943 г.

МІНІЧ Вячаслаў Васільевіч, н. у 1922 г., загінуў у лютым 1943 г.

ФЯДОСІК Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1925 г., загінуў у 1944 г.

ВЁСКА ЛУЧЫЦЫ

КОРШАК Васіль Адамавіч, н. у 1908 г., загінуў у 1944 г.

ЦУГАЧ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1910 г., загінуў у 1943 г.

СЕВІЗДРАЛ Іван Фёдаравіч, н. у 1923 г., загінуў 7.4.1943 г.

ШЭЦКА Рыгор Аляксандравіч, н. у 1920 г., загінуў у 1943 г. у в. Кашэвічы.

ВЁСКА СТАРЫНА

ШУТ Павел Іванавіч, н. у 1914 г., загінуў 19.3.1944 г.

ЧАУС Рыгор Кірылавіч, н. у 1898 г., дэпутат сельскага савета, партызанскі сувязны, закатаваны ў маі 1944 г.

ВЁСКА ХВОЙНЯ

БУРМА Сафрон Максімавіч, загінуў 6.10. 1943 г. у г. п. Акцябрскі.

ВЁСКА ЯЎСЕЕВІЧЫ

МАСТАВЫ Іван Іонавіч, н. у 1910 г., камандзір партызанскага атрада, загінуў у 1944 г.

САХОЎСКІ Рыгор Яфімавіч, н. у 1920 г., загінуў 20.3.1942 г. у в. Кашэвічы.

ЛЯСКАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ГЛІНКА

БАРАНІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1925 г., загінуў у 1943 г. каля в. Хлушін Тураўскага р.

ВЁСКА ДАРАШЭВІЧЫ

АДАМЕНКА Андрэй Юр'евіч, н. у 1920 г., загінуў у 1944 г.

ШЫЧУК Ціт Ціліпавіч, н. у 1915 г., загінуў 23.3.1944 г. каля в. Снядзін.

ВЁСКА ЛЯСКАВІЧЫ

РЫБАЛКА Анастасія Андрэеўна, н. у 1910 г., загінула ў 1943 г. каля в. Ляскавічы.

РЫБАЛКА Іван Андрэевіч, н. у 1906 г., загінуў у 1944 г.

А. Д. Хаменя

З. І. Радзейка

МУЛЯРАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ЗАБАЛАЦЦЕ

БАЎСУН Васіль Мікалаевіч, н. у 1905 г., загінуў у маі 1944 г.

ФАЛЕЕЎ Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1913 г., загінуў 19.1.1944 г.

ХАМЕНЯ Аляксей Дзмітрыевіч, н. у 1912 г., загінуў 15.5.1944 г. у в. Міхедавічы.

ВЁСКА КОРЖАЎКА

ГАЛЕНЯ Адам Міхайлавіч, н. у 1925 г., загінуў 18.3.1943 г. пры падрыве эшалона на ст. Муляраўка.

ГАЛЕНЯ Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1924 г., загінуў у 1944 г.

ЛІСОЎСКІ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1924 г., загінуў 5.12.1943 г.

ВЁСКА КУРЫЦІЧЫ

БАЯРЧУК Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1923 г., загінуў 20.10.1942 г.

ГРЭСЬКА Павел Апанасавіч, н. у 1913 г., загінуў 14.10.1943 г. у в. Бобрык.

КАВАЛЬЧУК Іван Іванавіч, н. у 1923 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Рыгор Мінавіч, н. у 1912 г., загінуў у 1943 г.

КАРАСЬ Іван Фёдаравіч, н. у 1913 г., загінуў у 1943 г.

КАРТЫННІК Аляксандр Фядосавіч, н. у 1910 г., загінуў 7.6.1944 г.

КАРТЫННІК Сцяпан Юркавіч, н. у 1908 г., загінуў у 1942 г.

КАРТЫННІК Фёдар Якаўлевіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

НАЛЕЦЬКА Аляксандр Цімафеевіч, н. у 1910 г., загінуў 30.12.1942 г.

НАЛЕЦЬКА Мікалай Цітавіч, н. у 1914 г., загінуў 25.8.1942 г.

НАЛЕЦЬКА Пётр Мікалаевіч, н. у 1908 г., загінуў 5.10.1944 г.

РАДЗЕЙКА Захар Іванавіч, н. у 1913 г., загінуў у 1944 г. каля в. Людзвіноў.

РАДЗЕЙКА Мікалай Іванавіч, н. у 1913 г., загінуў у 1944 г. каля в. Людзвіноў.

РУДАЎСКІ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1913 г., загінуў 14.10.1943 г. у в. Бабунічы.

СЕМЯНІЦКІ Іван Іосіфавіч, н. у 1922 г., загінуў у лютым 1944 г. у в. Бобрык.

СЕМЯНІЦКІ Ігнат Іванавіч, н. у 1900 г., загінуў у 1944 г. у в. Міхедавічы.

СІТНІЦА Віктар Васільевіч, н. у 1927 г., закатаваны фашыстамі ў маі 1944 г.

Жыве памяць

У далёкім Ціхім акіяне плавае карабель, на высокім борце якога напісана: «Віця Сітніца»... Імя сялянскага хлапчука з в. Курыцічы, які ў суровыя гады выпрабаванняў для радзімы са зброяй у руках стаў на яе абарону і аддаў сваё маладое жыццё, каб наблізіць Перамогу, вядома далёка за межамі рэчна.

Віці было чатырнаццаць гадоў, калі пачалася вайна. З першых яе дзён хлапчук трымаў сувязь з партызанамі. Маленькі, непрыкметны з выгляду, ён быў выдатным разведчыкам. А ў ліпені 1942 г. разам са старэйшым братам Іванам пайшоў у партызанскі атрад, якім камандаваў М. Волкаў. Там была створана дыверсійная група, якая потым выросла ў атрад № 78 пад камандаваннем Р. А. Такуева. Не раз прымаў удзел у дыверсіях на чыгункі юны падрыўнік. Герой Савецкага Саюза Р. А. Такуеў успамінае: «Віця быў смелым, не па гадах кемлівым байцом. Не губляўся ў цяжкіх становішчах, заўсёды знаходзіў выхад... Ён быў сціплым і добрым таварышам, на якога заўсёды можна пакласціся».

...Быў май 1944 г. Віця па справах накіраваўся ў Курыцічы. Вось і знаёмая вуліца. Раптам хлопец уздрыгнуў ад нечаканасці: зусім блізка стаялі незнаёмыя людзі, з выгляду партызаны, на шапках чырвоныя зоркі. «Нашы... Але адкуль, хто яны?» — ускалыхнулася трывожная думка.

Незнаёмцы таксама заўважылі юнага партызана, накіраваліся да Віці.

— Дзе твае сябры, дзе астатнія партызаны? Заві іх хутчэй сюды!

Усё ў выглядзе гэтых людзей, іх мова, паводзіны падказвала Віцю, што гэта — чужыя, ворагі... І тут ён заўважыў пад шынялём аднаго з незнаёмых зялёны мундзір. «Немцы!..»

Віця адбег убок, зрываючы з пляча аўтамат. Даў доўгую чаргу па ворагах. Некалькі з іх упала, астатнія адкрылі ўслед партызану агонь. Куля моцна штурхнула Віцю, ён упаў, выпусціў з рук аўтамат. Хацеў прыўзняцца і зноў узяць зброю, але на яго наваліліся, скруцілі...

Віцю прывезлі ў Смятанічы, у камендатуру. Доўга дапытвалі, катавалі: «Дзе партызаны, хто з мясцовых жыхароў звязаны з імі? Дзе знаходзіцца партызанскі атрад?»

Віця маўчаў, нягледзячы на пякучы боль раны, на здзекі і адмысловыя катаванні. Ён нікога не выдаў, як ні лютавалі над ім ворагі. Нічога не дабіўшыся, гітлераўцы расстралялі Віцю Сітніцу...

Ён пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Айчыннай Вайны I ст. Землякі, жыхары Курыціч не забываюць Віцю Сітніцу, шануюць памяць аб ім.

В. Р. Фёрани

ХАМЕНЯ Антон Ільіч, н. у 1908 г., загінуў 10.1.1944 г.

ШАБАЛТАС Рыгор Сямёнавіч, н. у 1902 г., загінуў 20.3.1944 г. у в. Замосце.

ШЭЛЕГ Іван Іванавіч, н. у 1910 г., загінуў у лютым 1944 г. у Калінкавіцкім р.

ЯСТРЭМСКІ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1903 г., загінуў 1.5. 1943 г. у в. Курыцічы.

ВЁСКА ЛЮДЗВІНОЎ

БОНДАР Мікалай Фёдаравіч, н. у 1921 г., загінуў у 1942 г. у п. Муляраўка.

ДУБІНА Адам Антонавіч, н. у 1923 г., загінуў у 1943 г. у в. Навасёлкі.

ДУБІНА Антон Напумавіч, н. у 1888 г., старшыня калгаса, загінуў 5.4.1944 г. каля в. Млынок.

ЗУБАР Іван Трафімавіч, н. у 1898 г., загінуў у 1942 г. у в. Камаровічы.

М. П. Корж

ЗУБАР Мікалай Якаўлевіч, н. у 1905 г., загінуў у 1943 г. каля в. Курыцічы.

ЗУБАР Сцяпан Паўлавіч, н. у 1920 г., загінуў у 1942 г. у п. Муляраўка.

КОРЖ Мікалай Пятровіч, н. у 1922 г., сакратар раённага народнага суда, загінуў 10.8.1943 г. у в. Курыцічы.

КОРЖ Міхаіл Пятровіч, н. у 1911 г., загінуў 7.1.1944 г. у в. Бобрык.

КРЭС Міхаіл Адамавіч, н. у 1923 г., загінуў 21.9.1943 г. пры мініраванні чыгункі каля ст. Муляраўка.

ПАЛЕЦЬКА Дам'ян Іванавіч, н. у 1910 г., загінуў у 1943 г. у в. Міхедавічы.

ЦІМАШЫШЫН Мікалай Раманавіч, н. у 1923 г., настаўнік, расстраляны ў 1943 г. за сувязь з партызанамі.

ЧАРНОБЫЛЕЦ Аляксандр Максімавіч, н. у 1893 г., загінуў у 1943 г. у в. Курыцічы.

ЧАРНОБЫЛЕЦ Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1927 г., загінуў 22.2.1943 г. каля в. Курыцічы.

ЧАРНОБЫЛЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1908 г., першы старшыня калгаса, старшыня Смятаніцкага сельскага савета, расстраляны ў 1942 г. у г. Петрыкаў.

ЯЦКО Міхаіл Ісакавіч, н. у 1913 г., загінуў у 1943 г. каля в. Смятанічы.

ВЁСКА СЯРЭДНЯЯ РУДНЯ

ЖУРАЎСКІ Лук'ян Іванавіч, н. у 1912 г., закатаваны ў 1942 г.

ПЛІПЕЦ Дзмітрый Раманавіч, н. у 1912 г.

ЯНКОЎСКІ Юзік, н. у 1917 г., закатаваны ў 1943 г.

МЫШАНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАЯНАЎ

ГРАМОВІЧ Пётр Кандратавіч, н. у 1902 г., загінуў у лютым 1942 г.

ВЁСКА БЕСЕДКІ

Загінулі ў кастрычніку 1941 г.

ДАШКЕВІЧ Павел Львіч (1920 г.)
ДАШКЕВІЧ Міхаіл Андрэевіч (1924 г.)
ВЯРАКСІЧ Антон Антонавіч (1923 г.)
КУЦЬКО Міхаіл Львіч (1903 г.)
ШЭЎКА Аляксандр Якаўлевіч (1905 г.)
ШЭЎКА Іван Фёдаравіч (1903 г.)

ВЁСКА МЫШАНКА

ДАРОШКА Аляксей Іосіфавіч, н. у 1918 г., загінуў у лютым 1943 г.

УРЭЦКІ Айзік Лахманавіч, н. у 1925 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЁСКА НОВЫЯ КАЦУРЫ

ПАДДУБНЫ Сафрон Іванавіч, н. у 1913 г., загінуў у лютым 1942 г. у Калінкавіцкім р.

РАГАВІК Мікалай Пятровіч, н. у 1910 г., загінуў у студзені 1944 г.

РАГАВІК Эмілій Аляксандравіч, н. у 1924 г., загінуў у 1942 г.

НАВАСЁЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АНОСАВІЧЫ

БЕЛЬСКІ Мікалай, н. у 1924 г., загінуў у маі 1943 г. у в. Сасноўка Акцябрскага р.

ТАРАСЕВІЧ Міхаіл Васільевіч, н. у 1914 г., брыгадзір калгаса, загінуў у 1944 г. у г. Гродна.

ВЁСКА ВАНЮЖЫЧЫ

КУДРАВЕЦ Віктар Цімафеевіч, н. у 1905 г., палітрук роты, загінуў 27.3.1944 г. у Брэсцкай вобл.

СЕРАДА Васіль Савіч, н. у 1909 г., загінуў у сакавіку 1943 г.

ФУРМАН Фёдар Апанькевіч, н. у 1911 г., шафёр, загінуў у 1943 г. пры мініраванні чыгункі на перагоне Муляраўка — Кащавічы.

ВЁСКА ГРАБНІКІ

КАПУСЦІН Аляксей Акімавіч, н. у 1918 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ЗАБРОДДЗЕ

БУЛЫГА Адам Іванавіч, н. у 1910 г., загінуў у 1943 г.

ВАЛЫНЕЦ Антон Цімафеевіч, н. у 1912 г., загінуў 15.1.1944 г. каля в. Бобрык.

ЗАГОРАЦ Якаў Сямёнавіч, н. у 1910 г., загінуў 13.2.1944 г. каля в. Забродзе.

ВЁСКА КЛЯСАЎ

ІСКРЫЦКІ Уладзімір Іванавіч, н. у 1918 г., загінуў у чэрвені 1943 г. каля в. Акрыёны.

ВЁСКА НАВАСЁЛКІ

ГАРБАЧ Харытон Радзівонавіч, н. у 1912 г., старшыня Навасёлкаўскага сельсавета, загінуў у 1942 г. пры падрыве чыгуначнага моста на р. Пліч.

ДУБІНА Андрэй Самойлавіч, н. у 1925 г., загінуў у 1944 г.

ДУБІНА Арсеній Андрэевіч, н. у 1925 г., загінуў у 1944 г.

ДУБІНА Іван Канстанцінавіч, н. у 1924 г., загінуў у 1944 г.

ДУБІНА Купрэй Мікалаевіч, н. у 1918 г., загінуў 25.6.1944 г. каля в. Старына.

ДУБІНА Піліп Яўгенавіч, н. у 1924 г., загінуў 28.3.1944 г.

ДУБІНА Ягор Рыгоравіч, н. у 1920 г., загінуў у 1944 г.

ЖУДРО Апанас Емяльянавіч, н. у 1890 г., загінуў у ліпені 1943 г.

ЖУДРО Фёдар Данілавіч, н. у 1923 г., загінуў 28.7.1944 г.

КАСЦЕЕЎ Іван Самойлавіч, н. у 1915 г., загінуў 27.3.1944 г.

КОЗІК Іван Рыгоравіч, н. у 1912 г., загінуў 21.3.1942 г.

КОЗІК Міна Васільевіч, н. у 1907 г., чыгуначнік, загінуў у 1944 г.

ШВАВАР Антон Фёдаравіч, н. у 1914 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

РЫМША Міхаіл Антонавіч, н. у 1925 г., загінуў у лютым 1944 г.

ФУРМАН Васіль Іванавіч, н. у 1911 г., чыгуначнік, загінуў 27.4.1944 г.

ФУРМАН Якаў Ільіч, н. у 1915 г., загінуў у 1943 г.

ВЁСКА ПРАХОДЫ

РАДЗІВОНАЎ Кірыл Андрэевіч, н. у 1915 г., загінуў у 1943 г.

ХОДЗЬКА Фадзей Мікалаевіч, н. у 1920 г., загінуў у 1944 г.

ВЁСКА РЭКОРД

АЛЕКСА Андрэй Апанасавіч, н. у 1921 г., рабочы леспрамгаса, загінуў пры падрыве чыгункі на перагоне Старушкі — Жыткавічы.

ГОЛІК Ісак, н. у 1914 г., рабочы леспрамгаса, загінуў у студзені 1944 г. у в. Рэпін Акцябрскага р.

ГРЫШКОЎ Сцяпан Радзівонавіч, н. у 1901 г., удзельнік Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, загінуў у 1943 г.

КАЛАДЗЕЙ Уладзімір, н. у 1911 г., загінуў у 1942 г.

СТАТКЕВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1925 г., загінуў у 1943 г.

ТУРАВЕЦ Іван Паўлавіч, н. у 1911 г., загінуў у 1942 г.

ЯНОВІЧ Віктар Міхайлавіч, н. у 1924 г., загінуў у 1942 г.

ВЁСКА СТАРЫЯ ГАЛОЎЧЫЦЫ

КІРБАЛЬ Емяльян Карнеевіч, н. у 1909 г., загінуў 3.6.1944 г.

КІРБАЛЬ Міхаіл Карнеевіч, н. у 1915 г., загінуў у ліпені 1944 г.

КРЫВАЛАП Аляксей Фёдаравіч, н. у 1927 г., загінуў у 1944 г.

КРЫВАЛАП Пётр Іванавіч, н. у 1912 г., загінуў у верасні 1944 г.

МУХІН Уладзімір Лук'янавіч, н. у 1922 г., настаўнік, загінуў у ліпені 1943 г. у Брагінскім р.

ТАЛЕЦКІ Аляксей Пятровіч, н. у 1925 г., сувязны партызанскага атрада, загінуў у верасні 1943 г.

г. ПЕТРЫКАЎ

БЕРДНІК Антон Антонавіч, н. у 1912 г., загінуў у кастрычніку 1941 г. каля г. Петрыкаў.

БУДОВІЧ Максім Сямёнавіч, н. у 1921 г., загінуў 28.12.1943 г. у в. Вышалаў.

БУДОВІЧ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1923 г., загінуў у лютым 1944 г. у Валынскай вобл.

Чатыры сыны і мужа забрала вайна ў Домны Трафімаўны Будовіч... Адзін за другім паглынала іх вайна — у родным Петрыкаве і ў партызанскіх атрадах, у кровапралітных баях на франтах. Старэйшы, Пятро Будовіч, пайшоў добраахвотна абараняць Петрыкаў у ліпені 1941 г., быў санінструктарам. Ён вынес з поля бою звыш 10 параненых байцоў. Потым было горкае адступленне з роднай Беларусі. Паранены, каля Канатопа трапіў у палон і быў закатаваны ў няволі... У партызанскім атрадзе ў баі каля Ковеля загінуў муж, Сямён Андрэевіч Будовіч, у мірны час — марак Верхнедняпроўскага параходства. Вайна патрабавала новых ахвяр... Пад Сталінградам варожая куля абарвала жыццё другога сына Домны Трафімаўны —

Рыгора. Аб гэтым яна даведалася толькі пасля вайны. Жанчына ў гэты час разам з двума малодшымі сынамі і дачкой Аляксандрай знаходзілася ў партызанскім атрадзе Трухановіча. Максім быў байцом гэтага атрада. У лістападзе 1943 г. у баі каля в. Галубіца ён загінуў. А самы малодшы, Міхаіл, змагаўся з ворагамі на Украіне, у партызанскім злучэнні Сабурава. Скласці галаву яму давялося дзесьці ў Заходняй Украіне...

Пакуль жыла Домна Рыгораўна, у сэрцы яе ніколі не згасаў боль аб загінуўшых сынах, аб мужу...

БУДОВІЧ Сямён Андрэевіч, н. у 1872 г., загінуў у 1942 г. пад Чарнігавам.

ВІЛЬМАШ венгр, загінуў у верасні 1943 г. пры падрыве чыгункі каля в. Коржаўка.

ВАРГАЎЦІК Хаім Іаіляевіч, н. у 1912 г., першы сакратар райкома КПБ.

ІМРЭ венгр, загінуў у кастрычніку 1943 г. пры падрыве чугункі каля в. Аголіцкая Рудня.

КАЛЕНІК Уладзімір Пятровіч, н. у 1910 г., загінуў у 1943 г.

КАЛЕНІК Апанас Пятровіч, н. у 1912 г., загінуў у 1943 г.

КУЛАК Пётр Андрэевіч, н. у 1894 г., расстраляны ў 1942 г.

КУРЧЫЦКІ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1912 г., загінуў у 1943 г. каля в. Старушкі.

ПАУЛЬ венгр, загінуў у верасні 1943 г. пры падрыве чыгункі каля в. Коржаўка.

ПРЫСАДА Браніслаў Антонавіч, н. у 1919 г., загінуў у 1943 г.

РУДЗЬКО Мацвей Іосіфавіч, н. у 1898 г., закатаваны ў 1942 г. у Петрыкаве.

РУТА Андрэй Пятровіч, н. у 1913 г., участковы ўпаўнаважаны, закатаваны ў 1942 г. у Петрыкаве.

УЛАДЫЧАНСКІ Адольф Мікалаевіч, н. у 1917 г., шафёр, загінуў у 1943 г. у в. Забродддзе.

А. П. Рута

С. А. Будовіч

ПЕТРЫКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АГОЛІЦКАЯ РУДНЯ

СЕРАДА Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1921 г., у Чырвонай Арміі з мая 1941 г., затым партызан 125-й брыгады. Закатаваны ў 1942 г. у Петрыкаве.

ВЁСКА АГОЛІЧЫ

БУЛАВА Пётр Дзмітрыевіч, н. у 1913 г., загінуў 14.6.1943 г.

ДУБІК Андрэй Якаўлевіч, н. у 1914 г., загінуў у сакавіку 1943 г.

ДУБІК Сцяпан Андрэевіч, н. у 1908 г., намеснік камандзіра 135-га партызанскага атрада, закатаваны ў красавіку 1944 г.

КУР'ЯНОВІЧ Уладзімір Іосіфавіч, н. у 1923 г., загінуў 23.2.1943 г.

СУМАР Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1918 г., загінуў у 1943 г. у Петрыкаве.

ВЁСКА БЯЛАНАВІЧЫ

БЕРДНІК Арсеній Іванавіч, н. у 1914 г., супрацоўнік райваенкамата. У Чырвонай Арміі з ліпеня 1941 г., затым партызан 130-й брыгады, закатаваны 27.9.1943 г. у Петрыкаве.

ВЁСКА МАКАРЫЧЫ

МАКАРЭВІЧ Таццяна Трафімаўна, н. у 1921 г., закатавана 14.7.1943 г. у Петрыкаве.

У чэрвені 1943 г. у атрад імя Калініна, які дзейнічаў на тэрыторыі Лельчыцкага раёна, прыйшла з в. Макарычы 20-гадовая дзяўчына Таня Макарэвіч. Яна хацела стаць партызанкай, помсціць ворагу за здзекі, якія ён чыніў на роднай зямлі. Камандаванне атрада вырашыла інакш, Тане было дадзена заданне вярнуцца ў Петрыкаў, уладкавацца на работу ва ўправу і збіраць разведданыя аб ворагу.

Здабытыя звесткі аб планах і намерах гітлераўцаў, дыслакацыі часцей і іх перамяшчэнні Таня перадавала партызанам ва ўмоўленыя месцы. Часта за імі прыходзіў камандзір узвода І. І. Рэут.

Позняй восенню з атрада дызерціравалі два чалавекі. Яны прыйшлі ў Петрыкаў і, каб выслужыцца перад аку-

Таня Макарэвіч (справа) з сястрой Дуняй

пантамі, выдалі Таню Макарэвіч. Яе арыштавалі. На допытах патрабавалі выдачы партызанскіх сувязных і іх сем'яў. Таня трывала нечалавечыя мукі, зверскія катаванні, але маўчала. Раздзетай і босай яе вадзілі па снегу, заганялі пад пазногці іголкі, палілі раскаленым жалезам... Таня Макарэвіч прыняла пакутніцкую смерць, але нікога не выдала.

В. Р. Ферянц

ПІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ПІЦЧ

ТАРАСЕВІЧ Мікалай Васільевіч, н. у 1917 г., загінуў у 1942 г.

ТАРАСЕВІЧ Васіль Міхайлавіч, н. у 1885 г., загінуў у сакавіку 1944 г. у Акцябрскім р.

ВЁСКА БАБРЭЧЧА

БУЖАН Адам Яфімавіч, н. у 1904 г., загінуў у 1944 г.

ВЁСКА РАДКАЎ

АРЫНОВІЧ Аляксандр Архіпавіч, н. у 1909 г., закатаваны ў 1944 г.

ВЁСКА РОГ

ГЕРАСІМЕНКА Захар Рыгоравіч, н. у 1915 г., закатаваны ў 1943 г.

ГЕРАСІМЕНКА Ілья Аляксеевіч, н. у 1913 г., загінуў у 1943 г.

ГЕРАСІМЕНКА Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1916 г., закатаваны ў снежні 1943 г.

ПЫРКО Мікалай Фокавіч, н. у 1927 г., загінуў у 1943 г.

ПЫРКО Сцяпан Сямёнавіч, н. у 1924 г., загінуў у 1943 г.

ВЁСКА ХУСНАЕ

ПОЛЯК Сяргей Анікеевіч, н. у 1923 г., загінуў у 1943 г.

ПОЛЯК Уладзімір Ісакавіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак у 1943 г.

СЦЯПУК Васіль Трыфанавіч, н. у 1921 г., закатаваны ў 1943 г. у Мазыры.

СЯМЁНАВА Марыя Васільеўна, н. у 1922 г., загінула ў 1943 г.

СНЯДЗІНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕЛІН

ХАЛЬЧЭНЯ Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1924 г., загінуў у 1943 г. у Камянец-Падольскай вобл.

С. С. Пырко

В. Т. Сцяпук

ВЁСКА МАРДЗВІН

ЯЎЛАШ Уладзімір Ціліпавіч, н. у 1923 г., загінуў у 1944 г.

ВЁСКА СНЯДЗІН

ДАМАСЕВІЧ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1922 г., загінуў у 1943 г.

ЗАНКЕВІЧ Мікалай Пятровіч, н. у 1924 г., загінуў 12.7.1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1903 г., загінуў 21.1.1944 г.

РУЦКІ Яўген Пятровіч, н. у 1915 г., загінуў у маі 1943 г.

ВЁСКА СУДЗІБАР

ГРАЛЬКА Станіслаў Фёдаравіч, н. у 1923 г., загінуў у 1943 г.

ПАПУК Міхаіл Фролавіч, н. у 1919 г., загінуў у 1943 г.

ЯЦКО Андрэй Рыгоравіч, н. у 1919 г., загінуў у 1944 г.

ЧАЛЮШЧАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВЯЛІКАЕ ПОЛЕ

КУЛАКОЎСКІ Мікалай Паўлавіч, н. у 1878 г., загінуў 1.1.1944 г.

МАЧУК Дзмітрый Мікалаевіч, н. у 1906 г., загінуў 22.2.1944 г.

ПРАХОЦКІ Павел Андрэевіч, н. у 1914 г., загінуў у лютым 1944 г. каля в. Навасёлкі.

ЦІСАВЕЦ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1906 г., загінуў у лютым 1944 г. каля в. Навасёлкі.

ВЁСКА ДРУГАЯ СЛАБОДКА

МАЧУК Андрэй Іванавіч, н. у 1914 г., загінуў у 1944 г. у Акцябрскім р.

ПАЎЛЮЧОК Павел Аляксеевіч, н. у 1913 г., загінуў 13.2.1944 г.

ВЁСКА ДУБРОВА

ДЗЕГЯЛЕВІЧ Ілья Рыгоравіч, н. у 1906 г., загінуў у лютым 1944 г. у в. Рэпін Акцябрскага р.

ВЁСКА ЗАЛЕССЕ

ЛСАЦКІ Адам Сямёнавіч, н. у 1925 г., загінуў у 1943 г.

АСТРЭЙКА Рыгор Аляксандравіч, н. у 1910 г., загінуў у 1944 г. у Калінкавіцкім р.

МІХНЕВІЧ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1924 г., настаўнік Навасёлкаўскай школы, загінуў у Даманавіцкім р.

ВЁСКА ПЕРАБІТАЯ ГАРА

ТАРАСЕВІЧ Аркадзій Міхайлавіч, н. у 1888 г., загінуў у 1942 г. у в. Кацлічы Калінкавіцкага р.

ВЁСКА ЧАЛЮШЧАВІЧЫ

АЛЕСІК Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1925 г., загінуў у 1944 г. у Акцябрскім р.

ВАРАНЧУК Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1901 г., загінуў у 1943 г. у в. Рэпін Акцябрскага р.

ЖУКОЎСКІ Андрэй Паўлавіч, н. у 1909 г., загінуў 24.3.1943 г.

ЗАЯЦ Міна Ільіч, н. у 1914 г., загінуў 3.5.1944 г.

КАЛЯДА Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1901 г., загінуў 13.4.1944 г.

КАРОТКІ Пашфрат Апанасавіч, н. у 1900 г., загінуў у 1943 г. каля в. Хуснае.

МАЗАЙ Аксэнт Сцяпанавіч, н. у 1908 г., загінуў 24.3.1944 г.

МАЗАЙ Апанас Сцяпанавіч, н. у 1911 г., загінуў 18.3.1944 г.

МАЗАЙ Дзмітрый Цімафеевіч, н. у 1907 г., загінуў 12.5.1944 г.

МАЗАЙ Іван Іосіфавіч, н. у 1891 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАЗАЙ Кірыл Іванавіч, н. у 1909 г., загінуў 24.3.1944 г.

МАЗАЙ Мяфодзій Сцяпанавіч, н. у 1913 г., загінуў 26.3.1944 г.

МАЗАЙ Цярэнцій Кузьміч, н. у 1903 г., аграном, загінуў у 1943 г.

ХАНЧЭЎСКІ Васіль Іванавіч, н. у 1914 г., загінуў 22.2.1944 г.

ХАНЧЭЎСКІ Пётр Сцяпанавіч, н. у 1886 г., рэпрэсіраваны, у час вайны вярнуўся дадому, партызан 125-й брыгады, загінуў у 1944 г. у в. Вялікае Поле.

ВЁСКА ЧЫРВОНАЯ ГОРКА

КРАЎЧАНКА Ігнат Ігнатавіч, н. у 1907 г., камандзір узвода 125-й брыгады, загінуў 20.5.1944 г.

РАДАМАН Вінцусь Іванавіч, н. у 1910 г., загінуў 5.2.1944 г. у Брэсцкай вобл.

РАДАМАН Фёдар Іванавіч, н. у 1922 г., загінуў у 1942 г. пад Мінскам.

Пад каваным ботам акупантаў

Фашысты з першых дзён акупацыі горада і раёна пачалі ўстанаўліваць свой «новы парадак». Забівалі мірных жыхароў, гвалтавалі жанчын, рабавалі... Схапілі паважанага чалавека, загадчыка аптэкі 70 гадовага Арона Файнштэйна, прывязалі вяроўкамі за ногі і цягалі канём па вуліцы, пакуль стары не памёр. Гітлераўскія вылюдкі спалілі пяцігадовую Фаню — дачку настаўніцы Клары Кустановіч. Яны патрабавалі ў маці расказаць, дзе знаходзяцца савецкія салдаты і афіцэры, якія выходзілі з акружэння. Патрыётка палічыла за лепшае смерць, чым здраду. Гітлераўцы расстралялі К. М. Кустановіч. Пасмяротна яна была ўзнагароджана медалём «За баявыя заслугі».

У адным з цэхаў цагельнага завода гітлераўцы знайшлі хворую дзяўчынку Іну Фацееву. Яе згвалтавалі, а потым расстралялі і кінулі з гары ў затоку... А праз некалькі дзён пад націскам падраздзяленняў Чырвонай Арміі фашысты вымушаны былі пакінуць горад. 2 жніўня Петрыкаў быў вызвалены, узноўлена савецкая ўлада. У горад зноў увайшлі чырвонаармейцы, партызаны атрада Варгаўціка. Сюды перабраўся падпольны райком. Прыступіў да выканання сваіх абавязкаў старшыня гарсавета Я. Зарэцкі. Начальнік аддзела НКУС маёр Жукаў і начальнік міліцыі Малчанаў арганізавалі ахову горада. Работнікі ваенкамата, ваенком лейтэнант Рошчын, начальнік 2-й часці Міхаіл Багінскі, афіцэры Васкевіч і Міхаіл Галёнка прыступілі да мабілізацыі насельніцтва ў рады Чырвонай Арміі. Разам з ваеннаабавязанымі добраахвотна ішлі ў ваенкамат камсамольцы непрызыўнога ўзросту. Выказалі жаданне пайсці ў дзеючую армію больш 50 юнакоў і дзяўчат. Сярод добраахвотнікаў былі Пётр Фурсікаў, Лідзія Занкевіч, Пётр Дрыга, Ірыней Дзечка і іншыя. Многія з іх прайшлі вогненнымі дарогамі ўсю вайну, атрымалі высокія ўрадавыя ўзнагароды. Пётр Фурсікаў, напрыклад, быў узнагароджаны одрэнам Аляксандра Неўскага. З 2 па 19 жніўня 1941 г. мабілізавана ў рады Чырвонай Арміі больш 300 чалавек.

5 жніўня па рашэнню райкома партыі насельніцтва ўбрала пераспеўшыя пасевы калгаснага жыта, абмалаціла яго і надзейна захавала. Такое рашэнне было прынята і наконт бульбы. 9 жніўня праведзена эвакуацыя насельніцтва ў тыл краіны. Райком партыі ў кароткі тэрмін здолеў арганізаваць рабочых суднаверфі, якія паднялі з затокі Бычок дзве затопленыя баржы. На іх у Мазыр вывезлі больш пяцідзесяці сямей.

11 жніўня ў другой палове дня прыляцеў самалёт, ён даставіў пошту, газеты і доўгачаканыя пісьмы. У газеце «Правда» быў змешчаны артыкул «Убитые, встаньте!», у якім расказвалася аб геройскім учынку і смерці савецкай патрыёткі Кустановіч з в. Галубіца.

Фашысцкія войскі пайшлі ў абход раёна ў напрамку да Мазыра. 19 жніўня райком партыі пакінуў Петрыкаў, пераправіўся праз Прыпяць у лес і зноў перайшоў на падпольную работу. Пачаліся нялёгкія, трывожныя партызанскія будні.

3 верасня група партызан з атрада Варгаўціка арганізавала засаду на р. Прыпяць, насупраць в. Бяланавічы. З кулямётаў і вінтовак яны абстралялі катэр з паліцаям і жывой сілай ворага. Полымя ахапіла палубу. Толькі двум гітлераўцам удалося дабрацца да берага.

Трывога не пакідала жыхароў. 14 верасня быў цёплы сонечны дзень. Людзі каналі бульбу на агародах. У 3 гадзіны дня па беразе Прыпяці, недалёка ад в. Макарычы, з бранякатэра і баржы высадзіўся карны атрад, больш 100 чалавек. Ворагі ўварваліся ў Петрыкаў. Яны рабавалі і гвалтавалі мірнае насельніцтва, чуліся стрэлы. Асабліва пакутавалі петрыкаўчане яўрэі. Ворагі

дамагаліся ў Блюмы Герцулінай, былой работніцы амбулаторыі, паказаць, дзе яна хавае каштоўнасці. Ніякіх каштоўнасцей у яе не было, жанчыну расстралялі. На вуліцы К. Лібкнехта быў забіты дзесяцікласнік Борух Герцулін. Дарослых і дзяцей па 30—40 чалавек гналі на прыстань да Прыпяці. На беразе затокі Бычок людзей прымушалі класціся тварам у гразь. На іх былі накіраваны кулямёты бранякатэра. Паверх галоў раз-пораз стралялі, ніхто не мог узняцца. На гэтым пякельным месцы ўсё большала людзей. Калі на беразе сабралася больш 400 чалавек, карнікі загадалі ўсім распрануцца, голых людзей пачалі заганяць у ваду. Яўрэі пад ударамі прыкладаў рухаліся на глыбіню, пярэднія ўжо танулі. Чуўся жудасны гул, крыкі, плач. Гітлераўцы паліваліі пакутнікаў свінцом. Забітыя і параненыя хаваліся пад вадой. Потым дабівалі параненых...

Сярод асуджаных на смерць яўрэяў была трыццаціпасцігадовая Гінда Гутман. Лёс даравaў ёй жыццё. Яна ўспамінае: «Мяне схапілі карнікі і павялі па вуліцы Карла Лібкнехта да цэнтра горада. Каля сквера паказалася група людзей, каля 30 чалавек. Мяне штурханулі да іх. З вуліцы Андрэева рухалася другая група яўрэяў, голых, акруваўленых. Сярод іх была Люба Янюк з чатырма дзецьмі, Яўсей Шпітальнік з пераламанай нагой, яго вялі пад рукі, Нахім Грэнадзёр і іншыя. Нас прыгналі да затокі Бычок. Там было сапраўднае пекла...

Апынуўшыся пад мёртвымі целамі, Гутман засталася жывой. Карнікі палічылі яе нежывой. Некалькі разоў жанчына траціла прытомнасць, зноў прыходзіла ў сябе, але не ўставала. Калі карнікі пайшлі, Гінда Навумаўна выбралася з-пад трупаў, папаўзла па беразе, дабралася да лесапільнага завода. Потым здолела дайсці да хаты Верашчакова ў Петрыкаве. У агародзе праляжала ўвесь наступны дзень. Галодная, распухшая, яна прабралася ў в. Бяланавічы, а затым за Прыпяць. Праз некалькі тыдняў жанчына аказалася ў в. Макараўка Кіеўскай вобласці, дзе жыло многа палякаў. Валодаючы польскай мовай, яна выдала сябе за палячку і пад прозвішчам Сцефаніды Бяняк пражыла там да мая 1942 г. Разам з мясцовымі жыхарамі гітлераўцы вывезлі яе на работу ў Германію.

Не абышлося без помсты гэтае зверства і для карнікаў. Партызан Рыгор Крупа, які да вайны працаваў начальнікам пажарнай каманды на цагельным заводзе, у той дзень пёс у горадзе варту вую службу і знаходзіўся на гарышчы аднаго з дамоў. Калі да берага прыстаў катэр з баржай, ён узяў на мушку вінтоўкі паліцая. Стрэл — і той паваліўся. За ім асунуўся на палубу яшчэ адзін фашыст, у якога трапіла другая куля Крупы.

Карнікі ў адказ таксама адкрылі агонь, потым падпаўзлі да дома і кінулі некалькі гранат. Крупа злез з гарышча і, адстрэльваючыся, кінуўся ў напрамку сада школы № 1. Адчуў рэзкі боль у назе, упаў. Да параненага падбеглі паліцаі і тут жа расстралялі.

15 верасня карнікі працягвалі звярствы ў горадзе. Забівалі людзей на вуліцах, падпальвалі дамы, у якіх гінулі дарослыя і дзеці. У гэты дзень было спалена 35 хат на вуліцы III Інтэрнацыянала і 17 — каля прыстані.

Жыхары Петрыкава і раёна не скарыліся ворагу. Павел Гарошка да вайны працаваў у бытавой майстэрні, а з прыходам гітлераўцаў — дома, каб пракарміць траіх дзяцей, жонку і маці. Да яго прыносілі ў рамонт простыя бытавыя рэчы не толькі мясцовыя жыхары, але і фашысты. Яны патрабавалі яшчэ і самагон.

Гарошка, частуючы ворагаў, дабываў патрэбныя звесткі аб намерах і планах карнікаў, становішчы на франтах. Расказваў аб пачутым савецкім людзям, настройваў іх на зрыў фашысцкіх задум, заклікаў да сабатажу. Але ў лістападзе 1941 г. П. С. Гарошка быў выданы правакатарам і расстраляны разам з сям'ёй.

У Петрыкаве — цэнтры гебітскамісарыята — быў асабліва жорсткі акупацыйны рэжым. Гітлераўцы прыдавалі гораду асаблівае значэнне. Блізасць чыгункі, водны шлях па Прыпяці і Дняпру адкрывалі прамы шлях на Украіну, каб вывозіць хлеб і іншае народнае дабро. Акупанты трымалі ў Петрыкаве гарнізон, у якім налічвалася больш за тысячу салдат і паліцаяў.

У будынку райкома партыі была размешчана жандармерыя, тут была турма. Свая турма мелася і ў памяшканні паліцыі. На вуліцы Валадарскага абаснавалася СД са следчым апаратам. У будынку былой аптэкі на вуліцы Андрэева звіў гняздо зондэрштаб «Р» пад шыльдай дапаможнага аддзела гебітскамісарыята. У в. Белка каля Петрыкава размясцілася армейская разведка «Абвер». На прыстані Прыпяці знаходзілася сапёрная часць, у распараджэнні якой былі дзве 46-міліметровыя гарматы і шэсць бранякатэраў для патрулявання на рацэ. У горадзе быў уведзены каменданцкі час. На многіх вуліцах і на ўскраінах пабудаваны доты і дзоты, з усходняга боку Петрыкава на беразе ракі віліся траншэі ў поўны рост, па якіх праходжваліся патрулі. Горад быў напоўнены фашысцкімі агентамі. Для жыхароў уведзены пропускі.

У адміністрацыйным дзяленні Петрыкаўскі, Жыткавіцкі і Тураўскі раёны Палескай вобласці ўваходзілі ў Петрыкаўскую акругу-гебіт, якія былі ў складзе Жытомірскай генеральнай акругі. Гебітскамісарам быў прызначаны генерал Рэдке, які размяшчаўся са сваім штабам у двухпавярховым памяшканні гасцініцы на вуліцы Камунальнай. Улетку 1942 г. былі выпушчаны ў абарот украінскія рэйхскарбованцы.

У падначаленні Петрыкаўскага гебітскамісарыята функцыяніраваў аддзел ландвертаў (афіцэраў — начальнікаў сельскіх раёнаў), які ўзначальваў гаўптман Коўкель. У памяшканні музычнай школы размяшчалася біржа працы, якой кіраваў лейтэнант Крайзер. Яна займалася ўлікам не толькі ўсяго дарослага насельніцтва, але і падлеткаў, якія наравне з дарослымі выкарыстоўваліся на цяжкіх работах — капанні траншэй, узвядзенні абаронных збудаванняў, нарыхтоўцы лесу. Тут адбіралі здаровых грамадзян, у асноўным юнакоў і дзяўчат, для адпраўкі на работу ў Германію, а дзяцей ад 8 да 14 гадоў — у спецыяльныя лагеры, дзе ў іх забіралі кроў для параненых салдат. Быў пашпартны стол, начальнікам якога з'яўляўся падслепаваты на левае вока Аляксандр Галін. Гэты душагуб пашпартызаваў пры наяўнасці савецкіх пашпартоў насельніцтва горада, выдаваў «аўсвайсы». У каго не аказвалася пашпарта, накіроўваўся на катаржныя работы. На вуліцы Камунальнай размяшчаўся лясгас з вялікім службовым апаратам. Узначальваў лясгас лесапрамысловец маёр Крамер.

Нізавыя грамадзянскія органы ўлады гарадскога ўпраўлення камплектаваліся з мясцовага насельніцтва, незадаволенага савецкай уладай, рознага роду крымінальных элементаў і поўнасцю падпарадкоўваліся гебітскамісарыяту. У вёсках ствараліся паліцэйскія ўчасткі і гарнізоны, прызначаліся старасты. Паліцэйскія гарнізоны былі ў Ляскавічах, Кащэвічах, Снядзіне, Бабунічах, Смятанічах і іншых населеных пунктах. У пачатку лістапада 1941 г. петрыкаўскія паліцаі, не падзяліўшы нарабаванае дабро, у сталоўцы напіліся і ўчынілі бойку. Адзін з паліцаяў застрэліў свайго шэфа — начальніка паліцыі Рыгора Канавальчука. Пахаванне яго гітлераўцы выкарысталі для правакацыі, прыпісаўшы смерць ката камуністам і яўрэям, якім абяцана была помста. Гэта былі не проста словы. Былі схоплены і расстраляны старшыні Ляскавіцкага і Смятаніцкага сельскіх саветаў Андрэй Палтаран і Мікалай Яворскі, старшыня калгаса в. Снядзін Мікалай Туравец і іншыя мірныя жыхары.

Зіма 1941—1942 гг. выдалася снежнай і халоднай, у снежні маразы даходзілі да 35 градусаў. У горадзе не было дроў і прадуктаў харчавання, людзі пакутавалі ад холаду і голаду, асабліва яўрэйскае насельніцтва, якога ў горадзе заставалася больш за 300 чалавек. Жылі яны ў гета, маглі выходзіць на вуліцу толькі ноччу. Фашысты канфіскавалі іх жыллё, сагналі ўсіх на вуліцу Дзяржынскага і размясцілі па 15—20 чалавек у двух дзесятках хат, у многіх з якіх не было вокнаў і дзвярэй. З абодвух канцоў вуліцы — агароджа з калючага дроту, стаялі пасты з кулямётамі. На вопратцы яўрэяў наперадзе і на спіне былі прышыты жоўтыя пасцікутныя зоркі. У шасць гадзін раніцы людзей выганялі з хат і пад канвоем вадзілі ў лес, дзе да 8 гадзін вечара яны нарыхтоўвалі драўніну, або на расчыстку вуліц. Знясіленыя ад голаду і холаду, людзі падалі ў снег, іх бязлітасна збівалі... Прадуктаў харчавання не было ніякіх, дзеці і старыя паміралі з голаду. Хаваць нябожчыкаў-яўрэяў на могілках забаранялася. Не дазвалялі хадзіць з хаты ў хату. Аднойчы стары Зайвель Пясчанскі хацеў прайсці да суседа, каб папрасіць які-небудзь харч. Вартавы заўважыў яго, прагучаў стрэл — на вачах насельнікаў гета Пясчанскі ўпаў на зямлю мёртвым. Удалося прабрацца ў свой дом на вуліцы К. Лібкнехта Бранцу, і тут ён знайшоў сваю смерць. Была забіта ў гета настаўніца Фаіна Раскіна і многія іншыя.

Днём 15 лютага 1942 г. па загаду Рэдке фашысты з мясцовымі паліцаямі ўварваліся ў гета. Яўрэі хаваліся хто дзе мог: у снезе, пад падлогай, у сене. Пашчаслівілася нямногім, выпадкі хаваліся ўсіх, каго сустракалі, гучалі стралы. У той дзень загінула каля 200 чалавек. А ў красавіку ва ўрочышчы Дварэц каля в. Белка расстралялі апошніх насельнікаў гета. Усяго ў Петрыкаве за гады акупацыі загінула 770 яўрэяў.

Знішчаліся цалыя вёскі з жыхарамі — Сялюцічы, Хвойня, Нівы. Акупанты забіралі ў насельніцтва хлеб, цёплае адзенне, абкладвалі непасільнымі падаткамі. Нават уладальнікі сабак плацілі падатак. Праводзіліся натуральныя паборы. З кожнай гаспадаркі бралася 80 кілаграмаў мяса, 600 літраў малака з каровы за год, па 25—30 яек ад кожнай курыцы, па 18—20 кілаграмаў воўны, а таксама зерне і бульба. Пачалі з'яўляцца і замоўнікі, звычайна здраднікі і паліцаі, якія атрымлівалі ад нямецкіх улад лепшыя надзелы зямлі.

На базе Петрыкаўскага калгаса «Чырвоны агароднік» акупанты арганізавалі абшчыну, сабралі сельскагаспадарчы інвентар, жывёлу. У абшчыне, якую імкнуліся зрабіць паказальнай, прымусовая работа была арганізавана па прынцыпу калектыўнай гаспадаркі, але вынікі былі мізэрныя. У горадзе адкрыты пункты і склады па прыёму сельскагаспадарчай прадукцыі. У царкве прымалі зерне, каля гарадскіх могілак — бульбу. Працавалі маслазавод, бойня і каўбасны цэх. Сельскае насельніцтва як магло сабатіравала здачу прадуктаў, не плаціла падаткаў.

Акупацыйны рэжым рабіўся ўсё больш жорсткім, гітлераўцы прымалі новыя захады для барацьбы з партызанамі. Каля горада на полі была пасадачная пляцоўка для самалётаў, будавалася дарога да прыстані па вуліцы Піянерскай, павялічыўся паліцэйскі гарнізон. За невыкананне загаду аб каменданцкім часе ўведзена пакаранне смерцю. У жандармерыі праводзілася рэгістрацыя камуністаў і савецкіх работнікаў. Тых, хто быў зарэгістраваны, як правіла, праз некаторы час расстрэльвалі.

Акупанты імкнуліся ўзнавіць мясцовую прамысловасць, былі пушчаны два лесапільныя заводы — стары і новы. Па рацэ Прыпяць арганізаваны сплаў драўніны. Прыкладваліся ўсе намаганні для таго, каб пусціць суднарамонтныя майстэрні, наладзіць транспарціроўку ваенных грузаў і нарабаванага дабра па Прыпяці. Дырэктарам суднарамонтных майстэрняў быў прызначаны немец з Гамбурга Гайдэман, інжынерам — Бавер. Фашысты развесілі загад за подпісам Рэдке, у якім пад пагрозай расстрэлу рабочым загадвалася выходзіць на работу. На суднаверфі ўведзена жорсткая праполная дысцыпліна, рабочы дзень працягваўся 10 гадзін. Зарплата — 5—6 акупацыйных марак у дзень, а пуд зерня каштаваў 2 тысячы марак. За спазненне ці нявыхад на работу рабочыя лесазавода, суднаверфі, цагельнага завода падвяргаліся пакаранню, некаторыя былі адпраўлены ў Германію. На цяжкіх работах выкарыстоўваліся не толькі дарослыя, але і непаўналетнія дзеці, рабочы дзень якіх працягваўся наравне з дарослымі. У каральскім цэху суднабудаўнічай верфі малатабойцамі працавалі малалетнія

Л. М. Чарнобылец каля гебітскамісарыята, які праз некаторы час быў ёю ўзарваны. 1942 г.

Вера Іванова, Дарафей Братка і іншыя.

Інжынер-механік лесапільных заводаў Мікалай Кацюбінскі дакладваў дырэктару завода Арэнсу, што абсталяванне для эксплуатацыі непрыгоднае. Арэнс загадаў інжынеру ехаць у Капцэвічы і агледзець на згарэўшым заводзе «Звязда» лакамабіль, знайсці спецыялістаў і даставіць яго ў горад. Кацюбінскі сустрэўся з Пятром Дзечка, які да вайны працаваў на заводзе, яны зняслі з машыны і схавалі найбольш каштоўныя дэталі. На васьмі парах валоў адцягнулі лакамабіль далей ад пасёлка, і Кацюбінскі далажыў начальству, што на заводзе яго няма. Але машыну знайшлі, Рэдке паслаў у Капцэвічы бургамістра Белакура. Лакамабіль пагрузілі на дзве вузкакалейныя платформы і даставілі ў Дарашэвічы на прыстань. Пакуль яго рыхтавалі для пагрузкі на баржу, Белакур пайшоў у адзін з дамоў распіць бутэльку самагонкі. Кіраваць пагрузкай ён пакінуў Кацюбінскага. Дзечка з Кацюбінскім паслабілі канаты ад прыпарамка, і калі прыступілі да пагрузкі, баржа адышла ад прыпарамка і лакамабіль апынуўся ў вадзе. П'яны бургамістр Белакур, прыехаўшы да месца пагрузкі, кінуўся з пісталетам да Кацюбінскага і Дзечкі. Іх арыштавалі, збілі ў жандармерыі.

Станкі на лесазаводах працавалі з перабоямі, працякалі трубы старога лакамабіля, ламаліся цыркулярныя пілы... Быў адменены абедзенны перапынак, рабочых збівалі за ўсякую правіннасць. Пацярпелі механік Васіль Бірка, рабочыя Лука Занкевіч, Сцяпан Міцкевіч, Цімафей Каленік і іншыя. І ўсё ж прадукцыі з кожным днём выпускалася ўсё менш. Фашысты вымушаны былі дадаткова стварыць каманду паліцыі для аховы заводаў і суднаверфі. Для работы прыцягвалі немцаў з сапёрнага батальёна.

...Замерлі, прыціхлі завулкі і вуліцы горада і вёсак. Жыхары стараліся менш выходзіць з дому. Амаль кожны дзень фашысты рабілі аблавы, арыштоўвалі людзей. Штодзень за горадам гучалі стрэлы, гітлераўцы расстрэльвалі мірных жыхароў. Петрыкаўчане не трывалі моўчкі здзекі, ішлі ў партызанскія атрады, арганізоўвалі падпольную барацьбу з акупантамі, рабілі ўсё магчымае, каб хутчэй развеяць чорныя хмары над краем, наблізіць радаснае свята Перамогі.

В. М. Чарнобылец

Жыццё ў няволі

...У спякотны ліпеньскі дзень 1941 г. удалечыні заклубіўся пыл. Нямецкая перадавая калона на матацыклах і веласіпедах пракацілася праз вёску, не спыняючыся, і падалася ў бок Капаткевіч. Так мы ўпершыню ўбачылі заваёўнікаў. А на другі дзень яны прыехалі як гаспадары, прызначылі старасту, аб'явілі парадак новага жыцця. Праз некалькі дзён у Старыну прыбеглі коні, на лузе ўдалечыні пасвіліся чужыя каровы. Гэта немцы, устанаўліваючы «новы парадак», спалілі суседнюю вёску Хвойню разам з людзьмі. Загінула каля 50 чалавек, жывёла разбеглася...

З гэтага часу ў вёсцы трывала пасяліла-ся трывога і страх. Ноччу з'яўляліся незнаёмыя — акружэнцы, партызаны, днём гаспадарылі акупанты.

Бацька звязаўся з партызанамі, перадаваў вопратку і ежу, расказваў аб перамяшчэннях ворагаў. А напрадвесні знік з дому старэйшы брат Іван. Бацька гаварыў, што ён паехаў у госці да бабулі Яўгеніі ў Парэчча, але мы хутка даведаліся, што Іван падаўся ў партызаны. Маці перажывала, плакала, хадзіла ў лес шукаць той атрад, але не знайшла, вярнулася ні з чым, набіўшы ногі. Потым мы даведаліся, што Іван быў ад'ютантам у камандзіра Палескага партызанскага злучэння І. Д. Ветрава.

Вайна вайною, але трэба было жыць і карміцца, не толькі самім, але і дзяліцца з партызанамі. Аралі зямлю сяк-так і сеялі збажыну, бульбу. Плошчы было даволі, толькі б сілы, каб апрацаваць, засеяць, убраць ураджай і захаваць яго, таму што ў любую хвіліну маглі наляцець, як гурганы, акупанты і забраць вырашчаны ўраджай... А сіл якраз і не было. Пакуль бацька быў дома, разам з намі, старэйшымі дочкамі, мы рабілі, што маглі, па гаспадарцы. Але яго часта выклікалі партызаны і ён хадзіў некуды з імі, часта ноччу, а то і некалькі сутак прападаў, вадзіў партызанскія групы на заданні, а толькі вернецца, стараста пасылае з возам у абоз... Так і жылі паміж двума агнямі. Маці прала і ткала палатно, шыла вопратку. Нават дзеці не заставаліся ўбаку. Аднойчы Ніна праводзіла ў Грабаў партызан. Расказвала, што ішлі туды з песнямі, а каля вёскі адбыўся вялікі бой, шмат партызан загінула, у тым ліку і іх камандзір, якога ўсе клікалі, Ніна запомніла, Васем...

Улетку мы пайшлі ў лес на ягады. Да нас падышоў незнаёмы, стомлены, у рванай вопратцы. Распытаў, адкуль мы, дзе немцы. Папрасіў, каб мы дапамаглі яму перайсці чыгунку. А як?.. У гэты час пайшоў дождж. Маці накрыла ўсіх нас, дзяцей, посцілкай, рашылася ўзяць з сабою і незнаёмага. Падыходзім да чыгункі. Вартавы наставіў зброю: «Хто, куды?» Маці тлумачыць: вось з мужам і дзецьмі хадзілі па ягады, застаў дождж і вяртаемся дахаты. Немец не верыць, не апускае зброю. Тады мама адна падышла з кошыкам да вартавога, высыпала амаль усе ягады, што мы назбіралі за дзень. Той змягчыўся, паказаў: праходзьце хутчэй...

У двары Кашэвіцкай царквы пакутавалі нашы палонныя салдаты. Жанчыны падыходзілі да агароджы, кідалі ім хлеб і бульбу. Немцы не перашкаджалі, таму што яны не кармілі палонных. Іншы раз дазвалялі жанчынам зайсці ў двор царквы. Маці першы раз зайшла туды, убачыла вельмі знямоглага чалавека, расплакалася і пачала тлумачыць немцам, што гэта яе муж, прасіць, каб адпусцілі яго... І тыя згадзіліся. Так маці яшчэ двойчы выратоўвала людзей, рабілі тое ж і іншыя жанчыны.

Неспакойна і трывожна было ў вёсцы. Немцы з кожным днём усё больш лютавалі. Не лепшым чынам паводзілі сябе і партызаны. Аднойчы нехта з вяскоўцаў сказаў ім, быццам Мітрафан, наш сусед, прыслугоўвае немцам. Партызаны — ці яны толькі так называліся, доўга не разбіраючыся, схапілі хлопца, як той ні прасіўся, вывелі на ўскраіну і расстралялі... У партызанах у гэты час знаходзіліся славакі, якія перайшлі на наш бок. Гэта былі добрыя, вясёлыя хлопцы. Тры чалавекі іх жылі неяк у нашай хаце. Ужо ўбралі збажыну і капалі раней часу бульбу, спяшаліся. З лесу прыйшлі партызаны па сваіх справах да нашых «кватарантаў» і між іншым сказалі бацьку: «Не варта і табе з сям'ёю заставацца ў вёсцы, прыйдуць немцы, яны не даруюць дружбу з намі»...

Бацька запрог каня, пагрузілі сякі-такі скарб, прывязалі карову да воза і падаліся ў лес, да партызан... Спыніліся за Арэсай, у гушчары, зрабілі будан з галін. На агні варылі ежу — парылі жыта, мёрзлую бульбу, спалі на

сене ў будане. Так і жылі... Больш за ўсё баяліся аблавы немцаў. Тады хаваліся ў гушчары, ворагі іншы раз праходзілі так блізка, што мы чулі размову і бачылі іх праз лісце хмызняку. Частымі гасцямі ў нашым будане былі партызаны. Маці частавала іх, чым магла, латала вопратку. Оля і Ніна вязалі рукавіцы з парашутнага шоўку, хадзілі ў вёску, малолі муку, з якой пяклі хлеб для партызан.

Да Івана ў злучэнні І. Д. Ветрава дайшлі чуткі, што сям'ю — усіх нас — расстралялі. Адпрасіўся ў камандзіра, прыбег... Выпадкова натрапіў на наш будан, увайшоў, чыркнуў запалку — мы ўсе перапалохаліся, думалі, немцы. Радаснай была сустрэча... Але Іван папярэдзіў: зараз жа збірайцеся і ўцякайце адсюль, заўтра немцы пачынаюць карную экспедыцыю. Падаліся мы за раку, на Чорнае балота. Гэта была сапраўдная багна, толькі ў адным месцы зроблена грэбля, і мы спадзяваліся, што немцы сюды не дабяруцца. І сапраўды, два месяцы пражылі спакойна. Але напрадвесні, на Вербную нядзелю, карнікі акружылі балота, ля граблі з'явіліся танкі. І вось гітлераўцы каля нашага будана. Адзін з карнікаў нагой перакуліў закопчаны чыгунок, у якім варыўся крупнік. Абстралялі будан, мы ў гэты час ляжалі на зямлі, кулі нікога не зачапілі. Заглянулі ў будан — дзеці, бачаць, ды маці старая. «Дзе партызаны?» «Не ведаем, даўно іх не бачылі». Пагналі нас у Слабаду, зачынілі разам з іншымі людзьмі ў хаце — яблыку няма дзе ўпасці. Прасядзелі так у цеснаце, каля печы і пад ёю, усю ноч. Думалі — тут нам і канец будзе. Але раніцай выгналі ўсіх і пачалі сартаваць: мужчын у адзін бок, дзяўчат і маладых жанчын — у другі, старых — асобна, сюды ж кідалі, сілаю аддзіраючы ад мацярок, дзяцей. Мужчын пагрузілі ў машыну і павезлі некуды, дзяўчат і жанчын — на другую машыну. Туды трапілі і Оля з Пінай. Крыкі і плач стаялі над вёскай. Карнікі не звярталі на гэта ніякай увагі.

Усе думалі, што тых, хто застаўся, расстраляюць ці спаляць жывымі, як гэта было ў іншых вёсках. Але нас накіравалі ў Ляскавічы, запіхнулі за калючы дрот, што быў нацягнуты вакол царквы. Там ужо знаходзіліся сотні людзей, многія з якіх былі падобны на здані. Пятро прасіць: «Піць». Маці падышла да вартавога, папрасіла пайсці па ваду. Немец паказвае: ідзі, але адна, без дзіцяці. Пятро ўчапіўся за спадніцу, не пускае. Вартавы схапіў штык і накіраваў яго ў жывот дзіцяці. Маці разам з Пятром кінуліся назад у натоўп людзей, так і не набраўшы вады. Людзі паспачувалі, далі хлопчыку вады, усе гаварылі — добра, што нагул жывымі засталіся... Маці доўга плакала, не магла супакоіцца. Так прайшла ноч у царкве. Раніцай адчыніліся вароты, людзей пачалі зноў дзяліць — маладых і старых з малымі паасобку. На гэты раз адбіралі ўсіх хлопчыкаў гадоў 6—7. Забралі і сямігадовага суседскага хлопчыка Славу. Мы не ведалі, што дзяцей адбіраюць, каб браць з іх кроў, але разумелі, што іх чакае нешта страшнае. Як выратаваць Славу? Маці скінула з сябе адну спадніцу, зняла хустку і сказала мне: прабярыся непрыкметна да групы хлопчыкаў, хай Слава пераапранецца, быццам ён дзяўчынка, і бяжыце сюды. Так і зрабілі, пабег Славы з групы асуджаных на смерць дзяцей удаўся.

Нас пагналі да калгасных будынкаў, першую частку людзей запіхнулі ў хлеў. Мы не трапілі ў тую групу. «Усё, — падумалася, — тут нас і спаляць жывымі»... Ужо і дым з'явіўся, будынак загарэўся. У ім у страшэнных пакутах загінулі тыя, каму лёсам было наканавана трапіць у пачатак калоны. А нас адпусцілі... Можа, выратавала ікона «Неапалімая купіна», якую маці несла з сабою і ўвесь час малілася за выратаванне?.. Гэтая ікона адна засталася ў нас з усяго даваеннага нажытку.

Наступіў Вялікдзень. На ўсю вёску пафарбавалі адно яйка і раздавалі па

маленькаму кавалачку. А ў лесе працягвалася карная экспедыцыя. Здалёку былі бачны клубы дыму над Чорным балотам. Партызаны вялі бой, недзе там і наш Іван...

Пятро захварэў на тыф. Маці ўзяла яго на плечы, і ўсе мы накіраваліся ў в. Харомцы. Там жыў брат маці, дзядзька Валодзя. Мы ішлі і баяліся — раптам яго няма, вакол жа лютавалі карнікі... Але калі пастукалі ў акно, нам адчыніла цётка Аляксандра, выглянуў і дзядзька Валодзя. Як мы ўзрадаваліся, і цётка з дзядзькам былі рады, што мы жывыя... Маці, Пятро і я засталіся ў іх жыць, але хутка захварэла тыфам і я. У маці сэрца аблівалася крывёю. Мы абодва хворыя, ледзь жывыя. А дзе Оля з Нінай, дзе бацька з Іванам?..

А хутка немцы выгналі ўсіх людзей з хат і падпалілі вёску. Засталіся цэлымі лічаныя будынкі і царква. У ёй гітлераўцы зрабілі шпіталь. Некалькі вясковых жанчын працавалі ў ім, прыносілі цётцы і маці лекі, бінты. Мы пакрыху папраўляліся.

Неяк пад вечар немцы вывелі на двор жанчыну, бежанку са Смаленска, яе звалі Фросяй, разам з дзіцём на руках, прыгатавалі зброю... Маці кінулася да іх: не страляйце! Тады немец адпусціў Фросю, замест яе паставіў маці. Я падбегла і ўчапілася за аўтамат, адводзячы яго ўбок. Маці крычыць: «Уцякай, Аня, і цябе паставяць да мяне!» А я трымаюся за зброю, якая ў любы момант можа пачаць выкідваць смерць. Немец ударыў са злосцю маці прыкладам, павярнуўся і пайшоў. Так блізка прайшла ад нас смерць!.. Пухліна ад удару не прайшла ў маці да самага яе скону.

Неўзабаве пасля гэтага, вясной 1944 г., нас знайшоў бацька. Паведаміў, што захварэў Іван. Забраць нас да сябе ў партызаны ён не мог, прасіў здабыць палатна для перавязкі параненых, лепш бінтоў з нямецкага шпіталю. Ён пайшоў назад у атрад, і больш бацьку мы не бачылі.

Прайшло шмат часу, калі мы даведаліся, што здарылася з бацькам. На лясной дарозе ён сустрэў немцаў. Бацька растлумачыў, што вязе ў мяшку насенне для сяўбы, якое раздабыў у суседняй вёсцы. Тыя паверылі, адпусцілі. Але нехта падказаў ім, што адпусцілі дарма, гэта партызан... Немцы вярнуліся, схапілі мех з медыкаментамі і ўспаролі яго. Знайшлі партызанскі пропуск, тытунь... Пачалі біць, прывязалі да воза і пацягнулі да вёскі. Потым некуды адправілі, людзі гаварылі, што бачылі яго перад вывазам у лагеры ў Бабруйску. Невядома, дзе ён загінуў...

Чырвоная Армія была ўжо блізка, чутны гарматныя стрэлы, ноччу на ўсходзе відны зарыва і водбліскі бою. Змучаныя гадамі няволі, людзі з дня на дзень чакалі вызвалення. У адзін з летніх дзён фашысты пагналі ўсіх нас, жанчын, старых, дзяцей, у поле. Спачатку мы не зразумелі, у чым справа, але калі тут і там пачалі рвацца міны, на іх узляталі ў паветра целы, здагадаліся, што пагналі нас на міннае поле, каб абяскшкодзіць яго. Лёс быў міласцівым для нас і на гэты раз. У другім баку ў гэты час узнялася страляніна, мы ўбачылі салдат — сваіх, родных, доўгачаканых... Гітлераўцы, якія хацелі прарвацца праз мінае поле, кінуліся ў другі бок, у Бунеўскае балота, многія знайшлі ў ім свой бясслаўны канец.

Прыйшло, нарэшце, вызваленне. Людзі абдымалі, цалавалі сваіх збавіцеляў, маці плакала — ад радасці і адначасовага гора. Пра лёс бацькі і старэйшых дзяцей па-ранейшаму нічога не было вядома. Мы тады атрымалі ад салдат найсалодзейшы гасцінец — па драбку цукру, смак якога даўно забылі.

Стала вядома, што вызвалена і Старына. Мы забралі свой сціплы скарб і пайшлі дамоў. Пераначавалі ў Парэчы. Ваду даводзілася браць з рэчкі, калодзежы былі забіты людскімі целамі. Тут нас сфатаграфаваў карэспандэнт каля спаленай хаты, ад якой доўгім пальцам тырчаў у неба толькі комін.

Маці адмаўлялася — у парванай вопратцы, брудныя, але карэспандэнт настойваў: так і трэба, партызанская сям'я вяртаецца да роднага папялішча...

Да гэтага часу памятаю тую дарогу: усюды сляды нядаўняга бою, зранены, пасечаны снарадамі лес, разбомблены мост праз рэчку, прабірацца вымушаны былі па палях. Трупы людзей і забітых коней навокал...

Дабраліся, нарэшце, да вёскі. Хата наша згарэла, адзін калодзеж застаўся насярэдзіне двара. Дзе жыць?.. Не ўсе хаты ў вёсцы былі знішчаны, людзей уцалела вельмі мала, былі і пустыя будынкі. Мы пасяліліся ў адным з іх, дзе былі голыя сцены, напалову гнілая падлога, але, галоўнае, быў дах над галавой. Праз некаторы час нашаткала вялікая радасць — вярнуліся з палону Оля з Нінай. Ім удалося збегчы з прымусовых работ, услед стралялі, вопратку некалькі разоў прашывалі кулі, але, на шчасце, дзяўчаты засталіся жывымі.

Прыйшоў дамоў і Іван, узнагароджаны некалькімі баявымі медалямі. У армію яго не ўзялі, пасля нядаўна перанесенага тыфу ён быў вельмі слабы, ледзь хадзіў. Худы, страшэнны, у парванай вопратцы, на якой блішчаць медалі...

Выпадкова знайшлі ў сховішчы закапаную мінулай восенню бульбу. Маці парэзала яе на маленькія скрылікі, па адным вочку на кожным, мы ўсе ўпраглі ся ў плуг, пасадзілі бульбу. Ужо была надзея не памерці з голаду ў будучую зіму. Праз некаторы час Івана прызначылі старшынёй калгаса. На ўсю гаспадарку быў адзін хворы конь, але і ён хутка здох. Уся цяглавая сіла — жанчыны і дзеці. І зноў вярнуўся тыф. Я захварэла, а таксама Пятро, галоўнае, злегла маці. Ляжым усе ў чужой хаце, на саломе, нават накрыцца няма чым. Оля, Ніна і Іван увесь час на калгаснай рабоце. Прыбягуць, дадуць вады, лыжку-другую заціркі, і зноў у поле. Аднойчы прыехалі з Капаткевіч санітары. Суседзі, якія баяліся заходзіць у хату, каб не заразіцца, сказалі ім, што там ляжаць хворыя жанчыны, напэўна, ужо нежывыя, толькі хлопчык, здаецца, варушыцца яшчэ. Як нас выносілі, ні я, ні маці не памяталі. А потым захварэлі і Оля з Нінай, а там і Іван... Яго забралі ў шпіталь у Бабруйск, і маці, сама пасля нядаўняй хваробы, пешшу хадзіла туды, каб праведаць сына. Вярнулася знямоглая, з апухшымі нагамі, не ела, увесь час толькі піла ваду.

А тут новая бяда: высяляюць з хаты, хоць яна і не наша, чужая — у ёй будзе дзіцячы дом. Пусціла жыць да сябе суседка, удава, якая засталася адна з дачкой. Оля паехала вучыцца ў школу ФЗН у Пінск. Ніна падалася разам з ёю ў Заходнюю Беларусь на заробкі. На адным з хутароў знайшлі работу ў гаспадара, у якога жонка была гультайка, — жаць жыта. Гаспадар не верыў, што гэтыя слабыя дзяўчынкі могуць жаць, але яны так завіхаліся, што з другіх хутароў прыходзілі паглядзець... Зарабілі жыта, Ніна вярнулася дамоў, запрагла карову і прывезла яго ў Старыну. У калгасе ў той год нічога не далі на працадні, а мы змаглі восенню пасеяць азімую збажыну...

Г. Р. Вільчанка

Была вёска...

Доўгія Нівы — звычайная палеская вёска сярод лясоў і палёў. У ёй налічвалася 36 двароў, насельніцтва — звыш 100 чалавек. Была ў вёсцы пачатковая школа, вясковая крама. У 1928 г. сяляне арганізавалі калгас «Доўгія Нівы» — адзін з першых у Капаткевіцкім раёне. Звычайная вёска, звычайныя людзі са сваімі радасцямі, горам, марамі і спадзяваннямі...

Бяда прыйшла 29 сакавіка 1942 г. Тады асабліва лютавалі ў раёне карныя атрады. За тое, што жыхары Доўгіх Ніў аказвалі дапамогу партызанам, што многія жыхары вёскі знаходзіліся ў партызанскіх атрадах, што тут у пачатку 1942 г. знаходзіўся штаб атрада А. Міхайлоўскага, за тое, што славя-

не, што жывуць, што дыхаюць... Светлым вясеннім днём карнікі датла спалілі вёску разам з жыхарамі. У той дзень палала шматнаселеная суседняя Хвойня і іншыя вёскі, якія ў пасляваенныя гады змаглі ўзняцца з папялішча намаганнямі некалькіх дзесяткаў уцалелых жыхароў.

А лёс Доўгіх Ніў быў трагічным — параслі хмызняком і лесам грады, папялішчы, вуліца... Вёска знікла з твару зямлі, як легендарная Хатынь. Толькі, у адрозненне ад Хатыні, Доўгія Нівы засталіся забытымі, і нават не ўсе прозвішчы тых больш як 60 пакутнікаў, прах якіх пакоіцца ў Хвойні, удалося ўстанавіць...

А. В. Бічан

Нельга забыць...

Доўгія, трывожныя дні фашысцкай акупацыі. З суседняга Канаткевіцкага раёна даходзілі чуткі аб дзеяннях партызан. Летам 1942 г. за сувязь з імі былі арыштаваны жыхары в. Таргашын Ананас Руцкі і яго сын Мікалай. Неўзабаве схапілі і павезлі ў Петрыкаў яго брата Яўтена. У Лобчы ў час пераправы праз Прыпяць ён кінуўся з парома ў раку і ўцёк. Ананаса Пятровіча Руцкага расстралялі, а Мікалая адпусцілі. У пачатку 1943 г. ён стаў партызанам атрада Бабіча.

Восенню яшчэ большая трывога і неспакой авалодалі жыхарамі сяла. Страшныя чуткі ішлі аб вёсках Людзвіноў, Беразнякі, Сялюцічы, якія фашысты спалілі разам з людзьмі. Жыхарам Снядзіна зімой у 1943 г. некалькі разоў давялося ўцякаць з сем'ямі ў лясы.

Летам 1942 г. жыхар Снядзіна Андрэй Хамлюк сустракаўся з партызанамі і згадзіўся стаць іх сувязным. Праз некаторы час немцы і паліцаі прыбылі ў Снядзін, каб расправіцца з ім — ворагам стала вядома пра дзейнасць патрыёта. Андрэй Максімавіч працаваў у гэты час у полі. Устрывожаны шумам у сяле, схаваў каня і накіраваўся дадому. Яго спыніў паліцай і спытаў прозвішча. Андрэй Максімавіч назваўся чужым імем. Паліцай запытаўся, дзе знайсці Андрэя Хамлюка. Той згадзіўся «паказаць» і пры зручным выпадку ўцёк...

На наступны дзень Канстанцін Хамлюк, яго браты Яўхім, Васіль, Піліп, Андрэй, а таксама Яўхім Масла з сынам Мікалаем, Міхаіл Цімашэня разам з сем'ямі накіраваліся ў партызанскі атрад Дамброўскага, потым вярнуліся ў свае мясціны і былі прыняты ў атрад Трухановіча 130-й Петрыкаўскай брыгады.

Праз некаторы час другая група ў складзе 12 чалавек пад старшынствам Аляксея Руцкага накіравалася да ўкраінскіх партызан генерала Фёдарава. Снядзін стаў зыходнай крокай партызанскага краю, адкуль партызаны адпраўляліся на баявыя заданні. Немцы не пакідалі вёску ў спакоі, падыходзілі на бранякатэрах па рацэ і абстрэльвалі. У час такога абстрэлу разграмілі і спалілі Снядзінскую царкву, некалькі іншых будынкаў. Людзі пакідалі хаты і ратаваліся ў лесе. У небе лятралі нямецкія самалёты.

Ноччу 30 чэрвеня я начаваў дома. На змярканні выйшаў на вуліцу. Насустрач ішлі двое партызан. Адзін з іх, Мікалай Масла, загадаў мне неадкладна ісці ў лес і сказаць усім, каго пабачу, каб ніхто заўтра не прыходзіў у вёску, бо немцы збіраюцца спаліць яе разам з людзьмі. Мы ў той час жылі на востраве на балоце Гала, кіламетры два ад вёскі. Паведамленню аб заўтрашняй расправе ніхто не паверыў, усе жылі надзеяй вярнуцца ў свае хаты.

Назаўтра я прачнуўся зацемна. Птушкі, вітаючы світанак, поўнілі лес галасамі. Раптам неба разарвалі мінамётныя выбухі, аўтаматная і кулямётная страляніна. Людзі мігам усхапіліся і накіраваліся ўглыб лесу. Зусім побач, з паўночнага боку, узнялася страляніна. Я падаўся ў балота. Там сустрэў бабку Мікалаіху. Яна галасіла: «Ой, унучак, я бачыла страшны суд. Немцы

забівалі і палілі людзей. Што яны, праклятыя людаеды, нарабілі...» Калі бабуля крыху супакоілася, я спытаў: «Што гэта так моцна гуло ў тым баку?» «Гэта, унучак, шумеў пажар, усё сяло згарэла... Я ўратавалася ў пограбе...»

На другі дзень снядзінцы хавалі ахвяр тэрору. Іх было многа. Апускалі забітых і спаленых, абвугленых людзей у ямы, закручваючы ў посцілкі. У садзе, раскінуўшы рукі, ляжаў Сцяпан Каржаноўскі, непадалёку ад яго васемнаццацігадовая суседская дзяўчына Валянціна Занкевіч. У пограбе знайшлі сям'ю Пятра Руцкага — яго жонку Надзею Пятроўну, сына Аліка. Паліцай гаварыў немцу: «Там яшчэ людзі ёсць, давай паглядзім у засеку». Схаваўшыся за бочкай, у пограбе сапраўды сядзеў Уладзімір Дамасевіч, але немец загадаў ісці далей. Забілі маці чатырох маленькіх дзяцей Лідзію Дамасевіч. Спалілі жывым дзеда Алеся — Аляксандра Навака, застрэлілі яго суседку Марту Ястрэмскую з пяцігадовым унучкам Валодзем. У лесе злавілі Пятра Траяноўскага, яго жонку Арыну Рыгораўну, суседку Арыну Траяноўскую і пятнаццацігадовага Косціка Дамасевіча, прывялі ў вёску і тут расстралялі. Забілі нават старэйшую жыхарку Снядзіна 105-гадовую Аксенню Траяноўскую.

Адначасова са Снядзінам фашысты знішчылі Белін і Мардзвін. Белінцы хаваліся ў зарасніках лазы непадалёку ад вёскі. Сяргей Ладзінскі чуў, як фашысты катавалі яго дзядзьку, Івана Фёдаравіча Ладзінскага, кідалі ў агонь, ён выскакваў, крычаў. Фашысты смяяліся. На другой вуліцы Белына чынілі зверскую расправу над сям'ёй Адама Корзуна. Фашысты расстралялі яго маці, старэйшую сястру Марфу з чатырма дзецьмі, 24-гадовую сястру Маню і пятнаццацігадовую Ніну. Былі забіты Рэма Гудульская з маленькай дачкой, Ганна Масла з дачкой і многія іншыя. З сям'і Корзунаў уратаваліся толькі васемнаццацігадовы Уладзімір, які быў у партызанскім атрадзе Мельніка на Украіне, і трынаццацігадовы Коля, якому пашанцавала ўцячы ў лес і схавацца.

Нечалавечай лютасцю і звярствам вызначыліся фашысты ў Мардзвіне. Пра тую страшную трагедыю расказвае Капырына Мікалаеўна Пінчук. «З грудным сынам і свякрухай мы былі дома. На досвітку я выйшла на ганак. Наш Снядзінам стаяла зарыва. Я сказала свякрусе: здаецца, гарыць Снядзін. Мы хацелі бегчы ў лес, але адкуль не вазьміся з'явіўся немец, пагнаў нас на вуліцу. Там стаяла запражаная павозка — Якаў Кліменка хацеў ехаць з сям'ёю ў лес, але не паспеў. Нас пасадзілі на воз, дзе сядзелі жонка Якава і іх двое маленькіх дзяцей. Лавілі ўсіх мардзвінцаў, малых саджалі на воз, астатніх гналі пешшу. Я сядзела з немаўляткам на руках, з вачэй цяклі слёзы. Раптам адзін з немцаў загадаў мне злезці з воза. Я падумала, што мяне першую расстраляюць, перадала дзіця свякрусе. Немец штурхнуў мяне за плот і загадаў свякрусе аддаць дзіця. Яна паімкнулася сама пералезці праз плот, але немец піхнуў яе зноў на воз. Я схавалася ў просе і сядзела там да позняга вечара, баялася галаву ўзняць...»

Людзей спынілі ў цэнтры вёскі каля калодзежа. Пачалі кідаць у яго і маленькіх, і дарослых. Падняўся страшэнны крык, па тых, хто спрабаваў уцякаць, стралялі. Якаў Кліменка супраціўляўся, чапляўся рукамі за сценкі калодзежа, фашысты прыкладамі перабілі яму рукі, пакуль небарака не ўпаў у ваду. Дачцэ Якава Кліменкі, Еве, нейкім цудам пашчасціла схавацца і ўратавацца. Там, ля калодзежа, забілі і свякруху Капырыны Пінчук. Ва ўрочышчы Кульцёб фашысты захапілі некалькі сямей — больш дваццаці чалавек, паставілі іх на калені і пачалі расстрэльваць. Удалося ўратавацца толькі адной дзяўчынцы, Еве Буракевіч, яна апынулася пад кучай забітых людзей. Куды б ні беглі людзі, усюды іх сустракалі кулямёты або даганялі кулі. Толькі адзін немец не чапаў і напраўляў іх да Прыпяці, дзе праход быў свабодны. Тады ў Мардзвіне расстралялі дзевяноста чалавек, у Снядзіне больш чым пяцьдзесят...

Тыя, хто ўцалеў пасля страшнага пабоішча, жылі ў лесе. Партызаны ўстаноўлівалі пасты ў месцах магчымага з'яўлення немцаў. Будавалі зямлянкі, цёплыя курані, а некаторыя і невялікія хаткі. Узнікалі цэлыя лясныя пасёлкі — Жырынкі, Любянец, Мокрае, Сялецкае, Казёл, Магільск, Баркі, Лясны Луг. На Барках жылі сяляне з вёскі Славінск.

У сярэдзіне лістапада пачалі з'яўляцца адступаючыя мадзьярскія часці. Партызаны атрадаў Трухановіча, Дубіка і тураўскага атрада Прасолава сустрэлі мадзьяр у снядзінскіх лясах. З'явіліся і немцы. Над лясамі гулі самалёты. Наступілі вельмі цяжкія дні. Увесь ураджай, які з такой цяжкасцю ўдалося сабраць, аказаўся ў ворага. Надзея была толькі на бульбу, на якую хадзілі ноччу, абыходзячы шматлікія нямецкія заставы. Фашысты зрабілі налёт на пасёлак Казёл і захапілі большую частку людзей. Потым тое ж здарылася ў белінскім лесе. Замініравалі лясны пасёлак Сялецкае, там падарваліся Ганна Масла і Піліп Марцынкевіч, быў пакалечаны Пятро Масла.

З пачатку 1944 г. немцы часта прачэсвалі лясы. Мы начавалі ля вогнішча ў лесе, на дзень ішлі ў балота. Кароў трымалі ў самых непраходных пушчах. Трывога людзей перадавалася і жывёле: ні адна, якой бы галоднай ні была, панат не падасць голасу, а калі прыходзілася ўцякаць, каровы беглі наперадзе людзей...

У час аднаго з налётаў карнікі забілі Засіму Хальчэню, астатнія, дарослыя і дзеці, паспелі схавацца ў балоце. Карпікі ні на дзень не спынялі вайну з мірнымі жыхарамі, паляванне на людзей...

19 студзеня 1944 г. наш лясны лагер правёў ноч на востраве Зарэцкі. Раптам з боку ўрочышча Ясовае пачуліся стрэлы, адтуль беглі людзі з крыкамі: «Немцы!» Лагер мігам падхапіўся, мы кінуліся ўглыб балота. Мокры снег, халодны дождж, усе прамоклі, замерзлі, а касцёр раскласці нельга, дым выдасць.

Доўга сядзелі ў балоце. Трываць больш было нельга, рашылі выйсці. Было ціха, стрэлаў не чуваць. Не прайшлі і паўкіламетра, як наперадзе паказалася група партызан. Спыталі нас пра немцаў. Мы нічога не ведалі, партызаны пабеглі далей. Хутка ў тым баку пачаўся бой, кароткі і жорсткі. Тады загінулі Уладзімір Занкевіч і самы малады партызан са Снядзіна 16-гадовы Рыгор Занкевіч.

На тым небяспечным і цяжкім шляху нямала загінула землякоў — мірных жыхароў. Неяк ноччу наляцелі немцы, забілі дзяўчат у в. Таргашын — Наталлю і Валянціну Дарынскіх, Ніну Дубчэўскую. Загінула ў агні і маленькае дзіця Івана Ястрэмскага...

В. К. Навак

МУЖНАСЦЬ

...Сярэдзіна ліпеня сорак першага года. Трывога адчуваецца ўсюды... Людзі насцярожаныя, прыціхлыя, асабліва калі з'яўляецца незнаёмы чалавек. Вечарамі, сабраўшыся групкамі, паціху гамоняць і пільна ўслухоўваюцца ў выбухі, што даносяцца ад Пцічы: там, каля Хвойні, як расказваюць бежанцы, ідуць баі.

Ужо некалькі разоў над Петрыкавам праляталі самалёты з чорнымі крыжамі. Праўда, пакуль не бамбілі, але нагнаялі страху аднастайным гулам. З трывогай углядалася ў неба, дзе кружылі чужыя самалёты, і Ліда Чарнобылец.

А праз два дні ў Петрыкаў уступілі нямецкія часці...

Захопнікі, заняўшы Петрыкаў, размясціліся як дома. З'явіліся ваенныя і грамадскія ведамствы і ўстановы. Аднекуль прыехаў лесапрамысловец обер-маёр Крамер, які арганізаваў работу суднаверфі, пусціў два лесапільныя камбінаты. У былой гасцініцы размясціўся гебітскамісарыят. Часта можна было бачыць, як адтуль выходзіў тоўсты гітлераверц у форме генерала. Гэта быў гебітскамісар Рэдке — начальнік Петрыкаўскай акругі.

...Беглі дні, падобныя і не падобныя адзін на адзін. Аднойчы ў сакавіку 1942 г. у двор да Чарнобыльцаў заехала падвода. На возе, на мяшку з бульбай, сядзеў пажылы мужчына ў паношаным кажушку і шапцы-аблавушцы. Доўгая густая барада спускалася на грудзі, толькі вочы іскрыліся молада і хітравата.

— А божа ж мой! — першай усклікнула Дар'я. Але мужчына прыклаў да рота палец, і яна змоўкла. І толькі ў хаце дала волю сваім пачуццям. — Фама, ты адкуль, якім чынам?! — абдымаючы мужа, пыталася яна.

Ф. В. Кляўцоў

Л. М. Чарнобылец (Данцова)

В. М. Чарнобылец

— Усяму свой час, Дар'я,— ціха адказаў ён.

Не мог ён, былы чэкіст Фама Кляўцоў, вось так проста і адразу сказаць нанач жонцы, адкуль і па якой справе з'явіўся тут, у Петрыкаве. Ён прабіваўся з Беластока, удзельнічаў у абароне Магілёва, а потым трапіў, як і іншыя акружэнцы, у партызанскі атрад. Зараз яго цікавіла, што робіцца ў Петрыкаве, якія намеры фашыстаў.

Сувязь з Петрыкавам была неабходна партызанам. Аб гэтым ішла размова і ў камісара 135-га партызанскага атрада Івана Дубіка. Тады і прапанаваў свой план Фама Кляўцоў. Родам ён быў з вёскі Сотнічы, дзе і цяпер жылі яго бацькі. Немалаважна было і тое, што старастам у Сотнічах быў свой чалавек, які мог забяспечыць неабходнымі дакументамі для паездкі ў горад.

— Заданне адказнае,— гаварыў на развітанне камісар,— і, сам ведаеш, небяспечнае. Таму будзь асцярожны.

Даведаўшыся, што Васіль часта бавіць час з шафёрамі лесапрамыслоўца, Кляўцоў заўважыў:

— Добра было б, Васіль, каб ты яшчэ больш пасябраваў з імі, завяваў іх давер.

У знак згоды той кіўнуў галавой.

— Добра, пастараюся.

Калі, здавалася, усё было перагаворана, Фама Васільевіч адвёў Ліду ўбок, пасадзіў насупраць сябе і сказаў:

— Табе, Ліда, асобае заданне: паспрабуй уладкавацца на работу ў гебітскамісарыят.

— Што вы, Фама Васільевіч, як жа можна? — выракалася ў дзяўчыны.

— Не толькі можна, а і патрэбна,— сказаў Кляўцоў.— Расцэньвай гэта, як адказнае даручанне...

Гэтак жа нечакана, як і з'явіўся, Кляўцоў пачаў збірацца ў дарогу.

... Аднаго разу, вяртаючыся з работы, Ліда прачытала аб'яву, што ў гебітскамісарыят патрабуюцца прыбіральшчыцы. А праз некалькі дзён разам з Верай Шпак і Палінай Карасёвай яна ўжо завіхалася ў кабінетах і калідорах былой гасцініцы. Працавала так, як вучыў Кляўцоў. Старанпасць яе і праца вітасць хутка заўважылі акупанты. Лідзе даручылі прыбіраць у кабінеце гебітскамісара генерала Рэдкс.

Лейтэнант Гільзе дакладваў шэфу жандармерыі обер-лейтэнанту Карлу Бетта:

— Зноў лістоўкі,— і ён паклаў перад шэфам паперкі.— Расклеены былі на рынку, а вось гэта вісела на гебітскамісарыяце.

— Глядзі ты, якая дасведчанасць аб падзеях на фронце... Дарэчы, вы праверылі, ці выкананы загад аб тым, каб усе радыёпрыёмнікі, якія маюцца ў насельніцтва, былі здадзены?

— Так точна!

— І ўсё ж сувязь з Масквой у іх існуе. Як спыніць яе — над гэтым зараз трэба думаць...

Падпольшчыкі сапраўды слухалі Маскву. Аднойчы Ліда Чарнобылец паведаміла сваім сябрам, што ў адной з баковаў гебітскамісарыята ляжаць звалены ў кучу радыёпрыёмнікі, адабраныя ў насельніцтва.

— Вось бы нам хоць адзін! — усклікнуў Уладзічанскі.— Слухалі б паведамленні з Масквы, запісвалі б іх і распаўсюджвалі...

Ліда расказала пра свой план. Кожны, хто працаваў у гебітскамісарыяце, атрымліваў так званы месячны паёк — шаснаццаць кілаграмаў мукі. А што, калі ў мяшок з мукой непрыкметна пакласці радыёпрыёмнік? Немцы-вартавыя ў дзень выдачы пайка звычайна не правяралі пакункі супрацоўнікаў гебітскамісарыята. Так і вырашылі зрабіць. Дамовіліся, што ў гэты дзень да камісарыята пад'едзе на машыне Грабяненка. Ён як механік гаража карыстаўся ў немцаў даверам.

У вызначаны дзень і час Ліда выйшла на вуліцу са сваім пакункам. Яна ўсміхнулася немцу-вартавому, што стаяў ля ўвахода. У гэты час побач спыніўся аўтамабіль, за рулём якога сядзеў Грабяненка.

— Сядай, падвязу дахаты! — расчыніўшы дзверцы, запрасіў ён Ліду.

Тая махнула рукой вартавому, машына рванула з месца.

Прыёмнік «РПК-9» аказаўся старым, трохлямпавым, але пад умелымі рукамі Грабяненкі ажыў. Знайшлі і месца, дзе яго ўстанавіць. Яшчэ да вайны каля Уваскрасенскай царквы, непадалёку ад гаража, быў прабіты артэзіянскі калодзеж. Вада па трубе падымалася да купала, дзе была ўстаноўлена вялізная бочка. Там і ўстанавілі прыёмнік, каб слухаць Маскву. А назаўтра лістоўкі-паведамленні аб апошніх падзеях на фронце можна было прачытаць на тэлефонных слупах, на платах, а то і на сценах памяшкання гебітскамісарыята.

Нябачнымі для ворага ніцямі былі звязаны падпольшчыкі з партызанамі, у асноўным праз сувязных, адным з якіх быў Васіль Чарнобылец. Яму, хлапчыску, лягчэй было пакінуць горад, дабрацца да вёскі Сотнічы, дзе жыў васьмідзесяцігадовы бацька Кляўцова, і перадаць усё неабходнае. Часта за патрэбнымі звесткамі даводзілася звяртацца да самога старасты на прозвішчы Канёк. Наведваўся час ад часу ў Петрыкаў і Фама Васільевіч. Дом нумар тры па вуліцы Гогаля стаў пастаяннай явачнай кватэрай.

Неяк жніўеньскай раніцай 1942 г. Сцяпан Грабяненка забег на кватэру да Чарнобыльцаў, адвёў Васіля ўбок і сказаў:

— Нам загадалі рыхтаваць назаўтра машыны. Ад шафёра гебітскамісара Навадскага я даведаўся, што рыхтуецца карная экспедыцыя ў Шастовічы. Карнікі збіраюцца з коранем вынішчыць партызанскае гняздо. Твая задача — неадкладна паведаміць аб гэтым каму трэба.

— Будзе зроблена, — запэўніў юнак.

Назаўтра каля вёскі Глінішча, на паўдарозе да Шастовіч, карнікі былі спынены агнём.

Не паспелі фашысты апамятацца ад гэтай няўдачы, як была спалена машына, якая везла ў гарнізон зброю.

Для патрулявання па Прыпяці ў Петрыкаў прыбылі бранякатэры.

— Такое суседства нам не пажадана, — перадалі з лесу. За адну ноч усе маторы на бранякатэрах былі размарожаны, хоць абслугоўвалі іх немцы.

Усе гэтыя і іншыя аперацыі не на жарт устрывожылі фашыстаў. Яны вырашылі пасяліць у лес да партызан сваіх людзей. Падрыхтоўку такіх людзей усклалі на зондэрштаб «Р». Гэта арганізацыя для адводу вачэй займалася выпадам бы нарыхтоўкай сельскагаспадарчых прадуктаў і сыравіны, а на справе рыхтавала шпіёнаў для засылкі ў лес.

Ліда Чарнобылец выпадкова пазнаёмілася з супрацоўніцай гэтай арганізацыі Марыяй Ласка. Тая паведаміла, што ў хуткім часе наладзяць цесную сувязь з партызанамі.

— Якім жа гэта чынам? — пацікавілася Ліда, хоць добра зразумела, аб чым ідзе гаворка.

— Праз сваіх людзей, — самазадаволена адказала Марыя.

З гэтага часу Ліда пачала больш увагі ўдзяляць сваёй новай «сяброўцы». А неўзабаве падпольшчыца даведалася, што ў атрад Бабкова засылаецца правакатар — нехта Міранавіч. І калі той прыбыў, там яго ўжо чакалі.

Хутка партызаны атрымалі з Петрыкава яшчэ адну важную вестку. Да гэтага ўсе меркавалі, што ў вёсцы Белка стаіць нямецкі гарнізон. Але, як высветлілі падпольшчыкі, гарнізон там быў не зусім звычайны — армейская разведка. Аб гэтым было паведамлена ў цэнтр.

Раніцай Ліда дастала з куфра святочную спадніцу і кофту. Затым узяла два лязы і паклала іх у манжэты кофты. Вырашыла: калі што — жывой не давацца. Апранула жакет, на галаву завязала чырвоную матчыну хустку...

Ішла на работу як звычайна. Перад уваходам у гебітскамісарыят ветліва павіталася з вартавым. Той, усміхнуўшыся, адказаў ёй: ён ведаў прыбіральшчыцу гебітскамісара. Але калі прынялася за працу, рабіла ўсё неяк машынальна.

— Чаго ты носішся як угарэлая? — здзівілася Паліна Карасёва.

— Спяшаюся, каб паспець да прыходу генерала, — адказала Ліда, а сама сабе загадала: «Супакойся, не мітуэіся без справы, не прыцягвай да сябе ўвагі»... Калі з'явіўся генерал Рэдке, Ліда як звычайна сустрэла яго ў прыёмнай і нізка пакланілася.

— Гутэн морген, гутэн морген, — павітаўся генерал і схаваўся за дзвярыма свайго кабінета.

Час ішоў пакутліва, марудна. Стралкі гадзінніка, што вісеў на сцяне ў прыёмнай, нібы прыраслі да цыферблата і зусім не рухаліся. Нарэшце, калі малая стрэлка пачала набліжацца да лічбы «11», Ліда выглянула на вуліцу. З процілеглага боку да гебітскамісарыята набліжаўся Іван Сцебуноў. Убачыўшы Чарнобылец, ён невыказна ўзрадаваўся, заўсміхаўся, пачаў махаць ёй рукой.

— Добры дзень, Лідачка. Удзялі хоць адну хвіліначку мне, скрась маё халасняцкае жыццё, — гукнуў ён.

— Вось яшчэ выдумаў! — адмахнулася Ліда, скасіўшы позірк на вартавога.

Таго, відаць, мала займала гэтая сцэна, і ён пайшоў за вугал дома.

— Дык, можа, хоць шнапсу нам раздабудзеш? — не сунімаўся Сцебуноў.

Калі вартавы знік з вачэй, Іван Сцебуноў наблізіўся да Ліды і непрыкметна перадаў ёй дзве невялікія магнітныя міны. Дзяўчына гэтак жа непрыкметна схавала іх пад кофту.

— Пастаўлены на гадзіну дня, — шапнуў ён і ўжо гучна дадаў: — Дык, можа, дастанеш шнапсу?

— Што з вамі зробіш? Пастараюся...

— Ну, дык мы цябе чакаем,— сказаў Іван Сцебуноў і, насвістваючы, падаўся ад гебітскамісарыята.

Ліда праводзіла яго позіркам, а сама цікавала за партавым. Не, ён, пэўна, нічога не заўважыў. Ну, чаго ж ты стаіш? Ідзі... Але ногі не слухаліся. Яна адчувала смяротны груз, што пакуль спакойна ляжаў у яе пад кофтай, але ўжо адлічваў мінуты, секунды...

У калідоры Ліда, на шчасце, не сустрэла нікога. Крыху паравяла дух толькі тады, калі апынулася ў бакоўцы, дзе захоўваліся няхітрыя прылады прыбіральшчыц. Дастаўшы міны, яна загарнула іх у анучу і паклала ў вядро. А палове дванаццатай, Рэдке павінен быў ісці ў казіно. Але здарылася непрадбачанае: мінут за дзесяць да гэтага зайшоў лесапрамысловец маёр Крамер. Гутарка зацягнулася. Прайшло дзесяць, дваццаць мінут, а яны ўсё яшчэ не пакідалі кабінета.

Стрэлкі гадзінніка набліжаліся да дванаццаці. Ліду агарнуў адчай... Але вось дзверы кабінета расчыніліся, на парозе з'явіўся Крамер, а затым Рэдке. Ліда заспяшалася ў бакоўку. З вядром у руках накіравалася ў кабінет шэфа. Шчыльна зачыніўшы дзверы, кінулася да канапы, на якой часта адпачываў гебітскамісар, прыўзняла сядзенне і паклала адну міну. Другую прымацавала пад пісьмовым сталом. Галоўнае зроблена... Выцягнула шуфляду стала. На вочы трапіў пісталет. Дзяўчына забрала зброю і паклала яе ў папяровы мяшок, у якім звычайна выносіла смецце. Затым забегла ў другі пакой — спальню. Каля гардэроба заўважыла аўтамат. Не раздумваючы, і яго ўпіхнула ў папяровы мяшок.

Каля выхаду пачакала, пакуль вартавы зайшоў за вугал дома, выйшла на вуліцу і накіравалася ў процілеглы бок. Кінула позірк на казіно. Адтуль выходзіў генерал Рэдке. Зараз ён сядзе за стол у кабінеце. «Папрацуеш сёння»,— падумала Ліда і павярнула на другую вуліцу. Крокаў за дзесяць наперадзе ўбачыла аўтамабіль, каля якога, падняўшы капот, корпаліся Уладзічанскі, Сцебуноў, Грабянчанка і Васіль.

— Хлопцы, падвязіце да краўца! — параўняўшыся з імі, гучна папрасіла Ліда.

Уладзічанскі завёў матор, машына пранеслася па вуліцах Петрыкава і выскачыла на капцэвіцкую дарогу.

— Эх, хоць бы пісталет які, а то затрымаюць, дык і адбівацца не будзе чым,— прагаварыў нехта.

— Ёсць нават аўтамат,— сказала Ліда і раздала сваім спадарожнікам зброю.

Пасты на выездзе з горада прасхалі спакойна, ніхто не спыніў. Па баках мільгалі заснежаныя палі, наперадзе ляжала ўкатаная дарога. Павярнулі направа, але праз некалькі метраў машына забуксавала — начная завіруха замяла дарогу. Самае страшнае засталося ззаду. Насустрач з прыдарожнага ляску беглі партызаны з атрадаў Балотнікава і Бабкова.

Не паспелі яны абняць падпольшчыкаў, як з боку Петрыкава пачуліся выбухі...

* * *

Лідзія Міхайлаўна Чарнобылец (Данцова) пасля вайны вярнулася да сваёй мірнай прафесіі, працавала медсястрой у Брэсцкай абласной бальніцы. Яна памерла ў 1989 г. На заслужаным адпачынку Васіль Міхайлавіч Чарнобылец. Партызанскі разведчык-падрыўнік стаў інспектарам аддзела крымінальнага вышуку. Ён жыве ў Петрыкаве.

Многія не дажылі да дня вызвалення. Сярод іх Фама Васільевіч Кляўцоў і Адольф Лявонавіч Уладзічанскі. Памяць аб іх захоўваюць удзячныя нашчадкі...

У. Р. Праваcуд

З кнігі «Маўклівая пушча»

Кроў дзяцей

У в. Свабода і непадалёку ад п. Капаткевічы нямецка-фашысцкія захопнікі стварылі спецыяльныя лагеры для дзяцей. У жудасных, нечалавечых умовах там утрымліваліся сотні хлопчыкаў і дзяўчынак. Многія з іх загінулі, частка была вывезена для збору крыві, якая патрабавалася для лячэння недабітых гітлераўскіх ваяк...

За калючы дрот у двух бараках на ўскраіне в. Свабода гітлераўцы сагналі больш 300 дзяцей з Петрыкава і навакольных вёсак. Там былі 7-гадовая Надзя Малашкевіч, 11-гадовая Оля Доўбня, 12-гадовы Косця Мейлах, Марыя і Ліда Берднік з Петрыкава, навасёлкаўскія дзеці Феня Новік, Паліна і Марыя Ярыга і многія іншыя. Тыя, хто застаўся жывымі, успаміналі, як дзве сястры, Валя і Галя, прасілі хлеба ў немцаў. Фашысты надзекаваліся над дзяўчынкамі, парэзалі іх нажамі і акрываўленыя трупы павесілі. Федзя Філіпец не хацеў адпраўляцца ў лагер, супраціўляўся. Фашысты да паўсмерці

збілі яго, зламалі нагу, вывіхнулі рукі, укінулі ў машыну. Хлопчык на ўсё жыццё застаўся інвалідам. Жудасна было слухаць расказ Валодзі Каленіка, якому ўдалося збегчы з лагера. 20 мая 1944 г. у барак уварваліся фашысты. 40 хлопчыкаў і дзяўчынак загналі ў машыну, адвезлі ў в. Скабароўка ў Мінскай вобласці. Рабяты ведалі, што іх вязуць, каб узяць кроў для параненых нямецкіх салдат. Выкарыстаўшы зручны момант, Коля Паповіч, Ваня Паповіч і Валодзя Каленік уцяклі, астатнія прапалі невядома дзе.

Пасля вызвалення ў былым лагеры для дзяцей знаходзілі пісьмы і запіскі: «Дарагія бацькі! Нас завезлі за Капаткевічы, за калючы дрот. Там такіх дзяцей вельмі многа. Кажуць, нас павязуць у Брэст. Вельмі цяжка падумаць, што я вас больш не пабачу. Я, відаць, не вытрымаю, я загіну... Цалуйце за мяне ўсіх: Я больш вас не пабачу. Ларыса».

Ларысе Чачот якраз пашанцавала выжыць. Яна была вызвалена з лагера савецкімі воінамі і вярнулася дамоў. Знайшла фраптавую газету, у якой было надрукавана яе пісьмо. Але такіх шчаслівых дзяцей было нямнога. Большасць з іх чакала доўгая і пакутлівая смерць. Вылюдкі не шкадавалі нікога...

Кароткае пісьмо Надзі Лашкевіч: «Мамачка і татачка! Я жыць не буду, бывайце! Надзя»...

Вось яшчэ адно пісьмо, поўнае жаху і трывогі: «Горад Петрыкаў. Трудавая, 30, Кароль Дзяміду. Загорская М. Дарагія бацькі! Усіх нас, каго забралі разам са мной у Петрыкаве, прывезлі ў Капаткевічы. Сюды прывезлі многа такіх няшчасных, як і я. Размясцілі за вялікім плотам, абгароджаным калючым дротам. Ёсць чуткі, што ўсіх нас адправяць у Германію. Страшна падумаць, што я вас больш не пабачу. Цяжка мне ў няволі. Я не вытрымаю гэтых пакут, не хопіць сіл. Загіну! Усіх маіх сястрычак цалуйце за мяне. Бывайце. Скажыце ўсім, што я вас ужо больш не пабачу...»

З успамінаў жыхара в. Беседы К. І. Зборыша

9 чэрвеня 1944 г. у вёску прыехалі на машынах гітлераўцы. На гэты раз — па нас, дзяцей. Хапалі ў хатах, на вуліцы, сілай вырывалі ад маці, кідалі ў грузавікі. Вёска напоўнілася крыкам, слязамі. Нагрузілі тры машыны, а колькі было нас усіх, дзяцей, сказаць цяжка. Пад аховай павезлі па дарозе на Капцэвічы. Другую Слабодку, Чалюшчавічы, Навасёлкі. Спыніліся ў Гурынах. Галодных і халодных упіхнулі ўсіх у гумно, за калючы дрот. Потым перагналі ў памяшканне Навасёлкаўскага клуба. Не лепш было і там. Ні ежы, ні вады. Затым дзяцей з васьмі да дзесяці гадоў павезлі ў Бабруйск, дзе ў іх, як мы даведаліся пазней, забіралі кроў. А нас, старэйшых, пагрузілі ў таварныя вагоны і адправілі ў Германію. Праз пяць сутак мы былі ў лагеры. Разам са мной былі Марыя Апанасевіч і яе брат Міша, Ядзя Пякарская, Антон і Геня Зборыны — з Беседзі, Леанід Веранчук з Чалюшчавіч і многія іншыя хлопчыкі і дзяўчынкі.

* * *

На правым беразе Прыпяці Чырвоная Армія ўжо вызваліла Мазыр, недалёка было доўгачаканае свята і на Петрыкаўшчыне. Ганну Палтаран разам з дзяўчатамі-аднагодкамі і крыху старэйшымі — Вольгай Міцура, Ганнай Несцярчук, Таццянай Дыба, Ганнай Фока, Клаўдзіяй Аскерка, Любоўю Дыба, Марыяй Амельчанка, Вольгай Несцярчук і іншымі ўкінулі ў «чорны воран» і павезлі з Конкавіч, з роднага дому. У Навасёлках упіхнулі ў свіран, у якога ад даху засталіся толькі латы. Іплі халодныя вясенніе дажджы. Спачатку дазвалялі сустракацца з маці, але калі аднойчы адзін падлетак збег, сустрэчы забаранілі.

— Нас мецілі, як жывёлу, — успамінае Ганна Андрэеўна. — Чырвонай фарбай рабілі рысу на ілбе — такіх везлі ў Германію. Тых, у каго быў намаляваны

крыж, адпраўлялі ў Бабруйск. У хлопца з нашай вёскі Аляксея Кнігі быў агрызак чырвонага алоўка, ён падмаляваў крыжык Васілю Несцярчуку. Той трапіў у Бабруйск і праз месяц быў вызвалены. А мяне адправілі ў Нямеччыну. У канцлагеры каля горада Дахау мы працавалі на заводзе, выразалі нейкія металічныя дэталі. Мне дасталася складаная і цяжкая аперацыя, я не спраўлялася з ёю. Гэта заўважыў майстар-немец. Аднойчы мы ўбачылі ў яго руках малаток, а раней тым жа малатком майстар ударам па галаве забіў хлопчыка, які не спраўляўся з работай. Тое ж пагражала і мне. Ганна Несцярчук, калі немец вяртаўся з цяжкім малатком, паказала па язык і папрасіла паклікаць перакладчыка. Той паслухаў. «Пан, дайце мне гэтую работу, я спраўлюся», — сказала яна, і майстар згадзіўся. Так я была выратавана...

Вызвалілі Ганну Палтаран і яе сяброў па няшчасці амерыканцы.

— Чужая мова, а сустрэлі як родных. Адзін узяў мяне на рукі, глядзіць, плача. Мы ж былі худыя, страшныя, брудныя. Кажуць — едзьце да нас, у Амерыку, бо ў вас вельмі няжка будзе жыць. Але ніхто з дзяўчат нават не думаў аб гэтым. Пакінулі амерыканскі лагер і пайшлі на ўсход, да сваіх. Падышлі да нейкай вялікай ракі. З катэра спыталі: «Хто такія?» Калі даведаліся, што свае, рускія, прыгналі баржу. Прывезлі ў Пінск, размеркавалі па дзіцячых дамах. Якім смачным здаваўся нам свой хлеб!..

В. В. Кебец

З успамінаў былога вязня канцлагера для непаўналетніх З. Л. Чарнобылец

У 1944 г. гітлераўцы на базе бальніцы ў Петрыкаве адкрылі станцыю па зборы крыві ў насельніцтва. Сярод жыхароў горада добраахвотных донараў не аказалася. Тады фашысты прыступілі да жудаснага злачынства. Красавіцкай раніцай, на досвітку, палявая жандармерыя з бляхамі на грудзях разам са здраднікамі, старастамі-дзесяцідворкамі, служачымі біржы працы ўрываліся ў дамы, дзе былі непаўналетнія дзеці. Забіралі нас і адвозілі ў будынак былога дзіцячага сада па вуліцы К. Маркса.

У вялікім пакоі служачы біржы працы рэгістраваў дзяцей. Затым прыгналі крытыя грузавікі і загадалі нам ісці ў машыны. Ніхто не рухаўся. Фашысты пачалі хапаць нас і кідаць у машыны. Дзеці плакалі, упіраліся, вакол стаяў жудасны енк нашых маці... Нас павезлі па станцыю Канцэвічы, загналі ў двухпакаёвы будынак, абнесены калючым дротам. Там ужо былі дзеці з суседніх вёсак раёна. На наступны дзень каля сотні дзяцей пагрузілі ў таварныя вагоны і павезлі ў Мар'іну Горку Мінскай вобласці. Завялі ў хату, прыстасаваную пад лазню, прымусілі мыцца халоднай вадой. Потым падышлі ваенныя грузавікі, нас павезлі і выгрузілі ў в. Скобраўка Пухавіцкага раёна, абнесенай калючым дротам. Там мы і жылі, калі гэта можна было назваць жыццём, поўным гора і нястачы. Галадалі, хадзілі абадраныя, босыя. Працавалі ў надсобнай нямецкай гаспадаркі. Мясцовыя людзі перакідвалі іншы раз праз калючы дрот хлеб ці бульбу. Аднойчы фельдфебель заўважыў, што Пятро Кебец даставаў хлеб, збіў яго палкай і пасадзіў у пограб.

З Петрыкава ў лагеры знаходзіліся Галіна, Людміла і Мікалай Сухамеры, Алена Грыб, Людміла Белахвост, Мікалай і Пётр Перапечы, Леанід Піскун, Георгій Будовіч, Людміла Дзечка, Барыс Семечка, Зінаіда Кебец, Іван Лапета, Ганна Грыб, Георгій Андрук, Марыя Лапета, Пётр Кебец, Тамара Сергіенка, Яўгенія Міцкевіч, Аляксандр і Еўдакія Рудзько, Галіна Голуб і іншыя — усяго каля 200 дзяцей. У вялікіх хатах у канцы вёскі быў абсталяваны шпіталь для параненых немцаў. У асобнай хаце размяшчалася абсталяванне па зборы крыві ў дзяцей.

У канцы чэрвеня 1944 г. нашы войскі вялі баі за вызваленне раёна. Абстрэльваліся дарогі і вёскі, дзе размяшчалі-

ся немцы. Мясцовыя жыхары пад абстрэлам выводзілі дзяцей з лагера за вёску. Там, у канаве, мы ляжалі да вечара, пакуль не скончыўся бой. Немец заўважыў, калі мы ўцякалі з лагера, пачаў страляць. Куля трапіла ў адзінаццацігадовага Пятра Кебеца...

Доўга дабіраліся з-пад Мінска да Гомеля, потым да Петрыкава. Нарэшце, мы былі дома...

З успамінаў былога непаўналетняга вязня фашысцкага канцлагера Т. П. Несцер

Нас было чацвёра дзяцей, меншай, Марыі, менш чым паўгода. Бацьку ў сакавіку 1941 г. прызвалі ў армію, там яго і застала вайна. Шмат разоў быў паранены, цудам застаўся жывым...

Нашу вёску Беразнякі фашысты спалілі разам з жыхарамі. Тыя, каму цудам удалося выратавацца ад смерці, хаваліся ў лесе. Але карнікі знаходзілі людзей і там. Курані палілі, іх насельнікаў расстрэльвалі або адпраўлялі ў канцлагер у Капцэвічы, які размяшчаўся ў дварэ школы. Трапіла туды і я. Больш дарослыя дзеці падконваліся пад калючы дрот і ўцякалі. Ледзь не ўдалося гэта і мне, але не пашанцавала, у самым канцы лазу мяне заўважылі, вартавы моцна збіў і кінуў назад за дрот. Потым нас пагрузілі на таварны цягнік і павезлі ў Магдэбург, у лагер для непаўналетніх вязняў. Разам са мной былі сяброўкі па няшчасці, дзяўчынкі з нашых месц сёстры Ліда і Юля Булава, Ніна Кандрашонак і іншыя.

Жудаснае жыццё было ў фашысцкіх засценках. Праз кожныя 2—3 тыдні з нас выкачпалі кроў. Амаль не кармілі — поліўка з гнілой бруквы ў кансервавай бляшанцы, скрылік эрзац-хлеба — увесь паёк на суткі. Толькі перад самай здачай крыві крыху падсілкоўвалі, давалі чай з цукрам. Многія дзеці паміралі, найбольш хлопчыкі. Наша наглядчыца ў бараку немка Эльза нават спрабавала нас вучыць нямецкай мове, але ніводнае чужое слова не запомнілася, яна гаворыць адно, а ў думках — другія, родныя словы: Радзіма, маці, Беразнякі...

Звыш двух гадоў пражыла я ў няволі. Яны мне здаліся цэлай вечнасцю. Як я выжыла?.. Аднойчы красавіцкім днём мы пачулі гул бою, данеслася чутка: «Нашы ідуць»... А праз некалькі дзён убачылі чырвонаармейцаў. Адзін з іх падхапіў мяне на рукі, ускінуў высока ўгору, прыціснуў да грудзей, і ў вачах яго былі слёзы...

З успамінаў жыхаркі в. Палессе К. К. Кузьміной

...Чырвоная Армія цясніла ворага з Беларусі. Мы жылі народка ў лесе, прама пад кустамі, бо немцы часта рабілі аблавы ў вёсцы. З мірнымі жыхарамі карнікі распраўляліся, як з партызанамі: забівалі, бралі ў палон, катавалі.

На ўсё жыццё запомнілася аблава, якая адбылася 13 снежня 1943 г. Ворагі выехалі з Петрыкава, даехалі да Сотніч. Частка карнікаў рушыла на Міхедавічы, адтуль — у лес, а другая праз Сотнічы, Манастыр — на Падозбін. Там зрабілі засаду. Фашысты з сабакамі абкружылі лес, з паўднёвага боку якога было непраходнае балота. Сюды выгналі людзей і пачалі страляць. Шмат там загінула... Сярод іх былі і мая маці, а таксама яе сястра, а мяне немцы забралі з сабой.

Прывезлі мяне разам з іншымі дзецьмі ў Петрыкаў, каб выкачаць кроў. Мы, халодныя і галодныя, чакалі пад дажджом свайго лёсу. Я была, відаць, самая маленькая. Адпаўзла ўбок да дарогі. У гэты час міма ішла Лідзія Церашковіч. Яна ўзяла мяне, прыкрыла вопраткай і прынесла дадому. Разам з маці Домнай Рыгораўнай абагрэлі, накармілі, доўгі час лячылі мяне, хворую. Прыбавілася клопатаў і хваляванняў гэтым добрым людзям. Стала вядома, што маю маці звалі Дуня, што яе забілі немцы. Цяпер у мяне была другая маці...

Мірныя жыхары, асобы, якія садзейнічалі падпольнаму і партызанскаму руху — ахвяры фашысцкага тэрору

БАБУНІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАБУНІЧЫ

ГАЛЯЙЧУК Пётр Андрэевіч (1929 г.), забіты ў лютым 1943 г.

ГЛУШКО Аляксандр Савіч (1911 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ГЛУШКО Несцер Якаўлевіч (1890 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ГЛУШКО Параска Нікіфараўна (1876 г.), забіта ў лютым 1943 г.

ЗАРЭЦКАЯ Бася Гіршаўна (1885 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ЗАРЭЦКІ Гершун Гіршавіч (1883 г.), расстраляны ў жніўні 1941 г.

ЗАРЭЦКАЯ Ната (1930 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ЗАРЭЦКАЯ Роза Янкелеўна (1884 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ЗАРЭЦКАЯ Сара Гіршаўна (1880 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ЗАРЭЦКАЯ Сара (1924 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ЗАРЭЦКАЯ Сіма.

ЗАРЭЦКІ Хаім (1928 г.), расстраляны ў жніўні 1941 г.

ЗАРЭЦКІ Янкель Гіршавіч (1880 г.), расстраляны ў жніўні 1941 г.

ЛЯШУК Мікалай Цярэнцьевіч (1923 г.), забіты ў маі 1943 г.

НАЛЕЦЬКА Дзям'ян Іванавіч (1912 г.), забіты ў лютым 1943 г.

НАЛЕЦЬКА Ефрасіння Нікіфараўна (1919 г.), забіта ў сакавіку 1944 г.

НАЛЕЦЬКА Іван Дзям'янавіч (1912 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ПЛНЦЮК Эдуард Іванавіч (1938 г.), загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Антаніна Максімаўна (1942 г.), расстраляна ў 1944 г.

ПАЛТАРАН Вера Радзівонаўна (1903 г.), расстраляна ў 1944 г.

ПАЛТАРАН Гапша Максімаўна (1925 г.), загінула ў 1944 г.

ПАЛТАРАН Іван Радзівонавіч (1909 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Іван Савіч (1870 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Максім Пракопавіч (1895 г.), партызан 130-й брыгады, загінуў у 1943 г. каля в. Сялюцічы.

ПАЛТАРАН Ніна Максімаўна (1938 г.), расстраляна ў 1944 г.

ПРЫМАК Іван Ільіч (1926 г.), забіты ў маі 1943 г.

ПРЫМАК Маісей Васільевіч (1880 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ПРЫМАК Маісей Максімавіч (1888 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ПРЫМАК (МУЗЫКА) Марыя Сцяпанаўна, расстраляна ў маі 1943 г.

ПРЫМАК Сцяпан Яфімавіч (1880 г.), забіты ў маі 1943 г.

РАЖАЛЮК Валянціна Сямёнаўна (1923 г.), забіта ў сакавіку 1943 г.

СТРАКАЧ Аксенія Паўлаўна (1871 г.), спалена ў сакавіку 1943 г.

СТРАКАЧ Ефрасіння Нікіфараўна, настаўніца, расстраляна ў жніўні 1941 г.

СТРАКАЧ Еўта Ільінічна (1870 г.), спалена ў сакавіку 1943 г.

СТРАЛЬЧЭНЯ Кузьма Ларыёнавіч (1904 г.), забіты ў маі 1943 г.

СТРАЛЬЧЭНЯ Мацвей Мікалаевіч (1882 г.), расстраляны ў сакавіку 1944 г.

ТАКУН Аляксей Ільіч (1872 г.), расстраляны ў жніўні 1941 г.

ТАКУН Аляксей Ільіч (1896 г.), расстраляны 15.8.1941 г.

ТАКУН Іван Дзмітрыевіч (1873 г.), расстраляны ў жніўні 1941 г.

ТАКУН Марыя Харытонаўна (1936 г.), спалена ў жніўні 1943 г.

ХОДЗЬКА Людміла Аляксандраўна (1910 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ЦМАШЭНЯ Ганна Іванаўна (1902 г.), разам з дочкамі Валяй, Галяй, Марыяй і Нінай ва ўзросце ад трох да дзевяці гадоў — спалена ў 1943 г.

ЦФАСМАН Галя (1926 г.), расстраляна ў жніўні 1941.

ЦФАСМАН Давыд (1940 г.), расстраляны ў жніўні 1941 г.

ЦФАСМАН Ёсель Мендзелевіч (1890 г.), забіты ў жніўні 1941 г.

ЦФАСМАН Лея Мендзелеўна (1900 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ЦФАСМАН Моўша Янкелевіч (1900 г.), загінуў у жніўні 1941 г.

ЦФАСМАН Ната (1936 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ЦФАСМАН Хаім (1931 г.), расстраляны ў жніўні 1941 г.

ШАБАЛТАС Ульяна Іванаўна (1870 г.), спалена ў жніўні 1943 г.

ШКЛЯВЕР Бася (1920 г.), забіта ў жніўні 1941 г.

ШКЛЯВЕР Малка (1920 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ШКЛЯВЕР Маня (1928 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ШКЛЯВЕР Моталь (1924 г.), расстраляны ў жніўні 1941 г.

ШКЛЯВЕР Рыта (1925 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ШКЛЯВЕР Соня (1922 г.), забіта ў жніўні 1941 г.

Абеліск на магіле мірных жыхароў у в. Барычаў

ШКЛЯВЕР Хаім (1931 г.), расстраляны ў 1941 г.

ШКЛЯВЕР Цыпа Хаімаўна (1900 г.), расстраляна ў жніўні 1941 г.

ЯРЫГА Адольф Аляксеевіч (1928 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ЯРЫГА Андрэй Данілавіч (1901 г.), забіты ў маі 1943 г.

ЯРЫГА Мітрафан Васільевіч (1910 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ЯРЫГА Яўгенія Пятроўна (1892 г.), расстраляна ў маі 1943 г.

ВЁСКА БАРЫЧАЎ

НЕКРАШЭВІЧ Васіль Пятровіч (1870 г.), расстраляны ў маі 1943 г.

НЕКРАШЭВІЧ Іван Іванавіч (1902 г.), загінуў 28.8.1941 г. пад Чарнігавам у час эвакуацыі калгаснага статка.

НЕКРАШЭВІЧ Канстанцін Іванавіч (1870 г.), расстраляны ў маі 1943 г.

НЕКРАШЭВІЧ Паўліна Аляксандраўна (1880 г.), расстраляна ў маі 1943 г.

ЦІШКЕВІЧ Марыя Мікалаеўна (1923 г.), закатавана ў сакавіку 1944 г.

ВЁСКА КАСІШЧА

ДУБІК Антон Каршавіч (1898 г.), загінуў у снежні 1943 г.

ПАЛТАРАН Вольга Якаўлеўна (1923 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Галіна Міхайлаўна (1921 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Даніла Іванавіч (1890 г.), памёр ад ран у красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Міхаіл Якаўлевіч (1925 г.), загінуў на катаржнай працы ў Германіі ў 1944 г.

ПАЛТАРАН Надзея Данілаўна (1924 г.), забіта ў сакавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Пелагея Іванаўна (1898 г.), загінула ў красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Пелагея Міхайлаўна (1923 г.), загінула ў сакавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Пелагея Прохараўна (1924 г.), загінула на катаржнай працы ў Германіі ў 1944 г.

ПАЛТАРАН Прохар Мікалаевіч (1899 г.), памёр ад ран у сакавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Прохар Рыгоравіч (1890 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Рыгор Прохаравіч (1898 г.), расстраляны ў красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Хадося Ільінічна (1918 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ВЁСКА МІХЕДАВІЧЫ

АКУЛІЧ АлесьАнуфрыевіч (1926 г.), загінуў у 1944 г.

АКУЛІЧ Мікалай Андрэевіч (1926 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

БАРДЫГА Аляксандр Андрэевіч (1915 г.), памёр у Германіі ў маі 1945 г.

БАРКОЎСКІ Альбін Фёдаравіч (1910 г.), інвалід, забіты ў красавіку 1944 г.

БЕЛАСТОЦКІ Вячаслаў Антонавіч (1926 г.), загінуў у 1944 г.

БУЛАВА Ігнат Міхайлавіч (1906 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ВАНЕКА Канстанцін Міхайлавіч (1922 г.), інвалід, забіты ў красавіку 1944 г.

ВАНЕКА Міхаіл Аляксеевіч (1890 г.), загінуў у красавіку 1944 г.

ВАНЕКА Праскоўя Ігнатаўна (1900 г.), падарвалася на міне ў чэрвені 1944 г.

ВЕРАС Ганна Міхайлаўна (1914 г.), разам з дочкамі Галяй, Кацяй, Ленай і Нінай ва ўзросце ад паўтара да сямі гадоў — расстраляна ў лютым 1943 г.

ВЕРАС Іван Іванавіч (1922 г.), загінуў у Германіі ў 1944 г.

ВЕРАС Іван Канстанцінавіч (1891 г.), расстраляны ў лютым 1943.

ВЕРАС Канстанцін Іванавіч (1930 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ВЕРАС Лукер'я Аліфераўна (1893 г.), расстраляна ў лютым 1943 г.

ВЕРАС Мікалай Іванавіч (1928 г.), загінуў у Германіі ў 1944.

ГЛАНЦЭВІЧ Васіль Якаўлевіч (1904 г.), загінуў у 1944 г.

ГАНЦЭВІЧ Якаў Міхеевіч (1861 г.), забіты ў студзені 1944 г.

ГАНЦЭВІЧ Яўмен Маісеевіч (1910 г.), загінуў на катаржнай працы ў Германіі ў 1944 г.

ГЛУШКО Ганна Сямёнаўна (1908 г.), расстраляна 16.8.1941 г. за дапамогу чырвонаармейцам.

ГЛУШКО Дзяніс Данілавіч (1902 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ГЛУШКО Іван Аляксеевіч (1916 г.), загінуў на катаржнай працы ў Германіі ў 1944 г.

ГЛУШКО Канстанцін Міхайлавіч (1909 г.), забіты ў сакавіку 1944 г.

ГЛУШКО Макар Арцёмавіч (1900 г.), закатаваны ў красавіку 1944 г.

ГЛУШКО Сяргей Пракопавіч (1890 г.), забіты ў сакавіку 1944 г.

ГЛУШКО Улас Нікіфаравіч (1877 г.), загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЛУШКО Якаў Маісеевіч (1870 г.), загінуў у красавіку 1944 г.

КАЛЕСНІКАЎ Мікалай Іванавіч (1920 г.), закатаваны ў красавіку 1944 г.

КНІГА Міна Трафімавіч (1864 г.), загінуў у красавіку 1944 г.

КНІГА Праскоўя Данілаўна (1869 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Сямён Іванавіч (1896 г.), закатаваны ў красавіку 1944 г.

МАЗУРКЕВІЧ Міхаіл Паўлавіч (1900 г.), закатаваны ў 1944 г. у канцлагеры ў Азарычах.

МІРЭВІЧ Лідзія Анісімаўна (1918 г.), загінула ў красавіку 1944 г.

НАЙДЗЁН Агаша Іванаўна (1874 г.), забіта ў студзені 1944 г.

НАЙДЗЁН Аляксей Ціханавіч (1905 г.), загінуў у красавіку 1944 г.

НАЙДЗЁН Апанас Ігнатавіч (1870 г.), загінуў у красавіку 1944 г.

НАЙДЗЁН Дамітрый Мікалаевіч (1882 г.), загінуў у сакавіку 1944 г.

НАЙДЗЁН Маісей Фёдаравіч (1899 г.), загінуў у студзені 1944 г.

НАЙДЗЁН Макар Апанасавіч (1914 г.), закатаваны ў красавіку 1944 г.

НАЙДЗЁН Міна Ігнатавіч (1898 г.), загінуў у красавіку 1944 г.

НАЙДЗЁН Павел Данілавіч (1883 г.), загінуў у чэрвені 1944 г.

НАЙДЗЁН Уладзімір Сцяпанавіч (1932 г.), падарваўся на міне ў лютым 1944 г.

НАЛЕЦЬКА Арцём Фёдаравіч (1882 г.), забіты ў студзені 1943 г.

НАЛЕЦЬКА Лукаш Фёдаравіч (1892 г.), забіты ў жніўні 1943 г.

НАЛЕЦЬКА Сямён Арцёмавіч (1904 г.), загінуў у красавіку 1944 г.

РОС Аўдоцця Іванаўна (1896 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

СОКАЛ Аляксандр Арцёмавіч (1896 г.), закатаваны ў красавіку 1944 г.

СОКАЛ Аляксандр Платонавіч (1893 г.), загінуў у чэрвені 1944 г.

СОКАЛ Аляксандр Пятровіч (1883 г.), забіты ў лютым 1944 г.

СОКАЛ Ганна (1903 г.), загінула ў чэрвені 1944 г.

СОКАЛ Ева Фёдараўна (1920 г.), загінула ў чэрвені 1944 г.

СОКАЛ Іван Ануфрыевіч (1926 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

СОКАЛ Кацярына Рыгораўна (1872 г.), забіта ў студзені 1944 г.

СОКАЛ Марыя Міхайлаўна (1893 г.), забіта ў студзені 1944 г.

СОКАЛ Мікалай Несцеравіч (1924 г.), забіты ў лютым 1944 г.

СОКАЛ Мікалай Андрэевіч (1883 г.), загінуў у студзені 1944 г.

СОКАЛ Міхаіл Арцёмавіч (1893 г.), забіты ў лютым 1944 г.

СОКАЛ Міхаіл Міхайлавіч (1920 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

СОКАЛ Наталля Рыгораўна (1918 г.), забіта ў студзені 1944 г.

СОКАЛ Павел Фёдаравіч (1915 г.), забіты ў лютым 1944 г.

СОКАЛ Сыклета Мікалаеўна (1892 г.), расстраляна ў студзені 1944 г.

СОКАЛ Сямён Рыгоравіч (1913 г.), забіты ў студзені 1944 г.

СОКАЛ Яўгенія Арыёнаўна (1909 г.), забіта ў студзені 1944 г.

СТАНКЕВІЧ Нікіфар Даям'янавіч (1915 г.), інвалід, забіты ў студзені 1944 г.

СТАНКЕВІЧ Цётр Міхайлавіч (1909 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

СТАНКЕВІЧ Рыгор Фадзеевіч (1882 г.), расстраляны ў 1941 г. за дапамогу чырвонаармейцам.

ТАРАСЕВІЧ Марыя Кандрацьеўна (1912 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ШАМРЫЛА Аляксандр Пятровіч (1941 г.), загінуў у красавіку 1944 г.

ШАМРЫЛА Антаніна Пятроўна (1925 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ШАМРЫЛА Аркадзь Якаўлевіч (1928 г.), закатаваны ў красавіку 1944 г.

ШАМРЫЛА Васіль Аляксеевіч (1919 г.), закатаваны ў красавіку 1944 г.

ШАМРЫЛА Еўдакія Паўлаўна (1926 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ШАМРЫЛА Пётр Якаўлевіч (1926 г.), закатаваны ў красавіку 1944 г.

ШАМРЫЛА Якаў Аляксеевіч (1904 г.), загінуў у красавіку 1944 г.

ШУМСКІ Людвіг Люцыянавіч (1905 г.), закатаваны ў красавіку 1944 г.

ШУМСКІ Павел Люцыянавіч (1903 г.), расстраляны ў красавіку 1944 г.

ЯНОВІЧ Валянціна Антонаўна (1910 г.), загінула ў красавіку 1944 г.

ЯСІНСКАЯ Настасся Іванаўна (1921 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ЯСІХА Ганна (1890 г.), забіта ў студзені 1943 г.

ВЁСКА ПАДОЗБІН

ДАРАГУН Гаўрыла Іванавіч (1870 г.), забіты ў красавіку 1943 г.

НАЛЕЦЬКА Іван Васільевіч (1927 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

НАЛЕЦЬКА Міхаіл Васільевіч (1928 г.), забіты ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Аляксей Ларыёнавіч (1896 г.), загінуў у красавіку 1943 г.

СТРАКАЧ Еўдакія Ільінічна (1885 г.), забіта ў красавіку 1943 г.

СТРАЛЬЧЭНЯ Галіна Фёдараўна (1928 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

СУМАР Любоў Ігнатаўна (1936 г.), расстраляна ў сакавіку 1943 г.

СЫЦЬКА Юля Рыгораўна (1929 г.), забіта ў красавіку 1943 г.

ШАБАЛТАС Агапа Аляксееўна (1876 г.), забіта ў красавіку 1943 г.

ШАБАЛТАС Агаша Рыгораўна (1880 г.), забіта ў красавіку 1943 г.

ШАБАЛТАС Ананас Сцяпанавіч (1894 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

ШАБАЛТАС Іван Канстанцінавіч (1865 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

ШАБАЛТАС Канстанцін Нікіфаравіч (1869 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

ШАБАЛТАС Мікалай Пятровіч (1894 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

ШАБАЛТАС Таццяна Мікалаеўна, расстраляна ў красавіку 1943 г.

ВЁСКА ПАЛЕССЕ

ГЛУШКО Еўдакія Фёдараўна (1922 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ГЛУШКО Таццяна Міхайлаўна (1925 г.), загінула ў красавіку 1944 г.

НАЛЕЦЬКА Трафім Захаравіч (1895 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ПАНЦЮК Цімох Іванавіч (1896 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Аксенцій Ільіч (1896 г.), расстраляны ў красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Акуліна Сцяпанаўна (1870 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Антон Мікалаевіч (1871 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

СУМАР Ганна Барысаўна (1865 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ТАКУН Ева Ніканораўна (1926 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ТАКУН Мікалай Нікіфаравіч (1884 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ТАКУН Ніканор Ніканоравіч (1894 г.), загінуў у красавіку 1944 г.

ШАБАЛТАС Ганна Рыгораўна (1868 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ШАБАЛТАС Марыя Іванаўна (1905 г.), забіта ў красавіку 1944 г.

ЯРЫГА Барыс Патанавіч (1899 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

ЯРЫГА Еўдакія Пятроўна (1894 г.), расстраляна ў красавіку 1944 г.

ВЁСКА СОТНІЧЫ

БЫКОЎСКАЯ Анастасія Пятроўна (1905 г.), расстраляна ў красавіку 1943 г.

ДУБІК Агапа Савельсўна (1895 г.), расстраляна ў красавіку 1943 г.

ЗУБАР Ілья Іосіфавіч (1901 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

КЛЯЎЦОЎ Аляксей Рыгоравіч (1940 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

КЛЯЎЦОЎ Васіль Андрэевіч (1867 г.), забіты ў красавіку 1943 г.

КЛЯЎЦОЎ Віктар Рыгоравіч (1938 г.), загінуў у красавіку 1943 г.

КЛЯЎЦОЎ Вячаслаў Рыгоравіч (1938 г.), забіты ў красавіку 1943 г.

КЛЯЎЦОЎ Максім Андрэевіч (1863 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

КЛЯЎЦОЎ Рыгор Васільевіч (1907 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

КЛЯЎЦОВА Ефрасіння Аляксееўна (1909 г.), расстраляна ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Алена Якаўлеўна (1898 г.), загінула ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Анастасія Данілаўна (1922 г.), загінула ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Вольга Якаўлеўна (1923 г.), расстраляна ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Галіна Міхайлаўна (1923 г.), расстраляна ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Даніла Іванавіч (1890 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Дзмітрый Андрэевіч (1870 г.), загінуў у снежні 1942 г.

ПАЛТАРАН Іван Данілавіч (1859 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Паліна Іванаўна (1898 г.), расстраляна ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Параска Іванаўна (1859 г.), расстраляна ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Прохар Рыгоравіч (1878 г.), расстраляны ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Соф'я Андрэеўна (1871 г.), расстраляна ў красавіку 1943 г.

ПАЛТАРАН Сцепаніда Малафееўна (1911 г.), расстраляна ў красавіку 1943 г.

СЫЦЬКА Ганна Іосіфаўна (1903 г.), расстраляна ў красавіку 1943 г.

ГАЛУБІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВЫШАЛАЎ

Расстраляны ў чэрвені 1943 г.

ДАМАСЕВІЧ Аляксандр Іванавіч (1932 г.)
ДАМАСЕВІЧ Еўдакія Іванаўна (1937 г.)
ДАМАСЕВІЧ Марыя Іванаўна (1937 г.)
ДАМАСЕВІЧ Сяргей Іванавіч (1937 г.)

ДАМАСЕВІЧ Уладзімір Іванавіч (1931 г.)
КУРЛОВІЧ Ганна Міхайлаўна (1922 г.)
КУРЛОВІЧ Зоня Сцяпанаўна (1907 г.)
КУРЛОВІЧ Марта Сцяпанаўна (1926 г.)
КУРЛОВІЧ Надзея Сцяпанаўна (1927 г.)
КУРЛОВІЧ Сцяпан Якаўлевіч (1887 г.), разам з жонкай і дзецьмі расстраляны ў Петрыкаве за сувязь з партызанамі.

ВЁСКА ГАЛУБІЦА

ЖУКАВЕЦ Герус Канстанцінавіч (1927 г.), расстраляны ў маі 1944 г. каля в. Ілыч.
МАЦКЕВІЧ Агапа Цімафееўна (1915 г.), расстраляна ў маі 1944 г. у Петрыкаве.
МІХАЛЕВІЧ Яўген Фёдаравіч (1912 г.), расстраляны ў маі 1944 г. у Петрыкаве.
ПАШУК Аксіння Пятроўна (1900 г.), расстраляна ў 1943 г. за сувязь з партызанамі.
ПАШУК Клаўдзія Мікалаеўна (1922 г.), расстраляна 26.3.1944 г. каля в. Судзібар.
ПАШУК Лаўрэн Рыгоравіч (1898 г.), расстраляны ў 1943 г.
ПАШУК Мітрафан Фёдаравіч (1920 г.), расстраляны ў маі 1943 г. у Петрыкаве.
ПАШУК Пётр Лаўрэнцьевіч (1927 г.), загінуў у чэрвені 1944 г.
ПАШУК Пётр Флоравіч (1923 г.), трактарыст Мулярaўскай МТС, расстраляны ў красавіку 1943 г. у Петрыкаве за сувязь з партызанамі.
ПАШУК Фёдар Іванавіч (1885 г.), расстраляны ў 1943 г.
ПАШУК Фёдар Рыгоравіч (1927 г.), расстраляны ў маі 1944 г. у Петрыкаве.
ПАШУК Яфім Фёдаравіч (1890 г.), загінуў у 1943 г.
ЦАРУК Антон Пятровіч (1917 г.), расстраляны ў маі 1944 г. у в. Сняздзін.

ВЁСКА ТУРОК

ДАМАСЕВІЧ Фёдар С. (1930 г.), расстраляны ў 1942 г.
ЖУКАВЕЦ Сідар Яўстратавіч (1873 г.), расстраляны ў 1943 г.
ЖУКАВЕЦ Фядос Пракопавіч (1910 г.), расстраляны ў студзені 1943 г. у Петрыкаве.
КУРЧЫЧ Кузьма Мікалаевіч (1915 г.), загінуў у ліпені 1944 г. у Брэсцкай вобл.
ЮРКАВЕЦ Венядзікт Дзмітрыевіч (1897 г.), расстраляны ў 1943 г.

ГРАБАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЯРОЗАЎКА

Расстраляны ў снежні 1943 і ў лютым 1944 г.

АСІПЕНКА Трафім Прохаравіч (1882 г.)
ГОЛАС Максім Дарафеевіч (1906 г.)
КОЗЕЛ Іван Прохаравіч (1891 г.)
КЕБЕЦ Маланья Сцяпанаўна (1900 г.)
КЕБЕЦ Надзея Барысаўна (1909 г.)
КЕБЕЦ Ніна Максімаўна (1938 г.)
КІЛБАС Агрыпіна Мінаўна (1902 г.)
КІЛБАС Дамітрый Іосіфавіч (1903 г.)
КІЛБАС Іосіф Лаўрэнцьевіч (1870 г.)
КІЛБАС Сяргей Іосіфавіч (1900 г.)
КОТ Андрэй Карпавіч (1866 г.)
КОТ Вольга Барысаўна (1923 г.)
ПАЦЯРАЙЛА Аляксандра Адамаўна (1880 г.)

ВЁСКА ГРАБАЎ

АКСЁНЧЫК Мітрафан (1880 г.)
АКСЁНЧЫК Пётр Мітрафанавіч (1914 г.)
АКСЁНЧЫК Рыгор Трафімавіч (1900 г.)
БЛІНЕЦ Якуб Дзям'янавіч (1890 г.)
ГОЛАС Дзмітрый Фёдаравіч (1896 г.)
ГОЛАС Фёдар Сямёнавіч (1876 г.)
ГРЫНЬКО Аляксандр Іосіфавіч (1924 г.)
ГРЫНЬКО Ганна Апанасаўна (1908 г.)
ГРЫНЬКО Іван (1900 г.)
ГРЫНЬКО Ігнат Паўлавіч (1876 г.)
ГРЫНЬКО Іван Фёдаравіч (1884 г.)
ГРЫНЬКО Піліп Цімафеевіч (1899 г.)

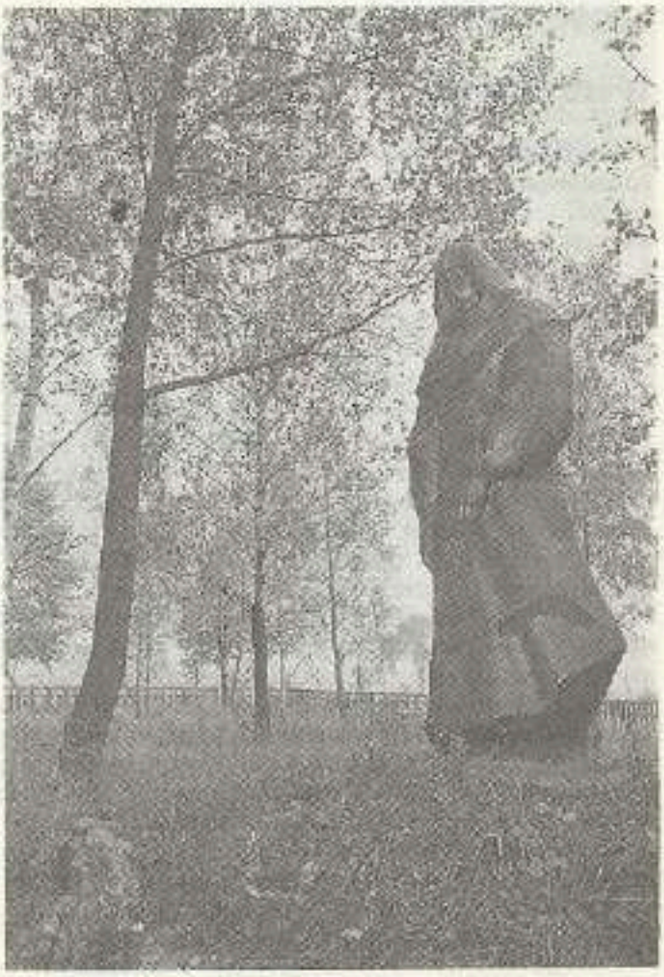

Помнік загінуўшым мірным жыхарам у в. Вялікія Сялюшчы

ГУБАР Анастасія Іванаўна (1886 г.)
ГУБАР Барыс Яраслававіч (1913 г.)
ГУБАР Ганна Адамаўна (1880 г.)
ГУБАР Іван Паўлавіч (1876 г.)
ГУБАР Марта Е. (1876 г.)
ГУБАР Марыя Іванаўна (1935 г.)
ГУБАР Мікалай Мікалаевіч (1929 г.)
ГУБАР Мікалай Яраслававіч (1921 г.)
ГУБАР Ніна Іванаўна (1938 г.)
ГУБАР Паўліна Максімаўна (1915 г.)
ГУБАР Пётр Акімавіч (1886 г.)
ГУБАР Раман Мінавіч (1901 г.)
ГУБАР Яраслаў Фёдаравіч (1876 г.)
ДЗЯГЦЯР Варвара Міхайлаўна (1909 г.)
ДЗЯГЦЯР Пелагея Пятроўна (1908 г.)
ДЗЯГЦЯР Уладзімір Нікіфаравіч (1938 г.)
КЕБЕЦ Герасім Васільевіч (1876 г.)
КЕБЕЦ Іван Васільевіч (1926 г.)
КЕБЕЦ Міхаіл Васільевіч (1924 г.)
КЕБЕЦ Фядора Пракопаўна (1890 г.)
КІЛБАС Афанасій Сцяпанавіч (1902 г.)
КІЛБАС Ганна Апанасаўна (1921 г.)
КІЛБАС Кацярына Апанасаўна (1926 г.)
КІЛБАС Надзея Апанасаўна (1919 г.)
КІЛБАС Павел Рыгоравіч (1892 г.)
КОЗЕЛ Ціна Максімаўна (1915 г.)
КРУЧОК Пелагея (1880 г.)
МАСКАЛЬЧУК Марыя (1886 г.)
НАВІЧЭНКА Лукер'я (1903 г.)
ПАВІЧЭНКА Матрона Цярэнцьеўна (1876 г.)
НАВІЧЭНКА Мацвей Іванавіч (1895 г.)
НАВІЧЭНКА Мікалай Мацвеевіч (1927 г.)
НАВІЧЭНКА Пелагея Васільеўна (1874 г.)
СОКАЛ Фядос Фёдаравіч (1900 г.)
ЧЫЖЫК Васіль Афанасьевіч (1906 г.)
ЧЫЖЫК Мікалай Яфімавіч (1928 г.)
ШАРУБА Міхаіл Іосіфавіч (1927 г.)
ЯВОРСКАЯ (1901 г.)
ЯВОРСКІ Міхаіл Андрэевіч (1912 г.)

ВЁСКА ВЯЛІКІЯ СЯЛЮЦІЧЫ

АКУНЕЦ Агаф'я Яўменаўна
АКУНЕЦ Адам Іванавіч
АКУНЕЦ Арына
АКУНЕЦ Анастасія Іосіфаўна
АКУНЕЦ Арына
АКУНЕЦ Аўдоцця
АКУНЕЦ Васіль
АКУНЕЦ Іван Макаравіч
АКУНЕЦ Іван Мікалаевіч
АКУНЕЦ Іван Фёдаравіч
АКУНЕЦ Кацярына
АКУНЕЦ Макар
БАРАВІК Кацярына Іванаўна
БАРАВІК Марыя Сцяпанаўна
БАРАН Марыя

ТРАГЕДЫЯ ВЯЛІКІХ СЯЛЮЦІЧ

На ўскраіне в. Вялікія Сялюцічы ўзведзены помнік ахвярам фашызму. У святочныя дні вяскоўцы ўскладваюць тут кветкі. На гатым месцы 18 лістапада 1942 г. фашысцкія каты спалілі жывымі 364 чалавекі... Спалілі і вёску. 220 хат было ў вёсцы да вайны, уцалела каля дваццаці. Толькі некалькі жыхароў, якія ў той дзень не былі дома, цудам засталіся ў жывых — Е. К. Горбаль, А. С. Барысава, І. Р. Барысаў, В. Ц. Какора.

Зіма ў 1942 г. прыйшла рана. У пачатку лістапада моцны мароз скаваў зямлю, выпаў невялікі снег. Ноччу на 17 лістапада на станцыі Капцэвічы выгрузіўся вялікі нямецкі карны атрад. Да раніцы ён акружыў Вялікія Сялюцічы.

Жыхары заўважылі немцаў і пачалі перабягаць да лесу. Але шлях быў перакрыты, кулямётныя і аўтаматныя чэргі скасілі каго на агародах, каго ўжо каля самага лесу. Астатнія кінуліся назад.

Карнікі ўварваліся ў вёску. Жаночае галашэнне, дзіцячы крык напоўнілі вакольцу, стаяў жудасны лямант... Потым усё нібы сціхла, людзі хаваліся ў пагрэбах, калодзежах, у загадзя выкапаных зямлянках. Але паратунку не было, іх знаходзілі, выцягвалі і зганялі ўсіх у крайнія хаты. Многія былі босыя, голыя. Тых, хто марудзіў, спрабаваў бегчы, расстрэльвалі на месцы. Потым наступіла самае жудаснае... Фашысты аблілі газай хаты з людзьмі. Чорныя слупы дыму, праз якія ўзвівалася яркае полымя, узвіліся ў зімовае неба...

Калі дым напоўніў хату, Івану Рыгоравічу Барысаву ўдалося выбрацца з-пад трупаў. Ён машней прыціснуў да сябе дачок і напоўз да выхаду. Жонка засталася нежывой на парозе роднай хаты. З вуліцы страчылі кулямёты, кулі ўпіваліся ў сцены і столь, у жывых і забітых. Дыхаў едкі дым, падалі ў нерадсмяротных пакутах людзі. Іван Рыгоравіч выпіхнуў праз акно малодшую дачку, затым старэйшую, а потым вываліўся сам... Тут яго і знайшлі на наступны дзень партызаны — параненага, з абгарэлымі нагамі. Недалёка ляжалі абвугленыя трупы дачок...

Усюды нежывыя, знявечаныя людзі, крывавыя плямы на брудным снезе. А вось калодзеж. У калодзежы хаваліся дзяўчаты, фашысты знайшлі іх і закідалі гранатамі. На частаколіне застыла на марозе голае дзіця. Тут жа, ля веснічак, ляжала акрываўленая маладая жанчына... Забітых знаходзілі не толькі на папялішчах, але і на агародах, на ўзлессі.

Успамінае Іван Рыгоравіч Барысаў

Да поўдня ўсе людзі былі сагнаны на ўскраіну вёскі. Карнікі падзялілі натоўп на дзве часткі. Адну загналі ў першую хату, другую — у суседнюю. Я аказаўся ў першай. Трымаючы за рукі дачок Марыську і Вольку, праціснуўся да глухой сцяны, далей ад вокнаў і дзвярэй. У хаце было душна і смуродна, стаяў несціхаючы плач, стогны, енк... А людзей усё дабаўлялася.

Раптам праз дзверы і вокны застрачылі аўтаматы. Падняўся страшэнны крык. Людзі асядалі, падалі мёртвыя, смяротна параненыя і яшчэ жывыя. Я адчуў, што рука Марыські аслаблена ў маёй руцэ і сама яна пачала апускацца, валіцца на нечую спіну. Зразумеў, што дачушка забіта. «Падаць, прыкінуцца мёртвым», — мільганула думка. І я паваліўся на Вольку, прыкрыў яе сабою. Заўважыў яшчэ, што паміж трупаў сядзеў хлопчык, сынок майго суседа. Праз яго лоб і скроні цяклі струменьчыкі крыві, яны буйнымі кроплямі зрываліся з падбародка. Адну руку хлопчык трымаў на галаве, другою тузаў забітага бацьку:

— Татка, устань! У мяне кроў на галаве... — І акрываўленым тварам ён упаў на бацькаў труп.

Паверх забітых людзей паліцаі кінулі некалькі бярэмкаў саломы, хату аблілі бензінам, падпалілі і адышлі. Параненыя і жывыя, што прыкінуліся мёртвымі, адчулі дым і агонь, пачалі выбірацца з-пад трупаў і паўзці да вокнаў. Іх было чалавек трыццаць. Я падхапіў Вольку і Марыську і таксама апынуўся каля акна. Высадзіў дачок, выскачыў сам. Вольку каля акна не ўбачыў. Яе адштурхнулі далей тыя, што выскачылі раней. Кінуўся праз плот і ўпаў, прыкінуўся нежывым. Праз шчыліны плота ўбачыў, як нейкі мужчына, увесь у крыві, стаяў пасярод двара і крычаў:

— Бандыты! Душагубы!..

Хто быў гэты чалавек — не распазнаў. Усё змяшалася ў маёй галаве. А паліцаі і немцы пачулі крык, падбеглі і перастралялі ўсіх, хто быў на двары, пакідалі пад палаючую хату. Два немцы падхапілі Вольку за рукі і ногі, разгойдалі і кінулі ў шугаючае полымем акно. Калі на двары нікога не аказалася з прыкметамі жыцця, карнікі адышлі.

Я ляжаў каля прызбы, нада мною гарэла страха хаты. Трываць болей было нельга, я пачаў адпаўзаць далей і траціў у лужыну. Прагна наглытаўся бруднай, слізкай вады. Замачыў адзенне. Але і тут было вельмі горача. Папоўз яшчэ далей, да хлява. Павольна падняўся, увайшоў у хлеў, прытуліўся да сцяны. На шчасце, вылюдкі мяне не заўважылі.

Перад захадам сонца карнікі пакінулі дагараючую вёску. Калі крыху сцямнела, я выйшаў з хлява. Хістаючыся, як п'яны, ступіў некалькі крокаў і паваліўся каля вогнішча.

— Дачушкі мае, родныя! — клікаў я і плакаў, біўся галавою аб зямлю і праклінаў фашыстаў.

Ад знямогі, ад усяго перажытага страціў прытомнасць. Ачнуўся на досвітку. Пачуў жудасны крык і плач людзей. Гэта сабраліся тыя, каму ўдалося схавацца ад карнікаў, уцалець. Яны разграбалі вогнішча, шукалі абгарэлыя трупы родных, аплаквалі сваё гора...

З успамінаў В. Ц. Какоры

...Немцы ішлі да нас так — адна партыя з Канцэвіч, а другая — вунь з таго канца. А мы на вуліцы былі. На вуліцы нас і пабралі, пагналі вунь туды, у канец сяла. І там стаяў такі на калёсцах... Я не ведаю, што гэта. Мы думалі, што нас будуць расстрэльваць. А яны — за нас, групамі заганялі ў сараі, у хаты. Я папала ў другую групу. Адна я была і са мною залвіца мая. Дзеўка. Дык яе ў першую групу загналі, паранілі ў хаце, яна выпаўзла і ў калодзеж упала. А можа, яе ўкінулі туды? Я не ведаю. А я ў сарай папала, а потым Павел адбіў дзверы і мы ўцяклі. Гарэлі ўсе і сарай той гарэў. Сталі ўцякаць, а яны нас давай біць. Мы шасцёх уцякалі: Лукашэвічыха старая — Сяргеева маці, Веры Такалінай маці разам са мной уцякала з сарая, цётка Дар'я ўцякала... Тых пабілі, а мы ўтрох засталіся. Я за такую во копачку забегла і села. Шаптала тая копачка — так стралялі па ёй. І я засталася жывая. Я з дваццатага года сама, а дзеці мае былі тады ў лесе, двое дзяцей было ў мяне. Не разумела я яшчэ, думала: хаты ў нас харошыя, новыя, дык буду прасіць, каб яны іх не палілі. Бо пагаворвалі, што паліць будуць, але ж ніхто не думаў, што людзей будуць паліць ды расстрэльваць.

Як я падняла з-за капы сваю галаву, дык яны стралялі, але я пабегла...

А. Адамовіч, Я. Брыль, У. Калеснік
«Я з вогненнай вёскі».

БАРЫСАВА Вольга Іванаўна
БАРЫСАВА Еўдакія
БАРЫСАВА Марыя Іванаўна
БАРЫСАВА Марыя Пятроўна
БАРЫСАВА Марыя
БАРЫСАЎ Мікалай Рыгоравіч
БАРЫСАЎ Мікалай
БАРЫСАВА Пелагея
БАРЫСАВА Праскоў'я
БАРЫСАЎ Раман
БАРЫСАВА Тэкля Пятроўна
ВОЛКАВА Агаф'я
ВОЛКАВА Ганна
ВОЛКАВА Ганна

ВОЛКАВА Лізавета
ВОЛКАВА Марына
ВОЛКАВА Усціння
ВОЛКАЎ Адам
ВОЛКАЎ Георгій
ВОЛКАЎ Іван Іванавіч
ВОЛКАЎ Іван
ВОЛКАЎ Рыгор
ВОЛКАЎ Уладзімір
ГАРОШКА Фёкла
ГОЛАС Вольга
ГОЛАС Марыя
ГОЛАС Наталля
ГОРБАЛЬ Ганна Іванаўна
ГОРБАЛЬ Ганна
ГОРБАЛЬ Даям'ян Іванавіч
ГОРБАЛЬ Людзміна Іванаўна і двое дзяцей
ГОРБАЛЬ Марыя Іванаўна
ГОРБАЛЬ Марыя
ГОРБАЛЬ Матруна
ГОРБАЛЬ Наталля Рыгораўна
ГОРБАЛЬ Сямён Якаўлевіч
ГОРБАЛЬ Таццяна Сямёнаўна
ДАРАГУН Аўдоцця Іванаўна
ДАРАГУН Агата Іванаўна
ДАРАГУН Аўронія
ДАРАГУН Вольга Гаўрылаўна
ДАРАГУН Еўдакія і трое яе дзяцей
ДАРАГУН Іван Захаравіч
ДАРАГУН Марыя
ДАРАГУН Мікалай Кузьміч
ДАРАГУН Сцяпан Іванавіч
ДАРАГУН Хрысціна
ЖОГАЛЬ Анастасія
ЖОГАЛЬ Аўдоцця
ЖОГАЛЬ Лідзія Іосіфаўна
ЖОГАЛЬ Паліна Паўлаўна
КАКОРА Акуліна Сцяпанаўна
КАКОРА Акуліна
КАКОРА Даніла
КАКОРА Іван
КАКОРА Кацярына Пятроўна
КАКОРА Максім
КАКОРА Марыя
КАКОРА Матруна Цімафееўна з дзіцем
КАКОРА Матруна
КАЛІНА Ганна Сідараўна
КАЛІНА Іван Рыгоравіч
КАСЦЮКЕВІЧ Анастасія Канстанцінаўна
КАСЦЮКЕВІЧ Ганна Ігнатаўна
КАСЦЮКЕВІЧ Зінаіда
КУПРАЦЭВІЧ Андрэй
КУПРАЦЭВІЧ Пелагея
КУПРАЦЭВІЧ Пелагея Іванаўна
КУРКО Анастасія з дзіцем
КУРКО Аўдоцця
КУРКО Гардзей
КУРКО Віктар
КУРКО Ефрасіння
КУРКО Кацярына
КУРКО Марыя Андрэеўна
КУРКО Праскоўя і двое яе дзяцей
КУРКО Сцепаніда
ЛУКАШЭВІЧ Сцепаніда
МАШУК Аксіння Агееўна
МАШУК Іван
МАШУК Лідзія Іванаўна
НАСЕКА Аляксандр
НАСЕКА Ганна
НАСЕКА Гаўрыл Іванавіч
НАСЕКА Аляксандр Яфрэмавіч
НАСЕКА Анастасія Аляксеевна
НАСЕКА Аўдоцця Аляксееўна
НАСЕКА Валянціна Аляксееўна
НАСЕКА Ефрасіння Антонаўна
НАСЕКА Іван Аляксеевіч
НАСЕКА Кацярына Маісееўна
НАСЕКА Ксенія Міхайлаўна
НАСЕКА Марыя Маісееўна
НАСЕКА Матруна Праконаўна
НАСЕКА Мікалай
НАСЕКА Таццяна
НАСЕКА Таццяна і двое яе дзяцей
ПІНЧУК Міхаіл
ПІНЧУК Такля
ПІНЧУК Фядора
ПІНЧУК Цімафей
РАСАДА Рыгор
РУДНІК Анастасія Пятроўна і двое дзяцей
РУДНІК Анатолій Іванавіч
РУДНІК Антаніна Ананасаўна
РУДНІК Валянціна Адамаўна
РУДНІК Валянціна
РУДНІК Віталія Ільінічна
РУДНІК Ганна
РУДНІК Еўдакія
РУДНІК Іван Сцяпанавіч
РУДНІК Іван Сцяпанавіч
РУДНІК Мікалай
РУДНІК Уладзімір
РУДНІК Фёдар Адамавіч
САВАСЦЕНЯ Агаф'я
САВАСЦЕНЯ Аўдоцця
САВАСЦЕНЯ Валянціна Іванаўна
САВАСЦЕНЯ Вольга Васільеўна
САВАСЦЕНЯ Вольга
САВАСЦЕНЯ Еўдакія Васільеўна
САВАСЦЕНЯ Ефрасіння Антонаўна
САВАСЦЕНЯ Іван Антонавіч
САВАСЦЕНЯ Марыя Антонаўна
САВАСЦЕНЯ Яўгеній
САВАСЦЕНЯ Марыя Антонаўна
САВАСЦЕНЯ Міхаіл
САВАСЦЕНЯ Праскоўя Ільінічна
САВАСЦЕНЯ Праскоўя Іосіфаўна
САВАСЦЕНЯ Таццяна
САВАСЦЕНЯ Уладзімір Іванавіч
СУХАРКА Акуліна Сцяпанаўна
СУХАРКА Алёна Герасімаўна і двое дзяцей
СУХАРКА Аляксандра Сцяпанаўна
СУХАРКА Арына
СУХАРКА Аўдоцця Пятроўна
СУХАРКА Барыс Іванавіч і двое яго дзяцей
СУХАРКА Барыс
СУХАРКА Вольга

СУХАРКА Ганна Мікалаеўна
СУХАРКА Дар'я Сцяпанаўна
СУХАРКА Іван Пятровіч
СУХАРКА Іван Сцяпанавіч
СУХАРКА Іван Сцяпанавіч
СУХАРКА Іван
СУХАРКА Ірына
СУХАРКА Кузьма Іванавіч
СУХАРКА Марыя Іванаўна
СУХАРКА Марыя
СУХАРКА Мікалай Іванавіч
СУХАРКА Праскоўя Мікалаеўна
СУХАРКА Сцяпан
СУХАРКА Міхаіл Фёдаравіч
СУХАРКА Яўгенія Нікіфараўна
СУХАРКА Дар'я Мікалаеўна
ЦІМАШЭНЯ Агаф'я
ЦІМАШЭНЯ Ганна і двое яе дзяцей
ЦІМАШЭНЯ Іван
ЦЫГАН Ганна
ЦЫГАН Матруна
ЦЫГАН Міхаіл
ЦЫГАН Пракоп
ЧМЫХУН Васіліна
ЧМЫХУН Вера Іванаўна
ЧМЫХУН Віктар Іванавіч
ЧМЫХУН Вольга Ігнатаўна
ЧМЫХУН Георгій
ЧМЫХУН Іван Іванавіч
ЧМЫХУН Іван
ЧМЫХУН Ігнат Іванавіч
ЧМЫХУН Марыя Ігнатаўна
ЧМЫХУН Паліна
ЧМЫХУН Пелагея
ЧМЫХУН Пётр
ЧМЫХУН Фядора
ЧМЫХУН Яўгенія Кірылаўна
ЧЫЖЫК Вольга
ЧЫЖЫК Гардзей
ЧЫЖЫК Кацярына
ЧЫЖЫК Лізавета
ЧЫЖЫК Міхаіл
ЧЫЖЫК Праскоўя Мікалаеўна
ЧЫЖЫК Уладзімір
ЧЫЖЫК Ульяна Яфрамаўна
ЧЫЖЫК Фёдар Мартынавіч
ЧЫЖЫК Цярэнцій
ЧЫЖЫК Яўгенія Кірылаўна

ВЁСКА МАЛЫЯ СЯЛЮЦІЧЫ

БАРАН Аляксей Андрэевіч (1900 г.)
БАРАН Антаніна Пятроўна (1902 г.)
БАРАН Васіль Сцяшшіч (1941 г.)
БАРАН Васіль Фаміч (1918 г.)
БАРАН Вера Нанумаўна (1882 г.)
БАРАН Вольга Мікалаеўна (1919 г.)
БАРАН Дар'я Якаўлеўна (1874 г.)
БАРАН Іван Сцяпанавіч (1902 г.)
БАРАН Кацярына Андрэеўна (1941 г.)
БАРАН Кацярына Сцяпанаўна (1927 г.)
БАРАН Любоў Прохараўна (1923 г.)
БАРАН Людвіга Фамінічна (1920 г.)
БАРАН Мікалай Ананасавіч (1903 г.)
БАРАН Праскоўя Адамаўна (1875 г.)
БАРАН Праскоўя Фёдараўна (1908 г.)
БАРАН Сцяпан Канстанцінавіч (1878 г.)
БАРАН Ульяна Арцёмаўна (1884 г.)
БАРАН Фёдар Ільіч (1908 г.)
БАРАН Фёдар Паўлавіч (1913 г.)
БАРАН Фядора М. (1882 г.)
БАРАН Якаў Адамавіч (1864 г.)
БАРАН Яўгенія Фёдараўна (1926 г.)
ГАМОЛКА Дар'я Мікалаеўна (1864 г.)
ГАРОШКА Сяргей Фёдаравіч (1903 г.)
ДЗЕРАЦ Вольга Мікалаеўна (1941 г.)
МАШУК Марыя Макееўна (1875 г.)
САВАСЦЕНЯ Рыгор М. (1886 г.)

ВЁСКА РАБКА

КОРЗУН Рыгор (1876 г.)
ПЛАТОНАЎ Барыс Іосіфавіч (1896 г.)
ПУГАЧ Міхаіл (1877 г.)
РЛЙ Марыя Браніславаўна (1922 г.)

КАМАРОВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕЛЫ ПЕРАЕЗД

Расстраляны і спалены ў 1943 і 1944 гг.

БОБЕР Адам Казіміравіч (1874 г.)
БОБЕР Баляслаў Казіміравіч (1870 г.)
БОБЕР Ганна Антонаўна (1885 г.)
БОБЕР Даніла Тамашавіч (1902 г.)
БОБЕР Зінаіда Данілаўна (1927 г.)
БОБЕР Міхаіл Казіміравіч (1884 г.)
БОБЕР Надзея Казіміраўна (1872 г.)
ВАСІЛЕВІЧ Антон Людвігавіч (1901 г.)
ЗАРУЦКІ Віктар Міхайлавіч (1930 г.)
ЗАРУЦКІ Іван Ігнатавіч (1884 г.)
ЗАРУЦКІ Міхаіл (1908 г.)
ЗАСУЛЕВІЧ Антон Лявонцьевіч (1901 г.)
ЗАСУЛЕВІЧ Валянцін (1916г.)
КУЧЫНСКІ Аляксандр Ігнатавіч (1882 г.)
КУЧЫНСКІ Міхаіл Якаўлевіч (1927 г.)
ПАРХІМОВІЧ Мікалай Мікалаевіч (1900 г.)
ПЫЖ Андрэй Ігнатавіч (1909 г.)
ПЯНЬКОЎСКІ Сямён Адамавіч (1900 г.)
ПЯНЬКОЎСКІ Эдуард Ігнатавіч (1885 г.)
СІНІЦКІ Тодар Сцяпанавіч (1905 г.)
ЦВІРКО Кацярына Вікенцьеўна (1878 г.)

ВЁСКА БОБРЫК

БАКУН Іван Іванавіч (1905 г.)
БАКУН Фёдар Фёдаравіч (1905 г.)
БАРАНАВА Вольга Афанасьеўна (1904 г.)
БАРАНАЎ Андрэй Кандратавіч (1909 г.)
БОЙКА Апанас Рыгоравіч (1890 г.)
БОЙКА Прохар Андрэевіч (1851 г.)
БРЭУС Архіп Самойлавіч (1880 г.)
БРЭУС Гардзей Ануфрыевіч (1884 г.)

БРЭУС Кірыл Самойлавіч (1871 г.)
БРЭУС Пётр Савіч (1902 г.)
БЯЛЬКЕВІЧ Пётр Рыгоравіч (1929 г.)
БЯЛЬКЕВІЧ Фёдар Рыгоравіч (1919 г.)
ДАНІЛІЦКАЯ Сыклета (1889 г.)
ДУДКО Антон Андрэевіч
ДУДКО Вольга Андрэеўна (1891 г.)
ДУДКО Іосіф (1890 г.)
ДУДКО Пётр Фёдаравіч (1890 г.)
ДУДКО Фёдар Андрэевіч (1879 г.)
ДУДКО Фёдар, спалены ў 1943 г.
КАРНЕЙЧЫК Ганна Сямёнаўна (1911 г.)
КАРНЕЙЧЫК Дзямід Кандратавіч (1890 г.)
КАРНЕЙЧЫК Леанід, расстраляны ў 1944 г.
КАРНЕЙЧЫК Макар Іванавіч (1870 г.)
КАРНЕЙЧЫК Малання (1879 г.)
КАРНЕЙЧЫК Якаў Андрэевіч (1904 г.)
КУПРАЦЭВІЧ Іван Іванавіч (1880 г.)
ЛАВОРЧЫК Адам, забіты ў 1942 г.
ЛАВОРЧЫК Іван Іванавіч (1913 г.), расстраляны ў 1941 г.
ЛАВОРЧЫК Іван Мацвеевіч (1918 г.)
ЛАВОРЧЫК Уладзімір Іванавіч (1924 г.)
ЛІТОШЫК Барыс Дзямідавіч (1907 г.)
МАЙСЮК Адам Фёдаравіч (1927 г.)
МАЙСЮК Міхаіл Фёдаравіч (1923 г.)
МАЙСЮК Пётр Прохаравіч (1912 г.)
МАЙСЮК Рыгор Прохаравіч (1909 г.)
МІРАНОВІЧ Маісей (1900 г.)
МАЛАШОЎ Міхаіл Апанасавіч (1922 г.)
НАЙДЗЁН Вера Адамаўна (1931 г.)
ПАШЫНСКІ Макар Аркадзьевіч (1904 г.)
ПАШЫНСКІ Ніканор Навумавіч (1924 г.)
ПІЛЬКЕВІЧ Уладзімір Фёдаравіч (1924 г.)
ПЛЫШЭЎСКАЯ Аксіння К. (1871 г.)
ПЛЫШЭЎСКАЯ Ніна Сцяпанаўна (1918 г.)
РАМАНЧУК Аляксей Аксенцьевіч (1931 г.)
РАМАНЧУК Дамітрый (1919 г.)
РАМАНЧУК Клім Дзянісавіч (1910 г.)
РАМАНЧУК Піліп Дзянісавіч (1917 г.)
РАМАНЧУК Прохар Мартынавіч (1894 г.)
СЯЛЮК Аляксей Кірылавіч (1889 г.), расстраляны ў 1942 г.
СЯЛЮК Аўдоцця (1859 г.)
СЯЛЮК Іван Аляксеевіч (1913 г.)
СЯЛЮК Міхаіл Аляксеевіч (1924 г.)
СЯЛЮК Настасся Аляксеєўна
СЯЛЮК Сцяпан Яўціхіевіч (1904 г.), расстраляны ў 1942 г.
СЯЛЮК Ян Аляксеевіч (1913 г.), расстраляны ў 1942 г.
ХАРЛАНАЎ Валянцін Іванавіч (1930 г.), спалены ў 1942 г.

ВЁСКА ЗАБІННЕ

Расстраляны і спалены ў 1943 г.

ГРЫНЕВІЧ Віктар Васільевіч (1942 г.)
ГРЫНЕВІЧ Лідзія Васільеўна (1934 г.)
ГРЫНЕВІЧ Марыя Васільеўна (1938 г.)
ГРЫНЕВІЧ Марыя Сцяпанаўна (1912 г.)
ГРЫНЕВІЧ Яднга Васільеўна (1934 г.)
КАСАБУЦКАЯ Вольга, н. у 1914 г., забіта з дзвюма дзецьмі
МІГУН Марыя Казіміраўна (1910 г.)
МОХАРТ Марыя Сцяпанаўна (1922 г.)
МОХАРТ Сабіна Сцяпанаўна (1930 г.)
СЯРШНСКІ Аляксандр (1930 г.)
СЯРШНСКІ Іосіф (1903 г.)
ЧЫЖЫК Марыя Станіслававўна (1914 г.), забіта з дзвюма дзецьмі
ЧЫЖЫК Яўген Мікалаевіч (1941 г.)

ВЁСКА ЗАМОСЦЕ

Расстраляны і спалены ў 1943 і 1944 гг.

АСТРЭЙКА Канстанцін (1896 г.)
БАРАНОЎСКІ Аляксандр (1911 г.)
ЕСЬМАНТОВІЧ Альбін Антонавіч (1903 г.)
ЛАВОВІЧ Фелікс Пятровіч (1907 г.)
МОХАРТ Адам Сцяпанавіч (1912 г.)
ШЛЫШЭЎСКІ Вячаслаў Сцяпанавіч (1911 г.)
СІНІЦКІ Іван Міхайлавіч (1912 г.)
ЧЫЖЫК Анатолій Сцяпанавіч (1925 г.)
ЧЫЖЫК Уладзімір Сцяпанавіч (1924 г.)

ВЁСКА КАМАРОВІЧЫ

Расстраляны і спалены ў 1943 і 1944 гг.

АБРАМОВІЧ Алена (1915 г.)
АБРАМОВІЧ Арына (1892 г.)
АБРАМОВІЧ Валянціна Міхайлаўна (1934 г.)
АБРАМОВІЧ Ева Міхайлаўна (1927 г.)
АБРАМОВІЧ Рыгор Васільевіч (1921 г.)
АБРАМОВІЧ Соф'я Міхайлаўна (1930 г.)
АРКУШ Аляксей Піліпавіч (1938 г.)
АРКУШ Іван Піліпавіч (1940 г.)
АРКУШ Марыя Аксэнцьўна (1910 г.)
АРКУШ Міхаіл Шіліпавіч (1936 г.)
АРКУШ Піліп (1910 г.)
АСІПЧЫК Павел Пракопавіч (1894 г.)
БАГУЛЬ Васіль Яўменавіч (1927 г.)
БАГУЛЬ Таццяна Фёдараўна (1912 г.)
БАКУН Іван Ігнатавіч (1924 г.)
БАКУН Мікалай Ігнатавіч (1926 г.)
БАКУН Станіслаў Ігнатавіч (1933 г.)
БАНДАРЫК з трыма дзецьмі
БАРАНАЎ Данія Пятровіч (1876 г.)
БАЯРЫН Іван Трафімавіч (1932 г.)
БАЯРЫН Яўген Трафімавіч (1936 г.)
БОНДЗІКАВЫ — чацвёра дзяцей
ВАРАБ'ЁВА Антоля Емяльянаўна (1923 г.)
ВАРАБ'ЁВА Настасся
ДУБІНА Фядора (1887 г.)
ДУШЭЎСКАЯ Вольга (1890 г.)
ЕРМАЛІНСКАЯ Еўдакія Рыгораўна (1900 г.)
ЕРМАЛІНСКІ Васіль Мікалаевіч (1928 г.)
ЕРМАЛІНСКІ Мікалай (1888 г.)
ЕРМАЛІНСКІ Мітрафан В. (1880 г.)
ЕРМАЛІНСКІ Платон (1886 г.)
ЖУРАВЕЛЬ Моўша (1894 г.)
ЖУРАВЕЛЬ Рыва (1898 г.)

ЗАБРОДСКАЯ Ганна (1898 г.)
ЗРЭЛІК Любоў Антонаўна (1912 г.)
ЗРЭЛІК Якаў (1907 г.)
ІВАНЕНКА Алена Андрэеўна (1942 г.)
ІВАНЕНКА Аляксандр Андрэевіч (1938 г.)
ІВАНЕНКА Андрэй Іванавіч (1914 г.)
ІВАНЕНКА Антон (1870 г.)
ІВАНЕНКА Ефрасіння (1895 г.)
ІВАНЕНКА Фёдар Андрэевіч (1936 г.)
КАЗЛОВІЧ Галіна Андрэеўна (1938 г.)
КАРНЕЙЧЫК Анастасія Сямёнаўна (1906 г.)
КАРНЕЙЧЫК Арына Якаўлеўна (1913 г.)
КАРНЕЙЧЫК Валянціна Фамінічна (1941 г.)
КАРНЕЙЧЫК Кацярына Фамінічна (1938 г.)
КАРНЕЙЧЫК Леанід Фамін (1934 г.)
КАЦНЕЛЬСОН Шолам (1914 г.)
КІСЕЛЬ Акуліна Уласаўна (1875 г.)
КІСЕЛЬ Вольга (1910 г.)
КІСЕЛЬ Міхаіл (1938 г.)
КІСЕЛЬ Наталля (1934 г.)
КІСЕЛЬ Уладзімір (1941 г.)
КРАСОЎСКІ Уладзімір (1938 г.)
КРЭЎЛЯ Марыя
КУПРАЦЭВІЧ Параска (1893 г.)
КУРАЧ Тэкля (1889 г.)
ЛАЎРОВА Піна Васільеўна (1940 г.)
ЛІЎШЫЦ Бася (1904 г.)
ЛІЎШЫЦ Іосіф (1932 г.)
ЛІЎШЫЦ Цодзік (1898 г.)
МАЖАР Аўрошня (1864 г.)
МАЙЗЕЛЬ Фрыда (1896 г.)
МАКЕЙЧЫК Іван (1886 г.)
МАКЕЙЧЫК Іосіф (1904 г.)
МАКЕЙЧЫК Мацвей Іванавіч (1912 г.)
МІРАНОВІЧ Даніл (1904 г.)
МІРАНОВІЧ Малашня (1890 г.)
МІРАНОВІЧ Павел (1892 г.)
МІЦКЕВІЧ Ганна Сцяпанаўна (1898 г.)
МІЦКЕВІЧ Пелагея Якаўлеўна (1860 г.)
МУХІН (1897 г.)
МЯЛЕШКА Рыгор (1887 г.)
НІКІЧЫК Адам М. (1925 г.)
НОВІК Варвара Трафімаўна (1914 г.)
НОВІК Леанід Віктаравіч (1940 г.)
НОВІК Міхаіл Віктаравіч (1940 г.)
НОВІК Наталля Іосіфаўна (1904 г.)
НОВІК Уладзімір Віктаравіч (1938 г.)
НОВІК Уладзімір Уладзіміравіч (1938 г.)
САВОШ Нікіфар (1899 г.)
СНЕТКА Варвара Іванаўна (1914 г.)
СНЕТКА Пётр (1894 г.)
СТАНКЕВІЧ Ігнат Міхайлавіч (1910 г.)
СТРАКАЧ Аляксандр Сцяпанавіч
СУХАРЭНКА Крэйна (1914 г.)
СУХАРЭНКА Рося (1889 г.)
СЯЛЮК Вольга (1890 г.)
СЯЛЮК Кацярына Самойлаўна (1938 г.)
ТАЛЕЦКІ Адам Трыфанавіч (1934 г.)
ТАЛЕЦКАЯ Ева Рыгораўна (1912 г.)
ТАЛЕЦКАЯ Надзея Трыфонаўна (1929 г.)
ТАЛЕЦКІ Пётр Трыфанавіч (1938 г.)
ТАЛЕЦКАЯ Таццяна (1896 г.)
ТРУХАНОВІЧ Станіслава (1914 г.)
ТУРУЦІНА Галіна (1892 г.)
ТУРУЦІН Іван Праконавіч (1922 г.)
УРЭЦКАЯ Бася (1929 г.)
УРЭЦКАЯ Фрума (1894 г.)
УРЭЦКІ Шолам (1889 г.)
ФУРМАН Еўдакія Піліпаўна (1923 г.)
ФЯСЬКО Леанід Ціханавіч (1934 г.)
ФЯСЬКО Мартын Сямёнавіч (1912 г.)
ФЯСЬКО Марыя Ціханаўна (1936 г.)
ХАРЛАНАВА Марыя (1896 г.)
ЦФАСМАН Куся Залманавіч (1936 г.)
ЧЭРКАС Андрэй (1894 г.)
ШАРАЕВІЧ Піліп (1914 г.)
ШАРАМЕТ Агаф'я (1890 г.)
ШВЕЦ Аляксандра (1912 г.)
ШВЕЦ Эда Аляксееўна (1941 г.)
ШЫШЛАЎ Аляксандр Фёдаравіч (1936 г.)
ШЫШЛАЎ Арцём (1879 г.)
ШЫШЛАВА Кацярына (1885 г.)
ШЫШЛАЎ Фёдар Фёдаравіч (1934 г.)
ШЫШЛАВА Яўгенія Пятроўна (1894 г.)
ЯЎСЮК Якаў (1878 г.)

ВЁСКА ФАСТАВІЧЫ

Расстраляны і спалены ў 1943 і 1944 гг.

АСІПЧЫК Адам (1922 г.)
ВАРАБ'ЁЎ Платон Сідаравіч (1909 г.)
КУРАТАЎ Барыс (1884 г.)
КУРАТАВА Настасся Мітрафанаўна (1914 г.) з дочкамі Мальвінай, Аленай, Тамарай і Валянцінай.
ЛУЦКЕВІЧ Мікалай Сямёнавіч (1937 г.)
ЛУЦКЕВІЧ Сямён Макаравіч (1894 г.)
ПАДДАБУДЧЫКІ Уладзімір, Іван і Аляксандр — дзеці
ПЕРАПЕЧА Аляксандр з пяццю дзецьмі. Разам з сям'ёй Перапеча спалены сямёра чужых дзяцей
ШТКЕВІЧ Ян (1890 г.)
САВІН Уладзімір (1915 г.)
САВІН Аляксандр (1938 г.)
САВІНА Аўдоцця Мітрафанаўна (1918 г.)
САВІНА Марыя Яўменаўна (1915 г.)
ЦІШКЕВІЧ Ян (1890 г.)
ЧЫЧЫКАЙЛА Адам Антонавіч (1926 г.)
ЧЫЧЫКАЙЛА Іван Парфенавіч (1929 г.)
ЧЫЧЫКАЙЛА Марына (1893 г.)
ЧЫЧЫКАЙЛА Сцефан Міхайлавіч (1927 г.)
ШЛЕПЕНТОХ Бася (1898 г.)
ШЛЕПЕНТОХ Лейзар (1893 г.)
ЯКАВЕЦ Алеся Піліпаўна (1898 г.)
ЯКАВЕЦ Ганна Мітрафанаўна (1920 г.)
ЯКАВЕЦ Улас Аляксеевіч (1916 г.)

* * *

У в. Фаставічы ў 1944 г. спалены восем дзяцей ва ўзросце ад 3 да 12 гадоў з іншых населеных пунктаў. Іх прозвішчы і месца жыхарства не ўстаноўлены.

КАПАТКЕВІЦКІ ПАСЯЛКОВЫ САВЕТ

Па крывавых слядах акупантаў

22 чэрвеня 1943 г. карнікі ўварваліся ў раённы цэнтр Капаткевічы. Гітлераўцы ўрываліся ў дамы, выганялі на вуліцы людзей, рабавалі маёмасць. Пасёлак напоўніўся роспачнымі крыкамі, плачам і енкам жанчын і дзяцей. Літасці не было нікому — ні старым, ні малым. Карнікі забілі 70-гадовага Івана Шаўчука і яго дачку Дуню, якой было 23 гады, Усцінню Цылько, Настассю Макарэцкую і многіх іншых. Па сведчанні партызана Уладзіміра Ткача, карнікі сагналі 17 дзяўчат з Капаткевіч, прывезлі іх у памяшканне райвыканкома, згвалтавалі і пасля жорсткіх катаванняў расстралялі. Дзяцей вылодкі забівалі палкамі і бізунамі.

Праз некаторы час над райцэнтрам узняліся слупы дыму. Карнікі падпалілі пасёлак. Два дні над Капаткевічамі стаяла зарыва. Згарэла 456 двароў гарадскога пасёлка, а таксама 270 двароў калгаса «Чырвонае Сяло» і 160 двароў калгаса «Ленінская іскра». Гітлераўцы ператварылі Капаткевічы ў груду развалін. Яны спалілі памяшканне сярэдняй і пачатковай школ, дзіцячы сад, Дом культуры, бальніцу, сталовую, хлебазавод, машынна-трактарную станцыю, лесакамбінат, электрастанцыю, пошту, райпаг і многія іншыя прадпрыемствы і ўстановы.

Пасля вызвалення пасёлка на яго месцы засталося вялікае папялішча, скрозь зрэзанае траншэямі і густа аблытанае калючым дротам. Толькі чорныя каміны засталіся сведкамі нядаўняй трагедыі. Такі лёс напаткаў і навакольныя вёскі, дзе гітлераўцы імкнуліся ўстанавіць «новы парадак». Яны спалілі 147 хат у Ванюжычах, 141 — у Чалюшчавічах, 137 — у Зарэчцы. Усяго ў раёне разбурана і спалена 60 вёсак. Фашысцкія варвары забілі 90-гадовую Алену Паўлючок, пяць разоў падвешвалі на дрэва Міхаіла Кароткага, павесілі 27-гадовага Пятра Каляду з яго двухгадовым сынам Уладзімірам. Гітлераўцы запрагалі ў воз жыхароў вёскі Зарэчка Герасіма Сарочыка і Канстанціна Харланчука. Фашысцкія «вызваліцелі» забілі 75-гадовую Анастасію Каляду, 80-гадовую Матрону Мазай і іншых...

С. Шарамет

«Савецкая Беларусь», 8 жніўня 1944 г.

ВЁСКА ГАРАДЗІШЧА

ДАШКЕВІЧ Іван Аляксандравіч, н. у 1927 г., расстраляны ў 1944 г. за дапамогу разведчыкам Чырвонай Арміі.

СЦЯПУК Нічыпар Дзянісавіч, н. у 1928 г., загінуў у 1944 г.

ВЁСКА ІВАШКАВІЧЫ

Спалены ў сакавіку 1944 г.

АДАМОЎСКАЯ Домна Міхайлаўна (1918 г.)
АДАМОЎСКАЯ Наталля Міхайлаўна (1925 г.)
АДАМОЎСКАЯ Фядосся (1889 г.)
АДАМОЎСКІ Рыгор Іванавіч (1894 г.)
АДАМОЎСКІ Фёдар Міхайлавіч (1929 г.)
БАКУН Наталля Мікалаеўна (1914 г.)
БАНДАРЭНКА Алеся Дамітрыеўна (1905 г.)
БУЖАН Гардзей Сідаравіч (1898 г.)
ГАЛЕЦ Таццяна Агееўна (1895 г.)
ГАРАЙ Варвара Дзмітрыеўна (1890 г.)
ГАРАЙ Марфа Мацвееўна (1929 г.)
ГАРАЙ Уладзімір Мацвеевіч (1925 г.)
ГЕРАСІМЕНКА Ганна П. (1925 г.), расстраляна ў 1943 г.
ДАНЦЭВІЧ Аляксей Антонавіч (1889 г.)
ДАНЦЭВІЧ Надзея Аляксееўна (1929 г.)
ДАРМЕЛЬ Аляксандра Іванаўна (1935 г.)
ДАРМЕЛЬ Антоля Іванаўна (1927 г.)
ДАРМЕЛЬ Вольга Іванаўна (1923 г.)
ДАРМЕЛЬ Ганна (1901 г.)
ДАРМЕЛЬ Марыя Іванаўна (1930 г.)
ДАРМЕЛЬ Надзея Іванаўна (1937 г.)
ДАРМЕЛЬ Яўгенія Іванаўна (1932 г.)
ДАШКЕВІЧ Валянціна Аксенцьеўна (1928 г.)
ДАШКЕВІЧ Варвара Андрэеўна
ДВАРАК Віктар Марцінавіч (1924 г.), расстраляны ў 1942 г.
ДВАРАК Марына (1875 г.)
ДВАРАК Марыя Цярэнцьеўна (1927 г.)
ДВАРАК Матруна Міхайлаўна (1884 г.)
ДВАРАК Фёдар Мікалаевіч (1910 г.), расстраляны ў 1942 г.
КАЗЕЛЬКА Арыён А. (1886 г.)
КАЗЕЛЬКА Арына (1886 г.)
КАЗЕЛЬКА Ганна Максімаўна (1926 г.)
КАЗЕЛЬКА Уладзімір Ігнатавіч (1904 г.), закатаваны ў 1943 г.
КАЗЫРЭЎСКАЯ Аксіння Рыгораўна (1888 г.)
КАЗЫРЭЎСКАЯ Аляксандра (1934 г.)
КАЗЫРЭЎСКАЯ Анастасія (1910 г.)
КАЗЫРЭЎСКАЯ Ева Аляксееўна (1928 г.)
КАЗЫРЭЎСКІ Аляксей Піліпавіч (1887 г.)
КАЗЫРЭЎСКІ Васіль Ларыёнавіч (1879 г.)
КАЗЫРЭЎСКІ Віктар Апалонавіч (1938 г.)

КАЗЫРЭЎСКІ Мікалай Апалонавіч (1934 г.)
КАЙЧУК Пётр Яфімавіч (1889 г.), расстраляны ў 1942 г.
КІЗЮК Васіль Сцяпанавіч (1879 г.)
КІЗЮК Сяргей Васільевіч (1909 г.)
КУШНЕР Марыя
ПАПОК Іван Дзянісавіч (1920 г.)
РЫБАК Наталля Захараўна (1890 г.)
РЫБАК Павел І. (1917 г.)
САЛАБАЙ Ісак Фёдаравіч (1900 г.)
СЁМКА Анціп Ананасавіч (1902 г.)
СЁМКА Марк Акулавіч (1917 г.)
ФЯСЮК Мікалай Якаўлевіч (1921 г.), расстраляны ў 1942 г.
ЧАВУС Надзея Міхайлаўна (1924 г.)
ЧАВУС Уладзімір Б. (1940 г.)
ШЧАЎЛІК Анфіса С. (1902 г.)
ШЧАЎЛІК Васіль (1882 г.)
ШЧАЎЛІК Ціліп Данілавіч (1895 г.), расстраляны ў 1942 г.
ШЭЎКА Мікалай Міхайлавіч (1925 г.), расстраляны ў 1942 г.
ЯРОМА Марыя Прохараўна (1932 г.)
ЯРОМА Сава Савіч (1861 г.)
ЯРОМА Сяргей Прохаравіч (1937 г.)
ЯРОМА Марыя Д. (1905 г.)
ЯРОМІНА Надзея Максімаўна (1926 г.)
ЯРОМІНА Надзея П. (1937 г.)

Г. П. КАПАТКЕВІЧЫ

Расстраляны і спалены ў 1943 і 1944 гг.

АКУЛЬЧЫК Іосіф Елісеевіч
АЛЯКСЕЙЧЫК Марыя Пятроўна
АЛЯКСЕЙЧЫК Феня Міхайлаўна (1919 г.), загінула ў 1941 г.
АНТАНІШЫНА Алена (1909 г.)
АНТОНАЎ Макар Сцяпанавіч (1884 г.)
АРЦІМАНОВІЧ Ларыса (1940 г.)
АЧАКОЎСКАЯ Вольга Лаўрэнцьеўна
ВАЛЯР'ЯНАВА Ірына (1915 г.)
ВАЯВОДА Мікалай Сцяпанавіч (1927 г.)
ВЯРКЕЙЧЫК Максім (1902 г.)
ВЯРКЕЙЧЫК Мікалай Максімавіч (1925 г.)
ГАНЧАР Валянціна Іванаўна
ГАНЧАР Міхаіл Ігнатавіч (1884 г.), загінуў у 1942 г.
ГАРАДЗЕЦКАЯ Аксіння Іванаўна (1871 г.)
ГЕРАСЬКА Кацярына (1894 г.)
ГІРШ Рына
ЖАХОЎЧЫК Лявонцій Сідаравіч (1894 г.), удзельнік грамадзянскай вайны, спалены ў 1942 г.
ЖЫГАР Матруна (1884 г.)
ЖЫГАР Фёдар Яўсеевіч (1927 г.)
ЖЫГАР Яўсей Акулавіч (1900 г.)
ЗЛУШКО Мікалай Фёдаравіч (1912 г.)
ІВАНІШЫН Андрэй Рыгоравіч (1900 г.)
ІВАНІШЫН Ігнат (1894 г.)
ІВАНІШЫН Мікалай Андрэевіч
ІВАНІШЫН Уладзімір Фядосавіч (1938 г.)
ІВАНІШЫНА Марыя Маркаўна
ІВАНІШЫНА Марыя Фядосаўна (1926 г.)
ІВАНІШЫНА Матруна Іванаўна (1884 г.)
ІВАНІШЫНА Міра Маркаўна
ІВАНІШЫНА Праскоўя Емяльянаўна (1894 г.)
ІВАШКЕВІЧ Анатолій Адамавіч (1924 г.)
ІВАШКЕВІЧ Павел Канстанцінавіч (1929 г.)
КАЖАДУБ Ілья Маркавіч (1870 г.), расстраляны ў 1941 г.
КАЗЫРЭЎСКІ Васіль Іларыёнавіч (1879 г.)
КАЙЧУК Пракоп Міхайлавіч (1886 г.)
КАЙЧУК Сцепаніда Ільінічна (1892 г.)
КАЙЧУК Сямён Пракопавіч (1913 г.)
КАЙЧУК Цімафей Яўсеевіч (1930 г.)
КАЙЧУК Яўсей Аляксеевіч (1887 г.)
КАЛІЦЬКА Аксіння (1850 г.)
КАЛІЦЬКА Мікалай Іванавіч (1926 г.)
КАЛІЦЬКА Мікалай Іванавіч (1920 г.)
КАЛІЦЬКА Мікалай Сцяпанавіч
КВЕТНАЯ Галіна М. (1875 г.)
КЕБЕЦ Настасся Якаўлеўна
КІРБАЙ Алена, расстраляна ў 1942 г.
КІРБАЙ Ева, расстраляна ў 1942 г.
КІРБАЙ Лаўрэнцій, расстраляны ў 1942 г.
КІРБАЙ Павел Рафаілавіч (1887 г.), спалены ў 1942 г.
КІРБАЙ Яўгенія Міхайлаўна (1887 г.), спалена ў 1942 г.
КРАСОЎСКАЯ Алена (1942 г.)
КРАСОЎСКАЯ Хрысціна Рыгораўна (1880 г.)
КУЗЬМІЧ Трыфан Міхайлавіч (1908 г.), павешаны ў 1942 г. за сувязь з партызанамі.
КУШНЕР Анатолій Андрэевіч (1910 г.)
КУШНЕР Андрэй Якаўлевіч (1892 г.)
КУШНЕР Мікалай Андрэевіч (1923 г.)
КУШНЕР Пелагея Андрэеўна (1890 г.)
КУШНЕР Фёдар Андрэевіч (1931 г.)
КУШНЕР Якаў Ігнатавіч (1885 г.)
ЛАПЦЕЙКА Ганна (1921 г.)
ЛІПСКАЯ Аляксандра П.
ЛІПСКАЯ Валянціна Рыгораўна
ЛІПСКАЯ Ганна Вікенцьеўна
ЛІХУТА Віктар Мікалаевіч (1940 г.)
ЛІХУТА Еўдакія Рыгораўна (1915 г.)
ЛІХУТА Жанна Мікалаеўна (1939 г.)
ЛІХУТА Святлана Мікалаеўна (1942 г.)
МАЙСЕЙШЫНА Людміла
МАЙСЕЙШЫНА Марыя Мікалаеўна
МАКАРЭЦКАЯ Анастасія (1876 г.)
МАКАРЭЦКІ Пётр Пракопавіч (1889 г.)

Е. А. Рагозік

МАКАРЭЦКІ Уладзімір Пятровіч (1923 г.)
ПАПОК Лявонцій Яфімавіч (1908 г.)
ПАПОК Рыгор Яфімавіч (1905 г.)
ПЛАВІНСКІ, яго сястра і двое дзяцей
РАГОЗІК Ермалай (1891 г.), старшыня калгаса «Чырвонае сяло», расстраляны ў 1943 г.
РАГОЗІК Марыя Фамінічна
РАСОЎСКАЯ Міра Янкелеўна (1905 г.)
РЭЗНІК Барыс Я. (1871 г.)
РЭЗНІК Двойра Янкелеўна (1874 г.)
СЛАБОДНІК Броха (1887 г.)
СЛАБОДНІК Піня (1887 г.)
СОЙЧЫК Варвара Мікітаўна (1879 г.)
ТКАЧ (1903 г.)
ТКАЧ Уладзімір Фёдаравіч (1924 г.)
УРЭЦКАЯ Ліза (1870 г.)
УРЭЦКІ Лейба (1885 г.)
ЦАРУН Лявон Пятровіч (1882 г.)
ЦАРУН Пашеляймон Іванавіч (1901 г.)
ЦАРУН Яфім Іванавіч (1906 г.)
ЦЫЛЬКО Аркадзій Арцёмавіч (1890 г.)
ЦЫЛЬКО Георгій Аркадзьевіч (1926 г.)
ЦЫЛЬКО Мікалай Фсафіламіч (1927 г.)
ЦЫЛЬКО Наталля (1880 г.)
ЦЫЛЬКО Павел Аляксеевіч (1904 г.)
ЦЫЛЬКО Піліп Андронавіч (1925 г.)
ЦЫЛЬКО Піліп Андраевіч (1924 г.)
ЦЫЛЬКО Усціна Сафронаўна (1880 г.)
ЦЫЛЬКО Феафіл Мікітавіч (1900 г.)
ЦЫЦІК Ніна Антонаўна (1905 г.), закатавана ў красавіку 1942 г. за сувязь з партызанамі.
ЦЫЦІК Фама Максімавіч (1892 г.)
ШАЎЧУК Зіновій (1901 г.)
ШАЎЧУК Зінаіда Паўлаўна (1900 г.)
ШАЎЧУК Еўдакія Іванаўна (1920 г.)
ШАЎЧУК Еўдакія Піліпаўна (1870 г.)
ШАЎЧУК Іван Сямёнавіч (1870 г.)
ШАЎЧУК Лідзія Фёдараўна (1933 г.)
ШАЎЧУК Марыя Данілаўна (1939 г.)
ШАЎЧУК Марыя Іванаўна (1877 г.)
ШАЎЧУК Марыя Фёдараўна (1929 г.)
ШАЎЧУК Тамара Фёдараўна (1936 г.)
ШАЎЧУК Уладзімір Паўлавіч (1929 г.)
ШУКУН Паліна Сідараўна
ШЧУРЫК Аляксей Сцяпанавіч (1919 г.)
ШЧУРЫК Карпей (1860 г.)
ШЧУРЫК Сяргей Якаўлевіч (1934 г.)
ШЭНКМАН Доба Лейбаўна (1894 г.)
ШЭНКМАН Ева Беркаўна (1920 г.)
ШЭНКМАН Ніна Лейбаўна (1940 г.)
ЭФІНКЕДЗІНА Цетча (1862 г.)
ЯЗЭПАВА Вера Карпаўна (1895 г.)
ЯЗЭПАВА Кіра Каруеўна (1895 г.)
ЯЗЭПАВА Марыя Трафімаўна
ЯЗЭПАЎ Лаўрэн Яўсеевіч (1870 г.)
ЯЗЭПАЎ Лявон Мікітавіч (1890 г.)
ЯЗЭПАЎ Мікалай Лявонавіч (1927 г.)
ЯЗЭПАЎ Фама Лаўрэнцьевіч (1894 г.)
ЯНКОЎСКАЯ Сцепаніда Іванаўна (1886 г.)
ЯРОМІНА Ганна Аркадзьеўна (1917 г.)
ЯРОМІНА Яўхімія (1881 г.)

ВЁСКА ПЕРШАЯ СЛАБОДКА

ГАЛАВА Андрэй Васільевіч (1892 г.), падарваўся на міне 22.9.1944 г.
ГАНЧАР Супрэй Савіч (1911 г.), загінуў у 1944 г.
ДВАРАК Іван Лявонавіч (1900 г.), расстраляны ў 1944 г.
ДВАРАК Мікалай Іосіфавіч (1879 г.), загінуў у 1944 г.
КОЎТАР Леанід Сяргеевіч (1930 г.), расстраляны ў 1944 г.
КОЎТАР Марыя Мінаўна (1941 г.), загінула ў Германіі ў 1944 г.
КОЎТАР Павел Мікітавіч (1912 г.), спалены ў 1942 г.
ПАСТУХОЎ Мацвей Мікітавіч (1927 г.), падарваўся на міне ў ліпені 1943 г.
РУДЗЕНЯ Марыя Пятроўна (1918 г.), падарвалася на міне ў 1945 г.
СОЙЧЫК Марыя, расстраляна ў 1942 г.
СЦЯПУК Уладзімір Іванавіч (1927 г.)
ХАРЛАН Наталля Сцяпанаўна (1910 г.), расстраляна ў маі 1942 г.
ХАРЛАН Піліп Рыгоравіч (1882 г.), расстраляны ў маі 1942 г.

ВЁСКА ТРЭМЛЯ

Расстраляны ў 1943 г.

БАКУН Сцяпан Міхайлавіч (1908 г.)
ДАШКЕВІЧ Іван Аляксандравіч (1926 г.)
ФІЛІПОВІЧ Хрысціна Т. (1896 г.)
ЦАРУН Анапас Лявонцій
ЦАРУН Іван Іванавіч (1923 г.)
ЦАРУН Лявон Максімавіч (1889 г.)
ЦАРУН Андрон Міронавіч (1885 г.)
ЦЫЛЬКО Андрэй Міронавіч (1888 г.)

КАЩЭВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

БРАІМ Іван Міхайлавіч (1900 г.)
БРАНЦ Маісей Іосіфавіч (1909 г.)
ВОЛЬШІН Элька (1910 г.)
ГОФМАН Ева Шоламаўна (1922 г.)
ГОФМАН Марыя Рыгораўна (1889 г.)
ГОФМАН Шолам Самойлавіч (1887 г.)
ГУТЭРМАН Бася Насонаўна (1903 г.), загінула 1.8.1942 г. у Сталінградскай вобл.
ГУТЭРМАН Людміла Навумаўна (1928 г.), загінула ў час бамбёжкі 1.8.1942 г. у Сталінградскай вобл.
ГУТЭРМАН Ніна Навумаўна (1923 г.), загінула 1.8.1942 г. у Сталінградскай вобл.
ДЗЕЧКА Юлія Міхайлаўна (1918 г.)
ДУБІК Ганна Канстанцінаўна (1910 г.)
ДУБІК Іван Мікалаевіч (1900 г.)
ДУБІК Кацярына Іванаўна (1908 г.)
ЗАРЭЦКАЯ Бася Лейбаўна (1876 г.)
ЗАРЭЦКАЯ Бася Сімонаўна (1940 г.)
ЗАРЭЦКАЯ Дора Самуілаўна (1922 г.)
ЗАРЭЦКАЯ Сара Аронаўна (1889 г.)

ЗАРЭЦКАЯ Эця (1937 г.)
ЗАРЭЦКІ Генах Сіманавіч (1936 г.)
ЗАРЭЦКІ Ілья Сіманавіч (1938 г.)
ЗАРЭЦКІ Рыгор Самуілавіч (1934 г.)
ЗАРЭЦКІ Сямён Зелікавіч (1889 г.)
ЗАРЭЦКІ Уладзімір Сіманавіч (1939 г.)
ЗАРЭЦКІ Шэндар Сіманавіч (1934 г.)
ІСАКАЎ Іван Іосіфавіч (1910 г.), расстраляны ў лютым 1942 г.
КОЦІК Зіна (1879 г.)
КОЦІК Шая Ісакавіч (1877 г.)
КРАСЮК Марыя Іванаўна (1888 г.)
КРАСЮК Якаў Рыгоравіч (1880 г.)
ЛЕЙБА Сіма Аронаўна (1870 г.)
МАЙЗЕЛЬМАН Броня Іхіелаўна (1900 г.)
МАЙЗЕЛЬМАН Броня (1930 г.)
МАЙЗЕЛЬМАН Лёва (1932 г.)
МАЙЗЕЛЬМАН Мая (1928 г.)
МАЙЗЕЛЬМАН Мікалай (1939 г.)
МАЙЗЕЛЬМАН Шая (1936 г.)
МАРОЗЬКА Васіль Савіч (1912 г.)
МАРЦІНАЎ Міхаіл Мікалаевіч (1891 г.)
МЯЛЕШКА Марыя Мікалаеўна (1904 г.)
САНЧУКОЎСКАЯ Кацярына І. (1898 г.)
САНЧУКОЎСКІ Пётр Казіміравіч (1890 г.)
СЛУЦКАЯ Рыва Кофманаўна (1924 г.)
СЛУЦКАЯ Фейга Зуеўна (1900 г.)
СЛУЦКАЯ Эльза (1932 г.)
СЫЦЬКА Ігнат Якаўлевіч (1904 г.)
СЫЦЬКА Мікалай Якаўлевіч (1907 г.)
СЯРГЕЕВА Аляксандра Рыгораўна (1889 г.)
СЯРГЕЕВА Ніла Мікалаеўна (1925 г.)
СЯРГЕЕЎ Леанід Мікалаевіч (1918 г.)
ТУРЭЦКІ Моўша Самойлавіч (1917 г.)
ФУНК Піня (1894 г.)
ХАРТАНОЎСКАЯ Алена А. (1898 г.)
ХАРТАНОЎСКАЯ Марыя І. (1924 г.)
ХАРТАНОЎСКІ Іларыён Міхайлавіч (1898 г.)
ХАРТАНОЎСКІ Мікалай (1930 г.)
ЦЫРЛІН Юдул Кофманавіч (1918 г.)
ЦЯРЭБЕШ Алена Іванаўна (1894 г.)
ЦЯРЭБЕШ Валянціна Іванаўна (1935 г.)
ШУЛЬМАН Аляксандр Залманавіч (1939 г.)
ШУЛЬМАН Іхіел Залманавіч (1910 г.)
ШУЛЬМАН Софія Залманаўна (1937 г.)
ШУЛЬМАН Элька Залманаўна (1912 г.)

КОЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БРАДЫ

Расстраляны і спалены ў 1943 і 1944 гг.

АХРАМЕНКА Паліна Андрэеўна (1901 г.) з трыма дзецьмі.
АХРАМЕНКА Сцепаніда Васільеўна (1904 г.)
ГАРБАР Вольга К. (1900 г.)
ГАРБАР Ніна Л. (1927 г.)
ГАРБАР Паліна С. (1919 г.)
ДЗЯГЕЛЬКА Марфа Іосіфаўна (1902 г.)
КАВАЛЕНКА А. І. (1910 г.)
КАВАЛЕНКА Аляксандр П. (1932 г.)
КАВАЛЕНКА Мікалай П. (1935 г.)
КАВАЛЕНКА Тамара П. (1937 г.)
МАЗУРКЕВІЧ Васіль Пятровіч (1940 г.)
МАЗУРКЕВІЧ Паліна Васільеўна (1910 г.) з двума дзецьмі
ПАЧКОЎСКАЯ Вольга Ал. (1930 г.)
ПАЧКОЎСКАЯ М. Т. (1902 г.)
ПАЧКОЎСКАЯ Марыя Ал. (1936 г.)
ПАЧКОЎСКІ Мікалай Ал. (1934 г.)
ПАЧКОЎСКАЯ Соф'я Ал. (1932 г.)
РАВУЦКАЯ Ефрасіння Мацвееўна (1904 г.), спалена з трыма дзецьмі.
ШЭЎКА А. І. (1900 г.)
ШЭЎКА Ганна Іванаўна (1901 г.)

ВЁСКА ДУБРОВА

ГРУШКО Мікалай Ананасавіч (1901 г.)
ЯГУР Канстанцін Сяргеевіч (1905 г.)
ЯГУР Кузьма Сяргеевіч (1914 г.)
ЯГУР Марыя Адамаўна (1881 г.)
ЯГУР Міхаіл Сяргеевіч (1909 г.)
ЯГУР Павел Міхайлавіч (1882 г.)
ЯГУР Фёдар Паўлавіч (1880 г.)

ВЁСКА ЗУБЛІШЧА

БАРАНЧУК Елізавета Паўлаўна (1909 г.)
БЕЛАХВОСТ Анастасія (1871 г.)
БЕЛЬКА Алена Якаўлеўна (1880 г.)
БЕЛЬКА Ева Пятроўна (1923 г.) з дзіцем
БЕЛЬКА Іван Кандратавіч (1943 г.)
БЕЛЬКА Фёдар Паўлавіч (1930 г.)
ГОШКА Павел Аляксандравіч (1901 г.)
РАВУЦКІ Анатоль Васільевіч (1937 г.)
РАВУЦКІ Васіль Іванавіч (1912 г.)
РАВУЦКАЯ Еўдакія Піліпаўна (1914 г.)
РАВУЦКАЯ Любоў Васільеўна (1933 г.)
РАВУЦКАЯ Марыя Васільеўна (1930 г.)
РАВУЦКАЯ Надзея Васільеўна (1920 г.)
РАВУЦКАЯ Надзея Васільеўна (1935 г.)
РАВУЦКАЯ Надзея Вікенцьеўна (1922 г.)
РАВУЦКАЯ Надзея Данілаўна (1927 г.)
РАВУЦКАЯ Сцепаніда Міхайлаўна (1890 г.)
РАВУЦКІ Генадзь Давыдавіч (1923 г.)
РАВУЦКІ Ісак Іванавіч (1918 г.)
РАВУЦКІ Леанід Васільевіч (1940 г.)
РАВУЦКІ Міхаіл Вікенцьевіч (1927 г.)
САВІЦКІ Фёдар Міхайлавіч (1900 г.)
САРОКА Ульяна Аляксандраўна (1889 г.)
ЦІСАВЕЦ Аляксандра Лявонцьеўна (1906 г.)
ЦІСАВЕЦ Валянціна Уладзіміраўна (1943 г.)
ЦІСАВЕЦ Паліна Трафімаўна (1929 г.)
ЦІСАВЕЦ Уладзімір Фядосавіч (1920 г.)
ЦІСАВЕЦ Юлія Трафімаўна (1922 г.)

ВЁСКА КОЛКІ

БАНДАРЭНКА Валянцін Пятровіч (1932 г.)
БОХАН Аксіння Яфімаўна (1870 г.)

БОХАН Клаўдзія Паўлаўна (1924 г.)
БОХАН Марына (1900 г.)
БОХАН Марыя Адамаўна (1876 г.)

Маладыя дзяўчаты, жыхаркі в. Колкі камсамолкі Клава Бохан і Марыя Равуцкая сустрэлі адпойчы ў ваколіцах вёскі партызан. Ім далі заданне сачыць за перамяшчэннем ворага ў вёсцы і па дарогах і перадаваць звесткі ва ўмоўленым месцы ў атрад. З цягам часу заданні ўскладняліся. Дзяўчаты дастаўлялі зброю і ўзрыўчатку, хадзілі пад выглядам гандлярак у Азарычы і разведвалі варожыя ўмацаванні.

Так працягвалася больш чым год. Зімой 1943 г. за дзяўчатамі пачалі сачыць — іх сяброўка выйшла замуж за паліцая і падзялілася з ім сваімі падазрэннямі. Аднойчы ворагі наляцелі з вобыскам, Клаву і Марыю арыштавалі. Цяжка апісаць катаванні, якія давялося вытрымаць дзяўчатам. Выкручвалі рукі і па-зверску білі, ганялі босых на мароз... Знявечаных, іх выкінулі ў снег марознай поччу, непадалёку ад в. Савічы...

Пахаваны юныя гераіні Клава Бохан і Марыя Равуцкая на вясковых могілках у Колках.

БОХАН Ніна Рыгораўна (1927 г.)
БОХАН Фядос Сцяпанавіч (1888 г.), загінуў у 1942 г.
ГАЛЕЦКАЯ Варвара Міронаўна (1898 г.), загінула ў 1942 г.
ГАЛЕЦКАЯ Варвара Міронаўна (1940 г.), загінула ў 1942 г.
ГРУШКО Алена Рыгораўна (1872 г.), загінула ў 1942 г.
ГРУШКО Паліна Апанасаўна (1910 г.)
ДАНІЛОВІЧ Дзмітрый Ф. (1888 г.), загінуў у 1942 г.
ДАНІЛОВІЧ Мікалай (1910 г.)
ДАНІЛОВІЧ Яўген Антонавіч (1914 г.)
КАВАЛЕНКА Адам Фёдаравіч (1900 г.)
КАВАЛЕНКА Малання Андрэеўна (1910 г.)
КАНАНЧУК Аляксандр Антонавіч (1887 г.)
МІРАНОВІЧ Антаніна (1901 г.)
МІРАНОВІЧ Надзея Іванаўна (1927 г.)
ПАТАПОВІЧ Агаф'я Якаўлеўна (1900 г.)
ПАТАПОВІЧ Ефрасіння Іванаўна (1924 г.)
ПАТАПОВІЧ Галіна Канстанцінаўна (1942 г.)
ПАТАПОВІЧ Іван Яўхімавіч (1918 г.), загінуў у 1942 г.
ПАТАПОВІЧ Надзея Іванаўна (1921 г.)
ПЛЫТКЕВІЧ Агрыпіна Яфімаўна (1917 г.), расстраляна з сынамі Толяй (1939 г.) і Валодзяй (1940 г.)
ПАТАПОВІЧ Сцяпан (1879 г.), загінуў у 1942 г.
ПЛЫТКЕВІЧ Анатоль Сцяпанавіч (1938 г.)
ПЛЫТКЕВІЧ Вольга Сцяпанаўна (1924 г.)
ПЛЫТКЕВІЧ Домна Іванаўна (1901 г.)
ПЛЫТКЕВІЧ Марыя (1935 г.)
ПЛЫТКЕВІЧ Сцяпан Сямёнавіч (1900 г.)
ПЛЫТКЕВІЧ Уладзімір Сцяпанавіч (1936 г.)
ПЛЫТКЕВІЧ Юлія Раманаўна (1884 г.)
РАВУЦКАЯ Алена (1921 г.)
РАВУЦКАЯ Анастасія (1882 г.)
РАВУЦКІ Данііл (1905 г.)
РАВУЦКАЯ Марыя Васільеўна (1922 г.)
РАВУЦКІ Мікалай Арцёмавіч (1927 г.)
РАВУЦКІ Пётр Макаравіч (1890 г.)
РАВУЦКІ Ціт Філагенавіч (1900 г.), загінуў у 1942 г.
САЛАВЯНЧЫК Вольга Сцяпанаўна (1930 г.)
СІДАРЭНКА Анастасія Ал. (1928 г.)
СІДАРЭНКА Серафіма (1902 г.)
СІДАРЭНКА Хрысціна (1900 г.)
ТУРЦЭВІЧ Сцефан (1879 г.), загінуў у 1942 г.
ТУРЦЭВІЧ Хрысціна С. (1889 г.)
ФІЛОНАЎ Антон Антонавіч (1909 г.)
ХАРЛАН Сава Пятровіч (1916 г.)

ВЁСКА СЯКЕРЫЧЫ

БАЛЮС Адам Францавіч (1904 г.)
БЕРДНІК Аксіння (1932 г.)
ГАРАВЕЦ Архіп Малафеевіч (1894 г.)
ДЗІДЗЕНКА Іван Сяргеевіч (1928 г.)
НАЗАРАНКА Таццяна Патанаўна (1900 г.), загінула ў 1942 г.

КОНКАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА КОНКАВІЧЫ

Расстраляны ў лістападзе 1942 г.

АБІБАК Аляксандр Васільевіч (1922 г.)
АБІБАК Барыс Сямёнавіч
АБІБАК Васіль Іванавіч (1892 г.)
АБІБАК Васіль Максімавіч (1892 г.)
АБІБАК Іван Васільевіч (1925 г.)
АБІБАК Нікіфар Рыгоравіч (1905 г.)
АБІБАК Міхаіл
АБІБАК Сцяпан Іванавіч (1906 г.)
МАРКАВЕЦ Леанід Дзям'янавіч (1894 г.)
МАРКАВЕЦ Андрэй Дзям'янавіч (1926 г.)
НЕСЦЯРЧУК Іван Карпавіч (1886 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.
НЕСЦЯРЧУК Ксенія Міхайлаўна (1900 г.)

ВЁСКА МІЦУРЫ

Расстраляны ў 1943 г.

ДУБЕНЬ Іосіф Мікалаевіч (1922 г.)
МІЦУРА Аляксандра Анікееўна
МІЦУРА Кацярына Данілаўна
МІЦУРА Кацярына Пятроўна (1921 г.)
МІЦУРА Міхаіл Пятровіч (1925 г.)
МІЦУРА Пётр Андрэевіч (1917 г.)
МІЦУРА Ягор Сяргеевіч (1922 г.)
ПРАКАПЕНКА Аляксандра Анікееўна (1907 г.)

ВЁСКА СЛІНКІ

АБІБАК Лізавета Якаўлеўна, падарвалася на міне.
АБІБАК Праскоўя Якаўлеўна, загінула ў чэрвені 1944 г.
АДАСЬ Мікалай
БУГУК Сямён Аляксеевіч
БЫЧКОЎСКАЯ Любоў Якаўлеўна
ЛІПСКІ Антон
ШЭВЕЛЬ Альбіна Якаўлеўна

МЫШАНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАЯНАЎ

Расстраляны ў 1944 г.

БЯСПАЛЫ Адам Маркіянавіч (1897 г.)
ГРАМОВІЧ Кацярына Пятроўна (1923 г.)
ПАЛЯК Васіль Прохаравіч (1896 г.)
ПАЛЯК Іван Васільевіч (1902 г.)
ПАЛЯК Іван Васільевіч (1922 г.)
РАСОЎСКІ Моўша (1902 г.)
ЦЫРКЕВІЧ Васіль Ігнатавіч (1903 г.), закатаваны ў 1941 г.

ВЁСКА БЕСЕДКІ

Расстраляны і спалены ў 1943 і 1944 гг.

ДАШКЕВІЧ Карней Васільевіч (1902 г.)
ДАШКЕВІЧ Макар Васільевіч (1896 г.)
КАМЕНСКІ Парфірый Васільевіч (1918 г.)
ШЭЎКА Кацярына Іванаўна (1900 г.)

ВЁСКА МЫШАНКА

ЕРМАЛОВІЧ Мікалай Іосіфавіч (1903 г.), прапаў без вестак у 1942 г.
ЕРМАЛОВІЧ Павел Іванавіч (1903 г.), паранены ў 1942 г.
ІВАШКЕВІЧ Уладзімір, загінуў у 1942 г.
ШЭЎКА Адам Максімавіч (1912 г.), прапаў без вестак у 1942 г.

ВЁСКА НОВЫЯ КАЦУРЫ

ВАСІЛЬЦОЎ Дамітрый Якімавіч (1921 г.), расстраляны ў студзені 1943 г.
ВАСІЛЬЦОЎ Іван Герасімавіч (1923 г.), расстраляны ў студзені 1944 г.
ВАСІЛЬЦОЎ Іван Якімавіч (1910 г.), расстраляны ў студзені 1943 г.
ГАЛОЎЧАНКА Іван Сцяпанавіч (1908 г.), расстраляны ў студзені 1944 г.
НОВІК Кузьма Паўлавіч (1900 г.), расстраляны ў студзені 1944 г.
ПАДДУБНАЯ Марыя Сафронаўна (1938 г.), расстраляна ў 1942 г.
ПАДДУБНЫ Іван Сафронавіч (1940 г.), расстраляны ў 1942 г.
ПАДДУБНЫ Павел Селівонавіч (1923 г.), расстраляны ў студзені 1944 г.
РАГАВІК Аляксандр Мікалаевіч (1900 г.), загінуў у 1944 г.
РАГАВІК Аляксандр Пятровіч (1898 г.), расстраляны ў студзені 1944 г.
РАГАВІК Васіль Іванавіч (1919 г.), загінуў у студзені 1943 г.
РАГАВІК Дар'я Іванаўна (1890 г.), расстраляна ў 1942 г.
РАГАВІК Мікалай Іванавіч (1924 г.), расстраляны ў студзені 1944 г.
РАГАВІК Мікалай Кузьміч (1905 г.), расстраляны ў студзені 1944 г.
РАГАВІК Мікалай Пятровіч (1913 г.), загінуў у студзені 1943 г.
РАГАВІК Пётр Аляксандравіч (1924 г.), расстраляны ў студзені 1944 г.
ШЧАЎЛІК Васіль Рыгоравіч (1923 г.), расстраляны ў студзені 1944 г.
ШЧАЎЛІК Вольга Рыгораўна (1922 г.), расстраляна ў студзені 1943 г.
ШЧАЎЛІК Наталля Іванаўна (1901 г.), загінула ў студзені 1943 г.

ВЁСКА СТАРЫЯ КАЦУРЫ

Расстраляны ў студзені 1944 г.

ЛІТОЎКА Рыгор Міхайлавіч (1914 г.)
МАРОЗ Лявон Іосіфавіч (1912 г.)
МАРОЗ Міхаіл Іосіфавіч (1910 г.),
ПЫЛІНСКІ Фёдар Іванавіч (1911 г.)
РАГАВІК Георгій Ігнатавіч (1924 г.)
РАГАВІК Раман Мікітавіч (1917 г.)
РАК Мікалай Іванавіч (1916 г.)
ФАМІН Аляксандр Мікалаевіч (1910 г.)
ФАМІН Мікалай Кірыллавіч (1919 г.)
ФАМІН Мікалай Мікалаевіч (1905 г.)
ЯСЬКОЎ Васіль Мікітавіч (1885 г.)
ЯСЬКОЎ Міхаіл Мікітавіч (1913 г.)
ЯСЬКОЎ Рыгор Паўлавіч (1881 г.)

ВЁСКА ЦЕРАБАЎ

ГРАМОВІЧ Вера Сямёнаўна (1933 г.), расстраляна ў 1944 г.

ГРАМОВІЧ Раман Кандратавіч (1904 г.), загінуў у лютым 1944 г.
ДАШКЕВІЧ Вольга Рыгораўна (1910 г.), расстраляна ў 1944 г.
ДАШКЕВІЧ Вольга Сямёнаўна (1930 г.), расстраляна ў 1944 г.
ДАШКЕВІЧ Іван Мацвеевіч (1893 г.), закатаваны ў 1941 г.
ДАШКЕВІЧ Іван Паўлавіч (1894 г.), расстраляны ў 1943 г.
ДАШКЕВІЧ Марыя Цімафееўна (1925 г.), загінула ў Германіі.
ДАШКЕВІЧ Матруна Цімафееўна (1916 г.), расстраляна ў 1941 г.
ДАШКЕВІЧ Мікалай Піліпавіч (1877 г.), расстраляны ў 1943 г.
ДАШКЕВІЧ Міхаіл Гаўрылавіч (1904 г.), закатаваны ў 1941 г.
ДАШКЕВІЧ Пётр Паўлавіч (1896 г.), расстраляны ў 1943 г.
ДАШКЕВІЧ Сяргей Сямёнавіч (1917 г.) закатаваны ў 1941 г.
ДАШКЕВІЧ Трафім Антонавіч (1904 г.), закатаваны ў 1941 г.
ДАШКЕВІЧ Якаў Данілавіч (1894 г.), расстраляны ў 1941 г.
ДАШКЕВІЧ Якаў Цімафеевіч (1902 г.), загінуў у лішені 1942 г.
ПАЗНЯК Павел Яфімавіч (1904 г.), расстраляны ў 1941 г.
ПАНФІЛЕНКА Фядосся Ульянаўна (1876 г.), расстраляна ў 1943 г.
ПАНФІЛЕНКА Яфім Аляксандравіч (1914 г.), закатаваны ў 1941 г.
ПЫРКО Дзмітрый Пракопавіч (1925 г.), загінуў у лютым 1943 г.
ПАРЫК Максім Адотавіч (1901 г.), закатаваны ў 1941 г.
ШЭЎКА Міхаіл Паўлавіч (1906 г.), закатаваны ў 1941 г.

МУЛЯРАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА КОРЖАЎКА

Расстраляны і спалены ў 1943 і 1944 гг.

ГАЛЕНЯ Адам Міхайлавіч (1921 г.)
ГАЛЕНЯ Васіль Антонавіч (1908 г.)
ГАЛЕНЯ Уладзімір Сцяпанавіч (1924 г.)
ЛІСОЎСКІ Мікалай Аляксеевіч (1924 г.), загінуў у 1942 г.
ХОДЗЬКА Ганна Усцінаўна (1910 г.)
ШЭВЕЛЬ Вольга Емяльянаўна (1907 г.)
ШЭВЕЛЬ Леанід Міхайлавіч (1940 г.)
ШЭВЕЛЬ Міхаіл Адамавіч (1908 г.), загінуў у 1942 г.

ВЁСКА КУРЫЦІЧЫ

БАЎСУН Марына (1884 г.)
БАЯРЧУК Вера Іванаўна (1899 г.)
БОНДАР Міхаіл Рыгоравіч (1904 г.)
БОНДАР Рыгор Сямёнавіч (1884 г.)
БУДНІК Анастасія Іванаўна (1912 г.)
БУДНІК Мікалай Рыгоравіч (1932 г.)
БУДНІК Міхаіл Рыгоравіч (1935 г.)
ГРЭСЬКА Еўдакія Іванаўна (1892 г.)
ЗАХАРЧУК Аляксей Васільевіч (1900 г.)
КАВАЛЬЧУК Антон Дамітрыевіч (1884 г.)
КАВАЛЬЧУК Васіль Антонавіч (1899 г.)
КАРТЫННІК Аляксандр Андрэевіч (1930 г.), загінуў у канцлагеры ў Германіі.
КАРТЫННІК Анастасія Іванаўна (1902 г.)
КАРТЫННІК Анастасія Іванаўна (1903 г.)
КАРТЫННІК Васіліса Фёдараўна (1912 г.)
КАРТЫННІК Вольга Аляксееўна (1925 г.)
КАРТЫННІК Вольга Фёдараўна (1922 г.)
КАРТЫННІК Пётр Кандрацьевіч (1874 г.)
КАРТЫННІК Раман Іванавіч (1919 г.)
КАРТЫННІК Фядос Міхайлавіч (1894 г.)
КАРТЫННІК Хрысціна Фёдараўна (1910 г.)
КАЧЭЛЯ Агаф'я Якаўлеўна (1874 г.)
КУЛЕШ Іван Дзмітрыевіч (1924 г.)
РАПАПОРТ Роза Шэндэраўна (1932 г.), забіта ў 1942 г.
РАПАПОРТ Фрыда М. (1907 г.)
РАПАПОРТ Шэня М. (1902 г.)
РОГ Акуліна Іванаўна (1884 г.)
РОГ Алена Трафімаўна (1884 г.)
СЕМЯНІЦКАЯ Матруна Васільеўна (1924 г.)
СЕМЯНІЦКІ Сяргей Іванавіч (1884 г.)
ТАКУН Пётр Ільіч (1898 г.)
ШЭЛЕГ Лукер'я Данілаўна (1914 г.), прапала без вестак у Германіі.

ВЁСКА ЛЮДЗВІНОЎ

АРЦЮХ Ганна Раманаўна (1889 г.)
АРЦЮХ Пелагея Севасцьянаўна (1921 г.)
АРЦЮХ Севасцьян Міхайлавіч (1883 г.)
БОНДАР Анастасія Сямёнаўна (1928 г.)
БОНДАР Ганна Сямёнаўна (1938 г.)
БОНДАР Ева Васільеўна (1867 г.)
БОНДАР Мікалай Фёдаравіч (1921 г.)
БОНДАР Міхаіл Мацвеевіч (1866 г.)
БОНДАР Праскоўя Андрэеўна (1904 г.)
ЗУБАР Агаф'я Максімаўна (1899 г.)
ЗУБАР Аляксандр Мікалаевіч (1938 г.)
ЗУБАР Анастасія Іванаўна (1900 г.)
ЗУБАР Анастасія Мікалаеўна (1935 г.)
ЗУБАР Вольга Фёдараўна (1936 г.)
ЗАБУР Вольга Яфімаўна (1928 г.)
ЗУБАР Іван Трафімавіч (1909 г.)
ЗУБАР Іосіф Трафімавіч (1888 г.)
ЗУБАР Леанід Фёдаравіч (1934 г.)
ЗУБАР Мікалай Фёдаравіч (1938 г.)
ЗУБАР Мікалай Яфімавіч (1932 г.)
ЗУБАР Павел Сцяпанавіч (1887 г.)
ЗУБАР Раман Мікалаевіч (1941 г.)
ЗУБАР Сцяпан Паўлавіч (1920 г.)
ЗУБАР Трафім Фёдаравіч (1924 г.)
ЗУБАР Ульяна Севасцьянаўна (1904 г.)
ЗУБАР Фёдар Яфімавіч (1930 г.)
ЗУБАР Яўгенія Паўлаўна (1927 г.)

Помнік ахвярам фашысцкага генацыду ў в. Людзіноў

КОРЖ Агаф'я Васільеўна (1899 г.)
КОРЖ Алена Мікалаеўна (1903 г.)
КОРЖ Анастасія Васільеўна (1932 г.)
КОРЖ Андрэй Антонавіч (1894 г.)
КОРЖ Васіль Антонавіч (1931 г.)
КОРЖ Васіль Пракопавіч (1892 г.)
КОРЖ Вольга Андрэеўна (1899 г.)
КОРЖ Ева Андрэеўна (1938 г.)
КОРЖ Марыя Васільеўна (1936 г.)
КОРЖ Мікалай Пятровіч (1922 г.)
КОРЖ Міхаіл Васільевіч (1926 г.)
КОРЖ Ніна Андрэеўна (1935 г.)
КОРЖ Павел Васільевіч (1939 г.)
КОРЖ Феня Андрэеўна (1926 г.)
КРЭС Аляксандр Васільевіч (1904 г.)
КРЭС Аляксандр Дзмітрыевіч (1940 г.)
КРЭС Настасея Міхайлаўна (1914 г.)
КРЭС Варвара Васільеўна (1874 г.)
КРЭС Дзмітрый Мікалаевіч (1904 г.)
КРЭС Дзмітрый Цімафеевіч (1934 г.)
КРЭС Дзмітрый Якімавіч (1904 г.)
КРЭС Цімафей Якімавіч (1909 г.)
МАШУК Васіль Пракопавіч (1869 г.)
МАШУК Вера Сямёнаўна (1875 г.)
НАЛЕЦЬКА Дзям'ян Іванавіч (1910 г.)
РЫБАЛКА Анастасія Пілінаўна (1909 г.)
РЫБАЛКА Цімафей Якімавіч (1907 г.)
ЦІМАШЫШЫНА Вера Паўлаўна (1940 г.)
ЦІМАШЫШЫНА Вольга Іосіфаўна (1914 г.)
ЦІМАШЫШЫН Іван Паўлавіч (1935 г.)
ЦІМАШЫШЫН Ніканор Іванавіч (1884 г.)
ЦІМАШЫШЫН Павел Андрэевіч (1909 г.)
ЦІМАШЫШЫН Уладзімір П. (1937 г.)
ЦІМАШЫШЫН Фёдар Паўлавіч (1933 г.)
ЦІМАШЫШЫНА Хрысціна Ф. (1910 г.)
ЦІМАШЫШЫНА Юлія Іванаўна (1884 г.)
ЧАРНОБЫЛЕЦ Таццяна П. (1874 г.)
ЧАРНОБЫЛЕЦ Уладзімір А. (1927 г.)
ШАБАЛТАС Андрэй Рыгоравіч (1874 г.)
ШАБАЛТАС Васіль Мікалаевіч (1899 г.)
ШАБАЛТАС Вольга Васільеўна (1928 г.)
ШАБАЛТАС Таццяна Андрэеўна (1900 г.)
ЯЦКА Алена Андрэеўна (1888 г.)
ЯЦКА Андрэй Антонавіч (1880 г.)
ЯЦКА Ганна Кандрацьеўна (1914 г.)
ЯЦКА Марыя Андрэеўна (1924 г.)
ЯЦКА Марыя Васільеўна (1874 г.)
ЯЦКА Мікалай Сямёнавіч (1941 г.)
ЯЦКА Міхаіл Сямёнавіч (1938 г.)
ЯЦКА Пелагея Сямёнаўна (1934 г.)
ЯЦКА Сямён Мікалаевіч (1899 г.)
ЯЦКА Феня Сямёнаўна (1931 г.)

ВЁСКА СЛАБАДА

БЕРДНІК Антоля Адамаўна (1931 г.)
БЕРДНІК Вольга Адамаўна (1936 г.)
БЕРДНІК Галіна Сцяпанаўна (1914 г.)
БЕРДНІК Леанід Адамавіч (1939 г.)
КАНДРАШОНАК Еўдакія Рыгораўна (1916 г.), забіта ў 1941 г.
КІСЯЛЕВІЧ Якаў Сцяпанавіч (1870 г.)
ПЕРАПЕЧА Валянціна Якаўлеўна (1936 г.), забіта ў снежні 1941 г.
ПЕРАПЕЧА Вера Адамаўна (1904 г.), расстраляна ў 1941 г.
ПЕРАПЕЧА Зінаіда Якаўлеўна (1933 г.), забіта ў снежні 1941 г.
ПЕРАПЕЧА Ніна Якаўлеўна (1935 г.), забіта ў снежні 1941 г.
ПЕРАПЕЧА Софія Якаўлеўна (1941 г.), забіта ў снежні 1941 г.
ФІЛІПЕЦ Марыя Міхайлаўна (1914 г.), забіта ў 1942 г.
ШАМРА Сцепаніда Рыгораўна (1923 г.), забіта ў 1942 г.

ВЁСКА СМЯТАНІЧЫ

АРЦЮХ Іван Міхайлавіч (1888 г.)
АРЦЮХ Іван Фёдаравіч (1904 г.)
АРЦЮХ Іван Яўсеевіч (1880 г.)
АРЦЮХ Марыя Антонаўна (1898 г.)
БОНДАР Нікіфар Карпавіч (1903 г.), загінуў у 1941 г. пры эвакуацыі жыхароў.
ЗУБАР Аляксей Паўлавіч (1923 г.)
ЗУБАР Антон Нікіфаравіч (1876 г.), забіты ў 1942 г.
ЗУБАР Васіль Рыманавіч (1941 г.)
ЗУБАР Несцер Рыгоравіч (1914 г.)
ЗУБАР Павел Рыгоравіч (1912 г.), расстраляны ў 1942 г.
ЗУБАР Павел Сцяпанавіч (1870 г.)
ЗУБАР Пелагея Прохараўна (1910 г.)

ЗУБАР Раман Паўлавіч (1908 г.)
КАРАСЮК Іван Піліпавіч (1941 г.)
КАРАСЮК Параска Іванаўна (1910 г.)
КАРАСЮК Піліп Фадзеевіч (1900 г.)
КРЭС Мікалай Рыгоравіч (1923 г.), прапаў без вестак пры эвакуацыі МТС у тыл.
КРЭС Міхаіл Адамавіч (1923 г.)
ЦІМАШЫШЫНА Любоў Несцераўна (1922 г.)
ЧАРНОБЫЛЕЦ Хрысціна Аляксееўна (1903 г.)
ЯСЬКО Кірыл Апанасавіч (1880 г.), загінуў у лістападзе 1942 г.
ЯЦУК Андрэй Цімафеевіч (1930 г.), вывезены ў Германію і памёр у 1944 г.

ВЁСКА СЯРЭДНЯЯ РУДНЯ

ЖУРАЎСКІ Аляксандр Іосіфавіч (1910 г.)
КАНДРАШОНАК Пётр Рыгоравіч (1935 г.)
ШЛЯГА Вячаслаў Юркавіч (1923 г.)

ЛУЧЫЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕСЕДЫ

Расстраляны ў 1942 г.

БУЕВІЧ Казіміра (1894 г.)
ЛІГОРСКАЯ Юстына (1896 г.)

ВЁСКА ДЗЕМЕНКА

Расстраляны ў 1942 г. і ў красавіку 1944 г.

АЛЕКСІЕВІЧ Архіп Прохаравіч (1871 г.)
АЛЕКСІЕВІЧ Валянціна Фёдараўна (1940 г.)
АЛЕКСІЕВІЧ Вольга Фёдараўна (1936 г.)
АРЦЮШКА Алена Каленікаўна (1906 г.)
АРЦЮШКА Вольга Даям'янаўна (1930 г.)
АРЦЮШКА Даям'ян Нікіфаравіч (1902 г.)
АРЦЮШКА Іван Даям'янавіч (1934 г.)
АРЦЮШКА Іван Нікіфаравіч (1904 г.)
АРЫНОЎСКАЯ Ганна (1910 г.)
АЎСІЕВІЧ Алена Анатольеўна (1915 г.)
АЎСІЕВІЧ Павел Паўлавіч (1944 г.)
БЕЛЫ Даям'ян Емяльянавіч (1888 г.)
ВЫРВІЧ Вера Якаўлеўна (1870 г.)
ВЫРВІЧ Канстанцін Сяргеевіч (1903 г.)
ВЫРВІЧ Уладзімір Ягоравіч (1927 г.)
КАРОТКІ Васіль Іванавіч (1926 г.)
КАСТЫРОНАК Тарас Іванавіч (1889 г.)
СЕВЯРЫН Домна Ермалаеўна (1870 г.)
СЕВЯРЫН Максім Емяльянавіч (1890 г.)
СЛІВОНЧЫК Арсень Піліпавіч (1917 г.)
СОДЭЛЬ Аляксей Іванавіч (1870 г.)
СОДЭЛЬ Валянціна Юр'еўна (1935 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Астапаўна (1932 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Андрэеўна (1944 г.)
ХОДЗЬКА Ніна Рыгораўна (1921 г.)
ХОДЗЬКА Пётр Андрэевіч (1940 г.)
ХОДЗЬКА Фёдар Харлампавіч (1864 г.)

ВЁСКА КАПЦЭВІЧЫ

Расстраляны ў 1942—1944 гг.

АГЕЙЧЫК Міхаіл Фёдаравіч (1937 г.)
АГЕЙЧЫК Пётр Якаўлевіч (1899 г.)
АРЦЮХ Алена Сільвестраўна (1920 г.)
АРЦЮХ Андрэй (1886 г.)
АРЦЮХ Васіль Клімавіч (1883 г.)
АРЦЮХ Ганна Капітонаўна (1903 г.)
АРЦЮХ Ігнат Фаміч (1886 г.)
АРЦЮХ Наталля Салавееўна (1892 г.)
АРЦЮХ Наталля Сільвестраўна (1922 г.)
АРЦЮХ Салавей Фаміч (1883 г.)
АРЦЮХ Якаў Фаміч (1883 г.)
БАРЫСЕЙКА Раман М. (1890 г.)
БАРЫСЕЙКА Таццяна Якаўлеўна (1912 г.)
БЕЛЬСКАЯ Пелагея Міхайлаўна (1870 г.)
БЕЛЬСКІ Іван Рыгоравіч (1884 г.)
ГАЗУКА Ульян (1900 г.)
ГАРБЕЛІК Алена Ігнатаўна (1916 г.)
ГАРБЕЛІК Ігнат Дзмітрыевіч (1885 г.)
ДУБРОВА Адам Аляксеевіч (1927 г.)
ДУБРОВА Алякей Мікалаевіч (1893 г.)
ДУБРОВА Вячаслаў Аляксеевіч (1937 г.)
ДУБРОВА Ганна Аляксееўна (1918 г.)
ДУБРОВА Таццяна Трафімаўна (1893 г.)
КУЗНЕЦ Піліп Васільевіч (1911 г.)
ШНЧУК Піліп Сцяпанавіч (1904 г.)
ШНЧУК Флягонт Якаўлевіч (1912 г.)
ЦІТОК Ігнат Маркавіч (1886 г.)
ЦЯРЭШЧАНКА Аляксандр Рыгоравіч (1941 г.)
ЦЯРЭШЧАНКА Андрэй Іванавіч (1901 г.)
ЦЯРЭШЧАНКА Вольга Рыгораўна (1938 г.)
ЦЯРЭШЧАНКА Ермалай Фядосавіч (1890 г.)
ЦЯРЭШЧАНКА Іван Рыгоравіч (1870 г.)
ЦЯРЭШЧАНКА Рыгор Кузьміч (1907 г.)
ЦЯРЭШЧАНКА Таццяна Іванаўна (1919 г.)
ЦЯРЭШЧАНКА Уладзімір (1937 г.)

ВЁСКА КАШЭВІЧЫ

Расстраляны ў 1941—1943 гг.

БАГУК Ульяна Ціханаўна (1888 г.)
БЕЙЗАР Марыя Пятроўна (1902 г.)
БЕНЕДЗІКТОВІЧ Аляксандр С. (1925 г.)
ВАЛАТКОВІЧ Васіль Паўлавіч (1906 г.)
ГАЛАВАН Міхаіл Ціханавіч (1909 г.)
ДАЎЖЫНЕЦ Іосіф Якаўлевіч (1864 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Пелагея Ціханаўна (1888 г.)
ЕСЬМАНОВІЧ Марыя Іосіфаўна (1900 г.)
ЗАЯЦ Міхаіл Ермалаевіч (1885 г.)
ЗІЗЮК Васіль Лявонавіч
ЗІЗЮК Галіна Макараўна (1916 г.)
ЗІЗЮК Ганна Макараўна (1926 г.)
ЗІЗЮК Ціхан Іосіфавіч (1905 г.)
ЗІЗЮК Яфім Лявонавіч (1902 г.)
ІВАШКЕВІЧ Аляксей Платонавіч (1901 г.)

КРУПА Іван Іванавіч (1923 г.)
КУНІЧЫК Васіль Мацвеевіч (1888 г.)
КУНІЧЫК Сямён Мікалаевіч (1915 г.)
КУНІЧЫК Ягор Сяргеевіч (1923 г.)
КУНІЧЫК Якаў Мікалаевіч (1912 г.)
КУРЧЫЦКАЯ Ганна Сямёнаўна (1914 г.)
КУРЧЫЦКІ Васіль Андрэевіч
КУРЧЫЦКІ Сямён Прохаравіч (1885 г.)
КУРЧЫЦКІ Уладзімір Сямёнавіч (1924 г.)
МАСТАВАЯ Алена Назараўна (1908 г.)
МАСТАВЫ Сцяпан Назаравіч (1905 г.)
МАСТАВЫ Уладзімір Андрэевіч
МАШЧЫНСКІ Валянціи Іванавіч (1926 г.)
МУДРЫК Ганна (1914 г.)
МУДРЫК Іван Пятровіч (1907 г.)
НЕВАШ Сцяпан Паўлавіч (1864 г.)
ПЕТРЫШЭНКА Рыгор Еўдакімавіч (1917 г.)
РАМАНОЎСКІ Мікалай Савіч (1905 г.)
РУДЗЬКО Яфім Іванавіч (1908 г.)
САКАВЕЦ Рыгор Яфімавіч
СОДЭЛЬ Таццяна Паўлаўна (1880 г.)
СОДЭЛЬ Фёдар Міхайлавіч
ФЯДОСІК Алена Васільеўна (1880 г.)
ФЯДОСІК Павел Фёдаравіч (1920 г.)
ФЯДОСІК Фёдар Сцяпанавіч
ЦЕРАХОВІЧ Уладзімір Адольфавіч (1920 г.)
ЧАУС Іван Кірылавіч (1889 г.)
ЧАУС Рыгор Кірылавіч (1906 г.)
ЧАУС Рыгор Кірылавіч (1916 г.)
ЧАУС Кірыл Піліпавіч (1885 г.)
ЧЫРЫЧУК Іван Сямёнавіч (1910 г.)

ВЁСКА ЛУЧЫЦЫ

БАГУК Васіль Юр'евіч (1900 г.)
БАРАДАЎКА Андрэй Іванавіч (1918 г.)
БАРАДАЎКА Вольга Андрэеўна (1900 г.)
БАРАДАЎКА Марыя Васільеўна (1940 г.)
БАРАДАЎКА Яфім Васільевіч (1934 г.)
БУРМА Васіль Верамеевіч (1884 г.)
БУРМА Марыя Верамееўна (1894 г.)
ГАРЭЛІК Марыя Сямёнаўна (1930 г.)
ГАРЭЛІК Міхаіл Сямёнавіч (1931 г.)
ГАРЭЛІК Сара Аўрамаўна (1910 г.)
ГАРЭЛІК Сара Сямёнаўна (1932 г.)
ГАРЭЛІК Хана Сямёнаўна (1934 г.)

ГУБЧЫК Васіліна Аляксандраўна (1907 г.)
ГУБЧЫК Іван Піліпавіч (1939 г.)
ГУБЧЫК Фёдар Піліпавіч (1941 г.)
ЕСЬМАНОВІЧ Алег Мікітавіч (1937 г.)
ЗУЙ Васіль Ануфрыевіч
ЗУЙ Параска
КОРБУТ Якаў Гаўрылавіч (1895 г.)
КОРШАК Ганна Астапаўна (1895 г.)
КРЫШЧУК Даніл Іванавіч (1927 г.)
КУДЗЕЛЬКА Напалеон (1929 г.)
КУЗЬМІЧ Еўдакія
ЛУГОЎСКАЯ Наталля Астапаўна (1880 г.)
ЛУГОЎСКІ Андрэй (1910 г.)
ЛУГОЎСКІ Ільля Васільевіч (1880 г.)
МАЁРЧЫК Астап Мікалаевіч (1875 г.)
ПУГАЧ Настасся (1895 г.)
ПУГАЧ Пётр Фларэнцьевіч (1916 г.)
ПУШКО Рыгор В. (1895 г.)
СОДЭЛЬ Лаўрэнцій А. (1893 г.)
СЯДЗЕЛЬСКІ Іван Тарасавіч (1918 г.)
СЯДЗЕЛЬСКІ Мікіта (1881 г.)
СЯДЗЕЛЬСКІ Тарас Аляксандравіч (1893 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Вольга Пятроўна (1900 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Надзея Сяргееўна (1923 г.)
ХАРАМЕЦКІ Сяргей Фядосавіч (1898 г.)
ЦУНДРЫК Васіль П. (1900 г.)
ЯВАШКА Якуб
ЯСЬКОВА Макрына Л. (1893 г.)
ЯСЬКОВА Яфімія (1895 г.)

ВЁСКА СТАРЫНА

ГАЛАВАН Міхаіл Ціханавіч (1909 г.)
ГРЫНЕВІЧ Аркадзь Мікалаевіч (1931 г.)
ГРЫНЕВІЧ Пелагея Цімафееўна (1916 г.)
ГРЫНЕВІЧ Пётр Сямёнавіч (1922 г.)
ГРЫНЕВІЧ Уладзімір Сямёнавіч (1919 г.)
ГРЫНЕВІЧ Яфім Якаўлевіч (1912 г.)
ЕСЬМАНОВІЧ Пётр Аляксеевіч (1918 г.)
ЕСЬМАНОВІЧ Яўген Аляксеевіч (1916 г.)
РАМАНОЎСКІ Пётр Сідаравіч (1919 г.)
РЫБАК Антон Пятровіч (1924 г.)
ФАСОЛЬ Майсей Іванавіч (1920 г.)
ФЯДОСІК Мікалай Клімавіч (1922 г.)
ХАРЧАНКА Васіль Барысавіч (1924 г.)

ВЁСКА ХВОЙНЯ

Вёска Хвойня, у якой фашысцкія каты замучылі 3078 жыхароў, спалілі 350 хат, пасля вайны ўзнавілася, адбудавалася, але стала не такой шматлюднай і ажыўленай, якой была калісьці. Цяпер у ёй налічваецца каля 40 хат, жыве ўсяго 76 чалавек, і зусім няма дзяцей...

На брацкіх магілах, у якіх пахаваны ахвяры фашызму, устаноўлены абеліскі.

В. А. Міліч

Я ящчэ помніла, што жывая...

У Хвойні мы доўга слухалі Вольгу Андросўну Мініч...*

...Аж ідзе дзве калоны ў нядзелю. Март быў, 29 чысло, ужо другі год вайны... Адна калона бальшушчая, з Капацэвіч, а другая — з Лучыц. Тая калона там, а тая — там, яны сышліся, згаварыліся пра ўсё і сталі ісці ў сяло. Паставілі пасты — проста на дзесяць метраў адзін ад аднаго. Усю дзяроўню абставілі. І тады ўжо сталі заходзіць у кожную хату.

І да нас зайшлі. Колькі нас было чалавек? У Мікіты дзве дзеўкі, у нас... Восем чалавек было ў хаце. І мы тады тыфам былі бальныя. Адзін толькі бацька цаправіўся, так во, як і я, каля стала сядзеў. Яны ўжо як увайшлі, дык усе мы ляжалі покатам. Яны гавораць:

— Ціф? — Ды на старога... Як гэта? Ага: — Цурык! Адзявайся, выходзь!..

Ящчэ ён, бедны, сабраўся, пайшоў. Наша крайняя хата была. Бачым: суседка мая, Уладзімірава Каця, вынесла дзіцятка грудное, а ён ёй кажа, немец:

— Нясі назад дзіця.

Панясла яна ў калыску, а гэтыя дзеткі ўзяла з сабой. Бальшыя, каторыя маглі ісці.

І ўсё ідуць ды ідуць нашы людзі... І ўжо нікога няма людзей, а толькі паставыя стаяць. А потым падводчыкі паявіліся. Ідуць, адкрываюць хаты, забіраюць, што там засталося ў хаце.

А мы з жанчынай адной гаворым:

— Выйдзем за сяло, пабачым, куды гэтыя людзі падзеліся.

Мы толькі пачалі ісці, падняліся за горку, а ўжо людзі там крычаць, і агонь пашіўся. Чалавек трох было ў партызанах з Хвойні. Дык мы думалі, што гэтых партызанскіх сямей паляць. Бо ўся ў агні, уся паабгарвала, раненая... І пападалі мы тут каля акна. А тады, як я яго вышягнула, якраз выганялі худобу нашу. Сарай запалілі, а худобу не пабілі, усю выганялі. Адвязалі яны тую скаціну, ідуць, бачаць: старая ляжыць забіта, і мы ляжым, паабгарвала на нас усё...

Ящчэ адна выскачыла, мужыкова сястра, раненая, з гарачкі выскачыла, і дайшла перад акном.

І ляжу я там, і не чуствую нічога, ужо і памяць пацярала. На некаторае ўрэмя я зусім адключылася. Пачалося ў нас у вёсцы ў дзесяць гадзін, да нас яны прышлі ў гадзіну, а прачнулася я аж на захадзе сонца. Помніла, што я жывая, паднялася, паварушылася, паглядзела, што і ён жывы. А суседка нашая як уцякала, дык выкінула клуначак. А маё усё пагарала, усё пагарэла...

Адна дзеўка ў хаце засталася, а страха як згарэла, як асела ўсё, дык яна толькі: «Ы-ы-ы!» — стагнала там. Храпяне. І зноў храпяне... Доўга даходзіла... Бо яна не ранена была. Доўга храпла, яй-богу. Ужо ўся хата абгарэла, а яна ўсё храпла...

Ну, я падняласа, паглядзела, тут жа два крокі і — яе хата. Узяла я той суседчын клуначак, развязала. Ну, мы ж голыя. А я чуствую, што тут я ранена... Развязала я той клуначак, знайшла яму штаны, з падпяжкі арабіла вяроўку і падвязала іх, ручніка знайшла, перавязала яму тут. А яму граната ўпала вот тут над коленкі: і вены, і ўсё яму тут паперарывала, ён ніяк не мог устаць. Дык я вазьму вось так на адну руку палажу і на другую, і так яго цягла. Цягла я тры кіламетры яго на сабе. Працягну, астанаўлюся, а потым і змаглася, не магла цягчы. І такія чуствы былі, хлопцы, і такія чуствы!.. Чуствавала я, што яны будуць ісці... Я ў хмызнічок яго, наламіла галля, зняла з сабе адзяяльца, я тое адзяяльца на два перарвала; палавіна сабе на галаву, а другую — яго накрыла. А потым я тую палавіну адзяяльца, што на мне, ящчэ раз напалавіну перарвала, падаслала яго, палажыла і пайшла.

— Ну, — думаю, — ящчэ кіламетры два да атрада, дабяруся туды, там дадуць помач.

Камандзір атрада быў Міхайлоўскі. Сані далі, запраглі каня. І Міхайлоўскі прыказаў мне:

— Сядзь. А калі будуць яны прадзвігацца сюды, немцы, дык ты тады з лошаддзю не ўцякай, кідай лошадзь, а сама — у лес, каб не злавілі цябе.

Я цапрасіла, каб мне каго-небудзь далі — схаць да Хвойні.

— Ну, кажуць, — калі ты ўжо данесла яго, то цяпер і давязеш...

Але пасхалі мы, майго ўзялі. Тут жа яму і матрац, і валёнкі. Я і сама голая была, абрываная ўся, кроў цячэ... Ён нічым не ўладзеў. Прыходзіў у памяць, прыходзіў, ну, а як на печку яго палажылі, дык там нейсце зярно ляжала. Так і сплыло тое зярно. Да грамачка кроў выцекла, усе жылы парваліся. Дык ён усё прасіўся, прыходзіў у памяць і казаў:

— Хлопцы, спасайце мяне, я ваш брат буду.

Назаўтра партызанскі атрад далажыў, што двіжуцца немцы ў дзярэўню. Куды мне? Мяне адправілі, далі падводу... Прыказалі людзям адвезці мяне ў Курын. Там і Лапцейка быў, урач. Прывезлі мяне туды, ён паглядзеў і гаворыць:

— Мая ты мілешькая, ён жыць не будзе. У яго ні аднаго грама крыві на засталося.

Пака тое-сёе, праз пяць мінут вот далажылі, што немцы ў Доўгіх Нівах і нада з Курына ўцякаць.

Пака я выйшла, усе людзі ў лес пабеглі. Ну, двіжуцца немцы, а з людзей асталася я адна ў хаце. Не знаю, што мне рабіць, куды ўжо і бегчы. Толькі ўжо выю, і выю... Гавару: «Госпадзі, лучша б я нагібла ў сваёй дзяроўні!..»

---

* Фотаздымак В. А. Мініч, змешчаны на вокладцы першага выдання «Я з вогненнай вёскі», абышоў увесь свет.

Дзякуй Богу, Бог нанёс мужчын хваенскіх. Ішоў гэта Рамецкі Рыгор, Уладзімір Міхалкаў... Багата мужчын ішло. Пазналі мяне, сяйчас мне тут помач аказалі. Знайшлі саначкі, палажылі, гэта, яго і павезлі да Глебавых Палян, але ж не давезлі...

* * *

І гарыць маё цела ўсё... Цяпер палажывала, а тады абгарэла я многа...Я не то што, дарагія мае, — не думала, што я буду жыць, я думала, што выбегу на двор — хай хутчэй нас даб'юць. Бо ўся ў агні, уся паабгарвала, раненая... Што мяне стрэліць, думаю, — тое і дзякуй Богу. Не баялася смерці. Я думала, што ўсіх падрад уністажаюць. Ужо і не баялася...

А. Адамовіч, Я. Брыль, У. Калеснік
«Я з вогненнай вёскі»

АЗЁМША Марыя Ціханаўна (1893 г.)
АЛЕКСІЕВІЧ Вера Дзям'янаўна (1920 г.)
АЛЕКСІЕВІЧ Ганна Дзям'янаўна (1920 г.)
АЛЕКСІЕВІЧ Дзям'ян Макаравіч (1891 г.)
АЛЕКСІЕВІЧ Лідзія Сямёнаўна (1895 г.)
АЛЕКСІЕВІЧ Мікалай Д. (1935 г.)
АРЦЮХ Лаўрэнцій Арыёнавіч (1935 г.)
АРЦЮХ Лукер'я Васільеўна (1903 г.)
АРЦЮХ Марыя (1909 г.)
АРЦЮХ Уладзімір (1906 г.)
АРЦЮХ Фёдар Арцёмавіч (1922 г.)
АРЦЮХ Цімафей (1929 г.)
АРЦЮШКА Адам Аляксеевіч (1937 г.)
АРЦЮШКА Адам Аляксеевіч (1929 г.)
АРЦЮШКА Антаніна (1899 г.)
АРЦЮШКА Антаніна Францаўна (1895 г.)
АРЦЮШКА Аўдоцця Іванаўна (1924 г.)
АРЦЮШКА Валерый Пятровіч (1925 г.)
АРЦЮШКА Варвара Дзянісаўна (1922 г.)
АРЦЮШКА Варвара Іванаўна (1939 г.)
АРЦЮШКА Васіль В. (1929 г.)
АРЦЮШКА Васіль Іванавіч (1930 г.)
АРЦЮШКА Вера (1901 г.)
АРЦЮШКА Вера В. (1931 г.)
АРЦЮШКА Вера Мікалаеўна (1892 г.)
АРЦЮШКА Вольга (1939 г.)
АРЦЮШКА Вольга Пятроўна (1922 г.)
АРЦЮШКА Ганна А. (1909 г.)
АРЦЮШКА Ганна Дзянісаўна (1934 г.)
АРЦЮШКА Ганна Міхайлаўна (1910 г.)
АРЦЮШКА Еўдакія Аляксеєўна (1941 г.)
АРЦЮШКА Іван А. (1939 г.)
АРЦЮШКА Іван Іванавіч (1926 г.)
АРЦЮШКА Іван Мікалаевіч(1937 г.)
АРЦЮШКА Іосіф Сцяпанавіч (1891 г.)
АРЦЮШКА Кацярына Кірылаўна (1903 г.)
АРЦЮШКА Марыя Сцяпанаўна (1893 г.)
АРЦЮШКА Матруна Сцяпанаўна (1891 г.)
АРЦЮШКА Мікалай А. (1931 г.)
АРЦЮШКА Мікалай Іосіфавіч (1927 г.)
АРЦЮШКА Надзея Мікалаеўна (1939 г.)
АРЦЮШКА Ніна Несцераўна (1915 г.)
АРЦЮШКА Паліна Іванаўна (1914 г.)
АРЦЮШКА Пётр Нікіфаравіч (1891 г.)
АРЦЮШКА Сямён Аляксеевіч (1939 г.)
АРЦЮШКА Сямён Пятровіч (1933 г.)
АРЦЮШКА Тамара Дзянісаўна (1926 г.)
АРЦЮШКА Тамара Іосіфаўна (1935 г.)
АРЦЮШКА Юрый Іванавіч (1935 г.)
АРЦЮШКА Яўгеній Іосіфавіч (1921 г.)
АРЦЮШКА Яфім (1890 г.)
АРЦЮШКА Яфім'я Мікалаеўна (1889 г.)
АХРАМЕНКА Ганна І. (1933 г.)
АХРАМЕНКА Марыя Я. (1939 г.)
АХРАМЕНКА Пётр Ігнатавіч (1937 г.)
АХРАМЕНКА Юрый (1929 г.)
АХРАМЕНКА Яўгенія Ігнатаўна (1939 г.)
БАБУН Агаф'я Аўрамаўна (1894 г.)
БАБУН Адам Д. (1926 г.)
БАБУН Аркадзій Паўлавіч (1936 г.)
БАБУН Вольга П. (1939 г.)
БАБУН Георгій Дзянісавіч (1931 г.)
БАБУН Іван Піліпавіч (1926 г.)
БАБУН Кацярына М. (1934 г.)
БАБУН Кацярына П. (1927 г.)
БАБУН Макрына Міхайлаўна (1896 г.)
БАБУН Марыя П. (1923 г.)
БАБУН Мацвей Піліпавіч (1915 г.)
БАБУН Надзея Паўлаўна (1923г.)
БАБУН Павел Е. (1889 г.)
БАБУН Пётр Дзянісавіч (1933 г.)
БАБУН Соф'я Васільеўна (1886 г.)
БАБУН Тамара М. (1937 г.)
БАБУН Тамара Паўлаўна (1926 г.)
БАБУН Фядора Андрэеўна (1916 г.)
БАБУН Яўгеній Піліпавіч (1928 г.)
БАЙДУН Агаф'я Іванаўна (1912 г.)
БАЙДУН Аляксей І. (1901 г.)
БАЙДУН Андрэй Макараніч (1900 г.)
БАЙДУН Арцём Дзямідавіч (1887 г.)
БАЙДУН Валянціна Трафімаўна (1939 г.)
БАЙДУН Васіль (1928 г.)
БАЙДУН Вера Дзянісаўна (1933 г.)
БАЙДУН Вольга Дзянісаўна (1939 г.)
БАЙДУН Галіна Іосіфаўна (1934 г.)
БАЙДУН Кацярына Іванаўна (1916 г.)
БАЙДУН Клаўдзія І. (1928 г.)
БАЙДУН Марыя Н. (1939 г.)
БАЙДУН Ніна Трафімаўна (1898 г.)
БАЙДУН Ніна Трафімаўна (1939 г.)
БАЙДУН Сямён Андрэевіч (1927 г.)
БАЙДУН Тамара Андрэеўна (1935 г.)
БАЙДУН Тамара Андрэеўна (1939 г.)
БАЙДУН Таццяна Арцёмаўна (1920 г.)
БАЙДУН Трафім Арцёмавіч (1915 г.)
БАЙДУН Уладзімір Андрэевіч (1923 г.)
БАЙДУН Фядосся Лявонаўна (1890 г.)
БАЙДУН Фядосся П. (1898 г.)

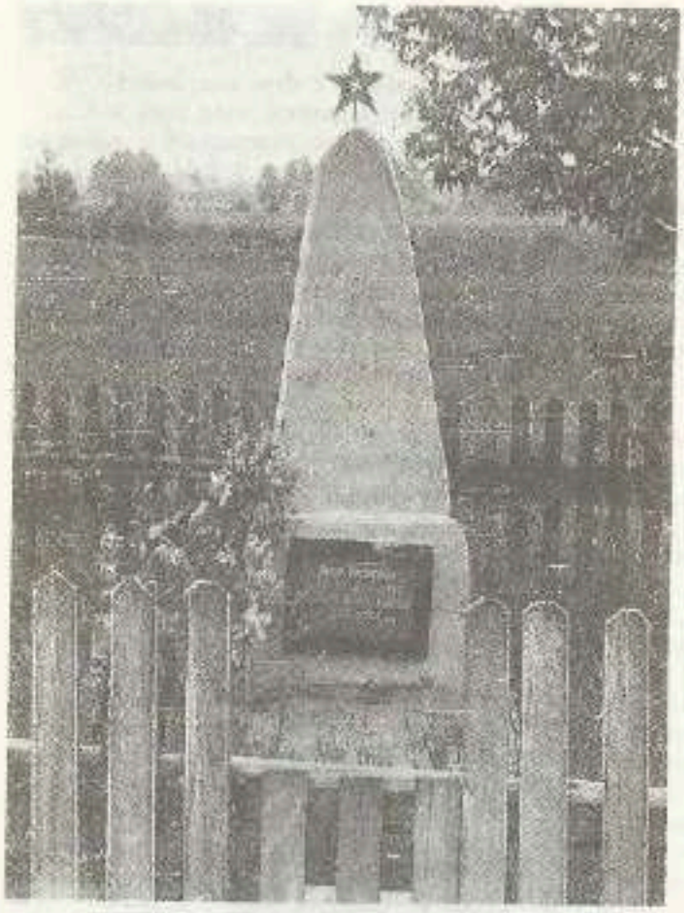

Помнік мірным жыхарам у в. Хвойня, якія загінулі ад рук карнікаў 29 сакавіка 1942 г.

БАРАН Галіна Канстанцінаўна (1939 г.)
БАРАН Іван Е. (1939 г.)
БАРАН Канстанцін (1929 г.)
БАРАН Фёдар Канстанцінавіч (1930 г.)
БАРАНАВА Алена Васільеўна (1904 г.)
БАРАНАВА Арына Іванаўна (1912 г.)
БАРАНАВА Валянціна І. (1936 г.)
БАРАНАВА Валянціна Якімаўна (1941 г.)
БАРАНАВА Варвара Іванаўна (1931 г.)
БАРАНАВА Варвара Якімаўна (1930 г.)
БАРАНАВА Вольга Іванаўна (1922 г.)
БАРАНАВА Вольга Якімаўна (1924 г.)
БАРАНАВА Галіна Пятроўна (1936 г.)
БАРАНАВА Лізавета Канстанцінаўна (1925 г.)
БАРАНАВА Любоў Іванаўна (1928 г.)
БАРАНАВА Малання Мікалаеўна (1900 г.)
БАРАНАВА Марыя І. (1913 г.)
БАРАНАВА Марыя Сямёнаўна (1892 г.)
БАРАНАВА Марыя Якімаўна (1926 г.)
БАРАНАВА Тамара Іванаўна (1934 г.)
БАРАНАВА Хрысціна Кузьмінічна (1908 г.)
БАРАНАЎ Іван Канстанцінавіч (1937 г.)
БАРАНАЎ Конан Антонавіч (1858 г.)
БАРАНАЎ Мікалай Канстанцінавіч (1939 г.)
БАРАНАЎ Пётр Канстанцінавіч (1932 г.)
БАРАНАЎ Фёдар Канстанцінавіч (1935 г.)
БУРМА Агаф'я (1924 г.)
БУРМА Алена Назараўна (1895 г.)
ВАРАБЕЙ Аляксандр Сцяпанавіч (1886 г.)
ВАРАБЕЙ Вольга І. (1924 г.)
ВАРАБЕЙ Вольга Фядосаўна (1926 г.)
ВАРАБЕЙ Галіна Максімаўна (1935 г.)
ВАРАБЕЙ Іван Максімавіч (1939 г.)
ВАРАБЕЙ Лідзія І. (1928 г.)
ВАРАБЕЙ Марына Васільеўна (1892 г.)
ВАРАБЕЙ Марыя Фядосаўна
ВАРАБЕЙ Ніна Максімаўна (1937 г.)
ВАРАБЕЙ Праскоўя (1890 г.)
ВАРАБЕЙ Праскоўя Сцяпанаўна (1895 г.)
ВАРАБЕЙ Таццяна Аляксандраўна (1926 г.)
ВАРАБЕЙ Таццяна Фядосаўна (1922 г.)
ВАРАБЕЙ Уладзімір М. (1940 г.)
ВАРАБЕЙ Фёкла Андрэеўна (1888 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Вольга (1939 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Вольга Елісееўна (1924 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Елісей Майсеевіч (1899 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Іван Елісеевіч (1933 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Іосіф Елісеевіч (1930 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Лізавета (1912 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Лізавета Трафімаўна (1903 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Марыя (1927 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Мікалай (1934 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Ніна Елісееўна (1926 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Роза (1929 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Тамара Елісееўна (1937 г.)
ГАРЭЛЬЧЫК Уладзімір (1932 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Алена Назараўна (1915 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Анастасія Назараўна (1935 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Вера І. (1906 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Вольга І. (1930 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Вольга І. (1939 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Вольга Піліпаўна (1916 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Вольга Ф. (1904 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Галіна Н. (1909 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Галіна Н. (1941 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Ігнат (1929 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Іван І. (1908 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Іван Ісакавіч (1937 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Іван Мікалаевіч (1941 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Кацярына І. (1934 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Клаўдзія Піліпаўна (1941 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Лізавета (1940 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Марыя Іванаўна (1919 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Марыя Іванаўна (1921 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Марыя Мікалаеўна (1939 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Мікалай І. (1927 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Мікалай Н. (1940 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Мікалай С. (1941 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Ніна Ісакаўна (1940 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Соф'я С. (1939 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Фёдар Піліпавіч (1939 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Усціна Фамінічна (1887 г.)
ДУЛЕЙЧЫК Юлія Аляксандраўна (1891 г.)
ЗАЯЦ Аляксандр Г. (1915 г.)
ЗАЯЦ Андрэй Ермалаевіч (1891 г.)
ЗАЯЦ Варвара Паўлаўна (1908 г.)
ЗАЯЦ Варвара Рыгораўна (1927 г.)
ЗАЯЦ Васіліна Кандратаўна (1898 г.)
ЗАЯЦ Вольга Андрэеўна (1931 г.)
ЗАЯЦ Гапна Лаўрэнцьеўна (1886 г.)
ЗАЯЦ Іван Паўлавіч (1930 г.)
ЗАЯЦ Ілья Паўлавіч (1932 г.)
ЗАЯЦ Ксенія Рыгораўна (1915 г.)

Помнік 252 мірным жыхарам у в. Хвойня

ЗАЯЦ Лізавета Ан. (1929 г.)
ЗАЯЦ Марыя Г. (1925 г.)
ЗАЯЦ Мікалай Паўлавіч (1905 г.)
ЗАЯЦ Павел Дзянісавіч (1898 г.)
ЗАЯЦ Раман Андрэевіч (1915 г.)
ЗАЯЦ Рыгор Ермалаевіч (1884 г.)
ЗАЯЦ Юрый Паўлавіч (1929 г.)
ЗАЯЦ Юрый Паўлавіч (1937 г.)
ЗАЯЦ Яфім'я Данілаўна (1894 г.)
ЗУЙ Алімпіяда Якаўлеўна (1900 г.)
ЗУЙ Антон Ісакавіч (1859 г.)
ЗУЙ Вольга Андрэеўна (1893 г.)
ЗУЙ Вольга Х. (1889 г.)
ЗУЙ Іван Мікалаевіч (1920 г.)
ЗУЙ Мікалай Антонавіч (1892 г.)
ЗУЙ Мікалай Мікалаевіч (1923 г.)
ЗУЙ Праскоўя Рыгораўна (1861 г.)
ЗУЙ Сямён Мікалаевіч (1928 г.)
ЗУЙ Уладзімір Мікалаевіч (1889 г.)
КАВАЛЕВІЧ Андрэй Пятровіч (1940 г.)
КАВАЛЕВІЧ Арцём Сяргеевіч (1886 г.)
КАВАЛЕВІЧ Арына Іосіфаўна (1890 г.)
КАВАЛЕВІЧ Ева Яфімаўна (1930 г.)
КАВАЛЕВІЧ Елізавета Андрэеўна (1912 г.)
КАВАЛЕВІЧ Вера Яфімаўна (1934 г.)
КАВАЛЕВІЧ Вольга П. (1934 г.)
КАВАЛЕВІЧ Іван П. (1941 г.)
КАВАЛЕВІЧ Іван Пятровіч (1936 г.)
КАВАЛЕВІЧ Іван Ф. (1889 г.)
КАВАЛЕВІЧ Кацярына Арцёмаўна (1931 г.)
КАВАЛЕВІЧ Лізавета К. (1918 г.)
КАВАЛЕВІЧ Маісей Яфімавіч (1930 г.)
КАВАЛЕВІЧ Мікалай (1890 г.)
КАВАЛЕВІЧ Мікалай Міхайлавіч (1928 г.)
КАВАЛЕВІЧ Мікалай Пятровіч (1934 г.)
КАВАЛЕВІЧ Мікалай Яфімавіч (1933 г.)
КАВАЛЕВІЧ Мірон Пятровіч (1934 г.)
КАВАЛЕВІЧ Міхаіл Пятровіч (1939 г.)
КАВАЛЕВІЧ Міхаіл Сцяпанавіч (1891 г.)
КАВАЛЕВІЧ Нікадаім Пятровіч (1940 г.)
КАВАЛЕВІЧ Ніна (1923 г.)
КАВАЛЕВІЧ Ніна Міхайлаўна (1925 г.)
КАВАЛЕВІЧ Соф'я Сяргееўна (1893 г.)
КАВАЛЕВІЧ Уладзімір Арцёмавіч (1933 г.)
КАВАЛЕВІЧ Ульяна Міхайлаўна (1908 г.)
КАВАЛЕВІЧ Ульяна П. (1913 г.)
КАВАЛЕВІЧ Фёкла Міхайлаўна (1935 г.)
КАВАЛЕВІЧ Хрысціна Арцёмаўна (1927 г.)
КАВАЛЕВІЧ Яўген (1926 г.)
КАВАЛЕВІЧ Яўген (1927 г.)
КОРШАК Іван Конанавіч (1884 г.)
КОРШАК Марыя Сямёнаўна (1887 г.)
КОРШАК Яфім'я П. (1890 г.)
КУЧАР Іван Н. (1904 г.)
КУЧАР Канстанцін (1908 г.)
КУЧАР Леанід Іванавіч (1930 г.)
КУЧАР Мікалай Іванавіч (1934 г.)
КУЧАР Фёдар Іванавіч (1929 г.)
ЛЕГУШ Ганна В. (1881 г.)
ЛЕГУШ Іосіф Н. (1886 г.)
ЛЕГУШ Ніна В. (1893 г.)
ЛЕСТАНЧУК Агаф'я Фёдараўна (1892 г.)
ЛЕСТАНЧУК Алена Васільеўна (1887 г.)
ЛЕСТАНЧУК Алена М. (1893 г.)
ЛЕСТАНЧУК Аляксандр А. (1936 г.)
ЛЕСТАНЧУК Аляксей Майсеевіч (1899 г.)
ЛЕСТАНЧУК Вера Аляксееўна (1929 г.)
ЛЕСТАНЧУК Вольга А. (1929 г.)
ЛЕСТАНЧУК Ганна Іосіфаўна (1892 г.)
ЛЕСТАНЧУК Ганна Пятроўна (1922 г.)
ЛЕСТАНЧУК Ганна Пятроўна (1889 г.)
ЛЕСТАНЧУК Ганна Сцяпанаўна (1888 г.)
ЛЕСТАНЧУК Еўдакія (1931 г.)
ЛЕСТАНЧУК Еўдакія Антонаўна (1896 г.)
ЛЕСТАНЧУК Еўдакія П. (1905 г.)
ЛЕСТАНЧУК Зінаіда Майсеевна (1925 г.)
ЛЕСТАНЧУК Іван А. (1934 г.)
ЛЕСТАНЧУК Іван Аляксандравіч (1899 г.)
ЛЕСТАНЧУК Іван Аляксеевіч (1931 г.)
ЛЕСТАНЧУК Іван Майсеевіч (1890 г.)
ЛЕСТАНЧУК Іван Пятровіч (1940 г.)
ЛЕСТАНЧУК Іван Якаўлевіч (1921 г.)
ЛЕСТАНЧУК Іосіф У. (1939 г.)
ЛЕСТАНЧУК Кузьма Рыгоравіч (1886 г.)
ЛЕСТАНЧУК Лізавета Іванаўна (1901 г.)
ЛЕСТАНЧУК Лізавета Іванаўна (1902 г.)
ЛЕСТАНЧУК Лізавета П. (1916 г.)
ЛЕСТАНЧУК Любоў Майсеевна (1927 г.)
ЛЕСТАНЧУК Мая Аляксандраўна (1937 г.)
ЛЕСТАНЧУК Малання Анікеевна (1880 г.)
ЛЕСТАНЧУК Марыя Аляксеевна (1941 г.)
ЛЕСТАНЧУК Марыя Кузьмінічна (1927 г.)
ЛЕСТАНЧУК Мікалай А. (1925 г.)
ЛЕСТАНЧУК Мікалай Пятровіч (1932 г.)
ЛЕСТАНЧУК Ніна Маісеевна (1920 г.)
ЛЕСТАНЧУК Пётр Лявонавіч (1890 г.)
ЛЕСТАНЧУК Праскоўя Аляксеевна (1924 г.)
ЛЕСТАНЧУК Роза Кузьмінічна (1931 г.)
ЛЕСТАНЧУК Святлана Арсенцьеўна (1932 г.)
ЛЕСТАНЧУК Сцепаніда Л. (1880 г.)
ЛЕСТАНЧУК Сямён Аляксеевіч (1926 г.)
ЛЕСТАНЧУК Тамара Іванаўна (1936 г.)
ЛЕСТАНЧУК Уладзімір (1934 г.)

ЛЕСТАНЧУК Ульяна (1916 г.)
ЛЕСТАНЧУК Ульяна Піліпаўна (1913 г.)
ЛЕСТАНЧУК Фёдар Аляксеевіч (1939 г.)
ЛЕСТАНЧУК Фёдар Пятровіч (1932 г.)
ЛЕСТАНЧУК Фядора А. (1932 г.)
ЛУГОЎСКАЯ Варвара Мікалаеўна (1923 г.)
ЛУГОЎСКАЯ Ганна Мікалаеўна (1935 г.)
ЛУГОЎСКАЯ Матруна Васільеўна (1890 г.)
ЛУГОЎСКАЯ Тамара Мікалаеўна (1926 г.)
МЕЛЬНІК Аляксандра М. (1934 г.)
МЕЛЬНІК Вольга Цімафееўна (1930 г.)
МЕЛЬНІК Ганна Кандратаўна (1893 г.)
МЕЛЬНІК Ганна К. (1920 г.)
МЕЛЬНІК Георгій Іванавіч (1939 г.)
МЕЛЬНІК Іосіф Якаўлевіч (1870 г.)
МЕЛЬНІК Наталля Гапонаўна (1875 г.)
МЕЛЬНІК Ульяна (1902 г.)
МЕЛЬНІК Ульяна Каленікаўна (1897 г.)
МЕЛЬНІК Юрый Іванавіч (1923 г.)
МІНІЧ Агаф'я Рыгораўна (1884 г.)
МІНІЧ Адам М. (1923 г.)
МІНІЧ Аляксандр Якаўлевіч (1935 г.)
МІНІЧ Анастасія Якаўлеўна (1927 г.)
МІНІЧ Астап Сцяпанавіч (1882 г.)
МІНІЧ Барыс Фёдаравіч (1890 г.)
МІНІЧ Варвара Назараўна (1918 г.)
МІНІЧ Васіль Якаўлевіч (1931 г.)
МІНІЧ Вольга Захараўна (1922 г.)

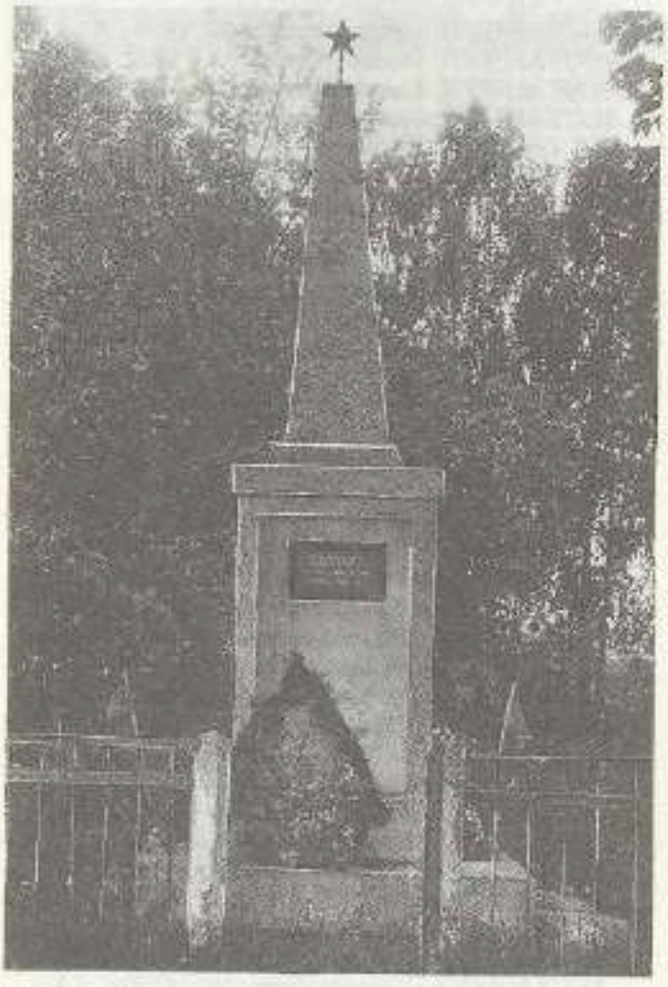

Помнік мірным жыхарам у в. Хвойня

МІНІЧ Вольга Лазараўна (1922 г.)
МІНІЧ Галіна М. (1890 г.)
МІНІЧ Гаша Іванаўна (1903 г.)
МІНІЧ Ганна Цімафееўна (1889 г.)
МІНІЧ Іван І. (1930 г.)
МІНІЧ Іван Макаравіч (1923 г.)
МІНІЧ Іван Цімафеевіч (1941 г.)
МІНІЧ Іван Якаўлевіч (1896 г.)
МІНІЧ Лідзія М. (1929 г.)
МІНІЧ Лідзія Н. (1909 г.)
МІНІЧ Людвіна Назараўна (1913 г.)
МІНІЧ Макар Астаповіч (1896 г.)
МІНІЧ Марыя Міхайлаўна (1866 г.)
МІНІЧ Марыя М. (1926 г.)
МІНІЧ Мікалай І. (1940 г.)
МІНІЧ Мікалай С. (1930 г.)
МІНІЧ Назар Сцяпанавіч (1883 г.)
МІНІЧ Наталля Макараўна (1930 г.)
МІНІЧ Ніна Н. (1920 г.)
МІНІЧ Павел Ільіч (1929 г.)
МІНІЧ Пелагея Васільеўна (1898 г.)
МІНІЧ Сафіна Назараўна (1921 г.)
МІНІЧ Соф'я Н. (1912 г.)
МІНІЧ Сцепаніда Фёдараўна (1892 г.)
МІНІЧ Сцяпан І. (1904 г.)
МІНІЧ Сямён Якаўлевіч (1929 г.)
МІНІЧ Тамара Ільінічна (1933 г.)
МІНІЧ Уладзімір Макаравіч (1925 г.)
МІНІЧ Хрысціна Якаўлеўна (1884 г.)
МІНІЧ Яўгеній Іосіфавіч (1939 г.)
МІНІЧ Яўгенія Іванаўна (1916 г.)
НАВІЦКАЯ Вера І. (1907 г.)
НАВІЦКАЯ Дар'я Фёдараўна (1895 г.)
НАВІЦКАЯ Вольга (1931 г.)
НАВІЦКАЯ Еўдакія Сямёнаўна (1908 г.)
НАВІЦКАЯ Кацярына (1929 г.)
НАВІЦКАЯ Лізавета Сцяпанаўна (1911 г.)
НАВІЦКАЯ Лукер'я Аляксееўна (1894 г.)
НАВІЦКАЯ Лукер'я Паўлаўна (1902 г.)
НАВІЦКАЯ Марыя Іванаўна (1928 г.)
НАВІЦКАЯ Марыя І. (1921 г.)
НАВІЦКАЯ Марыя Фёдараўна (1896 г.)
НАВІЦКАЯ Настасся Іванаўна (1913 г.)
НАВІЦКАЯ Ніна Іванаўна (1939 г.)
НАВІЦКАЯ Фаня К. (1901 г.)
НАВІЦКІ Васіль Іванавіч (1937 г.)
НАВІЦКІ Іван К. (1934 г.)
НАВІЦКІ Іван Васільевіч (1892 г.)
НАВІЦКІ Лявон (1904 г.)
НАВІЦКІ Мікалай Іванавіч (1927 г.)
НАВІЦКІ Павел Іванавіч (1932 г.)
НАВІЦКІ Уладзімір Дамітрыевіч (1939 г.)
НАРЧУК Вольга Ананасаўна (1926 г.)
НАРЧУК Лізавета Ананасаўна (1921 г.)
НАШУК Алімпіяда Андрэеўна (1892 г.)
НАШУК Аляксей Сямёнавіч (1912 г.)
НАШУК Варвара Аляксееўна (1935 г.)
НАШУК Васіль Пятровіч (1901 г.)
НАШУК Вольга Сямёнаўна (1924 г.)
НАШУК Іван Аляксеевіч (1937 г.)
НАШУК Кацярына Іванаўна (1915 г.)
НАШУК Марта Тафілеўна (1890 г.)
НАШУК Марыя Астаповна (1899 г.)
НАШУК Мікалай Аляксеевіч (1939 г.)

НАШУК Надзея Фёдараўна (1904 г.)
НАШУК Ніна Паўлаўна (1923 г.)
НАШУК Павел Пятровіч (1897 г.)
НАШУК Тамара Аляксееўна (1941 г.)
НЕВЯРОЎСКАЯ Паліна А. (1881 г.)
НЕВЯРОЎСКАЯ Пелагея Ф. (1895 г.)
НЕВЯРОЎСКІ Аляксей В. (1912 г.)
НЕВЯРОЎСКІ Аляксей Уладзіміравіч (1922 г.)
НЯМЧЭНЯ Адам Астапавіч (1942 г.)
НЯМЧЭНЯ Аляксандр Фёдаравіч (1934 г.)
НЯМЧЭНЯ Астап В. (1909 г.)
НЯМЧЭНЯ Аўдоцця Аўрамаўна (1890 г.)
НЯМЧЭНЯ Аўдоцця Васільеўна (1931 г.)
НЯМЧЭНЯ Варвара Сямёнаўна (1913 г.)
НЯМЧЭНЯ Васіль Паўлавіч (1886 г.)
НЯМЧЭНЯ Вера А. (1930 г.)
НЯМЧЭНЯ Віктар Цімафеевіч (1936 г.)
НЯМЧЭНЯ Ганна Дзмітрыеўна (1890 г.)
НЯМЧЭНЯ Еўдакія Карпаўна (1923 г.)
НЯМЧЭНЯ Іван Астапавіч (1924 г.)
НЯМЧЭНЯ Іван Пілішавіч (1926 г.)
НЯМЧЭНЯ Іван Пятровіч (1928 г.)
НЯМЧЭНЯ Карп Васільевіч (1891 г.)
НЯМЧЭНЯ Марыя Астапаўна (1940 г.)
НЯМЧЭНЯ Марыя А. (1926 г.)
НЯМЧЭНЯ Марыя Васільеўна (1933 г.)
НЯМЧЭНЯ Марыя Пракопаўна (1890 г.)
НЯМЧЭНЯ Марыя Цімафееўна (1938 г.)
НЯМЧЭНЯ Мікалай (1922 г.)
НЯМЧЭНЯ Мікалай Фёдаравіч (1930 г.)
НЯМЧЭНЯ Надзея В. (1926 г.)
НЯМЧЭНЯ Надзея П. (1926 г.)
НЯМЧЭНЯ Надзея Піліпаўна (1935 г.)
НЯМЧЭНЯ Піліп Васільевіч (1889 г.)
НЯМЧЭНЯ Соф'я Іванаўна (1920 г.)
НЯМЧЭНЯ Соф'я В. (1909 г.)
НЯМЧЭНЯ Тамара Цімафееўна (1940 г.)
НЯМЧЭНЯ Фёдар Паўлавіч (1891 г.)
НЯМЧЭНЯ Фёдар Т. (1940 г.)
НЯМЧЭНЯ Хрысціна (1903 г.)
НЯМЧЭНЯ Хрысціна Сцяпанаўна (1898 г.)
НЯМЧЭНЯ Цімафей Васільевіч (1912 г.)
НЯМЧЭНЯ Яўген (1929 г.)
НЯМЧЭНЯ Яўген Пілішавіч (1928 г.)
ПРАКОПЧЫК Вера Андрэеўна (1936 г.)
ПРАКОПЧЫК Іван Іосіфавіч (1889-г.)
ПРАКОПЧЫК Марыя Андрэеўна (1938 г.)
ПРАКОПЧЫК Ніканор Андрэевіч (1933 г.)
ПРАКОПЧЫК Ніна Андрэеўна (1939 г.)
ПРАКОПЧЫК Павел Ан. (1930 г.)
ПРАКОПЧЫК Паўліна Аўдзеевна (1908 г.)
ПРАКОПЧЫК Святлана Андрэеўна (1929 г.)
ПРАКОПЧЫК Фрося Аўдзеевна (1890 г.)
РАМАНОЎСКІ Мікалай (1938 г.)
РАМАНОЎСКАЯ Святлана В. (1939 г.)
РАМАНОЎСКІ Валерый В. (1941 г.)
РАМАНОЎСКІ Васіль (1914 г.)
РАМАНОЎСКАЯ Вольга (1940 г.)
РАМАНОЎСКАЯ Таццяна С. (1908 г.)
РАМАНОЎСКІ Уладзімір (1935 г.)
РАМАНОЎСКАЯ Яўгенія В. (1937 г.)
РЭПЧЫК Агаф'я Канстанцінаўна (1905 г.)
РЭПЧЫК Васіль К. (1889 г.)
РЭПЧЫК Васіль Лук'янавіч (1890 г.)
РЭПЧЫК Ева (1939 г.)
РЭПЧЫК Іван К. (1903 г.)
РЭПЧЫК Іван Лук'янавіч (1880 г.)
РЭПЧЫК Лізавета Аляксееўна (1933 г.)
РЭПЧЫК Марыя Аўрамаўна (1910 г.)
РЭПЧЫК Марыя Ларыёнаўна (1892 г.)
РЭПЧЫК Марыя С. (1940 г.)
РЭПЧЫК Надзея Нікадзімаўна (1924 г.)
РЭПЧЫК Настасся М. (1921 г.)
РЭПЧЫК Настасся Нікадзімаўна (1908 г.)
РЭПЧЫК Нікадзім П. (1894 г.)
РЭПЧЫК Нікадзім Цімафеевіч (1884 г.)
РЭПЧЫК Пётр В. (1911 г.)
РЭПЧЫК Соф'я Якаўлеўна (1900 г.)
САРОКА Адам Сямёнавіч (1933 г.)
САРОКА Алена Захараўна (1928 г.)
САРОКА Аўтусціна Захараўна (1933 г.)
САРОКА Валянціна Львоначна (1940 г.)
САРОКА Валянціна Яўгеньеўна
САРОКА Варвара Лаўрэнцьеўна (1936 г.)
САРОКА Вера Львоначна (1937 г.)
САРОКА Вольга З. (1940 г.)
САРОКА Вольга Пятроўна (1923 г.)
САРОКА Вольга Раманаўна (1924 г.)
САРОКА Галіна З. (1941 г.)
САРОКА Ганна Яўгенаўна (1934 г.)
САРОКА Ева Сямёнаўна (1938 г.)
САРОКА Захар Пілішавіч (1901 г.)
САРОКА Захар Ф. (1907 г.)
САРОКА Іван Андрэевіч (1938 г.)
САРОКА Іван Міхайлавіч (1940 г.)
САРОКА Іван Савіч
САРОКА Іван Яўгенавіч (1937 г.)
САРОКА Каленік Львоначіч (1880 г.)
САРОКА Кандрат Кандратавіч (1891 г.)
САРОКА Кацярына Антонаўна (1902 г.)
САРОКА Кацярына К. (1915 г.)
САРОКА Лізавета Савічна (1898 г.)
САРОКА Людміла З. (1938 г.)
САРОКА Марыя (1939 г.)
САРОКА Марыя Андрэеўна (1933 г.)
САРОКА Марыя П. (1913 г.)
САРОКА Марыя Раманаўна (1926 г.)
САРОКА Марыя Раманаўна (1928 г.)
САРОКА Марыя Трафімаўна (1903 г.)
САРОКА Марыя Якаўлеўна (1893 г.)
САРОКА Матрона (1890 г.)
САРОКА Матрона Максімаўна (1894 г.)
САРОКА Мікалай (1889 г.)
САРОКА Мікалай Андрэевіч (1938 г.)
САРОКА Мікалай З. (1941 г.)
САРОКА Надзея Захараўна (1930 г.)
САРОКА Ніна Захараўна (1937 г.)
САРОКА Ніна Лаўрэнцьеўна (1933 г.)
САРОКА Паўліна Фёдараўна (1908 г.)
САРОКА Паўліна Я. (1911 г.)
САРОКА Праскоўя Сямёнаўна (1908 г.)
САРОКА Соф'я Анісімаўна (1908 г.)
САРОКА Соф'я Ан. (1916 г.)
САРОКА Соф'я Іванаўна (1937 г.)
САРОКА Таццяна Васільеўна (1914 г.)
САРОКА Уладзімір Андрэевіч (1931 г.)
САРОКА Яўгеній Каленікавіч (1905 г.)

СЕВЯРЫН Алена Іванаўна (1901 г.)
СЕВЯРЫН Алена Фядосаўна (1883 г.)
СЕВЯРЫН Андрэй Паўлавіч (1890 г.)
СЕВЯРЫН Варвара Астапаўна (1896 г.)
СЕВЯРЫН Васіль І. (1940 г.)
СЕВЯРЫН Вольга (1922 г.)
СЕВЯРЫН Вольга І. (1939 г.)
СЕВЯРЫН Ганна Г. (1889 г.)
СЕВЯРЫН Ерамей Емяльянавіч (1891 г.)
СЕВЯРЫН Еўдакія Емяльянаўна (1884 г.)
СЕВЯРЫН Ефрасіння Андрэеўна (1927 г.)
СЕВЯРЫН Іван Парфіравіч (1894 г.)
СЕВЯРЫН Кацярына Іванаўна (1941 г.)
СЕВЯРЫН Клаўдзія (1934 г.)
СЕВЯРЫН Лізавета (1922 г.)
СЕВЯРЫН Лізавета Андрэеўна (1925 г.)
СЕВЯРЫН Лукер'я Іосіфаўна (1910 г.)
СЕВЯРЫН Марына Сільвестраўна (1901 г.)
СЕВЯРЫН Марыя Сцяпанаўна (1892 г.)
СЕВЯРЫН Мікалай І. (1939 г.)
СЕВЯРЫН Наталля Цімафееўна (1939 г.)
СЕВЯРЫН Ганна Адамаўна (1935 г.)
СЕВЯРЫН Павел Максімавіч (1882 г.)
СЕВЯРЫН Павел С. (1937 г.)
СЕВЯРЫН Пелагея Сямёнаўна (1891 г.)
СЕВЯРЫН Сямён Іванавіч (1924 г.)
СЕВЯРЫН Фаіна (1909 г.)
СЕВЯРЫН Фёдар Адамавіч (1938 г.)
СЕЛІКОВІЧ Адам Іванавіч (1930 г.)
СЕЛІКОВІЧ Адам Васільевіч (1940 г.)
СЕЛІКОВІЧ Валянціна В. (1933 г.)
СЕЛІКОВІЧ Варвара І. (1926 г.)
СЕЛІКОВІЧ Варвара С. (1937 г.)
СЕЛІКОВІЧ Васіль Іванавіч (1907 г.)
СЕЛІКОВІЧ Васіль Іванавіч (1937 г.)
СЕЛІКОВІЧ Васіліна Данілаўна (1912 г.)
СЕЛІКОВІЧ Вера Маркаўна (1925 г.)
СЕЛІКОВІЧ Вера Мартынаўна (1935 г.)
СЕЛІКОВІЧ Вольга С. (1940 г.)
СЕЛІКОВІЧ Галіна Васільеўна (1938 г.)
СЕЛІКОВІЧ Еўдакія Астапаўна (1921 г.)
СЕЛІКОВІЧ Зінаіда Маркаўна (1929 г.)
СЕЛІКОВІЧ Еўдакія Паўлаўна (1940 г.)
СЕЛІКОВІЧ Іван Астапавіч (1939 г.)
СЕЛІКОВІЧ Іван Іванавіч (1937 г.)
СЕЛІКОВІЧ Іван Кірылавіч (1928 г.)
СЕЛІКОВІЧ Іван С. (1939 г.)
СЕЛІКОВІЧ Кацярына Іванаўна (1921 г.)
СЕЛІКОВІЧ Кацярына Мікітаўна (1923 г.)
СЕЛІКОВІЧ Леанід Дзмітрыевіч (1927 г.)
СЕЛІКОВІЧ Львоншій Д. (1930 г.)
СЕЛІКОВІЧ Мартын Данілавіч (1885 г.)
СЕЛІКОВІЧ Марына Рыгораўна (1886 г.)
СЕЛІКОВІЧ Марыя Ан. (1911 г.)
СЕЛІКОВІЧ Марыя Васільеўна (1939 г.)
СЕЛІКОВІЧ Марыя Дзмітрыеўна (1929 г.)
СЕЛІКОВІЧ Марыя І. (1911 г.)
СЕЛІКОВІЧ Марыя Ігнатаўна (1903 г.)
СЕЛІКОВІЧ Марыя Мартынаўна (1922 г.)
СЕЛІКОВІЧ Марыя Н. (1911 г.)
СЕЛІКОВІЧ Марыя Пятроўна (1926 г.)
СЕЛІКОВІЧ Мікалай Васільевіч (1940 г.)
СЕЛІКОВІЧ Мікалай Д. (1930 г.)
СЕЛІКОВІЧ Надзея Васільеўна (1940 г.)
СЕЛІКОВІЧ Надзея С. (1935 г.)
СЕЛІКОВІЧ Ніна Васільеўна (1925 г.)
СЕЛІКОВІЧ Ніна Дзмітрыеўна (1937 г.)
СЕЛІКОВІЧ Ніна Мартынаўна (1925 г.)
СЕЛІКОВІЧ Праскоўя Д. (1921 г.)
СЕЛІКОВІЧ Соф'я Сцяпанаўна (1891 г.)
СЕЛІКОВІЧ Сцяпан Іванавіч (1935 г.)
СЕЛІКОВІЧ Сямён Іванавіч (1933 г.)
СЕЛІКОВІЧ Тамара Пятроўна (1928 г.)
СЕЛІКОВІЧ Фёдар Дзмітрыевіч (1925 г.)
СЕЛІКОВІЧ Фёкла (1890 г.)
СЕЛІКОВІЧ Фёкла Андрэеўна (1894 г.)
СЕЛІКОВІЧ Фёкла Мінаўна (1892 г.)
СЕЛІКОВІЧ Юрый І. (1929 г.)
СЕЛІКОВІЧ Юрый Фёдаравіч (1920 г.)
СЕЛІКОВІЧ Яўгеній Іванавіч (1934 г.)
СЕЛІКОВІЧ Яўгеній Паўлавіч (1939 г.)
СЕЛІКОВІЧ Яфім Мікалаевіч (1917 г.)
СЕЛІКОВІЧ Яфім'я Васільеўна (1916 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Аліміяда А. (1908 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Андрэй Сцяпанавіч (1921 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Антаніна М. (1921 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Арына Мікалаеўна (1895 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Васіль К. (1925 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Вольга Максімаўна (1921 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Вольга Пятроўна (1922 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Ева Фёдараўна (1925 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Дамітрый П. (1889 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Еўдакія Рыгораўна (1890 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Іван К. (1930 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Іван Фёдаравіч (1934 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Ксенія Пятроўна (1892 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Ксенія Якаўлеўна (1900 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Максім Лаўрэнавіч (1887 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Марыя Ананасаўна (1904 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Мікалай Іосіфавіч (1938 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Мікалай К. (1934 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Мікалай Фядосавіч (1890 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Надзея Н. (1899 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Ніна Несцераўна (1929 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Фаіна Сямёнаўна (1890 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Фёдар Фёдаравіч (1928 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Фёдар Цімафеевіч (1901 г.)
СЕЛЮКОВІЧ Юрый П. (1916 г.)
СЛЯПЕЦ Андрэй Кандратавіч (1894 г.)
СЛЯПЕЦ Аўдоцця Іванаўна (1890 г.)
СЛЯПЕЦ Валянціна Кандратаўна (1901 г.)
СЛЯПЕЦ Валянціна Якаўлеўна (1939 г.)
СЛЯПЕЦ Варвара Якаўлеўна (1912 г.)
СЛЯПЕЦ Вольга Нікадзімаўна (1901 г.)
СЛЯПЕЦ Галіна Якаўлеўна (1931 г.)
СЛЯПЕЦ Іван А. (1930 г.)
СЛЯПЕЦ Іван Навумавіч (1888 г.)
СЛЯПЕЦ Кацярына Пятроўна (1913 г.)
СЛЯПЕЦ Клаўдзія Якаўлеўна (1923 г.)
СЛЯПЕЦ Кірыл Кандратавіч (1896 г.)
СЛЯПЕЦ Лукер'я Піліпаўна (1891 г.)
СЛЯПЕЦ Мікалай Нікадзімавіч (1931 г.)
СЛЯПЕЦ Мікіта Кандратавіч (1907 г.)
СЛЯПЕЦ Надзея Аляксееўна (1935 г.)
СЛЯПЕЦ Надзея Нікадзімаўна (1922 г.)
СЛЯПЕЦ Ніна Якаўлеўна (1925 г.)
СЛЯПЕЦ Праскоўя Фядосаўна (1898 г.)
СЛЯПЕЦ Тамара Мікітаўна (1934 г.)

СЛЯПЕЦ Уладзімір Якаўлевіч (1934 г.)
СЛЯПЕЦ Якаў Навумавіч (1896 г.)
СОДЭЛЬ Агаф'я Лаўрэнцьеўна (1897 г.)
СОДЭЛЬ Агаф'я П. (1916 г.)
СОДЭЛЬ Адам Віктаравіч
СОДЭЛЬ Адам Дзмітрыевіч (1928 г.)
СОДЭЛЬ Адам Іванавіч (1941 г.)
СОДЭЛЬ Алена Васільеўна (1908 г.)
СОДЭЛЬ Алена Лявонаўна (1899 г.)
СОДЭЛЬ Алена Сямёнаўна (1903 г.)
СОДЭЛЬ Алена Фадзееўна (1902 г.)
СОДЭЛЬ Аляксандр (1941 г.)
СОДЭЛЬ Аляксандр Міхайлавіч (1932 г.)
СОДЭЛЬ Аляксандр Сцяпанавіч (1929 г.)
СОДЭЛЬ Андрэй І. (1939 г.)
СОДЭЛЬ Аўдоцця Васільеўна (1924 г.)
СОДЭЛЬ Аўдоцця Рыгораўна (1912 г.)
СОДЭЛЬ Валянцін Дзмітрыевіч (1925 г.)
СОДЭЛЬ Валянціна В. (1940 г.)
СОДЭЛЬ Валянціна М. (1936 г.)
СОДЭЛЬ Варвара Аляксееўна (1903 г.)
СОДЭЛЬ Варвара П. (1911 г.)
СОДЭЛЬ Варвара Фёдараўна (1909 г.)
СОДЭЛЬ Варвара Яфімаўна (1923 г.)
СОДЭЛЬ Васіліна Ермалаеўна (1891 г.)
СОДЭЛЬ Васіль Даямідавіч (1895 г.)
СОДЭЛЬ Васіль І. (1907 г.)
СОДЭЛЬ Васіль М. (1926 г.)
СОДЭЛЬ Васіль Н. (1901 г.)
СОДЭЛЬ Васіль Ніканоравіч (1889 г.)
СОДЭЛЬ Васіль Сяргеевіч (1938 г.)
СОДЭЛЬ Віталій Міхайлавіч (1938 г.)
СОДЭЛЬ Вольга Ал. (1929 г.)
СОДЭЛЬ Вольга Аляксееўна (1930 г.)
СОДЭЛЬ Вольга Дзмітрыеўна (1923 г.)
СОДЭЛЬ Вольга Дзмітрыеўна (1924 г.)
СОДЭЛЬ Вольга Лаўрэнцьеўна (1939 г.)
СОДЭЛЬ Вольга М. (1904 г.)
СОДЭЛЬ Вольга С. (1930 г.)
СОДЭЛЬ Галіна Ал. (1915 г.)
СОДЭЛЬ Галіна Васільеўна (1940 г.)
СОДЭЛЬ Галіна М. (1901 г.)
СОДЭЛЬ Ганна Данілаўна (1897 г.)
СОДЭЛЬ Ганна Дзмітрыеўна (1926 г.)
СОДЭЛЬ Ганна Іванаўна (1902 г.)
СОДЭЛЬ Ганна Н. (1890 г.)
СОДЭЛЬ Ганна С. (1929 г.)
СОДЭЛЬ Ганна Фам. (1888 г.)
СОДЭЛЬ Гаўрыла Даянісавіч (1880 г.)
СОДЭЛЬ Дзяніс Васільевіч (1889 г.)
СОДЭЛЬ Дзяніс І. (1902 г.)
СОДЭЛЬ Дзяніс Мінавіч (1875 г.)
СОДЭЛЬ Домна Антонаўна (1888 г.)
СОДЭЛЬ Еўдакія Віктараўна
СОДЭЛЬ Еўдакія Іванаўна (1901 г.)
СОДЭЛЬ Еўдакія Васільеўна (1921 г.)
СОДЭЛЬ Ефрасіння В. (1912 г.)
СОДЭЛЬ Зінаіда Канстанцінаўна (1923 г.)
СОДЭЛЬ Зінаіда Міхайлаўна (1926 г.)
СОДЭЛЬ Іван Васільевіч (1897 г.)
СОДЭЛЬ Іван Васільевіч (1901 г.)
СОДЭЛЬ Іван Іванавіч (1933 г.)
СОДЭЛЬ Іван Мінавіч (1875 г.)
СОДЭЛЬ Іван П. (1931 г.)
СОДЭЛЬ Іван Раманавіч (1938 г.)
СОДЭЛЬ Іван Сцяпанавіч (1934 г.)
СОДЭЛЬ Іван Сяргеевіч (1936 г.)
СОДЭЛЬ Іван Яфімавіч (1930 г.)
СОДЭЛЬ Ілья Гаўрылавіч (1885 г.)
СОДЭЛЬ Іосіф Васільевіч (1930 г.)
СОДЭЛЬ Канстанцін Рыгоравіч (1892 г.)
СОДЭЛЬ Кацярына В. (1939 г.)
СОДЭЛЬ Кацярына І. (1940 г.)
СОДЭЛЬ Кацярына Іванаўна (1925 г.)
СОДЭЛЬ Кацярына Ігнатаўна (1892 г.)
СОДЭЛЬ Кацярына К. (1888 г.)
СОДЭЛЬ Кацярына Мікалаеўна (1907 г.)
СОДЭЛЬ Клаўдзія Васільеўна (1923 г.)
СОДЭЛЬ Клаўдзія Міхайлаўна (1921 г.)
СОДЭЛЬ Лаўрэнцій Іванавіч
СОДЭЛЬ Леанід Ф. (1940 г.)
СОДЭЛЬ Лізавета В. (1909 г.)
СОДЭЛЬ Людміла М. (1933 г.)
СОДЭЛЬ Максім Мінавіч (1886 г.)
СОДЭЛЬ Марфа І. (1901 г.)
СОДЭЛЬ Марфа Сцяшнаўна (1921 г.)
СОДЭЛЬ Марына Іванаўна (1906 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Андрэеўна (1940 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Васільеўна (1926 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Г. (1902 г.)
СОДЭЛЬ Марыя І. (1935 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Іванаўна (1924 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Канстанцінаўна (1892 г.)
СОДЭЛЬ Марыя М. (1931 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Рыгораўна (1899 г.)
СОДЭЛЬ Марыя С. (1934 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Сцяпанаўна (1892 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Фядосаўна (1898 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Цімафееўна (1925 г.)
СОДЭЛЬ Марыя Яўгеньеўна (1931 г.)
СОДЭЛЬ Маўра Гаўрылаўна (1888 г.)
СОДЭЛЬ Мікалай Дзмітрыевіч (1935 г.)
СОДЭЛЬ Мікалай Захаравіч (1930 г.)
СОДЭЛЬ Мікалай Піліпавіч (1927 г.)
СОДЭЛЬ Мікалай Пятровіч (1939 г.)
СОДЭЛЬ Мікалай Раманавіч (1941 г.)
СОДЭЛЬ Мікалай С. (1930 г.)
СОДЭЛЬ Міхаіл Т. (1932 г.)
СОДЭЛЬ Міхаіл Трафімавіч (1902 г.)
СОДЭЛЬ Надзея Васільеўна (1921 г.)
СОДЭЛЬ Надзея Міхайлаўна (1923 г.)
СОДЭЛЬ Надзея Раманаўна (1935 г.)
СОДЭЛЬ Настасся Малахаўна (1903 г.)
СОДЭЛЬ Настасся Фядосаўна (1901 г.)
СОДЭЛЬ Наталля Нікіфараўна (1895 г.)
СОДЭЛЬ Наталля Рыгораўна (1935 г.)
СОДЭЛЬ Наталля Сяргееўна (1940 г.)
СОДЭЛЬ Наталля Яфімаўна (1934 г.)
СОДЭЛЬ Ніна Васільеўна (1921 г.)
СОДЭЛЬ Ніна Васільеўна (1923 г.)
СОДЭЛЬ Ніна М. (1921 г.)
СОДЭЛЬ Ніна Міхайлаўна (1929 г.)
СОДЭЛЬ Праскоўя Мінаўна (1888 г.)
СОДЭЛЬ Праскоўя Пятроўна (1900 г.)
СОДЭЛЬ Праскоўя Сцяпанаўна (1940 г.)
СОДЭЛЬ Піліп Якаўленіч (1901 г.)
СОДЭЛЬ Роза Іванаўна (1930 г.)
СОДЭЛЬ Роза Лаўрэнцьеўна (1937 г.)

СОДЭЛЬ Роза М. (1929 г.)
СОДЭЛЬ Роза С. (1928 г.)
СОДЭЛЬ Серафіма Мікалаеўна (1876 г.)
СОДЭЛЬ Святлана Віктараўна
СОДЭЛЬ Святлана Міхайлаўна (1936 г.)
СОДЭЛЬ Соф'я І. (1889 г.)
СОДЭЛЬ Соф'я І. (1939 г.)
СОДЭЛЬ Соф'я Іванаўна (1926 г.)
СОДЭЛЬ Соф'я Сцяпанаўна (1923 г.)
СОДЭЛЬ Спірыдон Гаўрылавіч (1891 г.)
СОДЭЛЬ Сцяпан Аляксеевіч (1898 г.)
СОДЭЛЬ Сцяпан Якаўлевіч (1884 г.)
СОДЭЛЬ Сцяпан Яфімавіч (1936 г.)
СОДЭЛЬ Сямён В. (1940 г.)
СОДЭЛЬ Сямён Рыгоравіч (1930 г.)
СОДЭЛЬ Сяргей Гаўрылавіч (1916 г.)
СОДЭЛЬ Тамара Пятроўна (1941 г.)
СОДЭЛЬ Таццяна Ільінічна (1921 г.)
СОДЭЛЬ Таццяна Майсеевна (1896 г.)
СОДЭЛЬ Тэкля Мітрафанаўна (1880 г.)
СОДЭЛЬ Уладзімір Андрэевіч (1938 г.)
СОДЭЛЬ Уладзімір Васільевіч (1892 г.)
СОДЭЛЬ Уладзімір Васільевіч (1939 г.)
СОДЭЛЬ Уладзімір Захаравіч (1926 г.)
СОДЭЛЬ Фёдар Міхайлавіч (1939 г.)
СОДЭЛЬ Фёкла Н. (1891 г.)
СОДЭЛЬ Хрысціна С. (1927 г.)
СОДЭЛЬ Цімафей (1901 г.)
СОДЭЛЬ Яўген Дарафеевіч (1932 г.)
СОДЭЛЬ Яфім'я Андрэеўна (1879 г.)
СЯДЗЕЛЬСКАЯ Марыя Д. (1940 г.)
СЯДЗЕЛЬСКАЯ Паўліна А. (1921 г.)
СЯДЗЕЛЬСКІ Мікалай Д. (1941 г.)
ТАЛЕЦКАЯ Ксенія Ільінічна (1920 г.)
ТАЛЕЦКАЯ Марыя М. (1940 г.)
ТАЛЕЦКІ Аляксандр М. (1939 г.)
ТАЛЕЦКІ Уладзімір М. (1941 г.)
ФІЛОН Валерый Фаміч (1927 г.)
ФІЛОН Наталля Фамінічна (1932 г.)
ФІЛОН Фама Дзянісавіч (1900 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Агаф'я Паўлаўна (1897 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Аксіння Е. (1912 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Аксіння М. (1901 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Алена Іванаўна (1928 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Алеся Ермалаеўна (1891 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Алімпіяда В. (1912 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Аляксандра М. (1894 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Антаніна Іванаўна (1904 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Аўдоцця Мікалаеўна (1897 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Валянціна У. (1939 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Варвара (1881 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Варвара (1929 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Варвара Іванаўна (1900 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Варвара Львонаўна (1903 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Варвара М. (1927 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Варвара Рыгораўна (1925 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Варвара Сцяпанаўна (1903 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Варвара Сцяпанаўна (1933 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Вера (1909 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Вера Іванаўна (1935 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Вера Цімафеєўна (1926 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Вольга (1934 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Вольга Іванаўна (1924 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Вольга Іванаўна (1930 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Вольга Лук'янаўна (1931 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Вольга Паўлаўна (1940 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Галіна Іванаўна (1930 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Ганна Агееўна (1907 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Ганна Іванаўна (1904 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Грыпіна (1890 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Домна Піліпаўна (1916 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Домна Рыгораўна (1922 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Домна Фёдараўна (1894г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Ева Паўлаўна (1930 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Зінаіда (1927 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Зоя Лук'янаўна (1941 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Кацярына В. (1940 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Кацярына Д. (1921 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Кацярына Іванаўна (1930 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Кацярына Іванаўна (1939 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Кацярына (1926 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Клаўдзія (1941 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Клаўдзія Іванаўна (1939 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Ксенія Яўсееўна (1918 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Лізавета М. (1913 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Марыя А. (1910 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Марыя Аляксеєўна (1907 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Марыя В. (1881 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Марыя В. (1931 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Марыя Васільеўна (1925 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Марыя Іванаўна
ХАРАМЕЦКАЯ Марыя Лук'янаўна (1929 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Марыя У. (1906 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Мар'яна І. (1890 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Матруна Е. (1875 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Надзея Васільеўна (1933 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Надзея Фамінічна (1939 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Надзея Цімафеєўна (1930 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Наталля Адамаўна (1937 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Наталля Васільеўна (1929 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Наталля (1932 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Наталля Пятроўна (1882 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Ніна А. (1940 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Ніна Іванаўна (1932 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Ніна Іванаўна (1939 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Ніна М. (1920 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Ніна Міхайлаўна (1920 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Ніна Фадзеєўна (1941 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Нюра Адамаўна (1939 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Паліна Фёдараўна (1909 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Паўліна (1912 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Пелагея Якаўлеўна (1909 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Праскоўя С. (1907 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Роза А. (1939 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Роза Рыгораўна (1929 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Святлана Іларыёнаўна (1937 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Сцепаніда (1902 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Сыпклета Г. (1884 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Сыпклета С. (1900 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Тамара (1937 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Таццяна Д. (1924 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Таццяна Дзянісаўна (1890 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Таццяна Патанаўна (1899 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Усціння (1901 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Усціння Піліпаўна (1896 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Усціння Якаўлеўна (1906 г.)

ХАРАМЕЦКАЯ Фаіна Канстанцінаўна (1905 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Фаіна Рыгораўна (1915 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Фёкла (1941 г.)
ХАРАМЕЦКАЯ Хрысціна Р. (1896 г.)
ХАРАМЕЦКІ Адам Аляксеевіч
ХАРАМЕЦКІ Адам Іванавіч (1930 г.)
ХАРАМЕЦКІ Адам Рыгоравіч (1937 г.)
ХАРАМЕЦКІ Аляксандр Іванавіч (1895 г.)
ХАРАМЕЦКІ Аляксей І. (1901 г.)
ХАРАМЕЦКІ Аляксей Сцяпанавіч (1921 г.)
ХАРАМЕЦКІ Аляксей Я. (1905 г.)
ХАРАМЕЦКІ Андрэй У. (1929 г.)
ХАРАМЕЦКІ Антон (1901 г.)
ХАРАМЕЦКІ Аркадзій А. (1927 г.)
ХАРАМЕЦКІ Аркадзій Васільевіч (1932 г.)
ХАРАМЕЦКІ Васіль А. (1928 г.)
ХАРАМЕЦКІ Васіль А. (1925 г.)
ХАРАМЕЦКІ Васіль Іванавіч (1939 г.)
ХАРАМЕЦКІ Васіль Фадзеевіч (1931 г.)
ХАРАМЕЦКІ Іван (1905 г.)
ХАРАМЕЦКІ Іван Аляксеевіч (1940 г.)
ХАРАМЕЦКІ Іван Васільевіч (1925 г.)
ХАРАМЕЦКІ Іван Васільевіч (1939 г.)
ХАРАМЕЦКІ Іван Іванавіч (1935 г.)
ХАРАМЕЦКІ Іван Іванавіч (1937 г.)
ХАРАМЕЦКІ Іван Лук'янавіч (1933 г.)
ХАРАМЕЦКІ Іван Міхайлавіч (1936 г.)
ХАРАМЕЦКІ Ігарыён (1905 г.)
ХАРАМЕЦКІ Ігарыён Ігарыёнавіч (1885 г.)
ХАРАМЕЦКІ Кандрат (1880 г.)
ХАРАМЕЦКІ Леанід Мікалаевіч (1939 г.)
ХАРАМЕЦКІ Мікалай Сцяпанавіч (1937 г.)
ХАРАМЕЦКІ Мікалай Сямёнавіч (1928 г.)
ХАРАМЕЦКІ Мікалай Т. (1940 г.)
ХАРАМЕЦКІ Мікалай (1935 г.)
ХАРАМЕЦКІ Міхаіл Д. (1890 г.)
ХАРАМЕЦКІ Міхаіл Данілавіч (1890 г.)
ХАРАМЕЦКІ Міхаіл С. (1939 г.)
ХАРАМЕЦКІ Міхаіл Цімафеевіч (1935 г.)
ХАРАМЕЦКІ Павел Міхайлавіч
ХАРАМЕЦКІ Пётр Фадзеевіч (1929 г.)
ХАРАМЕЦКІ Рыгор Васільевіч (1935 г.)
ХАРАМЕЦКІ Рыгор Іванавіч (1880 г.)
ХАРАМЕЦКІ Рыгор Лук'янавіч (1937 г.)
ХАРАМЕЦКІ Сцяпан Ігарыёнавіч (1939 г.)
ХАРАМЕЦКІ Сямён Ігарыёнавіч (1935 г.)
ХАРАМЕЦКІ Сямён Савіч (1903 г.)
ХАРАМЕЦКІ Сямён Фадзеевіч (1939 г.)
ХАРАМЕЦКІ Сяргей Іванавіч (1933 г.)
ХАРАМЕЦКІ Сяргей Сямёнавіч (1930 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір (1912 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір (1938 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір (1939 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір А. (1925 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір А. (1923 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір А. (1937 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір Іванавіч (1932 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір Іванавіч (1942 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір Паўлавіч (1938 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір Р. (1927 г.)
ХАРАМЕЦКІ Уладзімір Сямёнавіч (1923 г.)
ХАРАМЕЦКІ Фадзей Мікалаевіч (1912 г.)
ХАРАМЕЦКІ Фёдар Антонавіч (1925 г.)
ХАРАМЕЦКІ Фёдар Міхайлавіч
ХАРАМЕЦКІ Фёдар Рыгоравіч (1924 г.)
ХАРАМЕЦКІ Цімафей Сцяпанавіч (1896 г.)
ХАРАМЕЦКІ Цімафей Сямёнавіч (1935 г.)
ХАРАМЕЦКІ Яўгеній Васільевіч (1927 г.)
ХАРАМЕЦКІ Яўгеній Іванавіч (1924 г.)
ХАРАМЕЦКІ Яўгеній Іванавіч (1931 г.)
ХАРАМЕЦКІ Яўгеній Іванавіч (1934 г.)
ХАРАМЕЦКІ Яўсей Іванавіч (1893 г.)
ХОДЗЬКА Адам Васільевіч (1923 г.)
ХОДЗЬКА Адам І. (1928 г.)
ХОДЗЬКА Адам Іванавіч (1925 г.)
ХОДЗЬКА Адам Пятровіч (1927 г.)
ХОДЗЬКА Акуліна Ермалаеўна (1891 г.)
ХОДЗЬКА Алена Данілаўна (1899 г.)
ХОДЗЬКА Алена Сцяпанаўна (1896 г.)
ХОДЗЬКА Аляксандр Аўрамавіч (1927 г.)
ХОДЗЬКА Аляксандр І. (1941 г.)
ХОДЗЬКА Аляксандр Урэставіч (1941 г.)
ХОДЗЬКА Аляксандр Якаўлевіч (1937 г.)
ХОДЗЬКА Аляксей Іванавіч (1900 г.)
ХОДЗЬКА Аляксей Іванавіч (1901 г.)
ХОДЗЬКА Аляксей Сцяпанавіч (1932 г.)
ХОДЗЬКА Анастасія Андрэеўна (1910 г.)
ХОДЗЬКА Анастасія Ігнатаўна (1915 г.)
ХОДЗЬКА Андрэй Барысавіч (1935 г.)
ХОДЗЬКА Андрэй Рыгоравіч (1937 г.)
ХОДЗЬКА Антон Аляксеевіч (1939 г.)
ХОДЗЬКА Арына Майсееўна (1901 г.)
ХОДЗЬКА Арына Трафімаўна (1886 г.)
ХОДЗЬКА Аўдоцця Н. (1916 г.)
ХОДЗЬКА Аўрам Мінавіч (1889 г.)
ХОДЗЬКА Барыс Я. (1890 г.)
ХОДЗЬКА Варвара Іванаўна (1927 г.)
ХОДЗЬКА Варвара Міхайлаўна (1914 г.)
ХОДЗЬКА Варвара Пятроўна (1903 г.)
ХОДЗЬКА Васіль Андрэевіч (1930 г.)
ХОДЗЬКА Васіль Аўрамавіч (1931 г.)
ХОДЗЬКА Васіль Васільевіч (1935 г.)
ХОДЗЬКА Васіль Іванавіч (1892 г.)
ХОДЗЬКА Васіль Іванавіч (1911 г.)
ХОДЗЬКА Васіль Мікалаевіч (1930 г.)
ХОДЗЬКА Васіль Рыгоравіч (1900 г.)
ХОДЗЬКА Васіль Урэставіч (1929 г.)
ХОДЗЬКА Вера Апанасаўна (1935 г.)
ХОДЗЬКА Вера І. (1922 г.)
ХОДЗЬКА Вера Сямёнаўна (1929 г.)
ХОДЗЬКА Вольга Аўрамаўна (1931 г.)
ХОДЗЬКА Вольга Барысаўна (1941 г.)
ХОДЗЬКА Вольга Дарафееўна (1930 г.)
ХОДЗЬКА Вольга Дзям'яшаўна (1932 г.)
ХОДЗЬКА Вольга Іосіфаўна (1923 г.)
ХОДЗЬКА Вольга Мікалаеўна (1926 г.)
ХОДЗЬКА Вольга Паўлаўна (1939 г.)
ХОДЗЬКА Вольга Сямёнаўна (1926 г.)
ХОДЗЬКА Вольга Уладзіміраўна (1931 г.)
ХОДЗЬКА Галіна Іосіфаўна (1935 г.)
ХОДЗЬКА Ганна Ігарыёнаўна (1893 г.)
ХОДЗЬКА Ганна Кандратаўна (1921 г.)
ХОДЗЬКА Ганна Пятроўна (1913 г.)
ХОДЗЬКА Ганна Сцяпанаўна (1915 г.)
ХОДЗЬКА Дзмітрый Сільвестравіч (1892 г.)

ХОДЗЬКА Дзім'ян Андрэевіч (1890 г.)
ХОДЗЬКА Домна Мітрафанаўна (1894 г.)
ХОДЗЬКА Домна П. (1908 г.)
ХОДЗЬКА Еўдакія Максімаўна (1916 г.)
ХОДЗЬКА Ева Пятроўна (1930 г.)
ХОДЗЬКА Ева Пятроўна (1939 г.)
ХОДЗЬКА Ева Сямёнаўна (1929 г.)
ХОДЗЬКА Еўдакія Андрэеўна
ХОДЗЬКА Еўдакія Макараўна (1908 г.)
ХОДЗЬКА Еўдакія Рыгораўна (1908 г.)
ХОДЗЬКА Ефрасіння Савічна (1893 г.)
ХОДЗЬКА Іван Апанасавіч (1937 г.)
ХОДЗЬКА Іван Васільевіч (1921 г.)
ХОДЗЬКА Іван Дзмітрыевіч (1923 г.)
ХОДЗЬКА Іван Іванавіч (1939 г.)
ХОДЗЬКА Іван Іосіфавіч (1929 г.)
ХОДЗЬКА Іван Іосіфавіч (1939 г.)
ХОДЗЬКА Іван Рыгоравіч (1892 г.)
ХОДЗЬКА Іван Рыгоравіч (1939 г.)
ХОДЗЬКА Іван Фаміч (1892 г.)
ХОДЗЬКА Іван Х. (1890 г.)
ХОДЗЬКА Іван Якаўлевіч (1891 г.)
ХОДЗЬКА Ігнат Барысавіч (1940 г.)
ХОДЗЬКА Іосіф Іванавіч (1918 г.)
ХОДЗЬКА Ірына Канстанцінаўна (1903 г.)
ХОДЗЬКА Кацярына Андрэеўна (1910 г.)
ХОДЗЬКА Кацярына А. (1901 г.)
ХОДЗЬКА Кацярына Данілаўна (1886 г.)
ХОДЗЬКА Кацярына Іванаўна (1941 г.)
ХОДЗЬКА Кацярына Мінаўна (1938 г.)
ХОДЗЬКА Клаўдзія Рыгораўна (1938 г.)
ХОДЗЬКА Ксенія Мартынаўна (1907 г.)
ХОДЗЬКА Ксенія Нікіфараўна (1899 г.)
ХОДЗЬКА Леанід Андрэевіч (1934 г.)
ХОДЗЬКА Леанід Дзмітрыевіч (1939 г.)
ХОДЗЬКА Леанід Рыгоравіч (1940 г.)
ХОДЗЬКА Лізавета Андрэеўна (1939 г.)
ХОДЗЬКА Лізавета Аўрамаўна (1925 г.)
ХОДЗЬКА Лізавета Васільеўна (1906 г.)
ХОДЗЬКА Лізавета Іванаўна (1931 г.)
ХОДЗЬКА Лізавета Сямёнаўна (1922 г.)
ХОДЗЬКА Лукер'я Іванаўна (1936 г.)
ХОДЗЬКА Лявонцій Уладзіміравіч (1935 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Васільеўна (1925 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Васільеўна (1926 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Іванаўна (1889 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Іванаўна (1921 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Ільінічна (1910 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Іосіфаўна (1925 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Іосіфаўна (1939 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Лазараўна (1939 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Назараўна (1903 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Паўлаўна (1939 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Раманаўна (1930 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Сцяпанаўна (1930 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Уладзіміраўна (1937 г.)
ХОДЗЬКА Марыя Якаўлеўна (1895 г.)
ХОДЗЬКА Матруна Іванаўна (1885 г.)
ХОДЗЬКА Мікалай (1936 г.)
ХОДЗЬКА Мікалай А. (1927 г.)
ХОДЗЬКА Мікалай Андрэевіч (1930 г.)
ХОДЗЬКА Мікалай Васільевіч (1937 г.)
ХОДЗЬКА Мікалай Дзмітрыевіч (1927 г.)
ХОДЗЬКА Мікалай І. (1929 г.)
ХОДЗЬКА Мікалай М. (1939 г.)
ХОДЗЬКА Мікалай Рыгоравіч (1941 г.)
ХОДЗЬКА Мікалай Сцяпанавіч (1925 г.)
ХОДЗЬКА Мікалай Урэставіч (1932 г.)
ХОДЗЬКА Міна Захаравіч (1912 г.)
ХОДЗЬКА Надзея Дарафееўна (1928 г.)
ХОДЗЬКА Надзея Дзмітрыеўна (1925 г.)
ХОДЗЬКА Надзея Іванаўна (1931 г.)
ХОДЗЬКА Надзея Іванаўна (1934 г.)
ХОДЗЬКА Надзея Іосіфаўна (1932 г.)
ХОДЗЬКА Надзея П. (1911 г.)
ХОДЗЬКА Надзея Сцяпанаўна (1915 г.)
ХОДЗЬКА Наталля Н. (1899 г.)
ХОДЗЬКА Ніна Апанасаўна (1939 г.)
ХОДЗЬКА Ніна Аўрамаўна (1929 г.)
ХОДЗЬКА Ніна Васільеўна (1922 г.)
ХОДЗЬКА Ніна Дарафееўна (1936 г.)
ХОДЗЬКА Ніна Дзмітрыеўна (1935 г.)
ХОДЗЬКА Ніна М. (1930 г.)
ХОДЗЬКА Ніна Паўлаўна (1941 г.)
ХОДЗЬКА Павел Іванавіч (1910 г.)
ХОДЗЬКА Пелагея Іванаўна (1911 г.)
ХОДЗЬКА Пелагея Іванаўна (1912 г.)
ХОДЗЬКА Пётр (1929 г.)
ХОДЗЬКА Праскоўя Іонаўна (1896 г.)
ХОДЗЬКА Праскоўя Савічна (1911 г.)
ХОДЗЬКА Роза Васільеўна (1933 г.)
ХОДЗЬКА Рыгор Дарафеевіч (1932 г.)
ХОДЗЬКА Рыгор С. (1913 г.)
ХОДЗЬКА Святлана Барысаўна (1937 г.)
ХОДЗЬКА Соф'я Іванаўна (1890 г.)
ХОДЗЬКА Соф'я Іванаўна (1931 г.)
ХОДЗЬКА Соф'я Урастаўна (1938 г.)
ХОДЗЬКА Сцепаніда Фёдараўна (1912 г.)
ХОДЗЬКА Сынклета Іванаўна (1895 г.)
ХОДЗЬКА Сямён Іванавіч (1936 г.)
ХОДЗЬКА Сямён Іосіфавіч (1927 г.)
ХОДЗЬКА Сямён Пятровіч (1929 г.)
ХОДЗЬКА Сяргей Апанасавіч (1933 г.)
ХОДЗЬКА Таццяна С. (1912 г.)
ХОДЗЬКА Уладзімір Аўраамавіч (1934 г.)
ХОДЗЬКА Уладзімір Іванавіч (1931 г.)
ХОДЗЬКА Уладзімір Іванавіч (1937 г.)
ХОДЗЬКА Уладзімір Іванавіч (1939 г.)
ХОДЗЬКА Уладзімір Сяргеевіч (1938 г.)
ХОДЗЬКА Фаіна А. (1904 г.)
ХОДЗЬКА Фаіна Аляксееўна (1901 г.)
ХОДЗЬКА Фаіна Рыгораўна (1899 г.)
ХОДЗЬКА Фёдар Дзмітрыевіч (1932 г.)
ХОДЗЬКА Фёдар Дзмітрыевіч (1929 г.)
ХОДЗЬКА Фёдар І. (1940 г.)
ХОДЗЬКА Фядора Андрэеўна (1915 г.)
ХОДЗЬКА Фядора Рыгораўна (1904 г.)
ХОДЗЬКА Юрый Іванавіч
ХОДЗЬКА Якаў Аляксеевіч (1933 г.)
ХОДЗЬКА Якаў Яўсеевіч (1882 г.)
ХОДЗЬКА Яўген Апанасавіч (1931 г.)
ХОДЗЬКА Яўген Рыгоравіч (1929 г.)
ХОДЗЬКА Яфім'я Іванаўна (1886 г.)
ШУБА Марыя Францаўна (1904 г.)
ЯГУР Якаў Фёдаравіч (1892 г.)

ЛЯСКАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАКЛАНЬ

ЖУКОЎСКАЯ Вольга Іванаўна
ЖУКОЎСКІ Іван Сафронавіч
СТЭЛЬМАШОНАК Пётр

ВЁСКА БРЫНЁЎ

КАМІСАРЧЫК Аўдоцця Ігнатаўна з двума дзецьмі
ШАРУБА Ульяна Міхайлаўна

ВЁСКА ДАРАШЭВІЧЫ

Расстраляны ў 1941 г.

КОМАР Піня, яго жонка **КОМАР Рося** і шасцёра дзяцей: **Барыс, Лейзар, Ошар, Сара, Фрума, Юдэль**

ВЁСКА ЛЯСКАВІЧЫ

БРАІМ Ігнат Рыгоравіч
БРАІМ Мікалай Рыгоравіч
БРАІМ Уладзімір Рыгоравіч
РЫБАЛКА Анастасія з дзіцем
ТУРАВЕЦ Мікалай Сямёнавіч

ВЁСКА ПЛІПОНЫ

ЖУКАВЕЦ Пелагея Лук'янаўна з трыма дочкамі — Варварай, Верай і Нінай расстраляны ў 1943 г.

НАВАСЁЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АНОСАВІЧЫ

ГУРЫНОВІЧ Вячаслаў Сцяпанавіч, н. у 1892 г., загінуў у лютым 1944 г.
КАЧАЛОЎСКІ Фёдар Леўкавіч, н. у 1904 г., забіты ў 1943 г.

ВЁСКА ВАНЮЖЫЧЫ

Расстраляны ў лютым 1944 г.

БАРАНОЎСКАЯ Лукер'я Цімафееўна (1896 г.)
ГУРЫНОВІЧ Вячаслаў Сцяпанавіч (1895 г.)
ДЗЕГЯЛЕВІЧ Наталля Уладзіміраўна (1878 г.)
КЛЯЎЗА Станіслаў Ігнатавіч (1928 г.)
КУДРАВЕЦ Емяльян Сямёнавіч (1892 г.)
КУДРАВЕЦ Іван Іонавіч (1885 г.)
КУДРАВЕЦ Навум Сысоевіч (1855 г.)
КУДРАВЕЦ Наталля Карнаўна (1920 г.)
КУДРАВЕЦ Павел Яфімавіч (1895 г.)
КУДРАВЕЦ Пётр Еўсцігнеевіч (1885 г.)
КУДРАВЕЦ Фёдар Яфімавіч (1909 г.)
КУДРАВЕЦ Уладзімір Васільевіч (1929 г.)
СЕРАДА Вольга Паўлаўна, расстраляна ў 1943 г.
СЕРАДА Вольга Сямёнаўна (1930 г.), забіта ў 1943 г.
СЕРАДА СЦЯПАН Паўлавіч (1887 г.)
ШАБАЛТАС Ганна Лук'янаўна (1890 г.)
ЯСТРЭМСКІ Іван Лаўрынцьевіч (1902 г.)

ВЁСКА ГРАБІНКІ

МАЖАР Васіль Фёдаравіч (1912 г.)

ВЁСКА КЛЯСАЎ

Расстраляны і спалены ў 1943 і 1944 гг.

ЖАЎРЫД Алена Андрэеўна (1883 г.)
КРУКОЎСКІ Міхаіл Паўлавіч (1926 г.)
РУДЗІНСКІ Флор Міхайлавіч (1900 г.)
САСНОЎСКІ Іван Мікалаевіч (1931 г.)
СКОРЫ Антон Паўлавіч (1915 г.)

ВЁСКА МЛЫНОК

ДУБІНА Васіль Сяргеевіч (1907 г.)
КРУК Іосіф Платонавіч (1907 г.)
ЧАПЛІНСКАЯ Любоў Георгіеўна (1939 г.)
ШАБАЛТАС Аркадзій Андрэевіч (1908 г.)

ВЁСКА НАВАСЁЛКІ

БАРАВІК Лукер'я Рыгораўна (1912 г.), расстраляна ў 1942 г.
ГАРБАЧ Марыя Лявонаўна (1916 г.), расстраляна ў 1943 г.
ГРАЙЗЕЛЬ Рахіль (1870 г.), загінула ў лютым 1942 г.
ГРАЙЗЕЛЬ Хаім (1890 г.), загінуў у лютым 1942 г.
ГРАЙЗЕЛЬ Хана (1894 г.), загінула ў лютым 1942 г.
ГУБІЧ Брайна (1925), спалена ў 1942 г.
ГУБІЧ Эстэр (1939 г.), спалена ў 1942 г.
ГУБІЧ Кіта (1937 г.), спалена ў 1942 г.
ГУБІЧ Роза (1895 г.), спалена ў 1942 г.
ГУБІЧ Хіел Евелевіч (1939 г.), загінуў у 1942 г.
ГУРЫНА Анастасія Фёдараўна (1920 г.), падарвалася на міне ў маі 1945 г.
ДУБІНА Аксіння Андрэеўна (1870 г.), расстраляна ў чэрвені 1943 г.
ДУБІНА Андрэй Сямёнавіч (1926 г.), расстраляны ў 1943 г.
ДУБІНА Ганна Рыгораўна (1870 г.), расстраляна ў 1943 г.

ДУБІНА Іван Іванавіч (1872 г.), закатаваны ў 1943 г.

ДУБІНА Іван Канстанцінавіч (1926 г.), расстраляны ў 1943 г.

ДУБІНА Іван Рыгоравіч (1941 г.), расстраляны ў 1943 г.

ДУБІНА Іван Уласавіч (1923 г.), прапаў без вестак.

ДУБІНА Мікалай Пятровіч (1872 г.), забіты ў 1942 г.

ДУБІНА Тэкля Ульянаўна (1915 г.), расстраляна ў 1942 г.

ДУБІНА Сцепаніда Якаўлеўна (1889 г.), расстраляна ў 1943 г.

ДУБІНА Яўгеній Самойлавіч (1880 г.), расстраляны ў 1943 г.

ДУБІНА Ягор Рыгоравіч (1874 г.), загінуў у 1943 г.

ЖУДРО Апанас Андрэевіч (1899 г.), расстраляны ў 1943 г.

ЖУДРО Варвара Емяльяўнаўна (1880 г.), загінула ў 1943 г.

ЖУДРО Сцяпан Данілавіч (1927 г.), забіты ў сакавіку 1944 г.

ЖУДРО Фёдар Лаўрэнавіч (1937 г.), падарваўся на міне ў маі 1945 г.

ЗАГОРАЦ Міхаіл Кірылавіч (1935 г.), падарваўся на міне ў маі 1945 г.

КАЛІНА Міхаіл Іосіфавіч (1925 г.), расстраляны ў 1943 г.

КАЛІНА Рыгор Ціхапавіч (1925 г.), забіты ў 1944 г.

КОЗІК Васіль Пілінавіч (1876 г.), загінуў у 1944 г.

КОЗІК Васіль Фёдаравіч (1879 г.), расстраляны ў 1943 г.

КОЗІК Ганна Лявонаўна (1908 г.), забіта ў 1943 г.

КОЗІК Леанід (1942 г.), расстраляны ў 1943 г.

КОЗІК Хрысціна Антонаўна (1879 г.), загінула ў 1944 г.

КРУК Арцём Зосімавіч (1910 г.), расстраляны ў 1943 г.

КРУК Іван Платонавіч (1896 г.), расстраляны ў 1943 г.

КРУК Мяфодзій Пятровіч (1930 г.), падарваўся на міне ў маі 1945 г.

КРУК Пётр Емяльянавіч (1874 г.), спалены ў 1943 г.

ЛЯШУК Іван Рыгоравіч (1924 г.), загінуў у 1941 г. у час бамбёжкі.

МЕЛЬНІКАЎ (1908 г.), начальнік чыгуначнай станцыі Заюлле, расстраляны ў 1942 г.

ПАРАШЧАНКА Іван (1912 г.), чыгуначнік, расстраляны ў 1942 г.

ПІВАВАР Антон Фёдаравіч (1914 г.), загінуў у сакавіку 1944 г.

ПІНСКАЯ Кіся (1934 г.), спалена ў 1942 г.

ПІНСКАЯ Цыля (1925 г.), спалена ў 1942 г.

ПІНСКІ Сіман (1890 г.), спалены ў 1942 г.

РАКІЦКАЯ Домна Міхайлаўна (1914 г.), расстраляна ў 1943 г.

РАКІЦКАЯ Ефрасіння (1889 г.), расстраляна ў 1943 г.

РАКІЦКАЯ Любоў (1940 г.), расстраляна ў 1943 г.

РАКІЦКАЯ Марыя Маісееўна (1935 г.), расстраляна ў 1943 г.

РАКІЦКАЯ Ніна (1942 г.), расстраляна ў 1943 г.

РЫМША Іван Іванавіч (1927 г.), загінуў у 1944 г.

СЯНЬКО Аляксандр Іванавіч (1928 г.), расстраляны ў 1942 г.

СІТНІЦА Іван Антонавіч (1913 г.), расстраляны ў 1942 г.

СЯЛЮК Вячаслаў Сцяпанавіч (1930 г.), забіты ў сакавіку 1944 г.

СЯЛЮК Макар Якаўлевіч (1864 г.), забіты ў 1944 г.

СЯЛЮК Сямён Якаўлевіч (1874 г.), спалены ў 1943 г.

ТАТАРЫНЦАЎ (1906 г.), чыгуначнік, расстраляны ў 1942 г.

ФУРМАН Ілья Лявонавіч (1886 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.

ВЁСКА НОВЫЯ ГАЛОЎЧЫЦЫ

КАБЕШАЎ Мікіта Карнеевіч (1872 г.), расстраляны ў 1944 г.

КАНАВАЛЬЧЫК Іван Ільіч (1871 г.), загінуў у 1943 г.

КІРЫЧЭНКА Іван Мікітавіч (1902 г.), расстраляны ў 1944 г.

ЛЯЎКОВІЧ Адам (1868 г.), расстраляны ў 1943 г.

САМУЙЛЁНАК Рыгор Кірылавіч (1896 г.), забіты ў 1944 г.

СЕРПЕНКА Аляксандр Сяргеевіч (1878 г.), расстраляны ў 1944 г.

ЧАРКАСАЎ Герасім Адамавіч (1885 г.), падарваўся на міне ў 1945 г.

ЧАРКАСАЎ Міхаіл Адамавіч (1882 г.), падарваўся на міне ў 1945 г.

ЮРКОВА Таццяна Сяргееўна (1902 г.), падарвалася на міне ў 1944 г.

ВЁСКА ПРАХОДЫ

БАЖОК Андрэй Фёдаравіч (1890 г.), расстраляны за сувязь з партызанамі ў красавіку 1944 г.

БАЖОК Якаў Цітавіч (1910 г.), расстраляны ў верасні 1942 г.

ВЫРВІЧ Уладзімір Аляксеевіч (1930 г.), загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАЛАВАЧ Васіліна Якаўлеўна (1936 г.), расстраляна ў 1943 г.

МАЖАР Марыя (1927 г.), закатавана ў 1943 г.

МАЖАР Марыя Ніканораўна (1925 г.), расстраляна ў 1944 г.

МАЖАР Митруна Еўсцігнееўна, спалена ў 1943 г.

МАЖАР Фёкла Цітаўна (1909 г.), расстраляна ў 1941 г.

МУХІН Анатоль Міронавіч (1931 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.

МУХІН Анатоль Сцяпанавіч (1937 г.), спалены ў 1944 г.

МУХІН Сяргей Данілавіч (1931 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.

МУХІНА Валянціна Сцяпанаўна (1939 г.), спалена ў 1944 г.

МУХІНА Ганна Сцяпанаўна (1939 г.), спалена ў 1944 г.

РАДЗІВОНАВА Марыя Максімаўна (1875 г.), спалена ў 1943 г.

РАДЗІВОНАЎ Фёдар Андрэевіч (1927 г.), памёр у 1944 г. у канцлагеры.

РАКІЦКАЯ Вольга Максімаўна (1923 г.), загінула ў 1944 г.

ЧАБАНАВА Аляксандра Іосіфаўна (1880 г.), спалена ў жніўні 1943 г.

ЯКУБЕНКА Анатоль Сцяпанавіч (1925 г.), расстраляны ў маі 1944 г.

ЯКУБЕНКА Георгій Сцяпанавіч (1927 г.), расстраляны ў маі 1944 г.

ВЁСКА СТАРЫЯ ГАЛОЎЧЫЦЫ

БАЖОК Вольга Сцяпанаўна (1910 г.), расстраляна ў 1943 г.

БАЖОК Даамід Васільевіч (1878 г.), расстраляны ў сакавіку 1944 г.

БАЖОК Іван Кірыланіч (1910 г.), расстраляны ў чэрвені 1944 г.

БАЖОК Леанід Іванавіч (1938 г.), расстраляны ў 1943 г.

БАЖОК Лявон Іванавіч (1892 г.), падарваўся на міне ў 1945 г.

БАЖОК Рыгор Мінавіч (1897 г.), расстраляны ў красавіку 1944 г.

БАЖОК Сямён Нікіфаравіч (1889 г.), расстраляны ў 1943 г.

ГУМАР Вольга Серафімаўна (1935 г.), расстраляна ў 1944 г.

ГУМАР Еўдакія Міхайлаўна (1884 г.), загінула ў 1943 г.

ГУМАР Еўдакія Серафімаўна (1941 г.), расстраляна ў 1944 г.

ГУМАР Ефрасіння Іванаўна (1912 г.), расстраляна ў 1943 г.

ГУМАР Мацвей Васільевіч (1892 г.), загінуў у ліпені 1944 г.

ГУМАР Мікалай Серафімавіч (1932 г.), расстраляны ў 1944 г.

ГУМАР Ніна Серафімаўна (1937 г.), расстраляна ў 1943 г.

ДУБІНА Ніканор Юстынавіч (1910 г.), загінуў у маі 1944 г.

КІРБАЛЬ Іван Емяльянавіч (1932 г.), расстраляны ў 1944 г.

КІРБАЛЬ Марта (1890 г.), расстраляна ў 1943 г.

КРЫВАЛАП Васіль Мікітавіч (1939 г.), загінуў у сакавіку 1944 г.

КРЫВАЛАП Дар'я Філімонаўна (1914 г.), расстраляна ў сакавіку 1944 г.

КРЫВАЛАП Ефрасіння Іванаўна (1923 г.), расстраляна ў сакавіку 1944 г.

КРЫВАЛАП Іван Іванавіч (1877 г.), забіты ў сакавіку 1944 г.

КРЫВАЛАП Іван Лявонавіч (1864 г.), расстраляны ў 1943 г.

КРЫВАЛАП Іван Нікіфаравіч (1909 г.), расстраляны ў маі 1944 г.

КРЫВАЛАП Сямён Лявонавіч (1870 г.), расстраляны ў 1943 г.

КРЫВАЛАП Ульяна Іванаўна (1926 г.), расстраляна ў сакавіку 1944 г.

КРЫВАЛАП Фёдар Іванавіч (1864 г.), падарваўся на міне ў ліпені 1944 г.

ЛАЗАРАВА Арына Нікіфараўна (1874 г.), забіта ў 1943 г.

ЛАЗАРАЎ Сямён Нікіфаравіч (1864 г.), расстраляны ў 1941 г.

МАЖАР Васіль Даам'янавіч (1907 г.), расстраляны ў верасні 1943 г.

МАЖАР Васіль Фёдаравіч (1912 г.), расстраляны ў 1943 г.

МАЖАР Ганна Піліпаўна (1920 г.), спалена ў сакавіку 1944 г.

МАЖАР Данііс Мікалаевіч (1914 г.), расстраляны ў чэрвені 1944 г.

МАЖАР Кацярына (1892 г.), расстраляна ў чэрвені 1944 г.

МАЖАР Марыя Піліпаўна (1926 г.), спалена ў сакавіку 1944 г.

МАЖАР Пётр Цітавіч (1906 г.), расстраляны ў 1944 г.

МУХІН Васіль Андрэевіч (1922 г.), прапаў без вестак у 1944 г.

МУХІН Васіль Дзмітрыевіч (1912 г.), расстраляны ў 1944 г.

МУХІН Іосіф Фёдаравіч (1894 г.), расстраляны ў чэрвені 1944 г.

МУХІН Кірыл Аляксеевіч (1898 г.), забіты ў красавіку 1944 г.

МУХІН Міхей Аляксеевіч (1910 г.), расстраляны ў 1944 г.

МУХІН Тарас Якімавіч (1874 г.), загінуў у 1944 г.

МУХІНА Аўдоцця Сцяпанаўна (1931 г.), расстраляна ў 1943 г.

МУХІНА Еўдакія Сцяпанаўна (1923 г.), расстраляна ў 1944 г.

МУХІНА Марыя Сцяпанаўна (1925 г.), расстраляна ў 1943 г.

МУХІНА Ульяна Нікіфараўна (1906 г.), падарвалася на міне ў ліпені 1944 г.

СУХАВІЛАВА Агаф'я Карнееўна (1883 г.), расстраляна ў 1943 г.

ТАЛЕЦКІ Аляксей Пятровіч (1927 г.), расстраляны ў 1943 г.

ЧАБАНАЎ Цярэнцій Іванавіч (1898 г.), загінуў у чэрвені 1944 г.

ЯКУБЕНКА Антон Ігнатавіч (1904 г.), расстраляны ў 1943 г.

ЯКУБЕНКА Лук'ян Ігнатавіч (1907 г.), расстраляны ў чэрвені 1944 г.

ЯКУБЕНКА Марыя Іванаўна (1909 г.), расстраляна ў 1943 г.

ЯКУБЕНКА Марыя Сцяпанаўна (1905 г.), расстраляна ў 1943 г.
ЯКУБЕНКА Пётр Антонавіч (1938 г.), расстраляны ў 1943 г.

ВЁСКА ФІЛІПАВІЧЫ

ВАРКАВЕЦ Юлія Фёдараўна (1893 г.), падарвалася на міне ў жніўні 1944 г.
ДУДАРЭНКА Вольга Сцяпанаўна (1927 г.), падарвалася на міне ў 1944 г.
КУДРАВЕЦ Вольга Сцефанаўна (1926 г.), расстраляна ў 1943 г.
КУКСА Кірыл Аляксеевіч (1880 г.), расстраляны ў 1942 г.
КУКСА Якаў Дзмітрыевіч (1881 г.), закатаваны ў 1944 г.
МАДОРНЫ Іван Кірылавіч (1908 г.), расстраляны ў 1943 г.
РАКІЦКІ Аляксандр Логвінавіч (1921 г.), прапаў без вестак у 1941 г. у час эвакуацыі тэхнікі ў тыл.
РОГ Емяльян Іванавіч (1911 г.), падарваўся на міне ў жніўні 1944 г.
РОГ Ігнат Іванавіч (1905 г.), брыгадзір калгаса, падарваўся на міне ў жніўні 1944 г.
СЕНІКОВІЧ Ефрасіння (1892 г.), расстраляна ў 1944 г.
СЕНІКОВІЧ Ефрасіння Сяргееўна (1900 г.), расстраляна ў 1943 г.
СЕНІКОВІЧ Піліп Дарафеевіч (1870 г.), удзельнік руска-японскай вайны, узнагароджаны Крыжом св. Георгія, расстраляны ў 1942 г.
СЯНЬКО Ефрасіння Сцефанаўна (1880 г.), расстраляна ў 1943 г.
СЯНЬКО Параска Якаўлеўна (1928 г.), падарвалася на міне ў 1944 г.
СМЫКАЙЛА Еўдакія (1878 г.), закатавана ў 1942 г.
ШЫБУТ Лукер'я Апікееўна (1904 г.), расстраляна ў 1944 г.

г. ШЧЫРЫКАЎ

АНДРУК Іван Іванавіч (1879—1943)
АРЭШКА Уладзімір Данілавіч (1906—1943)
БАЖОК Георгій Якаўлевіч (1890 г.), старшыня Белкаўскага сельсавета, расстраляны ў 1943 г.
БАЖОК Юрый Якаўлевіч (1908 г.), старшыня калгаса «Гігант», расстраляны ў 1943 г.
БАРГМАН Рувім Якаўлевіч (1896—1941)
БАРГМАН Рыта Рувімаўна (1923—1941)
БАРГМАН Эця Майсееўна (1898—1941)
БЕЗ Айзік (1917—1941)
БЕЗ Бейша (1909—1941)
БЕЗ Борух (1927—1941)
БЕЗ Іна (1932—1941)
БЕЗ Мірта (1889—1941)
БЕЗ Моця (1885—1941)
БЕЗ Моўша (1923—1941)
БЕЗ Сара (1918—1941)
БЕЗ Хана (1879—1941)
БЕЗ Янкель (1877—1941)
БЕНЦІК Борух (1918—1941)
БЕНЦІК Нахама (1921—1941)
БЕНЦІК Невель (1878—1941)
БЕНЦІК Рахіль (1927—1941)
БЕНЦІК Рахмель (1916—1941)
БЕНЦІК Хана (1881—1941)
БРАНЦ Сара (1872—1941)
БРАНЦ Рахмель (1869—1941)
БРАНЦ Элька Рахмелеўна (1916—1941)
ВАРЭНІК Хана (1872—1941)
ВОЛЬСКАЯ Аляксандра Т. (1869—1942)
ГАЛІЦКАЯ Ларыса (1923—1944)
ГАЛУБІЦКАЯ Маша Майсееўна (1917—1942)
ГАЛУБІЦКАЯ Рыва (1894—1941)
ГАЛУБІЦКАЯ Фейга (1874—1941)
ГАЛУБІЦКАЯ Эця (1880—1941)
ГАЛУБІЦКІ Евель (1884—1941)
ГАЛУБІЦКІ Ёсель (1884—1941)
ГАРАВЫ Самуіл (1927—1941)
ГАРОШКА Леанід Паўлавіч (1932—1942)
ГАРОШКА Марыя (1869—1942)
ГАРОШКА Наталля Яфімаўна (1905—1942)
ГАРОШКА Павел Сцяпанавіч (1903—1942)
ГАРОШКА Уладзімір Паўлавіч (1941—1942)
ГАРОШКА Яўгеній Паўлавіч (1928—1942)
ГЕРЦУЛІНА Блюма (1921—1941)
ГЕРЦУЛІНА Іда (1918—1941)
ГЕРЦУЛІН Борух (1924—1941)
ГЕРЦУЛІН Сямён (1925—1941)
ГІНЗБУРГ Гірш (1931—1941)
ГІНЗБУРГ Іцхак (1928—1941)
ГІНЗБУРГ Сямён (1901—1942)
ГІНЗБУРГ Яўсей (1908—1941)
ГЛУСКІН Аўрам (1874—1941)
ГЛУСКІН Борух (1932—1941)
ГЛУСКІН Ніня (1870—1941)
ГЛУСКІНА Бейля (1925—1941)
ГЛУСКІНА Броня (1940—1941)
ГЛУСКІНА Вольга (1938—1941)
ГЛУСКІНА Лосця (1938—1941)
ГЛУСКІНА Мейра (1890—1941)
ГЛУСКІНА Рахіль (1870—1941)
ГЛУСКІНА Сара (1869—1941)
ГОЛАД Рахіль (1871—1941)
ГРЫБ Марыя Іосіфаўна (1930—1944)
ГРЭНАДЗЁР Броха (1881—1941)
ГРЭНАДЗЁР Іосіль (1882—1941)
ГРЭНАДЗЁР Муся (1887—1941)
ГРЭНАДЗЁР Нохім (1930—1941)
ГРЭНАДЗЁР Окунь (1878—1941)
ГУРЭВІЧ Аркадзій (1901—1941)
ГУРЭВІЧ Бэла (1930—1941)
ГУРЭВІЧ Лейзер (1921—1941)
ГУРЭВІЧ Шмерко (1903—1942)
ГУТМАН Марк (1879—1941)
ДАРОШКА Аляксандра (1925—1942)
ДАРОШКА Зіна (1930—1941)
ДАРОШКА Сара (1921—1941)
ДАРОШКА Софія (1870—1941)

ЕЛЬКА Канстанцін (1886—1942)
ЖАЎНЯРЧУК Іван Фёдаравіч (1926 г.), загінуў у 1944 г. у Германіі.
ЖМОЙДЗІК Борух (1937—1941)
ЖМОЙДЗІК Ліза (1931—1941)
ЖМОЙДЗІК Любоў (1915—1943)
ЖМОЙДЗІК Маша (1939—1941)
ЖМОЙДЗІК Саламон (1916—1941)
ЖМОЙДЗІК Цыля (1941—1941)
ЖУК Георгій Іванавіч (1915—1943)
ЗАЛЕСКАЯ Броня (1886—1941)
ЗАЛЕСКАЯ Марта (1929—1941)
ЗАЛЕСКАЯ Сара (1923—1941)
ЗАЛЕСКАЯ Хана-Броха (1918—1942)
ЗАЛЕСКІ Арон (1933—1941)
ЗАЛЕСКІ Мендэль (1933—1942)
ЗАЛЕСКІ Мендэль (1934—1941)
ЗАЛЕСКІ Мордух (1940—1941)
ЗАЛЬЦМАН Кіра (1927—1941)
ЗАЛЬЦМАН Пейсах (1900—1941)
ЗАЛЬЦМАН Эсцер (1904—1941)
ЗАНКЕВІЧ Пётр Іванавіч (1879—1943)
ЗАРЭЦКАЯ Доба (1914—1942)
ЗАРЭЦКАЯ Люба (1928—1942)
ЗАРЭЦКАЯ Малка (1880—1941)
ЗАРЭЦКАЯ Маша (1885—1941)
ЗАРЭЦКАЯ Маша (1898—1941)
ЗАРЭЦКАЯ Рыва (1885—1941)
ЗАРЭЦКАЯ Хана (1930—1941)
ЗАРЭЦКІ Авель (1933—1941)
ЗАРЭЦКІ Борух (1922—1942)
ЗАРЭЦКІ Ішхак (1937—1941)
ЗАРЭЦКІ Майсей (1935—1941)
ЗАРЭЦКІ Мордух (1890—1941)
ЗАРЭЦКІ Ханкель (1891—1942)
КАЗЕЙ Вера Антонаўна (1919—1943)
КАМЯНІЦКІ Гірш (1919—1941)
КАПЛАН Дора (1926—1942)
КАПЛАН Маша (1907—1942)
КАПЛАН Мотэль (1939—1941)
КАПЛАН Сара (1937—1941)
КАПЛАН Яфім (1930—1941)
КЕБЕЦ Пётр Якаўлевіч (1927—1944)
КЛУГ Аркадзій (1901—1941)
КЛУГ Люба (1940—1941)
КЛУГ Маня (1939—1941)
КЛУГ Моўша (1878—1941)
КЛУГ Моўша (1929—1941)
КЛУГ Хая (1921—1941)
КЛУГЕРМАН Кінсель (1879—1941)
КОЦІК Берка (1884—1942)
КОЦІК Рахіль (1894—1942)
КУЗІЕЦ Барыс (1939—1941)
КУЗІЕЦ Голда Аронаўна (1904—1941)
КУЗІЕЦ Левік Мотялевіч (1930—1941)
КУЗІЕЦ Моўша Мотялевіч (1932—1941)
КУЗІЕЦ Фейга Мотэлеўна (1940—1941)
КУЗІЕЦ Хаім Мотялевіч (1937—1941)
КУЗІЕЦ Хана Мотэлеўна (1941—1941)
КУЛАК Пётр Андрэевіч (1900—1943)
КУНІК Хана (1890—1941)
КУНІК Шмуел (1882—1942)
КУПРЭЙ Ганна Сцяпанаўна (1904—1943)
КУСТАНОВІЧ Броня (1882—1941)
КУСТАНОВІЧ Захар (1924—1941)
КУСТАНОВІЧ Клара Міхайлаўна (1917—1941)

Убитые, встаньте!

Мальчики играли в войну, пыхтели, пытаясь повалить друг друга, и сердились, если враг не падал. Кончилось тем, что были убиты все, кроме командира. Он оглянулся, вытер со лба пот и вдруг закричал:

— Убитые, встаньте! Родина приказывает!

Все поднялись и убежали для нового формирования.

— Где ты это слышал? — смеялась его мать, учительница из Петрикова, Клара Кустанович, укладывая вечером сына спать.

— Так теперь играют все мальчики, — ответил ребенок.

Он устал от «войны» и уснул, едва коснулся головой подушки.

И тогда пришла настоящая война. Загромыхали на улице орудия, раздались редкие выстрелы, запылал соседний дом.

После полуночи хлопнула входная дверь и, топая сапогами, вошли немцы.

Мальчик проснулся, крикнул и ухватился за мать. Она стояла без кровинки в лице и прижимала к себе ребенка.

— Иди с нами и покажи, где остались командиры.

— Я не знаю, — ответила Кустанович и еще крепче прижала к себе мальчика.

Ее силой вытолкнули на улицу. Напротив пылал дом. Пламя поднималось к небу.

— Если не укажешь, где они, я брошу его в огонь, — сказал офицер.

Кустанович хорошо знала немецкий язык, но ей показалось, что она не поняла.

Офицер повторил еще раз, медленно и отчетливо.

— Я брошу ребенка в огонь.

На этот раз она поняла и судорожно ухватилась за мальчика. Он заплакал. Пламя поднималось к небу. Офицер ждал ответа.

— Я не знаю, — сказала тихо мать.

Офицер взял ребенка и бросил его в огонь.

Мать дико кричала... Пока ребенок горел, ее держали, чтобы она не бросилась ему на помощь.

Потом ее застрелили.

— Почему она кричала: «Убитые, встаньте»? — спросила после казни одна женщина.

— Не знаю, — ответила та. — Мертвые не встают. Но такие мертвые поднимают миллионы живых...

М. Шкапская

Хрестоматия для 5-го класса, 1944 г.

КУСТАНОВІЧ Фаня (1935—1941)
ЛАНЬКА Андрэй Андрэевіч (1917—1942)
ЛЮЛЬКІН Абрам (1928—1941)
ЛЮЛЬКІН Арон Моўшавіч (1882—1942)
ЛЮЛЬКІНА Хася Абрамаўна (1884—1941)
МАЙЗЛАХ Броня (1934—1941)
МАЙЗЛАХ Гірш (1931—1941)
МАЙЗЛАХ Піня (1879—1941)
МАЙЗЛАХ Сара (1929—1941)
МАЙЗЛАХ Фаня (1890—1941)
МАЛКІН Айзік (1908—1942)
МАЛКІН Пейсах (1939—1941)
МАЛКІНА Дуся (1909—1942)
МЕСКІНА Дуня Капланаўна (1911—1942)
МЯЦЕЦКАЯ Бейля (1894—1941)
МІЦКЕВІЧ Васіль Максімавіч (1929—1943
МІЦКЕВІЧ Алена Пятроўна (1887—1942)
МІЦКЕВІЧ Ганна Максімаўна (1907 г.), аграном, спалена ў 1943 г. разам з трыма дзецьмі ад 1 да 6 гадоў.
МІЦКЕВІЧ Ганна Пятроўна (1917—1942)
МІЦКЕВІЧ Лаўрэн Іосіфавіч (1886—1943)
МІЦКЕВІЧ Ульяна Іванаўна (1879—1942)
МУРАЎЧЫК Арон (1927—1942)
МУРАЎЧЫК Рася (1890—1941)
МУРАЙЧЫК Рахмель (1888—1941)
МУРАЎЧЫК Цыля (1927—1941)
НЕКРАШЭВІЧ Пётр Паўлавіч (1915—1942)
НОВІК Сямён Іванавіч (1901—1943)
ОКУНЬ Есель (1924—1942)
ОКУНЬ Отар (1871—1941)
ПАПОК Яфім Пятровіч (1915—1943)
ПАЛТАРАН Андрэй (1917 г.), старшыня Ляскавіцкага сельсавета, расстраляны ў 1942 г.
ШНЬКОЎСКІ Сямён Сцяпанавіч (1914—1943)
ПІНЧУК Васіль Рыгоравіч (1888—1943)
ПЯСЧАНСКІ Айзік (1935—1941)
ПЯСЧАНСКІ Зайдзель (1892—1942)
ПЯСЧАНСКАЯ Рыва (1901—1941)
ПЯСЧАНСКАЯ Соня (1927—1941)
РАЗУМОЎСКАЯ Соня (1939—1941)
РАЗУМОЎСКАЯ Цыля (1920—1941)
РАЗУМОЎСКІ Яфім (1933—1941)
РАПАПОРТ Эсцер (1894—1941)
РАСКІНА (1914—1942)
РУДЗЬКО Надзея Фёдараўна (1900—1944)
РЭЙДЭР Іда (1899—1941)
РЭЙДЭР Файя (1884—1941)
РЭЙДЭР Хайка (1927—1941)
РЭЙНГОЛЬД Шая (1890—1942)
САФРОНАЎ Аляксандр (1938—1942)
САФРОНАВА Валянціна (1940—1942)
САФРОНАЎ Мітрафан (1904—1942)
САФРОНАВА Надзея (1910—1942)
САФРОНАВА Соня (1941—1942)
СТАРОБІНСКАЯ Фрыда (1940—1942)
СТАРОБІНСКІ Зелік (1936—1941)
СТАРОБІНСКІ Пейсах (1930—1941)
СТАРОБІНСКІ Шая (1927—1941)
СТАРОБІНСКІ Шмуіл (1901—1941)
СТРАКАЧ Марыя Пятроўна (1927—1944)
ТУРАВЕЦ Валерый (1936—1941)
ТУРАВЕЦ Мікалай (1913 г.), старшыня калгаса «Чырвоны араты» Снядзінскага сельсавета, расстраляны ў 1942 г.
ТУРАВЕЦ Цыля (1919—1941)
ТУРЭЦКАЯ Сара (1892—1941)
ТУРЭЦКАЯ Фіра (1923—1941)
ТУРЭЦКІ Ізраіль (1887—1941)
ТУРЭЦКІ Мордух (1908—1941)
УРЭЦКАЯ Бэля (1910—1941)
УРЭЦКАЯ Перля (1885—1941)
УРЭЦКАЯ Хана (1879—1941)
УРЭЦКАЯ Хая (1934—1941)
УРЭЦКІ Айзік (1930—1941)
ФАНШТЭЙН Арон (1870 г.), загадчык шпэкі, расстраляны ў 1941 г.
ФІЛІПЕЦ Іван Сцяпанавіч (1923—1944)
ФРЫДМАН Нахама (1884—1941)
ФРЫДМАН Фіра (1903—1941)
ФРЫДМАН Янкель (1900—1942)
ЦЕРЛІШКОВІЧ Фёдар (1920—1944)
ЧАРАНКЕВІЧ Іван Іванавіч (1912—1943)
ЧАРНАЯ Двойра (1911—1942)
ЧАРНАЯ Пана (1919—1941)
ЧАРНАЯ Поля (1921—1941)
ЧАРНАЯ Рыва (1890—1941)
ЧАРНАЯ Сара (1905—1941)
ЧАРНАЯ Хана-Лея (1918—1941)
ЧАРНАЯ Этля (1878—1941)
ЧАРНЫ Барыс (1930—1941)
ЧАРНЫ Беруль (1900—1941)
ЧАРНЫ Ілья (1930—1941)
ЧАРНЫ Ліа (1939—1941)
ЧАРНЫ Піня (1870—1941)
ЧАРНЫ Файбуш (1882—1942)
ЧАРНЯК Барыс Якаўлевіч (1938—6.4.1942 г.)
ЧАРНЯК Бэла Якаўлеўна (1941—6.4.1942 г.)
ЧАРНЯК Роза Барысаўна (1915—1942)
ЧАРНЯК Хая Лейбаўна (1876—6.4.1942 г.)
ШАБАШЭВІЧ Зелік (1930—1941)
ШАБАШЭВІЧ Ілья (1927—1941)
ШАБАШЭВІЧ Пейсах (1901—1942)

ШАРАЙЗІН Арон (1884—1941)
ШАРАЙЗІН Барыс (1934—1941)
ШАРАЙЗІН Лёва (1928—1941)
ШАРАЙЗІН Марк (1919—1941)
ШАРАЙЗІН Ноня (1940—1941)
ШАРАЙЗІН Пётр (1881—1941)
ШАРАЙЗІН Цімафей (1932—1942)
ШАРАЙЗІНА Броня (1915—1942)
ШАРАЙЗІНА Броня (1939—1941)
ШАРАЙЗІНА Ніна (1939—1941)
ШАРАЙЗІНА Соня (1930—1941)
ШАРАЙЗІНА Хася (1910—1941)
ШАРАЙЗІНА Цыля (1889—1941)
ШАРАЙЗІНА Эста-Рыва (1887—1941)
ШЛЕНДЗІК Іосіф (1926—1941)
ШНЭЙДЭРМАН Вера Капланаўна (1905—6.4.1942 г.)
ШПІТАЛЬНІК Вольф (1920—1942)
ШПІТАЛЬНІК Голда (1925—1941)
ШПІТАЛЬНІК Уладзімір (1928—1941)
ШПІТАЛЬНІК Хася (1900—1942)
ШПІТАЛЬНІК Шмуел (1896—1941)
ШПІТАЛЬНІК Яўсей (1923—1942)
ШУПРЫК Айзік (1925—1941)
ШУПРЫК Арон (1879—1941)
ШУПРЫК Феня (1884—1941)
ШУСЦЕРМАН Айзік (1922—1941)
ШУСЦЕРМАН Ісхак Мееравіч (1936—1941)
ШУСЦЕРМАН Мар'ян (1903—1941)
ШУСЦЕРМАН Маша (1938—1941)
ШУСЦЕРМАН Меер Абрамавіч (1900—1941)
ШУСЦЕРМАН Нахама (1882—1941)
ШУСЦЕРМАН Саламон (1924—1942)
ШУСЦЕРМАН Хана (1911—1941)
ШЫЛКА Ганна Іванаўна (1919—1942)
ШЫФМАН Броха (1924—1941)
ШЫФМАН Янкель (1919—1942)
ЭПШТЭЙН Аня (1936—1941)
ЭПШТЭЙН Лейвік (1929—1941)
ЭПШТЭЙН Муся (1910—1942)
ЭПШТЭЙН Нахама (1884—1941)
ЭПШТЭЙН Самуіл (1904—1942)
ЭПШТЭЙН Фрума (1894—1941)
ЭПШТЭЙН Цыля (1931—1941)
ЯВОРСКІ Мікалай (1914—1942)
ЯНЮК Бейля (1938—1941)
ЯНЮК Борух (1934—1941)
ЯНЮК Любоў (1910—1941)
ЯНЮК Любоў (1918—1941)
ЯНЮК Соня (1930—1941)
ЯНЮК Сямён (1935—1941)
ЯНЮК Хася (1936—1941)

ПЕТРЫКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АГОЛІЦКАЯ РУДНЯ

ГРЫНЕВІЧ Вячаслаў Іванавіч (1883 г.), расстраляны ў сакавіку 1943 г.
ШЛЯГА Васіль Сямёнавіч (1913 г.), забіты ў чэрвені 1942 г.

ВЁСКА АГОЛІЧЫ

АРЦЮХ Іван Іванавіч (1904 г.), старшыня райспажыўсаюза, расстраляны ў 1942 г.
БУЛАВА Андрэй (1896 г.), загінуў у 1943 г.
БУЛАВА Марыя Андрэеўна (1929 г.), расстраляна ў ліпені 1943 г.
ДУБІК Варвара (1883 г.), расстраляна ў снежні 1943 г.
ДУБІК Таццяна Ільінічна (1910 г.), расстраляна ў ліпені 1943 г.
МАРОЗЬКА Ганна Маркаўна (1904 г.), загінула ў снежні 1943 г.
МАРОЗЬКА Ілья Максімавіч (1932 г.), расстраляны ў снежні 1943 г.
МАРОЗЬКА Лідзія Максімаўна (1928 г.), расстраляна ў снежні 1943 г.
МАРОЗЬКА Максім Сцяпанавіч (1900 г.), расстраляны ў снежні 1943 г.
МАРОЗЬКА Марыя Андрэеўна (1884 г.), забіта ў снежні 1942 г.
МАРОЗЬКА Мітрафан Максімавіч (1924 г.), расстраляны ў снежні 1943 г.
МАРОЗЬКА Міхаліна Максімаўна (1930 г.), расстраляна ў снежні 1943 г.
МАРЦЫНКЕВІЧ Міхаіл (1882 г.), расстраляны ў ліпені 1943 г.
ПАЎЛЮК Кацярына Сямёнаўна (1904 г.), забіта ў лістападзе 1943 г.
САКАВЕЦ Ганна Рыгораўна (1878 г.), расстраляна ў ліпені 1943 г.
СТРАКАЧ Аляксей Рыгоравіч (1884 г.), расстраляны ў сакавіку 1943 г.
СТРАКАЧ Мікалай Якаўлевіч (1921 г.), загінуў у 1942 г.
СТРАКАЧ Пётр Г. (1912 г.), забіты ў 1941 г.
СУМАР Ганна (1873 г.), расстраляны ў 1943 г.
СЫЦЬКА Марыя Паўлаўна (1921 г.), загінула ў ліпені 1943 г.
СЫЦЬКА Ніна Аляксандраўна (1941 г.), расстраляна ў ліпені 1943 г.
ХІЛЬКЕВІЧ Яўгеній Мікалаевіч (1907 г.), закатаваны ў 1941 г.

ВЁСКА БЕРАЗНЯКІ

Як свечкі, жывымі гаралі людзі...

Яшчэ ў жніўні 1942 г. у штабе гебітскамісара ў Петрыкаве распрацоўваўся план знішчэння в. Бераэнякі. Населішча, у якім было каля пяцідзесяці хат, размяшчалася ў трох кіламетрах ад дарогі Петрыкаў — Капцэвічы, на ўзвышшы, у маляўнічым бярозавым гаі. Была школа, клуб. У пачатку вайны там знайшлі прыстанішча бежанцы з Петрыкава, якія пакінулі горад у пошуках ежы і жылля.

Паліцэйскія амаль штодня наведваліся ў вёску, забіралі ў жыхароў усё, што было можна — збожжа, жывёлу, адзенне. Стараста вёскі К. М. Дубік рабіў усё, каб прыхаваць прадукты, выратаваць

людзей, хоць гэта было надзвычай цяжка. Усё часцей паліцэйскія вярталіся з Беразнякоў з пустымі рукамі. У партызанскія сёлы яны баяліся паказвацца, усю сваю злосць зрывалі на жыхарах бліжэйшых вёсак Беразнякі, Аголічы, Белка. Пачалі падазраваць Канстанціна Дубіка. Але стараста ўмеў добра частаваць іх самагонкай і даваць шчырыя абяцанні ў вернасці нямецкім уладам.

Крывавая расправа пачалася 10 снежня. У гебітскамісарыяце генерал Рэдке зацвердзіў план знішчэння вёскі, які прадставіў начальнік жандармерыі обер-лейтэнант Карл Беттэ.

— Ні аднаго чалавека не пакінуць жывым! — папярэдзіў Рэдке.

У поўную баявую гатоўнасць была прыведзена ўся ваенная тэхніка гебітскамісарыята. З Капцэвіч прыбыў атрад карнікаў, да мінімуму былі скарочаны патрулі па ахове горада. Інструктыўную нараду пры строгай сакрэтнасці праводзіў сам генерал. Але аб ёй даведалася Ліда Чарнобылец, тэхнічка гебітскамісара, і паведаміла Канстанціну Дубіку.

Разведка ворага, пасланая ў Беразнякі, паведаміла, што ў сяле засталіся толькі старыя, хворыя, жанчыны і дзеці. Нават самога старасты не было дома. Так прайшоў тыдзень, другі. Вёску іншы раз наведвала невялікая група фашыстаў і хутка вярталася ў горад.

Час праходзіў, карнікі не трывожылі Беразнякоў. Жыхары пачалі сумнявацца ў звестках, што паступілі з Петрыкава, і паступова зноў перабраліся ў сяло.

26 снежня Беразнякі наведаў начальнік Петрыкаўскага ландвера гаўптман Коўкель, «па-сяброўску» наведаў старасту. Канстанцін Дубік, як заўсёды, гасцінна сустрэў «дарагіх» гасцей, пачаставаў самагонкай. Ад'язджаючы, Коўкель запэўніў, што жыхары вёскі могуць спакойна жыць і нікуды не ўцякаць. А ў гэты час атрад карнікаў — 150 салдат пад камандаваннем начальніка жандармерыі обер-лейтэнанта Карла Беттэ рыхтаваўся да аперацыі і чакаў загаду генерала Рэдке...

...27 снежня было халоднае, ветранае надвор'е. Жыхары вёскі, не адчуваючы небяспекі, заканчвалі свае ранішнія справы. Нечакана ў вёску на машынах уварваліся карнікі. Яны акружылі Беразнякі, устанавілі кулямёты. Бегчы не было куды... Фашысты ўрываліся ў хаты, выкідвалі на мароз людзей, загадваючы выносіць з хат усю маёмасць і выганяць на вуліцу жывёлу. Усім загадалі збірацца ў хаты М. А. Булавы і П. С. Марозькі — на агульны сход.

Карл Беттэ загадаў прывесці старасту Канстанціна Дубіка і пачаў дапытваць, хто мае сувязь з партызанамі. Фашыст абяцаў захаваць жыццё Дубіку, калі ён выдасць партызан і партызанскія сем'і. Але Канстанцін Мікалаевіч маўчаў. Беттэ накінуўся на старасту, рукаяткай нагана выбіў зубы і вока. Абліты крывёю, патрыёт плюнуў у твар фашысту, ухапіўся мазолістымі рукамі за горла ворага. Фашысты наваліліся на Канстанціна Мікалаевіча, білі, выкручвалі рукі. Скалечанага, пакінулі на снезе, а потым, калі агонь бушаваў над хатамі, у якіх у пакутах паміралі людзі, прыцягнулі яго сюды, разгойдалі і кінулі ў полымя... Здавалася, стагнала зямля ад пакут... Тых, хто імкнуўся выскачыць з агню, расстрэльвалі і кідалі назад. Маці пяцігадовага хлопчыка Анастасія Марозька выкінула яго праз акно, але карнік, які стаяў побач, падхапіў дзіця на штык і зноў кінуў у агонь. Старых і хворых, хто не мог рухацца, расстрэльвалі ў хатах. Апошнімі закінулі падпольшчыкаў, якія, адстрэльваючыся, імкнуліся вырвацца з вёскі. Былі забіты начальнік ландвера Петрыкава гаўптман Коўкель і сем фашыстаў. Але вырвацца з акружэння не ўдалося, сілы былі няроўнымі. У лапы карнікаў раненымі трапілі Рыгор Булава, Фёдар Дубік, Мітрафан Марозька. Фашысты знявечылі іх, паўжывымі кінулі ў калодзеж. Там апынулася і Вера Чарнобылец з шасцігадовай дачкой Святланай. Людзьмі былі закіданы яшчэ чатыры калодзежы...

Успамінае Ганна Фёдараўна Стракач, якая цудам засталася жывой у вогненнай вёсцы:

«Задыхаючыся ад дыму, абгарэлая, я адчула, як нешта моцна запякло ў грудзях. На руках убачыла кроў і зразумела, што паранена. Перамагаючы боль, пад прыкрыццём дыму і агню адпаўзла метраў пятнаццаць і ўпала. Навокал чуліся крыкі і стогны людзей. Недалёка пачула дзіцячы голас: «Ой, мама, жывоцік баліць!» Падняла галаву і ўбачыла, што побач курчыцца хлопчык гадоў шасці, сын Івана Гардзеевіча Стракача. Прыўзнялася і хацела ўзяць яго на рукі, але ў гэты момант зноў адчула боль у левай руцэ — другі раз была паранена. Страціла прытомнасць. Колькі я праляжала на зямлі — не памятаю...»

168 чалавек было зажыва спалена, закатавана, расстраляна ў Беразняках. З вогненнай вёскі цудам удалося выратавацца толькі васьмі чалавекам. Яны былі абгарэлымі, параненымі. Сярод іх — Ганна Стракач, Ганна Булава, Анастасія Марозька, А. Дубік. Чатырнаццаць чалавек у гэты час хаваліся ў лесе, яны таксама засталіся жывымі, амаль усе пайшлі ў партызанскі атрад Бабкова. У вёсцы не засталося ніводнага будынка.

На наступны дзень фашысты зноў наведалі Беразнякі, каб схаваць сляды злачынстваў. Яны прывезлі дзесятак чалавек і прымусілі сцягваць трупы ў яшчэ тлеючы хлеў. Закідалі іх сенам, аблілі бензінам і зноў падпалілі. Тут жа расстралялі сведкаў трагедыі — рабочых, пакідалі трупы ў калодзеж і ўзарвалі гранатамі. Хто яны былі і адкуль — выявіць не ўдалося.

Вестка пра злачынства фашыстаў маланкай разнеслася па навакольных вёсках. Жыхары Аголіч, Слабады, Смятаніч, Капцэвіч, Макарыч, Ляскавіч, Брынёва і другіх, ратуючыся ад фашысцкай расправы, пакідалі свае пажыткі і цэлымі сем'ямі перабіраліся ў партызанскі край. Толькі Міхедавічы далі прытулак амаль пяці тысячам чалавек. Значна папоўніліся партызанскія атрады. Быў створаны новы атрад пад камандаваннем Пятра Арцюха.

М. І. Шамрыла, В. М. Чарнобылец

ДЗІЦЯ БЯЖЫЦЬ РАЗОРАЮ

З успамінаў А. І. Булавы, якая ў ліку некалькіх чалавек з в. Бераззянкі цудам выратавалася з вогненнага пекла. Памерла ў 1976 г.

...У мяне і галава ўсё баліць, ды яшчэ і я сільна недачуваю...

Ну, як яно было. Там жа нашых усіх людзей пабілі. Там на другі дзень людзей столькі ляжала... А ваўкі як напрыпыкалі, дык людзей лавілі потым. Людзей напрыпыкалі есці...

Ну, абкружылі нас кругом, усю вёску. А я ў той час у хаце была. Выйшла з хаты — не бачыла, што той немец з кукардай стаіць. Ён наставіў вінтоўку — вось так во на мяне. А гэты мой хлопчык малы, што на руках у мяне быў, Сашка, мяне за шыю ды:

— Ой, мамко, заб'юць нас!..

А я кажу:

— Не, не, сынок, пан не будзе біць, не, не!..

Як я так сказала, дык ён, праўда, і вінтоўку апусціў. Ды на мяне паказвае:

— Дахаты!

Увайшла ў хату я ды на сваю дзеўку кажу:

— Евачка, нас заб'юць.

— А што рабіць, мамо?

У мяне ж яшчэ і той хлопчык быў, Колька. Ужо быў, здаецца, у трэцім ці ў чацвёртым класе. Колька кажа:

— Мамко, я пабягу ў мох.

А я кажу:

— Калі можна... А мо не праскочыш, сынок?

А мы не бачым, што яны там сядзяць, у касках. Панадаявалі гэтыя каскі, як ці якія, і не відно іх. Хлопчык мой — каб чуць, дык і прарваўся б. Хацеў, бедненькі, праскочыць, а яны яго — раз! — у грудзі сюды во. Толькі крыкнуў ён: «Мамко!..»

Дык дзе там — мацярынскае сэрца! Выскачыла я ды да яго. І Еўка мая выскачыла. А я за гэтае дзіця, за Сашку свайго, ды прыгарнула да сябе. Дык ён мяне — раз! — у руку раніў. І хацеў яшчэ раз, а Еўка ашчапілася за мяне і кажа:

— Мамко, няхай нас разам б'юць! Хай і мяне б'юць з вамі!..

А я хацела ўпасці, адале думаю: «А як жа дзеўка мая? І дзіця на руках...»

Ён хацеў у Еўку папасці, ды яшчэ раз мне ў руку. І сюды во. Дык у мяне рука апусцілася. І дзіця я пусціла. Пабегла малое. А Еўка — за мною. Я кажу ёй: «Падаймо!» І вось мяне ўжо зноў ранілі, а ў дзевачку не папалі. Во сюды мяне ранілі, а куля тут во выскачыла. Ужо ў мяне ўвяла ўсё, я і сама ўпала. Упала ды кажу на дзевачку: «А цябе ранілі?» Кажа, што не ранілі. А з мяне кроў лж ціўкае, так лепша. Жылу тут мне, бачыце, перабілі. Дык я кажу:

— Падай разам са мною. А будзеш ляжаць — не торкайся. Упадзі і ляжы на месцы. Бо, можа, я і жывая буду, а ты — ляжы. І глядзі — як-небудзь у бераг.

А я ўжо бачу, што хлопчык мой, Колька, — ляжыць нежывы...

А гэты, што малы быў, пабег разоркаю, Сашка. А ралля была высокая, дык яны і не пападалі ў гэтага хлопчыка. А кулі разрыўныя лящаць. А хлопчык усё роўна жывы, усё роўна бяжыць разораю.

А там жанчына паўзла ровам. Ды так вось яна: «Хадзі сюды! Хадзі сюды!..» Яна за яго ды ў тую канаву. Застаўся хлопчык з тою жонкаю...

А я ляжу. І Еўка за мною ляжыць. А з мяне кроў ідзе. А яны ходзяць па дварэ, гергечуць. Павыпускалі мае каровы, дзве было, авечкі павыганялі на вуліцу, свінні. А я ляжу ды так во пазіраю. А яны падпалілі маю хату і пайшлі да суседа. А сусед той стаў на калені і просіцца. А яны яму ў грудзі — раз! А я ляжу ды сама сабе думаю: «Ну, усё». Маё дзіця пабегла, а я не ведаю — ці яно там жывое, ці нежывое... А потым, калі я ўжо бачу, што гарыць, што галавешкі ляцяць на мяне, дык я ўзялася як небудзь уставаць. Я на адным калене, на адным калене — папаўзла ў тую канаву, дзе хлопчык мой там, з маладзіцай. Тая маладзіца спужалася і папаўзла. Я кажу: «Хаця ты мне руку перавяжы!» А яна — папаўзла...

Еўка мая таксама тады ўцякла і недзе голая ў стозе начавала. Выбрала дзірку ды палезла ў сярадзіну, у стог, і там схавалася. Потым партызаны прыйшлі, гукалі, мо хто жывы, каб адгукнуўся, а людзі баяліся адгукацца. На другі ўжо дзень мая дзевачка вылезла са стога і пайшла...

Ляжу я ў той канаве, а тут бяжыць яшчэ дзве, гэта Капырынінь, дзевачкі.

— Ох, ох, цётачка, ужо нашу мамку забілі і браціка ўбілі! А мы толькі ўдвох засталіся, дзве дзевачкі!..

А ў мяне ў вачах цёмна. Кажу я:

— Донька, паўзіце вось гэтаю во канаваю ды туды ў мох. Можа, застанецеся. Калі я ўжо не буду гаварыць, то вы пасядзіце, пакуль немцы пасдуць, дык мо тады хто азавецца...

Яны пабеглі ў той мох, тым раўчуком. А я — ужо з тым малым дзіцем, з Сашкам маім. На адным калене ўскочыла — і я ў тую канаву. Ускочыла, пацямнела ў вачах, папаўзла ў той мох. Блізенька ад хаты мох быў. Запаўзла я ў той мох, ляжу. І яны, тыя дзевачкі, палеглі ў карчах...

Ужо мы там чуем — людзі віщчаць, крычаць — ужо там людзей б'юць!.. У нас маладзёжы было многа. І, можа, ніводнага не засталося. Ні маладзёжы, ні дзевачак — усіх пабілі. Божа мой, дзеці плачуць!.. Страшна было, каб вы пачулі. Ну, просто страх! Некаторых у хаты загналі, а нас проста так білі, акружылі і так білі — на нашай вуліцы. А маленькае дзіця... Гэта Каціна — узялі ды ўбілі Кацю, а дзіцятка яшчэ жывое. Яно поўзала, а яны ўзялі ды штыхом жывоцік яму распоравалі. А яно, бедненькае, поўзае па той мацеры, яшчэ жывое, кішачкі павылазілі. А яно поўзае...

Хлопчыка майго, Колька што быў, у сенцы ўцягнулі, і ён там згарэў. Костачкі толькі ляжалі. Як я прыйшла з бальніцы, то ўжо нікога... І там я яго костачкі ў сенцах нашла. Харошы быў хлопец...

Хоча плакаць, а я кажу:

— Не плач, бо і цябе заб'юць.

Не плача. Ляжаць яны, бедныя... Каціны дзевачкі і мой. Потым у мяне чуць вось так павесялела, ужо чую — сцихлі тыя, у сяле. Я за дзвей ды гэта прывяла іх да канавы. Стала ў ваду і нагою іх пераводзіла на той бок, бо вада пасярэдзіне бяжыць. Нагою пацерацягала. Пацямнела ў мяне ў вачах...

Дубікі прыйшлі, мяне забралі. Ужо як нежывую...

* * *

...Я гэта падумаю, дык мне страшна...

Я жыла ў тыя войны, як тыя войны былі. Ужо не маладая. Ну, то свіней бяруць, то што...

Ад звера, дык хоць уцячэш, на хвойку якую, ці што. А гэта ж чалавек. Чалавек чалавека трапіць, дзе ўчуе.

Ой, што ўжо гэта! — гэта ж не вайна была, а проста так... Ну, той, што на фронце, ну, таго чалавека заб'юць, дык ён жа ваяваў, праўда? А дзіця тое беднае? Хлопчык — ён жа, бедны, нідзе не быў. Таксама білі... Гэтае дзіця маленькае бяжыць — за што ж яго? Яно ж маленькае, яно ж дзіця, яно ж кацілася, як тое яблычка... А яны б'юць. Іскры скачуць!..

Што гэта, што гэта за такое было ў іх — я не ведаю.

Гэта звяры былі, а не людзі.

Гэта не людзі былі, гэта звяры былі.

Л. Адамовіч, Я. Брыль, У. Калеснік
«Я з вогненнай вёскі»

БРАІМ Іван (1907 г.)
БУБЕНЧЫК Аляксандр Мікалаевіч (1931 г.)
БУБЕНЧЫК Васіль Мікалаевіч (1935 г.)
БУБЕНЧЫК Іван Мікалаевіч (1929 г.)
БУБЕНЧЫК Мікалай Васільевіч (1908 г.)
БУБЕНЧЫК Піканор Мікалаевіч (1927 г.)
БУБЕНЧЫК Пётр Мікалаевіч (1940 г.)
БУБЕНЧЫК Праскоўя Іванаўна (1908 г.)
БУБЕНЧЫК Уладзімір Мікалаевіч (1938 г.)
БУБЕНЧЫК Фёдар Мікалаевіч (1936 г.)
БУЛАВА Агапа Міхайлаўна (1922 г.)
БУЛАВА Адам Аляксандравіч (1940 г.)
БУЛАВА Адам Іванавіч (1928 г.)
БУЛАВА Алена Фёдараўна (1922 г.)
БУЛАВА Аляксандр Данілавіч (1918 г.)
БУЛАВА Аляксандр Фёдаравіч (1932 г.)
БУЛАВА Аляксандра Паўлаўна (1901 г.)
БУЛАВА Антон Паўлавіч (1920 г.)
БУЛАВА Валянціна Аляксееўна (1923 г.)
БУЛАВА Валянціна Фёдараўна (1941 г.)
БУЛАВА Вера Аляксееўна (1931 г.)
БУЛАВА Вера Кандрацьеўна (1919 г.)
БУЛАВА Вера Міхайлаўна (1909 г.)
БУЛАВА Вера Рыгораўна (1917 г.)
БУЛАВА Вольга Паўлаўна (1871 г.)
БУЛАВА Ганна Дзмітрыеўна (1883 г.)
БУЛАВА Ганна Максімаўна (1899 г.)
БУЛАВА Ганна Міхайлаўна (1926 г.)
БУЛАВА Ганна Міхайлаўна (1930 г.)
БУЛАВА Дзмітрый Фёдаравіч (1930 г.)
БУЛАВА Ева Міхайлаўна (1924 г.)
БУЛАВА Еўдакія Фёдараўна (1925 г.)
БУЛАВА Зінаіда Фёдараўна (1936 г.)
БУЛАВА Іван Міхайлавіч (1931 г.)
БУЛАВА Іван Паўлавіч (1884 г.)
БУЛАВА Іван Фёдаравіч (1938 г.)
БУЛАВА Кандрат Сцяпанавіч (1873 г.)
БУЛАВА Клаўдзія Міхайлаўна (1932 г.)
БУЛАВА Лізавета Аляксандраўна (1934 г.)
БУЛАВА Марыя Іванаўна (1899 г.)
БУЛАВА Мікалай Міхайлавіч (1930 г.)
БУЛАВА Мікалай Фёдаравіч (1940 г.)
БУЛАВА Міхаіл Данілавіч (1898 г.)
БУЛАВА Міхаіл Паўлавіч (1889 г.)
БУЛАВА Надзея Міхайлаўна (1936 г.)
БУЛАВА Соф'я Васільеўна (1890 г.)
БУЛАВА Тамара Аляксандраўна (1932 г.)
БУЛАВА Уладзімір Міхайлавіч (1929 г.)
БУЛАВА Уладзімір Міхайлавіч (1940 г.)
БУЛАВА Фёдар Паўлавіч (1894 г.)
БУЛАВА Хіма Іванаўна (1884 г.)
ВЯЧЭРА Алена Міхайлаўна (1929 г.)
ВЯЧЭРА Аляксандра Васільеўна (1861 г.)
ВЯЧЭРА Антаніна Васільеўна (1930 г.)
ВЯЧЭРА Валянціна Міхайлаўна (1941 г.)
ВЯЧЭРА Васіль Іванавіч (1884 г.)
ВЯЧЭРА Вольга Міхайлаўна (1920 г.)
ВЯЧЭРА Даніла Васільевіч (1939 г.)
ВЯЧЭРА Кацярына Васільеўна (1933 г.)
ВЯЧЭРА Леаніда Васільеўна (1927 г.)
ВЯЧЭРА Любоў Васільеўна (1882 г.)
ВЯЧЭРА Марыя Іванаўна (1891 г.)
ВЯЧЭРА Мікалай Васільевіч (1929 г.)
ВЯЧЭРА Ніна Васільеўна (1936 г.)

ВЯЧЭРА Параска Васільеўна (1937 г.)
ВЯЧЭРА Сяргей Васільевіч (1940 г.)
ГРЫНЕВІЧ Віктар Васільевіч (1878 г.)
ДЗЯЛЕЖКА Іван Макаравіч (1927 г.)
ДУБІК Алена Васільеўна (1904 г.)
ДУБІК Аляксандр Канстанцінавіч (1941 г.)
ДУБІК Геля Канстанцінаўна (1927 г.)
ДУБІК Зінаіда Васільеўна (1939 г.)
ДУБІК Канстанцін Мікалаевіч (1889 г.)
ДУБІК Кацярына Давыдаўна (1928 г.)
ДУБІК Кацярына Сцяпанаўна (1918 г.)
ДУБІК Лявон Канстанцінавіч (1932 г.)
ДУБІК Марыя Емяльянаўна (1899 г.)
ДУБІК Мікалай Канстанцінавіч (1927 г.)
ДУБІК Надзея Васільеўна (1940 г.)
ДУБІК Святлана Аляксандраўна (1931 г.)
ДУБІК Сільвестр Давыдавіч (1932 г.)
ДУБІК Тамара Аляксандраўна (1922 г.)
ДУБІК Фёдар Іванавіч (1924 г.)
ЖУКАВЕЦ Павел Ціханавіч (1925 г.)
ЗЯНКЕВІЧ Кацярына Паўлаўна (1896 г.)
КАЗАРСКАЯ Вольга Міхайлаўна (1899 г.)
КАЗЛОВІЧ Вера Цімафееўна (1922 г.)
КАЗЛОВІЧ Еўдакія Майсееўна (1926 г.)
КАЗЛОВІЧ Максім Пятровіч (1883 г.)
КАЗЛОВІЧ Настасся Пятроўна (1911 г.)
КАЗЛОВІЧ Паліна Мікалаеўна (1904 г.)
КАЗЛОВІЧ Рыгор Пятровіч (1895 г.)
КАЗЛОВІЧ Сцяпан Пятровіч (1893 г.)
КРАСЮК Агрыпіна Мікалаеўна (1900 г.)
КРАСЮК Міхаліна Ціліпаўна (1929 г.)
КРАСЮК Пелагея Пятроўна (1899 г.)
ЛІТНЕР Ева Мікалаеўна (1942 г.)
ЛІТНЕР Марыя Давыдаўна (1919 г.)
ЛІТНЕР Мікалай Пятровіч (1913 г.)
МАРОЗЬКА Валянціна Міхайлаўна (1925 г.)
МАРОЗЬКА Віктар Паўлавіч (1932 г.)
МАРОЗЬКА Вольга Міхайлаўна (1918 г.)
МАРОЗЬКА Зоя Аляксееўна (1939 г.)
МАРОЗЬКА Іван Міхайлавіч (1928 г.)
МАРОЗЬКА Клаўдзія Паўлаўна (1924 г.)
МАРОЗЬКА Марыя Савельеўна (1898 г.)
МАРОЗЬКА Мітрафан Міхайлавіч (1929 г.)
МАРОЗЬКА Настасся Васільеўна (1898 г.)
МАРОЗЬКА Ніна Міхайлаўна (1931 г.)
МАРОЗЬКА Ніна Паўлаўна (1930 г.)
МАРОЗЬКА Уладзімір Міхайлавіч (1939 г.)
ПЕТРАВЕЦ Кацярына Іванаўна (1918 г.)
ПЕТРАВЕЦ Ніна Аляксееўна (1940 г.)
РАЛЬЧЭНЯ Алеся Уладзіміраўна (1940 г.)
РАЛЬЧЭНЯ Настасся Пятроўна (1917 г.)
РАЛЬЧЭНЯ Уладзімір Уладзіміравіч (1938 г.)
СТРАКАЧ Алена Міхайлаўна (1914 г.)
СТРАКАЧ Аляксандра Адамаўна (1938 г.)
СТРАКАЧ Віктар Адамавіч (1920 г.)
СТРАКАЧ Марыя Мікалаеўна (1930 г.)
СТРАКАЧ Ніна Адамаўна (1939 г.)
СТРАКАЧ Рыгор Рыгоравіч (1874 г.)
СТРАКАЧ Уладзімір Фёдаравіч (1941 г.)

ВЁСКА МАЙСЕЕВІЧЫ

Расстраляны ў 1943 г.

ГОЛІК Аляксей Майсеевіч (1908 г.)
КАПЫЛОВІЧ Сцяпан Сямёнавіч (1908 г.)

ВЁСКА МАКАРЫЧЫ

Расстраляны ў 1943 г.

ГРЫБ Даніла Сцяпанавіч (1883 г.)
МАКАРЭВІЧ Алена Іванаўна (1917 г.)
МАКАРЭВІЧ Аляксандр Рыгоравіч
МАКАРЭВІЧ Андрэй Іванавіч (1925 г.)
МАКАРЭВІЧ Валянціна Іванаўна (1927 г.)
МАКАРЭВІЧ Васіль Іванавіч (1938 г.)
МАКАРЭВІЧ Вольга Рыгораўна (1941 г.)
МАКАРЭВІЧ Любоў Іванаўна (1892 г.)
МАКАРЭВІЧ Мікалай Данілавіч (1939 г.)
МАКАРЭВІЧ Мікалай Рыгоравіч (1937 г.)
МАКАРЭВІЧ Надзея Ісакаўна (1913 г.)
МАКАРЭВІЧ Анастасія Іванаўна (1923 г.)
МАКАРЭВІЧ Палікарп Іванавіч (1927 г.)
МАКАРЭВІЧ Рыгор Мікалаевіч (1907 г.)
МАКАРЭВІЧ Тамара Іванаўна (1927 г.)
ПРЫКОТА Рыгор Сцяпанавіч (1908 г.)
РЫБАЛКА Аляксей Іванавіч (1905 г.), расстраляны ў 1941 г.
ТРУХАНОВІЧ Валянціна Мікалаеўна (1943 г.)
ТРУХАНОВІЧ Марыя Мікалаеўна (1912 г.)
ХАМЕЦ Аляксандра Рыгораўна (1919 г.)
ХАМЕЦ Вера Рыгораўна (1917 г.)
ХАМЕЦ Галіна Рыгораўна (1925 г.)
ХАМЕЦ Гаўрыла Рыгоравіч (1916 г.)
ХАМЕЦ Марыя Рыгораўна (1918 г.)
ХАМЕЦ Паліна Іванаўна (1922 г.)

ПАСЁЛАК ШАСТОВІЦКІ

Расстраляны ў 1943 г.

БЫЧКОЎСКАЯ Алена Якаўлеўна (1898 г.)
БЫЧКОЎСКАЯ Антоля Ціліпаўна (1924 г.)
БЫЧКОЎСКАЯ Марыя Цімафееўна (1924 г.)
БЫЧКОЎСКІ Васіль Ільіч (1891 г.)
МАКАРАВЕЦ Захар Пятровіч (1893 г.)
МАКАРАВЕЦ Фёкла Адамаўна (1870 г.)
МАРЦІНОВІЧ Аляксей Ігнатавіч (1890 г.)
МАРЦІНОВІЧ Васіль Васільевіч (1940 г.)
МАРЦІНОВІЧ Гаўрыла Данілавіч (1868 г.)
МАРЦІНОВІЧ Васіль С. (1932 г.)
МАРЦІНОВІЧ Сцяпан Іванавіч (1920 г.)
ШКУН Іван Аляксандравіч (1924 г.)
ШКУН Піліп Аляксеевіч (1926 г.)
ШКУН Хрысціна Мікалаеўна (1924 г.)

ВЁСКА ШАСТОВІЧЫ

Расстраляны ў 1943 і пачатку 1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Адам Давыдавіч (1891 г.)
БЫЧКОЎСКАЯ Кацярына М. (1896 г.)
БЫЧКОЎСКАЯ Фядосся Л. (1924 г.)
МАРЦІНОВІЧ Адам Давыдавіч (1891 г.)
МАРЦІНОВІЧ Адам Максімавіч (1887 г.)
МАРЦІНОВІЧ Алена Пятроўна (1928 г.)
МАРЦІНОВІЧ Аляксандра Д. (1901 г.)
МАРЦІНОВІЧ Арына Іванаўна (1890 г.)
МАРЦІНОВІЧ Васіль Фядосавіч (1939 г.)
МАРЦІНОВІЧ Вольга Іванаўна (1941 г.)
МАРЦІНОВІЧ Вольга Несцераўна (1936 г.)
МАРЦІНОВІЧ Гапша Сяргееўна (1924 г.)
МАРЦІНОВІЧ Іван Навумавіч (1932 г.)
МАРЦІНОВІЧ Іван Сіманавіч (1941 г.)
МАРЦІНОВІЧ Іван Цімафеевіч (1928 г.)
МАРЦІНОВІЧ Канстанцін А. (1911 г.)
МАРЦІНОВІЧ Лукер'я Пятроўна (1906 г.)
МАРЦІНОВІЧ Марыя Іванаўна (1933 г.)
МАРЦІНОВІЧ Марыя Несцераўна (1939 г.)
МАРЦІНОВІЧ Марыя Раманаўна (1890 г.)
МАРЦІНОВІЧ Марыя Сямёнаўна (1873 г.)
МАРЦІНОВІЧ Марыя Сямёнаўна (1927 г.)
МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Паўлавіч (1874 г.)
МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Паўлавіч (1875 г.)
МАРЦІНОВІЧ Паліна Р. (1916 г.)
МАРЦІНОВІЧ Паліна Фядосаўна (1939 г.)
МАРЦІНОВІЧ Пелагея Іванаўна (1909 г.)
МАРЦІНОВІЧ Пётр Сцяпанавіч (1904 г.)
МАРЦІНОВІЧ Праскоўя П. (1903 г.)
МАРЦІНОВІЧ Радзівон Васільевіч (1941 г.)
МАРЦІНОВІЧ Сцяпан Міхайлавіч (1873 г.)
МАРЦІНОВІЧ Таццяна Яфімаўна (1916 г.)
МАРЦІНОВІЧ Ульяна Іванаўна (1906 г.)
МАРЦІНОВІЧ Фёдар Сіманавіч (1928 г.)
МАРЦІНОВІЧ Хіма Пятроўна (1926 г.)
МАРЦІНОВІЧ Юлій Фядосавіч (1940 г.)
МАСКАЛЕНКА Міхаіл У. (1933 г.)
МАСКАЛЕНКА Серафіма Іосіфаўна (1930 г.)
МАСКАЛЕНКА Уладзімір Пятровіч (1900 г.)
МАСКАЛЕНКА Ульяна (1902 г.)

ШСКУН Амяльян Данілавіч (1936 г.)
ШСКУН Людміла Данілаўна (1934 г.)
ШСКУН Ніна Данілаўна (1940 г.)
ШСКУН Раіса Данілаўна (1928 г.)
ШСКУН Уладзімір Данілавіч (1932 г.)
ЧЫРЫЧ Аляксандр Дамітрыевіч (1921 г.)
ЧЫРЫЧ Васіль Сцяпанавіч (1940 г.)
ЧЫРЫЧ Праскоўя Антонаўна (1919 г.)
ЧЫРЫЧ Уладзімір Сцяпанавіч (1938 г.)

ВЁСКА ВЯЛАЎСК

Расстраляны ў жніўні 1943 г.

ДУБАВЕЦ Васіль Пятровіч
КНІГА Мікалай Рыгоравіч (1927 г.)
ШСКУН Анастасія Андрэеўна
ШСКУН Антон Аляксандравіч
ШСКУН Ануфрый Логінавіч
ШСКУН Ануфрый Фёдаравіч (1886 г.)
ШСКУН Арсеній Іосіфавіч (1934 г.)
ШСКУН Валянціна Гаўрылаўна
ШСКУН Валянціна Мікалаеўна (1939 г.)
ШСКУН Варвара Сцяпанаўна
ШСКУН Васіль Аляксандравіч
ШСКУН Васіль Андрэевіч
ШСКУН Васіль Дзмітрыевіч
ШСКУН Вольга Максімаўна
ШСКУН Дзмітрый Дзянісавіч (1943 г.)
ШСКУН Дзмітрый Іванавіч
ШСКУН Дзмітрый Нікіфаравіч
ШСКУН Іван Захаравіч
ШСКУН Іван Рыгоравіч
ШСКУН Іосіф Дзмітрыевіч
ШСКУН Марыя Фёдараўна
ШСКУН Мікалай Фёдаравіч
ШСКУН Паліна Сцяпанаўна
ШСКУН Пётр Андраевіч
ШСКУН Праскоўя Міхайлаўна (1935 г.)
ШСКУН Рыгор Цятровіч
ШСКУН Рыгор Фёдаравіч
ШСКУН Уладзімір Гаўрылавіч
ШСКУН Ульяна Тарасаўна
ШСКУН Фёдар Цімафеевіч
ШСКУН Яўхімія Цімафееўна
ЧЫРЫЧ Аляксей Данілавіч, загінуў у 1942 г.
ЧЫРЫЧ Андрэй Лявонавіч
ЧЫРЫЧ Ірына
ЧЫРЫЧ Васіль Пятровіч
ЧЫРЫЧ Вольга Данілаўна
ЧЫРЫЧ Данііл Міхайлавіч
ЧЫРЫЧ Захар Іосіфавіч
ЧЫРЫЧ Іван Пятровіч
ЧЫРЫЧ Кацярына Савасцееўна
ЧЫРЫЧ Якаў
ШЭВЕЛЬ Захар

ПІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАБРЭЧЧА

БІЧАН Гапша Дзмітрыеўна (1894 г.), спалена ў 1944 г.

БІЧАН Канстанцін Канстанцінавіч (1886 г.), спалены ў 1944 г.

БУЖАН Пракоп Харытонавіч (1900 г.), расстраляны ў 1942 г.

БУЖАН Пратас Сілін (1907 г.), расстраляны ў 1942 г.

БУЖАН Фёкла Васільеўна (1882 г.), расстраляна ў 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Адам Кузьміч (1924 г.), расстраляны ў 1943 г.

ГЕРАСІМЕНКА Васіль Кузьміч (1926 г.), расстраляны ў 1943 г.

ГЕРАСІМЕНКА Сава Панкратавіч (1907 г.), расстраляны ў 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Таццяна С. (1935 г.), расстраляна ў 1944 г.

ГОШКА Стэфан Сяргеевіч (1927 г.), расстраляны ў 1944 г.

ГОШКА Уладзімір Сяргеевіч (1921 г.), расстраляны ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Агапа Васільеўна (1896 г.), расстраляна ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Васіль Кананавіч (1925 г.), расстраляны ў 1943 г.
ГРАКАПЕНКА Васіль Пятровіч (1924 г.), расстраляны ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Ганна Дамітрыеўна (1890 г.), спалена ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Віктар Ягоравіч (1940 г.), спалены ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Дзмітрый Ягоравіч (1938 г.), спалены ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Іван Ягоравіч (1941 г.), спалены ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Ірына Іванаўна (1905 г.), расстраляна ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Кузьма Міхайлавіч (1895 г.), спалены ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Леанід Лаўрэнавіч (1931 г.), расстраляны ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Марыя Уладзіміраўна (1903 г.), спалена ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Матруна Іванаўна (1880 г.), расстраляна ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Матруна Іванаўна (1902 г.), расстраляна ў 1942 г.
ГРАКАПЕНКА Ніна Ягораўна (1939 г.), спалена ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Праскоўя Адамаўна (1908 г.), расстраляна ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Уладзімір Лявонавіч (1928 г.), расстраляны ў 1943 г.
ГРАКАПЕНКА Хрысціна Якаўлеўна (1884 г.), расстраляна ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Якаў Андрэевіч (1888 г.), расстраляны ў 1943 г.
ГРАКАПЕНКА Якаў Адамавіч (1910 г.), спалены ў 1944 г.
ГРАКАПЕНКА Яўгенія Ягораўна (1936 г.), спалена ў 1944 г.

ВЁСКА БАГРЫМАВІЧЫ

Расстраляны і спалены ў 1944 г.

БІЧАН Аляксандр Апанасавіч (1886 г.), загінуў ў 1942 г. каля в. Пціч.
БІЧАН Аляксей Уладзіміравіч (1926 г.), расстраляны ў 1941 г.
БІЧАН Андрэй Антонавіч (1932 г.)
БІЧАН Антаніна Аляксандраўна (1930 г.)
БІЧАН Антон Васільевіч (1930 г.)
БІЧАН Антон Мікалаевіч (1895 г.)
БІЧАН Апанас Анікеевіч (1893 г.)
БІЧАН Вольга Аксёнаўна (1918 г.)
БІЧАН Вольга Аляксандраўна (1924 г.)
БІЧАН Ганна Аляксандраўна (1890 г.)
БІЧАН Ганна А. (1905 г.), спалена з трыма дзецьмі.
БІЧАН Ганна Антонаўна (1922 г.)
БІЧАН Ефрасіння Іванаўна (1908 г.)
БІЧАН Ілья (1860 г.)
БІЧАН Кацярына (1890 г.)
БІЧАН Лідзія Апанасаўна (1930 г.)
БІЧАН Майсей (1894 г.)
БІЧАН Максім Фядосавіч (1898 г.)
БІЧАН Марфа Адамаўна (1898 г.)
БІЧАН Марыя Апанасаўна (1924 г.)
БІЧАН Марыя Рыгораўна (1890 г.)
БІЧАН Матруна Антонаўна (1926 г.)
БІЧАН Матруна Данілаўна (1870 г.)
БІЧАН Мікалай Ільіч (1940 г.)
БІЧАН Міхаіл Антонавіч (1935 г.)
БІЧАН Наталля Аляксандраўна (1922 г.)
БІЧАН Ніна Васільеўна (1932 г.)
БІЧАН Ніна Юр'еўна (1928 г.)
БІЧАН Парфірый Апанасавіч (1928 г.)
БІЧАН Пётр Антонавіч (1924 г.)
БІЧАН Рыгор Мікалаевіч (1910 г.)
БІЧАН Рыгор Цімафеевіч (1929 г.)
БІЧАН Рыгор Якаўлевіч (1864 г.)
БІЧАН Соф'я Цімафееўна (1898 г.)
БІЧАН Сцяпан Апанасавіч (1923 г.)
БІЧАН Уладзімір (1880 г.), расстраляны ў 1941 г.
БІЧАН Уладзімір Васільевіч (1928 г.)
БІЧАН Цімафей Апанасавіч (1919 г.)
БІЧАН Цімафей Васільевіч (1928 г.)
ВАЛАТОЎСКАЯ Акуліна Д. (1890 г.)
ВАЛАТОЎСКАЯ Антаніна С. (1936 г.)
ВАЛАТОЎСКАЯ Валянціна Р. (1932 г.)
ВАЛАТОЎСКАЯ Вольга Сямёнаўна (1926 г.)
ВАЛАТОЎСКАЯ Еўдакія Ф. (1901 г.)
ВАЛАТОЎСКАЯ Лідзія Рыгораўна (1935 г.)
ВАЛАТОЎСКАЯ Любоў Сямёнаўна (1914 г.)
ВАЛАТОЎСКАЯ Матруна С. (1933 г.)
ВАЛАТОЎСКАЯ Ніна Рыгораўна (1928 г.)
ВАЛАТОЎСКАЯ Раіса Рыгораўна (1929 г.)
ВАЛАТОЎСКІ Аляксандр С. (1930 г.)
ВАЛАТОЎСКІ Іван Сямёнавіч (1928 г.)
ВАЛАТОЎСКІ Сямён Васільевіч (1886 г.)
ГЕРАСІМЕНКА Ганна Аксёнаўна (1922 г.)
ГЕРАСІМЕНКА Еўдакія (1896 г.)
ГЕРАСІМЕНКА Марфа С. (1918 г.)
ГЕРАСІМЕНКА Мікіта (1864 г.)
ГЕРАСІМЕНКА Пелагея Д. (1923 г.)
ГЕРАСІМЕНКА Стэфан (1886 г.)
НАВІЦКАЯ Ганна Рыгораўна (1908 г.)
НАВІЦКАЯ Лідзія Рыгораўна (1934 г.)
ПАПОК Вольга Антонаўна (1919 г.)
ПАПОК Вольга Антонаўна (1920 г.)
ПАПОК Дамітрый Мікалаевіч (1940 г.)
ПАПОК Мікалай (1910 г.)
ПАПОК Параска (1880 г.)
ПАПОК Соф'я Мікалаеўна (1943 г.)
ПАЛТАРАН Дзмітрый Адамавіч (1941 г.)
ПАЛТАРАН Ефрасіння (1910 г.)
ПАЛТАРАН Надзея Адамаўна (1930 г.)
ПАЛТАРАН Соф'я Адамаўна (1935 г.)
ПРАКАПЕНКА Барыс (1878 г.)
РАБЧАНКА Вольга Яфімаўна (1924 г.)
СІГАЙ Адам (1860 г.)
СІГАЙ Аксіння Міхайлаўна (1890 г.)
СІГАЙ Антон Мацвеевіч (1910 г.)

СІГАЙ Вольга Адамаўна (1939 г.)
СІГАЙ Галіна Адамаўна (1914 г.)
СІГАЙ Галіна Лазараўна (1934 г.)
СІГАЙ Ганна Іванаўна (1924 г.)
СІГАЙ Ганна Навумаўна (1926 г.)
СІГАЙ Дар'я (1906 г.), спалена з чатырма дзецьмі.
СІГАЙ Дзмітрый Навумавіч (1933 г.)
СІГАЙ Еўдакія (1886 г.)
СІГАЙ Кацярына Майсеевна (1888 г.)
СІГАЙ Марына Майсеевна (1880 г.)
СІГАЙ Марыя (1904 г.)
СІГАЙ Матруна Фёдараўна
СІГАЙ Матруна (1910 г.)
СІГАЙ Міхаіл Рыгоравіч (1890 г.)
СІГАЙ Ніна Яфімаўна (1935 г.)
СІГАЙ Паліна Аляксееўна (1921 г.)
СІГАЙ Фёдар Сільвестравіч (1909 г.)
СІГАЙ Яфім Клімавіч (1910 г.)
СІЛІВОНЕЦ Рыгор (1864 г.)

З 1942 г. для аховы чыгункі немцы пачалі пад пагрозай расстрэлу прыцягваць мясцовае насельніцтва. Дайшла чарга на дзяжурства і да Яфіма Клімавіча Сігая. На ўчастку, які ён «ахоўваў», партызаны падклалі міну. Нямецкі патруль заўважыў яе. Падвялі Яфіма Клімавіча. Ён зразумеў з жэстаў і пагроз ворагаў, што за дрэнную ахову павінен быць пакараны смерцю. Але можа загладзіць сваю віну, калі выкапае і абясшкодзіць міну.

Гітлераўцы схаваліся за насып, а Яфім Клімавіч узяўся за небяспечную работу. Абкапаў міну — быццам абясшкодзіў яе, і паклікаў салдат. Калі яны падышлі, мужны патрыёт ударыў па міне заступам. Узняўся клуб агню і дыму... Разам з Яфімам Клімавічам Сігаем загінулі тры варожыя салдаты.

ВЁСКА МЛЫНОК

Расстраляны ў 1944 г.

ГОШКА Уладзімір Сяргеевіч (1921 г.)
ЯКУБОВІЧ Марыя Н. (1930 г.)

ВЁСКА ПЦІЧ

АХРЭМЧЫК Антон (1912 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.
АХРЭМЧЫК Варвара Мікалаеўна (1881 г.), спалена ў 1944 г.

Помнік ахвярам фашысцкага генацыду ў в. Пціч

БІСКІН Барыс (1882 г.), расстраляны ў снежні 1941 г.
БІСКІН Берка, расстраляны ў снежні 1941 г.
БІСКІН Гідаль (1882 г.), расстраляны ў снежні 1941 г.
БІСКІНА Ася, расстраляна ў снежні 1941 г.
БІСКІНА Іта (1886 г.), расстраляна ў снежні 1941 г.
БІСКІНА Іта расстраляна ў снежні 1941 г.
БІСКІНА Рая (1885 г.), расстраляна ў снежні 1941 г.
БІСКІНА Рыва, расстраляна ў снежні 1941 г.
БІСКІНА Соня, расстраляна ў снежні 1941 г.
БУРДО Майсей Рыгоравіч (1881 г.), утоплены ў р. Пціч у снежні 1941 г.
БУРДО Ціля Давыдавіч (1882 г.), утоплены ў р. Пціч у снежні 1941 г.
БУРДО Рая Майсееўна, утоплена ў р. Пціч у снежні 1941 г.
БУРДО Уладзімір Давыдавіч, утоплены ў р. Пціч у снежні 1941 г.
БУРДО Хася Давыдаўна (1904 г.), утоплена ў р. Пціч у снежні 1941 г.
ВАЛАТОЎСКІ Васіль Іванавіч (1926 г.), расстраляны ў 1944 г.

ГАРБЕЛІК Зінаіда Андрэеўна (1930 г.), закатавана ў 1941 г.

ГАРБЕЛІК Лілія Андрэеўна (1922 г.), закатавана ў 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Аляксей Ільіч, расстраляны ў 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Васіль, расстраляны ў 1943 г.

ГЕРАСІМЕНКА Віктар Ільіч, расстраляны ў 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Ганна Піліпаўна, спалена ў 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Фёдаравіч, спалены ў 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Марк Якаўлевіч, падарваўся на міне.

ГЕРАСІМЕНКА Міхаіл Ільіч, расстраляны ў 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Міхаіл Ільіч, расстраляны ў 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Уладзімір Ільіч, расстраляны ў 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Ульяна Ліфераўна, расстраляна ў 1942 г.

ГОРМАШ Канстанцін Фёдаравіч (1900 г.), расстраляны ў 1942 г.

ГОРМАШ Лілія Канстанцінаўна (1928 г.), расстраляна ў 1942 г.

ГОШКА Міхаіл Васільевіч (1891 г.), спалены ў 1944 г.

ГРАЛЬКА Людвіг, расстраляны ў 1943 г.

ГУТМАН Хая, утоплена ў р. Пціч у снежні 1941 г.

ГУТМАН Янкель (1892 г.), расстраляны ў снежні 1941 г.

ЖУРАВЕЛЬ Раіса Майсееўна (1918 г.), расстраляна ў снежні 1941 г.

ЗАРЭЦКІ Ісаак, расстраляны ў снежні 1941 г.

ЗАРЭЦКІ Іцхак (1898 г.), расстраляны ў снежні 1941 г.

ЗЯЛЁНКА Арон, расстраляны ў снежні 1941 г.

ЗЯЛЁНКА Ганна (1892 г.), расстраляна ў снежні 1941 г.

ЗЯЛЁНКА Гапна (1933 г.), расстраляна ў снежні 1941 г.

ЗЯЛЁНКА Ізраіль, расстраляны ў снежні 1941 г.

ЗЯЛЁНКА Марыя (1908 г.), расстраляна ў снежні 1941 г.

ЗЯЛЁНКА Міхаіл (1938 г.), расстраляны ў снежні 1941 г.

ЗЯЛЁНКА Рыва, расстраляна ў снежні 1941 г.

ЗЯЛЁНКА Сяргей (1890 г.), расстраляны ў снежні 1941 г.

ІГНАЦЕНКА Надзея, падарвалася на міне ў 1944 г.

КАЛМЫКОВА Лілія Якаўлеўна (1910 г.), расстраляна ў снежні 1941 г.

КАРОБКА Ася, расстраляна ў снежні 1941 г.

КАРОБКА Моня, расстраляны ў 1941 г.

КАРОБКА Сіма, расстраляна ў снежні 1941 г.

КАРОБКА Хаім (1890 г.), расстраляны ў снежні 1941 г.

КАРОБКА Якаў (1910 г.), расстраляны ў снежні 1941 г.

КАЦМАН Яўгенія, расстраляна ў снежні 1941 г.

КАЦМАН Міхаіл (1938 г.), утоплены ў р. Пціч у снежні 1941 г.

КАЦМАН Моталь, расстраляны ў снежні 1941 г.

КАЦМАН Роза (1917 г.), утоплена ў р. Пціч у снежні 1941 г.

КАЦМАН Сіма, расстраляна ў снежні 1941 г.

КАЦМАН Сіма (1936 г.), загінула ў 1941 г.

КАЦМАН Уладзімір (1934 г.), утоплены ў р. Пціч у снежні 1941 г.

КНЯЗЕЎ Уладзімір Аляксандравіч (1934 г.), расстраляны ў 1941 г.

КРАМНІК Еня, утоплены ў р. Пціч у снежні 1941 г.

КРАМНІК Хатроня, утоплена ў р. Пціч у снежні 1941 г.

ЛЮЛЬЕЎ Калман, расстраляны ў снежні 1941 г.

МАРЦІНОВІЧ Міхаіл, падарваўся на міне ў 1944 г.

ШГУЛЕЎСКАЯ Вольга Іванаўна (1931 г.), спалена ў 1944 г.

ШГУЛЕЎСКАЯ Матруна Агееўна (1918 г.), спалена ў 1944 г.

ШГУЛЕЎСКАЯ Матруна (1918 г.), спалена ў 1944 г.

ШГУЛЕЎСКАЯ Наталля Фёдараўна (1890 г.), спалена ў 1944 г.

ШГУЛЕЎСКІ Васіль Іванавіч (1929 г.), спалены ў 1944 г.

ШГУЛЕЎСКІ Іван Сцяпанавіч (1895 г.), спалены ў 1944 г.

ШГУЛЕЎСКІ Мікалай (1940 г.), спалены ў 1944 г.

ШГУЛЕЎСКІ Рыгор (1910 г.), спалены ў 1944 г.

ШГУЛЕЎСКІ Рыгор Іванавіч (1917 г.), спалены ў 1944 г.

ШГУЛЕЎСКІ Уладзімір Уладзіміравіч (1938 г.), спалены ў 1944 г.

ШЛЕВІЧ Анатоль (1902 г.), расстраляны ў 1942 г.

ШРАКАПЕНКА Еўдакія, расстраляна з дзвума дзецьмі ў 1943 г.

САМБУК Васіль Васільевіч (1926 г.), закатаваны ў 1942 г.

САМБУК Вера Васільеўна (1924 г.), закатавана ў 1942 г.

САМБУК Еўдакія Пятроўна (1895 г.), спалена ў 1944 г.

СІГАЙ Васіль Акімавіч (1920 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.

СІГАЙ Павел Фёдаравіч, падарваўся на міне ў 1944 г.

СУХАДОЛЬСКІ Залман, расстраляны ў снежні 1941 г.

СЯЎРУК Лілія Аляксееўна (1939 г.), расстраляна ў 1942 г.

СЯЎРЎК Матруна Васільеўна (1913 г.), расстраляна ў 1942 г.

СЯЎРУК Матруна Васільеўна (1938 г.), расстраляна ў 1942 г.

СЯЎРУК Тамара Аляксееўна (1932 г.), расстраляна ў 1942 г.

ТАРАСЕВІЧ Аляксандр Мікалаевіч (1939 г.), расстраляны ў 1942 г.

ТАРАСЕВІЧ Любоў (1914 г.), расстраляна ў 1942 г.

ТАРАСЕВІЧ Марыя Мікалаеўна (1937 г.), расстраляна ў 1942 г.

ТАРАСЕВІЧ Яфім Васільевіч (1912 г.), расстраляны ў снежні 1942 г.

ТАРУН, падарваўся на міне ў 1944 г.

ТУКАЙ Сяргей, спалены ў 1944 г.

УРЭЦКАЯ Ганна (1909 г.), расстраляна ў снежні 1941 г.

ФУРМАН Рыта, расстраляна ў снежні 1941 г.

ХУСЕНСКІ Куся (1907 г.), расстраляны ў снежні 1941 г.

ЦВАСМАН Элька (1924 г.), расстраляна ў снежні 1941 г.

ШМАТКОВА, расстраляна ў 1942 г.

ШМАТКОВА Вольга Іванаўна (1910 г.), расстраляна ў 1942 г.

ШМАТКОВА Надзея (1932 г.), расстраляна ў 1942 г.

ШМАТКОВА Святлана Паўлаўна (1933 г.), расстраляна ў 1942 г.

ШМАТКОЎ Вістар Паўлавіч (1940 г.), расстраляны ў 1942 г.

ШМАТКОЎ Фелікс (1939 г.), расстраляны ў 1942 г.

ШЫМАНЕЦ Ніна Аляксееўна (1926 г.), спалена ў 1944 г.

ВЁСКА РАДКАЎ

ГРЫНЕВІЧ Васіль Нікіфаравіч (1932 г.), загінуў у 1944 г.

ДЗМІТРОВІЧ Іван Максімавіч (1892 г.), расстраляны ў 1944 г.

ВЁСКА РОГ

ГЕРАСІМЕНКА Анастасій Елісеевіч (1926 г.), прапала без вестак у Германіі.

ГЕРАСІМЕНКА Антон Антонавіч (1864 г.), расстраляны ў 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Вольга Антанінаўна (1926 г.), прапала без вестак у Германіі.

ГЕРАСІМЕНКА Малашня (1864 г.), расстраляна ў 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Праскоўя М. (1874 г.), расстраляна ў 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Уладзімір Кірылавіч (1870 г.), загінуў у 1944 г.

САМБУК Стэфан Сямёнавіч (1880 г.), расстраляны ў 1944 г.

ВЁСКА ХУСНАЕ

ГЕРАСІМЕНКА Сяргей (1867 г.), забіты ў 1944 г.

НІКАНОВІЧ Мікалай, расстраляны ў 1942 г.

ПАПОК Адам Кузьміч (1926 г.), расстраляны ў 1943 г.

ПАПОК Антаніна Кузьмінічна, забіта ў 1941 г.

ПАПОК Васіль Мацвеевіч (1927 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.

ПАПОК Дзмітрый Мікалаевіч (1941 г.), спалены ў 1944 г.

ПАПОК Ефрасіння Дзмітрыеўна (1910 г.), забіта ў 1944 г.

ПАПОК Ісак Адамавіч (1910 г.), расстраляны ў 1944 г.

ПАПОК Кузьма (1902 г.), расстраляны ў 1943 г.

ПАПОК Мікалай Іванавіч (1914 г.), спалены ў 1944 г.

ПОЛЯК Андрэй (1860 г.), забіты ў 1944 г.

ПОЛЯК Варвара (1870 г.), забіта ў 1944 г.

ПОЛЯК Еўдакія Дзмітрыеўна (1909 г.), павешана ў 1944 г.

ПОЛЯК Іван (1922 г.), расстраляны ў 1943 г.

ПОЛЯК Любоў Максімаўна (1937 г.), спалена ў 1943 г.

ПОЛЯК Марфа (1870 г.), забіта ў 1944 г.

ПОЛЯК Марыя Васільеўна (1920 г.), павешана ў 1944 г.

ПОЛЯК Мікалай Сямёнавіч (1890 г.), спалены ў 1944 г.

ПОЛЯК Назар Мікалаевіч (1906 г.), расстраляны ў 1944 г.

ПОЛЯК Наталля (1885 г.), спалена ў 1943 г.

ПОЛЯК Наталля (1886 г.), спалена ў 1944 г.

ПОЛЯК Павел Адамавіч (1909 г.), расстраляны ў 1944 г.

ПОЛЯК Сяргей Анікеевіч (1924 г.), спалены ў 1944 г.

ПОЛЯК Уладзімір (1921 г.), расстраляны ў 1943 г.

ПОЛЯК Фядора Мікалаеўна (1915 г.), спалена ў 1944 г.

ПОЛЯК Якім Дзмітрыевіч (1918 г.), павешаны ў 1944 г.

ПОЛЯК Яўгенія (1882 г.), забіта ў 1943 г.

ПРАКАПЕНКА Елісей (1910 г.), загінуў у 1943 г.

ПЫРКО Адам Стэфанавіч (1882 г.), спалены ў 1943 г.

ПЫРКО Сава (1904 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.

ПЫРКО Уладзімір Мікалаевіч (1927 г.), расстраляны ў 1944 г.

РАБЯНОК Фядора Мікалаеўна, спалена ў 1944 г.

САМБУК Ілья (1895 г.), забіты ў 1944 г.

САМБУК Праскоўя Ісакаўна (1921 г.), загінула ў канцлагеры.

СІЦЯПУК Васіль Трафімавіч (1922 г.), , павешаны ў 1943 г.

СЦЯПУК Карп Майсеевіч (1893 г.), загінуў у канцлагеры.
СЦЯПУК Матруна (1860 г.), забіта ў 1944 г.
ХОДЗЬКА Ісак (1917 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.
ХОДЗЬКА Павел Майсеевіч (1936 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.
ХОДЗЬКА Соф'я Сямёнаўна (1925 г.), загінула ў канцлагеры.
ХОДЗЬКА Фёдар (1932 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.

СНЯДЗІНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕЛІН

ГАЛЕНЯ Адальфіна Сцяпанаўна (1895 г.)
ГАЛЕНЯ Ігнат Сцяпанавіч (1890 г.)
ГАЛЕНЯ Тодар Сцяпанавіч (1894 г.)
ГОЛІК Вольга Казіміраўна (1934 г.)
ГОЛІК Марфа Яўсееўна (1915 г.)
ГОЛІК Ніна Казіміраўна (1936 г.)
ГУДУЛЬСКАЯ Ева Адамаўна (1939 г.)
ГУДУЛЬСКАЯ Ромця Ігнатаўна (1903 г.)
ГУДУЛЬСКІ Адам Васільевіч (1898 г.)
ГУДУЛЬСКІ Віктар Адамавіч (1930 г.)
ЕРМАЛОВІЧ Марта Дудзічна (1881 г.)
ЗАНКЕВІЧ Анастасія Сцяпанаўна (1900 г.)
ЗАНКЕВІЧ Марыя Яфімаўна (1924 г.)
ЗАНКЕВІЧ Таццяна Рыгораўна (1909 г.)
КОРЗУН Ганна Яўсееўна (1894 г.)
КОРЗУН Ніна Яўсееўна (1928 г.)
КОРЗУН Марыя Яўсееўна (1918 г.)
КОРЗУН Уладзімір (1941 г.)
ЛАДЗІНСКІ Адам Фёдаравіч (1895 г.)
ЛЮБІМАВА Ніна Іванаўна (1941 г.)
МАСЛА Ганна Данілаўна (1900 г.)
МАСЛА Ганна Уладзіміраўна (1929 г.)
НОВАК Аляксандр Пятровіч (1934 г.)
ПЯТРОВІЧ Марыя Ігнатаўна (1880 г.)
ХАЛЬЧЭНЯ Віктар Дзмітрыевіч (1930 г.)
ШАРУБА Ганна Людвігаўна (1904 г.)
ШАРУБА Ярмола Іванаўна (1890 г.)

ВЁСКА МАРДЗВІН

БАТАН Наталля Андрэеўна (1887 г.)
БУРАКЕВІЧ Аляксей Мікалаевіч (1929 г.)
БУРАКЕВІЧ Андрэй Адамавіч (1929 г.)
БУРАКЕВІЧ Апанас (1905 г.)
БУРАКЕВІЧ Вольга Мікалаеўна (1901 г.)
БУРАКЕВІЧ Ганна Іванаўна (1878 г.)
БУРАКЕВІЧ Канстанцін (1928 г.)
БУРАКЕВІЧ Канстанцін (1928 г.)
БУРАКЕВІЧ Матруна Фёдараўна (1867 г.)
БУРАКЕВІЧ Сава Сцяпанавіч (1899 г.)
БУРАКЕВІЧ Сыклета Юркаўна (1878 г.)
БУРАКЕВІЧ Якаў Міхайлавіч (1891 г.)
ГАЛОТА Іван Сцяпанавіч (1879 г.)
ЖУКАВЕЦ Амяльян Мікалаевіч (1896 г.)
КЛІМЕНКА Якаў Іванавіч (1902 г.)
КУЦЬКО Вольга Адамаўна (1920 г.)
ПАШУК Вольга Канстанцінаўна (1908 г.)
ПАШУК Галіна Канстанцінаўна (1928 г.)
ПАШУК Сыклета Іванаўна (1901 г.)
ШНЧУК Ганна Іванаўна (1893 г.)
ПРЫКОТА Андрэй Андрэевіч (1892 г.)
ПРЫКОТА Ганна Іванаўна (1908 г.)
ПРЫКОТА Захарыя Андрэеўна (1882 г.)
ПРЫКОТА Надзея Іванаўна (1908 г.)
ПРЫКОТА Пётр Захаравіч (1929 г.)
ХАЛЬЧЭНЯ Такля Савічна (1916 г.)
ХАМЕЦ Марта Нікіфараўна (1885 г.)
ХАМЕЦ Параска Васільеўна (1885 г.)
ХАМЕЦ Сямён Фёдаравіч (1922 г.)
ЮЧКО Апанас Рыгоравіч (1925 г.)
ЮЧКО Аўдоцця Якаўлеўна (1891 г.)
ЮЧКО Вольга Канстанцінаўна (1821 г.)
ЮЧКО Іван Рыгоравіч (1927 г.)
ЮЧКО Сцепаніда Данілаўна (1871 г.)
ЮЧКО Юрый Сцяпанавіч (1870 г.)
ЮЧКО Яфім'я Фёдараўна (1887 г.)
ЯЎЛАШ Алена Юстынаўна (1923 г.)

ВЁСКА СНЯДЗІН

ДАМАСЕВІЧ Валянцін Фёдаравіч (1932 г.)
ДАМАСЕВІЧ Васіль Фёдаравіч (1933 г.)
ДАМАСЕВІЧ Канстанцін С. (1927 г.)
ДАМАСЕВІЧ Лідзія Лаўрэнаўна (1909 г.)
ДАМАСЕВІЧ Надзея Пятроўна (1900 г.)
ЗАНКЕВІЧ Вольга Сцяпанаўна (1919 г.)
ЗАНКЕВІЧ Ганна Аляксандраўна (1924 г.)
ЗАНКЕВІЧ Надзея Лаўрэнаўна (1924 г.)
КАРЖАНОЎСКІ Сцяпан Якаўлевіч (1905 г.)
ЛІТНЕР Вольга Апанасаўна (1898 г.)
ЛІТНЕР Надзея Апанасаўна (1904 г.)
МАРОЗЬКА Алена Сцяпанаўна (1880 г.)
МАРЦЫНКЕВІЧ Піліп Дзмітрыевіч (1897 г.)
МАРЦЫНКЕВІЧ Ульяна Фёдараўна (1886 г.)
МАРЦЫНКЕВІЧ Юрый Пятровіч (1894 г.)
МАСЛА Яфім Пятровіч (1899 г.)
НОВАК Аляксандр Іванавіч (1883 г.)
ПЛЕЦКАЯ Юстына Рыгораўна (1887 г.)
РАДЗІНОВІЧ Іван Іосіфавіч (1901 г.)
РУБЧЭЎСКАЯ Любоў Кузьмінічна (1887 г.)
РУБЧЭЎСКІ Андрэй Каленікавіч (1895 г.)
РУЦКАЯ Ева Васільеўна (1898 г.)
РУЦКАЯ Надзея Мікалаеўна (1900 г.)
РУЦКІ Пётр Васільевіч (1897 г.)
РУЦКІ Пётр Данісавіч (1909 г.)
ТРАЯНОЎСКАЯ Аксенія Іванаўна (1908 г.)
ТРАЯНОЎСКАЯ Арына Іванаўна (1898 г.)
ТРАЯНОЎСКАЯ Арына Рыгораўна (1880 г.)
ТРАЯНОЎСКІ Мікалай Кузьміч (1925 г.)
ХАЛЬЧЭНЯ Віктар Рыгоравіч (1927 г.)
ШОЛКАВІЧ Іван Лук'янавіч (1930 г.)
ЯСТРЭМСКАЯ Марта Рыгораўна (1896 г.)
ЯСТРЭМСКАЯ Фёкла Іванаўна (1916 г.)
ЯСТРЭМСКІ Уладзімір Паўлавіч (1937 г.)

ВЁСКА СУДЗІБАР

ДАМАСЕВІЧ Галіна Ільінічна (1922 г.)
КАРАСЬ Ульяна (1901 г.)
МАРЦЫНКЕВІЧ Аляксандр (1932 г.)
ЯЦКА Ганна (1915 г.)

ВЁСКА ТАРГАШЫН

ДАРЫНСКАЯ Валянціна Антонаўна (1924 г.)
ДАРЫНСКАЯ Наталля Мікалаеўна (1922 г.)
РУБЧЭЎСКАЯ Надзея Васільеўна (1920 г.)
РУБЧЭЎСКІ Васіль Іванавіч (1895 г.)
РУЦКІ Апанас Пятровіч (1894 г.)
РУЦКІ Мікалай Апанасавіч (1922 г.)
САВІЦКАЯ Параска Рыгораўна (1886 г.)
САВІЦКАЯ Яўгенія Пятроўна (1908 г.)
САВІЦКІ Васіль Рыгоравіч (1882 г.)
ТРАЯНОЎСКАЯ Клаўдзія Пятроўна (1915 г.)

ЧАЛЮШЧАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВЯЛІКАЕ ПОЛЕ

МАЗАЙ Іван Кірылавіч (1903 г.)
МАЗАЙ Надзея Усцінаўна (1920 г.)
ШУРПАЧ Васіль Нічыпаравіч (1890 г.)
ШУРПАЧ Марыя Карпаўна (1910 г.)

ВЁСКА ДРУГАЯ СЛАБОДКА

АЎДЗЕЙЧЫК Аўдоцця (1902 г.), расстраляна 20.12.1943 г.
АЎДЗЕЙЧЫК Іван Адамавіч (1927 г.), забіты 20.12.1943 г.
АЎДЗЕЙЧЫК Уладзімір Адамавіч (1925 г.), забіты 20.12.1943 г.
КАРОТКІ Марцін Патапавіч (1905 г.), загінуў 10.2.1944 г.
КАРОТКІ Мікалай Амяльянавіч (1928 г.), забіты 20.3.1944 г.
КАРОТКІ Сава Палікарпавіч (1869 г.), загінуў 5.3.1944 г.
КАРОТКІ Фама Амбросьевіч (1886 г.), забіты 20.3.1944 г.
МАЁРЧЫК Фёдар Піліпавіч (1927 г.)
МАЗАЙ Ганна Аляксандраўна (1900 г.), спалена 10.2.1944 г.
МАЗАЙ Ганна Лазараўна (1939 г.), спалена 10.2.1944 г.
МАЗАЙ Людвіна Лазараўна (1930 г.), спалена 10.2.1944 г.
МАЗАЙ Фядосся Савічна (1900 г.), спалена 10.2.1944 г.
ШЫЧУК Марыя Сцяпанаўна (1869 г.), расстраляна 10.2.1944 г.
СІДАРЧУК Васіль Іванавіч (1926 г.), забіты 20.3.1944 г.
СКАПЕЦ Васіліса Іванаўна (1900 г.), загінула 20.3.1944 г.

ВЁСКА ДУБРОВА

АЛЬХІМОВІЧ Міхаіл Уладзіміравіч (1943 г.), загінуў 15.5.1944г.
БАТУРЭВІЧ Марыя Іванаўна (1868 г.), загінула 20.3.1944 г.
ВОРАНАЎ Леанід Пятровіч (1940 г.), загінуў у маі 1944 г.
ВОРАНАВА Ніна Пятроўна (1943 г.), загінула ў маі 1944 г.
ГОЛУБ Валянціна Пятроўна (1939 г.), загінула ў маі 1944 г.
ЖУКОЎСКАЯ Браніслава (1874 г.), загінула ў красавіку 1944 г.
ЗБОРЫНА Соф'я Мікалаеўна (1918 г.), загінула ў маі 1944 г.
МІХНЕВІЧ Еўдакія Данілаўна (1928 г.), загінула ў красавіку 1944 г.
ПЯТКЕВІЧ Паліна Мікалаеўна (1897 г.), загінула ў сакавіку 1944 г.
ПЛЫШЭЎСКІ Адам Рыгоравіч (1941 г.), закатаваны ў маі 1944 г.
РАКІЦКАЯ Марыя (1872 г.), загінула ў маі 1944 г.
РАКІЦКІ Павел (1873 г.), забіты 1.5.1944 г.
РУДЗІНСКАЯ Вольга Іванаўна (1929 г.), загінула ў маі 1944 г.
РУДЗІНСКАЯ Ганна Мікалаеўна (1894 г.), загінула ў студзені 1944 г.
СЯЎРУК Сцяпан Сяргеевіч (1894 г.), закатаваны ў 1944 г.
СКОРЫ Адам Іванавіч (1944 г.), загінуў у маі 1944 г.
ТАЛКАВЕЦ Надзея Андрэеўна (1912 г.), загінула ў маі 1944 г.
ТАРАСЕВІЧ Еўдакія П. (1892 г.), загінула ў маі 1944 г.
ТАРАСЕВІЧ Іван Сцяпанавіч (1893 г.), загінуў у 1944 г.
ТАРАСЕВІЧ Іларыён Гаўрылавіч (1872 г.), закатаваны ў маі 1944 г.
ТАРАСЕВІЧ Марыя Фёдараўна (1887 г.), загінула ў маі 1944 г.
ТАРАСЕВІЧ Мікалай Канстанцінавіч (1873 г.), закатаваны ў 1944 г.
ТАРАСЕВІЧ Праскоўя Фёдараўна (1892 г.), забіта ў студзені 1944 г.
ШПАК Купрыян Яфрэмавіч (1868 г.), загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ЗАЛЕССЕ

АСАЦКАЯ Вольга Сямёнаўна (1934 г.), закатавана ў 1944 г.
АСАЦКАЯ Еўдакія (1891 г.), загінула ў сакавіку 1944 г.
БАРАНОЎСКАЯ Аўдоцця Пятроўна (1885 г.), закатавана ў лагеры ў маі 1944 г.
БАРАНОЎСКІ Анатоль Севасцьянавіч (1924 г.), загінуў у час бамбёжкі ў 1944 г.
БАРАНОЎСКІ Міхаіл Карлавіч (1877 г.), забіты ў маі 1944 г.
БЕНІЦ Усціння Рыгораўна (1882 г.), закатавана ў сакавіку 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Агаша Міхайлаўна (1891 г.)
ГАНУСЕВІЧ Адам Арыёнавіч (1903 г.), забіты ў 1943 г.
ГАНУСЕВІЧ Арсень Лявонавіч (1942 г.) загінуў у сакавіку 1944 г.
ГАНУСЕВІЧ Ганна (1898 г.), расстраляна ў чэрвені 1944 г.
ГАНУСЕВІЧ Ганна Іўеўна (1911 г.), забіта ў 1944 г.
ГАНУСЕВІЧ Мікалай Сцяпанавіч (1870 г.), расстраляны ў 1943 г.
ГАНУСЕВІЧ Мікіта Кузьміч (1906 г.)
ГАПОНЧЫК Іван Гардзеевіч (1912 г.), прапаў без вестак.
ДЗЕГЯЛЕВІЧ Іван Якаўлевіч (1881 г.), загінуў у сакавіку 1944 г.
ДЗЕГЯЛЕВІЧ Кацярына (1883 г.), закатавана ў сакавіку 1944 г.
ДЗЯГЕЛЬКА Міхаіл Іванавіч (1923 г.), загінуў у 1944 г.
ЕЎТУШЭНКА Акуліна Якаўлеўна (1884 г.), закатавана ў лютым 1944 г.
ЕЎТУШЭНКА Анісім Маісеевіч (1933 г.), угнаны ў Германію ў 1943 г., прапаў без вестак.
ЕЎТУШЭНКА Валент Маісеевіч (1935 г.), угнаны ў Германію ў 1943 г., прапаў без вестак.
ЕЎТУШЭНКА Прохар Данісавіч (1875 г.), забіты 26.6.1944 г.
ЖУКОЎСКАЯ Ганна Дзмітрыеўна (1870 г.), расстраляна ў сакавіку 1944 г.
ЖУКОЎСКІ Анатоль Аляксандравіч (1925 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.
ЖУКОЎСКІ Юрый Пілігавіч (1912 г.), расстраляны ў 1944 г.
КРАСОЎСКАЯ Юзэфа (1912 г.), закатавана ў сакавіку 1944 г.
ЛОПУХ Васіль Данісавіч (1886 г.), загінуў у сакавіку 1944 г.
ЛОПУХ Іосіф Андрэевіч (1876 г.), расстраляны ў студзені 1944 г.
ЛОПУХ Марыя Іосіфаўна (1881 г.), загінула ў сакавіку 1944 г.
ЛОПУХ Кацярына Макараўна (1900 г.), закатаваша ў сакавіку 1944 г.
МАЖЭЙКА Адам Міхайлавіч (1931 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.
МАРГУН Афанасій Яфімавіч (1864 г.), забіты ў маі 1944 г.
МАРГУН Сяргей Рыгоравіч (1891 г.), загінуў у 1943 г.
МІХНЕВІЧ Віктар Рыгоравіч (1926 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.
МІХНЕВІЧ Лідзія Рыгораўна (1935 г.), падарвалася на міне ў 1943 г.
ПЕРАГУД Вера (1870 г.), загінула ў маі 1944 г.
РАДЗІВОНАВА Агаша Іванаўна (1907 г.), закатавана ў красавіку 1944 г.
СКОРАЯ Настасся Фёдараўна (1890 г.), загінула ў маі 1944 г.
ШУМСКІ Міхаіл (1870 г.), забіты ў сакавіку 1944 г.
ШУМСКАЯ Марыя (1874 г.), закатавана ў сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ПЕРАБІТАЯ ГАРА

БАГУК Васіль Іванавіч (1925 г.), расстраляны ў 1942 г.
ТАРАСЕВІЧ Уладзімір Аркадзьевіч (1927 г.), падарваўся на міне ў 1942 г.

ВЁСКА ЧАЛЮШЧАВІЧЫ

Ліхую гадзіну перажылі людзі 22 чэрвеня 1942 г., калі ў вёсцы лютаваў карны атрад...

АЛЕКСЕЕВІЧ Віктар Мікалаевіч (1941 г.), спалены 22.6.1942 г.
АЛЕКСЕЕВІЧ Мая Мікалаеўна (1938 г.), спалена 22.6.1942 г.
АЛЬХІМОВІЧ Антон Антонавіч (1932 г.), расстраляны ў лютым 1943 г.
АРЦЮХ Васіліна Сяргееўна (1924 г.), спалена 22.6.1942 г.
АРЦЮХ Пелагея Тодараўна (1884 г.), загінула 22.6.1942 г.
АРЫНОВІЧ Аверкій Якаўлевіч (1880 г.), спалены 22.6.1943 г.
АРЫНОВІЧ Марына Аляксандраўна (1880 г.), забіта 22.6.1943 г.
АРЫНОВІЧ Міхаіл Аверкіевіч (1905 г.), расстраляны 20.2.1943 г.
БЕЛЬСКАЯ Вольга Прохараўна (1927 г.), забіта 20.1.1943 г.
БЕЛЬСКАЯ Клаўдзія Прохараўна (1920 г.), расстраляна ў 1942 г.
БЕЛЬСКАЯ Марына Фядосаўна (1880 г.), забіта 20.1.1943 г.
БЕЛЬСКІ Акеент Прохаравіч (1919 г.), расстраляны 23.7.1942 г.
БЕЛЬСКІ Мікалай Пракопавіч (1927 г.), вывезены ў Германію і загінуў у 1943 г.
БЕЛЬСКІ Прохар Пятровіч (1878 г.), забіты 20.1.1943 г.
БЕЛЬСКІ Якаў Прохаравіч (1926 г.), загінуў у канцлагеры ў Германіі.
БУХТАРЭВІЧ Яўген Арсеньевіч (1928 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.
ВАЛЕЖЫК Мальвіна (1900 г.), расстраляна 10.3.1943 г.
ГРУШКО Аляксей (1903 г.), забіты 10.1.1944 г.
ГУЗАВЕЦ Георгій Лук'янавіч (1908 г.), забіты ў 1941 г.
ДЗЕНІСЕВІЧ Іван Андрэевіч (1923 г.), расстраляны 20.1.1943 г.
ДЗЕНІСЕВІЧ Таццяна (1908 г.), падарвалася на міне ў 1944 г.
ДРАБІК Станіслаў Станіслававіч (1924 г.), забіты ў 1941 г.
ЖУКОЎСКАЯ Агрыпіна Пятроўна (1900 г.), расстраляна 10.3.1944 г.
ЖУКОЎСКАЯ Віктарыя (1900 г.), спалена 22.6.1942 г.
ЖУКОЎСКАЯ Марына Якаўлеўна (1903 г.), расстраляна 10.2.1944 г.

ЖУКОЎСКАЯ Наталля Осіпаўна (1913 г.), расстраляна 1.3.1944 г.

ЖУКОЎСКАЯ Праскоўя Рыгораўна (1866 г.), загінула 10.3.1944 г.

ЖУКОЎСКІ Андрэй Паўлавіч (1872 г.), расстраляны 10.3.1944 г.

ЖУКОЎСКІ Мікалай Аляксандравіч (1937 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Міхаіл Фёдаравіч (1924 г.), расстраляны ў 1943 г.

ЖУРАВЕЛЬ Абрам (1880 г.), спалены 22.6.1942 г.

ЖУРАВЕЛЬ Еўмель, разам з жонкай і чатырма дзецьмі спалены 22.6.1942 г.

ЖУРАВЕЛЬ Юдаік, яго жонка і дзеці — **Борух, Гірш, Любоў, Малка** спалены 22.6.1942 г.

КАЛЯДА Агрыпіна Навумаўна (1880 г.), забіта 22.2.1944 г.

КАЛЯДА Мікалай Іванавіч (1929 г.), расстраляны ў 1944 г.

КАЛЯДА Пётр Сямёнавіч (1910 г.), загінуў 24.4.1944 г.

КАРОТКАЯ Марыя Паўлаўна (1900 г.), расстраляна 10.3.1944 г.

КАРОТКАЯ Сцепаніда Маркінаўна (1904 г.), расстраляна 1.10.1944 г.

КАРОТКІ Аляксандр Андрэевіч (1880 г.), забіты ў 1943 г.

КОЗІК Маісей Піліпавіч (1884 г.), расстраляны 15.2.1944 г.

КОЗІНЕЦ Арцём Пятровіч (1883 г.), загінуў 1.3.1944 г.

КОЗІНЕЦ Васіль Мяфодзьевіч, падарваўся на міне ў 1944 г.

КОЗІНЕЦ Дзмітрый (1884 г.), забіты 22.2.1944 г.

КОЗІНЕЦ Макар Цітавіч (1893 г.), расстраляны ў 1943 г.

КОЗІНЕЦ Марта (1880 г.), расстраляна 10.3.1944 г.

КОЗІНЕЦ Рыгор Арсенцьевіч (1912 г.), расстраляны 1.3.1944 г.

КОЗІНЕЦ Фядора (1910 г.), загінула 22.6.1943 г.

КУЛАКОЎСКІ Мікалай Л. (1885 г.), забіты 5.1.1944 г.

ЛАБОВІЧ Аляксандра (1922 г.), расстраляна 30.1.1944 г.

МАЕР Іван Кірылавіч (1887 г.), забіты 28.5.1944 г.

МАЁРЧЫК Ерафей Паўлавіч (1913 г.), падарваўся на міне ў 1944 г.

МАЗАЙ Іван Дзмітрыевіч (1942 г.), расстраляны 22.6.1943 г.

МАЗАЙ Іван Іосіфавіч (1897 г.), забіты 20.2.1944 г.

МАЗАЙ Іван Лявонавіч (1888 г.), забіты 20.2.1944 г.

МАЗАЙ Ірына Фёдараўна (1900 г.), падарвалася на міне ў 1944 г.

МАЗАЙ Ісак Іванавіч (1912 г.), расстраляны 20.1.1941 г.

МАЗАЙ Малання Яфімаўна (1880 г.), забіта 22.6.1943 г.

МАЗАЙ МакрынаАнуфрыеўна (1880 г.), расстраляна 22.6.1943 г.

МАЗАЙ Сяргей Іосіфавіч (1908 г.), расстраляны 22.6.1943 г.

МАЗАЙ Сцяпан Архіпавіч (1927 г.), расстраляны 25.6.1943 г.

МАЗАЙ Якаў Паўлавіч (1908 г.), забіты ў 1941 г.

НІКАЛАЕНКА Іван (1912 г.), расстраляны 20.1.1944 г.

ПАЎЛЮЧОК Агрыпіна Якаўлеўна (1880 г.), забіта ў чэрвені 1943 г.

ПАЎЛЮЧОК Наталля Міхайлаўна (1905 г.), расстраляна з дочкамі **Марыяй і Ядавігай** 10.1.1943 г.

ПАЎЛЮЧОК Павел Аляксеевіч (1880 г.), расстраляны 10.1.1943 г.

ПАЎЛЮЧОК Хрысціна (1918 г.), з двума дзецьмі расстраляна ў 1941 г.

ПЕРАХОЦКІ Павел Сцяпанавіч (1883 г.), расстраляны ў 1943 г.

ПЛАВІНСКАЯ Ніна Андрэеўна (1914 г.), спалена 22.6.1942 г.

ПРАХОЦКАЯ Ануся (1880 г.), забіта 5.1.1944 г.

САРОЧЫК Аўдоцця Іванаўна (1880 г.), забіта 22.6.1943 г.

САРОЧЫК Ганна Васільеўна, расстраляна ў 1943 г. у Капаткевічах.

САРОЧЫК Ганна Ігнатаўна (1904 г.), забіта 22.7.1944 г.

САРОЧЫК Данііс Юр'евіч, расстраляны ў 1943 г. у Капаткевічах.

САРОЧЫК Сямён Юр'евіч (1866 г.), забіты 8.1.1944 г.

СТАРЫНСКАЯ Марыя (1896 г.), забіта 8.8.1944 г.

ТРАПЕЗА Аркадзій Сяргеевіч (1928 г.), расстраляны 30.1.1944 г.

ТРАПЕЗА Сяргей Аркадзьевіч (1900 г.), загінуў 30.1.1944 г.

ХАНЧЭЎСКІ Пётр Сцяпанавіч (1888 г.), расстраляны 1.3.1944 г.

ХАНЧЭЎСКАЯ Ульяна Фядосаўна (1874 г.), спалена 20.2.1944 г.

ХАРЛАНЧУК Елізавета (1909 г.), загінула 22.6.1942 г.

ХАРЛАНЧУК Надзея Раманаўна (1940 г.), спалена 22.6.1942 г.

ХАРЛАНЧУК Наталля Паўлаўна (1880 г.), спалена 22.6.1942 г.

ЦЯРЭШЧАНКА Матруна Барысаўна (1917 г.), падарвалася на міне ў 1945 г.

ЧАУС Рыгор Міхайлавіч (1918 г.), расстраляны 20.1.1943 г.

ШУРПАЧ Васіль Мікітавіч (1886 г.), забіты 4.3.1944 г.

ШУРПАЧ Рыгор Мікалаевіч (1870 г.), забіты 4.3.1944 г.

ЮДЫЦКАЯ Матруна (1890 г.), загінула 7.3.1944 г.

ЯСЬКОЎ Міхаіл Лявонавіч (1880 г.), расстраляны 28.2.1942 г.

Свята са слязамі на вачах...

Восенню 1943 г. Чырвоная Армія ўступіла на тэрыторыю Беларусі. Пачалося вызваленне рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. 26 лістапада воіны Чырвонай Арміі ўвайшлі ў Гомель. Воінамі 65-й і 61-й армій 14 студзеня 1944 г. вызвалены Калінкавічы і Мазыр. Баявыя дзеянні набліжаліся да граніц Капаткевіцкага і Петрыкаўскага раёнаў. Войскі ставілі мэтай выкарыстаць маразы, каб фарсіраваць рэкі, якія былі на іх шляху. Вораг з усіх сіл імкнуўся затрымацца на гэтых натуральных рубяжах. Па даных партызан, у раёне населеных пунктаў Навасёлкі, Пціч, Вялаўск, Петрыкаў, Капцэвічы дыслацыравалася каля 7500 нямецкіх салдат.

Цяжкімі рубяжамі для нашых войск былі рэчкі Трэмля і Пціч. Маразы часта змяняліся адлігамі, лёд тонкі. Перад наступаючымі войскамі была пастаўлена задача фарсіраваць рэкі і працягваць наступленне. З 8 студзеня па 8 лютага 1944 г. працягвалася наступальная Калінкавіцка-Мазырская аперацыя войск левага крыла Беларускага фронту, якім камандаваў генерал арміі К. К. Ракасоўскі. На тэрыторыі раёна баявыя дзеянні вяла 61-я армія пад камандаваннем генерал-лейтэнанта П. А. Бялова, партызаны Гомельскага і Пінскага злучэнняў. У выніку аперацыі савецкія войскі прасунуліся наперад на 60 км, адкінулі ворага да р. Пціч і ў раён Петрыкава.

Каб забяспечыць адыход сваіх часцей з-пад удараў нашых войск, вораг да поўдня 28 студзеня 1944 г. упарта абараняў в. Церабаў. Авалоданне гэтага населенага пункта забяспечыла б нашым часцям падыход да ракі Пціч. Бой за Церабаў вяла 76-я гвардзейская дывізія. Нашым войскам даводзілася з вялікай крывёю адваёўваць кожны метр. Немцы ў ноч на 29 студзеня падналілі заходнюю частку вёскі. У 13 гадз. часці дывізіі, пераадолеўшы супраціўленне ворага, авалодалі паўночна-ўсходняй часткай Церабава і да наступлення ночы працягвалі бой. 29 студзеня ў 2 гадз. першыя групы 237-га і 239-га гвардзейскіх стралковых палкоў пачалі фарсіраваць р. Трэмля, аўтаматчыкі завязалі вулічны бой. Да 6 гадз. вёска была поўнасцю ачышчана ад ворага. Часці дывізіі выйшлі на рубеж 2 км на захад ад Церабава і завязалі бой.

Авалоданне населеным пунктам Церабаў дазволіла нашым войскам ачысціць усходні бераг р. Пціч, правесці разведку абароны ворага, падыходаў да ракі і 31 студзеня пераправіцца і замацавацца на правым беразе Пічы. 29 студзеня ўзнавіла наступленне 81-я стралковая дывізія. У выніку наступальных дзеянняў 30 студзеня сіламі 519-га стралковага палка была ўзята в. Гарадзішча, а 467-ы стралковы полк авалодаў хутарам Усочы. З наступленнем цемры 519-ы полк фарсіраваў р. Пціч на захад ад Гарадзішча і захапіў плацдарм на заходнім беразе. 1 лютага 519-ы полк выйшаў на ўсход ад Паўлаўкі. Ноччу падраздзяленні 467-га палка таксама пераправіліся на заходні бераг Пічы.

Раніцай 2 лютага падраздзяленні двух палкоў адбілі жорсткую контратаку ворага з напрамку Паўлаўкі. На наступны дзень пасля артылерыйскай падрыхтоўкі ва ўзаемадзеянні з 15-й стралковай дывізіяй нашы войскі перайшлі ў наступленне. На працягу двух дзён, пераадольваючы ўпартае супраціўленне ворага, часці рухаліся ў напрамку Паўлаўкі і замацаваліся ў гэтым раёне.

Усамінае ўдзельнік баёў за в. Церабаў І. Мяняйла. У канцы студзеня 1944 г. камандзір батальёна маёр Усцінаў даручыў камандзіру кулямётнай роты старшаму лейтэнанту П. Лакцёнаву перасекчы дарогу Церабаў — Капаткевічы і пры адыходзе гітлераўцаў закупорыць яе паміж непраходнымі балотамі.

— З Церабава да ракі Пціч адна дарога, дзе вы зробіце засаду. Будзьце гатовы сустрэць праціўніка, — Лакцёнаў загадаў акапацца. У мокрым снезе гэта было вельмі нялёгка. З боку Церабава чулася

бесперапынная страляніна. І вось у туманнай імгле паказаліся постаці ворагаў. Кулямётчыкі першымі адкрылі агонь. Лейтэнант Д. Парашчын кіраваў боем на другім баку дарогі. Многія гітлераўцы адваяваліся ў тую раніцу на ясной дарозе дя Церабава.

Праз некаторы час ля раз'езда Малашэвічы загінуў старшы лейтэнант Лакцёнаў. Яму пасмяротна было прысвоена званне Герой Савецкага Саюза.

У лютым войскі 61-й арміі адбівалі контратакі ворага, які імкнуўся вярнуць страчаныя пазіцыі, праводзілі частковую перагрупіроўку войск, падцягвалі артылерыю, папаўнялі боезапас, вялі глыбокую разведку абароны ворага. 55-я стралковая дывізія атрымала загад перабазіравацца з раёна Церабава і заняць абарону на рубяжы Скрыгалаў — Убарцкая Рудня. Праведзена перадыслакацыя і другіх падраздзяленняў. На 5 лютага істотных змяненняў лініі фронту не адбылося. Камандуючы 1-м Беларускім фронтам К. К. Ракасоўскі ў кнізе «Солдатский долг» пісаў:

«6 февраля положение на фронте не изменилось, и лишь 7 февраля 415-я стрелковая дивизия, наступая в общем направлении Ивашковичи, овладела д. Павловка и вела бой в 1 км северо-западнее. Остальные части дивизии находились на прежних рубежах.

8 февраля 23-я стрелковая дивизия с 3.00 продолжала наступление с задачей овладеть д. Колки, которая превращена противником в опорный пункт с круговой обороной, удерживаемый подразделениями 4-й танковой дивизии. Под сильным огнем противника 225-й и 117 й стрелковые полки переправились на западный берег р. Тремля и ворвались на юго-западную окраину Колок. Противник... силами до роты пехоты с двумя танками, 4 бронетранспортерами с пехотой контратаковал подразделения 225-го стрелкового полка и потеснил в рощу, что 1,5 км юго-западнее Колок. Переправа 89-го стрелкового полка на западный берег р. Тремля сдерживалась сильным огнем противника из района д. Колки».

19 лютага 89-ы стралковы корпус на працягу ночы вёў падрыхтоўку да наступлення. У 9 гадз. 30 мін сіламі 15-й і 23-й стралковых дывізій перайшоў у наступление з задачай авалодаць в. Колкі. Воіны 15-й дывізіі, наступаючы з рубяжа Востpава, Загрэўкі, сутыкнуліся з моцным супраціўленнем ворага. Адбіўшы тры контратакі ворага, завязалі бой на паўночны ўсход ад в. Колкі. Лыжны батальён атрымаў загад выйсці ў тыл ворага і злучыцца з партызанамі. Лыжнікі былі спынены моцным агнём ворага і ўступілі ў бой каля в. Зублішча. 23-я дывізія мела задачу авалодаць в. Колкі з поўдня і вяла бой у 2 км ад вёскі.

Не змяніўся характар баявых дзеянняў і 20 лютага. Лыжны батальён, абышоўшы в. Зублішча, выйшаў у Белае Балота (у 5 км ад Лучыц) і злучыўся з партызанамі для сумеснага наступлення. Раніцай 21 лютага батальён і партызаны былі сустрэты моцным агнём і контратакаваны, наступленне поспеху не мела, воіны вымушаны былі адысці. 22 лютага войскі арміі спынілі наступальныя дзеянні на правым флангу і прыступілі да абароны і ўмацавання займаемага рубяжа, вялі разведку. 25 лютага ў адпаведнасці з дырэктывай Стаўкі 61-я армія ўвайшла ў састаў войск 2-га Беларускага фронту. Напрамак наступлення яе быў ранейшым.

Штодзень ішлі крывапралітныя, беспаспяховыя баі. Чырвоная Армія выдыхалася, без падтрымкі артылерыі, танкаў, якія адсталі ад перадавых часцей, наступленне ў тыя студзеньскія і лютаўскія дні наогул уяўлялася бесперспектыўным, але наступала каманда: «Наперад...». На высокім заходнім беразе Пцічы праціўнік замацаваўся на загадзя падрыхтаваных пазіцыях, мясцовасць была цяжкапрахадной, балоцістай. Фронт «забуксаваў» тут амаль на доўгіх паўгода.

У сакавіку была праведзена перагрупіроўка падраздзяленняў, вялося ўмацаванне абароны, папаўненне боепрыпасамі. Лінія фронту складалася з дзвюх палос. Першую трымаў 89-ы стралковы корпус, 55-я і 23-я дывізіі. Другую паласу займаў 9-ы гвардзейскі стралковы корпус, 2-і кавалерыйскі корпус быў у рэзерве.

У другой палавіне сакавіка войскі 61-й арміі сіламі 55-й стралковай дывізіі вялі паспяховыя наступальныя баі па ачышчэнню ад ворага паўднёвага берага р. Прыпяць на ўчастку Багрымавічы — Убарцкая Рудня. Часці Чырвонай Арміі праводзілі перагрупіроўку, рыхтаваліся да наступлення. Лінія абароны заставалася амаль без змен у канцы сакавіка і ў красавіку.

У чэрвені 1944 г. у час надрыхтоўкі Беларускай наступальнай аперацыі ў састаў 1-га Беларускага фронту была ўключана 28-я армія, якая заняла лінію абароны на тэрыторыі Капаткевіцкага раёна. У задачу яе ўваходзіла не дапусціць прарыву пяхоты і танкаў ворага, а таксама перакрыць напрамкі на Колкі, Белы Бераг, Жукаўка, Першая Слабодка, Залессе.

Баявая дзейнасць праціўніка насіла характар абароны на шырокім фронце. На ўчастку Капаткевічы — Багрымавічы на заходнім беразе р. Пціч апорнымі пунктамі і вузламі супраціўлення ворага з'яўляліся Капаткевічы, Іванкавічы, Пціч, Багрымавічы. Пярэдні край меў тры лініі траншэй з добра арганізаванай сістэмай агню, з дротавымі агароджамі і мінамі палямі.

Войскі 55-й дывізіі, якой камандаваў палкоўнік М. А. Андрусенка, правялі перагрупіроўку сіл. Вялася сістэматычная разведка абароны ворага. Старшы сяржант Курдзюкоў з групай разведчыкаў неаднаразова пранікаў у тыл ворага ў раёне Багрымавіч і Конкавіч, знаходзіўся там па 3—4 сутак і прыносіў каштоўныя звесткі аб ворагу.

27 чэрвеня раніцай на камандны пункт 55-й дывізіі з'явіліся камандзір 89-га стралковага корпуса генерал-маёр Япоўскі, камандзір Дняпроўскай ваеннай флатыліі капітан першага рангу Грыгор'еў і камандзір 2-й брыгады рачных катэраў капітан другога рангу Міцін. Камандзіру 55-й дывізіі была паставлена задача ва ўзаемадзеянні з 2-й брыгадай рачных катэраў наступаць у паўночна-заходнім напрамку і фарсіраваць р. Прыпяць. Бліжэйшая задача — авалодаць апорным пунктам немцаў у г. Петрыкаў. Гатоўнасць да пачатку аперацыі — 6.00 28 чэрвеня. Сігнал «Дуб» на наступленне быў дадзены ў 17.00.

Пасля атрымання сігналу на наступленне брапякатэры пад прыкрыццём агню дывізіённай артылерыі высадзілі на левы бераг Прыпяці групу разведчыкаў 107-га палка і атрад маракоў у складзе звыш 50 чалавек. Дэсантнікі ўклініліся ў абарону ворага, захапілі плацдарм і двух палонных, якія далі каштоўныя звесткі аб абароне праціўніка. Яны сказалі, што салдатам загадана абараняцца да апошняга...

Камандуючы 61-й арміяй паставіў задачу перад 55-й дывізіяй у раёне Скрыгалава, перад 23-й стралковай дывізіяй у раёне Турава пачаць наступленне ў напрамку Жыткавіч. З войскамі 61-й арміі дзейнічала 2-я брыгада караблёў Дняпроўскай ваеннай флатыліі пад камандаваннем капітана першага рангу В. Грыгор'ева. Аперацыю падтрымлівалі лётчыкі 16-й паветранай арміі генерал-лейтэнанта С. Рудэнкі. Прарыў абароны на Петрыкаўскім напрамку пачаўся 28 чэрвеня ў 17 гадзін 30 мінут ніжэй в. Конкавічы. Дэсант на левы бераг Прыпяці высадзілі маракі-дняпроўцы. Пры дапамозе катэраў флатыліі пад шалёным агнём ворага пачаў фарсіраваць Прыпяць першы батальён 107-га палка пад камандаваннем капітана В. Турчанінава. На левы бераг Прыпяці на катэрах быў перапраўлены 111-й

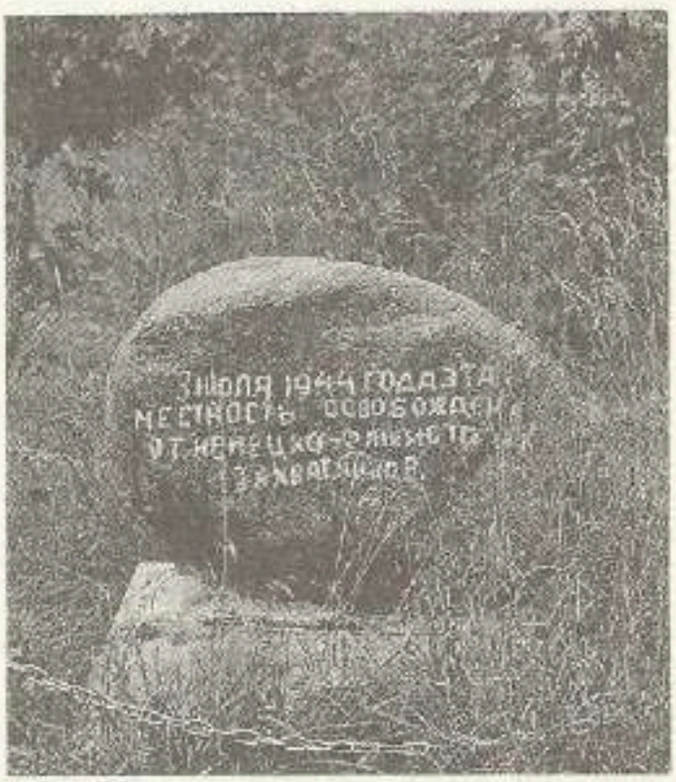

Камень у Дарашэвіцкім парку, устаноўлены ў 1947 г. у гонар вызвалення раёна.

полк, які заняў плацдарм у раёне вв. Конкавічы і Навасёлкі. Конкавічы былі вызвалены апоўдні 29 чэрвеня. Паспяховае наступленне стралковых палкоў і маракоў Дняпроўскай флатыліі прымусіла ворага пакінуць ст. Пціч.

У гэтых баях няязгаснай славай пакрыў сябе малодшы лейтэнант М. П. Чалы. Ён камандаваў галаўным атрадам флатыліі, удзельнічаў каля Петрыкава ў чатырох дэсантных аперацыях. Дэсантнікі пераадолелі дротавыя ўмацаванні і мінnае поле, выявілі размяшчэнне варожых пазіцый, авалодалі вузлом абароны праціўніка ў в. Конкавічы, садзейнічаючы паспяховаму наступленню падраздзяленняў Чырвонай Арміі на Петрыкаў. М. П. Чалы загінуў 1 ліпеня ў баі каля в. Дарашэвічы.

Караблі флатыліі пачалі пераправуляць на захоплены плацдарм 1-ы батальён 107-га палка пад камандаваннем капітана Турчанінава. Воіны імкліва наступалі ў напрамку Конкавіч па цяжкапраходнай балоцістай мясцовасці. Іншыя падраздзяленні 107-га палка знішчылі прадмосны плацдарм праціўніка каля Шастовіч і Вялаўска і прыступілі да фарсіравання Прыпяці на поўдзень ад Навасёлак. У гэтым кровапралітным баі асабліва вызначыліся воіны 2-га батальёна пад камандаваннем капітана Нізаўца. Падраздзяленні 111-га і 228-га палкоў пераадолелі ўмацаванні ворага на правым беразе Прыпяці на поўдні ад Петрыкава і пад покрывам ночы пачалі фарсіраваць раку. Войскі атрымалі загад раніцай 28 чэрвеня авалодаць г. Петрыкаў.

Пры праследаванні ворага ў бліндажы каля в. Гараваха былі знойдзены дакументы камандnага пункта 102-й нямецкай пяхотнай дывізіі і схема абароны ворага. Гэта значна аблегчыла задачу наступаючых войск. На ўчастку фронту па ўсходнім беразе р. Пціч на тэрыторыі Капаткевіцкага раёна ад в. Дземенка да вусця ракі часці войск вялі разведку, рыхтавалі пераправу праз раку.

У выніку паспяховых наступальных дзеянняў 55-й стралковай дывізіі і часцей 28-й арміі ў напрамку Слуцк — Баранавічы вораг, каб не трапіць у акружэнне, вымушаны быў паспешна адысці, пакінуўшы ўмацаваны рубеж абароны па заходнім беразе р. Пціч. Баі ішлі надзвычай цяжкія і кровапралітныя, у балоцістай, цяжкапраходнай мясцовасці. Ворагі абараняліся з упартасцю асуджаных. Задача па авалоданні Петрыкавам была выканана толькі 30 чэрвеня. У 23.30 у горад увайшлі часці Чырвонай Арміі.

2 ліпеня войскі 55-й Мазырскай стралковай дывізіі з баямі падышлі да в. Брынёў. Вораг аказаў моцнае супраціўленне. З п. Капцэвічы немцы кідалі аўтаматчыкаў пры падтрымцы танкаў і самаходных гармат, спрабуючы абысці 107-ы полк. У гэтых баях зноў вызначыўся першы батальён пад камандаваннем капітана Турчанінава. Амаль акружаны, ён знішчыў да роты аўтаматчыкаў, самаходную гармату, танк, некалькі павозак ворага. Правы фланг дывізіі быў узмоцнены асобным знішчальна супрацьтанкавым дывізіёнам і групай разведчыкаў з разведроты дывізіі пад камандаваннем капітана Зіміна, які быў цяжка паранены. У 5 гадз. 3 ліпеня часці дывізіі авалодалі Брынёвам.

Загадам камандзіра дывізіі камандзір асобнай зенітнай роты старшы лейтэнант Барысаў быў прызначаны камендантам г. Петрыкаў. У яго задачу ўваходзіла арганізацыя абароны горада, прыкрыццё дзеянняў дывізіі з тылу, падтрымка парадку ў горадзе, арганізацыя мірнага жыцця насельніцтва.

Войскі 55-й Мазырскай стралковай дывізіі працягвалі наступленне і вызваленне раёна ад акупантаў. Бліжэйшай баявой задачай было авалоданне сіламі 107-га палка чыгуначнай станцыяй Старушкі. 111-ы полк праследаваў праціўніка ў напрамку Гараваха — паўночная ўскраіна Брынёва. 228-ы полк знаходзіўся ў рэзерве. 2-я брыгада рачных катэраў з вучэбнай ротай і ад-

дзяленнем сапёраў пад камандай капітана Андрэева атрымала загад дэсантнымі дзеяннямі авалодаць в. Дарашэвічы і прыкрываць дывізію злева. Задача была паспяхова выканана, у выніку ўвесь раён ачышчаны ад ворага. Шлях ляжаў далей, на захад, дзе з вялікім нецярпеннем чакалі збаўлення змучаныя гадамі няволі савецкія людзі.

А. В. Бічан

ИЗ ПРИКАЗА КОМАНДИРУ 415-й СТРЕЛКОВОЙ ДИВИЗИИ

Противник из района Калинковичи — Мозырь отходит в западном и северо-западном направлении... К исходу 15.1.44 переправиться через р. Припять на участке устье р. Птичь — м. Скрыгалов и головными частями овладеть м. Птичь, Конковичи. 55-я стрелковая дивизия преследует отходящего противника вдоль железной дороги Калинковичи — ст. Птичь.

Боевое распоряжение командиру 2-го гвардейского кавалерийского корпуса.

2-му гвардейскому кавалерийскому корпусу продолжать наступление. Задача — к утру 15.1.44 г. овладеть населенными пунктами Кацуры, Млынок, Беседки и, удерживая район, не допустить отход противника с востока на м. Птичь. В дальнейшем наступать в направлении на Конаткевичи, Лучицы.

БОЕВОЕ ДОНЕСЕНИЕ О ПОЛОЖЕНИИ ЧАСТЕЙ 61-й АРМИИ

16.1.44 к 20.00 части занимают следующий рубеж: 2-й гвардейский кавалерийский корпус вел упорный бой за овладение деревнями Беседки, Багримовичи. Встретив организованное огневое сопротивление противника, успеха не имел. 17-я гвардейская кавалерийская дивизия — Беседки, отм. 1208, юго-восточная окр. Багримовичи.

Несмотря на первые неудачи, войска согласно приказу командования должны очистить от противника бассейны рек Тремля и Птичь.

18 и 19 января войска армии вели наступательные бои, встретив сильное огневое сопротивление и контратаки противника, успеха в продвижении не имели.

Белое

ИЗ ОТЧЕТА О БОЕВЫХ ДЕЙСТВИЯХ 61-й АРМИИ

Войска правого фланга и центра армии продолжали преследование противника и продвинулись вперед от 4 до 9 км, овладели населенными пунктами Теребов, Городище, Хусное, Кацуры, Беседки. На участке Городище — Багримовичи вышли на восточный берег р. Птичь.

9-й гвардейский стрелковый корпус к 11.00 очистил от противника Теребов и к исходу дня продвинулся до 6 км.

89-й корпус, преследуя отходящего противника, продвинулся вперед до 9 км и вышел на восточный берег р. Птичь.

15-я дивизия занимает рубеж Городище — Хусное. 356-я стрелковая дивизия — восточный берег р. Птичь на участке Хусное — хутор Горки.

415-я дивизия в результате ночного боя овладела населенными пунктами Кацуры, Беседки и к исходу дня вышла на восточный берег р. Птичь. Один полк форсировал р. Птичь и ведет бой на восточной окраине д. Багримовичи.

30 января 89-й корпус к 23.00 под сильным огнем противника начал форсирование р. Птичь.

81-я дивизия переправилась на западный берег реки стрелковый полк в районе отм. 119,9 800 м северо-западнее Городища (остальные части продолжают форсирование реки).

15-я дивизия форсировала к 19.00 р. Птичь юго-западнее Городища. Ведет бой за расширение плацдарма.

356-я дивизия к 17.00 форсировала р. Птичь на участке Хусное — хутор Горка и ведет бой за расширение плацдарма на западном берегу реки.

415-я дивизия с утра перешла в наступление с задачей: блокируя Багримовичи с севера, совместно с частями 356-й дивизии выйти к южной окраине м. Птичь и овладеть последним. Встретив сильное огневое сопротивление противника, успеха не имела. Ведет бой на прежнем рубеже.

17-я гвардейская кавалерийская дивизия вышла к южному берегу р. Припять в 3 км севернее Скрыгалова.

Главные силы армии вышли к р. Птичь.

ИТОГИ БОЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПАРТИЗАН ПЕРЕД ФРОНТОМ 61-й АРМИИ ЗА ЯНВАРЬ 1944 г.

...Партизанам в январе 1944 г. пришлось вести бой с противником по р. Птичь, где противник решил занять оборону и вытеснить партизан:

а) с 5.1.44 г. противник ввел свои гарнизоны в ряд деревень партизанской зоны северо-западнее Копаткевич;

б) в ночь на 8.1.44 г. партизаны в составе двух бригад напали на немецкие гарнизоны в деревнях Концевичи... Филиповичи, Новоселки, выбили их, уничтожив при этом более 140 солдат и 9 офицеров противника;

в) 8.1.44 г. противник силой до батальона повел наступление из д. Михедовичи на д. Бобрик, занятую партизанами. Отряды бригады Скалобана вели бой в течение 5 ч 30 мин. Противник поджег деревню и с потерями отошел;

г) 18.1.44 г. противник, стремясь занять западный берег р. Птичь севернее д. Концевичи, овладел д. Кашевичи, Н. Головчицы;

д) 21.1.44 г. после продолжительного боя немцы заняли Проходы, Ст. Головчицы, Белый Переезд, Лучицы.

ИЗ ЖУРНАЛА БОЕВЫХ ДЕЙСТВИЙ 61-й АРМИИ ЗА МАРТ 1944 г.

13 марта войска 55-й дивизии преследовали отходящего противника, усиленно минировавшего пути отхода на участке Балажевичи — Сколодин, заняли 15 населенных пунктов и продвинулись вглубь от 2 до 6 км.

55-я дивизия к 20.00 вышла на рубеж:

107-й стрелковый полк — западнее Балажевич на опушке леса, восточнее Шестович;

111-й стрелковый полк: Шестовичи, восточный берег озера Глиницкое, Глиница;

228-й стрелковый полк: Глиница, хутор Сколодинская Гряда, Убортская Рудня...

14 марта. Противник на участке Балажевичи — Петриков продолжал отход в северном и северо-западном направлении, прикрываясь огнем орудий и минируя пути отхода... 107-й стрелковый полк вышел на рубеж отм. 115,9 (западнее Балажевич);

111-й стрелковый полк — Шестовичи, Велавск;

228-й стрелковый полк — отм. 120,8 (3 км юго-западнее Велавска).

Дивизия ведет усиленную разведку в направлении Снядина.

23-я дивизия, обороняя прежний рубеж, ведет разведку в направлении д. Мордвин. Весь район населенного пункта минирован...

15 марта. Противник на участке Балажевичи — Петриков отвел основные силы на северный берег р. Припять. Продолжают оказывать сопротивление мелкие группы автоматчиков северо-восточнее Мойсеевич.

Части дивизии вели разведку и бой с противником. Встретив сплошные минные поля, лесные завалы, части продвинулись вперед и заняли х. Черноцкие, д. Мойсеевичи и вышли на рубеж:

107-й стрелковый полк — отм. 115,9 (западнее д. Балажевичи) — ур. Замостовье;

117-й стрелковый полк — 700 м севернее д. Шестовичи, х. Черноцкие...

16 марта. ...Частью сил 55-я и 23-я стрелковые дивизии перешли в наступление в направлениях дд. Снядин, Белин... Разведгруппы 55-й стрелковой дивизии полностью очистили от противника южный берег р. Припять на участке Балажевичи — Петриков.

356-я дивизия обороняет прежний рубеж, ведет разведку в направлении м. Птичь.

55-я дивизия силами 107-го и 111-го стрелковых полков обороняет прежний рубеж;

228-й стрелковый полк двумя стрелковыми и минометной ротой, переправившимися через р. Уборть, занял хх. Мордвин, Набедра, Долгие, ведет разведку в направлении Белина, Снядина.

20 марта. На петриковском направлении к исходу 20.03.44 г. противник удерживает рубеж: Колки, Броды, Копаткевичи, Птичь, Багримовичи, северный берег р. Припять до Петрикова...

1 апреля. Противник обороняется против правого крыла армии на рубеже: Михайловская, Колки, Копаткевичи, Млынок, Птичь, Багримовичи, Конковичи, Белановичи, Петриков, Голубица, Дорошевичи, Лясковичи...

В апреле армия наступательных действий не вела. С 15 апреля директивой Ставки войскам фронта было приказано перейти к обороне. Войска проводили частичную перегруппировку сил в целях перехода к жесткой и прочной обороне на широком фронте, продолжали укреплять прежний рубеж, вели разведку и перестрелку с противником, очищали от снега дороги, так как были снежные заносы. Непосредственная боевая деятельность войск ограничивалась отражением попыток противника к ведению разведки наших боевых порядков и ведением активной разведки противника...

...В апреле в состав 61-й армии прибыла бригада Днепровской военной флотилии под командованием капитана 1-го ранга Григорьева.

В мае войска армии продолжали оборонять прежние рубежи, производили оборонительные работы по усовершенствованию занимаемых позиций, вели перестрелку с противником. Противник вел редкий артиллерийско-минометный огонь из районов Багримовичи, Петриков...

ЗАДАЧА 55-й СТРЕЛКОВОЙ ДИВИЗИИ НА НАСТУПЛЕНИЕ И ОСВОБОЖДЕНИЕ г. ПЕТРИКОВ

...Наступать в западном направлении, боевой порядок дивизии — три полка в линии, главный удар — левым флангом двумя полками в направлении г. Петриков. Правым флангом наступать во взаимодействии со 2-й бригадой речных катеров вдоль левого берега р. Припять, дав возможность подхода кораблям бригады к району г. Петриков для совместного действия с частями дивизии. Готовность к наступлению 6.00 28 июня, начало боевых действий по сигналу «Дуб»...

107-й стрелковый полк во взаимодействии со 2-й бригадой речных катеров... форсировать р. Припять и овладеть д. Конковичи, в дальнейшем наступать вдоль левого берега Припяти и обеспечить подход бронекатеров бригады к г. Петриков, для чего на бронекатерах высадить десант силой до батальона на левый берег Припяти северо-восточнее д. Скрыгалов, остальными силами полка уничтожить плацдарм противника севернее Веланска и далее форсировать Припять южнее Новоселок. Особое внимание уделить своему правому флангу.

111-му стрелковому полку форсировать Припять южнее д. Белка, наступать в направлении на восточную окраину д. Белка и во взаимодействии с 228-м стрелковым полком овладеть г. Петриков обходом его с севера, в дальнейшем наступать вдоль шоссе на Гороваху...

228-му стрелковому полку форсировать р. Припять в районе отм. 121,1, наступать на западную окраину г. Петриков с задачей во взаимодействии со 111-м стрелковым полком овладеть городом, обойдя с запада.

Командиру 2-й бригады речных катеров взаимодействовать с 107-м стрелковым полком, обеспечить высадку десанта силой до батальона на левый берег Припяти в районе северо-восточнее Скрыгалова и при поддержке артиллерийского огня бригады и катеров очистить левый берег реки от противника, подойти к г. Петриков и во взаимодействии со 111-м и 228-м полками овладеть городом; обеспечить переправу на левый берег р. Припять в районе южнее Новоселок артиллерии, штаба дивизии, обозов...

111-й и 228-й стрелковые полки, форсировав реку, оказались в болотистой местности, ввиду сильного огня противника продвигаться дальше не могли и в течение 29 июня и с утра 30 июня овладеть городом не могли...

Ввиду успешного продвижения 107-го полка часть артиллерии и штаб дивизии на плавсредствах бригады речных катеров в районе Новоселок были переправлены на левый берег реки. КП дивизии в 11.00 30 июня был развернут в Новоселках.

В 13.00 командир дивизии отдал приказ:

а) 107-му полку прикрывать действия частей дивизии справа;

б) 111-му полку на бронекатерах и плавсредствах бригады достичь д. Новоселки, высадиться на левый берег реки и наступать на Петриков обходом города с севера;

в) 228-му полку сковать противника в районе Петрикова и совместно со 111-м полком ворваться в город...

КРАТКАЯ СПРАВКА О БОЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 161-го УКРЕПРАЙОНА

В 3.00 ч 3 июля 44 г. форсирована р. Птичь в районе д. Хвойня. Противник преследовался в направлении Капсевичи, Новые Головчицы, Комаровичи... За 4 дня боевых действий части укрепрайона, ведя наступательные действия по преследованию противника в направлении дд. Хвойня, Капевичи, Новые Головчицы, заняли 310 населенных пунктов, среди которых: Поречье, Капевичи, Германова Слобода, Головчицы, Комаровичи... Построено мостов длиной от 4 до 10 м — 25, отремонтировано дорог — 29 км, построено объездных дорог — 110 км, снято противотанковых мин — 1025, противопехотных мин — 795, построено паромных переправ через р. Птичь — 3, мостов через Птичь длиной 70 м — 1.

БОЕВОЕ ДОНЕСЕНИЕ 1 июля 1944 г.

Перед фронтом обороны противника нет. Подразделения батальона вели наблюдение и службу по охране рубежа на переднем участке обороны. Производилось огораживание минных полей. В 15.00 возвратилась часть разведгруппы, которая прошла по маршруту Рог — Акрыёны — ст. Коржевка — Млынок — Хусное. Противника не обнаружено. Между дд. Рог и Акрыёны взорваны все мосты (13 шт.).

Части 119-го УР, не встретив противника, 4 июля 1944 г. прошли населенные пункты Птичь, Койковичи, Мицуры, Слинки, Коржевка, Сметаничи. 5 июля 44 г. 415-й ОПАБ головной колонной прошел к 12.00 Оголичскую Рудню и к вечеру достиг выс. 134,2. 370-й ОПАБ, достигнув рубежа Жердь, преследовал противника по направлению Рябка — Б. Селютичи. 6.07.44 г. части 119-го УР прошли Концевичи и продолжали движение по маршруту в направлении Бринёва.

ЦАМО РФ, ф. 55-й СД, оп. 1, д. 22; ф. 119, оп. 1, д. 1; ф. 418, оп. 106, д. 373; ф. 1077, оп. 2, д. 49.

ИЗ СООБЩЕНИЙ СОВЕТСКОГО ИНФОРМБЮРО

30 июня 1944 г.

В районе среднего течения реки Припять наши войска вели наступательные бои, в ходе которых овладели районными центрами Полесской области городом Петриков, городом Копаткевичи, а также заняли более 20 других населенных пунктов, в том числе Кошевичи, Челюшевичи, Ивашковичи, Конковичи, Белановичи и железнодорожные станции Секеричи, Птичь...

5 июля 1944 г.

...К западу от города Мозырь наши войска заняли более 30 населенных пунктов, среди которых крупные населенные пункты Германова Слобода, Новоселки, Бобрик, Михедовичи, Концевичи, Бринев, Дорошевичи, Лясковичи..., а также железнодорожные станции Мулярovка, Концевичи.

Чырвоны сцяг над Петрыкавам

З успамінаў былога начальніка палітаддзела 55-й Мазырскай стралковай дывізіі палкоўніка М. Б. Івушкіна

У кнізе «Гісторыя другой сусветнай вайны» генерал Курт Ціпельскірх пісаў: «За кошт значнага аслаблення раней займаемых пазіцый, а таксама з дапамогай дзвюх дывізій, знятых з іншых участкаў фронту, 2-я армія стварыла абарону на шырокім фронце ад Петрыкава да шашы Брэст — Ковель уключна»... Наступаючыя часці Чырвонай Арміі не змаглі з ходу прарваць абарону ворага.

15 лютага камандзір 55-й дывізіі палкоўнік Андрусенка і я накіраваліся ў 2-і кавалерыйскі корпус. Дывізія атрымала загад прыняць паласу абароны, якую да гэтага займаў корпус у раёне Скрыгалаў — Убарцкая Рудня. Абарона праціўніка перад фронтам дывізіі праходзіла па паўночным беразе р. Прыпяць і яе прытоку Убарці. На правым беразе Прыпяці, на паўднёвы захад ад Конкавіч, каля Навасёлак і Петрыкава гітлераўцы трымалі перадмоставыя ўмацаванні. Частка мясцовасці ў паласе абароны праціўніка была забалочана, пакрыта чаротам і хмызняком. Па берагах фашысты выкапалі тры лініі траншэй поўнага профілю, на подступах да іх устанавілі дротавыя перашкоды і мінныя палі.

Член Ваеннага савета арміі генерал-маёр Дуброўскі рэзка крытыкаваў камандзіра дывізіі за дрэнную арганізацыю разведкі. Гэтая задача была даручана начальніку штаба палкоўніку Шмыглёву і мне. Пачалі рыхтаваць групу пошуку. Яе ўзначаліў капітан Зімін. У групу ўвайшлі лепшыя разведчыкі — сяржанты Патрыкееў, Перацягін, Скуратаў і іншыя. 21 мая ўдалося захапіць унтэр-афіцэра, казначэя аднаго з батальёнаў 102-й пяхотнай дывізіі, які даў каштоўныя паказанні.

У красавіку на Прыпяці падышлі

караблі Дняпроўскай ваеннай флатыліі з задачай прыкрыцця стыку нашай дывізіі і 119-га ўкрэпраёна. Першыя сумесныя баявыя дзеянні былі праведзены ў ноч на 23 красавіка. З мэтай разведкі абароны праціўніка на паўночным беразе Прыпяці ў раёне в. Багрымавічы на чатырох катэрах і трох паўглісерах, якімі камандаваў капітан трэцяга рангу Пяскоў, высаджаны дэсант у складзе 56 чалавек. Дэсантнікі, падтрымліваемыя агнём катэраў, правялі разведку боем, выявілі абарону праціўніка. Нам стала вядома аб перагрупоўцы часцей ворага, удакладнена схема размяшчэння агнявых сродкаў. Перад фронтам дывізіі стаялі злучэнні і часці 2-й нямецкай арміі — 102-я пяхотная дывізія, 11-я дывізійная група «Кнот», 114-ы сапёрна-будаўнічы батальён і пяць дывізіёнаў артылерыі.

25 чэрвеня наша дывізія атрымала баявы загад: на ўзаемадзеянні з 2-й брыгадай рачных караблёў флатыліі прарваць абарону на левым беразе Прыпяці, авалодаць населенымі пунктамі Конкавічы, Аніркі, Навасёлкі і горадам Петрыкаў. На падрыхтоўку да наступлення адводзілася тры дні. Першым павінен быў фарсіраваць Прыпяць 107-ы полк. Камандзір палка падпалкоўнік Смякалін рашыў нанесці галоўны удар сіламі 1-га і 2-га батальёнаў. Энергічны і ініцыятыўны камандзір 1-га батальёна старшы лейтэнант Турчанінаў пачаў дзейна рыхтавацца да наступлення. Вось як былі апісаны дзеянні турчанінаўскага батальёна ў адным з газетных артыкулаў у 1944 г.

...«Гарачае сонца, цішыня на фронце. Спакойна цякуць няхуткія воды Прыпяці. Паўднёвы бераг — наш, паўночны — у руках немцаў. Відны пустыя вуліцы сяленняў на занятым ворагам беразе. Плёскае рыба ў рацэ...

Пяць-шэсць мін, дзве-тры чаргі з кулямёта за дзень, панылы гук усім надакучыўшай «рамы» — вось і ўсё, што нагадвае аб вайне. У салдат ёсць час, каб напісаць пісьмо, пачытаць газету, нават паглядзець кінафільм у старым хляве ў паўкіламетры ад нямецкай пазіцыі.

І ўсё-такі ўсім надакучыла цішыня. Хочацца хутчэй у бой, у наступленне, бо ўсе ведаюць, што там, за ракой, фашысты робяць злачынствы, штодзённа гінуць савецкія людзі...»

180 метраў воднай прасторы, якія трэба было пераадолець, маглі ператварыцца ў зону смерці. Доўгія месяцы абароны немцы выкарысталі не дарма, паспелі як след умацавацца... Ноччу на лодцы адплылі разведчыкі малодшага лейтэнанта Сабліна, з ім чацвёра сапёраў. Яны вярнуліся раніцай, мокрыя і стомленыя, расказалі аб размяшчэнні нямецкіх батарэй, дзотаў, траншэй і, галоўнае, аб тым, што ім удалося перабрацца праз непраходнае, як думалі ўсе, і таму неабароненае балота на правым флангу немцаў.

Наступнай ноччу да берага падышлі чатыры бранякатэры. На першы з іх узышлі разведчыкі і стралкі малодшага лейтэнанта Карабіцына.

І вось першы катэр аддаў швартовы. Ён не мог прыстаць да супрацьлеглага берага, нельга было дапусціць, каб яго заўважылі немцы... Прыпяць у гэтых месцах глыбокая, але матросы ведалі водмель, па якой можна было дайсці ўброд да берага. Яна пачыналася амаль з сярэдзіны ракі. Да яе падышоў катэр. Трымаючы зброю над галавой, людзі ішлі па пояс і па грудзі ў вадзе. Дваццаць чалавек высадзіліся на чале з малодшым лейтэнантам Саблiным. Ад дзеянняў гэтай невялічкай групы залежаў поспех бою. Стаяла задача: выйсці праз балота ў тыл і нечакана ўдарыць, пасеяць паніку ў стане ворага.

І вось цішыня раскалолася, у перадсвітальнае неба ўзвіліся дзесяткі ракет. Загрукатала нямецкая артылерыя, ёй пачала адказваць наша.

Катэры з дэсантам немцы заўважылі на сярэдзіне ракі. На іх абрушыўся шквал агню. У адказ катэры ўдарылі з гармат, адкрылі агонь артылерысты з нашага берага. Два другія катэры кінуліся на выручку, падышлі амаль ушчыльную да нямецкага берага і пачалі біць прамой наводкай. Пад прыкрыццём іх агню частка дэсанта паспела высадзіцца, але замацавацца было вельмі цяжка.

Саблін з дзесяткам байцоў атакаваў нямецкі дзот, Курдзюкоў кінуў у дзверы дзве гранаты. Некалькі чырвонаармейцаў пад камандаваннем Карабіцына ўварваліся ў траншэю і ачысцілі ад ворагаў яе значную частку. Аднак немцы хутка апамяталіся і атакавалі дэсантнікаў. Бой быў няроўным, вораг насядаў. Здавалася, выхаду няма. Ма-

ракі пайшлі ў контратаку ў бесказырках, у паласатых цяльняшках, прама пад шквальны агонь ворага... Адчайны штурм варожых умацаванняў маракамі акрыліў пехацінцаў, яны ўзмацнілі націск, фашысты пабеглі... У іх адчувалася разгубленасць і паніка, агонь гармат слабеў. З берага данеслася «ўра». Хутка першая траншэя нямецкай абароны была ў нашых руках. Пасля бою капітан Турчанінаў аб'явіў падзяку за мужнасць малодшым лейтэнантам Сабліну і Карабіцыну, а яны дзякавалі маракам. Іх было пятнаццаць, але сваім націскам яны замянілі добрую роту...

Хутка батальён пераправіўся на катэрах на другі бераг Прыпяці. Рухаліся з баямі па балоцістай мясцовасці. Пасля цяжкага бою чырвонаармейцы занялі важны апорны пункт ворага — в. Конкавічы. Астатнімі сіламі 107-ы полк ліквідаваў перадмостны плацдарм ворага на поўначы ад Шастовіч і Вялаўска.

Паспяхова дзейнічаў над камандаваннем старшага лейтэнанта Нізаўца 2-і батальён. Ён фарсіраваў раку ў раёне в. Навасёлкі і таксама захапіў плацдарм. Сюды адразу была перакінута на катэрах артылерыя дывізіі, сапёрны батальён пачаў наводзіць пераправу праз Прыпяць. 111-ы і 228-ы палкі вялі баі ў перадмостных умацаваннях ворага на правым беразе ракі, на поўдзень і паўднёвы ўсход ад Петрыкава.

Раніца. Насцярожаная цішыня. Прыглушаныя каманды. Узвод малодшага лейтэнанта Бектыбаева сканцэнтраваўся на зыходнай пазіцыі. Паўзком прабіраючыся па адкрытых месцах, па купінах балота, байцы набліжаліся да вышыні. Немцы заўважылі іх і адкрылі агонь. Паветра напоўнілася выццём мін, грукатам снарадаў, троскам кулямётаў.

Наперадзе цягнулі кулямёт азербайджанец Азіз Аліеў і яго таварышы. Яны прыкрывалі ўзвод агнём. Вакол рваліся міны і снарады. Байцы ўпарта ішлі наперад. Калі да вышыні заставалася каля 400 метраў, агонь прыціснуў іх да зямлі. Здавалася, атака захлынулася.

У гэты крытычны момант сяржант Аліеў загадаў радавым Махамбетаву і Глушэнку разабраць кулямёт, размеркаваў часткі паміж байцамі і ўзяў напрамак у бок фронту. Шлях перагарадзіла балота. Сяржант Аліеў першым уступіў у багну. Па грудзі ў гнілой вадзе, трымаючы над галовамі часткі кулямёта і каробкі з лентамі, байцы фарсіравалі балота. Ім удалося непрыкметна пранікнуць у фланг праціўніка. Выбралі пазіцыю, замаскіраваліся і, сабраўшы кулямёт, адкрылі агонь па ворагу. Вышыня была ўзята.

Артылерысты 4-й батарэі, фарсіраваўшы Прыпяць, устанавілі гарматы каля берага. Неабходна было наладзіць сувязь са стралковым падраздзяленнем. Але бераг ракі густа замініраваны, чакаць сапёраў няма калі. Заставаўся адзін выхад — цягнуць сувязь праз балота, якое не замініравана. За ім пільна назіралі нямецкія снайперы. Як быць? Радавы Клесуноў умацаваў катушку з тэлефонным дротам на камянях, каб яна магла свабодна круціцца. Затым прыпаўз да нагі канец дрота і, прыціскаючыся да зямлі, папоўз... Сувязь са стралковым падраздзяленнем была ўстаноўлена.

На другі дзень наступлення камандны пункт перамясціўся на левы бераг Прыпяці. Палкоўнік Шмыглёў рашыў перакінуць 111-ы полк пры дапамозе брыгады рачных катэраў на плацдарм, захоплены 107-м палком над Навасёлкамі, і развіваць наступленне. У 228-ы полк ён накіраваў свайго намесніка палкоўніка Паляткова.

...Стаяла глыбокая ноч. Бой нарастаў, ён ішоў ужо на подступах да горада. Размешчаны на высокім беразе ракі, Петрыкаў быў выгадным апорным пунктам для ворага. Ад русла Прыпяці да ўскраіны цягнулася балота, якое знаходзілася пад агнём праціўніка. Наступаць было вельмі цяжка.

Клесуноў з рацыяй за плячыма амаль ушчыльную прабраўся да варожай траншэі. Трапным стрэлам знішчыў фашыста. Выглядзеў участак, дзе не было агнявых кропак, папоўз наперад і хутка аказаўся ў ходзе злучэння, устанавіў рацыю і пачаў карэктаваць агонь сваёй артылерыі з варожай траншэі.

Браты Міхаіл і Сяргей Помазы ішлі ў атаку побач. У ліку першых яны фарсіравалі Прыпяць, разам уварваліся ў варожую траншэю. У жорсткай схватцы быў забіты Сяргей... Упарты

бой у траншэі працягваўся. Нянавісць і гора быццам удзесяцярылі сілы Міхаіла. Ён дагнаў групу фашыстаў, адкрыў агонь з аўтамата. Восем гітлераўцаў адказалі жыццём за смерць Сяргея.

Рашучыя дзеянні 107-га палка, які захапіў плацдарм на левым беразе ракі, дазволілі іншым часцям дывізіі развіць поспех. 111-ы полк пад камандаваннем падпалкоўніка Чарнавусенкі абышоў Петрыкаў з поўначы, перарэзаў шасэйную дарогу, а таксама дарогу Капэвічы — Петрыкаў і, стварыўшы пагрозу акружэння гарнізона праціўніка, адцягнуў на сябе яго галоўныя сілы, 228-ы полк пад камандаваннем падпалкоўніка Каламацкага, пераадолеўшы багну з паўднёва-ўсходняга боку, у канцы дня 30 чэрвеня ўварваўся ў горад. Петрыкаў быў вызвалены.

Узорнымі і бездакорнымі былі дзеянні брыгады рачных караблёў пры вызваленні Петрыкава. У пісьме, накіраваным камандаваннем дывізіі камандзіру 2-й брыгады капітану другога рангу Міціну і начальніку палітаддзела Маціеўскаму, гаварылася: «Камандаванне і палітаддзел 55-й дывізіі выносяць удзячнасць асабіста вам, чырванафлоцкаму і афіцэрскаму саставу 2-й брыгады рачных караблёў Дняпроўскай рачной флатыліі за паспяховыя сумесныя дзеянні ў раёне Скрыгалава — Петрыкава і жадае вам далейшых поспехаў у разгроме нямецка-фашысцкіх захопнікаў...»

НЕЗЛБЫЎНАЕ

...Нашы войскі каля Петрыкава. Ідуць зацяжныя баі. Перастрэлка. Выязкі разведчыкаў. Байцам бачны разбураныя дамы горада, спустошаныя вёскі... Ноччу кулямётны разлік сяржанта Машкоўскага ўмацоўваў свой рубеж. І раптам сігнал: «Трывога!» Фашысты адкрылі моцны агонь на суседнім участку. Байцы схапілі зброю. Недзе ў цемры пад ботамі зачаўкала тваць на балоце, пачулася чужая мова...

— Агонь! — скамандаваў камандзір разліку Машкоўскі. Струмень кулямётнай чаргі секануў па ворагу. Некалькі цёмных постацей упала, вораг адступіў.

Цяжкі бой з групай фашыстаў вытрымаў яфрэйтар Пестаў. Яго акружылі немцы, воін некалькі разоў быў паранены. І тады ён па тэлефоне выклікаў агонь артылерыі «на сябе». Гэта вельмі цяжка — весці агонь па таварышу. Пестаў быў яшчэ раз паранены асколкам, але застаўся жывым...

У канцы чэрвеня сяржанта Падкоўкіна выклікалі ў штаб. Неўзабаве ён вярнуўся, паклікаў сяржанта Бераставога і радавога Мацюніна.

— Нам загадана даставіць «языка»... Праз дзесяць мінут выходзім.

Варожыя заставы прайшлі паспяхова. У лесе цішыня. Падкоўкін раптам спыніўся, загадаў таварышам схавацца. Побач чулася нямецкая гамонка. Паказалася група фашыстаў. Спыніліся, потым адзін пайшоў направа, астатнія знікліў лесе. Падкоўкін нячутнай хадой кінуўся на немца. Бераставы і Мацюнін — за ім.

— Хэндэ хох! — крыкнуў Падкоўкін. Немец выхапіў гранату і шпурнуў у бок разведчыкаў. На шчасце, яна разарвалася каля сасны і нікога не параніла. Бераставы, Падкоўкін і Мацюнін навалілісся на немца, скруцілі...

Вызначыліся ў баях за Петрыкаў камандзіры дывізіёнаў Віталій Сарычаў, Пётр Кудзінаў, камандзір батарэі Фёдар Бурлак, Герой Савецкага Саюза Васіль Сяменчанка і многія іншыя байцы-артылерысты.

28 чэрвеня артылерыя адкрыла ўраганны агонь. Слупы агню і зямлі ўзняліся на варожых пазіцыях. Пайшла ў наступленне пяхота. Пераправа праз Прыпяць рыхтавалася даўно. Была сабрана вялікая колькасць лодак, плытоў, распрацаваны план фарсіравання ракі. Адным з першых да берага Прыпяці падышло аддзяленне сяржанта Макрова. Але ўсе лодкі аказаліся разбітымі мінамі ворага. На чым пераправіцца? Радавы Жулдыгін паплыў на той бок. Хутка ён пераправіў дзве лодкі. Паспяхова пераправіўся праз раку малодшы лейтэнант Карабіцын з узводам аўтаматчыкаў і заняў пазіцыю блізка да пазіцый непрыяцеля. Немцы адкрылі моцны агонь па пазіцыях Карабіцына, але байцы ўзвода, хоць іх было значна менш, перайшлі ў контрнаступленне, уварваліся ў траншэю ворага. Фашысты не вытрымалі штыкавога ўдару. Чырванаармейцы захапілі двух палонных, тры кулямёты. Вораг апамяталіся, адкрылі агонь з усіх відаў зброі. Паранены кулямётчык сяржант Калеснікаў з апошніх сіл адбіваў атакі фашыстаў. Хутка падышла падмога.

Адна за другой знішчаліся агнявыя кропкі ворага. Фашысты імкнуліся зачапіцца за любы ўзгорак, але наступальны парыў нашых байцоў быў імклівы. Ні кулямётны, ні мінамётны агонь ворага не маглі спыніць іх. Умела дзейнічаў узвод малодшага лейтэнанта Гірыча. Адважна змагаліся радавыя Дзямідаў, Ушпаў, Анішчанка і іншыя.

Батальён залёг пад агнём праціўніка. Асабліва небяспечным быў кулямёт у дзоце. Яго чэргі не давалі магчымасці паднять галаву. Снайпер Кірыл Шышчанка ўзабраўся на дах паўразваленай хаты. Ён бачыў праз аптычны прыцэл, як варухнуўся ў амбразуры кулямётчык, і націснуў курок. Кулямёт. сціх. Але забітага ворага замяніў другі. Не паспеў ён прыцэліцца да прыцэлу, як куля знайшла і яго.

Геаічна змагаліся ў баях за вызваленне Петрыкава воіны В. А. Сяменчанка, В. М. Сарычаў, М. А. Малафееў, І. В. Бражнік, Ф. С. Бурлак, Е. Л. Грыцук, Устраханаў з Дагестана, Д. Алекаў, Сямён Мазур, Л. Назараў з Мардовіі і многія іншыя. Вялікія страты панеслі наступаючыя войскі. Пахавалі мы Мікалая Хлябіна з пасёлка Бераснёўка Брагінскага раёна, Васіля Бунчука і іншых баявых сяброў.

А. В. Карамышаў, гвардыі капітан,
удзельнік баёў за вызваленне Петрыкаўскага раёна.

У баях за Петрыкаў

З успамінаў палкоўніка ў адстаўцы Ф. М. Яравога, былога начальніка штаба 111-га Луніцецкага Чырванасцяжнага палка 55-й Мазырскай стралковай дывізіі.

...У бінокль быў добра бачны Петрыкаў. Не дыміліся коміны над хатамі, не было відаць людзей. Ноччу ні аднаго агеньчыка. Горад быў ператвораны ў апорны пункт, падвалы і першыя паверхі цагляных будынкаў прыстасаваны для агнявых кропак.

Мы рыхтаваліся да наступлення. Палкавая разведка пад камандаваннем лейтэнанта Мікалая Караля на світанні 14 чэрвеня ўзяла ў палон нямецкага афіцэра. Ім аказаўся камандзір роты 102-й дывізіі гітлераўцаў, які даў каштоўныя звесткі аб абароне праціўніка.

З поўначы быў чутны няспынны далёкі гул. Нашы войскі вялі баі ў раёне Бабруйска. 25 чэрвеня атрымалі баявы загад і мы: ва ўзаемадзеянні з Дняпроўскай флатыліяй фарсіраваць Прыпяць і авалодаць Петрыкавам. Паўднёвы бераг ракі, заняты нашымі войскамі яшчэ зімой, быў палогі, забалочаны, густа парослы хмызняком, а паўночны, на якім умацаваўся вораг, — высокі, круты, з яго добра праглядваліся нашы пазіцыі...

Першым фарсіраваў Прыпяць 1-ы батальён 107-га палка пад камандаваннем капітана Турчанінава. Нечаканай начной атакай чырвонаармейцы выбілі фашыстаў з в. Конкавічы і авалодалі ёю. Батальён капітана Мікалая Прохіна ліквідаваў умацаванні немцаў на паўднёвым беразе Прыпяці, у раёне дарогі Скрыгалаў — Петрыкаў, пераправіўся на паўночны бераг ракі і заняў зыходнае становішча для штурму горада. Байцы батальёнаў, якімі камандавалі Аляксандр Дзюкаў і Ягор Арлоў, выкарыстаўшы плацдарм 107-га палка,

Могила неизвестного солдата у дороги Петриков — Копцевичи

у раёне Конкавіч і Навасёлак пад прыкрыццём дымавой заслоны на браня-катэрах пераправіліся праз раку і нанеслі ўдар, адцягваючы ўвагу асноўных сіл праціўніка.

Кароткую чэрвеньскую ноч мы выкарысталі для падрыхтоўкі да рашучага штурму. Не паспела патухнуць зорка на захадзе, як на ўсходзе з'явілася светла-блакітная стужка, якая нагадвала далёкі пажар. Стала віднець. Ракеты, што бесперапынна пускаў у начное неба вораг, станавіліся ледзь прыкметнымі. Раптам над нашымі галовамі з сухім шоргатам панесліся вогненныя снарады «кацюш». Над пазіцыямі гітлераўцаў узняліся клубы агню і дыму. Прагучала каманда: «Наперад, у атаку!» Пранеслася магутнае «ўра», полк пайшоў на штурм варожых умацаванняў. Магутнага парыву воінаў нельга было ўтрымаць, і хутка вораг пачаў адступаць. Дарога Курыцічы — Петрыкаў была перарэзана, першая задача выканана.

Праз некаторы час вораг контратакаваў пры падтрымцы танкаў з боку Смятаніч. Завязаўся жорсткі бой. 2-і батальён вымушаны быў пакінуць дарогу, заняць абарону абапал яе. Танкі прагрукаталі ў напрамку Петрыкава. Кулямётчыкі — сяржант Яўсей Шчука і радавы Міхаіл Хрэшкаў адсеклі пяхоту ад танкаў, частку знішчылі, уцалеўшыя ворагі павярнулі назад. Танкі без падтрымкі пяхоты сустрэлі агнём з супрацьтанкавых ружжаў воіны 3-га батальёна. Воіны аддзялення сяржанта Грышына пачалі закідваць іх гранатамі. Падбіты першы танк спыніўся, астатнія не адважваліся абыходзіць яго. Дарога была заклінена. Разгарэўся жорсткі паядынак танкаў з нашай пяхотай. Гэта было страшна... Чырвонаармейцы не спынялі стральбу з супрацьтанкавых ружжаў, кідалі гранаты пад гусеніцы браніраваных страшыдлаў. Андрэй Пархоменка і Фёдар Залатарэнка падпаўзлі да абочыны дарогі, выкарыстаўшы «мёртвую» прастору, і кінулі супрацьтанкавыя гранаты пад пярэдні танк. Асколкам Залатарэнка быў забіты, Пархоменка паранены ў плячо... Заціснутыя агнём 2-га і 3-га батальёнаў, на дарозе былі падбіты сем варожых танкаў.

1-ы батальён у гэты час пад моцным кулямётным і мінамётным агнём наступаў па амаль непраходнай мясцовасці ў напрамку паўднёвай ускраіны горада. Гэта быў пякельна цяжкі шлях. У поўны рост ісці нельга, нельга і паўзці па дрыгве. Страты былі надзвычай вялікімі. 2-і і 3-і батальёны, пераадольваючы ўпартае супраціўленне ворага, выйшлі на дарогу Канцэвічы — Петрыкаў, але з ходу авалодаць ёю не ўдалося. Прыйшлося зноў уступаць у жорсткі паядынак з фашысцкімі танкамі. Вялікую дапамогу пяхоце аказалі сапёры аддзялення сяржанта Андрэева, якія перанеслі некалькі супрацьтанкавых мін з міннага поля гітлераўцаў і паставілі іх на дарозе танкаў. Два з іх падарваліся, астатнія збочылі, потым павярнулі назад. Нямецкая пяхота, якая прывыкла хадзіць у атаку за танкамі, пазбавілася прыкрыцця, ворагі залеглі. Бой, не заціхаючы, ішоў да вечара.

Другая брыгада катэраў Дняпроўскай флатыліі высадзіла ў той дзень дэсант у в. Дарашэвічы. Была перарэзана дарога Петрыкаў — Жыткавічы і перакрыты шлях адступлення немцаў. Да зыходу 30 чэрвеня Петрыкаў быў акружаны. З наступленнем цемры пасля моцнай артылерыйскай падрыхтоўкі 1-ы батальён з поўдня, 228-ы стралковы полк з усходу і 2-і і 3-і батальёны 111-га палка з поўначы атакавалі гітлераўцаў. Праціўнік не вытрымаў напіску і, кідаючы тэхніку, пачаў адступаць у напрамку Жыткавіч.

...У той дзень асабліва ўрачыстай здавалася нам вячэрняя зорка. Сонца апусцілася за гарызонт. Петрыкаў быў наш... Нават у змроку было відаць, што горад ляжаў у руінах. Курыўся дым, там і сям дагаралі пажары. Воіны, якія яшчэ не ўздыхнулі з палёгкай пасля цяжкіх кровапралітных баёў, тушылі іх. Усюды былі бачны сляды нядаўняй бітвы, кінутая праціўнікам

падбітая і цэлая тэхніка. Людзей не відаць... Вельмі многа было міп, у наступныя дні аддзяленне сапёраў сяржанта Андрэева абясшкодзіла іх больш за чатырыста.

Мы не затрымаліся ў горадзе. Баявы шлях палка ляжаў далей на захад.

Дэсант з ракі Прыпяць

У канцы чэрвеня 1944 г. лінія абароны праціўніка праходзіла па правым беразе р. Пціч і па левым р. Прыпяць. На пóўдні і паўднёвым усходзе в. Навасёлкі ён утрымліваў плацдарм на правым беразе Прыпяці. Тут была вялікая колькасць траншэй, бліндажоў, дотаў і дзотаў, падыходы да якіх прыкрыты некалькімі радамі калючага дроту і замініраваны. З боку ракі гітлераўцы прыкрываліся супрацьдэсантнымі перашкодамі і мінамётна-кулямётнымі кропкамі. Русла ракі перакрыта бона-фугаснымі перашкодамі.

На захад ад г. Мазыра дыслацыраваліся злучэнні 61-й і 65-й армій. На іх стыку знаходзілася 2-я брыгада рачных караблёў Дняпроўскай ваеннай флатыліі, якая ўдзельнічала ў агнявых налётах па скапленнях жывой сілы і тэхнікі праціўніка, у сумесных аперацыях з армейскімі часцямі па захопу палонных, ажыццяўляла супрацьмінную абарону.

28 чэрвеня камандзір брыгады капітан другога рангу Міцін атрымаў баявы загад — высадзіць дэсант 55-й дывізіі на левы бераг Прыпяці на поўдзень ад Скрыгалава. Для высадкі выдзяляўся таксама атрад маракоў флатыліі. Пасля артабстрэлу караблі брыгады высадзілі дэсант маракоў, які замацаваўся на беразе. Услед ішлі падраздзяленні 55-й дывізіі. Праціўнік імкнуўся перашкодзіць высадцы дэсанта, падцягваў рэзервы, аднак пад шчыльным агнём гэта зрабіць было немагчыма. Дэсантнікі расшырылі плацдарм і праследавалі праціўніка ў напрамку в. Навасёлкі. Выключную мужнасць і вытрымку паказвалі маракі-дэсантнікі.

Раніцай 29 чэрвеня караблі брыгады прыступілі да пераправы войск і баявой тэхнікі на левы бераг Прыпяці каля Навасёлак. Дэсант маракоў і ўзмоцненай роты армейскага падраздзялення з баямі ішоў на паўночны захад. Караблі, якія падтрымлівалі дэсантнікаў, натыкнуліся на бона-фугасныя перашкоды, якія трымаліся на стальных тросах. Падыходы да іх былі замініраваны. Пад шквальным агнём маракі прыступілі да пераадольвання гэтага рубяжа.

Увечары камандзір дывізіі паставіў задачу брыгадзе рачных караблёў і флатыліі: артагнём і высадкай дэсантнага атрада маракоў дапамагаць войскам, якія наступалі на Петрыкаў. Для выканання гэтай задачы камандзір дывізіёна капітан трэцяга рангу Міхайлаў выдзеліў атрад караблёў прарыву з дэсантам маракоў. Караблі выйшлі ў раён Петрыкава, але на подступах да яго праціўнік адкрыў мінамётны агонь. Ноччу, не дайшоўшы двух кіламетраў да горада, дэсантнікі высадзіліся з паўднёвага ўсходу яго з задачай разведаць бераг і высветліць абстаноўку.

Раніцай 30 чэрвеня караблі брыгады прыступілі да пераправы двух стралковых палкоў. У канцы дня, удакладніўшы дзеянні з сухапутнымі часцямі і прыняўшы другі дэсантны атрад маракоў, караблі выйшлі непасрэдна ў Петрыкаў. Пад агнём праціўніка дэсант быў высаджаны на заходняй ускраіне горада. Захапіўшы плацдарм, дэсантнікі прабіваліся да цэнтра. Ноччу з 30 чэрвеня на 1 ліпеня 1944 г. часці 55-й дывізіі разам з дэсантам маракоў пры артылерыйскай падтрымцы караблёў флатыліі авалодалі Петрыкавам.

М. Волкаў, капітан першага рангу ў адстаўцы.

В бессильной злобе

Командир 511-го ж/д строительного батальона при 2-й армии. Перевод с немецкого 5.7.1944 г.

Оперативный отдел, дело № 43 Секретно

Касается: донесение о разрушениях
Ссылка: командир 2-й инженерной бригады при группе армий «Центр», оперативный отдел № 326/44 от 3.7.1944 г.

Командиру 2-й инженерной бригады

Ниже прилагается донесение о разрушениях, произведенных в период 26.6—29.6.1944 г. батальоном на ж/д линиях Старушки — Птичь, Старушки — Секеричи... на основании дневных сообщений штаба батальона.

Ж/д линия Старушки — Птичь

26.6.1944 г. Демонтировано 280 м ж/д колеи. 200 м рельсов погружено и вывезено.
27.6.1944 г. Ст. Концевичи (4-й путь): демонтировано и отправлено 240 м рельсов; демонтировано 250 шпал.
Ст. Мудяровка: демонтированы и вывезены сигнальные и предохранительные устройства.
28.6.1944 г. От ст. Коржевка до ст. Концевичи ж/д полотно поднято шпаловзрывателем, погружено и вывезено.
Ст. Оголичи: демонтированы и вывезены сигнальные и предохранительные устройства.
29.6. 1944 г. Ст. Коржевка — ст. Концевичи: ж/д полотно в двух местах взорвано.
Демонтированы и вывезены предохранительные и сигнальные устройства на ст. Секеричи, Филатовка, Новоселки, Заполье, Михедовичи.
Ст. Филатовка: взорвано шпаловзрывателем 14 387 м ж/д полотна... Взорваны стрелки, 500 м ж/д ветки к лесозаводу.
Ст. Секеричи: 4670 м ж/д полотна дважды подорвано. Взорвано 8 стрелок. Здание станции и погрузочно-разгрузочная платформа сожжены... Взорвано 8 ж/д мостов.
Ст. Новоселки: взорвано шпаловзрывателем и дважды подорвано 7132 м ж/д полотна.
Подорваны 4 стрелки, сожжено здание станции, подорвана и сожжена погрузочно-разгрузочная платформа.
Ст. Заполье: взорваны 2 водонапорные башни и 2 водоразборные колонки. Уничтожено 4 ж/д моста.

Донесение о разрушениях ж/д сооружений (приложение к карте разрушений)

Ж/д линия Птичь — Старушки (одноколейная):

км 438—445: колея взорвана на стыках и посредине;
км 445—444: 280 м колеи демонтировано;
км 444—450: колея взорвана на стыках и посредине;
ст. Коржевка разрушена;
ст. Концевичи: 440 м станционной колеи демонтировано, остальная разрушена;
км 450—466: колея взорвана шпалоподрывочным плугом и взорвана на стыках и посредине.

Ж/д Старушки — Бобруйск (одноколейная):

км 75—70 полотно взорвано шпалоподрывочным плугом на стыках и посредине;
км 70—65 — из-за действий противника полотно не подорвано;
км 65—61... км 61—54... 54—52... 50—42 и 41—35: полотно взорвано шпалоподрывочным плугом на стыках и посредине;
ст. Филатовка — 4670 м..., ст. Секеричи — 2280 м..., Новоселки — 2800 м колеи дважды подорвано.

Ж/д линия Старушки — Птичь (наш передний край обороны)

30.6.44. Ст. Коржевка: взорвано 480 м рельсов, 1 стрелка демонтирована и вывезена;
ст. Концевичи — Старушки: рельсы разобраны и дважды подорваны. Взорвана полевая ж/д линия до ст. Концевичи.
2.7.44. Ст. Старушки: 1029 м рельсов выездного пути на Секеричи, 800 м рельсов выездного пути на Птичь, 1950 м рельсов запасного пути на Секеричи и 7 стрелок подорвано.
3.7.44. Подорвано 15 стрелок, 1 водокачка, водонапорная башня, водонапорная колонка. Здание диспетчерской службы сожжено.

Ж/д линия Старушки — Секеричи:

ст. Заполье: разобрано 5120 м рельсов;
ст. Михедовичи: км 28—14... 13—2: разобрано 28 697 м рельсов. Взорвано 22 стрелки, 3 погрузочно-разгрузочные платформы, водонапорная станция, 4 крана. Сожжены здания станций. Взорвано 7 ж/д мостов...

Командир батальона майор *Нивелингер*
НИА Беларуси, ф. 4683, оп. 3, д. 967, л. 109—129, 135—136.
Подготовил к печати *В. И. Лемешонок*

ИЗ ТЕЛЕГРАММЫ НАЧАЛЬНИКА ПОЛИТОТДЕЛА 1-го БЕЛОРУССКОГО ФРОНТА ГЕНЕРАЛ-МАЙОРА С. Ф. ГАЛАДЖЕВА НАЧАЛЬНИКУ ГЛАВНОГО ПОЛИТУПРАВЛЕНИЯ РККА ГЕНЕРАЛ-ПОЛКОВНИКУ А. С. ЩЕРБАКОВУ

Наступающие в районе среднего течения Припяти части 55-й дивизии... освободили от немецкого плена 5650 мирных граждан Петриковского района, согнанных немцами в специальные лагеря для отправки в Германию.

В первом лагере, расположенном в д. Рубча, находилось 350 чел., во втором, у д. Каменка — 300 чел. Третий, самый многочисленный лагерь, находился около села Оголичская Рудня. В этом лагере было 5000 мирных граждан. Освобожденные из фашистской неволи жители рассказывали бойцам и офицерам о чудовищных злодеяниях, которые творили немцы накануне своего отступления из этого района. Они насильно отбирали у родителей детей от 6- до 14-летнего возраста и отправляли их в специальные лагеря, вылавливали женщин и мужчин и гнали их на каторгу в Германию. Тех, кто пытался скрыться или оказывал сопротивление, немцы расстреливали. Уроженец села Средняя Рудня Петриковского района ст. сержант Корж Василий среди граждан, спасенных от угона в немецкое рабство, встретил свою старушку-мать Надежду Аникеевну. Со слезами на глазах она рассказывала, что сделали немцы в селе Средняя Рудня.

— Село наше, — говорила Надежда Аникеевна, — начисто разграблено немцами, молодежь угнана в Германию. Перед отступлением немцы согнали в сарай 70 жителей и подожгли его. Тех, кто пытался выскочить из горящего сарая, немецкие солдаты расстреливали из автоматов.

Население с огромной радостью встречает Красную Армию, оказывая ей всяческую помощь...

ЦАМО РФ, ф. 32, оп. 253352, д. 71, л. 83.
Подготовил к печати *В. И. Лемешонок*

Петрыкаўшчына памятае

Чалы Мікалай Палікарпавіч (н. 24.6.1915 г. у г. Купянск Харкаўскай вобл.), малодшы лейтэнант, камандзір атрада Дняпроўскай ваеннай флатыліі, удзельнік баёў у Вялікай Айчыннай вайне на Беларусі. Камандаваў галаўным атрадам у чатырох дэсантных аперацыях, вызначыўся ў баях за вв. Конкавічы, Скрыгалаў. Загінуў 1.7.1944 г. каля в. Дарашэвічы і там пахаваны.

Бацька героя П. А. Чалы ў 1938 г. незаконна рэпрэсіраваны. З пяцярых братоў Чалых з вайны вярнуліся толькі Міхаіл і Рыгор, трое — Іван, Уладзімір і Мікалай загінулі за Радзіму.

7 сакавіка 1945 г. М. П. Чаламу прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Яго імем названа вуліца ў Петрыкаве.

М. П. Чалы

«55-я стралковая дывізія, з боем пераправіўшыся на паўночны бераг Прыпяці, разгарнулася фронтам на захад і пачала праследаванне праціўніка ўздоўж ракі. Немцы ўпарта абараняліся на прамежкавых рубяжах. Караблі Дняпроўскай ваеннай флатыліі тры разы прарываліся ўверх па раце, высаджвалі дэсанты ў фланг і тыл нямецкіх войск. Дэсантнікі пры артылерыйскай падтрымцы бранякатэраў садзейнічалі часцям дывізіі ў ліквідацыі апорных пунктаў ворага. У гэтых баях актыўна ўдзельнічаў атрад маракоў пад камандаваннем малодшага лейтэнанта Мікалая Чалага...»

«Баявы шлях савецкага Ваенна-Марскога Флоту», Масква, 1974.

Пасля разгрому ворага, акружанага ў раёне Бабруйска, флатылія перайшла на р. Прыпяць. Маракі падтрымлівалі стралковыя часці, якія вызвалялі Палескую вобласць. Малодшы лейтэнант Чалы атрымаў загад падрыхтаваць атрад і ноччу высадзіцца ў раёне Петрыкава. Праз некалькі гадзін камандзір далажыў аб гатоўнасці да правядзення аперацыі. Пасля апоўначы катэры з маракамі атрада Мікалая Чалага выйшлі на заданне. Яны падышлі да месца высадкі дэсанта.

— Разведчыкам — праверыць дарогу! — загадаў Мікалай Чалы.

Маракі пачалі небяспечны шлях наперад. Пераадолелі дротавую загароджу, з асцярогай пачалі прабірацца па мінным полі. Фашысты заўважылі атрад дэсантнікаў, адкрылі артылерыйскі і мінамётна-кулямётны агонь. Гэта прымусіла малодшага лейтэнанта Чалага данесці камандзіру атрада катэраў, што ён пераносіць час атакі і просіць падтрымаць агнём карабельнай артылерыі. Караблі, якія адышлі пасля высадкі дэсанта да супрацьлеглага берага ракі, ударылі з гармат па пазіцыях ворага. Чалы прыняў рашэнне адмовіцца ад першапачатковага плана атакі абыйсці праціўніка з флангаў. Гітлераўцы не вытрымалі націску маракоў і пачалі адыходзіць. На дапамогу дэсантнікам прыйшла стралковая рота, воіны наступова прасоўваліся ўздоўж левага берага да Конкавіч. Ужо бачны былі хаты вёскі, калі Чаламу данеслі:

— Забіты камандзір роты.

— Прымаю камандаванне ротай. Падрыхтавацца да атакі...

Праз некалькі мінут малодшы лейтэнант Чалы падняўся ва ўвесь рост.

— У атаку! За мной!

Услед за камандзірам пайшлі маракі, не адставалі пехацінцы. Яны кінуліся на пазіцыі гітлераўцаў. Тыя не прынялі рукапашнага бою і пачалі адступаць. Мікалай Чалы разам з двума маракамі заханілі дзот, знішчылі чатырох фашыстаў і дваіх узялі ў палон.

Караблі Дняпроўскай ваеннай флатыліі рухаліся па Прыпяці, і атрад Мікалая Чалага зноў атрымаў загад высадзіцца на левы бераг ракі, каб дапамагчы нашым часцям у авалоданні населеным пунктам Дарашэвічы. Высадзіўшыся на бераг, маракі рушылі да вёскі. Вораг бесперапынна абстрэльваў наступаючых з гармат і мінамётаў, кожны крок наперад даваўся з цяжкасцю, з вялікай крывёй. Камандзір быў наперадзе. Над галавой праносіліся кулі, грымелі ўзрывы снарадаў і мін.

Фашысты супраціўляліся з адчаем асуджаных. Бой працягваўся не адну гадзіну, але спыніць націск наступаючых не магло нішто. Калі маракі былі ўжо на самых подступах да вёскі, куля фашысцкага снайпера абарвала жыццё Мікалая Чалага... Сябры, якія былі побач, пачулі яшчэ яго апошнія словы: «Здаецца, усё... Помніце пра мяне».

Абеліск на магіле Героя Савецкага Саюза М. П. Чалага і яго баявых сяброў

Из последнего письма Н. П. Чалого родным

Здравствуйте мама, Володя, Миша, Маруся, Аллочка, Аза и Лиля!

Сейчас лежу на только что отбитой у врага земле в одном из городков Белоруссии. Сегодня третий день, как я не спал, три раза высаживался с десантом моряков, которым я командовал. По болотам, в воде по пояс прошел по тылу десятки километров.

А теперь отдыхаем с матросами моими, гордыми за свою работу, за то, что помогли освободить город... Наша братия наделала много шуму, почти все представлены к правительственным наградам, ну и я, конечно, как командир. Скоро снова пойдем вперед, на эту сюру. Ну и бить же будем!

В населенных пунктах жуткие их дела, население стараются угонять и уничтожить.

Надеюсь, со временем увидимся.

Все будет хорошо.

Июнь 1944 г. *Николай.*

Подзвіг на беларускай зямлі

Ахметаў Фатула (н. 19.4.1918 г.), таджык, удзельнік баёў за вызваленне Беларусі. Камандзір разліку супрацьтанкавага ружжа, вызначыўся пры адбіцці атак непрыяцеля 12 лютага 1944 г. каля в. Перадрэйка Петрыкаўскага раёна.

Загінуў 30.7.1944 г. у Польшчы.

У той лютаўскі дзень 1944 г. вораг усімі сіламі імкнуўся выбіць нашы падраздзяленні з рубяжа перад Прыпяццю. Некалькі атак фашыстаў адбілі воіны часці, у якой служыў старшы сяржант Фатула Ахметаў. Але гітлераўцы пры падтрымцы танкаў зноў пайшлі ў контратаку, імкнучыся прарвацца на ўчастку Перадрэйка — Шастовічы. Артылерыйскага прыкрыцця нашай пяхоты не было, галоўны цяжар адбіцця танкаў лёг на бранябойшчыкаў.

Да пачатку бою Ахметаў са сваім разлікам супрацьтанкавага ружжа выбраў выгадную пазіцыю, выкапаў і замаскіраваў акоп. На іх ішла галаўная варожая машына, якая бесперапынна пасылала з гарматы снарад за снарадам. Ахметаў прыціх у акопе, стараючыся не выдаць сябе. Вось яно, рашаючае імгненне — стрэл, яшчэ адзін — і варожая машына спынілася, паказаўся дымок, потым полымя... Аўтаматчыкі, якія рухаліся ўслед пад прыкрыццём яе брані, спыніліся , залеглі, на іх абрушыўся агонь пяхоты. Атака гітлераўцаў захлынулася. Яшчэ некалькі разоў яны імкнуліся прарвацца да пазіцый батальёна, але ўсё было дарэмна. Не раз вызначыўся Фатула Ахметаў у тых жорсткіх баях.

Яго шлях па вогненных дарогах вайны ляжаў далей на захад. Ужо ачышчана ад фашысцкай нечысці ўся беларуская зямля, наперадзе ляжала Польшча. Адзін з баёў каля польскага горада Сельдцэ стаў апошнім для Фатулы Ахметава. Ён са сваім разлікам захапіў варожы дзот і знішчыў засеўшых у ім гітлераўцаў, што забяспечыла поспех усяму наступаючаму падраздзяленню нашых байцоў. А хутка ён быў смяротна паранены, і праз некалькі гадзін памёр. Так салдат і не даведаўся, што за мужнасць і гераізм, праяўленыя пры вызваленні Петрыкаўскага раёна, яму прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Дзве веткі — адна сумная, другая радасная — пайшлі ў далёкі таджыкскі кішлак Унджы амаль адначасова...

Н. І. Салаўёў

Шлях дадому

Напярэдадні вызвалення большасць жыхароў Сняздзіна хавалася далёка ад родных мясцін, у лясах Лельчыцкага раёна. Там мы ў студзені 1944 г. сустрэлі нашых воінаў. Вярнуцца ў вёску змаглі толькі ў канцы чэрвеня, калі Петрыкаўскі раён быў вызвалены ад фашысцкай навалы. Наш бежанскі табар, які знаходзіўся каля в. Ліпляны, рушыў у дарогу задоўга да радаснага дня вызвалення. Некаторыя вялі кароў. Ехалі дзве фурманкі. Гэта 62-гадовы

Карл Марцынкевіч і Мікалай Ястрэмскі збераглі коней і вось цяпер запраглі іх. У старых аднолькавае гора. Іх жонак і дзяцей немцы схапілі зімою ў лесе і з таго часу нічога аб іх невядома.

Ідзе і другая павозка. Гэта едзе галава вялікай сям'і Алісей Дамасевіч. Ён прывучыў кароў запрагацца ў воз, Галубка і Малпа пакорна цягнуць яго.

У вёсцы Свіднае спыніліся на некалькі дзён. Тут Пелагея Клепік атрымала пісьмо з фронту ад сына. Бедная цётка Палажка! Яна сама не свая. З радасці не ведае, што рабіць. Ёй яшчэ і яшчэ перачытваюць пісьмо... Яе сынок, яе Коля жывы! Ён яшчэ задоўга да вайны, са школьнай парты, пасхаў вучыцца ў школу ФЗН кудысьці ў Марыупаль. Быў сталяварам... Піша, што ўжо трэці год б'е фашыстаў. Ён ужо лейтэнант, ардэнаносец. Ай, як кепска, што там, у Ліплянах, памёр яго бацька, як бы ён цяпер парадаваўся... Яна не вытрымлівае, і галашэнне разносіцца па наваколлі. Свідзюкі пытаюцца:

— Чаго галосіць гэтая жанчына?

— Ад сына пісьмо з фронту атрымала.

— Дык трэба ж радавацца, што, слава Богу, жывы!

З намі ідзе вайсковец — дэмабілізаваны, з ампутаванай па калена нагой, Хвядос Ястрэмскі — магутны, паўнацелы мужчына. Яго жонка з дачкою таксама дзесьці ў немцаў...

Наступны прыпынак табар зрабіў аж на два тыдні ў Замошшы. Старэйшыя абмяркоўвалі, як ісці далей, ці ў абход на Асавец, ці напрасткі праз шырокія, у некалькі кіламетраў Волахаўскія балоты... І вось вялікае гора! Бедная цётка Палажка — тут яна атрымала вестку аб гібелі Колі. Жанчыны ўсяго лагера супакойваюць бедную кабету і разам з ёю аплакваюць яшчэ адну ахвяру вайны.

Вырашылі ісці праз балоты. І набраліся гора, асабліва з жывёлай. У топкіх мясцінах дарогу вымошчвалі лазою, травою. Як засела ў багне карова Івана Ястрэмскага, дык той у бяссіллі і з роспачы так збіў бедную жывёліну, што потым спіна, нібы барабан, голаю стала.

Удачна абышоўшы мінныя палі, прыбылі ў родныя мясціны. На папялішча не пайшлі, размясціліся ў куранях вакол сяла, на палях і ў блізкіх лясочках, таму што папялішча было замініравана.

Рады былі сустрэчы многія разлучаныя немцамі сем'і. Сустрэлі сваіх жонак і дзяцей Карл Марцынкевіч, Мікалай Ястрэмскі, Хвядос Ястрэмскі...

І тут бяда зноў не абышла бокам цётку Палажку. Ужо восенню, калі жылі ў курані на папялішчы, падарвалася на міне яе сярэдняя дачушка Ганька. Тут жа непадалёку на вуліцы. Пабегла, каб завярнуць выскачыўшае цялятка — і ў адно імгненне знайшла сваю страшную смерць...

Не знёс пакутлівага існавання і Хвядос Ястрэмскі. Усё ад той жа знясільваючай малярыі ў халодным курані памерлі спачатку жонка, а потым і ён сам, а таксама некалькі чырвонаармеек, аставіўшы малых дзетак круглымі сіротамі...

В. К. Новак

...ПРЫЙШЛО ДОЎГАЧАКАНАЕ ВЫЗВАЛЕННЕ

Е. Р. Курлення, г. Петрыкаў

Вясной 1944 г. мы жылі ў в. Турок. У канцы красавіка вёску абкружылі немцы, пачалі выганяць людзей з хат. Дзяцей і старых, што не маглі рухацца, кідалі на павозкі, астатніх пілі пешшу. Прыгналі ў Галубіцу, адтуль накіравалі ў Славянск і Канцэвічы... Аказваецца, немцы выконвалі «гуманны» акт — выводзілі насельніцтва з раёна будучых баёў. Жылі мы ў лагеры за калючым дротам на невялікім узвышшы сярод балота. Выкапалі рукамі і палкамі ямку, там назбіралася крыху мутнай, бруднай вады, пілі яе. Іншы раз немцы дазвалялі некалькім чалавекам пайсці ў суседнія вёскі, каб

здабыць якую-небудзь ежу. Усіх нас у лагеры было не менш чым тысяча чалавек... Заядалі вошы, многія паміралі. Малалетніх хлопчыкаў забіралі, моладзь адпраўлялі ў Германію. Мне ўдалося пазбегнуць гэтай долі — хварэла тыфам.

Аднойчы ноччу ў канцы чэрвеня асабліва моцна грымела з боку Петрыкава. Мы думалі — навальніца, аказалася, што ішлі вялікія баі, наступала Чырвоная Армія. Раніцай заўважылі, што нямецкай аховы няма. Некалькі чалавек накіраваліся з лагера ў Капцэвічы, вярнуліся з чырвонаармейцамі... Большай радасці мы не перажывалі за ўсю вайну...

Я. Д. Кабановіч, г. Петрыкаў

Мы жылі ў Макарычах. Калі пачаліся баі за вызваленне раёна, хаваліся ў лесе. Мне, 18 гадовай, з цяжкасцю ўдалося пазбегнуць угону ў Германію, увесь час даводзілася ўцякаць і хавацца... Не было спакою і ў лесе — галадалі, заядалі камары, невядома з якога боку падсцерагала небяспека... Аднойчы раніцай пранеслася чутка: «Нашы прыйшлі... Выходзьце!» З асцярогай падыходзілі да вёскі — што нас чакае там, ніхто не ведаў. Але ўбачылі ажыўленых, вясёлых аднавяскоўцаў, якія вярнуліся раней, некалькі сваіх салдат — і трывога змяшлася радасцю, якую цяжка перадаць словамі. Раптам наветра ў тым месцы, дзе цяпер пабудавана вясковая сталоўка, скалануў выбух. Гэта маладая дзяўчына, Марыя Рыбалка, узарвалася на нямецкай міне...

А. Р. Прышчэпа, г. Петрыкаў

Мы жылі ў гарадскім пасёлку на вул. Ленінскай. У 1944 г. мне было шэсць гадоў. Калі ў Петрыкаў увайшлі нашы воскі і па вуліцах грукаталі чырванаазорныя танкі, мы выбеглі насустрач. Адзін танк спыніўся, з яго вылез салдат, падхапіў нас, дзяцей, пасадзіў на браню... Правёз недалёка, да будынка, у якім цяпер размяшчаецца музычная школа, але на ўсё жыццё я запомніла тую дарогу па гарачай брані танка...

У вызваленай вёсцы

Для сяўбы азімых восенню 1944 г. дзяржава выдзеліла насенне жыта. Яно прыбыло на станцыю Капцэвічы. Як даставіць зерне ў калгас? Цягла, коней няма. І пайшлі па яго пешшу, за 15 кіламетраў, жанчыны і дзяўчаты. Праз балота, па кладках, басанож... Насыпалі ў мяшкі па 20 кілаграмаў — і ў зваротны шлях. Абрываліся на кладках у зарасніках і балотах паўз рэчку Бобрык, падалі і зноў уставалі на звілістых сцежках Шановічавай грэблі, Грыцаўскага балота, Доўгага броду. Раніцай, на світанні, — у Капцэвічы, пасля поўдня — назад. І так кожны дзень... Прыступілі да пасяўной. Палеткі запушчаны, зараслі травой. Густым шчаціннем узышлі асіннік, бярэзнік, алешнік. Як хутка ператвараецца ў цаліну пакінутая без догляду зямля! Толькі старыя барозны нагадвалі аб тым, што тут было ворыва.

Знайшлі тры плугі — заржавелыя, пагнутыя, без ручак, адрамантавалі іх. Толькі хто пацягне іх? Цягнуць давялося змучаным, працавітым жанчынам — на іх ускладваўся ў тыя гады ўвесь цяжар работы. Васьмёра запрагаліся ў плуг, за ручкі трымаўся сівабароды стары ці дванаццацігадовы юнак. Аралі, паднімалі цаліну... Следам дзве жанчыны цягнулі драўляную барану. Пасеялі. Зерне, якое засталося, падзялілі на працадні — па 200 грамаў выйшла.

Яшчэ пад Берлінам ішлі баі, калі дзяржава выдзеліла для Палескай вобласці 500 галоў жывёлы, якую размеркавалі па раёнах. Атрымаць яе павінны былі самі, ва Усходняй Прусіі... Прыгнаць за тысячы кіламетраў, па палявых і лясных дарогах, праз сотні населеных пунктаў, па нязведаных мясцінах, дзе яшчэ дзейнічалі банды.

Каго паслаць? Згадзіліся адправіцца ў далёкі небяспечны шлях Ганна Сокал, якая пакінула дома дзесяцігадовых двайнят-дзяўчынак, і пяцідзесяцігадовая Яўгенія Яновіч. Каля года цягнулася падарожжа. Жывёлу прыгналі, усю захавалі. Г. П. Сокал і Я. П. Яновіч былі ўзнагароджаны медалямі «За адвагу»...

М. П. Шамрыла

Сустрэча

У складзе 55-й стралковай дывізіі мне давялося ўдзельнічаць у вызваленні свайго раёна. У студзені 1944 г. з баямі падышлі да Мазыра. Часці дывізіі сумесна з маракамі Дняпроўскай флатыліі рачных караблёў фарсіравалі Прыпяць у раёне в. Навасёлкі. Неўзабаве вёска была вызвалена, але на яе вуліцах не было відаць людзей. Нікога... А мне так хацелася даведацца, што робіцца ў маёй роднай вёсцы Людзвіноў. Нарэшце сустрэў аднаго старога. Спытаў, што чуваць у Людзвінове, можа, ён ведае каго з маіх.

— Сынок, ведаю толькі, што Людзвіноў немцы спалілі, загінула большасць жыхароў. Дзе твае бацькі, не ведаю, не чуў...

Сціснулася сэрца, камяк падступіў да горла... Рота рыхтуецца да новага наступлення, адпускаць каго няма часу і магчымасці. Напісаў на кавалку паперы нумар свайй палявой пошты і перадаў старому: можа, сустрэне каго знаёмых з Людзвінова ці Рудні, дзе ў мяне былі сваякі, паведаміць пра мяне.

Наперадзе — Петрыкаў, цяжкія, крывапралітныя баі. Нарэшце горад наш! Макарычы, Турок... Аднойчы раніцай мяне выклікалі ў штаб дывізіі. Чаго, думаю? А там — мая маці. Слёзы радасці: «Сыночак, жывы!» Стары з Навасёлак усё ж выканаў маю просьбу, перадаў адрас.

Камандаванне адпусціла мяне для сустрэчы з роднымі на два дні. Не пазнаў я Людзвіноў — суцэльнае папялішча... Вялікая брацкая магіла аднавяскоўцаў, сярод якіх нямала маіх родных і сваякоў. Доўга я стаяў каля яе...

Наперадзе былі доўгія і цяжкія дарогі вайны. Вызваляў Лунінец, Пінск, потым Прыбалтыку, каля Рыгі быў паранены. Потым была Фінляндыя, дзе я сустрэў Перамогу. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны I і II ст., звыш 10 баявымі медалямі. А той памятны летні дзень 1944 г. — нібы быў ён учора...

В. І. Корж

МІТЫНГ ПЕРАМОГІ

Яшчэ ноччу, 8 мая, жыхары горада даведаліся па радыё, што разгром гітлераўскай Германіі закончаны. Кожны з нецярпеннем чакаў раніцы 9 мая. На ўсё жыццё застанецца ў памяці гэты дзень. Чуць свет, як пачала перадавацца з вуснаў у вусны радасная вестка. Ва ўсіх усхваляваныя, радасныя ўсмешкі на тварах. Цалуюцца, віншуюць таварыш таварышу рукі, крычаць «Ура!»... Цалуюцца. Ніхто яшчэ не гаварыў аб мітынгу, а гарадская плошча была ўжо запоўнена людзьмі. Тут трохгадовыя дзеці і 80-гадовыя старыя, дзяўчаты і хлопцы — усе яны чакаюць пачатку мітынгу.

10 гадзін раніцы. На трыбуне сакратар РК КП(б)Б тав. Зярноў. Ён ад імя раённай партыйнай арганізацыі віншуе працоўных горада з днём Перамогі над гітлераўскай Германіяй.

— Нацысцкая машына, — гаворыць Зярноў, — знішчана. Германскаму мілітарызму прыйшоў канец. Народы Еўропы выратаваны ад забойцаў 20 стагоддзя... Толькі савецкі народ, народ-герой змог перанесці ўсе цяжкасці вайны і завяршыць яе Перамогай.

Ад імя былых партызан раёна выступіў дырэктар райпрамкамбіната тав. Кулак. Пасля мітынгу ў горадзе пацягвалася масавае гуляннe за поўнач.

А. Цвяткоў

«Сталінская праўда», 10 мая 1945 г.

Воины Красной Армии и партизаны, похороненные на территории Петриковского района

БАБУНИЧСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ БОРИЧЕВ

БОБАЙДА Калистрат Иванович, р. в 1901 г. в д. Коростяново Почепского р. Брянской обл., ряд., погиб 16.11.1943 г.

РУМАКОВ Ерофей Ануфриевич, р. в д. Красница Быховского р. Могилевской обл., ряд., погиб 20.2.1944 г.

СОКОЛ Селивестр Иванович, р. в 1899 г. в д. Михедовичи, партизан, погиб 15.1.1944 г.

ГОЛУБИЦКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ СЛАВИНСК

БЕСПАЛОВ Иван Петрович, р. в 1924 г., ряд., погиб 28.7.1944 г.

БУДОВИЧ Максим Семенович, р. в 1921 г., партизан, погиб в июле 1943 г.

ГЛАЗКОВ Николай Мартынович, р. в 1924 г.

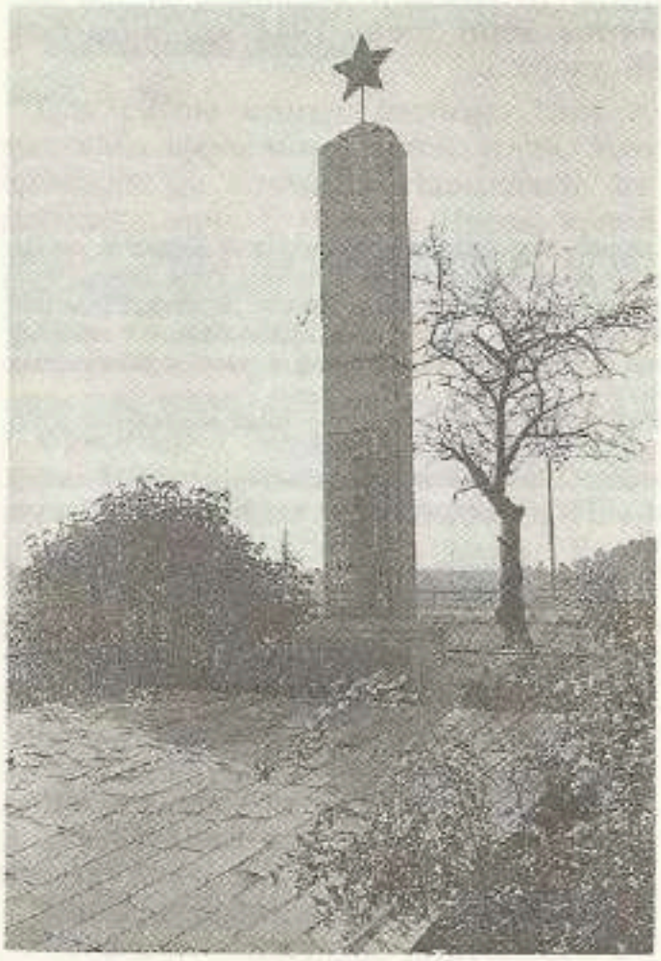

Братская могила воинов Красной Армии и партизан в д. Бобрик

в с. Поляна Мценского р. Орловской обл., погиб 3.7.1944 г.

ГРИГОРОВ Сергей Георгиевич, р. в г. Симферополь, ст. лейтенант, погиб 1.7.1944 г.

ДЕРЯБКИН Василий Афанасьевич, р. в 1923 г. в Ростовской обл., ряд., погиб 15.11.1943 г.

ЖУКОВСКИЙ Григорий Иванович, р. в 1923 г. в с. Павловка Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.7.1944 г.

МАНЦУРОВ Борис Борисович, р. в 1923 г., матрос, погиб 1.7.1944 г.

ПЕТРУШЕВИЧ Михаил Андреевич, р. в с. Киянка Черниговского р., погиб 3.7.1944 г.

ПЛЕЩАНОВ, рядовой, погиб 1.7.1944 г.

ПУЧКОВ Иван Васильевич, р. в 1924 г., матрос, погиб 1.7.1944 г.

РОЛИК Иван Романович, р. в 1924 г. в с. Дюбовка Прилукского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.7.1944 г.

ТЮЛЕНЕВ Николай Михайлович, р. в 1925 г. в с. Филимоново Ростовского р. Ярославской обл., матрос, погиб 3.7.1944 г.

ЧАЛЫЙ Николай Поликарпович, р. в 1915 г. в г. Купянск Харьковской обл., мл. лейтенант, Герой Советского Союза. Погиб 1.7.1944 г.

КОМАРОВИЧСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ БОБРИК

БУГАЕНКО Анатолий Евтронович, р. на ст. Рахмаковка Днепропетровской обл., капитан, погиб в 1944 г.

БУХТИН Алексей Степанович, р. в с. Чемоданки Пензенского р., ряд., погиб 29.1.1943 г.

ВОЛЫНЕЦ Антон Тимофеевич, партизан.

ДАНИЛОВИЧ В. А., р. в 1926 г., партизан, замучен 18.8.1943 г.

ДУБИНА Егор Григорьевич, партизан.

ЖУДРО Степан Данилович, партизан.

КАЛИНА Григорий Тихонович, партизан.

КАШКИН Тимофей Михайлович, р. в г. Орджоникидзе, лейтенант, умер от ран 23.1.1944 г.

КРАВЧЕНКО Григорий Тимофеевич, р. в 1913 г. в д. Буйничи Могилевского р., партизан, погиб 4.2.1943 г.

КРАСНОВ Александр Иванович, ряд., погиб 30.2.1943 г.

МАВЛЮТОВ Талимзян Самутдинович, ряд., погиб 1.2.1944 г.

МАУКАШЕВ Павел Михайлович, р. в с. Головенщино Саратовской обл., мл. сержант, погиб 9.12.1943 г.

ПРОДАН Иван Федорович, погиб 8.1.1944 г.

ПРОКОШЕНКО Кирилл Гаврилович, р. в 1907 г., погиб 25.1.1944 г.

РОМАНОВ Иван Романович, р. в 1915 г., ефр., погиб 20.1.1944 г.

РЫЛОВ Григорий Иванович, р. в 1902 г. в

г. Боткинск, ул. Антонова, 114, ряд., погиб 1.7.1944 г.

СЕЛЮК Вячеслав Степанович, партизан.

СЕНЬКО Александр Иванович, партизан.

СЕМЕНОВ Николай Алексеевич, р. в д. Удельная Советского р. Карельской АССР, сержант, погиб 22.1.1944 г.

СИМАКИН Максим Макарович, р. в с. Рожки Голицынского р. Пензенской обл., ряд., погиб 22.1.1944 г.

СИРИКУТ Аркадий Иосифович, р. в 1910 г., в г. Одесса, Колодезный пер., 3—5, ряд., погиб 20.1.1944 г.

ТАРАН Даниил Терентьевич, р. в с. Орловка Черниговской обл., ряд., погиб 25.2.1944 г.

ЦУКРОВ Тит Семенович, партизан, погиб 1.2.1944 г.

ЧЕРНЫЙ Петр Григорьевич, р. в с. Костогрузово Цюрюпинского р. Херсонской обл., ряд., погиб 25.1.1944 г.

ЧИЖИК Николай Федорович, р. в п. Копцевичи Петриковского р., партизан, умер 14.1.1944 г.

ШАБАЛТАС Григорий, погиб 8.1.1944 г.

ШТАНЬКО Григорий Евменович, р. в 1907 г., ряд., погиб 25.1.1943 г.

КОЛКОВСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ КОЛКИ

АНТИПОВ Николай Семенович, р. в 1923 г., погиб 23.3.1944 г.

АФОНИН Александр Федорович, погиб 8.2.1944 г.

БИРЮКОВ Дмитрий Романович, р. в с. Максимовка Богатовского р. Куйбышевской обл., мл. сержант, погиб 20.2.1944 г.

БАКУЛИНА Вера Евдокимовна, р. в г. Новосибирск, ул. Парижской Коммуны, 154, ряд., погибла 27.1.1944 г.

БОНДАРЕНКО Владимир Николаевич, р. в 1923 г. на хут. Рыбалкин Алексеевского р. Белгородской обл., мл. сержант, погиб 8.2.1944 г.

БОНДАРЕНКО Федосий Васильевич, р. в с. В. Осники Черниговского р., погиб 24.1.1944 г.

БРУХНО Михаил Иванович, р. в с. Липа Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 24.1. 1944 г.

БУРАВЛЕВ Николай Абрамович, р. в д. Чернодье Кромского р. Орловской обл., старшина, погиб 26.1.1944 г.

БУРБУРСКИЙ Иван Павлович, р. в с. Прицутки Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

БУШМАРЕВ Георгий Иванович, р. в г. Кандалакша, ул. Ключевая, 6, Мурманской обл., ряд., погиб 24.1.1944 г.

БЫХОВЕЦ Константин Степанович, р. в 1925 г. в с. Быхольцоховка Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

БИХАРЕВ Иван Павлович, р. в 1925 г. в д. Морчиха Ветлужского р. Горьковской обл., сержант, погиб 27.1.1944 г.

ГАЛИМОВ Гид Даулетович, р. в д. Гумерово (Башкирия), ряд., погиб 9.2.1944 г.

ГОРШЕНИН Виктор Александрович, р. в 1923 г. в Хорольском р. Уссурийской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ГОЛУБЦОВ Иван Федорович, р. в 1920 г., лейтенант, погиб 26.1.1944 г.

ГРИДНЕВ Александр Николаевич, р. в с. Б. Избердей Петровского р. Тамбовской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ГРИШИН Яков Матвеевич, ряд., погиб 25.1. 1944 г.

ГУМЕНЮК Роман Карлович, р. в Крискавском с/с Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ДАШУК Иван Яковлевич, р. в с. Шаповаловка Борзнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ДЕГТЯРОВ Сергей Меркулович, р. в п. Шуйка Звениговского р. Мар. АССР, сержант, погиб 13.6.1944 г.

ДЖАЛО Кирилл Ульянович, р. в с. Мохнатин Черниговского р., ряд., погиб 20.1.1944 г.

ДУВЛЕКАЕВ Авдей Михайлович, р. в к-зе «Яктыкар» Обливского р. Ростовской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ЕГОРОВ Михаил Федорович, р. в 1918 г. в г. Сасово, погиб 25.1.1944 г.

ЖАБЛИНСКИЙ Иван Васильевич, р. в 1908 г. в с. Рябцы Черниговского р. ряд., погиб 27.1.1944 г.

ЖОЛТАК Николай Саввич, р. в 1925 г. в д. Кудровка Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

ЖАРОВ Иван Семенович, р. в г. Карачеве, ул. Первомайская, 203, погиб 10.3.1944 г.

ЖЕВНЯК Василий Адамович, р. в д. Волоки Хойникского р., погиб в 1944 г.

ЖУКОВ Николай Павлович, р. в с-зе «Россошинский» Волгоградской обл., мл. сержант, погиб 8.2.1944 г.

ИГНАТЕНКО Ульян Антонович, р. в д. Опе рижье Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

КАШТАНОВ Виктор Яковлевич, р. в с. Питим Пичаевского р. Тамбовской обл., мл. сержант, погиб 8.2.1944 г.

КИЯНИЦА Порфирий Яковлевич, ряд., погиб 19.2.1944 г.

КОБЯКОВ Николай Павлович, р. в 1922 г. в с. Уварово Тамбовской обл., погиб 25.6.1944 г.

КОЗЕЛ Александр Сергеевич, р. в 1903 г. в д. Моисеевка Мозырского р., ряд., погиб 7.7. 1943 г.

КОЧЕТКОВ Григорий Семенович, р. в д. Сосновка Мордовского р. Тамбовской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

КОРОТИН Леонтий Пафирович, р. в 1905 г. в Саратовской обл., погиб 27.1.1944 г.

КУРГАНОВ Владимир Алексеевич, р. в г. Ташкент, 2-й Пионерский пр. 11, кв. 2, ряд., погиб 26.1.1944 г.

ЛАЗАРЕНКО Гаврил Иванович, р. в с. Яновка Черниговского р., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ЛЕБЕДЕВ Иван Федорович, р. в 1908 г. в д. Свенловщина Монастырщинского р. Смоленской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

ЛЕОНЕНКО Александр Емельянович, р. в д. Кривча Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ЛЫСЕНКО Филипп Васильевич, р. в с. Хаенки Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 22.1.1944 г.

ЛЯЩЕНКО Тимофей Сергеевич, р. в г. Харьков, лейтенант, погиб 24.1.1944 г.

МАЛЫШЕВ Сергей Иванович, р. в 1922 г. в г. Таллин, ряд., погиб 27.1.1944 г.

МАРКИН Кирилл Кириллович, р. в 1923 г., погиб 26.1.1944 г.

МАРУСИН Василий Никитич, ст. сержант, погиб 24.6.1944 г.

МАРИНИЧ Михаил Алексеевич, р. в 1916 г. в д. Козловичи Калинковичского р., ряд., погиб 20.2.1944 г.

МУТУЗОВ Василий Наумович, ряд., погиб 28.1.1944 г.

МЕДИН Федор Петрович, р. в д. Знаменка Владимирской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

МИТЕШОВ Александр Семенович, р. в д. Новые Турцы Троснянского р. Орловской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

МОРЕЙКО Андрей Федорович, р. в 1925 г. в г. Славгород Алтайского края, ул. Р. Люксембург, 22, ряд., погиб 27.2.1944 г.

НАУМОВ Владимир Данилович, р. в 1912 г. в д. Малая Лозовка Мичуринского р. Тамбовской обл., сержант, погиб 8.2.1944 г.

НЕЧАЕВ Петр Филиппович, р. в с. Борилово Орловской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

НИКОСЯН Арсен Нагалетович, р. в 1919 г. в с. Торня Богдановского р. (Грузия), ряд., погиб 8.2.1944 г.

ПОПКОВ Владимир Яковлевич, р. в 1924 г., в д. Васильевка Арык-Балыкского р. Карагандинской обл., мл. лейтенант, погиб 27.1.1944 г.

ПАНФЕРОВ Евгений Матвеевич, р. в 1925 г. в с. Куровщино Бондарского р. Тамбовской обл., мл. сержант, погиб 8.2.1944 г.

ПЕРЕГУДОВ Михаил Васильевич, р. в г. Балашов Саратовской обл., ул. 1-я Мельничная, 10, ряд., погиб 8.2.1944 г.

ПЕТЛИН Алексей Степанович, р. в Первомайском с/с Дергачевского р. Саратовской обл., ефр., погиб 24.1.1944 г.

ПЧЕЛОВ Александр Михайлович, р. в д. Есипово Юхновского р. Калужской обл., мл. сержант, погиб 26.1.1944 г.

РАДЮК Николай Герасимович, партизан, погиб 10.2.1944 г.

САВРАНОВ Иван Николаевич, р. в 1912 г. в ст. Н. Донецкая Тихорецкого р. Краснодарского края, ряд., погиб 24.1.1944 г.

САЦКИЙ Фома Иванович, р. в с. Новка Черниговского р., ряд., погиб 28.1.1944 г.

СЕЛЕНОК Яков Васильевич, р. в г. Чернигов, ул. Сосновая, 59, ряд., погиб 27.1.1944 г.

СЕМЕНЯКО Иосиф Ефимович, р. в с. Черевки Миргородского р. Полтавской обл., сержант, погиб 20.2.1944 г.

СИВЫЙ Василий Григорьевич, р. в д. Врянцы Унечинского р. Брянской обл., ряд., погиб 2.3.1944 г.

СКИДАН Макар Мануилович, р. в д. Маложин Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

СМАЛЬЦЕВ Федор Александрович, р. в д. Бакуны Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

СТЕМЕНКО Петр Павлович, ряд., погиб 19.2.1944 г.

ТЕРЕНТЬЕВ Владимир Александрович, погиб 26.1.1944 г.

ТИШКОВ Василий Васильевич, мл. сержант, погиб 29.1.1944 г.

ТРИНДИН Александр Семенович, ст. сержант, погиб 22.2.1944 г.

УГЛЕЦКИЙ Виктор Александрович, р. в 1903 г. в д. Волынцы Ветлужского р. Горьковской обл., старшина, погиб 24.1.1944 г.

ЧЕРКАСИН Тимофей Петрович, р. в 1910 г., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ШАМАЕВ Василий Евдокимович, ряд., погиб 8.2.1944 г.

ШЕВЕЛЬ Георгий Николаевич, ряд., погиб 8.2.1944 г.

ШЕКУРДИН Иван Яковлевич, р. в д. Харчи Кировской обл., лейтенант, погиб 26.1.1944 г.

ШИГОЛЕВ Петр Алексеевич, р. в с. Благославенка Оренбургского р., ряд., погиб 27.1.1944 г.

ЯМЩИКОВ Александр Григорьевич, ряд., погиб 26.1.1944 г.

ДЕРЕВНЯ КОМАРОВИЧИ

БАЙКОВ Александр Яковлевич, р. в 1920 г. в д. Комаровичи, партизан.

ВЛАДЫЧАНСКИЙ Адольф Николаевич, ряд., погиб 7.5.1943 г.

ГОРБАЧ Харитон, р. в д. Новоселки Петриковского р., партизан, погиб 6.11.1943 г.

ГАВРИКОВ Василий Гаврилович, ряд., погиб 11.1.1944 г.

ГОВОРОВСКИЙ Федор Петрович, р. в 1919 г. в д. Лучицы, партизан, погиб 17.3.1943 г.

ДАНИЛОВИЧ В. А., погиб 17.3.1943 г.

ДЕГТЯР Михаил Александрович, р. в 1921 г. в д. Селютичи, партизан, погиб летом 1942 г.

ДУБИН Андрей Я., ряд., погиб 9.12.1943 г.

ДУБИНА Кущей Николаевич, р. в 1918 г. в д. Новоселки, партизан, погиб 20.6.1943 г.

КАТАСАНОВ Василий, р. в 1919 г., партизан, погиб в сентябре 1943 г.,

КИСЕЛЕВ Иван Петрович, р. в д. Кудиково Суворовского р. Тульской обл., сержант, погиб 22.2.1944 г.

КРАВЧЕНКО Николай Данилович, р. в 1902 г., партизан, погиб 23.5.1944 г.

ЛАПТЕВ Иван Григорьевич, р. в 1923 г. в д. Борки Петриковского р., погиб летом 1943 г.

МАКЕЙЧИК Алексей Иванович, р. в 1912 г. в д. Заполье Петриковского р., партизан, погиб летом 1943 г.

НОВИКОВ, р. в г. Бобруйск, погиб в 1942 г.

ПЛЫТКЕВИЧ Константин, р. в 1914 г. в с-зе «Полоцк» Ярцевского р. Смоленской обл., сержант, умер от ран 2.2.1944 г.

ТРОНЕНКО Трофим Ильич, мл. лейтенант, погиб 10.1.1944 г.

ЧИЧИКАЙЛО Алесь Евменович, р. в д. Фастовичи, партизан.

ЮЩЕНКО Федор, погиб 6.11. 1943 г.

ЯВОРСКИЙ Владимир А., р. в 1901 г. в д. Грабов Петриковского р., погиб 10.4.1943 г.

ЯКУНИН Алексей Семенович, р. в 1918 г. в п. Бирюлево, ул. Восточная, 22, лейтенант, погиб 12.1.1944 г.

ЯНЕК, чех.

ЯКУШЕВА Лидия Дмитриевна, погибла 7.1. 1944 г.

ДЕРЕВНЯ КОНКОВИЧИ

БОТКИН Николай Федорович, р. в 1925 г. в Кировоградской обл., сержант, погиб 2.7.1944 г.

ГОЛОЛОБОВ Петр Федорович, р. в 1922 г. на ст. Скуратово Тульской обл., мл. сержант, умер от ран 11.3.1944 г.

КАРАСЕВ Николай Васильевич, р. в г. Плавске Тульской обл., ул. Октябрьская, 24, ряд., погиб 2.7.1944 г.

КОНОВАЛОВ Александр Михайлович, р. в 1920 г. в д. Заозерное Красноярского края, ряд., погиб 2.7.1944 г.

ЦЕРЦЕВ Федор Иванович, р. в 1909 г. в Липецкой обл., старшина, погиб 30.6.1944 г.

ТРЕТЬЯК Иван Иванович, р. в 1923 г. в д. Мохначи Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 2.7.1944 г.

СИДОРЕНКО Федор Мартынович, р. в 1903 г. в Кировабадской обл., ряд., погиб 1.7. 1944 г.

Имена 19 воинов, павших в 1944 г. в боях с немецко-фашистскими захватчиками и захороненных в братской могиле, не установлены.

КОПАТКЕВИЧСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ ГОРОДИЩЕ

В братской могиле в центре деревни похоронено 1113 воинов 9-го гвардейского стрелкового корпуса 61-й армии, погибших зимой 1944 г.

В 1967 г. на могиле установлен обелиск.

АБДАНАРАМЕСТ, ряд., погиб 6.1.1944 г.

АБДУКАРИМОВ Ташкузы, р. в 1915 г. в д. Яйпан Ферганской обл., погиб 7.2.1944 г.

АБРАМОВ Михаил Степанович, р. 1915 г., погиб 18.2.1944 г.

АБРАМОВ Николай Егорович, р. в 1904 г.

Памятник на могиле воинов Красной Армии в д. Конковичи

в п. Долгий Брянской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

АБРАМОВ Петр Андреевич, р. в 1911 г. в д. Заболотье Михайловского р. Рязанской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

АВАЗОВ Иоре, р. в 1897 г. в Пахтекарском р. Самаркандской обл., ряд., погиб 23.3.1944 г.

АВДЕЕНКО В. М., погиб в январе 1944 г.

АВРАМЕНКО Евтихий Петрович, р. в 1910 г. в д. Кучиновка Щорского р. Черниговской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

АВРАМОВ Михаил Степанович, р. в 1925 г. в д. Чернутьево Удорского р. (Республика Коми), ряд., погиб 7.2.1944 г.

АВТОШИКИН А. Г., погиб в январе 1944 г.

АГАЕВ Али, р. в 1924 г. в Азербайджане, сержант, погиб 6.2.1944 г.

АГУРЛОВ Алексей Богданович, р. в 1906 г. в Успенском р. Краснодарского края, ряд., погиб 31.1.1944 г.

АЗАНОВ Иван Семенович, р. в 1908 г. на ст. Гурьевск Новосибирской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

АКЕНДЖАН Суреи, р. в 1925 г. в Азербайджане, погиб 6.2.1944 г.

АКУЛИН Алексей Семенович, р. в 1923 г. в д. Вязовое Тамбовской обл., мл. лейтенант, погиб 11.4.1944 г.

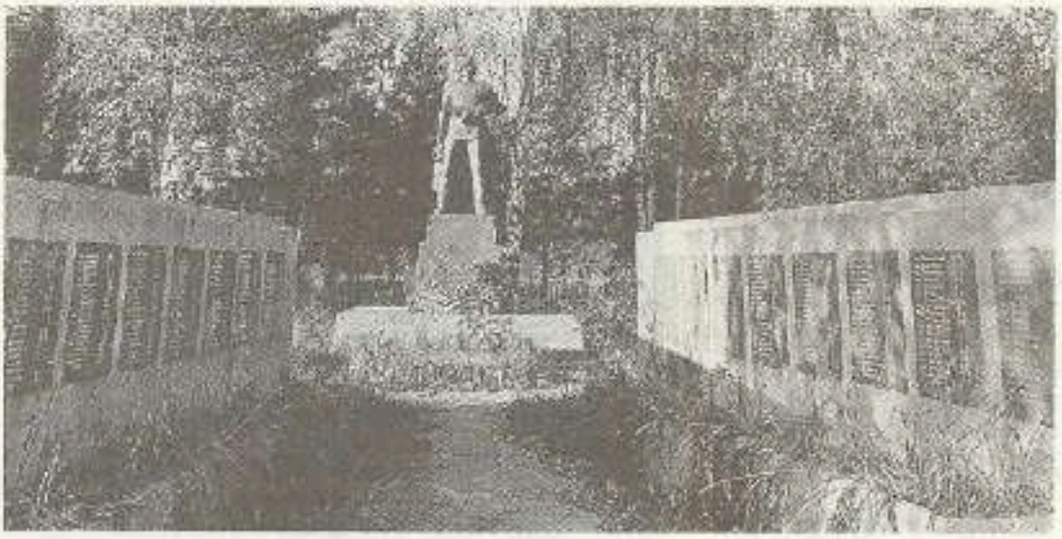

Мемориальный комплекс на могиле воинов Красной Армии и партизан в д. Городище

АКУНИН Тимофей Михайлович, р. в Тульской обл., погиб в июне 1944 г.

АЛЕКСАШИН Карп Меркулович, р. в 1903 г. в Воскресенском р. Рязанской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

АЛЛАХВЕРДИЕВ Машет Касьянович, р. в 1904 г. в д. Аз-Сайду Касум-Исмайловского р. (Азербайджан), ст. сержант, погиб 19.2.1944 г.

АМАНОВ Хурам, р. в 1910 г. в Байсумском р. Сурхандарьинской обл., ряд., погиб 21.1.1944 г.

АМЕЛЬКОВИЧ Федор Семенович, р. в 1918 г. в д. Старое Шарне Народичского р. Житомирской обл., ряд., погиб 28.2.1944 г.

АМУШЕВ Рожад, р. в 1915 г. в Варзавском р. Сталинабадской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г.

АНДРЕЕВ Василий Павлович, р. в 1922 г. в Вологодской обл., капитан, погиб 6.2.1944 г.

АНИЧКИН Николай Иванович, р. в 1903 г. в Орловской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

АНИЩЕНКО Г. В., погиб в январе 1944 г.

АНТОНЕНКО Григорий Антонович, р. в 1922 г. в д. Ходыры Житомирской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

АНТОНЕНКО Степан Федосович, р. в д. Дягово Менского р. Черниговской обл., мл. сержант, погиб 6.2.1944 г.

АРЕФЬЕВ Григорий Ефимович, р. в 1905 г. в Пензенской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

АРТЕМОВ Андрей Сидорович, р. в 1906 г. в Воронежской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

АРТУНЯН Артиваз Сетрянович, р. в Армении, сержант, погиб 7.2.1944 г.

АРУСТАМОВ Агабяк Ахонович, р. в г. Баку, старшина, умер от ран 3.4.1944 г.

АСТАЛАЕВ Григорий Архипович, р. в 1913 г. в Красноярском крае, погиб 1.2.1944 г.

АСТАНАЕВ, погиб в январе 1944 г.

АТЕСОВ Василий Филиппович, р. в 1923 г. в д. Куяш Кунашакского р. Челябинской обл., ряд., погиб 23.1.1944 г.

БАБАЕВ Павел Игнатьевич, р. в 1923 г. в Борисовском р. Курской обл., погиб 6.2.1944 г.

БАБАЕВ Озгали, р. в 1922 г. в с. Залерук (Азербайджан), ряд., погиб 2.2.1944 г.

БАБИЧ ... Степанович, р. в 1912 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

БАБАКИН Павел Петрович, р. в с. Чирково Ступинского р. Московской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

БАГДАСАРОВ Шмоот Давидович, р. в 1923 г. в г. Коканд Ферганской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

БАЙКАНОВ (БАЙКЕМОВ) Нигмед, р. в 1896 г. в п. Калинин Адамовского р. Чкаловской обл., ряд., погиб 31.3.1944 г.

БАЙКОВ П. И., погиб в январе 1944 г.

БАРАНЕНКО Иван Степанович, р. в 1922 г. в д. Шкураты Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

БАРАНОВ Алексей Спиридонович, р. в 1902 г. в г. Балхаш, ряд., погиб 7.2.1944 г.

БАРАНОВ Василий Павлович, р. в 1913 г. в Чуранском с/с Тулунского р. Иркутской обл., старшина, погиб 1.2.1944 г.

БАРАНОВСКИЙ Иван Петрович, р. в 1897 г. в д. Яновко Августовского р. Белостокской обл., ряд., погиб 31.3.1944 г.

БАСИКАЛОВ Кирилл Захарович, р. в 1925 г. в д. Бугуны Черниговской обл., погиб 6.2.1944 г.

БАХМУТОВ Надхаз, р. в 1914 в с. Кироват Джановского р. (Азербайджан), ряд., погиб 5.2.1944 г.

БОБКО Тихон Андреевич, р. в 1911 г. в с. Кувелички Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

БЕБИК Иван Константинович, р. в 1925 г. в Башкирии, ряд., погиб 1.2.1944 г.

БЕБКО Тихон Андреевич, р. в 1911 г. в Черниговской обл., погиб 6.2.1944 г.

БЕДНЫЙ Сидор Степанович, р. в 1904 г. в с. Матвеевка Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

БЕЗГИН Алексей Алексеевич, р. в 1924 г. в Воронежской обл., погиб 30.1.1944 г.

БЕЗРУК Василий Платонович, р. в 1912 г.

в Чернобыльском р. Киевской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

БЕЗРУКОВ Юрий Гаврилович, р. в 1925 г. в г. Самарканд, ряд., погиб 6.2.1944 г.

БЕЗГВЕРТНЫЙ Василий Алексеевич, р. в 1902 г. в г. Энгельс, погиб 1.2.1944 г.

БЕКТИМИРОВ Хасан Ахметович, р. в 1921 г. в г. Троицк Челябинской обл., ряд., погиб 6.2. 1944 г.

БЕЛАН Тихон Данилович, р. в 1902 г. в М.-Кощубинском р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

БЕЛКОВ Прокофий Митрофанович, р. в 1923 г. в с. Грецевка Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

БЕЛОВ Григорий Леонтьевич, р. в 1909 г. в д. Левеко Романовского с/с Чкаловской обл., старшина, погиб 7.2.1944 г.

БЕЛОВ Иван Иванович, р. в 1911 г. в пос. Козлово Конаковского р. Калининской обл., ст. сержант, погиб 9.2.1944 г.

БЕЛОВ Сергей Григорьевич, р. в 1912 г., мл. лейтенант, погиб 21.3.1944 г.

БЕЛОУСОВ Афанасий Иванович, р. в 1906 г. в с. Возилевки Северо-Казахстанской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

БЕЛЬСКИЙ Степан Петрович, р. в д. Слобода Калинковичского р., погиб 31.4.1944 г.

БЕЛЯНСКИЙ Леонид Степанович, р. в 1916 г. в с. Белое Красногвардейского р. Краснодарского края, сержант, погиб 31.1.1944 г.

БЕРЕЗОВСКИЙ Георгий Павлович, р. в 1920 г. в с. Ярки Чаинского р. Новосибирской обл., мл. лейтенант, погиб 8.2.1944 г.

БОБРОВ Дмитрий Васильевич, р. в 1924 г. в г. Михайловск Московской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

БОГДАШ Петр Гаврилович, р. в 1924 г. в с. Харитоновка Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

БОДЯКИН Митрофан Петрович, р. в 1907 г. в д. Чукановка Бобровского р. Воронежской обл., ряд., погиб 6.3.1944 г.

БОЛТОБАЕВ Зурнухар, р. в 1908 г., ряд., погиб 15.2.1944 г.

БОРЗЫХ Иван Алексеевич, р. в 1923 г. в с. Просеки Орловской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

БОРИСЕНКО Андрей Никифорович, р. в 1910 г. в д. Кримичи Калинковичского р., ряд., погиб 31.1.1944 г.

БОРИСОВ Василий Иванович, р. в 1905 г. в Орловской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

БОРОДИН Алексей Иванович, р. в 1915 г. в Калининской обл., погиб 27.5.1944 г.

БРУТЯКОВ Михаил Васильевич, р. в 1921 г. в д. Симоновка Калининской обл., ряд., погиб 23.3.1944 г.

БУГАЙ Федосий Федорович, р. в с. Ольшаны Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

БУДЬКО Григорий Петрович, р. в 1923 г. в с. Старая Буда Шепельского р. Киевской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

БУКАТЫЙ Иван Пантелеймонович, р. в 1903 г. в Черниговской обл., погиб 1.2.1944 г.

БУРДИН Борис Григорьевич, р. в 1925 г. в г. Павлово Горьковской обл., мл. сержант, погиб 8.2.1944 г.

БУРГОЯКОВ Петр Николаевич, р. в 1924 г. в Красноярском крае, погиб 1.2.1944 г.

БУРЕНКОВ Георгий Андреевич, р. в 1925 г. в Ануфриенском с/с Золотухинского р. Курской обл., сержант, погиб 7.2.1944 г.

БУТЕНКО Алексей Кондратьевич, р. в 1919 г. в г. Полтава, ряд., погиб 19.2.1944 г.

БУХАРОВ М. И., погиб в январе 1944 г.

ВАК Самуил Борисович, р. в 1914 г. в г. Одесса, старшина, погиб 6.2.1944 г.

ВАРТАНЯН Хачик Азарович, р. в 1925 г. в с. Басарчелеш (Армения), ряд., погиб 6.2.1944 г.

ВАСИЛЕНКО Виктор Маркович, р. в 1923 г. в д. Жердное Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ВАСИЛЕНКО Григорий Игнатьевич, р. в 1925 г. в д. Блистава Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ВАСИЛЬЕВ Александр Иванович, р. в 1923 г. в Кучаргинском р. (Башкирия), лейтенант, погиб 21.3.1944 г.

ВАСИЛЬЕВ Валентин Иванович, р. в 1925 г., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ВАСЬКОВСКИЙ Василий Григорьевич, р. в д. Синицкое Поле Лельчицкого р. Гомельской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ВЕДИЛОВ Алексей Михайлович, р. в 1920 г. в Репкинском р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ВЕНГЕР Владимир Сергеевич, р. в с. Кавинцы Солонковского р. Каменец-Подольской обл., ряд., погиб 22.2.1944 г.

ВЕРАБЯН Андриан Аронович, р. в 1907 г. в д. Снетан Снетанского р. (Армения), ряд., погиб 3.2.1944 г.

ВЕРАКСА Марьян Карпович (Казимирович), р. в 1913 г., ряд., погиб 15.2.1944 г.

ВЕРБЫШЕВ Виктор Павлович, р. в 1924 г. в п. Шуя, ул. 5-я Ямская, 48, мл. лейтенант, погиб 6.2.1944 г.

ВИДРОВСКИЙ Николай Леонтьевич, р. в 1909 г. в с. Н. Храковичи Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ВИНИЧЕНКО, погиб в январе 1944 г.

ВИСЛОБОКОВ Николай Егорович, р. в 1925 г. в д. Коростовка Святского р. Брянской обл., ряд., погиб 6.8.1944 г.

ВИТОШКИН Василий Феоктистович, р. в 1923 г. в Татарском р. Новосибирской обл., сержант, погиб 31.1.1944 г.

ВИШНЕВ Алексей Дмитриевич, р. в 1917 г. в г. Новошахтинск, лейтенант, погиб 6.2.1944 г.

ВИШНЯКОВ Василий Григорьевич, р. в д. Жестово Московской обл., погиб 7.2.1944 г.

ВЛАСЕНКО Николай Семенович, р. в 1924 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ВЛАСОВ Федор Васильевич, р. в 1896 г. в г. Раменское Московской обл., погиб 6.2.1944 г.

ВЛЕМЕНКО Н. С., погиб в январе 1944 г.

ВОВК Дмитрий Иванович, р. в с. Церковище

Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ВОВЧЕНКО Федор Петрович, р. в 1925 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ВОЛКОВ Александр Сергеевич, р. в 1925 г. в д. Барамчево Муромского р. Горьковской обл., сержант, погиб 9.2.1944 г.

ВОЛКОВ Дмитрий Иванович, р. в 1902 г. в с. Церковичищи Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ВОЛКОВ Михаил Антонович, р. в 1925 г. в Покровском с/с (Башкирия), погиб 7.2.1944 г.

ВОЛЫНСКИЙ Василий Лукич, р. в 1899 г. в г. Чернигов, ряд., погиб 9.2.1944 г.

ВАРДАНИДЗЕ Шота Екимович, р. в 1923 г. в д. Куливеи Цхалтубского р. Кутаисской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ВОРОНЕНКО И. С., погиб в январе 1944 г.

ВОРОНЕЦ Михаил Александрович, р. в 1924 г. в Брагинском р. Гомельской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ВОРОНИН Яков Игнатьевич, р. в 1911 г. в Бесединском р. Курской обл., погиб 6.2.1944 г.

ВЫДРОВСКИЙ Николай Леонтьевич, р. в д. Храковичи Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ГАВРИК Яков Емельянович, р. в 1911 г. в д. Вывальки Лоевского р., погиб 22.2.1944 г.

ГАВРИЛОВ Михаил Никифорович, р. в 1914 г. в Вяземском р. Смоленской обл., старшина, погиб 7.1.1944 г.

ГАВРИЛОВСКИЙ Владимир Федорович, р. в 1920 г. в с. Остров Овручского р. Житомирской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ГАВРИЛИН Николай Прокопьевич, р. в 1925 г. в с. Бражницы Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ГАВРИЛОВ Павел Гаврилович, р. в 1911 г. в д. Завражная Чебоксарского р. (Чувашия), ст. лейтенант, погиб 30.1.1944 г.

ГОЛИЦИН Павел Лазаревич, р. в 1908 г. в Липецкой обл., ряд., погиб 2.3.1944 г.

ГАЩЕНКО Григорий Александрович, р. в 1923 г. в с. Толстый Лес Черниговской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ГАПОНЕНКО Яков Федорович, р. в 1900 г. в с. Спиридже Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ГАРКУША Яков Петрович, р. в 1910 г. в с. Рашище Черниговского р., ряд., погиб 28.1. 1944 г.

ГАРМАШОВ Иван Семенович, р. в 1913 г. в Кзыл-Ординском р. (Казахстан), ряд., погиб 10.2.1944 г.

ГАСОВ А. Г., погиб в январе 1944 г.

ГЕОРГЯН Грачик Амаякович, р. в 1924 г. на ст. Шагали (Армения), сержант, погиб 6.2.1944 г.

ГЕРАСИМОВ Сергей Петрович, р. в д. Семеновка Конышевского р. Курской обл., ряд., погиб 30.3.1944 г.

ГИЗАНТОВ Моххамед Нуралиевич, р. в 1925 г. в д. Гургури (Башкирия), ряд., погиб 6.2.1944 г.

ГЛЮЗА Василий Игнатович, р. в 1924 г. в с. Толстый Лес Киевской обл., ряд., погиб 8.2. 1944 г.

ГОЛДЫРЕВ Иван Федорович, р. в 1914 г. в Пермской обл., погиб 28.6.1944 г.

ГОЛОБУРДА Владимир Елисеевич, р. в с. Коробки Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ГОЛОВАНЕЦ Николай Лукьянович, р. в 1925 г. на х. Воровского Черниговской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ГОНЧАР Михаил Зенькович, р. в 1925 г. в д. Дубровки Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ГОНЧАРЕНКО Анисим Григорьевич, р. в 1897 г. в г. Мозырь, ряд., погиб 22.2.1944 г.

ГОРБАЧ Роман Адамович, р. в 1920 г. в д. Велютин Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ГОРДИН Панкрат Константинович, р. в 1924 г. в д. В. Чумыш Кемеровской обл., мл. сержант, погиб 6.2.1944 г.

ГОРШКОВ Анатолий Дмитриевич, р. в 1924 г. в г. Малоярославец, ряд., погиб 6.2.1944 г.

ГОРЯЧЕВ Василий Владимирович, р. в 1901 г. в г. Солнечногорск Московской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ГРИДНЕВ Василий Иванович, р. в 1913 г. в г. Мичуринск Тамбовской обл., погиб 6.2.1944 г.

ГРИШИН Николай Иванович, р. в 1922 г. в д. Гагарино Рязанской обл., погиб 10.6.1944 г.

ГРИЩЕНКО Родион Кондратьевич, р. в 1911 г. в д. Страхолесье Чернобыльского р., погиб 30.1.1944 г.

ГРИЦЕНОК Андрей Иванович, р. в д. Слобода Калиновичского р., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ГРЫЗЛОВ Григорий Алексеевич, р. в 1912 г. в г. Павловский Посад, ул. Володарского, 84, кв. 12, интендант, погиб 6.2.1944 г.

ГУБАРЬ Петр Иванович, р. в 1911 г., погиб 1.2.1944 г.

ГУК Павел Михайлович, р. в 1914 г. в Шевченковском с/с Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ГУЛЯЙ Федор Никитич, р. в 1925 г. в с. Голубичи Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ГУМАРОВ Арвот Гумарович, р. в 1925 г. в с. Султан-Секава Аскинского р. Башкирской АССР, ряд., погиб 6.2.1944 г.

ГУРЕЙ Г. Л., погиб в январе 1944 г.

ДАМАЗАНОВ Мазинт Халиманович, р. в 1924 г. в Курсарском р. (Азербайджан), ряд., погиб 7.2.1944 г.

ДАНИН Т. В., погиб в январе 1944 г.

ДАНИЛИЧЕВ Иван Сергеевич, р. в 1906 г. в д. Нестерово Одоевского р. Тульской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

ДАНИЛЕНКО Иван Григорьевич, р. в 1924 г., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ДАНИЧ Владимир Антонович, р. в 1904 г. в с. Чудовка Черниговской обл., погиб 6.2.1944 г.

ДАНИЧ Трофим Федорович, р. в 1904 г., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ДВОРЕЦКИЙ Михаил Алексеевич, р. в

1911 г. в с. Злынь Орловской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ДВОРНИКОВ Арсений Егорович, р. в 1925 г. в д. Воловниково Московской обл., сержант, погиб 4.2.1944 г.

ДЕДЕНКО Остап Митрофанович, р. в д. Нудичи Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ДЕДИК Филипп Григорьевич, р. в 1899 г. в с. Бутовка Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ДЕДКОВСКИЙ Павел Лукич, р. в 1911 г. в д. Погалинка Киевской обл., погиб 5.2.1944 г.

ДЕДЯЕВ Тимофей Яковлевич, р. в 1912 г., старшина, погиб 19.2.1944 г.

ДЕЛЕНОВ Степан Иванович, р. в 1910 г. в с. Кожбар Молотовской обл., погиб 7.2.1944 г.

ДЕНИСЕНКО Федор Герасимович, р. в 1907 г. в с. Б. Белозеры Запорожской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ДЕНИСОВ Александр Михайлович, р. в 1907 г. в Татарии, погиб 4.7.1944 г.

ДЕНИСОВ Федор Петрович, р. в 1906 г. в г. Нижний Тагил, ряд., погиб 1.2.1944 г.

ДЕРБЕНЕВ Николай Михайлович, р. в 1908 г. в с. Б. Федоровка Кировской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ДИЛИМОНЕНКО Ф. Г., погиб в январе 1944 г.

ДМИТРИЕНКО Иван Иванович, р. в 1923 г. в с. Праги Борзнянского р. Черниговской обл., сержант, погиб 8.2.1944 г.

ДОЛГИЙ Иван Карпович, р. в 1907 г. в д. Мешковичи Мозырского р. Гомельской обл., ряд., погиб 15.2.1944 г.

ДОЛЮЩЕНКО Николай Иванович, р. в 1925 г. в с. Парифеевка Ичнянского р. Черниговской обл., погиб 3.2.1944 г.

ДОРОШИН Николай Иванович, р. в д. Стопкино Алексинского р. Тульской обл., ряд.

ДОЦЕНКО Иван Игнатьевич, р. в 1913 г. в с. Шудовичи Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ДРОБНОХОД Николай Федорович, р. в 1906 г. в с. Буровка Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

ДРОЗД Степан Иосифович, р. в д. Грушевка Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ДРОЗДОВ Сергей Игнатович, р. в 1908 г. в д. Пестрековка Орловской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ДРУЖЕНИЦ Михаил Иванович, р. в 1922 г. в с. Сретенск Читинской обл., погиб 7.2.1944 г.

ДУБЕНОК Григорий Николаевич, р. в 1923 г. в с. Тешково Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ДУБЕНЧИК Филипп Григорьевич, р. в 1910 г. в с. Слободка Калинковичского р., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ДУБРОВИН Евгений Федорович, р. в 1900 г. на х. Прокудино Гремячинского р. Воронежской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ДУБЧЕНКО Сидор Ефимович, р. в 1910 г. в Калинковичском р., погиб 6.2.1944 г.

ДУДИН Степан Федорович, р. в 1902 г. в с. Пещелино Челябинской обл., сержант, погиб 24.4.1944 г.

ДУДКА Григорий Михайлович, р. в 1925 г. в с. Блистава Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ДУРИЦЫН Алексей Тихонович, р. в 1906 г. в с. Рыбное Тамбовской обл., мл. сержант, погиб 3.2.1944 г.

ЖАБА Павел Никитич, р. в 1900 г. в с. Духанка Любечского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ЖАДРАДИМОВ Нургали, р. в 1925 г., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ЖАРИКОВ Василий Дмитриевич, р. в 1909 г. в д. 2-я Гусевка Воронежской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЖАРКОВ Николай Андреевич, р. в 1925 г. в с. Ушербебино Романовского р. Саратовской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ЖАУРОВ Тимофей Ильич, р. в 1912 г. в с. Базеры Куйбышевской обл., погиб в феврале 1944 г.

ЖИБРОВ Федор Исаакиевич, р. в 1905 г. в с. Киношевка Черниговской обл., мл. сержант, погиб 8.2.1944 г.

ЖОВНЕНКО Михаил Артемьевич, р. в 1919 г. в с. Приборск Иванковичского р. Киевской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ЖУК Андрей Сергеевич, р. в 1924 г. в с. Клюкова Черниговской обл., погиб 19.2.1944 г.

ЖУКОВ Алексей Кондратьевич, р. в 1923 г. в Талдыкурганском р. Алма-Атинской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЖУКОВ Владимир Герасимович, р. в д. Колоточники Смоленской обл., ст. сержант, погиб 8.2.1944 г.

ЗАБОРОВСКИЙ Григорий Данилович, р. в 1925 г. в г. Мена Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЗАЙЧЕНКО Федот Емельянович, р. в 1900 г. в с. Масалаевка Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЗАЙЦЕВ Н. Г., погиб в январе 1944 г.

М. А. Жовненко

ЗАЛУЖНЫЙ Григорий Сергеевич, р. в 1925 г. в д. Ст. Храковичи Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЗАМЯТИН Иван Григорьевич, р. в 1914 г. в г. Владивосток, ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЗАРОВНЫЙ Иван Петрович, р. в 1917 г. в д. Купчичи Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.5.1944 г.

ЗАХАРОВ Алексей Николаевич, р. в 1913 г. в г. Днепропетровск, ряд., погиб 11.2.1944 г.

ЗАХАРОВ Михаил Васильевич, р. в 1906 г. в г. Алапаевск Свердловской обл., сержант, погиб 3.2.1944 г.

ЗАЯЦ Емельян Алексеевич, р. в 1911 г. в с. Смычки Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ЗЕЛЕНЫЙ Михаил Иванович, р. в 1916 г. в Парическом с/с Гомельской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЗЕМСКОВ Алексей Михайлович, р. в с. Троицк Ковылканского р. (Мордовия), ряд., погиб 4.2.1944 г.

ЗЕМНОВ Иван Иванович, р. в 1925 г. в д. Молчаново Воскресенского р. Горьковской обл., ряд., погиб в феврале 1944 г.

ЗОВЧЕНКО Алексей Федорович, р. в 1911 г. в г. Чернигов, ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЗОЩЕНКО Л. Я., погиб в январе 1944 г.

ЗУЕВ Антон Терентьевич, р. в 1923 г., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ЗЯБКО Яков Карпович, р. в 1916 г. в д. Рудня Сумской обл., лейтенант, погиб 25.2.1944 г.

ЕМЕЦ Михаил Борисович, р. в 1909 г. в с. Холявин Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЕРШОВ Михаил Иванович, р. в 1900 г. в с. Ялдовище Инсарского р. (Мордовия), ряд., погиб в январе 1944 г.

ЕСЕНОВ Даулей Гали, р. в 1921 г. в г. Алма-Ата, ул. Ленина, 24/3, ряд., погиб 9.2.1944 г.

ЕСЕН Дмитрий Евдокимович, р. в 1925 г. в г. Чистополь Татарской АССР, ряд., погиб в феврале 1944 г.

ЕСИПЕНКО Григорий Павлович, р. в 1925 г. в с. Григорьевка Нежинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

ЕФАНОВ Гавриил Дмитриевич, р. в 1920 г. в с. Теплово Горьковской обл., ряд., погиб 21.3.1944 г.

ЕФРЕМОВ Николай Егорович, лейтенант, погиб 21.3.1944 г.

ИВАНОВ Василий Александрович, р. в 1911 г., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ИВАНОВ Василий Иванович, р. в 1912 г. в д. Митрофаново Саратовской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ИВАНОВ Гавриил Семенович (Федор.) р. в 1923 г. в с. Климентьевка Семипалатинской обл., мл. лейтенант, погиб 6.2.1944 г.

ИВАХ Иван Никитич, р. в 1925 г. в с. Лиски Менского р. Черниговской обл., погиб 1.2.1944 г.

ИВАШКИН Петр Константинович, р. в 1922 г. в г. Шаховск Ивановской обл., погиб 30.3.1944 г.

ИВИНКИН Василий Алексеевич, р. в 1902 г., погиб 28.6.1944 г.

ИГНАТЕНКО Степан Никифорович, р. в 1924 г. в д. Шарнейки Парического р. Гомельской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ИЛЬЯМИНОВ Хамед, р. в 1907 г. в д. Нарсух Кировского р. Ферганской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ИОФФЕ Мендель Рувимович, р. в 1912 г. в г. Новороссийск, ряд., погиб 3.2.1944 г.

КАДИЛО Федор Филиппович, р. в 1924 г., ряд., погиб 5.2.1944 г.

КАЗАНОВ Василий Ильич, р. в 1908 г., погиб 23.2.1944 г.

КАЗАНОК Семен Григорьевич, р. в 1911 г. в с. Перепечино Аркельского р. (Бессарабия), ряд., погиб 5.2.1944 г.

КАЗАКЕВИЧ Александр Кириллович, р. в 1916 г. в г. Гомель, ряд., погиб 31.1.1944 г.

КАМАЛОВ Джура, р. в 1910 г. в Шаартуаском р. (Таджикистан), погиб 26.1.1944 г.

КАМИНСКИЙ Михаил Валерианович, р. в 1925 г. в с. Советск Базар-Курганского р. Джалабадской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

КАРАБАНОВ Павел Николаевич, р. в 1918 г. в Вологодском р., мл. лейтенант, погиб 3.2.1944 г.

КАРАЗЕЕВ Григорий Николаевич, р. в 1902 г. в с. Морчинка Витебской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КАРАБЕКОВ Усман, р. в 1924 г. в с. Гора (Дагестан), мл. сержант, погиб 7.2.1944 г.

КАРАСЬ Василий Тихонович, р. в 1923 г. в с. Ставок Народичского р. Житомирской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

КАРАСЬ Николай Адамович, р. в 1923 г. в Хойникском р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КАРАТОВ Розаван, р. в 1922 г. в Азербайджане, сержант, погиб 19.2.1944 г.

КАРИМОВ Али Насымов, р. в 1918 г. в с. Адми-Кероваи Тертерского р. (Азербайджан), ряд., погиб 5.2.1944 г.

КАРПОВ Федор Лазаревич, р. в 1922 г. в Саратовской обл., погиб 25.2.1944 г.

КАРТАШОВ Иван Степанович, ряд., погиб 3.2.1944 г.

КАРТОНОЖКИН Григорий Иванович, р. в 1925 г. в с. Березовка Краснощековского р. Алтайского края, мл. лейтенант, погиб 1.2.1944 г.

КАТЮЩЕНКО Павел Владимирович, р. в 1922 г., в с. Владимировка Полесского р. Киевской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

КАШПУР Николай Арсентьевич, р. в 1899 г. в с. В. Дьярчик Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КАЯН Тимофей Петрович, р. в 1918 г., погиб 7.2.1944 г.

КЗОМБАЕВ (КУЗЕМБАЕВ) Тургумбек, р. в 1902 г. в Кашкарском с/с Жувалинского р. Джамбульской обл., ряд., погиб 23.3.1944 г.

КИРИЧЕНКО Павел Трофимович, р. в 1906 г. в г. Ичня Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

КЛИНТАКОВ Семен Васильевич, р. в 1922 г.

в Татарии, ряд., погиб 7.2.1944 г.

КНЯЗЬКОВ Федор Федорович, р. в 1924 г. в д. Беркутово Максютовского с/с Кукарчинского р. (Башкирия), лейтенант, погиб 5.2.1944 г.

КОБЧЕНКО Трофим Андреевич, р. в г. Ичня Черниговской обл., ряд.

КОВАЛЕНКО Петр Михайлович, р. в 1914 г. в д. Борковка Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

КОВАЛЕНКО Михаил Якоплевич, р. в 1906 г. в Хойникском р., ряд., погиб 8.2.1944 г.

КОВТЮК Петр Иванович, р. в 1926 г. в с. Пеньки Изяславского р. Каменец-Подольской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КОЛДИН Николай Яковлевич, р. в 1902 г. в Раменском р. Московской обл., погиб 4.2.1944 г.

КРЕЧКО П. Ц., погиб в январе 1944 г.

КОЗЛОВСКИЙ Николай Федосеевич, р. в 1923 г. в Хойникском р. Гомельской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

КОЙДАН Тимофей Парамонович, р. в с. Мохнатин Черниговской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

КОЛОДИН (КОЛДИН) Николай Яковлевич, р. в 1902 г. в Раменском р. Московской обл., сержант, погиб 4.2.1944 г.

КОЛОМЕЕЦ Василий Данилович, р. в с. Буянки Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

КОЛОМИЙЦЕВ Василий Васильевич, р. в 1920 г. в с. Озерно-Кузнецово Угловского р. Алтайского края, ефрейтор, погиб 2.2.1944 г.

КОМИССАРОВ Сергей Федорович, р. в с. Чернова Милославского р. Рязанской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

КОНТОВ Степан Алексеевич, р. в 1924 г. в Сосновском с/с Тамбовской обл., мл. сержант, погиб 7.2.1944 г.

КОНЯКОВ Курбан, р. в 1922 г. в Ленинабадской обл., погиб 27.1.1944 г.

КОРЕНЬ Григорий Андреевич, р. в 1900 г. в с. Блистава Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

КОРНИЛОВ Иван Корнилович, р. в 1907 г. в Чебоксарском р., ряд., погиб 1.2.1944 г.

КОРОВИН Сергей Кириллович, р. в 1925 г. в г. Ленинск Сталинградской обл., ряд., погиб 5.1.1943 г.

КОРОЗАЕВ Г. Н., погиб в январе 1944 г.

КОРОЛЕВ Алексей Иванович, р. в 1925 г. в Березовском с/с Семеновского р. Ивановской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

КОРОЛЕВ Алексей Иванович, р. в 1903 г., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КОРОЛЬ Алексей Иванович, р. в Глазуновском р. Орловской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КОРОТКОВ Сергей Егорович, р. в 1925 г. в Воткинском р. (Удмуртия), погиб 6.2.1944 г.

КОСТРОВ Ефим Андросович, р. в 1923 г. в д. Боханы Хотимского р. Могилевской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КОСТЮК Петр Иванович, р. в 1925 г. в с. Пеньки Изяславского р. Каменец-Подольской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КОСЯКОВ Петр Петрович, р. в 1921 г. в д. Александрова Обнинского р., погиб 19.2.1944 г.

КОСЬКЕВИЧ Иван Харитонович, р. в 1924 г. в с. Берестовец Комаровского р. Черниговской обл., сержант, погиб 7.2.1944 г.

КОСЬЯНЕНКО Михаил Платонович, р. в 1913 г. в д. Малое Устье Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

КОТОВ Степан Алексеевич, р. в 1924 г. в п. Красный Хутор Сосновского р. Тамбовской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КОЧЕСА Николай Васильевич, р. в 1925 г. в с. Крутичево Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КОЧУБЕЙ Федор Осипович, р. в с. Розисты Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

КОЧУБЕЙ Иван Григорьевич, р. в 1907 г. в Черниговской обл., погиб 6.2.1944 г.

КРАВЦОВ Владимир Максимович, р. в 1898 г. в Зимовском с/с Курской обл., погиб 6.2.1944 г.

КРАСНОЯКИЙ Д. Г., погиб в январе 1944 г.

КУДРЯК Михаил Игнатьевич, р. в 1903 г. в с. Репки Черниговской обл., погиб 7.2.1944 г.

КУДРАШЕВ Григорий Михайлович, р. в 1920 г. в г. Калинин, сержант, погиб 6.2.1944 г.

КУДЯ Иван Тимофеевич, р. в Сосницком р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КУЗЕМБАЕВ Тугрумбек, р. в 1902 г. в с. Кызтолан Джувалинского р. Джамбульской обл., ряд., погиб 21.3.1944 г.

КУЗЬМЕНКО Федор Степанович, р. в 1908 г. в с. Хлопляники Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КУЗЬМИН Константин Михайлович, р. в г. Орле, ряд., погиб 6.2.1944 г.

КУКСА Василий Федотович (Филиппович), р. в 1909 г. в д. Монастырщина Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

КУЛЬМАРОВ Бухарват, р. в 1906 г. в Чинарском р. Ташкентской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

КУЛИКОВ Николай Александрович, р. в 1898 г. в д. Горки Воронежской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

КУПРИЕНКО Василий Сергеевич, р. в 1923 г. в д. Туневщина Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КУРАСОВ Григорий Лаврентьевич, р. в 1924 г. в с. Грицивка Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КУРИЛЕНКО Владимир Тихонович, р. в 1904 г., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КУРИЛЕНКО Дмитрий Евдокимович, р. в 1903 г. в с. Загребелье Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

КУРИЛЕНКО Николай Минович, р. в 1917 г. в с. Воротец Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

КУРЛЕНКО Антон Александрович, р. в 1915 г. в д. Стреличево Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КУРНАЕВ Алексей Никифорович, р. в 1925 г. в Бежецком р. Калининской обл., ряд., погиб 17.2.1944 г.

КУСОК Савелий Иванович, р. в 1899 г. в

с. Горностаевка Добрянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

КУТЯКОВ Михаил Васильевич, р. в д. Семеновское Калининской обл., погиб 24.3.1944 г.

КУШКОВ Николай Александрович, р. в 1898 г. в д. Горки Воронежской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

КУШТАЙКИН Михаил Иванович, р. в 1906 г. ряд., погиб 12.2.1944 г.

ЛАЗАРЕВ Александр Иванович, р. в 1911 г. в Хойникском р., погиб 29.1.1944 г.

ЛАЗАРЕВ Петр Иосифович, р. в Мытищинском р. Московской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЛАЗЮК Т. Е., погиб в январе 1944 г.

ЛАПКА Григорий Николаевич, р. в 1925 г. в с. Прищупи Ичнянского р. Черниговской обл., ст. сержант, погиб 21.3.1944 г.

ЛАРЧЕНКО Анатолий Иванович, р. в 1925 г. в с. Сахутовка Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЛАСКОТИН Андрей Иосифович, р. в 1925 г. в д. Новорядовка Орловской обл., сержант, погиб 21.3.1944 г.

ЛАХАНСКИЙ Карп Федорович, р. в Брагинском р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЛЕВЧЕНКО Иван Нестерович, погиб в 1944 г.

ЛЕОНЕНКО Никифор Николаевич, р. в 1895 г. в д. Есиновка Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЛЕПЕШКИН Николай Петрович, р. в 1922 г. в г. Гомель, лейтенант, погиб 11.2.1944 г.

ЛЕПЧЕНКО Прокофий Николаевич, р. в г. Орехово-Зуево, ул. Ленина, 95, кв. 80.

ЛЕСНИКОВ П., погиб в январе 1944 г.

ЛЕШКОВСКИЙ Федор Ефимович, р. в 1923 г. в д. Липки Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ЛИЗОГУБ Петр Алексеевич, р. в 1908 г. в д. Веев Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЛИПИЛИН Николай Леонтьевич, р. в 1921 г. в с. Ключи Куйбышевской обл., погиб 3.2.1944 г.

ЛИСЯНСКИЙ Иван Егорович, р. в д. Сишотки Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.4.1944 г.

ЛИТВИН Антон Николаевич, р. в 1919 г. в д. Новоселки Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ЛИТОШКО Гавриил Иванович, р. в с. Убеничи Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЛИХАН Николай Михайлович, р. в 1923 г. в д. Борисовщина Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЛОБАНОВ Николай Васильевич, р. в 1925 г. в г. Мензелинск (Татария), погиб 1.2.1944 г.

ЛОВЧАН Иван Романович, р. в 1913 г. в д. Огородники Калинковичского р. ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЛОГИНОВ Степан Александрович, р. в 1902 г. в д. Жеребцово Курской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ЛУГОВСКИЙ Петр Павлович, р. в 1924 г. в с. Киселевка Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЛУКЬЯНЕНКО Василий Дмитриевич, р. в 1919 г. в Репкинском р. Черниговской обл., сержант, погиб 17.2.1944 г.

ЛУНЬКО Василий Павлович, р. в 1925 г. в Киргизии, ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЛУТЧЕНКО Федор Петрович, р. в 1914 г. в с. Огородники Калинковичского р., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЛЯГОТИН Григорий Данилович, р. в 1924 г. в Курганской обл., погиб 31.1.1944 г.

ЛЯЛИН Михаил Александрович, р. в 1925 г. в с. Погодино Курской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

МАЛИЕВ Пагер, р. в 1897 г. в Азербайджане, погиб 3.2.1944 г.

МАГАЗУМОВ Маухутдин Тагирович, р. в 1925 г. в д. Давлятовка Аскинского р. (Башкирия), ряд., погиб 3.2.1944 г.

МАЙЛИБАЕВ Байманберт, р. в 1893 г. в Дагестане, погиб 6.2.1944 г.

МАЗАЙ Иван Петрович, р. в 1925 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

МАЙОРОВ Григорий Иванович, р. в 1924 г. в с. Крещенская Орловской обл., сержант, погиб 6.2.1944 г.

МАЙСТРАТ Иван Гурьевич, р. в 1897 г. в г. Борзна Черниговской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

МАКРУШЕНКО Лука Лаврентьевич, р. в 1911 г. в с. Карпиловка Киевской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

МАКСЮРА Николай Иванович, р. в 1925 г. в с. Османки Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

МАКУШЕВ Константин Васильевич, р. в Читинской обл., погиб 30.4.1944 г.

МАЛИКОВ Семен Иванович, р. в 1911 г. в д. Шамардино Орловской обл., погиб 6.2.1944 г.

МАЛЫЙ Василий Никифорович, р. в 1907 г. в с. Сядричи Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

МАЛЫШОВ Харюжжи, р. в Корнифонском с/с Наманганской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

МАЛЯР Иван Яковлевич, р. в 1911 г. в д. Дрозды Мозырского р., ряд., погиб 15.2.1944 г.

МАМЕЕВ Пагер, р. в 1897 г. в Ардумлунском р. Бакинской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

МАРИНЧЕНКО Филипп Иванович, р. в 1896 г. в Попорницком с/с Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

МАРТЫНОВИЧ Макар Петрович, р. в 1904 г. в д. Скригалов Мозырского р., погиб 19.2.1944 г.

МАРУЖЕНКО Лука Лаврентьевич, р. в 1911 г. в Киевской обл., погиб 8.2.1944 г.

МАСЛЯЕВ Максим Иванович, р. в 1905 г. в с. Ново-Млинок Стародубского р. Брянской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

МАТАРИН Дмитрий Михайлович, р. в 1908 г. в с. Вьюнки Нероватского р. Пензенской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

МАСЯЕВ Макей Иванович, р. в 1907 г. в с. Гнездилово Орловской обл., погиб 7.2.1944 г.

МАТВЕЕНКО Иван Савич, р. в 1905 г. в д. Головчицы Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

МАТВЕЕНКО Семен Евстафиевич, р. в 1903 г. в с. Войсковое Долгоруковского р. Орловской обл., ряд., погиб 21.2.1944 г.

МАТВИЕНКО Артем Михайлович, р. в д. Масалаевка Сосницкого р. Черниговской обл., сержант, погиб 26.3.1944 г.

МАЩИНОВ Федор Иванович, р. в 1899 г. в с. Троицкое Белгородской обл., погиб 31.1.1944 г.

МЕДВЕДЕВ Гавриил Иванович, р. в 1898 г. в д. Кочевино Верхнемулинского р. Молотовской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

МЕЛЕШКО Владимир Семенович, р. в 1924 г. в с. Ясени Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

МЕЛЬНИК Иван Иванович, р. в 1915 г. в д. Новозы Черниговской обл., погиб 7.2.1944 г.

МЕНЩИКОВ Филипп Филорентьевич, ряд., погиб 7.2.1944 г.

МЕШКОВСКИЙ Федор Ефимович, р. в 1923 г. в д. Липки Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

МИЛИЕВ Погар, р. в 1897 г. в г. Баку, ряд., погиб 4.2.1944 г.

МИНЯЕВ Аркадий Семенович, р. в 1924 г. в г. Хвалынск Саратовской обл., мл. лейтенант, погиб 1.2.1944 г.

МИРОНОВ Павел Федорович, р. в Усольском р. Иркутской обл., сержант, погиб 2.2.1944 г.

МИРОШНИКОВ (МИРАШНИКОВ) Яков Андреевич, р. в г. Усть-Лабинск Краснодарского края, ряд., погиб 21.3.1944 г.

МИХАЙЛОВ Николай Иванович, р. в 1923 г. в д. Устурка Погосокинского р. Пермской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

МИХАЙЛЮК Антон Дмитриевич, р. в 1904 г. в с. Прохоровское Чкаловской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

МИШАКОВ Василий Григорьевич, р. в 1905 г. в Московской обл., погиб 7.2.1944 г.

МИШАХИН Степан Иванович, р. в 1911 г. в д. Воротцы Рязанской обл., ст. сержант, погиб 7.2.1944 г.

МОНАХОВ Семен Васильевич, р. в 1922 г. в д. Новостроевка Курского р. Московской обл., ряд., погиб 19.2.1944 г.

МОСКАЛЕНКО Василий Федорович, р. в 1923 г. в д. Флисольтово Глуховского р. Сумской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

МОСТОВОЙ Павел Иванович, р. в 1925 г. в с. Подол Черниговской обл., погиб 6.2.1944 г.

МУРАТОВ Ирган, р. в 1925 г. в Ганаярском р. Самаркандской обл., погиб 4.2.1944 г.

НАДТОЧИЙ Василий Данилович, р. в 1918 г. в с. Корчевье Любечского р. Черниговской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

НАДТОЧИЙ Николай Петрович, р. в 1925 г. в Любечском р. Черниговской обл.

НАЖИПКОВ Семен, р. в 1924 г. в Башкирии, сержант, погиб 28.1.1944 г.

НАЗАРЕНКО Василий Юрьевич, р. в 1899 г. в с. Толстый Лес Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

НАЛЕСНЫЙ Петр Иванович, р. в 1921 г. в с. Гречиево Петровского р. Днепропетровской обл., ряд., погиб 27.3.1944 г.

НАРКУЗИЕВ Тургунбек, р. в 1925 г. в с. Тельман Фрунзенского р. Ферганской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

НАСЛУЕВ М. И., погиб в январе 1944 г.

НЕБЕРХУТИН Иван Сергеевич, р. в 1910 г. на х. Морозов Воронежской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

НЕГОДЯЕВ Константин Никифорович, р. в 1925 г. в г. Куйбышев, погиб 6.2.1944 г.

НЕКРАСОВ Иван Григорьевич, р. в 1913 г. в с. Бутырское Вольнского р. Орловской обл., ст. сержант, погиб 9.2.1944 г.

НЕКРАСОВ Павел Дмитриевич, р. в 1912 г. в д. Черкасы Калининского р. Тульской обл., погиб в мае 1944 г.

НЕМША Николай Григорьевич, р. в 1925 г. в с. Ивановцы Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

НЕСТЕРОВ Яков Николаевич, р. в 1898 г. в г. Великий Устюг Вологодской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

НИКИФОРОВ Владимир Никифорович, р. в 1914 г. в д. Лог Ленинградской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

НИКОЛАЕВ Савелий Михайлович, р. в 1918 г. в с. Камышевка Алтайского края, погиб 19.2.1944 г.

НИКОЛАЕНКО Федот Иванович, р. в 1913 г. в с. Лучково Днепропетровской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

НИКИШЕВ Сергей Дмитриевич, р. в 1903 г. в с. Алексеевка Орловской обл., погиб 7.2.1944 г.

НИКИШИН Петр Васильевич, р. в 1915 г.

НОВИКОВ Н. П., погиб в январе 1944 г.

НОЛДИН Николай Яковлевич, р. в 1902 г. в Раменском р. Московской обл., погиб 4.2.1944 г.

НОРАЕВ Андрей Евстигнеевич, р. в 1905 г. в д. Теректа Больше Нарымского р. Сталинградской обл., ряд., погиб в феврале 1944 г.

ОБРАЗЦОВ Иосиф Иванович, р. в 1914 г. в Березовском с/с Б. Полянского р. Курской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

ОВЕРЧЕНКО Владимир Павлович, р. в 1925 г. с. Деймановка Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ОВЧАРЕНКО Григорий Григорьевич, р. в д. Киянка Черниговской обл., погиб 15.2.1944 г.

ОВЧАРЕНКО Кирилл Васильевич, р. в 1924 г. в с. Волоконовка Воронежской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ОВЧИННИКОВ Иван Егорович, р. в 1902 г. в с. Колетаево Челябинской обл., ряд., погиб в феврале 1944 г.

ОВШИНИН Василий Алексеевич, р. в 1902 г. в Ивановской обл., погиб 28.6.1944 г.

ОКОПЕЧНИКОВ Иван Софронович, р. в 1904 г. в д. Крутые Луки Омской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

ОКУНИН Тимофей Михайлович, р. в 1902 г. в Тульской обл., погиб в июне 1944 г.

ОМЕЛЬКОВИЧ Федор Семенович, ряд., погиб 7.2.1944 г.

ОСАДЧИЙ Семен Дмитриевич, р. в 1923 г.

в д. Радиль Любечского р. Черниговской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

ОСИПОВ Александр Андреевич, р. в 1918 г. в д. Вересынь Буяново Шемуршинского р. (Чувашия), ряд., погиб в феврале 1944 г.

ОСОБА Алексей Артемович, р. в 1925 г. в д. Борковка Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ОСОКИН Алексей Иванович, р. в 1925 г. в с. Брядище Бездановского с/с Горьковской обл., мл. сержант, погиб 7.2.1944 г.

ОСТАШЕНКО Григорий Александрович, р. в 1919 г. в с. Слобода Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ОСТАШЕНКО Митрофан Савельевич, р. в д. Слобода Брагинского р., погиб 8.2.1944 г.

ПАВЛЕНКО Никифор (Николай) Федорович, р. в 1904 г. в с. Ольшанка Харьковской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ПАНОВ Константин Васильевич, сержант, погиб 16.2.1944 г.

ПАРАТОВ Разаван, р. в 1922 г. в д. Азур Конохтянского р. (Азербайджан), ст. сержант, погиб 19.2.1944 г.

ПАРХОМЕНКО Александр Афанасьевич, р. в 1925 г. в Ельском р., погиб 9.2.1944 г.

ПАРХОМЕНКО Алексей Ильич, р. в 1914 г. в д. Гришин Ельского р., погиб 6.2.1944 г.

ПАРХОМЕНКО Алексей Михайлович, р. в 1907 г. в д. Рудня Житомирской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ПАРЯДИН Андрей Тимофеевич, р. в 1911 г. в Тамбовской обл., погиб 5.2.1944 г.

ПАСЮТИН Андрей Иосифович, р. в д. Н. Рядовичи Орловской обл., погиб 23.3.1944 г.

ПАШЕНКО Трофим Абрамович, ряд., погиб 16.1.1944 г.

ПЕВЕНЬ Николай Малафеевич, р. в с. Елино Щорского р. Черниговской обл., сержант, погиб 15.1.1944 г.

ПЕРЕВЕРЗЕВ Александр Ефимович, р. в 1898 г. в с. Богищево Курской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ПЕРЕВИТЫЙ Андрей Андреевич, р. в с. Рогозки Щорского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ПЕТРОВИЧЕВ Андрей Васильевич, р. в 1899 г., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ПЛИНЧУК Григорий Егорович, р. в 1906 г. в с. Мохнатин Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ПИЛЬЩИКОВ Андрей Алексеевич, р. в 1919 г. в д. Григорьевка Каслинского р. Челябинской обл., сержант, погиб 8.2.1944 г.

ПИНЧУК Иван Федорович, р. в 1918 г. в с. Петруши Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 19.2.1944 г.

ПЛЕТНЮХОВ Иван Иосифович, ряд., погиб 4.2.1944 г.

ПОВОД Михаил Адамович, р. в 1924 г. в с. Бакуны Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ПОЛЕГЕНЬКО Андрей Иосифович, р. в с. Черморейка Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ПОЛЯКОВ Василий Дмитриевич, ряд., погиб 31.1.1944 г.

ПОЛЯКОВ Алексей Семенович, р. в 1915 г. в д. Голицино Саратовской обл., погиб 7.2.1944 г.

ПОЛЯКОВ Николай Иванович, р. в д. Емельяново Орехово Зуевского р. Московской обл., ряд., погиб 16.4.1944 г.

ПОЛНЕНКО Трофим Абрамович, р. в 1913 г. в д. Прибирки Иванковского р. Киевской обл., ряд., погиб в феврале 1944 г.

ПОПОМАРЕВ Александр Михайлович, р. в 1905 г. в с. Васильевка Верхнекараганского р. Воронежской обл., мл. сержант, погиб 11.2.1943 г.

ПОНОМАРЕНКО К. С., погиб в январе 1944 г.

ПОНОМАРЧУК Василий Иванович, р. в 1909 г. в с. Карыльское Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ПОНЧЕНЬКО Андрей Иосифович, р. в 1901 г. в с. Чертарейка Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ПОПОВ Николай Павлович, р. в 1925 г. в г. Воронеж, ряд., погиб 6.2.1944 г.

ПОПОВ Яков Васильевич, р. в 1911 г. в п. Созда Чкаловской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ПОСТА Николай Прокофьевич, р. в 1925 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ПРИХОДЬКО Александр Иванович, р. в 1913 г. в Репкинском р. Черниговской обл., мл. сержант, погиб 6.2.1944 г.

ПРИХОДЬКО Петр Михайлович, р. в д. Рыжков Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ПРИЩЕП Александр Иванович, р. в 1908 г. в с. Коселец Черниговской обл., погиб 7.2.1944 г.

ПРОКОПЕНКО Степан Андреевич, р. в 1900 г. в с. Вербечи Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ПРОХОРЕНКО Петр Михайлович, р. в 1925 г. в с. Шиково Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ПРОЦЕНКО Т. А., погиб в январе 1944 г.

ПУГАЕВ Владимир Иванович, р. в с. Покровка (Мордовия), ст. сержант, погиб 11.2.1944 г.

ПУСТОТИН Дмитрий Яковлевич, р. в 1924 г. в Поянском с/с Тамбовской обл., мл. сержант, погиб 6.2.1944 г.

ПУЧКОВ Георгий Петрович, р. в 1925 г. в Татарском р. Новосибирской обл., ряд., погиб 25.2.1944 г.

ПЩЕКИН И. С., погиб в январе 1944 г.

САВЕЛЬЕВ Николай Петрович, р. в 1915 г. в с. Илларионовское Кировского р., ряд., погиб 3.2.1944 г.

САВИН Николай Васильевич, р. в д. Воткино Калужской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

САГИЗБАЕВ Костикбай, р. в 1896 г. в с. Чумырь Алма-Атинской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

САДОВСКИЙ Петр Иосифович, р. в 1913 г. в п. Полесское Киевской обл., ряд., погиб в феврале 1944 г.

САЙНАЗАРОВ Мусе, р. в 1910 г. в Хажабарском с/с Панского р. Наманганской обл., ряд.,

погиб 31.1.1944 г.

САЛАХОВ Сагит, р. в 1925 г. в с. Волда Янульского р. (Башкирия), ряд., погиб 8.2.1944 г.

САЛУЯН Михаил Петрович, р. в 1919 г. в Куйбышевской обл., лейтенант, погиб 3.2.1944 г.

САМОХВАЛОВ Андрей Петрович, р. в 1903 г. в с. Виноградец Курской обл., погиб 6.2.1944 г.

САПОГОВ Кузьма Гаврилович, р. в 1898 г., ряд., погиб 7.1.1944 г.

САУЛИН Михаил Петрович, р. в 1919 г. в с. Братцевка Ульяновского р. Куйбышевской обл., мл. лейтенант, погиб 3.2.1944 г.

СВИНЧАК Николай Иванович, р. в 1925 г. в с. Крутое Поле Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

САНАТИН Михаил Саватеевич, мл. сержант, погиб 28.1.1944 г.

СЕМЕНЕНКО Василий Яковлевич, р. в 1904 г. в с. Павловка Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

СЕМИН Егор Фролович, р. в 1911 г. в д. Тербово Пензенской обл., ефрейтор, погиб 7.2.1944 г.

СЕМЕНОВ Петр Васильевич, р. в 1906 г. в д. Терпино Киреевского р. Тульской обл., погиб 29.6.1944 г.

СЕРГЕЕВ Дмитрий Ануфриевич, р. в 1903 г. в д. Рабочий Поселок Ярославской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

СЕРЕБРЯКОВ Карп Павлович, р. в д. Кузминское Чкаловской обл., погиб 6.2.1944 г.

СЕРЕГИН Николай Иванович, ряд., погиб 9.2.1944 г.

СЕРЕЖ Осип Сергеевич, р. в 1915 г. в д. Тростенец Лоевского р. Гомельской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

СЕРЫЙ Иван Кириллович, р. в 1925 г. в с. Ушня Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 21.3.1944 г.

СИНЮГИН Петр Исаевич, р. в 1897 г. в д. Новоархангеловка Шарлыкского р. Чкаловской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

СИНИЦЫН Михаил Яковлевич, погиб 1.3.1944 г.

СИРОТЕНКО Федосий Елисеевич, р. в 1914 г. в с. Городище Березненского р. Черниговской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

СКРИПЧЕНКО Михаил Григорьевич, р. в 1904 г. в с. Королевка Полесского р. Киевской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

СКУБАЧЕВСКИЙ Николай Иванович, р. в 1911 г. в с. Новое Орловской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

СЛЕПУХИН Иван Тихонович, р. в д. Петрицкое Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

СМЫЛИК Михаил Павлович, р. в 1914 г. в п. Монастырище Черниговской обл., мл. сержант, погиб 6.2.1944 г.

СОКОЛОВ Капитон Иванович, р. в 1912 г. в д. Карцовка Харовсковского р. Северного края, лейтенант, погиб 20.2.1944 г.

СОЛОВЬЕВ Александр Николаевич, р. в 1910 г. в с. Тятелко-Черники Новосибирской обл., сержант, погиб 6.2.1944 г.

СОЛОМКО Иван Петрович, р. в 1925 г. в д. Попорница Черниговской обл., сержант, погиб 19.2.1944 г.

СОЛОМЕНЦЕВ Василий Васильевич, р. в 1920 г. в Угловском р. Алтайского края, погиб 1.2.1944 г.

СОРОКА Вячеслав Лаврентьевич, р. в 1925 г. в Березненском р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

СПИРКИН Владимир Михайлович, р. в 1923 г. в с. Новое Угловое Пензенской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

СТАВРОВ Алексей Васильевич, р. в 1924 г., ряд., погиб 6.2.1944 г.

СТЕГАНОВ Виктор Алексеевич, р. в 1925 г. в с. Елагино Каширского р. Тульской обл., ряд., погиб 4.2.1943 г.

СТЕПАНЧУК Павел Андреевич, р. в 1908 г. в Лельчицком р., погиб 22.2.1944 г.

СТОРОЖЕНКО Михаил Антонович, р. в 1909 г. в д. Оровичи Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 2.4.1944 г.

СТРЕЛЬЦОВ Тихон Федорович, р. в 1923 г. в д. Кудревец Орловской обл., мл. сержант, погиб 7.2.1944 г.

СТУКИН Владимир Михайлович, р. в 1923 г., погиб 3.2.1944 г.

СУЛИМА Филипп Павлович, р. в 1911 г. в Василевичском р., погиб 22.2.1944 г.

СУХОВ Юрий Павлович, р. в 1923 г. в г. Челябинске, мл. лейтенант, погиб 19.2.1944 г.

РАДЖЕКАЙ Кемал (Раджетай), р. в 1907 г. в Чаганском с/с Чимкентской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

РАСИМАТОВ Эссенбай, р. в 1925 г. в Таджикистане, ряд., погиб 6.2.1944 г.

РАХНИЙ Иван Михайлович, р. в 1925 г. в с. Крутое Поле Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

РЕБЕНОК Василий Васильевич, р. в 1912 г. в д. Яновка Черниговской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

РЕЗНИКОВ Андрей Дмитриевич, р. в 1925 г. в с. Николаево-Дарвино Курской обл., ряд., погиб 27.3.1944 г.

РЕЗРУБОВ Юрий Григорьевич, погиб в январе 1944 г.

РЕРАЕВ А., погиб в январе 1944 г.

РОДИН Василий Анисович, р. в Рязанской обл., ряд., погиб 6.5.1944 г.

РОЗУМ Иван Федорович, р. в 1918 г. в с. Долинское Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

РОМАЗАНОВ Мамед Хилилович, р. в 1924 г. в с. Гиль Кусарского р. (Азербайджан), ряд., погиб 7.2.1944 г.

РОМАЧИН Алексей Лукьянович, р. в 1911 г. в Васильевском с/с Орловской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

РОМАШУК Владимир Антонович, р. в 1925 г. в с. Певкля Черниговской обл., погиб 6.2.1944 г.

РЫБАЛЬЧЕНКО Михаил Герасимович, р. в 1915 г. в д. Ново-Шепеличи Киевской обл., ряд., погиб 18.2.1944 г.

РЫБИН Иван Павлович, р. в 1925 г. в с. Соболево Московской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

РЯБОВ Михаил Иванович, р. в 1919 г. в д. Нюрпод Вавожского р. (Удмуртия), сержант, погиб 19.2.1944 г.

ТАГАЕВ Абдусали, р. в 1921 г. в Чимкентской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ТАРАСЕНОК Александр Николаевич, р. в 1922 г. в с. Терновки Каменец-Подольской обл., сержант, погиб 6.2.1944 г.

ТВЕРДОХЛЕБОВ Георгий Иванович, р. в 1907 г. в Черняевском р. Курской обл., мл. лейтенант, погиб 8.2.1944 г.

ТЕМЕРБАЕВ Матыкуб, р. в 1921 г. в Ендярском р. (Узбекистан), ряд., погиб 3.2.1944 г.

ТЕПУШКИН Георгий Трофимович, р. в 1913 г. в с. Рассказово Тамбовской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ТЕРЕХОВ Иван Николаевич, р. в 1925 г. в Воронежской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ТЕРЕЩЕНКО Николай Андреевич, мл. лейтенант.

ТЕРНОПОЛЬСКИЙ Яков Николаевич, р. в 1908 г. в д. Лиски Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ТЕТЕРИН Николай Васильевич, погиб 6.2.1944 г.

ТЕТУШКИН Георгий Трофимович, ряд., погиб 6.2.1944 г.

ТИМОФЕЕВ Петр Денисович, р. в 1914 г. в Руднянском с/с Климовичского р. Могилевской обл., сержант, погиб 6.5.1944 г.

ТИМОФЕЕВ Сергей Григорьевич, р. в 1925 г. в Мордовии, погиб 8.2.1944 г.

ТИМОФЕЕНКО Моисей Моисеевич, р. в 1902 г. в с. Литвин Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб в феврале 1944 г.

ТИМОШИН Егор Иванович, р. в 1897 г. в Сосковском р. Орловской обл., погиб 6.2.1944 г.

ТИМЧЕНКО Григорий Афанасьевич, р. в 1908 г. в д. Тужевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 19.2.1944 г.

ТИТАЕВ Николай Леонидович, р. в 1923 г. в Тамбовской обл., мл. лейтенант, погиб 19.2.1944 г.

ТИТОВ Иван Михайлович, р. в 1923 г. в д. Ходорово Пропойского р. Могилевской обл., сержант, погиб 9.2.1944 г.

ТИТОРЕНКО Феодосий Васильевич, р. в 1917 г. в с. Шуличовка Ворошиловградской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ТИТУН Александр Степанович, р. в 1923 г. в д. Бел. Рудня Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ТИХОМИРОВ Рюрик Александрович, р. в 1925 г. в г. Чистополь, погиб в феврале 1944 г.

ТИШЕВСКИЙ Сергей Тарасович, р. в 1925 г. в д. Колонтаи Красноперекопского р., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ТОКАРЕВ Федор Иванович, ряд., погиб 2.5.1944 г.

ТОЛОБАЕВ Ахмадан, р. в 1916 г. в д. Янм Кашлай Кагановичского р. Ферганской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

ТРОФИМОВ Василий Дмитриевич, р. в 1925 г. в с. Коробейниково Шипуновского р. Алтайского края, ряд., погиб 3.2.1944 г.

ТРИФОНОВ Александр Иванович, р. в 1925 г. в г. Чистополь, погиб 6.2.1944 г.

ТРУБА Макар Тихонович, р. в 1900 г. в Сосницком р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ТУРГУЛИЕВ Ергаш, р. в 1901 г. (1917) в Гулистанском с/с Кагановичского р. Ферганской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ТУРОВЦОВ А. Е., погиб в январе 1944 г.

ТЮХТИН Виктор Владимирович, р. в 1909 г., ряд., погиб 9.2.1944 г.

УДОВЕНКО Тихон Кузьмич, р. в Городнянском р. Черниговской обл., погиб 30.1.1944 г.

УЗАКОВ Давран, р. в 1904 г. в Самаркандской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

УЗАКОВ Омурбек, р. в 1923 г. в с. Сару Иссык-Кульской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

УКРАИНСКИЙ Матвей Игнатьевич, р. в 1899 г. в д. Петропавловка Воронежской обл., старшина, погиб 21.3.1944 г.

УЛЬДЖАНОВ Хамид, р. в п. К. Наркус Ферганской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

УСПЕНКО Николай Харитонович, р. в 1925 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ФАРИСОВ Зайпула, р. в 1925 г. в д. Арчибарево Белорецкого р., ряд., погиб 2.2.1944 г.

ФАТЯПОВ Ларион Епифанович, р. в 1897 г. в д. Репки Сафоновского р. Тульской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ФЕДОРЕНКО Борис Ефимович, р. в 1904 г. в д. Дрозды Мозырского р., погиб 15.2.1944 г.

ФЕДОРОВ Михаил Васильевич, р. в 1925 г. в г. Москва, Хлебников пер., 2, кв. 11, ряд., погиб 27.3.1944 г.

ФЕДОТОВ Павел Петрович, мл. лейтенант, погиб 6.2.1944 г.

ФЕДЯЙ Павел Никитович, р. в 1924 г. в Любечском р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ФЕРАПОНТОВ Иван Кондратьевич, р. в 1912 г. в д. Колывань Колыванского р. Новосибирской обл., сержант, погиб 2.2.1944 г.

ФЕЩЕНКО Петр Яковлевич, р. в 1913 г. в Наровлянском р. Гомельской обл., сержант, погиб 7.2.1944 г.

ФИЛИПОВ Николай Андреевич, р. в 1900 г. в д. Малая Рудка Фатежского р. Курской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ФИЛИПОНЕКО Федор Гаврилович, р. в с. Поворница Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ФЛАМЕДЖИПОВ Агнеждан, р. в 1912 г. в Башкирии, лейтенант, погиб 6.2.1944 г.

ФОКИН Федор Исидорович, р. в 1925 г. в г. Рязань, ряд., погиб 7.2.1944 г.

ФОСТЕНКО Алексей Сергеевич, р. в Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ФРОЛОВ Владимир Иванович, р. в 1918 г. в Смоленской обл., погиб 24.4.1944 г.

ХАБИБУЛИН Хуснутдин, р. в 1925 г. в д. Лятово (Башкирия), ряд., погиб 21.3.1944 г.

ХАДАУТОВ Нуман, р. в 1900 г. в г. Уратубе

(Таджикистан), ряд., погиб 4.2.1944 г.

ХАЛОВ Мирмауляд, р. в 1910 г. в д. Абиборик Калинабадского р. Ленинабадской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ХАМУТОВСКИЙ Петр И., погиб в январе 1944 г.

ХАРЕВИЧ Андрей Никитович, р. в 1924 г. в г. Наровля Гомельской обл., ряд., погиб 8.2. 1944 г.

ХАСАНОВ Ибрагим, р. в 1925 г. в г. Самарканд, ряд., погиб 8.2.1944 г.

ХАСАНОВ Молохмет, р. в 1912 г. в Янаульском р. (Башкирия), ряд., погиб 9.2.1944 г.

ХВАЩЕНКО Андрей Кириллович, р. в д. Шкураты Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ХЛЕБИН Дмитрий Петрович, р. в 1925 г. в с. Бересневка Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ХОБОВ Савелий Артемьевич, р. в 1898 г. в п. Вознесенское Болховского р. Орловской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ХОЛОВ Мармахмед, р. в 1910 г. в Абибоинском с/с Калинабадского р. Ленинабадской обл., погиб 9.2.1944 г.

ХРУЛЕВ Николай Степанович, р. в 1925 г. в Тарском р. Омской обл., ст. сержант, погиб 7.2.1944 г.

ХУДАЙБЕРГЕНОВ Алимбер, р. в 1908 г. в с. Болхакино Алма-Атинской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ХУСАИНОВ Низон, р. в 1916 г. в Челябинской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЦАЛКО Василий Анастасьевич, р. в 1919 г. в д. Лубень Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ЦВЕТКОВ Павел Иванович, р. в 1925 г. в д. Поддубье Вологодской обл., погиб 8.2.1944 г.

ЦЫКАЛО Михаил Саввич, р. в 1911 г. в с. Боброво Лебединского р. Сумской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ЦЫРУЛЬНИК Петр Федорович, р. в 1920 г., погиб 8.2.1944 г.

ЦЫРУЛЬНИК Семен Яковлевич, р. в д. Ново-Березовка Калиновичского р., ряд., погиб 2.2.1944 г.

ЧАЙКА Николай Григорьевич, р. в 1925 г. в д. Рожковка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ЧАСОВСКИЙ Трофим Антонович, р. в 1899 г. в с. Шумилино Воронежской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЧАСТУХИН Николай Иванович, р. в 1925 г. в д. Волки Рязанской обл., мл. сержант, погиб 8.2.1944 г.

ЧАГАДАЕВ Николай Иванович, р. в 1923 г. в д. Старинки Сосновского р. Молотовской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЧЕРКАСОВ Иван Павлович, р. в с. Солонецкая Поляна Вел. Михайловского р. Курской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ЧЕРНЫХ Иван Андреевич, р. в 1925 г. в с. Буромка Черниговской обл., погиб 7.2.1944 г.

ЧУЕВ Михаил Егорович, р. в д. Тапинка Орловской обл., сержант, погиб 6.2.1944 г.

ЧУМАКОВ Никита Ермолаевич, р. в д. Ружевка Менделеевского р. (Татария).

ШАБАНОВ Фазим Шейбанович, погиб в январе 1944 г.

ШАЗАРДИНОВ Кудояш, р. в 1897 г. в Калмыкии, ряд., погиб 7.2.1944 г.

ШАЙБАКОВ Фазим Шайбанович, р. в 1921 г., ряд., погиб 21.3.1944 г.

ШАЙМАРДИНОВ Мягутый, р. в 1901 г., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ШАМИРОВ Ибрагим, р. в 1923 г., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ШАНДУРОВ Павел Тимофеевич, р. в 1904 г. в Грабовском с/с Иртышского р. (Казахстан), мл. сержант, погиб 4.2.1944 г.

ШАПОВАЛОВ Иван Федорович.

ШАРАНОВ Алексей Михайлович, р. в 1925 г. в с. Скорятино Арзамасского р. Горьковской обл., ряд., погиб 23.3.1944 г.

ШАРГИНОВ Иван Степанович, р. в 1920 г., ст. лейтенант, погиб 1.2.1944 г.

ШАРАПОВ Кашин, р. в 1895 г. в д. Бельгава (Башкирия), ряд., погиб 3.2.1944 г.

ШАРЫПИН Иван Васильевич, р. в 1925 г., ряд., погиб 14.2.1944 г.

ШЕВЧЕНКО Михаил Михайлович, ряд., погиб 10.2.1944 г.

ШЕВЧЕНКО Филипп Варфоломеевич, р. в 1910 г., в Криворожском р. Днепропетровской обл., мл. сержант, погиб 6.2.1944 г.

ШВЕДЧЕНКО Григорий Александрович, р. в 1899 г., погиб 2.2.1944 г.

ШЕПЕЛЬ Илья Григорьевич, р. в 1909 г. в д. Комсак Домбаровского р. Чкаловской обл., лейтенант, погиб 2.5.1944 г.

ШЕРШАКОВ Андрей Павлович, р. в 1916 г. в д. Хованщино Мокшанского р. Куйбышевской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ШИРМАНОВ Иван Григорьевич, р. в 1919 г. в д. Дрозды Мозырского р., ст. сержант, погиб 19.2.1944 г.

ШИРОКИХ Семен Федорович, погиб 4.2. 1944 г.

ШИШКОВ Павел Васильевич, р. в 1918 г., погиб 25.2.1944 г.

ШКОДА Василий Александрович, р. в 1923 г., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ШКУРАТОВСКИЙ В. В., погиб в январе 1944 г.

ШКУРАТСКИЙ Петр Викторович, р. в 1924 г. в Брагинском р. Гомельской обл., ряд., погиб 6.2. 1944 г.

ШМИКОВ Никита Ермолаевич, р. в 1902 г. в Менделеевском р. (Татария), ряд., погиб 19.2. 1944 г.

ШПИК Кузьма Павлович, р. в 1913 г. в с. Мало-Листвин Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

ШТЫГАЙЛО Василий Поганович, р. в 1907 г., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ШУЛЕНИН Павел Григорьевич, р. в 1923 г. в г. Москве, сержант, погиб 6.2.1944 г.

ШУРУН Иван Андреевич, р. в 1912 г. в д. Савичи Брагинского р. ряд., погиб 4.2.1944 г.

ЩЕРБАКОВ Василий Петрович, р. в 1923 г. в г. Алма-Ата, погиб 28.4.1944 г.

ЭЛЬМИНСКИЙ Андрей Григорьевич, р. в 1921 г. в д. Аппалан Ронгинского р. Марийской АССР, погиб 26.5.1944 г.

ЮГАНОВ Леонид Семенович, р. в 1913 г. в д. Кривча Велижского р. Смоленской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ЮДИН Михаил Иванович, р. в 1924 г. в Иглинском р. (Башкирия), ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЮЛЬШЕВ Парра, р. в 1913 г. в Алимбакском с/с Балыбчинского р. Андижанской обл., ряд., погиб 4.1.1944 г.

ЮНИЦКИЙ Петр Иосифович, р. в 1907 г., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЮРАНОВ (Юганов) Леонид Семенович, р. в 1913 г. в д. Кривча Велижского р. Смоленской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ЮРЧЕНКО Иван Захарович, р. в 1924 г. в Бущевском с/с Брагинского р. ряд., погиб 8.2.1944 г.

ЮЩЕНКО Дмитрий Платонович, ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЩЕПКО Петр Михайлович, р. в 1908 г., погиб 6.2.1944 г.

ЯКУБОВ Ота-Кяши, р. в 1910 г. на ст. Гяк-Тепе, аул Янки-Кола Ашхабадской обл. (Туркестан), старшина, погиб 7.2.1944 г.

ЯКШИБАЕВ Хаташи Назмеевич, р. в 1924 г. в д. Обруяевка (Башкирия), ст. сержант, погиб 19.2.1944 г.

ЯЛАМЕТДИНОВ Аглеждан Ильгамович, р. в 1922 г. в д. Малоязово Соловатского р. (Башкирия), мл. лейтенант, погиб 6.2.1944 г.

ЯКОВЕЦ Дмитрий Федосеевич, р. в 1925 г. в с. Плехов Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЯНТЫРОВ Николай Сергеевич, р. в 1912 г. в Иркутской обл., мл. лейтенант, погиб 3.2.1944 г.

ЯЦКО Юрий Алексеевич, р. в 1925 г. в Черниговской обл., погиб 1.2.1944 г.

ЯЦУХНО Филимон Ефимович (Емельянович), р. в 1924 г. в Ельском р. Гомельской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ЯЩЕНКО Григорий Дмитриевич, р. в 1925 г. в Репкинском р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЯЩЕНКО Петр Михайлович, р. в 1908 г. в с. Гай Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

КОПЦЕВИЧСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

СТАНЦИЯ КОПЦЕВИЧИ

АРБУЗОВ Игорь Игнатьевич, р. в 1920 г. в д. Шерстин Ветковского р. Гомельской обл., ряд., погиб 29.7.1944 г.

БАРАКОВ Петр Дмитриевич, р. в 1906 г. в пос. Неверово Троицкого р. Челябинской обл., мл. сержант, погиб 2.7.1944 г.

БУКАЛИНИН Леонид Владимирович, р. в 1916 г., военврач, погиб 2.7.1944 г.

ВЕРШИНИН Михаил Иванович, р. в 1925 г.

Братская могила воинов Красной Армии на ст. Копцевичи

в с. Бочиха Сосновского р. Горьковской обл., ряд., погиб 2.7.1944 г.

ГРЕБЕНЕЦ Павел Васильевич, р. в 1926 г. в Брянской обл., ряд., погиб 26.7.1944 г.

ДЕМЧЕНКО Павел Тихонович, р. в 1925 г. в г. Ичня, погиб 28.6.1944 г.

ДЕСЯТНИКОВ Василий П., р. в Костяничском с/с Мглинского р. Брянской обл., ряд., погиб 1.7.1944 г.

ДИАНОВ Александр Прохорович, р. в 1898 г. в г. Владимир, ряд., погиб 16.8.1944 г.

ЖИХАРЕВ Иван Дмитриевич, мл. сержант, погиб 2.6.1944 г.

ЗВЕЗДИН Асаф Иванович, р. в г. Тейково, ул. Красноармейская, 68, ряд., погиб 14.9.1944 г.

ЗУДОВ Виктор Федорович, р. в 1925 г. в с. Побылино Горьковской обл., ряд., погиб 29.6.1944 г.

КИРИЕНКО Савелий Остапович, р. в д. Каменка Рогачевского р. Гомельской обл., ряд., погиб 22.1.1944 г.

КОЖЕДУБ Иван Петрович, р. в 1923 г. в с. Осьмаки Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 2.7. 1944 г.

ЛИТВИНЕНКО Иван Андреевич, р. в 1907 г. в с. Матвеевка Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 2.7.1944 г.

ЛИТОШИК Гаврил Константинович, р. в 1912 г. в д. Сельцы Калинковичского р., ряд., погиб 2.7.1944 г.

МАМЫКИН Николай Федорович, р. в г. Белорецк, ул. Красная, 13, погиб 2.7.1944 г.

МАМЧЕНКО Михаил Митрофанович, р. в 1919 г. в с. Синявка Менского р. Черниговской обл., ряд. погиб 2.7.1944 г.

ШИТИРИМОВ Никита Яковлевич, р. в д. Опади Фаленского р. Кировской обл., сержант, умер от ран 13.9.1944 г.

РАМАЗАНОВ Кудруз, р. в 1922 г., с. Шимихюр (Дагестан), ряд., погиб 4.7.1944 г.

СОБОЛЕВ Дмитрий Ильич, р. в 1914 г., с. Н. Кисляй Лосевского р. Воронежской обл., ряд., погиб 3.7.1944 г.

СЫСА Александр Назарович, р. в с. Тупичев Черниговской обл., ряд., погиб 1.7.1944 г.

ТИМОФЕЕВ Егор Сергеевич, р. в 1904 г., д. Привалино Новоусманского р. Воронежской обл., ряд., погиб 2.7.1944 г.

ФАЛИЩЕВ Андрей Никитич, ст. сержант.

ЧИРКОВ Николай Иванович, р. в д. Левково Ростовского р. Ярославской обл., ряд., погиб 10.10.1944 г.

ЧИРСОВ Афанасий Яковлевич, сержант.

ШИЛОВ Федор Михайлович, р. в 1908 г. в д. В. Талица Очерского р. Пермской обл., ст. сержант, погиб 16.7.1944 г.

СТОМЕРОВ Иван Иванович.

ТИМУР Михаил Сергеевич, р. в 1906 г. в г. Харьков-66, погиб в августе 1941 г.

ФОКИН Николай Данилович, р. в с. Широкая Балка Николаевской обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

ФРОЛОВ Алексей Дмитриевич, р. в 1911 г. в г. Энгельс, лейтенант, погиб 20.12.1943 г.

ЧЕРНУХА Степан Романович, р. в с. Украинка Николаевской обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

ШАТОВ Тихон Иннокентьевич, р. в с. Акатуй Читинской обл., погиб 27.6.1944 г.

ФУНИТИКОВ Иван Васильевич, р. в 1921 г. в Горьковской обл., погиб в 1941 г.

ЛУЧИЦКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ КОПЦЕВИЧИ

АНДРЕЕВ Николай Дмитриевич, ряд., погиб 28.1.1944 г.

БУЛАВКА Николай Корнеевич, партизан, погиб 21.9.1944 г.

КОЛЯХИН Сергей Григорьевич, р. в д. Печенкино Сухиничского р. Калужской обл., ст. сержант, погиб 29.7.1944 г.

ДЕРЕВНЯ КОШЕВИЧИ

БЛИСКАВКА Иван Максимович, р. в с. Тишки Лубенского р. Полтавской обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

БУЗИН Петр Семенович, погиб 26.1.1944 г.

БЕЛЫЙ Варфоломей Силич, погиб 27.6.1944 г.

ГАРИБОВ

ГЕРМАШ Александр Павлович, р. в с. Милое Бериславского р. Николаевской обл., ряд., погиб 27.7.1944 г.

ГЛАДКОВ Михаил Васильевич, р. в с. Н. Зубарево (Мордовия), лейтенант, погиб 5.12.1943 г.

ГУЛЯЕВ Валентин Зиновьевич, р. в д. Ст. Чебула Новосибирской обл., погиб 27.6.1944 г.

В. С. Белый

Л. А. Савельев

КОЛОМИЧЕНКО Григорий Сергеевич, р. в 1918 г. в с. Шевченково Конотопского р. Сумской обл., ряд., погиб 23.2.1944 г.

КОРОЛЕВ Константин Афанасьевич, р. в г. Жовтневое Николаевской обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

КОТЮХА Карп Андреевич, р. в с. Стешняк Ровенской обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

МЕДВЕДЕВ Владимир Родионович, р. в 1924 г. в г. Краматорск, ряд., погиб 27.1.1944 г.

ОГОРОДНИК Модест Арсентьевич, р. в с. Тростянец Киверцовского р. Волынской обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

ОДИНЕЦ Антон Кузьмич, р. в х. Осиновка Калачского р. Волгоградской обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

ПАНАСЮК Федор Иванович, р. в с. Карпиловка Ровенской обл., ряд., погиб 27.7.1944 г.

РАСКИН Невах Давидович, р. в 1922 г. в г. Москва, мл. лейтенант, погиб 27.6.1944 г.

САВЕЛЬЕВ Леонид Алексеевич, р. в с. Красное Юрьев-Польского р. Владимирской обл., мл. лейтенант, погиб 20.12.1944 г.

СИВЦОВ Николай Григорьевич, ст. сержант, погиб 27.6.1944 г.

СТОЯНОВ Дмитрий Павлович, р. в с. Безводное Николаевской обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

ДЕРЕВНЯ ХВОЙНЯ

ЕГОРОВ Григорий Михайлович, р. в 1917 г. в п. Большевик Добропольского р. Донецкой обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

ИВАНОВ Георгий Иванович, р. в 1900 г. в с-зе «Чехрак» Кашехабского р. Краснодарского края, ряд., погиб 27.6.1944 г.

КИЛИНДИНОВ Михаил Александрович, р. в 1918 г. в с. Горшечное Курской обл., ст. сержант, погиб 24.6.1944 г.

МИНЧУК, партизан.

ПОТАПОВИЧ, партизан.

СИТНИКОВ Василий Иванович, р. в г. Баку, погиб 30.6.1944 г.

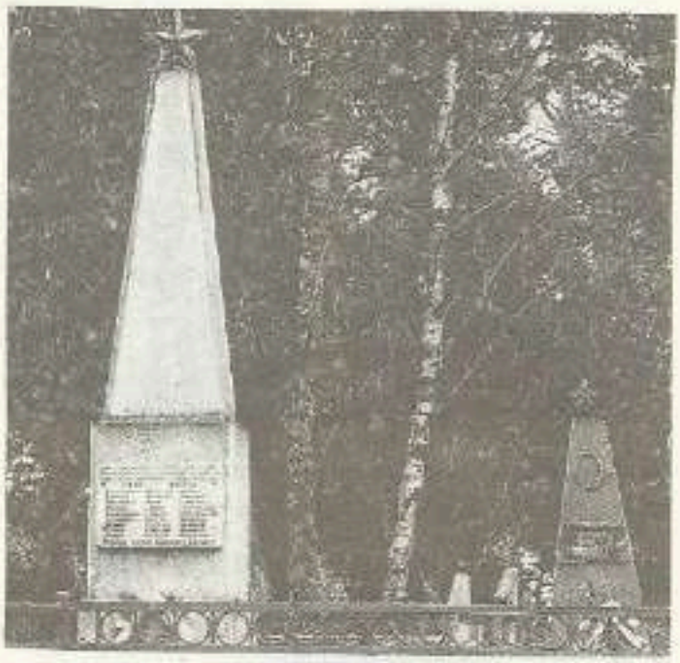

Обелиск на братской могиле воинов Красной Армии в д. Хвойня. Справа — могила первого секретаря ревкома И. Ходько

ФАЛЕЙ Василий Яковлевич, р. в пос. В. Хоршица Ленинского р. Запорожской обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

ХАРЛАН, партизан.

ХОДЬКО Иван Яковлевич, партизан.

ЛЯСКОВИЧСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ БРИНЁВ

АНДРЕЕВ Николай Дмитриевич, р. в 1913 г. в г. Казань, ряд., погиб 28.1.1944 г.

БУЗИН Петр Семенович, р. в г. Москва, ул. Кооперативная, 8, мл. лейтенант, погиб 26.1. 1944 г.

ВАЩЕНОК Андрей Иванович, р. в с. Отодолы Нежинского р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 6.7.1944 г.

ВОРОБЬЕВ Владимир Николаевич, р. в 1922 г. в с. Кедрово Калининской обл., погиб 28.7.1944 г.

ДЕМИН Николай Яковлевич, р. в 1909 г. в с. Дурово Добринского р. Липецкой обл., ряд., погиб 18.2.1944 г.

ДИКАРЕВ Петр Степанович, р. в д. Лойково Удомлевского р. Калининской обл., мл. лейтенант, погиб 15.7.1944 г.

ЕРМОЛАЕВ Иван Иванович, ряд.

ЖУКОВ Николай Лаврентьевич, р. в 1923 г., ряд., погиб 19.2.1944 г.

КОЗЛОВИЧ Владимир, партизан.

КУЛЫГИН Владимир Георгиевич, р. в 1924 г., в Челябинской обл., ряд., погиб 3.7.1944 г.

МАСЛЯНСКИЙ Макар Архипович, р. в с. Болдавка Орловской обл., ряд., погиб 2.1.1944 г.

МОРКОВЩИКОВ Александр Афанасьевич, р. в д. Н. Русса Смоленской обл., старшина, погиб 27.7.1944 г.

НОВОСЕЛОВ Семен Яковлевич, р. в 1925 г. в д. Ушаково Марийской АССР.

ПОБЫЛЯЦКИЙ Виктор Степанович.

СЕРЕДА Василий Сергеевич, партизан.

СЕМЕНОВ Александр Михайлович, р. в д. Домикан Архаринского р. Амурской обл., ряд., погиб 21.1.1944 г.

СУХАРЕВ Василий Сергеевич, р. в 1901 г. в г. Галич, капитан, погиб 2.7.1944 г.

УРЯДОВ Николай Поликарпович.

ЯРМУЛЕНКО Константин Сергеевич, р. в г. Биробиджан, сержант, погиб 15.1.1944 г.

МУЛЯРОВСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ КУРИТИЧИ

АНТИПИН Иван Николаевич, р. в 1919 г. в г. Усть-Кут, ул. Колхозная, 122-а, мл. сержант, погиб 5.10.1943 г.

БАРЫКИН Федор Захарович, р. в с. Подлясово Зубово-Полянского р. (Мордовия), партизан, погиб 20.10.1943 г.

БАТУРА Сергей Макарович, погиб 10.12. 1943 г.

БЕЛОУСОВ Александр Степанович, р. в 1925 г. в п. Бурино Челябинской обл., сержант, погиб 28.2.1944 г.

ДОЛГОПАЛОВ Александр Дмитриевич, р. в Воронежской обл., ефрейтор, погиб 20.2.1944 г.

КНЯЗЕВ Владимир Павлович, умер от ран 9.1.1944 г.

КОРЖ, партизан.

КРЕСС И. Г., партизан.

КРЕСС А. А., партизан.

КИНТЕВ Григорий Трофимович, р. в 1904 г. в Донецкой обл.

КРИВОЛАП Василий Иванович, р. в х. Борки Черниговской обл., ряд., умер от ран 23.1.1944 г.

КУРБАТОВ Владимир Иванович, р. в г. Оренбург, ряд., погиб 5.10.1943 г.

ЛИНИН Петр Константинович, р. в 1904 г. в г. Татарск Новосибирской обл., ряд., погиб 2.2. 1944 г.

ЛУКАШЕВ Яков Матвеевич, р. в с. Коты Черниговского р., ряд., погиб 3.6.1944 г.

МОЗГОВОЙ Данил Данилович, р. в 1903 г. в Запорожской обл., погиб 8.1.1944 г.

МИХИН Виктор Михайлович, р. в 1920 г. в г. Мичуринск, ряд., умер от ран 22.6.1944 г.

СЕНЧЕНКО Николай Петрович, р. в д. Слобода Черниговской обл., ряд., погиб 28.11.1943 г.

ЧЕРНОБЫЛЕЦ, партизан.

ЯШИН Николай Петрович, р. в д. Ушаково Уфимского р. (Башкирия), погиб 30.6.1944 г.

МЫШАНСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ БЕСЕДКИ

В братской могиле около школы похоронено 247 воинов и партизан, погиб-

ших в боях против немецко-фашистских захватчиков в январе — феврале 1944 г.

В 1966 г. на могиле установлен памятник.

АБДРАХИМОВ Сабир Тимирлатович, р. в с. Мустаево Шарлыкского р. Оренбургской обл., сержант, погиб 18.1.1944 г.

АГИШЕВ Роман Кузьмич, р. в 1911 г. в п. Заводское Куйбышевской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

АКИМОВ Курманбек, р. в 1924 г. в Тонском р. Иссык-Кульской обл. (Киргизия), ряд., погиб 17.1.1944 г.

АКРЕНТ Николай Васильевич, р. в 1924 г. в с. Великий Листвен Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

АКУЛОВ Курм., ряд., погиб 17.1.1944 г.

АЛТУРИН Александр Иванович, р. в 1920 г. в с. Ново-Севастопольское Красногвардейского р. Краснодарского края, сержант, погиб 15.1.1944 г.

АНАНЬИН Лаврентий Семенович, ряд., погиб 19.1.1944 г.

АНДРЕНКОВ Василий Иванович, ряд., погиб 17.1.1944 г.

АНИСИМОВ Анатолий Анисимович, р. в д. Астокасы Мариинско-Посадского р. (Чувашия), ряд., погиб 15.1.1944 г.

АНИСИМОВ Иван Иванович, р. в с. Кольцовка Волжского р. Куйбышевской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

АНИСКОВЕЦ Константин Иванович, р. в 1925 г., погиб 17.1.1944 г.

АНТЮШИН Иван Герасимович, р. в д. Муромка Пензенской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

АПАНАСЕНКО Прокофий Макарович, р. в 1911 г. в д. Звенящкое Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

АРЕФТДАНОВ Талих, ряд., погиб 17.1.1944 г.

АРТЕМЕНКО Александр Дорофеевич, р. в д. Нахов Калинковичского р. Гомельской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

АСТРЕЙКО Николай Федорович, р. в 1897 г. в д. Звенящкое Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

АТРОЩЕНКО Иван Алексеевич, р. в 1907 г. в Михайло-Коцюбинском р. Черниговской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г

АФАНАСЬЕВ Александр Ефимович, р. в 1914 г. в Орловской обл., ряд., погиб 17.1. 1944 г.

АХМЕДЗЯНОВ Вафа, р. в г. Гаврилов Посад Ивановской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

БАЗУМКА Савва Моисеевич, р. в 1911 г. в д. Новоселки Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

БАКТБАЕВ Джаногун, р. в 1908 г. в Изуральском сельсовете Яшильского р. Ташкентской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г.

БАЛАШОВ Федот Павлович, р. в г. Невинномысск Ставропольского края, ряд., погиб 14.1. 1944 г.

БАРЗЫКИН Павел Тимофеевич, р. в 1912 г.

Братская могила воинов Красной Армии в д. Беседки

в д. Петраповка Дмитриевского р. Курской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

БАТУРЕНКО Владимир Иванович, р. в с. Рудня Черниговской обл., погиб 13.1.1944 г.

БАШЛИКОВ Владимир Николаевич, р. в 1903 г. в с. Калманка Калманского р. Алтайского края, погиб 2.4.1944 г.

БЕЛОСДУЦЕВ Анатолий Григорьевич, р. в 1906 г. в д. Повино Барнаульского р. Алтайского края, погиб 15.1.1944 г.

БЕЛЬСКИЙ Николай Иосифович, р. в д. Туневщина Хойникского р. Гомельской обл., ряд..

БЕЛЯЕВ Иван Андреевич, р. в 1898 г. в Воронежской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

БИК Борис Израилович, р. в г. Москва, ул. Петровка, 26, ряд., погиб 18.1.1944 г.

БЛЕЦКИЙ Захар Иванович, р. в 1898 г. в с. Юровичи Калинковичского р., ряд., погиб 17.1. 1944 г.

БОБКО Григорий Маркович, р. в 1918 г. в Черниговском р., ряд., погиб 17.1.1944 г.

БОРИСЕНКО Иван Иванович, р. в 1896 г. в с. Кленка Черниговской обл., погиб 17.1.1944 г.

БОРОДИН Михаил Петрович, р. в 1915 г. в д. Речка Алапаевского р. Свердловской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

БУТАЙ Александр Андрианович, р. в с. Хоянки Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944 г.

БУДКОВСКИЙ Василий Павлович, ряд., погиб 28.1.1944 г.

БЫСТРОВ Иван Николаевич, р. в 1910 г. в г. Ворсма Павловского р. Горьковской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

БЫЧКОВСКИЙ Пантелей Степанович, р. в 1908 г. в г. п. Ельск, погиб 18.1.1944 г.

ВАСИЛЕНКО Александр Степанович, р. в 1909 г. в г. Ичня Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ВАСИЛЬЕВ Иван Поликарпович, р. в 1907 г. в д. Юмадовай Шаранского р. (Башкирия), ряд., погиб 17.1.1944 г.

ВАСИЛЬЕВ Иосиф Маркович, р. в 1902 г. в г. Фрунзе, ряд., погиб 20.1.1944 г.

ВАСЮК Антон Артемьевич, р. в 1897 г. в д. Губаревичи Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ВАШКА И. Ф., р. в 1906 г. в д. Орелки Сумской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

ВЕТЕР Николай Сергеевич, р. в 1924 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

ВЕРОВ Николай Васильевич, р. в 1922 г. в г. Иваново, ст. сержант, погиб 19.1.1944 г.

ВЛАДЫКИН Николай Иванович, р. в д. Ухтомка Милославского р. Рязанской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

ВЛАСОВ Иван Игнатович, р. в 1919 г. в с. Сергуны Алма-Атинской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

ВОЛОШИН Герасим Лаврентьевич, р. в Калачинском р. Омской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

ВОРОНКОВ Михаил Иванович, р. в 1914 г. в Братском р. Иркутской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ВЫРВИЧ Михаил Филиппович, р. в Истринском р. Московской обл., лейтенант, погиб 15.1.1944 г.

ГАВРИЛИН Григорий Федорович, р. в 1907 г. в д. Елизаветино Лавужаевского р. Тульской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ГАВРИЛЬЧЕНКО Алексей Никитович, р. в 1915 г. в с. Березка Володарского р., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ГАВРИЛЬЧЕНКО Григорий Трофимович, ряд., погиб 18.1.1944 г.

ГАЗИЗУЛЛИН Зинат Идиятович, р. в 1908 г. в д. М. Урсы (Татария), ряд., погиб 18.1.1944 г.

ГВОЗДЕНКО Михаил Аверьянович, р. в 1914 г. в п. Н. Михайловск Актюбинской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

ГИРЧУК Григорий Степанович, р. в 1924 г. в с. Ульяновка Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ГЛАДКИХ Иван Дмитриевич, р. в 1925 г. в с. Порфиловка Тулунского р. Иркутской обл., сержант, погиб 17.1.1944 г.

ГЛЕБОВ Сергей Степанович, р. в 1925 г. в Курской обл., погиб 17.1.1944 г.

ГОНЧАРОВ Григорий Яковлевич, р. в 1903 г. в д. Понорница Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ГОРБАЧ Владимир Филиппович, р. в 1924 г., ряд., погиб 14.1.1944 г.

ГОРДЕЙЧУК Моисей Селивестрович, р. в 1908 г. в Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ГРИНЕВИЧ Иван Григорьевич, р. в д. Вишеньки Ельского р., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ГРИШИН Иван Павлович, р. в 1925 г. в п. Холм Орловской обл., погиб 17.1.1944 г.

ГУСАЧЕНКО Павел Моисеевич, р. в 1901 г. в Киевской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ДАНЧЕНКО Иван Савельевич, р. в 1923 г. в с. Павловка Черниговской обл., ст. сержант, погиб 17.1.1944 г.

ДАНЧЕНКО Роман Антонович, р. в 1902 г. в с. Новоселки Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ДЕМКО Федор Иванович, р. в 1922 г. в д. Дуброва Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ДЕНИСЕНКО Иван Тимофеевич, ряд., погиб 15.1.1944 г.

ДЕНИСЕНКО Иван Трофимович, р. в 1915 г. в Оричевском с/с Кировской обл., ст. сержант, погиб 16.1.1944 г.

ДЕНИСЮК Алексей Петрович, р. в 1924 г. в д. Алексичи Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ДЕРГУНОВ Михаил Терентьевич, р. в д. Подуровка Курганской обл.; ряд., погиб 18.1.1944 г.

ДУБОДЕЛ Николай Титович, р. в 1910 г. в д. Острогляды Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ДУДКО Степан Митрофанович, р. в 1900 г. в с. Николаевка Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ДУРИЦКИЙ Захар Прокофьевич, р. в 1912 г. в с. Владимировка Полесского р. Киевской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ДЯДЮН Иван Митрофанович, р. в д. Вишневка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

ЕЛОВЕНКОВ Василий Иванович, р. в с. Чупалейка Горьковской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

ЕМЕЛЬЯНОВ Дмитрий Иванович, р. в д. В. Хошмль Фатежского р. Курской обл., мл. лейтенант, погиб 15.1.1944 г.

ЕРЕМЕНКО Константин Семенович, р. в 1911 г. в Левокумском р. Ставропольского края, ст. сержант, погиб 15.1.1944 г.

ЕРКИН Алексей Игнатьевич, р. в 1922 г. в Тульской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЕРМЕНБАЕВ Болен, р. в 1924 г. в Тянь-Шаньском р. Нарынской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г.

ЖЕНДУБАЕВ Василий Иванович, р. в 1907 г., на ст. Суворово Ставропольского края, ст. сержант, погиб 18.1.1944 г.

ЖИРКОВ Павел Александрович, р. в 1923 г. в Юдинском р. (Татария), погиб 19.1.1944 г.

ЖУКОВ Константин Андреевич, р. в 1914 г. в Ростовской обл., сержант, погиб 15.1.1944 г.

ЖУРАВЛЕВ Владимир Константинович, р. в Родничковском р. Саратовской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ЗАВЬЯЛОВ Николай Иванович, р. в с. Лучки Орловской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

ЗАЯЦ Антон Григорьевич, р. в 1911 г. в д. Звенящкое Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЗАЯЦ Конон Иванович, р. в 1888 г. в д. Звенящкое Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЗВЯГИНЦЕВ Леонид Федотович, р. в с. Горекацан Улетовского р. Читинской обл., лейтенант, погиб 19.1.1944 г.

ЗЕЗЕТКО Василий Афанасьевич, ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЗЕЛЕЧИХИН Константин Григорьевич, р. в д. Марьино Боровского р. Калужской обл., ст. сержант, погиб 15.1.1944 г.

ЗЕМЕНКО Николай Прокофьевич, р. в 1922 г. в ст. Пролетарской Ростовской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

ЗОЩЕНКО Дмитрий Яковлевич, р. в 1908 г. в д. Слободка Калинковичского р., погиб 17.1.1944 г.

ЗУБКОВ Василий Алексеевич, р. в 1901 г. в г. Сальск Ростовской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЗИЛЬБЕРМАН Григорий Семенович, р. в 1912 г. в г. Воткинск, ряд., погиб 14.1.1944 г.

ИБРАНОВ Тимерьяр Шаяхметович, р. в д. Тирилбет (Башкирия), мл. лейтенант, погиб 16.1.1944 г.

ИВАНОВ Алексей Акимович, старшина, погиб 18.1.1944 г.

ИВАНОВ Кузьма Яковлевич, р. в д. Яманы (Чувашия), ряд., погиб 21.1.1944 г.

ИСАКОВ Михаил Поликарпович, р. в 1924 г. в г. п. Маслянино Новосибирской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г.

ИВАЩЕНКО Григорий Павлович, р. в 1905 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КАБЫКИН Николай Васильевич, р. в 1922 г. в Ведерковском с/с Грязовецкого р. Вологодской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

КАЗАКОВ Дмитрий Васильевич, р. в Гараевском с/с Тогучинского р. Новосибирской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

КАМИЛОВ Мамаджан, р. в 1925 г. в Кайнарском с/с (Узбекистан), ряд., погиб 17.1.1944 г.

КАНЕВ Василий Ефимович, р. в 1904 г. в с. Синянок Ржевского р. Калининской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КАПЛЕНКОВ Петр Федорович, ряд.

КАРМИШИН Алексей Семенович, р. в 1904 г. в Вяземском р. Хабаровского края, ряд., погиб 24.1.1944 г.

КАРЫЙ Иосиф Тимофеевич, р. в 1902 г. в д. Скорковка Золотоношского р. Черкасской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

КАШПУР Андрей Гаврилович, р. в 1896 г. в д. Огородники Калинковичского р., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КИМСАНОВ Султан, р. в 1916 г. в г. Ош (Киргизия), ряд., погиб 16.1.1944 г.

КИРЕЕВ Павел Антонович, р. в 1912 г. в Кемеровской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

КИРИЛИН Михаил Филиппович, р. в 1911 г. в Куйбышевской обл., ряд., погиб 24.1.1944 г.

КИРЮХИН Андрей Иванович, р. в 1902 г. в Орловской обл., погиб 17.1.1944 г.

КЛЕКОЛКИН Василий Силантьевич, ряд., умер от ран 15.1.1944 г.

КЛЕПИКОВ Иван Павлович, р. в 1909 г. в п. Каргат Новосибирской обл., погиб 25.1.1944 г.

КЛИМАШИН Тарас Семенович, р. в с. Н. Бузи Куйбышевской обл., мл. сержант, погиб 19.1.1944 г.

КЛЮЧНИКОВ Иван Егорович, р. в 1924 г. в д. Кочетовка Саратовской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КОВАЛЬ Петр Емельянович, р. в 1903 г. в д. Ст. Хракович Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КОВИН Егор Степанович, р. в 1900 г. в Башкирии, ряд., погиб 18.1.1944 г.

КОЛЕСАН Петр Лукич, р. в пос. Ленинский Брагинского р., ряд., погиб 16.1.1944 г.

КОЛЕСНИКОВ Савелий Ефимович, р. в 1921 г. в с. Лебяжье Павловского р. Алтайского края, погиб 16.1.1944 г.

КОЛОС Сергей Мефодьевич, ряд., погиб 12.1.1944 г.

КОЛОТИН Владимир Николаевич, р. в 1913 г. в д. Ворониха Новосибирской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

КОЛЬЧУГИН Григорий Иванович, ряд., погиб 14.1.1944 г.

КОМАРОВ Григорий Степанович, р. в 1902 г. в г. Куйбышев, ряд., погиб 18.2.1944 г.

КОРНИЕВСКИЙ Иван Петрович, р. в 1925 г. в с. Даниловка Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КОРОВКИН Валентин Павлович, р. в 1924 г. в д. Горяново Шуйского р. Ивановской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КОРЯКИН Иван Матвеевич, р. в г. Москве, ряд., погиб 18.2.1944 г.

КОСОЛАПКИН Аким Данилович, р. в 1901 г. на х. Авиловский Константиновского р. Ростовской обл., старшина, погиб 19.1.1944 г.

КОСОЛАПОВ Тимофей Ильич, р. в 1925 г. в Саратовской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

КОСТИН Павел Александрович, р. в 1915 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

КОСТЮЧЕНКО Степан Семенович, р. в 1898 г. в д. Огородники Калицковичского р., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КОЧЕРГИН Петр Дмитриевич, р. в 1924 г. в д. Пальчиково Орловской обл., мл. сержант, погиб 17.1.1944 г.

КОЧКИН Александр Иванович, р. в д. Никулино Бугурусланского р. Оренбургской обл., ст. сержант, погиб 15.1.1944 г.

КРАВЧЕНКО Александр Васильевич, р. в 1912 г. в г. Батуми, ряд., погиб 17.1.1944 г.

КРИВЫХ Иван Дмитриевич, р. в 1923 г., ряд., погиб 23.1.1944 г.

КРИКОВ Василий Степанович, р. в 1924 г. в д. Мозжуха Кемеровского р., ряд., погиб 22.1.1944 г.

КУДАКА Николай Самойлович, р. в 1909 г.

в д. Новоселки Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КУЗНЕЦОВ Анатолий Иванович, р. в 1924 г. в Ивановской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

КУЗНЕЦОВ Яков Иванович, р. в 1899 г. в д. Большое Ртищево Горьковской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КУДРИЦКИЙ Касьян Андреевич, р. в 1900 г. в д. Слободка Калиновичского р., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КУЗЬМИН Кузьма Иосифович, р. в 1898 г. в Верхнеправском с/с Воронежской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КУЗЬМИН Кузьма Лукьянович, р. в 1923 г. в Холм-Жирковском р. Смоленской обл., ряд., погиб 12.1.1944 г.

КУИМОВ Петр Васильевич, р. в 1901 г. в д. Королева Горьковской обл., погиб 17.1.1944 г.

КУЛИЦКИЙ Григорий Иосифович, р. в 1915 г. в д. Стрелячево Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

КУНГУРЦЕВ Филипп Трофимович, р. в 1906 г. в Аскинском р. (Башкирия), ряд., погиб 19.1.1944 г.

КУПРИЕНКО Иван Константинович, р. в 1912 г. в д. Богуславец Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЛАРОЧКИН Николай Петрович, р. в 1925 г. в д. Богуславец Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЛЕВИЦКИЙ Сергей Александрович, р. в 1902 г. в Сталинграде, погиб 17.1.1944 г.

ЛЕВЧЕНКО Поликарп Васильевич, р. в с. Парафиевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

ЛЕЕВЕЦ Григорий Владимирович, лейтенант, погиб 20.1.1944 г.

ЛЕМЕШОВ Виктор Андреевич, р. в 1921 г. в с. Речица Жуковского р. Брянской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЛЕОНТЬЕВ Петр Кузьмич, р. в Шапшинском р. Краснодарского края, ст. лейтенант, погиб 15.1.1944 г.

ЛИХАЧЕВ Влас Николаевич, р. в 1914 г. в с. Березовка Алтайского края, сержант, погиб 17.1.1944 г.

ЛОБАН Данила Иванович, р. в 1904 г. в Хойникском р. Гомельской обл., погиб 17.1.1944 г.

ЛУКЬЯНЕНКО Петр Тимофеевич, р. в 1912 г. в д. Слободка Черниговской обл., погиб 18.1.1944 г.

ЛУКЬЯНОВ Михаил Карпович, р. в 1920 г. в Ельском р., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЛУНИН Данил Федорович, ряд., погиб 16.1.1944 г.

ЛЮБИЧ Валерий Павлович, р. в 1911 г. в г. Ростов-на-Дону, лейтенант, погиб 15.1.1944 г.

МАЙСТРЕНКО Владимир Исаевич, р. в 1922 г. в с. Ново-Александровка Ворошиловградской обл., мл. лейтенант, погиб 18.1.1944 г.

МАКАРЕНКО Василий Георгиевич, р. в с. Бондаревка Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

МАКЕЙ Василий Дмитриевич, р. в 1910 г. в с. Сибереж Черниговской обл., мл. сержант, погиб 17.1.1944 г.

МАКОВЕЦКИЙ Анисим Сергеевич, р. в 1902 г. в с. Марьевка Днепропетровской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

МАКСИМОВ Павел Федорович, р. в 1912 г. в Ивановской обл., ст. сержант, погиб 15.1.1944 г.

МАЛЫШЕВ Андрей Петрович, р. в 1911 г. в г. Москва, ряд., погиб 18.1.1944 г.

МАЛЮШКИН Иван Петрович, р. в 1906 г. в Калининской обл., ряд., погиб 6.5.1944 г.

МАНЖАЙ Алексей Иванович, р. в 1914 г. в д. Буденовка Черниговской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г.

МАРИНЕЦ Николай Степанович, р. в 1925 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

МАРКИН Тимофей Яковлевич, р. в 1913 г. в д. Ростислав Новоалександровского р. Ставропольского края, мл. лейтенант, погиб 28.1.1944 г.

МАРКОВ Дмитрий Кузьмич, р. в 1894 г. в д. Черныщевка Кизильского р. Челябинской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

МАРЬЮШКИН Кузьма Илларионович, р. в 1917 г. в Суздальском р. Владимирской обл., ст. сержант, погиб 14.1.1944 г.

МАТВЕЕВ Федор Трофимович, р. в 1916 г. в с. Егоровка Лозовского р. Харьковской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

МАЦИЕВСКИЙ Степан Антонович, р. в 1907 г. в с. Боровка Могилев-Подольского р. Винницкой обл., ст. сержант, погиб 14.1.1944 г.

МЕЛЬНИК Петр Васильевич, р. в с. Гутовка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 4.2.1944 г.

МЕЛЬНИКОВ Гавриил Куксович, р. в 1915 г. в ст. Себригово Михайловского р. Сталинградской обл., ст. сержант, погиб 19.1.1944 г.

МЕЛЬНИКОВ Михаил Иванович, р. в 1921 г. в с. Круток Ливенского р. Орловской обл., мл. лейтенант, погиб 15.1.1944 г.

МЕЛЬНИЧЕНКО Николай Куприянович, р. в 1919 г. в д. Кириловка Хмельницкой обл., мл. лейтенант, погиб 11.1.1944 г.

МЕНЬШЕНИН Александр Васильевич, р. в 1898 г. в с. Коркино Челябинской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

МИНАЕВ Михаил Иванович, р. в 1899 г. в с. Ольшанка Уваровского р. Тамбовской обл., ст. сержант, погиб 15.1.1944 г.

МИНУЛИН Саллах Минуваллиевич, р. в 1922 г. в г. Казань, ряд., погиб 16.1.1944 г.

МИРАНЬКО Михаил Лазаревич, р. в 1916 г. в с. Петрушин Черниговской обл., ст. сержант, погиб 18.1.1944 г.

МИТЕЛЕВ Роман Герасимович, р. в 1914 г. в д. М. Кашпур Советского р. Кировской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

МОЛОЧКО Василий Тимофеевич, р. в д. Просмычи Брагинского р., погиб 16.1.1944 г.

МОРОЗОВ Николай Константинович, р. в г. Красный Холм Калининской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

НАЗАРЕНКО Владимир Семенович, р. в 1918 г. в д. Новоселки Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г.

НАЗАРОВ Александр Матвеевич, ст. лейтенант, погиб 15.1.1944 г.

НАТЯЖЕНКО Павел Максимович, р. в 1900 г. в д. Угды Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

НАУМОВ Владимир Сергеевич, ряд., погиб 15.1.1944 г.

НЕСТЕРЕНКО Иван Тихонович, р. в 1925 г., в д. Иваньковичи Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

НЕХОРОШЕВ Егор Николаевич, р. в 1905 г. в с. Самур (Дагестан), ряд., погиб 15.1.1944 г.

НИКИТИН Владимир Леонидович, ряд., погиб 20.2.1944 г.

НИКОЛАЕВ Василий Петрович, р. в 1896 г. в с. Черемушки Ленинского р. Московской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

НИЧАЕВ Василий Андреевич, р. в 1924 г. в Прокопьевском р. Кемеровской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

НОВИК Савелий Семенович, р. в д. Маложин Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 13.1.1944 г.

НОРМАТОВ Курбан, ряд., погиб 17.1.1944 г.

ОГОРОДНИКОВ Владимир Федорович, р. в г. п. Брагин, ряд., погиб 19.1.1944 г.

ОЛЕЙНИК Иван Васильевич, ряд., погиб 20.2.1944 г.

ОХРИМЕНКО Андрей Григорьевич, р. в 1903 г. в с. Воля Полесского р. Киевской обл., сержант, погиб 2.2.1944 г.

ПАРХОМЕНКО Петр Дмитриевич, р. в 1925 г. в д. Таналеевка Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПАЦ Иван Пантелеевич, р. в 1906 г. в с. Лукашевка Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПЕТРЕНКО Никифор Наумович, р. в 1912 г. в с. Оптово Кролевецкого р. Сумской обл., ряд., погиб 14.5.1944 г.

ПЕТРЕНКО Григорий Степанович, р. в 1914 г. в с. Оптово Сумской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПЕТРОВ Григорий Иванович, ряд., погиб 18.1.1944 г.

ПИЛИПЕНКО Степан Александрович, р. в 1923 г. в д. Грушное Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПИРОГ Василий Григорьевич, р. в 1920 г. в д. Грушное Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г.

ПИСКАЛЕВ Филипп Архипович, р. в д. Латысово Сенненского р. Витебской обл., мл. сержант, погиб 18.1.1944 г.

ПИЩИКОВ Николай Федорович, р. в 1904 г. в г. Фергана, ряд., погиб 18.1.1944 г.

ПЛАКСИН Иван Моисеевич, р. в 1916 г. в г. Харьков, ул. Корочинская, 7, ряд., погиб 19.1.1944 г.

ПЛЕЩАКОВ Михаил Никандрович, р. в 1899 г. в д. Романул Кировской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПЛЯСОВ Василий Владимирович, р. в 1924 г. в д. Дубовая Орловской обл., сержант, погиб 17.1.1944 г.

ПОГОДИН Иван Петрович, ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПОГОРЕЛЬЦЕВ Филипп Павлович, р. в 1914 г. в Тюменской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПОГРИШИЦКИЙ Павел Петрович, ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПОДГОРНЫЙ Семен Осипович, р. в 1914 г. в п. Любеч Черниговской обл., сержант, погиб 17.1.1944 г.

ПОДОПРИГОРА Григорий Федорович, р. в 1903 г. в г. Чернигов, ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПОЖИЛЮК Иосиф Тимофеевич, ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПОЛЕВОЙ Платон Моисеевич, р. в 1903 г. в д. Маложин Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПОЛЕЩУК Леонид Никитович, р. в 1921 г. в с. Фронтоновка Винницкой обл., сержант, погиб 14.1.1944 г.

ПОЛИКАРПОВ Михаил Гаврилович, р. в г. Москва, ул. Кропоткина, 3, ряд., погиб 14.1.1944 г.

ПОНОМАРЕНКО Антон Аверьянович, р. в 1907 г. в с. Деймановка Черниговской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ПОСАЖКОВ Петр Михайлович, р. в 1924 г. в д. Поссаньково Татарского р. Курской обл., ряд., погиб 22.1.1944 г.

ПОСИК Григорий Гурьевич, р. в 1925 г. в Сосницком р. Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПОСТНОВ Степан Васильевич, р. в 1904 г. в д. Чапаево Волжского р. Куйбышевской обл., мл. сержант, погиб 17.1.1944 г.

ПОТОРОЧА Григорий Миронович, р. в 1913 г. в д. Малодуша Речицкого р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПРЕСЕЧ Дмитрий Гурьянович, р. в 1925 г. в с. Иваново Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ПРЕСНЯКОВ Иван Кузьмич, р. в 1916 г. в д. Тепловка (Мордовия), ряд., погиб 15.1.1944 г.

ПРЕСКОВ Иван, погиб 17.1.1944 г.

ПРИСТАВКА Иван Давыдович, р. в 1912 г. в д. Романовка Алтайского края, ряд., погиб 18.1.1944 г.

ПРИЩЕПОВ Иван Тимофеевич, ряд., погиб 19.1.1944 г.

ПРОКОПЕНКО Даниил Максимович, р. в 1914 г. в Брагинском р., погиб 17.1.1944 г.

ПУНЦЕЛЕВ Василий Данилович, р. в г. Томск, ул. Крестьянская, погиб 14.1.1944 г.

РАЧЕНКОВ Михаил Тихонович, р. в 1923 г. в д. Екатериновка Змеиногорского р. Алтайского края, сержант, погиб 17.3.1944 г.

РЕВИНСКИЙ Иван Тихонович, р. в 1910 г. в д. Водовичи Калинковичского р., ряд., погиб 17.1.1944 г.

РЕДКОКАШЕЛЬ Иван Иванович, р. в 1913 г. в ст. Шумилинская Ростовской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

РЕЗАНОВ Иван Родионович, ряд., погиб 17.1.1944 г.

РОДЖАНОВ Усман, р. в 1900 г. в с. Кургут Иснандинского р. Самаркандской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

РОМАНЧУК Григорий Акимович, р. в 1912 г. в Брагинском р., погиб 17.1.1944 г.

РУЗАНОВ Иван Ефимович, ряд., погиб 17.1. 1944 г.

РЫБИН Семен Александрович, р. в 1918 г. в д. Вторая Васильевка Уваровского р. Тамбовской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

РЯБУХА Андрей Прокофьевич, р. в 1909 г. в ст. Шишак Куль (Башкирия), ряд., погиб 17.1.1944 г.

САВЧЕНКО Игнат Куприянович, р. в 1908 г. на х. Н. Бузулук Сталинградской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г.

САВЧЕНКО Федор Панкратьевич, р. в с. Алексеницы Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 12.1.1944 г.

САМОХВАЛОВ Сергей Карпович, р. в д. Бывальки Лоевского р., ряд., погиб 15.1.1944 г.

СЕМАК Николай Ефимович, р. в с. Петрушевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 11.1.1944 г.

СЕМЕНОВ Петр Иванович, р. в г. Павлово Горьковской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

СЕРДЮКОВ Иван Петрович, р. в 1921 г. в с. Пес-бай Лабинского р. Краснодарского края, ряд., погиб 19.1.1944 г.

СЕРОВ Анатолий Максимович, р. в 1925 г. в с. Алексеево Курганского р. Краснодарского края, ряд., погиб 16.1.1944 г.

СЕРОВ Федор Александрович, р. в 1909 г. в д. Потыкино Рыбинского р. Ярославской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

СЕМЕНТОВСКИЙ Сергей Борисович, р. в 1922 г. в п. Рославль Смоленской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

СИДОРЕНКО Павел Васильевич, р. в 1907 г. в Кемеровской обл., погиб 22.1.1944 г.

СИДОРОК Семен Аникеевич, р. в 1911 г. в д. Стреличев Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

СИЗОВ Николай Иванович, р. в 1918 г. в Каменском р. Куйбышевской обл., ряд., погиб 14.1. 1944 г.

СИЛИН Василий Иванович, р. в 1919 г. в г. Н. Салда Свердловской обл., сержант, погиб 19.1.1944 г.

СИМКИН Василий Филиппович, р. в Бобриковском с/с Брянской обл., погиб 14.1.1944 г.

СОЙНИКОВ Владимир Гаврилович, р. в 1924 г. в г. Кемерово, ряд., погиб 18.1.1944 г.

СОКОЛОВ Иван Семенович, р. в 1923 г., ряд., погиб 19.2.1944 г.

СОЛЯНИК Артем Сергеевич, р. в 1903 г. в д. Грибы Березовского р. Красноярского края, сержант, умер от ран 14.1.1944 г.

СОСЕНКО Михаил Михайлович, р. в 1925 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

СТАРИКОВ Филипп Федорович, р. в г. Далматово Курганской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

СТРЕЖНЕВ Михаил Герасимович, р. в 1917 г. в д. Свободная Сенненского р. Витебской обл., ст. сержант, погиб 19.1.1944 г.

СТУПАК Иван Григорьевич, р. в д. Васьковцы Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 12.1.1944 г.

СУСВАЛОВ Илья Анисимович, р. в 1911 г. в д. Садочулово Покровского р. (Башкирия), ряд., погиб 16.1.1944 г.

СУСЛИКОВ Иван Андрианович, р. в 1924 г. в с. Рязанково Благовещенского р. (Башкирия), ряд., погиб 16.1.1944 г.

СЫРОВАТКА Федосий Степанович, р. в с. Горностайполь Чернобыльского р. Киевской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

СЫРОВОЙ Георгий Иванович, р. в 1914 г. в Воронежской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

СЫЧ Михаил Алексеевич, р. в 1923 г. в г. Карловка Полтавской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ТАРАН Иван Григорьевич, р. в с. Буровка Черниговской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

ТИРЕХИН Василий Тимофеевич, ряд., погиб 16.1.1944 г.

ТИШКЕВИЧ Степан Александрович, р. в 1918 г. в Брагинском р. Гомельской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г.

ТКАЧЕВ Иван Емельянович, р. в 1925 г. в д. Алексеевка Курской обл., ряд., погиб 17.1. 1944 г.

ТУЙЧУЕВ Куйлы, р. в 1900 г. в Каршинском р. Бухарской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ТУМАЕВ Алексей Петрович, ряд., погиб 21.1. 1944 г.

ТЮФАЕВ Иван Егорович, р. в 1912 г. в д. Гавейное Московской обл., ряд., погиб в 1944 г.

ТЯЖКУН Григорий Александрович, р. в с. Подол Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944 г.

УМУРБАЕВ Умурбай, р. в 1908 г. в д. Енокгасево (Татария), ряд., погиб 17.1.1944 г.

УСМАЙЛОВ Султан, р. в 1909 г. в г. Ура-Тюбе (Таджикистан), ряд., погиб 17.1.1944 г.

УШАКОВ Василий Терентьевич, р. в 1917 г. в г. Кольчугино, ряд., погиб 17.1.1944 г.

УШАКОВ Донат Григорьевич, р. в 1924 г. в г. Родники Ивановской обл., мл. сержант, погиб 18.1.1944 г.

ФАБЕЛЮК Василий Александрович, р. в 1923 г. в д. Лагодинцы Троицкого р. Донецкой обл., ряд., погиб в 1944 г.

ФАТТАХОВ Гайзула Шакирович, р. в 1907 г. в Башкирии, ряд., погиб 17.1.1944 г.

ФАТЫХОВ Хафис, р. в 1905 г. в г. Мары (Туркмения), ряд., погиб 17.1.1944 г.

ФЕДЕРОВ Борис Петрович, р. в 1924 г. в Туринском р. Свердловской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

ФЕДОРОВ Иван Павлович, р. в 1910 г. в Каменинском с/с Курской обл., погиб 16.1.1944 г.

ФЕДЧЕНКО Терентий Сергеевич, р. в 1914 г. в д. Будище Лоевского р. Гомельской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ФЕСЕНКО Кирилл Карпович, р. в 1897 г. в Семипалатинской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ФИЛИППОВ Иван Алексеевич, р. в 1912 г. в г. Тула, сержант, погиб 5.1.1944 г.

ФИЛОМЕНКО Николай Васильевич, р. в 1912 г. в г. п. Чеповичи Житомирской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

ФРОЛОВ Иван Иванович, р. в 1903 г. в с. Сагуны Подгоренского р. Воронежской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

ФУКС Иосиф Федорович, р. в 1917 г. в д. Савичи Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ХАБИБУЛИН Хурмат, р. в 1910 г. в д. Урлково (Башкирия), ряд., погиб 17.1.1944 г.

ХАЛИТОВ Абдрахман Хайдарович, р. в 1914 г. в г. Троицк Челябинской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ХАЛИУЛИН Гатет, р. в 1914 г. в Башкирии, ряд., погиб 19.1.1944 г.

ХАРИТОНОВ Иван Васильевич, р. в 1922 г. в д. Полянка Касимовского р. Рязанской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ХАРЧЕНКО Иван Васильевич, р. в 1908 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ХАФИЗОВ Фаттах Хафизович, р. в 1924 г. в Максибашевском с/с (Татария), ряд., погиб в 1944 г.

ХОДАКОВСКИЙ Николай Иванович, р. в 1915 г. в с. Ходаки Житомирской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ХОЛИВОРОТОВ Иван Никитич, ряд., погиб 17.1.1944 г.

ХОМЕНКО Василий Кузьмич, ряд., погиб 16.1.1944 г.

ХОМУТОВ Иван Филиппович, р. в 1893 г. в с. Нижнесаратовка Кедабекского р. (Азербайджан), ряд., погиб 19.1.1944 г.

ХРИСТИНОВ Григорий Ильич, р. в 1914 г. в Московской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

ХРУСТАЛЕВ Вениамин Петрович, р. в 1922 г. в г. Урюпинск Сталинградской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

ЧЕБОТАРЕВ Иван Максимович, ряд., погиб 18.1.1944 г.

ЧЕКАН Антон Савельевич, р. в 1904 г. в д. Новоселки Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЧЕРВЯК Дмитрий Васильевич, р. в 1908 г. в. Черниговской обл., ряд., погиб 18.1.1944 г.

ЧЕРНЕНОК Антон Григорьевич, р. в д. Маложин Брагинского р., погиб 13.1.1944 г.

ЧМЫР Павел Григорьевич, р. в с. Дорогинка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 13.1.1944 г.

ЧУЕВ Дмитрий Игнатьевич, р. в 1922 г. в д. Томчино Орловской обл., погиб 17.1.1944 г.

ШАПОВАЛ Федор Ильич, р. в 1908 г. в д. Доброгощ Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ШАРОВ Виталий Михайлович, р. в 1912 г. в г. п. Радуль Черниговской обл., ефрейтор, погиб 17.1.1944 г.

ШЕИН Яков Михайлович, р. в 1907 г. в г. Сталинабад, ряд., погиб 16.1.1944 г.

ШЕЛЕСТ Иван Семенович, р. в 1923 г. в д. Гуничи Овручского р. Житомирской обл., ряд., погиб 2.4.1944 г.

ШЕРМАН Борис Яковлевич, р. в 1912 г. в г. Навашино Горьковской обл., ст. сержант, погиб 16.1.1944 г.

ШЕСТЕРИК Михаил Калешкович, р. в 1923 г. в Хойникском р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ШИШКОВ Георгий Васильевич, р. в 1896 г. в с. Озерное Сорокинского р. Алтайского края, ряд., погиб 17.1.1944 г.

ШКОДА Илларион Дмитриевич, р. в 1924 г. в п. Рабец Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ШЛЯХОВОЙ Михаил Александрович, р. в 1915 г. в д. Кривохатки Полтавской обл., сержант, погиб 18.1.1944 г.

ШМАТКОВ Фома Адамович, р. в 1911 г. в с. Ковричи Гомельской обл., погиб 17.1.1944 г.

ШОБАЛДИН Георгий Сидорович, р. в 1916 г. в Мелегуновском с/с Мордовского р. Тамбовской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

ШОВКУН Роман Ильич, р. в с. Припутни Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ШУРЛОВ Семен Васильевич, лейтенант, погиб 15.2.1944 г.

ШУРМЕЛЬ Петр Адамович, р. в 1922 г. в д. Буда Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ШУСТ Иван Давыдович, р. в с. Припутни Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

ЩЕМЕНОК Константин Петрович, р. в 1924 г. в д. Туневщина Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЩЕРБИН Ефим Михайлович, р. в 1900 г. в д. Слободка Калинковичского р., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЩУКА Евсей Корнеевич, р. в 1910 г. в д. Савичи Брагинского р., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЭЙНЕР Анатолий Казимирович, ряд., погиб 15.1.1944 г.

ЮДИН Григорий Григорьевич, лейтенант, погиб 18.1.1944 г.

ЮРЧЕНКО Климентий Трофимович, р. в 1905 г. в д. Ольшанное Черниговской обл., ряд., погиб 17.1.1944 г.

ЯКОВЛЕВ Валентин Андреевич, р. в 1922 г. в Смоленской обл., погиб 14.1.1944 г.

ЯКУБЕНКО Константин Прокофьевич, р. в Набегайловском с/с Минераловодского р. Ставропольского края, ряд., погиб 15.1.1944 г.

ЯКУНИН Андрей Степанович, р. в 1914 г. в с. Н.-Лысино Лотошинского р. Московской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

ЯРКОВОЙ Мефодий Емельянович, р. в 1901 г. в с. Покаяно Волчанского р. Харьковской обл., погиб 15.2.1944 г.

ЯРОВЕНКО Петр Степанович, р. в с. Васьковцы Сребнянского р. Черниговской обл., ст. сержант, погиб 12.1.1944 г.

ЯЦКО Демьян Трофимович, р. в Ананьевском р. Одесской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

ДЕРЕВНЯ ТЕРЕБОВ

Недалеко от школы — братская могила, в которой похоронено 144 воина

Братская могила воинов Красной Армии в д. Теребов

Красной Армии, погибших в январе — феврале 1944 .

В 1967 г. на могиле установлен обелиск.

АБОЛМАСОВ Иван Тимофеевич, р. в 1903 г. в д. Глиница Воронежской обл., ряд., умер от ран 7.2.1944 г.

АВДЕЕНКО Василий Михайлович, р. в 1921 г. в пос. Калиново Хойникского р., ряд., погиб 1.2.1944 г.

АГЕЕВ Семен Антонович, р. в 1917 г. в Сталинградской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

АКРАМОВ Шаран, р. в 1920 г. в кишлаке Уйрад Карманского р. Ферганской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

АНИСКОВЕЦ Василий Михеевич, р. в 1910 г. в д. Козедужа Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

АНИСКОВЕЦ Федор Афанасьевич, р. в 1920 г. в д. Козедужа Хойникского р., ряд., погиб 28.1.1944 г.

БАЛАБАЙ Борис Демьянович, р. в 1912 г. в г. Ичня Черниговской обл., погиб 28.1.1944 г.

БАЛАКИН Иван Викторович, р. в д. Балаки Сарапульского р. (Удмуртия), сержант, погиб 10.2.1944 г.

БАЛЕНОК Никифор Васильевич, ряд.,погиб 28.1.1944 г.

БЕЛЕЦ Степан Федорович, р. в 1902 г. в с. Бондаревка Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 7.2.1944 г.

БЕСПАЛЫЙ Петр Лаврович, р. в 1899 г. на ст. Аврамовская Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

БИРАН Николай Федорович, р. в 1921 г. в д. Микуличи Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

БОГАЧЕНКО Николай Алексеевич, р. в 1909 г. в с. Степановка Сумской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

БОГАЧУК Григорий Афанасьевич, р. в с. Березовка Бершадского р. Винницкой обл., ряд., погиб 27.2.1944 г.

БОЖКО Михаил Яковлевич, р. в 1922 г. в с. Вишневка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

БОЛДЫРЕВ Виталий Николаевич, р. в 1920 г. на х. Браницкий Ростовской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

БУРИХИН Семен Прокофьевич, р. в 1919 г. в Знаменском р. Орловской обл., ст. лейтенант, умер от ран 6.2.1944 г.

ВАРЛАМОВ Георгий Георгиевич, р. в 1903 г., сержант, погиб 12.2.1944 г.

ВАРЧИЛО Иван Васильевич, р. в 1907 г. в с. Высокень Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 29.1.1944 г.

ВАСИЛЬЕВ Василий Иванович, р. в 1924 г. в д. Черняево Новокарельского р. Калининской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ВЕЛИГОРСКИЙ Семен Игнатьевич, р. в 1923 г. в с. Великовесь Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ВЕТЧЕНКО Михаил Иванович, р. в 1922 г. в д. Грушное Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ВЛАДИМИРСКИЙ Еремей Борисович, мл. лейтенант, погиб 15.2.1944 г.

ВОРОБЬЕВ Дмитрий Иванович, р. в д. Доброгощa Брагинского р., ряд., погиб 21.2.1944 г.

ВОРОНЦОВ Александр Петрович, р. в 1924 г., ряд., погиб 24.2.1944 г.

ВТОРУШИН Николай Алексеевич, р. в 1925 г., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ГАРЧЕНКО Владимир Александрович, р. в 1907 г. в д. Юровичи Калинковичского р., умер от ран 2.2.1944 г.

ГЕЙНИН Семен Ильич, р. в 1925 г. в г. Бийск Алтайского края, ряд., погиб 28.1.1944 г.

ГИЗАТУЛЛИН Мажур, р. в 1904 г. в с. Верхнее Вищенье Туймазинского р. (Башкирия), ряд., погиб 26.1.1944 г.

ГНЫП Петр Степанович, р. в с. Верба Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 31.3. 1944 г.

ГОНЧАРОВ Иван Матвеевич, р. в 1913 г. в Воронежской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

ГОРАШ Павел Ефимович, р. в 1910 г. в с. Власовка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ГОРДЕЮК Макар Николаевич, р. в 1905 г. в Калужской обл., ряд. погиб 2.2.1944 г.

ГОРЕЛКИН Иван Петрович, р. в 1920 г. в Верхнеспасском с/с Рассказовского р. Тамбовской обл., ряд., умер от ран 3.2.1944 г.

ГРИГОРЬЕВ Илья Акимович, р. в 1909 г. в д. Малиновка Новосибирской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ГУБАЙДУЛЛИН Мусхусаин, р. в 1925 г. в Куртуральском р. Западно-Казахстанской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ГУБКА Елисей Яковлевич, р. в 1899 г. в д. Гусовка Борзнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ДЕНИСЕНКО Александр Петрович, р. в 1906 г. в д. Гончаровка Суджанского р. Курской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ДЕНИСЕНКОВ Михаил Анисимович, р. в 1917 г. в д. Носищев Ельнинского р. Смоленской обл., ст. сержант, погиб 1.2.1944 г.

ДЕРЕВЯНКО Антон Александрович, р. в 1906 г. в с. Мохначи Любечского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ДЖАЛАЛОВ Базар, р. в 1905 г. в Свердловском с/с Ромитанского р. Бухарской обл. ряд., погиб 4.8.1944 г.

ДЖУМАШЕВ Абелкай, р. в к-зе «Талды-Кулак» Карагандинской обл., мл. лейтенант, погиб 28.1.1944 г.

ДЗЮБА Андрей Силович, р. в 1925 г. в Ичнянском с/с Черниговской обл., ряд., умер от ран 9.2.1944 г.

ДМИТРИЕВ Борис Порфирьевич, р. в 1923 г. в г. п. Мухтолово Горьковской обл., сержант, погиб 28.1.1944 г.

ДМИТРИЕВ Иван Сергеевич, р. в Вышневолоцком р. Калининской обл., погиб 26.2.1944 г.

ДМИТРИЕВ Павел Савельевич, р. в 1912 г. в с. Балахино Нижнетагильского р. Свердловской обл., лейтенант, погиб 26.1.1944 г.

ДАВИДОК Константин Леонтьевич, р. в 1900 г. в п. Новый путь Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ДОДОНОВ Пантелеймон Ильич, р. в 1925 г. в г. Болхов Орловской обл., погиб 27.1.1944 г.

ДРОБЕЖКОВ Владимир Петрович, р. в 1924 г. в Горьковском р. Омской обл., ряд., умер от ран 2.2.1944 г.

ДУДКО Петр Моисеевич, р. в д. Охрамеевичи Щорского р. Черниговской обл., сержант, погиб 20.2.1944 г.

ЕЛИЗАРОВ Иван Владимирович, р. в г. Казань, ефрейтор, погиб 27.1.1944 г.

ЕЛЬКИН Степан Савельевич, р. в 1915 г. в д. Малые Кладбища Пижанского р. Кировской обл., ст. сержант, погиб 30.1.1944 г.

ЕУЛАЗОВ Сарди, р. в с. Успяновка Курдайского р. Джамбульской обл. (Казахстан), ефрейтор, погиб 21.1.1944 г.

ЖАРОВ Николай Васильевич, р. в 1925 г. в с. Ласка Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЖИЛИН Василий Васильевич, р. в 1925 г. в с. Осинники Кемеровской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ЗАВАДА Григорий Васильевич, р. в 1898 г. в с. Монастырище Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЗАТИЛОВ Михаил Павлович, р. в 1923 г. в г. Люберцы, умер от ран 4.2.1944 г.

ЗЕМЛЯКОВ Василий Федорович, р. в 1908 г. на ст. Чаны Новосибирской обл., сержант, погиб 29.1.1944 г.

ЗОЛОТОРЕВ Дмитрий Абрамович, р. в 1924 г. в с. Ново-Спасское Липецкой обл., ряд, умер от ран 28.1.1944 г.

ЗЫКРИН Касим, р. в 1922 г., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ИВАНОВ Леонид Григорьевич, р. в 1925 г. в с. Колено Новохоперского р. Воронежской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ИЛЬИН Петр Никитич, р. в Болотнянском р. Новосибирской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ИСАЕВ Владимир Андреевич, р. в 1910 г. в Ивановской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ИСАЕНКО Иван Прокофьевич, капитан, погиб 8.1.1944 г.

ИСЛАМОВ Иван Александрович, р. в 1924 г. в Ялуторском р. Омской обл., ст. сержант, умер от ран 15.2.1944 г.

ИШУТКО Данил Иванович, р. в с. Кирово Новгород-Северского р. Черниговской обл., ряд. погиб 10.1.1944 г.

КАБЫШЕВ Агзат, ст. лейтенант, погиб 15.2.1944 г.

КАМЫШ Александр Иванович, р. в 1916 г. в д. Корчево Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 26.4.1944 г.

КАРНИЦКИЙ Василий Архипович, р. в 1904 г. в д. Кожушки Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

КАРПУНЕЦ Григорий Федорович, р. в 1923 г. в Житомирской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

КАШИН Иван Григорьевич, р. в 1905 г. в д. Максаково Череповецкого р. Вологодской обл., ряд., погиб 10.2.1944 г.

КАЧАН Лаврентий Семенович, р. в 1910 г. в д. Слободка Калиновичского р., ряд., погиб 30.1.1944 г.

КАШИНЦЕВ Николай Иванович, р. в 1924 г. в Бабошинском с/с Дубенского р. Тульской обл., сержант, погиб 3.2.1944 г.

КИЗЮК Николай Иванович, р. в с. Лавы Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

КИСЕЛЕВ Василий Гаврилович, р. в 1916 г. в с. Самовольевка Ковылкинского р. Мордовской АССР, ефрейтор, погиб 26.1.1944 г.

КИСЛЕНКО Иван Иванович, р. в 1925 г. в г. Ичня Черниговской обл., погиб 28.1.1944 г.

КОВАЛЬЧУК Василий Владимирович, р. в 1920 г. в д. Дубровицо Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

КОВТУН Андрей Прокофьевич, р. в 1900 г. в д. Крушчиноль Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

КОВТУНОВИЧ Устин Игнатьевич, р. в 1898 г. в д. Киселевка Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 25.1.1944 г.

КОЛЕСНИКОВ Иван Тихонович, р. в 1910 г.

в с. Быково Красногвардейского р. Белгородской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

КОНОПЛЕВ Алексей Дмитриевич, р. в 1914 г. в г. Гурьев, ряд., погиб 29.1.1944 г.

КОРНЕЕНКО Михаил Андреевич, р. в п. Анисовка Энгельского р. Саратовской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

КОРОБКОВ Михаил Дмитриевич, р. в 1923 г. в д. Володьково Белевского р. Тульской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

КОРСАКОВ Семен Кузьмич, р. в 1908 г. в д. Рудники Богородицкого р. Тульской обл., лейтенант, погиб 6.2.1944 г.

КОСТЕНКОВ Иван Петрович, р. в 1898 г. в с. Архангельское Чибисовского р. Липецкой обл., старшина, погиб 26.1.1944 г.

КОШЕЛЬ Андрей Никандрович, р. в 1900 г. в с. Пекарево Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

КРАВЧЕНКО Петр Васильевич, р. в 1923 г. в с. Оксан Ворошиловградского р. Сталинградской обл., ряд., погиб 15.2.1944 г.

КРАВЧЕНКО Петр Федорович, р. в 1915 г. в д. Кливы Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 28.3.1944 г.

КРАЙНОВ Петр Федорович, р. в г. Баку, ул. Чодрова, 145, ряд., погиб 27.1.1944 г.

КРАЧКОВ Андрей Емельянович, р. в 1900 г. в д. Березки Павловского р. Воронежской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

КРЕЧКО Тихон Яковлевич, р. в с. Васильевка Бутурлиновского р. Воронежской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

КУБРАК Иван Ильич, р. в 1924 г. в с. Такаевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

КУВШИНЧИКОВ Николай Федорович, р. в 1921 г. в д. Ланково Александровского р. Ивановской обл., мл. сержант, погиб 26.1.1944 г.

КУЗНИЧЕНКО Андрей Андреевич, р. в 1921 г. в г. Купянск Харьковской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

КУЗЬМЕНКО Михаил Афанасьевич, р. в д. Б. Боков Мозырского р., погиб 13.3.1944 г.

КУРАКИН Николай Александрович, р. в д. Троеборское Брянской обл., ряд., погиб 8.3.1944 г.

ЛАЗАРЕВ Александр Иванович, р. в 1911 г. в г. Ард-Ардатов (Мордовия), погиб 29.1.1944 г.

ЛАПЕНКО Александр Герасимович, р. в с. Лукашевка Черниговской обл., погиб 27.1.1944 г.

ЛЕБЕДЕВ Иван Васильевич, р. в 1903 г. в д. Дмитриевка Лодейнопольского р. Ленинградской обл., ряд., погиб 9.4.1944 г.

ЛЕБЕДИНСКИЙ Василий Саввич, р. в 1906 г. в с. Хаенки Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 4.2.1944 г.

ЛЕВКУШЕВ Мучка Иванович, р. в 1901 г. в Калмыкии, ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЛЕКСИКОВ Василий Герасимович, р. в 1904 г. в г. Брянка Луганской обл., старшина, погиб 27.1.1944 г.

ЛИТВИНЕНКО Иван Владимирович, р. в 1901 г. в г. Ичня Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ЛИТВИНОВ Яков Григорьевич, р. в 1924 г. в д. Малаки Купинского р. Новосибирской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЛОБОВ Владимир Васильевич, р. в г. Омск, ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЛОГУНОВ Василий Николаевич, р. в с. Плеханово Липецкой обл., мл. лейтенант, погиб 12.1.1944 г.

ЛУКАШ Иван Александрович, р. в 1910 г. в с. Ново-Украинское Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

ЛЮБИНСКИЙ Николай Васильевич, р. в с. Блистово Новгород-Северского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЛЮТОВ Алексей Иванович, р. в с. Ниженка Колпнянского р. Орловской обл., ряд., погиб 6.3.1944 г.

МАСТАНОВ Сидоят, р. в 1922 г. в к-зе Ахунбабаева Бухарского р., погиб 27.1.1944 г.

МАСТИКОВ Борис Макажанович, р. в 1924 г. в с. Енгеловка Павлоградского р. Омской обл., мл. сержант, погиб 30.1.1944 г.

МАТВЕЕНКО Григорий Иванович, р. в с. Матвеевка Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.5.1944 г.

МЕТЛУШКО Яков Андреевич, р. в д. Козловичи Калинковичского р. Гомельской обл., ряд., погиб 4.5.1944 г.

МЕЩЕРЯКОВ Василий Ефимович, р. в 1903 г. в д. Спиченково Прокопьевского р. Кемеровской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

МИЛАЩЕНКО Григорий Федорович, р. в 1904 г. в г. Ичня Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

МИРГОРОДСКИЙ Иван Васильевич, р. в 1915 г. в Ковелянском с/с Светлинского р. Чкаловской обл., ряд., погиб 19.2.1944 г.

МЯСИН Николай Андреевич, р. в г. Калинин, ефрейтор, погиб 1.2.1944 г.

МИШИН Александр Васильевич, р. в 1915 г. в с. Байково Починковского р. Горьковской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

МОДИН Николай Андреевич, р. в 1920 г., ефрейтор, погиб 26.1.1944 г.

МАТЧАНСКИЙ Петр Иванович, р. в с. Чернотичи Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 10.2.1944 г.

МУРАШКО Петр Васильевич, р. в 1919 г. (1915) в д. Огородничи Слуцкого р. Минской обл., ст. сержант, погиб 26.1.1944 г.

МУСАЕВ Алимкул, р. в 1926 г. в к-зе «Энкин» Ошской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

МЯСНИКОВ Николай Павлович, р. в 1918 г. в г. Нижний Ломов Пензенской обл., капитан, погиб 15.2.1944 г.

НАЗАРЕНКО Павел Маркович, р. в Менском р. Черниговской обл., погиб 10.2.1944 г.

НЕПОМНЯЩИЙ Павел Михайлович, р. в 1921 г. в г. п. Голованевск Кировоградской обл., ряд., погиб 28.3.1944 г.

НИКИТИН Сергей Алексеевич, р. в 1925 г. в д. Вышегорье Нелидовского р. Калининской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

НИНАШКИН Дмитрий Андреевич, р. в 1914 г., ряд., погиб 30.2.1944 г.

НУРОВ Бари, р. в 1905 г. в Самаркандской обл., погиб 28.1.1944 г.

ОВЧАРИН Федор Александрович, р. в 1922 г. в с. Бокаевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ПАНФИЛОВ Петр Григорьевич, р. в 1920 г., ряд., погиб 27.1.1944 г.

ПАРХОМЕНКО Герасим Кондратьевич, р. в с. Ольшаны Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.3.1944 г.

ПАРХОМЕНКО Дмитрий Филиппович, р. в 1914 г. в с. Новая Шульба Семипалатинской обл., мл. лейтенант, погиб 7.2.1944 г.

ПАЦЕКИН Николай Степанович, р. в 1923 г. в с. Вещеровка Ракитнянского р. Киевской обл., мл. лейтенант, умер от ран 3.2.1944 г.

ПЕТРАКОВЕЦ Максим Зиновьевич, р. в 1919 г. в д. Словечно Житомирской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

ПЕХОТА Иван Федорович, р. в 1909 г. в д. Чемерисы Брагинского р., погиб 27.1.1944 г.

ПИЧИК Никита Алексеевич, р. в 1904 г. в Орловской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

ПЛЕТНЕВ Фома Дмитриевич, р. в д. Икорец Бобровского р. Воронежской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ПОДТУРКИН Иван Демьянович, р. в 1922 г. в д. Выше-Рукчец Курской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ПРОДЧЕНКО Михаил Михайлович, р. в 1897 г. в Тальнинском р. Черниговской обл., старшина, погиб в 1944 г.

ПРОКОПЕНКО Виктор Трофимович, р. в 1923 г. в Борисовщинском с/с Хойникского р. Гомельской обл., ряд., умер от ран 9.2.1944 г.

ПРОНИН Петр Яковлевич, р. в 1900 г., старшина, погиб 1.2.1944 г.

ПРОШКИН Петр Михайлович, р. в 1912 г. в Бабушкинском с/с Дубенского р. Тульской обл., сержант, умер от ран 3.2.1944 г.

ПРОШУКАЛО Макар Иванович, р. в с. Томашевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ПУДЫШЕВ Евгений Яковлевич, р. в 1924 г. в г. Бабаево Вологодской обл., погиб 1.2.1944 г.

РАДИЩЕВСКИЙ Михаил Иванович, р. в 1904 г. в с. Андреевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

РАЙКО Михаил Григорьевич, р. в 1923 г., ст. лейтенант, погиб 5.2.1944 г.

РЕВЕЛИС Яков Ефимович, р. в 1918 г. в г. п. Старая Синява Хмельницкой обл., лейтенант, погиб 26.1.1944 г.

РЕДЬКО Михаил Павлович, р. в 1925 г. в с. Слободка Новгород-Северского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

РОГОВОЙ Иван Евсеевич, р. в 1906 г. в с. Куровичи Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

РОМАНЕНКО Лазарь Васильевич, р. в 1905 г. в д. Капустино Любинского р. Омской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

РУДНИК Михаил Потапович, р. в 1924 г. в д. Александровка Брагинского р., погиб 28.1.1944 г.

РЫЖЕВ Александр Иванович, р. в 1923 г. в д. Рядищево Саратовской обл., мл. лейтенант, погиб 28.1.1944 г.

САБАЙДА Емельян Павлович, р. в 1898 г. в д. Рудня Мозырского р., погиб 22.4.1944 г.

САВИНКОВ Михаил Васильевич, р. в д. Ср. Любат Фатежского р. Курской обл., ряд., погиб 9.1.1944 г.

САВИНОВ Владимир Иосифович, р. в г. Москве, ряд., погиб 21.2.1944 г.

САРАНЦЕВ Александр Петрович, р. в 1924 г. в г. п. Мокшаны Пензенской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

СВИРИДОВ Иван Семенович, р. в 1914 г. в Московской обл., ряд., умер от ран 8.2.1944 г.

СЕЛЯНИН Павел Якимович, сержант, погиб 14.3.1944 г.

СЕРДЮК Петр Михайлович, р. в 1900 г. в с. Парафиевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

СИЛКИН Николай Андреевич, р. в с. Анучино Белинского р. Пензенской обл., лейтенант, погиб в феврале 1944 г.

СКОЩОВ Петр Иванович, р. в 1922 г. в г. п. Навля Брянской обл., мл. лейтенант, погиб 26.1.1944 г.

СЛИНЯКОВ Виктор Павлович, р. в 1924 г. в г. Горький, лейтенант, погиб 1.2.1944 г.

СЛОБОДСКИЙ Петр Афанасьевич, р. в 1923 г. в д. Гадково Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

СЛУГИН Иван Петрович, ефрейтор, погиб 28.2.1944 г.

СМЕЛИК Иван Григорьевич, р. в 1898 г. в д. Монастырище Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

СМИЛАШ Петр Федорович, р. в Барвенковском р. Харьковской обл., сержант, умер от ран 3.2.1944 г.

СОВА Гавриил Васильевич, р. в 1902 г. в д. Волосковцы Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

СОЛОВЕЙ Андрей Нестерович, р. в 1904 г. в с. Церковище Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

СОЛЯНОЙ Егор Иванович, р. в 1913 г. в с. Подол Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

СОННИКОВ Виктор Алексеевич, р. в г. Новосибирск, ефрейтор, погиб 23.1.1944 г.

СТЕПКО Григорий Николаевич, р. в 1904 г. в с. Загребелье Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 16.2.1944 г.

СТОРОЖОК Анатолий Иванович, р. в г. Чернигов, ряд., погиб 27.1.1944 г.

СУНДИТКАЛЕЕВ Журэе, р. в 1925 г. в Джуринском р. Актюбинской обл., ряд., погиб 29.1.1944 г.

СУХОТИН Диамид Дмитриевич, р. в 1903 г. в с. Симоново Енисейского р. Красноярского края, ряд., погиб 31.1.1944 г.

СУШКО Григорий Григорьевич, ст. лейтенант, погиб 27.1.1944 г.

СУЩЕНКО Филипп Кириллович, р. в 1910 г. в д. Шкураты Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ТАНЕМАТОВ Арим, р. в 1917 г. в Узбекистане, ряд., погиб 28.1.1944 г.

ТЕСЛЕНКО Василий Иосифович, р. в 1915 г. в Кононском с/с Ольховатского р. Воронежской обл., ст. сержант, погиб 27.1.1944 г.

ТИХАЧЕВ Алексей Ильич, р. в 1915 г. в г. Камышлов Свердловской обл., погиб 1.2.1944 г.

ТИЩЕНКО Григорий Семенович, р. в 1907 г. в с. Тютюница Щорского р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ТКАЧЕВ Михаил Никитович, р. в д. Гаврино Рязанской обл., погиб 27.1.1944 г.

УВАРОВ Сергей Андрианович, р. в 1908 г. в с. Репнево Калининской обл., ряд., умер от ран 8.2.1944 г.

УСОЛЬЦЕВ Михаил Пантелеймонович, р. в 1917 г. в д. Большой Камень Микояновского р. Омской обл., сержант, погиб 31.1.1944 г.

УСТИМЕНКО Николай Харитонович, р. в 1925 г. в с. Люжино Менского р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 8.2.1944 г.

УЧЕВАТКИН Владимир Ильич, р. в 1922 г. в г. Владивосток, сержант, погиб 27.1.1944 г.

ФАЙБУЛИН Сабир, ряд., погиб 4.4.1944 г.

ФАТКУЛИН Салим Татаулович, р. в 1923 г. в г. Зеленодольск (Татария), погиб 30.1.1944 г.

ФЕДОРЧЕНКО Василий Григорьевич, р. в 1923 г. в с. Старый Белоус Черниговского р., ряд., погиб 1.3.1944 г.

ХАНДЕШИН Михаил Иванович, р. в 1918 г. в д. Любегощи Дятьковского р. Брянской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ХМЕЛЕНОК Николай Андреевич, р. в 1924 г. в д. Савичи Брагинского р. Гомельской обл., ряд., умер от ран 6.2.1944 г.

ЦЫГАНКОВ Макар Петрович, р. в 1904 г. в д. Бельчевица Смоленской обл., капитан, погиб 28.3.1944 г.

ЦЫГАНКОВ Николай Петрович, ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЦЫГАНОК Павел Яковлевич, р. в 1925 г. в с. Васюково Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 2.2.1944 г.

ЧЕВЫЧЕЛОВ Андрей Андреевич, р. в п. Поныри Золотухинского р. Курской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

ЧЕРНЯК Николай Дмитриевич, ряд., погиб 13.2.1944 г.

ШАПОВАЛ Иван Федорович, р. в 1922 г. в д. Устье Бершадского р. Винницкой обл., лейтенант, погиб 5.2.1944 г.

ШАРАПОВ Александр Михайлович, р. в 1925 г. в д. Михнево Орловской обл., ряд., погиб 26.1.1944 г.

ШИБАРИН Федор Леонтьевич, р. в 1904 г. в Черниговском р., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ШИЛЬНИКОВ Яков Степанович, р. в 1911 г. в Ширинском р. Красноярского края, сержант, погиб 28.1.1944 г.

ШМИПАЛЬНИКОВ Павел Фролович, р. в 1903 г. на ст. Безобразово Ракитского р. Тамбовской обл., мл. сержант, погиб 30.1.1944 г.

ШУЛЯК Нестер Андреевич, р. в 1912 г. в с. Кувечичи Черниговской обл., погиб 28.1.1944 г.

ШУЛЬГИН Александр Николаевич, р. в 1917 г. в г. Куйбышев, ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЮДИН Владимир Иванович, р. в 1924 г. в Сталинградской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЮРЧЕНКО Петр Иванович, р. в с. Ольшаны Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЮСУПОВ Магмут, р. в 1924 г. в г. Баку, ряд., погиб 4.2.1944 г.

ЯКОВЕНКО Михаил Савельевич, р. в 1924 г. в с. Невки Городнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ЯКОВЛЕВ Константин Яковлевич, р. в д. Первомайск Цивильского р. (Чувашия), ряд., погиб 27.1.1944 г.

ЯКУШЕВ Семен Иванович, р. в 1924 г. в г. Фрунзе, мл. лейтенант, погиб 5.2.1944 г.

ЯЩЕНКО Алексей Иванович, р. в 1919 г. в д. Брехуны Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

ЯЩЕНКО Иван Павлович, р. в 1903 г. в с. Буянки Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 19.2.1944 г.

ДЕРЕВНЯ МЫШАНКА

АЗОВКИН Иван Карпович, р. в с. Церлово Рязанской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

АПАНАСЕНКО Андрей Мартынович, р. в 1904 г. в с. Гудовка Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 16.3.1944 г.

АЛЕКСЕЕВ Сергей Дмитриевич, р. в 1909 г. в Волосовском р. Ленинградской обл., лейтенант, погиб 21.2.1944 г.

АННАЕВ Аламурад, р. в 1897 г. в Бурдалыкском р. Чарджоуской обл. (Туркмения), ряд., умер от ран 22.3.1944 г.

АЧИН Иван Петрович, р. в с. Ново-Русаново Жердевского р. Тамбовской обл., ст. лейтенант, погиб 7.2.1944 г.

БАРАБАШ Василий Тихонович, р. в д. Певцы Черниговской обл., погиб 16.2.1944 г.

БЕЛОВ Порфирий Васильевич, р. в 1903 г. в д. Ойкас Яуши (Чувашия), мл. сержант, погиб 2.5.1944 г.

БУКИН Егор Васильевич, р. в с. Н. Карачан Грибановского р. Воронежской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ВЕРЕЩАГИН Николай Иванович, р. в 1923 г. в д. Стрешневы горы Московской обл., лейтенант, погиб 8.3.1944 г.

ВИЛЕНСКИЙ Давид Борисович, р. в 1916 г. в г. Житомир, капитан, погиб 8.2.1944 г.

ГАГАРИН Александр Осипович, р. в 1900 г. в г. Куйбышев, погиб 14.3.1944 г.

ГОНЧАРОВ Иван Матвеевич, ряд., погиб 30.1.1944 г.

ГОРЛАЧ Леонид Емельянович, р. в 1914 г.

в с. Василенково Чугуевского р. Харьковской обл., ряд., погиб 10.2.1944 г.

ГРИНЬКО Григорий Михайлович, р. в 1923 г. в с. Архангелевское Славгородского р. Алтайского края, лейтенант, погиб 8.2.1944 г.

ГУЛЯУТДИНОВ Каван Заитдинович, р. в 1919 г. в Тельминском р. (Татария), мл. лейтенант, погиб 19.2.1944 г.

ДАВЫДОВ Константин Леонтьевич, ряд., погиб 28.1.1944 г.

ДОБРЯКОВ Николай Васильевич, р. в 1917 г. в д. Болотниково Горьковской обл., ряд., погиб 10.3.1944 г.

ДОРОХ Андрей Анисимович, р. в 1905 г. в с. Смячь Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 14.3.1944 г.

ЖЕЛТОВ Василий Павлович, р. в 1915 г. в г. Рассказово Тамбовской обл., мл. лейтенант, погиб 19.2.1944 г.

ЗДЕР Лаврентий Петрович, р. в 1903 г. в с. Павловка Любечского р. Черниговской обл., ряд., погиб 5.3.1944 г.

ЗЫБИН Иосиф Васильевич, р. в 1916 г. в д. Чигинары Ядринского р. (Чувашия), ряд., погиб 3.5.1944 г.

ИВАНОВ Архип Иванович, р. в 1915 г. в д. Ямборуково (Чувашия), ст. сержант, погиб 18.3.1944 г.

КАЗАКОВ Василий Ильич, р. в 1898 г. в д. Подсовалово Санчурского р. Кировской обл., ряд., погиб 23.2.1944 г.

КАЗАНЦЕВ Василий Ильич, р. в 1900 г. в д. Б. Кубашево Санчурского р. Кировской обл., ряд., погиб 23.2.1944 г.

КАПИТАНОВ Михаил Петрович, р. в с. Моисеевка Гагинского р. Горьковской обл., сержант, умер от ран 1.5.1944 г.

КАСТОРНЫЙ Иван Герасимович, старшина, умер от ран 3.2.1944 г.

КАШУБА Давыд Семенович, р. в с. Звенничев Тупичевского р. Черниговской обл., умер от ран 13.2.1944 г.

КОВАЛЕНКО Иван Александрович, р. в 1924 г. в с. Буровка Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.2.1944 г.

КОЗЛОВ Григорий Николаевич, р. в 1915 г. в п. Байкал Слюдянского р. Иркутской обл., ряд., умер от ран 9.2.1944 г.

КОСУЛИН Михаил Николаевич, р. в д. Михалево Тутаевского р. Ярославской обл., ряд., погиб 7.4.1944 г.

КОМАРОВ Николай Васильевич, р. в 1925 г. в с. Семашки Дмитровского р. Московской обл., погиб 4.3.1944 г.

КУЗЬМИН Захар Иванович, р. в 1901 г. в с. Львовка Качирского р. Павлодарской обл., сержант, погиб 30.1.1944 г.

КУЗЬМИН Федор Ильич, р. в г. Мураши Кировской обл., лейтенант, умер от ран 13.5.1944 г.

КУЧЕРОВ Николай Терентьевич, р. в 1918 г. в с. Струговка Покровского р. Днепропетровской обл., капитан, погиб 19.2.1944 г.

ЛАЗАРЕВ Константин Титович, р. в 1908 г. Саратовской обл., старшина, разведчик, погиб

Братская могила воинов Красной Армии и партизан в д. Мышашка

11.2.1944 г.

ЛЕБЕДЕВ Василий Михайлович, р. в 1894 г. в Ярославской обл., погиб 10.7.1944 г.

ЛИТУНОВСКИЙ Григорий Васильевич, р. в 1898 г. на ст. Удрицино Московской обл., ряд., погиб 16.3.1944 г.

МАДУМАРОВ Мамаразак, р. в д. Дейканчек Кургантепинского р., ряд., умер от ран 4.2.1944 г.

МАНДРИК Андрей Константинович, р. в с. Пушкари Репкинского р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 6.2.1944 г.

МИШУНКИН Федор Васильевич, р. в 1900 г. в д. Кольцово Дубенского р. Тульской обл., ряд., погиб 4.3.1944 г.

МЫЛЬНИКОВ Егор Михайлович, р. в 1916 г., ряд., погиб 14.1.1944 г.

НАУМОВ Василий Силантьевич, р. в пос. Идеал Северного р. Оренбургской обл., ряд., умер от ран 6.2.1944 г.

НИКИТИН Алексей Петрович, р. в 1912 г. в д. Хлинчево Путятинского р. Рязанской обл., ефрейтор, погиб 29.1.1944 г.

НИКИТИН Василий Леонтьевич, ряд., погиб 10.5.1944 г.

НИКОЛАЕВ Василий Петрович, ряд., погиб 28.1.1944 г.

НИКУЛИН Николай Ильич, р. в 1918 г. в Кировской обл., капитан, погиб 11.2.1944 г.

НОВИК Павел Степанович, р. в 1905 г. в д. Молодуша Речицкого р., погиб 16.3.1944 г.

ОЛЕЙНИК Иван Васильевич, р. в с. Грабов Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 8.4.1944 г.

ОРЛОВ Николай Павлович, р. в 1912 г. в г. Пенза, мл. лейтенант, погиб 4.3.1944 г.

ПОЛЕЩУК Леонид Николаевич, ряд., погиб 14.1.1944 г.

ПОЛОСЬМАН Иван Кондратьевич, р. в с. Волосковцы Менского р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 14.2.1944 г.

ПУРЕНКОВ Степан Карпович, р. в 1910 г. на ст. Голодная Степь Ташкентской обл., ряд., погиб 16.3.1944 г.

РОЩИН Степан Тимофеевич, р. в 1900 г. в с. Конотоп Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 13.3.1944 г.

РЯБОКОНЬ Константин Дмитриевич, р. в 1920 г. в г. Москва, ст. сержант, погиб 21.5.1944 г.

САФРОНОВ Василий Иванович, ст. сержант, умер от ран 8.2.1944 г.

СЕМЕНОВ Петр Васильевич, р. в 1906 г. в д. Терешино Крапивенского р. Тульской обл., ряд., погиб 29.6.1944 г.

СКВАЛЫГИН Иван Георгиевич, р. в 1912 г. в д. Енино Серпуховского р. Московской обл., сержант, погиб 10.7.1944 г.

СТЕЛЬМАХ Степан Иванович, р. в 1908 г. в г. Мариуполь, погиб 5.3.1944 г.

СТРЕЛЬНИКОВ Григорий Анисимович, р. в 1913 г. в г. Лысьва Пермской обл., сержант, погиб 11.8.1944 г.

СПИРЛЯГИН Андрей Григорьевич, р. в 1925 г. в д. Никольск Столбищенского р. (Татария), ряд., погиб 22.2.1944 г.

СУРОДЕЙКИН Михаил Александрович, р. в 1909 г. в г. Саранск, ряд., погиб 5.3.1944 г.

ТИХОНОВЕЦ Константин Лукьянович, р. в 1925 г. в д. Подкленье Быховского р. Могилевской обл., ряд., умер от ран 25.5.1944 г.

УСОВ Иван Германович, р. в 1908 г. в п. Ленинский Миасского р. Челябинской обл., сержант, погиб 8.3.1944 г.

УХВАРИН Иван Николаевич, р. в 1923 г. в д. Шаймузино Первомайского р. (Чувашия), ряд., погиб 14.3.1944 г.

ФЕДОРЕНКО Федор Кононович, р. в 1924 г. в Магдалиновском р. Днепропетровской обл., мл. лейтенант, погиб 21.2.1944 г.

ХАРИТОНЕНКО Василий Моисеевич, р. в с. Костобобр Семеновского р. Черниговской обл., ряд., погиб 15.2.1944 г.

ХРАМЦОВ Леонид Васильевич, р. в 1914 г. в д. Сосновка Куртамышского р. Челябинской обл., ст. сержант, погиб 7.5.1944 г.

ЧЕЛЬНИКОВ Павел Иванович, р. в 1924 г. в Еланском р. Волгоградской обл., мл. лейтенант, погиб 19.2.1944 г.

ЧЕУЗОВ Павел Александрович, р. в 1924 г. в г. Чита, сержант, погиб 11.2.1944 г.

ЧУПИН Григорий Иванович, р. в 1920 г. в д. Абвино Титовского р. Новосибирской обл., ряд., погиб 11.2.1944 г.

ШАГОДСКИЙ Николай Петрович, р. в д. Суры Теплоогаревского р. Тульской обл., мл. сержант, погиб 16.3.1944 г.

ШАГОДСКИЙ Николай Максимович, р. в 1925 г. в д. Суры Теплоогаревского р. Тульской обл., мл. сержант, погиб 16.3.1944 г.

ШИРЕПАНОВ Николай Петрович, р. в с. Михайловское Калининского р. Калининской обл., ряд., погиб 16.5.1944 г.

ЩАВЛИК Наталья Ивановна, р. в 1901 г., партизанка, расстреляна в январе 1943 г.

ДЕРЕВНЯ БОЯНОВ

В центре деревни — братская могила 124 воинов Красной Армии. Среди погибших — солдаты и офицеры 76-й гвардейской дивизии 61-й армии, погибшие в январе — феврале 1944 г.

В 1981 г. на могиле установлен обелиск с именем 49 погибших.

БЕЗБОРОДОВ Павел Федорович, р. в 1918 г., лейтенант, погиб 13.2.1944 г.

БЕЛЬТИКОВ Николай Иосифович, ряд., погиб 2.2.1944 г.

БОЕВ Дмитрий Афанасьевич, р. в г. Харьков, ст. сержант, умер от ран 2.2.1944 г.

БОЕВ Иван, р. в 1924 г., лейтенант, погиб 9.2.1944 г.

ВИНИЧЕНКО Константин Захарович, мл. лейтенант, умер от ран 7.2.1944 г.

ГИМОДАЕВ М., р. в 1905 г., ряд., погиб 19.2.1944 г.

ГРИБНЕВ И. Ф., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ДЕМИН А. Г., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ДУБИНИН И. С., р. в 1925 г., ряд., погиб 19.2.1944 г.

ДУСЕНКО Павел Гаврилович, р. в п. Анисовка Черниговского р., погиб 13.2.1944 г.

ДУСЕНКО Федор Федосеевич, р. в 1924 г. в п. Анисовка Черниговского р., ряд., умер от ран 13.2.1944 г.

ЕГОРОВ Иван Васильевич, р. в 1919 г. в Дзержинском р. Красноярского края, ряд., умер от ран 12.2.1944 г.

ИВАНЧИК Иван Иванович, р. в с. Пекуровка Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 21.5.1944 г.

ИСАЕВ Сергей Алексеевич, р. в 1908 г. в с. Топканово Каширского р. Московской обл., сержант, умер от ран 2.2.1944 г.

ИСМАИЛОВ Розиш, р. в 1920 г., ст. сержант, умер от ран 5.2.1944 г.

КАПЛИНКОВ П. Ф., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КАРПАЧЕВ Алексей Яковлевич, ряд., погиб 8.1.1944 г.

КОЛЕСНИКОВ Ефим Миронович, р. в с. Знаменка Качугского р. Иркутской обл., сержант, умер от ран 2.2.1944 г.

КОЛЯСИН Михаил Александрович, р. в 1909 г. в г. Ташкенте, лейтенант, погиб 29.1.1944 г.

КОНКИН Георгий Арсентьевич, р. в д. Киселево Орловской обл., ряд., умер от ран 18.1.1944 г.

КУРКИН А. Ф., ряд., погиб 9.2.1944 г.

КУРТЮКОВ Александр Яковлевич, р. в 1916 г. в Марийской АССР, сержант, погиб 5.2.1944 г.

ЛИВШИЦ Григорий Вульфович, р. в 1923 г. в г. Москва, лейтенант, погиб 2.2.1944 г.

ЛИТВЯК Николай Андреевич, р. в 1924 г. в г. Запорожье, ряд., умер от ран 14.2.1944 г.

ЛУКЬЯНОВ Петр Федорович, р. в 1910 г. в с. Васильдон Новооскольского р. Белгородской обл., ряд., умер 8.2.1944 г.

МАЛАХОВ Андрей Митрофанович, р. в г. Волгоград, ряд., умер от ран 15.2.1944 г.

МЕЛЬНИКОВ Михаил Иванович, мл. сержант, погиб 15.1.1944 г.

МИГУНОВ М. В., р. в 1912 г., ряд., погиб 13.2.1944 г.

ПИМЕНОВ Иван Григорьевич, р. в д. Ольчино Омской обл., лейтенант, погиб 10.2.1944 г.

ПРИМАЧЕНКО Иван Дмитриевич, р. в 1923 г. в с. Рыщевка Коростенского р. Житомирской обл., мл. лейтенант, умер от ран 7.2.1944 г.

РАЗИКОВ Дубума, р. в 1900 г. в Китабском р. (Узбекистан), ряд., умер от ран 2.2.1944 г.

РАЙКЕВИЧ Бронислав Богуславович, р. в 1924 г., ряд., погиб 10.2.1944 г.

РАСТЕГАЕВ Борис Григорьевич, р. в 1919 г. в с. Балынь Воронежской обл., лейтенант, умер от ран 3.2.1944 г.

РАХМАТОВ Суван, р. в 1923 г. в с. Ахунбаба Бухарской обл., ряд., умер от ран 3.2.1944 г.

СЕМЕНЧУК Иван Павлович, р. в с. Черниговичи Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 14.2.1944 г.

СЕМОХ Петр Антонович, р. в 1915 г. в г. Ичня Черниговской обл., ряд., умер от ран 3.2.1944 г.

СТАРОСТИН Д. И., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ТАРАСЕВИЧ Федор Петрович, р. в г. п. Поворица Черниговской обл., ряд., умер от ран 4.2.1944 г.

ТУМАЕВ Алексей Павлович, р. в д. Курилово Ромадановского р. (Мордовия), ряд., умер от ран 31.1.1944 г.

УРОДЛИВЕЦ Василий Васильевич, р. в г. п. Великая Александровка Херсонской обл., ряд., умер от ран 7.2.1944 г.

ХОМЯКОВ Николай Николаевич, р. в г. Ярцево Смоленской обл., ряд., умер от ран 25.5.1944 г.

ЦЕРЕНКОВЕЦ Иван Трофимович, р. в 1898 г., ряд., погиб 2.2.1944 г.

ЧАЛЫХ Алексей Иванович, р. в г. п. Пироговский Московской обл., ряд., умер от ран 6.2.1944 г.

ЧЕПРАСОВ Николай Васильевич, р. в 1910 г. в г. Новосибирск, ефрейтор, погиб 30.1.1944 г.

ЧЕРНЯК Николай Андреевич, р. в 1923 г. в д. Михалевка Брагинского р. Гомельской обл., ряд., умер от ран 2.2.1944 г.

ЧУРИН Т. Я., ряд., погиб 8.1.1944 г.

ШАЙНУРОВ Туктай, р. в 1912 г. в д. Кундалак Балтачевского р. (Башкирия), ряд., умер от ран 5.2.1944 г.

ШЕВЧЕНКО Георгий Афанасьевич, р. в 1913 г. на х. Подпесочный Руднянского р. Волгоградской обл., ряд., умер от ран 10.2.1944 г.

ШУЛЬГА А. Ф., р. в 1910 г., ряд., погиб 9.2.1944 г.

ШУЛЬЖЕНКО Григорий Трофимович, р. в 1913 г. в г. Моршанск Тамбовской обл., ряд., умер от ран 6.5.1944 г.

ШУЛЬЖЕНКО Григорий Трофимович, р. в 1925 г. в с. Черныш Черниговского р., ряд., умер от ран 1.2.1944 г.

ШУМИЛИН Григорий Петрович, р. в 1913 г. в г. Моршанск Тамбовской обл., ряд., умер от ран 5.5.1944 г.

ЮДИН Гаврил Гаврилович, р. в 1904 г. в Никольском с/с Поныровского р. Курской обл., ряд., умер от ран 5.2.1944 г.

ЯКУШЕВА Лидия Дмитриевна, погибла 7.1.1944 г.

НОВОСЕЛКОВСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ НОВОСЕЛКИ

ВАСИЛЕНКО Семен Андреевич, р. в 1901 г. в с. Черновка Заньяловского р. Алтайского края, погиб 24.11.1944 г.

БАВКУН Василий Фомич, р. в 1911 г. в п. Уречье Любанского р. Минской обл., партизан, погиб 17.2.1944 г.

Памятник на братской могиле в д. Н. Головчицы

БУДОВИЧ Сергей, партизан, погиб 5.4.1943 г.
ГОРОХОВ Александр, погиб 26.4.1943 г.
КРУК Артем Зосимович, погиб в 1943 г.
ЛАЗАРЧУК Анатолий, р. в 1923 г., партизан, погиб 30.4.1942 г.
ЛУГОВСКИЙ Иван Кузьмич, погиб в 1941 г.
НОВИК Петр Лукич, погиб 5.8.1941 г.
ПИВОВАР Антон Федорович, погиб в 1941 г.
ПИВОВАР Максим Петрович, погиб в июле 1941 г.
ПРИСАДА Бронислав Константинович.
ЦЫЛЬКО Владимир, погиб 26.6.1943 г.

ДЕРЕВНЯ НОВЫЕ ГОЛОВЧИЦЫ

БЕЛОЗЕРОВ Федор Васильевич, р. в 1920 г. на ст. Маритуй Слюдянского р. Иркутской обл., мл. сержант, погиб 11.11.1943 г.
ДУБРОВИН Иван, партизан.
ГУК Семен, партизан.
ЕМОЛИН Павел Зиновьевич, партизан.
МИХАЙЛОВ Василий Степанович, р. в 1911 г., партизан, погиб 15.5.1944 г.
ОТЧИК Василий Спиридонович, р. в 1924 г. в д. Антоновская Рудня Калинковичского р., партизан, погиб 10.12.1943 г.
ПОЧИТАЛИН Алексей, партизан.
РАДЮК Александр Герасимович, партизан.
РОГОЗИН Николай Иванович, р. в 1913 г. в Ивановской обл., погиб 11.11.1943 г.

ГОРОД ПЕТРИКОВ

АБИДОВ Сайда, р. в 1925 г. в г. Ташкент, ряд., погиб 28.6.1944 г.
АРИФОВ Камиль, р. в 1901 г. в Узбекистане, ряд., погиб 6.7.1944 г.
АНДРЮК Иван Иванович, партизан.
БАБАЕВ Тагир, ряд., погиб 30.6.1944 г.
БАРАНЦЕВ Василий Антонович, ряд.
БАРЫБИН Николай Ильич, р. в с. Пошино Обоянского р. Курской обл., погиб 25.3.1944 г.
БЕЛОУСОВ Степан Петрович, р. в 1923 г. в д. Александровка Харьковской обл., мл. сержант, погиб 9.7.1944 г.
БЕРНИКОВ Михаил Викторович, р. в 1920 г. в г. Омск, ул. Гагарина, 34, мл. сержант, умер от ран 1.7.1944 г.
БИТИНБАЕВ Калзхай, р. в 1914 г., мл. сержант, погиб 28.6.1944 г.
БЛАГОВИСТНЫЙ Петр Яковлевич, р. в с. Бакаевка Черниговской обл., погиб 2.7.1944 г.
БЛИЗНЮК Сергей Васильевич, р. в д. Зайдайка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 25.3.1944 г.
БОГАЧ Иван Павлович, р. в 1905 г. в с. Зайдайка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 29.6.1944 г.
БОЖОК Георгий Яковлевич, партизан.
БОЗИН Степан Павлович, р. в 1905 г. в Людниковском с/с (Башкирия), погиб 9.7. 1944 г.
БОЛОТИН Борис Моисеевич, р. в 1923 г., сержант, погиб 1.7.1944 г.
БОКОВ Владимир Иванович, р. в 1919 г. в с. Смыловка Нижнекамского р. (Татария), ефрейтор, погиб 10.8.1944 г.
БОРИСОВ Иван Арсентьевич, р. в г. Афанасьево Торжокского р. Калининской обл., ряд., умер от ран 22.7.1944 г.
БУКОЛИНИ Леонид Владимирович.
БЫЛДИН Петр Иосифович, р. в 1898 г. в с. Дальне-Чесночное Алексеевского р. Белгородской обл., мл. сержант, погиб 12.8.1944 г.
ВАЩЕНОК Андрей Иванович, р. в 1917 г. в Черниговской обл., ряд., погиб 6.7.1944 г.
ВЕРХОВЦЕВ Николай Гаврилович, р. в 1915 г. в Куйбышевской обл., ряд., погиб 10.7.1944 г.
ВОРОНИН Максим Васильевич, р. в 1913 г. в д. Сапеги (Удмуртия), погиб 28.6.1944 г.
ГАВРУК Николай Дмитриевич, р. в с. Мухоеды Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., умер от ран 2.7.1944 г.
ГОЛОСКОКОВ Михаил Тимофеевич, р. в 1924 г. в д. Семейное Курской обл., ряд., погиб 9.7.1944 г.
ГЛЫБИН Владимир Васильевич, р. в 1920 г., ряд.
ДЗЮНЗИК Иван Федорович, р. в 1907 г. в д. Дягово Черниговской обл., мл. сержант, погиб 6.7.1944 г.
ДРОЖИЛОВ Владимир Иванович, р. в 1920 г. в д. Тепловка Саратовского р. Саратовской обл., сержант, погиб 9.7.1944 г.
ДУЛУБ Иван Яковлевич, р. в 1911 г. в д. М. Автюки Гомельской обл., погиб 10.7. 1944 г.
ЕСЬМАН Павел Кузьмич, р. в 1925 г. в д. М. Автюки Гомельской обл., ряд., погиб 30.6.1944 г.
ЖУК Георгий Иванович, партизан.
ЗУЕВ Иван Павлович, р. в 1920 г., ряд.
ИЗМЕНЕЦ Аркадий Петрович, р. в с. Верхосунь Куменского р. Кировской обл., мл. сержант, погиб 8.2.1944 г.
КАЗЕЙ Вера Антоновна, р. в 1919 г., партизанка.
КАССА Антон Миронович, партизан.
КАЛМЫКОВ Василий Алексеевич, р. в 1925 г. в г. Лаптево Тульской обл., сержант.
КОЛБАСОВ Иван Тимофеевич, р. в 1919 г. в д. Мирзаново Панфиловского р. (Киргизия), сержант, умер от ран 9.7.1944 г.
КОЛЧИН Борис Андреевич, р. в 1925 г. в д. Сенино Ивановской обл., погиб 29.6.1944 г.
КОНДРАЦКИЙ Михаил Иванович, р. в 1908 г. в с. Монастырище Ичнянского р. Черниговской обл., мл. сержант, погиб 29.6.1944 г.
КОНЕНКО Андрей Игнатьевич, р. в с. Чепелев Щорского р. Черниговской обл., ряд., погиб 25.3.1944 г.
КОСТИН Николай Ефимович, ст. сержант, умер от ран 6.7.1944 г.
КУЗЬМИН Петр Леонидович, р. в 1922 г. в Алтайском крае, сержант, умер от ран 10.7.1944 г.
КОТРЕТСКИЙ Илья Петрович, ряд., погиб 1.7.1944 г.

КУЛАК Петр Андреевич, р. в 1894 г.

КУЛЕШОВ Александр Спиридонович, р. в д. Хотетово Свердловского р. Орловской обл., ряд., умер от ран 26.2.1944 г.

ЛАПАКОВ Петр Трофимович, р. в 1915 г. в с. Долгокыча Оловянинского р. Читинской обл., мл. лейтенант, умер от ран 1.7.1944 г.

ЛЕМЕШЕВ Антон Николаевич, сержант, умер от ран 4.7.1944 г.

ЛОЛАДЗЕ Гаюд Юсупович, р. в 1921 г. в Грузии, сержант, погиб 10.7.1944 г.

ЛУЦЕНКО Василий Антонович, р. в 1923 г. в Ичнянском р. Черниговской обл., мл. сержант, погиб 28.6.1944 г.

МАКАРОВ Василий Арсентьевич, ряд., умер от ран 1.7.1944 г.

МАМЕДОВ Абдутан, ряд.

МАМЕДОВ Гасан Агорович, сержант.

МАРКЕЛОВ Александр Андреевич, р. в п. Новокубанский, ул. Д. Бедного, 22 (Краснодарский край), ст. сержант, умер от ран 1.7.1944 г.

МАРТЫНЕНКО Василий Яковлевич, р. в с. Бакаевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 25.3.1944 г.

МИГУНОВ Федор Алексеевич, р. в 1906 г. в г. Москва, ул. Б. Черкизовская, 25/1, лейтенант, погиб 12.8.1944 г.

МИХАЙЛЕНКО Владимир Васильевич, р. в 1920 г.

МИЦКЕВИЧ Лаврентий Иосифович, партизан.

НЕКРАШЕВИЧ Петр Павлович, р. в 1915 г., подполковник, погиб 26.1.1946 г.

НЕСТЕРЕНКО Дмитрий Саввич, р. в 1925 г. в с. Ивашковцы Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 29.6.44 г.

НОВИК Семен Иванович, партизан.

ОСИПОВ Валентин Павлович, р. в 1925 г. в г. Москва, ряд., погиб 10.7.1944 г.

ОРЕШКО Владимир Данилович, р. в 1906 г., партизан.

ПАНЫЧЕВ Евграф Николаевич, р. в с. Покча Чардынского р. Пермской обл., ряд., умер от ран 10.7.1944 г.

ПАЩЕНКО Иван Романович, р. в с. Вытачев Киевской обл., ряд., умер от ран 5.7.1944 г.

ПИНКОВСКИЙ Семен Степанович, р. в 1914 г. в г. Петриков, партизан.

ПИНЧУК Михаил Яковлевич, р. в 1924 г. в д. Грабов Репкинского р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 2.7.1944 г.

ПОМАЗ Степан Маркович, р. в 1925 г. в д. Шведчина Семеновского р. Черниговской обл., мл. сержант, погиб 28.6.1944 г.

ПОПОК Ефим Петрович, р. в 1915 г.

ПОСУДА Михаил Иванович, р. в 1912 г. в д. Смач Черниговской обл., сержант, умер от ран 30.6.1944 г.

ПРИМАКОВ Василий Михайлович, р. в 1924 г. в д. Зубахи Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.6.1944 г.

ПУШ Иван Гордеевич, р. в 1918 г. в Кулундинском с/с Алтайского края, сержант, погиб 9.7.1944 г.

РАЙКЕВИЧ Адам Болеславович, р. в 1919 г. в Хойникском р. Гомельской обл., ряд., погиб 28.6.1944 г.

РЕПРИНЦЕВ Алексей Михайлович, ст. лейтенант.

РУТТО Андрей Андреевич, р. в 1909 г., ряд.

РЫМЗИН Иван Иванович, р. в 1912 г. в с. Новоселки Рязанской обл., ст. сержант, погиб 8.4.1944 г.

САВИН Иван Лукич, р. в 1920 г. в д. Садовое Сталинградской обл., ряд., погиб 8.7.1944 г.

САЦУРА Владимир Васильевич, р. в 1910 г., ряд., погиб 7.7.1944 г.

СТАСЕВ Петр Архипович, р. в 1908 г. в д. Ивки Тереховского р. Гомельской обл., сержант, погиб 20.5.1943 г.

СУХОРЕВ Василий Сергеевич, ряд.

СЫЧЕВ Сергей Федорович, р. в 1908 г. в д. Буда Хвастовичского р. Калужской обл., ряд., погиб 30.6.1944 г.

ТАРАСОВ Иван Леонтьевич, р. в 1918 г. в д. Невежкино Пензенской обл., сержант, умер от ран 6.7.1944 г.

ТРИШАН Иван Филиппович, мл. лейтенант, умер от ран 8.7.1944 г.

ФАДЕЕВ Иннокентий Семенович, р. в 1920 г. в г. Кяхта (Бурятия), мл. сержант, погиб 8.7.1944 г.

ФАМИЛИЕВ Андрей Николаевич, р. в 1920 г.

ФЕДОРЕНКО Петр Иванович, р. в Репкинском р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 6.7.1944 г.

ФУРС Григорий Калепикович, р. в д. Савичи Брагинского р., погиб 3.7. 1944 г.

ХАРЛАМОВ Валериан Федорович, р. в 1901 г. в п. Куготкино Ленинградской обл., ряд., погиб 9.7.1944 г.

ХЛЕБИН Николай Савельевич, р. в 1925 г. в д. Бересневка Брагинского р., погиб 26.6. 1944 г.

ЧЕРЕНКОВИЧ Иван Иванович, партизан.

ЧЕРНЕЦКИЙ Август Петрович, ряд.

ЧЕРФУС Борис Менделеевич, р. в 1894 г. в п. Пролетарский Саратовской обл., ул. Арбатская, 140, кв. 1, ряд., погиб 9.9.1944 г.

ЧУРСОВ Афанасий Яковлевич, сержант.

ШИЛОВ Федор Михайлович, р. в 1908 г., ст. сержант.

ШОКИБОЕВ Хатбула, ряд.

ШУМОВ Василий Алексеевич, р. в 1925 г. в д. Бельцы Киржанского р. Владимирской обл.

ПЕТРИКОВСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ МАКАРИЧИ

ГРУЗДЕВ Иван Павлович, р. в 1896 г. в с. Кусеп Черниговской обл., ряд., погиб 19.12.1944 г.

КУДРА Иван Леонтьевич, р. в 1900 г. в г. Борисполь Киевской обл., ряд., погиб 19.12.1944 г.

МАЙОРОВ Григорий Егорович, р. в 1895 г. в с. Желохово Перемышльского р. Калужской обл., матрос, погиб 25.11.1944 г.

ФОЕВЦЕВ Михаил Васильевич, р. в 1911 г. в с. Добрынь Климовского р. Брянской обл., ряд., погиб 19.12.1944 г.

ЯКУБОВСКИЙ Борис Константинович, р. в 1895 г. в д. Тивковичи Бобруйского р., ряд., погиб 19.12.1944 г.

ДЕРЕВНЯ ШЕСТОВИЧИ

АКУЛОВ Дмитрий Николаевич, р. в д. Ключи Алапаевского р. Свердловской обл., мл. сержант, погиб 14.3.1944 г.

БАБКИН Игорь Афанасьевич, р. в 1924 г. в г. Свердловск, ул. Куйбышева, 29, кв. 1, мл. сержант, погиб 14.3.1944 г.

БАРАНОВ Митрофан Васильевич, р. в д. Савичи Брагинского р., погиб 11.3. 1944 г.

БЯЧЕНКО Николай Андреевич, ряд.

ВОВК Егор Михайлович, р. в 1923 г. в с. Павловка Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 11.3.1944 г.

ГОЛИК Григорий Васильевич, р. в д. Ловинь Репкинского р. Черниговской обл., сержант, погиб 28.2.1944 г.

ЖУКОВ Николай Александрович, ст. лейтенант, погиб 13.3.1944 г.

ЗАЛЕЩУК Василий Юрьевич, р. в 1919 г. в с. Черчатин Городенковского р. Ивано-Франковской обл., ряд., погиб 13.3.1944 г.

ЛИСУН Алексей Прокофьевич, р. в 1897 г. в с. Пушкари Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 15.3.1944 г.

ЛУКАШЕНКО Леонид Максимович, р. в 1925 г. в д. Б. Ильиновка Донецкой обл., ул. Садовая, 3, ряд., погиб 26.11.1944 г.

МЕНЯЙЛО Дмитрий Андреевич, р. в 1904 г. в с. Кота Черниговского р., ряд., погиб 14.3.1944 г.

НАДЕЙН Иван Андреевич, р. в г. Ровеньки, ст. сержант, погиб 26.3.1944 г.

НЕДОБОЙ Михаил Григорьевич, р. в 1904 г. в г. Киев, погиб 13.3.1944 г.

СУББОТИН Макар Федорович, р. в 1925 г. в д. Аналика Чкаловского р. Горьковской обл., ряд., погиб 7.3.1944 г.

ФАТЬЯНОВ Сергей Иванович, р. в 1924 г. в д. Селище Лешуконского р. Архангельской обл., ефрейтор, погиб 13.3.1944 г.

ШИПЕЧУК Сафрон Иванович, р. в 1922 г. в Новосибирской обл., сержант, погиб 13.3.1944 г.

ПТИЧСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ БАГРИМОВИЧИ

АГАПОВ Сергей Прокофьевич, р. в д. Шолнер-Мутем Сернурского р. Марийской АССР, ряд., умер от ран 15.1.1944 г.

АКУСОВ Иван Тихонович, р. в д. Б. Слобода Семеновского р. Черниговской обл., погиб 10.1.1944 г.

АЛЬФЕРИН Михаил Филиппович, р. в 1911 г. в д. Юрьевка Рудаевского р. (Мордовия), ряд., погиб 31.1.1944 г.

АЛЬХИМОВИЧ Антон Васильевич, р. в 1921 г. в д. Михайловка Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

АНДРЕЕНКОВ Василий Иванович, р. в д. Парафиевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

АНТИПЕНКО Василий Степанович, р. в 1906 г. в д. Остров Овручского р. Житомирской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

АРЕФЖАНОВ Талих Хаинимович, р. в 1917 г. в г. Ташкент, ряд., погиб 15.1.1944 г.

АСКАРОВ Самгула Мухмадулович, р. в д. Юлдаш Мелеузовского р. (Башкирия), ряд., погиб 15.1.1944 г.

БАДАРДИНОВ Харыс, р. в 1925 г. в д. Новомушта Краснокамского р. (Башкирия), ряд., погиб 3.2.1944 г.

БАРАНОВСКИЙ Василий Григорьевич, р. в д. Забережница Лельчицкого р., погиб 10.1.1944 г.

БАРАНОВСКИЙ Дмитрий Алексеевич, р. в 1918 г. в д. Дубровка Ельского р. Гомельской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

БИБИТОВ Мусурман, р. в 1897 г. в Денаусском р. Сурхандарьинской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

БОРОЗДКИН Павел Николаевич, р. в 1912 г. в д. Давыдово Ярославского р., ряд., погиб 15.1.1944 г.

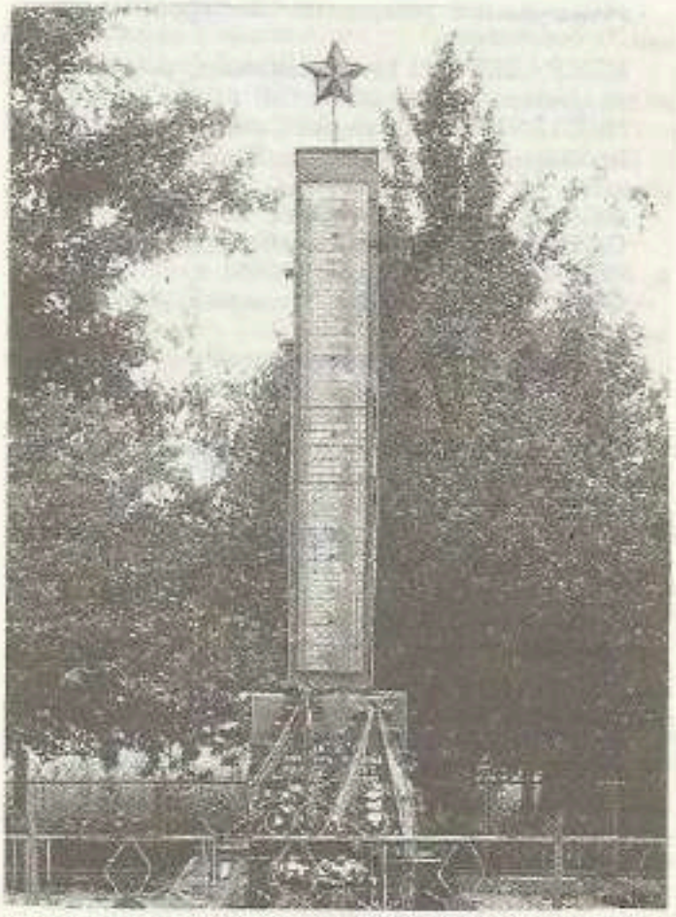

Стелла с именами воинов Красной Армии и моряков Днепровской флотилии, погибших при освобождении д. Багримовичи

БУРДАЙ Василий Павлович, р. в д. Васьковцы Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

БЫКОВ Иван Федорович, р. в д. Киш-Миши Курданского р. Джамбульской обл., сержант, погиб 15.1.1944 г.

ВАСЬКОВСКИЙ Василий Григорьевич, р. в 1918 г. в д. Синицыно Ледьчицкого р. Гомельской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

ВЕТЕР Николай Сергеевич, р. в д. Прохоры Боранянского р. Черниговской обл., сержант, погиб 3.2.1944 г.

ВОРОНОЙ Адам Ефимович, р. в 1923 г. в д. Ломыш Хойникского р., погиб 20.1.1944 г.

ГЕРМАНЧУК Василий Степанович, р. в 1908 г. в д. Оля Полесского р. Киевской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

ГИРФАНОВ Виндон Розанович, р. в 1923 г. в д. Мало-Балиево Белибеевского р. (Башкирия), ряд., погиб 14.1.1944 г.

ГОНЧАРОВ Иван Николаевич, р. в 1909 г. в д. Самарка Самарского р. Восточно-Казахстанской обл., мл. лейтенант, погиб 13.1.1944 г.

ГОРБ Михаил Федорович, р. в д. Васьковцы Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

ГРИБАНОВ Николай Петрович, р. в д. Бочевино Воскресенского р. Московской обл., сержант, погиб 15.1.1944 г.

ГРИГОРЯН Сурен, р. в 1920 г. в г. Сисиан (Армения), ряд., погиб 12.2.1944 г.

ДАЙНЕКА Филипп Максимович, р. в 1920 г. в д. Пружиницы Октябрьского р. Гомельской обл., старшина, погиб 20.1.1944 г.

ДЕВИЦКИЙ Иван Петрович, ряд., погиб 14.1.1944 г.

ДЖАНОШВИЛИ Илья Яковлевич, р. в 1903 г. в д. Коломкино Пашкечинского р. (Грузия), ряд., погиб 3.2.1944 г.

ДОРОШЕНКО Карп Борисович, р. в 1911 г. в Апанасенском р. Ставропольского края, сержант, погиб 15.1.1944 г.

ДУРТЬ Василий Иванович, р. в 1925 г. в Архангельской обл., погиб 3.2.1944 г.

ЕЛФУШИН Иван Прокофьевич, р. в 1925 г. в д. Рус-Давыдово Кочкуровского р. (Мордовия), ст. сержант, погиб 31.1.1944 г.

ЕРЕМЕНКО Анатолий Борисович, р. в 1913 г. в г. Ворошиловск, ряд., погиб 15.2.1944 г.

ЕРЕМЕНКО Федос Данилович, р. в 1903 г. в д. Завойть Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЕРИН Александр Моисеевич, р. в 1905 г. в г. Наровля, ряд., погиб 20.1.1944 г.

ЕРМАКОВ Василий Иванович, р. в 1902 г. в Кировском р. Талды-Курганской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЕРМОЛАЕВ Николай Алексеевич, р. в г. Серов Свердловской обл., ряд., погиб 23.2.1944 г.

ЕСИН Дмитрий Евдокимович, р. в г. Чистополь, мл. сержант, погиб 11.2.1944 г.

ЕСИПЕНКО Петр Васильевич, р. в д. Савенки Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

ЕЩЕНКО Иван Федорович, р. в 1895 г. в Меркенском р. Джамбульской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

ЗАХАРЧУК Иосиф Аверьянович, р. в 1903 г. в д. Попинки Шепетовского р. Хмельницкой обл., лейтенант, погиб 15.1.1944 г.

ИВАНЕЦ Иван Васильевич, р. в 1924 г. в Репкинском р. Черниговской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

ИВАНОВ Исай Абрамович, р. в 1913 г. в г. Дальнереченск Приморского края, ряд., погиб 3.2.1944 г.

ИВАНЦОВ Михаил Александрович, р. в 1905 г. в д. Полесское Полесского р. Киевской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

ИСМАГУЛОВ Нахуш, р. в 1903 г. в д. Басур Натвинского р. Кустанайской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

КАЗАК Степан Францевич, р. в 1922 г. в д. Головчицы Гомельской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

КИРЮШКИН Григорий Степанович, р. в 1904 г. в г. Ачинск, погиб 15.1.1944 г.

КЛИМОВ Иван Андреевич, р. в 1913 г. в д. Саратовка Тульской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КОВАЛЕНКО Митрофан Михайлович, р. в 1921 г. в д. Скородное Ельского р. Гомельской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

КОЖАЕВ Илья Бокович, р. в 1921 г. в д. Малогобие Курпчского р. (Кабардино-Балкария), ряд., погиб 3.2.1944 г.

КОЖЕВНИКОВ Андрей Карпович, р. в Троицком с/с Кореневского р. Курской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

КОЗЛОВ Михаил Данилович, р. в 1909 г. в Полтавской обл., старшина, погиб 15.1.1944 г.

КОНДРАТЕНКО Даниил Павлович, р. в 1907 г. в д. Теренцы Чернобыльского р. Киевской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

КОНЮХ Василий Васильевич, р. в 1904 г. в д. Межелеска Житомирской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КОПЫТОВ Иннокентий Павлович, р. в 1919 г. в п. Свирский Иркутской обл., старшина, погиб 17.1.1944 г.

КОСТИН Николай Павлович, р. в 1903 г. в г. Ташкент, мл. сержант, погиб 15.1.1944 г.

КОТЛЯРЧУК Александр Михайлович, р. в 1910 г. в д. Воля Полесского р. Киевской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

КРАВЧЕНКО Петр Трофимович, р. в 1910 г. в д. Караси Полесского р. Киевской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КРИВЕНОК Алексей Пазарович, р. в д. Стародубье Чернобыльского р. Киевской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КРИВЕНОК Макар Андреевич, р. в 1913 г. в д. Шепеличи Чернобыльского р., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КРИСАЛОВ Иван Никифорович, р. в 1905 г. в д. Борки Черниговской обл., ряд., погиб 22.1.1944 г.

ЛАПА Алексей Григорьевич, р. в д. Скородное Ельского р., погиб 19.1.1944 г.

ЛИТВИН Митрофан Андреевич, р. в д. Чере-

М. А. Кривенок

вачи Чернобыльского р., ряд., погиб 20.1.1944 г.

ЛИТОШ Митрофан Андреевич, р. в 1903 г. в д. Черевачи Чернобыльского р., ряд., погиб 20.1. 1944 г.

ЛОСЬ Михаил Дмитриевич, р. в 1911 г. в д. Скородное Ельского р. Гомельской обл., ряд., погиб 21.1.1944 г.

МАКАРЕНКО Дмитрий Александрович, р. в 1916 г. в д. Варовка Наровлянского р. Гомельской обл., сержант, погиб 20.1.1944 г.

МАКАРЕНКО Иван Миронович, р. в 1896 г. в д. Киров Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

МАКСИМЕНКО Никифор Семенович, ряд., погиб 14.1.1944 г.

МАЛИНОВСКИЙ Алексей Карпович, ряд., погиб 11.1.1944 г.

МАРУСЕВ Николай Иванович, р. в г. Москва, ряд., погиб 15.1.1944 г.

МАТВЕЕВ Иван Иосифович, р. в 1905 г. в г. Москва, ст. сержант, погиб 15.1.1944 г.

МЕЛЬНИК Ефим Филиппович, р. в 1919 г. в д. Ново Шорня Народичского р. Житомирской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

МЕЛЬНИК Филипп Ефимович, р. в д. Шарно Овручского р. Житомирской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

МОЛОТ Иван Владимирович, р. в 1910 г. в д. Велиповесть Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

МОРОЗ Григорий Макарович, р. в 1903 г. в д. Лапутьки Чернобыльского р. Киевской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

МУКО Михаил Емельянович, р. в 1904 г. в д. Н. Рудня Житомирской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

МУХАМЕДЫШЕВ Минади, р. в 1904 г. в д. Парадам (Татария), ряд., погиб 15.1.1944 г.

НАГОРНЫЙ Павел Фомич, р. в 1912 г. в Алма-Атинской обл., погиб 12.1.1944 г.

НАСАРДЫКОВ Джурат, р. в 1906 г. в д. Наримаково Ошской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

НЕКРАСОВ Павел Дмитриевич, р. в 1912 г. в д. Черкасы Каменского р. Тульской обл., ст. сержант, погиб 30.1.1944 г.

НОВИК Матвей Юрьевич, р. в 1903 г. в д. Днепровское Черниговского р., ряд., погиб 3.2.1944 г.

НЮНЬКО Александр Федосеевич, р. в 1924 г. в д. Толстый Лес Чернобыльского р., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ОЛЕЩЕНКО Василий Афанасьевич, р. в д. Киселевка Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 14.1.1944 г.

ОЛИФЕР Григорий Васильевич, р. в 1897 г. в д. Горностайполь Чернобыльского р., ряд., погиб 19.1.1944 г.

ОРЕЛ Александр Андреевич, р. в 1899 г. в г. п. Народичи Житомирской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ПАНФИЛЕНКО Лазарь Самойлович, р. в д. Шарин Ельского р., погиб 18.1.1944 г.

ПАНЧЕНКО Алексей Егорович, р. в 1910 г. в д. Черный Лес Буденовского р. Ставропольского края, сержант, погиб 21.1.1944 г.

ПАСЕЧНИК Иван Павлович, р. в 1925 г. в Саратовской обл., ряд., погиб 21.1.1944 г.

ПЕЧУРА Федос Петрович, р. в 1903 г. в д. Черевачи Чернобыльского р., ряд., погиб 20.1.1944 г.

ПИНЧУК Матвей Максимович, р. в 1916 г. в д. Бурковка Коронского р. Ставропольского края, ряд., погиб 2.2.1944 г.

ПОЖЕЛЮК Иосиф Тимофеевич, р. в 1914 г. в ст. Попутная Отрадненского р. Краснодарского края, ряд., погиб 14.1.1944 г.

ПОГОДИН Иван Петрович, р. в 1906 г. в д. Гаютино Плехановского р. Ярославской обл., ряд. погиб 12.1.1944 г.

ПОПОВ Максим Васильевич, р. в 1925 г., мл. сержант, погиб 29.1.1944 г.

ПРЕСНОВ Иван Меркулович, р. в 1902 г. в Саратовской обл., сержант, погиб 15.1.1944 г.

ПРОКОПЕНКО Иван Петрович, р. в д. Власовка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

ПРОКОПЕНКО Иван Степанович, р. в 1911 г. в д. Ротоши Чернобыльского р., ряд., погиб 20.1.1944 г.

ПУНЕГОВ Егор Степанович, р. в 1925 г. в д. Сталино Сысольского р. (Республика Коми), сержант, погиб 15.1.1944 г.

РУЗАНОВ Иван Емельянович, р. в Вознесенском р. Горьковской обл., погиб 15.1.1944 г.

РУСАЛЕВ Александр Иванович, п. в 1914 г. в Камбарском р. (Удмуртия), ст. сержант, погиб 15.1.1944 г.

САВЕНОК Иван Григорьевич, р. в 1912 г. в д. Вязок Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

САВЕНОК Иван Яковлевич, р. в 1900 г. в д. Нова-Сишиничи Киевской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

САВЧЕНКО Яков Дмитриевич, р. в 1893 г. в д. Майдан Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

САДОВСКИЙ Григорий Иванович, р. в 1925 г. в г. Артемовск Донецкой обл., ст. сержант, погиб 2.2.1944 г.

САМАНОВ Батыр, р. в 1920 г. в д. Манор Джакурганского р. Самаркандской обл., ряд., погиб 21.1.1944 г.

САННИКОВ Иван Гаврилович, р. в 1913 г.

в д. Тарасовка Мытищинского р. Московской обл., ряд., погиб 21.1.1944 г.

САРХОДЖИЕВ Хасым, р. в 1911 г. в Ташкентском р., ряд., погиб 21.1.1944 г.

САЖУЛО Дмитрий Аверьянович, р. в 1922 г. в д. Андреевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

СЕВЕРЧУК Степан Леонтьевич, р. в 1906 г. в д. Буланки Народичского р. Житомирской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

СЕМАК Григорий Иванович, р. в д. Петрушевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

СЕНИЧКИН Афанасий Карпович, р. в 1904 г. в Бадмайском с/с Манского р. Красноярского края, ряд., погиб 15.1.1944 г.

СЕРЖАН Яков Антонович, р. в 1898 г. в д. Давляды Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

СЕРОВАТКО Иван Васильевич, р. в 1902 г. в д. Горностайполь Чернобыльского р., ряд., погиб 20.1.1944 г.

СИДОРЕНКО Сергей Прокофьевич, р. в 1900 г. в д. Шепеличи Чернобыльского р., ряд., погиб 30.1.1944 г.

СИРОЖ Петр Никифорович, р. в 1907 г. в г. Полесское Киевской обл., погиб 19.1.1944 г.

СИТНИКОВ Николай Иванович, р. в 1925 г. в г. Яхрома, погиб 21.1.1944 г.

СЛИПЕЦ Василий Андреевич, р. в д. Крупичполь Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 15.1.1944 г.

СТЕПАНОВ Николай Иванович, р. в 1924 г. в д. Нефедово Истринского р. Московской обл., ряд., погиб 20.1.1944 г.

СТЕПАНЮК Григорий Максимович, р. в 1914 г. в д. Григорьевка Нежинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

СУЖАНОВ Буран, р. в 1922 г. в к-зе Кирова Бухарской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ТАНЧУК Алексей Федорович, р. в 1918 г. в Рассохинском р. Воронежской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ТАРАРА Николай Ефимович, р. в 1924 г. в д. Чунсковка Ичнянского р. Черниговской обл., старшина, погиб 14.1.1944 г.

ТАТАРИНОВ Николай Иванович, р. в 1913 г. в Вяхеловском с/с Липецкого р. Липецкой обл., ст. сержант, погиб 15.1.1944 г.

ТЕРЕЩЕНКО Николай Михайлович, р. в 1915 г. в Ельском р. Гомельской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ТИХОМИРОВ Рюрик Александрович, р. в г. Чистополь, мл. сержант, погиб 11.2.1944 г.

ТАРГОНСКИЙ Евтихий Иванович, р. в 1898 г. в д. Синицкое Поле Лельчицкого р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

УСМАНОВ Раис Исаакович, р. в 1923 г. в г. Казань, ряд., погиб 15.1.1944 г.

ФИЛИН Порфирий Севастьянович, р. в 1912 г. в д. Кобылино Балаховского р. Орловской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ХАБАРОВ Николай Павлович, р. в 1925 г. в д. Красная Горка Котласского р. Архангельской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ХАЛИВАРОТОВ Иван Николаевич, р. в Гвардейском р. Алтайского края, погиб 16.1.1944 г.

ХАРЧЕНКО Василий Иванович, р. в 1915 г. в д. Арант Иванковского р. Киевской обл., ряд., погиб 19.1.1944 г.

ЦИМОШИН Иван Ксенофонтович, р. в 1917 г. в д. Беровин Каменского р. Ростовской обл., ряд., погиб 25.1.1944 г.

ЧЕРНЯ Иван Владимирович, р. в д. Васьковцы Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 16.1.1944 г.

ЧЕТЫРКО Николай Петрович, р. в 1908 г. в Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ШУБИЧ Григорий Кузьмич, р. в 1912 г. в д. Вишеньки Ельского р., погиб 3.2.1944 г.

ШУМЯТЬКО Аркадий Николаевич, р. в 1918 г. в д. Княжное Халтуринского р. Кировской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ЩЕГЛОВ Василий Михайлович, р. в д. Ягодное Куйбышевской обл., ряд., погиб 15.1.1944.

ЭНЗЕЛЬТ Александр Иванович, р. в 1917 г. в д. Машково Даниловского р. Ярославской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЮЛЬЧИЕВ, р. в 1904 г. в Балакчинском р. Андижанской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЮРЛОВ Николай Иванович, р. в 1925 г. в п. Красный Октябрь Волгоградской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЯКУНИН Евстигней Матвеевич, р. в 1903 г. в Рязанской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЯЦКО Михаил Емельянович, р. в д. Н. Рудня Овручского р. Житомирской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ДЕРЕВНЯ ПТИЧЬ

АЛЕКСЕЕНКО Федор Кириллович, р. в 1923 г. в д. Гребля Полесского р. Киевской обл., ряд., погиб 24.1.1944 г.

БАЛТАЕВ Сали, р. в д. Чикирчи Хивинского р. Хорезмской обл., ряд., погиб 4.4.1944 г.

БЕЛОГЛАЗОВ Василий Иванович, р. в д. Еженка Романовского р. Саратовской обл., сержант, погиб 13.5.1944 г.

БОБКОВ Александр Петрович, р. в г. Сызрань, сержант, погиб 31.1.1944 г.

БОНДАРЬ Владимир Иосифович, р. в 1908 г. в д. Тульговичи Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

БРАЙ Александр Данилович, р. в 1919 г. в Репкинском р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

БИЦАЙ Александр Борисович, р. в 1924 г. в д. Грибов Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

БУГАЙ Максим Васильевич, р. в 1924 г. в д. Полит-Рудня Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

ВОЛОЩЕНКО Кузьма Власович, р. в п. Роя Марьинского р. Донецкой обл., мл. лейтенант, погиб 17.1.1944 г.

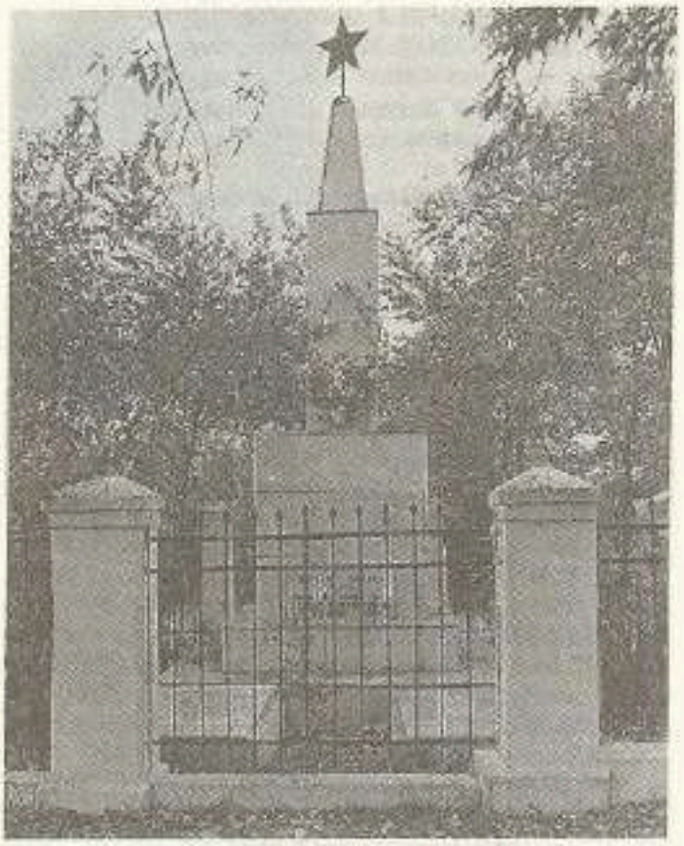

Братская могила воинов Красной Армии и партизан в д. Птичь

ВЕТЕР Николай Сергеевич, р. в д. Прохоры Борзнянского р. Черниговской обл., сержант, погиб 3.2.1944 г.

ВЛАДИМИРОВ Леонид Петрович, р. в 1915 г. в д. Куровское Московской обл., мл. лейтенант, погиб 3.2.1944 г.

ВОЛКОВ Александр Петрович, р. в 1907 г. в г. Сызрань Куйбышевской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ВОРДАНОВ Виктор Михайлович, р. в 1925 г. в г. Москва, ряд., погиб 1.2.1944 г.

ГАРМАШОВ Иван Семенович, р. в 1913 г. в Кзыл-Ординском р. (Казахстан), ряд., погиб 1.2.1944 г.

ГОЛОВИН Владимир Александрович, р. в 1925 г. в д. Кривец Новодеревеньковского р. Орловской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ГОРБАЧ Даниил Кириллович, р. в 1906 г. в Киевской обл., ряд., погиб 24.1.1944 г.

ЕВДОКИМОВ Илья Евдокимович, р. в 1923 г. в д. Каня Звениговского р. (Марийская обл.), ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЕВТЕЕВ Михаил Дмитриевич, р. в 1925 г. в Горьковской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

ЕРМОЛЕНКО Прокофий Петрович, р. в 1904 г. в д. Поталиевка Киевской обл., ряд., погиб 22.1.1944 г.

ЗАХАРОВ Авенир Захарович, р. в 1900 г. в д. Текешево Урмарского р. (Чувашия), ряд., погиб 1.2.1944 г.

ИВАНОВ Константин Иванович, р. в 1912 г. в г. Чебоксары, лейтенант, погиб 1.2.1944 г.

КОВАЛЕНКО Григорий Фетисович, р. в 1894 г. в д. Шевченко Киевской обл., ряд., погиб 22.1.1944 г.

КОВАЛЕНКО Илья Леонтьевич, р. в д. Стахово Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

КОСТУНОВ Василий Терентьевич, р. в 1902 г. в д. Губичи Буда-Кошелевского р. Гомельской обл., лейтенант, погиб 22.1.1944 г.

КОСТЮШЕНКО Павел Владимирович, р. в Киевской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

КУРБАНОВ Тиль, р. в 1923 г. в к-зе «Схун-бабаев» Самаркандской обл., погиб 1.2.1944 г.

КУРИЛЕЦ Николай Иванович, р. в 1922 г. в д. Перки Черниговского р., погиб 1.2.1944 г.

ЛАПА Алексей Григорьевич, ряд., погиб 19.1.1944 г.

ЛАПУТЬКО Леонтий Михайлович, р. в 1912 г. в д. Ротичи Чернобыльского р., ряд., погиб 22.1.1944 г.

ЛИТВИН Василий Львович, р. в 1921 г. в д. Вербич Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 21.2.1944 г.

ЛУКЬЯНОВ Михаил Карпович, ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЛУНЕВ Сергей Максимович, р. в 1910 г. в д. Ефимово Ленинского р. Тульской обл., сержант, погиб 4.7.1944 г.

МАКСИМЕНКО Никифор Семенович, ряд., погиб 14.1.1944 г.

МАКУШОВ Константин Васильевич, р. в Александров-Заводском р. Читинской обл., ст. сержант, погиб 31.1.1944 г.

МАЛИНОВСКИЙ Алексей Макарович, р. в 1925 г. в д. Скрелице Мантуровского р. Костромской обл., ряд., погиб 11.10.1944 г.

МАЛИНОВСКИЙ Андрей Иванович, р. в 1913 г. на х. Петровский Киевской обл., ряд., погиб 22.2.1944 г.

МАЛИНОВСКИЙ Станислав Владимирович, р. в 1924 г. в д. Грушевка Наровлянского р. Гомельской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

МАСТЕРОВ Петр Антонович, р. в г. Брянск, сержант, погиб 4.4.1944 г.

МИЛЮКОВ Иван Иосифович, р. в 1925 г. в к-зе «Серп и Молот» Тамбовской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

А. Б. Бицай

М. М. Науменко

МИХЕД Михаил Антонович, р. в 1914 г. в д. Тульговичи Хойникского р. Гомельской обл.

МОРОЗ Григорий Макарович, р. в 1903 г. в д. Лапутьки Чернобыльского р., ряд., погиб 20.1. 1944 г.

НАУМЕНКО Михаил Моисеевич, р. в д. Елино Щорского р. Черниговской обл., сержант, погиб 13.2.1944 г.

НЕЧАЕВ Степан Иванович, р. в 1903 г. в д. Федоровка Рязанской обл., погиб 1.2.1944 г.

НОВИК Матвей Юрьевич, р. в д. Днепровское Черниговского р., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ОВЧИННИКОВ Петр Михайлович, р. в 1916 г. в д. Киселево Саратовской обл., сержант, погиб 22.1.1944 г.

ОСКАРОВ Самигулла Мухамадулович, р. в Нурдовлетовском с/с Мелеузовского р. (Башкирия), ряд., погиб 15.1.1944 г.

ПАРИНОВ Александр Максимович, р. в д. Забугорское Новоусманского р. Воронежской обл., ряд., погиб 10.2.1944 г.

ПЛЮЩ Дмитрий Кузьмич, р. в д. Чернотичи Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.4.1944 г.

ПОДЫМОВ Василий Федорович, р. в 1915 г. в д. Матвеевка Абдулинского р. Оренбургской обл., лейтенант, погиб 21.1.1944 г.

ПОНЯТОВСКИЙ Юрий Леонидович, р. в г. Бугульма, мл. сержант, погиб 11.10.1944 г.

ПРИХОДЬКО Н. Г.

РЕБЕНКО Аксентий Алексеевич, р. в д. Куликовка Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

СЕРГИЕНКО Иван Николаевич, р. в 1915 г. в Киевской обл., ряд., погиб 22.1.1944 г.

СОЛЯНИК Семен Петрович, ряд., погиб 25.1. 1944 г.

ТАРАСЕВИЧ Ефим Васильевич, р. в 1912 г. в д. Борки Житковичского р. Гомельской обл., партизан, погиб 1.2.1944 г.

ТАРАСОВ Алексей Алексеевич, р. в 1916 г., комиссар 132-го отряда 130-й партизанской бригады, погиб 4.11.1942 г. при взрыве моста через р. Птичь.

ТОПЧАН Иван Антонович, р. в 1923 г. в г. Полесское Киевской обл., погиб 24.1.1944 г.

ТОЧИЛИН Алексей Ксенофонтьевич, р. в 1908 г. в д. Пальцево Бабаевского р. Вологодской обл., мл. лейтенант, погиб 28.2.1944 г.

ТРОФИМЧУК Иван Ананьевич, р. в 1922 г. в д. Туничи Овручского р. Житомирской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

УСМАНОВ Роне Исакович, р. в г. Казань, ряд., погиб 15.1.1944 г.

УСТЮЖАНИН Григорий Иванович, р. в г. Катайск Курганской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ФЕЩЕНКО Василий Николаевич, р. в 1924 г. в г. п. Народичи Житомирской обл., ряд., погиб 24.1.1944 г.

ХРОМЕНКО Александр Николаевич, р. в 1924 г. в д. Ивашковка Тупичевского р. Черниговской обл., погиб 30.1.1944 г.

ШАЖАНОВ Тихон Павлович, р. в 1901 г. в Ордовской обл., ряд., погиб 22.1.1944 г.

ШЕЛЕСТ Иван Семенович, ряд., погиб 2.2. 1944 г.

ЩЕЛОКОВ Николай Петрович, р. в 1920 г. на ст. Рубцовск Чарчского р. Алтайского края, мл. сержант, погиб 11.10.1944 г.

ЮРИНСКИЙ Степан Романович, р. в 1899 г. в д. Еловка Иркутской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ЯБЛОНЦЕВ Иосиф Михайлович, р. в 1910 г. в Иркутской обл., сержант, погиб 14.1.1944 г.

ДЕРЕВНЯ ХУСНОЕ

В центре деревни — братская могила 866 воинов Красной Армии и партизан. Среди погибших — солдаты и офицеры 9-го гвардейского стрелкового корпуса 61-й армии, которые погибли в тяжелых боях в январе — феврале 1944 г.

В 1966 г. на могиле установлен памятник.

АВДЕЕНКО Михаил Григорьевич, р. в д. Мокши Хойникского р., ряд., погиб 6.2.1944 г.

АЙНЕТДИНОВ Ибрагим Измайлович, р. в 1916 г. в д. Н. Могалей Краснооктябрьского р. Горьковской обл., ст. сержант, погиб 8.2.1944 г.

АЛЕКСАНДРОВ Константин Иванович, р. в

Братская могила воинов Красной Армии и партизан в д. Хусное

1908 г. в д. Елкино Исетского р. Свердловской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

АРЕСТОВ Михаил Ефимович, р. в 1924 г. в д. Малиновка Лысогорского р. Тамбовской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

АРТАМОНОВ А. Г. мл. сержант.

БАГУРИН Зиновий Трофимович, р. в д. Дубровное Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

БАЗАРОВ Б. П., мл. сержант.

БАЛЫЧЕВ Василий Андреевич, р. в 1925 г. в д. Могренево Болховского р. Орловской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

БАРАНОВ Кузьма Трофимович, р. в 1909 г. в д. Гать Агинского р. Красноярского края, ряд., погиб 7.2.1944 г.

БАТАНОВ Леонид Яковлевич, р. в Шацком р. Рязанской обл., ряд., погиб 23.6.1944 г.

БАХТОВ Лазар Степанович, р. в д. Светилово Ельнинского р. Смоленской обл., погиб 25.6. 1944 г.

БЕЗНОСОВ Иван Сергеевич, р. в 1901 г. в г. Иркутск, ряд., погиб 3.2.1944 г.

БОКОВ Иван Тихонович, р. в 1918 г. в д. Знаменка Троицкого р. Курской обл., лейтенант, погиб 8.2.1944 г.

БОНДАРЬ Анатолий Андреевич, р. в п. Родуль Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

БРИЖОН Михаил, р. в 1922 г., мл. сержант, погиб 1.2.1944 г.

БУДАШ Михаил Демьянович, р. в д. Плехов Черниговского р., ряд., погиб 8.1.1944 г.

БУКИН Егор Васильевич, р. в Корогонавском р. Воронежской обл.

ВАЗАРОВ Вайо, р. в Акшинском р. Читинской обл., мл. сержант, погиб 19.2.1944 г.

ВАЛЕВИЧ Дмитрий Иванович, р. в 1907 г. в д. Разлеты Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 12.2.1944 г.

ВАСИЛЬКОВ Александр Никифорович, р. в 1906 г. в д. Найденовичи Шумячинского р. Смоленской обл., лейтенант, умер от ран 31.1.1944 г.

ВАЩЕНКО Григорий Алексеевич, р. в д. Рашкова Слобода Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ВЛАСОВ Константин Федорович, ефрейтор, погиб 25.3.1944 г.

ВЛАСЬЕВ Григорий Павлович, р. в 1915 г. в г. Ленинград, ряд., погиб 5.2.1944 г.

ВИНИЧЕНКО Константин Захарович, р. в г. Полтава, мл. лейтенант, погиб 7.2.1944 г.

ВОРОПОВ Николай Андреевич, р. в 1915 г. в Горьковской обл., погиб 1.2.1944 г.

ГРАБОВЕЦ Иван Андреевич, р. в д. Конотоп Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ГРЕХОВ Дмитрий Васильевич, р. в 1919 г. в д. Балина Челябинской обл., погиб 8.2.1944 г.

ГРИЩЕНКО Родион Кондратьевич, р. в 1911 г. в д. Страхолесье Чернобыльского р., ряд., погиб 30.1.1944 г.

ГУРЬЕВ Митрофан Васильевич, ряд., погиб 8.2.1944 г.

ГУСЕВ Семен Михайлович, погиб 1.2.1944 г.

ДЕРГАЧЕВ Борис Тимофеевич, ряд., погиб 8.2.1944 г.

ДОЛГАНОВ Петр Александрович, р. в 1919 г. в г. Челябинске, ст. сержант, погиб 3.2.1944 г.

ДРОЗДОВ Андрей Васильевич, р. в ст. Приморско-Антарская Краснодарского края, ряд., погиб 24.6.1944 г.

ДУБИК Илья Васильевич, р. в 1903 г. в д. Голубичи Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ДУБОВОЙ Иван Григорьевич, р. в 1906 г. в Старобельском р. Ворошиловской обл., погиб 12.2.1944 г.

ДУБРОВА Николай Иванович, р. в 1903 г. в д. Тупичев Тупичевского р. Черниговской обл., погиб 6.2.1944 г.

ДУДИН Степан Федорович, р. в д. Пепелино Куртамышевского р. Челябинской обл., мл. сержант, погиб 24.4.1944 г.

ДЮЖАКОВ Владимир Михайлович, р. в 1919 г., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ЕЛЕЦКИЙ Григорий Николаевич, р. в д. Половская Большесельского р. Ярославской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ЕРМОЛЕНКО Александр Семенович, р. в д. Чигиринка Кировского р. Могилевской обл., сержант, погиб 8.2.1944 г.

ЕСЬМАН Федосий Иванович, р. в 1922 г. в д. М. Автюки Калиновичского р., ряд., погиб 21.2.1944 г.

ЗАЙНУТДИНОВ Гайнутрин, р. в 1914 г. в д. Б. Шуктан Бураевского р. (Башкирия), ряд., погиб 1.2.1944 г.

ЗАРЕЦКИЙ Михаил Федорович, р. в д. Заборовка Щорского р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЗОТОВ Дмитрий Никифорович, р. в 1913 г. в г. Чита, сержант, погиб 1.2.1944 г.

ИВАНОВ Алексей Кириллович, р. в 1912 г. в Латвии, мл. лейтенант, погиб 3.2.1944 г.

ИЛЬЕВ Виктор Михайлович, р. в д. Шадулино Высоковского р. Московской обл., ефрейтор, погиб 29.1.1944 г.

ИЛЬИЧЕВ Александр, партизан.

ИНОЗЕМЦЕВ Александр Павлович, р. в г. Мценск Орловской обл., ряд., погиб 23.6.1944 г.

ИСАЕНКО Семен Владимирович, р. в 1902 г. на х. Глинский Черниговского р., ряд., погиб 6.2.1944 г.

КАКАУРОВ Михаил Степанович, р. в 1912 г. в д. Булугат Иркутской обл., погиб 2.2.1944 г.

КАМИНСКИЙ Сергей Никифорович, р. в 1899 г. в д. Даниловка Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КАМЫШНИКОВ Николай Иванович, р. в Пономаревском р. Оренбургской обл., лейтенант, погиб 27.6.1944 г.

КАНАЧЕВ Николай Иванович, р. в д. Баскач Петровского р. Ярославской обл., ряд., погиб 14.4.1944 г.

КАНАЧКИН Григорий Терентьевич, р. в 1914 г. в д. Дикое Поле Рыбно-Слободского р. (Татарстан), мл. лейтенант, погиб 8.2.1944 г.

КАРАСЕВ Иван Дмитриевич, р. в г. Подольск, ефрейтор, погиб 1.2.1944 г.

КАРТАВЫХ Кузьма Федорович, р. в 1904 г. в д. Рыбань Алакушского р. Талды-Курганской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

КАУСОВ Иван Петрович, р. в д. Плещеево Сасовского р. Рязанской обл., ряд, погиб 24.6. 1944 г.

КМЕТА Николай Трофимович, р. в г. Ичня Черниговской обл., ряд, погиб 6.2.1944 г.

КОВАЛЕНКО Григорий Александрович, р. в 1899 г., погиб 8.2.1944 г.

КОВАЛЕНКО Петр Иванович, р. в д. Тупичево Черниговской обл., сержант, погиб 1.5.1944 г.

КОВАЛЬ Степан Павлович, р. в д. Меловое Ясеновского р. Курской обл., погиб 7.2.1944 г.

КОЗЛОВСКИЙ Константин Павлович, р. в 1917 г. в г. Котовск Тамбовской обл., ряд., погиб 9.2.1944 г.

КОКОТЮХА Василий Александрович, р. в д. Дорогинка Ичнянского р. Черниговской обл., погиб 26.2.1944 г.

КОМАРОВ Николай Петрович, р. в 1896 г. в д. Кузьмешка Борисоглебского р. Ярославской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

КОРНЕВ Николай Иванович, р. в д. Черный Ключ Белокатайского р. (Башкирия), сержант, погиб 1.5.1944 г.

КОСТЮК Андрей Минович, р. в д. Верба Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

КОТАЕВ Афанасий Дмитриевич, р. в 1918 г. в д. Гудковщина Сумской обл., ст. сержант, погиб 8.2.1944 г.

КРАВЧЕНКО Андрей Федотович, р. в д. Стольное Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

КРАСНЯГИН Дмитрий Иосифович, р. в д. Лопотки Лебяжьевского р. Курганской обл., ряд., погиб 10.5.1944 г.

КУРБАНОВ Тиль, р. в 1923 г. в ст. Обручев Заминского р. Самаркандской обл., погиб 1.2. 1944 г.

КУПРЕЙЧИК Виктор Иванович, р. в 1924 г. в д. Заболотье Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

КУПРЕЕНКО Георгий Степанович, р. в д. Разлеты Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

КУРНОСОВ Иван Ильич, р. в 1907 г. в д. Чекмары Лысогорского р. Тамбовской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

КУЧА Михаил Илларионович, р. в 1906 г. в д. Плеханово Черниговского р., ряд., погиб 1.2. 1944 г.

ЛАРЧЕНКО Максим Григорьевич, р. в 1904 г. в д. Заборовка Щорского р. Черниговской обл., ряд., погиб 10.2.1944 г.

ЛАТЫШОВ Федор Петрович, р. в 1897 г. в д. Понорница Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ЛЕМЕШКО Иван Григорьевич, р. в д. Велетин Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЛОЖКИН Иван Николаевич, р. в 1913 г. в д. Башканы Кировской обл., погиб 4.2.1944 г.

МАКСИМЕНКО Александр Дмитриевич, р. в д. Загребелье Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 10.2.1944 г.

МАКСИМЕНКО Григорий Семенович, р. в. 1914 г. в д. Хмельница Черниговского р., погиб 6.3.1944 г.

МАКУШНИК Павел Иванович, р. в 1913 г. в Березняковском р. (Мордовия), лейтенант, погиб 7.2.1944 г.

МАЛУКАЛО Афанасий Иванович, р. в д. Жовтневое Менского р. Черниговской обл., погиб 3.2.1944 г.

МАЛЫХ Степан Иванович, р. в д. Матвеевка Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 13.2.1944 г.

МАМИРБАЕВ Нурдый, р. в д. Чимкурган Келинского р. (Киргизия), ряд., погиб 5.2.1944 г.

МАНЖАЙ Иван Никитич, р. в 1904 г. в д. Буденовка Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

МАРИНЧЕНКО Филипп Иванович, ряд., погиб 3.2.1944 г.

МАРТЫНОВ Иван Васильевич, р. в 1912 г. в п. Востряково Московской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

МЕЛЬНИКОВ Николай Кузьмич, р. в д. Радуль Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

МЕНЬЧИКОВ Филипп Филаретович, р. в 1904 г. в Мостовском р. Курганской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

МИНАЕВ Аркадий Семенович, р. в 1924 г. в г. Хвалынск Саратовской обл., мл. лейтенант, погиб 5.2.1944 г.

МИХАЙЛЕВИЧ Павел Кириллович, р. в 1914 г. в д. Остяцк Северного р. Новосибирской обл., ряд., умер от ран 8.2.1944 г.

МОКРУШИН Александр Степанович, р. в 1919 г. в д. Усть-Сева Пермской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

МОСКАЛЕВ Михаил, р. в 1912 г., партизан.

МЫСИК Николай Леонтьевич, р. в г. Ичня Черниговской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

НАНОШЕВ Николай Иванович, р. в 1925 г. в д. Баскач Петровского р. Ярославской обл., ряд., погиб 14.6.1944 г.

НИКИТИН Н. Н., ряд., погиб в 1944 г.

НОВГОРОДСКИЙ Николай Григорьевич, р. в 1924 г. в д. Радуль Репкинского р. Черниговской обл., ряд., умер от ран 6.2.1944 г.

НОВИКОВ Владимир Александрович, р. в г. п. Висим Свердловской обл., старшина, погиб 24.6.1944 г.

НУСХАЕВ Николай Иванович, р. в 1923 г. в Челябинской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ОБЛЕЕВ Николай Викентьевич, р. в 1924 г. в п. Маславск (Татарстан), ряд., погиб 28.3.1944 г.

ОВЕЧКИН Павел Ефимович, р. в д. Лисинов Городецкого р. Горьковской обл., мл. сержант, погиб 3.2.1944 г.

ОЧКУРОВ В. Ф., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ПЕТРОВ Григорий Алексеевич, р. в 1925 г.

в п. Вильяминово Ступинского р. Московской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ПЕХОТА Иван Петрович, р. в 1924 г. в д. Брагинка Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ПЛАТОНОВ Иосиф Антонович, р. в 1916 г. в д. Заюлье Петриковского р., партизан.

ПЛЕХАНОВ Иван Петрович, р. в д. Гн. Болото Урицкого р. Орловской обл., ряд., погиб 13.2.1944 г.

ПЛИГИН Александр Николаевич, р. в 1909 г. в д. Ельховка Семеновского р. Горьковской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ПОГУДИН Николай Павлович, р. в г. Кизел Пермской обл., ряд., погиб 29.6.1944 г.

ПОЛЯК Василий Аникеевич, р. в д. Хусное Петриковского р., погиб в 1943 г.

ПРОЗОРОВ Александр Матвеевич, р. в г. Омутнинск Кировской обл., ряд., погиб 31.1. 1944 г.

ПУШАНКО Михаил Андреевич, р. в 1901 г. в д. Понорница Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ПЬЯНЗИН Павел Григорьевич, р. в 1925 г. в д. Сарча Старошайговского р. (Мордовия), ряд., погиб 13.2.1944 г.

ПЬЯНОВ Иван Михайлович, р. в 1922 г. в п. Павловский Болховского р. Орловской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

РАЗУМЕНКО Антон Харитонович, р. в 1909 г. в д. Лавы Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

РАЗУМЕНКО Иван Дмитриевич, р. в с. Лавы Сосницкого р. Черниговской обл., погиб 7.2. 1944 г.

РЕЗНИКОВ Андрей Дмитриевич, р. в 1900 г. в д. Н. Дарвино Суджанского р. Курской обл., ряд., погиб 27.3.1944 г.

РОДИОНОВ Даниил Андреевич, р. в 1913 г. в г. п. Борзна Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

РОДНИЧЕНКО Григорий Михайлович, р. в 1906 г. в д. Хвостово Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

РОМАНОВЕЦ Петр Харитонович, р. в 1915 г. в д. Новый Путь Брагинского р., погиб 4.2.1944 г.

РОМАНЮК Иван Минович, р. в 1919 г. в д. Бурки Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

РОСЛИК Порфирий Федорович, р. в 1900 г. в г. Брагин, погиб 9.2.1944 г.

РУДЕНКО Василий Кириллович, р. в 1916 г. в г. Одесса, ряд., погиб 3.2.1944 г.

РУДЕНОК Василий Васильевич, р. в 1925 г. в д. Трудовое Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

РУМЯНЦЕВ Семен Никитович, р. в 1923 г. в д. Поротенская Тонкинского р. Горьковской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

РУССКИХ Анатолий Спиридонович, р. в 1920 г. в ст. Мерки Джамбульской обл., старшина, погиб 3.2.1944 г.

РЫБАЛОВ Федор Егорович, р. в д. Горяиново Золотухинского р. Курской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

САЛАНИН Александр Федорович, р. в г. Куйбышев, ряд., погиб 5.2.1944 г.

САМАРНИКОВ Иван Михайлович, р. в д. Александровка Волгоградской обл., сержант, погиб 11.2.1944 г.

САМСОНОВ Михаил Минаевич, р. в 1906 г. в Антрацитовском р. Ворошиловградской обл., ст. сержант, погиб 4.2.1944 г.

САРАЕВ Алексей Иванович, р. в 1908 г. в Чкаловской обл., лейтенант, погиб 1.2.1944 г.

СВЕЧКИН Павел Ефимович, р. в 1925 г. в д. Лисино Городецкого р. Горьковской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

СВИЩЕВ Василий Дмитриевич, р. в 1925 г. в Щигольском с/с (Мордовия), погиб 6.2.1944 г.

СЕМЕНОВ Борис Александрович, р. в 1925 г. в г. Ленинград, ряд., погиб 24.6.1944 г.

СЕМЫКИН Семен Петрович, ряд., погиб 25.1. 1944 г.

СИВОВАЛОВ Михаил Иванович, р. в 1910 г. в ст. Обинская Краснодарского края, ряд., погиб 3.2.1944 г.

СИДЕЛЬНИКОВ Петр Степанович, р. в 1900 г. в д. Ольшанка Гавриловского р. Тамбовской обл., ряд., погиб 5.10.1944 г.

СИДОРЕНКО Василий Пятонович, р. в 1907 г. в д. Хмельница Черниговского р., ряд., погиб 14.2.1944 г.

СИМОНЯН Комсарь Мумеванович, р. в 1910 г. в д. Арзетянт Агичинского р., Армения, ряд., погиб 6.2.1944 г.

СОЛДАТОВ Василий Иванович, р. в г. Москва, ряд., погиб 6.2.1944 г.

СОРВА Иван Григорьевич, р. в д. Тупичево Черниговской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

СТРЕЛЬЦОВ Иван Гаврилович, р. в д. Подкопаево Глазуновского р. Орловской обл., ряд., погиб 13.2.1944 г.

СУЛТАНАЕВ Д., погиб 2.2.1944 г.

СУРКОВ Петр Иванович, р. в 1924 г. в д. Васильевка Орловской обл., сержант, погиб 3.2. 1944 г.

СУХОМИН Михаил Григорьевич, ряд., погиб 4.2.1944 г.

СЫТЬКО, партизан.

ТАРАКАНОВ Александр Павлович, р. в 1925 г. в г. Куйбышев, ряд., погиб 5.2.1944 г.

ТАРАН Денис Степанович, ряд., погиб 29.1. 1944 г.

ТАРАСОВ Михаил Иванович, р. в 1915 г. в Белгородской обл., ряд., погиб 28.1.1944 г.

ТЕТЛАНОВ Х., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ТИМОФЕЕВ Евстафий Васильевич, р. в 1909 г. в д. Аржаново Городецкого р. Горьковской обл., ряд., погиб 27.6.1944 г.

ТИХОНОВ Леонид Васильевич, р. в 1923 г. в д. Ленино Могилевской обл., сержант, погиб 29.1.1944 г.

УМАРСАНТОВ Мурзы, р. в Янгиюльском р. Ташкентской обл., погиб 8.2.1944 г.

ФАТЕЕВ Дмитрий Алексеевич, р. в 1901 г. в г. Елец Липецкой обл., капитан, погиб 31.1.1944 г.

ФЕДОРЕНКО Гавриил Афанасьевич, р. в

1925 г. в д. Шиловичи Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ФЕДОРОВ Алексей Васильевич, р. в 1914 г. в д. Букарево Боровичского р. Ленинградской обл., сержант, погиб 10.4.1944 г.

ФЕДЯЙ Павел Никитович, р. в д. Корчевск Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ФИЛОН Адам Емельянович, р. в 1922 г. в д. Бересневка Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 27.1.1944 г.

ФИЛОН Степан Яковлевич, р. в д. Бересневка Брагинского р., погиб 4.2.1944 г.

ФУРС Иван Трофимович, р. в д. Тупичево Тупичевского р. Черниговской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ХАДЖЕМРАТОВ Якуб, р. в 1921 г. в д. Акшапи Турткульского р. Каракалпакской АССР, ряд., погиб 8.2.1944 г.

ХАЙДАМАЕВ Доба, р. в 1915 г. в Пашкосском с/с Ачинского р. Читинской обл., сержант, погиб 28.2.1944 г.

ХАМУТОВСКИЙ Иван Архипович, р. в г. Хойники, ряд., погиб 29.1.1944 г.

ХВИСТ Андрей Савельевич, р. в 1920 г. в д. Постолбицы Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ХЕРМАЛЕНКО Александр Семенович, р. в 1921 г. в д. Чигирины Кировского р. Пермской обл., ряд., погиб 8.2.1944 г.

ХУСКУДИНОВ Шакир, р. в 1925 г. в д. Курлат Бугульминского р. (Татария), сержант, погиб 28.3.1944 г.

ЧИБИСОВ Иван Тихонович, р. в 1923 г. в д. Рыхлево Арсеньевского р. Тульской обл., погиб 8.2.1944 г.

ЧИЧИКАЙЛО Федор Алексеевич, партизан.

ШАДРИН Константин Емельянович, р. в 1924 г. в д. Горюшкино Троицкого р. Алтайского края, ряд., погиб 4.2.1944 г.

ШАКАЛОВ Александр Павлович, р. в д. Тупичев Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ШАКИН Михаил Федорович, р. в 1920 г. в д. Паворотка Богородицкого р. Тульской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ШАКИН Федор Ильич, р. в д. Паворотка Богородицкого р. Тульской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ШАРПАТЫЙ Федор Семенович, р. в 1911 г. в д. Клочково Черниговского р., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ШОЛОХ Прокофий Митрофанович, р. в д. Александровка Щорского р. Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

ШУЛЯК Ефим Михайлович, р. в 1902 г. в д. Кувечицы Черниговского р., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ЭТМАНОВ Исаак Яковлевич, р. в 1925 г. в д. Никольская Моркинского р. (Марийская АССР), ряд., погиб 28.3.1944 г.

ЮЩЕНКО Яков Титович, р. в д. Припутки Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ЯНГЕЛЬ Григорий Афанасьевич, р. в 1916 г. в д. Рыжки Черниговского р., погиб 12.1.1944 г.

ЯШИН Василий Григорьевич, р. в 1925 г. в д. Помазово Михайловского р. Московской обл., ряд., погиб 2.2.1944 г.

РЫБХОЗ «ТРЕМЛЯ»

ВОЕННЫЙ ГОРОДОК

АНАНИЙ Николай Григорьевич, р. в д. Терноватка Сахновщинского р. Харьковской обл., ряд., погиб 21.3.1944 г.

ГАЛЮГА Николай Павлович, р. в д. Верба Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 16.2.1944 г.

ГРИШИН Николай Николаевич, р. в 1921 г. в д. Тагарино Липецкой обл., ряд., погиб 16.2.1944 г.

КИСТЕНЕВИЧ Василий Антонович, р. в 1924 г. в д. Н. Богаши Новосибирской обл., ряд., погиб 15.2.1944 г.

КОРОБОВ Михаил Михайлович, р. в д. Меркулово Клепиковского р. Рязанской обл., ст. сержант, погиб 15.2.1944 г.

ЛЕБЕДЕВ Василий Михайлович, р. в г. Кострома, ефрейтор, погиб 10.7.1944 г.

НИКИТЕНКО Василий Трофимович, р. в д. Павловка Черниговского р., ряд., погиб 15.2.1944 г.

РАХИМОВ Хабий Аскорович, р. в д. М. Кармалы Камско-Устьинского р. (Татарстан), ряд., погиб 6.2.1944 г.

ФУРС Петр Васильевич, р. в д. Заречье Брагинского р., погиб 7.3.1944 г.

У ЗДАНИЯ КОНТОРЫ РЫБХОЗА

АБАСОВ Шамиль, р. в 1922 г. в Грузии, ряд., погиб 7.2.1944 г.

АНДРЕЕВ Кузьма Семенович, р. в 1923 г. в д. Юрково Вязминского р., ряд., погиб 6.3.1944 г.

АНДРЕЕНКО Глеб Иванович, р. в 1924 г. в д. Яновка Черниговского р., погиб 31.1.1944 г.

АРТЕМЕНКО Федор Куьмич, р. в 1911 г. в д. Понорница Коропского р., погиб 6.2.1944 г.

БАЖИНСКИЙ Николай Васильевич, р. в 1926 г. в Черниговском р., погиб 3.2.1944 г.

БАКЛАЖКО Николай Устинович, р. в 1925 г. в д. Николаевка Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ВАСИЛЕНКО Николай Елисеевич, р. в 1921 г. в д. Архангельское Алтайского края, сержант, погиб 31.1.1944 г.

ВАСИН Илья Григорьевич, р. в 1911 г. в д. Кокуренково Мценского р. Орловской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ВЯЗЬМИН Борис Родионович, р. в 1912 г. в Шилкинском р. Читинской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ГЕОРГЯН Грачик Амаякович, р. в 1910 г. в д. Ваачни Гучанского р. (Армения), сержант, погиб 6.2.1944 г.

Братская могила воинов Красной Армии в рыбхозе «Тремля»

ГЛУХОВ Алексей Иванович, р. в 1913 г. в г. Чернигов, ряд., погиб 3.2.1944 г.

ГОРДИН Полуэкт Константинович, мл. сержант, погиб 6.2.1944 г.

ГОРШКОВ Анатолий Дмитриевич, ряд., погиб 6.2.1944 г.

ГРИГОРЬЕВ Павел Сергеевич, р. в г. Лыткарино Люберецкого р. Московской обл., ряд., погиб 11.4.1944 г.

ДАНИЧ Кузьма Яковлевич, р. в 1902 г. в д. Репки Черниговской обл., погиб 27.2.1944 г.

ДЕМЕНЕВ Степан Иванович, р. в 1900 г. в д. К. Бор Усть-Сысовского с/с Пермской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ДЕРБЕНЕВ Николай Михайлович, р. в 1908 г. в д. Березовка Яранского с/с Кировской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ДОЦЕНКО Иван Игнатьевич, р. в с. Шиловичи Ичнянского р. Черниговской обл., ряд, погиб 7.2.1944 г.

ДУДКА Григорий Михайлович, р. в с. Блистово Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЕШКОВ Александр Иванович, р. в 1921 г. в д. Седков Черниговского р., погиб 29.1.1944 г.

ЗАЙЧЕНКО Федосий Емельянович, р. на х. Масалаевка Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЗАБОРОВСКИЙ Григорий Данилович, ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЗАХАРОВ Алексей Николаевич, р. в г. Днепропетровск, ряд., погиб 22.2.1944 г.

ЗОЛОТАРЕВ Филипп Дмитриевич, р. в 1902 г. в с. Гора-Пороп Борисовского р. Белгородской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ИОХА Александр Васильевич, р. в 1925 г. в с. Седнев Черниговского р., погиб 29.1.1944 г.

КАБАНОВ Анатолий Евлампиевич, р. в 1925 г. в г. Тейково Ивановской обл., ул. Трофейная, 6, мл. сержант, погиб 19.2.1944 г.

КАМАНДИН Дмитрий Никитович, р. в 1911 г. в д. Краенка Суворовского р. Тульской обл., сержант, погиб 19.2.1944 г.

КАЛЕНЧУК Василий Павлович, р. в с. Петрицкое Брагинского р., погиб 5.2.1944 г.

КАРАВАЕВ Илья Степанович, р. в 1912 г. в д. Вежков Приморского края, погиб 4.2.1944 г.

КОЧУБЕЙ Виктор Федосеевич, р. в 1917 г. в с. Ольшаное Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

КРУЖКОВ Николай Иванович, р. в г. Калинин, Ленинградское шоссе, 43, кв. 15, мл. лейтенант, погиб 14.1.1944 г.

КУВШИНОВ Александр Никифорович, р. в с. Покровское Волоколамского р. Московской обл., ряд., погиб 28.6.1944 г.

КУДРИНОК Павел Лукьянович, р. в 1900 г. в д. Чемерисы Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 31.1.1944 г.

КУЖЕЛЬНЫЙ Владимир Дмитриевич, р. в 1923 г. в д. Раище Черниговского р., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЛЕБЕДЕВ Иван Васильевич, р. в 1905 г. в д. Малак Ивановской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЛИЗОГУБ Петр Александрович, р. в с. Великовесь Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ЛИТВИН Василий Львович, р. в с. Вербичи Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 21.2.1944 г.

ЛОГИНОВ Василий Александрович, р. в 1922 г. в г. Ярославль, ул. Кордная, 9-49, сержант, погиб 7.2.1944 г.

МАЗАЙ Иван Петрович, р. в с. Шебериновка Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

МАКСИМОВ Александр Сергеевич, р. в 1914 г. в г. Вязники, ул. Ненашева, 17, ряд., умер от ран 27.6.1944 г.

НАЗАРЕНКО Антон Петрович, р. в д. Новоселки Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 18.5.1944 г.

НАЛИВАЙКО Анатолий Нестерович, р. в с. Иваньков Коропского р. Черниговской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

НЕГОДЯЕВ Константин Никифорович, мл. сержант, погиб 6.2.1944 г.

НЕЛИПА Николай Григорьевич, р. в д. Ивановцы Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

НЕХЛЕНКО Михаил Федорович, р. на ст. Бенково Усть-Лабинского р. Краснодарского края, ряд., погиб 23.6.1944 г.

НЕЩЕРИЙ Михаил Ильич, р. в 1925 г. в д. Шуманы Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 17.2.1944 г.

ПАНОВ Михаил Антонович, р. в 1926 г., сержант, погиб 7.2.1944 г.

ПАСТА Николай Прокофьевич, р. в с. Подол Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ПОПАНДИН Николай Федорович, р. в 1906 г. в г. Кострома, погиб 2.2.1944 г.

ПРЯХИН Анатолий Владимирович, р. в 1925 г. в г. Болхов, ул. Ленина, 66, ряд., погиб 31.1.1944 г.

ПУГАЕВ Василий Иванович, р. в с. Покровск Ковылкинского р. (Мордовия), ряд., погиб 11.2. 1944 г.

РАХНИЙ Иван Михайлович, р. в с. Крушинполь Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

РЕБЕНОК Василий Васильевич, р. в с. Яновка Черниговского р., ряд., погиб 30.1.1944 г.

РОМАНЧИН Алексей Лукьянович, р. в 1912 г. в п. Васильевский Болховского р. Орловской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

РЫБИН Иван Павлович, ряд., погиб 7.2. 1944 г.

САВЕЛОВ Василий Сергеевич, р. в 1919 г. в с. Афанасово Курской обл., сержант, погиб 26.2. 1944 г.

САМОЙЛЕНКО Федор Моисеевич, р. в с. Монастырище Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

СВИНЧАК Николай Иванович, ряд., погиб 7.2.1944 г.

СЕМИКОП Гаврил Ефимович, р. в 1900 г., на х. Санкино Ракитянского р. Белгородской обл., ряд., умер от ран 30.1.1944 г.

СЕНИН Федор Григорьевич, р. в 1912 г. в г. Красногорск Московской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

СИТНИК Абрам Филиппович, р. в с. Карапыши Мироновского р. Кировской обл., ряд., погиб 30.1.1944 г.

СКУБАЧЕВСКИЙ Николай Иванович, р. в 1911 г., ряд., погиб 6.2.1944 г.

СМИЛЫК Михаил Павлович, р. в с. Монастырище Ичнянского р. Черниговской обл., мл. сержант, погиб 6.2.1944 г.

СОЛОВЬЕВ Александр Николаевич, р. в 1910 г. в г. Улан-Удэ, сержант, погиб 4.2.1944 г.

СОСНИЦКИЙ Игорь Борисович, р. в г. Москва, ул. Новопесчаная, 22, кв. 40, ряд., погиб в 1943 г.

ТАРАРАК Николай Григорьевич, р. в 1925 г. в с. Шуманы Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 13.2.1944 г.

ТИМОФЕЕНКО Моисей Моисеевич.

ТОВСТОПЯТ Анатолий Степанович, р. в 1925 г. в с. Даниловка Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 13.2.1944 г.

ФАДЕЕВ Тимофей Прокофьевич, р. в 1899 г.

Обелиск на могиле воинов Красной Армии и партизан в Тремле

в г. Мелекесс, погиб 6.2.1944 г.

ХУСАИНОВ Низам, р. в г. Каштым, ул. Каслинская, 28, ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЧЕПУНОВ Евгений Ефимович, р. в с. Седнев Черниговского р., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЧЕРНЫШ Иван Андреевич, р. в г. Ичня Черниговской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ШУЧЕНИН Павел Григорьевич, р. в 1923 г. в г. Подольск, ст. Домодедово, ул. Городская, 31, сержант, погиб 6.2.1944 г.

В ПАРКЕ

БАРАБАНОВ Алексей Иванович, р. в 1921 г. в с. Пряизерки Нижеломовского р. Пензенской обл., мл. лейтенант, погиб 3.2.1944 г.

БАРАБАШ Василий Григорьевич, ряд., погиб 4.2.1944 г.

БАРСУК Евгений Захарович, р. в г. Остер Черниговской обл., ряд., погиб 1.2.1944 г.

БЕСИКАЛОВ Кирилл Захарович, род. в Борзнянском р. Черниговской обл., ряд., погиб 6.2. 1944 г.

БОНДАРЕНКО Максим Григорьевич, р. в 1914 г. в с. Рейментаровка Сосницкого р. Черниговской обл., партизан, погиб 7.5.1943 г.

БРЕУС Дмитрий Филиппович, р. в с. Фиков-

ка Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

ВАРИВОДА Антон Аркадьевич, р. в с. Дуть Борзнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 11.11.1943 г.

ВЕРЕЩАКА Алексей Ефимович, р. в с. Припутки Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ГАВРИЛЕНКО Иван Евтихович, р. в с. Пучино Брагинского р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ГРИТЧЕНКО Василий Тимофеевич, р. в д. Храпков Хойникского р. Гомельской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ГУСАЧЕНКО Андрей Васильевич, р. в с. Томашевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ДУБРОВИН Владимир Викторович, р. в г. Казань, ул. Островского, 9, кв. 45, мл. сержант, погиб 4.2.1944 г.

ЗИНЯКОВ Василий Алексеевич, р. в д. Грудищи Муромского р. Владимирской обл., мл. сержант, погиб 5.2.1944 г.

ИВКИН Дмитрий Степанович, р. в 1915 г. в д. Смирново Шиловского р. Рязанской обл., сержант, погиб 5.2.1944 г.

КАРПОВ Федор Лазаревич, р. в Камском лесхозе (Татария), ряд., погиб 25.2.1944 г.

КОВЗИК Василий Никанорович, р. в 1926 г. в д. Кривин Лоевского р. Гомельской обл., ряд., погиб 19.2.1944 г.

КОСЕНЬКИЙ Михаил Трофимович, р. в с. Парафиевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

КЛОЧКО Пантелеймон Тимофеевич, р. в 1925 г. в с. Парафиевка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 7.12.1944 г.

КЛЮКИН Прокофий Дмитриевич, р. в 1915 г. в г. Волгоград, ул. Рабоче-Крестьянская, 56, ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЛАЗУТИН Федор Леканович, р. в д. Юрово Шаблыкинского р. Орловской обл., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЛИСИЧ Василий Михайлович, р. в с. Кудровка Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ЛИТВИНЕНКО Михаил Петрович, р. в г. Чернигов, ул. Долгая, 7, ряд., погиб 3.2.1944 г.

МАСЛОВ Леонид Федорович, р. в 1921 г. в д. Алово Череповецкого р. Вологодской обл., ряд., погиб 25.2.1944 г.

МАТВЕЕНКО Иван Ефимович, р. в с. Воробьево Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 14.2.1944 г.

МИЗЮК Леонид Васильевич, р. в с. Хасники Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

НЕЖЕНЕЦ Федор Федорович, р. в с. Стальное Березинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 5.2.1944 г.

НЕЖИВЕЦ Степан Емельянович, р. в с. Орловка Новгород-Северского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

НЕСТЕРОВ Иван Ефимович, р. в п. Оборная Челябинской обл., ряд., погиб 25.2.1944 г.

НОВОПАШЕННЫЙ Петр Васильевич, р. в с. Незаможное Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ОВЧАРОВ Михаил Семенович, р. в Михайловском с/с Новохоперского р. Воронежской обл., ряд., погиб 6.2.1944 г.

ПЕСОЦКИЙ Григорий Никитович, р. в с. Осьмаки Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ПОПОВ Прокоп Петрович, р. в п. Песчанка Читинской обл., ул. Буйницкого, 3, мл. лейтенант, погиб 4.2.1944 г.

ПРИМЕНКО Николай Яковлевич, ряд., погиб 6.2.1944 г.

РЕШЕТКА Василий Яковлевич, р. в п. Любечь Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

СЕМЕНГЕЙ Николай Данилович, р. в с. Петрушки Репкинского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

СЕРИКОВ Виталий Васильевич, сержант, погиб 6.4.1944 г.

СИЛКО Григорий Моисеевич, р. в д. Ласки Черниговского р., ряд., погиб 5.2.1944 г.

СОРОКИН Степан Петрович, р. на ст. Ерыкла Ульяновской обл., ряд., погиб 13.2.1944 г.

СТЕФАНОВ Кирилл Корнеевич, р. в д. Новопокровск Болховского р. Орловской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ТРОФИМЕНКО Иван Александрович, р. в с. Вишневка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ФЕДОРКОВ Василий Иванович, р. в 1919 г., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ФЕСЮК Иван Сидорович, р. в д. Ивашковичи Петриковского р., ряд., погиб 20.11.1943 г.

ФРОЛОВ Владимир Иванович, р. в д. Труфаново Баратынского р. Калужской обл., сержант, погиб 23.4.1944 г.

ХОХЛОВ Василий Павлович, р. в Поныровском с/с Золотухинского р. Курской обл., сержант, погиб 1.2.1944 г.

ЧЕБОТАРЕВ Александр Михайлович, р. в 1910 г., ряд., погиб 7.2.1944 г.

ЧУБЕНКО Дмитрий Александрович, р. в г. Ичня Черниговской обл., мл. сержант, погиб 3.2.1944 г.

ШЕВЧЕНКО Михаил Савельевич, р. на х. Яклича Сосницкого р. Черниговской обл., ряд.

ШЕПТИЙ Иван Макарович, р. в с. Припутни Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ШЕША Павел Сидорович, р. в с. Блистово Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ШКИР Михаил Андреевич, р. в с. Блистово Менского р. Черниговской обл., ряд., погиб 3.2.1944 г.

ЯКУНИН Тимофей Михайлович, р. в с. Галица Каменского р. Тульской обл., мл. сержант, погиб 24.4.1944 г.

ЯЦКО Юрий Алексеевич, р. в с. Седнев Черниговского р., ряд., погиб 1.2.1944 г.

СНЯДИНСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ СНЯДИН

АВЕРЬЯНОВ Михаил Куприянович, р. в 1909 г. в г. Горноалтайске, ул. Улалушинская, 38-а, ряд., погиб 14.2.1944 г.

БОРЩ Павел Сергеевич, р. в д. Заудайка Ичнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 28.3.1944 г.

ГОЛОЛОБОВ Борис Владимирович, р. в 1903 г. в Щигровском р. Курской обл., ряд., погиб 12.2.1944 г.

ГУЛЯЙКИН Иван Михайлович, р. в д. 2-я Каратаева М. Архангельского р. Курской обл., ряд., погиб 15.4.1944 г.

ДУДОРЕНКО Иван Васильевич, р. на х. Гутище Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 26.3.1944 г.

ЕФИМОВ Алексей Леонтьевич, р. в 1915 г. в д. М. Ялек Пошехонского р. Ярославской обл., мл. лейтенант, погиб 20.3.1944 г.

КОЗЕШКО Роман Ильич, сержант, погиб 14.2.1944 г.

МАКУХА Петр Михайлович, р. в 1913 г. в с. Ольшаное Сосницкого р. Черниговской обл., мл. сержант, погиб 18.3.1944 г.

МАТВЕЕНКО Артем Михайлович, р. на х. Маслаевка Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 26.3.1944 г.

МЕДВЕДЕВ Михаил Яковлевич, ряд., погиб 15.1.1944 г.

ПАРАМОНОВ Иван Иванович, р. в с. Клен Хвастовского р. Калужской обл., ряд., погиб 27.3.1944 г.

ПЕТРУША Николай Андрианович, р. в 1924 г. в с. Парафиевка Черниговской обл., сержант, погиб 15.3.1944 г.

СТРИЖНИЧЕНКО Владимир Викторович, р. в 1916 г. в д. Колено Новохоперского р. Воронежской обл., старшина, погиб 14.2.1944 г.

ТРИПОЛ Дмитрий Дмитриевич, р. в 1904 г. в д. Заудайка Ичнянского р. Черниговской обл., мл. сержант, погиб 20.3.1944 г.

УШАКОВ Павел Леонтьевич, мл. сержант, погиб 27.3.1944 г.

ХРИПКО Максим Дементьевич, р. в с. Турбинцы Сребнянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 20.3.1944 г.

ШУЛЛЕР Сергей Петрович, р. в 1900 г. на х. Гутище Сосницкого р. Черниговской обл., ряд., погиб 19.3.1944 г.

ЯЦКО Андрей Григорьевич, партизан.

ЯШЛЕВ Степан Фомич, р. в 1922 г. в д. Зеленый Луг Горьковской обл., ряд., погиб 3.11.1944 г.

ЧЕЛЮЩЕВИЧСКИЙ СЕЛЬСКИЙ СОВЕТ

ДЕРЕВНЯ ВЕЛИКОЕ ПОЛЕ

БОРОДАЙ Павел Иванович, ряд., погиб 4.2.1944 г.

ВЕРБА Данил Васильевич, р. в 1909 г. в с. Ротычи Чернобыльского р., погиб 4.2.1944 г.

ГРИЩЕНКО Родион Кондратьевич, р. в 1911 г. в с. Страхолесье Чернобыльского р., ряд., погиб 30.1.1944 г.

ГУСЕВ Владимир Александрович, ряд., погиб 4.2.1944 г.

НЕДОГИБЧЕНКО Михаил Иванович, р. в 1921 г. в с. Яблонька Полесского р. Киевской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

ШИНЧУК Петр Лукашевич, ряд., погиб 4.2.1944 г.

ПРИБЫЛЬ Ефим Петрович, р. в 1910 г. в г. п. Комарин Гомельской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

СЕДУНОВ Григорий Алексеевич, р. в 1907 г. в г. Семенов Горьковской обл., ул. Дружбы, 79, ряд., погиб 4.2.1944 г.

ТОВСТУХА Владимир Ефимович, р. в с. Забеловщина Боранянского р. Черниговской обл., ряд., погиб 4.2.1944 г.

У баях здабылі славу

Гулкае рэха выбухаў

Малышаў Фёдар Аляксеевіч (н. 7.4.1914 г. у в. Заполле) — актыўны ўдзельнік партызанскага руху. У 1941 г. закончыў Беларускі політэхнічны інстытут, працаваў інжынерам на торфазаводзе. З восені 1942 г. — у партызанскім атрадзе, падрыўнік, камандзір дыверсійнай групы. Пад кіраўніцтвам Ф. А. Малышава ўзарвана 19 эшалонаў ворага, ён асабіста пусціў пад адхон 18 пягнікоў. У жніўні 1944 г. Ф. А. Малышаву прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Пасля вайны працаваў у Наркамаце мясцовай паліўнай прамысловасці БССР. У 1950 г. стаў кандыдатам тэхнічных навук, да апошняга часу быў навуковым супрацоўнікам Інстытута торфу АН Беларусі.

Вайна застала Фёдара Малышава, які толькі што закончыў Беларускі політэхнічны інстытут, на торфапрадпрыемстве «20 гадоў Кастрычніка» пад Віцебскам. Фашысцкія войскі падыходзілі да горада. Стварылася пагроза акружэння горада. Каб машыны і абсталяванне не дасталіся гітлераўцам, Малышаў пашкодзіў іх, зняў найбольш важныя дэталі. Аб гэтым даведаліся фашысты, прыехалі, абшукалі, знайшлі вінтоўку. Маглі расстраляць за хаванне зброі, але выручыў выпадак...

— Прывезлі мяне і яшчэ трох арыштаваных з Віцебска, — расказвае Ф. А. Малышаў. — Быў гарачы ліпеньскі дзень, гітлераўцы купаліся ў рацэ. Афіцэр паглядзеў паперы і сказаў, што мяне абвінавачваюць у шкодзе вялікаму рэйху, падпале калгаснай маёмасці — акупанты былі зацікаўлены ў захаванні калгасаў. Я адмаўляў сваю віну.

М. А. Малышаў

Сказаў, што, наадварот, жадаю працаваць на карысць Германіі, спадзяючыся, што змагу шкодзіць, а пры выпадку збегчы... Пасля доўгіх перамоў і ўзгаднення з начальствам афіцэр згадзіўся і павёз мяне назад на завод.

Трапіў Фёдар Малышаў, аднак, не на завод, а ў лагер ваеннапалонных — у фашыстаў узнікла падазрэнне, што ён рыхтуе дыверсію. І зноў Фёдар быў блізка ад гібелі. Незнаёмая жанчына назвала яго сваім мужам — немцы ў той перыяд яшчэ пускалі ваеннапалонных у такіх выпадках.

Фёдар дабраўся да роднай вёскі, але доўга адседжвацца не мог. Хутка ён уступіў у Капаткевіцкі партызанскі атрад, трапіў у дыверсійную групу Р. А. Такуева. Потым групу падзялілі, адну з іх узначаліў Малышаў. У групу ўваходзілі яго брат Яфрэм Малышаў, настаўнік Сяргей Талецкі, інжынеры Сямён Мажар і Рыгор Кісялёў.

У партызанскім атрадзе ваявалі пяць братоў Малышавых — Сцяпан, Сяргей, Яфрэм, Фёдар і Арсень. У ліпені 1942 г. Сяргей загінуў. Ён вяртаўся з групай Круковіча-Вялігіна пасля падрыву нямецкага поезда на чыгунцы Луніпец — Мікашэвічы і нарваўся на нямецкую засаду.

Гітлераўцы спрабавалі выкарыстаць для аховы камунікацый мясцовых жыхароў. Малышаў расказваў, як сяляне «ахоўвалі» чыгунку — не ад партызан, а ад гітлераўцаў. Пры сустрэчы з партызанамі дыверсійнай групы Малышава ў верасні 1942 г. на ўчастку дарогі Пціч — Коржаўка «вартавыя» заверылі, што перашкаджаць у падрыўной рабоце не будуць. Калі праз некалькі дзён група прыйшла на гэты ўчастак, адзін селянін параіў, дзе лепш паставіць міну. На ёй падарваўся варожы эшалон.

Фёдар Малышаў удасканальваў самаробныя падрыўныя ўстройствы, з Рыгорам Такуевым яны стварылі безадказную міну і падарвалі эшалон з карнікамі каля ст. Пціч. Падрывалі эшалоны тады, калі гітлераўцы пасля

абходу патрулямі чыгункі пускалі пробны цягнік, у якім перад паравозам былі спецыяльныя пляцоўкі. Партызаны прапускалі іх і ўзрывалі міну пад цягніком.

У канцы лістапада 1942 г. група атрымала заданне падарваць эшалон працаўніка на чыгунцы каля ст. Мулярaўка. Зайшлі ў Курыцічы, папрасілі мясцовага чалавека правесці групу да чыгункі. Ён згадзіўся, адвёў да чыгункі і паказаў, дзе знаходзяцца нямецкія дзоты. Байцы залеглі недалёка ад чыгуначнага палатна і, як толькі пачулі шум цягніка, паставілі чатырохкілаграмовую толавую міну і адышлі. Пачуўся аглушальны выбух, цягнік перакуліўся, вагоны паляцелі пад адхон...

Пра мужнасць Фёдара Малышава сярод капаткевіцкіх і петрыкаўскіх партызан хадзілі легенды. Такіх людзей высокага гарту выхавала палеская зямля... Фёдар Аляксеевіч удзячны ёй, свайму роднаму краю, і, працуючы каля чатырох дзесяткаў гадоў у Інстытуце торфу АН Беларусі, нямала зрабіў для таго, каб Палессе стала яшчэ прыгажэйшым.

А. С. Фядосік

Ляцелі пад адхон эшалоны

Такуеў Рыгор Аркадзьевіч (н. 10.12.1917 г.) прызваны ў Чырвоную Армію ў 1938 г., удзельнік савецка-фінляндскай вайны, удзельнік партызанскага руху на Палессі — камандзір падрыўной групы, затым камсамольска-маладзёжнага партызанскага атрада № 78. Асабіста і пры яго непасрэдным удзеле за гады вайны пушчана пад адхон звыш чатырох дзесяткаў варожых эшалонаў.

У 1944 г. Р. А. Такуеву прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Памёр 9.10.1995 г.

Р. А. Такуеў

Рыгор Такуеў — курсант аэраклуба, парашутыст. Калі ў 1938 г. яго прызвалі ў армію, адразу залічылі ў 214-ю паветрана-дэсантную брыгаду. Служыў пад Мінскам, у Пухавічах. Удзельнічаў у вайне з белафінамі.

Рыгор быў выдатным спартсменам, чэмпіёнам акругі ў бегу на 1000 м. Спартыўная загартоўка вельмі спатрэбілася яму ў будучым. Ваяваць дэсантніку Такуеву давялося не з паветра, а на зямлі. Абставіны склаліся так, што брыгада не змагла выконваць баявыя задачы па дэсантаванню, з пачатку вайны аказалася ў акружэнні. Такуеў камандаваў мінамётным узводам — афіцэраў не было. Чырвонаармейцы перайшлі на партызанскі метад вайны, нападалі на ворагаў з засады, знішчалі ваенную тэхніку.

Выйшаўшы з акружэння ў раён Калінкавіч, вялі надзвычай цяжкія, крывапралітныя абарончыя баі ў складзе 3-й арміі. Тады Такуеў быў прызначаны камандзірам групы разведчыкаў. У раёне Парычы — Азарычы група неаднаразова рабіла вылазкі ў тыл ворага, брала «языкоў». Нямала непрыемнасцей прынеслі заваёўнікам разведчыкі пад камандаваннем Такуева, а яму здавалася — мала яшчэ б'юць гадаў...

У адным з баёў Такуеў быў цяжка паранены. Ён страціў прытомнасць і апынуўся ў палоне. Два разы спрабаваў уцячы, яго лавілі, жорстка білі і накіроўвалі ў лагер з больш суровымі ўмовамі. На трэці раз удалося ўцячы і дабрацца да в. Дземенкі, дзе ён спат-

каў партызан Т. Алексіевіча і І. Северына. Такуеў стаў байцом атрада А. Міхайлоўскага, хутка яму даручылі арганізаваць дыверсійную групу.

У жніўні 1942 г. на чыгункі каля ст. Пціч група падарвала эшалон з карнікамі. Праз некаторы час пусцілі пад адхон эшалон з 49 вагонамі — жывой сілай і тэхнікай. Фашысты страцілі звыш ста чалавек забітымі і параненымі, два дні ачышчалі палатно ад разбітых вагонаў, даставалі трупы, рамантавалі чыгунку. Дыверсійная група выводзіла са строю чыгуначнае палатно, знішчала тэлефонную сувязь, масты. У студзені 1943 г. разам з ротай У. Дулейчыка была ажыццёўлена буйная дыверсія паміж станцыямі Коржаўка і Пціч. Толавымі шашкамі ўзарвалі два кіламетры чыгункі, артылерыйскімі снарадамі, выкарыстанымі як міны, падарвалі мост, спілілі тэлеграфныя слупы, знішчалі тэлефонную сувязь на працягу сямі кіламетраў.

У 1943 г. Такуеву даручылі арганізаваць дыверсійны атрад. У склад яго увайшлі вопытныя падрыўнікі і маладыя байцы, якія імкнуліся ўдзельнічаць у дыверсіях на чыгункі. Была створана дыверсійная група славакаў на чале з Рудольфам Вранскім. Гітлераўцы ўзмацнілі ахову чыгункі, пабудавалі дзоты, размясцілі вялікую колькасць салдат на кожнай станцыі, увялі патруляванне чыгуначнага палатна. Аднак такуеўцы працягвалі падрываць эшалоны, знішчаць масты. 19 фашысцкіх эшалонаў пусціў пад адхон Р. Такуеў з групай партызан, 40 цягнікоў — атрад, якім ён камандаваў. 28 студзеня 1944 г. на шляху Навасёлкі — Заполле з засады абстралялі гітлераўцаў, якія ехалі на дзвюх аўтамашынах, забілі восем афіцэраў. Усе баявыя аперацыі, здзейсненыя пры ўдзеле Р. Такуева, цяжка пералічыць...

Пасля Айчыннай вайны Такуеў пасяліўся ў Мінску, узначальваў спартыўныя арганізацыі, шмат часу аддаваў патрыятычнаму выхаванню моладзі. Штогод арганізоўваў сустрэчы былых партызан 125-й Капаткевіцкай брыгады ў в. Камаровічы. Ён заўсёды сумаваў без сваіх баявых сяброў, якіх з кожным годам становіцца ўсё менш...

В. Р. Феранц

Выконваючы наказ Радзімы

Самбук Іван Елісеевіч (н. 28.7.1919 г. у в. Рог) ваяваў на Паўднёвым, Заходнім, Бранскім, Цэнтральным, 1-м Украінскім франтах, на Курскай дузе, на Украіне і ў Беларусі, вызваляў Польшчу, Германію, Чэхаславакію. Камандзір гарматы, агнявога ўзвода. У 1943 г. І. Е. Самбуку прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Памёр І. Е. Самбук 27.5.1979 г.

У адной з залаў музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску стаіць 122-міліметровая гаўбіца № 12667. Скупыя радкі на шыльдзе побач: «У баях пры фарсіраванні Дзясны, Дняпра, Прыпяці разлікам гарматы камандаваў Герой Савецкага Саюза Іван Елісеевіч Самбук. Гармата прайшла з баямі да Эльбы і г. Прага. Яе агнём знішчана 7 танкаў, 18 бронетранспарцёраў, 89 кулямётаў, 39 дзотаў, многа жывой сілы праціўніка».

Не дзіўна, што малады салдат Іван Самбук, прызваны ў армію напярэдадні вайны, папрасіўся ў артылерыю: артылерыстамі былі яго дзед і бацька. Баявое хрышчэнне малады воін атрымаў у 1940 г., у час вайны з белафінамі на Карэльскім перашыйку. У шэры зімовы дзень артылерысты выкацілі гарматы на агнявыя пазіцыі, адкрылі знішчальны агонь і забяспечылі поспех наступаючай пяхоце. Іван Самбук быў тады наводчыкам.

І. Е. Самбук

Вялікую Айчынную кайну ён сустрэў вопытным воінам-артылерыстам. Служыў тады на поўдні Украіны. Пры абароне Мелітопаля быў паранены. У шпіталі доўга не затрымаўся, рваўся на фронт. Трапіў у гаўбічны полк, які знаходзіўся пад Масквой. Вопытнага артылерыста прызначылі камандзірам гаўбіцы — той, што захоўваецца цяпер у музеі.

...Фашысты кідалися ў адну атаку за другой. Масква — вось яна, побач, відна ў бінокль. Але не ўвайсці ў яе... Тут Іван Самбук атрымаў сваю першую ўзнагароду — медаль «За адвагу». У баях пад Масквой яшчэ раз цяжка параніла, аднак імкненне вярнуцца ў строй прыдало сілы і энергіі. Зноў ваяваў у родным палку, з якім прайшоў 1110 кіламетраў...

На Курскай дузе агнявы ўзвод, якім камандаваў старшы сяржант Самбук, займаў пазіцыі ў раёне Альхаваткі. 5 ліпеня ў атаку рушылі «тыгры», іх суправаджалі самаходныя артылерыйскія ўстаноўкі «фердынанд». Тысячы снарадаў і мін папялілі ўсё жывое, неба пачарнела ад дыму...

Назіраючы за полем бою, камандзір узвода бачыў, як ад снарада іх гарматы страсянула фашысцкі танк, ён загарэўся. Неўзабаве засталася стаяць нерухома яшчэ адна варожая машына. Непадалёку ад яе застыў на месцы трэці «тыгр». Але што гэта? Танк раптам ажыў, вежа яго павярнулася, вось-вось грымне стрэл. Самбук і яго таварышы разумелі: цяпер усё залежыць ад таго, хто хутчэй пашле снарад — немец ці яны... Стрэлы з аднаго і з другога боку пачуліся амаль адначасова. Побач з гарматай вырас чорны слуп, у паветра ўзляцелі кавалкі зямлі, скрынкі ад снарадаў, пустыя гільзы. Калі дым рассеяўся, артылерысты ўбачылі, што вежа танка звернута, з машыны валіць чорны дым. А гармату амаль не пашкодзіла. Адзін басц забіты, двое паранены. Самбук адзін зараджаў і страляў...

Выстаялі, перамаглі... А праз некалькі дзён камандзір дывізіі на агнявой пазіцыі прымацаваў да гімнасцёркі адважнага артылерыста ордэн Чырвонай Зоркі.

Фашысты адступалі, але ўпарта трымаліся за кожны кавалачак захопленай тэрыторыі. Яны ўжо за Дняпром. Правы бераг высокі і стромкі, з яго выдатна праглядвалася і прастрэльвалася нізкае левабярэжжа. Наперадзе было цяжкае фарсіраванне магутнай ракі.

...Салдаты кінуліся ў халодную асеннюю ваду. Немцы адкрылі моцны артылерыйскі агонь. Атака захлёбвалася за атакай, гінулі людзі. Тады Самбук прыняў смелае рашэнне. Зрабілі плыт унізе па цячэнню ракі, паставілі на яго гармату і адплылі ад берага. Не паспелі дабрацца да сярэдзіны ракі, як немцы заўважылі смельчакоў. Вакол пачалі рвацца снарады. Ад плыта адарвала некалькі бярвёнаў, з'явіліся параненыя. Але хісткае збудаванне ўсё ж апынулася над прыкрыццём берага. Немцы спынілі агонь, відаць, вырашылі, што патапілі артылерыстаў. Але прылічыліся. Байцы выкацілі гармату і развярнулі яе на агнявую пазіцыю. Немцы, захопленыя знянацку, на нейкі час страцілі кантроль над ракой, пяхота пачала фарсіраваць Днепр.

Мужнасць, адвагу і разважлівасць паказваў І. Е. Самбук у кожным баі. Як і на Дняпры, ён адным з першых фарсіраваў Дзясну і Прыпяць. У 1943 г. Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР прысвоіў адважнаму воіну званне Героя Савецкага Саюза.

Вайна для Івана Елісеевіча Самбука закончылася ў маі 1945 г. у Празе. Далейшы жыццёвы шлях яго быў вызначаны: служыць у Савецкай Арміі, у любую хвіліну быць гатовым да абароны краіны. І. Е. Самбук закончыў ваеннае вучылішча, затым ваенна-інжынерную радыётэхнічную акадэмію імя маршала Говарава. Сваім вялікім ваенным і жыццёвым вопытам палкоўнік Самбук шчодра дзеліцца з моладдзю.

Г. У. Вабішчэвіч

Герой Дняпра

Сцяпук Сямён Яфімавіч (н. 13.1.1911 г. у в. Гарадзішча) да вайны працаваў у органах НКУС. Камандзір роты аўтаматчыкаў, удзельнік Сталінградскай бітвы, вызначыўся восенню 1943 г. пры фарсіраванні Дняпра і захопе плацдарма на правым беразе. У 1944 г. С. Я. Сцяпуку прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

...Верасень 1943 г. Нашы войскі падышлі да Дняпра, наперадзе — сталіца Украіны Кіеў. Халодныя хвалі цёмнай вады плёскаліся ў бераг. У хуткім часе — фарсіраванне ракі, штурм горада. Што чакае там, на тым, чужым пакуль і далёкім беразе?.. Байцы роты старшага лейтэнанта Сямёна Сцяпука рыхтаваліся да бою. І вось той час наступіў. Байцы ступілі ў халодную асеннюю ваду... Плылі хто на чым прыстасаваўся, без лодак, якія былі б вельмі прыкметныя на роўнядзі ракі. Правы, варожы, бераг маўчаў, толькі зрэдку кулямётныя чэргі ўспорвалі паветра, ды раз-пораз завісалі ў небе ракеты. Не заўважанымі ўдалося дасягнуць супрацьлеглага берага. Ён быў густа аблыты калючым дротам, таму і ахоўваўся не так пільна — ворагу і ў галаву не магло прыйсці, што тут магчыма фарсіраванне Дняпра. Стромкі, трохмятровай вышыні бераг уяўляў непрыступную крэпасць.

У цемры ночы пачуліся крокі. Фашыст падышоў да вады якраз ў тым месцы, дзе ляжаў Сцяпук. Нагнуўся, каб набраць вады, і імгненна быў скручаны. Чырвонаармейцы адкрылі праход ва ўмацаваннях праціўніка.

С. Я. Сцяпук

— Наперад! — камандзір рушыў першым. У абрыве відпеўся тунель. Бясшумна знялі вартавых, уварваліся ў дот. Дзейнічалі ціха, без стрэлаў, і хутка захапілі каля дзесяці агнявых кропак. Над Днепром па-ранейшаму стаяла цішыня...

Ледзь пачала рассейваць цемра, як паказалася група фашыстаў — змена варты. Падпусцілі бліжэй — і ўдарылі з аўтаматаў і кулямётаў. Ворагі рассеяліся, але Сцяпук разумеў, што немцы будуць імкнуцца ўсімі сіламі скінуць дэсант у раку, знішчыць, змясці са свайго берагу.

... Задрыжала, застагнала зямля. Фашысты адкрылі ўраганны артылерыйскі агонь, а затым пайшлі ў контратаку. Разгарэўся жорсткі бой... Панёсшы вялікія страты, але так і не выбіўшы нашых байцоў з захопленай пазіцыі, фашысты зноў адкрылі гарматны і мінамётны агонь. Асколкам параніла камандзіра роты, але ён застаўся ў страі.

З-за пагорка паказаліся танкі з чорнымі крыжамі.

— Прасі дапамогі ў артылерыстаў! — крыкнуў Сцяпук радысту.

Танкі былі блізка. Байцы вялі па іх агонь з супрацьтанкавых ружжаў, рыхтавалі да бою гранаты. Раптам перад танкамі ўзнялася паласа агню і дыму: ударыла артылерыя з левага берага. Танкі павярнулі назад, але над пазіцыяй зараўлі нямецкія самалёты. Працяжнае выццё бомб, выбухі, кулямётныя чэргі — здавалася, на зямлі не застанецца нічога жывога... І зноў пайшлі танкі. Адзін за адным гінулі таварышы. Усе, хто мог змагацца, трымалі зброю. Шчыльней прыціскаліся да супрацьтанкавых ружжаў, мацней трымалі гранаты. І вось адзін танк спыніўся, другі ахоплены агнём... Трэці усё ж прарваўся праз траншэю. Сцяпук кінуў услед гранату, танк ахуталі клубы чорнага дыму. Непадалёку спыніўся яшчэ адзін падбіты танк. Немцы, выскачыўшы з яго, прыняліся счэпліваць парваную выбухам гусеніцу. Сцяпук з двума байцамі папаўзлі да

танка. Некалькі аўтаматных чэргаў — і ворагі супакоіліся назаўсёды. Смельчакі хутка завяршылі іх работу, спусціліся ў люк варожай машыны. Камандзір заняў месца механіка-вадзіцеля. Танк зрабіў круты разварот і прамой наводкай знішчыў яшчэ адну нямецкую машыну. Потым загарэлася другая, трэцяя... Вораг вымушаны быў адступіць. Звыш дзесяці атак адбілі ў той дзень воіны роты Сцепука.

...Толькі адзін эпізод з баявога жыцця франтавіка. Колькі іх было на цяжкім, крывапралітным чатырохгадовым шляху праз усю вайну?.. Шляху, які адзначаны сямю ордэнамі і семнаццаццю медалямі.

А. В. Солахаў

Самалёты не ўзляцелі

Ліпуноў Аляксандр Якаўлевіч (н. у 1906 г. у в. Хвойня) з 1929 г. працаваў у геалагічных партыях, закончыў Свярдлоўскі геалагічны тэхнікум. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны — на фронце, ваяваў пад Масквой, на Курскай дузе, вызваляў Беларусь, Польшчу. Быў разведчыкам, неаднаразова браў у палон варожых салдат і афіцэраў, што садзейнічала паспяховаму выкананню баявых задач падраздзялення. У адным з баёў у Германіі знішчыў каля 40 і ўзяў у палон 35 гітлераўцаў. Быў тройчы паранены.

27.2.1945 г. А. Я. Ліпунову прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Памёр 23.8.1962 г.

За плячыма Аляксандра Ліпунова быў доўгі баявы шлях, амаль уся вайна — з 1941 г... У летні дзень 1944 г. камандзір адпусціў яго на дзень наведаць родную вёску, бацькоў. На месцы хаты ўбачыў панялішча, чорныя галавешкі... Ніхто не сустрэў салдата — ні маці, ні сястра з братамі... Нехта з вяскоўцаў паказаў на брацкую магілу, дзе яны былі пахаваны. Доўга стаяў над ёй салдат... Рабіць тут больш не было чаго. І зноў — на фронт, даганяць часць, каб адпомсціць ворагу. Пасля шпіталю трапіў не ў свой танкавы полк, а ў мотастралковы. Былы геолаг, ён папрасіўся ў разведку.

...Ішоў сакавік 1945 г. Блізка была

А. Я. Ліпуноў

ўжо доўгачаканая перамога, хоць ніхто не ведаў, калі наступіць той дзень і якія выпрабаванні чакаюць кожнага на шляху да яе. Ужо быў апублікаваны Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб прысваенні А. Я. Ліпунову звання Героя Савецкага Саюза. Сябры па зброі павіншавалі яго, але кожную хвіліну магло абарвацца жыццё франтавіка. Колькі было такіх выпадкаў...

У пахмурны, шэры дзень група разведчыкаў на чале са старшынёй Ліпуновым выйшла ў тыл праціўніка. Спыніліся ў зарасніку, ля самай шашы, на якой у бок лініі фронту ішлі фашысцкія падмацаванні. Ад адной з калон аддзяліўся салдат і сышоў з абочыны дарогі. Ад рэзкага ўдару ён як мяшок рухнуў на зямлю. Разведчыкі аднеслі яго далей ад дарогі. Калі захоплены апрытомнеў, Ліпуноў, які нядрэнна ведаў нямецкую мову, спытаў:

— Адкуль рухаецеся?

— Са Штэціна.

— На якой адлегласці адсюль знаходзіцца аэрадром?

— Кіламетраў дваццаць...

Ліпуноў загадаў намаляваць схему аховы і абароны аэрадрома.

— Непадалёку знаходзіцца варожы гарнізон, — звярнуўся Ліпуноў да разведчыкаў. — Мы павінны захапіць яго і ўтрымаць да падыходу галоўных сіл...

Вартавых зняць бясшумна не ўдалося, прагучала некалькі стрэлаў, і аэрадромная служба падняла трывогу. Фашысты кінуліся ў атаку. Адна атака змянялася другой, але яны захлёбваліся пад

агнём разведчыкаў. Ні адзін з самалётаў не змог падняцца ў паветра.

Праз некаторы час падышла дапамога — на аэрадром уварваліся нашы «трыццацьчацвёркі». Аэрадром з дваццаць трыма баявымі самалётамі апынуліся ў нас.

Камандзір дывізіі моцна абняў А. Я. Ліпунова:

— Шмат даводзілася ваяваць, многае бачыць, але такога, каб разведчыкі захоплівалі ў праціўніка столькі самалётаў, не помню.

Ён прышпіліў да гімнасцёркі байца побач з іншымі ўзпагародамі ордэн Баявога Чырвонага Сцяга.

Неўзабаве старшына Ліпуноў у саставе свайго палка ўвайшоў у Берлін. На адной з калон рэйхстага ён пакінуў свой аўтограф.

Т. І. Лазарчык

В бой шли танки

Данилицкий Антон Петрович (р. 1.1.1922 г. в д. Бобрик) закончил Бобруйский механический техникум, работал на фанерном заводе «Звезда» в Копцевичах. С октября 1940 г. — в рядах Красной Армии, на фронте с первого до последнего дня войны, командир танка. Отличился во Львовско-Сандомирской операции, в боях при форсировании р. Вислы. Участник парада Победы. 23.9. 1944 г. ему присвоено звание Героя Советского Союза. С 1972 г. полковник А. П. Данилицкий — в отставке.

...14 июля 1944 года. В сосновом лесу, километрах в семи от Тернополя, танкисты 69-й механизированной бригады в ожидании приказа о наступлении замаскировали машины ветками.

И вот вздрогнула земля от артиллерийского залпа. Около часа не смолкала канонада, похожая на раскаты грома. Там, где раньше виднелись вражеские укрепления, бушевала огненная стихия. Потом пошла в атаку пехота с танками.

— Началось! — подумал Данилицкий. Он не выносил долгого бездействия. Послышался приказ:

— По машин-а-м!

Развернувшись в боевые порядки, танковый полк, которым командовал подполковник Суховаров, догнал наступающие части и ринулся на прорыв немецкой обороны.

— Атакуем гитлеровцев в деревне Нуще! — услышал Антон в наушниках приказ.

Снаряды рвались то слева, то справа от машины младшего лейтенанта. Антон искусными маневрами увертывался от них и, стреляя из спаренного с пушкой пулемета по орудийным вспышкам, рвался вперед. Из оврага навстречу краснозвездным машинам выползли «тигры». Загорелась одна «тридцатьчетверка», вторая... Закипел жестокий танковый бой. Младший лейтенант Данилицкий в тот день первым ворвался в опорный пункт Нуще, уничтожил два орудия, восемь пулеметов, свыше пятнадцати гитлеровцев...

Командир полка поставил задачу взводу танков лейтенанта Нечаева захватить железнодорожную станцию Красное.

— Вперед! — приказал Антон.

«Тридцатьчетверка» набирала скорость.

— Танки справа! — прокричал заряжающий.

Вдруг машина вздрогнула, будто кто-то ударил по ней молотом, но не остановилась.

«Срикошетил снаряд», — подумал Антон.

— Обойди с фланга! — приказал Данилицкий и выстрелил из пушки по крайнему «тигру». На броне вражеского танка вспыхнул огонек, но тут же погас. «Нужно было подпустить ближе»... Антон смахнул пот со лба и прильнул к прицелу. Исход поединка решало, он

А. П. Данілішкі

или гитлеровец быстрее наведет пушку на цель... Нервы сдали у немецкого танкиста. Снаряд вражеского танка ударил в землю, крупный осколок хлестнул по башне. Почти одновременно прогремела пушка «тридцатьчетверки». «Тигр» вспыхнул.

«Тридцатьчетверка» вырвалась к железнодорожному полотну, ведущему на станцию, где тревожно перекликались паровозы. Вдруг танк тряхнуло взрывом, *Антон отлетел в боевое отделение*, больно ударившись о казенник пушки.

— Жми на полный газ, Коля! — крикнул Антон механику-водителю и в это же мгновение увидел орудийную вспышку, мелькнувшую в проеме разрушенного бомбежкой здания станции.

Михайлов резко затормозил. Танк, качнувшись, замер. Выстрел... Взрыв снаряда искорежил орудие, прислуга погибла. Вторая противотанковая пушка располагалась метрах в двадцати дальше.

— Дави их, Коля!

Гитлеровцы не успели развернуть орудие. Михайлов подмял его гусеницами танка.

Антон увидел на железнодорожных путях несколько паровозов с вагонами. Снаряд угодил в котел уже тронувшегося паровоза. Задохнувшись в клубах пара, он остановился. Состав заклинил выход со станции. Стоящие в тупике два бронепоезда стали огрызаться огнем. Свист снарядов, пулеметные очереди... Когда кончились снаряды, Антон косил врагов из пулемета, а затем повел танк на таран бронепоезда. Не известно, чем бы кончился поединок, если бы на помощь танку Данилицкого не подоспела рота Руденко...

Жестокие бои шли каждый день. Антон знал, что в любую минуту осколок, мина или пуля могут оборвать жизнь. Но он надеялся, как всякий солдат, выжить, вернуться в родную деревню. А из дому все не было вестей. И только перед форсированием Вислы получил письмо.

«Дорогой сынок, — писала мать, — слава Богу, что ты жив и здоров! Отец так и не дождался тебя, умер от тифа. А Нину и дядю Семена угнали на каторгу в Германию. Деревню нашу немцы сожгли, когда отступали. Живем сейчас в землянке...»

Антон долго сидел в стороне, зажав в руках письмо...

Чтобы выполнить свой долг перед Отчизной, Антон Данилицкий *дошел* до Берлина. Победу встречал в Праге, куда была брошена их танковая часть на *помощь восставшим чехословакам*. А 24 июня 1945 г. участвовал в параде Победы от 1 го Украинского фронта...

В. В. Монахов

* * *

Да вайны А. А. Рыжкоў працаваў на заводзе, трактарыстам у МТС. У 1940 г. прызваны ў Чырвоную Армію. З пачатку Вялікай Айчыннай вайны — на перадавой, ваяваў на Заходнім, Цэнтральным і Беларускім франтах. Камандзір стралковай роты А. А. Рыжкоў вызначыўся ў баях пры фарсіраванні Дняпра і вызваленні Брагінскага раёна ў канцы верасня і пачатку кастрычніка 1943 г. За аперацыю па захопу плацдарма на правым беразе ракі, адбіццё контратак ворага, прарыў варожага акружэння А. А. Рыжкову 15 студзеня 1944 г. прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Рота, якой камандаваў капітан Рыжкоў, у складзе 12-й гвардзейскай дывізіі прымала ўдзел у вызваленні Петрыкаўскага раёна. Загінуў 28 студзеня 1944 г. у рукапашным баі за в. Церабаў. Пахаваны ў г. Мазыры на брацкіх могілках.

Шлях праз вайну

Кароль Рыгор Якаўлевіч (н. у 1922 г. у в. Турок) закончыў дзесяць класаў і працаваў у мясцовым калгасе. У 1940 г. прызваны ў Чырвоную Армію, вайну сустрэў курсантам палкавой школы. З першага да апошняга дня вайны — на фронце. Узнагароджаны пяццю ордэнамі і васьмю баявымі медалямі, у тым ліку іншаземнымі.

Пасля вайны Р. Я. Кароль служыў у Савецкай Арміі, дэмабілізаваўся ў 1974 г. у званні маёра.

Р. Я. Кароль

Давучвацца курсанту палкавой школы артылерыстаў Рыгору Каралю давялося ў баях. Датэрмінова прысвоілі званне сяржанта — і на фронт. «Навука перамагаць» давалася вельмі цяжка — вораг пераўзыходзіў і па ўзбраенні, і па тэхніцы, і ў жывой сіле...

Баявое хрышчэнне давялося прыняць пад Арлом. Артылерыйскі разлік гаўбіцы, якім камандаваў Кароль, знаходзіўся на самым небяспечным участку, па напрамку танкавага прарыву. Некалькі варожых машын падбілі артылерысты, танкі пайшлі ў другім напрамку, але і самім хапіла: пашкоджана гаўбіца, двоіх байцоў параніла... Камандзір палка выказаў падзяку артылерыстам за стойкасць і рашучасць пры адбіцці танкавай атакі.

У неймаверна цяжкіх баях адстаялі восенню 1941 г. Маскву. Сяржант Кароль быў ужо вопытным, загартаваным у баях артылерыстам. Ён прымаў удзел ва ўсіх галоўных аперацыях на гэтым напрамку, яго гаўбіца наносіла немалы ўрон ворагу. Але і сам быў паранены ў адным з баёў. Вярнуўся ў артылерыйскі полк пасля шпіталю напярэдадні Сталінградскай бітвы — і адразу ў бой... Такіх напружаных і крованралітных, якія адбываліся на беразе Волгі, яшчэ не было: баі не заціхалі на працягу сутак, гарматныя ствалы накаляліся да чырвані, і хаваць загінуўшых не было ні часу, ні магчымасці... Выстаялі, перамаглі і, цяжка перавальваючыся, з надрыўным рэвам і скрыпам ваенная калясніца пакацілася назад, на захад... Пякельная Курская дуга, баі пад Прохараўкай — зноў гарматны разлік Рыгора Караля ў гушчыні страшнай бойкі. Адзін за другім грозна сунуліся праслаўленыя фашысцкай прапагандай «тыгры». Адзін снарад адрыкашэціў, другі не ўзяў магутную браню страшыдла. Экіпаж танка заўважыў смельчакоў, гармата пачала пагражальна паварочвацца ў іх бок, яшчэ імгненне... Артылерысты на долю секунды апярэдзілі — варожы танк спыніўся, бразнуўшы гусеніцай, з яго паваліў чорны дым... У дывізіёне засталася адна гармата — Рыгора Караля, астатнія былі падбіты. Ёй давялося трымаць пазіцыю за ўсіх. «Тыгры» набліжаліся. Раніла наводчыка Трыгубава. Абліваліся крывёю два другія байцы разліку. Снарады падаваў камандзір дывізіёна капітан Гурэеў, наводчыкам быў Кароль. Тры гітлераўскія танкі назаўсёды спыніліся перад пазіцыяй артылерыстаў, якую ўтрымлівала адна гармата. Усю сваю агнявую мощ фашысты накіравалі на ўпартую агнявую кропку. Гурэеў і Кароль, схапіўшы параненых, кінуліся ва ўкрыцце, і ў гэты момант узрывы пахавалі гармату. Але варожая атака захлынулася, гітлераўцы, якія ўцалелі, вярталіся да ранейшых пазіцый...

Колькі было іх, баёў — не злічыць... Усюды разлік гарматы пад камандаваннем Рыгора Караля дзейнічаў смела і ўмела. На грудзях камандзіра гарматы сярод іншых узнагарод ужо ззялі два ордэны Славы.

Перад пачаткам наступлення ў студзені 1944 г. артылерысты пад камандаваннем Караля атрымалі задание абясшкодзіць агнявыя кропкі праціўніка. На світанні загрымелі залпы, разлік гарматы знішчыў два станковыя кулямёты, нанёс значны ўрон жывой сіле ворага. Шлях пяхоце быў расчышчаны... Вызвалена Польшча, шлях ляжаў да Берліна. Старшына Кароль камандаваў ужо агнявым узводам. У красавіку 1945 г. артылерысты вялі баі ў прыгарадзе сталіцы фашысцкай Германіі. Тут, дзе вораг знаходзіўся дома, тры-

маў агнявыя кропкі ў кожным акне, сярод руін, дзе ў крэпасць быў абсталяваны кожны квартал, асабліва патрэбна была наступаючай пяхоце артылерыйская падтрымка. Артылерысты пад камандаваннем Рыгора Караля заўсёды былі наперадзе, яны сталі ў гэтых апошніх баях сапраўднымі снайперамі: біць трэба было хутка і дакладна, займаць усё новыя рубяжы... Квартал за кварталам прасоўваліся байцы. І вось ён, у дыме пажарышчаў — рэйхстаг, да якога Рыгору Каралю давялося трымаць шлях праз усю вайну. У наградным лісце запісана: «У цяжкіх баях у горадзе Берліне з 22 красавіка па 2 мая 1945 г. Р. Я. Кароль прамой наводкай гармат падтрымліваў штурмавыя групы пяхоты, знішчыў 1 гармату, 4 станковыя і 7 ручных кулямётаў, да 50 салдат ворага, падавіў дзве мінамётныя батарэі і падбіў тры аўтамашыны». За праяўленую мужнасць і гераізм быў прадстаўлены да ўрадавай узнагароды — ордэна Славы 1 ст.

І хоць зусім не зорным быў шлях воіна праз вайну, Р. Я. Кароль адзначаны за мужнасць і гераізм трыма зоркамі Славы — ордэнамі вышэйшай салдацкай доблесці...

В. Р. Ферапц

Зоркі ветэрана

Мотуз Уладзімір Іванавіч (н. у 1924 г. у в. Бялынавічы) прызваны ў Чырвоную Армію ў 1942 г., быў разведчыкам стралковага палка. Не раз паказваў узоры мужнасці і гераізму пры выкананні заданняў камандавання. Узнагароджаны трыма ордэнамі Славы, многімі іншымі баявымі ўзнагародамі.

Напярэдадні вайны хлопец з палескай вёскі Валодзя Мотуз вучыўся ў рамесленым вучылішчы ў Ленінградзе. Славуты горад на Няве зачараваў яго, ён хадзіў па вуліцах і плошчах і не мог налюбавацца іх прыгажосцю і велічнасцю. Ніхто не ведаў, што пройдзе некалькі месяцаў — і ён запалыхае ў агні, пакрыецца дымам пажарышчаў... Многія навучэнцы, сябры Валодзі, загінулі ў блакаду. Малалетнія, яны не былі прызваны ў армію, але праца на заводзе ў лютыя маразы, на працягу большай часткі сутак, была ненамнога лягчэйшай, чым франтавыя будні. Валодзя зусім аслабеў, сілы пакідалі яго, калі па лёдзе Ладажскага возера ён быў эвакуіраваны з блакаднага Ленінграда. Крыху акрыяў, паздаравеў — і адразу ў ваенкамат:

— Прашу накіраваць на фронт.

Падыходзіў прызыўны ўзрост, і хутка Мотуз быў прызваны ў Чырвоную Армію. Папрасіўся ў разведку, і яму пашанцавала — просьбу задаволілі. У арміі гэта бывае не заўсёды...

І вось першае заданне. Камандзір палка схіліўся над картай:

— Трэба даведацца, дзе знаходзіцца ў гэтай вёсцы штаб нямецкага камандавання. І тады слова за артылерыяй... Задача ясная?

Разведчыкі пачалі рыхтавацца да вылазкі ў варожы тыл. Разам з Мотузам праз лінію фронту накіраваліся яго баявыя сябры Рыгор Яўсееў, Васіль Арлоў, Міхась Піцык, Уладзімір Ківа. Цёмнай ноччу перайшлі варожыя ўмацаванні, раніцай залеглі на ўзвышанай мясцовасці. Адсюль было відаць, што да аднаго з найбольш дыхтоўных дамоў адзін за другім падкатваюць матацыклы, побач стаіць некалькі легкавых аўтамашын.

— Гэта і ёсць штаб, — вырашылі разведчыкі.

Схаваўшыся ў невялікім пералеску, правялі ўвесь дзень. Без руху ляжаць было холадна, скончылася вада ў біклажках... Калі сцямнела, падышлі ўшчыльную да штаба. Вартавы адвярнуўся ад ветру, прыкурваючы цыгарэту, тут яго і «заспакоілі» разведчыкі... Ледзь скрыпнуўшы, расчыніліся дзверы дома. Пісар спаў за сталом, паклаўшы галаву на рукі. Схапіць яго, засунуць кляп у рот і скруціць было справай хвіліны. Іншыя ў гэты час запіхвалі ў мяшок штабныя дакументы. Разам з нялёгкай ношай — звязаным пісарам — накіраваліся да лініі фронту, і тут гітлераўцы заўважылі развед-

чыкаў. Яны кінуліся наўздагон, завязалася перастрэлка. Выручыў змрок, чорная, як чарніла, ноч: ворагі страцілі арыенціры, прынялі разведчыкаў за сваіх і накіравалі пагоню ў іншы бок. З «языком» і важнымі дакументамі яны хутка былі сярод сваіх...

У тыя дні ў газетах быў надрукаваны Статут вышэйшага знака салдацкай доблесці — ордэна Славы. Усе шасцёра разведчыкаў — удзельнікаў смелай вылазкі ў тыл ворага — былі прадстаўлены да гэтага ордэна — першыя ў дывізіі, і першым значылася прозвішча Уладзіміра Мотуза.

Такіх аперацый на ліку палкавых разведчыкаў многія дзесяткі. Заўсёды сяржант Мотуз дзейнічаў рашуча і смела. Так было і на Украіне ў пачатку 1944 г., калі па дарозе назад разведчыкі вымушаны былі трымаць няроўны бой. Цяжка параніла камандзіра разведузвода лейтэнанта Зыранава. Камандаванне ўзводам узяў на сябе Мотуз, сам паранены ў нагу. Не кінулі камандзіра на полі бою, вынеслі і паспяхова адышлі да сваіх. На грудзях Уладзіміра Мотуза з'явіўся другі ордэн Славы.

Пад Бендэрамі адважны разведчык гранатамі знішчыў фашысцкі кулямёт разам з немцамі. Адбіваў атакі апалелых ад прадчування блізкага канца гітлераўцаў у Югаславіі. Ваяваў і зноў вызначыўся ў разведцы ў Венгрыі. Адным з першых разведчыкі там аказаліся перад умацаваным пунктам ворага, перарэзалі сувязь, захапілі склад з боепрыпасамі. Яшчэ раз паранены быў Уладзімір Мотуз у адным з цяжкіх баёў у Чэхаславакіі... У дваццаць гадоў ён быў поўным кавалерам ордэна Славы.

Не менш гераічна і самаадданa былы воін працаваў у мірныя дні. Прафесія яго была вогненная і тут — газазваршчык. Яго ведаюць і паважаюць усе не толькі ў Мулярaўцы, дзе жыве Уладзімір Іванавіч Мотуз, але і ва ўсім раёне.

...У час святкавання 50-годдзя вызвалення Петрыкаўскага раёна жвавы газетчык запытаў у ветэрана:

— Раскажыце, калі ласка, за якія подзвігі вы ўзнагароджаны гэтымі знакамі доблесці?

Уладзімір Іванавіч адвёў убок мікрафон і сказаў:

— Хіба галоўнае ў жыцці — зоркі, што на грудзях? Не за іх я наяваў, і ў дзень свята не пра іх хачу гаварыць!.. Галоўнае — каб зорка гарэла ў грудзях, у самой душы...

В. Р. Ферапц

Ганаровыя грамадзяне г. Петрыкава

Канарэеў Уладзімір Рыгоравіч (н. 2.6.1915 г. на ст. Сафіеўка Запарожскай вобл.). З 1929 г. працаваў на заводзе ў г. п. Чырвонаармейск (цяпер Вальнянск), з 1938 г.— на заводзе ў Свярдлоўску. На фронце з 1942 г. — камандзір аддзялення, прайшоў з баямі ад Сталінграда да Берліна.

Асабліва вызначыўся старшына У. Р. Канарэеў у чэрвені 1944 г. у час наступлення Дняпроўскай ваеннай флатыліі на Прыпяці, за вызваленне вёсак Бялановічы, Дарашэвічы, горада Петрыкава...

У баях за Петрыкаў узорна арганізаваў наступленне свайго аддзялення. Чырвонаармейцы ўкліняліся ў абарону праціўніка, знішчылі пяць дзотаў, чатыры кулямётныя кропкі, захапілі тры кулямёты, знішчылі каля 70 гітлераўскіх салдат, адзінаццаць узялі ў палон. Смелымі і рашучымі дзеяннямі У. Р. Канарэеў забяспечыў поспех наступлення.

За ўмелае кіраўніцтва баявымі аперацыямі і асабістую мужнасць, праяўленую пры вызваленні населеных пунктаў Петрыкаўскага і Пінскага раёнаў, У. Р. Канарэеву прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

Пасля вайны мічман У. Р. Канарэеў да 1968 г. служыў ва Узброеных Сілах СССР.

Памёр 26.10.1973 г.

Чыльнікін Васіль Пятровіч (н. 20.1.1924 г. у в. Коршава Варонежскай вобл.) у 1942 г. прызваны ў рады Ваенна-Марскога Флоту. У 1943 г. за-

кончыў вучэбны атрад, атрымаў спецыяльнасць артылерыста. Быў накіраваны для далейшай службы на плаўбатарэю, якая затым увайшла ў састаў Дняпроўскай ваеннай флатыліі. У саставе яе экіпаж вызваляў Беларусь.

Выключную мужнасць і адвагу праявіў В. П. Чыльнікін пры вызваленні Петрыкава ў чэрвені 1944 г. Ён выявіў назіральны пункт ворага, артылерыйскую і кулямётную кропкі, якія былі знішчаны агнём плаўбатарэі. У баях за Петрыкаў на баявы рахунак бранякатэра, на якім служыў Чыльнікін, былі занесены падбіты танк, знішчаныя 18 мінамётных і кулямётных кропак, каля сотні нямецкіх салдат.

Пасля вайны В. П. Чыльнікін быў накіраваны ў вучэбны атрад Ваенна-Марскога Флоту ў якасці выкладчыка ваенна-марской справы.

В. П. Чыльнікін узнагароджаны медалямі «За адвагу», «За баявыя заслугі», «За вызваленне Варшавы», «За ўзяцце Берліна».

Толькі жыла б Радзіма...

Скалабан Іван Васільевіч (н. у 1910 г.) — адзін з кіраўнікоў партызанскага руху на Палессі. Да вайны працаваў настаўнікам, у 1939 г. прызваны ў Чырвоную Армію. З сакавіка 1942 г. змагаўся з ворагам на акупіраванай тэрыторыі, быў камісарам 125-й Капаткевіцкай брыгады, у ліпені 1943 г. прызначаны камандзірам 130-й партызанскай брыгады, са жніўня 1943 г. — сакратар Петрыкаўскага падпольнага райкома КП(б)Б, член бюро Палескага падпольнага абкома КП(б)Б. Прымаў удзел у многіх баявых аперацыях 125-й і 130-й партызанскіх брыгад па падрыве мастоў і чыгункі, разгроме гарнізонаў.

Загінуў у баі на Чорным балоце ў красавіку 1944 г.

* * *

Кудравец Фёдар Дзям'янавіч (н. у 1907 г. у в. Ванюжычы) да вайны працаваў старшынёй калгаса «Чырвоны партызан», быў пакінуты ў тыле ворага для арганізацыі падпольнай барацьбы з ворагам. У студзені 1942 г. створаны першы на тэрыторыі раёна партызанскі атрад, і Ф. Дз. Кудраўца прызначаюць яго камісарам, затым камандзірам. З ліпеня 1943 г. ён — камісар 125-й Капаткевіцкай партызанскай брыгады. Фёдар Дзям'янавіч неаднойчы сустракаўся з легендарным героем славацкага народа Янам Налепкай і схіліў яго да пераходу на наш бок. Не выпадкова прозвішча партызанскага камісара занесена ў спіс ганаровых грамадзян г. Трэнчын. Ён узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай Вайны I ст., медалямі.

Пасля вызвалення раёна Ф. Дз. Кудравец працаваў сакратаром Капаткевіцкага райкома КПБ, інструктарам Палескага абкома партыі, прымаў удзел у арганізацыі калгасаў у Заходняй Беларусі.

Памёр у 1979 г.

* * *

Дубік Іван Васільевіч (н. у 1914 г. у в. Лголічы) восенню 1941 г. прабіраўся з акружэння да родных мясцін. У вёсцы не затрымаўся, шукаў сувязі з партызанамі, а ў кастрычніку 1942 г. разам з М. Ф. Бабковым арганізавалі атрад. І. В. Дубік стаў яго камісарам, а потым — камандзірам 138-га атрада 130-й Петрыкаўскай партызанскай брыгады. Гэта было адно з найбольш баяздольных падраздзяленняў, на рахунку якога многа баявых спраў.

Узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай Вайны I і II ст., Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны», многімі медалямі.

Памёр у 1986 г.

* * *

Гардзіенка Мікалай Іосіфавіч — першы камандзір Капаткевіцкага атрада, створанага ў жніўні 1941 г. З мая па лістапад 1943 г. быў начальнікам штаба 39-га атрада імя В. Н. Бажанкі, са снежня 1943 да красавіка 1944 г. —

начальнікам штаба 150-й брыгады імя Ф. М. Языковіча. Ён удзельнічаў у падрыве чыгуначнага маста праз р. Пціч у лістападзе 1942 г., у разгроме фашысцкага гарнізона ў в. Лучыцы вясной 1943 г. і ў многіх іншых баявых аперацыях.

* * *

Маставы Іван Іонавіч — кадравы афіцэр Чырвонай Арміі. У пачатку вайны служыў у Беластоку, вайсковая часць трапіла ў акружэнне. І. І. Маставы паранены дабраўся да роднай вёскі, захварэў тыфам. Калі выздаравеў, пайшоў у Капаткевіцкі партызанскі атрад, з якога быў выдзелены 45-ы атрад. Камандзірам яго быў прызначаны І. І. Маставы. У сакавіку 1944 г. ён загінуў у баі пры выхадзе атрада з блакады каля в. Сасноўка. У аператыўным данясенні брыгады паведамлялася: «Камандзір атрада Маставы наблізіўся з байцамі ўшчыльную да немцаў, ва ўпор расстрэльваў іх. Куля трапіла яму ў правую руку, другое раненне аказалася смяротным...» Байцы прарвалі акружэнне і вынеслі свайго камандзіра з поля бою.

* * *

Герасіменка Назар Яўстратавіч (н. у 1903 г. на ст. Пціч) — актыўны ўдзельнік Мінскага падполля ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Працаваў у Мінску на фабрыцы «Камунарка», затым быў на савецкай і партыйнай рабоце. У маі — верасні 1942 г. — сакратар падпольнага райкома КП(б)Б у Мінску, на яго кватэры на вул. Няміга была канспіратыўная яўка, дзе праходзілі сустрэчы і сходы падпольшчыкаў, захоўвалася зброя, медыкаменты. У пачатку кастрычніка 1942 г. Н. Я. Герасіменка, яго жонка і 12-гадовая дачка Люся былі схоплены гітлераўцамі і пасля зверскіх допытаў у снежні закатаваны.

Іменем Н. Я. Герасіменкі названа вуліца ў Мінску, на доме, дзе ён жыў, устаноўлена мемарыяльная дошка.

* * *

Кулак Уладзімір Іосіфавіч (н. у 1916 г. у в. Мышанка) вайну сустрэў курсантам Арлоўскага ваенна-палітычнага вучылішча. Датэрміновае прысваенне звання — і фронт. Уладзімір Кулак трапіў у акружэнне, і хутка стаў байцом атрада А. Міхайлоўскага. Былога вайскоўца прызначаюць начальнікам штаба атрада, затым 130-й партызанскай брыгады. За баявыя заслугі ён узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай Вайны II ст., некалькімі медалямі.

У пасляваенныя гады У. І. Кулак займаў адміністрацыйныя і гаспадарчыя пасады ў раёне і вобласці, на працягу больш 20 гадоў кіраваў калгасам імя Леніна. Узнагароджаны ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, двума — «Знак Пашаны».

У. І. Кулак неаднаразова выбіраўся дэпутатам раённага, абласнога і Вярхоўнага саветаў. Ён і сёння ў страі, з'яўляецца старшынёй раённага савета ветэранаў вайны і працы, вядзе вялікую выхаваўча-патрыятычную работу.

* * *

Вялікую Айчынную вайну, якая прынесла вялікія выпрабаванні Г. І. Бажку, восем раненняў і тры кантузіі, ён сустрэў курсантам ваеннага вучылішча ў Мінску. Нядоўга працягвалася абарона беларускай сталіцы, акружэнне, выхад з яго... Герасім Бажок прабіраўся ў родныя мясціны на Петрыкаўшчыну, дзе сустрэў восенню партызан. Уступіў у атрад Міхайлоўскага, ваяваў у складзе 125-й, затым 130-й брыгад.

На фронце Герасім Бажок быў камандзірам узвода. Беларусь, Польшча, Германія... Каля рэйхстага давялося пабываць, калі ён ужо дагараў і быў увесь у роспісах пераможцаў. Баявы шлях Г. І. Бажка адзначаны трыма ордэнамі Айчыннай Вайны, Аляксандра Неўскага, Чырвонага Сцяга, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, дзесяццю медалямі.

* * *

...Той жорсткі бой каля в. Чарнушкі на світанні 23 лютага 1943 г. увайшоў у гісторыю Вялікай Айчыннай вайны і назаўсёды застаўся ў памяці Д. Л. Ганцэвіча. Нябачны кулямётчык паліваў з дзота агнём нашы наступаючыя часці, атакі захлёбваліся адна за другой. Малодшы сяржант Ганцэвіч бачыў, як наперадзе каля дзота хіснуўся цень, дзот заціх... Ужо пасля бою стала вядома, што гэта радавы Аляксандр Матросаў з іх роты закрыў сваім целам амбразуру дзота.

Д. Л. Ганцэвіч, настаўнік Міхедавіцкай сярэдняй школы, быў узнагароджаны за мужнасць у тым баі медалём «За адвагу».

* * *

Тры ордэны Айчыннай Вайны, ордэн Славы III ст., шматлікія баявыя і працоўныя медалі ўпрыгожваюць у дні свят грудзі Пятра Сцяпанавіча Герасіменкі... Гэта — сціплая адзнака яго заслуг на франтах мінулай вайны, нялёгкіх калгасных будняў.

Ваенная біяграфія ветэрана пачалася раней за працоўную. У 18 гадоў ён трымае сувязь з партызанамі, а хутка і сам становіцца байцом партызанскага атрада. Пасля злучэння яго з часцямі дзеючай арміі — разведчык 21-й кавалерыйскай дывізіі. Вызваляў Беларусь, Польшчу, пераможныя залпы ў маі 1945 г. прагучалі для яго ў ваколіцах Берліна.

Амаль паўстагоддзя аддаў Пётр Сцяпанавіч роднай гаспадарцы ў Мышанцы, дзе яго заўсёды паважалі за добрасумленнасць, стараннасць, сціпласць...

* * *

Плавінскі Франц Андрэевіч перад вайной узначальваў рыбгас «Трэмля». Райком партыі пакінуў яго для арганізацыі партызанскай барацьбы ў тыле ворага, і смелы патрыёт не сядзеў склаўшы рукі. Удзельнічаў у разгроме варожага гарнізона ў Капаткевічах, у нападзе на ст. Муляраўка, дзе ў час бою было забіта звыш 30 гітлераўцаў. Франц Плавінскі ўзяў у палон двух немцаў.

У верасні 1942 г. ён быў прызначаны сакратаром падпольнага райкома камсамола і адначасова — намеснікам камісара 125-й брыгады. Камсамольская арганізацыя пад кіраўніцтвам Ф. А. Плавінскага выросла з 18 да 482 чалавек. І словам, і справай камсамольскі важак змагаўся з ворагам, набліжаючы дзень Перамогі.

За мужнасць і адвагу ў барацьбе з ворагам Ф. А. Плавінскі ўзнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны 1 і II ст., Чырвонай Зоркі, медалямі, за мірную працу — ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі і іншымі ўрадавымі ўзнагародамі.

* * *

Глушко Іосіф Нікіфаравіч (н. у 1905 г. у в. Бабунічы) да вайны працаваў старшынёй калгаса, дырэктарам МТС. У пачатку вайны пад псеўданімам Балотнікаў пакінуты ў тыле ворага для арганізацыі партызанскай барацьбы, у маі 1942 г. быў накіраваны ў Петрыкаўскі раён, узначаліў партызанскі атрад. І. Н. Балотнікаў прымаў удзел у падрыве чыгуначных мастоў на Пцічы і каля Аголіцкай Рудні, у баях за Міхедавічы і Бабунічы, на Чорным балоце і ў многіх другіх баявых аперацыях. У ліпені 1943 г. створана 130-я Петрыкаўская партызанская брыгада, ён быў прызначаны яе камандзірам. Пасля вызвалення раёна І. Н. Глушко да 1946 г. працаваў першым сакратаром райкома партыі.

Памёр 23.7.1986 г.

* * *

Калі пачалася вайна, Міхаіл Губар не дасягнуў прызыўнога ўзросту. Юнак знайшоў дарогу да партызан і ў ліпені 1942 г. стаў байцом атрада. Удзельнічаў у многіх баявых аперацыях — хадзіў на дыверсіі на чыгунку і гра-

міў варожыя гарнізоны, выходзіў з блакады ў 1943 г. і кідаўся ў атаку на ўмацаваныя пазіцыі гітлераўцаў...

У арміі М. І. Губар быў стралком, снайперам. Закончыў вайну ў Кёнігсбергу. На грудзях маладога салдата былі два знакі вышэйшай салдацкай доблесці — ордэны Славы, Айчыннай Вайны I ст., многія баявыя медалі.

А 24 чэрвеня 1945 г. М. І. Губар прымаў удзел у парадзе Перамогі ў Маскве. У такім страі ён яшчэ раз ішоў па Краснай плошчы ў 1990 г. — удзельнічаў у парадзе ветэранаў, прысвечаным 45-годдзю вялікай Перамогі.

Памёр 20.4.1992 г.

* * *

Чатыры разы быў паранены ў гады Айчыннай вайны Васіль Іванавіч Дрыня, былі такія раненні, што, здавалася, больш не стане ў строй... Але малады арганізм і імкненне біць ворага кожны раз перамагалі. Франтавы шлях ветэрана цяжка вымераць — ад абароны Масквы да вызвалення Кіева, ад баёў за Львоў да штурму Берліна, дзе ён быў паранены ў апошні раз. Двума ордэнамі Славы, Айчыннай Вайны I ст., Чырвонай Зоркі, медалём «За адвагу» і іншымі баявымі ўзнагародамі адзначаны шлях Васіля Іванавіча на вайне. Пасля шпіталю былы танкіст вярнуўся ў разбураныя Камаровічы і адразу прыступіў да мірнай працы, якой аддаў амаль палову пасляваеннага стагоддзя.

Памёр 15.11. 1993 г.

* * *

Не думаў Герман Карульскі, адпраўляючыся ў 1938 г. на тэрміновую службу ў рады Чырвонай Арміі, што вернецца ў родны Петрыкаў толькі амаль праз 10 гадоў — афіцэрам, ардэнаносцам... І шлях гэты ляжаў праз усю будучую вайну, ад абароны Масквы восенню 1941 г. і Курскай дугі гарачым летам 1943 г. Прайшоў Мінск, Варшаву, Кёнігсберг — да самага Берліна... У вялікую Перамогу ўнёс і свой уклад артылерыст, камандзір дывізіёна Г. У. Карульскі. Яго ратныя подзвігі адзначаны чатырма ордэнамі Айчыннай Вайны, Аляксандра Неўскага II ст., шматлікімі медалямі.

Памёр 3.2.1995 г.

* * *

Кузьміч Ефрасіння Мікітаўна (н. у 1914 г. у Капаткевічах) да вайны працавала аграномам Капаткевіцкай МТС. Прымала актыўны ўдзел у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, з дня арганізацыі першага партызанскага атрада з'яўлялася сувязной, а затым стала яго байцом. Неаднаразова прымала ўдзел у аперацыях па разгрому нямецкіх і паліцэйскіх гарнізонаў, у дыверсіях на чыгункі. Пасля вайны на працягу 25 гадоў узначальвала выканком Капаткевіцкага сельскага савета дэпутатаў працоўных.

Узнагароджана ордэнамі Айчыннай Вайны II ст., Працоўнага Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, медалямі «За адвагу», «За баявыя заслугі», «Партызану Айчыннай вайны» II ст.

Памерла 28.12.1993 г.

* * *

Многа разоў быў паранены за гады вайны камандзір мінамётнай роты Васіль Кузняцоў. Апошняе цяжкае раненне, пасля якога стаў інвалідам, атрымаў незадоўга да перамогі, 24 красавіка 1945 г. Вайна пачалася для яго яшчэ зімой 1940 г., калі ён служыў на фінскай граніцы і з першага дня канфлікту прымаў удзел у баях. Вогненныя дарогі па франтах Вялікай Айчыннай цягнуліся з кастрычніка 1941 г., калі В. С. Кузняцоў, маючы бронь, добраахвотна пайшоў у дзеючую армію, і да таго апошняга бою ў Германіі... Трыма ордэнамі Айчыннай Вайны, Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, баявымі медалямі адзначаны яго подзвігі.

Памёр у 1985 г.

* * *

Ні адна вайна не мінула Пятра Курловіча — паход у Заходнюю Беларусь і савецка-фінляндская, Вялікая Айчынная з першага да апошняга дня, вайна з японскімі мілітарыстамі... Ён быў кулямётчыкам, вялікі ваенны вопыт дазволіў яму камандаваць супрацьтанкавай батарэяй. А ў мірным жыцці Пётр Сцяпанавіч быў радавым калгаснікам, пастухом і даглядчыкам малочнага статка ў роднай вёсцы Вышалаў.

Узнагароджаны ордэнам Славы III ст., Айчыннай Вайны I і II ст., двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, многімі медалямі.

Памёр у 1988 г.

* * *

Мінчук Алег Аксенцьевіч (н. 1.3.1922 г. у пас. Капаткевічы)—удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Пасля дэмабілізацыі ў 1946 г. працаваў настаўнікам матэматыкі Капаткевіцкай сярэдняй школы, загадчыкам аддзела народнай асветы, намеснікам старшыні райвыканкома, старшынёй Петрыкаўскага раённага камітэта народнага кантролю, дырэктарам Капаткевіцкай сярэдняй школы.

У 1984 г., напярэдадні Дня Перамогі, Алег Аксенцьевіч правёў у школе ўрок мужнасці. А праз некалькі дзён яго не стала...

Баявыя і працоўныя заслугі Алега Аксенцьевіча Мінчука адзначаны ордэнамі Славы III ст., Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны», медалямі і ганаровымі граматамі.

* * *

На ўсё жыццё засталіся ў целе І. І. Стракача нямецкія асколкі. Вайну сустрэў у далёкім Запаляр'і, дзе ён праходзіў тэрміновую службу. Потым былі Смаленск і Масква, вызваленне Украіны, Беларусі, Польшчы, штурм Берліна... Дэмабілізаваўся капітан І. І. Стракач у 1947 г., працаваў на розных адміністрацыйных пасадах у Пінскай і Палескай абласцях. Доўгі час узначальваў калгас імя Чкалава ў Брынёве.

Узнагароджаны ордэнам Айчыннай Вайны I ст., Чырвонага Сцяга, двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, медалямі «За адвагу», «За баявыя заслугі», «За абарону Запаляр'я», «За доблесную працу» і іншымі.

* * *

Мазуркевіч Васіль Паўлавіч (н. у 1914 г. у в. Міхедавічы) — капітан I рангу, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. На пасадзе камандзіра зенітнай батарэі вызначыўся ў шматлікіх баях з ворагам на Чорным моры. У пасляваенны час В. П. Мазуркевіч працаваў выкладчыкам Каспійскага Вышэйшага Ваенна-марскога вучылішча, затым — памеснікам начальніка вучылішча імя П. С. Нахімава. У Міністэрстве вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР узначальваў аддзел навукі і падрыхтоўкі навуковых кадраў.

Баявы і працоўны шлях В. П. Мазуркевіча адзначаны 22 урадавымі ўзнагародамі, сярод іх — два ордэны Чырвонага Сцяга, Айчыннай Вайны I і II ст., Чырвонай Зоркі, медалі «За баявыя заслугі», «За абарону Адэсы», «За абарону Севастопаля», «За абарону Каўказа».

* * *

Цылько Ніна Аркадзьеўна перад вайной працавала наборшчыцай у друкарні Капаткевіцкай раённай газеты «Бальшавік». Пасля акупацыі раёна пайшла ў партызанскі атрад, набірала падпольныя рэспубліканскія газеты «Звязда» і «Чырвоная змена».

Н. А. Цылько ўзнагароджана ордэнам Айчыннай Вайны II ст., медалямі «За баявыя заслугі», «Партызану Айчыннай вайны» I ст. Ёй уручана Ганаровая грамата Вярхоўнага Савета БССР. Газета «Звязда» ўзнагародзіла яе залатым імянным гадзіннікам.

Памерла ў 1988 г.

Воіны Чырвонай Арміі — землякі, якія загінулі і прапалі без вестак у гады Вялікай Айчыннай вайны

БАБУЙЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАБУНІЧЫ

БАРДЫГА Захар Максімавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у снежні 1944 г. пад Варшавай.

ГЛУШКО Іват Нікіфаравіч, н. у 1919 г., загінуў 17.8.1943 г. каля г. Волхаў.

ГЛУШКО Пётр Раманавіч, н. у 1909 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, сяржант, загінуў 6.5.1945 г. у Германіі, у г. Тангермюндэ.

ГЛУШКО Сяргей Іванавіч, н. у 1918 г., настаўнік, загінуў 18.12.1944 г.

ГЛУШКО Яўхім Раманавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у снежні 1944 г. пад Варшавай.

ЖУРАЎЛЕВІЧ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1918 г., загінуў 17.5.1943 г. каля в. Бобрык.

ЗАГОРАЦ Міхаіл Фаміч, н. у 1926 г., рад., загінуў у лютым 1945 г. у Польшчы.

КЛЯЎЦОЎ Фёдар Карнеевіч, н. у 1919 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў 14.11.1941 г. у Ленінградзе.

НАЛЕЦЬКА Аляксандр Арыёнавіч, н. у 1904 г., загінуў 12.11.1942 г. у Сталінградзе.

НАЛЕЦЬКА Даніла Антонавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

НАЛЕЦЬКА Іван Трафімавіч, н. у 1920 г., лейтэнант, прапаў без вестак у красавіку 1944 г. пад Рагачовам.

НАЛЕЦЬКА Фёдар Арыёнавіч, н. у 1903 г., мал. сяржант, загінуў 14.1.1943 г. у станіцы Верхняя Бузінаўка каля Сталінграда.

ПАНЦЮК Андрэй Аляксеевіч, н. у 1895 г., удзельнік грамадзянскай вайны, загінуў у красавіку 1944 г.

ПАНЦЮК Андрэй Астапавіч, н. у 1923 г., партызан 130-й брыгады, з жніўня 1944 г. у Чырвонай Арміі, рад., прапаў без вестак у студзені 1945 г. у Польшчы.

ПАНЦЮК Васіль Сцяпанавіч, н. у 1904 г., у Чырвонай Арміі з кастрычніка 1941 г., ст. лейтэнант, загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

ПАНЦЮК Іван Ігнатавіч, н. у 1905 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў у 1945 г.

ПАНЦЮК Мікалай Іванавіч, н. у 1904 г., партызан 130-й брыгады, з ліпеня 1944 г. у Чырвонай Арміі, рад., памёр ад ран 24.11.1944 г. у г. Пскоў.

ПАНЦЮК Мікалай Ігнатавіч, н. у 1909 г., загінуў у снежні 1942 г. у Варашылаўградскай вобл.

ПАНЦЮК Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 23.2.1945 г. у Латвіі.

ПАНЦЮК Павел Міхайлавіч, н. у 1912 г., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

ПАНЦЮК Сцяпан Мацвеевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 16.12.1944 г. у Польшчы.

ПАНЦЮК Уладзімір Мацвеевіч, н. у 1926 г., загінуў у лютым 1945 г. пад г. Сувалкі ў Польшчы.

ПАЛТАРАН Астап Савельевіч, н. у 1920 г., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

ПАЛТАРАН Васіль Мікітавіч, н. у 1925 г., загінуў 7.8.1942 г. у Ленінградзе.

ПАЛТАРАН Іван Макаравіч, н. у 1894 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Леанід Іванавіч, н. у 1926 г., памёр ад ран 27.2.1945 г. у палявым шпіталі № 2295 ва Усходняй Прусіі.

ПАЛТАРАН Пётр Аляксеевіч, н. у 1908 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў 1.11.1941 г.

ПАЛТАРАН Пётр Мікітавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 28.2.1943 г. каля г. Ленінград.

ПАЛТАРАН Рыгор Трафімавіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак у снежні 1941 г. пад Масквой.

ПАЛТАРАН Сцяпан Данілавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1941 г. пад Масквой.

ПАЛТАРАН Сямён Данілавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 10.7.1941 г.

ПРЫМАК Міхаіл Трафімавіч, н. у 1912 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, сяржант, прапаў без вестак у снежні 1941 г. пад Масквой.

Помнік воінам-землякам, загінуўшым у гады Вялікай Айчыннай вайны, у в. Бабунічы

ПРЫМАК Сава Аляксеевіч, н. у 1917 г., загінуў у снежні 1944 г. пад Варшавай.

ПРЫМАК Фёдар Васільевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941 г.

ПРЫМАК Якаў Ільіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 20.1.1945 г. у Польшчы.

РАЖАЛЮК Сямён Данілавіч, н. у 1891 г., удзельнік імперыялістычнай і грамадзянскай войнаў. У Чырвонай Арміі з ліпеня 1941 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г. пад Віцебскам.

СТРАЛЬЧЭНЯ Барыс Васільевіч, н. у 1925 г., партызан 130-й брыгады, потым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў у верасні 1944 г. у Польшчы.

СТРАЛЬЧЭНЯ Міхаіл Васільевіч, н. у 1909 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў 21.8.1943 г. пад Харкавам.

СТРАЛЬЧЭНЯ Нікіфар Васільевіч, н. у 1920 г., танкіст, загінуў 13.7.1944 г. у п. Рось Ваўкавыскага р.

СЫЦЬКА Якаў Ільіч, н. у 1912 г., загінуў у сакавіку 1944 г. у Быхаўскім р.

ТАКУН Аляксей Ільіч, н. у 1913 г., прапаў без вестак у снежні 1941 г. пад Масквой.

ТАКУН Захар Сцяпанавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 8.7.1942 г.

ТАКУН Сцяпан Данілавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак.

ТАКУН Сямён Ільіч, н. у 1900 г., загінуў у красавіку 1944 г. каля г. Роўна.

ТАКУН Трафім Іванавіч, н. у 1907 г., сяржант, камандзір аддзялення, загінуў на савецка-фінляндскай вайне 26.12.1939 г. пад Выбаргам.

ФЕЛЬКІН Аляксандр Карлавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 15.12.1945 г. у Латвіі.

ХМЯЛЁЎСКІ Іван Сямёнавіч, н. у 1912 г., загінуў у сакавіку 1944 г. каля г. Роўна.

ЦІМАШЫШЫН Мікалай Пятровіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў 8.7.1944 г. у Ковельскім р. Валынскай вобл.

ЦФАСМАН Моўша Ёселевіч, н. у 1925 г. У ліпені 1941 г. добраахвотнікам пайшоў у Чырвоную Армію, рад., прапаў без вестак у снежні 1941 г. пад Масквой.

ШАБАЛТАС Сцяпан Пятровіч, н. у 1905 г., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

ЯРЫГА Данііл Цімафеевіч, н. у 1918 г., памёр ад ран 25.1.1943 г. на х. Туравым Сталінградскай вобл.

ЯРЫГА Мікалай Якаўлевіч, н. у 1905 г., загінуў у кастрычніку 1942 г. пад Сталінградам.

ЯРЫГА Павел Аляксеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г. у Драгобыцкім р.

ЯРЫГА Раман Данілавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЯРЫГА Сяргей Цімафеевіч, н. у 1915 г., сяржант, удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў у сакавіку 1944 г. у Рагачове.

ЯРЫГА Яўхім Лявонцьевіч, н. у 1920 г., настаўнік, капітан, загінуў у студзені 1945 г. пад Варшавай.

ВЁСКА БАРЫЧАЎ

АРХІПЕНКА Пётр Іванавіч, н. у 1918 г., дырэктар Бабуніцкай школы, сяржант, загінуў у 1941 г.

КОРБУТ Іван Фаміч, н. у 1907 г., рад., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

КОРБУТ Серафім Фаміч, н. у 1920 г., прапаў без вестак у чэрвені 1941 г.

КРУКОЎСКІ Павел Іванавіч, н. у 1902 г., рад., памёр ад ран 3.11.1944 г. у Літве, у Елгаўскім р.

КРУКОЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў 3.3.1943 г. у Харкаўскай вобл.

КУЛАКОЎСКІ Міхаіл Васільевіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 3.3.1942 г.

НЕКРАШЭВІЧ Аляксандр Раманавіч, н. у 1911 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

НЕКРАШЭВІЧ Антон Андрэевіч, н. у 1913 г., загінуў 23.8.1942 г.

НЕКРАШЭВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

НЕКРАШЭВІЧ Пётр Паўлавіч, н. у 1915 г., падпалкоўнік, загінуў 26.1.1946 г. у Румыніі.

Ён быў маладым і прыгожым, поўным сіл і жыцця... Нарадзіўся Пётр Некрашэвіч у беднай, сялянскай сям'і ў в. Барычаў. Закончыў школу ў Бабунічах, яго накіравалі на курсы настаўнікаў у Мазыр. 18-гадовы юнак быў прызначаны дырэктарам Аголіцкай сямігадовай школы, вучыўся завочна ў Мазырскім настаўніцкім інстытуце. А ў верасні 1940 г. Пятра Некрашэвіча выбіраюць першым сакратаром Петрыкаўскага райкома камсамола.

За некалькі дзён да пачатку вайны Пятра Некрашэвіча прызвалі ў армію, ён быў накіраваны ў ваенна-палітычнае вучылішча. Закончыў яго пад гул кананады і адразу пасля выпуску — фронт... Баявое хрышчэнне давялося трымаць на Курскай дузе. У франтавых буднях расло майстэрства і аўтарытэт палітрука,

П. П. Некрашэвіч

памесніка камандзіра палка. Пры фарсіраванні Дняпра восенню 1943 г. ён ужо маёр. Беларусь, Польшча, Чэхаславакія... У канцы вайны Пётр Некрашэвіч быў адазваны з палка і накіраваны на вышэйшыя курсы ўдасканалення палітсаставу Чырвонай Арміі. Пасля заканчэння іх у 1945 г. у якасці памесніка начальніка ваеннага аддзела Саюзнай Кантрольнай камісіі падпалкоўнік Некрашэвіч накіроўваецца ў Бухарэст. Тут 26 студзеня 1946 г. яго падпільнавала бандыцкая куля...

Узнагароджаны П. П. Некрашэвіч ордэнамі Айчыннай Вайны I і II ст., двума — Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, баявымі медалямі.

Пахаваны ў г. Петрыкаў.

НЕКРАШЭВІЧ Трафім Міхайлавіч, н. у 1908 г., загінуў 12.1.1940 г. на в. Ханко (Гангут).

РЭВУТ Павел Сямёнавіч, н. у 1919 г., загінуў 23.6.1941 г.

РЭВУТ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1919 г., настаўнік Бабуніцкай школы, загінуў 6.8.1941 г. каля г. Харкаў.

ЦІШКЕВІЧ Андрэй Фёдаравіч, н. у 1907 г., загінуў у верасні 1944 г.

ЦІШКЕВІЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1909 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў у сакавіку 1944 г. пад Віцебскам.

ВЁСКА КАСПІЧА

ГЛУШКО Фёдар Мікітавіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў 14.11.1941 г. у Ленінградзе.

ДУБІК Фёдар Антонавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў 10.7.1941 г. пад Оршай.

ПАЛТАРАН Аляксандр Прохаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 24.6.1941 г. у Брэсцкай крэпасці.

ПАЛТАРАН Васіль Максімавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 18.6.1945 г.

ПАЛТАРАН Дзмітрый Прохаравіч, н. у 1910 г., сяржант, загінуў 29.11.1941 г. у Можайскім р. Маскоўскай вобл.

ПАЛТАРАН Васіль Максімавіч, н. у 1892 г., удзельнік імперыялістычнай і грамадзянскай войнаў, загінуў у жніўні 1943 г. у Курскай вобл.

ПАЛТАРАН Іван Іосіфавіч, н. у 1903 г., загінуў у чэрвені 1944 г.

ПАЛТАРАН Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1913 г., танкіст, загінуў 2.7.1944 г. каля г. Мінск.

ПАЛТАРАН Рыгор Міхайлавіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў 8.7.1943 г. у п. Фацеж Курскай вобл.

ПАЛТАРАН Сцяпан Іосіфавіч, н. у 1903 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1926 г., мал. сяржант, загінуў 2.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ПАЛТАРАН Фёдар Прохаравіч, н. у 1926 г., загінуў 14.2.1945 г. пад Будапештам.

ВЁСКА МІХЕДАВІЧЫ

АКУЛІЧ Герман Ануфрыевіч, н. у 1922 г., загінуў 20.5.1942 г. у Ленінградскай вобл.

АКУЛІЧ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1914 г., ст. лейтэнант, загінуў 3.7.1944 г. каля Турава.

АКУЛІЧ Севасцьян Ануфрыевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 14.12.1941 г. каля г. Вадаламск.

БРАНАВІЦКІ Сцяпан Андрэевіч, н. у 1911 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, лейтэнант, загінуў 17.8.1943 г. у Арлоўскай вобл.

БУЛАВА Міхаіл Васільевіч, н. у 1899 г., рад., загінуў 7.1.1942 г. у в. Масюкоўшчына пад Мінскам.

БУЛАВА Уладзімір Андрэевіч, н. у 1918 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, сяржант, загінуў 18.8.1943 г. у г. Шчыгры Курскай вобл.

Помнік воінам-землякам, загінуўшым у гады Вялікай Айчыннай вайны, у в. Міхедавічы

ВЯРЭНІЧ Сцяпан Васільевіч, н. у 1923 г., партызан, потым у Чырвонай Арміі, загінуў 22.12.1943 г. у Дамanавіцкім р.

ГАНЦЭВІЧ Аляксандр Васільевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 28.9.1944 г. у Латвіі.

ГАНЦЭВІЧ Антон Сцяпанавіч, н. у 1924 г., партызан 130-й брыгады, з чэрвеня 1944 г. у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 5.1.1945 г. каля Варшавы.

ГАНЦЭВІЧ Дамітрый Міхайлавіч, н. у 1915 г., загінуў 2.9.1944 г. у Літве.

ГАНЦЭВІЧ Мікалай Іосіфавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

ГАНЦЭВІЧ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1911 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ГЛУШКО Аляксандр Адамавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 15.10.1944 г. у Польшчы, каля Бяла-Падляскі.

ГЛУШКО Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 24.4.1945 г.

ГЛУШКО Іван Андрэевіч, н. у 1915 г., загінуў 18.3.1945 г. у Польшчы.

ГЛУШКО Ігнат Трафімавіч, н. у 1890 г., рад., загінуў 16.1.1945 г. пад Варшавай.

ГЛУШКО Канстанцін Адамавіч, н. у 1918 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, капітан. Загінуў 23.11.1941 г. у в. Бобрыкава Варапылӑградскай вобл.

ГЛУШКО Леанід Іванавіч, н. у 1924 г., рад., памёр у шпіталі 17.3.1945 г.

ГЛУШКО Мікалай Аляксандравіч, н. у 1921 г., памёр у шпіталі 18.9.1944 г. у Пінску.

ГЛУШКО Пётр Аляксандравіч, н. у 1923 г., партызан 130-й брыгады, з ліпеня 1944 г. у Чырвонай Арміі, сяржант, загінуў 29.1.1945 г.

ГЛУШКО Пётр Іванавіч, н. у 1914 г., партызан 130-й брыгады, затым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 20.10.1944 г. у Польшчы.

ГЛУШКО Уладзімір Мікітавіч, н. у 1911 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЛУШКО Фёдар Піліпавіч, н. у 1908 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРЫГАРЭВІЧ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1904 г., загінуў 21.8.1944 г. каля Варшавы.

ДЗЯГЕЛЬКА Мікалай Іванавіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

ДУБІНА Піліп Пятровіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г. пад Віцебскам.

ДУБІНА Сцяпан Пятровіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 17.2.1945 г. у Польшчы, у г. Кельцэ.

ЕРМАЛІНСКІ Іван Віктаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 17.10.1944 г. у Польшчы.

ЕРМАЛІЦКІ Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў 14.10.1944 г.

ЕРМАЛІЦКІ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 3.7.1944 г. у г. Полацк.

ЖУРАЎСКІ Уладзімір Канстанцінавіч, н. у 1917 г., галоўны бухгалтар Мядзраўскай МТС. Удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, сяржант, загінуў 18.8.1943 г. у г. Абаянь Курскай вобл.

КНІГА Міхаіл Васільевіч, н. у 1905 г., рад., разведчык, загінуў 23.2.1943 г.

А. І. Мазуркевіч

А. Д. Найдзён

КНІГА Міхаіл Мітрафанавіч, н. у 1910 г., старшына, загінуў 15.7.1943 г. каля г. Курск.

КОЛЬ Аляксандр Барысавіч, н. у 1918 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў у 1943 г. у Сталінградзе.

КОЛЬ Аляксандр Кузьміч, н. у 1916 г., партызан 130-й брыгады, з ліпеня 1944 г. — у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 6.1.1945 г. у Польшчы.

КУДРАВЕЦ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 27.9.1944 г. у Латвіі, у г. Даўгаўпілс.

КУЧЫНСКІ Адам Каліміравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 6.1.1945 г. каля Варшавы.

ЛЕАНОВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў у снежні 1941 г.

ЛЕАНОВІЧ Павел Іванавіч, н. у 1905 г., сяржант, загінуў у маі 1945 г. каля Берліна.

МАЗУРКЕВІЧ Адам Мітрафанавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 16.8.1944 г. у Польшчы, каля г. Бяла-Падляска.

МАЗУРКЕВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 16.4.1945 г. на р. Одэр.

МАЗУРКЕВІЧ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1909 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, сяржант, загінуў 6.7.1943 г. у г. Болхаў Арлоўскай вобл.

МАЗУРКЕВІЧ Мікалай Паўлавіч, н. у 1902 г., настаўнік, сяржант, загінуў 16.8.1943 г.

МАЗУРКЕВІЧ Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1923 г., партызан 130-й брыгады, з ліпеня 1944 г. — у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 3.12.1944 г. у г. Даўгаўпілс.

МАКСІМОВІЧ Сцяпан Трафімавіч, н. у 1910 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў 26.10.1944 г.

МАРГУН Піліп Яфімавіч, н. у 1906 г., загінуў 8.10.1943 г. у г. Лёзна Віцебскай вобл.

МАРГУН Фёдар Іванавіч, н. у 1917 г., рад., памёр у шпіталі 27.10.1944 г. у Польшчы, у г. Парчаў.

НАВІЧЭНКА Улас Антонавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

НАЙДЗЁН Адам Майсеевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 16.2.1942 г. у Ленінградскай вобл.

НАЙДЗЁН Андрэй Дамітрыевіч, н. у 1910 г.,

старшыня калгаса, лейтэнант, загінуў каля в. Мышанка.

НАЙДЗЁН Іван Сцяпанавіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 10.2.1945 г. у Германіі.

НАЙДЗЁН Ігнат Мінавіч, н. у 1922 г., загінуў 21.12.1944 г. пад Варшавай.

НАЙДЗЁН Мікалай Якаўлевіч, н. у 1902 г., сяржант, загінуў 19.2.1944 г. у Рагачоўскім р.

НАЙДЗЁН Пётр Ціліпавіч, н. у 1922 г., загінуў 5.8.1943 г. у Краснадарскім краі.

НАЙДЗЁН Сцяпан Іванавіч, н. у 1904 г., загінуў 18.8.1943 г. на Курскай дузе.

НАЙДЗЁН Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1922 г., загінуў 22.6.1944 г. каля г. п. Шуміліна.

НАЙДЗЁН Фёдар Адамавіч, н. у 1915 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, сяржант, загінуў у лютым 1944 г. у Рагачоўскім р.

НАЛЕЦЬКА Дзям'ян Лукіч, н. у 1922 г. У маі 1941 г. скончыў Мінскае ваеннае вучылішча, лейтэнант, загінуў 26.6.1941 г. у Брэсцкай крэпасці.

НАЛЕЦЬКА Рыгор Арцёмавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 30.10.1944 г. у г. Даўгаўпілс.

НЕКРАШЭВІЧ Андрэй Сямёнавіч, н. у 1915 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, сяржант, загінуў 3.7.1941 г. пад Оршай.

НЕКРАШЭВІЧ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1908 г., сяржант, загінуў 12.7.1943 г. каля г. Губкін Белгарадскай вобл.

ПРЫМАК Фёдар Васільевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

РАКІЦКІ Леанід Данілавіч, н. у 1910 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў 7.7.1943 г. у Курскай вобл.

РОС Павел Антонавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у маі 1945 г. у Германіі.

СЕРАПІН Рыгор Іванавіч, н. у 1918 г., малодшы ваентэхнік, загінуў 14.9.1941 г.

СЯЎРУК Аляксандр Васільевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 3.12. 1941 г. пад Масквой.

СОКАЛ Адам Фёдаравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 3.1.1945 г. у Польшчы.

СОКАЛ Алісей Ігнатавіч, н. у 1908 г., сяржант, загінуў 27.10.1944 г. у Польшчы.

СОКАЛ Андрэй Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 14.2.1945 г. у Польшчы.

СОКАЛ Антон Акулавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 15.10.1943 г. у Брагінскім р.

СОКАЛ Іван Васільевіч, н. у 1920 г., партызан 130-й брыгады. У лістападзе 1944 г. добраахвотна пайшоў на фронт, рад., загінуў 3.2. 1945 г. у Польшчы.

СОКАЛ Іван Мікалаевіч, н. у 1926 г., загінуў 6.11.1944 г. у Польшчы.

СОКАЛ Канстанцін Мікалаевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 26.7.1943 г. у Андрэеўскім р. Харкаўскай вобл.

СОКАЛ Канстанцін Прохаравіч, н. у 1920 г., загінуў 14.1.1944 г. каля Даўгаўпілса.

СОКАЛ Максім Фёдаравіч, н. у 1907 г., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

СОКАЛ Мікалай Акулавіч, н. у 1913 г., сяржант, загінуў 16.10.1942 г.

СОКАЛ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў 23.6.1941 г. у Беластоцкай вобл.

СОКАЛ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1902 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

СОКАЛ Мікалай Цімафеевіч, н. у 1907 г., загінуў у верасні 1944 г. каля г. Бяла Падляска ў Польшчы.

СОКАЛ Міна Мікалаевіч, н. у 1910 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, ст. сяржант, загінуў 7.7.1943 г. у Курскай вобл.

СОКАЛ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1910 г., загінуў у сакавіку 1944 г. у Рагачоўскім р.

СОКАЛ Піліп Іванавіч, н. у 1911 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

СОКАЛ Сцяпан Андрэевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 11.10.1944 г. у Польшчы, у г. Ольштын.

СОКАЛ Сямён Рыгоравіч, н. у 1910 г., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Брэсцкай вобл.

СОКАЛ Уладзімір Іванавіч, н. у 1922 г., партызан 130-й брыгады, потым у Чырвонай Арміі, сяржант, загінуў 18.10.1944 г. каля г. Даўгаўпілс.

СОКАЛ Цімафей Данілавіч, н. у 1890 г., удзельнік грамадзянскай вайны, загінуў у баях з белагвардзейцамі ў студзені 1919 г.

СОКАЛ Яўстрат Іванавіч, н. у 1900 г., удзельнік грамадзянскай вайны, рад., загінуў 12.7.1943 г. каля г. п. Залатухіна Курскай вобл.

СТАНКЕВІЧ Мікалай Кузьміч, н. у 1923 г., рад., загінуў 23.12.1943 г. у Дамanавіцкім р.

СТАНКЕВІЧ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў 8.5.1942 г. у палетраным баі над Ленінградам.

СТАНКЕВІЧ Піліп Міхайлавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 15.12.1943 г. у г. п. Стрэшын Жлобінскага р.

СТАНКЕВІЧ Сямён Міхайлавіч, н. у 1902 г., загінуў 15.10.1943 г. у Брагінскім р.

СТАНКЕВІЧ Фёдар Кузьміч, н. у 1911 г., рад., загінуў 22.11.1941 г.

СТРАКАЧ Андрэй Андрэевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у студзені 1945 г. у Польшчы.

СТРАКАЧ Андрэй Васільевіч, н. у 1899 г., загінуў 11.10.1944 г. у Польшчы.

М. Р. Станкевіч

П. М. Шамрыла

ТАРАСЕВІЧ Рыгор Аляксеевіч, н. у 1900 г., загінуў у кастрычніку 1944 г. пад Люблінам.

ТАРАСЕВІЧ Сямён Паўлавіч, н. у 1910 г., настаўнік Слабадской школы, сяржант, загінуў 10.7.1941 г. у Рагачоўскім р.

ШАМРЫЛА Мікалай Іванавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў 9.7.1941 г. каля в. Азяраны Рагачоўскага р.

ШАМРЫЛА Пётр Міхайлавіч, н. у 1900 г., сяржант, загінуў 21.8.1943 г. каля г. Хатынец Арлоўскай вобл.

ШАМРЫЛА Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1926 г., загінуў 31.1.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ШУМСКІ Браніслаў Люцыянавіч, н. у 1914 г., лейтэнант, загінуў 19.8.1943 г. у Курскай вобл.

ШУРЫНОК Уладзімір Ануфрыевіч, н. у 1914 г., сяржант, загінуў 14.7.1943 г. у г. Ваўчанск Харкаўскай вобл.

ЯНОВІЧ Пётр Фаміч, н. у 1898 г., рад., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

ЯРЫГА Аляксандр Антонавіч, н. у 1918 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў 21.12.1944 г. пад Варшавай.

ЯРЫГА Ілья Пятровіч, н. у 1908 г., старшыня калгаса «Пераможац», лейтэнант, загінуў 16.1.1945 г. у Варшаве.

ЯСІНСКІ Леў Васільевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 12.1.1945 г. у Варшаўскім ваяводстве.

ВЁСКА ПАДОЗБІН

БАРДЫГА Аляксей Іванавіч, н. у 1896 г., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

БАРДЫГА Васіль Анісімавіч, н. у 1901 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў 4.3.1940 г.

БАРДЫГА Васіль Фёдаравіч, н. у 1912 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г. пад Віцебскам.

БАРДЫГА Віктар Фёдаравіч, н. у 1922 г., танкіст, загінуў у сакавіку 1942 г. у Сталінградскай вобл.

БАРДЫГА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г. у Ленінградскай вобл.

БАРДЫГА Раман Міронавіч, н. у 1919 г., мал. сяржант, загінуў 23.6.1944 г. у Парыцкім р.

БАРДЫГА Яфім Дэм'янавіч, н. у 1922 г., настаўнік, загінуў у 1945 г.

СЫЦЬКА Рыгор Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 21.8.1943 г. пад Харкавам.

ТАКУН Аляксей Герасімавіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў у кастрычніку 1943 г. у Днепрапятроўскай вобл.

ШАБАЛТАС Аксант Карнеевіч, н. у 1914 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў у верасні 1944 г. у Польшчы, у г. Седльцы.

ШАБАЛТАС Антон Нікіфаравіч, н. у 1904 г., загінуў у верасні 1943 г.

ШАБАЛТАС Іван Пятровіч, н. у 1906 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАБАЛТАС Пётр Мікалаевіч, н. у 1922 г., загінуў у верасні 1944 г.

ШАБАЛТАС Сямён Канстанцінавіч, н. у 1915 г., ст. лейтэнант, загінуў 23.6.1941 г. у Брэсцкай крэпасці.

ШАБАЛТАС Фёдар Пятровіч, н. у 1901 г., танкіст, рад., загінуў у жніўні 1943 г. на Курскай дузе.

ШАБАЛТАС Цімох Канстанцінавіч, н. у 1900 г., удзельнік грамадзянскай вайны, рад., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

ВЁСКА ПАЛЕССЕ

АГЕЙЧЫК Антон Васільевіч, н. у 1910 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІНА Уладзімір Цімафеевіч, н. у 1924 г., мал. сяржант, загінуў 11.1.1945 г.

НЕКРАШЭВІЧ Мікалай Ніканоравіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 13.12.1942 г. у Ленінградскай вобл.

НЕКРАШЭВІЧ Фёдар Ніканоравіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў 22.4.1945 г. у Германіі.

ПАНЦЮК Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

ПАНЦЮК Васіль Аляксеевіч, н. у 1908 г., сяржант, загінуў у снежні 1941 г.

ПАНЦЮК Дзмітрый Паўлавіч, н. у 1903 г., старшыня калгаса «Чырвонае Палессе», ст. сяржант, загінуў у снежні 1944 г. у Польшчы.

ПАНЦЮК Пётр Паўлавіч, н. у 1915 г., сяржант, загінуў 16.2.1945 г. у Познанскім ваяводстве.

ПАНЦЮК Рыгор Іванавіч, н. у 1911 г., сяржант, загінуў 14.7.1944 г. у Латвіі.

ПАЛТАРАН Мікіта Антонавіч, н. у 1905 г., загінуў у студзені 1945 г. у Польшчы.

ПАЛТАРАН Фёдар Іосіфавіч, н. у 1908 г., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

ПАЛТАРАН Фядос Іосіфавіч, н. у 1909 г., загінуў у студзені 1945 г. у Польшчы.

ТАКУН Сцяпан Данілавіч, н. у 1900 г., удзельнік грамадзянскай вайны, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г. у Бранскай вобл.

ТАКУН Сямён Ігнатавіч, н. у 1910 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, сяржант, загінуў 16.11.1944 г. у Латвіі.

ТКАЧУК Іван Пятровіч, н. у 1919 г., загінуў 6.12.1941 г. у Тульскай вобл.

ТКАЧУК Уладзімір Цятровіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў 18.1.1945 г. у Варшаўскім ваяводстве.

ЯРЫГА Іван Барысавіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў 16.1.1945 г. у Познанскім ваяводстве.

ВЁСКА САСНАВЕЦ

ЖАЎРЫД Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1918 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, мал. сяржант. Загінуў 14.7.1944 г. каля в. Мачульна Ваўкавыскага р.

ЗАРУЦКІ Юльян Паўлавіч, н. у 1913 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў у сакавіку 1944 г. у Віцебскай вобл.

КАЗЛОЎСКІ Арсень Аляксандравіч, н. у 1910 г., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

КАЗЛОЎСКІ Іван Адамавіч, н. у 1913 г., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

КАЗЛОЎСКІ Фёдар Адамавіч, н. у 1909 г., ст. лейтэнант, загінуў 2.10.1942 г. у Хлеўніцкім р. Варонежскай вобл.

КАЗЛОЎСКІ Фёдар Дамітрыевіч, н. у 1908 г., сяржант, загінуў 18.11.1941 г.

ПАЛТАРАН Іван Якаўлевіч, н. у 1907 г., загінуў у верасні 1943 г.

НЕКРАШЭВІЧ Мікалай Іванавіч, н. у 1911 г., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

НЕКРАШЭВІЧ Мікалай Максімавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у студзені 1942 г. каля г. Ноўгарад.

НЕКРАШЭВІЧ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1941 г.

ПАЛАЗКОЎ Аляксей Фёдаравіч, н. у 1917 г., лейтэнант, удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў 23.6.1941 г. у в. Саколка Беластоцкай вобл.

СУХОЦКІ Валяр'ян Браніслававіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у верасні 1943 г.

ВЁСКА СОТНІЧЫ

ДУБІК Васіль Якаўлевіч, н. у 1905 г., загінуў у сакавіку 1944 г. каля г. Віцебск.

КЛЯЎЦОЎ Адам Максімавіч, н. у 1901 г., сяржант, загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

КЛЯЎЦОЎ Цярэнцій Васільевіч, н. у 1916 г., сяржант, загінуў 7.7.1943 г. каля п. Любецкае Курскай вобл.

НЕКРАШЭВІЧ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1913 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў у кастрычніку 1943 г. у Лоеўскім р.

ПАЛТАРАН Андрэй Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 23.6.1941 г. каля ст. Лапы Беластоцкай вобл.

ПАЛТАРАН Андрэй Рыгоравіч, н. у 1927 г. Пасля вызвалення раёна мабілізаваны райваенкаматам для разміноравання мясцовасці. 19.11.1944 г. падарваўся на міне каля в. Вялаўск.

ПАЛТАРАН Аркадзь Якаўлевіч, н. у 1914 г., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Прыбалтыцы.

ПАЛТАРАН Афанасій Максімавіч, н. у 1898 г., загінуў 12.10.1944 г.

ПАЛТАРАН Васіль Максімавіч, н. у 1901 г., памёр у шпіталі № 28574 27.1.1945 г.

ПАЛТАРАН Васіль Цімафеевіч, н. у 1895 г., рад., загінуў 17.10.1944 г. у Латвіі.

ПАЛТАРАН Віктар Рыгоравіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 12.11.1942 г. у Сталінградзе.

ПАЛТАРАН Герасім Іванавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 7.3.1945 г. у Польшчы.

ПАЛТАРАН Іван Малафеевіч, н. у 1902 г., загінуў 11.12.1944 г. у Латвіі.

ПАЛТАРАН Іван Фядосавіч, н. у 1906 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Іван Якаўлевіч, н. у 1908 г., загінуў у красавіку 1944 г. пад Цярнопалем.

ПАЛТАРАН Іосіф Іванавіч, н. у 1901 г., загінуў 23.11.1942 г. у Сталінградскай вобл.

ПАЛТАРАН Мікалай Васільевіч, н. у 1920 г., сяржант, памёр у шпіталі 27.2.1943 г.

ПАЛТАРАН Навум Савіч, н. у 1898 г., загінуў у сакавіку 1944 г. у г. Быхаў Магілёўскай вобл.

ПАЛТАРАН Пётр Васільевіч, н. у 1913 г., сяржант, загінуў 27.7.1944 г.

ПАЛТАРАН Рыгор Андрэевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Рыгор Якаўлевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 26.9.1943 г. у Слаўгарадскім р. Магілёўскай вобл.

ПАЛТАРАН Сава Навумавіч, н. у 1925 г., загінуў 2.12.1944 г. пад Даўгаўпілсам.

ПАЛТАРАН Фёдар Максімавіч, н. у 1901 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Фёдар Цімафеевіч, н. у 1924 г., памёр у шпіталі 6.12.1944 г. у Даўгаўпілсе.

ПАЛТАРАН Фёдар Якаўлевіч, н. у 1913 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў 4.10.1943 г.

ПАЛТАРАН Якаў Максімавіч, н. у 1908 г., загінуў у сакавіку 1944 г. каля г. Віцебск.

ПРАКОФ'ЕЎ Іван Якаўлевіч, н. у 1915 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАЛУБІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВЫШАЛАЎ

БАТАН Ілья Канстанцінавіч, н. у 1896 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

БУРАКЕВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1899 г., сяржант, загінуў 18.4.1945 г. у Германіі.

ДУБІК Сцяпан Паўлавіч, н. у 1915 г., лейтэнант, загінуў 19.4.1945 г. у Германіі.

ДАМАСЕВІЧ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАМАСЕВІЧ Іван Мікалаевіч, н. у 1894 г., рад., прапаў без вестак.

ДАМАСЕВІЧ Іосіф Паўлавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ДАМАСЕВІЧ Мікалай Пракопавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАМАСЕВІЧ Пётр Васільевіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ДАМАСЕВІЧ Пётр Дзям'янавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у 1944 г.

ДАМАСЕВІЧ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў 18.4.1945 г. у Германіі.

ЖУКАВЕЦ Аляксандр Гаўрылавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ЖУКАВЕЦ Лаўрэн Цімафеевіч, н. у 1919 г., ветфельчар, сяржант, загінуў 15.1.1943 г.

ЗАНКЕВІЧ Вячаслаў Рыгоравіч, н. у 1926 г., рад., памёр у шпіталі ва Усходняй Прусіі 21.12.1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Кузьма Кандратавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Лаўрэн Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 11.11.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

ЗАНКЕВІЧ Пётр Аляксандравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 25.9.1944 г. у Польшчы.

ЗАНКЕВІЧ Сцяпан Юр'евіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Фёдар Кандратавіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

КАБАНОВІЧ Барыс Андрэевіч, н. у 1923 г., рад., памёр у шпіталі ў Латвіі 9.11.1944 г.

КАБАНОВІЧ Гаўрыла Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАБАНОВІЧ Сава Сцяпанавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 29.3.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

КАБАНОВІЧ Юрый Андрэевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

КОРЖ Іван Апанасавіч, рад., прапаў без вестак у 1941 г.

КОРЖ Мітрафан Апанасавіч, рад., прапаў без вестак у 1941 г.

КУДЗЬКО Іван Кузьміч, н. у 1899 г., рад., загінуў 31.8.1943 г. у в. Вепрык Палтаўскай вобл.

КУДЗЬКО Канстанцін Кузьміч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КУДЗЬКО Фядосій Васільевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУДЗЬКО Фядосій Іванавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1944 г.

КУРЛОВІЧ Іван Яфімавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у лютым 1945 г.

КУРЛОВІЧ Лявон Пятровіч, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУРЛОВІЧ Пётр Яфімавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 2.12.1944 г. у Латвіі.

КУРЛОВІЧ Сава Пятровіч, н. у 1893 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЛІСАВЕЦ Анатолій Іосіфавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 25.1.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ЛІСАВЕЦ Васіль Герасімавіч, н. у 1892 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ЛІСАВЕЦ Васіль Рыгоравіч, н. у 1907 г., сяржант, памёр у шпіталі ў Латвіі 13.12.1944 г.

ЛІСАВЕЦ Павел Пятровіч, н. у 1925 г., памёр у шпіталі 25.10.1944 г.

ЛІСАВЕЦ Сцяпан Сцяпанавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЛІСАВЕЦ Фядос Данілавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 21.12.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

ЛІСАВЕЦ Яфім Аляксандравіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак у снежні 1944 г.

МАРОЗЬКА Максім Леўкавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў 1.5.1945 г. у Берліне.

МАРОЗЬКА Рыгор Антонавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

МАРЦЫНКЕВІЧ Макар Георгіевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 28.4.1943 г. пад Харкавам.

МАРЦЫНКЕВІЧ Уладзімір Дзмітрыевіч, н. у 1899 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРЦЫНКЕВІЧ Юрый Васільевіч, н. у 1899 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ПАШУК Даніла Уладзіміравіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 14.2.1945 г.

ПАШУК Павел Аляксандравіч, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў у верасні 1941 г.

ПАШУК Пётр Паўлавіч, н. у 1912 г., сяржант, загінуў у снежні 1941 г.

ПАШУК Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1896 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ШЛЕЦКІ Аляксандр Усцінавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

РУБЧЭЎСКІ Рыгор Іванавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

ХАЛЬЧЭНЯ Васіль Клімэнцьевіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у лютым 1944 г.

ХАЛЬЧЭНЯ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ХАЛЬЧЭНЯ Фядос Данілавіч, н. у 1896 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ХАЛЬЧЭНЯ Фядос Іванавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Захар Кандратавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Майсей Кандратавіч, н. у 1915 г., лейтэнант, загінуў 18.3.1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Юрый Кандратавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ГАЛУБІЦА

АРЭШКА Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

АРЭШКА Дзмітрый Аляксандравіч, н. у 1926 г., сяржант, загінуў 14.2.1945 г. у Германіі.

АРЭШКА Іван Аляксандравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 16.8.1944 г. у Польшчы.

АРЭШКА Рыгор Аляксандравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г. пад Вязьмай.

БАНДАРЭНКА Уладзімір Германавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

БОЙКА Іван Ануфрыевіч, н. у 1911 г., мал. лейтэнант, загінуў у лістападзе 1941 г.

БОЙКА Сцяпан Ануфрыевіч, н. у 1917 г., на-

С. А. Бойка

І. А. Жукавец

Помнік воінам-землякам, загінуўшым у гады Вялікай Айчыннай вайны, у в. Галубіца

старшы. мал. лейтэнант, загінуў 15.8.1941 г.

ГАНЧАР Аляксандр Львовіч, н. у 1919 г., студэнт інстытута фізкультуры, сяржант, загінуў 15.11.1942 г. каля г. Арджанікідзе.

ДАМАШКЕВІЧ Ілья Сямёнавіч, н. у 1912 г., сяржант, загінуў 14.10.1941 г. пад Мажайскам.

ЖУКАВЕЦ Іван Андрэевіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў 16.7.1944 г.

ЖУКАВЕЦ Іван Андрэевіч, н. у 1902 г., сяржант, загінуў у 1941 г.

ЖУКАВЕЦ Канстанцін Канстанцінавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 2.7.1944 г. у Мінску.

ЖУКАВЕЦ Майсей Львовіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 5.12.1941 г. пад Масквой.

ЖУКАВЕЦ Пракоп Логвінавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 23.7.1943 г. у г. Харкаў.

ЖУКАВЕЦ Уладзімір Адамавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 23.12.1941 г. каля Керчы.

ІВАНІЦКІ Фёдар Антонавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у снежні 1943 г. пад Ленінградам.

КАРОЛЬ Андрэй Дамітрыевіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў 4.9.1941 г. у г. Ельня.

КАРОЛЬ Пётр Дамітрыевіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 16.2.1945 г. у Германіі.

КУРЛОВІЧ Уладзімір Пятровіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 21.11.1941 г.

ЛІТВІН Андрэй Каленікавіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЛІТВІН Пётр Андрэевіч, н. у 1923 г., загінуў 18.3.1944 г. каля г. Хмяльніцкі.

МАРОЗЬКА Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 1.9.1943 г. у г. Славянск.

МАРОЗЬКА Казімір Мікалаевіч, н. у 1920 г., старшына, памёр у шпіталі 23.5.1944 г. у г. Крывы Рог.

МАРОЗЬКА Самуіл Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

МАЦКЕВІЧ Сямён Цімафеевіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у ліпені 1941 г.

МІХАЛЕВІЧ Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў у снежні 1941 г.

МІХАЛЕВІЧ Павел Андрэевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў пад Белай Царквой.

ПАЛЫНЬ Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у кастрычніку 1943 г. у Латвіі.

ПАШУК Аляксандр Паўлавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 1.5.1945 г. у Берліне.

ПАШУК Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1909 г., ст. лейтэнант, загінуў у лютым 1940 г.

ПАШУК Аляксей Феафанавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ПАШУК Анатолій Сямёнавіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў 5.3.1945 г. у Германіі.

ПАШУК Дамітрый Аляксеевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 20.3.1945 г. у Венгрыі.

ПАШУК Дамітрый Сцяпанавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 10.12.1942 г. у г. Канстанцінавка Сталінградскай вобл.

ПАШУК Іван Аляксандравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

ПАШУК Іван Міхайлавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў каля г. Сычоўка Смаленскай вобл.

А. Д. Кароль

А. К. Літвін

А. П. Пашук

ПАШУК Канстанцін Андрэевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 1.8.1942 г. у г. Ржаў.

ПАШУК Мікалай Міхайлавіч, н. у 1912 г., завуч сярэдняй школы № 1 г. Петрыкава, ст. лейтэнант, памёр ад ран 22.8.1943 г.

ПАШУК Міхаіл Флоравіч, н. у 1918 г., трактарыст Мулярaўскай МТС, ст. сяржант, загінуў 1.4.1944 г. у г. Роўна.

ПАШУК Нікіфар Мікалаевіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак у лістападзе 1941 г.

ПАШУК Пётр Аляксандравіч, н. у 1920 г., курсант ваеннага вучылішча, загінуў 25.9.1943 г.

ПАШУК Пётр Якаўлевіч, н. у 1898 г., рад., загінуў 2.9.1941 г. пад Канатопам.

ПАШУК Раман Яфімавіч, н. у 1913 г., міліцыянер, сяржант, загінуў у лістападзе 1941 г. у Маскве.

ПАШУК Сава Аляксандравіч, н. у 1914 г., інжынер-механік, лейтэнант, загінуў у ліпені 1943 г. пад Выбаргам.

ПАШУК Сцяпан Пятровіч, н. у 1924 г., мал. лейтэнант, камандзір узвода, загінуў 19.7.1944 г.

ПАШУК Фёдар Міхайлавіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ПАШУК Фёдар Паўлавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г. пад г. Дзямянск Ноўгарадскай вобл.

ПАШУК Фёдар Яфімавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 16.2.1945 г.

ПЕТРАВЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 3.9.1942 г. у Смаленскай вобл.

ПЕТРАВЕЦ Мікалай Апанасавіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ПЕТРАВЕЦ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1941 г.

ПЕТРАВЕЦ Павел Фёдаравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 2.4.1942 г.

ПЕТРАВЕЦ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 1.2.1945 г. у Польшчы.

ПЕТРАВЕЦ Уладзімір Іванавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ПІНЧУК Апанас Іванавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 10.1.1943 г. пад Ноўгарадам.

ПІНЧУК Васіль Іпшшіч, н. у 1910 г., сяржант, прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ПІНЧУК Васіль Максімавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 15.9.1943 г. каля г. Ярцава

ПІНЧУК Віктар Максімавіч, н. у 1912 г., загінуў 5.12.1941 г.

ПІНЧУК Дзмітрый Іванавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ПІНЧУК Максім Іванавіч, н. у 1908 г., сяржант, загінуў 29.8.1943 г. у г. Духаўшчына Смаленскай вобл.

ПІНЧУК Уладзімір Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 13.2.1943 г. пад Растовам.

РУБІС Аляксандр Адамавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1941 г.

РУБІС Віктар Адамавіч, н. у 1909 г., ст. сяржант, загінуў 24.6.1942 г. каля г. Смаленск.

СЕРАДА Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1941 г.

СЕРАДА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

СІЛЬВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1903 г., ляспік, рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

СІЛЬВІЧ Іосіф Іванавіч, н. у 1900 г., ст. сяржант, загінуў 7.9.1944 г. у г. Пскоў.

ТАЛАН Іван Аляксандравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 22.7.1942 г. пад Курскам.

ЦАРУК Пётр Адамавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1942 г.

ЦАРУК Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 25.7.1941 г. каля г. Крывы Рог.

ЦАРУК Уладзімір Адамавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 6.7.1943 г. пад Курскам.

ШПАКОЎСКІ Рыгор Антонавіч, н. у 1919 г., старшына, прапаў без вестак у 1944 г.

ЮЗЕФОВІЧ Аляксандр Казіміравіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЮЗЕФОВІЧ Уладзімір Казіміравіч, н. у 1897 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1941 г.

ЯЎЛАШ Данііл Пятровіч, н. у 1918 г. рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯЎЛАШ Мяфодзій Васільевіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1944 г.

ЯЎЛАШ Пётр Пятровіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 16.7.1941 г. пад Смаленскам.

ВЁСКА РУБЧА

ДАМАСЕВІЧ Міхаіл Кузьміч, н. у 1909 г., ст. лейтэнант, загінуў у 1943 г.

М. М. Пашук

П. А. Пашук

С. П. Пашук

М. І. Пінчук

ДАМАСЕВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

ДАМАСЕВІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў 18.7.1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Адам Рамінавіч, н. у 1922 г., мал. сяржант, прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Аляксандр Васільевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 6.3.1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Аляксей Іосіфавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Антон Мікалаевіч, н. у 1905 г., сяржант, памёр у шпіталі № 5148 18.2.1945 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Мікалаевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Пятровіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 21.3.1945 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Раманавіч, н. у 1914 г., сяржант, загінуў 15.3.1944 г. у Гарадопкім р.

ЗАНКЕВІЧ Мікалай Адамавіч, н. у 1905 г., сяржант, прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Міна Андрэевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ ПётрАнуфрыевіч, н. у 1897 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Пётр Рыгоравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Рыгор Мікалаевіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Рыгор Рыгоравіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Сідар Васільевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Сцяпан Пятровіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Уладзімір Пятровіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у лютым 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Цімох Пятровіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 21.12.1944 г. у Польшчы.

ЗАНКЕВІЧ Яфім Пятровіч, н. у 1908 г., рабочы лясніцтва, рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КЛІМЕНКА Радзівон Мікалаевіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак.

КУРЧЫЧ Уладзімір Андрэевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

ЛІТНЕР Іван Пятровіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАРОЗЬКА Аляксей Карнеевіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 2.5.1945 г. у Берліне.

МАРОЗЬКА Іван Герасімавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак.

МАРОЗЬКА Кірыл Карнеевіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

МАРОЗЬКА Сава Карнеевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 24.4.1945 г. у Аўстрыі.

МАРОЗЬКА Сцяпан Лявонцьевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРЦЫНКЕВІЧ Адам Раманавіч, н. у 1917 г., сяржант, прапаў без вестак у кастрычніку 1944 г.

МАРЦЫНКЕВІЧ Аляксей Іванавіч, н. у 1926 г., рабочы лясгаса, рад., загінуў 7.4.1945 г.

МАРЦЫНКЕВІЧ Віктар Канстанцінавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРЦЫНКЕВІЧ Іван Мікалаевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 4.12.1944 г. у Літве.

МАРЦЫНКЕВІЧ Павел Парфенавіч, н. у 1909 г., сяржант, прапаў без вестак.

МАРЦЫНКЕВІЧ Рыгор Парфенавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

МАРЦЫНКЕВІЧ Сяргей Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПЕТРАВЕЦ Аляксандр Іванавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ПРЫКОТА Іван Пятровіч, н. у 1920 г., сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ПРЫКОТА Піліп Іванавіч, н. у 1908 г., рабочы леспрамгаса, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПРЫКОТА Сяргей Міпіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПРЫКОТА Якаў Міпіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТРАЯНОЎСКІ Аляксей Іванавіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ТРАЯНОЎСКІ Цімох Іванавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА СЛАВІНСК

АГАРОДНЫ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АДАМЕНКА Сцяпан Мітрафанавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ГАНЧАР Іван Мікалаевіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ГАНЧАР Мікалай Аляксеевіч, н. у 1924 г., мал. сяржант, загінуў у красавіку 1945 г.

ЖУКАВЕЦ Іван Мікалаевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 30.7.1942 г.

ЖУКАВЕЦ Мікалай Данілавіч, н. у 1896 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1944 г.

ЖУРАЎСКІ Канстанцін Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Павел Андрэевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 9.3.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

КАЗЛОВІЧ Рыгор Яфімавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КАЛАДЗЕЙ Антон Баляслававіч, н. у 1897 г., рад., загінуў 12.2.1943 г. пад Растовам.

КАЛАДЗЕЙ Уладзімір Баляслававіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КАНЮШЭНКА Пётр Іванавіч, н. у 1915 г., матрос Дняпроўскай ваеннай флатыліі, загінуў у снежні 1941 г.

ЛІГОРСКІ Эдуард Паўлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у верасні 1944 г. у Польшчы.

МАРКАВЕЦ Пётр Міхайлавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

МАРОЗЬКА Андрэй Канстанцінавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 17.8.1945 г. каля в. Дуброўка Віцебскай вобл. пры разміраванні.

ПАШУК Мікалай Міхайлавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г. у Латвіі.

ШНЧУК Канстанцін Паўлавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 2.3.1945 г. у Германіі.

ПЯТРОВІЧ Юльян Піліпавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у лютым 1945 г. у Германіі.

СЕВАСЦЕНЯ Уладзімір Андрэевіч, н. у 1921 г., настаўнік, ст. сяржант, загінуў 11.3.1943 г. у Смаленскай вобл.

ФЕЛЬКІН Сцяван Карлавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у лютым 1945 г.

ХАМЛЮК Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 4.4.1945 г. у Германіі.

ХАМЛЮК Іван Паўлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 2.3.1945 г.

ЯРОМА Анацій Антонавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ВЁСКА ТУРОК

БУРАКЕВІЧ Пётр Каленікавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ГАЛОТА Ананас Аламавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

ГАЛОТА Мікалай Іванавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ГРЫБ Даніла Дзмітрыевіч, н. у 1917 г., ст. лейтэнант, загінуў у ліпені 1943 г. пад Арлом.

ГРЫБ Фядос Дамітрыевіч, н. у 1910 г., шкіпер Верхнедняпроўскага параходства, рад., загінуў у снежні 1941 г.

ДАМАСЕВІЧ Іван Мікалаевіч, н. у 1894 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ДАМАСЕВІЧ Пётр Апанасавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г. пад Ельняй.

ЖУКАВЕЦ Аляксей Захаравіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак.

ЖУКАВЕЦ Аляксей Савіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1942 г. пад Ленінградам.

ЖУКАВЕЦ Андрэй Іванавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Васіль Васільевіч, н. у 1910 г., рабочы, прапаў без вестак у снежні 1941 г.

ЖУКАВЕЦ Васіль Іванавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 20.8.1944 г. у Польшчы.

ЖУКАВЕЦ Васіль Лук'янавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

ЖУКАВЕЦ Васіль Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 20.6.1944 г.

ЖУКАВЕЦ Герасім Іванавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у 1941 г.

ЖУКАВЕЦ Даніла Ільіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у снежні 1942 г. каля г. Кацельнікава Сталінградскай вобл.

ЖУКАВЕЦ Дзмітрый Ільіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 1.1.1943 г. пад Маздокам.

ЖУКАВЕЦ Захар Яфімавіч, н. у 1900 г., брыгадзір калгаса, загінуў у снежні 1941 г.

ЖУКАВЕЦ Іван Сідаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ЖУКАВЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1941 г.

ЖУКАВЕЦ Іосіф Рыгоравіч, н. у 1912 г. рад., загінуў у снежні 1941 г.

ЖУКАВЕЦ Кузьма Піліпавіч, н. у 1907 г., ст. лейтэнант, загінуў у сакавіку 1942 г.

ЖУКАВЕЦ Майсей Андрэевіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Міхаіл Каленікавіч, н. у 1925 г., загінуў у 1945 г. пад Варшавай.

ЖУКАВЕЦ Міхаіл Канстанцінавіч, н. у 1922 г., рад., памёр ад ран 30.7.1944 г.

ЖУКАВЕЦ Пётр Ільіч, н. у 1917 г., рабочы цагельнага завода, сяржант, загінуў у жніўні 1944 г. у Эстоніі.

ЖУКАВЕЦ Трафім Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г. пад г. Курск.

ЖУКАВЕЦ Уладзімір Васільевіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак у жніўні 1941 г.

ЖУКАВЕЦ Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Фёдар Іванавіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Яфім Данілавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Яфім Ільіч, н. у 1914 г., старшына, загінуў у 1941 г.

ЗАРЭЦКІ Моталь Мордухавіч, рад., загінуў 5.7.1941 г. у Цярнопальскай вобл.

КАЗЛОВІЧ Юрый Аляксандравіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Яфім Юркавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у лютым 1943 г.

КАРОЛЬ Аляксандр Канстанцінавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак.

КАРОЛЬ Барыс Канстанцінавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1942 г.

КАРОЛЬ Іван Барысавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у 1944 г. пад Варшавай.

КАРОЛЬ Макар Барысавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

КАРОЛЬ Максім Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у 1942 г.

КАРОЛЬ Міхаіл Іванавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

КЛІМЕНКА Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

КЛІМЕНКА Раман Мікалаевіч, н. у 1899 г., рад., загінуў 24.12.1942 г. у Варонежскай вобл.

КУРЧЫЧ Сяргей Мікалаевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 16.3.1945 г.

ЛІТВІН Афанасій Трафімавіч, н. у 1896 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЛІТВІН Пётр Лявонцьевіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

МАРОЗЬКА Канстанцін Аляксеевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у маі 1945 г.

А. С. Жукавец

І. М. Трухановіч

МАРОЗЬКА Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 23.8.1941 г.

МАРЦЫНКЕВІЧ Сямён Пятровіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ШЛЕЦКІ Аляксандр Усцінавіч, н. у 1910 г., сяржант, загінуў 13.11.1944 г. у Латвіі.

ШЛЕЦКІ Андрэй Маісеевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у 1941 г.

ШЛЕЦКІ Данііла Сямёнавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ТРУХАНОВІЧ Іосіф Мікалаевіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ТРУХАНОВІЧ Сямён Іванавіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941 г.

ТРУХАНОВІЧ Уладзімір Іосіфавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 27.2.1942 г.

ТУРАВЕЦ Аляксандр Макаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 24.8.1941 г.

ТУРАВЕЦ Аляксей Кірылавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ХАЛЬЧЭНЯ Аляксей Максімавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 15.9.1941 г. каля Кіева.

ЮРКАВЕЦ Апанас Пятровіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ЮРКАВЕЦ Ціт Венядзіктавіч, н. у 1922 г., старшына, загінуў 27.9.1944 г. каля г. Талін.

ЮЧКО Іван Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 12.8.1943 г. у Сумской вобл.

ЮЧКО Мікалай Паўлавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 16.8.1943 г. у Смаленскай вобл.

ЮЧКО Сямён Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 23.11.1942 г. каля г. Калач.

ЯСТРЭМСКІ Антон Ціханавіч, н. у 1918 г., студэнт, старшына, загінуў у чэрвені 1941 г.

ЯСТРЭМСКІ Кузьма Іванавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Рыгор Іванавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Фёдар Кірылавіч, н. у 1918 г., ст. сяржант, загінуў 25.5.1942 г.

ГРАБАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЯРОЗАЎКА

АСІПЕНКА Аляксандр Трафімавіч, н. у 1924 г., загінуў 25.10.1944 г.

ГУБАР Мікалай Гаўрылавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 11.8.1944 г.

ГУБАР Сцяпан Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГУБАР Фёдар Гаўрылавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ДЗЯГЦЯР Іван Міхеевіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ДЗЯГЦЯР Уладзімір Міхеевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДЗЯГЦЯР Сцяпан Міхеевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

КЕБЕЦ Іван Мітрафанавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у ліпені 1941 г.

КЕБЕЦ Пётр Мітрафанавіч, н. у 1918 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КІЛБАС Аляксандр Міронавіч, н. у 1911 г., прапаў без вестак у 1944 г.

КІЛЬБАС Гаўрыла Трафімавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

КІЛБАС Мікалай Антонавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

КІЛБАС Павел Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КОТ Міхаіл Барысавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КОТ Фёдар Барысавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 3.11.1944 г.

МАСКАЛЬЧУК Аляксандр Пятровіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАЦЯРАЙЛА Міхаіл Мікітавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ПАЦЯРАЙЛА Мікалай Сямёнавіч, н. у 1920 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАЦЯРАЙЛА Аляксей Дамітрыевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 17.4.1944 г.

ЧЫЖЫК Яфім Адамавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у лютым 1942 г.

ЧЫЖЫК Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЧЫЖЫК Канстанцін Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЧЫЖЫК Іван Рыгоравіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ЧЫЖЫК Мікалай Якаўлевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

ВЁСКА ГРАБАЎ

АГАРАДНІЧУК Рыгор Ігнатавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

АКСЁНЧЫК Ціхан Мітрафанавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАЗАРНЫ Аляксандр Данілавіч, н. у 1914 г., настаўнік, рад., прапаў без вестак у 1943 г.

БАЗАРНЫ Уладзімір Данілавіч, н. у 1908 г., лётчык, ст. лейтэнант, загінуў у 1941 г.

БЛІНЕЦ Сцяпан Максімавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БЛІНЕЦ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1907 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ВАРАБ'ЁЎ Аляксей Цракопавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАЛІЦКІ Тарас Станіслававіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г. у Польшчы.

ГАРАДЗЕЦКІ Арон Юдалевіч, н. у 1906 г., старшына, загінуў у 1941 г.

ГАРОШКА Канстанцін Уласавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАРОШКА Максім Уласавіч, р. у 1898 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ГОЛАС Іосіф Міхайлавіч, н. у 1890 г., прапаў без вестак у 1943 г.

ГОЛАС Мікалай Аляксандравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 23.12.1943 г. у Парыцкім р.

ГРЫНЬКО Якім Радзівонавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ГРЫНЬКО Васіль Радзівонавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГУБАР Прохар Міронавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ГУБАР Іван Пракопавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ГУБАР Мікалай Фёдаравіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ГУБАР Аляксандр Ціханавіч, н. у 1903 г., дарожны майстар, рад., загінуў у 1942 г.

ГУБАР Сяргей Лаўрэнцьевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 28.8.1942 г.

ГУБАР Кірыл Пятровіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГУБАР Дзмітрый Пятровіч, н. у 1916 г., ст. сяржант, загінуў у ліпені 1942 г. у Калінінскай вобл.

ГУБАР Іван Антонавіч, н. у 1910 г., бухгалтар калгаса, рад., загінуў у 1945 г.

ГУБАР Мікалай Ціханавіч, н. у 1919 г., старшыня сельсавета, загінуў у сакавіку 1944 г.

ДЗЯГЦЯР Дзям'ян Аляксандравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ДЗЯГЦЯР Іван Аляксандравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

ДЗЯГЦЯР Аляксандр Кузьміч, н. у 1918 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

ДЗЯГЦЯР Мікалай Захаравіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ДЗЯГЦЯР Ільля Міхайлавіч, н. у 1904 г., старшыня калгаса, загінуў у красавіку 1944 г.

ДЗЯГЦЯР Васіль Нікіфаравіч, н. у 1925 г., партызан, затым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў у студзені 1945 г.

ДЗЯГЦЯР Рыгор Аляксандравіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ДЗЯГЦЯР Уладзімір Кузьміч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ДЗЯГЦЯР Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1926 г., партызан, потым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 11.11.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

ДРАЙГАЛ Уладзімір Аляксеевіч, н. у 1922 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАНДРАШОНАК Іван Рыгоравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1943 г.

КАСАБУЦКІ Міхаіл Васільевіч, н. у 1918 г., мал. сяржант, загінуў у студзені 1945 г.

КАСАБУЦКІ Міхаіл Максімавіч, н. у 1918 г., загінуў 11.10.1944 г.

М. Ф. Губар

І. Р. Кандрашонак

КАСАБУЦКІ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАСЦЮКЕВІЧ Канстанцін Андрэевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАСЦЮКЕВІЧ Сцяпан Андрэевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

КАСЯЦ Адам Львовіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КЕБЕЦ Аляксандр Емяльянавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

КЕБЕЦ Андрэй Барысавіч, н. у 1905 г., дарожны майстар, загінуў у сакавіку 1944 г.

КЕБЕЦ Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1892 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

КЕБЕЦ Георгій Пілімавіч, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў у верасні 1941 г.

КЕБЕЦ Пётр Васільевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КЕБЕЦ Іван Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КЕБЕЦ Мікалай Максімавіч, н. у 1913 г., загінуў у красавіку 1945 г.

КЕБЕЦ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1944 г.

КЕБЕЦ Мікалай Трафімавіч, н. у 1924 г., партызан, з ліпеня 1944 г. у Чырвонай Арміі, загінуў 14.1.1945 г.у Польшчы.

КЕБЕЦ Міхаіл Герасімавіч, н. у 1924 г., партызан, з ліпеня 1944 г. у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 15.1.1945 г. у Польшчы.

КІЛБАС Іван Рыгоравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КІЛБАС Мікалай Фёдаравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КІЛБАС Адам Пятровіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

КІЛБАС Аляксандр Апанасавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КІЛБАС Мікалай Апанасавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

КІЛБАС Рыгор Маркавіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КІЛБАС Дзмітрый Іванавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КІЛБАС Сцяпан Апанасавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КІЛБАС Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у 1941 г.

КІЛБАС Мікалай Рыгоравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КНІГА Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у лютым 1945 г. у Польшчы.

КНІГА Пётр Якаўлевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 24.4.1941 г.

КОЗЕЛ Павел Сцяпанавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КОТ Міхаіл Кузьміч, н. у 1925 г., мал. сяржант, загінуў у красавіку 1945 г.

КОТ Міхаіл Кузьміч, н. у 1926 г., рад., памёр ад ран 7.4.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

КОТ Міхаіл Пятровіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 9.7.1941 г.

КРУТ Іван Адамавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КРУТ Міхаіл Адамавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

КРУТ Міхаіл Адамавіч, н. у 1917 г., рад., памёр ад ран 11.7.1944 г. у эвакашпіталі № 2834.

КРУТ Рыгор Міхайлавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КРУЧОК Іван Якаўлевіч, н. у 1898 г., чыгуначнік, рад., загінуў у 1944 г.

КРУЧОК Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

КРУЧОК Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 9.7.1941 г.

МАСКАЛЬЧУК Адам Мацвеевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

МАСКАЛЬЧУК Аляксандр Емяльянавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАСКАЛЬЧУК Аляксей Мікалаевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАСКАЛЬЧУК Аляксей Міхайлавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у 1942 г.

МАСКАЛЬЧУК Сямён Мікалаевіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

МАСКАЛЬЧУК Фёдар Мікалаевіч, н. у 1925 г., прапаў без вестак у 1943 г.

МАСКАЛЬЧУК Іван Емяльянавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

МАСКАЛЬЧУК Мікалай Іванавіч, н. у 1909 г., загінуў 28.2.1943 г.

МАСКАЛЬЧУК Цімафей Іосіфавіч, н. у 1908 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МАСКАЛЬЧУК Сцяпан Іосіфавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 15.10.1944.

МАСКАЛЬЧУК Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

МАСКАЛЬЧУК Рыгор Станіслававіч, н. у 1918 г., загінуў 13.2.1945 г. у Венгрыі.

НАВІЧЭНКА Трафім Навуманіч, н. у 1892 г., загінуў у красавіку 1944 г.

НАВІЧЭНКА Ілья Кандратавіч, н. у 1901 г., загінуў у сакавіку 1943 г.

НАВІЧЭНКА Яраслаў Кандратавіч, н. у 1914 г., старшына, загінуў 18.3.1945 г.

НАВІЧЭНКА Аляксандр Кандратавіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у лістападзе 1944 г.

НАВІЧЭНКА Барыс Фёдаравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НАВІЧЭНКА Рыгор Іванавіч, н. у 1911 г., партызан, затым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 4.11.1944 г. у Польшчы.

НАВІЧЭНКА Сцяпан Апанасавіч, н. у 1913 г., загінуў у сакавіку 1943 г.

НАВІЧЭНКА Аляксандр Мацвеевіч, н. у 1921 г., загінуў у красавіку 1944 г.

НАВІЧЭНКА Піліп Пятровіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НАЙДЗЁН Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1902 г., сяржант, загінуў 14.1.1943 г.

ПАРХІМОВІЧ Дзмітрый Іосіфавіч, н. у 1902 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАРХІМОВІЧ Сяргей Мікалаевіч, н. у 1902 г., загінуў 22.3.1945 г. у Латвіі.

ПАЦЯРАЙЛА Адам Адамавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ПАЦЯРАЙЛА Іван Сяргеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г. у Германіі.

Р. С. Маскальчук

С. М. Пархімовіч

ПАЦЯРАЙЛА Іван Яўстратавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 23.12.1943 г. у Парыцкім р.

РАФАЛЬСКІ Фёдар Лук'янавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 23.12.1943 г. у Парыцкім р.

СВІРЫДАЎ Георгій Дзмітрыевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 18.1.1945 г.

ХІЛЫ Павел Іосіфавіч, н. у 1909 г., ст. сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧЫЖЫК Адам Уласавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧЫЖЫК Аляксандр Майсеевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧЫЖЫК Іван Рыгоравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ЧЫЖЫК Аляксандр Ціханавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 31.1.1945 г. у Германіі.

ЧЫЖЫК Рыгор Апанасавіч, н. у 1913 г., тэхнік-інтэндант, прапаў без вестак у 1943 г.

ЧЫЖЫК Рыгор Пятровіч, н. у 1922 г., загінуў 31.12.1941 г.

ШАРУБА Мікалай Захаравіч, н. у 1913 г., партызан, з 1944 г. у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 22.11.1944 г. у Латвіі.

ШАРУБА Аляксандр Пятровіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў у верасні 1941 г.

ШАРУБА Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯВОРСКІ Пётр Паўлавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯВОРСКІ Мікалай Андрэевіч, н. у 1920 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКІ ВЯЛІКІЯ І МАЛЫЯ СЯЛЮЦІЧЫ

БАРАВІК Цімафей Фёдаравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАРАН Мікалай Навумавіч, н. у 1906 г., капітан, загінуў у 1943 г.

БАРАН Ніканор Паўлавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАРАН Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак у 1944 г.

БАРАН Апанас Навуманіч, прапаў без вестак у 1943 г.

БАРАН Іван Купрэевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 3.3.1945 г. у Германіі.

БАРАН Сцяпан Паўлавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г. у Смаленскай вобл.

БАРАН Уладзімір Андрэевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 17.1.1944 г.

БАРАНАЎ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 21.10.1943 г.

БАРАНАЎ Васіль Трафімавіч, н. у 1920 г., партызан, затым у Чырвонай Арміі, ст. сяржант, загінуў 14.3.1945 г.

БАРАНАЎ Павел Іосіфавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАРАНАЎ Сцефан Ігарэвіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 24.10.1941 г. у Мурманскай вобл.

БАРАНАЎ Іван Іванавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1945 г.

БАРАНАЎ Мікалай Сяргеевіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 7.10.1943 г. у Любанскім р.

БАРАНАЎ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1919 г., загінуў 24.1.1945 г.

БАРАНАЎ Уладзімір Ільіч, н. у 1926 г., загінуў у студзені 1945 г.

БАРАНІЧ Максім Нікіфаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАРАНІЧ Савелій Нікіфаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАРОДЗІЧ Аляксандр Савіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 30.9.1944 г.

БАРЫСАЎ Мікалай Раманавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ВАСКЕВІЧ Васілій Дзянісавіч, н. у 1911 г., афіцэр, загінуў 16.4.1945 г. у Германіі.

ВОЛКАЎ Сяргей Міхайлавіч, н. у 1910 г., загінуў 12.12.1942 г. у в. Паляна Тульскай вобл.

ВОЛКАЎ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАРОШКА Юрый Мінавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАРОШКА Фёдар Карнеевіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ГОЛАС Аляксандр Іванавіч, н. у 1926 г., загінуў 5.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ГОРБАЛЬ Іван Рыгоравіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў 25.10.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

ГОРБАЛЬ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

М. А. Дзягцяр

Р. А. Дзягцяр

ГУЗОЎСКІ Канстанцін Антонавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ДАРАГУН Іван Аляксеевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАРАГУН Ігнат Гаўрылавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ДАРАГУН Іван Гаўрылавіч, рад., загінуў 4.2.1944 г. у в. Стажарыца Віцебскай вобл.

ДАРАГУН Канстанцін Андрэевіч, н. у 1922 г., ляснік, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАРАГУН Сцяпан Гаўрылавіч, рад., загінуў 17.12.1944 г.

ДЗЯГЦЯР Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 22.6.1941 г.

ДЗЯГЦЯР Рыгор Аляксеевіч, н. у 1912 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУШЭЎСКІ Міхаіл Аксэнтавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУШЭЎСКІ Юзэф Аксэнтавіч, н. у 1926 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ЖОГАЛЬ Міхаіл Максімавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 22.12.1943 г. у Парыцкім р.

ЖОГАЛЬ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Міхаіл Андрэевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАКОРА Фёдар Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАКОРА Барыс Фёдаравіч, н. у 1919 г., старшына, загінуў 17.10.1943 г.

КАКОРА Уладзімір Макаравіч, н. у 1924 г., рад., памёр ад ран у шпіталі ў в. Тайтанка Ніжнетагільскага р. Свярдлоўскай вобл.

КАРОЛЬ Канстанцін Яўгенавіч, н. у 1905 г., прапаў без вестак у 1944 г.

КЕБЕЦ Канстанцін Лук'янавіч, н. у 1920 г., загінуў 13.7.1944 г.

КЕБЕЦ Пётр Лук'янавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КІЛБАС Мікалай Фёдаравіч, н. у 1914 г., чыгуначнік, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КІРБАЙ Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1920 г., брыгадзір, рад., загінуў у снежні 1941 г.

КУПРАЦЭВІЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1910 г., чыгуначнік, рад., загінуў у лютым 1945 г.

НАСЕКА Іван Міхайлавіч, н. у 1905 г., мал. сяржант, загінуў у лістападзе 1944 г.

НАСЕКА Міхаіл Яфрэмавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

НАСЕКА Рыгор Дамітрыевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НАСЕКА Сцяпан Цімафеевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 28.1.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ПУГАЧ Міхаіл Піліпавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 14.1.1945 г. у Польшчы.

РАСАДА Аляксей Ісакавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РАСАДА Канстанцін Андрэевіч, рад., загінуў 17.1.1943 г. у в. Сінія Ліпечы Варонежскай вобл.

РАСАДА Мікалай Рыгоравіч, н. у 1921 г., загінуў у красавіку 1944 г.

РОС Уладзімір Васільевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

РУБІС МаксімАнуфрыевіч, н. у 1905 г., сяржант, загінуў 11.2.1942 г.

РУДНІК Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1920 г., старшына, загінуў 10.3.1944 г. у Вальнскай вобл.

РУДНІК Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1921 г., рад., памёр ад ран 27.8.1944 г. у Латвіі.

РУДНІК Цімафей Платонавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РЫБАЛКА Мікалай Рыгоравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

САВАСЦЕНЯ Аляксандр Андрэевіч, н. у 1916 г., капітан, загінуў 15.1.1945 г. у Польшчы.

САВАСЦЕНЯ Гаўрыла Георгіевіч, н. у 1910 г., старшына, загінуў 15.5.1944 г.

САВАСЦЕНЯ Мікалай Андрэевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 12.1.1944 г.

САВАСЦЕНЯ Мікалай Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 17.2.1944 г. у Эстоніі.

САВАСЦЕНЯ Павел Васільевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 1.10.1944 г.

САВАСЦЕНЯ Іван Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 3.1.1945 г. у Польшчы.

ЦІМАШЭНЯ Іван Міхайлавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 14.3.1945 г.

ЦЫГАН Васіль Сямёнавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦЫГАН Васіль Сцяпанавіч, н. у 1926 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЧМЫХУН Іван Аляксеевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 5.1.1944 г.

ЧМЫХУН Іван Дзянісавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧМЫХУН Мікалай Іванавіч, н. у 1918 г., ст. сяржант, загінуў 17.9.1944 г.

ШАРАНОВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 8.1.1944 г. у Дамanавіцкім р.

ВЁСКА РАБКА

НАВІЧЭНКА Сафрон Харытонавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 3.2.1945 г. у Польшчы.

НАВІЧЭНКА Сцяпан Харытонавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

НАВІЧЭНКА Раман Харытонавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

НАВІЧЭНКА Улас Антонавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

НАВІЧЭНКА Рыгор Васільевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 2.4.1945 г. у Германіі ў г. Найдам.

НАВІЧЭНКА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

НАВІЧЭНКА Павел Фёдаравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у в. Красніца Быхаўскага р.

ПАРХІМОВІЧ Дамітрый Іосіфавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШНЬКОЎСКІ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 23.10.1944 г.

ШТКЕВІЧ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1921 г., загінуў 26.7.1941 г.

ПУГАЧ Міхаіл Пілішавіч, н. у 1925 г., загінуў 15.1.1945 г.

РАЙ Аляксандр Браніслававіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РОСЛЎ Антон Іванавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ЦЕРАБЕНЬ

БАРЫСЕВІЧ Пётр Паўлавіч, н. у 1901 г., яфрэйтар, загінуў у 1942 г.

МАКАРЭВІЧ Піліп Мікалаевіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КРУКОЎСКІ Мікалай Дзям'янавіч, н. у 1913 г., загінуў у лютым 1945 г.

КУПРЫЯНЧЫК Антон Васільевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 28.3.1945 г. у Польшчы.

УМЫНСКІ Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1911 г., рад., памёр ад ран 31.12.1943 г.

ХІЛЬМАН Аляксандр Талімонавіч, н. у 1916 г., ст. сяржант, загінуў 25.2.1942 г. у в. Знаменка Арлоўскай вобл.

КАМАРОВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕЛЫ ПЕРАЕЗД

БОБЕР Андрай Ігнатавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1941 г.

БОБЕР Даніла Фаміч, н. у 1916 г., рад., загінуў у маі 1943 г.

БОБЕР Парфірый Адамавіч, н. у 1903 г., загінуў у студзені 1945 г.

БОБЕР Сцяпан Ігнатавіч, н. у 1909 г., загінуў у жніўні 1943 г.

БОБЕР Ціхан Барысавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ЗАРУЦКІ Яўгеній Іванавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1944 г.

МЛЮЧЭНКА Рыгор Фёдаравіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ПЛЫШЭЎСКІ Іван Пятровіч, н. у 1918 г., загінуў у красавіку 1945 г.

ПЛЫШЭЎСКІ Міхаіл Пятровіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак у 1944 г.

СІНІЦКІ Мітрафан Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 23.1.1943 г. у Парыцкім р.

ЯНОВІЧ Парфірый Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ВЁСКА БОБРЫК

АСІПЧЫК Іван Апанасавіч, н. у 1912 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

АСІПЧЫК Сямён Апанасавіч, н. у 1920 г., загінуў у чэрвені 1944 г.

БАКУН Васіль Ісакавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у 1942 г.

БАКУН Рыгор Дзям'янавіч, н. у 1922 г., загінуў у 1944 г.

БАРАНАЎ Кірыл Міхайлавіч, загінуў у 1942 г.

БАРАНАЎ Міхаіл Мінавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАРАНАЎ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1944 г.

БОЙКА Іосіф Іванавіч, н. у 1908 г., загінуў у жніўні 1944 г.

БОЙКА Кандрат Прохаравіч, н. у 1900 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

БОЙКА Уладзімір Апанасавіч, н. у 1920 г., старшына, прапаў без вестак.

БРЭУС Апанас Алімпіевіч, н. у 1899 г., рад., загінуў 26.8.1942 г.

ГАНЦЭВІЧ Мікалай Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1943 г.

ДАНІЛІЦКІ Міхаіл Адамавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДУДКО Адам Фёдаравіч, н. у 1909 г., загінуў у снежні 1941 г.

ДУДКО Дарафей Лявонавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

ДУДКО Іосіф Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

ДУДКО Кузьма Рыгоравіч, н. у 1919 г., прапаў без вестак у 1942 г.

ДУДКО Фёдар Лявонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ІВАШКЕВІЧ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак у 1943 г.

ІВАШКЕВІЧ Павел Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

КАРНЕЙЧЫК Аляксандр Іванавіч, рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

КАРНЕЙЧЫК Іосіф Якаўлевіч, н. у 1924 г., загінуў у лістападзе 1944 г. у Латвіі.

КАРНЕЙЧЫК Ягор Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

КАСЦЕЕЎ Пётр Міронавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАСЦЕЕЎ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАСЦЕЕЎ Ціт Ільіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛАВОРЧЫК Адам Паўлавіч, н. у 1919 г., загінуў у студзені 1945 г.

ЛАВОРЧЫК Анатоль Цітавіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ЛАВОРЧЫК Дарафей Пракопавіч, н. у 1919 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ЛАВОРЧЫК Іван Мацвеевіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ЛАВОРЧЫК Міхаіл Пятровіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЛАВОРЧЫК Пётр Пятровіч, н. у 1917 г., загінуў у 1944 г.

ЛІТОШЫК Сцяпан Аляксеевіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак у 1942 г.

ЛЯХАЎ Аляксей Ульянавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Польшчы.

МАЗУРКЕВІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у лістападзе 1942 г.

МАЙСЮК Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак у 1942 г.

МАЙСЮК Канстанцін Паўлавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у 1944 г.

МАЙСЮК Мікалай Дамітрыевіч, н. у 1911 г., сяржант, загінуў у чэрвені 1941 г.

МАЙСЮК Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

МАЙСЮК Пётр Рыгоравіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

МАЙСЮК Рыгор Прохаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

МАЛЫШАЎ Адам Максімавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

МАЛЫШАЎ Міна Іванавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

МАЛЫШАЎ Сямён Іванавіч, н. у 1905 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МІРАНОВІЧ Герасім Мінавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

НАЙДЗЁН Ягор Уласавіч, н. у 1916 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАШЫНСКІ Сяргей Ануфрыевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 30.4.1945 г.

ПАШЫНСКІ Яраслаў Цімафеевіч, н. у 1925 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1945 г.

ПЛЫШЭЎСКІ Аляксандр Васільевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПЛЫШЭЎСКІ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў у верасні 1941 г.

ПЛЫШЭЎСКІ Пётр Васільевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у 1944 г.

РАМАНЧУК Аксент Якаўлевіч, н. у 1890 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

РАМАНЧУК Ніканор Мітрафанавіч, н. у 1915 г., загінуў у сакавіку 1943 г.

І. А. Асіпчык

В. І. Бакун

У. А. Бойка

Д. Л. Дудко

С. А. Літошык

Я. П. Раманчук

РАМАНЧУК Уладзімір Аксентавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

РАМАНЧУК Рыгор Піліпавіч, н. у 1917 г., ст. сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

РАМАНЧУК Ягор Піліпавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1942 г.

СКРЫПСКІ Уладзімір Людвігавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СЯЛЮК Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЯЛЮК Аляксандр Кірылавіч, н. у 1926 г., загінуў 25.10.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

СЯЛЮК Андрэй Паўлавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

СЯЛЮК Дзмітрый Паўлавіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак у 1942 г.

СЯЛЮК Іван Аляксандравіч, н. у 1906 г., загінуў у жніўні 1944 г.

СЯЛЮК Іван Андрэевіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у 1942 г.

СЯЛЮК Мікалай Фёдаравіч, н. у 1905 г., прапаў без вестак у 1942 г.

СЯЛЮК Сяргей Паўлавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЯЛЮК Уладзімір Фёдаравіч, н. у 1921 г., загінуў 17.9.1941 г.

ТАРАСЕВІЧ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

ТАРАСЕВІЧ Сямён, н. у 1894 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТАРАСЕВІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ХАРЛАНАЎ Сямён Пятровіч, н. у 1906 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦФАСМАН Абрам Эльевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ШВЕЦ Васіль Апанасавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1941 г.

ШТЫХНО Раман Емяльянавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ШЭЦКІ Адам Якаўлевіч, н. у 1910 г., загінуў у 1942 г.

ШЭЦКІ Сямён Міхайлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у 1942 г.

ВЁСКА ЗАБІННЕ

МАКАРАЎ Аляксей Кузьміч, н. у 1921 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАКАРАЎ Сяргей Кузьміч, н. у 1925 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

МІГУН Іван Якаўлевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у 1943 г.

ХАРЛАНЧУК Рыгор Сямёнавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ЗАМОСЦЕ

АСТРЭЙКА Аляксей Канстанцінавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак у 1943 г.

БАНДАРЭНКА Міхаіл Адамавіч, н. у 1920 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАНДАРЭНКА Сяргей Адамавіч, н. у 1925 г., загінуў у 1945 г.

БАРАНОЎСКІ Парфірый, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ІВАШКЕВІЧ Пётр Васільевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у 1944 г.

КОРБУТ АдамАнуфрыевіч, н. у 1920 г., загінуў у 1945 г.

ЛЕАНОВІЧ Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПЛЫШЭЎСКІ Іван Пятровіч, н. у 1912 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПЛЫШЭЎСКІ Міхаіл Пятровіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ПЛЫШЭЎСКІ Спірыдон Мікалаевіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

ПЯНЬКОЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1920 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

СІПІЦКІ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ТАМКОВІЧ Іван, н. у 1903 г., ст. лейтэнант, загінуў у 1943 г.

ТРУХАН Аркадзій Сямёнавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г. у Германіі.

ХАРЛАНАЎ Васіль Мінавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦАРТ Адольф Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 20.5.1942 г. у Валчанскім р. Харкаўскай вобл.

ЧЫЖЫК Сцяпан Сяргеевіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧЫРУН Андрэй Архіпавіч, н. у 1923 г., загінуў у 1944 г.

ЧЫРУН Архіп Трафімавіч, н. у 1891 г., настаўнік, загінуў у 1944 г.

ЯЎСЮК Мікалай Якаўлевіч, н. у 1924 г., загінуў у студзені 1945 г.

ВЁСКА КАМАРОВІЧЫ

АБРАМОВІЧ Павел Васільевіч, н. у 1911 г., загінуў 2.11.1944 г. у Латвіі.

АСІПЧЫК Аляксандр Пракопавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

АСІПЧЫК Міхаіл Пракопавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АСІПЧЫК Пётр Маісеевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

БАГУЛЬ Леанід Іванавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

БАЙКОЎ Лаўрэнцій Іосіфавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г. у Латвіі.

БАЯРЫН Трафім Кузьміч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БРЫГАЛІН Дзмітрый Андрэевіч, н. у 1898 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУБІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г.

БУЛЫГА Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВАРАБ'ЁЎ Емяльян Васільевіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВАРАБ'ЁЎ Пётр Пятровіч, н. у 1923 г., загінуў у снежні 1944 г.

ВЫБРАНЕЦ Фёдар Іванавіч, н. у 1916 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЫБРАНЕЦ Уладзімір Іванавіч, н. у 1913 г., дырэктар Галубіцкай школы, ст. сяржант, загінуў 14.8.1943 г.

ГАВАРОЎСКІ Міхаіл Гаўрылавіч, н. у 1926 г., рад., памёр 3.2.1945 г. у эвакашпіталі № 4853 у г. Вільнюс.

ГАВАРОЎСКІ Міхаіл Пятровіч, н. у 1910 г., загінуў у кастрычніку 1943 г.

ГАНС Васіль Іосіфавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ГАНС Канстанцін Пятровіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 21.3.1943 г.

ГАРБАР Ігнат Яўсеевіч, н. у 1915 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ГЛАДУН Рыгор Паўлавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРАЙЗЕЛЬ Георгій Лахменавіч, н. у 1914 г., загінуў у сакавіку 1943 г.

ГУТКОЎСКІ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГУТКОЎСКІ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 10.1.1942 г. у Калінінскай вобл.

ДРЫНЯ Іван Міхайлавіч, н. у 1923 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДРЫНЯ Іван Пятровіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДУБІНА Антон Мікалаевіч, н. у 1917 г., загінуў у чэрвені 1944 г.

ДУБІНА Васіль Паўлавіч, н. у 1913 г., загінуў у жніўні 1941 г.

ЕРМАЛІНСКІ Леанід Юстынавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЕРМАЛІНСКІ Рыгор Платонавіч, н. у 1918 г., ветфельчар, загінуў у 1945 г.

ЕРМАЛІНСКІ Уладзімір Андрэевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 18.1.1945 г.

ЕЎДАКІМЧЫК Адам Сцяпанавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 13.4.1945 г. у Аўстрыі.

ЗРЭЛІК Адам Якаўлевіч, н. у 1922 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗРЭЛІК Арсеній Іосіфавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 18.4.1945 г. у Германіі, у г. Бервольд.

ЗРЭЛІК Станіслаў Іосіфавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ІВАНЕНКА Арсеній Міхайлавіч, н. у 1920 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ІВАНЕНКА Васілій Аляксандравіч, н. у 1914 г., лейтэнант, загінуў 31.7.1941 г. у Адэскай вобл.

КАРНЕЙЧЫК Ігнат Іванавіч, н. у 1890 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРНЕЙЧЫК Уладзімір Міронавіч, н. у 1923 г., рад., разведчык, загінуў у 1944 г.

КАЦНЕЛЬСОН Беня Безавіч, н. у 1914 г., бухгалтар калгаса, рад., загінуў у 1943 г.

КАШЛАЧОЎ Дзмітрый Аляксеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 9.10.1944 г. у Мурманскай вобл.

КІСЕЛЬ Кузьма Рыгоравіч, н. у 1918 г., загінуў у лістападзе 1943 г.

КІСЕЛЬ Пётр Міхайлавіч, н. у 1906 г., ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г. у Літве.

КІСЕЛЬ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак у 1944 г.

КІСЕЛЬ Улас Клімавіч, н. у 1900 г., загінуў у 1944 г.

КЛЕПУСЕВІЧ Аксён Сцяпанавіч, н. у 1919 г., загінуў у маі 1945 г.

КРАСОЎСКІ Станіслаў Іванавіч, н. у 1917 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

П. М. Асіпчык

Д. А. Брыгалін

А. І. Зрэлік

В. А. Іваненка

КРЭЎЛЯ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1918 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КУРАЧ Сямён Якаўлевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУРАЧ Цімафей Андрэевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУРАЧ Цімафей Нікіфаравіч, н. у 1919 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛАЎРОЎ Васіль Канстанцінавіч, н. у 1908 г., сяржант, загінуў 7.7.1943 г.

ЛАЎРОЎ Пётр Канстанцінавіч, рад., загінуў 13.11.1943 г.

ЛІТВІНАЎ Адам Макаравіч, н. у 1908 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МАЖАР Сцяпан Несцяровіч, н. у 1900 г., рад., у сакавіку 1944 г.

МАКЕЙЧЫК Іван Іванавіч, н. у 1922 г. З 1942 г. партызан, з красавіка 1944 г.— у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 27.2.1945 г. у Германіі.

МАКЕЙЧЫК Іосіф Андрэевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

МАКЕЙЧЫК Мікалай Данісавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 8.10.1944 г.

МАКЕЙЧЫК Пётр Якаўлевіч, н. у 1905 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МАКЕЙЧЫК Сцяпан Іосіфавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 26.9.1942 г.

МАЛЫШАЎ Мікалай Ціханавіч, н. у 1924 г., партызан, з чэрвеня 1944 г.— у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 20.8.1944 г. у Польшчы.

МАРЦІНОЎСКІ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1911 г., загінуў у лістападзе 1941 г.

МАРЦІНОЎСКІ Парфірый Рыгоравіч, н. у 1913 г., маёр, загінуў 30.1.1945 г. у Германіі.

МАРЦІНОЎСКІ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1911 г. Начальнік райаддзела міліцыі Масквы, партызан, потым у Чырвонай Арміі, капітан, загінуў 11.3.1944 г. у Венгрыі.

МАРЧАНКА Міхаіл Архіпавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 6.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

МІРАНОВІЧ Васіль Андрэевіч, н. у 1922 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МІРАНОВІЧ Міна Іванавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МУХІН Арсеній Лук'янавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 8.8.1944 г. у Эстоніі.

МУХІН Барыс Ціханавіч, н. у 1924 г., загінуў 11.10.1944 г.

МУХІН Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 26.10.1944 г.

МУШЫН Валянцін Сцяпанавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

МУШЫН Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 26.10.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

МУШЫН Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 27.9.1943 г.

НАЗАРАНКА Аляксандр Пятровіч, н. у 1917 г., загінуў у маі 1945 г.

НАСУПОВІЧ Адам Пракопавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

НЕВЯРОЎСКІ Мікалай Адамавіч, н. у 1909 г., сяржант, загінуў 21.9.1943 г.

НЕВЯРОЎСКІ Пётр Адамавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

НЕРУШ Міхаіл Пятровіч, загінуў у жніўні 1944 г.

НІКІЦІН Барыс Захаравіч, н. у 1912 г., загінуў у сакавіку 1942 г.

НІКІЦІН Мікалай Васільевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у 1944 г.

НІКІЦІН Яўмен Захаравіч, н. у 1914 г., загінуў у лістападзе 1943 г.

НОВІК Васіль Пятровіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 12.11.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

НОВІК Іван Пятровіч, н. у 1918 г., старшына, загінуў 19.10.1944 г. у Латвіі.

НОВІК Максім Анісімавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

НОВІК Міхаіл Анісімавіч, н. у 1917 г., загінуў у красавіку 1944 г.

НОВІК Піліп Пятровіч, н. у 1916 г., загінуў у лістападзе 1943 г.

НОВІК Рыгор Пятровіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

НОВІК Сямён Пятровіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПРАНЧАН Яўген Платонавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 24.2.1945 г. у Польшчы.

САРОЧЫК Сямён Яфімавіч, н. у 1898 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

СІНІЦКІ Іван Аксёнавіч, н. у 1913 г., лейтэнант, загінуў у кастрычніку 1942 г.

СІНІЦКІ Уладзімір, рад., загінуў 7.9. 1942 г.

СІНІЦКІ Яфім Аксёнавіч, н. у 1919 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЛІВЕЦ Якаў Савіч, н. у 1915 г., лейтэнант, загінуў у лютым 1944 г.

СТАНКЕВІЧ Мітрафан Міхайлавіч, н. у 1909 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТАЛЕЦКІ Адам Паўлавіч, н. у 1902 г., рад., памёр ад ран 1.9.1942 г. у Маскоўскай вобл.

ТАЛЕЦКІ Аляксандр Іванавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ТАЛЕЦКІ Аляксей Іванавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 2.9.1941 г.

ТАЛЕЦКІ Іван Канстанцінавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

П. А. Невяроўскі

І. А. Сініцкі

ТАЛЕЦКІ Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1893 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТАЛЕЦКІ Сцяпан Уладзіміравіч, загінуў у жніўні 1944 г.

ТАЛЕЦКІ Трафім Яфрамавіч, н. у 1910 г., загінуў у 1943 г. у Курскай вобл.

ТАЛЕЦКІ Уладзімір Антонавіч, рад., загінуў у 1944 г. у Вальнскай вобл.

ТАЛЕЦКІ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ТАЛЕЦКАЯ Яўгенія Якаўлеўна, н. у 1925 г., загінула ў кастрычніку 1944 г.

ТУРУЦІН Герасім Машсеевіч, загінуў у красавіку 1944 г.

ТУРУЦІН Іван Архіпавіч, н. у 1923 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ТУРУЦІН Іван Уласавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ТУРУЦІН Уладзімір Аляксеевіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 20.3.1945 г. у Польшчы.

ТУРУЦІН Фёдар Васільевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

ТУРЦЭВІЧ Павел Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у маі 1945 г. у Германіі.

УРЭЦКІ Зроіль, н. у 1922 г., загінуў у 1944 г. пад Варшавай.

ХАРЛАНАЎ Аляксандр Яфімавіч, н. у 1918 г., загінуў у сакавіку 1945 г.

ХАРЛАНАЎ Дарафей Дзям'янавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 31.3.1945 г.

ХАРЛАНАЎ Дарафей Яфімавіч, н. у 1903 г., загінуў у ліпені 1942 г.

ХАРЛАНАЎ Міхаіл Іванавіч, н. у 1920 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ХАРЛАНАЎ Сямён Іванавіч, н. у 1922 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ХАРЛАНАЎ Фёдар Яфімавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1945 г.

ЦІШКОЎ Іван Цімафеевіч, н. у 1921 г., загінуў 15.1.1945 г. у Польшчы.

ЧЫЧЫКАЙЛА Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 23.10.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

ЧЭРКАС Барыс Андрэевіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў 5.10.1944 г.

ШВЕЦ Адам Піліпавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

Я. Я. Талецкая

П. І. Турцэвіч

ШВЕЦ Іван Мацвеевіч, н. у 1910 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЫШЛАЎ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШЫШЛАЎ Васіль Мікалаевіч, н. у 1926 г., загінуў у лютым 1945 г.

ШЫШЛАЎ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ШЫШЛАЎ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШЫШЛАЎ Рыгор Васільевіч, н. у 1916 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЫШЛАЎ Рыгор Мікалаевіч, н. у 1922 г., загінуў у красавіку 1943 г.

ШЫШЛАЎ Сцяпан Арцёмавіч, н. у 1903 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЫШЛАЎ Улас Мікалаевіч, н. у 1910 г., загінуў у 1944 г. ва Усходняй Прусіі.

ШЭЦКІ Адам Якаўлевіч, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЭЦКІ Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЯЎСЮК Андрэй Сяргеевіч, н. у 1914 г., загінуў у снежні 1944 г.

ЯЎСЮК Мікалай Якаўлевіч, н. у 1925 г. Партызан, з чэрвеня 1944 г. — у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 6.1.1945 г.

ЯЎСЮК Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 14.11.1941 г.

ЯЎСЮК Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1913 г., загінуў у верасні 1944 г.

ВЁСКА ФАСТАВІЧЫ

АБЧЫПЕЦ Яфім Харытонавіч, н. у 1903 г., загінуў у маі 1944 г.

БАРАНАЎ Архіп Сяргеевіч, н. у 1900 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

БАРАНОЎСКІ Тамаш Міхайлавіч, н. у 1906 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАЯРЫН Аляксей Якаўлевіч, н. у 1909 г., загінуў у красавіку 1944 г.

БОГАЧ Адам Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

БУБІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1912 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУЛЫГА Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

БУЛЫГА Міхаіл Яўсеевіч, н. у 1894 г., рад., загінуў у студзені 1944 г. у Днепрапятроўскай вобл.

ДРОБАЎ Піліп Іванавіч, н. у 1905 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДРОБАЎ Рыгор Іванавіч, н. у 1918 г., старшына, загінуў у ліпені 1941 г.

КАЗАКЕВІЧ Іван Платонавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЗЕЛЬКА Сцяпан Ігнатьевіч, н. у 1907 г., настаўнік, рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КІРБАЛЬ Адам Іванавіч, н. у 1913 г., загінуў у 1945 г.

КУРАТАЎ Нікадзім Максімавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

Р. І. Дробаў

М. С. Лушкевіч

Д. С. Чычыкайла

П. П. Чычыкайла

ЛУЦКЕВІЧ Мітрафан Сямёнавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МАЖАР Уладзімір Іванавіч, н. у 1923 г., загінуў у студзені 1945 г.

МАРКАВЕЦ Адам Барысавіч, н. у 1913 г., загінуў у снежні 1943 г.

МАРКАВЕЦ Васіль Нікіфаравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАДДАБУДЧЫК Аляксей Давыдавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

РУДЗІНСКІ Георгій Сільвестравіч, н. у 1896 г., загінуў у жніўні 1944 г.

САВІН Аляксандр Дамітрыевіч, н. у 1922 г., загінуў у верасні 1945 г.

СУХАРЭНКА Аляксей Фёдаравіч, н. у 1904 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1907 г., загінуў у 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Аляксандр Піліпавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Андрэй Васільевіч, н. у 1925 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Барыс Пракопавіч, н. у 1909 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Васіль Іванавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 13.7.1944 г. у Калінкавіцкім р.

ЧЫЧЫКАЙЛА Васіль Піліпавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Васіль Прохаравіч, н. у 1921 г., загінуў у лістападзе 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Вікенцій Васільевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Дзяніс Сцяпанавіч, н. у 1894 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Іван Сяргеевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Ілья Міхайлавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Кірыл Міхайлавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Лаўрэнцій Яўціхіевіч, рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Мікалай Сяргеевіч, н. у 1916 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Мікалай Сяргеевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Міхаіл Васільевіч, н. у 1922 г., загінуў у кастрычніку 1943 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Міхаіл Данісавіч, н. у 1924 г., загінуў у 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Павел Піліпавіч, н. у 1913 г., супрацоўнік міліцыі, лейтэнант. Загінуў 30.4.1945 г. у Германіі.

ЧЫЧЫКАЙЛА Міхаіл Якімавіч, н. у 1919 г., загінуў у 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Нікадзім Міхайлавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Пётр Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Пётр Іванавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Рыгор Пятровіч, н. у 1920 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Сяргей Рыгоравіч, н. у 1899 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЧЫЧЫКАЙЛА Фёдар Герасімавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЯКАВЕЦ Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1908 г., загінуў у верасні 1944 г. у Латвіі.

ЯКАВЕЦ Аляксандр Рыгоравіч, рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЯКАВЕЦ Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯКАВЕЦ Іван Аляксеевіч, н. у 1910 г., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

ЯКАВЕЦ Іван Міхайлавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯКАВЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1900 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

Р. П. Чычыкайла

ЯКАВЕЦ Рыгор Аляксеевіч, н. у 1903 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ЯКАВЕЦ Сямён Якаўлевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

КАПАТКЕВІЦКІ ПАСЯЛКОВЫ САВЕТ

ВЁСКА ГАРАДЗІШЧА

АКСЕНІК Нічыпар Апанасавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

БАНДАРЭНКА Дзмітрый Апісімавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у лютым 1945 г.

БУЖАН Мікалай Ігнатавіч, рад., загінуў у ліпені 1944 г.

БУЛЬКО Іван Фядосавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак.

ГАЙЧУК Іван Міхайлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГАЙЧУК Мікалай Сямёнавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

ЛАЗАРЧУК Дзмітрый Мацвеевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

ЛАЗАРЧУК Мацвей Васільевіч, н. у 1890 г., рад., прапаў без вестак.

САМБУК Кузьма Сілавіч, н. у 1918 г., ст. лейтэнант, загінуў у верасні 1944 г.

САМБУК Леанід Кандрацьевіч, н. у 1906 г., загінуў 26.6.1944 г. у Парыцкім р.

СЦЯПУК Арцём Еўдакімавіч, н. у 1919 г., лейтэнант, загінуў у жніўні 1944 г.

СЦЯПУК Васіль Дзянісавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

СЦЯПУК Дзяніс Сцяпанавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЦЯПУК Ісак Якаўлевіч, н. у 1903 г., прапаў без вестак.

СЦЯПУК Пётр Панкратавіч, н. у 1902 г., старшыня калгаса імя Будзённага, загінуў у жніўні 1944 г.

СЦЯПУК Сафрон Іхарыёнавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

СЦЯПУК Сяргей Яфімавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак.

СЦЯПУК Ціт Майсеевіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ХАМЕНКА Уладзімір Архіпавіч, н. у 1913 г., рад.

ВЁСКА ІВАШКАВІЧЫ

АДАМІЧ Ніл Піліпавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

АДАМІЧ Аўдзей Фёдаравіч, н. у 1908 г., мал. сяржант, загінуў 22.2.1945 г.

АДАМІЧ Васілій Андронавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 30.1.1945 г.

АДАМІЧ Зіновій Вікенцьевіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у ліпені 1941 г.

АДАМІЧ Іван Аўрамавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

АДАМІЧ Пётр Фёдаравіч, н. у 1911 г., брыгадзір калгаса, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АДАМІЧ Рыгор Аўрамавіч, н. у 1914 г., загінуў у 1944 г.

АДАМІЧ Сцяпан Аўрамавіч, н. у 1911 г., загінуў у 1944 г.

АДАМІЧ Фёдар Андрэевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 11.2.1945 г. у Германіі.

АДАМІЧ Фядос Андронавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1944 г.

АДАМІЧ Цярэнцій Аляксеевіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

АДАМОЎСКІ Адам Сямёнавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АДАМОЎСКІ Ціт Міхайлавіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак.

АНАРАЛІК Канстанцін Ігнатавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

АНТАНІШЫН Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАКУН Іван Міхайлавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

БАКУН Мікалай Віктаравіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

БАКУН Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1909 г., старшына, прапаў без вестак у красавіку 1945 г.

БАКУН Юстын Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 24.8.1942 г. у Смаленскай вобл.

БАНДАРЭНКА Аляксандр Іванавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак 8.12.1944 г.

БАНДАРЭНКА Дзмітрый Мінавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў на фронце.

БАНДАРЭНКА Іван Паўлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БАНДАРЭНКА Рыгор Іванавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУЖАН Цімафей Сідаравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 26.1.1945 г. у Польшчы.

БЯЛЯЦКІ Антон Мінавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

БЯЛЯЦКІ Гаўрыла Мінавіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЛЯВОДА Арцём Апанасавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак.

ГАЛЕЦ Кузьма Уладзіміравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГАЛЕЦ Мікалай Апанасавіч, н. у 1899 г., рад., прапаў без вестак.

ГАЛЕЦ Сямён Уладзіміравіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ГАРАЙ Дарафей Дзмітрыевіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак.

ГАРАЙ Сямён Дзмітрыевіч, н. у 1890 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ГАРАЙ Феафан Фёдаравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г. у Латвіі.

ГОШКА Дзмітрый Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 8.12.1944 г.

ГРУШКО Аляксандр Іванавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 6.9.1942 г.

ГУРЫН Іван Сямёнавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДАРМЕЛЬ Дзмітрый Арцёмавіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак.

ДАРМЕЛЬ Іван Івашавіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак.

ДАРМЕЛЬ Тарас Васільевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ДАРМЕЛЬ Фёдар Іванавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

ДАРМЕЛЬ Фядот Іванавіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Міхаіл Аксенцьевіч, н. у 1926 г., рад., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Фядос Сцяпанавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДВАРАК Васілій Мікітавіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак.

ДВАРАК Васіль Сцяпанавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ДВАРАК Іван Цярэнцьевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

ДВАРАК Ігнат Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДВАРАК Міхаіл Дарафеевіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944 г.

ДВАРАК Павел Дарафеевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

ДВАРАК Фёдар Дарафеевіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў 5.4.1942 г. у Харкаўскай вобл.

ДВАРАК Ціт Сцяпанавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ДВАРАК Цярэнцій Сцяпанавіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак.

ДРУК Сямён Апанасавіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак.

КАЗЕЛЬКА Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1914 г., бухгалтар калгаса, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

КАЗЕЛЬКА Андрэй Максімавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КАЗЕЛЬКА Антон Рыгоравіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

КАЗЕЛЬКА Васілій Мінавіч, н. у 1915 г., старшына, загінуў у лютым 1943 г.

КАЗЕЛЬКА Васілій Пятровіч, старшына, загінуў 19.2.1943 г. у Ленінградскай вобл.

КАЗЕЛЬКА Вячаслаў Васільевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 19.1.1942 г.

КАЗЕЛЬКА Конан Ігнатавіч, н. у 1890 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

КАЗЕЛЬКА Леў Ігарыёнавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1940 г. у час савецка-фінляндскай вайны.

КАЗЕЛЬКА Раман Мікітавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАЗЕЛЬКА Сцяпан Гаўрылавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАЗЕЛЬКА Сцяпан Ігарыёнавіч, н. у 1913 г., настаўнік, загінуў 14.8.1944 г.

КАЗЕЛЬКА Уладзімір Мікітавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЗЕЛЬКА Фёдар Аляксандравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 8.12.1944 г.

КАЗЫРЭЎСКІ Яфім Васільевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 15.3.1945 г. у Польшчы.

КАЙЧУК Іван Спірыдонавіч, н. у 1904 г., прапаў без вестак.

КАЙЧУК Радзівон Сцяпанавіч, н. у 1905 г., загінуў 9.2.1945 г. у Польшчы.

КАЙЧУК Раман Сцяпанавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

КАЙЧУК Юстын Спірыдонавіч, н. у 1902 г., капітан, загінуў 28.4.1945 г. у Германіі.

КАЛАЧ Трафім Іосіфавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КАЛАЧ Якаў Іосіфавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЛЕНІК Ілья Іванавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941 г.

КАПАВАЛ Віктар Сцяпанавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

КАНАВАЛ Павел Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАНАВАЛ Сцяпан Савіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак.

КІЗЮК Васіль Пасільевіч, н. у 1915 г., трактарыст МТС, танкіст.

КІЗЮК Іосіф Васільевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КОВАЛЬ Конан Андрэевіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак.

КОЗІНЕЦ Сямён Іванавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КОРЖЫК Андрэй Харытонавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

КОРЖЫК Васіль Ільіч, н. у 1913 г., рад. прапаў без вестак.

В. С. Дварак

Ц. С. Дварак

Р. М. Казелька

Я. В. Казыраўскі

І. В. Кізюк

С. І. Козінец

П. С. Рыбак

Р. С. Рыбак

КОРЖЫК Разум Ільіч, н. у 1904 г., рад.

КОРЖЫК Фёдар Разумавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

КОРЖЫК Якаў Ільіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

КОЎГАР Лявоній Мікалаевіч, н. у 1897 г., рад., прапаў без вестак.

КУХАРЧЫК Андрэй Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 23.12.1943 г. у Светлагорскім р.

КУХАРЧЫК Фядос Іосіфавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЛАЗАРЧУК Адам Ільіч, н. у 1910 г., мал. сяржант, загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЛАЗАРЧУК Флор Іванавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў 13.10.1944 г.

ЛАЗАРЧЫК Яфім Цімафеевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у студзені 1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ЛЯМЧУК Іван Піліпавіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак.

ЛЯМЧУК Стратон Піліпавіч, н. у 1903 г.

ЛЯМЧУК Якаў Піліпавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

ЛЯМЧУК Яфім Канстанцінавіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

РАЧКЕВІЧ Антон Аўдзеевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

РАЧКЕВІЧ Іван Дамітрыевіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

РАЧКЕВІЧ Ілья Піліпавіч, н. у 1919 г., загінуў 8.8.1943 г. у Смаленскай вобл.

РАЧКЕВІЧ Міхаіл Піліпавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

РАЧКЕВІЧ Несцер Платонавіч, н. у 1910 г., мал. сяржант, загінуў у 1944 г.

РЫБАК Павел Сямёнавіч, н. у 1915 г., рад.

РЫБАК Раман Сямёнавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 23.7.1944 г. у Магілёўскай вобл.

САЛАБАЙ Валяр'ян Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

САЛАБАЙ Ісак Фёдаравіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

САЛАБАЙ Мікалай Ісакавіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак.

САЛАБАЙ Прохар Фёдаравіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак.

СЕМКА Антон Дамітрыевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1941 г.

СЕМКА Васіль Дамітрыевіч, н. у 1921 г., ст. сяржант, загінуў у маі 1944 г. у Малдавіі.

СЕМКА Віктар Іванавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

СЕМКА Іона Цітавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

СЕМКА Леанід Цітавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СІГАЙ Якаў Міронавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

СЛІВОНЕЦ Мікіта Макаравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЛІВОНЕЦ Цярэнцій Макавеевіч, н. у 1896 г., рад., прапаў без вестак.

СЛІВОНЕЦ Яўген Макавеевіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

ЦЫЛЬКО Дзяніс Кузьміч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦЫЛЬКО Фёдар Паўлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 27.7.1942 г.

ЧЭЧКА Андрэй Лукіч, н. у 1917 г., рад., загінуў 20.11.1944 г. у Латвіі.

ШАПГАТ Віктар Іванавіч, н. у 1911 г., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ШУТ Мікалай Макаравіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ШУТ Мінай Барысавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ШЧАЎЛІК Пётр Лявонавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак.

М. Б. Шут

ЯРОМІН Іван Мацвеевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
ЯРОМІН Мікалай Яфімавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў 19.11.1942 г.
ЯРОМІН Павел Пятровіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.
ЯРОМІН Платон Іванавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.
ЯРОМІН Прохар Раманавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.
ЯРОМІН Фёдар Емяльянавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 26.6.1941 г.
ЯРОМІН Фёдар Емяльянавіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

Г. П. КАПАТКЕВІЧЫ

АГАРОДНЫ Лазар Рыгоравіч, н. у 1903 г., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.
АГАРОДНЫ Яўсей Савіч, н. у 1914 г., трактарыст МТС, рад., загінуў у красавіку 1944 г.
АДАМІЧ Дзяніс Аляксандравіч, н. у 1895 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.
АДАМІЧ Дзяніс Аляксеевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
АЗЁМА Фама Фядосавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.
АКУЛЬЧЫК Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1904 г., сяржант, загінуў 20.5.1942 г.
АКУЛЬЧЫК Апанас Васільевіч, н. у 1904 г., загінуў у 1944 г.
АКУЛЬЧЫК Апанас Іосіфавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.
АКУЛЬЧЫК Елісей Іосіфавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак.
АЛЕКСІЕВІЧ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.
АЛЯКСЕЙЧЫК Майсей Сцяпанавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак.
АЛЯКСЕЙЧЫК Міхаіл Іванавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у 1941 г.
АЛЯКСЕЙЧЫК Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1925 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1944 г.
АЛЯКСЕЙЧЫК Ціхан Андрэевіч, н. у 1909 г., загінуў 16.2.1944 г.
АНТАНІШЫН Ананій Навумавіч, н. у 1901 г., удзельнік грамадзянскай вайны.

Жыццё — як легенда...

...Жыхары былой Капаткевіцкай воласці амаль і не жылі пры савецкай уладзе: у пачатку 1918 г. прыйшлі кайзераўскія войскі. Але не скарылася глухое палескае мястэчка ворагу. Мястачковец Іона Кузьміч арганізаваў сялян на супраціўленне захопнікам. Сярод маладых хлопцаў, якія першымі сталі на шлях актыўнай барацьбы, быў

А. Н. Антанішын

дзевятнаццацігадовы Ананій Антанішын. Дзяцінства яго было такое ж, як і соцень іншых сялянскіх дзяцей: царкоўна-прыходская школа, затым — плуг, барана, падзённыя заработкі. Але ў Ананія жыла прага да ведаў, да тэхнікі. Ён вырашыў чаго б гэта ні каштавала стаць тэлеграфістам на ст. Пціч. Прыродныя здольнасці, дапытлівасць далі магчымасць набыць спецыяльнасць. Тэлеграф быў адзіным сродкам атрымання аператыўнай інфармацыі. Ананій першым даведаўся пра Кастрычніцкую рэвалюцыю. Палескі камітэт РСДРП пачаў даваць маладому тэлеграфісту даручэнні па сувязі са сваімі арганізацыямі.

Камітэту патрэбны быў надзейны чалавек, які б змог інфармаваць аб падзеях у варожым тыле. Паслалі на гэтае заданне Ананія Антанішына. Тэлеграф чыгуначнай станцыі стаў надзейным каналам сувязі бальшавікоў, якія знаходзіліся ў Капаткевіцкай, Лучыцкай і іншых валасцях. Антанішын пісаў адозвы да сялян, кіраваў аперацыямі па здабычы зброі.

З захаду зноў насоўвалася навала інтэрвенцыі: легіёны Пілсудскага рушылі па краіну. Камсамольская ячэйка Капаткевіцкай воласці аб'явіла мабілізацыю ў Чырвоную Армію. Першым запісаўся ў яе Ананій Антанішын. Спрабавалі адгаварыць яго — у хлопца быў слабы зрок. Але ён і слухаць не хацеў.

Наступленне белапалякаў было спынена ў палескіх балотах. Гэтую акалічнасць выкарыстала камандаванне часці,

дзе служыў Ананій, для стварэння спецыяльнага атрада з задачай арганізацыі дыверсій у варожым тыле. Шмат выдатных аперацый правёў атрад. Пад Пятрыкавам разграмілі варожую часць. На перагоне паміж станцыямі Пціч і Муляраўка пусцілі пад адхон браняпоезд. У час рэйдаў узарвалі некалькі мастоў. Смелым і рашучым удзельнікам усіх аперацый быў Ананій Антанішын. Яго назначылі палітруком роты. Ананій заўсёды быў там, дзе цяжка, словам і асабістым прыкладам натхняў байцоў... Потым — барацьба супраць пятлюраўцаў, врангелеўскіх войск, ахоўны чыгуначны батальён. Усюды вызначаўся Ананій Антанішын.

Дэмабілізаваўшыся ў 1922 г., Ананій вярнуўся ў Капаткевічы. Некаторы час працаваў тэлеграфістам у мясцовым паштовым аддзяленні. У вольны ад работы час араў, сеяў, касіў. У 1929 г. адным з першых уступіў у калгас «Ленінская іскра», яго выбралі брыгадзірам.

Пачалася Вялікая Айчынная вайна. Па стану здароўя Антанішын вызваляўся ад мабілізацыі, тым не менш ён сабраў рэчы і пайшоў на прызыўны пункт.

Часць, куды залічылі Ананія, у раёне г. Ржэва трапіла ў акружэнне. Разам з іншымі байцамі ён апынуўся ў палоне. Фашысцкі лагер смерці Батхорн стаў магілай для патрыёта. Ананій Навумавіч Антанішын, які значыўся над нумарам 43794, памёр 7 чэрвеня 1942 г.

А. В. Салахаў

АНТАНІШЫН Васіль Іванавіч, н. у 1893 г., рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941 г.

АНТАНІШЫН Мікалай Навумавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у 1942 г.

АНТАНІШЫН Нікадзім Іванавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

АНТАНІШЫН Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АНТАНІШЫН Сяргей Фёдаравіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1942 г.

АНТАНІШЫН Якаў Міхайлавіч, н. у 1926 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1945 г.

АНТОНАЎ Васілій Макаравіч, н. у 1918 г., загінуў 26.11.1944 г.

АНТОНАЎ Мікалай Макаравіч, н. у 1915 г., загінуў у 1942 г.

АНТОНАЎ Сяргей Макаравіч, н. у 1912 г., рабочы, рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

АРЦІМАНОВІЧ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

АРЦЮХ Пётр Віктаравіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак.

АРЦЮХ Пётр Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

АЎГУСТОЎСКІ Міхаіл Андрэевіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

АЎДОД Іван Данілавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АЎСЯНІКАЎ Апанас Пятровіч, н. у 1898 г., ст. лейтэнант, загінуў у 1942 г.

АЎСЯНІКАЎ Мікалай Іванавіч, прапаў без вестак.

БАЙКОЎСКІ Іосіф, н. у 1910 г., бухгалтар, прапаў без вестак у 1943 г.

БАНДАРЭНКА Аляксандр Сцяпанавіч, прапаў без вестак.

БАНДАРЭНКА Аляксей Сямёнавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1943 г.

БАНДАРЭНКА Барыс Абрамавіч, н. у 1899 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

БАНДАРЭНКА ФамаАнуфрыевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

БІЧАН Міхаіл Іншавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

БОГАЧ Аляксей Рыгоравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БРОНІШКАЎ Кузьма Іванавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

БУРАЎЦОЎ Яфім Яфімавіч

БУРДО Моталь Андрэевіч, н. у 1909 г., лейтэнант, загінуў у чэрвені 1943 г.

БЯЛОЎ Мікалай, прапаў без вестак.

ВАЯВОДА Ананас Іванавіч, прапаў без вестак.

ВАЯВОДА Ананас Трафімавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ВІЛЕНСКІ Пётр Навумавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ВЯРБІЦКІ Мікалай Андрэевіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ГАНЧАР Іван Міхайлавіч, н. у 1910 г., лейтэнант, загінуў у 1941 г.

ГАНЧАР Ісак Якаўлевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ГАНЧАР Мікалай Іванавіч, прапаў без вестак.

ГАНЧАР Міхаіл Іванавіч, прапаў без вестак.

ГАРАВЕЦ Анатолій Акімавіч, н. у 1920 г., загінуў у лістападзе 1944 г.

ГАРАВЫ Абрам Мееравіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1943 г.

ГЕРАСЬКА Канстанцін Трафімавіч, н. у 1904 г., ст. лейтэнант, загінуў у верасні 1943 г.

ГЛУШКО Пётр Пятровіч, прапаў без вестак.

ГЛУШКО Яўсей Пятровіч, прапаў без вестак.

ГОЛАД Генадзь Львовіч, н. у 1920 г., сяр-

К. Т. Гераська

жант, загінуў 14.4.1944 г. у Ровенскай вобл.

ГОЛАС Мікалай Сямёнавіч

ГОФІНШТЭЙН Абрам Бентанавіч, н. у 1915 г., старшына, загінуў у кастрычніку 1944 г.

ГОФІНШТЭЙН Міхаіл Бентанавіч, н. у 1911 г., старшына, загінуў у верасні 1944 г.

ГРАБКО Пётр Дам'яшавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

ГРАБШТЭЙН Леў Іосіфавіч, н. у 1917 г., загінуў у маі 1944 г.

ГРЫГОР'ЕЎ Фёдар Васільевіч, н. у 1922 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ГУРЫНОВІЧ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Мікалаевіч, мал. лейтэнант, загінуў у красавіку 1945 г.

ДВОРАК Іван Фёдаравіч, н. у 1922 г., яфрэйтар, загінуў у ліпені 1943 г.

ДВОРАК Макар Фёдаравіч,

ДВОРАК Фёдар Фёдаравіч,

ДУБІНА Мікалай Маркавіч — прапалі без вестак.

ДУДКА Аляксандр Сямёнавіч, н. у 1925 г., рад., прапаў без вестак у лютым 1943 г.

ДУРАКОЎ Фёдар Емяльянавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у лютым 1942 г.

ЕРАМОВІЧ Васілій Харытонавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 31.8.1944 г. у Польшчы, у г. Мінск-Мазавецк.

ЖАЛЯЗНЯК Фядот Вячаслававіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЖАХОЎЧЫК Мяфодзій Фёдаравіч, рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ЖУРАВЕЛЬ Гірш Хаймавіч, рад., загінуў 26.2.1943 г. у Канышэўскім р. Курскай вобл.

ЖУРАВЕЛЬ Гірш Майсеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУРАВЕЛЬ Моталь Залманавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ЖУРАВЕЛЬ Навум Моталейбавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЖЫГАР Іван Яўсеевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

ЖЫГАР Іван Яўсеевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

ЖЫГАР Міхаіл Апанасавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у Ленінградзе ў 1942 г.

ЖЫГАР Сяргей Іванавіч, н. у 1925 г., яфрэйтар, загінуў 18.2.1945 г.

ЖЫГАР Уладзімір Апанасавіч, н. у 1923 г., мал. сяржант, загінуў у студзені 1945 г.

ЗАРХІН Айзік Абрамавіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у студзені 1944 г.

ІВАНІШЫН Іван, н. ў 1920 г., прапаў без вестак.

ІВАНІШЫН Ціліп, н. у 1918 г.

ІВАШКЕВІЧ Анатолій Андрэевіч, н. у 1919 г., ветурач, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Карп Лявонавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАГАНОВІЧ Гірш Мордухавіч, н. у 1896 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КАЗАК Іван Аляксандравіч, н. у 1912 г., мал. лейтэнант, прапаў без вестак у студзені 1942 г.

КАЗЕЛЬКА Іван Аляксандравіч, н. у 1909 г., мал. лейтэнант, загінуў у студзені 1942 г.

КАЗЕЛЬКА Лявонцій Міхайлавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў у верасні 1941 г.

КАЗЫРЭЎСКІ Апалон Васільевіч, прапаў без вестак.

КАЗЫРЭЎСКІ Яфім Васільевіч, н. у 1900 г., загінуў у сакавіку 1945 г.

КАЛІЦЬКА Віктар Кузьміч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак.

КАЛІЦЬКА Віктар Кузьміч, н. у 1900 г., брыгадзір калгаса, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЛІЦЬКА Віктар Ціханавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1942 г.

КАЛІЦЬКА Гаўрыла Паўлавіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак у снежні 1943 г.

КАЛІЦЬКА Іван Кузьміч, н. у 1906 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАЛІЦЬКА Іван Лявонцьевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЛІЦЬКА Іван Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

КАЛІЦЬКА Іван Цярэнцьевіч, н. у 1925 г., мал. сяржант, загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАЛІЦЬКА Лявон Пятровіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

КАЛІЦЬКА Рыгор Пятровіч, н. у 1925 г., мал. лейтэнант, загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАЛІЦЬКА Цярэнцій Якаўлевіч, н. у 1904 г., загінуў у сакавіку 1945 г.

КАЛІЦЬКА Якаў Ісакавіч, н. у 1903 г., бухгалтар, загінуў у сакавіку 1944 г.

КАМЕНСКІ Сцяпан Васільевіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у лютым 1942 г.

КАМІСАРЧЫК Вульф Мордухавіч, н. у 1893 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1941 г.

КАПЛАН Ілья Майсеевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 8.4.1943 г. у Ленінградзе.

КАПУСЦІН Іван Апанасавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

КАРОТКІ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак.

КАРОТКІ Васілій Сцяпанавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАРОТКІ Васілій Яфімавіч, н. у 1894 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАРОТКІ Дзяніс Піліпавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КАРОТКІ Мікалай Апанасавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

КАРОТЧАНКА Андрэй Мікалаевіч, н. у 1912 г., лейтэнант, загінуў у снежні 1941 г.

КВЕТНЫ Давід Маісеевіч, лейтэнант, памёр у шпіталі 24.4.1945 г. за Усходняй Прусіі.

КВЕТНЫ Лазар Іосіфавіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1941 г.

КВЕТНЫ Мордух Лейбавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

КВЕТНЫ Пётр Насонавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КОЗІНЕЦ Васіль А., прапаў без вестак.

КОЗІНЕЦ Іосіф Арсенавіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак у кастрычніку 1944 г.

КОЗІНЕЦ Рыгор А., прапаў без вестак.

КОЗІНЕЦ Трафім А., н. у 1896 г., загінуў у верасні 1944 г.

КОРБУТ Якаў Іванавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

КОЎГАР Дзмітрый Савіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г.

КРАСАДОМСКІ Станіслаў Ксаверкавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у маі 1945 г.

КРАСОЎСКІ Анатолій Аляксеевіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у ліпені 1941 г.

КРАСОЎСКІ Г. Р., н. у 1917 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КРАСОЎСКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў 28.11.1943 г.

КРАСОЎСКІ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1919 г., будаўнік, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КРАСОЎСКІ Уладзімір Піліпавіч, н. у 1926 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КУЗНЯЦОЎ Спірыдон Ціханавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак.

КУЗЬМІЧ Васілій Сямёнавіч, прапаў без вестак.

КУЗЬМІЧ Лазар Сямёнавіч, н. у 1908 г., лейтэнант, загінуў у лютым 1942 г.

КУРЫКА Іосіф Яфрэмавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КУРЫКА Рыгор Рыгоравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1941 г.

КУРЫКА Ягор Якаўлевіч, н. у 1897 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КУРЫКА Юлій Арсенцьевіч, загінуў у 1942 г.

КУШНЕР Аляксей Сямёнавіч, н. у 1912 г., мал. лейтэнант, загінуў у 1941 г.

КУЦЬМАН Самуіл Юр'евіч, н. у 1925 г., загінуў 23.7.1941 г.

ЛАБАНОК Іван Піліпавіч, н. у 1911 г., землеўпарадчык райвыканкома, рад., загінуў у верасні 1944 г. у Польшчы.

ЛАЗАРЧЫК Ігнат Іпалітавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

ЛАЗАРЧЫК Нікадзім Мікалаевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛАЗАРЧЫК Павел Рыгоравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЛАЗАРЧЫК Пётр Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

ЛАЗАРЧЫК Сяргей Акулавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЛАЗАРЧЫК Сяргей Антонавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у жніўні 1943 г.

ЛАЗАРЧЫК Уладзімір Іосіфавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

ЛІПСКІ Вадзім Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ЛІПСКІ Мікалай В., прапаў без вестак.

ЛІПСКІ Пётр Адамавіч, прапаў без вестак.

ЛЯЛЬЧУК Антон Піліпавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛЯЛЬЧУК Барыс Абрамавіч, н. у 1914 г., мал. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

ЛЯЛЬЧУК Ісак Веньяміновіч, н. у 1907 г., лейтэнант, загінуў 16.12.1942 г. у Смаленскай вобл.

ЛЯШКЕВІЧ Мікалай Фядосавіч, рад., загінуў у красавіку 1945 г.

МАЁРЧЫК Мікалай Паўлавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

МАЁРЧЫК Фёдар Піліпавіч, рад., загінуў у верасні 1944 г.

МАЙСЕЙШЫН Андрэй Нічыпаравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

МАЙСЕЙШЫН Лукаш Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у 1941 г.

МАЙСЕЙШЫН Мікалай Сідаравіч, прапаў без вестак.

МАЙСЕЙШЫН Сафрон Купрэевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1942 г.

МАЙСЕЙШЫН Сідар Купрэевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МАЙСЕЙШЫН Уладзімір Пятровіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

МАЙСЕЙШЫН Харлан Купрэевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у чэрвені 1942 г.

МАЙСЕЙШЫН Якаў Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у верасні 1944 г. у Польшчы.

МАКАРЭЦКІ Уладзімір Пятровіч, н. у 1908 г., майстар Капаткевіцкай МТС, загінуў у студзені 1942 г.

МАКСІМЧЫК Лукаш Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

МАЛЫН Макс Маркавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

У. П. Майсейшын

Ц. І. Піляк

МАСКАЛЬЧУК Аляксандр Апанасавіч, н. у 1910 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАСКАЛЬЧУК Аляксей Апанасавіч, прапаў без вестак.

МАСКАЛЬЧУК Андрэй Пятровіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАСКАЛЬЧУК Дзмітрый Міхайлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

МІНЧУК Анатолій Паўлавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

МІНЧУК Мадэст Антонавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МІНЧУК Павел Антонавіч, н. у 1892 г., прапаў без вестак на Ленінградскім фронце.

МІЦЬКО Мікалай Іосіфавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1942 г.

МІЦЬКО Міхаіл Данілавіч, н. у 1896 г., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

МІЦЬКО Міхаіл Яўгенавіч, н. у 1900 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МІЦЬКО Пётр Міхайлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у верасні 1942 г.

НЕВЯРОЎСКІ Аляксандр Гаўрылавіч, рад., загінуў у 1941 г.

НЕВЯРОЎСКІ Уладзімір Гаўрылавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ОРКІН Абрам Рыгоравіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941 г.

ОРКІН Барыс Рыгоравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ПАДАЛЕЦ Якаў Міхайлавіч, прапаў без вестак.

ПАДАЛЕЦ Якаў Пятровіч, прапаў без вестак.

ПЕЙСАХОВІЧ, н. у 1925 г.

ПІГУЛЕЎСКІ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ПІГУЛЕЎСКІ Аляксандр Ягоравіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў у 1942 г.

ПІГУЛЕЎСКІ Аляксей Рыгоравіч, н. у 1922 г., партызан, потым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 13.3.1945 г.

ПІГУЛЕЎСКІ Георгій Савельевіч, н. у 1924 г., сяржант, памёр у шпіталі 23.1.1943 г. у г. Калінін.

ПІЛЯК Ціхан Іванавіч.

ПУНДЗІК Іван Мікітавіч, н. у 1926 г., рад., прапаў без вестак.

ПУНДЗІК Нічыпар, прапаў без вестак.

ПЫРКО Мікалай Несцеравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ПЯТРОВІЧ Міхаіл Майсеевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

РАГОЗІК Мікалай Фаміч, н. у 1921 г., загінуў у лістападзе 1943 г.

РАДАМАН Іван Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1941 г.

РАСОЎСКІ Зелік Цалеравіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

РАСОЎСКІ Самуіл Янкелевіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак у 1941 г.

РАСТАМАШВІЛІ Мікалай Ягоравіч, н. у 1910 г., сяржант, загінуў у маі 1942 г.

РУЖАН Іван Рыгоравіч, н. у 1910 г., сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

РЫБАК Уладзімір Захаравіч, н. у 1890 г., рад., загінуў у 1942 г.

РЫБАК Феафан Захаравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

САМБУК Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

САРНАЦКІ Павел Міхайлавіч, н. у 1914 г., прапаў без вестак.

СЛАБОДНІК Яўген Іосіфавіч, н. у 1906 г., лейтэнант, загінуў у лютым 1942 г.

СЛАБОДНІК Аркадзій Іосіфавіч, н. у 1919 г., ст. лейтэнант, загінуў у студзені 1943 г.

СОЙЧЫК Ананас Цімафеевіч, н. у 1900 г., загінуў у красавіку 1944 г.

СОЙЧЫК Васілій Вячаслававіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941 г.

СОЙЧЫК Мікалай Якаўлевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

СТАНКЕВІЧ Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

СТАРАВОЙТАЎ Рыгор Мікалаевіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

СЦЯПУК Мікалай Макаравіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў 9.1.1943 г.

ТАРАСЕВІЧ Мацвей Міхайлавіч, н. у 1892 г., загінуў у лістападзе 1941 г.

ТКАЧ Рыгор Мікалаевіч, н. у 1912 г., старшыня сельсавета, сяржант, загінуў у 1943 г. пад Сталінградам.

ТКАЧ Рыгор Фаміч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак.

ТУРЭЦКІ Міхаіл Майсеевіч, н. у 1922 г., мал. лейтэнант, загінуў у жніўні 1942 г.

УЛІЦІК Мікалай Іванавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

УЛІЦІК Мікалай Пятровіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

УРЫЦКІ Барыс Шлёмавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

УРЫЦКІ Рыгор Хаімавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у студзені 1944 г.

УРЫЦКІ Яфім Гдальевіч, н. у 1904 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ФАМІЧ Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1890 г., загінуў у 1943 г.

ФАМІЧАнуфрый, прапаў без вестак.

ФАМІЧ Іван Васільевіч, н. у 1923 г., мал. сяржант, памёр у шпіталі 30.9.1944 г. у Латвіі, у с. Нітаўра.

ФЕДАРОВІЧ Леанід Міхайлавіч, прапаў без вестак.

ФІЛІПОВІЧ Іосіф Сяргеевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г. у Растоўскай вобл.

ФІНКЕЛЬШТЭЙН Якаў Барысавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у чэрвені 1942 г.

ФРЫДМАН Бенцыя Ільіч, н. у 1898 г., рад., загінуў 2.12.1944 г. у Польшчы.

ФРЫДМАП Марк Рафаілавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у студзені 1944 г.

ФУНК Ісак Мендзелевіч, н. у 1912 г., рад., сувязіст, прапаў без вестак у маі 1943 г.

ФУНК Лейба Нафімавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 16.10.1941 г.

ФЯДОТАЎ Васілій Якімавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ХАРТАНОЎСКІ Дзяніс Емяльянавіч, н. у 1889 г., рад., прапаў без вестак.

ХАРТАНОЎСКІ Якаў Сцяпанавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЦАРУН Аляксей Лявонцьевіч, н. у 1904 г., загінуў у 1941 г.

ЦАРУН Віктар Пятровіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1942 г.

ЦАРУН Іван Іванавіч, н. у 1922 г., супрацоўнік райвыканкома, загінуў у 1943 г.

ЦАРУН Нічыпар Дзмітрыевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у чэрвені 1945 г.

ЦАРУН Панцеляймон Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1941 г.

ЦАРУН Яфім Іванавіч, н. у 1921 г., загінуў у ліпені 1941 г.

ЦІМАФЕЕЎ Барыс Іванавіч, н. у 1914 г., міліцыянер, загінуў у маі 1944 г.

ЦІХАНКІН Васілій Іванавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у 1945 г.

ЦФАСМАН Лазар Барысавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у студзені 1943 г.

ЦФАСМАН Хаім Янкелевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

ЦФАСМАН Хацкель Янкелевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

ЦФАСМАН Эля Янкелевіч, н. у 1923 г., загінуў у студзені 1944 г.

ЦЫЛМАН Моўша Хаімавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г.

ЦЫЛЬКО Акім Міронавіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ЦЫЛЬКО Аляксандр Кузьміч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ЦЫЛЬКО Ананас Іванавіч, н. у 1912 г., сяржант, загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЦЫЛЬКО Дзяніс Кузьміч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦЫЛЬКО Іван Антонавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЫЛЬКО Іван Іванавіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак.

ЦЫЛЬКО Мікалай Пятровіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1942 г.

ЦЫЛЬКО Міхаіл Піліпавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЫЛЬКО ПётрАнуфрыевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦЫЛЬКО Піліп Апанасавіч, н. у 1892 г., рад., загінуў 12.11.1941 г.

ЦЫЛЬКО Рыгор Іосіфавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

ЦЫЛЬКО Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у 1942 г.

ЦЫЛЬКО Цімафей Пракопавіч, н. у 1922 г., матрос, загінуў у 1941 г.

ЦЫПІК Іван Міхайлавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 10.12.1941 г.

ЦЭЙЦЕР Яўсей Шахновіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ЧАШЧАНКА Іван Аляксандравіч, н. у 1912 г., старшына, загінуў у 1940 г. у час савецка-фінляндскай вайны.

П. Ф. Шаўчук

ШАНДАРОВІЧ Кушэль Гіршавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ШАПІРА Карман Рувімавіч, н. у 1915 г., лейтэнант, прапаў без вестак у студзені 1942 г.

ШАЎЧУК Аляксей Іванавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак.

ШАЎЧУК Даніла Апанасавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАЎЧУК Іван Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ШАЎЧУК Мікалай Мікалаевіч, н. у 1923 г., лейтэнант, прапаў без вестак.

ШАЎЧУК Павел Фёдаравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШАЎЧУК Рыгор Пятровіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ШАЎЧУК Сямён Фёдаравіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

ШАЎЧУК Фёдар Апанасавіч, н. у 1916 г., маёр, загінуў у маі 1944 г.

ШАЎЧУК Фёдар Іванавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у ліпені 1941 г.

ШАПІРА Якаў Іосіфавіч, н. у 1895 г., загінуў у жніўні 1944 г. у Беластоцкай вобл.

ШКЛЯРОЎ Навум Барысавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 20.2.1945 г. у Германіі.

ШУКУН Іван Фядосавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

ШУКУН Даніла Фядосавіч, н. у 1913 г., прапаў без вестак.

ШУРО Аляксандр Браніслававіч, н. у 1912 г., ст. лейтэнант, загінуў у сакавіку 1943 г.

ШУРО Станіслаў Брашіслававіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ШУЦІК Васілій Паліветавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1944 г.

ШУЦІК Лука Паліветавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ШЭЙНІСМАН Пейсах Барысавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЯЗЭПАЎ Аляксей Аляксандравіч, н. у 1922 г., ст. лейтэнант, загінуў у лютым 1942 г.

ЯЗЭПАЎ Андрэй Андрэевіч, н. у 1922 г., мал. сяржант, загінуў 19.7.1942 г.

ЯЗЭПАЎ Мікалай Лявонцьевіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў у лютым 1942 г.

ЯЗЭПАЎ Мікалай Фамін, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў у 1941 г.

ЯЗЭПАЎ Сцяпан Іванавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЯРОМІН Іосіф Архіпавіч, н. у 1912 г., загінуў у 1941 г.

ВЁСКА ПЕРШАЯ СЛАБОДКА

АГАРОДНЫ Дарафей Захаравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

АГАРОДНЫ Іван Кліменцьевіч, н. у 1900 г., брыгадзір калгаса, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АГАРОДНЫ Пётр Захаравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

АГАРОДНЫ Філімон Іванавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак.

АГЕЙЧЫК Антон Васільевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АГЕЙЧУК Прохар Лявонавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АКСЕНЧЫК Нічыпар Апанасавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

АНТАНШЫН Васіль Іванавіч, н. у 1890 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

АСКЕРКА Сямён Андрэевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АЎДЗЕЙЧЫК Сцяпан Пятровіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у жніўні 1944 г.

АЎТУХОЎ Мікалай Кірылавіч, н. у 1906 г., брыгадзір калгаса, камандзір роты, загінуў у сакавіку 1945 г.

БЯЛЯЦКІ Андрэй Цімафеевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

БЯЛЯЦКІ Мікалай Андрэевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

БЯЛЯЦКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БЯЛЯЦКІ Мікалай Лявонавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 29.3.1945 г.

БЯЛЯЦКІ Фёдар Фёдаравіч, н. у 1905 г., прапаў без вестак.

БЯЛЯЦКІ Фёдар Цімафеевіч, н. у 1895 г., загінуў у верасні 1941 г.

ГАЙЧУК Пётр Якаўлевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

ГАНЧАР Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГОШКА Мікалай Васільевіч, н. у 1921 г., капітан, загінуў у жніўні 1941 г.

ВЕРАКСІЧ Піліп Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у маі 1944 г.

ДАРМЕЛЬ Дзмітрый Антонавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Юльян Фядосавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДВАРАК Апанас Лявонавіч, н. у 1890 г., рад., загінуў 25.7.1944 г. у Польшчы.

ДВАРАК Іван Фёдаравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г.

ДВАРАК Іван Фядосавіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДВАРАК Ігнат Лазаравіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДВАРАК Ігнат Максімавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

ДВАРАК Майсей Сямёнавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

ДВАРАК Макар Фёдаравіч, н. у 1917 г., супрацоўнік міліцыі, загінуў 10.4.1942 г.

ДВАРАК Фёдар Фёдаравіч, н. у 1914 г., брыгадзір калгаса, рад., загінуў 14.4.1945 г.

ДВАРАК Якаў Феафілавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Карп Лявонавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАЛЕНІК Іван Куприевіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

КАЛЕНІК Іван Рыгоравіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

КАЛЕНІК Лук'ян Іванавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 18.3.1944 г.

КАЛЕНІК Міхаіл Іванавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

КАЛЕНІК Павел Васільевіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак.

КАТОК Антон Піліпавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КОЎГАР Іван Якаўлевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

КОЎГАР Мікалай Сяргеевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

КОЎГАР Міхаіл Нікіфаравіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

КОЎГАР Пётр Мікітавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

КОЎГАР Сафрон Барысавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КОЎГАР Сяргей Юстынавіч, н. у 1887 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

КУШНЕР Андрэй Трафімавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КУШНЕР Іван Іванавіч, н. у 1917 г., ст. лейтэнант, прапаў без вестак.

КУШНЕР Сцяпан Пятровіч, н. у 1914 г., супрацоўнік міліцыі, загінуў у 1945 г.

КУШНЕР Сяргей Лявонцьевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

КУШНЕР Якаў Пятровіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

МІХЕЙЧЫК Макар Лявонавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

МІХЕЙЧЫК Мікалай Рыгоравіч, рад., загінуў у лютым 1942 г.

МІХЕЙЧЫК Сафрон Захаравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МІЦЬКО Цімох Яўгенавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

ПАСТУХОЎ Аляксей Мікітавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ПАСТУХОЎ Пётр Маісеевіч, н. у 1917 г., ст. сяржант, прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

РАГОЗІК Іван Іванавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

РУДЗЕНЯ Лявон Канстанцінавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

РЫБАК Васіль Іванавіч, н. у 1923 г., загінуў у 1942 г.

РЫБАК Лазар Лявонавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у верасні 1943 г.

РЫБАК Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 8.12.1944 г.

РЫБАК Мікалай Захаравіч, н. у 1911 г., афіцэр, загінуў у кастрычніку 1943 г.

РЫБАК Мікіта Захаравіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак.

РЫБАК Уладзімір Фядосавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак.

РЫБАК Фаня Захаравіч, н. у 1906 г., прапаў без вестак.

РЭКА Дзмітрый Рыгоравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1943 г.

СТАРАПАНАЎ Сямён Ягоравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЦЯПУК Васіль Уласавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

СЦЯПУК Кірэй Уласавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 17.7.1941 г.

СЦЯПУК Пятро Нічыпаравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

СЦЯПУК Уладзімір Міхайлавіч, рад., загінуў у маі 1945 г. у Германіі.

ХАРЛАН Аляксей Рыгоравіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ХАРЛАН Іосіф Сямёнавіч, н. у 1924 г., партызан, затым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ХАРЛАН Рыгор Піліпавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ХАРЛАН Сава Рыгоравіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

ЧАШЧЭНКА Іван Аляксандравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШЧУРЫК Ігнат Якаўлевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШЧУРЫК Сямён Якаўлевіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

ЮДЗІН Васіль Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у 1943 г.

ВЁСКА ТРЭМЛЯ

БАНДАРЭНКА Маісей Анісімавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Андрэй Аляксандравіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

ПОЛЯК Віктар Адамавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

РЫБАК Уладзімір Фядосавіч, рад., загінуў у студзені 1945 г.

СЦЯПУК Уладзімір Ерамеевіч, н. у 1896 г., рад., прапаў без вестак.

ХАМЕНКА Аляксандр Нічыпаравіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАПЦЭВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ПАСЁЛАК КАПЦЭВІЧЫ

АФАНАСЬЕЎ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

АФАНАСЬЕЎ Сямён Іванавіч, н. у 1898 г., старшына, загінуў у сакавіку 1944 г.

БАБКОЎ Раман Фёдаравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БАКМАН Яфім Пятровіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

БАРАНІЧ Павел Рыгоравіч, н. у 1921 г., загінуў 11.10.1941 г.

БАРАШКОЎ Пётр Савельевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БАРЫСЕВІЧ Антон Сямёнавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БІЧАН Мікалай Емяльянавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 5.5.1942 г. у Ленінградскай вобл.

БУЛАВА Андрэй Піліпавіч, н. у 1900 г., загінуў у красавіку 1944 г.

БУЛАВА Фёдар Андрэевіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў у верасні 1941 г.

БЯЛЯЕЎ Трафім Аляксандравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВАРЭЙКА Янкель Іцкавіч, н. у 1907 г., старшыня калгаса «Кааператыўны шлях», рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВІХЛЯЕЎ Павел Аляксандравіч, н. у 1908 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ГАРАДЗЕЦКІ Арон Юдэлевіч, н. у 1906 г., загадчык сельскага клуба, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

Р. Ф. Бабкоў

Ф. А. Булава

П. А. Віхляеў

А. М. Мяцельская

П. І. Пташук

Р. К. Шабалтас

ГЖЫЎНЯ Іосіф Паўлавіч, н. у 1916, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГЛУСКІН Міхаіл Пятровіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

ГОЛАД Тэвель Лейбавіч, н. у 1923, рад., загінуў у красавіку 1943 г.

ГОФМАН Янкель Шлёмавіч, н. у 1919 г., лейтэнант, загінуў 10.2.1942 г.

ГРЫШЧАНКА Мікалай Піліпавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у 1945 г.

ГРЭСЬКА Іван Данілавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГУТЭРМАН Навум Саламонавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у 1943 г. пад Курскам.

ДАШКЕВІЧ Іосіф Фёдаравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ДЗЯМІДКА Іосіф Андрэевіч, н. у 1904 г., загінуў 16.3.1945 г. у Польшчы.

ЖУРАЎЛЕВІЧ Іван Міхайлавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУРАЎСКІ Уладзімір Васільевіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ЖЭРКА Георгій Васільевіч, н. у 1917 г., сяржант, загінуў 17.9.1941 г.

ЗАРУЦКІ Юльян Паўлавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАРЭЦКІ Ізраіль Іосіфавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 6.9.1941 г.

ЗУБАР Фёдар Ільіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ІЛЬІЧ Аляксей Паўлавіч, н. у 1924 г., загінуў 14.2.1944 г.

КАНДРАШОНАК Пётр Васільевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КУЗЬМЕНКА Пятро Конанавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

МОНДЗЕЛЬ Эдуард Андрыянавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 6.10.1944 г.

МЯЦЕЛЬСКАЯ Антаніна Мікалаеўна, н. у 1918 г., піянерважатая Капцэвіцкай школы, у 1941 г. добраахвотна пайшла ў Чырвоную Армію, санітарка, загінула 25.2.1942 г. у Курскай вобл.

НОВІКАЎ Рыгор Барысавіч, н. у 1904 г., дырэктар нафтабазы, загінуў 9.3.1944 г.

ПАЛТАРАН Раман Фёдаравіч, н. у 1912 г., брыгадзір калгаса «Іскра», рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПТАШУК Павел Іосіфавіч, н. у 1907 г., настаўнік, ст. лейтэнант, загінуў у 1944 г.

ПЯТРОЎСКІ Антон Уладзіміравіч, н. у 1912 г., сяржант, прапаў без вестак у 1944 г.

ПЯТРОЎСКІ Станіслаў Уладзіміравіч, н. у 1907 г., слесар завода «Звязда», рад., загінуў 26.1.1945 г.

РАШЭТНІКАЎ Міхаіл Іванавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

РОШАЛЬ Міхаіл Аронавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 4.3.1943 г. у Харкаўскай вобл.

РОШАЛЬ Шая Аронавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 8.1.1943 г. у Ржэўскім р.

РОШАЛЬ Шолам Лазаравіч, н. у 1919 г., мал. вэнтэхшік, загінуў 14.10.1943 г.

РУДЗІНСКІ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1911 г., старшына, загінуў у лютым 1944 г. у Ленінградскай вобл.

РУДЗІНСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

РУШКО Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1898 г., сяржант, прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

РУШКО Рыгор Мікалаевіч, н. у 1910 г., ст. лейтэнант, загінуў 26.7.1943 г.

СЕРГІЕНКА Мікалай Мікалаевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 21.7.1941 г.

ТАРАСЕВІЧ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ФІНЬКО Міхаіл Альбертавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у верасні 1941 г.

ХАЗАНОВІЧ Лазар Маісеевіч, н. у 1904 г., ст. сяржант, загінуў 3.3.1945 г. у Германіі.

ХІЛЬКЕВІЧ Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1920 г., матрос, загінуў у 1943 г.

ЦВІРКА Адам Маркавіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЦІШКЕВІЧ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1944 г.

ЦЫРЛІН Залік Давыдавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 1.11.1943 г. у Калінінскай вобл.

ЦЫРЛІН Юда Мендзелевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ЧАРАНКЕВІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 23.9.1944 г. у Латвіі.

ЧУДУК Аляксандр Віксенцьевіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 16.8.1943 г. у Смаленскай вобл.

ШАБАЛТАС Раман Карпеевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШАБАЛТАС Раман Пятровіч, рад., загінуў у 1942 г. у Арлоўскай вобл.

ШОСТАК Людвіг Рыгоравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШЫЛА Іван Іванавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 16.10.1944 г. у Латвіі.

ШЫЛА Мірослаў Рыгоравіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 15.3.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ВЁСКА КАПЦЭВІЧЫ

БАРАНІЧ Аляксандр Яфімавіч, н. у 1907 г., тэхнік-інтэндант, загінуў у 1943 г.

БАРАНІЧ Мікалай Якаўлевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1944 г.

А. П. Какора

Д. І. Стракач

Ф. І. Стракач

БАРАНІЧ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у 1944 г.

БАРАНІЧ Павел Яфімавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у 1944 г.

ДУБОВІК Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Мікалай Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Яфім Міхайлавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 15.10.1944 г.

КАЗЛОВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Аляксандр Цярэнцьевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 10.11.1941 г. у Карэліі.

КАЗЛОВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Антон Пятровіч, н. у 1916 г., сяржант, загінуў 2.2.1945 г.

КАЗЛОВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 9.3.1945 г. на Усходняй Прусіі.

КАЗЛОВІЧ Іван Мікалаевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1941 г.

КАЗЛОВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г. у Польшчы.

КАЗЛОВІЧ Іван Цімафеевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Ілья Васільевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Ілья Пятровіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

КАЗЛОВІЧ Майсей Іванавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 6.1.1944 г.

КАЗЛОВІЧ Макар Кірылавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Мікалай Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Мікалай Іванавіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1945 г.

КАЗЛОВІЧ Мікалай Цярэнцьевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Міна Фёдаравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў 26.11.1941 г.

КАЗЛОВІЧ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 18.3.1945 г. у Германіі.

КАЗЛОВІЧ Павел Цярэнцьевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Пётр Іванавіч, н. у 1906 г., мал. сяржант, загінуў у жніўні 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Пётр Цімафеевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1920 г., сакратар Кашэвіцкага сельскага савета, лейтэнант, загінуў 2.11.1941 г.

КАЗЛОВІЧ Фёдар Гаўрылавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Фёдар Мікайлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Якаў Іванавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЗЛОЎ Сцяпан Іванавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КЕБЕЦ Уладзімір Яфрэмавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАКОРА Андрэй Пятровіч, н. у 1920 г., ст. лейтэнант, загінуў 6.1.1942 г.

КАКОРА Мікалай Яфімавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

ЛІНЧЭЎСКІ Васіль Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАЦЮК Мікалай Трафімавіч, н. у 1915 г., старшына, загінуў 24.9.1942 г.

МЯЛЕШКА Даніла Макаравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

МЯЛЕШКА Іван Аляксеевіч, н. у 1912 г., загінуў 27.3.1945 г. у Германіі.

МЯЛЕШКА Мікалай Васільевіч, н. у 1911 г., капітан, начальнік штаба палка, загінуў у верасні 1941 г. у Карэліі.

СТРАКАЧ Даніла Іванавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у 1941 г. у г. Беластоку.

СТРАКАЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1914 г., сяржант, загінуў 10.10.1944 г. у Польшчы.

СТРАКАЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1915 г., настаўнік Дарашэвіцкай школы, лейтэнант, загінуў у 1942 г. на паўвостраве Ханко (Гангут).

СЦЯНКОЎСКІ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1918 г., сакратар Кашэвіцкага сельскага савета, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ТРУХАНОВІЧ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ХІЛЬМАН Аляксандр Філімонавіч, н. у 1912 г., ст. сяржант, загінуў у маі 1944 г.

ХІЛЬМАН Васіль Філімонавіч, н. у 1913 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

ЯРОМА Анатолій Антонавіч, н. у 1914 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КОЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БРАДЫ

АНТОНІК Дарафей Трафімавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

АХРАМЕНКА Антон Антонавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

АХРАМЕНКА Фёдар Антонавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВАЛАТОЎСКІ Лявон Данілавіч, н. у 1914 г., партызан, затым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 15.3.1944 г.

ГАРБАР Антон Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

ГАРБАР Іван Кузьміч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак.

ГАРБАР Сяргей Кузьміч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

ГАРБАЧЭЎСКІ Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1922 г., рад., памёр ад ран 23.1.1942 г.

ГАРБАЧЭЎСКІ Павел Васільевіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ГАРБАЧЭЎСКІ Яўген Мацвеевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

ГОШКА Навум Сідаравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

КАМЫШ Сямён Пімафеевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАТАПОВІЧ Фама Яўхімавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПЯТУХ Максім Іванавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

ПЯТУХ Максім Фёдаравіч, н. у 1919 г., ст. сяржант, загінуў 12.1.1943 г.

ПЯТУХ Павел Фёдаравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

САЛАДУХА Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

УСЦІНОВІЧ Яўген Сямёнавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 18.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ЦІСАВЕЦ Іван Рыгоравіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА ДУБРОВА

ГРУШКО Андрэй Кірылавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

ГРУШКО Андрэй Фёдаравіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак.

ГРУШКО Андрэй Ісакавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРУШКО Кірыл Ісакавіч, н. у 1888 г., рад., прапаў без вестак.

ГРУШКО Купрэй Дзянісавіч, н. у 1892 г., рад., прапаў без вестак.

ГРУШКО Мікалай Апанасавіч, н. у 1890 г., рад., прапаў без вестак.

ГРУШКО Павел Кірылавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДАНІЛОВІЧ Аляксей Міхайлавіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак.

ДАНІЛОВІЧ Антон Аляксандравіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАНІЛОВІЧ Васіль Аляксандравіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак.

ДАНІЛОВІЧ Майсей Іванавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ДАНІЛОВІЧ Міхаіл Мітрафанавіч, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

МІРАНОВІЧ Ціхан Фаміч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПЛЫТКЕВІЧ Іван Захаравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ПЛЫТКЕВІЧ Іван Пятровіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 12.3.1945 г. у Польшчы.

ПЛЫТКЕВІЧ Максім Іванавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

ПЛЫТКЕВІЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1927 г.

ПЛЫТКЕВІЧ Фама Іванавіч, н. у 1914 г., загінуў 7.9.1941 г.

ПЛЫТКЕВІЧ Якаў Пятровіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РАВУЦКІ Васіль Іванавіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Іван Пятровіч, н. у 1920 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

РАВУЦКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1914 г., загінуў у верасні 1944 г.

РАВУЦКІ Карней Якаўлевіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Мікалай Васільевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РАВУЦКІ Нічыпар Аляксеевіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

РАВУЦКІ Павел Трафімавіч, рад., загінуў у 1944 г.

РАВУЦКІ Піліп Іванавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Рыгор Лукіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

РАВУЦКІ Сямён Арцёмавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

САЛАЎЯНЧЫК Дзмітрый Васільевіч, н. у 1893 г., загінуў у красавіку 1944 г.

САЛАВЯНЧЫК Іван Дзмітрыевіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак.

СІДАРЭНКА Аляксандр Пятровіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

СІДАРЭНКА Георгій Пятровіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1943 г.

СІДАРЭНКА Максім Міхайлавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЕЦЕРЫНЕЦ Леў Рыгоравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЯГУР Васіль Пілінавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

ЯГУР Васіль Фёдаравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯГУР Ігнат Паўланіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

ЯГУР Канстанцін Сяргеевіч, н. у 1927 г., рад., прапаў без вестак.

ЯГУР Кузьма Фёдаравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

ЯГУР Мікалай Якаўлевіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

ЯГУР Міхаіл Сяргеевіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак.

ЯГУР Фёдар Міхайлавіч, н. у 1894 г., рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА ЗУБЛІШЧА

БЕЛАХВОСТ Іван Піліпавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БЕЛАХВОСТ Якаў Ціліпавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БЕЛЬКА Іван Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 31.1.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

БЕЛЬКА Павел Ігнатавіч, н. у 1894 г., рад., прапаў без вестак.

ДУБРОВА Сямён Пятровіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

МАЦЫГУД Яўхім Ігнатавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ПІНЧУК Пётр Архіпавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Іван Піліпавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Сяргей Данілавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

РАВУЦКІ Фёдар Ціліпавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РЭЎКА Сцяпан Іванавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у верасні 1944 г.

САРОКА Іван Дарафеевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

САРОКА Іван Пятровіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

САРОКА Макар Сямёнавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

САРОКА Міхаіл Пятровіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

САРОКА Пётр Андрэевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1944 г.

САРОКА Фёдар Пятровіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

САРОКА Фядос Прохаравіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 12.1.1944 г. у Рэчыцкім р.

ЦІСАВЕЦ Іван Рыгоравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦІСАВЕЦ Іван Цярэнцьевіч, рад., прапаў без вестак.

ЦІСАВЕЦ Тарас Іванавіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА КОЛКІ

АХРАМЕНКА Яўген Андрэевіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

БАНДАРЭНКА Іван Антонавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

БАНДАРЭНКА Іосіф Дзмітрыевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

БАНДАРЭНКА Мацвей Дзмітрыевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у верасні 1943 г.

БАНДАРЭНКА Уладзімір Якімавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

БЕЛЬКА Міна Герасімавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1943 г.

БОХАН Аляксандр Гаўрылавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

БОХАН Васіль Гаўрылавіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак у 1944 г.

БОХАН Васіль Іванавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак.

ГАЛАВАЧЭНЯ Іван Сідаравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ГАЛЕЦКІ Канстанцін Емяльянавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

ГАЛЕЦКІ Максім Іванавіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак.

ГАЛЕЦКІ Уладзімір Емяльянавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак.

ГАЛЕЦКІ Фядос Трафімавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГЛУШКО Аляксей Іванавіч, н. у 1905 г., рад., памёр у шпіталі ў г. Нікалаеў 24.9.1944 г.

ГРУШКО Андрэй Фёдаравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

ГРУШКО Васіль Андрэевіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

ГРУШКО Іван Аксёнавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ГРУШКО Канстанцін Іванавіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак.

ГРУШКО Леў Фёдаравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГРУШКО Платон Іванавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

ГРУШКО Уладзімір Іванавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

ДАНІЛОВІЧ Андрэй Сямёнавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 6.3.1945 г. у Германіі.

ДАНІЛОВІЧ Дзмітрый Дзмітрыевіч, н. у 1907 г., рад., памёр у шпіталі ў 1945 г.

ДАНІЛОВІЧ Дзмітрый Дзям'янавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 28.3.1945 г. у Германіі.

ДАНІЛОВІЧ Іван Дзмітрыевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДАНІЛОВІЧ Мікалай Андрэевіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак.

ДАНІЛОВІЧ Міхаіл Андрэевіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак.

ЖЫЧКА Міхаіл Канстанцінавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАХАРЭВІЧ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАВАЛЕНКА Мікалай Адамавіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак.

МАКСІМЧЫК Мітрафан Дзянісавіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак.

МЕЛЬНІКАЎ Павел Анісімавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МІРАНОВІЧ Васіль Фёдаравіч, н. у 1898 г., сяржант, прапаў без вестак у снежні 1943 г.

МІРАНОВІЧ Міхаіл Трафімавіч, н. у 1902 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МІРАНОВІЧ Пётр Міхайлавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак.

МІРАНОВІЧ Сцяпан Ігнатавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

МІРАНОВІЧ Яўген Іванавіч, н. у 1925 г., сяржант, загінуў 15.1.1945 г. у Польшчы.

МЫШКАВЕЦ Уладзімір Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ПАДУТА Рыгор Фёдаравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАТАПОВІЧ Піліп Максімавіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак.

ПЛЫТКЕВІЧ Аляксей Раманавіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак.

ПЛЫТКЕВІЧ Іван Пятровіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 12.3.1945 г. у Польшчы.

ПЛЫТКЕВІЧ Макар Аксёнавіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

ПЛЫТКЕВІЧ Фядос Аксёнавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак.

ПЛЫТКЕВІЧ Фядос Сямёнавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у 1944 г.

ПЛЫТКЕВІЧ Яўсей Емяльянавіч, н. у 1913 г., мал. лейтэнант, загінуў у 1943 г.

ПЛЫТКЕВІЧ Яўсей Сямёнавіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак.

ПРАТАСЕВІЧ Віктар Віктаравіч, н. у 1918 г., загінуў у красавіку 1944 г.

РАВУЦКІ Аляксей Дзмітрыевіч, н. у 1909 г., загінуў у жніўні 1944 г.

РАВУЦКІ Арсен Рыгоравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

РАВУЦКІ Васіль Ігнатавіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Васіль Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

РАВУЦКІ Васіль Паўлавіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Іван Лявонавіч, н. у 1906 г., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Іван Фаміч, н. у 1907 г., загінуў у 1945 г.

РАВУЦКІ Ігнат Фядосавіч, н. у 1900 г., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1911 г., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Міхаіл Анатольевіч, н. у 1921 г., мал. лейтэнант, загінуў у жніўні 1943 г. у Смаленскай вобл.

РАВУЦКІ Міхаіл Антонавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Нікіфар Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

РАВУЦКІ Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1919 г., прапаў без вестак.

РАВУЦКІ Юстын Дзмітрыевіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак.

РАГОВІЧ Арцём Іванавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў 24.1.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

СІДАРЭНКА Анатоль Апанасавіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак.

СІДАРЭНКА Арсен Фёдаравіч, н. у 1905 г., прапаў без вестак.

СІДАРЭНКА Пётр Паўлавіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак.

СІДАРЭНКА Юстын Іванавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТРАЦЦЯКОЎ Міхаіл Іванавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ТРАЦЦЯКОЎ Уладзімір Васільевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ТУРЦЭВІЧ Пётр Сцяпанавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

ХОДАС Канстанцін Рыгоравіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЕЦЯРЫНЕЦ Рыгор Васільевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШЭЦКА Іван Андрэевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЭЦКА Міхаіл Іванавіч, н. у 1920 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯГУР Ігнат Кірылавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЯГУР Сямён Іванавіч, н. у 1903 г., загінуў у сакавіку 1942 г.

ВЁСКА СЯКЕРЫЧЫ

АКУЛЬЧЫК Андрэй Фёдаравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

АКУЛЬЧЫК Ананас Іосіфавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АКУЛЬЧЫК Мікалай Андрэевіч, н. у 1920 г., загінуў у жніўні 1944 г.

АКУЛЬЧЫК Пётр Андрэевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у 1943 г.

БАЛЮС Іосіф Францавіч, н. у 1914 г., прапаў без вестак.

БАЛЮС Уладзімір Францавіч, рад., загінуў у верасні 1942 г.

БЕЛЬКА Адам Арсенавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў 29.3.1944 г.

БЕЛЬКА Арсен Майсеевіч, н. у 1900 г., прапаў без вестак.

БЕЛЬКА Мікіта Майсеевіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БЕЛЬКА Сцяпан Сямёнавіч, н. у 1910 г., загінуў у жніўні 1944 г.

БЕЛЬКА Юстын Герасімавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у верасні 1944 г.

БЕРДНІК Аляксандр Канстанцінавіч, н. у 1920 г. У Чырвонай Арміі з 1939 г., ст. лейтэнант, загінуў у 1944 г. пад Варшавай.

ГАРАВЕЦ Анатолій Якімавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 25.10.1944 г.

ГАРАВЕЦ Мікалай Архіпавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 27.4.1945 г. у Германіі.

ГОШКА Андрэй Апанасавіч, н. у 1922 г., загінуў 26.1.1941 г. у Парыцкім р.

ГОШКА Ананас Міхайлавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГОШКА Сяргей Аксёнавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГРУШКО Пётр Іванавіч, н. у 1926 г., загінуў 21.1.1945 г.

ГРУШКО Цімафей Сцяпанавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАНІЛОВІЧ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак.

ДАНІЛОВІЧ Павел Міхайлавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ДАНІЛОВІЧ Пётр Сямёнавіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак.

ДАНІЛОВІЧ Яўстрат Якаўлевіч, н. у 1916 г., прапаў без вестак.

ДАНІЛЬЧАНКА Васіль Пятровіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 20.1.1942 г. у Ленінградскай вобл.

ДЗІДЗЕНКА Васіль Сяргеевіч, н. у 1918 г., лейтэнант, дзётчык-знішчальнік, загінуў у 1941 г.

ДЗІДЗЕНКА Іван Цімафеевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 7.7.1944 г. у г. Баранавічы.

ЗАСІМЕНКА Іван Міхалаевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЗЕЛЯНКОЎ Сяргей Мікалаевіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак.

КАНАПЛЮК Леанід Дзмітрыевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАНАПЛЮК Сцяпан Дзмітрыевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

КАНДРАЦЕНКА Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1919 г., ст. сяржант, загінуў 25.8.1943 г.

КАНДРАЦЕНКА Іван Сцяпанавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАНДРАЦЕНКА Павел Сцяпанавіч, н. у 1915 г., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЛАЗАРЭНКА Іван Міхайлавіч, н. у 1916 г., прапаў без вестак.

ЛАЗАРЭНКА Мікалай Іванавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

ЛЯПКО Пётр Навумавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

МАЛАКОВІЧ Павел Кузьміч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак.

МАЛАКОВІЧ Парфірый Кузьміч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

МАСКАЛЬЧУК Іван Пятровіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МЫШКАВЕЦ Адам Пятровіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МЫШКАВЕЦ Аляксандр Пятровіч, н. у 1923 г., памёр ад ран 26.1.1945 г. у Польшчы.

МЫШКАВЕЦ Аляксей Аляксеевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

МЫШКАВЕЦ Васіль Пятровіч, н. у 1925 г., загінуў 24.2.1945 г. у Польшчы.

МЫШКАВЕЦ Іван Якубавіч, н. у 1895 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

МЫШКАВЕЦ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1909 г., загінуў 30.8.1944 г. у Польшчы.

МЫШКАВЕЦ Павел Рыгоравіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у 1944 г. пад Варшавай.

МЫШКАВЕЦ Пётр Сяргеевіч, н. у 1892 г., загінуў у жніўні 1944 г.

МЫШКАВЕЦ Рыгор Іванавіч, н. у 1912 г., загінуў 7.9.1943 г. у Днепрапятроўскай вобл.

МЫШКАВЕЦ Рыгор Майсеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МЫШКАВЕЦ Савелій Пятровіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МЫШКАВЕЦ Сідар Іванавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

МЫШКАВЕЦ Сцяпан Апанасавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 16.2.1944 г. у в. Карпавічы Калінкавіцкага раёна.

МЫШКАВЕЦ Сямён Майсеевіч, н. у 1915 г., прапаў без вестак.

МЫШКАВЕЦ Сямён Міхайлавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МЫШКАВЕЦ Уладзімір Дзмітрыевіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак.

МЫШКАВЕЦ Уладзімір Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МЫШКАВЕЦ Цімафей Васільевіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

ШГУЛЕЎСКІ Рыгор Якаўлевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ШНЧУК Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ШНЧУК Ціхан Яфімавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

РАМАНОЎСКІ Макар Якаўлевіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак.

САРОКА Іван Сямёнавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СЯНЬКО Аляксандр Піліпавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у верасні 1944 г.

СІНЬКЕВІЧ Васіль Макаравіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак.

СІНЬКЕВІЧ Канстанцін Макаравіч, н. у 1920 г., ст. лейтэнант, загінуў у 1943 г.

СІНЬКЕВІЧ Фёдар Макаравіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

УДОД Гапон Антонавіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак.

УДОД Іосіф Міхайлавіч, н. у 1921 г., рад., памёр у шпіталі 12.10.1944 г. у Латвіі.

УДОД Рыгор Гаўрылавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

УДОД Рыгор Якаўлевіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

УДОД Мікалай Антонавіч, н. у 1925 г., загінуў 12.10.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

ФУРС Васіль Рыгоравіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1945 г.

ЦАЛКА Карней Іосіфавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у 1943 г.

ЦАЛКА Міхаіл Карпеевіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак.

ЦАЛКА Сямён Карпеевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

ШУЛЯРЭНКА Аляксандр Сямёнавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 26.11.1941 г.

ШУЛЯРЭНКА Дзмітрый Паўлавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 27.1.1944 г.

ШУЛЯРЭНКА Іван Фёдаравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШУЛЯРЭНКА Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак.

ЯКАЎЧЭНКА Уладзімір Фаміч, н. у 1944 г., рад., прапаў без вестак.

КОНКАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АДАСІ

АБІБАК Уладзімір Васільевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АСКЕРКА Уладзімір Раманавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

МОЎКА Іван Пятровіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МОЎКА Фёдар Данілавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МІЦУРА Яфрон Міхайлавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МУЛЬМЕНКА Якаў Пятровіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НЕВЯРОЎСКІ Іосіф Іосіфавіч, н. у 1916 г., загінуў 23.7.1943 г.

НЕВЯРОЎСКІ Франц Іосіфавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1945 г.

ЦЕРАБАВЕЦ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЕРАБАВЕЦ Павел Аляксеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЛЯГА Адам Іванавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

ШЛЯГА Васіль Фёдаравіч, н. у 1912 г., лётчык, капітан, загінуў у красавіку 1944 г.

ШЛЯГА Дамітрый Андрэевіч, н. у 1905 г., лейтэнант, загінуў 20.7.1942 г.

ШЛЯГА Іван Фёдаравіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШЛЯГА Мяфодзій Фёдаравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЁСКА АКРЫЁНЫ

ГЕРАСІМЕНКА Мікіта Панкратавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 18.4.1942 г.

ДАМАСЕВІЧ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1920 г., супрацоўнік КДБ, ст. сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

НАВАЦКІ Аляксандр Адамавіч, н. у 1908 г., начальнік міліцыі г. Рэчыцы, загінуў у красавіку 1944 г.

НАВАЦКІ Іван Адамавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПЛІКУС Іван Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 28.11.1944 г. у Польшчы, у г. Красны.

ПЛІКУС Мікалай Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у 1942 г.

ПЛІКУС Пётр Іванавіч, н. у 1912 г., капітан, прапаў без вестак.

ПРЫСАДА Андрэй Канстанцінавіч, н. у 1895 г., рад., прапаў без вестак.

ПРЫСАДА Іван Канстанцінавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЁСКА АШРКІ

БУДНІК Міхаіл Антонавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 16.4.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

БУДНІК Рыгор Макаравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КНІГА Андрэй Кандратавіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

КНІГА Данііла Андрэевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 5.2.1943 г. у Краснадарскім краі.

КНІГА Фёдар Андрэевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КНІГА Фёдар Іванавіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КНІГА Юлій Міронавіч, н. у 1925 г., загінуў 5.3.1944 г.

МІЦУРА Аляксандр Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

МІЦУРА Дамітрый Іванавіч, н. у 1911 г., трактарыст Мулярaўскай МТС, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МІЦУРА Міхаіл Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 2.2.1945 г. у Германіі.

МІЦУРА Павел Фёдаравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 19.3.1945 г. у Германіі.

МІЦУРА Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МІЦУРА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

РЫБАК Андрэй Сямёнавіч, н. у 1919 г., піянерважаты Петрыкаўскай школы, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ХІЖНЯКОЎ Васіль Мікалаевіч, н. у 1920 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ХІЖНЯКОЎ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ХІЖНЯКОЎ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШАБАЛТАС Сцяпан Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ШЭВЕЛЬ Аляксандр Апанасавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЭВЕЛЬ Іван Маісеевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЭВЕЛЬ Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1911 г., партызан, потым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 7.3.1944 г.

ШЭВЕЛЬ Фядос Фёдаравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 23.3.1945 г. у Германіі.

ШЭВЕЛЬ Якаў Андрэевіч, н. у 1918 г., рабочы, сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯВОРСКІ Фёдар Віктаравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЁСКА КОНКАВІЧЫ

АБІБАК Аляксей Іванавіч, н. у 1920 г., старшына, загінуў у красавіку 1945 г. ва Усходняй Прусіі.

АБІБАК Васіль Антонавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1941 г. у г. Гродна.

АБІБАК Васіль Прохаравіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 25.7.1944 г. у г. Пружаны.

АБІБАК Васіль Фёдаравіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 18.11.1944 г.

АБІБАК Іван Іванавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АБІБАК Іван Пятровіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 12.1.1944 г. пад Віцебскам.

АБІБАК Іван Фёдаравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 13.11.1942 г.

А. І. Абібак

В. П. Абібак

І. І. Абібак

І. Ф. Абібак

АБІБАК Мікалай Фёдаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 13.9.1941 г.

АБІБАК Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 14.2.1942 г. у Смаленскай вобл.

АБІБАК Пётр Прохаравіч, н. у 1897 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

АБІБАК Пётр Пятровіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АБІБАК Прохар Фёдаравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АБІБАК Фёдар Васільевіч, н. у 1914 г., мал. лейтэнант, загінуў 21.6.1943 г.

АДАМОВІЧ Павел Ігнатавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г. у Львоўскай вобл.

АМЕЛЬЧАНКА Аляксей Васільевіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у маі 1945 г.

АМЕЛЬЧАНКА Аляксей Васільевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

АМЕЛЬЧАНКА Аляксей Данілавіч, н. у 1902 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

АМЕЛЬЧАНКА Васіль Паўлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 4.10.1944 г.

АМЕЛЬЧАНКА Дзмітрый Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АМЕЛЬЧАНКА Іван Данілавіч, н. у 1893 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АМЕЛЬЧАНКА Пётр Сцяпанавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў 8.1.1942 г.

АМЕЛЬЧАНКА Рыгор Данілавіч, н. у 1896 г., загінуў у Латвіі ў 1944 г.

АМЕЛЬЧАНКА Сцяпан Аляксандравіч, н. у 1914 г., ст. лейтэнант, загінуў 5.2.1943 г. у Арлоўскай вобл.

АМЕЛЬЧАНКА Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

АСКЕРКА Іван Ільіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

АСКЕРКА Іван Сямёнавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 10.1.1944 г. у Ленінградскай вобл.

АСКЕРКА Ілья Рыгоравіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

АСКЕРКА Міхаіл Герасімавіч, н. у 1914 г., ст. лейтэнант, загінуў 8.3.1944 г.

АСКЕРКА Міхаіл Іванавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

АСКЕРКА Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АСКЕРКА Рыгор, н. у 1921 г., рад., загінуў 4.2.1943 г.

АСКЕРКА Сямён Васільевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

АСКЕРКА Сямён Пракопавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

АСКЕРКА Уладзімір Раманавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАБУНЬКА Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

БУГУК Аляксандр Аляксеевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

А. В. Амельчанка

І. І. Аскерка

І. П. Дыба

А. В. Крэс

БУГУК Сцяпан Ільіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРАБКА Апанас Мартынавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГРАБКА Іван Юр'евіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРАБКА Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГРАБКА Пётр Аляксеевіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГРАБКА Сцяпан Аляксеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАБРЫНСКІ Сямён Канстанцінавіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

ДЫБА Васіль Пятровіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДЫБА Васіль Пятровіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДЫБА Іван Пятровіч, н. у 1909 г., мал. сяржант, загінуў 21.10.1944 г.

ДЫБА Іван Сцяпанавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДЫБА Сцяпан Васільевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 29.9.1944 г. у Латвіі.

ЁРШ Даніс Сямёнавіч, н. у 1919 г., настаўнік, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЁРШ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ЖУК Васіль Фёдаравіч, н. у 1922 г., яфрайтар, загінуў 17.8.1942 г. у Калінінскай вобл.

КАНАПАЦКІ Іосіф Емяльянавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАНАПАЦКІ Сямён Андрэевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КНІГА Іосіф Васільевіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КНІГА Лявон Іванавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў 13.8.1942 г.

КНІГА Павел Іванавіч, н. у 1920 г., лётчык, загінуў у снежні 1941 г.

КОЗЕЛ Канстанцін Мікалаевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

КОЗЕЛ Якаў Мікалаевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КРЭС Андрэй Васільевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у 1942 г.

МАКАРАВЕЦ Міхаіл Андрэевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

МАКАРАВЕЦ Яфім Піліпавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1943 г.

МАРКАВЕЦ Аляксей Яфімавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРКАВЕЦ Палікарп Сямёнавіч, н. у 1910 г., рад., у сакавіку 1944 г.

МАРКАВЕЦ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1920 г., настаўнік, загінуў у снежні 1942 г.

МАРКАВЕЦ Сяргей Барысавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г. пад Берлінам.

МАРКАВЕЦ Фадзей Пятровіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 19.2.1942 г.

МАРКАВЕЦ Фёдар Сямёнавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НЕСЦЯРЧУК Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

С. Ф. Маркавец

І. В. Шабалтас

НЕСЦЯРЧУК Антон Сцяпанавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

НЕСЦЯРЧУК Дзям'ян Данілавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

НЕСЦЯРЧУК Іван Архіпавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

НЕСЦЯРЧУК Мікалай Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

НЕСЦЯРЧУК Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НЕСЦЯРЧУК Піліп Рыгоравіч, н. у 1919 г., настаўнік, лейтэнант, загінуў 6.3.1942 г.

НЕСЦЯРЧУК Рыгор Дзям'янавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 26.8.1944 г.

НЕСЦЯРЧУК Сцяпан Андрэевіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НЕСЦЯРЧУК Трафім Данілавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 25.11.1944 г.

ПАЛТАРАН Апанас Максімавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ПАЛТАРАН Клім Сцяпанавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ПАЛТАРАН Мікалай Уладзіміравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

ПАЛТАРАН Уладзімір Антонавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

ПЛІКУС Аксент Аляксандравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

РАБЧАНКА Уладзімір Кірылавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 2.9.1941 г.

СЫЦЬКА Павел Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 16.7.1942 г. у Варонежскай вобл.

ФОКА Піліп Іванавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ШАБАЛТАС Іван Васільевіч, н. у 1917 г., настаўнік, сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

ВЁСКА МІЦУРЫ

ДУБАВЕЦ Пётр Аляксеевіч, н. у 1903 г., мал. сяржант, загінуў у красавіку 1941 г.

МАРКАВЕЦ Антон Васільевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МІЦУРА Антон Сцяпанавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у 1945 г. у Германіі.

МІЦУРА Васіль Іосіфавіч, н. у 1926 г.,

рад., загінуў 8.4.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

МІЦУРА Даніла Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 30.11.1944 г. у Латвіі.

МІЦУРА Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1899 г., рад., загінуў 13.3.1942 г.

МІЦУРА Іван Цімафеевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

МІЦУРА Іосіф Васільевіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

МІЦУРА Іосіф Паўлавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

МІЦУРА Лявон Юр'евіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МІЦУРА Маісей Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

МІЦУРА Міхаіл Данілавіч, н. у 1903 г., мал. лейтэнант, загінуў у ліпені 1944 г.

МІЦУРА Несцер Трафімавіч, н. у 1921 г., ст. сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

МІЦУРА Павел Рыгоравіч, н. у 1913 г., трактарыст Муляраўскай МТС, ст. сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

МІЦУРА Павел Юр'евіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МІЦУРА Рыгор Юр'евіч, н. у 1909 г., сакратар Конкавіцкага сельсавета, рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

МІЦУРА Фёдар Іванавіч, н. у 1912 г., лейтэнант, загінуў 22.1.1943 г.

МІЦУРА Якаў Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ЯРЫГА Васіль Адамавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯРЫГА Павел Адамавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 1.4.1942 г. у Смаленскай вобл.

ВЁСКА СЛІНКІ

БЫЧКОЎСКІ Аляксей Іванавіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Уладзімір Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 18.10.1944 г. у Польшчы.

ГАЎДУЛЕВІЧ Антон Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

КАСТЫЛЕЦКІ Аляксей Казіміравіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КАСТЫЛЕЦКІ Аркадзь Міхайлавіч, н. у 1925 г., загінуў у ліпені 1944 г.

У. І. Бычкоўскі

КАСТЫЛЕЦКІ Іван Іосіфавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 8.5.1945 г. у Германіі.

КАСТЫЛЕЦКІ Сцяпан Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1941 г.

КАСТЫЛЕЦКІ Сцяпан Казіміравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАСТЫЛЕЦКІ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1941 г.

КАСТЫЛЕЦКІ Трафім Фёдаравіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у 1945 г.

КОРЖ Андрэй Міхайлавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МІЦУРА Аляксандр Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у 1941 г.

МІЦУРА Лявон Васільевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

МІЦУРА Міхаіл Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у 1941 г.

МІЦУРА Яўген Іванавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШЭВЕЛЬ Андрэй Адамавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у 1941 г.

ЛУЧЫЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕСЕДЫ

АЛЬХІМОВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

АПАНАСЕВІЧ Дамітрый Сцяпанавіч, н. у 1917 г., рад., памёр ад ран 4.11.1944 г.

БЕЛЬКУС Антон Францавіч, н. у 1904 г., бухгалтар калгаса, рад., загінуў 15.7.1942 г.

БЕЛЬКУС Віктар Францавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у 1941 г.

БЫЧЭНКА Яфім Сцяпанавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГЛОЎКА Генадзь Іосіфавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1941 г.

ГЛОЎКА Ян Уладзіміравіч, н. у 1923 г., загінуў у маі 1945 г.

ВОЙЦІК Леанід Іосіфавіч, рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЗБОРЫН Генрых Антонавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЛЯЎКОВІЧ Адам Паўлавіч, н. у 1924 г., рад., памёр у шпіталі 22.12.1944 г. у Польшчы.

МІХАЛЬСКІ Уладзімір Людвігавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 12.6.1943 г.

ПРЫБАЛОЎ Уладзімір Лявонцьевіч, н. у 1917 г., сяржант, загінуў 2.10.1944 г.

РАКІЦКІ Мікалай Данілавіч, рад., загінуў у маі 1944 г.

ВЁСКА ДЗЕМЕНКА

АЛЕКСІЕВІЧ Аляксандр Мацвеевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

АЛЕКСІЕВІЧ Антон Апанасьевіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

АЛЕКСІЕВІЧ Архіп Мацвеевіч, н. у 1917 г., лейтэнант, прапаў без вестак.

АЛЕКСІЕВІЧ Афанасій Макаравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АЛЕКСІЕВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

АЛЕКСІЕВІЧ Сяргей Макаравіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

АЛЕКСІЕВІЧ Цімафей Машсеевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 4.2.1945 г.

АЎСІЕВІЧ Канстанцін Мітрафанавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АЎСІЕВІЧ Міхаіл Сазонавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1944 г.

АЎСІЕВІЧ Пётр Савельевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

АЎСІЕВІЧ Рыгор Дамітрыевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

АЎСІЕВІЧ Рыгор Лявонавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1944 г.

АЎСІЕВІЧ Рыгор Пракопавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г. у Венгрыі.

ВАРАБЕЙ Васіль Іванавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВАРАБЕЙ Фёдар Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЫРВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1919 г., загінуў 10.11.1941 г. у Севастопалі.

ЗЯЛІНСКІ Рыгор Дамітрыевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАСТЫРОНАК Міхаіл Тарасавіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 20.6.1943 г.

КОРШАК Рыгор Нікіфаравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 17.12.1941 г.

ЛАПА Іван Андрэевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЛАПА Іван Яўсеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у 1944 г.

МЕЛЬНІК Максім Міхайлавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

МІНІЧ Пётр Васільевіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РЭПЧЫК Васіль Астапавіч, н. у 1905 г., загінуў у красавіку 1944 г.

СЕВЯРЫН Павел Максімавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

СЕВЯРЫН Фёдар Максімавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕЛІВОНЧЫК Сяргей Аляксеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕЛЮКОВІЧ Сільвестр Андрэевіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у маі 1942 г.

СОДЭЛЬ Іван Пятровіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СОДЭЛЬ Максім Аляксеевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ТАРГОНСКІ Рыгор Пятровіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ХОДЗЬКА Васіль Фёдаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г.

ХОДЗЬКА Іван Сцяпанавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ХОДЗЬКА Пётр Фёдаравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў 21.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ХОДЗЬКА Хрыстафор Сяргеевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ВЁСКА КАПЦЭВІЧЫ

АРЦЮХ Арсень Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 4.2.1945 г.

АРЦЮХ Леанід Сямёнавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў 2.10.1943 г.

АРЦЮХ Міхаіл Ігнатавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АРЦЮХ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 22.8.1944 г. у Польшчы.

АРЦЮХ Ніканор Іванавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г. у Магілёве.

АРЦЮХ Пётр Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 20.10.1944 г. у Латвіі.

АРЦЮХ Фёдар Іванавіч, рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

БАРЫСЕЙКА Васіль Макаравіч, н. у 1926 г., рад., шмёр ад ран у лютым 1945 г.

БЕЛЬСКІ Пётр Харланавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БЕЛЬСКІ Рыгор Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г. у Латвіі.

БЕЛЬСКІ Фёдар Іванавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у ліпені 1942 г.

ДАНУСЕВІЧ Мікалай Лаўрэнцьевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Аляксей Максімавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Уладзімір Браніслававіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КОЗІНЕЦ Адам Аркадзьевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 2.8.1943 г. у Арлоўскай вобл.

КОЗІНЕЦ Дамітрый Рыгоравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

КОЗІНЕЦ Іван Адамавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

КОЗІНЕЦ Пётр Лявонцьевіч, н. у 1919 г., настаўнік, сяржант, загінуў у 1944 г.

КОЗІНЕЦ Юрый Якаўлевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КРЫШЧУК Якаў Паўлавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў у студзені 1945 г. у Польшчы.

ЛАЎРОЎ Усцін Антонавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МАЗАЙ Аляксандр Аляксеевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 2.10.1942 г. у Варонежскай вобл.

МАЗАЙ Мікалай Аляксеевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

НЯСТРАЦІК Сямён Мікалаевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШНЧУК Адам Цярэнцьевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШНЧУК Анатолій Піліпавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШНЧУК Васіль Якаўлевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШНЧУК Віталь Піліпавіч, н. у 1923 г., лейтэнант, загінуў у жніўні 1942 г. у Калмыкіі.

ШНЧУК Міхаіл Мікітавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у 1941 г.

ШПЧУК Рыгор Рыгоравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШПЧУК Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШНЧУК Сямён Антонавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШНЧУК Уладзімір Піліпавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШНЧУК Флягонт Якаўлевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШНЧУК Цярэнцій Герасімавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШНЧУК Яўгеній Антонавіч, н. у 1922 г., мал. лейтэнант, загінуў 21.2.1945 г. у Латвіі.

ПРАКОПЧЫК Сцяпан Кандратавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1944 г.

САЛАДУХА Васіль Апанасавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

САЛАДУХА Захар Апанасавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1944 г.

САЛАДУХА Рыгор Васільевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЦІТОК Міхаіл Раманавіч, рад., памёр у шпіталі 19.9.1944 г. у Латвіі.

ЦЯРЭШЧАНКА Адольф Львовавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у верасні 1943 г.

ЧАУС Адам Мікітавіч, н. у 1922 г., сяржант, памёр ад ран 10.2.1942 г.

ЧАУС Іван Мікітавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЧАУС Іван Фёдаравіч, н. у 1909 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

ШУРПАЧ Адам Піліпавіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 18.8.1944 г. у Беластоцкай вобл.

ШУРПАЧ Ананій Сцяпанавіч, н. у 1922 г., фельчар, загінуў у сакавіку 1944 г.

ШУРПАЧ Георгій Аляксеевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ШУРПАЧ Кандрат Сцяпанавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШУРПАЧ Канстанцін Мікітавіч, н. у 1916 г., бухгалтар, памёр ад ран 7.3.1945 г.

ШУРПАЧ Маісей Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШУРПАЧ Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШУРПАЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШУРПАЧ Рыгор Адамавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШУРПАЧ Фёдар Аліферавіч, н. у 1910 г., лейтэнант, загінуў у ліпені 1941 г.

ЯЎМЕНЧЫК Васіль Якаўлевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ВЁСКА КАШЭВІЧЫ

АНУФРЫЕВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АЎСІЕВІЧ Міхаіл Платонавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАНЕДЗІКТОВІЧ Канстанцін Сцяпанавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

БАРАНОЎСКІ Аркадзій Іосіфавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 14.8.1944 г.

БЯЛЬКО Іван Фёдаравіч, сяржант, загінуў 31.1.1945 г.

БЯЛЬКО Нікіфар Антонавіч, рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ВАЛАТКОВІЧ Фёдар Васільевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ВАРАБЕЙ Міхаіл Барысавіч, рад., загінуў у 1944 г.

ВАРАБЕЙ Міхаіл Несцеравіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ВАРАБЕЙ Фама Каленікавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у лістападзе 1942 г. у Растоўскай вобл.

ВАРАБ'ЁЎ Іван Несцеравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВАРАБ'ЁЎ Пётр Кірылавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВАРАБ'ЁЎ Рыгор Несцеравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГАЛАВАН Аляксандр Іванавіч, н. у 1919 г., ст. лейтэнант, загінуў у жніўні 1942 г.

ГАЛАВАН Сава Іванавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГАЛАВАН Фёдар Іванавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАЛАВАН Яфім Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРУБАЙ Іосіф Іванавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГУБЧЫК Фёдар Анісімавіч, рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДАНІЛАЎ Дзмітрый Фаміч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1941 г.

ДАНІЛАЎ Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДРОБАЎ Арцём Іванавіч, рад., памёр ад ран 2.4.1944 г.

ДРОБАЎ Рыгор Дзям'янавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДАЎЖЫНЕЦ Іван Якаўлевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЕСЬМАНОВІЧ Іван Якаўлевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЕСЬМАНОВІЧ Пётр Аляксандравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 27.11.1943 г.

ЕСЬМАНОВІЧ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ЖАЛЯЗКОЎ Іосіф Іванавіч, н. у 1913 г., лейтэнант, загінуў у красавіку 1944 г.

А. І. Галаван

Я. І. Галаван

ЗІЗЮК Сцяпан Аляксандравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАВАЛЁВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

КУНІЧЫК Іван Васільевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 18.12.1941 г.

КУНІЧЫК Мікалай Мікалаевіч, н. у 1925 г., рад., памёр ад ран 28.8.1944 г.

КУРЧЫЦКІ Іван Пятровіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КУРЧЫЦКІ Мікалай Васільевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КУРЧЫЦКІ Сцяпан Васільевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1944 г.

МАРОЗ Сцяпан Антонавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАСТАВЫ Уладзімір Сямёнавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у лістападзе 1942 г.

МАСТАВЫ Цімафей Кірылавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МІНІЧ Аляксандр Яўгенавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 29.3.1945 г. у Польшчы.

МІНІЧ Мікалай Іванавіч, рад., загінуў у жніўні 1944 г.

НЕВАШ Васіль Данілавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г. у Германіі.

НЕВАШ Генадзій Сцяпанавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1944 г. у Польшчы.

НЕВАШ Іван Сцяпанавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАДУТА Міхаіл Сцяпанавіч, рад., прапаў без вестак.

ПАДУТА Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПРОЛІЧ Мікалай Паўлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ПУГАЧ Васіль Аляксеевіч, н. у 1910 г., землямер, старшына, загінуў у жніўні 1944 г.

РАМАНОЎСКІ Анісім Аляксандравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

РАМАНОЎСКІ Васіль Васільевіч, рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

РАМАНОЎСКІ Васіль Фёдаравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 5.3.1945 г.

РАМАНОЎСКІ Іван Максімавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 31.1.1943 г.

РАМАНОЎСКІ Кірыл Трафімавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

РАМАНОЎСКІ Лука Герасімавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

РАМАНОЎСКІ Мікалай Панкратавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

РАМАНОЎСКІ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1944 г.

РАМАНОЎСКІ Рыгор Іванавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 26.8.1944 г. у Польшчы.

РАМАНОЎСКІ Рыгор Канстанцінавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

РАМАНОЎСКІ Рыгор Сяргеевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РАМАНОЎСКІ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РАМАНОЎСКІ Цімафей Сяргеевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 18.7.1944 г.

РАМАНОЎСКІ Яўген Нікіфаравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 20.2.1945 г.

РАМАНОЎСКІ Яўгеній Панкратавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 19.10.1943 г.

РУДЗЬКО Арсен Сідаравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 28.6.1941 г.

РЭПЧЫК Іван Захаравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 31.3.1944 г. у Цярнопальскай вобл.

РЭПЧЫК Кірыл Цімафеевіч, н. у 1902 г., рад., памёр у шпіталі ў Маскве 12.10.1942 г.

РЭПЧЫК Якаў Цімафеевіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

САКАВЕЦ Пётр Васільевіч, н. у 1922 г., рад., памёр ад ран 6.5.1945 г. у Польшчы.

СЕЛЮКОВІЧ Ігнат Яфімавіч, н. у 1910 г., ст. сяржант, загінуў у сакавіку 1940 г. у час савецка-фінляндскай вайны.

СОДЭЛЬ Юрый Аляксеевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ТУМЛОВІЧ Пётр Францавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ФЯДОСІК Сямён Пятровіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ФЯДОСІК Ціхан Цярэнцьевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 28.6.1941 г.

ХОДЗЬКА Іван Савельевіч, рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ХОДЗЬКА Пётр Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЧАУС Сцяпан Сяргеевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 23.6.1941 г.

ШЫКЕЛЬ Іван Рыгоравіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШЫКЕЛЬ Іван Сцяпанавіч, старшына, загінуў 25.1.1944 г.

ШЫКЕЛЬ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

ВЕСКА ЛУЧЫЦЫ

АЗЁМША Даніла Дзмітрыевіч, н. у 1918 г., настаўнік, загінуў у 1943 г. у Днепрапятроўску.

АЗЁМША Канстанцін Раманавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у верасні 1944.

АЗЁМША Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АЗЁМША Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у кастрычніку 1944 г.

АЗЁМША Фёдар Барысавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АЗЁМША Фёдар Дзмітрыевіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

АЗЁМША Яфім Барысавіч, н. у 1899 г., загінуў у жніўні 1944 г.

АЎСІЕВІЧ Рыгор Пракопавіч, н. у 1920 г., рад., памёр у шпіталі 18.3.1945 г. у Венгрыі.

БАРАДАЎКА Адам Рыгоравіч, супрацоўнік міліцыі, партызан, з лістапада 1943 г. у Чырвонай Арміі, рад., загінуў у 1943 г.

БАРАДАЎКА Васіль Рыгоравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 6.10.1944 г. у Латвіі.

БАРАДАЎКА Дзмітрый Клімавіч, н. у 1908 г., рад., памёр ад ран 11.10.1944 г.

А. І. Дударанка

У. І. Лосеў

Я. В. Пігулеўскі

БАРАДАЎКА Іван Клімавіч, рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БАРАДАЎКА Іван Рыгоравіч, рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БАРАДАЎКА Міхаіл Карпавіч, рад., загінуў у маі 1943 г. у Карэліі.

БАРДЗІЛОЎСКІ Аляксей Міхайлавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 26.4.1945 г.

БАРДЗІЛОЎСКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

БУРМА Іван Васільевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 21.3.1945 г. у Германіі.

ГОГАЛЬ Іван Сяргеевіч, рабочы чыгункі, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГУБЧЫК Яфім Рыгоравіч, н. у 1912 г., лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІНА Фёдар Маркавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУДАРЭНКА Андрэй Ульянавіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак.

ЕЛІЗАР Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1926 г., сяржант, загінуў у лютым 1945 г.

ЕЛІЗАР Іван Рыгоравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г. пад Варшавай.

ЕЛІЗАР Рыгор Іванавіч, н. у 1890 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1942 г.

ЕЛІЗАР Сцяпан Канстанцінавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЗУЙ Міхаіл Сцяшанавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 13.9.1944 г. у Польшчы.

ЗУЙ Фёдар Фёдаравіч, н. у 1922 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЖАН Мікалай Міхайлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

КАЖАН Павел Міхайлавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

КАСЦЮШКА Адам Сяргеевіч, н. у 1897 г., рад., загінуў 7.3.1945 г. у Чэхаславакіі.

КАСЦЮШКА Васіль Адамавіч, н. у 1920 г., тынкіст, загінуў 22.9.1944 г. у Латвіі.

КАСЦЮШКА Раман Сяргеевіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАСЦЮШКА Яфім Адамавіч, н. у 1925 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1945 г.

КОРБУТ Іван Сямёнавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1943 г.

КОТ Іван Мікалаевіч, н. у 1910 г., бухгалтар калгаса, загінуў у сакавіку 1944 г.

КРЫШЧУК Іван Пятровіч, н. у 1909 г., разведчык, рад., загінуў у 1944 г.

КРЫШЧУК Міхаіл Пятровіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КРЫШЧУК Павел Ільіч, н. у 1904 г., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

КРЫШЧУК Пётр Іванавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 23.8.1941 г.

КРЫШЧУК Пётр Пятровіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 2.5.1945 г. у Берліне.

КРЫШЧУК Фёдар Якаўлевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КУРЧЫЦКІ Іван Васільевіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КУРЧЫЦКІ Канстанцін Васільевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 18.10.1944 г. у Латвіі.

ЛЕСТАНЧУК Сіла Фаміч, н. у 1917 г., настаўнік, рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЛОСЕЎ Міхаіл Ільіч, н. у 1920 г., рад., разведчык, загінуў 26.3.1944 г. у Карэліі.

ЛОСЕЎ Рыгор Ільіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў у жніўні 1943 г. у Краснадарскім краі.

ЛОСЕЎ Уладзімір Ільіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

ЛУГОЎСКІ Захар Фядосавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 26.10.1944 г. у Латвіі.

НАШУК Сава Максімавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

НЕВЯРОЎСКІ Аляксей Уладзіміравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НЕКРАШЭВІЧ Віктар Данілавіч, заатэхнік, рад., прапаў без вестак у лістападзе 1944 г.

ПІГУЛЕЎСКІ Якаў Васільевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у верасні 1943 г.

ШНЧУК Карп Дзянісавіч, рад., загінуў 28.12.1941 г.

ШНЧУК Раман Дзянісавіч, рад., загінуў 18.2.1942 г.

ПУГАЧ Андрэй Рыгоравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПУГАЧ Анікей Фядосавіч, н. у 1893 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ПУГАЧ Карп Філарэтавіч, н. у 1893 г., рад., загінуў у 1942 г. пад г. Глуховам.

ПУГАЧ Пётр Рыгоравіч, н. у 1914 г., загінуў у 1939 г. у час вайны з Фінляндыяй.

ПУГАЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 1.5.1945 г. у Латвіі.

А. П. Юдзянок

І. М. Яськоў

СЕВІЗДРАЛ Васіль Андрэевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕВІЗДРАЛ Пётр Дамітрыевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у 1940 г.

СОДЭЛЬ Міхаіл Лаўрэнавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1941 г.

СЯДЗЕЛЬСКІ Рыгор Якаўлевіч, н. у 1925 г., у Чырвонай Арміі з 1944 г., рад., загінуў у маі 1945 г. пад Берлінам.

ХАРАМЕЦКІ Васіль Раманавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у дістанадзе 1944 г.

ХАРАМЕЦКІ Васіль Уладзіміравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ХАРАМЕЦКІ Васіль Фёдаравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ХІЛЬКО Рыгор Паўлавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 26.7.1942 г. у Ленінградскай вобл.

ХОДЗЬКА Анатоль Іванавіч, рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ХОДЗЬКА Васіль Фёдаравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ХОДЗЬКА Іван Пятровіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ХОДЗЬКА Фёдар Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1943 г.

ЧАРНУШЭВІЧ Іосіф Сямёнавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ЧАРНУШЭВІЧ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШЫКУН Даніла Фядосавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ШЫКУН Іван Фядосавіч, н. у 1922 г., рад., памёр у шпіталі ў Яраслаўлі ў 1944 г.

ШЭЦКА Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ШЭЦКА Іван Андрэевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у верасні 1944 г. у Латвіі.

ШЭЦКА Іван Ісакавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у верасні 1944 г. у Латвіі.

ШЭЦКА Мікалай Васільевіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 18.3.1943 г.

ШЭЦКА Мікалай Ісакавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЮДЗЯНОК Анатоль Прохаравіч, н. у 1927 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г. у Польшчы.

ЮДЗЯНОК Прохар Аверкавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ЯСЬКОЎ Антон Андрэевіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЯСЬКОЎ Ананас Андрэевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 28.1.1945 г. у п. Цвяткова Гур'еўскага р. Калінінградскай вобл.

ЯСЬКОЎ Васіль Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ЯСЬКОЎ Іван Мікалаевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 5.10.1944 г. у Польшчы.

ЯФІМЧЫК Сцяпан Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ВЁСКА СТАРЫНА

АРЫНОВІЧ Антон Архіпавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 15.1.1945 г.

БАХАНЧУК Ціхан Васільевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БЕРАЗОЎСКІ Іван Пілішавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

БЕРАЗОЎСКІ Савелій Майсеевіч, н. у 1912 г., сяржант, памёр у шпіталі 20.8.1944 г. у г. Вільнюс.

ДЗЕГАЛЕВІЧ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЕСЬМАНОВІЧ Кірыл Ефрасіньевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 9.1.1942 г.

ЕСЬМАНОВІЧ Пётр Аляксандравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў 27.12.1943 г.

ЮТКА Аляксандр Іванавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

КОРБУТ Мікалай Пятровіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

КАРОТКІ Якаў Дамітрыевіч, н. у 1912 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЛАБОВІЧ Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

ЛАБОВІЧ Аркадзь Аляксандравіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

ЛАБОВІЧ Іосіф Аляксандравіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

ЛАБОВІЧ Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

ЛАБОВІЧ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

ЛУГОЎСКІ Іван Кузьміч, н. у 1910 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

НАШЧЫНЕЦ Уладзімір Іванавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РАМАНОЎСКІ Сямён Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ФАСОЛЬ Пётр Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 13.5.1944 г.

ХАРЧАНКА Іван Паўлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ХАРЧАНКА Цімафей Паўлавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЦЕЛЕШ Андрэй Пілішавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЦЕРАХОВІЧ Віктар Іванавіч, н. у 1908 г., сяржант, загінуў 18.11.1943 г.

ЦІМАШКОЎ Аляксей Кандрацьевіч, н. у 1917 г., рад., загінуў 26.6.1941 г.

ВЁСКА ФІЛАТАЎКА

ГАВАРОЎСКІ Мікалай Аляксандравіч, рад., памёр у шпіталі 30.12.1943 г. у Валадарскім р. Горкаўскай вобл.

ІВАШКЕВІЧ Леанід Васільевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ІВАШКЕВІЧ Феафіл Рыгоравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

ЛАБОВІЧ Ерык Паўлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

НЕКРАШЭВІЧ Георгій Раманавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у лютым 1945 г. у Германіі.

ТАРАСЕВІЧ Уладзімір Адамавіч, н. у 1919 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЯКУБОЎСКІ Адам Антонавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЁСКА ХВОЙНЯ

БАРАНАЎ Пётр Іванавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 7.9.1944 г. у Польшчы.

ЗАЙЦАЎ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 22.10.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

КОРШАК Мікалай Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 16.4.1942 г. у канцлагеры ў в. Масюкоўшчына пад Мінскам.

НАВІЦКІ Карп Васільевіч, н. у 1902 г., сяржант, загінуў 17.7.1943 г. у Абаяньскім р. Курскай вобл.

НАШУК Міхаіл Пятровіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 22.7.1944 г. у Беластоцкай вобл.

САРОКА Андрэй Піліпавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 4.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

САРОКА Мікалай Сямёнавіч, рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

САРОКА Міхаіл Каленікавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СЕВЯРЫН Адам Паўлавіч, н. у 1907 г., сяржант, загінуў 25.12.1943 г. у Магілёўскай вобл.

СЕВЯРЫН Міхаіл Васільевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 19.1.1945 г.

СЛЯПЕЦ Сямён Аляксеевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г. у Польшчы.

СОДЭЛЬ Аўдзей Фёдаравіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак у 1944 г.

СОДЭЛЬ Лаўрэнцій Іванавіч, н. у 1909 г., памёр ад ран 27.1.1945 г. у г. Мармампаль.

ХАРАМЕЦКІ Іван Міхайлавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ХАРАМЕЦКІ Іосіф Сямёнавіч, н. у 1916 г., ст. сяржант, загінуў 16.4.1945 г. у Германіі.

ХАРАМЕЦКІ Маісей Міхайлавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 10.11.1944 г. у Латвіі.

ХАРАМЕЦКІ Павел Андрэевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 21.11.1943 г.

ХАРАМЕЦКІ Павел Міхайлавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 15.1.1945 г. у Польшчы.

ХАРАМЕЦКІ Раман Міхайлавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 11.2.1942 г.

ВЁСКА ЯЎСЕЕВІЧЫ

БАРАНОЎСКІ Мікалай Васільевіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДАЎЖЫНЕЦ Васіль Елісеевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ДАЎЖЫНЕЦ Фёдар Елісеевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАЎЖЫНЕЦ Ягор Елісеевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

ЕСЬМАНОВІЧ Дамітрый Якаўлевіч, н. у 1908 г., рад., памёр ад ран 27.8.1944 г. у Польшчы.

ЗАЯЦ Васіль Дзянісавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 14.2.1945 г.

ЗІЗЮК Іван Сямёнавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Польшчы.

ЗІЗЮК Павел Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у маі 1942 г. у Крыму.

ЗІЗЮК Пётр Сямёнавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 19.10.1944 г. у Сувалкаўскім павеце.

ЗІЗЮК Трафім Аляксандравіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЗІЗЮК Яўгеній Рыгоравіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 26.4.1945 г. у Германіі.

КОРШАК Сяргей Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

МАРОЗ Павел Антонавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

МАСТАВЫ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАСТАВЫ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

Я. Р. Зізюк

І. М. Сахоўскі

П. М. Сахоўскі

МАСТАВЫ Рыгор Яфімавіч, н. у 1920 г., брыгадзір-чыгуначнік, рад., загінуў у 1944 г.

МАСТАВЫ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1919 г., бухгалтар, рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

САХОЎСКІ Васіль Іванавіч, н. у 1923 г., рад., памёр ад ран 17.4.1942 г.

САХОЎСКІ Іван Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

САХОЎСКІ Пётр Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧАУС Максім Сямёнавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 29.7.1944 г.

ЧАУС Мікалай Іванавіч, н. у 1919 г., афіцэр, загінуў у 1944 г.

ЧАУС Рыгор Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ХОДЗЬКА Кірыл Анісімавіч, н. у 1898 г., рад., памёр ад ран 27.11.1944 г. у Латвіі.

ШПАК Пётр Купрыянавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯСЬКОЎ Канстанцін Васільевіч, чыгуначнік, рад., загінуў 27.10.1944 г. пад Варшавай.

ЛЯСКАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАКЛАНЬ

АЎДЗЕЕЎ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 22.2.1945 г.

БРАІМ Харытон Пятровіч, н. у 1896 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БЯЗВЕРХНІ Даніла Апанасавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 16.3.1945 г. у Польшчы.

ВОЎК Іван Міхайлавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДОВАЛЬ Адам Міхайлавіч, н. у 1923 г., рабочы хімлясгаса, рад., загінуў у лютым 1945 г.

ДОВАЛЬ Дзмітрый Уладзіміравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДОВАЛЬ Іван Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ДОВАЛЬ Іван Уладзіміравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Аляксандр Несцеравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 14.4.1945 г.

ЖУКОЎСКІ Барыс Іосіфавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 28.4.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

КАРАСЬ Аляксей Фёдаравіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КАРАСЬ Дзмітрый Севасцьянавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

КАРЖАНОЎСКІ Антон Дзмітрыевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЛОМАН Рыгор Герасімавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРОЗЬКА Дзмітрый Іванавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

МАРОЗЬКА Дзмітрый Міхайлавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 10.12.1944 г. у Латвіі.

МЯЦЕЛЬСКІ Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 25.3.1945 г. у Германіі.

СТЭЛЬМАШОНАК Аляксандр Васільевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Васіль Андрэевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Іван Аляксеевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Іван Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 21.8.1942 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Мікалай Адамавіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Мікалай Яўсеевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 1.10.1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Міхаіл Андрэевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Міхаіл Іванавіч, н. у 1917 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Павел Андрэевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 27.11.1944 г. у Латвіі.

СТЭЛЬМАШОНАК Пётр Васільевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Пётр Фёдаравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Сцяпан Аляксеевіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Уладзімір Адамавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Уладзімір Юр'евіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЫСУН Іван Сцяпанавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

Д. А. Бязверхні

А. Д. Каржаноўскі

У. Ю. Стэльмашонак

У. А. Траяноўскі

М. Ю. Яўлаш

ТРАЯНОЎСКІ Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ХІЛЬМАН Аляксандр Аляксеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦВЯЦІНСКІ Мікалай Адамавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 7.3.1945 г. у Польшчы.

ШВЕЦ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШВЕЦ Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШВЕЦ Андрэй Якаўлевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ЮХНЕВІЧ Васіль Альбінавіч, н. у 1909 г., загінуў 11.3.1945 г. у Германіі.

ЯРМОЛЕНКА Лаўрэнцій Пятровіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯЎЛАШ Максім Юр'евіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у 1944 г.

ВЁСКА БРЫНЁЎ

АКВІЦКІ Пётр Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 23.10.1944 г.

АЧАПОЎСКІ Антон Патапавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

АЧАПОЎСКІАнуфрый Міхайлавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АЧАПОЎСКІ Даніла Сцяпанавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АЧАПОЎСКІ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АЧАПОЎСКІ Іван Сцяпанавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАМБІЗА Пётр Васільевіч, н. у 1904 г., рабочы леспрамгаса, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАРЫСАЎ Васіль Мінавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАРЫСАЎ Яўхім Мікітавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАТАН Іван Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БЕЛАСТОЦКІ Сцяпан Амбросавіч, н. у 1918 г., рад., памёр ад ран 10.5.1945 г.

БОБКА Васіль Лявонцьевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БОБКА Павел Лявонцьевіч, н. у 1914 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

БРАІМ Андрэй Якаўлевіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў 26.3.1945 г.

БРУЯКА Афанасій Мацвеевіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БРУЯКА Іосіф Мацвеевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 5.1.1944 г.

БУРАКЕВІЧ Аляксандр Уладзіміравіч, н. у 1903 г., начальнік аддзялення сувязі, рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ГАЛЕНЯ Франц Мікалаевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 21.3.1942 г. у Ленінградскай вобл.

ГАМОЛКА Пётр Міхайлавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРЫНЬКО Афанасій Сцяпанавіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ДОЛБАН Дзмітрый Кананавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖОГАЛЬ Андрэй Уладзіміравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖОГАЛЬ Васіль Афанасьевіч, н. у 1923 г., загінуў у лютым 1945 г. у Германіі.

ЖОГАЛЬ Міхаіл Уладзіміравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖОГАЛЬ Сцяпан Іванавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖОГАЛЬ Уладзімір Васільевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 1.3.1945 г.

ЖУКАВЕЦ Фёдар Адамавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Якаў Данілавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЖЫТКАВЕЦ Васіль Іванавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖЫТКАВЕЦ Іван Аляксандравіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у верасні 1944 г.

ЖЫТКАВЕЦ Іван Вікенцьевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЖЫТКАВЕЦ Іван Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 13.9.1943 г. у Зміеўскім р. Харкаўскай вобл.

ЖЫТКАВЕЦ Павел Вікенцьевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Цімафеевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Павел Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАКОРА Іван Яфімавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАКОРА Мікалай Прохаравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАКОРА Сямён Прохаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАКОРА Уладзімір Макаравіч, н. у 1924 г., рад., памёр у шпіталі 10.4.1945 г. у Ніжнім Тагіле.

КАКОРА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРАСЬ Іван Мікалаевіч, н. у 1925 г., загінуў у снежні 1944 г. у Літве.

КАРАСЬ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРЗОН Васілій Нікіфаравіч, н. у 1901 г., тэхнік-інтэндант, прапаў без вестак у 1941 г.

КАРЗОН Герасім Нікіфаравіч, н. у 1906 г., загінуў у 1944 г.

КАРЗОН Фёдар Нікіфаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КЛІМЕНКА Раман Мікалаевіч, загінуў у красавіку 1944 г.

КЛІМЧЫК Эдуард Паўлавіч, н. у 1920 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КРАЎЧЭНЯ Гаўрыла Мікалаевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КРАЎЧЭНЯ Міхаіл Дзянісавіч, н. у 1902 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛІСАВЕЦ Сцяпан Сцяпанавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАЛАК Іосіф Пятровіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАЛЧАНАЎ Антон Іванавіч, н. у 1910 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАНЮКЕВІЧ Раман Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 28.5.1945 г. у Германіі.

МАРОЗ Уладзімір Пятровіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРОЗ Францц Пятровіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАШУК Аксэнт Сямёнавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАШУК Цімафей Ігнатавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НАСЕКА Рыгор Дамітрыевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НЕВЯРКЕВІЧ Віктар Рыгоравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

НЕВЯРОЎСКІ Аляксандр Гаўрылавіч, н. у 1916 г., ляснік, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАБЫЛОЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 12.10.1944 г.

ШНЧУК Аляксандр Якімавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШНЧУК Данііла Якімавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ШНЧУК Мікалай Аляксандравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШНЧУК Пётр Мікалаевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШНЧУК СцяпанАнуфрыевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШНЧУК Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1913 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

РАК Кірыл Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РУДНІК Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 27.8.1944 г. у Латвіі.

САВОШКА Іван Сямёнавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

САВОШКА Сямён Іосіфавіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕМЕЧКА Мацвей Васільевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 20.10.1944 г.

СЕРАДА Васіль Сяргеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СІНЧУКОЎСКІ Іван Кузьміч, н. у 1913 г., рад., загінуў 29.1.1945 г. у Польшчы.

СЯМЁНАЎ Іван Цімафеевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 30.9.1944 г. у Латвіі.

ТУРАВЕЦ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Цімафей Максімавіч, н. у 1893 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ФЕЛЬКІН Аляксандр Карлавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 18.2.1945 г. у Латвіі.

ФЕЛЬКІН Антон Францавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ФЕЛЬКІН Іосіф Валянцінавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 23.12.1944 г.

ФЕЛЬКІН Іосіф Васільевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 23.12.1944 г. у Латвіі.

ФЕЛЬКІН Іосіф Карлавіч, н. у 1923 г., яфрэйтар, загінуў 3.3.1944 г. у Эстоніі.

ФЕЛЬКІН Іосіф Паўлавіч, н. у 1923 г., загінуў 3.3.1944 г. у Эстоніі.

ЦІМАШЭНЯ Міхаіл Усцінавіч, н. у 1914 г., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

ЦЯРЭНЯ Аляксандр Антонавіч, н. у 1905 г., прараб хімлясгаса, лейтэнант, загінуў у 1939 г. пры вызваленні Заходняй Беларусі.

ЦЯРЭНЯ Антон Абрамавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦЯРЭНЯ Васіль Аляксандравіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЦЯРЭНЯ Іван Антонавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦЯРЭНЯ Іван Міхайлавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЯРЭНЯ Іван Трафімавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦЯРЭНЯ Пётр Аляксандравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦЯРЭНЯ Пётр Яўхімавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 8.10.1944 г.

ЦЯСЛЮК Яфрэм Андрэевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧМЫХУН Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ШАРУБА Аркадзій Іванавіч, н. у 1923 г., раз., загінуў 18.7.1945 г. у г. Каўнас.

ШАРУБА Іван Міхайлавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ШАРУБА Макар Мікалаевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ШОСТАК Павел Фёдаравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 6.3.1944.

ШЧЭКАТОВІЧ Дзмітрый Васільевіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯРМОЛЕНКА Марк Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯЎМЕНАЎ Іван Цімафеевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 30.9.1944 г.

ЯЎМЕНАЎ Міхаіл Цімафеевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯЎМЕНАЎ Пётр Цімафеевіч, н. у 1925 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ВЁСКА ГЛІНКА

АДАМЕНКА Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1910 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

КАВАЛЬСКІ Адам Францавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАВАЛЬСКІ Аляксандр Францавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАВАЛЬСКІ Браніслаў Аляксандравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАВАЛЬСКІ Браніслаў Юр'евіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ШЛЕР Вячаслаў Францавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

САВІЦКІ Адам Ігнатавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ДАРАШЭВІЧЫ

АДАМЕНКА Іван Адамавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

АДАМЕНКА Іван Іосіфавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АДАМЕНКА Іван Макаравіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АДАМЕНКА Іван Юр'евіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

АДАМЕНКА Павел Іванавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

АДАМЕНКА Пётр Юр'евіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у 1944 г.

АДАМЕНКА Сцяпан Аляксандравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

АДАМЕНКА Фёдар Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

БАРАНІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

БАРАНІЧ Максім Васільевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 7.1.1945 г. у Польшчы.

БАТАН Аляксандр Савіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

БАТАН Андрэй Савіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАТАН Дамітрый Аляксандравіч, н. у 1926 г., яфрэйтар, загінуў 2.3.1945 г. у Польшчы.

БАТАН Мікалай Савіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАТАН Міхаіл Іванавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў 3.10.1942 г.

БАТАН Нікіфар Савіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БАТАН Пётр Савіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАТАН Сцяпан Сцяпанавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 21.1.1943 г. у Растоўскай вобл.

БАТАН Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1922 г., мал. сяржант, загінуў у лютым 1945 г.

БРУЯКА Васілій Апанасавіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 9.2.1945 г. у Польшчы.

БРУЯКА Іван Емяльянавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак у 1945 г.

БРУЯКА Іван Пацялеевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

БРУЯКА Канстанцін Пацялеевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БРУЯКА Маркіян Іванавіч, н. у 1893 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БРУЯКА Мікалай Мацвеевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БРУЯКА Міхаіл Пацялеевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУРАКЕВІЧ Аляксандр Уладзіміравіч, н. у 1924 г., рад., памёр ад ран 27.5.1945 г. у эвакашпіталі у г. Баланда Саратаўскай вобл.

ГАНЧАР Арцём Цітавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАНЧАР Іван Герасімавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 7.2.1942 г. у Харкаўскай вобл.

ГАНЧАР Іван Кандратавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 2.2.1945 г. у Германіі.

ГАНЧАР Іван Сяргеевіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ГАНЧАР Мікалай Дамітрыевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г.

ГАНЧАР Рыгор Герасімавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ДОМНІЧ Фядос Аляксеевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖОГАЛЬ Пётр Паўлавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЖОГАЛЬ Пётр Паўлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Аляксандр Савіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Андрэй Зіноўевіч, рад., загінуў 16.4.1942 г. у Ленінградскай вобл.

ЖУКАВЕЦ Андрэй Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Васіль Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Павел Максімавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Станіслаў Герасімавіч, н. у 1915 г., загінуў у сакавіку 1943 г.

ЖУКАВЕЦ Яфім Апанасавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у кастрычніку 1942 г.

ЗЫК Васіль Ларыёнавіч, н. у 1906 г., старшына, камандзір узвода, загінуў 21.11. 1944 г. у Венгрыі.

КАБАНОВІЧ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАБАНОВІЧ Даніла Герасімавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

П. С. Батан

А. Р. Казловіч

КАБАНОВІЧ Іван Фёдаравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

КАБАНОВІЧ Кандрат Фёдаравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАБАНОВІЧ Мартын Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАВАЛЬСКІ Адам Францавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Міхаіл Андрэевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Аляксандр Раманавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Аляксандр Яўхімавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Іван Аляксандравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 24.10.1944 г.

КАЗЛОВІЧ Мікалай Раманавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Мітрафан Раманавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Павел Андрэевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1945 г.

КАЗЛОВІЧ Павел Дзямідавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Рыгор Аляксандравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАЗЛОВІЧ Уладзімір Емяльянавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 18.12.1942 г.

КАЗЛОВІЧ Фёдар Раманавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у маі 1945 г.

КРАЎЧЭНЯ Іван Парфенавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

МАРКАВЕЦ Пётр Міхайлавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРКАВЕЦ Пётр Фёдаравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРОЗЬКА Васіль Сямёнавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРОЗЬКА Іван Пілішавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МАРОЗЬКА Іван Пятровіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРОЗЬКА Пётр Пілішавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАСЛА Уладзімір Пятровіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАБЫЛОЎ Дамітрый Міхайлавіч, н. у 1910 г., старшыня Грабаўскага сельсавета, сяржант, загінуў 14.8.1944 г.

ПАШУК Рыгор Іванавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 18.9.1943 г.

ШНЧУК Анатоль Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШНЧУК Іван Усцінавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ШНЧУК Мікіта Усцінавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШНЧУК Міхаіл Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШНЧУК Міхаіл Усцінавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШНЧУК Пётр Юр'евіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1945 г.

ШНЧУК Фёдар Карнеевіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у маі 1945 г.

СУГРЭЙ Васіль Паўлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СУГРЭЙ Іван Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СУГРЭЙ Іван Васільевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СУГРЭЙ Сямён Іванавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СУГРЭЙ Сямён Пятровіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СУГРЭЙ Сяргей Паўлавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СУГРЭЙ Фама Васільевіч, н. у 1893 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СУГРЭЙ Фёдар Апанасавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 10.3.1945 г. у Румыніі.

ТОЧКА Сцяпан Сцяпанавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Сяргей Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1944 г.

ХАМЛЮК Аляксандр Паўлавіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ХАМЛЮК Аляксандр Цімафеевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ХАМЛЮК Андрэй Паўлавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ХАМЛЮК Васіль Андрэевіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ХАМЛЮК Іван Андрэевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 7.9.1941 г. у Смаленскай вобл.

ХАМЛЮК Іван Дзямідавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 22.12.1942 г. у Тульскай вобл.

ХАМЛЮК Іван Паўлавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ХАМЛЮК Іван Юр'евіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ХАМЛЮК Іосіф Цітавіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ХАМЛЮК Пётр Маркавіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ХАМЛЮК Сцяпан Ільіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ХАМЛЮК Сцяпан Маркавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ХАМЛЮК Сцяпан Мікалаевіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ХАМЛЮК Сямён Мікітавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 14.2.1940 г.

ХАМЛЮК Сяргей Іванавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ХАМЛЮК Фёдар Яўхімавіч, н. у 1893 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧЫЖЫК Іван Кузьміч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЧЫЖЫК Кузьма Аляксандравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 21.8.1944 г.

ЧЫЖЫК Сямён Герасімавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАРАМЕТ Андрэй Міхайлавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у верасні 1944 г. у Калінінградскай вобл.

ШАРАМЕТ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ШАЎРЭЙ Аляксандр Андрэевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАЎРЭЙ Фёдар Андрэевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЮНІЦКІ Барыс Юльянавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 12.10.1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Іван Мікалаевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ЛЯСКАВІЧЫ

АСОЎСКІ Міхаіл Захаравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АСОЎСКІ Цалер Захаравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БАМБІЗА Аляксандр Яфімавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1944 г.

БАМБІЗА Антон Іосіфавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАМБІЗА Васіль Ануфрыевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БАМБІЗА Іван Сямёнавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАМБІЗА Іван Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БАМБІЗА Канстанцін Васільевіч, н. у 1925 г., сяржант, загінуў 10.8.1944 г.

БАМБІЗА Мікалай Аляксандравіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак у 1944 г.

БАМБІЗА Мікалай Піліпавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 16.8.1942 г. у Смаленскай вобл.

БАМБІЗА Мікалай Уладзіміравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

БАМБІЗА Міхаіл Майсеевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАМБІЗА Севасцьян Мікалаевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

БАМБІЗА Фёдар Васільевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

БАМБІЗА Фядос Дамітрыевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАРАН Піліп Іванавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

БАРАНІЧ Фёдар Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

БРАІМ Андрэй Фролавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 28.2.1945 г. у Польшчы.

БРАІМ Васіль Аляксандравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БРАІМ Іван Яфімавіч, н. у 1920 г., загінуў у верасні 1944 г.

БРАІМ Мікалай Еўдакімавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БРАІМ Мікалай Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

БРАІМ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БРАІМ Міхаіл Еўдакімавіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў 23.9.1942 г.

БРАІМ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БРАІМ Сцяпан Пятровіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУДНІК Аляксандр Кузьміч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

БУДНІК Павел Лявонцьевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

БУДНІК Уладзімір Кузьміч, н. у 1904 г., прапаў без вестак.

БУЦУК Аляксандр Іванавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БУЦУК Іван Дарафеевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 28.12.1944 г. у Латвіі.

БУЦУК Іван Рыгоравіч, н. у 1912 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1942 г.

БУЦУК Пётр Дарафеевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 24.4.1944 г. у г. Ленінградзе.

БЫЧКОЎСКІ Аляксей Савіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

БЫЧКОЎСКІ Іван Мікітавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 27.4.1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Іван Мікітавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ГАНЧАР Аркадзій Дзмітрыевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 23.5.1944 г.

ДАРЫНСКІ Рыгор Юр'евіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЕЎСЕЕВІЧ Іван Паўлавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЖОГАЛЬ Міхаіл Майсеевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ЖОГАЛЬ Сцяпан Майсеевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

А. Ф. Браім

В. А. Браім

М. М. Жогаль

С. М. Жогаль

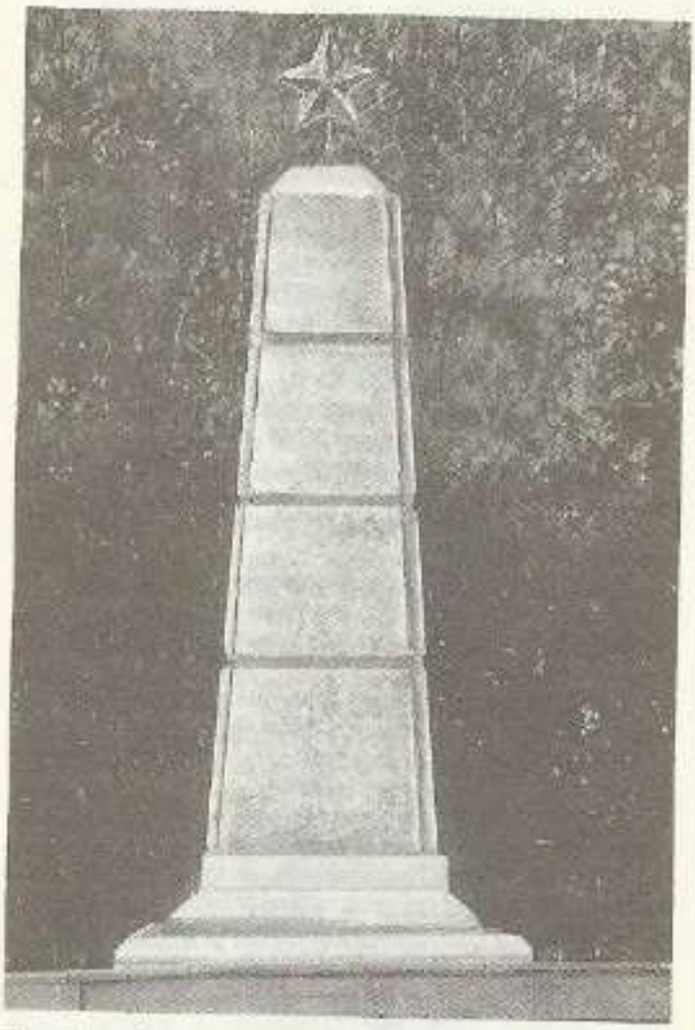

Помнік воінам-землякам, загінуўшым у гады Вялікай Айчыннай вайны, у в. Ляскавічы

ЖОГАЛЬ Цярэнцій Аляксандравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Павел Кандратавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЛЕНІК Іван Рыгоравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

КУДЗЬКО Павел Адамавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 18.4.1945 г. у Германіі.

ЛІТАШ Васіль Захаравіч, н. у 1920 г., загінуў 18.6.1944 г.

ЛІТАШ Пётр Антонавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛІТАШ Сцяпан Пятровіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 18.2.1945 г.

ЛІТАШ Ціхан Захаравіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

МАКАРЭВІЧ Сымён Рыгоравіч, н. у 1908 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРКАВЕЦ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 20.12.1943 г.

МАРКАВЕЦ Георгій Лаўрэнцьевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРКАВЕЦ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МЯЦЕЛЬСКІ Андрэй Сяргеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 11.10.1944 г. у Латвіі.

МЯЦЕЛЬСКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1901 г., сяржант, загінуў 9.2.1945 г. у Германіі.

МЯЦЕЛЬСКІ Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 17.4.1945 г. у Германіі.

МЯЦЕЛЬСКІ Якаў Сяргеевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 8.3.1942 г. у Смаленскай вобл.

ПАБЫЛОЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 15.10.1944 г.

ПАБЫЛОЎСКІ Павел Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАБЫЛОЎСКІ Сцяпан Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 31.1.1942 г.

РУБІС Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

РУБІС Іосіф Яфімавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 20.3.1945 г.

РУБІС Яфім Анісімавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 7.4.1944 г.

САВОШКА Мікалай Андрэевіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак у 1945 г.

САВОШКА Мікалай Сяргеевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у 1944 г.

САВОШКА Уладзімір Сяргеевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

САЗОНАЎ Рыгор Нікіпаравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў 9.7.1943 г. у Курскай вобл.

СЕРАДА Аляксандр Канстанцінавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у лютым 1945 г. у Польшчы.

СЕРАДА Данііла Іванавіч, н. у 1909 г., рад., памёр ад ран 8.2.1944 г.

СЕРАДА Іван Аляксандравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 5.12.1941 г. у Карэліі.

СЕРАДА Мікалай Іванавіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

СЕРАДА Уладзімір Кірылавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Аляксандр Апанасавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Аляксандр Елісеевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Аляксей Апанасавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ТУРАВЕЦ Андрэй Сямёнавіч, н. у 1923 г., ст. сяржант, загінуў 19.8.1943 г.

ТУРАВЕЦ Васіль Паўлавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 27.1.1945 г. на Усходняй Прусіі.

П. А. Кудзько

А. С. Туравец

В. П. Туравец

І. Ф. Туравец

П. Ц. Туравец

Р. Р. Туравец

ТУРАВЕЦ Іван Фаміч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Мікалай Елісеевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 16.3.1945 г. у Польшчы.

ТУРАВЕЦ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Мікалай Сяргеевіч, н. у 1908 г., сяржант, загінуў 31.3.1943 г.

ТУРАВЕЦ Мітрафан Іванавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г. у Смаленскай вобл.

ТУРАВЕЦ Міхаіл Васільевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ТУРАВЕЦ Павел Сяргеевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Пётр Цімафеевіч, н. у 1915 г., сяржант, загінуў 10.1.1940 г. у Фінляндыі.

ТУРАВЕЦ Піліп Сямёнавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ТУРАВЕЦ Рыгор Раманавіч, н. у 1909 г., ст. лейтэнант, загінуў 24.1.1944 г.

ТУРАВЕЦ Сцяпан Сяргеевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Уладзімір Апанасавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ШАРАМЕТ Арцём Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАРАМЕТ Васіль Фёдаравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 24.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ШАРАМЕТ Дамітрый Андрэевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАРАМЕТ Мікалай Дзянісавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

ШАРАМЕТ Мікалай Паўлавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАРАМЕТ Міхаіл Макаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАРАМЕТ Пётр Васільевіч, н. у 1915 г., загінуў 16.9.1944 г. у Румыніі.

ШАРАМЕТ Пётр Трафімавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

ШАРАМЕТ Піліп Мацвеевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШАРАМЕТ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1915 г., лейтэнант, загінуў у снежні 1941 г.

ШТЫХНО Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

С. С. Туравец

ВЁСКА МОЛАТ

БАБКО Іван Лявонцьевіч, рад., памёр ад ран 14.2.1944 г.

БРУЯКА Мікалай Мацвеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРЫНЬКО Іван Сцяпанавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у 1943 г. на Курскай дузе.

КАКОРА Макар Яўхімавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 8.4.1944 г.

КАКОРА Уладзімір Макаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КРАЎЧЭНЯ Міхаіл Дзянісавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

ВЁСКА ПАЛЯЖАЧ-ГАРА

БРАЗІЦКІ Вячаслаў Халімонавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

БРАЗІЦКІ Іосіф Феліксавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

БРАЗІЦКІ Павел Францавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БРАЗІЦКІ Юльян Феліксавіч, н. у 1911 г., загінуў у красавіку 1944 г.

БРАЗІЦКІ Якаў Іосіфавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 11.3.1942 г. у Харкаўскай вобл.

КАЗЛОЎСКІ Адольф Адольфавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛАДЗІНСКІ Адам Якубавіч, н. у 1913 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАЛАК Іосіф Пятровіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 12.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

МОНДЭЛЬ Эдуард Андрыянавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у снежні 1944 г. у Польшчы.

ПАПРОЦКІ Якаў Францавіч, н. у 1910 г., сяржант, памёр ад ран 12.2.1945 г. у Польшчы.

РАГАЛЕВІЧ Іосіф Карлавіч, н. у 1913 г., сяржант, загінуў 21.3.1945 г.

РАГАЛЕВІЧ Пётр Карлавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

РУДНІЦКІ Антон Антонавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТУРМОВІЧ Герасім Казіміравіч, н. у 1925 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ТУРМОВІЧ Казімір Васільевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТУРМОВІЧ Канстанцін Фабіянавіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў 2.1.1945 г. у Польшчы.

ТУРМОВІЧ Павел Адамавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ТУРМОВІЧ Сцяпан Адамавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЦІШЧАНКА Ларыён Акімавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 18.7.1941 г.

ВЁСКА ПЛІПОНЫ

БРАІМ Аляксандр Майсеевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 15.9.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

БРАІМ Антон Аляксандравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БРУЯКА Сцяпан Майсеевіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БУДНІК Іван Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 4.2.1943 г.

БУДНІК Фёдар Гаўрылавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

БУЦУК Андрэй Макаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г.

ГАНЧАР Іван Кандратавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 2.2.1945.

ГРЫНЬКО Сцяпан Піліпавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЖОГАЛЬ Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЖОГАЛЬ Дамітрый Уладзіміравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МЯРЧЫЦКІ Кандрат Ларыёнавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МЯЦЕЛЬСКІ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РАСАДА Сцяпан Піліпавіч, н. у 1910 г., старшыня сельскага савета, лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944 г.

САВОШКА Еўдакім Якаўлевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

САВОШКА Іван Якаўлевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СТЭЛЬМАШОНАК Васіль Андрэевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШАРАМЕТ Пётр Графімавіч, н. у 1915 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

ЮНІЦКІ Уладзімір Кірылавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 24.11.1944 г. у Латвіі.

ВЁСКА СЕРП

БАРАНОЎСКІ Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

БАРАНОЎСКІ Уладзімір Іванавіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ГРАДАВІК Парфен Сямёнавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПЯЦЕРЫКАЎ Уладзімір Дамітрыевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 11.1.1943 г.

РАМАНЮК Якаў Конанавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯЎСЕЕНКА Іван Карпавіч, н. у 1910 г., капітан, загінуў у снежні 1943 г.

МУЛЯРАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВОСТРАЎ

БОНДАР Іван Пятровіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

РУДАЎСКІ Трафім Сямёнавіч, н. у 1916 г. рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ФАЛЕЁЎ Іван Паўлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Варшаўскім ваяводстве.

ШАБАЛТАС Кузьма Антонавіч, н. у 1905 г., рад., памёр ад ран 6.3.1945 г. у г. Вангравец.

ВЁСКА ЗАБАЛАЦЦЕ

БАЎСУН Канстанцін Аляксеевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 17.6.1944 г.

БАЎСУН Пётр Паўлавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАЎСУН Фёдар Пятровіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

БУДНІК Кірыл Аляксеевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗУБАР Сямён Карпавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у маі 1945 г. у Германіі.

КОЗІНЕЦ Іосіф Арсеньевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 10.10.1944 г.

НАЛЕЦЬКА Улас Лук'янавіч, н. у 1902 г., мал. сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

РОГ Васіль Рыгоравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1943 г.

РОГ Іван Максімавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

РОГ Іван Фёдаравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 3.12.1942 г. пад Масквой.

РОГ Іван Якаўлевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у 1945 г.

РОГ Ціт Рыгоравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у 1945 г. у Германіі.

СОКАЛ Аляксей Пятровіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

СОКАЛ Антон Пятровіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак.

СОКАЛ Іван Пятровіч, н. у 1912 г., рад., памёр ад ран у 1943 г.

ФАЛЕЕЎ Іван Іосіфавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 19.4.1945 г.

ФАЛЕЕЎ Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ФАЛЕЕЎ Яфім Іосіфавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШЭЛЕГ Алесь Якаўлевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 2.9.1944 г.

ШЭЛЕГ Захар Сцяпанавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЭЛЕГ Ілья Сцяпанавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ШЭЛЕГ Пётр Сцяпанавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г. у Харкаўскай вобл.

ЯЦКО Аляксандр Васільевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 15.5.1944 г.

ВЁСКА КОРЖАЎКА

АБІБАК Фёдар Васільевіч, н. у 1911 г., мал. лейтэнант, загінуў у 1945 г.

АСОЦКІ Антон Сямёнавіч, н. у 1914 г., начтаўнік, сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

ГАЛЕНЯ Адам Сцяпанавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 23.4.1945 г. пад Берлінам.

ГАЛЕНЯ Дамітрый Аляксандравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАЛЕНЯ Мікалай Андрэевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 17.11.1944 г.

ГАЛЕНЯ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГАЛЕНЯ Павел Мікалаевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГАЛЕНЯ Сяргей Антонавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў у маі 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Герасім Цярэнцьевіч, н. у 1922 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ГУЗОЎСКІ Канстанцін Іванавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

ДЗЕГАЛЕВІЧ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1902 г., шафёр, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЛІСОЎСКІ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ЛІСОЎСКІ Яўген Аляксандравіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 22.1.1945 г.

НАЗАРУК Аляксей Іванавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 2.9.1944 г. у Польшчы.

ПАЛТАРАН Іван Фядосавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ТАРАСЕВІЧ Сцяпан Кандрацьевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА КУРЫЦІЧЫ

БАЎСУН Дзмітрый Паўлавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАЯРЧУК Мікалай Аляксандравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у снежні 1943 г.

БОНДАР Адам Іванавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БОНДАР Адам Мацвеевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1944 г.

БОНДАР Іван Антонавіч, н. у 1919 г., мал. сяржант, загінуў 30.8.1944 г.

БОНДАР Іван Пятровіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

БОНДАР Піліп Васільевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

БРАПІН Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 28.3.1943 г. на ст. Папоўка Ленінградскай вобл.

БУДНІК Кірыл Аляксеевіч, н. у 1910 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУДНІК Рыгор Піліпавіч, н. у 1906 г., памёр ад ран 12.3.1942 г.

БУДНІК Рыгор Пятровіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

БУЛЫГА Павел Акімавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Мірон Іванавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Міхаіл Піліпавіч, н. у 1926 г., мал. сяржант, загінуў 15.11.1944 г.

ГРЭСЬКА Аляксандр Данілавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГРЭСЬКА Васіль Цімафеевіч, н. у 1899 г., рад., загінуў 5.4.1943 г. у г. Малаярославец.

ГРЭСЬКА Іван Данілавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГРЭСЬКА Іван Міхайлавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГРЭСЬКА Лявон Міхайлавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ГРЭСЬКА Макар Міхайлавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у 1941 г.

ГРЭСЬКА Мацвей Пятровіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у лютым 1945 г.

ГРЭСЬКА Пётр Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРЭСЬКА Фядос Міхайлавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ДОБАШ Макар Мікалаевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ДОБАШ Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

С. К. Тарасевіч

Л. М. Грэська

Помнік воінам-землякам, загінуўшым у гады Вялікай Айчыннай вайны, у в. Курыцічы

ДОБАШ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ДРАБІК Канстанцін Іосіфавіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў 24.7.1943 г. у с. Пахомава Мсціскага р. Арлоўскай вобл.

ДРАБІК Уладзімір Іосіфавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДУБІНА Адам Міхайлавіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў у 1944 г.

ДУБІНА Аляксей Ільіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у маі 1942 г.

ДУБІНА Ілья Антонавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 11.8.1944 г.

ДУБІНА Мікалай Антонавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДУБІНА Мікалай Ільіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЗАХАРЧУК Макар Аляксеевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАХАРЧУК Сцяпан Фёдаравіч, сяржант, камандзір гарматы, загінуў у 1941 г. пад г. Ржаў

ЗУБАР Васіль Пятровіч, н. у 1918 г., капітан, загінуў 5.8.1943 г. у Краснадарскім краі.

ЗУБАР Сцяпан Карпавіч, н. у 1903 г., капітан, загінуў у ліпені 1943 г.

ЗУБАР Сямён Карпавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у маі 1945 г.

ІЛЬЮК Іван Яфімавіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак.

ІЛЬЮК Сямён Аляксеевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ІЛЬЮК Яфім Есіпавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Аксант Іванавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Аляксандр Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Аляксей Іванавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Аляксей Міхайлавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Андрэй Іванавіч, н. у 1910 г., загінуў у 1942 г.

КАВАЛЬЧУК Васіль Пятровіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў 28.4.1945 г.

КАВАЛЬЧУК Павел Мінавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Рыгор Антонавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 3.4.1942 г.

КАВАЛЬЧУК Рыгор Фёдаравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у 1942 г.

КАВАЛЬЧУК Сцяпан Васільевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 10.8.1944 г. у Польшчы.

КАВАЛЬЧУК Юрый Антонавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

КАВАЛЬЧУК Фёдар Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАРАСЬ Марк Кузьміч, н. у 1897 г., рад., загінуў 29.10.1941 г. у Ленінградзе.

КАРАСЬ Фядос Фядосавіч, н. у 1905 г., сяржант, загінуў 5.10.1944 г. у Польшчы.

КАРТЫННІК Адам Герасімавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАРТЫННІК Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1942 г.

КАРТЫННІК Аляксей Мікалаевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Андрэй Андрэевіч, н. у 1912 г., загінуў у 1943 г.

КАРТЫННІК Андрэй Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Андрэй Юр'евіч, н. у 1915 г., загінуў 2.4.1942 г.

КАРТЫННІК Архіп Міхайлавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАРТЫННІК Іван Аляксеевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАРТЫННІК Іван Кузьміч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1943 г.

КАРТЫННІК Іван Пракопавіч, н. у 1910 г., загінуў у чэрвені 1941 г.

КАРТЫННІК Іван Прохаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 12.6.1943 г.

КАРТЫННІК Іван Якаўлевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Ілья Пракопавіч, н. у 1912 г., загінуў у жніўні 1943 г.

КАРТЫННІК Ілья Іванавіч, рад., прапаў без вестак.

КАРТЫННІК Ілья Якаўлевіч, н. у 1912 г., загінуў 8.8.1943 г.

КАРТЫННІК Максім Максімавіч, н. у 1916 г., настаўнік, лейтэнант, загінуў 16.8.1943 г.

КАРТЫННІК Максім Мікалаевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 24.10.1944 г.

КАРТЫННІК Мікалай Аляксеевіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1945 г.

КАРТЫННІК Мікалай Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 11.2.1945 г.

КАРТЫННІК Мікіта Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 21.8.1944 г.

КАРТЫННІК Міхаіл Васільевіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАРТЫННІК Міхаіл Іванавіч, н. у 1913 г., ст. лейтэнант, камандзір танкавай роты, загінуў 26.7.1943 г. у в. Встрава Аршоўскай вобл.

КАРТЫННІК Павел Якаўлевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Пётр Антонавіч, н. у 1910 г., загінуў у 1944 г.

КАРТЫННІК Пётр Апанасавіч, н. у 1908 г., сяржант, загінуў 16.2.1945 г. у Польшчы.

КАРТЫННІК Пётр Васільевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Пётр Іванавіч, н. у 1906 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Пётр Фядосьевіч, н. у 1912 г., тэхнік-інтэндант, загінуў у снежні 1941 г.

КАРТЫННІК Пётр Якаўлевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у 1943 г.

КАРТЫННІК Піліп Рыгоравіч, н. у 1912 г., загінуў у 1944 г.

КАРТЫННІК Рыгор Кузьміч, н. у 1915 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Сцяпан Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1914 г., загінуў у верасні 1941 г.

КАРТЫННІК Сямён Васільевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 30.10.1944 г. у Латвіі.

КАРТЫННІК Фама Кандрацьевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 18.8.1944 г.

КАРТЫННІК Фёдар Кандрацьевіч, н. у 1895 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Фёдар Канстанцінавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1941 г.

КАРТЫННІК Фёдар Якаўлевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Фядос Андрэевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 20.11.1942 г.

КАРТЫННІК Фядот Кандрацьевіч, н. у 1903 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КАРТЫННІК Харытон Мікалаевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАРТЫННІК Юрый Васільевіч, н. у 1908 г., прапаў без вестак у 1941 г.

КАРТЫННІК Юрый Мікалаевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЧЭЛЯ Аляксей Андрэевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАЧЭЛЯ Андрэй Максімавіч, н. у 1923 г., загінуў 18.2.1945 г. у Германіі.

КАЧЭЛЯ Антон Андрэевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЧЭЛЯ Андрэй Якаўлевіч, н. у 1905 г., загінуў 5.7.1943 г.

КАЧЭЛЯ Антон Прохаравіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

КАЧЭЛЯ Барыс Андрэевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

КАЧЭЛЯ Васіль Максімавіч, н. у 1916 г., загінуў 3.2.1942 г.

КАЧЭЛЯ Пётр Андрэевіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

КАЧЭЛЯ Раман Андрэевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

КАЧЭЛЯ Сяргей Максімавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 23.12.1943 г. у в. Парычы Гомельскай вобл.

КАЧЭЛЯ Якаў Прохаравіч, н. у 1900 г., загінуў у лютым 1945 г.

КІНДРУК Іван Кірылавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 4.3.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

КЛЯВЕЦ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КЛЯВЕЦ Сцяпан Іванавіч, н. у 1913 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

КНІГА Фёдар Іванавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Піліп Васільевіч, н. у 1907 г., прапаў без вестак у 1943 г.

КУЛЕШ Васіль Якаўлевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

КУЛЕШ Ігнат Якаўлевіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у Беластоцкай вобл.

МАШУК Адам Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАШУК Андрэй Адамавіч, н. у 1909 г., загінуў у 1942 г.

МАШУК Міхаіл Макаравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1942 г.

МАШУК Міхаіл Максімавіч, н. у 1924 г., мал. сяржант, загінуў у красавіку 1945 г.

МАШУК Пётр Андрэевіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

МАШУК Пётр Ігнатавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАШУК Пётр Міхайлавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

МАШУК Уладзімір Сямёнавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НАЛЕЦЬКА Аляксандр Цітавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НАЛЕЦЬКА Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1906 г., загінуў у лютым 1944 г.

НАЛЕЦЬКА Барыс Іванавіч, н. у 1894 г., загінуў у 1944 г.

НАЛЕЦЬКА Васіль Андрэевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 8.8.1944 г.

НАЛЕЦЬКА Васіль Паўлавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

НАЛЕЦЬКА Васіль Цітавіч, н.у 1902 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

НАЛЕЦЬКА Даніла Пятровіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

НАЛЕЦЬКА Фёдар Паўлавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

НАСТ Барыс Іосіфавіч, н. у 1920 г., загінуў 5.11.1944 г.

НАСТ Яраслаў Іосіфавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

НЁСЦЯРЭНКА Гардзей Данілавіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у красавіку 1944 г.

ШКУН Ілья Пятровіч, рад., загінуў 20.10.1941 г.

ШКУН Сцяпан Савіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШКУН Якаў Аляксандравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШРАКАЎЕНКА Іван Канстанцінавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШРАКАЎЕНКА Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак у 1943 г.

РАДЗЕЙКА Даніла Васільевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

РАДЗЕЙКА Мікалай Васільевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 14.1.1945 г. у Варшаўскім ваяводстве.

РАДЗЕЙКА Рыгор Васільевіч, н. у 1916 г., загінуў у снежні 1941 г.

РАДЗЕЙКА Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1922 г., мал. лейтэнант, лётчык, загінуў 30.7.1943 г.

РАДЗЕЙКА Фёдар Васільевіч, н. у 1907 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

РОГ Аляксей Андрэевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РОГ Андрэй Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у 1943 г.

РОГ Апанас Данілавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

РОГ Апанас Максімавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РОГ Іван Данілавіч, н. у 1924 г., сяржант, прапаў без вестак у 1944 г.

РОГ Іван Фёдаравіч, н. у 1916 г., загінуў у снежні 1941 г. каля Ленінграда.

РОГ Іван Якаўлевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РОГ Васіль Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 8.11.1941 г.

РОГ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1922 г., рад., памёр ад ран 2.12.1942 г.

РОГ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

РОГ Піліп Антонавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у снежні 1941 г. пад Масквой.

РОГ Сямён Фёдаравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

РОГ Фёдар Паўлавіч, н. у 1895 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

РОГ Цімох Піліпавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

РОГ Ціт Рыгоравіч, н. у 1916 г., лейтэнант, загінуў у сакавіку 1943 г.

РУДАЎСКІ Васілій Міхайлавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 30.10.1944 г. у Латвіі.

РУДАЎСКІ Раман Анастасавіч, н. у 1912 г., загінуў у снежні 1944 г.

РУДАЎСКІ Яфім Кузьміч, н. у 1919 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

СЕМЯНІЦКІ Адам Ігнатавіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак.

СЕМЯНІЦКІ Адам Трафімавіч, н. у 1926 г., загінуў у лютым 1945 г.

СЕМЯНІЦКІ Алесь Сцяпанавіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак у 1944 г.

СЕМЯНІЦКІ Іван Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕМЯНІЦКІ Іосіф Сяргеевіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

СЕМЯНІЦКІ Сяргей Іосіфавіч, н. у 1919 г., загінуў 19.8.1943 г. у Ізюмскім р. Харкаўскай вобл.

СІРАЖ Іван Пракопавіч, н. у 1913 г., камандзір узвода, загінуў у верасні 1941 г.

СІРАЖ Платон Цімафеевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СІРАЖ Рыгор Пракопавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СІРАЖ Юрый Васільевіч, н. у 1912 г., загінуў у верасні 1944 г.

СІТНІЦА Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

СІТНІЦА Аляксей Фёдаравіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

СІТНІЦА Іван Пятровіч, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

СІТНІЦА Мікалай Міхайлавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 23.8.1942 г.

Р. П. Сіраж

М. М. Сітніца

П. П. Сяўрук

А. М. Яцко

СЯЎРУК Пракоп Паўлавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЯЎРУК Уладзімір Паўлавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 .

ТАКУН Іван Андрэевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 12.11.1942 г.

ТАКУН Ільля Пятровіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

ТАРАСЕВІЧ Андрэй Ільіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ФАЛЕЕЎ Васіль Ільіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ФАЛЕЕЎ Цімафей Андрэевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

ХАМЕНЯ Андрэй Максімавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у лютым 1945 г. у Германіі.

ХАМЕНЯ Мікалай Ільіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ХАМЕНЯ Пётр Андрэевіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак.

ХАМЕНЯ Цімафей Ільіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАБАЛТАС Іосіф Карлавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 7.3.1945 г. у Германіі.

ШАБАЛТАС Мікіта Андрэевіч, н. у 1904 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ШАБАЛТАС Нікіфар Антонавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАМАТОВІЧ Іосіф Карпавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г. у Германіі.

ШЭЛЕГ Андрэй Дамітрыевіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак.

ШЭЛЕГ Іван Данілавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у маі 1945 г.

ШЭЛЕГ Пётр Іванавіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў у 1944 г.

ШЭЛЕГ Пётр Якаўлевіч, н. у 1908 г., сяржант, прапаў без вестак у 1945 г.

ЮНІЦКІ Уладзімір Людвігавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ЯСТРЭМСКІ Валянцін Аляксандравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 21.4.1945 г. у Германіі.

ЯСТРЭМСКІ Васіль Аляксандравіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак.

ЯЦКО Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1914 г., загінуў у 1944 г.

ВЁСКА ЛЮДЗВІНОЎ

АРЦЮХ Іван Адамавіч, н. у 1913 г., сяржант, загінуў 21.4.1945 г. на р. Одэр.

АРЦЮХ Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1920 г., ст. сяржант, загінуў 29.10.1944 г. у Латвіі.

АРЦЮХ Міхаіл Севасцьянавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 8.12.1942 г. у Калінінскай вобл.

АРЦЮХ Уладзімір Аляксеевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у кастрычніку 1943 г.

БОНДАР Аляксей Васільевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у Ленінградзе.

БОНДАР Міхаіл Паўлавіч, н. у 1923 г., загінуў 19.4.1945 г. у Германіі.

БОНДАР Павел Міхайлавіч, н. у 1909 г., мал. лейтэнант, загінуў 24.6.1944 г.

І. В. Корж

БОНДАР Пётр Майсеевіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БОНДАР Сямён Максімавіч, н. у 1900 г., загінуў 20.4.1943.

ЗУБАР Яфім Сцяпанавіч, н. у 1904 г., прапаў без вестак.

КОРЖ Аляксей Васільевіч, н. у 1922 г., загінуў у Ленінградзе.

КОРЖ Васіль Міхайлавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у Ленінградзе.

КОРЖ Іван Васільевіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КОРЖ Максім Антонавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КОРЖ Міхаіл Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КОРЖ Пётр Васільевіч, н. у 1903 г., ст. сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

КОРЖ Сцяпан Антонавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак.

КОРЖ Уладзімір Васільевіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў 25.8.1942 г.

КОРЖ Фёдар Васільевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

КРЭС Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 15.1.1945 г. у Польшчы.

КРЭС Пётр Дамітрыевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ФРЫДМАН Гірш Яфімавіч, н. у 1921 г., студэнт Ленінградскага універсітэта, ст. лейтэнант, загінуў 18.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ФРЫДМАН Ёсель Яфімавіч, н. у 1915 г., інжынер-электрык, ст. лейтэнант, загінуў у 1941 г. пад Старай Русай.

ЦІМАШЫШЫН Іван Іосіфавіч, н. у 1898 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦІМАШЫШЫН Якаў Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЧАРНОБЫЛЕЦ Мікалай Іванавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧАРНОБЫЛЕЦ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

ЯЦКО Пётр Ісакавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

ЯЦКО Фёдар Мікалаевіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г. пад Варшавай.

ЯЦКО Цімафей Мікалаевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАСЁЛАК МУЛЯРАЎКА

АМЯЛЬКОЎ Максім Сямёнавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АСОБІН Мікалай Якаўлевіч, н. у 1923 г., прапаў без вестак.

КОРЗУН Вячаслаў Пятровіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 14.5.1942 г.

ШУМІКАЎ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1923 г., ст. лейтэнант, загінуў у жніўні 1945 г.

ВЁСКА СЛАБАДА

АЗЁМА Адам Аляксеевіч, н. у 1919 г., загінуў у снежні 1944 г.

АЗЁМА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1925 г., загінуў у маі 1942 г.

АЗЁМА Іван Пятровіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

АЗЁМА Мікалай Кандратаніч, н. у 1906 г., загінуў 15.10.1944 г. у Польшчы.

АЗЁМА Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АЗЁМА Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АЗЁМА Пётр Лявонавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

АЗЁМА Рыгор Кандратавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АЗЁМА Рыгор Сямёнавіч, н. у 1891 г., загінуў у сакавіку 1942 г.

АЗЁМА Фёдар Якаўлевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 10.3.1945 г. у Германіі.

АЗЁМА Цімафей Рыгоравіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак у 1941 г.

АЗЁМА Юрый Кандратавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АЛЁКСА Адам Іванавіч, н. у 1900 г., прапаў без вестак у 1941 г.

БЕРДНІК Адам Андрэевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Адам Мікітавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Іван Сцяпанавіч, н. у 1906 г., загінуў 19.11.1944 г.

ЖУКОЎСКІ Ілья Якімавіч, н. у 1904 г., прапаў без вестак.

ЖУКОЎСКІ Кандрат Васільевіч, н. у 1907 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Пётр Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Якаў Данілавіч, н. у 1903 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЗУБАР Нікіфар Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАНАПАЦКІ Сямён Андрэевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАНДРАШОНАК Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1917 г., сяржант, загінуў 7.2.1945 г. у Германіі.

КАНДРАШОНАК Дзмітрый Цімафеевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 18.4.1943 г. на р. Одар.

КАНДРАШОНАК Іван Рыгоравіч, н. у 1922 г., матрос, загінуў у снежні 1943 г. у Керчы.

КАНДРАШОНАК Максім Рыгоравіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак.

КАНДРАШОНАК Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1927 г., рад., загінуў у 1945 г.

КАНДРАШОНАК Мікалай Пятровіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАНДРАШОНАК Мікалай Пятровіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАНДРАШОНАК Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАНДРАШОНАК Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1893 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАНДРАШОНАК Пётр Рыгоравіч, н. у 1923 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАНДРАШОНАК Рыгор Захаравіч, н. у 1903 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КАНДРАШОНАК Рыгор Міхайлавіч, н. у 1903 г., мал. лейтэнант, загінуў у маі 1942 г.

КАНДРАШОНАК Самсон Рыгоравіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у 1945 г.

КАНДРАШОНАК Юрый Каленікавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КІСЯЛЕВІЧ Аляксандр Антонавіч, н. у 1921 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КІСЯЛЕВІЧ Ананас Рыгоравіч, н. у 1904 г., загінуў 25.6.1944 г. у Рагачоўскім р.

КІСЯЛЕВІЧ Кандрат Якаўлевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КІСЯЛЕВІЧ Міхаіл Антонавіч, н. у 1922 г., мал. сяржант, загінуў 7.1.1944 г. у Днепрапятроўскай вобл.

КІСЯЛЕВІЧ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

КРЭС Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у студзені 1945 г. у Польшчы.

МАСКАЛЬЧУК Мікалай Іванавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 8.2.1943 г.

МІЦКЕВІЧ Пётр Аксентавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПЕРАПЁЧА Сафрон Раманавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ТАЛАШ Андрэй Савіч, н. у 1907 г., прапаў без вестак.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Лявон Яфімавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

І. П. Азёма

Л. Я. Фіндзюковіч

ФІНДЗЮКЕВІЧ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 21.10.1944 г. у Польшчы.

ШАМРА Пётр Міхайлавіч, н. у 1919 г., старшына, памёр ад ран 12.1.1945 г. у Венгрыі.

ВЁСКА СМЯТАНІЧЫ

АРЦЮХ Андрэй Фёдаравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АРЦЮХ Павел Фёдаравіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак.

БОНДАР Пётр Мацвеевіч, н. у 1892 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1943 г.

БОНДАР Рыгор Карпавіч, н. у 1901 г., рад., памёр ад ран 16.9.1945 г. у шпіталі № 925.

ЕРШ Міхаіл Іванавіч, н. у 1923 г., загінуў 3.11.1944 г. у Латвіі.

ЗУБАР Акім Антонавіч, н. у 1919 г., лейтэнант, загінуў 26.10.1943 г. у Весялоўскім р. Запарожскай вобл.

ЗУБАР Андрэй Антонавіч, н. у 1896 г., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ЗУБАР Васіль Ільіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЗУБАР Іван Адамавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 16.10.1944 г. у Польшчы.

ЗУБАР Іван Паўлавіч, н. у 1914 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЗУБАР Пётр Васільевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ЗУБАР Піліп Данілавіч, н. у 1907 г., загінуў 29.9.1939 г. пры вызваленні Заходняй Беларусі.

ЗУБАР Рыгор Данілавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЗУБАР Рыгор Фёдаравіч, н. у 1907 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЗУБАР Сцяпан Данілавіч, н. у 1916 г., загінуў у 1939 г. у час вайны з Фінляндыяй.

ЗУБАР Фёдар Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КОРЖ Даніла Мацвеевіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

КОРЖ Дзмітрый Васільевіч, н. у 1919 г., прапаў без вестак.

КОРЖ Іосіф Васільевіч, н. у 1916 г., загінуў 14.2.1942 г. у г. Кандалакша.

КОРЖ Мікалай Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КОРЖ Міхаіл Антонавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КОРЖ Пётр Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КРЭС Адам Мікалаевіч, н. у 1896 г., рад., загінуў 20.12.1943 г.

КРЭС Васіль Мікалаевіч, н. у 1891 г., загінуў 10.3.1942 г.

КРЭС Іван Аляксандравіч, н. у 1902 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КРЭС Іван Міхайлавіч, н. у 1925 г., прапаў без вестак.

КРЭС Максім Адамавіч, н. у 1905 г., загінуў у 1941 г.

КРЭС Мікалай Аляксандравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КРЭС Мікалай Рыгоравіч, н. у 1923 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КРЭС Міхаіл Андрэевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КРЭС Міхаіл Васільевіч, н. у 1925 г., загінуў 28.5.1943 г.

КРЭС Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1899 г., загінуў у 1941 г.

КРЭС Пётр Адамавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 16.3.1943 г. у Курскай вобл.

КРЭС Пётр Раманавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 10.10.1944 г. у Латвіі.

КРЭС Фёдар Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 10.11.1944 г. у Латвіі.

КРЭС Якаў Мікалаевіч, н. у 1891 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

МІЦУРА Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1903 г., бухгалтар МТС, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПЕТРУШКЕВІЧ Антон Іванавіч, н. у 1893 г., загінуў у снежні 1944 г.

ПЕТРУШКЕВІЧ Іван Антонавіч, н. у 1922 г., мал. сяржант, загінуў 26.2.1945 г.

ТКАЧУК Васіль Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у жніўні 1943 г.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Аляксей Іванавіч, н. у 1890 г., рад., загінуў у 1941 г.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1903 г., загінуў 22.9.1944 г. у Латвіі.

А. М. Арцюх

І. П. Зубар

Р. Ф. Зубар

Ф. А. Зубар

Мікалай Крэс

С. А. Цімашышын

В. І. Ясько

Аляксей Яцко

ФІНДЗЮКЕВІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 30.4.1942 г.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Яўграф Васільевіч, н. у 1919 г., лейтэнант, загінуў 2.9.1941 г.

ЦІМАШЫШЫН Аляксей Паўлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦІМАШЫШЫН Ананас Іванавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

ЦІМАШЫШЫН Васіль Рыгоравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 30.8.1944 г.

ЦІМАШЫШЫН Рыгор Паўлавіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

ЦІМАШЫШЫН Сцірыдон Адамавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЭНДЭРОВІЧ Іосіф Якаўлевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ЯСЬКО Васіль Іосіфавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯСЬКО Іван Карпавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯЦКО Андрэй Нікіфаравіч, н. у 1903 г., ляснік, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯЦКО Аляксей Нікіфаравіч, н. у 1910 г., загінуў у маі 1944 г.

ЯЦКО Данііл Нікіфаравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 22.7.1944 г.

ЯЦКО Міхаіл Іванавіч, н. у 1919 г., чыгуначнік, рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЯЦКО Рыгор Сцяпанавіч, рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ЯЦУК Аляксандр Макаравіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у 1941 г.

І. К. Навацкі

ЯЦУК Андрэй Фядосавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЯЦУК Павел Цімафеевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 28.8.1941 г. у Мурманскай вобл.

ЯЦУК Пётр Фёдаравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у верасні 1942 г.

ЯЦУК Цімафей Мікалаевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЁСКА СЯРЭДНЯЯ РУДНЯ

АФАНАСЕНКА Рыгор Барысавіч, н. у 1913 г., лейтэнант, загінуў у кастрычніку 1942 г.

ЖУРАЎСКІ Ніканор Якаўлевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ЖУРАЎСКІ Пётр Іванавіч, н. у 1901 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЖУРАЎСКІ Уладзімір Васільевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЗАХАРЧУК Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1912 г., сяржант, загінуў 13.8.1942 г.

КАЛЕНІК Сцяпан Андрэевіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

КАНДРАШОНАК Пётр Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЛЯХ Іван Маркавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НАВАЦКІ Іван Канстанцінавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ШЛІПЕЦ Мікалай Рамінавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у верасні 1945 г.

ШЛЯГА Васіль Іванавіч, н. у 1909 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МЫШАНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАЯНАЎ

БЯСПАЛЫ Фёдар Адамавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у жніўні 1943 г.

ВЕРАМЕЕЎ Цімафей Цімафеевіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у лістападзе 1942 г.

БЕЛЬСКІ Мікалай Апуфрыевіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў у кастрычніку 1944 г.

ГРАМОВІЧ Васіль Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРАМОВІЧ Сямён Макаравіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГРАМОВІЧ Якаў Рыгоравіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў у маі 1944 г.

ГРУШКО Пётр Мікалаевіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у 1945 г.

ДАШКЕВІЧ Аляксандр Раманавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ДАШКЕВІЧ Аляксандр Мікітавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Дзмітрый Васільевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Мікалай Мікітавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у лютым 1943 г.

ДАШКЕВІЧ Руслан Фёдаравіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Фёдар Мінавіч, н. у 1908 г., загінуў 19.9.1944 г. у Варшаўскім ваяводстве.

ПЕТРУШЭНКА Адам, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАЛЯК Дамітрый Васільевіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў у ліпені 1945 г.

СЦЯШУК Андрэй Мітрафанавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦАРЫК Рыгор Патапавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ЦЫРКЕВІЧ Васіль Ігнатавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г.

ШЭЎКА Мікалай Аляксеевіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЭЎКА Пётр Мікалаевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЁСКА БЕСЕДКІ

ВЯРАКСІЧ Васіль Тарасавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ВЯРАКСІЧ Гаўрыла Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ВЯРАКСІЧ Іван Мінавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ВЯРАКСІЧ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ВЯРАКСІЧ Пётр Міхайлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

ВЯРАКСІЧ Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у студзені 1945 г. у Польшчы.

ГЕРАСІМЕНКА Герасім Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Герасім Цярэнцьевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Іванавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ДАШКЕВІЧ Васіль Ігнатавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў 12.6.1942 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

ДАШКЕВІЧ Іосіф Васільевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у верасні 1942 г.

ДАШКЕВІЧ Мікалай Васільевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у Ленінградзе ў 1943 г.

ДАШКЕВІЧ Павел Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ДАШКЕВІЧ Уладзімір Андрэевіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Фёдар Аляксеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ДАШКЕВІЧ Фёдар Аляксеевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДЗЕМІДЗЕНКА Андрэй Якаўлевіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак у чэрвені 1941 г.

ДЗЕМІДЗЕНКА Мікіта Сямёнавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДЗЕМІДЗЕНКА Цімафей Фёдаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

КАЗАК Адам Рыгоравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

КАМЕНСКІ Дзмітрый Паўлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАМЕНСКІ Павел Паўлавіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАМЕНСКІ Сцяпан Васільевіч, н. у 1891 г., рад., загінуў 22.11.1942 г.

КЛЯШЧОЎ Цімафей Васільевіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў у снежні 1942 г.

КУЦЬКО Андрэй Рыгоравіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КУЦЬКО Іосіф Нічыпаравіч, н. у 1917 г., лейтэнант, загінуў у жніўні 1942 г.

КУЦЬКО Лаўрэн Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

КУЦЬКО Сцяпан Іванавіч, н. у 1919 г., капітан, загінуў у сакавіку 1943 г.

КУЦЬКО Сямён Ксенафонтавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛАЗАРЧУК Іван Фядосавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ЛУКАШЭВІЧ Лаўрэн Іосіфавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛУКАШЭВІЧ Іосіф Іосіфавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у 1944 г. пад Конелем.

МАХАНЬКЕВІЧ Рыгор Агеевіч, н. у 1893 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

МАХАНЬКЕВІЧ Яўхім Васільевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у маі 1943 г.

РАГАВЕЦ Міхаіл Аляксандравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

СУЛІМ Барыс Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у 1943 г. пад Арлом.

СУЛІМ Макар Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

ХОМІЧ Іван Яўхімавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ХОМІЧ Навум Адамавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЫРКЕВІЧ Аркадзь Дзмітрыевіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЫРКЕВІЧ Марк Лук'янавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у чэрвені 1943 г.

ШЭЎКА Адам Кірэевіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШЭЎКА Аляксандр Пракопавіч, н. у 1903 г., сяржант, загінуў у лютым 1945 г.

ШЭЎКА Васіль Марціянавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШЭЎКА Васіль Сямёнавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у студзені 1945 г. у Польшчы.

ШЭЎКА Даніла Максімавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

ШЭЎКА Даніла Напумавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ШЭЎКА Дзмітрый Максімавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ШЭЎКА Ігнат Цімафеевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у ліпені 1942 г.

ШЭЎКА Канстанцін Фёдаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШЭЎКА Мацвей Пятровіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г.

ШЭЎКА Мацвей Сцяпанавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЭЎКА Мікалай Аляксандравіч, н. у 1921 г., лейтэнант, лётчык, загінуў у студзені 1944 г.

ШЭЎКА Мікалай Арцёмавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЭЎКА Рыгор Напумавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ШЭЎКА Рыгор Яўсеевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ШЭЎКА Сава Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у маі 1942 г.

ШЭЎКА Фёдар Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ШЭЎКА Уладзімір Якаўлевіч, н. у 1912 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ВЁСКА МЫШАНКА

ГЕРАСІМЕНКА Іван Сцяпанавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Іосіф Напумавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Мікалай Напумавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у лютым 1943 г.

ГРУЗНЕВІЧ Арсеній Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ГУРЫНОВІЧ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1923 г., загінуў у 1945 г.

ГУРЫНОВІЧ Васілій Уладзіміравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ГУРЫНОВІЧ Канстанцін Уладзіміравіч, н. у 1918 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ГУРЫНОВІЧ Мікалай Бенядзіктавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ГУРЫНОВІЧ Мікалай Васільевіч, н. у 1899 г., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ГУРЫНОВІЧ Мікалай Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ГУРЫНОВІЧ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГУРЫНОВІЧ Нікіфар Андрэевіч, н. у 1887 г., старшына, загінуў у лютым 1942 г.

ГУРЫНОВІЧ Сямён Міхайлавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Васіль Пятровіч, н. у 1915 г., ст. лейтэнант, загінуў у маі 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Дзям'ян Якаўлевіч, н. у 1886 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Міхайлавіч, н. у 1920 г., ст. лейтэнант, загінуў 25.4.1945 г. у Берліне.

ДАШКЕВІЧ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў 16.4.1945 г. на Одэры.

ДАШКЕВІЧ Пётр Іосіфавіч, н. у 1906 г., капітан, загінуў у лютым 1944 г.

ЕРМАЛОВІЧ Адам Паўлавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ЕРМАЛОВІЧ Мікалай Іосіфавіч, н. у 1903 г., загінуў у лютым 1943 г.

КЛЕЙГЕЛЬС Уладзімір Іванавіч, н. у 1914 г., лейтэнант, загінуў 21.7.1943 г.

КУЛАК Васілій Іосіфавіч, н. у 1925 г., мал. сяржант, загінуў у верасні 1944 г.

КУЛАК Іван Іосіфавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

КУЛАК Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1907 г., лейтэнант, загінуў у лістападзе 1944 г.

ЛЕП Арсеній Давыдавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЛЕП Давыд Іванавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЛЕП Іван Мартынавіч, н. у 1921 г., ст. сяржант, загінуў у лістападзе 1943 г.

І. С. Герасіменка

А. Д. Леп

Ю. А. Лясковскі

І. А. Прыстаўскі

Р. А. Прыстаўскі

Б. У. Фендаш

ЛЯСКОЎСКІ Станіслаў Аляксандравіч, н. у 1922 г., загінуў у студзені 1942 г.

ЛЯСКОЎСКІ Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ЛЯСКОЎСКІ Юлій Аляксандравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ПАЛЯК Васілій Захаравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

ПРЫСТАЎСКІ Іван Антонавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПРЫСТАЎСКІ Мікалай Антонавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ПРЫСТАЎСКІ Рыгор Антонавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

ПРЫСТАЎСКІ Уладзімір Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РУДЗІНСКІ Іван Аляксандравіч, н. у 1921 г., матрос, загінуў у маі 1944 г.

ФЕНДАШ Баляслаў Уладзіміравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ЦІШКЕВІЧ Пётр Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЫРКЕВІЧ Сямён Максімавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЁСКА НОВЫЯ КАЦУРЫ

АЛЯКСЕЕЎ Раман Іванавіч, н. у 1914 г., лейтэнант, загінуў у чэрвені 1941 г.

ВАСІЛЬЦОЎ Іван Кірылавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ВАСІЛЬЦОЎ Лявон Іванавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г. у Брэсцкай вобл.

ВАСІЛЬЦОЎ Мікалай Спірыдонавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВАСІЛЬЦОЎ Спірыдон Аляксеевіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЕРАМЕЕЎ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1894 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

ГАЛОЎЧАНКА Антон Сцяпанавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАМЕНСКІ Васіль Міхеевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КОРБАЛЬ Мікалай Яфімавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУБЕЦ Лейба Пятровіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЛАБАНАЎ Іван Антонавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРОЗ Дамітрый Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАДДУБНЫ Андрэй Міхайлавіч, н. у 1913 г., старшына, загінуў у 1944 г.

ПАДДУБНЫ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1915 г., прапаў без вестак.

ПЯТРЭНКА Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

РАГАВІК Іван Кузьміч, н. у 1903 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

РАГАВІК Мікалай Аляксандравіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак.

РАГАВІК Мікалай Кузьміч, н. у 1905 г., прапаў без вестак.

РАГАВІК Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ФАМІН Дзмітрый Мацвеевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 25.1.1945 г. у Аўстрыі.

ЦАРЫК Нічыпар Каленікавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ШЫРОКАЎ Павел Аляксеевіч, н. у 1917 г., старшына, загінуў у студзені 1945 г.

ВЁСКА СТАРЫЯ КАЦУРЫ

ВАСІЛЬЦОЎ Марк Аляксеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г. у Германіі.

ВАСІЛЬЦОЎ Сяргей Кірылавіч, н. у 1916 г., рад., памёр 21.2.1944 г. у шпіталі ў в. Лукі Калінкавіцкага р.

ВАСІЛЬЦОЎ Яфім Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ДАРОШКА Адам Андронавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г.

ДАРОШКА Міхаіл Андронавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 26.10.1942 г.

ДАРОШКА Уладзімір Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ДАШКЕВІЧ Мітрафан Апанасавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЗАХАРАЎ Андрэй Якаўлевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 1.2. 1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ЗАХАРАЎ Васіль Радзівонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

КУПРЭЕЎ Сямён Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ЛУК'ЯНОВІЧ Андрэй Осіпавіч, н. у 1914 г., яфрэйтар, загінуў у красавіку 1945 г.

МУХІН Рыгор Пракопавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ПАДДУБНЫ Аляксандр Захаравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

ПАДДУБНЫ Міхаіл Захаравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

ПАДДУБНЫ Сямён Захаравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

РАБЧАНКА Парфен Сафронавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РАГАВІК Мітрафан Паўлавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

М. Ф. Рагавік

А. А. Дарошка

М. А. Дашкевіч

У. К. Фамін

РАГАВІК Фёдар Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1944 г.

РЭЧЫЦКІ Іван Трафімавіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ФАМІН Уладзімір Кірылавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯСЬКОЎ Арсеній Васільевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЯСЬКОЎ Сава Хрыстафоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ЯСЬКОЎ Фёдар Мікалаевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ЯСЬКОЎ Якаў Дзмітрыевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ВЁСКА ЦЕРАБАЎ

АДАСЕНКА Марк Пятровіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у ліпені 1942 г.

БУДРО Дамітрый Пятровіч, н. у 1923 г., прапаў без вестак.

БУДРО Пётр Іванавіч, н. у 1905 г., прапаў без вестак.

БУДРО Пётр Усцінавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ГРАМОВІЧ Аркадзь Іяшавіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

ГРАМОВІЧ Васіль Антонавіч, н. у 1921 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРАМОВІЧ Васіль Харытонавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у 1944 г.

ГРАМОВІЧ Мікалай Іяшавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГРАМОВІЧ Павел Харытонавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ГРАМОВІЧ Сава Мікалаевіч, н. у 1915 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРАМОВІЧ Трафім Лукіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ГРАМОВІЧ Фёдар Емяльянавіч, н. у 1921 г., загінуў у снежні 1944 г.

ГРАМОВІЧ Фёдар Лукіч, н. у 1908 г., прапаў без вестак.

ГРАМОВІЧ Якаў Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 28.5.1943 г.

ГУРЫН Сяргей Рыгоравіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ГУРЫНОВІЧ Дзмітрый Сямёнавіч, н. у 1913 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Аляксандр Цімафеевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Аляксей Дзмітрыевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Аляксей Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Аляксей Мікалаевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Андрэй Аляксандравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Андрэй Антонавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

ДАШКЕВІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

ДАШКЕВІЧ Васіль Ігнатавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Васіль Сямёнавіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Васіль Сямёнавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Васіль Сямёнавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Васіль Сямёнавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Дзмітрый Васільевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Дзмітрый Зіноўевіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ДАШКЕВІЧ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1922 г., загінуў у 1945 г. у Карпатах.

ДАШКЕВІЧ Дзмітрый Сцяпанавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 13.8.1942 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Адамавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Адамавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Іван Андрэевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Андрэевіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Ермалаевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г. у Смаленскай вобл.

ДАШКЕВІЧ Іван Ігнатавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Малафеевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Сідаравіч, н. у 1923 г., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Іван Сямёнавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Іван Фёдаравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Якаўлевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г.

ДАШКЕВІЧ Канстанцін Васільевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

ДАШКЕВІЧ Канстанцін Васільевіч, н. у 1920 г., лейтэнант, прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Карней Адамавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Карней Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Лявон Ермалаевіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Максім Лявонцьевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 21.7.1944 г. у Брэсцкай вобл.

ДАШКЕВІЧ Машней Іванавіч, н. у 1913 г., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Мікалай Рыгоравіч, рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Мікалай Якаўлевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ДАШКЕВІЧ Мікалай Якаўлевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ДАШКЕВІЧ Міхаіл Андрэевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 8.7.1944 г. у Лунінецкім р.

ДАШКЕВІЧ Міхаіл Гаўрылавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1882 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Нікіфар Іванавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Пракоп Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Сідар Сямёнавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Сідар Сямёнавіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Сцяпан Васільевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ДАШКЕВІЧ Сямён Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Сямён Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Сямён Паўлавіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Сямён Сямёнавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ДАШКЕВІЧ Сяргей Іванавіч, н. у 1917 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Сяргей Майсеевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Сяргей Майсеевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1942 г.

ДАШКЕВІЧ Сяргей Сямёнавіч, н. у 1920 г., рад., памёр ад ран 26.4.1945 г.

ДАШКЕВІЧ Уладзімір Антонавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак.

ДАШКЕВІЧ Уладзімір Ігнатавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Фёдар Апанасавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў пад Сталінградам.

ДАШКЕВІЧ Цімафей Сцяпанавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ДАШКЕВІЧ Яфім Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДЗЕМІДЗЕНКА Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЗАКЕВІЧ Адам Сямёнавіч, н. у 1927 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАЗЕЛЬКА Адам Антонавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

МАЗАЙ Цярэнцій Куэьміч, н. у 1900 г., рад., загінуў у 1945 г.

МАЧУК Зіновій Адамавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МІНДЛІН Арон Майсеевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

НЯГРЭЙ Уладзімір Цімафеевіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

ПАДДУБНЫ Іван Міхайлавіч, н. у 1927 г., рад., прапаў без вестак у 1945 г.

ПАНФІЛЕНКА Адам Адамавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ПАНФІЛЕНКА Іван Адамавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 29.8.1944 г. у Польшчы.

ПАНФІЛЕНКА Іван Адамавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ПАНФІЛЕНКА Іван Рыгоравіч, н. у 1901 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАНФІЛЕНКА Іван Рыгоравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАНФІЛЕНКА Іван Фёдаравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ПАНФІЛЕНКА Карп Фёдаравіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак.

ПАНФІЛЕНКА Мікалай Дзянісавіч, н. у 1906 г., ст. лейтэнант, загінуў у лютым 1942 г.

ПАНФІЛЕНКА Мікалай Ларыёнавіч, н. у 1919 г., прапаў без вестак.

ПАНФІЛЕНКА Яўхім Аляксандравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПРАКАПЕНКА Андрэй Мікалаевіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак.

ПЫРКО Рыгор Прохаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

РАГАВЕЦ Фёдар Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РАСЧЫНЕЎСКІ Павел Ільіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў у кастрычніку 1944 г.

САРНАЦКІ Арцём Андрэевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

САРНАЦКІ Іван Міхайлавіч, н. у 1924 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

САРНАЦКІ Павел Міхайлавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ЦАРЫК Максім Фядотавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у 1943 г.

ЦАРЫК Сафрон Адотавіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ЦАРЫК Сафрон Фёдаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у 1942 г.

ЦІМОХАЎ Мартын Сцяпанавіч, н. у 1924 г., загінуў 27.3.1945 г. у Польшчы.

ЦЫРКЕВІЧ Аркадзь Дзмітрыевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЫРКЕВІЧ Міхаіл Майсеевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1944 .

ЦЫРКЕВІЧ Рыгор Савіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦЫРКЕВІЧ Сямён Паўлавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЦЫРКЕВІЧ Уладзімір Цітровіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ШЫШЛОЎ Васіль Данілавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ШЭЎКА Адам Кірылавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШЭЎКА Мікалай Аляксеевіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЭЎКА Сцяпан Аляксеевіч, н. у 1894 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ШЭЎКА Сямён Данілавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г. у Лельчыцкім р.

ШЭЎКА Сямён Данілавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШЭЎКА Сцяпан Яўсеевіч, н. у 1892 г., прапаў без вестак.

ШЭЎКА Якаў Нікіфаравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ШЭЎКА Якаў Фёдаравіч, н. у 1908 г.

НАВАСЁЛКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АНОСАВІЧЫ

ГАВАРОЎСКІ Майсей Цімафеевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ГУРЫНОВІЧ Дзмітрый Сцяпанавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ЖУКОЎСКІ Яўгеній Дзмітрыевіч, н. у 1918 г., танкіст, загінуў 5.7.1941 г. пад Брэстам.

КАЧАЛОЎСКІ Аляксандр Кандратавіч, н. у 1919 г., рад., артылерыст, прапаў без вестак у 1943 г.

КУДРАВЕЦ Васілій Фёдаравіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РУДЗІНСКІ Мірон Іванавіч, н. у 1911 г., трактарыст, прапаў без вестак у 1941 г.

РУДЗІНСКІ Рыгор Іванавіч, н. у 1916 г., лейтэнант, прапаў без вестак.

ТАРАСЕВІЧ Арсен Неафітавіч, н. у 1900 г., намеснік старшыні калгаса, лейтэнант, загінуў у чэрвені 1941 г.

ТАРАСЕВІЧ Міхаіл Флоравіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ШКРАБ Мікалай Андрэевіч, н. у 1920 г., рад., разведчык, загінуў 25.4.1944 г.

ВЁСКА ВАНЮЖЫЧЫ

ДЗЕГЯЛЕВІЧ Георгій Ігнатавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ДЗЯГЕЛЬКА Барыс Міхайлавіч, лейтэнант, прапаў без вестак.

КАРТЫННІК Якаў Іванавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у верасні 1942 г.

КУДРАВЕЦ Адам Аляксандравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Аксенцій Архіпавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Аляксандр Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Аляксандр Паўлавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 13.8.1941 г.

КУДРАВЕЦ Аляксандр Сямёнавіч, н. у 1920 г., загінуў у лютым 1942 г.

КУДРАВЕЦ Аляксей Рыгоравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КУДРАВЕЦ Афанасій Яўхімавіч, н. у 1915 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г

КУДРАВЕЦ Васіль Аляксандравіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 6.5.1945 г.

КУДРАВЕЦ Васіль Пракопавіч, н. у 1920 г., настаўнік, ст. лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944 г. на Украіне.

КУДРАВЕЦ Васіль Рыгоравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 28.12.1944 г.

КУДРАВЕЦ Васіль Фаміч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

КУДРАВЕЦ Васілій Фёдаравіч, н. у 1900 г., рад., памёр у шпіталі 9.6.1942 г. у г. Омск.

КУДРАВЕЦ Васіль Яфімавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

КУДРАВЕЦ Данііл Сяргеевіч, н. у 1912 г., рабочы, рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КУДРАВЕЦ Дзмітрый Васільевіч, н. у 1907 г., дяснічы, прапаў без вестак.

КУДРАВЕЦ Дзяніс Ермалаевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Іван Лаўрэнцьевіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Іван Мікалаевіч, н. у 1923 г., партызан, потым у Чырвонай Арміі, рад., памёр у1945 г. у шпіталі ў г. Сумы.

КУДРАВЕЦ Іван Піліпавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў 5.9.1942 г.

КУДРАВЕЦ Іван Сямёнавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КУДРАВЕЦ Кузьміч Антонавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

Б. М. Дзягелька

П. С. Серада

КУДРАВЕЦ Макар Архіпавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КУДРАВЕЦ Максім Цімафеевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у лютым 1942 г.

КУДРАВЕЦ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КУДРАВЕЦ Мікалай Арцёмавіч, н. у 1921 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Мікалай Лаўрэнцьевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у 1944 г.

КУДРАВЕЦ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

КУДРАВЕЦ Мікіта Іосіфавіч, н. у 1904 г., загінуў у маі 1944 г.

КУДРАВЕЦ Мікіта Сцяпанавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 26.11.1942 г.

КУДРАВЕЦ Міхаіл Пятровіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

КУДРАВЕЦ Міхаіл Сяргеевіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

КУДРАВЕЦ Навум Купрыянавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў 14.3.1943 г. у Ленінградзе.

КУДРАВЕЦ Пётр Аляксандравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у лістападзе 1943 г.

КУДРАВЕЦ Пётр Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Пётр Цімафеевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1945 г. у Польшчы.

КУДРАВЕЦ Піліп Лаўрэнавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КУДРАВЕЦ Піліп Пятровіч, н. у 1914 г., загінуў у снежні 1944 г.

КУДРАВЕЦ Піліп Рыгоравіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

КУДРАВЕЦ Прохар Іванавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Рыгор Аляксандравіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у 1942 г.

КУДРАВЕЦ Рыгор Рыгоравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

КУДРАВЕЦ Рыгор Сяргеевіч, н. у 1921 г., настаўнік, лейтэнант, загінуў 23.3.1945 г.

КУДРАВЕЦ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КУДРАВЕЦ Сцяпан Кірылавіч, н. у 1918 г., настаўнік, ст. лейтэнант, загінуў у лістападзе 1944 г.

КУДРАВЕЦ Сямён Васільевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КУДРАВЕЦ Сяргей Паўлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КУДРАВЕЦ Фёдар Пятровіч, н. у 1910 г., брыгадзір калгаса, загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛЯЎКОВІЧ Міхаіл Антонавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НАВАХАЦКІ Усевалад Уладзіміравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Андрэй Дзянісавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

РАКІЦКІ Сцяпан Дзянісавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

СЕРАДА Аксэнт Акулавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

СЕРАДА Васіль Іванавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у 1942 г.

СЕРАДА Васілій Яфімавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1942 г.

СЕРАДА Іван Апанасавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

СЕРАДА Іван Іванавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

СЕРАДА Міхаіл Паўлавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕРАДА Несцер Самойлавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

СЕРАДА Пётр Савіч, палкоўнік, памёр ад ран у шпіталі ў Ташкенце.

СЕРАДА Піліп Рыгоравіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

СЕРАДА Рыгор Савіч, н. у 1914 г., трактарыст МТС, рад., загінуў у 1939 г. у час вызвалення Заходняй Беларусі ў Брэсцкай вобл.

СЕРАДА Сямён Сцяпанавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ТАРАСЕВІЧ Міхаіл Флоравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ФУРМАН Іван Апанасьевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г. у Германіі.

ФУРМАН Іван Максімавіч, н. у 1925 г., мал. сяржант, загінуў 25.1.1945 г.

ФУРМАН Іван Фёдаравіч, н. у 1921 г., курсант Чугуеўскага авіяцыйнага вучылішча, загінуў у ліпені 1941 г.

ФУРМАН Мікалай Апанасьевіч, н. у 1909 г., трактарыст МТС, рад., загінуў у 1941 г.

ЦІМАФЕЕЎ Ананас Цімафеевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

ЧАРНУШЭВІЧ Фёдар Данілавіч, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў у снежні 1941 г.

ШАБАЛТАС Рыгор Сямёнавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у лютым 1942 г.

ШЭЛЕГ Міхаіл Васільевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ЯСТРЭМСКІ Адам Лаўрэнавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Арцём Васільевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ЯСТРЭМСКІ Васіль Лаўрэнавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Васіль Сямёнавіч, н. у 1912 г., лейтэнант, загінуў у жніўні 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Васіль Яўгенавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 26. 1.1945 г. у Польшчы.

ЯСТРЭМСКІ Іван Андрэевіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак.

ЯСТРЭМСКІ Купрэй Васільевіч, н. у 1919 г., старшыня калгаса, лейтэнант, загінуў у жніўні 1944 г.

ВЁСКА ГРАБНІКІ

АКСЁНАЎ Васіль Іванавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

АКСЁНАЎ Мікалай Кірылавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г. пад Брэстам.

ГУМАР Мікалай Фёдаравіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ГУМАР Рыгор Мікалаевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 5.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ГУМАР Рыгор Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАБЕШАЎ Васіль Гаўрылавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАБЕШАЎ Фёдар Гаўрылавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у 1944 г.

КАПУСЦІН Іван Акімавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАПУСЦІН Міхаіл Акімавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

КРЫВАЛАП Міхаіл Данілавіч, н. у 1922 г., настаўнік, загінуў у сакавіку 1944 г.

МАЖАР Іван Апанасавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МУХІН Іван Максімавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

СУХАВІЛАЎ Сцяпан Сцяшанавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у 1941 г.

ТАЛЕЦКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 16.2.1945 г.

ВЁСКА ЗАБРОДЗЬЕ

БУЛЫГА Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГУРЫН Рыгор Андрэевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГУРЫН Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІНА Іван Юстынавіч, н. у 1912 г., сяржант, загінуў 4.4.1945 г. пад Кёнігсбергам.

ДУБІНА Мартын Сцяпанавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЗАГОРАЦ Віктар Рыгоравіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ЗАГОРАЦ Ян Пятровіч, н. у 1917 г., загадчык фермы, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЎТУН Іван Мікалаевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

КРУК Аляксандр Аляксеевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 11.10.1944 г. у Латвіі.

КУДРАВЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

КУЛЕШ Сцяпан Іванавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г. у Польшчы.

ЛЯШУК Іван Паўлавіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак.

ЛЯШУК Міхаіл Паўлавіч, н. у 1912 г., брыгадзір калгаса, сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛЯШУК Ягор Паўлавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МІРАНОВІЧ Адам Мацвеевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 28.7.1944 г.

РАДЗЕЙКА Рыгор Васільевіч, н. у 1911 г., мал. лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Іван Апанасавіч, н. у 1900 г., прапаў без вестак.

РАКІЦКІ Сяргей Апанасавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

СЯЛЮК Зіновій Ігнатавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 22.4.1945 г.

ВЁСКА КЛЯСЛЎ

БРАНАВІЦКІ Сцяпан Андрэевіч, н. у 1911 г., дырэктар Міхедавіцкага маслазавода, лейтэнант, загінуў у 1943 г. у Арлоўскай вобл.

ЖАЎРЫД Павел Данілавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ІВАШКЕВІЧ Павел Георгіевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ІВАШКЕВІЧ Уладзімір Георгіевіч, н. у 1923 г., партызан, затым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў у снежні 1944 г.

КАРАСЁВІЧ Валянцін Міхайлавіч, н. у 1926 г., загінуў у 1945 г.

МАСЛОЎСКІ Дарафей Сцяпанавіч, н. у 1890 г., загадчык фермы, прапаў без вестак.

МАСЛОЎСКІ Неафіт Сцяпанавіч, н. у 1894 г., рад., прапаў без вестак.

ПЕРАГУД Георгій Іванавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у 1939 г. у час вызвалення Заходняй Беларусі каля г. Лунінец.

ПЕРАГУД Мацвей Іванавіч, н. у 1911 г., загінуў у жніўні 1944 г.

РУДЗІНСКІ Аляксандр Анісімавіч, н. у 1919 г., рабочы лясніцтва, партызан, затым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў у снежні 1944 г.

РУДЗІНСКІ Канстанцін Мікалаевіч, н. у 1901 г., партызан, затым у Чырвонай Арміі, сяржант, загінуў 22.7.1944 г. у Брэсцкай вобл.

РУДЗІНСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1920 г., мал. лейтэнант, загінуў у 1943 г.

РУДЗІНСКІ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

РУДЗІНСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў у снежні 1943 г.

РУДЗІНСКІ Міхаіл Пятровіч, н. у 1924 г., партызан, потым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў 19.9.1944 г. у Польшчы.

РУДЗІНСКІ Парфірый Нікадзімавіч, н. у 1908 г., партызан, затым у Чырвонай Арміі, лейтэнант, загінуў 3.2.1945 г. у Польшчы.

РУДЗІНСКІ Раман Мікалаевіч, н. у 1913 г., трактарыст, прапаў без вестак.

РУДЗІНСКІ Сямён Міхайлавіч, н. у

1913 г., партызан, затым у Чырвонай Арміі, загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

РУДЗІНСКІ Уладзімір Іванавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 21.12.1942 г.

РУДЗІНСКІ Уладзімір Пятровіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

САМУСЕВІЧ Міхаіл Антонавіч, н. у 1903 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ТАРАСЕВІЧ Валянцін Міхайлавіч, н. у 1926 г., загінуў у 1945 г.

ВЁСКА МЛЫНОК

ДУБІНА Аляксандр Аляксеевіч, н. у 1916 г., прапаў без вестак.

ДУБІНА Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 20.7.1944 г. у Польшчы.

ДУБІНА Яфім Мікалаевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 2.10.1944 г.

КРУК Барыс Ананьевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КРУК Васіль Конанавіч, н. у 1922 г., мал. сяржант, загінуў 16.2.1945 г. у Польшчы.

КРУК Іван Рыгоравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 30.10.1944 г. над Рыгай.

КРУК Міхаіл Яфімавіч, н. у 1921 г., лётчык, загінуў 28.7.1942 г. пад Сталінградам.

КРУК Фёдар Рыгоравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Васіль Іосіфавіч, н. у 1921 г., лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Іван Іосіфавіч, н. у 1914 г., лейтэнант, загінуў у 1941 г.

КУДРАВЕЦ Міхаіл Іосіфавіч, н. у 1919 г., настаўнік, лейтэнант, прапаў без вестак.

КУДРАВЕЦ Уладзімір Іванавіч, н. у 1913 г., капітан, загінуў у красавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Харытон Іосіфавіч, н. у 1904 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЦЫЛЬКО Цётр Андрэевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАБАЛТАС Аўкесцій Ермалаевіч, н. у 1910 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

ШАБАЛТАС Мітрафан Ерамеевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШАБАЛТАС Радзівон Ерамеевіч, н. у 1916 г., прапаў без вестак.

ВЁСКА НАВАСЁЛКІ

БАНДАРЧУК Гаўрыіл Трафімавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

БУЛЫГА Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 8.10.1944 г.

БУЛЫГА Аляксандр Піліпавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БУЛЫГА Васіль Давыдавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУЛЫГА Іван Раманавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУЛЫГА Раман Іванавіч, н. у 1913 г., шафёр, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАНІЧ Фёдар Ануфрыевіч, н. у 1916 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

ГАРБАЧ Аляксандр Лявонавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1943 г.

ГАРБАЧ Майсей Цімафеевіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРАЙЗЕЛЬ Моталь Ісакавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГРАЙЗЕЛЬ Рыгор Ісакавіч, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГРАЙЗЕЛЬ Рыгор Мейлахавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ГУРЫН Мяфодзій Іванавіч, н. у 1919 г., загінуў у 1941 г.

ГУРЫН Рыгор Іонавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГУРЫН Фядос Цітавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 24.3.1942 г. у Аленінскім р. Калінінскай вобл.

ДЗЕГЦЯРЭНКА Сямён Савіч, н. у 1895 г., рад., прапаў без вестак.

ДУБІНА Антон Мікалаевіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак.

ДУБІНА Антон Радзівонавіч, н. у 1920 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ДУБІНА Васіль Ананасавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ДУБІНА Васіль Паўлавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІНА Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1912 г., лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІНА Іван Аркадзьевіч, н. у 1921 г., шафёр леспрамгаса, прапаў без вестак.

ДУБІНА Іван Ігнатавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

М. Я. Крук

Р. І. Булыга

Ф. А. Ганіч

КАРАНЬКО Уладзімір Іванавіч, н. у 1907 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МІЛІШКЕВІЧ Браніслаў Антонавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

МІХНАВЕЦ Іван Сцяпанавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МІХНЕВІЧ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1924 г., загінуў у студзені 1944 г.

РАДАМАН Аляксандр Іванавіч, н. у 1914 г., загінуў у сакавіку 1945 г.

РАДАМАН Іван Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1942 г.

ЯРМАК Мікалай Сазонавіч, н. у 1920 г., матрос, загінуў 12.2.1945 г. у Верхняй Сілезіі.

ЯСЬКОЎ Васіль Юр'евіч, н. у 1920 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯСЬКОЎ Уладзімір Фаміч, н. у 1919 г., загінуў у 1943 г. пад Ленінградам.

* * *

Раённая і сельскія камісіі па падрыхтоўцы і выданню кнігі «Памяць», грамадскасць раёна пранялі вялікую пошукавую работу па ўстанаўленню імён загінуўшых землякоў воінаў і партызан, мірных жыхароў, тых, хто аддаў жыццё ў час ліхалецця пры акупацыі раёна і яго вызваленні. На жаль, нельга з упэўненасцю сказаць, што ўсе да аднаго загінуўшыя занесены ў жалобны спіс, усе прозвішчы ўстаноўлены. Работа па іх пошуку і ўвекавечанню працягваецца.

ДУБІНА Кузьма Андрэевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІНА Купрыян Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 5.2.1945 г.

ДУБІНА Павел Самуілавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДУБІНА Павел Сцяпанавіч, н. у 1913 г., капітан, загінуў у 1944 г.

ДУБІНА Пётр Паўлавіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 18.1.1945 г.

ДУБІНА Пётр Сямёнавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ДУБІНА Пракоп Рыгоравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у студзені 1942 г. пад Масквой.

ДУБІНА Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ДУБІНА Рыгор Паўлавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 26.8.1944 г. у Польшчы.

ДУБІНА Рыгор Сазонавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 11.8.1942.

ДУБІНА Сяргей Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІНА Сяргей Яўгенавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІНА Улас Фёдаравіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у 1943 г.

ДУБІНА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІНА Яфім Мікалаевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 2.10.1944 г. у Латвіі.

ДУДАРЭНКА Мікалай Іванавіч, н. у 1907 г., загінуў у 1944 г.

ЖУДРО Андрэй Апанасавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 1.3.1943 г. у Ленінградскай вобл.

ЖУДРО Афанасій Данілавіч, н. у 1912 г., загінуў у чэрвені 1941 г.

ЖУДРО Афанасій Максімавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУДРО Дзмітрый Іванавіч, н. у 1912 г., брыгадзір калгаса, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУДРО Іван Афанасьевіч, н. у 1907 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ЖУДРО Іван Максімавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУДРО Майсей Архіпавіч, н. у 1910 г., загінуў у 1942 г. пад Масквой.

ЖУДРО Навум Піліпавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУДРО Фёдар Данілавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 28.7.1944 г.

ЗАГОРАЦ Васіль Сямёнавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 22.1.1945 г. на Усходняй Прусіі.

ЗАГОРАЦ Ерамей Канстанцінавіч, н. у 1913 г., чыгуначны абходчык, рад., загінуў 11.10. 1944 г. у Польшчы.

ЗАГОРАЦ Захар Аляксандравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАГОРАЦ Іван Васільевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАГОРАЦ Іван Юлієвіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ЗАГОРАЦ Іван Максімавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г.

ЗАГОРАЦ Іосіф Піліпавіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў 20.12.1941 г.

ЗАГОРАЦ Кірыл Мікалаевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЗАГОРАЦ Клім Васільевіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ЗАГОРАЦ Нікіфар Канстанцінавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАГОРАЦ Сідар Канстанцінавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАГОРАЦ Сцяпан Канстанцінавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАГОРАЦ Сцяпан Сямёнавіч, н. у 1921 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАГОРАЦ Сямён Сідаравіч, н. у 1904 г., старшыня калгаса імя Будзённага, сяржант, загінуў 16.1.1945 г. на Усходняй Прусіі.

ЗАГОРАЦ Фёдар Андрэевіч, н. у 1913 г., ст. лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЛІНА Адам Ільіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

КАЛІНА Уладзімір Піліпавіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак.

КАРТЫННІК Аляксандр Дзмітрыевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАСЦЕЕЎ Пётр Сямёнавіч, н. у 1913 г., прапаў без вестак.

КАСЦЕЕЎ Раман Самуілавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

КІСЕЛЬ Васіль Клімавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

В. К. Кісель

І. П. Півавар

М. А. Півавар

С. І. Півавар

КОЗІК Аляксей Карнавіч, н. у 1906 г., прапаў без вестак.

КОЗІК Андрэй Якаўлевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

КОЗІК Іван Антонавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КОЗІК Іван Ульянавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КОЗІК Фёдар Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КОЎТУН Іван Пятровіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

КРУК Якаў Ульянавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУДРАВЕЦ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

КУДРАВЕЦ Іван Васільевіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

КУДРАВЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КУДРАВЕЦ Кірыл Пятровіч, н. у 1912 г., чыгуначнік, рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КУДРАВЕЦ Міхаіл Іванавіч, старшыня Вакуліцкага сельсавета Брэсцкай вобл., забіты бандытамі 9.9.1947 г.

ЛУГОЎСКІ Ананас Сцяпанавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ЛУГОЎСКІ Іван Васільевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЛЯШУК Іван Рыгоравіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак.

ПАХАДНЯ Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

ШВАВАР Іван Паўлавіч, н. у 1919 г., следчы пракуратуры, мал. лейтэнант, загінуў у 1942 г.

ШВАВАР Маісей Максімавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

ШВАВАР Максім Апанасавіч, н. у 1913 г., чыгуначнік, загінуў у снежні 1944 г.

ШВАВАР Максім Паўлавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

ШВАВАР Мікалай Сафронавіч, н. у 1917 г., загінуў 18.8.1944 г. у Польшчы.

ШВАВАР Пётр Ануфрыевіч, н. у 1908 г., прапаў без вестак.

ШВАВАР Рыгор Апанасавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШВАВАР Сцяпан Ігнатавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШВАВАР Яфім Пятровіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 7.2.1945 г.

РАДЗЮК Юрый Раманавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Аляксандр Кузьміч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Аляксей Фёдаравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г. у Польшчы.

РАКІЦКІ Іван Мяфодзьевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Іван Савіч, н. у 1904 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Іван Яфімавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

РАКІЦКІ Ларыён Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 28.3.1945 г. у Латвіі.

РАКІЦКІ Лаўрэн Пятровіч, н. у 1915 г., камандзір узвода, загінуў у ліпені 1941 г.

РАКІЦКІ Максім Маісеевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Мяфодзій Савіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

РАКІЦКІ Міхаіл Клімавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 24.9.1944 г. у Латвіі.

РАКІЦКІ Міхаіл Цітавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

РАКІЦКІ Павел Клімавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 14.9.1943 г. у Палтаўскай вобл.

РАКІЦКІ Рыгор Цітавіч, н. у 1912 г., чыгуначнік, рад., загінуў у 1943 г.

РАКІЦКІ Сцяпан Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Уладзімір Логвінавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 6.6.1945 г. у Германіі.

РАКІЦКІ Фёдар Васільевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Фёдар Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 5.11.1944 г. у Латвіі.

РАКІЦКІ Якаў Пятровіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 22.4.1945 г. у Германіі.

РЫМША Антон Іванавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РЫМША Арыён Ціханавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

РЫМША Васіль Максімавіч, н. у 1908 г., прапаў без вестак.

РЫМША Віктар Сяргеевіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак.

РЫМША Сцяпан Іванавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

РЫМША Сцяпан Сяргеевіч, н. у 1912 г., чыгуначнік, рад., загінуў 14.4.1945 г.

САРОЧЫК Трафім Яфімавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕНІКОВІЧ Кірыл Данілавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СЕНІКОВІЧ Аляксей Данілавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СІРАЖ Іван Купрыянавіч, н. у 1919 г., ст. сяржант, памёр ад ран 4.8.1945 г. у г. Сухумі.

СІРАЖ Сямён Купрыянавіч, н. у 1918 г., рахункавод калгаса імя Будзённага, прапаў без вестак.

СТАНКЕВІЧ Мітрафан Міхайлавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СЯЛЮК Іван Ігнатавіч, н. у 1904 г., чыгуначнік, рад., загінуў 12.11.1944 г.

СЯЛЮК Сцяпан Пятровіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 28.1.1945 г.

СЯНЬКО Васіль Дзям'янавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 25.10.1944 г. на Усходняй Прусіі.

СЯНЬКО Дзям'ян Лявонавіч, н. у 1896 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЯНЬКО Іван Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1941 г.

СЯНЬКО Павел Харытонавіч, н. у 1912 г., ст. лейтэнант, загінуў у 1942 г.

СЯНЬКО Прохар Яфрэмавіч, н. у 1913 г., сяржант, загінуў 11.10.1944 г. у Польшчы.

СЯНЬКО Рыгор Іванавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЯНЬКО Рыгор Лук'янавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

СЯНЬКО Якаў Іванавіч, н. у 1896 г., прапаў без вестак.

ТАРЛЕЦКІ Сцяпан Уладзіміравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 10.10.1944 г. у Польшчы.

ТАРАСЕВІЧ Арсен Несфітавіч, н. у 1900 г., чыгуначнік, рад., загінуў у снежні 1942 г.

ТОЎМАН Шлёма Абрамавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у ліпені 1941 г.

ФУРМАН Сямён Савіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 13.3.1942 г. у Ленінградскай вобл.

ЧЭЧЫКАЎ Міхаіл Яфімавіч, н. у 1921 г., лейтэнант, загінуў у лістападзе 1943 г.

ВЁСКА НОВЫЯ ГАЛОЎЧЫЦЫ

БОБЧАНКА Сцяпан Акімавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 1.2.1945 г. у Польшчы.

БОБЧАНКА Акім Міхайлавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

БОГАЧ Аляксандр Францавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БОГУШ Мікалай Пятровіч, н. у 1910 г., чыгуначнік, рад., загінуў 23.1.1943 г.

ГАЙДУКОЎ Гаўрыіл Емяльянавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАЙДУКОЎ Васіль Емяльянавіч, н. у 1920 г., настаўнік, рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ДАНІЛАЎ Аляксей Аўрамавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у верасні 1943 г.

ДРОБАЎ Андрэй Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

ЕРМАКОЎ Ігнат Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ЕРМАКОЎ Палікарп Паўлавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у кастрычніку 1942 г.

КАБЕПАЎ Іван Мікітавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у чэрвені 1943 г.

КАНАВАЛЬЧЫК Ананас Іванавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАНАВАЛЬЧЫК Іван Іванавіч, н. у 1917 г., камандзір батарэі, загінуў 17.7.1942 г.

КАНАВАЛЬЧЫК Павел Ісакавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 28.10.1944 г. у Польшчы.

КАШЛАЧОЎ Іван Мітрафанавіч, н. у 1927 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

МАЖАР Ігнат Ананасавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

МАЛІНОЎСКІ Аляксей Андрэевіч, н. у 1916 г., ст. сяржант, загінуў у сакавіку 1945 г.

МАЛІНОЎСКІ Кандрат Фёдаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 27.12.1941 г.

МАЛІНОЎСКІ Мікалай Андрэевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у ліпені 1942 г.

МАРАЧКОЎ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 18.3.1945 г. у Польшчы.

МАРАЧКОЎ Ягор Іванавіч, н. у 1905 г., рабочы, рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

МАРЧАНКА Міхаіл Архіпавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 6.2.1945 г. у Польшчы.

МУХІН Аляксандр Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МУХІН Сцяпан Цітавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

НОВІК Аляксей Майсеевіч, н. у 1913 г., ст. сяржант, загінуў 26.7.1942 г. у Растоўскай вобл.

НОВІК Міхаіл Гардзеевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у маі 1942 г.

НОВІК Рыгор Гардзеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

НОВІК Сяргей Гардзеевіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у лістападзе 1943 г.

САМУЙЛЁНАК Дзмітрый Рыгоравіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў у снежні 1943 г.

САМУЙЛЁНАК Іван Кірылавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у маі 1943 г.

САМУЙЛЁНАК Цімафей Рыгоравіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

САЎЧАНКА Прокоп Цімафеевіч, н. у 1894 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СТАНІСЛАВЕНКА Сава Мітрафанавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕРГЕНКА Васіль Паўлавіч, н. у 1913 г., шафёр лесапамгаса, загінуў у жніўні 1941 г.

СЕРГЕНКА Іван Аляксандравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

СЕРГЕНКА Пётр Аляксандравіч, н. у 1914 г., трактарыст, рад., загінуў у студзені 1942 г.

СЕРГЕНКА Сяргей Паўлавіч, н. у 1906 г., рабочы, рад., прапаў без вестак у 1941 г.

СЕРГЕНКА Фёдар Паўлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ФІЛІПОВІЧ Павел Міхайлавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у чэрвені 1943 г.

ЧЭРКАСАЎ Аляксей Фадзеевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 24.6.1941 г.

ШАЛАБАНАЎ Аляксей Міхайлавіч, н. у 1921 г., настаўнік, загінуў у студзені 1942 г.

ШАЛАБАНАЎ Васіль Уладзіміравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЮРКОЎ Аляксей Аляксеевіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ВЁСКА ПРАХОДЫ

БАЖОК Аляксей Андрэевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1941 г.

БАЖОК Антон Самойлавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАЖОК Ананас Самойлавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАЖОК Дзяніс Фёдаравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г.

БАЖОК Іван Фёдаравіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у маі 1942 г.

БАЖОК Павел Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

БАЖОК Павел Самойлавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

БАЖОК Рыгор Цітавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у 1943 г.

БАЖОК Яфрэм Цітавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1942 г.

ГАЛАВАЧ Якаў Самойлавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у 1943 г.

ГУМАР Дарафей Максімавіч, н. у 1914 г., загінуў 29.12.1944 г. у Чэхаславакіі.

ГУМАР Марцін Фёдаравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у студзені 1943 г.

ГУМАР Фёдар Марцінавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

КІРБАЛЬ Канстанцін Прохаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

КІРБАЛЬ Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у студзені 1943 г.

КРЫВАЛАП Пётр Верамеевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

МАЖАР Дарафей Пятровіч, н. у 1912 г., капітан, загінуў у 1944 г.

МАЖАР Канстанцін Якаўлевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1941 г.

МАЖАР Мікалай Яўціхіевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАЖАР Мацвей Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1941 г.

МАЖАР Пётр Якаўлевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1944 г.

МАЖАР Сяргей Яўціхіевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у чэрвені 1943 г.

МАЖАР Фёдар Паўлавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАЖАР Фёдар Якаўлевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1943 г.

МАЖАР Цімафей Васільевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МУХІН Аляксей Данілавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 22.1.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

МУХІН Васіль Дзям'янавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МУХІН Васіль Рыгоравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у 1943 г.

МУХІН Данііла Ермалаевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў 29.10.1941 г.

МУХІН Іван Ермалаевіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

МУХІН Іван Мікітавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 20.8.1942 г. у Смаленскай вобл.

МУХІН Іосіф Данілавіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1941 г.

МУХІН Іосіф Дзям'янавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

МУХІН Рыгор Рыгоравіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

МУХІН Уладзімір Дзям'янавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у лютым 1943 г. у Смаленскай вобл.

РАДЗІОНАЎ Аляксей Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 25.9.1943 г.

РАДЗІОНАЎ Андрэй Трафімавіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

РАДЗІОНАЎ Мікіта Сазонавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

РАДЗІОНАЎ Пракоп Васільевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1944 г.

РАДЗІОНАЎ Фёдар Аляксеевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

М. Я. Аксёнаў

РАКІЦКІ Рыгор Максімавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

ТАЛЕЦКІ Рыгор Сяргеевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА РЭКОРД

АКСЁНАЎ Міхаіл Яфімавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

БАБІЧ Кірыл Яўменавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у 1942 г. пад Сталінградам.

БІРУКОЎ Іван Адамавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1942 г. каля Ленінграда.

ДАМАСЕВІЧ Адольф, н. у 1908 г., рад., загінуў у 1942 г. у Сталінградзе.

ЖУРАВЕЛЬ Якаў Меераніч, н. у 1917 г., рад., загінуў у 1942 г. пад Сталінградам.

ЗІМОЎСКІ Харытон Сямёнавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КОРБУТ Якаў, н. у 1906 г., рад., загінуў у 1942 г. у Сталінградзе.

ЛІТАПУР Анатоль Аляксандравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1944 г.

НАВІЧЭНКА Адам Адамавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

СТРАЛЬЧЭНЯ Ілья, н. у 1908 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

ТАРАСЕВІЧ Фёдар Якаўлевіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ХМЯЛЁЎСКІ Іван Сямёнавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г. у г. Роўна.

ХМЯЛЁЎСКІ Станіслаў Сямёнавіч, н. у 1912 г., загінуў у 1942 г. пад Сталінградам.

ЧЭЧЫК Ішхак, н. у 1913 г., рад., загінуў у 1942 г.

ЧАУС Іосіф, н. у 1911 г., рад., загінуў у 1942 г.

ШУБА Андрэй, н. у 1917 г., рабочы леспрамгаса, рад., загінуў у 1944 г. у Польшчы.

ЯЗЕЎ Пётр Архіпавіч, н. у 1907 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ВЁСКА СТАРЫЯ ГАЛОЎЧЫЦЫ

БАЖОК Аляксей Міхайлавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 18.3.1945 г.

БАЖОК Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

БАЖОК Фёдар Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ГУМАР Аляксей Мацвеевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 19.2.1945 г. у Германіі.

ГУМАР Васіль Рыгоравіч, н. у 1918 г., партызан, потым у Чырвонай Арміі, рад., загінуў у 1944 г. ва Усходняй Прусіі.

ГУМАР ІванАнуфрыевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ГУМАР Іван Мацвеевіч, н. у 1927 г., рад., загінуў у 1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ГУМАР Міхаіл Мікітавіч, н. у 1919 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

ГУМАР ПавелАнуфрыевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у маі 1943 г.

ДЗЕГЯЛЕВІЧ Рыгор Паўлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 18.4.1945 г. у Германіі.

ДРОБАЎ Васіль Пятровіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 3.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ДУБІНА Васіль Рыгоравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ЕЎТУШЭНКА Марцін Паўлавіч, н. у 1922 г., ст. лейтэнант, загінуў у кастрычніку 1941 г.

КАЛАЧЫК Васіль Сяргеевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1945 г. пад Берлінам.

КАЛАЧЫК Іван Сяргеевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у маі 1945 г. у Германіі.

КІРБАЛЬ Дзяніс Карнеевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

КІРБАЛЬ Іван Максімавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у чэрвені 1942 г.

КІРБАЛЬ Міхаіл Карнеевіч, н. у 1919 г., курсант ваеннага вучылішча, загінуў 12.12.1944 г. у Мінску.

КРЫВАЛАП Аляксей Фёдаравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у жніўні 1943 г.

КРЫВАЛАП Андрэй Іванавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у лютым 1943 г.

КРЫВАЛАП Іван Пікіфаравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КРЫВАЛАП Мікіта Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

КРЫВАЛАП Платон Сямёнавіч, н. у 1887 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г.

КРЫВАЛАП Сцяпан Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у студзені 1943 г.

ЛАЗАРАЎАнуфрый Сямёнавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 8.9.1944 г.

МАЖАР Аляксандр Цітавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у 1945 г. ва Усходняй Прусіі.

МАЖАР Аляксей Дарафеевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

МАЖАР Андрэй Дарафеевіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак у 1943 г.

МАЖАР Андрэй Дзямідавіч, н. у 1921 г., мал. лейтэнант, загінуў у жніўні 1942 г.

МАЖАР Барыс Цітавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1944 г.

МАЖАР Васіль Мікітавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 9.9.1944 г.

МАЖАР Васіль Пілівавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у верасні 1944 г. у Віцебскай вобл.

МАЖАР Дзяніс Мікалаевіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

МАЖАР Іван Сяргеевіч, н. у 1922 г., настаўнік, лейтэнант, загінуў у 1945 г. пад Берлінам.

МАЖАР Мікіта Васільевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г.

МАЖАР Павел Пілівавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў 13.7.1941 г.

МАЖАР Рыгор Мікалаевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

МАЖАР Сямён Васільевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАЖАР Сяргей Дзямідавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1943 г.

МАЖАР Усцін Дарафеевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

МАРЫНІЧ Сяргей Сцяпанавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у 1944 г. пад Брастам.

МУХІН Барыс Ціханавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 11.10.1944 г. у Латвіі, у в. Калніпш.

МУХІН Данііл Ермалаевіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

МУХІН Данііл Савіч, н. у 1901 г., капітан, загінуў у 1941 г. у Карэліі.

МУХІН Іван Анісімавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у кастрычніку 1942 г.

МУХІН Іосіф Фёдаравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 24.9.1942 г.

МУХІН Макар Карпавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у чэрвені 1943 г.

МУХІН Мікіта Пракопавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г.

МУХІН Пётр Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

МУХІН Радзівон Іванавіч, н. у 1890 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

МУХІН Рыгор Прохаравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1943 г.

МУХІН Сцяпан Прохаравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

РАДЗІОНАЎ Мікалай Аляксеевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 18.1.1945 г.

РАДЗІОНАЎ Рыгор Андрэевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 17.10.1943 г.

РАДЗІОНАЎ Фёдар Цярэнцьевіч, н. у 1914 г., лейтэнант, загінуў 12.6.1944 г.

РАКІЦКІ Сямён Кузьміч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1941 г.

ТАЛЕЦКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., памёр ад ран 16.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ТАЛЕЦКІ Міхаіл Астапавіч, н. у 1923 г., загінуў у сакавіку 1945 г. у Германіі.

ХВАРАСЦЕНКА Васіль Міхайлавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 28.2.1944 г.

ЧАБАНАЎ Гаўрыла Захаравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у верасні 1943 г.

ЧАБАНАЎ Фёдар Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у кастрычніку 1943 г.

ВЁСКА ФІЛІПАВІЧЫ

БЕЛАРУС Аляксей Макаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

БЕЛАРУС Васіль Макаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВАРКАВЕЦ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1941 г. пад Кіевам.

ВАРКАВЕЦ Антон Арсенцьевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1942 г.

ВАРКАВЕЦ Іосіф Іванавіч, н. у 1905 г., агранам, лейтэнант, загінуў у лістападзе 1942 г.

ВАРКАВЕЦ Павел Емяльянавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГОЛУБ Уладзімір Сцяпанавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у Сталінградскай вобл.

ДЗЕГЦЯРЭНКА Андрэй Іванавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ДЗЕГЦЯРЭНКА Герасім Нікіфаравіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у 1942 г. каля Смаленска.

ДЗЕГЦЯРЭНКА Міхаіл Нікіфаравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ДЗЕГЦЯРЭНКА Сава Нікіфаравіч, н. у 1903 г., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

ДУДАРЭНКА Даніла Іванавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1945 г.

ДУДАРЭНКА Дарафей Іванавіч, н. у 1910 г., загінуў у 1944 г.

ЕМЯЛЬЯНАЎ Якаў Антонавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1943 г. у Сталінградзе.

КУКСА Андрэй Андрэевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 28.1.1945 г. у Польшчы.

КУКСА Апанас Андрэевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУКСА Емяльян Пятровіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

КУКСА Іван Адамавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1942 г.

КУКСА Іван Андрэевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у 1943 г. у Сталінградзе.

КУКСА Іван Сямёнавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1943 г. пад Ленінградам.

КУКСА Кірыл Аліферавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1942 г.

КУКСА Кірыл Сямёнавіч, н. у 1919 г., чыгуначнік, старшына, загінуў 20.2.1945 г. у Латвіі.

МАДОРНЫ Іван Тарасавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

МАДОРНЫ Іосіф Кірылавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у 1942 г.

МАДОРНЫ Прохар Андрэевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАДОРНЫ Цімафей Пятровіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

МАЖАР Пётр, н. у 1916 г., рад., загінуў 1.7.1941 г. у Мінскай вобл.

НАВІЧЭНКА Васіль Іванавіч, н. у 1919 г., шафёр леспрамгаса, рад., загінуў у 1944 г. пад Варшавай.

НАШЧЫНЕЦ Архіп Андрэевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у 1942 г.

НАШЧЫНЕЦ Герасім Аляксандравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 10.3.1943 г.

НАШЧЫНЕЦ Іван Андрэевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1942 г.

НАШЧЫНЕЦ Рыгор Міхайлавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у 1942 г.

НАШЧЫНЕЦ Яўціхій Пракопавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у 1942 г.

РАКІЦКІ Лявон Аляксандравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у 1942 г.

РАКІЦКІ Сямён Аляксандравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у 1942 г.

РОГ Андрэй Іванавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г. у Сталінградзе.

РОГ Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1942 г. у Смаленскай вобл.

РОГ Дзмітрый Акімавіч, н. у 1891 г., удзельнік грамадзянскай вайны, рад., загінуў у 1943 г.

РОГ Іван Дзмітрыевіч, н. у 1921 г., загінуў у 1941 г. у Валынскай вобл.

РОГ Іван Нікіфаравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1942 г. у Сталінградзе.

РОГ Макар Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 27.7.1941 г. у Ленінградскай вобл.

РОГ Пётр Тарасавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 28.1.1945 г. пад Варшавай.

СЕМЯНОВІЧ Іван Парфенавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1943 г.

СЕНІКОВІЧ Аляксей Львовіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1942 г. пад Сталінградам.

СЕНІКОВІЧ Апанас Нікіфаравіч, н. у 1895 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

СЕНІКОВІЧ Васіль Апанасавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г. у Латвіі.

СЕНІКОВІЧ Захар Нікіфаравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у 1942 г. у Сталінградзе.

СЕНІКОВІЧ Іван Піліпавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕНІКОВІЧ Лаўрэн Якаўлевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕНІКОВІЧ Мікалай Леўкавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1942 г. пад Сталінградам.

СЕНІКОВІЧ Мікалай Піліпавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕНІКОВІЧ Міхаіл Лаўрэнцьевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 18.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

СЕНІКОВІЧ Уладзімір Мелашкавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

СЕНІКОВІЧ Ульян Якаўлевіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

СЯНЬКО Адам Якаўлевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у 1944 г. у Польшчы.

СЯНЬКО Якаў Іванавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СМЫКАЙЛА Іван Ніканаравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЯЛЮК Дзянісе Ігнатавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1941 г.

СЯЛЮК Емяльян Іванавіч, н. у 1914 г., прапаў без вестак у 1944 г.

СЯЛЮК Фёдар Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1942 г. у Сталінградзе.

ТЫЧЫПА Аляксандр Іванавіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у 1942 г. пад Сталінградам.

ФУНДАМЕНТ Антон Цімафеевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 17.10.1944 г.

ЧАЙКОЎСКІ Ціт Несцеравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1942 г. у Сталінградзе.

ШАРУБА Аляксандр, н. у 1908 г., рад., загінуў у 1942 г.

ШЫБУТ Аляксандр Харытонавіч, н. у 1914 г., чыгуначнік, рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ГОРАД ПЕТРЫКАЎ

АБАРАНАК Дзмітрый Юр'евіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у 1943 г.

АБАРАНАК Пётр Андрэевіч, н. у 1907 г. сяржант, загінуў у маі 1942 г., у Харкаўскай вобл.

АБАРАНАК Сцяпан Андрэевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АЗЁМА Андрэй Паўлавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у 1942 г.

АЗЁМА Канстанцін Раманавіч, загінуў 25.10. 1943 г. у Запарожскай вобл.

АЗЁМА Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

АЗЁМА Піліп Васільевіч, н. у 1908 г., загінуў у кастрычніку 1941 г.

АЗЁМА Сцяпан Пракопавіч, н. у 1915 г., інспектар райфо, прапаў без вестак.

АЗЕРНАЎ Іосіф Барысавіч, н. у 1918 г., ст. сяржант, загінуў у кастрычніку 1941 г.

АЛЯКСЕЕЎ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1914 г., тэхнік-інтэндант, прапаў без вестак у 1941 г.

АНДРУК Васіль Фёдаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1941 г. пад Курскам.

АНДРУК Вікенцій Канстанцінавіч, н. у 1913 г., ст. лейтэнант, удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў у 1942 г. каля г. Волхаў.

АНДРУК Дзмітрый Васільевіч, н. у 1914 г., сяржант, загінуў у 1941 г. пад Кіевам.

АНДРУК Іван Іванавіч, н. у 1913 г., лейтэнант, загінуў 8.9.1942 г. у Смаленскай вобл.

АНДРУК Міхаіл Антонавіч, н. у 1908 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

АНДРУК Павел Фёдаравіч, н. у 1908 г. рад., прапаў без вестак.

АНДРУК Пётр Антонавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 16.1.1945 г. у Польшчы.

АНДРУК Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1916 г., старшына, загінуў у лютым 1943 г.

АНДРУК Сямён Рыгоравіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у 1943 г. пад Курскам.

АНДРУК Уладзімір Антонавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

АНДРУШАК Людвіг Антонавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у 1944 г. у Літве.

АНДРУШАК Уладзімір Антонавіч, н. у 1915 г., загінуў у жніўні 1944 г.

АРЫНОВІЧ Мар'ян Генрыхавіч, н. у 1903 г. Харунжы Першай польскай дывізіі, загінуў 12.10.1943 г. каля в. Леніна Магілёўскай вобл.

АСКЕРКА Мікалай Герасімавіч, н. у 1904 г., загінуў у лютым 1944 г.

АФІГЕНДЗІН Шыёма Хаімавіч, н. у 1906 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

БАГІНСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1912 г. рад., прапаў без вестак у 1941 г.

БАГІНСКІ Уладзімір Іванавіч, н. у 1917 г., мал. лейтэнант, загінуў у чэрвені 1941 г.

БАКМАН Арон Беркавіч, н. у 1923 г., загінуў у 1943 г. у Курскай вобл.

БАЛЬМАН Яфім Пятровіч, н. у 1914 г. рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

БАРЫСЕНКА Ціхан Сямёнавіч, н. у 1913 г., прапаў без вестак.

БЕЛЬКА Дзмітрый Іванавіч, н. у 1906 г., лейтэнант, загінуў у 1944 г.

БЕЛЬКА Захар Пракопавіч, н. у 1903 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

БІРКА Трафім Піліпавіч, н. у 1911 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

БОНАХАЎ Васіль Максімавіч, н. у 1908 г., ст. лейтэнант, загінуў у 1942 г. у г. Пецяргоф Ленінградскай вобл.

БРАНЦ Ізраіль Беркавіч, н. у 1922 г., сяржант, прапаў без вестак у ліпені 1941 г.

БРАНЦ Якаў Евелевіч, н. у 1905 г., загінуў у маі 1943 г.

БРАТКА Васіль Фёдаравіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак.

БРАТКА Іван Васільевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Польшчы.

БРАТКА Павел Пятровіч, н. у 1907 г., загінуў у кастрычніку 1941 г.

БРАТКА Павел Рыгоравіч, н. у 1919 г., прапаў без вестак.

БРАТКА Павел Якаўлевіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

БРАТКА Рыгор Іосіфавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у 1942 г.

БУДОВІЧ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1919 г., прапаў без вестак у 1944 г.

БУДОВІЧ Аляксей Якаўлевіч, н. у 1908 г., загінуў у 1943 г.

БУДОВІЧ Арыён Іванавіч, н. у 1911 г., прапаў без вестак.

БУДОВІЧ Вячаслаў Аляксеевіч, н. у 1911 г., загінуў у верасні 1941 г.

БУДОВІЧ Іван Емяльянавіч, н. у 1905 г., загінуў у 1941 г. пад Курскам.

БУДОВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1919 г., старшына, загінуў у 1941 г. пад Беластокам.

БУДОВІЧ Іосіф Якаўлевіч, н. у 1920 г., загінуў у снежні 1944 г.

БУДОВІЧ Пётр Сямёнавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у верасні 1941 г. у г. Канатоп.

БУДОВІЧ Рыгор Сямёнавіч, н. у 1919 г., камандзір аддзялення, загінуў 30.7.1944 г.

БУДОВІЧ Уладзімір Раманавіч, н. у 1916 г., прапаў без вестак у 1945 г.

БУЛАВА Кузьма Андрэевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

БУЛАВА Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

БУРДО Хаім Вульфавіч, н. у 1921 г., загінуў у ліпені 1941 г.

БУРЧАК Антон Пятровіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1944 г. каля Ваўкавыска.

БУРЧАК Пётр Дзмітрыевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Анісім Фёдаравіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

БЫЧКОЎСКІ Макар Фёдаравіч, н. у 1901 г., паромшчык, рад., загінуў у 1941 г. пад Масквой.

БЫЧКОЎСКІ Іосіф Фёдаравіч, н. у 1920 г., загінуў у 1941 г. у г. Віцебск.

ВАВУЛА Барыс Іванавіч, н. у 1909 г., капітан, загінуў у лютым 1944 г.

ВАВУЛА Павел Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1944 г. у Нарвскім р.

ВАРЭНІК Абрам Ізраілевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1941 г. у г. Корасцень.

ВАШКЕВІЧ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1911 г., прапаў без вестак у жніўні 1941 г.

ВАШКЕВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у верасні 1943 г.

ВІННІК Васіль Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у студзені 1945 г. у Латвіі.

ВІННІК Васіль Мікалаевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1944 г. пад Варшавай.

ВІННІК Пётр Васільевіч, н. у 1909 г., на стаўнік, сяржант, загінуў у верасні 1942 г.

ВІШНЕЎСКІ Іван Якаўлевіч, н. у 1900 г., сяржант, загінуў у лістападзе 1944 г.

ВЛАШЭЎСКІ Іван Іванавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

ВОЛЬПІН Меер Давыдавіч, н. у 1909 г. рад., прапаў без вестак у чэрвені 1943 г.

ВОЛЬСКІ Андрэй Антонавіч, н. у 1915 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі ў 1939 г. і савецка-фінляндскай вайны, лейтэнант, загінуў у 1942 г.

ВОЛЬСКІ Леанід Антонавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

ВОЛЬСКІ Леанід Антонавіч, н. у 1921 г., лейтэнант. Загінуў у жніўні 1942 г.

ВОЛЬСКІ Рыгор Якаўлевіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ВЯРАКСА Якаў Іосіфавіч, н. у 1902 г., загінуў пад Ленінградам.

ВЯРГЕЙ Аркадзій Мікалаевіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак.

ГАЛЁНКА Аляксандр Андрэевіч, н. у 1905 г., маёр, загінуў у жніўні 1945 г. у Прыморскім краі.

ГАЛЁНКА Фёдар Андрэевіч, н. у 1920 г., капітан, загінуў у 1942 г. пад Ржэвам.

ГАЛІЦКІ Андрэй Андрэевіч, рад., прапаў без вестак у ліпені 1941 г.

ГАЛІЦКІ Пётр Паўлавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ГАЛІЦКІ Пётр Сцяпанавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ГАЛІЦКІ Пётр Сцяпанавіч, н. у 1906 г., шафёр, рад., загінуў у 1942 г.

Р. С. Будовіч

Д. І. Голуб

ГАЛУБІЦКІ Арон Нахумавіч, н. у 1919 г., сяржант, прапаў без вестак у 1941 г.

ГАЛУБІЦКІ Борух Аронавіч, н. у 1893 г., рад., прапаў без вестак у верасні 1941 г.

ГАЛУБІЦКІ Гершул, н. у 1908 г., рад., загінуў у 1941 г. пад Кіевам.

ГАЛУБІЦКІ Нахум Іосіфавіч, н. у 1903 г., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ГАЛЎБКА Нікіфар Іосіфавіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў 29.6.1944 г.

ГАРОШКА Іван Іванавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ГАЎРУК Пётр Пятровіч, н. у 1910 г., ст. лейтэнант, загінуў 30.6.1941 г. пад Бабруйскам.

ГЕЛЛЕР Ісак Давыдавіч, н. у 1914 г., лейтэнант, загінуў 17.3.1944 г. у Калінінскай вобл.

ГЕНДЭЛЬМАН Браніслаў Навумавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ГІНДЭРМАН Шай Іосіфавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г.

ГІНЗБУРГ Самуіл Самуілавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

ГЛІНСКІ Аляксей Пятровіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у лютым 1945 г. у Германіі.

ГЛУШКО Сяргей Іванавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у студзені 1941 г.

ГЛУШКО Фёдар Савіч, ст. сяржант, загінуў у 1944 г. у Калінінградскай вобл.

ГОЛАД Вульф Ізраілевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 27.7.1941 г.

ГОЛАД Гірш Моўшавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1942 г..

ГОЛАД Гірш, н. у 1921 г., студэнт пединстытута, прапаў без вестак.

ГОЛАД Гірш Тэнелевіч, н. у 1909 г., лейтэнант, загінуў у сакавіку 1943 г.

ГОЛАД Зяма Лейбавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ГОЛАД Ісак Тэвелевіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак 1.7.1942 г.

ГОЛІК Антон Іванавіч, н. у 1912 г., мал. лейтэнант, загінуў 2.3.1943 г.

ГОЛУБ Афанасій Міхайлавіч, н. у 1918 г., старшына, загінуў у красавіку 1944 г.

ГОЛУБ Гіллер Мееравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

ГОЛУБ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1917 г., лейтэнант, загінуў у красавіку 1944 г.

ГРАЛЬКА Гепадзь Іванавіч, н. у 1914 г., мал. сяржант, прапаў без вестак у 1944 г.

ГРОШМАН Гірш Абрамавіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак.

ГРУДНІЦКІ Раман Фёдаравіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у 1944 г.

ГРЫБ Аляксей Міхайлавіч, н. у 1909 г., мал. сяржант, загінуў у жніўні 1943 г.

ГРЫБ Васіль Антонавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ГРЫБ Міхаіл Данілавіч, н. у 1904 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г. на Курскай дузе.

ГРЫБ Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1902 г., мал. сяржант, прапаў без вестак.

ГРЫБ Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1914 г., ст. лейтэнант, загінуў у снежні 1939 г. на Карэльскім перашыйку.

ГРЫБ Пётр Антонавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРЫБ Піліп Якаўлевіч, н. у 1918 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1944 г.

ГРЫБ Рыгор Якаўлевіч, н. у 1909 г., сяржант, загінуў 18.10.1944 г.

ГРЫБ Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у 1944 г. пад Варшавай.

ГРЫБ Фёдар Іванавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ГРЫБ Фёдар Іванавіч, н. у 1925 г., сяржант, загінуў у лютым 1945 г. у Германіі.

ГРЭНАДЗЁР Абрам Бенцыонавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у чэрвені 1942 г.

ГРЭНАДЗЁР Моўша Нохімавіч, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў 26.4.1945 г. пад Берлінам.

ГРЭНАДЗЁР Самуіл Гілеравіч, н. у 1914 г., старшына, загінуў у студзені 1944 г.

ГРЭСЬКА Іван Сямёнавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак пад Волховам.

ГУЗІК Аляксандр Міронавіч, н. у 1920 г., загінуў у 1944 г.

ГУЗАЎ Іван Бонафалеевіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ГУТМАН Ошар Ф., н. у 1895 г., рад., загінуў 12.2.1943 г. у Рэчыцкім р. Калінінскай вобл.

ГУТМАН Якаў Борухавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДЗЕЧКА Аляксей Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1944 г. пад Варшавай.

ДЗЕЧКА Іван Дзмітрыевіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ДЗЕЧКА Пётр Васільевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 10.3.1944 г.

ДЗЕЧКА Сяргей Сямёнавіч, н. у 1908 г., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ДРЫГА Аляксандр Іванавіч, н. у 1910 г., загінуў 15.8.1942 г.

ДРЫГА Іван Міхайлавіч, н. у 1920 г., ст. лейтэнант, камандзір роты, загінуў у ліпені 1943 г. у Арлоўскай вобл.

ДРЫГА Канстанцін Андрэевіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ДРЫГА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1901 г., начальнік участка Петрыкаўскага леспрамгаса, лейтэнант, загінуў у верасні 1941 г.

ДРЫГА Юрый Фёдаравіч, н. у 1915 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

М. Ф. Дрыга

ДУБІНА Васіль Іванавіч, н. у 1896 г., загінуў 12.12.1943 г. у Дубровенскім р. Віцебскай вобл.

ЕЛЬКА Васіль Антонавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖАДЗЬКА Адам Антонавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ЖАРАБЦОЎ Дзмітрый Паўлавіч, н. у 1901 г., загінуў у сакавіку 1943 г.

ЖАЎНЯРЧУК Фёдар Мяфодзьевіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЗАЙЧЫК Абрам Янкелевіч, н. у 1910 г., загінуў у чэрвені 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Дзмітрый Васільевіч, н. у 1908 г., прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Іван Фёдаравіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ЗАНКЕВІЧ Кузьма Кандратавіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

ЗАНКЕВІЧ Павел Іванавіч, н. у 1888 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Пётр Іванавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г. у Курскай вобл.

ЗАРЭЦКІ Гершун Саламонавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у Карэліі.

ЗАРЭЦКІ Шандэер Лейбавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у чэрвені 1943 г.

ЗАРЭЦКІ Якаў Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

ЗГОРСКІ Уладзімір Антонавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

ЗЕЛЬЦМАН Барыс Абрамавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў 20.2.1943 г.

ЗЛІКЕВІЧ Пётр Іванавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Хрысанф Фёдаравіч, н. у 1911 г., лейтэнант, загінуў 14.12.1942 г.

ЗУБ Андрэй Васільевіч, н. у 1910 г., старшына, загінуў у жніўні 1941 г.

ЗУБ Іван Іванавіч, н. у 1912 г., капітан, прапаў без вестак.

ЗУБАР Максім Савіч, н. у 1923 г., ст. сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

ЗУБАР Міхаіл Савіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ЗУБАР Пётр Фёдаравіч, н. у 1909 г., брыгадзір калгаса, загінуў у 1944 г. у Латвіі.

ЗУХТА Сцяпан Майсеевіч, н. у 1917 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ІВАНОЎ Андрэй Рыгоравіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ІВАНОЎ Пётр Сямёнавіч, н. у 1919 г., ст. сяржант, прапаў без вестак.

КАВАЛЕЎСКІ Леў Сцяпанавіч, н. у 1903 г., лейтэнант, прапаў без вестак у лютым 1942 г.

КАЗЕКІН Феафан Апісімавіч, н. у 1907 г., ст. лейтэнант, загінуў у жніўні 1942 г. у Маскоўскай вобл.

КАЛАДЗЕЙ Сцяпан Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у 1942 г.

КАЛЕНІК Антон Міхайлавіч, н. у 1919 г., сяржант, памёр у шпіталі № 4453 у Маскве.

КАЛЕНІК Афанасій Пятровіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 24.6.1944 г. у в. Яшна Бросцкага р.

КАЛЕНІК Германген Георгіевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

КАЛЕНІК Іван Ігнатавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

КАЛЕНІК Іван Рыгоравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у верасні 1944 г. пад Варшавай.

КАЛЕНІК Іосіф Пятровіч, н. у 1923 г., старшына, прапаў без вестак.

КАЛЕНІК Іосіф Пятровіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1943 г. у Ленінградзе.

КАЛЕНІК Кірыл Васільевіч, загінуў у 1945 г. у Германіі.

КАЛЕНІК Майсей Рыгоравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЛЕНІК Мяфодзій Пятровіч, загінуў каля г.Канатоп.

КАЛЕНІК Мяфодзій Цярэнцьевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЛЕНІК Мікалай Аляксандравіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

КАЛЕНІК Мітрафан Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у 1943 г. пад Курскам.

КАЛЕНІК Нікіфар Дзмітрыевіч, н. у 1904 г., загінуў у ліпені 1943 г. у Харкаўскай вобл.

КАЛЕНІК Павел Іванавіч, н. у 1916 г., загінуў у маі 1944 г.

КАЛЕНІК Рыгор Іванавіч, н. у 1918 г., загінуў у ліпені 1944 г.

КАЛЕНІК Рыгор Пятровіч, н. у 1923 г., загінуў 24.9.1941 г.

КАЛЕНІК Сцяпан Андрэевіч, н. у 1918 г., ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

КАЛЕНІК Сяргей, н. у 1898 г., загінуў у красавіку 1943 г.

КАЛЕНІК Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у 1941 г.

КАЛЕСНІКАЎ Георгій Фёдаравіч, н. у 1920 г., галоўны бухгалтар леспрамгаса, лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

КАНДРАШОНАК Рыгор Захаравіч, н. у 1895 г., рад., прапаў без вестак.

КАНОПКА Фёдар Панфілавіч, н. у 1916 г., мал. лейтэнант, прапаў без вестак.

КАПЛАН Ісаак Якаўлевіч, н. у 1908 г., загінуў у студзені 1944 г.

КАПЛАН Леў Барысавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 9.3.1944 г. у Эстоніі, пад Нарвай.

КАПЛАН Маісей Якаўлевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАПЛАН Сямён Барысавіч, н. у 1921 г., камандзір стралковай роты, лейтэнант, загінуў 5.1. 1944 г. у Кіраваградскай вобл.

КАПЛАН Шолам Лейбавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1943 г. пад Сталінградам.

КАПЫЛОВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 28.3.1945 г. у Польшчы.

КАРАСІК Аркадзій, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

КАРОБКА Самуіл Рыгоравіч, н. у 1914 г., лейтэнант, загінуў 8.8.1944 г. у Латвіі, у г. Мадона.

КАРОЛЬ Дзмітрый Пятровіч, н. у 1912 г., шафёр, рад., прапаў без вестак у чэрвені 1944 г.

КАРОЛЬ Іван Лаўрэнцьевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

КАРОЛЬ Марк Кузьміч, рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

КАРОЛЬ Пётр Касьянавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

КАРУЛЬСКІ Васіль Іванавіч, н. у 1916 г., лейтэнант, прапаў без вестак.

КАРУЛЬСКІ Васіль Рыгоравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у лютым 1942 г.

КАСА Антон Міронавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

КАСА Іван Іванавіч, н. у 1909 г., інспектар райфа, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАСА Рыгор Іванавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

КАЦМАН Арон Гіршавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак.

КАЮКАЛА Лявон Якаўлевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 21.2.1944 г. у г. Роўна.

КАЮКАЛА Лявонцій Якаўлевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

КАЮКАЛА Пётр Якаўлевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

КЕБЕЦ Барыс Рыгоравіч, н. у 1913 г., настаўнік, лейтэнант, загінуў у 1944 г. пад Мінскам.

КЕБЕЦ Гаўрыіл Лаўрэнцьевіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КЕБЕЦ Гаўрыла Лявонавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

КЕБЕЦ Іван Ільіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак.

КЕБЕЦ Іван Міронавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

КЕБЕЦ Іван Рыгоравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

КЕБЕЦ Іван Якаўлевіч, н. у 1907 г., прапаў без вестак у 1944 г.

КЕБЕЦ Канстанцін Якаўлевіч, н. у 1916 г., настаўнік, загінуў у сакавіку 1944 г.

КЕБЕЦ Маісей Рыгоравіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

КЕБЕЦ Мікалай Харытонавіч, н. у 1913 г., ст. лейтэнант, прапаў без вестак.

КЕБЕЦ Павел Лаўрэнцьевіч, н. у 1903 г., загінуў у лістападзе 1944 г.

КЕБЕЦ Пётр Васільевіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

КЕБЕЦ Пётр Васільевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КЕБЕЦ Пётр Іванавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КЕБЕЦ Сяргей Васільевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у снежні 1944 г. пад Беластокам.

КЕБЕЦ Сяргей Уладзіміравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г. пад Беластокам.

КЕБЕЦ Сяргей Фёдаравіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КЕБЕЦ Уладзімір Міхайлавіч, н. у 1913 г., загінуў у маі 1944 г.

КЕБЕЦ Фёдар Андрэевіч, н. у 1908 г., прапаў без вестак у 1944 г.

КЕБЕЦ Якаў Сяргеевіч, н. у 1903 г., прапаў без вестак.

КЛУГМАН Майсей Якаўлевіч, н. у 1917 г., сяржант, загінуў 19.1.1943 г.

КЛУГМАН Моўша Іосіфавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КОВАЛЬ Самуіл Майсеевіч, н. у 1913 г., лейтэнант, памёр у шпіталі ў 1945 г.

КОЗІК Рыгор Емяльянавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1944 г. у Брэсцкай вобл.

КОРЖ Андрэй Пятровіч, н. у 1912 г., загінуў у кастрычніку 1941 г.

КОРЖ Ілья Карпавіч, н. у 1901 г., сяржант, прапаў без вестак у 1944 г.

КОРЖ Уладзімір Пятровіч, н. у 1912 г., сяржант, загінуў у 1944 г. у Латвіі.

КРЫВАНОС Парфірый Антонавіч, н. у 1907 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

КУКУНЕНКА Піліп Емяльянавіч, н. у 1920 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

КУЛАК Васіль Іосіфавіч, н. у 1912 г., кінамеханік, рад., прапаў без вестак.

КУЛАК Іван Іванавіч, н. у 1908 г., загінуў у маі 1944 г.

КУЛАК Сяргей Пятровіч, н. у 1920 г., загінуў у чэрвені 1941 г.

КУПРЭЙ Афанасій Фядосавіч, н. у 1902 г., загінуў у лістападзе 1944 г.

КУПРЭЙ Міхаіл Андрэевіч, н. у 1917 г., ст. сяржант, загінуў у жніўні 1944 г.

КУПРЭЙ Фёдар Максімавіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

КУПРЭЙЧЫК Іван Усцінавіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак у 1941 г.

КУРДО Міхаіл Пятровіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

КУРДО Сцяпан Пятровіч, н. у 1906 г., лейтэнант, загінуў у чэрвені 1944 г. у Румыніі.

КУРДО Цярэнцій Васільевіч, лейтэнант, прапаў без вестак.

ЛАЙХТМАН Абрам Мееравіч, н. у 1920 г., мал. лейтэнант, загінуў у студзені 1944 г.

ЛАНЬКА Барыс Антонавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

ЛАНЬКА Іван Карпавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

ЛАНЬКА Міхаіл Антонавіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак.

ЛАНЬКА Пётр Андрэевіч, н. у 1909 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЛАНЬКА Рыгор Іванавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

П. В. Курдо

ЛАПЕТА Барыс Фаміч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў у 1943 г. у Кіеўскай вобл.

ЛАПЕТА Іван Ільіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак.

ЛАПЕТА Іван Піліпавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у маі 1945 г.

ЛАПЕТА Іван Фёдаравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у маі 1945 г.

ЛАПЕТА Іосіф Міхайлавіч, рад., загінуў у красавіку 1942 г. у Смаленскай вобл.

ЛАПЕТА Рыгор Цімафеевіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

ЛАПЕТА Фама Іванавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у 1942 г.

ЛЕВІН Абрам Вульфавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ЛЕБЯДЗІНСКІ Вячаслаў Гаўрылавіч, н. у 1906 г., ст. лейтэнант, загінуў 23.10.1943 г. у Кіраваградскай вобл.

ЛІСОЎСКІ Міхаіл Канстанцінавіч, н. у 1918 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛІТВІНОВІЧ Сцяпан Уладзіміравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у снежні 1944 г. у Латвіі.

ЛІТОШ Афанасій Паўлавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

ЛІТОШ Захар Яфімавіч, н. у 1895 г., рад., прапаў без вестак.

ЛІТОШ Кліменцій Сцяпанавіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак.

ЛІТОШ Максім Дзям'янавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у 1942 г. пад Ленінградам.

ЛІТОШ Максім Дзям'янавіч, н. у 1916 г., загінуў у снежні 1941 г.

ЛІТОШ Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

ЛІТОШ Уладзімір Пятровіч, н. у 1917 г., ст. сяржант, прапаў без вестак.

ЛІТОШ Якаў Дзям'янавіч, н. у 1916 г., прапаў без вестак.

ЛІТОШ Якаў Дзям'янавіч, н. у 1910 г., загінуў у снежні 1943 г.

ЛУГЕРМАН Лейба Саламонавіч, н. у 1920 г., загінуў у кастрычніку 1942 г.

ЛУК'ЯНОВІЧ Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1922 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЛЫСЕНКА Рыгор Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ЛЮЛЬКІН Міхаіл Аронавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

МАПЛЯВЕЦ Сямён Іванавіч, н. у 1913 г., прапаў без вестак.

МАЕЎСКІ Мікалай Сцяпанавіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

МАКАРЭВІЧ Пётр Іосіфавіч, рад., прапаў без вестак у 1941 г.

МАКЕТМАН Уладзімір Іванавіч, н. у 1914 г., тэхнік-інтэндант, прапаў без вестак.

МАКРОЎ Васіль Арсенцьевіч, н. у 1926 г., памёр 1.7.1944 г. у шпіталі г. Петрыкава.

МАЛАК Антон Антонавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

МАЛАК Герасім Антонавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАЛАШКЕВІЧ Максім Дзмітрыевіч, н. у 1914 г., прапаў без вестак у 1941 г.

МАЛАШКЕВІЧ Нікіфар Дзмітрыевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАЛАШКЕВІЧ Пётр Андрэевіч, прапаў без вестак.

МАЛАШКЕВІЧ Пётр Арцёмавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 19.11.1944 г. у Польшчы.

МАЛЬЦ Анатолій Андреевіч, н. у 1915 г., дырэктар Конкавіцкай школы., загінуў у жніўні 1941 г.

МАРКАВЕЦ Анатолій Уладзіміравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г.

МАРКАВЕЦ Уладзімір Сямёнавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у 1945 г.

МАРОЗЬКА Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

МАРОЗЬКА Кірыл Васільевіч, н. у 1907 г., мал. лейтэнант, загінуў у лютым 1943 г. у Ленінградскай вобл.

МАРОЗЬКА Казімір Мікалаевіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак.

МАРОЗЬКА Пракоп Яфімавіч, н. у 1908 г., прапаў без вестак.

МАРТЫШЭЎСКІ Аляксандр Баляслававіч, н. у 1911 г., галоўны агранам райземаддзела, рад., прапаў без вестак.

МАРЦЫНКЕВІЧ Мікалай Васільевіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

МАЦЯЙКОВІЧ Іосіф Іванавіч, н. у 1912 г., супрацоўнік міліцыі, загінуў у 1942 г.

МЕЙЛАХ Аляксандр Кандратавіч, н. у 1917 г., тэхнік-інтэндант, прапаў без вестак.

МЕЙЛАХ Арсенцій Кандратавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

МІЦКЕВІЧ Барыс Максімавіч, н. у 1915 г., настаўнік, прапаў без вестак.

МІЦКЕВІЧ Барыс Маркелавіч, н. у 1916 г., капітан, прапаў без вестак.

МІЦКЕВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1905 г., мал. сяржант, загінуў 27.5.1944 г.

МІЦКЕВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1925 г., сяржант, загінуў у ліпені 1944 г. у Беластоцкай вобл.

МІЦКЕВІЧ Іван Канстанцінавіч, н. у 1907 г. рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

МІЦКЕВІЧ Іван Мікалаевіч, н. у 1911 г., прапаў без вестак у 1941 г.

МІЦКЕВІЧ Іван Сцяпанавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

МІЦКЕВІЧ Нікіфар Фёдаравіч, н. у 1917 г., інструктар райкома ЛКСМБ, лейтэнант, прапаў без вестак.

МІЦКЕВІЧ Пётр Арсенцьевіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

МІЦКЕВІЧ Пётр Лаўрэнцьевіч, н. у 1904 г., прапаў без вестак.

МІЦКЕВІЧ Рыгор Уладзіміравіч, н. у 1901 г., рад., прапаў без вестак.

МІЦКЕВІЧ Сцяпан Савіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1944 г.

МІЦКЕВІЧ Сямён Сцяпанавіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак.

МІЦКЕВІЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 7.5.1944 г. у Ровенскай вобл.

МОЙЖАШ Уладзімір Пятровіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

МОЎКА Аляксандр Акімавіч, н. у 1895 г., рад., прапаў без вестак.

МОЎКА Лявон Пятровіч, н. у 1899 г., рад., загінуў 11.7.1943 г. каля в. Баранак Харкаўскай вобл.

МУЛЯР Яўсей Давыдавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

МЯЦЕЛЬСКІ Іван Фёдаравіч, н. у 1893 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

НАВАЦКІ Міхаіл Нікіфаравіч, н. у 1919 г., шафёр, рад., загінуў у 1941 г.

НАВУМЕНКА Васіль Андрэевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

НЕВЯРОЎСКІ Іосіф Іванавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

НЕВЯРОЎСКІ Іосіф Іосіфавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г. у Арлоўскай вобл.

НЕСЦЕР Мікалай Іванавіч, н. у. 1919 г., рад., прапаў без вестак.

НЕСЦЕР Фёдар Трафімавіч, н. у 1922 г., ст. лейтэнант, загінуў у красавіку 1944 г.

НОВІК Андрэй Максімавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

НОВІК Афанасій Дзмітрыевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

НОВІК Іван Сямёнавіч, н. у 1925 г., прапаў без вестак у 1945 г.

НОДЭЛЬМАН Арсенцій Конанавіч, н. у 1916 г., сяржант, загінуў у студзені 1945 г. у Закарпацкай вобл.

НОДЭЛЬМАН Іосіф Міхайлавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г. пад Ленінградам.

НОДЭЛЬМАН Гірш Хаімавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у верасні 1941 г.

ОЗЯР Хаім Вульфавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ОФШТЭЙН Самуіл Аронавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАБЫЛОЙ Аляксандр Ігнатавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

ПАДЛЕЎСКІ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1911 г., прапаў без вестак.

ПАЛТАРАЙ Рыгор Антонавіч, н. у 1907 г., юрыст, загінуў у 1943 г. пад Сталінградам.

ПАПОВІЧ Мікалай Андрэевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАПОЎ Васіль Максімавіч, н. у 1915 г., прапаў без вестак.

ПАЎЛОЎСКІ Павел Кандратавіч, н. у 1898 г., прапаў без вестак у 1941 г. пад Масквой.

ПЕЛАМАНІК Барыс Восіпавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у студзені 1943 г.

ПЕРАПЕЧА Фёдар Піліпавіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак.

ПІНЧУК Мікалай Цімафеевіч, н. у 1924 г., старшына, памёр ад ран 30.1.1945 г. у Польшчы.

ПІНЧУК Міхаіл Васільевіч, н. у 1923 г., прапаў без вестак.

ШНЧУК Пётр Рыгоравіч, н. у 1901 г., маёр, загінуў 12.8.1941 г.

ШНЧУК Уладзімір Васільевіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак.

ШНЧУК Цімафей Рыгоравіч, н. у 1898 г., прапаў без вестак.

ШСКУН Рыгор Іванавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак у 1943 г.

ШСКУН Рыгор Іванавіч, н. у 1924 г., загінуў у сакавіку 1944 г. у Данецкай вобл.

ШЫЖ Віктар Дзмітрыевіч, н. у 1922 г., механік тарпеднага катэра, прапаў без вестак у 1941 г.

РАВІН Мордух Равішавіч, н. у 1919 г., прапаў без вестак.

РАЙХМАН Пашэлей Вульфавіч, н. у 1923 г., ст. сяржант, загінуў 16.10.1944 г.

РАСОЎСКІ Ісаак Мендзелевіч, н. у 1916 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1943 г.

РАСОЎСКІ Сямён Мендзелевіч, н. у 1912 г., загінуў у 1943 г. каля г. Сталінград.

РОГ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1943 г. пад Туапсэ.

РУБАХІН Рыгор Мендзелевіч, н. у 1904 г., будаўнік, рад., прапаў без вестак.

РУДЗЬКО Васіль Канстанцінавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў у студзені 1941 г. у Ленінградскай вобл.

РУДЗЬКО Герман Рыгоравіч, лейтэнант, прапаў без вестак.

РУДЗЬКО Дзмітрый Георгіевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у 1944 г.

РУДЗЬКО Лявонцій Данілавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

РУДЗЬКО Пётр Міхайлавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

РУДЗЬКО Ягор Кірэевіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак.

РЫБАЛКА Рыгор Фёдаравіч, н. у 1912 г., мал. сяржант, загінуў у лютым 1945 г. у Польшчы.

САЛІЖАНАЎ Сяргей Агафонавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

САЎКО Сцяпан Герасімавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў к красавіку 1942 г.

СВІРЫДАЎ Аляксей Андрэевіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у сакавіку 1942 г.

СЕМЕЧКА Георгій Фамін, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

СЕМЕЧКА Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1922 г., лейтэнант, прапаў без вестак.

СЕМЕЧКА Пётр Мацвеевіч, н. у 1900 г., шкіпер Днепра-Дзвінскага параходства, рад., загінуў пад г. Канеў.

СЕМЕЧКА Сяргей Паўлавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 12.9.1944 г.

СЕМЕЧКА Уладзімір Мацвеевіч, н. у 1919 г., чыгуначнік, лейтэнант, камандзір танкавага ўзвода, загінуў у 1942 г. пад Сталінградам.

СЕРАДА Аркадзь Яфімавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1941 г.

СЕРАДА Рыгор Андрэевіч, н. у 1904 г., эпідэміёлаг санэпідстанцыі, лейтэнант, загінуў у 1945 г. пад Берлінам.

СЕРАДА Уладзімір Георгіевіч, н. у 1919 г., лейтэнант, лётчык-знішчальнік, загінуў 3.3.1944 г. у Ленінградскай вобл.

СЕРАДА Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1915 г., лейтэнант, прапаў без вестак.

СЕРАДА Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1912 г., сплаўшчык. У Чырвонай Арміі з 1941 г., рад., прапаў без вестак.

СЕРАПІН Андрэй Пятровіч, н. у 1899 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

СЕРАПІН Васілій Аляксеевіч, н. у 1901 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

СЕРАПІН Іван Васільевіч, н. у 1916 г., бухгалтар гарсавета, рад., прапаў без вестак.

СЕРАПІН Сцяпан Іванавіч, н. у 1898 г., прапаў без вестак.

СЕРАПІН Якаў Іванавіч, н. у 1907 г., сплаўшчык, загінуў у 1942 г. пад Ленінградам.

СКЕП'ЯН Андрэй Апанасавіч, н. у 1914 г., загінуў у кастрычніку 1941 г.

СКЕП'ЯН Васіль Апанасавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

СКЕП'ЯН Вячаслаў Кандратавіч, н. у 1895 г., загінуў у маі 1944 г.

СКЕП'ЯН Рыгор Апанасавіч, н. у 1903 г., ст. лейтэнант, загінуў у 1944 г. у Літве.

СКЕП'ЯН Усевалад Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1945 г. у Польшчы.

СКЕП'ЯН Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

СЛАБОДНІК Захар Шлёмавіч, н. у 1916 г., капітан, загінуў 25.6.1944 г. пад Віцебскам.

СЛАБОДНІК Ісак Мордухавіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

СЛАБОДНІК Мордух Борухавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у маі 1943 г.

СЛАБОДНІК Хаюн Мордухавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў у верасні 1941 г.

СЛАВІНСКІ Піліп Ананьевіч, н. у 1913 г., рабочы судналерфі, рад., загінуў пад Брэстам.

СЛЯЗЬ Станіслаў Пятровіч, н. у 1909 г., загінуў у лютым 1945 г.

СОДЭЛЬ Павел Макаравіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

СОКАЛАЎ Іван Сяргеевіч, н. у 1906 г., саніструктар, прапаў без вестак.

СТРАКАЧ Іван Іосіфавіч, н. у 1904 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

А. Я. Серада

Р. А. Скеп' ян

СТРАКАЧ Іван Міхайлавіч, н. у 1893 г., лейтэнант, прапаў без вестак.

СТЭЛЬМАХ Мяфодзій Мікалаевіч, н. у 1903 г., загінуў у жніўні 1941 г.

СТЭЛЬМАХ Серафім Ігнатавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 2.4.1945 г. у Польшчы, у г. Шчэцін.

СТЭЛЬМАХ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1906 г., капітан, загінуў у ліпені 1943 г.

СТЭЛЬМАХ Піліп Ігнатавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

СУСТАЎ Мікалай Паўлавіч, н. у 1916 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

СУХАМЕРА Апанас Міхайлавіч, н. у 1914 г., прапаў без вестак у 1941 г.

СУХАМЕРА Васіль Міхайлавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак у 1941 г.

СУШЧЫНСКІ Аляксей Паўлавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТАЛАШ Аркадзь Мікітавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1943 г.

ТАЛАШ Васіль Пятровіч, н. у 1922 г., загінуў у верасні 1944 г.

ТАЛАШ Іван Міронавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак.

ТАЛАШ Сцяпан Максімавіч, н. у 1902 г., загінуў у кастрычніку 1941 г. у Ленінградзе.

ТАЛАШ Якаў Іванавіч, н. у 1913 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

ТАЛАШ Якаў Іванавіч, н. у 1924 г., загінуў у 1943 г. каля г. Тарту.

ТКАЧЭНКА Іван Васільевіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак.

ТКАЧЭНКА Мікалай Васільевіч, н. у 1910 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТКАЧЭНКА Фёдар Аляксеевіч, н. у 1916 г., прапаў без вестак.

ТУРАВЕЦ Аляксей Кірылавіч, н. у 1911 г., цясляр камунгаса, рад., прапаў без вестак.

ТУРАВЕЦ Іван Карнеевіч, н. у 1909 г., кінамеханік, рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ТУРАВЕЦ Максім Данілавіч, н. у 1914 г., эканаміст, капітан, прапаў без вестак.

ТУРАВЕЦ Рыгор Раманавіч, н. у 1911 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

ТУРАВЕЦ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1902 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Фёдар Іванавіч, н. у 1906 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ТУРАВЕЦ Цімафей Максімавіч, н. у 1903 г., прапаў без вестак.

ТУРАВЕЦ Цярэнцій Сцяпанавіч, н. у 1907 г., сцяўшчык, прапаў без вестак у 1941 г.

ТУРАВЕЦ Якаў Данілавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ТУРАВЕЦ Якаў Пілімавіч, н. у 1901 г., камандзір узвода, прапаў без вестак.

ТУРОК Абрам Лейзаравіч, н. у 1907 г., загінуў у верасні 1941 г.

ТУРЭЦКІ Майсей, н. у 1913 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ТУРЭЦКІ Хаім Хацкелевіч, н. у 1909 г., лейтэнант, загінуў у маі 1945 г. пад Берлінам.

ТУРЭЦКІ Яфім Львовіч, н. у 1923 г., мал. лейтэнант, загінуў у ліпені 1942 г.

УРБАХ Навум Барысавіч, н. у 1921 г., загінуў 8.12.1941 г.

УРЫЦКІ Рыгор Львовіч, н. у 1904 г., загінуў у жніўні 1942 г.

УС Максім Емяльянавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

УС Якаў Іванавіч, н. у 1914 г., лейтэнант, загінуў 2.7.1941 г.

ФІЛІПЕЦ Міхаіл Пятровіч, н. у 1911 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

ФІЛІПЕЦ Пётр Ануфрыевіч, н. у 1898 г., прапаў без вестак.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Антон Васільевіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Ігнат Якаўлевіч, н. у 1922 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Макар Якаўлевіч, н. у 1919 г., прапаў без вестак.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Спірыдон Маркавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Цімафей Міхайлавіч, н. у 1923 г., загінуў у студзені 1945 г.

ФРЫДМАН Абрам Барысавіч, н. у 1911 г., прапаў без вестак.

ФРЫДМАН Гірш Хаімавіч, н. у 1918 г., лейтэнант, прапаў без вестак.

ФРЫДМАН Ілья Якаўлевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

ФРЫДМАН Лейба Хаімавіч, н. у 1902 г., сяржант, загінуў у снежні 1941 г.

ФРЫДМАН Хаім Веньямінавіч, н. у 1916 г., загінуў у верасні 1942 г.

ФРЭНКЕЛЬ Абрам Аркадзьевіч, н. у 1916 г., ст. лейтэнант, прапаў без вестак.

ХАЙКІН Хацкель Айзікавіч, н. у 1916 г., лейтэнант, загінуў у 1942 г.

ЦЕРАШКОВІЧ Іван Данілавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

ЦЕРАШКОВІЧ Іван Данілавіч, н. у 1927 г., загінуў у лютым 1945 г. у Германіі.

ЦЕРАШКОВІЧ Павел Апанасавіч, н. у 1900 г., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ЦЕРАШКОВІЧ Парфірый Антонавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1943 г.

ЦЕРАШКОВІЧ Сцяпан Паўлавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

ЦІК Іван Сідаравіч, н. у 1910 г., супрацоўнік райвыканкома, лейтэнант, прапаў без вестак.

ЦЫРЛІН Мацвей Барысавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г.

ЦЫРЛІН Юдзель Мендзелевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ЧАРНЫ Іосіф Пінхусавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г. у Курскай вобл.

ЧАРНЫ Міхаіл Пінхусавіч, н. у 1914 г., ст. сяржант, загінуў у кастрычніку 1941 г.

ЧАРНЫ Моўша Лейбавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

ЧАРНЫ Хаім Пінхусавіч, н. у 1914 г., ст. сяржант, загінуў у кастрычніку 1941 г.

ЧОПЧЫЦ Рыгор Аляксеевіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў у верасні 1942 г.

ЧЭЧЫК Іосіф Данькавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў 21.11.1943 г. у Аршанскім р.

ШАБАШЭВІЧ Янкель Зелікавіч, н. у 1901 г., пасляр суднаверфі, прапаў без вестак.

ШАРЫЙ Сяргей Якаўлевіч, н. у 1909 г., мал. лейтэнант, загінуў у сакавіку 1943 г.

ШПАК Андрэй Фёдаравіч, н. у 1919 г., лейтэнант, памёр ад ран у шпіталі.

ШПІТАЛЬНІК Анатолій Самуілавіч, н. у 1910 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ШУЛЬМАН Якаў Маісеевіч, н. у 1914 г., загінуў у студзені 1942 г.

ШУСЦЕРМАН Арон Айзікавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

ШУСЦЕРМАН Давід Айзікавіч, н. у 1915 г., мал. лейтэнант, прапаў без вестак.

ШУСЦЕРМАН Мордух Залманавіч, н. у 1910 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ШУТ Пётр Іванавіч, н. у 1906 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШЫФМАН Ошар Рувімавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

ШЭЙКМАН Якаў Рувімавіч, н. у 1909 г., капітан медыцынскай службы, загінуў у 1944 г.

ШЭНЬКА Антон Аляксеевіч, настаўнік, прапаў без вестак.

ШЭХТМАН Гірш Эльевіч, н. у 1904 г., мал. лейтэнант, загінуў у студзені 1943 г.

ШЭХТМАН Рыгор Аркадзьевіч, н. у 1912 г., сяржант, загінуў у кастрычніку 1941 г.

ЮЦЫ Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак.

ЮЦЫ Іосіф Дамітрыевіч, н. у 1910 г., майстар хлебапякарні, рад., прапаў без вестак.

ЮЦЭВІЧ Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1911 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯРЫГА Ілья Пятровіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г. у Польшчы.

ЯЦКОЎСКІ Дзям'ян Канстанцінавіч, н. у 1909 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯЦКОЎСКІ Емяльян Канстанцінавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

ЯЦКОЎСКІ Сямён Канстанцінавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

ПЕТРЫКАЎСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА АГОЛІЦКАЯ РУДНЯ

ГРЫНЕВІЧ Нікадзім Аляксандравіч, н. у 1917 г., лейтэнант, загінуў 30.6.1941 г.

ГРЫНЕВІЧ Якаў Адамавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1942 г. у г. Кольск.

ГЛУШКО Уладзімір Лаўрэнцьевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1941 г. пад Арлом.

КАВАЛЬЧУК Мікалай Фёдаравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 8.3.1942 г.

КАВАЛЬЧУК Рыгор Васільевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЧУК Васіль Васільевіч, н. у 1905 г., настаўнік, сяржант, прапаў без вестак у 1942 г.

ЛУК'ЯНАЎ Дамітрый Рыгоравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

ЛУК'ЯНАЎ Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1918 г., загінуў у маі 1944 г.

ЛУК'ЯНАЎ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ШНЧУК Аляксей Антонавіч, н. у 1901 г., памёр у шпіталі ў г. Калінін 14.3.1944 г.

ШНЧУК Андрэй Лявонавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 28.6.1941 г. у Брэсцкай крэпасці.

ШНЧУК Андрэй Рыгоравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШНЧУК Мадэст Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 17.4.1945 г. у Германіі.

ШНЧУК Мікалай Васільевіч, н. у 1920 г., настаўнік, ст. лейтэнант, загінуў у 1944 г.

ШНЧУК Міхаіл Васільевіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

ШНЧУК Пётр Васільевіч, н. у 1918 г., настаўнік, рад., загінуў у 1942 г.

ШНЧУК Пётр Лявонавіч, н. у 1890 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

СЕРАДА Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1913 г., сакратар райвыканкома, загінуў 13.8.1941 г.

ШЛЯГА Аляксандр Паўлавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 23.4.1945 г. у Германіі.

ШЛЯГА Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 28.8.1942 г. пад Ленінградам.

ШЛЯГА Анатолій Фёдаравіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак.

ШЛЯГА Арсеній Фёдаравіч, н. у 1926 г., загінуў у красавіку 1945 г.

ШЛЯГА Мікалай Пятровіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г. у Ленінградзе.

ШЛЯГА Міхаіл Паўлавіч, н. у 1906 г., старшыня калгаса, ст. лейтэнант, загінуў 27.3.1944 г. у Магілёўскай вобл.

ШЛЯГА Пётр Сцяпанавіч, н. у 1918 г., настаўнік, рад., загінуў у верасні 1942 г.

ШЛЯГА Пётр Юльянавіч, н. у 1918 г., загінуў у снежні 1941 г. пад Ленінградам.

ШЛЯГА Сямён Паўлавіч, н. у 1918 г., настаўнік, лейтэнант, загінуў у 1941 г.

ШЛЯГА Уладзімір Іосіфавіч, н. у 1904 г., рад., памёр ад ран 30.3.1945 г. у в. Аголіцкая Рудня.

ШЛЯГА Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 24.1.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ШЛЯГА Фёдар Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у верасні 1941 г. пад Палтавай.

ВЁСКА АГОЛІЧЫ

АНІСЬКА Уладзімір Фёдаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 21.7.1944 г.

АРЦЮХ Андрэй Васільевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 14.9.1943 г. у Ярцаўскім р.

АРЦЮХ Васіль Ануфрыевіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУЛАВА Андрэй Пятровіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

БУЛАВА Ананас Кандратавіч, н. у 1915 г., старшына, загінуў 8.7.1944 г. у Віцебскай вобл.

БУЛАВА Васіль Іванавіч, н. у 1900 г., прапаў без вестак у 1943 г.

БУЛАВА Даніла Васільевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

БУЛАВА Іван Дзмітрыевіч, н. у 1898 г., рад., загінуў 23.2.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

БУЛАВА Кузьма Аляксеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 28.12.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

БУЛАВА Марк Дзмітрыевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

БУЛАВА Мітрафан Макаравіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у студзені 1942 г.

БУЛАВА Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

БУЛАВА Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

БУЛАВА Уладзімір Андрэевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у верасні 1942 г.

БУЛАВА Фёдар Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г.

БУЛАВА Юрый Дзмітрыевіч, н. у 1910 г., супрацоўнік міліцыі, мал. лейтэнант, загінуў 14.7.1943 г.

ГЛУШКО Пётр Савіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 28.12.1944 г.

ДЗЯРЖЫМІШКА Ігнат Вячаслававіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

ДЗЯРЖЫМІШКА Ліферый Вячаслававіч, н. у 1915 г., мал. лейтэнант, загінуў 17.4.1945 г. на Одры.

ДРЫГА Мікалай Максімавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 27.1.1944 г. у Ровенскай вобл.

ДРЫГА Фёдар Максімавіч, н. у 1904 г., сакратар сельсавета, загінуў 27.1.1943 г.

ДУБІК Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 22.3.1945 г. у Польшчы.

ДУБІК Аляксандр Ільіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 30.10.1944 г.

ДУБІК Васіль Паўлавіч, н. у 1906 г., капітан, загінуў 2.12.1941 г. у Ленінградзе.

ДУБІК Васіль Якаўлевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДУБІК Даніла Васільевіч, н. у 1910 г., мал. лейтэнант, загінуў 8.9.1941 г.

ДУБІК Ларыён Васільевіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ДУБІК Мікіта Якаўлевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ДУБІК Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у студзені 1942 г.

ДУБІК Рыгор Васільевіч, н. у 1915 г., загінуў 14.7.1944 г.

ДУБІК Рыгор Якаўлевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ДУБІК Сцяпан Паўлавіч, н. у 1898 г., загінуў 27.7.1944 г.

ДУБІК Фёдар Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у жніўні 1943 г.

ЗАРЭЦКІ Міхаіл Яўсеевіч, рад., загінуў 27.9.1942 г. у Ленінградскай вобл.

ІЛЬІЧ Аляксей Паўлавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 17.3.1945 г.

КАВАЛЬСКІ Дзмітрый Іванавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАЧЭЛЯ Барыс Сямёнавіч, н. у 1916 г., загінуў 19.3.1943 г.

КАЧЭЛЯ Сямён Аляксеевіч, н. у 1898 г., загінуў 14.8.1943 г.

Помнік воінам-землякам, загінуўшым у гады Вялікай Айчыннай вайны, у в. Аголічы

КАЧЭЛЯ Уладзімір Сямёнавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 1.3.1945 г.

КЕБЕЦ Андрэй Барысавіч, н. у 1907 г., мал. сяржант, загінуў у снежні 1943 г. у Парыцкім р.

КРАСЮК Іван Ільіч, н. у 1913 г., загінуў у сакавіку 1942 г.

КРАСЮК Трафім Ільіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

КУР'ЯНОВІЧ Антон Харытонавіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КУР'ЯНОВІЧ Іосіф Харытонавіч, н. у 1906 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАЦВЕЕЎ Сцяпан Сцяпанавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

НЕСЦЕР Мікалай Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НЕСЦЕР Міхаіл Андрэевіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у верасні 1941 г.

НЕСЦЕР Міхаіл Іванавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 3.7.1943 г.

ПАНЦЮК Іван Яфімавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ПАЎЛЮК Пётр Васільевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1940 г. на савецка-фінляндскай вайне.

ПАЛТАРАН Фёдар Максімавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ШЛЫКЕВІЧ Павел Пятровіч, н. у 1910 г., загінуў 14.3.1944 г.

РАДКАВЕЦ Мадэст Фёдаравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 14.3.1943 г.

САНЧУКОЎСКІ Аляксандр Пятровіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

САНЧУКОЎСКІ Віктар Пятровіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 3.7.1944 г.

СТРАКАЧ Аляксандр Аляксеевіч, н. у 1918 г., бухгалтар, рад., загінуў 14.3.1943 г.

СТРАКАЧ Аляксандр Васільевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у лютым 1942 г.

СТРАКАЧ Аляксей Рыгоравіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

СТРАКАЧ Андрэй Васільевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

СТРАКАЧ Андрэй Максімавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

СТРАКАЧ Андрэй Якаўлевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 14.4.1945 г. у Берліне.

СТРАКАЧ Апанас Паўлавіч, н. у 1902 г., ст. сяржант, загінуў 30.1.1945 г. у Германіі.

СТРАКАЧ Васіль Іванавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 12.3.1945 г. на Усходняй Прусіі.

СТРАКАЧ Даніла Іванавіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

СТРАКАЧ Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1900 г., загінуў у сакавіку 1942 г.

СТРАКАЧ Іван Фёдаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 14.7.1944 г.

СТРАКАЧ Мікалай Аляксеевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 10.9.1944 г.

СТРАКАЧ Павел Васільевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СТРАКАЧ Пётр Васільевіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак у 1941 г.

СТРАКАЧ Сцяпан Васільевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у 1941 г. пад Арлом.

СТРАКАЧ Уладзімір Дзмітрыевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 3.3.1945 г. у Германіі.

СТРАКАЧ Уладзімір Іванавіч, н. у 1925 г., сяржант, загінуў 21.3.1945 г.

СТРАКАЧ Якаў Рыгоравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г. у Варшаве.

СУМАР Адам Аляксеевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 10.8.1944 г.

СУМАР Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1908 г., прапаў без вестак у 1941 г.

СУМАР Антон Ільіч, н. у 1900 г., загінуў у 1941 г.

СУМАР Дзмітрый Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 16.4.1945 г. у Германіі.

СУМАР Пётр Антонавіч, н. у 1925 г., яфрэйтар, загінуў 11.2.1945 г. на Усходняй Прусіі.

СУМАР Сямён Кірэевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 17.3.1943 г.

СЫЦЬКА Георгій Дзмітрыевіч, н. у 1915 г., сяржант, загінуў 23.4.1945 г. у Германіі.

СЫЦЬКА Іван Ільіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

СЫЦЬКА Рыгор Канстанцінавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СЫЦЬКА Юрый Дзмітрыевіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў 23.4.1945 г. у Германіі.

СЫЦЬКА Якаў Ільіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ШАРЭЙКА Міхаіл Іванавіч, н. у 1925 г., мал. сяржант, загінуў 18.3.1945 г. у Латвіі.

ЮШЧУК Іван Піліпавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 20.11.1944 г. у Латвіі.

ВЁСКА БЕРАЗНЯКІ

ВЯЧЭРА Сяргей Іванавіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 1.2.1945 г. у Германіі.

ДУБІК Рыгор Сямёнавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЛЕЛІНОВІЧ Давыд Якаўлевіч, н. у 1899 г., загінуў 8.2.1945 г. у Польшчы.

МАРОЗЬКА Аляксандр Аляксандравіч, н. у 1910 г., лейтэнант, загінуў 22.7.1942 г.

СТРАКАЧ Аляксандр Пятровіч, н. у 1924 г., загінуў у снежні 1944 г.

СТРАКАЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак у лютым 1945 г.

СТРАКАЧ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 8.12.1942 г. пад Сталінградам.

ВЁСКА БЯЛАНАВІЧЫ

АБІБАК Іосіф Васільевіч, н. у 1914 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АСКЕРКА Мікалай Пятровіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 25.12.1944 г. у Латвіі.

БАЖОК Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

БАЖОК Фёдар Якаўлевіч, н. у 1909 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў у 1944 г.

БЕРДНІК Віктар Андрэевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

БЕРДНІК Іван Аляксеевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

БЕРДНІК Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1926 г., рад., памёр ад ран 30.5.1945 г.

БЕРДНІК Міхаіл Паўлавіч, н. у 1900 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, мал. сяржант, загінуў 13.11.1944 г. у г. Рыга.

А. А. Марозька

БЕРДНІК Пётр Васільевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 27.11.1944 г.

БЕРДНІК Сяргей Паўлавіч, н. у 1903 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БЕРДНІК Фёдар Дамітрыевіч, н. у 1895 г., старшыня калгаса, рад., загінуў у маі 1944 г.

БЕРДНІК Юрый Пятровіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

ВАЛЫНЕЦ Іван Васільевіч, н. у 1922 г., ст. сяржант, загінуў 22.10.1944 г. у Польшчы.

ВАЛЫНЕЦ Максім Канстанцінавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 10.3.1944 г.

ВАЛЫНЕЦ Пётр Васільевіч, н. у 1916 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВАЛЫНЕЦ Фама Васільевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ГРЭСЬКА Іван Гаўрылавіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 7.4.1944 г.

ГРЭСЬКА Канстанцін Лявонавіч, н. у 1914 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, загінуў 17.3.1944 г.

ГРЭСЬКА Лявонцій Міхайлавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГРЭСЬКА Уладзімір Іванавіч, н. у 1924 г., мал. сяржант, загінуў 12.2.1945 г.

ГРЭСЬКА Юрый Іванавіч, н. у 1911 г., удзельнік вызвалення Заходняй Беларусі і савецка-фінляндскай вайны, рад., загінуў 27.3.1944 г.

ДУБІНА Іван Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖАДЗЬКА Сцяпан Сямёнавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖАДЗЬКА Фёдар Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ЗЯНКЕВІЧ Іван Фёдаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

КАНДРАШОНАК Рыгор Іванавіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

МОТУЗ Ігнат Максімавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 13.3.1944 г.

МУЗЫКА Антаніна Міхайлаўна, н. у 1925 г., медсястра, ст. сяржант, загінула ў верасні 1944 г.

МУЗЫКА Васіль Рыгоравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 5.8.1942 г. у Смаленскай вобл.

МУЗЫКА Пётр Васільевіч, н. у 1918 г., рад., памёр ад ран 3.12.1944 г. у шпіталі №733.

МУЗЫКА Сцяпан Андрэевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МУЗЫКА Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1898 г., рад., загінуў 12.3.1945 г. у Германіі.

МУЗЫКА Фёдар Іванавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 14.12.1942 г.

МУЗЫКА Юльян Міхайлавіч, н. у 1921 г., ст. сяржант, загінуў у лістападзе 1944 г.

МУЗЫКА Якаў Васільевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МУЗЫКА Якаў Якаўлевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 22.4.1945 г. пад Берлінам.

НЕВЯРОЎСКІ Павел Раманавіч, н. у 1923 г., ст. сяржант, загінуў у лютым 1944 г.

НЕВЯРОЎСКІ Раман Пятровіч, н. у 1893 г., рад., загінуў 16.3.1944 г.

НЕВЯРОЎСКІ Якаў Раманавіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў 28.6.1941 г. у Брэсцкай крэпасці.

НЕСЦЯРЧУК Цімафей Рыгоравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

НОВІК Іван Іванавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

НОВІК Пётр Іванавіч, н. у 1910 г., загінуў у маі 1944 г.

НОВІК Рыгор Іванавіч, н. у 1907 г., брыгадзір калгаса, загінуў 6.5.1945 г.

ШКУН Іван Пятровіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СТРАЛЬЧЭНЯ Павел Сцяпанавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 18.3.1944 г.

СТРАЛЬЧЭНЯ Цімафей Фёдаравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 13.3.1944 г.

ТКАЧ Фёдар Сцяпанавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

ЯГЛІНСКІ Дамітрый Майсеевіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЯГЛІНСКІ Іван Амбросьевіч, н. у 1917 г., сяржант, загінуў 23.4.1944 г.

ЯЦУК Павел Андрэевіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў у жніўні 1944 г.

ЯЦУК Рыгор Захаравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ВЯЛАЎСК

ВАСКЕВІЧ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1900 г., загінуў 17.8.1944 г.

ВАСКЕВІЧ Пётр Ермалаевіч, н. у 1894 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КНІГА Рыгор Фёдаравіч, н. у 1894 г., загінуў 5.7.1944 г.

ШКУН Аляксей Міхайлавіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў 22.8.1944 г.

ШКУН Аляксей Сямёнавіч, н. у 1906 г., загінуў 2.8.1943 г.

ШКУН Андрэй Лявонавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШКУН Андрэй Піліпавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 17.11.1944 г.

ШКУН Андрэй Якімавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ШКУН Антон Аляксандравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 14.11.1944 г.

ШКУН Антон Аляксеевіч, н. у 1890 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШКУН Антон Мікалаевіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ШКУН Арсенцій Аляксандравіч, н. у 1903 г., сяржант, загінуў 13.7.1944 г. у Валынскай вобл.

ШКУН Барыс Максімавіч, н. у 1908 г., рад., памёр ад ран 26.7.1944 г. у Ровенскай вобл.

ШКУН Васіль Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 7.10.1944 г.

ШКУН Васіль Сяргеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШКУН Гаўрыла Ільіч, н. у 1894 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ШКУН Гаўрыла Цітавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 17.3.1945 г.

ШКУН Даніла Савіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШКУН Дзям'ян Віктаравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 8.5.1944 г.

ШКУН Іван Аляксандравіч, н. у 1897 г., рад., загінуў 19.5.1944 г.

ШКУН Іван Аляксеевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

ШКУН Іван Андрэевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 7.5.1944 г.

ШКУН Іван Антонавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 20.2.1945 г.

ШКУН Іван Дзмітрыевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 7.5.1944 г.

ШКУН Іван Пятровіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШКУН Іван Рыгоравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 9.11.1944 г. у Венгрыі.

ШКУН Іван Цімафеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 15.7.1944 г. у Львоўскай вобл.

ШКУН Ігнат Аляксандравіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 3.8.1944 г.

ШКУН Ілья Дзмітрыевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ШКУН Іосіф Піліпавіч, н. у 1891 г., рад., загінуў 13.5.1944 г.

ШКУН Конан Аляксеевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ШКУН Несцер Піліпавіч, н. у 1913 г., рад. загінуў у маі 1944 г.

ШКУН Ніканор Мікалаевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 10.5.1944 г.

ШКУН Павел Севасцьянавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 24.3.1945 г.

ШКУН Пётр Сямёнавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 13.7.1944 г.

ШКУН Пётр Сяргеевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 14.1.1945 г.

ШКУН Пракоп Аляксеевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 14.7.1944 г.

ШКУН Пракоп Піліпавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШКУН РыгорАнуфрыевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 19.11.1944 г.

ШКУН Рыгор Віктаравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ШКУН Серафім Васільевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШКУН Сцяпан Цімафеевіч, н. у 1920 г., старшына, загінуў 14.9.1944 г. у Эстоніі.

ШКУН Сяргей Андрэевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў 27.3.1944 г.

ШКУН Фама Якаўлевіч, н. у 1896 г., рад., загінуў 2.8.1944 г. у Эстоніі.

ШКУН Фёдар Андрэевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 14.10.1944 г.

ШКУН Фёдар Кандратавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 2.8.1944 г. у Эстоніі.

ШКУН Цімафей Дзянісавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШКУН Юрый Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 18.3.1945 г.

ШКУН Яфім Цімафеевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 1.9.1944 г. у Львоўскай вобл.

РЫБАЛКА Піліп Мяфодьевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 28.7.1944 г. у Латвіі.

РЫБАЛКА Юльян Сцяпанавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 13.4.1944 г.

СЫЧ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1903 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ФІЛАНОВІЧ Юрый Сцяпанавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 27.11.1944 г.

ЧЫРЫЧ Ананас Сямёнавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 13.7.1944 г.

ЧЫРЫЧ Васілій Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЧЫРЫЧ Васіль Купрыянавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 10.5.1943 г.

ЧЫРЫЧ Даніла Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЧЫРЫЧ Дамітрый Адамавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 25.1.1945 г. у Латвіі.

ЧЫРЫЧ Іван Аляксандравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 8.3.1945 г.

ЧЫРЫЧ Іван Макаравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЧЫРЫЧ Ілья Архіпавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 17.3.1944 г.

ЧЫРЫЧ Ілья Сяргеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 17.4.1944 г.

ЧЫРЫЧ Іосіф Сямёнавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 19.6.1945 г.

ЧЫРЫЧ Мацвей Сямёнавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЧЫРЫЧ Мікалай Сідаравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 7.3.1944 г.

ЧЫРЫЧ Міхаіл Адамавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 13.2.1945 г. у Польшчы.

ЧЫРЫЧ Пётр Вікенцьевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 23.2.1945 г.

ЧЫРЫЧ Рыгор Якаўлевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 7.6.1944 г.

ЧЫРЫЧ Якаў Купрыянавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 27.4.1945 г.

ЧЫРЫЧ Яфім Сцяпанавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 21.4.1944 г.

ВЁСКА ІЛЬІЧ

АНДРАСЮК Станіслаў Францавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ГРАЛЬКА Адольф Ігнатавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 23.3.1944 г.

ГРАЛЬКА Аляксей Віктаравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1945 г.

ГРАЛЬКА Міхаіл Ігнатавіч, н. у 1899 г., яфрэйтар, загінуў 8.11.1943 г.

КАБАНОВІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 3.7.1944 г.

КАСТЫЛЕЦКІ Якуб Ігнатавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 23.2.1945 г.

МАТРАС Антон Карлавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

ПЕРАРЭЖКА Барыс Цімафеевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у верасні 1942 г.

РЫБАЛКА Кірэй Іванавіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

СІНЬКЕВІЧ Пётр Мітрафанавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў 27.2.1944 г. у Латвіі.

СЛЯЗЬ Уладзімір Юльянавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 14.8.1944 г.

ВЁСКА МАЙСЕЕВІЧЫ

БЕЛКАВЕЦ Аляксандр Іванавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 20.8.1944 г.

БЕЛКАВЕЦ Васіль Васільевіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 3.4.1945 г. у Германіі.

БЕЛКАВЕЦ Васіль Міхайлавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

БЕЛКАВЕЦ Васіль Пятровіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БЕЛКАВЕЦ Васіль Сазонавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 14.9.1944 г. у Польшчы.

БЕЛКАВЕЦ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у маі 1945 г.

БЕЛКАВЕЦ Іван Нікіфаравіч, н. у 1917 г., старшына, загінуў 29.12.1942 г.

БЕЛКАВЕЦ Іван Сазонавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 22.3.1945 г.

БЕЛКАВЕЦ Іван Фёдаравіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 23.4.1945 г. пад Берлінам.

БЕЛКАВЕЦ Іосіф Данілавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

БЕЛКАВЕЦ Канстанцін Данілавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

БЕЛКАВЕЦ Максім Мацвеевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

БЕЛКАВЕЦ Мяфодзій Ульянавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БЕЛКАВЕЦ Міхаіл Пятровіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

БЕЛКАВЕЦ Пётр Адамавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

БЕЛКАВЕЦ Сідар Нікіфаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 1.2.1945 г. у Польшчы.

БЕРДНІК Антон Рыгоравіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

БОСЫ Цімафей Уладзіміравіч, н. у 1921 г., ст. сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

БУФАЛЬСКІ Пётр Уладзіміравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 3.1.1945 г. у Германіі.

ГОЛІК Аляксей Майсеевіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

ГОЛІК Даніла Цітавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 7.7.1944 г. у Брэсцкай вобл.

ГОЛІК Іван Міхайлавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ГОЛІК Іосіф Аляксандравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГОЛІК Мікалай Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГОЛІК Яфім Аляксандравіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ДАМАСЕВІЧ Яфім Кузьміч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ДАМБОЎСКІ Антон Францавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ДАМБОЎСКІ Канстанцін Францавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 16.10.1944 г.

КАПЫЛОВІЧ Віктар Васільевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КУБЛІК Мяфодзій Мікалаевіч, н. у 1909 г., яфрэйтар, загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1910 г., загінуў у студзені 1945 г.

МАРЦІНОВІЧ Марат Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Фёдар Данілавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ПІНЬКОЎСКІ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ФІЛІПОВІЧ Аляксандр Сямёнавіч, н. у 1912 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ФІЛІПОВІЧ Андрэй Іванавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ФІЛІПОВІЧ Пётр Сямёнавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 4.3.1945 г.

ФІЛІПОВІЧ Сямён Сямёнавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ФІЛІПОВІЧ Яўмен Сямёнавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ШКРОБАТ Парфен Рыгоравіч, н. у 1896 г., рад., загінуў 7.1.1944 г. у Калінінскай вобл.

ЯЦКАВЕЦ Аляксей Мікалаевіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЯЦКАВЕЦ Андрэй Іванавіч, н. у 1900 г., загінуў у снежні 1944 г.

ЯЦКАВЕЦ Антон Ульянавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ЯЦКАВЕЦ Васіль Іванавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ЯЦКАВЕЦ Макар Мікалаевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 14.9.1944 г. у Харкаўскай вобл.

ЯЦКАВЕЦ Мяфодзій Ульянавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯЦКАВЕЦ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 18.7.1944 г.

ЯЦКАВЕЦ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у маі 1945 г.

ЯЦКАВЕЦ Юрый Сцяпанавіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА МАКАРЫЧЫ

БУРАКЕВІЧ Ананас Яфімавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 8.8.1944 г.

БУРАКЕВІЧ Рыгор Лявонавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 4.3.1944 г.

БУРАКЕВІЧ Якаў Андрэевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 23.2.1942 г.

ВАСКЕВІЧ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1905 г., старшыня сельсавета, рад., загінуў 17.2.1945 г.

ВЛАШЭВІЧ Іван Мікалаевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ВЛАШЭВІЧ Міхаіл Ігнатавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 27.3.1944 г.

ГАНЧАР Макар Паўлавіч, н. у 1915 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

ГРЫБ Іларыён Данілавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў 14.4.1944 г.

ГРЫБ Міхаіл Данілавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 21.2.1945 г.

ГРЫБ Сцяпан Данілавіч, н. у 1917 г., сяржант, загінуў 17.3.1944 г.

ДЗЯДЗЮШКА Антон Пятровіч, н. у 1897 г., рад., загінуў 19.3.1945 г.

ДЗЯДЗЮШКА Павел Юр'евіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 14.7.1944 г.

ДЗЯДЗЮШКА Сцяпан Юр'евіч, н. у 1912 г., рад., памёр ад ран 25.9.1944 г. у Латвіі.

ЖУКАВЕЦ Іван Андрэевіч, н. у 1918 г., старшына, загінуў 12.3.1944 г.

ЖУКАВЕЦ Мітрафан Яфімавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 22.8.1945 г.

КАБАНОВІЧ Аксіння Іванаўна, н. у 1910 г., ст. сяржант медыцынскай службы, загінула 20.2.1944 г.

КАБАНОВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у 1897 г., загінуў у лютым 1944 г.

КАБАНОВІЧ Аляксандр Іванавіч, н. у. 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАБАНОВІЧ Аляксей Сцяпанавіч, н. у 1917 г., настаўнік, у Чырвонай Арміі з кастрычніка 1939 г., лейтэнант, загінуў 10.3.1945 г.

КАБАНОВІЧ Апанас Паўлавіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАБАНОВІЧ Васіль Ігнатавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАБАНОВІЧ Георгій Пятровіч, н. у 1912 г., загінуў 17.8.1944 г.

КАБАНОВІЧ Іван Фёдаравіч, н. у 1905 г., загінуў 17.3.1944 г.

КАБАНОВІЧ Ілья Ігнатавіч, н. у 1901 г., прапаў без вестак у 1941 г.

КАБАНОВІЧ Макар Сцяпанавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 24.4.1944 г.

КАБАНОВІЧ Мікалай Дзмітрыевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 4.8.1943 г.

КАБАНОВІЧ Мікалай Цімафеевіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 23.3.1945 г. у Германіі.

КАБАНОВІЧ Мікіта Дзмітрыевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 18.7.1944 г.

КАБАНОВІЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1904 г., сяржант, загінуў 28.7.1943 г. у Арлоўскай вобл.

КАБАНОВІЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў 28.3.1945 г.

КАБАНОВІЧ Міхаіл Пятровіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак у 1942 г.

КАБАНОВІЧ Пётр Пятровіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

КАБАНОВІЧ Серафім Ігнатавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 23.7.1943 г.

КАБАНОВІЧ Сяргей Ігнатавіч, н. у 1913 г., рад., памёр ад ран 26.1.1945 г. у г. Познань.

КАЗЛОВІЧ Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

КАЗЛОВІЧ Рыгор Антонавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КАКОРА Мікалай Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

А. Я. Каллоіч

КАРЖАНОЎСКІ Гаўрыла Стасьевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

КАРОЛЬ Канстанцін Канстанцінавіч, н. у 1927 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КАРОЛЬ Пётр Касьянавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРОЛЬ Піліп Сцяпанавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

КОТАЛЬ Рыгор Міхайлавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАКАРЭВІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў 23.4.1944 г.

МАКАРЭВІЧ Іван Карнеевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 19.7.1944 г.

МАКАРЭВІЧ Кірыл Карнеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 7.8.1943 г.

МАКАРЭВІЧ Макар Іванавіч, н. у 1894 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

МАКАРЭВІЧ Пётр Іосіфавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 15.4.1944 г.

МАКАРЭВІЧ Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

МАРОЗЬКА Дзмітрый Яфімавіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў 18.8.1944 г.

МАРОЗЬКА Іван Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 14.3.1945 г.

МАРОЗЬКА Ісак Ільіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 14.7.1944 г.

МАРОЗЬКА Мікалай Мікалаевіч, н. у 1897 г., загінуў 12.10.1941 г.

МАРОЗЬКА Мікалай Юр'евіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАРОЗЬКА Мікалай Яфімавіч, н. у 1925 г., загінуў 28.3.1945 г. у Латвіі.

МАРОЗЬКА Сцяпан Яфімавіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

МЯЦЕЛЬСКІ Васіль Пятровіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак у 1943 г.

МЯЦЕЛЬСКІ Іван Афанасьевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 27.2.1942 г. у Смаленскай вобл.

МЯЦЕЛЬСКІ Іван Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 23.7.1944 г.

МЯЦЕЛЬСКІ Пётр Сяргеевіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў 21.7.1941 г.

МЯЦЕЛЬСКІ Рыгор Канстанцінавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ПАШУК Міхаіл Іванавіч, н. у 1917 г., настаўнік, загінуў 17.1.1945 г.

ПЕРАРЭЖКА Антон Аляксандравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 5.5.1943 г.

ПЕРАРЭЖКА Барыс Андрэевіч, н. у 1895 г., брыгадзір калгаса, загінуў 1.5.1944 г.

ПЕРАРЭЖКА Гаўрыла Якаўлевіч, н. у 1897 г., загінуў 29.9.1944 г. у Латвіі.

ПЕРАРЭЖКА Сяргей Барысавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПІГУЛЬ Апанас Герасімавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у студзені 1943 г.

ПРЫКОТА Аляксандр Сямёнавіч, н. у 1918 г., настаўнік, сяржант, загінуў 14.8.1944 г.

ПРЫКОТА Цімафей Міні́ч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РЫБАЛКА Андрэй Сяргеевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 23.7.1943 г.

РЫБАЛКА Даніла Міхайлавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РЫБАЛКА Дзмітрый Ігнатавіч, н. у 1920 г., загінуў у 1944 г.

РЫБАЛКА Мітрафан Ігнатавіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

РЫБАЛКА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1907 г., рад., памёр ад ран 29.9.1944 г. у Эстоніі.

СІТНІК Андрэй Паўлавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СІТНІК Васіль Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СІТНІК Іван Рыгоравіч, н. у 1917 г., капітан, загінуў 17.4.1945 г.

СІТНІК Майсей Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 14.6.1943 г.

СІТНІК Мікалай Захаравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 11.3.1945 г.

СІТНІК Пётр Васільевіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

СІТНІК Піліп Рыгоравіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 12.4.1944 г.

СІТНІК Рыгор Рыгоравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 9.8.1944 г. у Польшчы.

СІТНІК Уладзімір Пятровіч, н. у 1924 г., загінуў 23.6.1944 г.

СІТНІК Яфім Паўлавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 19.3.1944 г.

СТРАКАЧ Павел Мікалаевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

ТРУХАНОВІЧ Аляксандр Сцяпанавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 17.5.1944 г.

ТРУХАНОВІЧ Андрэй Ігнатавіч, н. у 1922 г., ст. сяржант, загінуў 17.3.1945 г.

ТРУХАНОВІЧ Андрэй Іосіфавіч, н. у 1910 г., ст. сяржант, загінуў 5.8.1943 г.

ТРУХАНОВІЧ Барыс Фядотавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ТРУХАНОВІЧ Віктар Мікалаевіч, н. у 1914 г., загінуў 25.3.1945 г.

ТРУХАНОВІЧ Іван Аляксандравіч, н. у 1919 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ТРУХАНОВІЧ Іван Фядосавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 25.11.1941 г.

ТРУХАНОВІЧ Іосіф Максімавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў 7.3.1943 г.

ТРУХАНОВІЧ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1943 г.

ТРУХАНОВІЧ Мікіта Мікалаевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТРУХАНОВІЧ Міхаіл Ігнатавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у лютым 1942 г.

ТРУХАНОВІЧ Рыгор Андрэевіч, н. у 1898 г., рад., загінуў 5.3.1945 г.

ТРУХАНОВІЧ Сцяпан Ігнатавіч, н. у 1906 г., ляснік, рад., загінуў у 1942 г.

ТРУХАНОВІЧ Сцяпан Фядосавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 9.9.1943 г.

ТРУХАНОВІЧ Сяргей Паўлавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1944 г.

ТУРАВЕЦ Мяфодзій Мікалаевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 27.6.1944 г.

ТУРАВЕЦ Мяфодзій Мікітавіч, н. у 1897 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ХАМЕЦ Аляксей Захаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ХАМЕЦ Герасім Аляксандравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ХАМЕЦ Іван Захаравіч, н. у 1913 г., лейтэнант, загінуў 9.12.1942 г.

ХАМЕЦ Максім Рыгоравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у 1944 г.

ХАМЕЦ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1902 г., загінуў 10.8.1944 г.

ХАМЕЦ Пётр Палікарпавіч, н. у 1925 г., загінуў у 1944 г.

ЮЧКО Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 17.7.1944 г.

ЮЧКО Фёдар Піліпавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ЯРЫГА Мікалай Якаўлевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯЎЛАШ Іван Юльянавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 3.8.1943 г.

ЯЎЛАШ Пётр Мікалаевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 14.3.1944 г.

ЯЎЛАШ Усцін Апанасавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 18.4.1944 г.

ВЁСКА НАВАСЁЛКІ

АБАРАНАК Сяргей Цімафеевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

КАЛЕНІК Аляксей Сямёнавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

КАЛЕНІК Андрэй Фёдаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

КАЛЕНІК Павел Максімавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 17.8.1944 г.

КАЛЕНІК Пётр Аляксеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЛЕНІК Рыгор Фёдаравіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

КАЛЕНІК Юльян Сямёнавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у верасні 1943 г.

КОРЖ Трафім Антонавіч, н. у 1906 г., сяржант, загінуў у красавіку 1943 г.

НОВІК Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1919 г., настаўнік, капітан, загінуў 21.2.1945 г.

НОВІК Максім Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

НОВІК Павел Юр'евіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 13.6.1944 г.
ПЯСЬКО Аксэнт Іванавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 3.5.1945 г.
ПЯСЬКО Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 14.4.1944 г.
ПЯСЬКО Уладзімір Іванавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.
ПРЫСАДА Рыгор Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.
ПРЫСАДА Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
ТАЛАШ Павел Данілавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 12.7.1943 г.
ФІЛІПЕЦ Юрый Фёдаравіч, н. у 1896 г., рад., загінуў 14.8.1944 г.
ХУДОЙ Адам Васільевіч, н. у 1920 г., ст. сяржант, памёр ад ран 10.1.1943 г. у г. Саратаў.
ХУДОЙ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1903 г., сяржант, загінуў 20.7.1944 г.
ЧЫМІРКА Пётр Прохаравіч, н. у 1896 г., сяржант, загінуў 17.3.1943 г.
ШУТ Арсеній Аляксеевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
ШУТ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 18.6.1944 г.
ШУТ Павел Іванавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1943 г.
ШУТ Пётр Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 9.3.1943 г. у Смаленскай вобл.

ВЁСКА ПЕРШАМАЙСК

БУЛАВА Даніла Яфімавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.
ГАНЧАР Пётр Паўлавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.
ЖУКОЎСКІ Васіль Міхайлавіч, н. у 1922 г., ст. сяржант, загінуў у маі 1944 г.
ЛІШНСКІ Пётр Піліпавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў у жніўні 1944 г.
МАРОЗЬКА Рыгор Канстанцінавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.
ПРАКАПЕНКА Фёдар Лявонавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.
СТРАКАЧ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у маі 1945 г.
ЧАРНЕЦКІ Вячаслаў Казіміравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА СВАБОДА

БУЛАВА Герасім Андрэевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
БУЛАВА Іван Сцяпанавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.
БУЛАВА Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у маі 1944 г.
ДУБІК Андрэй Іванавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
ДУБІК Дамітрый Данілавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 25.1.1945 г.
ДУБІК Захар Данілавіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г.
ДУБІК Леанід Якаўлевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.
СТРАКАЧ Васіль Іванавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
СТРАКАЧ Іван Міхайлавіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў у лютым 1944 г.
СТРАКАЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у чэрвені 1943 г.
СТРАКАЧ Мікалай Іванавіч, н. у 1909 г., сяржант, прапаў без вестак у 1944 г.
СТРАКАЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 17.9.1943 г. у Смаленскай вобл.
СТРАКАЧ Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.
СТРАКАЧ Павел Рыгоравіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.
СТРАКАЧ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ЧАРНОЦКАЕ

АРЦЮХ Ягор Максімавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў 13.7.1944 г.
БАГІНСКІ Іван Іосіфавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 14.5.1944 г.
БЕРДНІК Адам Андрэевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 27.9.1944 г.
БЕРДНІК Юрый Андрэевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 13.2.1945 г. у Венгрыі.
ГРЭСЬКА Лявон Міхайлавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 24.3.1942 г. у Арлоўскай вобл.
ДУБІНА Ігнат Іванавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў 17.4.1944 г.
ДУБІНА Іван Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 4.3.1944 г.
ЖАДЗЬКА Мікалай Прохаравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 27.1.1944 г. у Ровенскай вобл.
МУЗЫКА Міхаіл Майсеевіч, н. у 1925 г., партызан, з чэрвеня 1944 г. у Чырвонай Арміі, ст. сяржант, загінуў у ліпені 1944 г.
НОВІК Андрэй Рыгоравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 13.3.1944 г.
НОВІК Іван Дамітрыевіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
НОВІК Фёдар Васільевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 14.4.1945 г.
НОВІК Юрый Рыгоравіч, н. у 1923 г., сяржант, загінуў 27.8.1944 г.
ПІСКУН Радзівон Дамітрыевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 11.3.1944 г.
СТРАЛЬЧЭНЯ Андрэй Іванавіч, н. у 1910 г., мал. лейтэнант, загінуў у ліпені 1943 г.
СТРАЛЬЧЭНЯ Арсень Адамавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 17.6.1944 г.
СТРАЛЬЧЭНЯ Канстанцін Андрэевіч, н. у 1922 г., мал. сяржант, загінуў 14.4.1944 г. у Польшчы.
СТРАЛЬЧЭНЯ Павел Іванавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 23.2.1945 г. у Германіі.
ЯЦУК Гардзей Барысавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 12.3.1944 г.

ЯЦУК Серафім Барысавіч, н. у 1923 г., ст. сяржант, загінуў 11.3.1944 г.

ЯЦУК Сцяпан Пятровіч, н. у 1918 г., старшына, прапаў без вестак у 1944 г.

ПАСЁЛАК ШАСТОВІЦКІ

АНДРОСАЎ Георгій Аляксеевіч, н. у 1914 г., старшына, загінуў у сакавіку 1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Іван Цімафеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАЯЦ Максім Пятровіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Аляксандр Нічыпаравіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Васіль Мікалаевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 23.3.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Васіль Пятровіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г.

МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Адамавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 11.4.1945 г. у Аўстрыі.

МАРЦІНОВІЧ Нікіфар Сцяпанавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 17.9.1944 г.

ШАСТАВЕЦ Сцяпан Фаміч, н. у 1907 г., рад., загінуў 24.7.1945 г. у Беластоку.

ВЁСКА ШАСТОВІЧЫ

АБІБАК Даніла Сямёнавіч, рад., загінуў 27.7.1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Апанас Іосіфавіч, н. у 1894 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Іван Андрэевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 8.9.1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Іван Андрэевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Іван Дзмітрыевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 11.12.1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Іван Сцяпанавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 14.7.1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Іван Сямёнавіч, н. у 1927 г., рад., загінуў 28.9.1944 г. у Ваўкавыскім р.

БЫЧКОЎСКІ Лаўрэн Іосіфавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў 17.3.1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Макар Цімафеевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 14.8.1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Міхаіл Лаўрэнцьевіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 23.2.1945 г.

БЫЧКОЎСКІ Рыгор Аксэнтавіч, н. у 1920 г., ст. сяржант, загінуў 3.7.1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Рыгор Іванавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Фама Навумавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 7.10.1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Якім Сцяпанавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 1.11.1944 г.

БЫЧКОЎСКІ Яфім Сяргеевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЫСОЦКІ Майсей Барысавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ВЫСОЦКІ Піліп Барысавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАНОПЛІЧ Іван Адамавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 21.7.1944 г.

ЛАПЧАНКА Іван Пятровіч, н. у 1926 г., загінуў 17.3.1945 г.

МАРЦІНОВІЧ Васіль Адамавіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 14.10.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Васіль Гаўрылавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 27.1.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Васіль Мікітавіч, н. у 1915 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Васіль Цімафеевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 27.3.1943 г.

МАРЦІНОВІЧ Васіль Яфрэмавіч, н. у 1920 г., ст. сяржант, загінуў 14.3.1943 г.

МАРЦІНОВІЧ Гаўрыла Адамавіч, н. у 1920 г., лётчык, ст. лейтэнант, загінуў 27.2.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Даніла Карпавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у снежні 1942 г.

МАРЦІНОВІЧ Дзмітрый Сцяпанавіч, н. у 1920 г., ст. сяржант, загінуў 14.7.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Захар Трафімавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 26.6.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Іван Карпавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 19.3.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Іван Пятровіч, н. у 1926 г., рад., памёр ад ран у 1944 г. у г. Роўна.

МАРЦІНОВІЧ Іван Сяргеевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 27.7.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Іван Яфрэмавіч, н. у 1922 г., ст. сяржант, загінуў 14.2.1945 г.

МАРЦІНОВІЧ Ігнат Сцяпанавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 14.3.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Ілья Адамавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 3.5.1943 г.

МАРЦІНОВІЧ Кузьма Піліпавіч, н. у 1920 г., старшына, загінуў 23.3.1945 г.

МАРЦІНОВІЧ Лявон Яўменавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 17.5.1944 г. у г. Луцк.

МАРЦІНОВІЧ Макар Архіпавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 14.3.1945 г.

МАРЦІНОВІЧ Максім Яфімавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

МАРЦІНОВІЧ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у 1943 г.

МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Васільевіч, н. у 1922 г., сяржант, загінуў 3.11.1941 г. у Ленінградскай вобл.

МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Лазаравіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Міхаіл Яфімавіч, н. у 1894 г., рад., загінуў 24.6.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Несцер Гаўрылавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 17.2.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў у 1943 г.

МАРЦІНОВІЧ Рыгор Міхайлавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 23.5.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Сцяпан Міхайлавіч, н. у 1912 г., ст. сяржант, загінуў 28.7.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 16.9.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Сямён Міхайлавіч, н. у 1914 г., рад., памёр ад ран 24.10.1944 г. у шпіталі № 630.

МАРЦІНОВІЧ Трафім Адамавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у 1945 г. у Германіі.

МАРЦІНОВІЧ Трафім Сямёнавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 3.9.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Трафім Сяргеевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 13.3.1943 г.

МАРЦІНОВІЧ Цімафей Лаўрэнавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 5.6.1942 г.

МАРЦІНОВІЧ Цімафей Фядосавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў 7.9.1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Ціхан Міхайлавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 17.3.1943 г.

МАРЦІНОВІЧ Фадзей Сцяпанавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў 27.3.1945 г.

МАРЦІНОВІЧ Якаў Пятровіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

МАРЦІНОВІЧ Яфім Лазаравіч, н. у 1914 г., будаўнік, рад., загінуў 7.4.1944 г.

МАСКАЛЕНКА Андрэй Міхайлавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 14.7.1944 г.

МАСКАЛЕНКА Мікіта Савіч, н. у 1920 г., лейтэнант, загінуў 27.3.1944 г.

МАСКАЛЕНКА Якаў Міхайлавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 23.8.1944 г.

МУДРАГЕЙ Сцяпан Сцяпанавіч, н. у 1912 г., загінуў 5.7.1944 г. пад Пінскам.

ШКСКУН Піліп Антонавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 25.3.1944 г. у Львоўскай вобл.

ШКСКУН Раман Антонавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў 14.3.1944 г.

ЧЫРЫЧ Арсеній Дзмітрыевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 17.5.1944 г.

ШАСТАВЕЦ Аляксей Васільевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 22.7.1944 г.

ШАСТАВЕЦ Макар Іванавіч, н. у 1918 г., ст. сяржант, загінуў 23.4.1945 г.

ШАСТАВЕЦ Пётр Іванавіч, н. у 1911 г., агранам, загінуў у красавіку 1944 г.

ШЦІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БАБРЭЧЧА

БУЖАН Адам Кірэевіч, н. у 1907 г., загінуў у 1943 г. у Ленінградзе.

БУЖАН Адам Лявонавіч, н. у 1889 г., рад., загінуў у 1944 г.

БУЖАН Андрэй Сілавіч, н. у 1920 г., яфрэйтар, загінуў у жніўні 1942 г.

БУЖАН Антон Сцяпанавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

БУЖАН Іван Кірэевіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак у 1945 г.

БУЖАН Іван Максімавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

БУЖАН Іван Якаўлевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г. у Германіі.

БУЖАН Леанід Фёдаравіч, н. у 1908 г., капітан, загінуў у снежні 1943 г.

БУЖАН Лявон Кірэевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Польшчы.

БУЖАН Максім Дзямідавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

БУЖАН Павел Адамавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

БУЖАН Стратон Сямёнавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БУЖАН Сцяпан Рыгоравіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у ліпені 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Кандрат Панкратавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАШКЕВІЧ Іван Андрэевіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

ПРАКАПЕНКА Адам Міхайлавіч, н. у 1908 г., загінуў у красавіку 1945 г. у Берліне.

ПРАКАПЕНКА Адам Паўлавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ПРАКАПЕНКА Аляксей Яфімавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 1.10.1944 г. у Латвіі.

ПРАКАПЕНКА Апаній Адамавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ПРАКАПЕНКА Елісей Трафімавіч, н. у 1912 г., мал. лейтэнант, загінуў у снежні 1941 г.

ПРАКАПЕНКА Іван Іванавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў 26.12.1944 г. у Латвіі.

ПРАКАПЕНКА Ігнат Аляксеевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПРАКАПЕНКА Канстанцін Ігнатавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1942 г.

ПРАКАПЕНКА Логвін Андрэевіч, н. у 1905 г., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ПРАКАПЕНКА Мяфодзій Адамавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ПРАКАПЕНКА Мікіта Сідаравіч, н. у 1914 г., загінуў у студзені 1945 г.

ПРАКАПЕНКА Мікіта Сцяпанавіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

І. К. Бужан

Р. Д. Пракапенка

С. Г. Пракапенка

ПРАКАПЕНКА Ніканор Майсеевіч, н. у 1898 г., ст. лейтанант, загінуў у ліпені 1942 г.
ПРАКАПЕНКА Пётр Каленікавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў 25.10.1944 г. у Польшчы.
ПРАКАПЕНКА Піліп Мітрафанавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.
ПРАКАПЕНКА Раман Касьянавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
ПРАКАПЕНКА Рыгор Дзмітрыевіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў у снежні 1944 г.
ПРАКАПЕНКА Сцяпан Гаўрылавіч, н. у 1921 г., загінуў у 1941 г.
ПРАКАПЕНКА Сяргей Якаўлевіч, н. у 1894 г., рад., прапаў без вестак у верасні 1944 г.
ПРАКАПЕНКА Фёдар Кузьміч, н. у 1913 г., рад., загінуў у студзені 1944 г. у Польшчы.

І. А. Бічан

І. Т. Бічан

ВЁСКА БАГРЫМАВІЧЫ

БІЧАН Акім Аляксандравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у 1945 г. у Польшчы.
БІЧАН Васіль Гаўрылавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у 1945 г.
БІЧАН Васіль Лазаравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
БІЧАН Васіль Мікалаевіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у лютым 1945 г. у Германіі.
БІЧАН Іван Апанасавіч, н. у 1920 г., загінуў у верасні 1942 г.
БІЧАН Іван Трафімавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.
БІЧАН Іосіф Сяргеевіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.
БІЧАН Піліп Лазаравіч, н. у 1902 г., рахункавод, рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
БІЧАН Рыгор Цімафеевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.
БІЧАН Сяргей Лазаравіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.
БІЧАН Трафім Апікеевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
БІЧАН Харытон Фёдаравіч, н. у 1895 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
БІЧАН Цімафей Фядосавіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.
БУЖАН Іван Адамавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
БУЖАН Мітрафан Адамавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.
ВАЛАТОЎСКІ Міхаіл Сямёнавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.
ГЕРАСІМЕНКА Аўрам Ісакавіч, н. у 1890 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.
ГЕРАСІМЕНКА Дзмітрый Іванавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.
ГЕРАСІМЕНКА Іван Мітрафанавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 28.10.1944 г. у Латвіі.
ГЕРАСІМЕНКА Мікалай Абрамавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
ГЕРАСІМЕНКА Яўген Трафімавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.
ПАПОК Мікалай Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1944 г.
ПАЛТАРАН Адам Арцёмавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.
САМБУК Іван Фёдаравіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
СІГАЙ Адам Іванавіч, . у 1914 г., рад., загінуў у жніўні 1942 г. у Сталінградскай вобл.
СІГАЙ Васіль Лазаравіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.
СІГАЙ Васіль Рыгоравіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.
СІГАЙ Васіль Фёдаравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у 1944 г.
СІГАЙ Данііс Рыгоравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1945 г. пад Варшавай.
СІГАЙ Захар Міхіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.
СІГАЙ Ільля Іванавіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у студзені 1945 г. у Польшчы.
СІГАЙ Лазар Фёдаравіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.
СІГАЙ Павел Лаўрэнавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.
СІГАЙ Пётр Яўсеевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г. у Германіі.
СІГАЙ Піліп Міронавіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.
СІГАЙ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестк у 1941 г.
СІГАЙ Сямён Машеевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.
СІГАЙ Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.
СІГАЙ Фёдар Клімавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.
СІГАЙ Якаў Міронавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у 1944 г.
СІГАЙ Якаў Піліпавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 5.7.1942 г.
СЛІВОНЕЦ Аляксандр Дзмітрыевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.
СЯЎРУК Адам Максімавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.
СЯЎРУК Віктар Іванавіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.
ЧЫРВІНСКІ Андрэй Якаўлевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1942 г.

ВЁСКА МЛЫНОК

ГАЙЧУК Дзмітрый Паўлавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1941 г.

ГРЭКАЎ Іван Герасімавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

ЗУБАР Сабін Аляксеевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ОЛЬХІН Васіль Ціханавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у студзені 1944 г.

ПРАКАПЕНКА Іван Логвінавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ПРАКАПЕНКА Лявонцій Цімафеевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПРАКАПЕНКА Макар Аляксандравіч, н. у 1915 г., сяржант, загінуў у верасні 1942 г.

ПРАКАПЕНКА Сцяпан Логвінавіч, н. у 1923 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ПРЫСТУПЧЫК Іван Барысавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПЫРКО Мікалай Несцеравіч, н. у 1921 г., загінуў 13.2.1945 г.

САЛАВЕЙ Андрон Дзмітрыевіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЯКУБОВІЧ Міхаіл Сабінавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г. у Польшчы.

ЯКУБОВІЧ Ніканор Яфімавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ВЁСКА ПІЦЧ

БЕЛКІН Еня Аскеравіч, н. у 1914 г., загінуў у снежні 1941 г.

БІЧАН Адам Савіч, н. у 1917 г., рад., загінуў у чэрвені 1941 г.

БІЧАН Сільвестр Іванавіч, н. у 1911 г., загінуў у жніўні 1944 г.

БРЫКАЛАЎ Фёдар Фёдаравіч, н. у 1915 г., загінуў 18.7.1943 г.

БУРДО Іосіф Майсеевіч, н. у 1919 г., загінуў у 1941 г.

БУРДО Лейвік Рахмеелавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у жніўні 1941 г.

БУРДО Міхаіл Абрамавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

БУРДО Піня Абрамавіч, н. у 1912 г., лейтэнант, загінуў у верасні 1941 г.

БУРДО Яфім Рахмеелавіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў у верасні 1941 г.

БІСКІН Ізраіль Беркавіч, н. у 1915 г., маёр, загінуў у жніўні 1943 г.

БІСКІН Яфім Беркавіч, н. у 1913 г., загінуў у 1943 г.

ВАЙНЕР Яфім, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1942 г.

ВАСЬКЕВІЧ Дзмітрый Міхайлавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у верасні 1944 г.

ГАЙЧУК Пётр Якаўлевіч, н. у 1920 г., сяржант, загінуў у ліпені 1944 г. у Оршы.

ГАНУСЕВІЧ Навум Парфір'евіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ГЕНДЭЛЬМАН Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Аляксандр Васільевіч, лейтэнант, загінуў у студзені 1943 г.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Маркавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у лістападзе 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Мікалай Максімавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ГОШКА Іван Міхайлавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1944 г.

ДАНІЛЬЧЫК Мікалай Георгіевіч, н. у 1921 г., лейтэнант, загінуў у верасні 1942 г.

ДЗЕГЯЛЕВІЧ Георгій Паўлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ДЗМІТРЫЕЎ Мікалай Іванавіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 31.1.1944 г. у Парыцкім р.

ДЗМІТРЫЕЎ Пётр Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у снежні 1943 г.

ДЫБА Мікалай Ігнатавіч, н. у 1916 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ЖУРАВЕЛЬ Аркадзій Іосіфавіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак.

ЖУРАВЕЛЬ Леў Ніселевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУРАВЕЛЬ Зелік Арэлевіч, н. у 1919 г., загінуў у 1942 г.

ЗАЛЕСКІ Яфім Абрамавіч, н. у 1915 г., загінуў у красавіку 1942 г.

КАЛМЫКОЎ Меер Хаімавіч, н. у 1923 г., старшына, загінуў у 1942 г.

КАРАБКО Мендзель Якаўлевіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у верасні 1944 г.

М. Н. Пырко

М. С. Якубовіч

І. М. Герасіменка

І. М. Гошка

КАЦНЕЛЬСОН Берка Якаўлевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1942 г.

КУЛІКОЎ Акім Міхайлавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЛЮЛЬЕЎ Абрам Хацкелевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у 1944 г. у Літве.

ЛЮЛЬЕЎ Самуіл Хацкелевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1942 г.

МАЛАХАЎ Віктар Акімавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у 1944 г.

МАЛІНОЎСКІ Павел Паўлавіч, н. у 1904 г., прапаў без вестак у 1944 г.

НЕГЯРЭВІЧ Аляксандр Акімавіч, н. у 1922 г., настаўнік, загінуў у 1944 г.

НЕКРАШЭВІЧ Сяргей Уладзіміравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ПОЛЯК Іван Савіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РАБЧАНКА Уладзімір Кірылавіч, н. у 1920 г., загінуў у 1942 г.

РАШЧЫНЕЎСКІ Сымон Мікалаевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

САЛАВЕЙ Марк Арцёмавіч, н. у 1914 г., прапаў без вестак у 1941 г.

САМБУК Каленік Кандратавіч, н. у 1903 г., загінуў у 1941 г.

САМБУК Уладзімір Фаміч, н. у 1924 г., рад., загінуў у 1944 г. у Латвіі.

СВЕТАГОР Аляксандр Лазаравіч, н. у 1910 г., памёр ад ран у 1942 г.

СІГАЙ Васіль Ціханавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

СІГАЙ Іван Аляксандравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

СІГАЙ Іван Рыгоравіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

СІГАЙ Мікалай Сямёнавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СІГАЙ Сакрат Піліпавіч, н. у 1902 г., загінуў у сакавіку 1942 г.

СТАНКЕВІЧ Васілій Фёдаравіч, н. у 1921 г., мал. лейтэнант, загінуў 5.8.1944 г.

СЦЯПУК Рыгор Васільевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ТУЗІНСКІ Марк Іосіфавіч, н. у 1908 г., загінуў у чэрвені 1941 г.

УРЭЦКІ Мікалай Натанавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у чэрвені 1941 г.

УРЭЦКІ Навум Натанавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у ліпені 1943 г. у Курскай вобл.

УРЭЦКІ Якаў Рахмееławіч, н. у 1915 г., загінуў у 1943 г.

ХАЗАНОВІЧ Арон Сямёнавіч, н. у 1921 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

ХАЗАНОВІЧ Эзра Сямёнавіч, н. у 1923 г., загінуў у 1942 г.

ХАЗАНОВІЧ Мордух Ізраілевіч, н. у 1909 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ХАЗАНОВІЧ Цодзік Сямёнавіч, н. у 1925 г., сяржант, загінуў у 1944 г.

ХАЦІМЧАНКА Пётр Самойлавіч, н. у 1903 г., ст. лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

ХОДЗЬКА Мікалай Іванавіч, н. у 1922 г., старшына, памёр у шпіталі ў 1945 г. у Германіі.

ХУСЕНСКІ Ёсель Янкелевіч, н. у 1901 г., загінуў у верасні 1944 г.

ХУСЕНСКІ Гілер Майсеевіч, н. у 1923 г., лейтэнант, загінуў у студзені 1943 г. пад Сталінградам.

ХУСЕНСКІ Іосіф Барысавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у 1941 г.

ХУСЕНСКІ Кузьма Барысавіч, н. у 1906 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1941 г.

ХУСЕНСКІ Якаў Барысавіч, н. у 1911г., сяржант, загінуў у лютым 1943 г.

ЦІХІНСКІ Мікалай Васільевіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак.

ЦФАСМАН Цодзік Якаўлевіч, н. у 1922 г., загінуў у студзені 1944 г.

ЦФАСМАН Яўхім Абрамавіч, н. у 1925 г., прапаў без вестак у 1942 г.

ШУЛЬМАН Аркадзій Барысавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у снежні 1941 г.

ШУЛЬМАН Хаім Барысавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у ліпені 1944 г.

ШАСТАКОЎ Айзік Рафаілавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШЫМАНЕЦ Мікалай Казіміравіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак.

ШЫМАНЕЦ Сяргей Антонавіч, н. у 1921 г., загінуў у ліпені 1944 г.

ШЫРЧАНКА Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак.

ШЫРЧАНКА Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак.

К. К. Самбук

І. А. Сігай

С. А. Шыманец

І. Н. Грыневіч

ВЁСКА РАДКАЎ

ГЕРАСІМЕНКА Дзямід Міхайлавіч, н. у 1895 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Юльян Федасеевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГРЫНЕВІЧ Іван Нікіфаравіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ГРЫНЕВІЧ Канстанцін Нікіфаравіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 27.12.1942 г.

ЗУБАР Антон Якаўлевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ПРАКАПЕНКА Андрэй Аляксандравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ПРАКАПЕНКА Цярэнцій Пятровіч, н. у 1910 г., загінуў у верасні 1944 г.

ВЁСКА РОГ

ГЕРАСІМЕНКА Адам Іванавіч, н. у 1925 г., настаўнік, прапаў без вестак у студзені 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Адам Уладзіміравіч, н. у 1903 г., прапаў без вестак у 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Акім Рыгоравіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Аляксандр Дамітрыевіч, н. у 1920 г., сяржант, памёр ад ран у сакавіку 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Андрэй Максімавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у красавіку 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Аніл Рыгоравіч, н. у 1907 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Ананас Елісеевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Ананас Фёдаравіч, н. у 1913 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Арцём Піліпавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

ГЕРАСІМЕНКА Барыс Мікітавіч, н. у 1912 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Васіль Антонавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Васіль Елісеевіч, н. у 1917 г., капітан, загінуў у лютым 1945 г.

ГЕРАСІМЕНКА Гаўрыла Маісеевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Гаўрыла Фёдаравіч, н. у 1919 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Данііла Барысавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у лютым 1945 г. у Польшчы.

ГЕРАСІМЕНКА Дарафей Іванавіч, н. у 1918 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Дзяніс Іванавіч, н. у 1911 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Елісей Іванавіч, н. у 1918 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Захар Іванавіч, н. у 1914 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Іаот Іванавіч, н. у 1905 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Данілавіч, н. у 1920 г., прапаў у 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Іванавіч, н. у 1905 г., загінуў у сакавіку 1944 г. у Варшаве.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Мікалаевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Мінавіч, н. у 1905 г., загінуў у сакавіку 1945 г. у Польшчы.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Сямёнавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ГЕРАСІМЕНКА Каленік Лявонавіч, н. у 1907 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Канстанцін Рыгоравіч, н. у 1922 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Канстанцін Сяргеевіч, н. у 1915 г., прапаў без вестак у 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Кірэй Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Кузьма Ахромавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ГЕРАСІМЕНКА Кузьма Рыгоравіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Майсей Маркавіч, н. у 1916 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Максім Іванавіч, н. у 1922 г., загінуў у жніўні 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Максім Міхайлавіч, н. у 1894 г., рад., прапаў без вестак у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Мікалай Яўменавіч, н. у 1898 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Мікіта Панкратавіч, н. у 1909 г., загінуў у красавіку 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Міхаіл Емяльянавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

К. Н. Грыневіч

А. М. Герасіменка

В. А. Герасіменка

С. А. Герасіменка

ГЕРАСІМЕНКА Міхаіл Рыгоравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у кастрычніку 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Навум Барысавіч, н. у 1904 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Павел Сцяпанавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Пётр Барысавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1943 г. пад Волхавам.

ГЕРАСІМЕНКА Пётр Пілінавіч, н. у 1897 г., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Піліп Дзяніcавіч, н. у 1913 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Рыгор Маркавіч, н. у 1908 г., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

ГЕРАСІМЕНКА Севасцьян Пілінавіч, н. у 1906 г., загінуў у верасні 1944 г. у Латвіі.

ГЕРАСІМЕНКА Сцяпан Анікеевіч, н. у 1917 г., загінуў у студзені 1942 г.

ГЕРАСІМЕНКА Сямён Навумавіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Сямён Пілінавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у баях за Берлін у 1945 г.

ГЕРАСІМЕНКА Сяргей Барысавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1943 г.

ГЕРАСІМЕНКА Сяргей Іванавіч, н. у 1918 г., загінуў у верасні 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Трафім Раманавіч, н. у 1904 г., загінуў у сакавіку 1945 г. у Германіі.

ГЕРАСІМЕНКА Фёдар Захаравіч, н. у 1918 г., загінуў у чэрвені 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Фядос Васільевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у верасні 1944 г. у Латвіі.

ГЕРАСІМЕНКА Якаў Пархомавіч, н. у 1819 г., загінуў у ліпені 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Яўстрат Міхайлавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАРТЫШНІК Мікалай Рыгоравіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ПЫРКО Іван Сямёнавіч, н. у 1920 г., загінуў у ліпені 1941 г. у Смаленскай вобл.

ПЫРКО Фока Данілавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у верасні 1943 г.

САМБУК Аркадзь Елісеевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

САМБУК Гаўрыла Паўлавіч, н. у 1920 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

САМБУК Даямід Міхайлавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

САМБУК Дзяніс Мікітавіч, н. у 1904 г., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

САМБУК Захар Мікітавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у 1944 г. пад Рыгай.

САМБУК Захар Нікіфаравіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

САМБУК Ігнат Міхайлавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

САМБУК Іван Сцяпанавіч, н. у 1920 г., загінуў у 1942 г.

САМБУК Максім Паўлавіч, н. у 1910 г., загінуў у 1941 г.

САМБУК Павел Дзмітрыевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1945 г.

САМБУК Пётр Цярэнцьевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у лютым 1945 г. у Германіі.

САМБУК Тарас Ільіч, н. у 1911 г., загінуў у 1942 г.

СІЛІВОНЕЦ Карней Іванавіч, н. у 1904 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

СІЛІВОНЕЦ Міна Пятровіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1945 г. ва Усходняй Прусіі.

СІЛІВОНЕЦ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1921 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯРЭМІЧ Дзяніс Цімафеевіч, н. у 1921 г., загінуў у ліпені 1941 г.

ВЁСКА ХУСНАЕ

АЛЕКСАНДРОВІЧ Аляксей Яфімавіч, н. у 1910 г., загінуў у красавіку 1944 г.

БАНДАРЭНКА Фама Апісімавіч, н. у 1907 г., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Варшаве.

БУЛЬКО Іван Фядосавіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў у жніўні 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Васіль Сяргеевіч, н. у 1924 г. загінуў у жніўні 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Даніла Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Польшчы.

ГЕРАСІМЕНКА Дзмітрый Іванавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ГЕРАСІМЕНКА Іван Мікалаевіч, н. у 1910 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Ісак Дзмітрыевіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у 1944 г.

ГУРНЕВІЧ Дзяніс Паўлавіч, н. у 1902 г., сяржант, загінуў у красавіку 1944 г.

ГУРНЕВІЧ Флёр Максімавіч, н. у 1899 г., рад., памёр ад ран у жніўні 1943 г. у г. Уфа.

ГУРНЕВІЧ Якаў Фёдаравіч, н. у 1905 г., загінуў у снежні 1944 г.

КУШНЕР Васіль Барысавіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

КУШНЕР Іван Іванавіч, н. у 1903 г., рад., памёр ад ран у кастрычніку 1944 г. у Польшчы.

КУШНЕР Мяфодзій Аляксандравіч, н. у 1904 г., загінуў у студзені 1945 г.

ОЛЬХІН Васіль Цімафеевіч, н. у 1909 г., загінуў у 1944 г. у Польшчы.

ОЛЬХІН Лука Цімафеевіч, н. у 1903 г., загінуў у красавіку 1944 г. у Польшчы.

Д. Ц. Ярэміч

М. І. Панкевіч

ПАНКЕВІЧ Міхаіл Іванавіч, н. у 1898 г., сяржант, прапаў без вестак у 1944 г.

ПАПОК Аляксей Пятровіч, н. у 1919 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ПАПОК Дзмітрый Дарафеевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у 1944 г. у г. Баранавічы.

ПАПОК Іван Адамавіч, н. у 1921 г., загінуў у 1944 г.

ПАПОК Іван Іванавіч, н. у 1916 г., загінуў у ліпені 1941 г.

ПАПОК Ісак Антонавіч, н. у 1921 г., загінуў у 1944 г.

ПАПОК Карп Ігнатавіч, н. у 1904 г., загінуў у лютым 1944 г.

ПАПОК Кузьма Ульянавіч, н. у 1905 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАПОК Мікалай Самойлавіч, н. у 1907 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ПАПОК Пётр Пятровіч, н. у 1922 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ПАПОК Пётр Сяргеевіч, н. у 1905 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ПАПОК Радзій Нікіфаравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ПАПОК Рыгор Іванавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 24.6.1944 г.

ПАПОК Сава Дарафеевіч, н. у 1911 г., сакратар сельсавета, прапаў без вестак у 1942 г.

ПАПОК Сава Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 24.3.1944 г. у в. Азераны Жыткавіцкага р.

ПАПОК Трафім Мацвеевіч, н. у 1912 г., лейтэнант, загінуў у снежні 1942 г.

ПАПОК Цярэшцій Ульянавіч, н. у 1900 г., загінуў у 1944 г.

ПАПОК Якаў Аляксеевіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ПОЛЯК Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1914 г., старшына, загінуў у 1941 г. у Бабруйску.

ПОЛЯК Аляксандр Міхайлавіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 26.6.1944 г.

ПОЛЯК Андрэй Цракопавіч, н. у 1913 г., загінуў у 1944 г. у Ленінградзе.

ПОЛЯК Арцём Аўрамавіч, н. у 1901 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ПОЛЯК Арцём Навумавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ПОЛЯК Арцём Праконавіч, н. у 1907 г., загінуў 1.8.1942 г. у Карэліі.

ПОЛЯК Афанасій Самойлавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПОЛЯК Даніла Малафеевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1944 г.

ПОЛЯК Дзмітрый Маркавіч, н. у 1912 г., старшына, загінуў 26.8.1942 г.

ПОЛЯК Іван Анікеевіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ПОЛЯК Іван Ананасавіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак у жніўні 1941 г.

ПОЛЯК Іван Кузьміч, н. у 1910 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ПОЛЯК Іван Лаўронавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1944 г. у Латвіі.

ПОЛЯК Іван Прохаравіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ПОЛЯК Іван Сідаравіч, н. у 1913 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПОЛЯК Іван Трафімавіч, н. у 1911 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПОЛЯК Мікалай Ананасавіч, н. у 1907 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ПОЛЯК Мікалай Самойлавіч, н. у 1907 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПОЛЯК Павел Адамавіч, н. у 1919 г., лейтэнант, загінуў у ліпені 1943 г.

ПОЛЯК Павел Малафеевіч, н. у 1918 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ПОЛЯК Раман Навумавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў у 1941 г.

ПОЛЯК Сава Мікалаевіч, н. у 1917 г., сяржант, загінуў у сакавіку 1944 г. у Пскоўскай вобл.

ПОЛЯК Сямён Трафімавіч, н. у 1913 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПОЛЯК Сяргей Антонавіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у красавіку 1944 г.

ПОЛЯК Трыфан Рыгоравіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ПОЛЯК Уладзімір Дзмітрыевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ПОЛЯК Фёдар Якаўлевіч, н. у 1918 г., загінуў у красавіку 1945 г.

ПРЫХОДЗЬКА Васіль Логвінавіч, н. у 1923 г., загінуў у 1941 г. у Харкаве.

К. У. Папок

С. Д. Папок

А. П. Поляк

С. Т. Поляк

ПРЫХОДЗЬКА Іван Адамавіч, н. у 1910 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПРЫХОДЗЬКА Іван Логвінавіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак у 1943 г.

ПРЫХОДЗЬКА Логвін Малетавіч, н. у 1900 г., загінуў у лістападзе 1941 г.

ПРЫХОДЗЬКА Мацвей Адамавіч, н. у 1913 г., ст. лейтэнант, загінуў у 1940 г. у час савецка-фінляндскай вайны.

ПРЫХОДЗЬКА Мікалай Іванавіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ПРЫХОДЗЬКА Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1900 г., загінуў у снежні 1941 г.

ПРЫХОДЗЬКА Піліп Міхайлавіч, н. у 1909 г., загінуў у 1941 г.

ПРЫХОДЗЬКА Фёдар Міронавіч, н. у 1923 г., загінуў у 1944 г.

ПРЫХОДЗЬКА Ціхан Міхайлавіч, н. у 1918 г., загінуў у снежні 1941 г.

ПЫРКО Сяргей Самойлавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

САЛАВЕЙ Марк Арцёмавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1942 г.

САМБУК Іван Ісакавіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак у 1944 г.

САМБУК Іван Ціханавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1943 г. у Ленінградзе.

СЦЯПУК Карп Маісеевіч, н. у 1906 г., загінуў у 1943 г.

СЦЯПУК Рыгор Дарафеевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ХОДЗЬКА Андрэй Цімафеевіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ХОДЗЬКА Андрэй Цітавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1941 г.

ХОДЗЬКА Іван Усцінавіч, н. у 1925 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ХОДЗЬКА Ілья Сямёнавіч, н. у 1922 г., загінуў у 1941 г.

ХОДЗЬКА Міхаіл Усцінавіч, н. у 1921 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ХОДЗЬКА Пётр Нікіфаравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у 1941 г.

ХОДЗЬКА Усцін Рыгоравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СНЯДЗІНСКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА БЕЛІН

ГАЛЕНЯ Мікалай Ігнатавіч, н. у 1923 г., рад., памёр ад ран 28.2.1944 г. у г. Бежыца Бранскай вобл.

ГОЛІК Антон Ігнатавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

ГОЛІК Казімір Ігнатавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

ГОЛІК Карл Ігнатавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў 27.10.1944 г.

ГОЛІК Піліп Ігнатавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у ліпені 1941 г.

ГУЛЕВІЧ Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

І. Л. Прыходзька

Р. Д. Сцяпук

ГУЛЕВІЧ Міхаіл Пятровіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ДАМАСЕВІЧ Антон Кузьміч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

ДАМАСЕВІЧ Піліп Аляксеевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у 1942 г. пад Варонежам.

ДАМАСЕВІЧ Фёдар Аляксандравіч, н. у 1923 г., загінуў у 1942 г. у Малдавіі.

ЗАНКЕВІЧ Аляксандр Ігнатавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 3.8.1944 г. пад Брэстам.

ЗАНКЕВІЧ Андрэй Сцяпанавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Іосіфавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 1.1.1945 г. у Польшчы.

ЗАНКЕВІЧ Максім Макаравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 25.9.1944 г. у Літвіі.

ЗАНКЕВІЧ Яфім Паўлавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 28.4.1945 г. на Усходняй Прусіі.

КОРЗУН Уладзімір Яўсеевіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у чэрвені 1943 г. у Карпатах.

ЛАДЗІНСКІ Людвіг Іванавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

НОВАК Афанасій Дзмітрыевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у кастрычніку 1941 г.

НОВАК Сямен Фёдаравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1941 г. каля Брэста.

ПЯТРОВІЧ Франц Мартынавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 4.2.1944 г.

ТРАЯНОЎСКІ Сяргей Піліпавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

УЦЯКАЙЛА Уладзімір Людвігавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

УЦЯКАЙЛА Юстын Людвігавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у 1943 г. у Ленінградзе.

ХАЛЬЧЭНЯ Аляксандр Сідаравіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ХАЛЬЧЭНЯ Дмітрый Сідаравіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ШАРУБА Антон Ермалаевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у 1943 г.

ВЁСКА МАРДЗВІН

БАТАН Іван Адамавіч, н. у 1907 г., рад., памёр ад ран 15.9.1944 г.

БАТАН Іван Нікіфаравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БАТАН Ілья Іванавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БАТАН Нікіфар Іванавіч, рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

БУРАКЕВІЧ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУРАКЕВІЧ Васіль Дзям'янавіч, н. у 1882 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

БУРАКЕВІЧ Васіль Мікалаевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

БУРАКЕВІЧ Гаўрыла Уладзіміравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУРАКЕВІЧ Іван Дзям'янавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУРАКЕВІЧ Кірыл Мікалаевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

БУРАКЕВІЧ Кузьма Іванавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

БУРАКЕВІЧ Макар Рыгоравіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

БУРАКЕВІЧ Максім Мікалаевіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУРАКЕВІЧ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1898 г., рад., загінуў 10.8.1944 г.

БУРАКЕВІЧ Піліп Дзям'янавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУРАКЕВІЧ Пётр Дамідавіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак.

БУРАКЕВІЧ Пётр Рыгоравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў 1.2.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

БУРАКЕВІЧ Пётр Фёдаравіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

БУРАКЕВІЧ Рыгор Максімавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 28.2.1942 г. у Ленінградзе.

БУРАКЕВІЧ Сцяпан Фёдаравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у 1945 г.

БУРАКЕВІЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1927 г., рад., загінуў 15.1.1945 г. у Польшчы.

БУРАКЕВІЧ Фёдар Іванавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

ГАЛОТА Даніла Адамавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАЛОТА Іван Мікалаевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў 29.11.1944 г. ва Усходняй Прусіі.

ГАЛОТА Мікалай Іванавіч, н. у 1924 г., рад., памёр ад ран 5.9.1944 г. у Польшчы.

ГАЛОТА Павел Адамавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ЖУКАВЕЦ Павел Мінавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ЖУКАВЕЦ Раман Мікалаевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

ЛІТНЕР Антон Клімянцьевіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПАШУК Іван Яфімавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў 15.8.1943 г. у Камянец-Падольскай вобл.

ПАШУК Раман Яфімавіч, н. у 1917 г., рад., прапаў без вестак.

ПІНЧУК Сяргей Адамавіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПРЫКОТА Анісім Іванавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ПРЫКОТА Васілій Пятровіч, н. у 1925 г., рад.,загінуў 15.1.1944 г.

РЫБАЛКА Іван Дзмітрыевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

ХАЛЬЧЭНЯ Васіль Аляксандравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ХАЛЬЧЭНЯ Дзям'ян Аляксандравіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак.

ХАЛЬЧЭНЯ Сяргей Аляксандравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у лютым 1944 г.

ХАМЕЦ Васіль Васільевіч, н. у 1926 г., рад., прапаў без вестак.

ХАМЕЦ Леанід Васільевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ХАМЕЦ Майсей Васільевіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

ХАМЕЦ Максім Міхайлавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 3.12.1941 г. у Фінскім заліве.

ХАМЕЦ Піліп Іванавіч, н. у 1915 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

ХАМЕЦ Сава Нікіфаравіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ХАМЕЦ Фёдар Іванавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у снежні 1941 г.

ХАМЕЦ Фёдар Міхайлавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

ЮЧКО Васіль Фёдаравіч, н. у 1913 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЮЧКО Васіль Якаўлевіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак.

ЮЧКО Іван Андрэевіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЮЧКО Іван Якаўлевіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЮЧКО Максім Андрэевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у 1945 г.

ЮЧКО Мікалай Нікіфаравіч, н. у 1893 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЮЧКО Мікалай Якаўлевіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак.

ЮЧКО Фёдар Піліпавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЮЧКО Якаў Андрэевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

ЯЎЛАШ Апанас Рыгоравіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак.

ЯЎЛАШ Іван Юстынавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ЯЎЛАШ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1919 г., рад., загінуў 10.2.1942 г.

ЯЎЛАШ Піліп Анісімавіч, н. у 1897 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЯЎЛАШ Сава Юстынавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯЎЛАШ Сцяпан Юстынавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак.

ЯЎЛАШ Юстын Юр'евіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у кастрычніку 1943 г.

ВЁСКА СНЯДЗІН

БУТРЫМ Віталій Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

БУТРЫМ Міхаіл Яфімавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў 25.9.1943 г. у Кіеўскай вобл.

БУТРЫМ Яфім Іванавіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ГУЛЕВІЧ Аляксандр Андрэевіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

ГУЛЕВІЧ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГУЛЕВІЧ Апанас Андрэевіч,н. у 1921 г., рад., загінуў у 1941 г.

ГУЛЕВІЧ Фёдар Андрэевіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

ДАМАСЕВІЧ Захар Фролавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ДАМАСЕВІЧ Іван Фролавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

ДАМАСЕВІЧ Павел Ісакавіч, н. у 1927 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ДАМАСЕВІЧ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 17.5.1944 г.

ДЗЕПЦЯРУК Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1924 г., лейтэнант, загінуў у ліпені 1943 г.

ЗАНКЕВІЧ Андрэй Адамавіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у чэрвені 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Андрэй Пятровіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Андрэй Сідаравіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Віталій Паўлавіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Іван Аляксандравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Аляксандравіч, н. у 1925 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Іван Сцяпанавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Канстанцін Сцяпанавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Мяфодзій Клімянцьевіч, н. у 1906 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Мікалай Аляксандравіч, н. у 1926 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Мікалай Макаравіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 15.1.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ЗАНКЕВІЧ Міхаіл Данілавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1925 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Міхаіл Паўлавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Павел Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Павел Уладзіміравіч, н. у 1924 г., рад., загінуў у снежні 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Пётр Васільевіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Пётр Паўлавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1914 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАНКЕВІЧ Рыгор Яфімавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак.

ЗАНКЕВІЧ Яфім Паўлавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

КАБАНОВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАБАНОВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1922 г., рад., памёр ад ран 9.5.1944 г.

КЛЕПІК Лукаш Пятровіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак.

КЛЕПІК Мікалай Пятровіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 26.4.1945 г. у Германіі.

ЛІСАВЕЦ Андрэй Васільевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ЛІСАВЕЦ Іван Васільевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 2.2.1944 г.

ЛІТНЕР Міхаіл Лаўрэнцьевіч, н. у 1919 г., ст. сяржант, загінуў 31.1.1945 г. у Польшчы.

МАСЛА Аляксандр Якаўлевіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАРОЗЬКА Аляксандр Мікалаевіч, н. у 1911 г., загінуў 6.10.1944 г. у Латвіі.

МАРОЗЬКА Іван Савіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

МАРОЗЬКА Павел Уладзіміравіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

МАРЦЫНКЕВІЧ Ілья Іванавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАРЦЫНКЕВІЧ Мікалай Васільевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

МАРЦЫНКЕВІЧ Мікалай Шыпшавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 29.7.1944 г.

МАРЦЫНКЕВІЧ Фёдар Фёдаравіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

НОВАК Давід Іосіфавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

НОВАК Іван Яўхімавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

НОВАК Пётр Аляксеевіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 18.8.1944 г.

НОВАК Уладзімір Раманавіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак.

ПЛЕЦКІ Уладзімір Данілавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 21.10.1944 г.

ПЛЕЦКІ Уладзімір Пятровіч, н. у 1898 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ПЯТРОВІЧ Фрол Мартынавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 4.2.1944 г. у Калінінскай вобл.

РАДЗІНОВІЧ Рыгор Андрэевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

РУЦКІ Аляксей Андрэевіч, н. у 1911 г., ст. сяржант, загінуў 27.8.1944 г. у Літве.

РУЦКІ Іван Васільевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РУЦКІ Мікалай Антонавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у лютым 1945 г.

РУЦКІ Мікалай Яфімавіч.

РУЦКІ Павел Пятровіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 25.9.1944 г. у Латвіі.

РУЦКІ Яўген Яфімавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 27.8.1943 г. у Палтаўскай вобл.

РУЦКІ Яфім Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

СЕРАДА Архіп Сяргеевіч, н. у 1911 г., рад., загінуў 16.2.1945 г. у Латвіі.

СЕРАДА Васіль Сяргеевіч, н. у 1921 г., загінуў 18.3.1945 г.

ТКАЧЭНКА Фёдар Міхайлавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

ТРАЯНОЎСКІ Іван Піліпавіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак.

ТРАЯНОЎСКІ Кузьма Іванавіч, н. у 1902 г.,рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ТРАЯНОЎСКІ Міхаіл Міхалаевіч, н. у 1927 г. Партызан, удзельнік барацьбы з бандыцкімі фарміраваннямі на Украіне, загінуў у 1946 г.

ТРАЯНОЎСКІ Сяргей Васільевіч, н. у 1912 г., ст. лейтэнант, прапаў без вестак.

ТРАЯНОЎСКІ Сяргей Піліпавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у 1944 г.

ТРАЯНОЎСКІ Уладзімір Аляксандравіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 13.3.1943 г.

ТРАЯНОЎСКІ Цімафей Піліпавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ТРАЯНОЎСКІ Якаў Карпавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

ХАЛЬЧЭНЯ Мікалай Зосімавіч, н. у 1920 г., ст. сяржант, загінуў у студзені 1945 г.

ХАМЛЮК Якаў Максімавіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак.

ХІЛЬМАН Васілій Талімонавіч, н. у 1914 г., ст. сяржант, загінуў 12.9.1943 г.

ЦІМАШЭНЯ Міхаіл Юстынавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ЧАРНЯЎСКІ Фёдар Аляксандравіч, н. у 1920 г., загінуў у 1941 г.

ШОЛКАВІЧ Віталій Мікалаевіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

ШОЛКАВІЧ Лукаш Мікалаевіч, н. у 1900 г., рад., загінуў 28.12.1941 г.

ШОЛКАВІЧ Фёдар Мікалаевіч, н. у 1902 г., рад., прапаў без вестак.

ЯСТРЭМСКІ Арцём Сцяпанавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Іван Аляксандравіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

ЯСТРЭМСКІ Іван Аляксеевіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

ЯСТРЭМСКІ Іван Мікалаевіч, н. у 1904 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Карней Аляксеевіч, н. у 1916 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Мікалай Міхайлавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, памёр ад ран у 1943 г.

ЯСТРЭМСКІ Мікіта Яфімавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Павел Мікалаевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЯСТРЭМСКІ Сава Мікалаевіч, н. у 1925 г., прапаў без вестак.

ЯСТРЭМСКІ Сцяпан Іванавіч, н. у 1907 г., загінуў у красавіку 1945 г.

ЯСТРЭМСКІ Уладзімір Аляксеевіч, н. у 1911 г., рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА СУДЗІБАР

ГОЛІК Станіслаў Ігнатавіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

ЖУКАВЕЦ Раман Мікалаевіч, н. у 1904 г., прапаў без вестак.

КАРАСЬ Марк Фёдаравіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

КОРЖ Іван Апанасавіч, н. у 1915 г., прапаў без вестак.

КОРЖ Мяфодзій Апанасавіч, н. у 1911 г., прапаў без вестак.

КОРЖ Міхаіл Іванавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

КУРЧЫЧ Іван Фёдаравіч, н. у 1923 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г. у Германіі.

КУРЧЫЧ Фёдар Барысавіч, н. у 1895 г., рад., прапаў без вестак.

ЦАЛЫНЬ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1920 г., загінуў 13.8.1941 г.

ПАШУК Пётр Фёдаравіч, н. у 1925 г., прапаў без вестак.

РАДЗЮК Віктар Мікалаевіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак.

СЛЕСАРЧУК Сцяпан Рамanавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у 1941 г.

ЮЧКО Васіль Рыгоравіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 26.9.1941 г. у Запарожскай вобл.

ЯЦКО Рыгор Сцяпанавіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у 1945 г.

ВЁСКА ТАРГАШЫН

БАТАН Іван Адамавіч, н. у 1907 г., рад., памёр ад ран 15.9.1944 г.

БУТРЫМ Віталь Яфімавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАРЫНСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1896 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДАРЫНСКІ Фёдар Іванавіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у 1942 г.

ЛАДЗІНСКІ Антон Іосіфавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

МАРЦЫНКЕВІЧ Вячаслаў Дамітрыевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

МАРЦЫНКЕВІЧ Вячаслаў Фёдаравіч, н. у 1910 г., загінуў у жніўні 1944 г.

МАСЛА Іван Рыгоравіч, н. у 1918 г., старшына, загінуў 24.9.1942 г.

МАСЛА Леанід Рыгоравіч, н. у 1926 г., загінуў у 1944 г. пад Баранавічамі.

ПАШУК Міхаіл Васільевіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПЛЕЦКІ Максім Апанасавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

ПЛЕЦКІ Уладзімір Апанасавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

РУБЧЭЎСКІ Кірыл Васільевіч, н. у 1915 г., ст. сяржант, загінуў 29.12.1942 г. у Курскай вобл.

РУЦКІ Дзмітрый Апанасавіч, н. у 1918 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ЮХНЕВІЧ Васіль Сцяпанавіч, н. у 1918 г., загінуў 28.7.1943 г. у Арлоўскай вобл.

ЮХНЕВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1916 г., рад., прапаў без вестак.

ЮХНЕВІЧ Міхаіл Васільевіч, н. у 1909 г., рад., прапаў без вестак.

ЮХНЕВІЧ Яўген Васільевіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у 1944 г.

ЧАЛЮШЧАВІЦКІ СЕЛЬСКІ САВЕТ

ВЁСКА ВЯЛІКАЕ ПОЛЕ

КАРОТКІ Улас Цярэнцьевіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

МАЗАЙ Іван Усцінавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

МАЧУК Васіль Нікіпоравіч, н. у 1916 г., настаўнік, лейтэнант, загінуў у ліпені 1944 г.

ШЧЧУК Васіль Аляксеевіч, н. у 1909 г., загінуў у маі 1944 г.

ШЧЧУК Яўмен Аляксеевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў 17.3.1945 г. у Германіі.

ПРАХОЦКІ Дзмітрый Андрэевіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак у 1941 г.

САРОКА Сямён Адамавіч, н. у 1914 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1944 г.

ШУРПАЧ Васіль Васільевіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШУРПАЧ Сцяпан Васільевіч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА ДРУГАЯ СЛАБОДКА

АДАСЕНКА Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1925 г., загінуў 9.1.1944 г. у в. Забалоцце Акцябрскага р.

АЎДЗЕЙЧЫК Аляксей Іванавіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

АЎДЗЕЙЧЫК Аляксей Нічыпаравіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

АЎДЗЕЙЧЫК Рыгор Пятровіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у лютым 1942 г.

АЎДЗЕЙЧЫК Сцяпан Пятровіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у жніўні 1944 г. у Латвіі.

АРЦЮХ Васіль Дзмітрыевіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 16.1.1942 г.

АРЦЮХ Мітрафан Мікалаевіч, н. у 1905 г., рад., прапаў без вестак.

АРЦЮХ Міхаіл Дзмітрыевіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак.

АРЦЮХ Якаў Сямёнавіч, н. у 1922 г., загінуў у верасні 1944 г.

БІЧАН Міхаіл Іванавіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРОТКІ Андрэй Пятровіч, н. у 1924 г., рад., загінуў 9.1.1944 г. у Акцябрскім р.

КАРОТКІ Зіновій Малашкавіч, н. у 1913 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

КАРОТКІ Іван Маркавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак.

КАРОТКІ Іван Мінавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАРОТКІ Іван Савіч, н. у 1907 г., рад., прапаў без вестак.

КАРОТКІ Марк Пятровіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 21.8.1943 г. у Данецкай вобл.

КАРОТКІ Пётр Андрэевіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАРОТКІ Уладзімір Пятровіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАРОТКІ Яфрэм Савіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у студзені 1945 г.

МАЁР Васіль Васільевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МАЁР Уладзімір Іванавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у маі 1945 г. у Чэхаславакіі.

МАЁРЧЫК Мікалай Паўлавіч, н. у 1920 г., загінуў у 1944 г.

МАЁРЧЫК Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

МАЗАЙ Андрэй Макаравіч, н. у 1910 г., загінуў у 1941 г.

МАЗАЙ Андрэй Нічыпаравіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак.

МАЗАЙ Віктар Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 6.1.1943 г.

МАЗАЙ Павел Захаравіч, н. у 1922 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МАЗАЙ Усцін Ігнатавіч, н. у 1889 г., актывіст станаўлення Савецкай улады і калектывізацыі, забіты бандытамі ў 1930 г.

МАЙСЕЙШЫН Піліп Іванавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАЛІНЕЦ Павел Кірылавіч, н. у 1894 г., рад., прапаў без вестак у лістападзе 1944 г.

МАЛІНЕЦ Яўген Герасімавіч, н. у 1926 г., загінуў 25.3.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

МАЧУК Іван Іванавіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

МАЧУК Мікалай Іванавіч, н. у 1924 г., партызан, затым у Чырвонай Арміі, загінуў у 1945 г. у Германіі.

ПАЎЛЮЧОК Даніл Адамавіч, н. у 1922 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАЎЛЮЧОК Іван Паўлавіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

ПАЎЛЮЧОК Іван Піліпавіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

ПАЎЛЮЧОК Іван Фёдаравіч, н. у 1917 г., ст. сяржант, загінуў у жніўні 1944 г.

ПАЎЛЮЧОК Макар Фёдаравіч, н. у 1905 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАЎЛЮЧОК Фёдар Аліферавіч, н. у 1904 г., загінуў 6.7.1942 г. у Арлоўскай вобл.

ПАЎЛЮЧОК Эдуард Яўціхіевіч, н. у 1924 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАЎЛЮЧОК Юрый Яўціхіевіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

ШЧЧУК Іван Макаравіч, н. у 1898 г., прапаў без вестак у 1944 г.

ШЧЧУК Іван Максімавіч, н. у 1901 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ШЧЧУК Кірыл Іванавіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у 1943 г.

ШЧЧУК Сцяпан Кірылавіч, н. у 1922 г., шахцёр Данбаса, рад., загінуў у 1942 г.

СІДАРЧУК Андрэй Іванавіч, прапаў без вестак у жніўні 1944 г.

СІДАРЧУК Ігнат Іванавіч, н. у 1912 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ШУРПАЧ Арцём Іванавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у 1942 г.

ШУРПАЧ Емяльян Кузьміч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1941 г.

ШУРПАЧ Іван Емяльянавіч, н. у 1915 г., рад., загінуў у 1941 г. пад Мінскам.

ШУРПАЧ Міхаіл Мікалаевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ШУРПАЧ Міхаіл Юстынавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у 1941 г. каля Баранавіч.

ШУРПАЧ Пётр Аляксеевіч, н. у 1912 г., рад., прапаў без вестак.

ВЁСКА ПЕРАБІТАЯ ГАРА

БЫЧКОЎСКІ Іван Якаўлевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Фёдар Цімафеевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГЕРАСІМЕНКА Цімафей Сяргеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАНАПАЦКІ Васіль Іванавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак.

КАНАПАЦКІ Фёдар Іванавіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

КАРТЫННІК Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1911 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КРУПА Мікалай Іванавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

МАКРАВЕЦ Іван Іванавіч, н. у 1924 г., рад., прапаў без вестак.

МАКРАВЕЦ Фама Іванавіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

ШЛЬКЕВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1900 г., рад., загінуў у кастрычніку 1944 г. у Латвіі.

ШЛЬКЕВІЧ Іван Сямёнавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў 2.10.1944 г.

САРОКААнуфрый Якаўлевіч, н. у 1891 г., загінуў у жніўні 1944 г.

САРОКА ТрафімАнуфрыевіч, н. у 1917 г., сяржант, загінуў 17.1.1944 г. у г. Пушкін.

ВЁСКА ДУБРОВА

АЛЬХІМОВІЧ Аляксандр Васільевіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

АЛЬХІМОВІЧ Іван Васільевіч, н. у 1922 г., рад., прапаў без вестак.

АЛЬХІМОВІЧ Марцін Васільевіч, н. у 1900 г., рад., прапаў без вестак.

АЛЬХІМОВІЧ Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1902 г., рад., загінуў у сакавіку 1945 г.

АЛЬХІМОВІЧ Піліп Васільевіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

АПАНАСЕВІЧ Іван Аляксандравіч, н. у 1909 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

АПАНАСЕВІЧ Іван Міхайлавіч, н. у 1904 г., рад., прапаў без вестак.

АЎГУСТОЎСКІ Мікалай Мікалаевіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

БЕРДНІК Нікадзім Васільевіч, н. у 1914 г., настаўнік, загінуў у верасні 1944 г.

БЛАЖЭВІЧ Юзэф Пятровіч, н. у 1915 г., прапаў без вестак.

ДАНІЛОВІЧ Яўген Андроевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Канстанцін Фёдаравіч, н. у 1908 г., загінуў у маі 1944 г.

КЛІМЧАНКА Іван Маркавіч, н. у 1903 г., загінуў у маі 1944 г.

КУЛАК Міхаіл Осіпавіч, н. у 1907 г., загінуў у верасні 1944 г.

МАЖАР Акім Васільевіч, н. у 1903 г., загінуў у жніўні 1944 г.

МАЖАР Іван Васільевіч, н. у 1920 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МАРГУН Яўсей Барысавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАСАКОЎСКІ Мікалай Васільевіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

МЕНДЫК Іван Осіпавіч, н. у 1904 г., загінуў у маі 1944 г.

МЕНДЫК Людвіг Осіпавіч, н. у 1910 г., загінуў у верасні 1944 г.

ПЛЫШЭЎСКІ Рыгор Васільевіч, н. у 1910 г., загінуў у красавіку 1944 г.

РАКІЦКІ Мікіта Данілавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

РУДЗІНСКІ Адам Арсенцьевіч, н. у 1909 г., загінуў 20.3.1944 г. у Віцебскай вобл.

РУДЗІНСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1919 г., загінуў у 1944 г. у Латвіі.

РУДЗІНСКІ Уладзімір Іванавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1943 г. пад Гомелем.

СЯЎРУК Іван Мікалаевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у 1943 г. на Украіне.

СЯЎРУК Уладзімір Казіміравіч, н. у 1921 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ТАРАСЕВІЧ Аляксандр Рыгоравіч, н. у 1922 г., загінуў у маі 1944 г.

ТАРАСЕВІЧ Аркадзій Міхайлавіч, н. у 1906 г., прапаў без вестак.

ТАРАСЕВІЧ Дзмітрый Аляксандравіч, , н. у 1906 г., загінуў у 1944 г. пад Варонежам.

ТАРАСЕВІЧ Мікалай Іванавіч, н. у 1895 г., загінуў 23.8.1944 г.

ТАРАСЕВІЧ Мікалай Севасцьянавіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

ТАРАСЕВІЧ Мітрафан Германавіч, н. у 1909 г., лейтэнант, прапаў без вестак у 1943 г.

ТАРАСЕВІЧ Міхаіл Аляксеевіч, н. у 1909 г., рад., загінуў 6.4.1942 г.

ТАРАСЕВІЧ Міхаіл Севасцьянавіч, н. у 1906 г., загінуў у ліпені 1944 г.

ТАРАСЕВІЧ Павел Пятровіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

ТАРАСЕВІЧ Уладзімір Мікалаевіч, н. у 1914 г., загінуў у сакавіку 1945 г.

ФУРСАНАЎ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1892 г., рад., загінуў у 1944 г.

ШПАК Адам Купрыянавіч, н. у 1905 г., загінуў у маі 1944 г.

ШПАК Павел Купрыянавіч, н. у 1911 г., загінуў 12.7.1943 г.

ШПАК Якаў Купрыянавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў 12.7.1943 г.

ВЁСКА ЗАЛЕССЕ

АРЦЮХ Мітрафан Мікалаевіч, н. у 1925 г., прапаў без вестак.

АСАЦКІ Канстанцін Акулавіч, н. у 1910 г., рад., прапаў без вестак.

АСАЦКІ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1922 г., снайпер, загінуў 18.6.1943 г. у Харкаўскай вобл.

АСАЦКІ Фёдар Акулавіч, н. у 1896 г., старшына, загінуў у 1943 г.

БАРАНОЎСКІ Іван Міхайлавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

БЕНЦ Адам Якаўлевіч, н. у 1902 г., прапаў без вестак.

БЕНЦ Канстанцін Міхайлавіч, н. у 1903 г., загінуў 13.3.1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Адам Ігнатавіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак.

ГАНУСЕВІЧ Анісім Ігнатавіч, н. у 1902 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Афанасій Гаўрылавіч, н. у 1898 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

ГАНУСЕВІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1920 г., ст. сяржант, памёр ад ран 15.2.1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Васіль Сямёнавіч, н. у 1921 г., лейтэнант, загінуў 16.10.1942 г. пад Смаленскам.

ГАНУСЕВІЧ Данііл Васільевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў 19.3.1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Іван Піліпавіч, н. у 1919 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Іван Рыгоравіч, н. у 1920 г., загінуў у маі 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Іван Сямёнавіч, н. у 1924 г.

ГАНУСЕВІЧ Іосіф Пятавіч, н. у 1908 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Кірыл Цярэнцьевіч, н. у 1897 г., прапаў без вестак.

ГАНУСЕВІЧ Леанід Піліпавіч, н. у 1924 г., загінуў 20.11.1944 г. на Украіне.

ГАНУСЕВІЧ Маісей Піліпавіч, н. у 1924 г., сяржант, загінуў 23.11.1944 г. у Польшчы.

ГАНУСЕВІЧ Мікалай Кузьміч, н. у 1914 г., рад., прапаў без вестак.

ГАНУСЕВІЧ Мікалай Пракопавіч, н. у 1897 г., бухгалтар калгаса, загінуў у 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Мікіта Кузьміч, н. у 1910 г., загінуў у чэрвені 1941 г.

ГАНУСЕВІЧ Павел Сямёнавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Піліп Фёдаравіч, н. у 1910 г., загінуў у чэрвені 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Рыгор Іванавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 2.12.1941 г.

ГАНУСЕВІЧ Рыгор Фёдаравіч, н. у 1903 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Арэст Макаравіч, н. у 1922 г., загінуў у 1942 г. у Віцебскай вобл.

ГАНУСЕВІЧ Фёдар Рыгоравіч, н. у 1913 г., загінуў у маі 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Ціт Васільевіч, н. у 1893 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАНУСЕВІЧ Юрый Якаўлевіч, н. у 1907 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ГАНУСЕВІЧ Яўген Кузьміч, н. у 1897 г., прапаў без вестак.

ГАНУСЕВІЧ Яўген Мартынавіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

ГАНУСЕВІЧ Яўхім Кузьміч, н. у 1897 г., прапаў без вестак.

ГЕРАСІМЕНКА Ілья Міхайлавіч, н. у 1908 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ДЗЯГЕЛЬКА Адам Іванавіч, н. у 1916 г., прапаў без вестак.

ДЗЯГЕЛЬКА Аляксей Іванавіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак.

ДЗЯГЕЛЬКА Канстанцін Іванавіч, н. у 1903 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ДЗЯГЕЛЬКА Міхаіл Іванавіч, н. у 1906 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ЕЎТУШЭНКА Васіль Якаўлевіч, н. у 1918 г., сяржант, прапаў без вестак.

ЕЎТУШЭНКА Іпаліт Сямёнавіч, н. у 1901 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ЕЎТУШЭНКА Мартын Паўлавіч, н. у 1920 г., ст. лейтэнант, загінуў 20.10.1941 г.

ЕЎТУШЭНКА Пётр Сямёнавіч, н. у 1906 г., прапаў без вестак.

ЕЎТУШЭНКА Сцяпан Якаўлевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў пад Смаленскам у 1942 г.

І. М. Баранoўскі

В. І. Ганусевіч

І. Р. Ганусевіч

І. Ц. Ганусевіч

ЗАХАРЧУК Яфім Васільевіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КАЛІНА Аксэнт Рыгоравіч, н. у 1904 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КАРОТКІ Аксэнт Міхайлавіч, н. у 1918 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАСУХІН Леанід Міхайлавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КОЗЫР Васіль Іванавіч, н. у 1912 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КРЭЧ Васіль Фаміч, н. у 1920 г., прапаў без вестак.

КРЭЧ Вікенцій Фаміч, н. у 1926 г., рад., загінуў 4.1.1945 г. пад Каўнасам.

КРЭЧ Захарый Емяльянавіч, н. у 1907 г., прапаў без вестак.

КРЭЧ Ігнат Сямёнавіч, н. у 1906 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КРЭЧ Міхалай Фаміч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

КРЭЧ Міхаіл Васільевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

КРЭЧ Рыгор Сямёнавіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак.

ЛОПУХ Вікенцій Дзянісавіч, н. у 1926 г., рад., загінуў 25.10. 1944 г. ва Усходняй Прусіі.

ЛОПУХ Канстанцін Паўлавіч, н. у 1926 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ЛОПУХ Навум Іосіфавіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак.

МАЕЎСКІ Дзмітрый Пятровіч, н. у 1908 г., рад., прапаў без вестак.

МАЖЭЙКА Іван Якубавіч, н. у 1896 г., прапаў без вестак.

МАРГУН Барыс Сцяпанавіч, н. у 1921 г., загінуў у жніўні 1944 г.

МАРГУН Васіль Нікіфаравіч, н. у 1913 г., загінуў у маі 1944 г.

МАРГУН Елісей Барысавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАРГУН Канстанцін Іванавіч, н. у 1921 г., рад., прапаў без вестак.

МАРГУН Кузьма Сцяпанавіч, н. у 1913 г., прапаў без вестак.

МАРГУН Леў Андрэевіч, н. у 1909 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МАРГУН Мітрафан Елісеевіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МАРГУН Міхаіл Міхайлавіч, н. у 1903 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МАРГУН Міхаіл Сцяпанавіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак.

МАРГУН Міхаіл Якаўлевіч, н. у 1903 г., прапаў без вестак.

МАРГУН Павел Барысавіч, н. у 1898 г., прапаў без вестак.

МАРГУН Сяргей Рыгоравіч, н. у 1891 г., рад., загінуў у 1941 г.

МАРГУН Якаў Міхайлавіч, н. у 1900 г., старшыня калгаса, загінуў у жніўні 1944 г.

МАШУК Нікіфар Захаравіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

РАДЗІВОНАЎ Аляксандр Іосіфавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у 1942 г.

РАДЗІВОНАЎ Ілья Міхайлавіч, н. у 1905 г., прапаў без вестак.

РАДЗІВОНАЎ Нікіфар Фёдаравіч, н. у 1907 г., прапаў без вестак.

РАДЗІВОНАЎ Павел Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

САЛАВЕЙ Іван Мікалаевіч, н. у 1912 г., загінуў у жніўні 1944 г.

СКОРЫ Васіль Паўлавіч, н. у 1919 г., рад., загінуў у Ленінградзе ў час блакады.

СКОРЫ Мяфодзій Паўлавіч, н. у 1914 г., загінуў 8.1.1944 г. у Дамашавіцкім р.

ТАМЛОВІЧ Ігнат Францавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў 26.6.1941 г.

ШЭЛЕГ Іван Сямёнавіч, н. у 1911 г., загінуў у жніўні 1944 г.

ВЁСКА ЧАЛЮШЧАВІЧЫ

АДАСЕНКА Пётр Пятровіч, н. у 1909 г., прапаў без вестак.

АДАСЕНКА Фадзей Аляксеевіч, н. у 1905 г., загінуў у красавіку 1944 г.

АДАСЕНКА Фама Сямёнавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АЛЬХІМОВІЧ Казімір Антонавіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак.

АНТОНАЎ Сяргей Макаравіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

П. Ф. Ганусевіч

Ф. Р. Ганусевіч

В. Ф. Крэч

В. Ф. Крэч

АРЦЮХ Пётр Віктаравіч, н. у 1910 г., лейтэнант, загінуў у кастрычніку 1944 г.

АРЫНОВІЧ Васіль Аверʼянавіч, н. у 1908 г., загінуў 12.1.1944 г.

АРЫНОВІЧ Васілій Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

АРЫНОВІЧ Васіль Іванавіч, н. у 1922 г., загінуў у красавіку 1942 г.

АРЫНОВІЧ Дамітрый Рыгоравіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

АРЫНОВІЧ Іван Іванавіч, н. у 1907 г., рахункавод, рад., загінуў у 1941 г.

АРЫНОВІЧ Марк Ананьевіч, н. у 1926 г., прапаў без вестак у Брэсцкай вобл.

АРЫНОВІЧ Якаў Аляксандравіч, н. у 1903 г., загінуў 12.5.1944 г.

БАРЫСЕЙКА Павел Цярэнцьевіч, н. у 1905 г., загінуў у 1941 г. пад Харкавам.

БАРЫСЕЙКА Сава Цярэнцьевіч, н. у 1909 г. рад., загінуў у 1941 г. пад Харкавам.

БАЎСУН Фёдар Антонавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у 1941 г. каля г. Бабруйск.

БЕЛЬСКІ Андрэй Піліпавіч, н. у 1922 г., рабочы лясгаса, загінуў у 1941 г.

БЕЛЬСКІ Фёдар Іванавіч, н. у 1916 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ГАПОНЧЫК Іван Гардзеевіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ПЧКІН Андрэй Васільевіч, н. у 1911 г., прапаў без вестак у 1941 г.

ГУЗАВЕЦ Ананій Іванавіч, н. у 1906 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ГУЗАВЕЦ Іван Іванавіч, н. у 1920 г., мал. лейтэнант, загінуў у сакавіку 1944 г.

ГУЗАВЕЦ Іван Кузьміч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў 20.7.1944 г. у Львоўскай вобл.

ГУЗАВЕЦ Канстанцін Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 5.12.1942 г. у Сталінградскай вобл.

ГУЗАВЕЦ Кузьма Якаўлевіч, н. у 1898 г., рад., прапаў без вестак у 1943 г.

ГУЗАВЕЦ Праков Якаўлевіч, н. у 1903 г., рад., прапаў без вестак у 1942 г.

ГУЗАВЕЦ Пётр Іванавіч, н. у 1897 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

ГУРЫН Іван Апанасавіч, н. у 1924 г., мал. сяржант, загінуў 16.4.1945 г.

ГУРЫН Сяргей Рыгоравіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ДАРОШКА Нічыпар Арцёмавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў 8.12.1944 г.

ДЗЕНІСЕВІЧ Іван Кірылавіч, н. у 1920 г., загінуў у 1941 г.

ДЗЕНІСЕВІЧ Мікалай Кірылавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 11.10.1944 г. у Латвіі.

ДЗЕНІСЕВІЧ Ульян Рыгоравіч, н. у 1912 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ДРАЗДОЎ Фёдар Сямёнавіч, н. у 1916 г., загадчык Навасёлкаўскага ветучастка, лейтэнант, загінуў у 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Аляксандр Іванавіч, н. у 1926 г., яфрэйтар, загінуў 6.2.1945 г.

ЖУКОЎСКІ Андрэй Мінавіч, н. у 1921 г., сяржант, загінуў 15.10.1944 г. у Польшчы.

ЖУКОЎСКІ Аляксей Максімавіч, н. у 1926 г., загінуў 15.1.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

ЖУКОЎСКІ Андрэй Паўлавіч, н. у 1909 г., загінуў у верасні 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Васіль Львонавіч, н. у 1913 г., лейтэнант, загінуў 25.3.1945 г. у Германіі.

ЖУКОЎСКІ Іван Гаўрылавіч, н. у 1922 г., рахункавод сельсавета, рад., загінуў 11.2.1945 г.

ЖУКОЎСКІ Іван Львонавіч, н. у 1899 г., прапаў без вестак.

ЖУКОЎСКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1924 г., загінуў 22.12.1944 г.

ЖУКОЎСКІ Іосіф Нічыпаравіч, н. у 1908 г., прапаў без вестак.

ЖУКОЎСКІ Канстанцін Фёдаравіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Мікалай Іларыёнавіч, н. у 1907 г., прапаў без вестак.

ЖУКОЎСКІ Мікалай Фёдаравіч, н. у 1920 г., лётчык, загінуў на Ленінградскім фронце.

ЖУКОЎСКІ Міхаіл Іванавіч, н. у 1923 г., прапаў без вестак.

ЖУКОЎСКІ Нічыпар Прохаравіч, н. у 1903 г., загінуў у 1942 г.

ЖУКОЎСКІ Павел Вікенцьевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 1.3.1944 г.

ЖУКОЎСКІ Серафім Кандратавіч, н. у 1893 г., сакратар сельскага савета, партызан, з 1944 г. — у Чырвонай Арміі, загінуў 8.9.1944 г.

К. І. Маргун

Н. Ф. Радзівонаў

І. І. Арыновіч

А. П. Бельскі

ЖУКОЎСКІ Трафім Макаравіч, н. у 1901 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЖУКОЎСКІ Уладзімір Максімавіч, н. у 1924 г., прапаў без вестак.

ЖУКОЎСКІ Юрый Піліпавіч, н. у 1918 г., прапаў без вестак.

ЖУРАВЕЛЬ Цодзік, н. у 1912 г., рад., загінуў у палоне ў 1941 г. у Бабруйску.

ЖУРАВЕЛЬ Меер Янкелевіч, н. у 1905 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЖУРАЎЛЁЎ Рахмел Маісеевіч, н. у 1906 г., рад., загінуў у сакавіку 1944 г.

ЗАЯЦ Аляксей Паўлавіч, н. у 1915 г., прапаў без вестак.

ЗАЯЦ Андрэй Ільіч, н. у 1920 г., загінуў у 1945 г.

ЗАЯЦ Іван Ільіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

ЗАЯЦ Карней Паўлавіч, н. у 1903 г., рад., загінуў 26.2.1945 г. у Латвіі.

ЗАЯЦ Мацвей Паўлавіч, н. у 1908 г., загінуў у 1944 г. у Бабруйску.

ЗАЯЦ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у 1942 г.

ЗАЯЦ Юрый Ільіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

КАЛЯДА Аксэнт Іванавіч, н. у 1922 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАЛЯДА Аляксей Раманавіч, н. у 1895 г., забіты бандытамі ў 1920 г.

КАЛЯДА Іван Міхайлавіч, н. у 1908 г., старшына, загінуў у кастрычніку 1944 г.

КАЛЯДА Лявон Сямёнавіч, н. у 1897 г., прапаў без вестак.

КАЛЯДА Рыгор Сямёнавіч, н. у 1900 г., старшыня калгаса «Бальшавік», ст. лейтэнант, загінуў у 1943 г. пад Сталінградам.

КАЛЯДА Сямён Міхайлавіч, н. у 1914 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

КАЛЯДА Уладзімір Іванавіч, н. у 1921 г., яфрэйтар, загінуў 21.2.1944 г.

КАЛЯДА Фёдар Аляксеевіч, н. у 1911 г., загінуў у красавіку 1944 г.

КАРОТКІ Іван Апанасавіч, н. у 1902 г., супрацоўнік міліцыі, капітан, загінуў у 1945 г.

КАРОТКІ Васіль Рыгоравіч, н. у 1901 г., прапаў без вестак.

КАРОТКІ Іван Рыгоравіч, н. у 1904 г., прапаў без вестак.

КАРОТКІ Каленік Васільевіч, н. у 1901 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАРОТКІ Фёдар Фёдаравіч, н. у 1917 г., капітан, загінуў 23.8.1943 г. у Арлоўскай вобл.

КАРОТКІ Цярэшцій Максімавіч, н. у 1917 г., лётчык, лейтэнант, загінуў каля г. Арол.

КОЗІНЕЦ Васіль Апанасавіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак.

КОЗІНЕЦ Васіль Ларыёнавіч, н. у 1916 г., загінуў у 1942 г.

КОЗІНЕЦ Васіль Мікалаевіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 24.3.1945 г. ва Усходняй Прусіі.

КОЗІНЕЦ Васіль Сідаравіч, н. у 1913 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КОЗІНЕЦ Дзмітрый Сяргеевіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у маі 1944 г.

КОЗІНЕЦ Іосіф Арсенцьевіч, н. у 1920 г., загінуў у кастрычніку 1944 г.

КОЗІНЕЦ Іосіф Ларыёнавіч, н. у 1914 г., рад., загінуў у 1942 г.

КОЗІНЕЦ Мікалай Артамонавіч, н. у 1915 г., шафёр Капаткевіцкай МТС, загінуў у красавіку 1944 г.

КОЗІНЕЦ Рыгор Ларыёнавіч, н. у 1910 г., прапаў без вестак.

КОЗІНЕЦ Сцяпан Апанасавіч, н. у 1899 г., рад., загінуў 20.3.1944 г.

КОЗІНЕЦ Якаў Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў 22.10.1942 г. пад Сталінградам.

КОЎГАР Пётр Іосіфавіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

КУБЕЦ Мікалай Уладзіміравіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў 6.5.1943 г.

МАЗАЙ Аляксандр Фёдаравіч, н. у 1920 г., прапаў без вестак.

МАЗАЙ Антон Арцімонавіч, н. у 1918 г., сяржант, загінуў у маі 1945 г. у Германіі.

МАЗАЙ Архіп Дзянісавіч, н. у 1907 г., загінуў у верасні 1944 г.

МАЗАЙ Валяр'ян Іванавіч, н. у 1905 г., ветурач, загінуў у 1944 г. пад Беластокам.

МАЗАЙ Іван Кузьміч, н. у 1914 г., прапаў без вестак.

МАЗАЙ Іосіф Фёдаравіч, н. у 1922 г., прапаў без вестак.

Н. А. Дарошка

У. Р. Дзенісевіч

Р. С. Каляда

Ц. М. Кароткі

В. І. Мазай

І. Д. Пінчук

МАЗАЙ Міхаіл Фёдаравіч, н. у 1923 г., прапаў без вестак.

МАЗАЙ Рыгор Андрэевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

МАЗАЙ Уладзімір Сяргеевіч, н. у 1918 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МАЗАЙ Якаў Цімафеевіч, н. у 1910 г., рад., загінуў у верасні 1944 г.

МАЗУРКЕВІЧ Васіль Емяльянавіч, н. у 1921 г., яфрэйтар, загінуў 7.3.1943 г.

МАЗУРКЕВІЧ Мікалай Арцёмавіч, н. у 1919 г., рад., прапаў без вестак.

МАЗУРКЕВІЧ Міхаіл Емяльянавіч, н. у 1920 г., рад., прапаў без вестак.

МАЗУРКЕВІЧ Сцяпан Емяльянавіч, н. у 1923 г., прапаў без вестак.

МАЗУРКЕВІЧ Фёдар Арцёмавіч, н. у 1919 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАЛЯК Аляксей Герасімавіч, н. у 1919 г., прапаў без вестак.

ПАЛЯК Адам Герасімавіч, н. у 1907 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПАЎЛЮЧОК Рыгор Яўціхіевіч, н. у 1919 г., прапаў без вестак.

ПЕРАХОЦКІ Акім Антонавіч, н. у 1905 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПЕРАХОЦКІ Іван Антонавіч, н. у 1919 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ПЕРАХОЦКІ Рыгор Паўлавіч, н. у 1913 г., танкіст, загінуў 8.2.1945 г. каля Будапешта.

ПІНЧУК Ігнат Дзмітрыевіч, н. у 1905 г., брыгадзір калгаса, рад., загінуў у красавіку 1944 г.

ПІНЧУК Пётр Дзмітрыевіч, н. у 1912 г., лейтэнант, загінуў у 1939 г. на р. Халхін-Гол.

ПРАТАСЕВІЧ Іосіф Нічыпаравіч, н. у 1917 г., прапаў без вестак.

САКОВІЧ Сяргей Паўлавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

САКОВІЧ Уладзімір Паўлавіч, н. у 1920 г., загінуў 18.3.1944 г.

САРОКА Ананій Дарафеевіч, н. у 1903 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

САРОЧЫК Васіль Іванавіч, н. у 1925 г., рад., загінуў 18.3.1945 г.

САРОЧЫК Дзмітрый Цярэнцьевіч, н. у 1907 г., ст. лейтэнант, загінуў 12.12.1943 г.

САРОЧЫК Іван Дзяніcавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

САРОЧЫК Іван Яўхімавіч, н. у 1898 г., прапаў без вестак.

САРОЧЫК Фёдар Іванавіч, н. у 1921 г., рад., загінуў 18.3.1945 г.

СЕМКА Антон Канстанцінавіч, н. у 1902 г., загінуў у красавіку 1944 г.

СЕМКА Ціхан Фёдаравіч, н. у 1904 г., прапаў без вестак.

СЯРГЕЕЎ Аляксандр Сяргеевіч, н. у 1913 г., загінуў у маі 1944 г.

ХАНЧЭЎСКІ Іван Аляксеевіч, н. у 1918 г., загінуў у верасні 1944 г.

ХАНЧЭЎСКІ Іван Навумавіч, н. у 1921 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ХАНЧЭЎСКІ Іван Прохаравіч, н. у 1896 г., рад., загінуў 27.9.1943 г. у Сумскай обл.

ХАНЧЭЎСКІ Мікалай Іванавіч, н. у 1916 г., загінуў у лістападзе 1944 г.

ХАНЧЭЎСКІ Фядос Аляксеевіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

ХАРЛАНЧУК Васіль Мітрафанавіч, н. у 1921 г., прапаў без вестак.

ХАРЛАНЧУК Канстанцін Іванавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў у красавіку 1945 г.

ХАРЛАНЧУК Канстанцін Сцяпанавіч, н. у 1905 г., рад., загінуў 26.4.1945 г. у Германіі.

ХАРЛАНЧУК Павел Кірылавіч, н. у 1921 г., сяржант, прапаў без вестак.

ХАРЛАНЧУК Рыгор Кірылавіч, н. у 1922 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

ЦЯРЭШЧАНКА Сяргей Рыгоравіч, н. у 1918 г., лейтэнант, загінуў у 1943 г.

ЦЯРЭШЧАНКА Уладзімір Рыгоравіч, н. у 1920 г., матрос, загінуў у красавіку 1944 г.

ЧАУС Іосіф Антонавіч, н. у 1921 г., загінуў у сакавіку 1944 г.

ШУРПАЧ Зіновій Серафімавіч, н. у 1912 г., прапаў без вестак.

ШЫРХОЎСКІ Данііла Іосіфавіч, н. у 1906 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯСЬКОЎ Васіль Юр'евіч, н. у 1921 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯСЬКОЎ Юрый Міхайлавіч, н. у 1895 г., прапаў без вестак.

ЯЦУК Антон Рыгоравіч, н. у 1903 г., работнік міліцыі, лейтэнант, загінуў у 1942 г.

ВЁСКА ЧЫРВОНАЯ ГОРКА

БРЫКАЛАЎ Фёдар Фёдаравіч, н. у 1918 г., рад., прапаў без вестак у 1944 г.

ВОЙЦІК Лявон Іосіфавіч, н. у 1903 г., прапаў без вестак.

ДРАБІК Канстанцін Станіслававіч, н. у 1909 г., шафёр, загінуў 1.8.1944 г. пад Варшавай.

ЖУКОЎСКІ Аксант Андрэевіч, н. у 1922 г., рад., загінуў 29.1.1945 г. на Усходняй Прусіі.

ЖУКОЎСКІ Аляксей Максімавіч, н. у 1917 г., мал. сяржант, загінуў 15.1.1945 г.

КАРАНЬКО Аляксандр Іванавіч, н. у 1912 г., рад., загінуў у красавіку 1944 г.

КАРАНЬКО Уладзімір Іванавіч, н. у 1907 г., загінуў у красавіку 1944 г.

МЛЫШКЕВІЧ Браніслаў Антонавіч, н. у 1916 г., рад., загінуў у лістападзе 1944 г.

МІХНАВЕЦ Іван Сцяпанавіч, н. у 1908 г., рад., загінуў у жніўні 1944 г.

МІХНЕВІЧ Мікалай Рыгоравіч, н. у 1924 г., загінуў у студзені 1944 г.

РАДАМАН Аляксандр Іванавіч, н. у 1914 г., загінуў у сакавіку 1945 г.

РАДАМАН Іван Іванавіч, н. у 1920 г., рад., загінуў у 1942 г.

ЯРМАК Мікалай Сазонавіч, н. у 1920 г., матрос, загінуў 12.2.1945 г. у Верхняй Сілезіі.

ЯСЬКОЎ Васіль Юр'евіч, н. у 1920 г., загінуў у красавіку 1944 г.

ЯСЬКОЎ Уладзімір Фаміч, н. у 1919 г., загінуў у 1943 г. пад Ленінградам.

* * *

Раённая і сельскія камісіі па падрыхтоўцы і выданню кнігі «Памяць», грамадскасць раёна правялі вялікую пошукавую работу па ўстанаўленню імён загінуўшых землякоў-воінаў і партызан, мірных жыхароў, тых, хто аддаў жыццё ў час ліхалецця пры акупацыі раёна і яго вызваленні. На жаль, нельга з упэўненасцю сказаць, што ўсе да аднаго загінуўшыя занесены ў жалобны спіс, усе прозвішчы ўстаноўлены. Работа па іх пошуку і ўвекавечанню працягваецца.

1945

ДА НАШЫХ ДЗЁН

НА ВЫЗВАЛЕНАЙ ЗЯМЛІ

У ліпені 1944 г. Петрыкаўскі і Капаткевіцкі раёны былі вызвалены ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Вайна пагрукатала далёка на захад, яшчэ доўга было да жаданай перамогі, а на папялішчах трэба было ладзіць мірнае жыццё, залечваць нанесеныя ворагамі цяжкія раны. Петрыкаўшчына, дзе на Пцічы на паўгода (са студзеня 1944 г.) спыніўся фронт, вяліся бесперапынныя баявыя дзеянні, пацярпела асабліва моцна. У вёсках згарэла і было разбурана звыш шасці тысяч хат, поўнасцю спалены і разрабаваны гарадскі пасёлак Капаткевічы, часткова — Петрыкаў. Цяжкасці ўзнаўлення, як і на ўсёй Беларусі, былі неймаверныя — не было насення і цягла, асабліва востра стаяла праблема жылля для сялян, а галоўнае — не хапала рабочых рук. Мужчыны працягвалі кровапралітныя баі; несучы свабоду ў чужыя краіны, і многім з іх, вызваліўшым родны край, накананавана было назаўсёды застацца ў сырой зямлі чужбіны... Вайна яшчэ доўга давала знаць аб сабе і тут, у глыбокім тыле, наваколле не раз скаланалі выбухі — зямля на месцы былых баёў была густа засмечана смяротнымі атрыбутамі вайны, на мінах, пакінутых ворагамі, узрываліся мірныя жыхары, дзеці.

Восенню 1944 г. у раёнах працавала камісія па вызначэнні страт, нанесеных акупантамі на часова захопленай тэрыторыі. У актах расследаванняў злачынстваў, здзейсненых нямецка-фашысцкімі захопнікамі на тэрыторыі Петрыкаўскага і Капаткевіцкага раёнаў, прыводзяцца наступныя даныя: за час акупацыі, з жніўня 1941 г. да ліпеня 1944 г., у Петрыкаўскім раёне загінула 2570 ні ў чым не павінных людзей, у Капаткевіцкім 2836, а ўсяго на тэрыторыі сучаснага Петрыкаўскага раёна расстраляна, павешана, спалена 5406 мірных жыхароў, у тым ліку больш чым 300 дзяцей. Угнана ў рабства ў Германію 4132 чалавекі. Боль ад тых страт не згасла да сённяшняга дня...

Уся арганізацыйная і кіруючая работа па ўздыме разбуранай гаспадаркі з папялішчаў легла нялёгкім грузам на райком КП(б)Б і райвыканком, іх кіраўнікоў — першага сакратара Петрыкаўскага райкома партыі І. М. Глушко і старшыню РВК А. М. Волкава, Капаткевіцкага — Ф. Д. Кудраўца і Герасіменку, былых партызанскіх камандзіраў, будні якіх у мірны час былі ніколькі не лягчэйшымі, чым у гады барацьбы з ворагам. Першая і найбольш важная задача ў пасляваенныя гады — будаўніцтва жылля. Трэба было як мага хутчэй перасяліць людзей з зямлянак у хаты. 52 калгасы, найбольш пацярпеўшыя ў гады акупацыі, былі поўнасцю вызвалены ад працапавіннасці, каб усе сілы прыкласці на ўласнае будаўніцтва. У першы год пасля вызвалення раёна было пабудавана каля трох тысяч хат і будынкаў, прыгодных для часовага жыцця. У 1946 г. у сельскай мясцовасці пабудавана 580 дамоў, у 1947 г.— 720, у 1948 г.— 535. Для патрэб будаўніцтва ў першую чаргу трэба было аднавіць работу цагельнага завода. У маі 1945 г. ён пачаў даваць прадукцыю, да канца года было выпушчана каля 70 тыс. цаг-

лін. Ганчарны цэх вырабіў посуду дамашняга абіходу на 3150 літраў.

Узнаўленне калгасаў — не менш важная задача, якая стаяла ў парадку дня. Увосень 1944 г. з вялікімі цяжкасцямі была праведзена сяўба азімых. Дзяржава дапамагла насеннем. Пасяўная была праведзена ў тэрмін. Дапамагала ўся краіна. Дзяліліся апошнім людзі з Кобрынскага, Іванаўскага, Лунінецкага, Пінскага, Бярозаўскага раёнаў. Многія сяляне хадзілі ў заходнія раёны Беларусі, якія менш пацярпелі, выменьвалі прадукты харчавання на рэчы, якія захаваліся ад акупантаў, ці ўладкоўваліся на працу, зараблялі кавалак хлеба.

У шэрагу першачарговых задач была таксама арганізацыя работы школ, пуск прадпрыемстваў, сельгаспадатак... Катастрафічна не хапала настаўнікаў, у першы пасляваенны год адкрыта педагагічнае вучылішча ў Капцэвічах, потым яго перавялі ў Петрыкаў. У 1945 г. у Петрыкаўскім раёне працавала 53 школы, у якіх навучалася 3300 вучняў. Большасць іх мясцілася ў непрыстасаваных будынках і зямлянках. Сіротам і сем'ям ваеннаслужачых выплачвалася дапамога і пенсія. За год раённым аддзелам сацыяльнага забеспячэння было выплачана каля 2 мільёнаў рублёў, мнагадзетным маці — 160 тысяч рублёў. У ліпені 1945 г. у вёсках раёна працавала 120 радыёкропак, тэлефанізавана большасць арганізацый і сельскіх саветаў. Адноўлена 62 кіламетры дарог, пабудавана 17 і адрамантавана 38 мастоў. За вясенні сезон калектыў сплаўшчыкаў сплавіў 3 тысячы кубаметраў драўніны.

Адразу пасля вызвалення была ўзноўлена работа раённага аддзела аховы здароўя. Адкрыты 4 урачэбныя пункты — у Ляскавічах, Грабаве, Бабунічах і Смятанічах, бальніца ў Петрыкаве, 6 акушэрскіх пунктаў, 3 паліклінікі, 2 дзіцячых ясляў, малярыйны пункт, фельчарска-акушэрскія пункты ў Курыцічах, Конкавічах... У Капаткевіцкім раёне працавала раённая бальніца на 50 ложкаў. У вёсках раёна было адкрыта дзве бальніцы, амбулаторыя і 9 фельчарска-акушэрскіх пунктаў.

Пачаліся работы па ўзнаўленні буйнейшага прадпрыемства — суднабудаўнічага завода. Абсталяванне яго было вывезена ў Германію, большасць цэхаў разбурана. Заснаваны яшчэ ў XVIII ст., завод за гады свайго існавання выпусціў і адрамантаваў не адну сотню параходаў, баржаў, прадукцыю яго до-

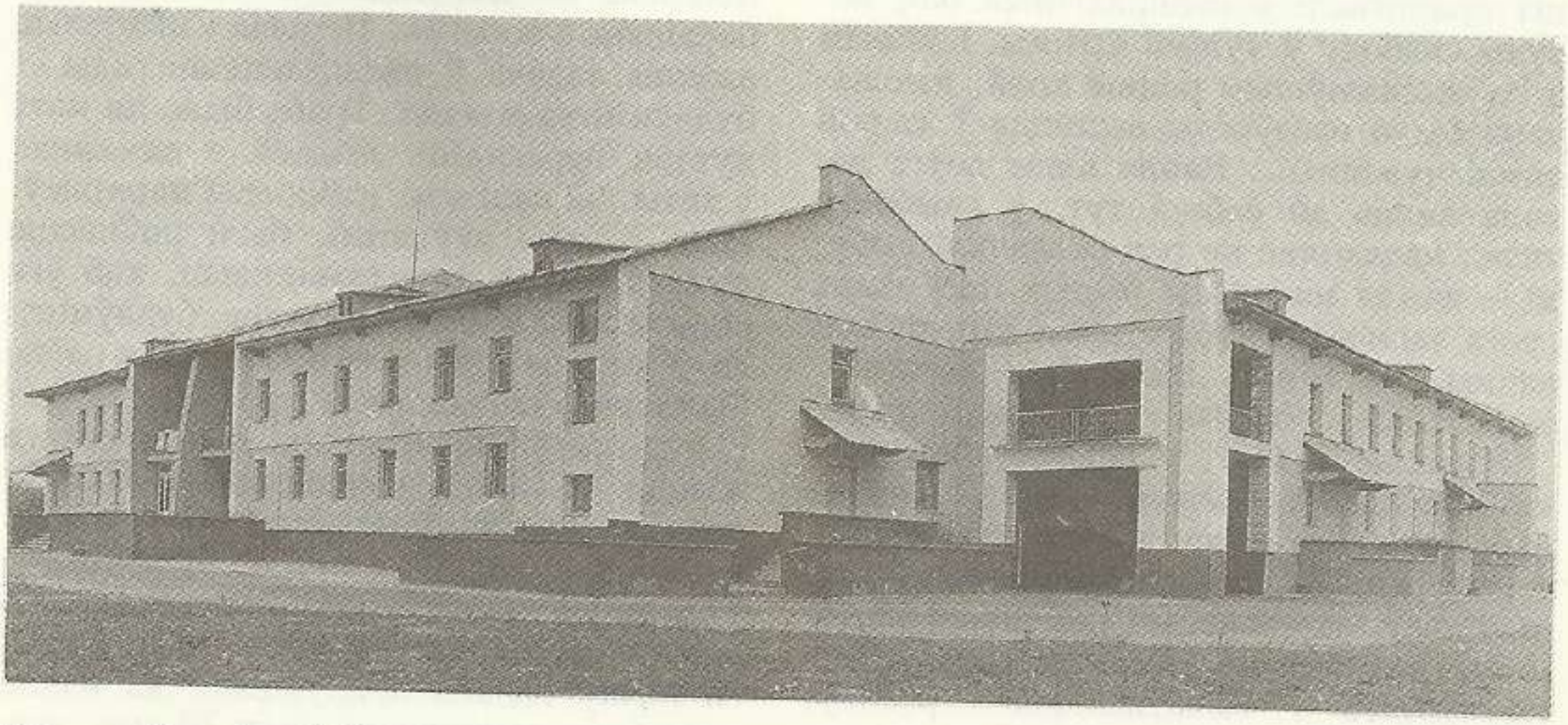

Будынак бальніцы ў Капаткевічах

бра ведалі на ўсіх рэках ад Балтыйскага да Чорнага мораў, суднаверф неаднаразова з'яўлялася прызёрам ВДНГ краіны. Да канца 1945 г. па заказу ваеннага камандавання на ваду былі спушчаны пяць суднаў, а ў далейшым суднаверф поўнасцю перайшла на выпуск і рамонт катэраў і барж для мірных мэт.

У Петрыкаўскім райпрамкамбінаце працавалі сталярны цэх, які выраблял сталы, табурэткі, куфры, бочкі, а таксама фарбу; лесазавод — у 1946 г. на будоўлі паступіла 250 кубічных метраў піламатэрыялаў; млын, дзе ў 1945 г. перапрацавана 1000 ц мукі, у 1946 г. — 4000 ц, у 1948 г. — 3400 т, у 1949 г. — 5200 т.; у швейным цэху пашылі за год 125 сукенак, 50 мужчынскіх сарочак, а таксама жаночай і дзіцячай бялізны на суму звыш 25 000 рублёў. Цагельны завод № 18 выпускаў у год 132 000 штук цэглы, цагельна-чарапічны завод у Дарашэвічах — 120 000 штук цэглы і 55 000 чарапічных пліт, кузня, дзе выраблялася 15 т металічных вырабаў на 6000 рублёў. Леспрамгас нарыхтоўваў звыш 3000 кубічных метраў лесу для патрэб будоўлі, 7000 — дроў, а таксама вывозіў матэрыял і дровы, працаваў лясгас, быў лакамабіль для выпрацоўкі электраэнергіі.

У 1947 г. у Петрыкаўскім раёне налічвалася 67 калгасаў і рыбгас, у якіх было 6560 гаспадарак. З асабістых гаспадарак паступала дзяржаве большая частка падаткаў. У 1948 г. пастаўкі мяса калгасамі склалі 733 ц, калгаснікамі — 1680, рабочымі і служачымі — 60, аднаасобнікамі — 11 ц. У 1948 г. дзяржаве было пастаўлена мяса калгасамі 753 ц, індывідуальнымі гаспадаркамі — 1860, малака — 233 000 л (пры плане 308 000) і 520 000 л, яек — адпаведна 78 560 (план 53 000) і 214 000 шт., воўны — 1580 і 65 кг, скур свіных — 300 і 17 (план 540), бульбы — 17 305 ц калгасамі і 10 440 ц калгаснікамі. Ніводная лічба плана не была выканана. Прыкладна такія ж паказчыкі выканання планавых заданняў былі і ў наступныя гады, план пастаўкі мяса ўвесь час павялічваўся, а выкананне яго заставалася на адным узроўні, а малака і яек зніжаўся. Планавалася таксама вытворчасць брынзы, у калгасах яе выраблялася чвэрць задання, калгаснікамі не здадзена ні аднаго кілаграма. Да 1951 г. быў дасягнуты даваенны ўзровень вытворчасці ў жывёлагадоўлі, а ў штушкагадоўлі і свінаводстве паказчыкі былі вышэйшымі, чым у 1940 г.

З году ў год, пакуль не пачалася ў 60-х гадах вялікая меліярацыя, нязначна павялічваліся пасяўныя плошчы, ачышчаліся ад злавеснага смецця мінныя палі. У 1949 г. у Петрыкаўскім раёне было пасеяна 4570 га азімых, 2170 — бульбы, 45 — пшаніцы, 360 — ячменю, 1175 — аўса, 2505 — грэчкі, 560 — проса, 238 — ільну, 70 — канапель, 2240 — гародніны, 8 — фасолі, па 2 гектары гароху і цукровых бураковў. У Капаткевіцкім раёне пасеяна збожжавых 6320 га: 620 — пшаніцы, 1700 — аўса, 3100 — грэчкі, 500 — проса, 400 — ячменю, бульбы — 1670 га, тэхнічных культур — 1315 га. Меліярацыйныя работы толькі пачыналіся на землях асобных калгасаў. Ініцыятарамі іх выступілі земляробы калгаса «Бальшавік», дзе значная частка ўгоддзяў была забалочана. Уручную секлі хмызняк, ачышчалі балоты, адваёўвалі гектар за гектарам прыгодных для севу плошчаў. У краіне адчувалася вялікая патрэба ў натуральным каўчуку і гуме, у многіх гаспадарках пачалі культываваць новую для гэтых мясцін паўднёвую расліну кок-сагыз. Высокімі ўраджаямі яго на асушаных балотах славіліся земляробы калгаса «Бальшавік». Майстрам высокіх ураджаяў кок-сагызу І. В. Сітніцы, А. С. Рудакоўскаму, Г. І. Буднік, якія атрымлівалі да 60 ц з гектара гумавага кораня, было прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы, многія калгаснікі атрымалі высокія ўрадавыя ўзнагароды.

З дакладу старшыні Петрыкаўскага РВК «Аб рабоце райвыканкома за 1948—1950 гг.»: «У 1944 г. пасяўны клін у раёне складаў 2000 га — 18 пра-

Кірмаш у Капаткевічах

цэнтаў да даваеннага, у 1948 г. — 86,7, у 1949 г. — 94 працэнты, у 1950 г. асвоены ўсе плошчы. Ураджайнасць складала: збожжа ў 1945 г. — 3,5 ц, у 1946 г. — 4, у 1947 г. — 4,3, у 1948 г. — 5,7, у 1949 г. — 6, у 1950 г. — 7,5 ц з гектара, бульбы — адпаведна 35, 40, 42, 46, 47 і 85 ц, тэхнічнага валакна — 1,5, 1,7, 1,8, 2, 2,8 і 3 ц з гектара. Яшчэ меншая ўраджайнасць была ў гаспадарках Капаткевіцкага раёна: збожжавых у 1951 г. атрымана 4,2 ц з гектара, бульбы — 40, тэхнічных культур — 1,7, кок-сагызу — 8,5 ц... Мелася 980 коней, 1190 валоў. Кошт працадня: у 1948 г. — 0,73 кг збожжавых, у 1949 г. — 0,67, у 1950 г. мяркуецца выдаць на працадзень 1 кг збожжа і 3 — 4 кг бульбы. У галіне жывёлагадоўлі ў гаспадарках раёна налічвалася 926 галоў буйной рагатай жывёлы пры плане 820, авечак — 7268 пры плане 7900, свіней — 1835 пры плане 1900, птушкі — 7182 пры плане 15 000. Прычыны невыканання плана — недахоп сродкаў у гаспадарках на закупку жывёлы, адсутнасць пабудоў. У мэтах арганізацыйнага ўмацавання гаспадарак праведзена аб'яднанне калгасаў, з 57 створана 26, 12 гаспадарак засталіся ў сваіх ранейшых межах...»

Калгасныя землі апрацоўваліся тэхнікай Петрыкаўскай, Капаткевіцкай, Навасёлкаўскай МТС, у якіх налічвалася каля 200 трактароў, 21 камбайн, звыш 50 сеялак. Паступалі магутныя трактары С-80, бульдозеры і канавакапалкі.

У 1953 г. у Петрыкаўскім раёне налічвалася 22 калгасы: «1 Мая», «Ленінец», «Чырвоны маяк», імя Чкалава, імя Панамарэнкі, «Першамай», імя Сталіна, імя Жданава, «Іскра», «Бальшавік Палесся», «Камсамолец», «Мічурынец», імя Малянкова, імя Кірава, «Чырвоны будаўнік», «Чырвоны Кастрычнік», імя Калініна, імя Варашылава, імя Молатава, «Заветы Ільіча», «Пераможац», «Бальшавік»; у Капаткевіцкім раёне — 24 калгасы: імя Сталіна, імя Калініна, «2-я пяцігодка», імя Фрунзе, «Чырвоны маяк», імя Кагановіча, імя Варашылава, імя Леніна,

Петрыкаў. Вуліца Р. Люксембург

імя Кірава, імя Молатава, імя Шверніка, «Шлях Леніна», «Бальшавік», імя К. Маркса, «Ленінскі шлях», «Чырвоны Кастрычнік», «Чырвоная Армія», «Чырвоны партызан», «Савецкая Беларусь», «Чырвоны сцяг», «Чырвоная зорка», імя Жданава, «Камінтэрн», «Чырвоная вёска».

У 1955 г. на палі Петрыкаўшчыны прыйшла кукуруза. Яе ў Капаткевіцкім раёне было пасеяна 1300 га, прыкладна столькі ж займала культура ў Петрыкаўскім раёне. Вопыт вырошчвання гэтай перспектыўнай кармавой культуры даў добры плён, на асобных плошчах убіралі больш 200 ц зялёнай масы з гектара, у далейшыя гады ўраджайнасць была значна большай. Усё больш ужываліся мінеральныя ўгнаенні, торф, арганічныя ўгнаенні. У перадавых гаспадарках ужо атрымлівалі да 20 ц з гектара збожжавых, звыш 150 ц бульбы.

Жыццё на вёсцы ўваходзіла ў мірнае рэчышча, паступова залечваліся раны, нанесеныя вайной. 25 снежня 1962 г. быў ліквідаваны Капаткевіцкі раён, яго землі далучаны да Петрыкаўскага раёна. У 1965 г. была закончана поўная электрыфікацыя раёна. У в. Смятанічы, непадалёку ад Петрыкава, узведзе-

40-годдзе Вялікай Перамогі. Сустрэча партызан 130-й Петрыкаўскай брыгады

ны буйнейшы ў рэспубліцы тэлевізійны рэтранслятар. Вышыня мачты дасягае 352 м, з яе дапамогай прымаюцца і перадаюцца ўсе праграмы Маскоўскага і Мінскага тэлевізійных цэнтраў у радыусе звыш 100 км.

У 1968 г. у раёне пачалі культываваць мяту — важную сыравіну для кандытарскай вытворчасці. Гэтую культуру на плошчы каля 1000 га вырошчваюць у саўгасах «Петрыкаўскі», «Галубіцкі», «Ляскавічы», «Камаровічы» і «Заветы Ільіча». У гаспадарках адкрыты пункты па прыёму і перапрацоўцы сыравіны, з якой атрымліваюць за год 8—10 т масла.

...Не мінула тэрыторыю раёна чарнобыльская бяда. Дзевяць населеных пунктаў аказаліся ў зоне радыеактыўнага заражэння ад 1 да 5 кюры. Агульнымі намаганнямі ўдаецца ліквідаваць цяжкія наступствы нацыянальнай трагедыі. Жыццё працягваецца; як кветка, як кожны лісток, былінка вясной цягнецца да сонца, яно спрадвечна імкнецца да святла, да вечнасці, да разумнага і добрага...

Васіль Феранц

«СТАЛІНСКАЯ ПРАЎДА», 1944 г.

З верасня 1941 г. да ліпеня 1944 г. акупанты спалілі ў раёне 39 вёсак, 5936 будынкаў, 468 грамадскіх пабудоў... Спалілі і разбурылі 40 школьных памяшканняў, пашкодзілі 28, знішчылі 3 дзіцячыя дамы, 14 Дамоў культуры. У сувязі з гэтым выканком райсавета рашыў: аднавіць 2 сярэднія школы ў г. Петрыкаве, 5 няпоўных сярэдніх і 57 пачатковых школ у сельсаветах.

Выканком абавязаў старшынь сельсаветаў, дырэктараў і загадчыкаў школ адрамантаваць школьныя памяшканні сіламі вучнёўскіх, настаўніцкіх і бацькоўскіх брыгад да 1 верасня 1944 г.

Адкрыць 15 клубаў, гарадскую бібліятэку, спецдзетдом, дзіцячы сад, педкабінет... У Бабуніцкім, Грабаўскім, Асавецкім, Глініцкім, Снядзінскім сельсаветах часова адкрыць школы ў зямлянках, папярэдне абсталяваўшы іх.

14 жніўня

Жыццё ўзнаўляецца

...Зараз адноўлена 65 калгасаў, 12 жывёлагадоўчых ферм. Зноў распачалі працу 2 сярэднія школы, 5 няпоўна-сярэдніх і 40 пачатковых. Аднавілі працу 3 прамысловыя арцелі, цагельны завод, суднаверф, днямі будзе пушчаны райпрамкамбінат.

Адбудаваны корпус райпрамкамбіната. Устаноўлены лакамабіль, працуе паравая мельніца, крупадзёрка. Заканчваецца ўстаноўка цыркуляркі і лесапільнай рамы. У бліжэйшыя дні пачнецца будаўніцтва корпуса пад электрычную станцыю. Асабліва вызначаюцца ў працы мантажнікі Піліп Сокал, Фёдар Міцура, кузнец Сямён Сямёнаў, цясляр Канстанцін Петрушэнка, якія працуюць за дваіх. Дырэкцыя завода прэміравала стаханаўцаў.

Сяляне, нягледзячы на выключна вялікія цяжкасці, засеялі 2011 гектараў азімых. Здалі Радзіме сотні цэнтнераў збожжа. Яны жывуць толькі адным імкненнем: хутчэй адрадзіць грамадскую гаспадарку, вярнуць былую славу раёну...

6 верасня

53 школы, 2 дзіцячыя дамы паўсядзённа выхоўваюць маладое падрастаючае пакаленне нашага раёна... Працоўныя г. Петрыкава паглядзелі звыш 100 савецкіх кінафільмаў.

Райаддзелам сувязі атрымана па адрасах працоўных раёна каля 142 тысяч пісьмаў, звыш 320 тысяч газет і часопісаў, каля 4 тысяч тэлеграм, адпраўлена ў розныя канцы Савецкага Саюза звыш 130 тысяч пісьмаў, 62 тысячы газет, тысяча тэлеграм.

25 верасня

З пастановы Савета Народных Камісараў БССР аб мерах аказання дадатковай дапамогі Петрыкаўскаму раёну як асабліва пацярпеўшаму ад нямецкай акупацыі:

«Давесці трактарны парк Петрыкаўскай МТС да вясны 1945 г. да 30 адзінак. Выдзеліць 10 дыскавых барон, 10 культыватараў, 15 трактарных плугоў, грузавую машыну. Пусціць у эксплуатацыю мельніцу, крупарушку, піларраму і электрастанцыю.

Для аказання дапамогі дзецям-сіротам, дзецям воінаў і інвалідаў Айчыннай вайны выдзеліць Петрыкаўскаму раёну ў першым квартале 500 пар дзіцячага абутку, 500 камплектаў адзення, 200 метраў мануфактуры.

Стварыць у калгасах будаўнічыя брыгады і накіроўваць іх для будаўніцтва дамоў інвалідам вайны, многадзетным сем'ям воінаў Чырвонай Арміі...»

11 кастрычніка

«БАЛЬШАВІК ПАЛЕССЯ», 1944 г.

На ўборачным фронце

У калгасе «Бальшавік Палесся» створана маладзёжная брыгада ў саставе 18 дзяўчат. Усе яны працуюць старанна, з энтузіязмам, паказваюць узоры высокапрадукцыйнай працы на ўборцы ўраджаю.

У першы дзень пры норме 0,08 га яны зжалі па 0,21 га, на другі — па 0,25 га. Лепшымі людзьмі гэтай брыгады з'яўляюцца: брыгадзір Зданевіч Аляксандра, Марціновіч Ольга, Піскун Ольга, Зданевіч Анна, Васкевіч Праскоўя, Васкевіч Алена і іншыя.

11 жніўня

Моладзь на сяўбе азімых

У пачатку асенняй сяўбы ў Грабаўскім сельсавеце па рашэнню бюро РК ЛКСМБ адбыўся першы злёт камсамольскай і несаюзнай моладзі. Гэты сельсавет з'яўляецца адным з вельмі пацярпеўшых. У ім спалены літаральна ўсе будынкі. І вось у вельмі цяжкіх умовах моладзь рашыла паспяхова правесці асеннюю сяўбу. На гэтым злёце моладзь расказала аб сваім удзеле ва ўборцы і тут жа былі створаны 7 звенняў высокага ўраджаю, з ахопам 80 чалавек моладзі...

У калгасе «Перамога» арганізуючую ролю ў рабоце звенняў адыгрывае камсамольская арганізацыя (сакратар Ніна Сайдзель). Тут створана два звяны па апрацоўцы зямлі на чале з камсамолкамі. Члены звенняў Аўдоцця Касец, Анюта Голас, Анюта Кілбас, Маруся Голас і іншыя ўскопваюць па 0,06—0,07 га зямлі на глыбіню 12 см.

28 верасня

Плады нашай працы

З разгортваннем азімай сяўбы ў калгасе імя Варашылава Белкаўскага сельсавета было арганізавана звяно высокага ўраджаю. У яго ўвайшлі 10 чалавек. Яны ўручную ўскапалі 10 гектараў. Звеннявая Дуня Музыка з'яўляецца сапраўдным арганізатарам. Яна сваім асабістым працоўным прыкладам вядзе за сабой астатніх членаў звяна. Па 0,06—0,07 га яны ўскопвалі штодзённа. Цяпер камсамольска-маладзёжнае звяно так жа добра працуе на малацьбе і намалаціла ўжо 9 т жыта.

Камсамольская арганізацыя калгаса наладзіла збор падарункаў і сродкаў у фонд дапамогі дзецям-сіротам. У выніку праведзенай работы дзетдому пераданы кружкі, лыжкі, ручнікі, прадукты харчавання і інш.

19 лістапада

З руін і папялішчаў

Гітлераўскія вандалы за час свайго панавання ў Петрыкаўскім раёне зрабілі страшэнныя разбурэнні... Адступаючы пад магутнымі ўдарамі Чырвонай Арміі, нямецкія захопнікі пакінулі на тэрыторыі раёна каля 500 тысяч мін.

Многія калгасы і прадпрыемствы дабіліся канкрэтных поспехаў. Члены сельгасарцелі імя Чкалава Брынёўскага сельсавета, своечасова закончыўшы сяўбу, поўнасцю разлічыліся з дзяржавай па ўсіх відах абавязковых паставак. Яны выдзелілі ў фонд дапамогі сем'ям чырвонаармейцаў 500 кілаграмаў зярна...

60-гадовы калгаснік Пётр Фларыянавіч Мароз з калгаса «Чырвоны Сцяг» сказаў:

— Больш дзесяці год я працую ў калгасе, а з такой энергіяй, як зараз, я ніколі не працаваў. Хачу сваёй працай аддзякаваць Чырвоную Армію за вызваленне, дапамагчы сваім сынам Уладзіміру і Францу, якія на фронце б'юць нямецкую погань. Гэтай восенню я ўзараў і засеяў у калгасе 15 гектараў азімага жыта...

2 снежня

Выбухі за ваколіцай

Набліжаўся час вызвалення. Наша зона стала прыфрантавой. Цяжкія баі былі за в. Замошша, якую немцы ўсімі сіламі стараліся ўтрымаць. Тут у балотах палягло вельмі многа нашых салдат. У пачатку сакавіка 1944 г. нас выселілі на хутар Сабаў. Мы рады былі і таму, што там было многа елак, з лапак якіх добра будаваць курані. Але затрымаліся там нядоўга. Лагер снядзінцаў і таргашынцаў рушыў углыб Лельчыцкага раёна. Прыйшлі ў в. Лельчыцкая Буда, але тут месца знайшлося нямногім. Не лепшае становішча было ў в. Лельчыцкі Падворак. Ужо апоўначы нас прытулілі добрыя людзі, дзед і баба Шумікі ў в. Ліпляны. Другая частка нашай сям'і размясцілася ў іх сына Паўла. Мне бабка Шумічыха адвяла месца на лаве, з якой на наступны дзень я не падняўся — тыф. Гэтай хваробай перахварэла ўся сям'я, за выключэннем маці. Некаторыя снядзінцы тут памерлі. У Ліплянах, якія раскінуліся ля Убарці, жылі вельмі добрыя, спагадлівыя людзі. Сям'я Данілы Лося з шасці чалавек узяла да сябе ў невялікую хатку снядзінцаў Мікалая Ястрэмскага з двума хлопцамі, Карла Марцынкевіча з дачкой Анютай, Людмілу Руцкую, Марыну Ястрэмскую з дзіцём, Вольгу Літнер.

У сярэдзіне мая мы дачакаліся, нарэшце, вызвалення. Дамоў вярнуліся ў пачатку жніўня. Размясціліся вакол сяла на палях і ў лясах — вёска была густа замініравана. Першай ахвярай стаў бакеншчык Пятро Руцкі, які падарваўся на міне.

У вёску прыехаў старшы лейтэнант Зуйкевіч. Ён сабраў прызыўнікоў 1927—1928 гг. і пачаў вучыць міннай справе. У нашай мясцовасці былі ўстаноўлены чатыры віды мін: супрацьпяхотныя, асколачныя, супрацьтанкавыя і балотныя нацяжнога дзеяння, яны ставіліся ў балотах на палках. Адзіным інструментам, з дапамогай якога мы знаходзілі міны, — шчуп, кавалак тоўстага дроту, прымацаванага да доўгай палкі. Быў і мінашукальнік, але карыстацца ім немагчыма — усё зарасло высокім бур'яном.

У першую чаргу праверылі вуліцы. Рухаліся вельмі марудна. Міны знаходзілі ў самых нечаканых месцах. Усё ішло добра, але на трэці дзень апоўдні з боку ракі пачуўся выбух. Хтосьці крыкнуў: «Гэта на Вудамлі!» Мы пабеглі туды. На полі стаяў салдат, устрывожана выкрыкваў: «Шэін, Шэін!» Раптам падхапіўся той самы Шэін і ў бяспамяцтве стаў кідацца па полі. Мы з цяжкасцю ўтрымалі акрываўленага салдата. Фельчар, маладзенькая дзяўчына з в. Вышалаў Алена Дзярбень, зрабіла перавязку, рукі яе дрыжалі...

Мы размініравалі Пасялковую вуліцу. Раптам Віталь Хальчэня крыкнуў: «Міна!» — і наступіў на яе. Пачуўся глухі выбух, міна, узляцеўшы ў вышыню, упала на зямлю. Калі смертаносную «цацу» разабралі, аказалася, што ў ёй не было капсуля-дэтанатара. Мы былі ўдзячны невядомаму антыфашысту, які адвёў ад нас бяду.

Па паўднёва-заходняй ваколіцы Мардзвіна праходзіла лінія нямецкай абароны. Ворагі чакалі з таго боку прарыву нашых войск з в. Замошша і пабудавалі тры паласы з калючага дроту, мы прыступілі да іх размініравання. Заняўшы кожны па раду, абясшкоджвалі сотні мін, зносілі ў адно месца і падрывалі. Так мы працавалі больш за тыдзень.

Аднойчы Іван Марозька наступіў на супрацьпяхотную міну, прагучаў выбух. Марозька, прыціскаючы рукі да твару, захістаўся. Уладзімір Канавальчык падхапіў яго пад рукі і своечасова, бо Іван мог упасці на другую міну. З выпаленымі вачыма яго адвезлі ў Петрыкаў. Праз некалькі дзён памерла яго маці, Ева Марозька. Мірных жыхароў загінула тады нямала. Сярод іх — бежанцы з в. Хлупін Вольга Літнер з дачкой Надзяй, бакеншчык Яўхім Масла. Падарваліся на мінах Ева Руцкая, Аляксандра Чарняўская, Макар

Занкевіч, Андрэй Рубчэўскі, Анюта Занкевіч, падлеткі Іван Шалковіч, Ганна Клепік, пакалечаны Матруна Руцкая, Жора Домніч. Падарваўся, кідаючы гранату, прызыўнік Мікалай Траяноўскі. З белінцаў загінулі Ганна і Ермалай Шаруба, Мартын Пятровіч, Тодар Галеня, была пакалечана Надзя Ладзінская.

Здаецца, вельмі ўважліва правяралі вуліцы, аднак яшчэ ўлетку 1947 г. на Пасялковай вуліцы падарваўся на супрацьтанкавай міне леспрамгасаўскі грузавік, загінуў шафёр Зосім Занкевіч з в. Вышалаў.

У Судзібары падарваўся наш таварыш Віталь Хальчэня. Яўхім Ястрэмскі быў паранены. Праз некаторы час ён стаў знакамітым чалавекам, за асваенне цаліны быў узнагароджаны двума ордэнамі Леніна. Загінуў і Міхаіл Шайкевіч.

Цяжкая, небяспечная работа працягвалася ўсё лета і восень 1944 г. Да вясны 1945 г. двары, агароды і палі вакол вёскі былі ачышчаны ад мін.

А восенню 1944 г. узнавіўся наш калгас «Новае жыццё». У гаспадарцы было 18 коней. Адзін хутка падарваўся на міне, чатырох задралі ваўкі. Людзям часцей даводзілася цягнуць плуг на сабе, жанчыны капалі лапатамі калгаснае поле. Насілі насенне са станцыі Капцэвічы.

Жыццё паступова наладжвалася, толькі не сціхаў боль па загінуўшых...

В. К. Навак

Дзіцячыя слёзы

З успамінаў жыхаркі в. Старына Г. Р. Вільчанкі

У сярэдзіне 1944 г. прыйшло доўгачаканае вызваленне... Як доўга мы яго чакалі! Раны, нанесеныя вайной, залечвалі ўпартай, напружанай працай жанчын, падлеткаў, дзяцей. Пякельна цяжкае жыццё ў пасляваеннай вёсцы, шчодра палітае горкімі дзіцячымі слязьмі, зусім станавілася непасільным, у каго загінуў бацька, у каго не было, як у нас, сваёй хаты, а такіх сем'яў у нашай вёсцы Старына была большасць. Мы не маглі разлічваць і на дапамогу старэйшага брата. Іван, захварэўшы тыфам у партызанскім атрадзе, выйшаў са шпіталю ўжо пасля вызвалення раёна і быў накіраваны на работу ў Баранавіцкую вобласць старшынёй сельсавета. Відаць, нялёгка яму там жылося, неяк ужо зімой прыйшло пісьмо, што хварэе, што ў яго стралялі бандыты, якіх нямала было тады ў лясах Заходняй Беларусі. Маці ўстрывожылася, паслала Ніну, старэйшую сястру, каб яна дапамагла брату, можа, абараніла яго. Ніна, заўжды баявая і смелая, пасля нялёгкіх партызанскіх будняў стала такой рашучай і энергічнай, што ні ў чым не ўступала хлопцам. Нам было добра з ёю.

Ніна паехала і праз некаторы час прыслала пісьмо, яшчэ больш трывожнае. Маці не вытрымала і паехала да сваіх дзяцей сама. Нарыхтавала дроў, напякла нам хлеба і рушыла ў далёкую дарогу. Засталіся мы ў хаце адны з шасцігадовым Пятром... Хлеб яшчэ быў, бульбу мы маглі варыць самі. Нялёгка нам было запаліць печ, да прыпечка не дараслі. Я залажу на прыпечак, Пятро становіцца на калодку і падае мне палена адно, другое. Так мы ўкладваем дровы, я раздзьмухваю вугалькі, якія ашчадна захоўваюцца ў попеле, з'яўляецца дымок... Я бягу раніцай у школу, Пятро чакае мяне, прымасціўшыся каля акна, выйсці на вуліцу яму няма ў чым... Але хутка скончыліся дровы, а маці ўсё не вярталася. Пайшлі мы ў лес. Адкуль ні вазьміся, нізка праляцеў раптам самалёт. Мы памярцвелі: зноў вайна!.. І маці няма, ніякай радні. Што рабіць? Прасядзелі ў хмызняку да вечара, затым пайшлі ў вёску. Пытаемся у людзей, ці няма вайны. Нас супакоілі, растлумачылі, што вайна ёсць, але яна далёка і сюды больш не прыйдзе.

Вярнулася Ніна, усе нашы страхі забыліся. Маці не адважылася пакінуць Івана аднаго, у яго ўжо не раз

стралялі. Надышла вясна, трэба было сеяць. Насенне ў нас было, але цягла на ўсю вёску ніякага, ні адной жывёліны. Саджалі бульбу па чарзе, дзевяць ці дзесяць жанчын за плугам, прымацаваным за жэрдку, Ніна за аратага, а дзеці кідаюць бульбу ў баразну... Так адсеяліся ўсёй вёскай. І ў гэтыя ж дні прыйшла радасная доўгачаканая вестка: перамога, вайна скончылася!.. Першымі даведаліся аб гэтым ад паштальёна мы, дзеці, пабеглі ў поле, дзе садзілі бульбу і сеялі збажыну жанчыны. Што тут рабілася!.. Колькі радасці, колькі слёз і радасных, і горкіх... Жанчыны нібы памаладзелі, папрыгажэлі... Кінулі работу, у адной з хат сабраліся ў госці, кожная прынесла, што магла, знайшлася і бутэлька гарэлкі. Такога вяселля я ніколі больш не бачыла, такой радасці не перажывала. Жанчыны спявалі і танцавалі, смяяліся і плакалі, і супакойвалі адна другую, і зноў спявалі... Нехта іграў на нямецкім губным гармоніку, нехта пераапрануўся ў мужчынскую вопратку... Мы, дзеці, глядзелі на іх і весяліліся разам з усімі і з нецярпеннем чакалі, калі нас, нарэшце, паклічуць за стол. У вёсцы так было заведзена, што пакарміць і пачаставаць нас маглі толькі тады, калі закончыцца свята ў дарослых.

Я хадзіла ў тую вясну ў школу. Вучыла нас настаўніца, памятаю толькі яе імя і імя па бацьку — Ларыса Іванаўна. Якой яна здавалася нам, ціхмяным вясковым дзецям, прыгожай, дарослай і строгай — яна і сапраўды была такой, хоць было ёй не больш 20 гадоў. Сядзелі мы на падлозе ў хаце, якая цудам захавалася пасля ваеннага ліхалецця, усе разам — ад першага да чацвёртага класа. Было на ўсю школу два буквары — адзін для вучняў Старыны, другі — для філатаўскіх. Сшыткаў, алоўкаў не было зусім. Немцы, адступаючы, пакідалі папяровыя мяшкі з-пад сваіх рэчаў, мы збіралі іх, асабліва многа было мяшкоў у лесе, дзе стаяла варожая часць, акуратна наразалі іх на лісты і сшывалі. Знаходзілі грыфель, прывязвалі ніткамі да палачкі і пісалі. Чарніла рабілі з соку сталовага бурака, дабаўлялі ў яго сажу. На перапынках практыкаваліся пісаць дубчыкам на пяску ці на падмеценай дарожцы, бо рыхтаваць дома ўрокі не было калі, увесь вольны час займала хатняя работа, адвечныя сялянскія справы...

Школа на папялішчы

З успамінаў былога дырэктара Міхедавіцкай сямігадовай школы М. П. Шамрыла

У Петрыкаўскім раённым аддзеле народнай асветы мяне сустрэлі цёпла і шчыра. Інспектар райана, якая замяняла загадчыка, Ганна Іванаўна Сярапіна, павіншавала з вяртаннем з фронту, пажадала поспехаў у педагагічнай працы. Мяне прызначылі загадчыкам Міхедавіцкай пачатковай школы, якая хутка павінна стаць сямігадовай. Загадчык школы... На месцы, дзе яна будзе пабудавана, толькі кучы цаглянага і гліняна друзу ад разбураных печаў. Вецер развеяў за два гады попел былых школьных драўляных будынкаў. Уцалелую цэглу і палаўняк людзі павыбіралі для печаў, якія будавалі на сваіх агародах, часта пад адкрытым небам.

Яшчэ ў час акупацыі аднавясковец Сцяпан Кабак, без пілы, адной сякерай, зрабіў хатку у лесе памерам 3×4 метры. Пасля вызвалення перавёз яе на сабе і паставіў на сваім селішчы. Яна стала першым будынкам на месцы былой вуліцы. Замест дзвярэй — стары нямецкі шынель, прымацаваны цвікамі. Столь — колатае паленне, засланае мохам і прысыпанае пяском. Падлога гліняная, акно незашклёнае. Не вытрымаў стары Кабак голаду, забраў дзяцей, жонку і падаўся ў Заходнюю Беларусь, пакінуўшы недароблену хатку. Яна і стала нашай школай у першым паўгоддзі 1945/46 навучальнага года. Замест парт — калодкі, адрэзаныя ад тоўстага бервяна — адна вышэйшая, другая — ніжэйшая. У першых-другіх класах сядзелі разам васьмі- і дванац-

цацігадовыя дзеці. Большасць пераросткаў, але асабліва яны не выдзялялі-ся, хіба што выглядалі больш сур'ёзнымі. 180 вучняў — ад васьмі- да чатырнаццацігадовых — налічвалася ў вёсцы.

З настаўнікаў я адзін — мужчына, меў сярэднюю педагагічную адукацыю. Былі чатыры дзяўчыны-настаўніцы з сямігадовай адукацыяй. На педагагічную работу запрашалі ўсіх, хто хацеў стаць настаўнікам, меў жаданне вучыць дзяцей.

Кніг — ніякіх, іх замянялі газеты. На школу атрымлівалі дзесяць экземпляраў газеты «Піянер Беларусі». Старонку разразалі, кожны вучань пэўны час мог карыстацца часткай газеты, потым мяняў яе з суседам. Райана выдзеліў 5 кілаграмаў абгортачнай паперы і некалькі шпулек шпалераў. Чарніла і ручак не было, дзесяць алоўкаў на ўсю школу. Кожны разрэзвалі на чатыры часткі. Замест дошкі — ліст нямецкай бляхі. Усім класам па чарзе лупцавалі гэты ліст палкамі, раўнялі.

Кожнаму вучню я адмераваў па шклянцы пшанічнага зерня, якое выдзелілі школе для галадаючых дзяцей. Дзяліў пшаніцу разам з мацяркамі, якія варылі яе ў чыстай, без солі, вадзе. Атрымалі некалькі пасылак ад Міжнароднага Таварыства Чырвонага Крыжа і Чырвонага Паўмесяца з вопраткай і абуткам. Мала што падыходзіла для выкарыстання дзецьмі: камзол амерыканскага ці англійскага юнака, вузкія, даўганосыя, на высокім абцасе туфлі — худыя нашы дзеці набывалі ў такім убранні камічны выгляд.

Часта думаў: я ж ведаў бацькоў гэтых дзяцей-сірот, з многімі ваяваў разам. Я вось вярнуўся, а сябры мае засталіся там, на дымных пажарышчах вайны. Значыць, я павінен дапамагаць выхоўваць іх дзяцей, гэта мой свяшчэнны абавязак... У Аляксандра Глушко расце сын Коля, а сам ён застаўся на Шпрэе, пад Берлінам. Мікалай стаў ваеннаслужачым, падпалкоўнікам. Такіх прыкладаў можна прывесці шмат, і гэта толькі ў Міхедавічах...

Мы неаднаразова звярталіся ў аблана і райана, да старшыні райвыканкома, былога партызанскага камандзіра А. М. Міхайлоўскага, аб дапамозе ў будаўніцтве школы ў Міхедавічах. Ішоў час, нам нідзе не адмаўлялі, але пытанне не вырашалася.

— На дзяржбюджэт не разлічвайце. Сродкаў у нас няма.

Выхад адзін — будаваць школу талакой.

За работу ўзяліся бацькі дзяцей і настаўнікі, нядаўна дэмабілізаваныя Іван Беластоцкі, Іосіф Найдзён, Аляксандр Панцюк, Дзмітрый Ганцэвіч, Іван Лубко, Фёдар Палтаран і іншыя. Цэлая брыгада. Іосіф Найдзён, настаўнік матэматыкі, склаў план школы на 210 вучнёўскіх месц. У ёй прадугледжвалася 7 класных пакояў, 5 кабінетаў, настаўніцкая, зала, кватэра для дырэктара.

Акрамя школы, у вёсцы вялося будаўніцтва жылля, грамадскіх і калгасных памяшканняў. Набліжалася веснавая сяўба, задача будаўніцтва школы яшчэ больш ускладнялася. Час быў надзвычай цяжкі, не да школы. Вось выпіска з пастановы праўлення калгаса:

«Калгасніцы калгаса «Сейбіт» Шамрыла М. Я. Праўленне калгаса даводзіць план сельскагаспадарчых работ на ўласную карову для выканання веснавой сяўбы на перыяд з 11 па 15 красавіка 1947 г.:

1. вывезці гною 25 вазоў;
2. забаранаваць 5 га.

Работу выконваць:

вывазка гною — раніцай і вечарам;
баранаванне — днём.

За невыкананне гэтага нараду нясеце адказнасць па ўсёй суровасці Савецкага закона...»

Такія заданні на тыдзень атрымлівалі ўсе калгаснікі, і трэба было яшчэ знайсці час для будаўніцтва школы.

Райвыканком у 1948 г. выдзеліў для школы 500 кубаметраў драўніны ў лесе і дзве тоны цэменту. Дзялянка адводзі-

лася ў 5 кіламетрах ад вёскі. У адзін з сакавіцкіх выхадных аб'явілі нядзельнік па валцы і раскрыжоўцы лесу. Бацькі, настаўнікі і вучні дружна выйшлі на работу. Сярод іх пажылыя мужчыны і жанчыны, юнакі і дзяўчаты. За дзень нарыхтавалі каля сотні кубаметраў драўніны...

Банк распараджаўся грашыма вельмі ашчадна, эканомна. Усюды патрэбны былі грошы, а іх не хапала. Зарплату і іншыя выдаткі выплачвалі непасрэдна ў банку, а там не заўсёды атрымаеш. У непагадзь, увесь мокры, у парваным абутку, пад салдацкім вынашаным шынеліку штодзень пешшу мясіў гразь, дабіраючыся да Петрыкава, каб атрымаць у банку 300 рублёў са сродкаў самаабкладання для аплаты цесляру за аконныя рамы. 35 кіламетраў туды, столькі ж назад. Паспець трэба да адкрыцця банка. І толькі на сёмы раз атрымаў грошы.

Неймаверныя цяжкасці былі пераадолены агульнымі намаганнямі, і ў верасні 1949 г. школа прыняла вучняў...

«СТАЛІНСКАЯ ПРАЎДА», 1945 г.

Працуйце па-франтавому
(Пісьмо да землякоў вёскі Міхедавічы)

Таварышы калгаснікі! Вашы землякі не ганьбяць сваё імя ў баях з ненавісным ворагам. Мы помсцім яму за тыя злачынствы, якія ён прычыніў на нашай зямлі. Усе мы з'яўляемся кулямётчыкамі і ад нашых куль не адзін паршывы немец загнаны навечна ў зямлю.

Мы звяртаемся да вас, дарагія землякі, каб не адставалі ад нас на працоўным фронце. Надыходзіць веснавая сяўба. Старайцеся працаваць па-франтавому, не ўпускайце дарма ні аднаго дня, ні адной гадзіны. Засявайце ўсю зямлю, каб ні адзін кавалачак зямлі не пуставаў. Хлеба трэба для нашай Радзімы многа. Умацоўвайце свой калгас эканамічна.

М. Шамрыла, І. Беластоцкі — сяржанты,
А. Станкевіч — малодшы сяржант.
21 сакавіка

Таіса не адзін раз чытала ў газетах, часопісах аб маладзёжных звеннях высокага ўраджаю. Рашыла цвёрда: узяцца за арганізацыю камсамольска-маладзёжнага звяна высокага ўраджаю ў сваім калгасе «Ленінец». Зараз звяно працуе ў полі. У ім налічваецца 10 маладых дзяўчат. У выхадныя дні сабралі 6 ц попелу. Усяго дзяўчаты абавязаліся апрацаваць 10 гектараў глебы.

На апрацоўку глебы ўручную выйшлі ўсе. Нават цяжка назваць, хто з іх працуе лепш. Увогуле кажучы, кожная працуе за дваіх. Такія дзяўчаты, як Вольга Булава, Вольга Серада, Ніна Сухоцкая, Валянціна Шляга і Ганна Пінчук, выконваюць уручную па паўтары нормы.

4 мая

Ускапала 1 гектар і 20 сотак

Вялікім аўтарытэтам сярод калгаснікаў карыстаецца ў сельгасарцелі імя Калініна Макарыцкага сельсавета 15-гадовая камсамолка Вольга Марозька. Дабілася яна гэтага сваёй сумленнай, самаадданай працай.

Камсамолка за веснавы перыяд апрацавала лапатай 1,20 га зямлі...

27 мая

Нашы стаханаўцы

Па-ударнаму працуюць на палявых работах калгаснікі калгаса «Камунар». Пераважная большасць калгаснікаў сістэматычна перавыконваюць устаноўленыя ім дзённыя нормы выпрацоўкі.

Асабліва высокі вытворчы ўздым ахапіў калгаснікаў на копцы бульбы.

Лепшыя паказчыкі працы маюць калгаснікі Петравец Еўдакія, Жукавец Вольга, Серада Надзежда, Пінчук Васіль (брыгада № 2, брыгадзір Пашук Клаўдзія), Казакоўская Ганна, Яўлаш Мар'я, Пашук Ганна (брыгада № 3, брыгадзір Пашук Феафан); Царук Матруна, Міхалевіч Валянціна, Пашук Наталля (брыгада № 1,брыгадзір Пашук Ніна) і другія.

І. Ючко, старшыня Макарыцкага сельсавета
2 кастрычніка

У памяці народнай

У канцы 1943 года беларускі ўрад пераехаў з Масквы ў вызваленую ад фашысцкіх захопнікаў Навабеліцу, прыгарад Гомеля. Разам з усімі прыехаў сюды і дзед Талаш. П. К. Панамарэнка сардэчна развітаўся ў Навабеліцы з вядомым партызанам, падзякаваў за ўдзел у Вялікай Айчыннай вайне, за дапамогу партызанам, пажадаў здароўя. На развітанне аказаў яму грашовую дапамогу, прасіў прыязджаць у Мінск.

— Дзед вярнуўся ў вызваленыя Наваёлкі, калі зямля яшчэ не паспела астыць ад апошняга бою, — расказвае Клаўдзія Дзмітрыеўна, унучка Васіля Ісакавіча. — Сумна мне без Прыпяці, тлумачыў ён сваю непаседлівасць. А тут зямелька дыхае, лес гамоніць, рака спявае... Я заўсёды дзівілася, як у дзедавым сэрцы ўжываліся разам ваяўнічасць і пяшчота. Ён вельмі любіў і чуйна ўспрымаў прыроду роднага Палесся. Але, бадай, больш за ўсё ён любіў людзей, такіх, як і сам, простых працаўнікоў.

У вёсцы дзед з'явіўся нечакана для жыхароў. Ветліва і радасна сустрэлі яго аднавяскоўцы, многім хацелася паглядзець на земляка, якім ён стаў за час вайны. Дзверы Талашовай хаты не зачыняліся, прыходзілі ўбачыцца, пагутарыць, параіцца, як жыць далей. У сялян не было солі, хлеба, адзення. Адсутнічала цяглавая сіла, нечым было араць і сеяць.

Навасёлкаўцы рыхтаваліся да сваёй першай пасля вызвалення сяўбы. Яе чакалі як вялікага хлебаробскага свята. Аднак не хапала насення, яшчэ горшае становішча з цяглавай сілай. Васіль Ісакавіч знік на некалькі дзён з вёскі. Паехаў у Мінск па гаспадарчых справах. Там зайшоў да Панамарэнкі, расказах пра сваю бяду, пра становішча ў вёсцы, і той дапамог прыдбаць каня. Ехаў дзед з Мінска да Гомеля ў таварным вагоне, з Гомеля да Навасёлак дабіраўся на кані. У тую вясну дзякуючы дзедавым сувязям сяўбу ў калгасе закончылі як ніколі хутка.

Жыццё набірала сілу, залечваліся раны, нанесеныя лютай вайной. Адбудоўваліся паселішчы і вёскі, спаленыя гітлераўскімі акупантамі. Больш чым паўгода тут стаяў фронт, зямля перакопана акопамі, траншэямі. Многія пабудовы разбураны і спалены, набытак жыхароў раскрадзены, вывезены фа-

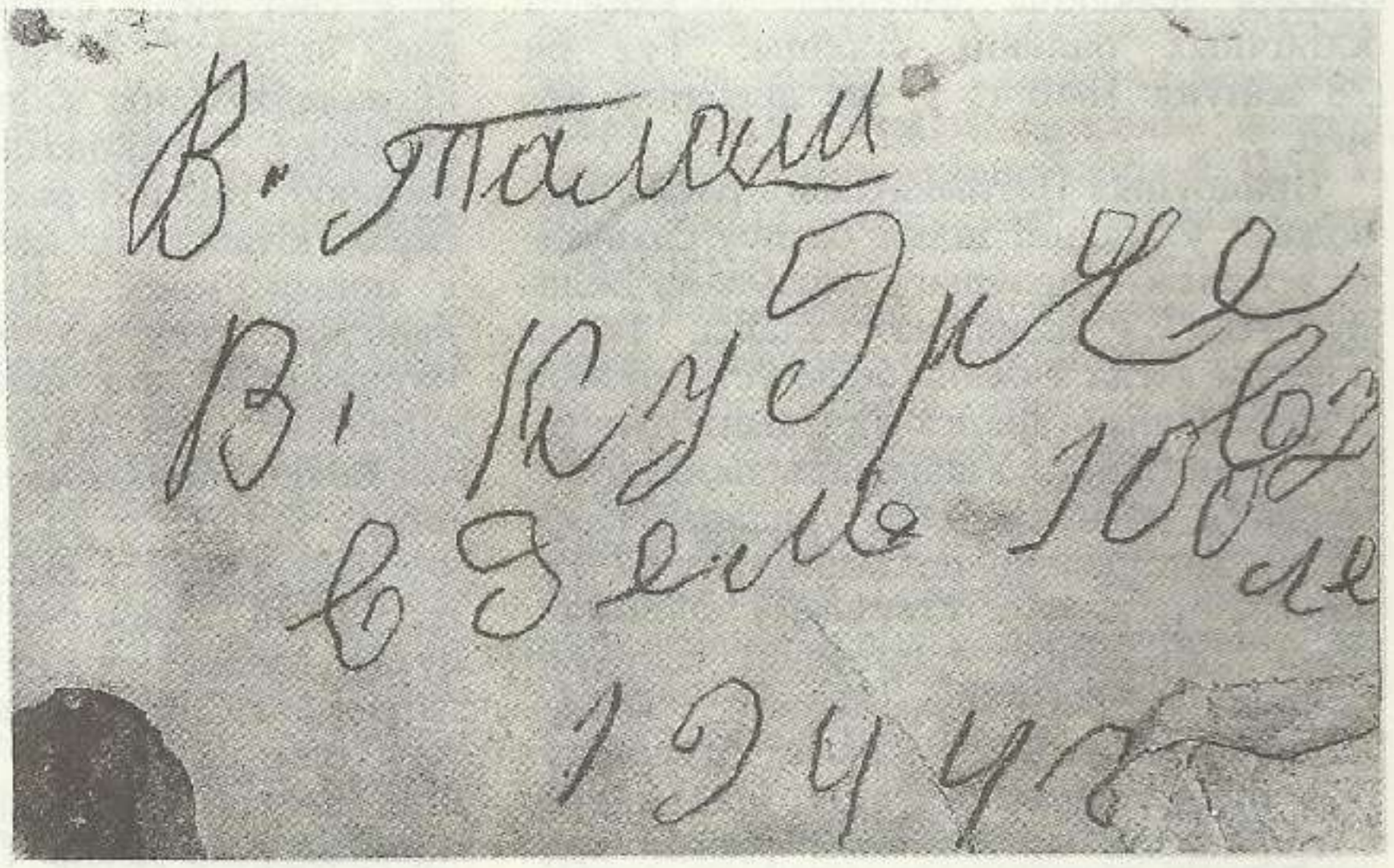

Аўтограф дзеда Талаша ў дзень 100-годдзя

шыстамі. І хоць вёска нейкім чынам уцалела ад пажару, яна мела страшэнны выгляд...

— Дзед пайшоў на Прыпяць, — успамінаюць землякі, — доўга ўглядаўся ў далечыню, пазнаючы знаёмыя краявіды, прыслухоўваўся да ціхага плёскату вады. Нагнуўся раз, другі, зачарпнуў у прыгаршчы, паднёс да вуснаў...

Трэба было, аднак, жыць. Зруб, які ўцалеў ад гітлераўцаў, прывялі да ладу. Паставілі аконныя рамы, зрабілі падлогу і столь. Навазілі з акопаў і бліндажоў дошак і бярвёнаў, неўзабаве справілі наваселле.

Васіль Ісакавіч быў вядомым чалавекам, карыстаўся вялікай славай. Сяляне, ды і не толькі яны — усе, хто ведаў дзеда, адносіліся да яго з павагай і пашанай.

— Калі стараешся дзеля людзей, то людзі цябе абавязкова ўспомняць, — гаварыў ён. — А памяць людская — найдаражэйшая рэч, у агні не гарыць, у вадзе не тоне, перад подыхам часу не пасуе...

— Дзед ніколі не скардзіўся на здароўе, — расказвае ўнучка. — Быў моцны, дужы, як той дуб лугавы. Ніколі не хварэў. Любіў свежае паветра, спаў звычайна ўсё лета на духмяным сене. Ды і ежай не грэбаваў, што паставяць на стол, то і добра.

Неяк Клава ішла з дзедам уздоўж ракі. Калі яны дабраліся да таго месца, дзе калісьці ўзвышаўся мост, ад якога засталіся адны пні, што сумна выглядалі над вірлівай вадой, Васіль Ісакавіч спыніўся і доўга глядзеў, як цякла, чаплялася хвалямі за рэшткі драўляных паляў вада, і расказваў пра сваіх сяброў. Потым яны зайшлі на петрыкаўскія могілкі. Дзед паказаў унучцы магілу з чыгуннай агароджай і яркай зорачкай, над якой Талаш доўга стаяў у задуменні. Тут пахаваны баявыя спадарожнікі старога партызана.

Талаш любіў людзей, працу. Ён ні мінуты не мог сядзець дома без справы, вазіў дровы, завіхаўся каля печы. Але і гэта не задавальняла яго, стары хацеў прастору, дзейнасці. Неўзабаве ён, нягледзячы на свае сто гадоў, становіцца лесніком Петрыкаўскага лясгаса. Дзед вельмі добрасумленна адносіўся да сваёй справы, любіў лес, выяўляў парушэнні і недахопы. За сумленную службу Талаш узнагароджаны знакам «За шматгадовую і бездакорную службу ў дзяржаўнай лесаахове СССР».

Дзед пачаў слабець, узрост браў сваё. Родныя занепакоіліся, пачаліся клопаты, потым адвезлі старога ў Петрыкаўскую раённую бальніцу, але спецыяліста там не аказалася. Пазванілі ў Мінск, у Петрыкаў выслалі самалёт, Васіля Ісакавіча даставілі ў адну з клінічных бальніц сталіцы. Тут ён 28 жніўня 1946 г. у час аперацыі памёр.

Працоўныя Петрыкаўскага раёна праводзілі ў апошні шлях свайго славутага земляка, старэйшага партызана Беларусі Васіля Ісакавіча Талаша. Труна з целам дзеда Талаша была ўстаноўлена ў памяшканні гарадскога Савета дэпутатаў працоўных. Ушанаваць памяць памёршага прыбылі член урадавай камісіі па арганізацыі пахавання дзеда Талаша Карпусенка, старшыня аблвыканкома Ледванёў, прыйшлі сакратар райкома партыі Рыгор Зярноў, старшыня райвыканкома Анатоль Міхайлоўскі, прадстаўнікі савецкіх, партыйных і грамадскіх арганізацый раёна, працоўныя горада.

* * *

На Беларусі ўшаноўваецца памяць палескага селяніна. Першым гэта зрабіў Якуб Колас, які напісаў аповесць «Дрыгва». Адразу пасля выхаду ў 1934 г. у свет кніга стала здабыткам мільёнаў чытачоў. У бібліятэках рэспублікі наладжваліся калектыўныя чытанні аповесці, праводзіліся канферэнцыі чытачоў. Кніга перакладзена на румынскую, кітайскую, нямецкую, польскую і іншыя мовы. Пісьменнік задумаў напісаць п'есу «У пушчах Палесся», матэрыялам для якой стала аповесць «Дрыгва». Імя дзеда Талаша набывае ўсё большую вядомасць. П'еса была напісана ў 1937 г. за два месяцы і стала значнай з'явай у беларускай драматургіі. У ёй найбольш шырока і поўна аўтар паказаў членаў сям'і палескага партызана. Бабку Насту, сыноў Максіма і Панаса, верных памочнікаў дзеда, якія пайшлі па бацькавай дарозе. Выканаўца ролі дзеда Талаша А. Ільінскі прыязджаў на радзіму Васіля Ісакаві-

Абеліск на магіле В. І. Талаша на могілках у Петрыкаве

ча. Разам вудзілі рыбу, хадзілі на паляванне. Там ён выбраў і вопратку для сваёй ролі. Дзед Талаш у выкананні артыста спадабаўся тысячам гледачоў, а таксама Якубу Коласу. Пісьменнік гаварыў, што вобраз славутага дзеда супадае з яго думкамі і ўяўленнямі аб гэтым няпростым, цікавым чалавеку.

Да вобраза дзеда Талаша звярталіся мастакі. У суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны скульптар Заір Азгур ляпіў у Маскве з натуры народнага героя — удумлівы, мужны, твар умудроны вялікім жыццёвым вопытам, з няўлоўнай хітрынкай... Вобразам дзеда Талаша зацікавіўся і мастак Фёдар Мадораў. Ён зрабіў найбольш удалы і вядомы партрэт партызана. Палескі селянін паўстае з яго як абагульнены вобраз народнага мсціўцы. У дзеда ваяўнічы выгляд: у кароткім аўчынным кажушку, пераперазаны крыж-накрыж патроннымі стужкамі, з падвешанымі на поясе гранатамі.

Свае творы прысвяцілі герою і літаратары. Новікаў-Прыбой напісаў пра мужнасць палескага селяніна нарыс «Стогадовы партызан», беларускі паэт Міхась Машара ў 1941 г. — верш «Дзед Талаш»:

Партызаніў дзед калісьці,
вызваляў зямлю сваю,
бо чым быць рабом фашыстаў,
лепш загінуць у баю.

І Талаш са зброяй недзе —
крыўда ў сэрцы залягла.
З ім унукі і суседзі —
помста ў лес іх прывяла.

Сочаць пільна партызаны,
дзе варожы ляжа след.
І за родны край стаптаны
Плаціць смерцю злыдням дзед.

Мост на Пцічы ўзарвалі,
прыняла цягнік рака.
Мае сэрца дзед са сталі,
не прыжыць яго рука...

У цэнтры Петрыкава ў парку ёсць алея герояў і мемарыял загінуўшым воінам. Парк перасякаюць два глыбокія яры. У летні час тут можна пасядзець, адпачыць. Адгэтуль адкрываецца палескі далягляд на Прыпяць. З мармуровага пастамента глядзіць на раку дзед Талаш. У вачах сялянская хітрынка, лагодная і шчырая ўсмешка. Такім і быў гэты незгінальны палескі селянін. Помнік устаноўлены ў 1953 г. Пра гэта 14 ліпеня паведамляла газета «Звязда».

...12 гадзін дня. На трыбуну падымаюцца кіраўнікі партызанскіх і савецкіх органаў раёна, госці з Мазыра і Мінска, сыны дзеда Талаша — Даніла і Дзмітрый. Мітынг адкрыў сакратар Палескага абкома КПБ У. Е. Лабанок. Ад імя ўрада рэспублікі з прамовай, прысвечанай памяці легендарнага партызана, выступіў намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР П. А. Абрасімаў.

Пад гукі гімна ён здымае пакрывала. Перад прысутнымі прадстае помнік ра-

боты народнага мастака БССР З. Азгура. На бронзавай дошцы надпіс:

ПАРТЫЗАНУ В. І. ТАЛАШУ
(ДЗЕДУ ТАЛАШУ) 1844—1946

У цэнтры Мінска размясцілася плошча Якуба Коласа. На ёй уражлівы скульптурна-архітэктурны комплекс, адкрыты 3 лістапада 1972 г. Паэт сядзіць на велізарным камені-валуне, а побач — героі яго твора, якія ўвабралі народны розум і кемлівасць, дабрату і сардэчнасць, сілу і мужнасць. Дзед Талаш, сціскаючы вінтоўку, арліным поглядам углядаецца ўдалячынь. Побач Панас, які паказвае бацьку, дзе прытаіўся вораг...

М. Р. Жыгоцкі

...Прыгаворваецца да расстрэлу

Зміцер Шамрыла ў гады вайны змагаўся ў партызанскім атрадзе Балотнікава 130-й брыгады, быў камандзірам роты. Пасля вызвалення раёна яго па бранi пакінулі ў тыле, прызначылі старшынёй калгаса «Чырвонае Палессе» ў Міхедавічах. Калгас — адна толькі назва, папялішча, каля ста жанчын і дзяцей, некалькі інвалідаў...

Восенню 1944 г. сяк-так узаралі калгаснае поле, цягнучы плуг на сабе, засеялі азімыя. Старшыня сам хадзіў з сявенькай, ашчадна раскідваючы зерне ў палітую потам і слязьмі зямлю... Улетку наступнага года сабралі ўраджай — цэнтнераў 6—7 з гектара. Толькі на насенне ды калгаснікам раздаць па некалькі грамаў на працадні. А што здаваць дзяржаве?..

Ішоў час, на нарыхтоўчы пункт з «Чырвонага Палесся» не паступала ні кілаграма зерня. Упаўнаважаным па нарыхтоўках па Бабуніцкаму сельсавету быў прызначаны райкомам партыі раённы пракурор Цала, якога называлі «Белая шапка» — ён улетку насіў белую шапку, быў сапраўдным інквізітарам у адносінах да калгаснікаў. Не раз вызывалі Зміцера Шамрылу на пасяджэнне райкома, патрабавалі здачы збожжа.

— Няма зерня... Не ўрадзіла, на насенне толькі, — адказваў старшыня.

У калгас прыехаў Цала. Зайшлі ў калгасны склад — хлевушок, збіты з дошак. У кутку стаяла каля дзесяці мяхоў.

— Забраць усё! — скамандаваў упаўнаважаны. — Заўтра з раёна адпраўляецца чырвоны абоз.

— Не павязу. Чым сеяць?

— Павязеш! — Цала схапіўся за кабуру нагана на баку.

Бліжэй да вечара ён вярнуўся ў вёску.

— Сядай у машыну!

Зміцер моўчкі падпарадкаваўся.

Мінулі Бабунічы, за Смолаўкай у лесе спыніліся. За ўсю дарогу ніхто не прамовіў слова.

— Выходзь... Пяць крокаў уперад!

Зміцер адышоў. Цала дастаў наган.

— За сабатаж, за зрыў плана нарыхтоўкі збожжа дзяржаве... Іменем Саюза Савецкіх Сацыялістычных рэспублік... Прыгаворваецца да расстрэлу.

Прагучаў стрэл. Зміцер Шамрыла ўпаў, не ўсведамляючы — жывы ён ці мёртвы?

Праз некаторы час апрытомнеў. Жывы... Ціха ў начным лесе, Цала паехаў. Над Людзвіновам бліснула маланка, збіраўся дождж...

Назаўтра Зміцер Шамрыла пайшоў у райком партыі, паклаў на стол партыйны білет. На той час гэта быў сапраўдны подзвіг.

— У «Палессе» старшынёй больш не пайду.

Праз некаторы час Зміцер Шамрыла пасяліўся ў Муляраўцы, каля сарака гадоў працаваў кавалём. Колькі давялося перажыць у партызанах, у колькіх баявых аперацыях удзельнічаў, а такога страху і зневажання не давялося перажыць ніколі... Толькі дзесяцігоддзі пазней ён змог расказаць пра ганебны расстрэл у лесе.

М. П. Шамрыла

«СТАЛІНСКАЯ ПРАЎДА», 1946 г.

Рабочымі дарожнага аддзела і сіламі калгаснікаў поўнасцю адноўлена на грунтавых дарогах у раёне 13 мастоў даўжынёю на 185 пагонных метраў, пабудавана новых мастоў 37—290 пагонных метраў. Прыведзены ў належны парадак грунтавыя дарогі на 248 кіламетраў.

* * *

64 школы, 2 дзіцячыя дамы выхоўваюць маладое падрастаючае пакаленне нашага раёна. Школамі ахоплена 7535 дзяцей, у дзетдамах выхоўваецца 327 дзяцей.

У раёне функцыяніруюць бальніца, амбулаторыя, дзіцячая і жаночая кансультацыі, эпідэмічная станцыя, 4 урачэбныя, 7 фельчарска-акушэрскіх пунктаў, якія абслугоўваюць насельніцтва.

Аддзелам дзяржаўнага і сацыяльнага забеспячэння з часу вызвалення раёна выплачана сем'ям ваеннаслужачых, інвалідам працы і інвалідам Айчыннай вайны дапамогі і пенсіі на 6 мільёнаў 245 тысяч рублёў. Мнагадзетным і адзінокім маці выплачана дапамога за гэты год 499 тысяч рублёў.

* * *

Ва ўрачыстай абстаноўцы ўвечары 20 сакавіка ў прысутнасці ўсяго калектыву рабочых прамысловых прадпрыемстваў і арцеляў горада быў уручаны пераходны Чырвоны сцяг выканкома абласнога Савета дэпутатаў працоўных і абкома партыі і грашовая прэмія ў суме 3000 рублёў райпрамкамбінату — пераможцу ў абласным сацыялістычным спаборніцтве прадпрыемстваў мясцовай прамысловасці.

Пераходны сцяг уручыў начальнік аблмясцпрама Валчкоў. З адказным словам выступіў тав. Кулак.

* * *

Урачыста прайшоў сход рабочых, служачых і інжынерна-тэхнічных работнікаў Петрыкаўскіх суднабудаўнічай і суднарамонтнай майстэрань, прысвечаны ўручэнню пераходнага Чырвонага сцяга Дняпроўска-Дзвінскага басейнавага ўпраўлення шляху калектыву майстэрань, заваяваўшаму першынство ў сацыялістычным спаборніцтве за чэрвень месяц сярод рачнікоў Дняпроўска-Дзвінскага басейна. Па даручэнню начальніка ўпраўлення шляху Чырвоны сцяг быў уручаны сакратаром раённага камітэта партыі таварышам Петрушэвічам.

Уручаючы сцяг дырэктару майстэрань Сафронаву, Петрушэвіч горача павіншаваў рабочых, служачых і інжынерна-тэхнічных работнікаў з дасягнутай перамогай.

Жыццё набірае разгон

«Та-та-тах, та-та-тах, та-та-тах» — спяваюць сваю адвечную дарожную песню вагонныя колы. Пачуўшы гэты знаёмы напеў, маладыя бярозкі і хвойкі навыперадкі бягуць насустрач поезду. Падняўшыся на пальчыкі, яны на момант заглядваюць у вокны і гэтак жа хуценька адбягаюць назад. Старыя баравыя сосны хмурацца здалёк на гэтае дзіцячае блазенства. Потым, не вытрымаўшы сур'ёзнасці, яны паважна пераварочваюць свае кашлатыя галовы і доўга пазіраюць услед поезду ў маўклівай задуменнасці.

Густыя клубы паравознага дыму і пары шчыльнымі воблакамі плывуць ля акон вагона і паволі растаюць у паветры. Калі ж наляціць вецер і рассцеле такое воблака па чорных праталінах, тады здаецца, што гэта дыхае сваім цёплым дыханнем прыгрэтая першым вясновым сонцам зямля. За вокнамі праплываюць палескія краявіды, але тыя, хто едзе ў вагоне, не зважаюць на іх: мусіць, нагледзеліся за свой век, ездзячы па гэтай дарозе. Ім куды важней завесці гаворку са свежым чалавекам, падзяліцца сваімі думкамі, разведаць навіны.

У вагоне стаіць рознагалосы гоман. Цячэ павольная дарожная гаворка пра знаёмых, пра навіны, пра тутэйшыя мясціны.

— ...Дык, кажаце, у Конкавічы едзеце?.. Ведаю, а як жа... Гэта вам у Муляраўцы трэба будзе злезці, адтуль бліжэй, — гудзе над усімі галасамі старэчы хрыпаты басок. — Тут у нас на ўсёй Петрыкоўшчыне няма чалавека, які не ведаў бы гэтых Конкавіч. Колісь, за

царом яшчэ, ва ўсёй нашай воласці не было, мусіць, бяднейшай вёскі. І конкаўцы, як хто ўмеў, ратаваліся ад сваёй беднасці. Бывала, украдзе хто каня недзе аж у Сотнічах ці ў Грабаве, а сляды прывядуць у Конкавічы... Так і павялася за вёскаю нядобрая слава. Ідзе, бывала, конкавец па базару, а які-небудзь жартаўнік-петрыковец прывітае яго і пытаецца:

— Дзядзька, ты з Конкавіч?

— Сам ты злодзей! — адразу ж разгадвае тонкі намёк конкавец і кідаецца з кулакамі на петрыкоўца.

Ну, а цяпер Конкавічы — не тыя... Калгас там добры. І конкаўцы больш не саромяцца сказаць, адкуль яны родам. А за старшыню ў іх там петрыковец, па прозвішчу Кулак. Вось як памірыла жыццё людзей.

З рознагалосага людскога гоману зноў выбіваецца чыясьці гучная гаворка:

— Дык дзе ты цяпер робіш? Усё ў леспрамгасе?

— Ге-э-э, брат, я пасля таго леспрамгаса паўсвета аб'ездзіў. І на цаліне быў... А цяпер еду дадому. Маці пісала, што наш калгас на грашовую аплату пераходзіць.

— Во, і ў нас такія пералётныя дадому вяртаюцца. Ухопяць шылам патакі — і назад... Ды з арміі хлопцы прыходзяць. Прыбаўляецца рабочых рук у калгасе, — адзываецца знаёмы басок.

— Ста-анцыя Пці-іч — аб'яўляе кандуктар, праходзячы па вагоне. І ледзь толькі поезд спыняецца, ля дзвярэй вагона ўзнікне вясёлы гоман, смех, тупат.

— Сваток, пагасцілі б яшчэ дзянёчак, — упрошвае жаночы голас.

— Ды па мне можна, але ж во... Уплялася і цягне дадому.

— Гэй, вы там! Чаго пасталі! Падымайцеся ў вагон. Адпраўляецца ж...

— Заставайцеся здаровы!

— Едзьце здаровы!

Адчыняюцца дзверы і разам з натоўпам людзей у вагон урываецца песня:

Эх, туфелькі, пальчатачкі...
Добры вечар, дзяўчатачкі!

— От, брат, вяселле дык вяселле! Я такога і не помню...

— А панапякана, а панаварвана! Гэта ж яшчэ тры дні гуляць можна!

— Маладыя жэняцца, а мы старэем, — даносіцца аднекуль з сярэдзіны вагона задуменны жаночы голас. — Гэта ж во мая Ніна прыязджала на канікулы...

— Ну, а падключаць жа наш калгас да тае лініі, што з Васілевіч вядуць? — перабівае жаночую гаворку мужчынскі голас.

— Сказалі, падключаць...

— От добра!

Та-та-тах, та-та-тах, та-та-тах — бягуць у далеч палескіх прастораў імклівыя колы.

Плывуць людскія думкі цераз сённяшні ў заўтрашні дзень.

Поезд ідзе на Жыткавічы...

Вера Палтаран

Гонар і слава раёна

З людзьмі і для людзей

Буднік Ганна Іванаўна (н. у 1924 г. у в. Курыцічы) усё жыццё працавала паляводам у калгасе «Бальшавік». Звяно па вырошчванню кок-сагызу, якое яна ўзначальвала, з году ў год атрымлівала высокія ўраджаі гэтай нязвыклай да палескіх умоў культуры.

Узнагароджана ордэнамі Леніна, Працоўнага Чырвонага Сцяга. У 1952 г. Г. І. Буднік удастоена звання Героя Сацыялістычнай Працы.

Калі пачалася вайна, Іван Буднік пайшоў на фронт. Трывожна было ў краі, партызаны не давалі спакою акупантам, вельмі лютавалі тады карнікі... Ганна — старэйшая ў сям'і, увесь клопат аб сёстрах і браце быў на ёй. Перабраліся да партызан, так і жылі да самага вызвалення раёна ў сямейным партызанскім лагеры.

працавітай сям'і. Пакуль былі сілы, ні дня не сядзела без работы, у любы момант гатова была прыйсці на дапамогу роднай гаспадарцы.

Такія былі людзі, такі іх характар, загартаваны працай, ваенным ліхалеццем, нялёгкімі сельскімі буднямі...

В. Р. Феранц

Г. І. Буднік

Почырк ветэрана

Горбач Піліп Сямёнавіч (н. у 1929 г.) працаваў машыністам экскаватара Капаткевіцкай механізаванай калоны № 67. Выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, быў намеснікам Старшыні Вярхоўнага Савета рэспублікі. У 1966 г. П. С. Горбачу прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы.

У Курыцічах узнавіўся калгас, Ганна пайшла працаваць у паляводчую брыгаду. Вельмі гаравалі тады калгаснікі на грамадскай рабоце, шчыравалі, як ніколі. І заўсёды Ганна была наперадзе — маладосць, няўрымслівасць бралі сваё, працавала, здаецца, без стомы. Удзень — у полі, а дома па гаспадарцы таксама работы неўправорот. На яе прыпадалі толькі золкія ранкі ды да позняй ночы кожны раз не тухла святло газавай лямпы ў хаце...

У 50-м у калгасе пачулі новае слова — кок-сагыз. Вельмі далікатная, капрызная культура. Старанную работніцу Ганну Буднік прызначылі звеннявой па яго вырошчванні.

— На ўсё жыццё запомню я той кок-сагыз, — гаворыць Ганна Іванаўна. — Тройчы праполваць за лета даводзілася. Насенне збіралі, сушылі па калівах. А позняй восенню ўбіралі карані — дробныя, тоненькія, нібы нітачкі. Капаем дзень, збіраем, зносім у хату, сушым... Дзень у дзень, да самага снегу.

Ужо ў першы год вырошчвання кок-сагызу ў звяне Ганны Іванаўны быў атрыманы самы высокі ўраджай — амаль па 70 цэнтнераў каранёў з гектара. Не адной яе гэта была заслуга — усяго звяна, у якім шчыравалі разам са звеннявой Лена Боўсун, Вольга Баярчук і іншыя калгасніцы. А ў маі 1952 г. у газеце прачыталі — Ганне Іванаўне прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы. Радасці было!..

Усё жыццё аддала нялёгкай справе земляроба Ганна Іванаўна Буднік. Траіх дзяцей выхавала ў сваёй дружнай, працавітай сям'і. Пакуль былі сілы, ні дня не сядзела без работы, у любы момант гатова была прыйсці на дапамогу роднай гаспадарцы.

Такія былі людзі, такі іх характар, загартаваны працай, ваенным ліхалеццем, нялёгкімі сельскімі буднямі...

В. Р. Феранц

У дванаццаць гадоў Піліп Горбач пазнаў ваеннае ліхалецце. Уся работа ў калгасе ў пасляваенныя гады лягла на плечы жанчын і падлеткаў. Менавіта тады хлопец атрымаў сваю першую ўзнагароду — медаль «За самаадданую працу ў гады Вялікай Айчыннай вайны». Але не дзеля ўзнагарод шчыраваў на калгасных палетках Піліп Горбач, такі ў яго быў характар — шчыры, няўрымслівы, неспакойны. Закончыў курсы механізатараў, а калі ў 1948 г. у раёне пачаліся меліярацыйныя работы, авалодаў спецыяльнасцю экскаватаршчыка. Працаваў памочнікам машыніста, хутка стаў машыністам. Тады асушвалі балоты, славутую дрыгву на Петрыкаўшчыне. Піліп Сямёнавіч вызначаўся стараннасцю, уменнем з максімальнымі магчымасцямі выкарыстоўваць тэхніку.

П. С. Горбач

Прыйшоў Піліп Горбач у Капаткевіцкае БМУ трэста «Калінкавічыводбуд», дзе працаваў больш двух дзесяткаў гадоў, ужо вопытным механізатарам. З першых дзён узяў высокія тэмпы ў рабоце, і хутка пра стараннага экскаватаршчыка, яго багаты вопыт у асушэнні балот са старонак газет стала вядома па ўсёй рэспубліцы. Да яго прыязджалі вучыцца і ён нікому не адказваў — па сабе ведаў, як важна своечасова атрымаць добрую параду, кансультацыю. Не толькі прафесійную, але і жыццёвую, проста чалавечы ўдзел, падтрымку... Многа ў яго было вучняў і ўсе ўспамінаюць яго добрым словам. Першым настаўнікам у авалоданні сакрэтамі прафесійнага майстэрства ён быў і свайму старэйшаму сыну Валянціну. А ўсіх іх у Піліпа Сямёнавіча трое — дастойная змена...

В. Ф. Грыгор'еў

Мірная доблесць салдата

Рудаўскі Аляксандр Сямёнавіч (н. у 1913 г. у в. Курыцічы) — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, з 1930 г. — калгаснік толькі што створанага калгаса «Бальшавік». Працаваў трактарыстам, брыгадзірам трактарнай брыгады, вызначыўся высокімі ўраджаямі кок-сагызу.

Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі. У 1952 г. А. С. Рудаўскаму прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы.

Памёр 17.8.1989 г.

Зямля ў ваколіцах Курыціч не вельмі ўрадлівая — пяскі ды тарфянікі, яна ніколі не песціла земляробаў добрым ураджаем. Гнула сям'я Рудаўскіх спіну ад цямна да цямна, а ледзь перабіваліся з хлеба на квас. А была яна вялікая — сем братоў і сястра. Рудаўскія аднымі з першых уступілі ў калгас.

Ведалі, што горш не будзе. Хацелі здабыць у калгасе лепшую долю...

На калгасных палетках з'яўляліся першыя трактары і не дзіўна, што братоў цягнула да тэхнікі. Трафім, Герасім і Аляксандр паступілі ў Рудакоўскую школу механізацыі. Механізатар у тыя часы быў віднай фігурай на вёсцы. І ўжо 20-гадовы Саша Рудаўскі — Аляксандр Сямёнавіч. Да прызыву ў армію працаваў на сваім калёсным трактары, адслужыў — і зноў араў, сеяў, убіраў ураджай...

Усю вайну прайшоў А. С. Рудаўскі — з чэрвеня 1941 г. да пераможнага мая 1945 г., які сустрэў у Венгрыі. Усёй душой імкнуўся ён у родную вёску, да мірнай працы, па якой ён так сумаваў...

Радаснай і адначасова горкай была сустрэча салдата з аднавяскоўцамі. Бацькі засталіся жывымі, але вёска спалена датла, палі закінутыя, буяе пустазелле... Аляксандр успомніў, што пры эвакуацыі тэхнікі ў 1941 г. у Прыпяці патануў трактар. Выцягнулі, адраманцтавалі, за рычагі яго сеў Рудаўскі. Старшыня Андрэй Зубар, таксама франтавік, гаварыў:

— Калі б не ты, Аляксандр, не ведаю, як справіліся б з палявымі работамі...

Рабочых рук не хапала, трактар быў на вагу золата. Ад Муляраўскай МТС Аляксандр Рудаўскі пастаянна працаваў у «Бальшавіку». А з 1950 г. усе сілы былі кінуты на вырошчванне новай для Палесся культуры — кок-сагызу. У Курыцкай брыгадзе пад яго было адведзена 15 гектараў. Кок-сагыз даручылі самаму вопытнаму і стараннаму механізатару Рудаўскаму. Трактарам ён наразаў радкі, калгаснікі ўручную сеялі вельмі дробнае, як мак, насенне, і ўвесь догляд за пасевамі,

А. С. Рудаўскі

уборка ў верасні ўскладаліся на трактарыста... Цяжкая, карпатлівая і адказная работа,і Аляксандр Рудаўскі спраўляўся з ёю. У першы год за поспехі ў вырошчванні кок-сагызу яму быў уручаны ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга, праз год на грудзях зззяла залатая зорка Героя...

Е. І. Стаяноўскі

Не поле перайсці...

Сітніца Іван Васільевіч (н. у 1924 г. у в. Курыцічы) – удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, у пасляваенны час – брыгадзір паляводчай брыгады калгаса «Балышавік». Майстар высокіх ураджаяў кок-сагызу. Працаваў старшынёй калгаса «2-я пяцігодка» Капаткевіцкага р.

Узнагароджаны ордэнамі Леніна, Айчыннай Вайны I і II ст., баявымі медалямі. У 1952 г. І. В. Сітніцы прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы.

Памёр у 1982 г.

Як імкнуўся дэмабілізаваны салдат Іван Сітніца дамоў, у родныя Курыцічы! Ён ведаў, што вёска разбурана, што ўсе жывуць вельмі цяжка, але тое, што ён убачыў, вельмі ўразіла, болем адгукнулася ў сэрцы... Адны папялішчы навокал, толькі чорны колер, нават дрэвы садоў, якімі раней славілася вёска, магутныя ліпы на вуліцы былі абвуглены. Усё трэба было пачынаць спачатку...

Івана са слязьмі сустрэла маці ў зямлянцы, дзе тулілася ў тыя часы сям'я.

— Не плач, — гаварыў сын, гладзячы худзенькія плечы маці. — Усё зробім, усё адновім. Галоўнае — вайна закончылася, мы жывыя...

Іван пачаў працаваць у калгасе. Рабочых рук не хапала — і на будоўлі шчыраваў, і на ферме, у гарачую пару — у паляводстве. Даводзілася ўпрагацца і цягнуць разам з іншымі калгаснікамі плуг...

Аднойчы, калі Сітніца быў у Петрыкаве, яго запрасілі ў райком камсамола.

— Ты чуў пра такую культуру — коксагыз? — спытаў камсамольскі сакратар.

— Чытаў у газеце... У нас ён не расце.

— Будзе расці. Вось ты і будзеш вырошчваць.

— Ды што вы! Не, гэтая справа не па мне... Не ўмею, не змагу. Тут патрэбны спецыяліст.

— Іван Васільевіч, — сакратар перайшоў на афіцыйны тон. — Гэта — камсамольскае заданне. Краіне вельмі патрэбны каўчук.

Іван вярнуўся дахаты засмучаны. Але яго падтрымаў бацька:

— Не бядуй!.. Справа сапраўды незнаёмая, цяжкая. Але здолеем...

Пачалі з вучобы. Доўгімі асеннімі, затым зімнімі начамі вывучалі агратэхніку новай культуры, асаблівасці яе вырошчвання, знаёміліся з вопытам тых, хто ўжо саджаў кок-сагыз. А культура гэтая сапраўды далікатная, капрызная, прыжывалася яна на Палессі з цяжкасцю і паддавалася толькі самым настойлівым, упартым.

І вось наступіла вясна, прыступілі да сяўбы. У тыя дні Іван зусім не бываў дома. Прыйдзе ўжо ноччу, стомлены, упадзе на ложак, а назаўтра з узыходам сонца зноў у полі. Нават бацька непакоіўся:

— Ты нібы конь цягнеш воз угару. Трэба берагчы сілы, на кок-сагызе і жыццё, і работа не заканчваюцца.

Асілілі-такі непадатлівы кок-сагыз! Самым памятным для Івана Сітніцы быў той дзень у пачатку лета, калі на сонцы ярка ўспыхнула плантацыя паўднёвай культуры, падобнай на звычайны

І. В. Сітніца

дзьмухавец, якая, дзякуючы працавітым рукам камсамольцаў брыгады, адчувала сябе на Палессі зусім нядрэнна. Тысячы тон каштоўнай сыравіны былі здадзены дзяржаве ў пачатку 50-х гадоў. Па працы — і ўзнагарода...

М. Л. Карзуноў

Па працы і гонар

Булава Валянціна Паўлаўна (н. у 1941 г. у Капаткевічах) — перадавая прадзільшчыца Баранавіцкага баваўнянага камбіната, ініцыятар, шматлікіх працоўных пачынаў, вопытны настаўнік моладзі.

У 1984 г. В. П. Булава ўдастоена звання Героя Сацыялістычнай Працы.

Сям'я была вялікай, бацька загінуў на вайне, і Валянціна з дзяцінства пазнала нялёгкую сялянскую працу. Неяк яна пачула, што ў Баранавічах адкрываецца баваўняны камбінат, для работы на ім набіраюцца дзяўчаты. Адразу загарэлася — паеду... Сустрэлі яе добра, накіравалі вучыцца ў г. Іванава. Са спецыяльнасцю прадзільшчыцы і вялікім жаданнем працаваць па-новаму, па-стаханаўску, яна вярнулася ў Баранавічы і заявіла: «Пяцігодку выканаю за два з паловай гады»... Не было ніякіх спецыяльных разлікаў, ніхто не ствараў асаблівых умоў, проста Валянціна падлічыла ўсё для сябе і вырашыла, што зможа адначасова працаваць на шасці прадзільных машынах. Тут трэба было эканоміць секунды, у бездакорным стане трымаць станкі. Усё гэта было па сілах маладой прадзільшчыцы, у якой хапала энергіі, сіл і няўрымслівасці... Інакш яна проста не магла жыць і працаваць.

За поспехі ў працы В. П. Булава была ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Праз некаторы час ёй быў уручаны ордэн Леніна. І тады Валянціна Паўлаўна выступіла з пачынам абслугоўваць дзве з паловай тысячы верацён. Каля трох тысяч работніц падтрымалі пачын, Баранавіцкі баваўняны камбінат выйшаў у лік перадавых прадпрыемстваў краіны. Валянціна Паўлаўна была ўдастоена Дзяржаўнай прэміі СССР, ёй было прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы.

Ф. Р. Васілеўскі

Такі характар

Якубовіч Надзея Паўлаўна (н. у 1929 г. у Капаткевічах) — перадавік прамысловасці, рабочая цэха коўкага чыгуну Мінскага аўтамабільнага завода.

У 1960 г. Н. П. Якубовіч прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы.

У цяжкі пасляваенны час Надзя, якой толькі што споўнілася 17 гадоў, па камсамольскай пуцёўцы паехала на будаўніцтва Мінскага аўтамабільнага завода. Не ведала яна тады, што едзе насустрач свайму шчасцю, і менавіта тут, на аўтазаводзе, пройдзе ўсё яе жыццё, знойдзе яе слава і прызванне. Галоўнае — Надзя не баялася працы, яна прызвычаілася да яе з дзяцінства ў цяжкія гады акупацыі.

На месцы будучага аўтазавода была вялікая будаўнічая пляцоўка, дзе круглыя суткі не заціхаў напружаны працоўны рытм. Працавалі некаторыя цэхі, і хутка Надзя з рыштаванняў, дзе была падсобнай рабочай, перайшла ў лiцейны цэх. Яна была вельмі маладой, бадай, самай маладой у калектыве, але стараннасць у рабоце, добразычлівасць, адкрыты, шчыры характар прынеслі ёй заслужаную павагу і аўтарытэт. Яе выбіраюць брыгадзірам, хутка яна становіцца майстрам у цэху. А потым і вяселле згулялі.

Не дзеля славы і заробкаў шчыравала Надзея Паўлаўна. Такі ў яе характар, інакш яна не можа жыць... Сама выбрала сваю дарогу, ішла па ёй упэўнена і прама. І калі ў газетах быў апублікаваны Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, навіна ўскалыхнула не толькі вялікі калектыў Мінскага аўтазавода, адгукнулася яна і ў Капаткевічах, дзе ўсе, хто ведаў Надзею, прынялі гэта як заканамернасць — інакш і не магло быць...

А. В. Бічан

ЗАСЛУЖАНЫЯ РАБОТНІКІ РЭСПУБЛІКІ

Медыцыны

Клябанаў Ізя Міхайлавіч (н. 11.10.1929 г.) пасля заканчэння ў 1956 г. Віцебскага ветэрынарнага інстытута бесперапынна працаваў галоўным ветурачом саўгаса «Капаткевічы». Узнагароджаны ордэнам «Знак Пашаны».

Памёр 14.10.1976 г.

Лапета Марыя Пятроўна (н. у 1923 г. у г. Петрыкаў) у 1949 г. закончыла Мінскі медыцынскі інстытут, на працягу амаль трох дзесяцігоддзяў працавала ўрачом-тэрапеўтам у Петрыкаўскай раённай бальніцы. Заўсёды вызначалася глыбокімі прафесійнымі ведамі, за чуласць і дабрыню душы яе паважалі хворыя і сябры па рабоце.

Некрашэвіч Вольга Аляксандраўна (н. у 1925 г.) пасля заканчэння ў 1950 г. Мінскага медыцынскага інстытута атрымала накіраванне ў Петрыкаўскі раён, дзе працавала да апошніх дзён жыцця — загадчыцай Смятаніцкага, затым Грабаўскага ўрачэбных участкаў.

Памерла ў 1972 г.

Несцер Глафіра Трафімаўна (н. у 1921 г. у г. Петрыкаў) перад вайной паступіла ў Мінскі медыцынскі інстытут. Заканчвала вучобу ў г. Харкаў і адначасова працавала медыцынскай сястрой у школе ФЗН, затым хірургічнага аддзялення Пермскага шпіталю. Пасля вайны — галоўны ўрач Петрыкаўскай раённай бальніцы, загадчык раённага аддзела аховы здароўя. Узнагароджана медалём «За працоўную адзнаку».

Народнай адукацыі

Велічкевіч Фелікс Іванавіч (н. у 1915 г.) — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, да 1943 г. служыў у радах Чырвонай Арміі, затым — у Польскай арміі. За баявыя заслугі ўзнагароджаны ордэнам Айчыннай Вайны II ст., медалямі, мае замежныя ўзнагароды — польскія ордэны «Срэбраны баявы крыж» і «Бронзавы баявы крыж». Пасля дэмабілізацыі ў 1946 г. — на педагагічнай рабоце, настаўнік, затым дырэктар сярэдняй школы № 2 у Петрыкаве. Узнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Ганчар Рыгор Фёдаравіч (н. у 1923 г. у в. Дарашэвічы), удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, адзначаны баявымі ўзнагародамі. З 1946 г. — на педагагічнай рабоце. Працаваў настаўнікам, завучам, звыш 30 гадоў — дырэктарам Брынёўскай сярэдняй школы.

Грыб Ядвіга Пятроўна (н. 18.3.1932 г. у в. Найда Жыткавіцкага р.) пасля заканчэння Петрыкаўскага педагагічнага вучылішча на працягу трох з паловай дзесяткаў гадоў працавала ў школе № 1 г. Петрыкава, умела сумяшчаючы працэс навучання і выхавання дзяцей.

Дусь Яўгенія Піліпаўна (н. у 1912 г. у в. Аголіцкая Рудня) усё свядомае жыццё аддала педагогіцы, працавала на розных пасадах у Капцэвіцкім дзіцячым доме, у Брынёве, у Петрыкаўскай школе-інтэрнаце.

Памерла ў 1985 г.

Краўчанка Міхаіл Іларыёнавіч (н. у 1932 г.) з 1952 г. працаваў у школах раёна настаўнікам, завучам. Звыш 25 гадоў узначальваў райана. Узнагароджаны медалямі, Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Крукоўскі Анатоль Дзяменцьевіч (н. у 1918 г. у в. Церабень) да вайны працаваў настаўнікам у школе, завочна вучыўся ў Белдзяржуніверсітэце. Усю вайну — на фронце, старшы лейтэнант, камандзір батарэі супрацьтанкавых гармат. Узнагароджаны двума ордэнамі Айчыннай Вайны, Чырвонай Зоркі. Пасля дэмабілізацыі ў 1946 г. Анатоль Дзяменцьевіч вярнуўся ў родны раён,

працаваў завучам Капцэвіцкага педагагічнага вучылішча, затым дырэктарам, настаўнікам сярэдняй школы.

Лосева Яфімія Піліпаўна (н. у 1900 г. у в. Капцэвічы) пачала педагагічную работу ў 1919 г. настаўніцай Капцэвіцкай школы, аддаўшы 45 гадоў жыцця выхаванню дзяцей у роднай вёсцы. Узнагароджана ордэнам Леніна.

Памерла ў 1984 г.

Макарэвіч Рыма Макараўна (н. у 1922 г. у Капаткевічах) на працягу больш трох дзесяткаў гадоў, пачынаючы адразу пасля вызвалення раёна, працавала настаўніцай рускай літаратуры ў Капаткевіцкай сярэдняй школе.

З успамінаў Р. М. Макарэвіч

Улетку 1944 г. мы вярнуліся з лесу, дзе жылі ў час нямецкай акупацыі, і ў жніўні я была прызначана Капаткевіцкім райана, які знаходзіўся тады ў в. Дуброва, дырэктарам Капаткевіцкай сямігадовай школы. Пасёлак акупанты спалілі дашчэнту, людзі, якія засталіся жывымі, жылі ў зямлянках, у нямецкіх бункерах, што патаналі ў бур'яне, парослым на папялішчы... Нярэдка было нават цяжка адшукаць месца знаходжання жыхароў, каб узяць на ўлік тых, хто павінен быў наведваць школу. Дарослыя і дзеці, знясіленыя ад голаду, хварэлі на малярыю.

Школа размяшчалася ў бункеры. Вучні, у асноўным пераросткі, заняткі наведвалі дрэнна. Галодным і бяздомным, многім з іх было не да вучобы... Чарнілa рабілі з альховых шышак, сшыткі з нямецкіх папяровых мяшкоў, па якія хадзілі ў лес, у бункеры, нярэдка рызыкуючы жыццём, таму што, здаралася, падрываліся на мінах. Але нягледзячы на цяжкасці, вучыліся добра, надзвычай добрасумленна.

...Вясной 1945 г., калі растаў снег, вада сабралася ў лагчыне, якая знаходзілася непадалёку ад школы. Аднойчы яна прарвала земляны насып, зроблены намі, і рынулася ў зямлянку. Ішоў урок рускай мовы ў сёмым класе, пісалі сачыненне. Стаяла цішыня. Раптам пачуўся шум вады, яна націснула на дзверы, і вялізны паток хлынуў у зямлянку... Усе апынуліся па пояс у халоднай вадзе. Мы маглі захлынуцца, пачалася паніка. Сямікласнікі, усе пераросткі, падхапіўшы малодшых на рукі, пачалі выбірацца з зямлянкі. На шчасце, ніхто не пацярпеў.

Наверсе мы, мокрыя і перапалоханыя, стаялі і глядзелі, як вада запаўняе нашу школу. Там засталіся сталы, лаўкі, сшыткі з запісамі... Трэба было шукаць новае месца для вучобы.

Марцынкевіч Марыя Мікалаеўна (н. у 1908 г. у г. Петрыкаў) — старэйшы педагог раёна, вучыла дзяцей у Ляскавіцкай школе з 1931 г., пасля заканчэння Мазырскага педтэхнікума. Доўгі час працавала ў розных школах Петрыкава.

Серапін Самуіл Фёдаравіч (н. у 1916 г. у г. Петрыкаў) — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, узнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны II ст., Чырвонай Зоркі. Звыш 45 гадоў свае сілы, багаты педагагічны вопыт аддаваў справе навучання і выхавання падрастаючага пакалення. Пасля вайны ўвесь час працаваў у Старынскай пачатковай школе, дзе ім разам з вучнямі пасаджана і вырашчана звыш ста гатункаў дрэў і кустарнікаў. Старынская школа была ўзнагароджана сярэбраным медалём ВДНГ СССР.

Памёр 16.3.1991 г.

Скеп'ян Фёкла Спірыдонаўна (н. у 1908 г. у г. Петрыкаў) працоўную дзейнасць пачала ў 1935 г. настаўніцай у пачатковай школе. У гады Вялікай Айчыннай вайны эвакуіравана ў тыл. Пасля вызвалення раёна ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў вярнулася ў Петрыкаў і да апошніх дзён працавала настаўніцай пачатковых класаў. Узнагароджана медалём «За працоўную доблесць».

Памерла ў 1957 г.

Тарасевіч Віталій Адамавіч (н. у 1925 г. у в. Філатаўка) працаваў настаўнікам, завучам Чалюшчавіцкай, дырэктарам Залескай, Мышанскай школ. Прымаў актыўны ўдзел у грамадскім жыцці, выбіраўся дэпутатам раённага і сельскіх саветаў народных дэпутатаў.

Памёр у 1986 г.

Тышкевіч Пётр Рыгоравіч (н. 5.10.1897 г. у в. Барычаў) — удзельнік першай сусветнай вайны і Кастрычніцкай рэвалюцыі. У 1920 г. накіраваны на педагагічную работу. Завочна закончыў Мінскі педагагічны інстытут імя Горкага. З першых дзён Вялікай Айчыннай вайны П. Р. Тышкевіч на фронце. Быў тройчы паранены, кантужаны. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай Вайны II ст., медалямі. Пасля вайны працаваў настаўнікам у Пціцкай сярэдняй школе. За шматгадовую педагагічную дзейнасць узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Памёр у 1986 г.

Фалкіна Берта Давыдаўна (н. у 1916 г.) звыш трыццаці гадоў аддала справе выхавання дзяцей, нязменна працавала настаўніцай рускай мовы і літаратуры ў школе № 2 г. Петрыкава.

Памерла ў 1989 г.

Цалка Адам Іосіфавіч (н. у 1912 г. у в. Сякерычы) у перадваенныя гады працаваў настаўнікам, затым дырэктарам Івашкавіцкай школы. Пасля акупацыі раёна — у партызанскім атрадзе, намеснік камандзіра ўзвода, палітрук роты. З мая 1943 г. — камісар 45-га атрада. Удзельнічаў ва ўсіх асноўных аперацыях атрада, у тым ліку ў разгроме Сякерыцкага гарнізона, узрыве маста праз р. Пціч. Быў двойчы паранены. Узнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны I і II ст., Чырвонага Сцяга, медалямі. Пасля вайны А. І. Цалка працаваў сакратаром Капаткевіцкага райкома КПБ, дырэктарам школы, загадчыкам райана.

Целюкова Ксенія Фёдараўна (н. у 1921 г.) да Вялікай Айчыннай вайны працавала ў Смятаніцкай школе настаўніцай біялогіі, затым — у Петрыкаве. Вызначалася самаадданасцю ў рабоце, імкненнем да выхавання ў дзяцей пачуцця глыбокай любві да Радзімы, прымала актыўны ўдзел у грамадскім жыцці.

Чаўнавік Фёдар Нічыпаравіч (н. 12.9.1886 г. у м. Капаткевічы) — удзельнік першай сусветнай вайны, чатыры гады быў у нямецкім палоне. Працоўную дзейнасць пачаў настаўнікам у Віленскай губерні. У савецкі час працаваў настаўнікам і дырэктарам Велікасельскай пачатковай школы, затым — настаўнікам матэматыкі, дырэктарам Капаткевіцкай сярэдняй школы.

Памёр 31.6.1973 г.

Лясной гаспадаркі

Прыхно Іван Іванавіч (н. у 1924 г.) — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, за баявыя заслугі ўзнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны I ст., Чырвонай Зоркі, медалямі. Пасля заканчэння лесатэхнічнага інстытута працаваў галоўным ляснічым, з 1961 г. на працягу чвэрці стагоддзя — дырэктарам Петрыкаўскага лясгаса. Мірная праца ветэрана адзначана ордэнам «Знак Пашаны», медалямі.

Гандлю

Васілеўская Ніна Андрэеўна (н. у 1938 г.) з 1958 г. працавала ў аб'яднанні грамадскага харчавання г. Петрыкава — шэф-поварам, брыгадзірам, з 1980 г. — загадчыцай цэха паўфабрыкатаў. Узнагароджана ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі і «Знак Пашаны».

Юстыцыі

Сямёнаў Васіль Піліпавіч (н. у 1936 г.) закончыў юрыдычны факультэт Белдзяржуніверсітэта, у 1976г. выбраны народным суддзёй Петрыкаўскага раённага суда, працаваў на гэтай пасадзе звыш дзесяці гадоў.

З ордэнам Леніна

Буднік Сцяпан Сафронавіч (н. у 1908 г. у в. Ляскавічы) у 1930 г. быў прызваны ў Чырвоную Армію. Закончыў ваенна-палітычную школу і быў накіраваны намеснікам камандзіра па палітычнай частцы асобага батальёна. Вайну С. С. Буднік сустрэў у Літве на граніцы. Першыя атакі ворага былі паспяхова адбіты, палітрук у гэтых баях праявіў выключную рашучасць і адвагу. Адным з першых франтавікоў у вайну ён у жніўні 1941 г. быў прадстаўлены да высокай урадавай узнагароды. Быў адзначаны таксама двума ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай Вайны II ст., двума Чырвонай Зоркі, баявымі медалямі.

Дэмабілізаваўся палкоўнік С. С. Буднік у 1954 г. Памёр у 1986 г.

Губчык Рыгор Цімафеевіч (н. у 1924 г. у в. Лучыцы) — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, быў тройчы паранены. Прымаў удзел у баях на Курскай дузе, у Яска-Кішынёўскай аперацыі, узяцці Будапешта, фарсіраванні р. Одэр. Пасля трэцяга ранення ў лютым 1945 г. яму ампутавалі нагу.

За мужнасць і гераізм, праяўленыя пры фарсіраванні р. Одэр і ўзяцці п. Мерцдорф, Р. Ц. Губчык узнагароджаны ордэнам Леніна, многімі іншымі баявымі ўзнагародамі.

Памёр у 1985 г.

Дармель Аляксандр Дзмітрыевіч (н. у 1922 г. у в. Івашкавічы) перад вайной працаваў сакратаром Капаткевіцкага сельскага савета, у гады акупацыі — партызан 125-й брыгады, затым — на фронце. Баявы шлях яго адзначаны многімі баявымі медалямі. На радзіме пасля дэмабілізацыі яго выбіраюць сакратаром Капаткевіцкага райвыканкома, у 1950 г. — старшынёй калгаса ў в. Церабаў, затым — у Галоўчыцах. Калі калгас быў ператвораны ў аддзяленне саўгаса «Навасёлкі», ім на працягу многіх гадоў кіраваў А. Дз. Дармель. Амаль да апошніх дзён жыцця ён працаваў старшынёй Навасёлкаўскага сельскага савета, меў шэраг іншых урадавых узнагарод.

Памёр у 1986 г.

Дубіна Аляксандра Канстанцінаўна (н. у 1932 г. у в. Навасёлкі) пачала сваю працоўную біяграфію ў паляводчай брыгадзе мясцовага калгаса «Чырвоны Кастрычнік» падлеткам у цяжкія пасляваенныя гады. Звыш 30 гадоў шчыравала даяркай. З году ў год раслі надоі ў яе групе кароў, павышалася майстэрства.

Узнагароджана таксама ордэнамі Чырвонага Сцяга, «Знак Пашаны».

Памерла ў 1988 г.

Гаўрук Максім Яўхімавіч (н. у 1903 г. у г. Петрыкаў) назаўсёды звязаў свой лёс з ваенна-марской авіяцыяй, прайшоўшы шлях ад радавога салдата да капітана трэцяга рангу. У гады Вялікай Айчыннай вайны — начальнік штаба батальёна, прымаў удзел у баях супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў і японскіх мілітарыстаў.

Узнагароджаны таксама ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчыннай Вайны I ст., Чырвонай Зоркі, медалямі.

Кабановіч Надзея Антонаўна (н. у 1924 г. у в. Галубіца) працавала ў паляводчай брыгадзе, была звеннявой, майстрам высокіх ураджаяў кок-сагызу. Інвалід першай групы.

Зізюк Уладзімір Рыгоравіч палкоўнік, займаў адказныя пасады ў Міністэрстве абароны СССР. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, узнагароджаны пяццю баявымі ордэнамі і шматлікімі медалямі. Закончыў ваеннае вучылішча, затым ваенна-педагагічны інстытут у Ленінградзе. Удастоены шасці залатых медалёў ВДНГ СССР за кіраўніцтва вайсковымі часцямі на ўборцы ўраджаю.

Памёр 13.5.1995 г.

Касцееў Серафім Мікалаевіч у далёкіх 20-х гадах быў першым старшынёй

калгаса «Новы Бобрык», затым старшынёй Бобрыкаўскага сельскага савета. У кастрычніку 1930 г. прызваны ў Чырвоную Армію. Пісьменнага, кемлівага байца накіроўваюць у Палтаўскае ваенна-палітычнае вучылішча ім. Фрунзе.

З чэрвеня 1941 г. Серафім Касцееў — на фронце. На пасадзе камісара палка абараняў Маскву. На Арлоўска-Курскай дузе камандаваў артылерыяй 26-й брыгады, на Украіне — камандзір супрацьтанкавага ўмацаванага раёна, у Крыме — намеснік камандзіра дывізіі...

С. М. Касцееў узнагароджаны таксама ордэнамі Айчыннай Вайны I і II ст., трыма ордэнамі Чырвонага Сцяга, Суворава III ст., Чырвонай Зоркі, баявымі медалямі.

Каленік Рыгор Юркавіч (н. у 1901 г. у в. Навасёлкі) пачаў баявую дзейнасць добраахвотнікам па ахове маста праз Прыпяць вясной 1919 г. Восенню паступіў матросам на бронепараход «Трахтаміраў», удзельнік баёў з белапалякамі. У сувязі з зімоўкай караблёў каля Барбарова быў эвакуіраваны з камандай у Гомель, уступіў у Чырвоную Армію, удзельнічаў у грамадзянскай вайне. У 1923 г. дэмабілізаваўся, працаваў бакеншчыкам на Прыпяці, затым быў старшынёй калгаса ў в. Белка і Навасёлкі. З пачатку вайны на фронце, загінуў у сакавіку 1942 г.

Кніга Міхаіл Фёдаравіч (н. у 1923 г.) — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, майстар вырошчвання коксагызу. Механізаванае звяно, якое ён узначальваў, з году ў год дабівалася высокіх ураджаяў гэтай новай на Палессі культуры.

Памёр у 1982 г.

Кудравец Аркадзій Купрыянавіч (н. у 1928 г. у в. Ванюжычы) пачаў працоўную дзейнасць адразу пасля вызвалення раёна ў родным калгасе «2-я пяцігодка». Быў брыгадзірам, затым кіраўніком Ванюжыцкага аддзялення саўгаса «Навасёлкі». У аддзяленні заўсёды атрымлівалі добрыя ўраджаі збожжа і бульбы, А. К. Кудравец удастойваўся сярэбранага і бронзавага медалёў ВДНГ СССР.

Узнагароджаны таксама ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі.

Ланька Антон Якаўлевіч (н. у 1895 г. у г. Петрыкаў) з 15 гадоў працаваў на суднабудаўнічай верфі. У імперыялістычную вайну служыў на Балтыйскім флоце, з адабрэннем сустрэў вестку аб рэвалюцыі. З 1921 г. працаваў на розных пасадах у Верхнедняпроўскім рачным параходстве.

Памёр у 1982 г.

Марцінкоўскі Фёдар Рыгоравіч (н. у 1896 г. у г. Петрыкаў) падлеткам пачаў сваю працоўную біяграфію сплаўшчыкам на Прыпяці, дзе шчыраваў усё свядомае жыццё. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны.

Узнагароджаны таксама ордэнам Айчыннай Вайны II ст., медалямі.

Памёр у 1989 г.

Матвіеўскі Яфім Рыгоравіч (н. у 1888 г.) — удзельнік партызанскага руху на акупіраванай кайзераўскімі захопнікамі, затым польскімі легіянерамі тэрыторыі. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Уся мірная праца звязана з чыгункай, дзе на ст. Пціч ён працаваў майстрам дыстанцыі шляху.

Памёр у 1985 г.

Мейлах Лявонцій Іванавіч (н. 1.7.1899 г. у Петрыкаве) — палкоўнік медыцынскай службы. У 1915 г. добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію. Закончыў курсы чырвоных камандзіраў, Ленінградскую ваенна-медыцынскую акадэмію. Прымаў удзел у баях супраць японскіх мілітарыстаў у 1939г., у савецка-фінляндскай вайне. З першых дзён Айчыннай вайны — на фронце, начальнік эвакапункта паляводга шпіталю.

Узнагароджаны таксама ордэнамі

Чырвонага Сцяга, Працоўнага Чырвонага Сцяга, двойчы — Чырвонай Зоркі, баявымі медалямі.

Памёр 3.8.1969 г.

Міцкевіч Іван Міхайлавіч (н. у 1905 г. у г. Петрыкаў) усё жыццё працаваў сплаўшчыкам Петрыкаўскага сплаўучастка — рабочым, майстрам, начальнікам сплаўучастка. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны.

Памёр у 1982 г.

Пілецкі Максім Апанасавіч (н. у 1922 г. у в. Снядзін) з чэрвеня 1941 г. выконваў заданне камандавання ў тыле праціўніка. Асабліва вызначыўся пры вызваленні Украіны, выконваючы заданні разведвальнага аддзела штаба 1-га Украінскага фронту. Неаднаразова паказваў у баях прыклады мужнасці і гераізму.

10 красавіка 1945 г. радавы М. А. Пілецкі быў прадстаўлены да ордэна Леніна. Але атрымаць яго не давялося, праз некалькі дзён адважны разведчык загінуў у адным з баёў.

Рачкевіч Фёдар Аўдзеевіч (н. у 1923 г. у в. Івашкавічы) — ветэран-франтавік, у баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі быў тройчы паранены. Пасля дэмабілізацыі на працягу многіх дзесяцігоддзяў працаваў механізатарам у родным калгасе. За ратныя подзвігі ўзнагароджаны ордэнамі Айчыннай Вайны II ст., Чырвонай Зоркі, баявымі медалямі, многімі ўрадавымі ўзнагародамі за мірную працу.

Рудаўскі Ілья Аляксеевіч (н. у 1922 г. у в. Востраў) на калгасную працу выйшаў у 12 гадоў, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны.

У 1950 г. прызначаны брыгадзірам па вырошчванні кок-сагызу. Па 400 і больш цэнтнераў каранёў з гектара ўбіралі ў яго брыгадзе. Узнагароджаны таксама ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Сітніца Іван Максімавіч (н. у 1913 г. у в. Востраў) у перадваенныя гады працаваў трактарыстам Мулярайскай МТС. Бацька яго загінуў у гады сталінскіх рэпрэсій. З пачатку вайны І. М. Сітніца — на фронце, прайшоў вогненнымі дарогамі вайны да самага дня перамогі. Затым працаваў у родным калгасе «Балышавік», дабіваўся высокіх ураджаяў кок-сагызу. Удастоены ордэнаў Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Памёр у ліпені 1979 г.

Скорынава Анастасія Фёдараўна (н. у 1920 г.) перад вайной паступіла ў Мінскі медыцынскі інстытут, закончыла яго ў 1947 г. Працавала ўрачом у Ляскавіцкай амбулаторыі тэрапеўтам, рэнтгенолагам і галоўным урачом раённага туберкулёзнага дыспансера.

Туравец Пётр Іванавіч (н. у 1934 г. у в. Філіпавічы) у 1953 г. закончыў курсы трактарыстаў пры Навасёлкаўскай МТС і да сённяшняга дня працуе механізатарам у мясцовым саўгасе «Навасёлкі». Неаднаразова быў удзельнікам ВДНГ СССР.

Шутаў Фёдар Іванавіч (н. у 1912 г. у в. Навасёлкі) закончыў сельскагаспадарчы тэхнікум, працаваў галоўным аграномам райземаддзела. У гады вайны змагаўся ў 130-й Петрыкаўскай партызанскай брыгадзе. Пасля вызвалення раёна Ф. І. Шутаў — аграном Капаткевіцкай МТС, быў выбраны старшынёй калгаса «Новы шлях», затым — кіраўніком аддзялення саўгаса «Навасёлкі».

Кабановіч Андрэй Іванавіч — удзельнік першай імперыялістычнай і грамадзянскай войнаў. У канцы 1918 г. вярнуўся ў родную вёску Вышалаў і пачаў актыўна арганізоўваць савецкую ўладу ў воласці. Яго выбралі старшынёй Ляскавіцкага рэўкома, затым працаваў на розных адміністрацыйных і гаспадарчых пасадах у раёнах вобласці. З 1938 г. А. І. Кабановіч з'яўляўся

намеснікам Народнага камісара саўгасаў БССР, у пасляваенны час — першым намеснікам міністра саўгасаў рэспублікі, начальнікам Упраўлення саўгасаў Міністэрства сельскай гаспадаркі.
Памёр 10.7.1969 г.

Ястрэмскі Яўхім Сцяпанавіч (н. у 1928 г. у в. Снядзін) пасля вызвалення вёскі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў летам 1944 г. прымаў удзел у размініраванні вёсак і тэрыторыі Снядзінскага сельсавета, атрымаў раненне ў абедзьве нагі. Працаваў у Снядзінскім участку леспрамгаса, затым з сям'ёй выехаў у Казахстан. На працягу амаль 30 гадоў быў механізатарам у цалінным саўгасе, з году ў год атрымліваў высокія ўраджаі збожжа.
Узнагароджаны двума ордэнамі Леніна, Кастрычніцкай Рэвалюцыі.

* * *

Бамбіза Іван Міхайлавіч (н. 8.10.1952 г. у в. Ляскавічы) закончыў Беларускі інстытут механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі, працаваў на розных пасадах у гаспадарках Гомельскага і Петрыкаўскага раёнаў. У 1985 г. назначаны начальнікам управлення сельскай гаспадаркі Петрыкаўскага райвыканкома, затым працаваў старшынёй выканкома Рэчыцкага раённага савета народных дэпутатаў. Дэпутат Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь дванаццатага склікання. З лютага 1994 г.— намеснік Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь. З кастрычніка 1995 г.— міністр па справах СНД.

Кілбас Аляксандр Антонавіч (н. 23.7. 1921 г. у в. Грабаў) працаваў настаўнікаў у в. Брынёў, у пачатку вайны быў пакінуты для арганізацыі партызанскай барацьбы ў тыле ворага. З снежня 1941 г. у 132-м партызанскім атрадзе, намеснік камісара. У пасляваенны час на камсамольскай і партыйнай рабоце, сакратар гаркома, райкома ў Ка-

А. А. Кілбас

марыне, Любані, Барысаве, Мінску. Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, на працягу дзесяці гадоў да выхаду на пенсію ў 1982 г.— першы намеснік старшыні Мінскага аблвыканкома. У апошні час — старшыня Мінскага абласнога савета Беларускага таварыства паляўнічых і рыбаловаў.
А. А. Кілбас узнагароджаны ордэнамі Леніна, Айчыннай Вайны II ст., трыма ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, баявымі медалямі, у тым ліку іншаземнымі.

Марыніч Міхаіл Афанасьевіч (н. 13.1. 1940 г. у в. Новыя Галоўчыцы) пасля заканчэння ў 1964 г. Беларускага політэхнічнага інстытута працаваў майстрам, прарабам, галоўным інжынерам у трэсце «Цэнтратранстэхмантаж». З 1979 г. на савецкай рабоце — у Маскоўскім раённым Савеце народных дэпутатаў, затым намеснік і старшыня выканкома Мінскага гарсавета. Быў паслом Рэспублікі Беларусь у Чэхіі, Славакіі і Венгрыі, першым намеснікам старшыні Дзяржаўнага камітэта па знешніх эканамічных сувязях. Дэпутат Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь дванаццатага склікання. З кастрычніка 1994 г.— міністр знешніх эканамічных сувязей.

Мазай Ніна Мікалаеўна (н. у 1950 г. у в. Чалюшчавічы) пасля заканчэння ў 1972 г. гістарычнага факультэта Белдзяржуніверсітэта працавала выкладчыкам гісторыі ў сельскай школе на Брэстчыне. Доўгі час была на камса-

мольскай рабоце, з 1978 г. — першы сакратар Брэсцкага абкома ЛКСМБ. Да 1985 г. з'яўлялася першым сакратаром ЦК ЛКСМБ, затым працавала намеснікам Старшыні Савета Міністраў БССР. З 1991 г. — пасол Беларусі ў Францыі.

Серада Мікалай Міхайлавіч (н. у 1947 г. у в. Ляскавічы) — генерал-маёр міліцыі, член канстытуцыйнага суда Рэспублікі Беларусь. Закончыў Валгаградскую вышэйшую школу следчых, Акадэмію МУС у Маскве. Працаваў рабочым у лясгасе, участковым інспектарам, следчым у Жыткавіцкім РАУС, начальнікам УУС Гомельскага аблвыканкома, намеснікам міністра ўнутраных спраў рэспублікі. Выбіраўся народным дэпутатам Рэспублікі Беларусь дванаццатага склікання.

Узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Пуцяводная зорка

Чаус Пётр Рыгоравіч (н. 7.1.1939 г. у в. Старына) — генерал-палкоўнік, закончыў Мінскае суворaўскае вучылішча, Ваенна-палітычную акадэмію імя Леніна, Ваенную акадэмію Генштаба. Служыў у Паўночна-Каўказскай, Беларускай, Сярэднеазіяцкай, Прыбалтыйскай ваенных акругах, у Афганістане, у Маскве і Мінску, у Чэхаславакіі, прайшоўшы службовы шлях ад лейтэнанта — камандзіра ўзвода — да міністра па справах абароны Рэспублікі Беларусь.

Узнагароджаны двума ордэнамі Чырвонай Зоркі, ордэнам «За службу ў радах узброеных сіл СССР» III ступені, ордэнамі іншаземных дзяржаў.

У кожнага чалавека — свая пуцяводная зорка, а Пётр Рыгоравіч Чаус нарадзіўся ў той студзёны дзень 1939 г., відаць, пад зоркаю Марса. І назвалі яго, пятае дзіця ў вялікай, беднай сям'і старынскіх сялян-гаротнікаў, проста і ёмка, між тым Пётр у перакладзе з грэчаскай мовы азначае «камень, скала»... Такім ён і вырас — моцным і па-сялянску простым, надзейным і сціплым.

Зорка тая вяла Пятра Чауса па крутых вайсковых прыступках упэўнена і прама. Сын партызанскага сувязнога, загінуўшага перад самым вызваленнем, ён быў сярод першых навучэнцаў суворaўскага вучылішча, якое адкрылася ў Мінску ў 1953 г. З усіх выпускнікоў вучылішча за больш як чатыры дзесяцігоддзі толькі ён даслужыўся да такога высокага звання.

...Ззаду — Ташкенцкае агульнавайсковае вучылішча, на плячах — пагоны лейтэнанта. Пацягнуліся чарадой вайсковыя будні — Сярэдняя Азія і Украіна, Беларусь і Расія... І што за лёс выдаўся будучаму палкаводцу! Усюды там, дзе патыхае агнём, дзе ў так званы мірны час пахне порахам, вырашаецца лёс краіны, якім бы ні быў ён супярэчлівым з сённяшняга пункту гледжання, там у першых радах афіцэр Пётр Чаус.

Новачаркаск, 1962 год. Вядомыя сённяшнія падзеі, якія доўгі час скрываліся ад народа. У тых трагічных падзеях, у гушчыні якіх апынуўся Пятро Чаус, ён атрымаў сур'ёзны экзамен на сталасць і мужнасць, на палітычную свядомасць.

Наступіў жнівень 1968 г., фарсіраваны марш праз Украіну, Карпаты — наперадзе была Чэхаславакія. У першых радах акупацыйных войск, як цяпер гавораць, — намеснік камандзіра танкавага батальёна Пётр Чаус. Між тым, тады, чвэрць стагоддзя назад, быў зусім іншы погляд на падзеі, і тыя, хто ў іх удзельнічаў, ганарыліся сваёй місіяй...

П. Р. Чаус

Асобная старонка ў жыцці Пятра Чауса — Афганістан, які, як стала сёння зразумела, стаў папярэднікам разва-

лу вялікага Савецкага Саюза... Як ставіцца да той несправядлівай, непатрэбнай вайны?.. У Афганістане генерал Пётр Чаус быў ваенным саветнікам самых высокіх рангаў, планаваў і сам удзельнічаў у многіх баявых аперацыях, зрабіў нямала для таго, каб прадухіліць ці знізіць страты нашых войск. Пётр Чаус і ў Афганістане, як і ўсюды, дзе ён служыў, выконваў свае нялёгкія абавязкі добрасумленна, з поўнай выкладкай, не перакладваючы яе на плечы другіх.

В. Р. Феранц

Высокае неба

Анатоль Лявонцьевіч Рудзеня нарадзіўся ў 1937 г. у Капаткевічах. У дзяцінстве страціў бацькоў. Ён адразу нібы пасталеў і памужнеў і, магчыма, яшчэ тады вырашыў стаць вайскоўцам. Ад дзеда, які яго выхоўваў, Анатоль цвёрда засвоіў, што для гэтага трэба добра вучыцца, многа ведаць. Па ўсіх прадметах у яго былі добрыя і выдатныя адзнакі.

Хутка праляцелі гады вучобы ў школе. Анатоль Рудзеня паступіў у лётнае вучылішча. Збылася мара!.. Вучылішча ён закончыў з адзнакай. Вось яно — неба, высокае, блакітнае, неабсяжнае...

Класнага лётчыка Анатоля Рудзеню камандаванне накіроўвае ў акадэмію імя Ю. А. Гагарына. І тут ён — адзін з лепшых, закончыў акадэмію з' адзнакай. Дзе б ні служыў майстар вышэйшага пілатажу, ён усюды карыстаўся заслужаным аўтарытэтам. Радкі з газеты «Савецкі патрыёт» за 1974 г.: «Практычныя вучэнні ў разгары... Усё разлічана да секунды, змерана да метра. Маёр Рудзеня далажыў кіраўніку палётаў аб гатоўнасці. «Запуск»,— адказалі з КП. Афіцэр нажаў на кнопку запуску. За хвастом знішчальніка-бамбардзіроўшчыка задрыжалі кароткія языкі полымя. Услед ажылі турбіны яшчэ некалькіх ракетаносцаў. Ваенны лётчык І класа, паветраны ас узначаліў групу баявых машын, упэўнена павёў да месца, дзе быў выяўлены разведчыкамі аэрадром «праціўніка». Выкідванне. З першага заходу цэль знішчана»...

Генерал-маёр авіяцыі Анатоль Лявонцьевіч Рудзеня ніколі не спыняўся на дасягнутым, ён засвоіў шэсць тыпаў сучасных баявых машын, падрыхтаваў шмат класных лётчыкаў. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, «За службу Радзіме ва Узброеных Сілах» III ст., дзевяццю медалямі. І ніколі не забываў, што стартавая пляцоўка яго ўзлёту — тут, на роднай палескай зямлі...

В. Ц. Талецкі

* * *

Рудзько Іван Харытонавіч (н. 18.5. 1901 г. у г. Петрыкаў) — удзельнік грамадзянскай вайны, прымаў удзел у барацьбе з бандамі Булак-Балаховіча ў раёне Мазыра — Рэчыцы. У гады Вялікай Айчыннай вайны — у Камітэце абароны і Дзяржплане СССР, кантраляваў забеспячэнне Узброеных Сіл спецыяльнай тэхнікай і ўзбраеннем. У 1938 г. закончыў Ваенную акадэмію механізацыі і матарызацыі Чырвонай Арміі, генерал-маёр інжынерна-тэхнічнай службы. Дэмабілізаваны з арміі ў 1960 г.

Узнагароджаны сямю ордэнамі, у тым ліку ордэнам Леніна, медалямі.

Памёр І. Х. Рудзько ў 1969 г.

На зямлі палескай

Палтаран Вера Сямёнаўна (н. 28.3. 1919 г. у в. Бабунічы) — беларуская пісьменніца. Вучылася ў Мінскім педагагічным інстытуце, пасля

В. С. Палтаран

вайны закончыла БДУ. Працавала ў газетах «Чырвоная змена», «Літаратура і мастацтва», у часопісе «Маладосць», затым — загадчык аддзела ў выдавецтве «Мастацкая літаратура». Выдала кнігі «Ключы ад Сезама» і «Дзівасіл», за якія ўдастоена Дзяржаўнай прэміі БССР імя П. Лепяшынскага. Асноўная тэма нарысаў Веры Палтаран — роднае Палессе, жыццё сучаснай вёскі, душа чалавека-працаўніка.

Памерла В. С. Палтаран 28.3.1989 г.

...І вось яны, гэтыя сцежкі, — ужо не ў думках, а перад вачамі. Петрыкаў... Стаіць ён на высокім беразе Прыпяці, у вянку сасновых бароў. Паглядзіш адсюль на шырокую спакойную раку, на жоўтыя прырэчныя плёсы, на засмужаныя зарэчныя далі, прыслухаешся, як перагукваюцца на вадзе параходы і баржы, і табе раптам здаецца, што ты стаіш дзе-нібудзь на Уладзімірскай горцы ў Кіеве...

Нас, чатырох пасажыраў райкомаўскага «газіка», сабрала разам адна дарога: дабіраемся ў калгас «Бальшавік»... Трымціць, лапоча над галавою старэнькі, палінялы брызент, натужна вые матор, машына, выпаўзшы з аднае калюжыны, тут жа нырае ў другую. Эх, дарогі! Колькі вы ўкарацілі веку машынам!.. Гэта ж каб сабраць усе тыя грошы, якія трацяцца з году ў год на рамонт разбітых па гэтых дарогах легкавушак і грузавікоў, то можна было б не тое што пазасыпаць дарогі гравіем, а пазаліваць гудронам.

Што, ці не Людзвіноў ужо? Так і ёсць — Людзвіноў. Хутка і Курыцічы — цэнтр калгаса «Бальшавік», Людзвіноў — адна з яго васьмі брыгад.

Курыцічы... Некалі гэта была самая бедная вёска на Петрыкаўшчыне. Зямлі мала, ды і якая тая зямля — адны пяскі! А кругом, як вокам акінуць, ляжалі непраходныя балоты. Чаго-чаго, а лазы на лапці хапала. Ідзе, бывала, курыкавец у госці ў Бабунічы ці Міхедавічы, за плячамі ў яго торба і нешта ладнае ў ёй целяпаецца. Што ж, мо чалавек гасцінец які нясе сваякам... А-яй, ліха яго мела, таго гасцінца — лапці там ляжаць, новыя, лазовыя.

Пазней Курыцічы славіліся сваімі музыкамі. Жылі тут на ўсю Петрыкаўшчыну славутыя Пятры — адзін граў на скрыпцы, другі — на кларнеце, а трэці на бубне падбіваў. Раскошная была па тым часе музыка!

Не вярнуўся з вайны ніводзін Пятро. І ніхто не ведае, дзе яны палеглі і якія вятры напяваюць ім свае вечныя песні... Ну, скажы ты, якія чэпкія гэтыя ўспаміны! Успыхне ў памяці адно, за ім пацягнецца другое...

...Цётка Насця падпаліла ў печы, унесла ў хату кош бульбы і высыпала ў таз з вадой. Вось дык бульба! Чатыры-пяць бульбін — і поўны чыгун. Цётка Насця рэжа бульбу на кавалкі, каб больш улезла ў чыгун, і расказвае:

— Ето яшчэ малая... Лето мокрае было... А як парасце каторы год — і кош не трэба: кладзі на руку, як паленне, і нясі.

У печы ўгараюцца дровы, у комін шугае вясёлае барвовае полымя. Пахне дымком, палітаю на цэглу вадою, кіслым цестам. Цётка Насця падсоўвае да прыпечка ўслончык з дзежкаю і ставіць у печ, на гарачае вуголле, скавараду.

— А яшчэ жыто ў нас расце моцно дабрэннае, — упраўляючыся ля печы, расказвае яна. — Спячэш хлеб, дык як булка.

Цётка Насця адстаўляе ад агню гаршкі, адцягвае скавараду і, абапёршыся на вілачнік, доўга стаіць моўчкі.

— Жытка мая була нялёгкая, — сумна ўздыхае яна. — Расла ў такой беднасці, што і спомніць страшно. Замуж пайшла маладая, ды не пайшло мне на дабро тое замужжа. Буў у нас тут адзін чалавек. Багато жыў! Мы, маладыя, усё да яго ў заработкі хадзілі. Ну, прыгледзеўся ён, што я да работы такая падкая, ды і прысылае сватоў: за сына сватаць. Падумала я, паразважала сваім дурным розумам, ды і рашыла — пайду, можа хоць кавалку хлеба жадна не буду...

І года я не пражыла замужам, як пачалося раскулачванне. От тут я і агледзелася, куды завяла мяне ліхая доля, загаласіла: «А якое ж ліхо несла мяне ў етую хату? Што ж я буду рабіць — у мяне ж скора малое будзе...»

Пашкадавалі мяне добрыя людзі, не выслалі з тою сям'ёй. Аддалі бацьку з маткай, пакуль дзіця родзіцца...

Стала я зноў жыць у бацькавай хаце — ні дзеўка, ні ўдава. Бувало, дзе ні іду, што ні раблю, а ў душы адзін страх, адна трывога: от скажуць — збірайся... От скажуць... І тое дзіця маё то мне нямілае робіцца, то аж заходжуся ад жалю да яго...

Ну, радзілася дзіця... Месяц праходзіць — ніхто мне нічога не кажа. Паўгода... Так і мінулася тое ліхо.

Дзіця не доўга пажыло на свеце, памерло, засталася я адна. Было мне тады семнаццаць — васемнаццаты год, людзі казалі, харошая була... Пачалі мне трапляцца і хлопцы, і мужчыны, але хто раз апёкся...

Неяк перад самай ужо вайною сустрэла харошага чалавека. Пажаніліся, ды пажылі нядоўга. Пачалася вайна, яго забралі ў армію, і я зноў засталася адна.

А самае большае гора пабачыла, калі прыйшлі немцы... Спалілі нашы хаты, людзей многа пабілі. Бачым мы — бяда, і давай у лес уцякаць. Пакапалі там сабе зямлянкі і сядзім, як тыя краты. А тут —

аблава за аблаваю... І да таго, бувало, заганяюць етых бедных людзей, што ўпадзеш дзе ля купіны і сілы няма падняцца. Але ж як стрэляць блізка, то адкуль тая і сіла бярэцца — падхопішся і ляціш без душы, як заяц...

От так загналі нас у страшно гразкае балото. Сядзім мы, хто аберуч абшчапіў паваленае дрэва, хто за куст учапіўся. А каля нас усё нешта шлёп-шлёп у ваду, шлёп-шлёп... Прыгледзеліся, аж ето курыныя галовы ў твань ляцяць — немцы на беразе курэй на абед рэжуць... А мы перамерзлі ў вадзе, дрыжым. Ды і дрыжаць баімся — бераг жа блізка... Пайшлі. Мы падаждалі яшчэ трохі — ціхо... Вылезлі мы з балота ды і кінуліся да сваіх зямлянак, там у нас трохі круп було: ён жа, голад, бувае, і за смерць страшнейшы. Тут, ля зямлянак, нас і абкружылі... Тых, хто ўцякаў, перастралялі, а астатніх на станцыю ды ў вагоны... Не магу я пра ето...

Цётка Насця адварочваецца да печы і доўга б'е чапялою па галавешках. Потым бярэ з паліцы талерку, нож і моўчкі выходзіць з хаты.

Ціха патрэскваюць галавешкі ў печы, сіпіць каля гаршкоў гарачае вуголле, мерна, адна за другою, падаюць важкія кроплі вады. Цішыня. Спакой... І нішто не напамінае аб тым, што ў гэтай цішыні і спакоі жыве вялікі чалавечы боль.

Цётка Насця вяртаецца ў хату, несучы на талерцы кавалак сала і яйкі.

— Загаварылася і пра снеданне забула, — вінавата ўсміхаецца яна. — Здаецца, даўно тое було, а от не забуваецца... Вярнуліся мы, хто — з лесу, хто — з арміі, хто з Германіі, глядзім, няма нашага сяла, адзін бур'ян калышацца. Пабедавалі мы, паплакалі ды — за сякеры, за лапаты... Ой і рабілі ж людзі! Адкуль у іх столькі сілы бралася? Галодныя, халодныя, а не було ім ні дня, ні ночы. Палажылі сілы на етае балота, але ж затое што ні пасееш, што ні пасадзіш — расце, як на дражджах. Ето ж ці не траім чалавекам з нашага калгаса Героя далі?.. Рудаўскаму, Сітніцы і Буднік... Траім!

Цётка Насця хвіліну памаўчала, а потым неяк сарамліва і збянтэжана ўсміхнулася і сказала:

— То і ў мяне ж нешта е... От я вам пакажу...

Старанна выцерпы ручніком рукі, яна пайшла на чыстую палавіну, прынесла адтуль нешта загорнутае ў белую хусцінку і пачала асцярожна разгортваць. На твары ў яе свяцілася нясмелая, сарамлівая ўсмешка.

— От, — працягнула яна маленькую тоненькую кніжачку, зверху якой ярка бліснуў чырванню і срэбрам ордэн.

«...Грэська Анастасія Іванаўна... ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. 31 мая 1952 года.»

Цётка Насця збянтэжана бліснула затуманеным слязою позіркам, пачырванела і пачала загортваць свой скарб у хусцінку...

Дзень хіліцца да вечара. У акно свеціць сонца, і ў яго мяккім святле адчуваецца халадок і блізкія прыцемкі.

Цётка Насця сядзіць ля акна і спяшаецца нешта завідна дашыць. Паўз акно мільгае постаць. Цётка Насця, хутка сцелючы шывок за шыўком, заклапочана гаворыць:

— Не паспела... Ідзе ўжо мая Куліна...

Чуюцца прыглушаныя крокі ў сенцах, гулчэйшыя — у кухні, і праз адчыненыя дзверы ў пакой заглядвае ладная, з малажавым ружовым тварам і густымі сівымі валасамі жанчына.

— Заходзь, чаго стала ў парозе? — цётка Насця адсоўваецца на край услончыка, даючы месца госці.

Цётка Куліна скідае ватоўку, хустку, вешае ля парога і абводзіць нас вясёлымі сінімі вачамі.

— У цябе ето, Насця, мо госці? — пытаецца яна, прысаджваючыся на ўслончык. — Здалёк?..

— З Мінска.

— Добра, што Мінску да Курыпіч клопат е. Толькі дзе ж вы былі, нашы дарагія госцейкі, як у етых Курыпічах усё на грамы мералі. От тады трэба было паглядзець, а то цяпер... Чаго ты, Насця, на мяне пазіраеш?..

— А хто табе што кажа?.. От на, прыкінь, ці добра я рукавы ўставіла.

Цётка Куліна надзявае чырвоную квяцістую кофту, абцягвае і абгладжвае яе на сабе і, памаладзелая, прыгожая, бліскае белазубаю ўсмешкай:

— Мо, які дзед і зірне...

— О-ой, божухна-бацюхна, якія ўжо дзяды на ўме. На табе тваю кохту і дай мне з чалавекам пагаварыць... От вы пытаецеся, як жывём. Паваявалі мы са сваім балотам — ето ж яшчэ да вайны пачалі яго асушваць. Канавы трэба было капаць у шырыню паўтара метра, ды ў глыбіню метр трыццаць. Дык, паверце, па дваццаць метраў за дзень выганялі. Ідзём, бувало, увечары дадому, мокрыя па пояс, флаг чырвоны перад сабою нясём, а рукі аж гудуць ад стомы і ногі, настуджаныя за дзень у вадзе, служыць не хочуць... А назаўтра прыйдзем, дый зноў за лапаты. І асілілі-такі, не былі б то палешукі... У тыя гады мы многа паспелі зрабіць, ужо абжывацца трохі сталі, як пачалася вайна... Дзе толькі не насіла мяне гора ў тыя страшныя гады!..

Помню, палавілі нас немцы ў лесе, запёрлі ў таварныя вагоны і павезлі ў Германею. Суткі едзем, другія... За чэцвера сутак у мяне макавай расінкі ў роце не было. Ну, а ў Германеі рабіла ў памешчыка, па-іхняму баўера. У яго было многа парабкоў: хто са скацінаю ўпраўляўся, хто на кухні прыслужваў, а я на поле рабіць хадзіла. Прыйду, бувало, на тое поле, нягожая, галодная, абадраная, зірну ў той бок, дзе сонца ўзыходзіць, ды як загалашу...

Аслабанілі нас з таго лагера амерыканскія салдаты. Прыехала я ў Брэст, ды як глянула, што ето ж

ужо наша зямля, і людзі кругом нашы, і гаворка наша... Назаўтра глянулі на мяне жанкі, з якімі я да Брэста разам ехала, і рукамі ўсплясnулі: «Ой, што ж ето з табой зрабілася... Ты ж сівая ўся!»

Прыехала ў Курыцічы... Ні аднае хаты, ні аднаго двара, толькі вецер з канца ў канец сяла па бур'яне гуляе. Пайшла я па етаму бур'яну на сваё селішча. Стала, гляджу... І ні слёз у мяне, ні голасу, толькі чую, як усю мяне з галавы да ног холадам праймае.

Не ведаю, колькі я так прастаяла, як раптам нешта з бур'яну — шусь мне пад ногі. Гляджу — кот, што да вайны ў нас жыў. «Коцічак мой, коцічак...» — нагнулася, каб яго пагладзіць, а ён як фыркне да — у бур'ян. Глядзіць адтуль, па ўсім відно — пазнаў, але страх мацней за етую памяць. Так ён больш ніколі і не пайшоў у хату, як мы яго не звалі...

Каб расказаць, як мы тут, на етых папялішчах, жыць пасля вайны пачыналі, то не хапіла б усяе ночы. Не было ж у нас ні каня, ні вала — усяе тае і скаціны на ўсё сяло, што мой кот. То, бывало, упражэцца баб дванаццаць у плуг, а я іду за плугам, на хаду адваленую скібу нагой прытоптваю ды яшчэ і пагукваю: «Но-о, жаначкі, но-о! Весялей, мае конікі, варушыцеся!» А тыя «конікі», галодныя, цягнуць-цягнуць, выб'юцца з сілы, падаюць у баразну ды як загалосяць! О-ой, божахна-бацюхна...

Ну, з часам перабылося, перажылося і етае гора. І калгас мы адстроілі, і хат панастаўлялі. Толькі б і жыць цяпер, дык здароўя няма. Бачыце, якая ў мяне рука? То цяпер яшчэ нічога, а то ж распухне — як калода. Ето ж што ў мяне за праява була з етаю рукою... Іду я неяк з работы, бачу, у адным двары людзей многа сабралася.

— Што тут такое робіцца?

— Карова здыхае. Санешнікам падавілася.

— Дак чаго ж вы стаіцё, разявы?

Закасала я рукаў, усадзіла карове руку ў горла, намацала кавалак санешніку, змяла яго ў жмені, а тут карова хапіла паветра ды як сцісне сківіцы...

Карову то я выратавала, а сама от папанасілася з етаю рукою, от папаенчыла. Правая ж, карміцелька. Пайду, бывало, палоць, параблю трохі і чую — анямела мая рука, пальцам паварушыць не магу. Тады пачынаю біць яе левай рукой ды прыгаворваць: «Рабі, гультайка, рабі! Нам з табою ніхто не наробіць!» Налущую етак, трохі ажыве мая рука, і я зноў — за поліва ці за капаніцу.

От якая яна ў мяне выйшла, мая жытка. Пражыла я яе і не малую, а не агледзелася, калі ето яна прамільгнула. Паверыце, другі раз і душа баліць, і рука баліць, а як гляну на белы свет, то цераз еты мой боль ён мне яшчэ мілейшы робіцца. І так хочацца, каб усё було спакойна і ціха, што, здаецца, кінула б, рынула ўсё чысценька і, як стаю, босая і праставолосая, усю землю аббегла б ды аглядзела: ці не гарыць дзе, ці не тлее дзе якая іскра...

1963 г.

З кнігі «Дзівасіл»

З глыбіні стагоддзяў

Пасля грамадзянскай вайны дзед Талаш з малодшым сынам Змітром жыў у Навасёлках. Бабка Пелагея памерла, Васіль Ісакавіч другі раз не ажаніўся. У сялянскай гаспадарцы цяжка абысціся без жаночых рук. Старэйшы сын Даніла жыў асобна. Неяк дзед сказаў Змітру:

«Нехта з нас павінен ажаніцца. Ці ты, ці я...» Зміцер адказаў: «Лепш я ажанюся». Так у хаце Талашоў з'явілася маладая гаспадыня, жонка Змітра. Жылі дружна, працавалі многа, старанна, у хаце быў дастатак. Змітра пасля выхаду кнігі Я. Коласа «Дрыгва» ўсё часцей пачалі звать Панасам — такое імя даў сыну дзеда Талаша пісьменнік у кнізе. Ён стварaў аповесць, не будучы асабіста знаёмым з Талашом, і Васілю Ісакавічу даў другое імя — Рыгор, не дзіўна, што па-другому назваў і дзедавых сыноў.

Дзед Талаш ахвотна ўспамінаў пра сваё гераічнае мінулае ў гады грамадзянскай вайны. Ездзіў у Мінск, сустракаўся з Я. Коласам. У Навасёлкі нярэдка прыязджалі экскурсанты, усе хацелі ўбачыць легендарнага дзеда... Гасцей нярэдка сустракаў Зміцер, ён ахвотна расказваў пра сябе, пра бацьку. У маладой сям' з'явіліся дзеці — сыны Уладзімір і Міхаіл, дочкі Клава, Ніна, Валя і Люба. Дзмітрый Васільевіч у канцы 1977 г. прымаў удзел у перадачы, прысвечанай Я. Коласу, дыктар павіншаваў яго з 75-годдзем. А праз некалькі тыдняў сын легендарнага Талаша памёр...

Старэйшы сын Васіля Ісакавіча Даніла выведзены Я. Коласам у «Дрыгве» пад іменем Максіма. Даніла быў больш падобны на бацьку — такі ж каржакава-

ты, нос з гарбінкай, хітраваты позірк дасціпных маленькіх вачэй, толькі больш стрыманы, негаваркі. Такім выведзены Максім і ў «Дрыгве». Усё жыццё ён пражыў у Навасёлках, дзе на ўскраіне вёскі і сёння стаіць яго хата. Пражыў Даніла Васільевіч 86 гадоў, у яго было дзесяць дзяцей. Сямёра памерлі ў малым узросце, а сыны Пятро, Якаў і Павел пражылі вялікае, цікавае жыццё. Пятро Данілавіч, падпалкоўнік Савецкай Арміі, бачыў дзеда апошні раз перад самай вайной. Ён расказваў, што дзед вельмі любіў дзяцей, а тыя — старога, заўсёды круціліся каля яго.

Старэйшы ўнук Васіля Ісакавіча Якаў працаваў да вайны старшынёй мясцовага калгаса «Чырвоны партызан». У час гітлераўскай акупацыі ён з бацькам пайшоў у партызаны, ваяваў у атрадзе А. І. Трухановіча, які ўваходзіў у 130-ю Петрыкаўскую брыгаду. Даніла Васільевіч займаўся гаспадаркай атрада, а Якаў Данілавіч быў камандзірам узвода, ваяваў мужна і смела, як і дзед. У адной з дыверсій на магістралі быў цяжка паранены і памёр як сапраўдны воін-патрыёт.

Такі ж лёс напаткаў і сярэдняга Данілавага сына Паўла — ён загінуў на фронце. Засталіся два яго сыны — Леанід і Аляксандр.

Дочкі Васіля Ісакавіча Ганна і Настасся рана пакінулі родную вёску, выйшлі замуж у Аціркі. У сярэдняй, Ганны (па мужу Кнігі), было дванаццаць дзяцей. Сямёра з іх памерлі, засталіся пяць сыноў: Даніла, Васіль, Пётр, Сцяпан, Міхась жывуць у Аціркach, астатнія ў Мазурах і Петразаводску. Ганна Васільеўна ўсё жыццё працавала ў калгасе — рвала лён, грабла сена, палола... Любіла прасці і ткаць. Пражыла яна семдзесят гадоў.

Вельмі падобнай на сваю сястру была малодшая, Настасся. Яна тройчы выходзіла замуж, жаночае шчасце ёй чамусьці ніяк не давалася. У гэтых шлюбах яна нарадзіла трох дачок — Антаніну, Любу, Ліду і сына Фёдара. Выхоўвала яшчэ дзвюх дзяўчынак Кацю і Маню — дачок аднаго з мужоў. Двое з дзяцей жывуць у Ацірках. Настасся Васільеўна шмат гадоў працавала даяркай, пражыла семдзесят восем гадоў.

Старэйшай дачцэ Талаша, Наталлі, быў наканаваны кароткі век. Замуж выйшла ў вёску Курыщічы, нарадзіла дачушку Вольгу і памерла, калі ёй было 25 гадоў. Дзед Талаш узяў паўтарагадовую ўнучку на выхаванне. Вольга Савельеўна часта ўспамінае дзеда, яго дабрыню і клопат. Маці сваю яна не памятае, але пра цётак можа расказваць доўга. Васіль Ісакавіч часта прыходзіў у Аціркі да дачок і нярэдка браў маленькую Волю з сабою.

— Калі я прыходзіла з дзедам да цётак, — расказвае Вольга Грэська, — мне ў кожнай з іх бачылася мама. Цёткі былі яшчэ маладыя, яны не шкадавалі для мяне ласкі і цяпла. Не скажу, каб гэта былі пачуцці «да сіраціпкі», шкаданне... Гэта былі ласка і цеплыня вельмі родных людзей.

Цёткі не былі вядомыя, як іх браты. Пра іх у Коласавым творы нават не ўпамінаецца. Гэта былі звычайныя працаўніцы, на плечы якіх лёг увесь цяжар сялянскай працы — уручную жалі, малацілі, гадавалі дзяцей... Бацькавай славай не карысталіся, не прасілі дапамогі як дочкі славутага Талаша.

Многа ўнукаў, яшчэ больш праўнукаў і прапраўнукаў у дзеда Талаша. Многія з іх маюць сярэднюю і вышэйшую адукацыю. Жывуць у розных кутках нашай Бацькаўшчыны, блізкага і далёкага замежжа, працуюць у розных галінах народнай гаспадаркі.

— Любіла я дзеда, і ён мяне, — зазначае ўнучка дзеда Клаўдзія Талаш, што жыве ў Светлагорску. — Каб не ён, хіба я вывучылася б на ўрача? Не было за што з Петрыкава выехаць. Цяжкія гады былі...

Памяць дзеда Талаша — у глыбокіх каранях, якія ён пакінуў у роднай зямлі, у яго нашчадках, унуках і праўнуках, і яшчэ ў многіх пра-пра...

М. Р. Жыгоцкі

Воін, вучоны, настаўнік

З дзіцячых гадоў Неафіт Рагозін працаваў у памешчыка, змог закончыць толькі два класы царкоўна-прыходскай школы. Не сядзеў склаўшы рукі у час нямецкай акупацыі, бела-польскай інтэрвенцыі краю. У 1919 г., калі Неафіту было 17 гадоў, ён стаў байцом 58-га пяхотнага палка, які трымаў абарону на Прыпяці і Убарці, і хутка быў прызначаны намеснікам камісара батальёна.

У баях з інтэрвентамі Неафіт Рагозін паказаў сябе рашучым і мужным воінам. Праз некаторы час ён узначаліў дыверсійную групу, якая здзейсніла шэраг дзёрзскіх аперацый у тыле бела-палякаў. Быў ажыццёўлены рэйд па тылах праціўніка ажно да Сарнаў. Узарваны два чыгуначныя масты, знішчана шмат жывой сілы і тэхнікі ворага. Потым быў Крым, фарсіраванне Сіваша, удзел у ліквідацыі банд басмачоў у Сярэдняй Азіі. І яшчэ адзін фронт — барацьбы з тыфам, голадам...

Дэмабілізаваўся Неафіт Рагозін толькі ў 1927 г. Закончыў універсітэт імя Я. Свярдлова ў Маскве, інстытут чырвонай прафесуры. Ён прагна цягнуўся да ведаў, шмат працаваў у галіне эканомікі, і ў 1934 г. быў прызначаны дырэктарам планава-эканамічнага інстытута пры Дзяржплане СССР. У перадваенныя гады Неафіт Ермалаевіч — загадчык кафедры Новасібірскага педінстытута, затым — дырэктар яго. У час ваеннага ліхалецця ён быў камісарам шпіталю.

З 1947 г. Неафіт Ермалаевіч Рагозін працаваў у Мінку прарэктарам, загадчыкам кафедры эканамічнай геаграфіі Белдзяржуніверсітэта, затым — у Мінскім педінстытуце імя М. Горкага. Прафесар, доктар эканамічных навук.

Узнагароджаны двума ордэнамі, многімі баявымі і працоўнымі медалямі, Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Памёр Н. Е. Рагозін 11.12.1971 г.

З крыніц гісторыі

Раманоўскі Васіль Піліпавіч — гісторык Вялікай Айчыннай вайны, доктар гістарычных навук, аўтар шматлікіх манаграфій і навуковых артыкулаў па гісторыі Беларусі ў гады вайны. Нарадзіўся ён у лютым 1918 г. у Кашэвічах. Вучыўся ў Кашэвіцкай школе, затым — на рабфаку ў Капаткевічах. У пачатку 30-х гадоў працаваў старшым піянерважатым у роднай школе. У 1941 г. закончыў гістарычны факультэт Мінскага дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя М. Горкага. З пачаткам вайны жыў у Ратамцы, паблізу Мінска, працаваў у сельскай гаспадарцы, на чыгунцы, трымаў сувязь з партызанамі і хутка далучыўся да іх. Перадаў партызанам карту фашысцкіх умацаванняў. У атрадзе ўзначаліў дыверсійную групу, удзельнічаў у многіх аперацыях. Незадоўга да злучэння з Чырвонай Арміяй быў прызначаны намеснікам камісара атрада.

Шмат энергіі аддаў аднаўленню разбуранай гаспадаркі рэспублікі. Васіль Піліпавіч працаваў намеснікам старшыні райвыканкома, загадчыкам аддзела райкома партыі ў Клецкім і ў Гарадоцкім раёнах.

Увесь час у Васіля Раманоўскага была няўтольная прага да ведаў, навуковых даследаванняў, асабліва ў галіне гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. У 1951 г. ён паступіў у аспірантуру Інстытута гісторыі АН Беларусі. Закончыў вучобу, абараніў кандыдацкую

В. П. Раманоўскі

дысертацыю. Быў сакратаром парткома, яго прызначаюць вучоным сакратаром Інстытута гісторыі, пазней — намеснікам галоўнага вучонага сакратара Прэзідыума Акадэміі навук. Да 1971 г. працаваў загадчыкам сектара гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Інстытута гісторыі, затым узначаліў сектар аддзела навуковай інфармацыі АН Беларусі. Шмат увагі ўдзяляў падрыхтоўцы навуковых кадраў, пад яго кіраўніцтвам абаранілі дысертацыі многія гісторыкі.

Васіль Піліпавіч карыстаўся вялікім аўтарытэтам і павагай грамадскасці. Ён падрыхтаваў і выдаў шэраг кніг, сотні артыкулаў па гісторыі Айчыннай вайны. Сярод іх найбольш вядомыя «Саўдзельнікі ў злачынствах» (1964), «Нацысцкі тэрор і беззаконне ў Беларускай ССР», «Супраць фальсіфікацыі гісторыі партызанскага руху» (1962), «Нельга дараваць» (1967), «Супраць фальсіфікацыі гісторыі Беларусі перыяду Вялікай Айчыннай вайны» (1975, у сааўтарстве) і інш. Прымаў непасрэдны ўдзел у стварэнні трохтомніка «Всенародная борьба в Белоруссии против немецко-фашистских захватчиков в годы Великой Отечественной войны», «Нямецка-фашысцкі генацыд на Беларусі (1941—1944 гг.)», кнігі «Аб партыйным падполлі ў Мінску ў гады Вялікай Айчыннай вайны», якая была падрыхтавана Інстытутам гісторыі АН Беларусі і Інстытутам гісторыі партыі ў 1961 г. У ёй упершыню раскрыты гераічныя і трагічныя старонкі мінскага падполля.

Памёр В. П. Раманоўскі 26.1.1992 г.

Прага да жыцця

...Чакаў Валерыя Сераду зусім іншы, страшны лёс у Азарыцкім лагеры смерці. Колькі людзей сталага ўзросту, падлеткаў і дзяцей — аднагодкаў Валерыя назаўсёды засталося там!.. Шлях у Азарычы быў доўгім і пакутлівым. Многія месяцы цяжкага жыцця ў сямейным лагеры ў лесе, дзе кожны дзень чакалі аблавы карнікаў, абстрэлу, дзе звычайнымі спадарожнікамі былі трывога, страх, холад і голад. У пачатку 1944 г. з'явілася надзея выйсці насустрач Чырвонай Арміі праз «вароты», што былі створаны партызанамі Паўднёва-Прыпяцкага злучэння для выхаду мірнага насельніцтва і эвакуацыі параненых у Акцябрскім раёне. Ішлі, потым беглі, трапіўшы пад артылерыйскі агонь фашыстаў, і не паспелі прайсці некалькі кіламетраў, не хапіла лічаных гадзін, каб праскочыць. Іх чакалі Азарычы...

Доўга і цяжка расказваць пра пакуты і здзекі, якія давялося вытрымаць у Азарыцкім лагеры смерці. Як начавалі на голай мёрзлай зямлі напрадвесні, як кідаліся пад кулямётныя чэргі да эрзац-хлеба, які на пацеху сабе кідалі каты праз калючы дрот, як уздымаліся ўгару чорныя клубы дыму ад узрыву мін, якія пакінулі фашысты пасля свайго бегства пад ударамі Чырвонай Арміі... Але і радасць вызвалення аказалася заўчаснай, вылюдкі прывілі людзям страшныя хваробы з тым подлым разлікам, каб заразіць імі вызваліцеляў. Сапраўды, прыдумаць такое маглі толькі нелюдзі, варвары 20-га стагоддзя...

Валерыю Серадзе ўдалося выжыць, перамагчы смерць, хоць доўга лячылі яго ваенныя ўрачы ў шпіталі ў Гомелі. Хто б мог падумаць, што ў 8-гадовым хлапчуку, напалову жывым, не па гадах маленькім, худым, як шкілет, тоіцца столькі талентаў... Дзе б ні жыў, ні

В. С. Серада

працаваў Валерый Серада, усюды яму спадарожнічалі поспех, чакалі ўзнагароды. Так было і ў Пціцкай сярэдняй школе, і ў Гомельскім інстытуце чыгуначнага транспарту, якія Валерый закончыў з адзнакай. Заняўся спортам — дасягнуў паказчыкаў у лёгкай атлетыцы майстра спорту СССР. Працаваў на Брэсцкім чыгуначным вузле, потым — другім сакратаром гаркома камсамола прыгранічнага горада, за ўзорную арганізацыю палітычнай работы на граніцы адзначаны баявым медалём. Узнагароджаны Ганаровай граматай Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР. Заняўся навукай — і кожны год, пачынаючы з 1983 г., вызначаўся чарговай прыступкай на крутым і нялёгкім шляху: кандыдат эканамічных навук, дацэнт, доктар навук, прафесар... Валерый Сцяпанавіч вядзе навуковую і педагагічную работу, узначальвае кафедру эканомікі і сацыялогіі ў Беларускім педагагічным універсітэце. Выдаў сем кніг і манаграфій. Не быў у баку і ад грамадскай работы, ён член каардынацыйнай групы Руху беларускіх інтэлектуальных рэсурсаў. Адкуль столькі энергіі, прагі да жыцця?.. Магчыма, жыве, творыць, працуе за сябе і за тых, каму не суджана было вырвацца з учэпістых лап смерці ў Азарыцкім лагеры. Яны назаўсёды засталіся там, у мёрзлай сакавіцкай зямлі 1944 г., а маглі б вырасці такімі ж адукаванымі, таленавітымі, прыносіць карысць сваёй радзіме, якая без іх працавітых рук апынулася ў незайздросным становішчы — колькі страціла шматпакутная Беларусь!...

В. Р. Феранц

Вузлаватыя карані

Сям'ю Азёмшаў тут ведаюць усе — бацьку, амаль 90-гадовага Кірыла Дзмітрыевіча, яго сыноў, учэпістых і моцных не столькі целам, колькі духам, светлым розумам... Патрыярх вёскі Старына да глыбокай старасці вызначаўся цвёрдасцю і непахіснасцю характару. Такімі выхаваў ён і сыноў. А лёс яму выдаўся нялёгкі. Калектывізацыя, масавыя рэпрэсіі, у якіх краўцу-саматужніку цудам удалося ўцалець, а тут войны, адна за другой — паход Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь, савецка-фінляндская вайна, Вялікай Айчынная... Як яму, партызанскаму сувязному, удалося выратавацца ў час аблавы карнікаў, схаваўшыся за нямецкімі шынялямі, і сёння не верыцца... Фронт, баявыя будні радавога-сувязнога, пераможныя салюты ў вясенняй Празе... Медаль «За адвагу» — сціплая адзнака яго вогненнага шляху на вайне, але галоўная ўзнагарода — застаўся жывым, і вось яны — сыны...

Сыны падрасталі, рана даводзілася станавіцца на ногі, адпраўляцца ў самастойнае жыццё. Пакінуў бацькоўскую хату Якаў. Вучыўся ў Пінску, прайшоў прыступкі службовай лесвіцы ад камсамольскага важака Капаткевіцкага раёна, старшыні Рэчыцкага райвыканкома да начальніка ўпраўлення юстыцыі Гомельскага аблвыканкома. Якаў Кірылавіч Азёмша — член калегіі Міністэрства юстыцыі, заслужаны юрыст Рэспублікі Беларусь, узнагароджаны двума ордэнамі «Знак Пашаны».

Своеасаблівую памяць у рэспубліцы пакінуў Леанід Кірылавіч Азёмша. Многія раённыя цэнтры ўпрыгожваюць лепшыя будынкі — былыя памяшканні райкомаў партыі. Яны служаць сёння іншым мэтам, а дапамог іх узвесці Леанід Азёмша, калі працаваў у фінаддзеле ЦК КПСС і фактычна распараджаўся сродкамі для будаўніцтва партыйных офісаў. Да гэтага ён быў галоўным бухгалтарам ЦК ЛКСМБ і ў час шматлікіх праверак фінансавых спраў камсамольскіх дзеячаў сам М. А. Суслаў аднойчы здзівіўся: «Як можна застацца чыстым у моры бруду?..» І забраў Л. К. Азёмшу ў Маскву.

Цяпер Леанід Азёмша — намеснік вядомага расійскага дзеяча, старшыні савета дырэктароў навукова-прамысловага саюза Расіі А. Вольскага.

Мікалай Азёмша... Памёр у 14-гадо-

вым узросце ў гады акупацыі. А ў 1948 г. у Кірыла Азёмшы нарадзіўся яшчэ адзін сын, якога назвалі ў памяць памёршага. Нялёгкі шлях выпаў Мікалаю Азёмшы, а пачынаўся ён, як і ў старэйшых братоў, з камсамола, з пасады сакратара камітэта ЛКСМБ на асваенні нафтапромыслаў Беларусі. Завочная вучоба, сямейныя клопаты, пераезды, кіраўніцтва прамысловым аддзелам Гомельскага аблвыканкома... Усюды праяўляў Мікалай Азёмша «на знос», добрасумленна, не шкадуючы сіл і здароўя. Цяпер ён — упраўляючы аддзялення «Белзнешэканомбанка».

...Такая адна толькі сям'я з вёскі, якая знікае з твару зямлі. Памяць аб ёй — у такіх людзях, як моцная, учэпістая сям'я Азёмшаў, генерал-палкоўнік П. Р. Чаус, заслужаны настаўнік рэспублікі С. Ф. Серапін і многіх іншых вяскоўцах.

В. Р. Феранц

З глыбокіх вытокаў

Фядосік Анатоль Сямёнавіч (н. 7.2.1926 г. у в. Кашэвічы) — доктар філалагічных навук, прафесар, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, заслужаны дзеяч навукі. У верасні 1942 г. стаў байцом партызанскага атрада. У складзе дыверсійнай групы, якую ўзначальваў У. Круковіч, удзельнічаў у многіх баявых аперацыях. У маі — чэрвені 1944 г. уваходзіў у разведгрупу І. Арцюха партызанскага атрада імя І. Маставога. З ліпеня 1944 г. па красавік 1945 г. ваяваў на фронце.

З мая 1946-га па жнівень 1949 г. працаваў у Кашэвіцкай сярэдняй школе, у 1953 г. закончыў Беларускі дзяржаўны універсітэт. З кастрычніка 1958 г. — у Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН Беларусі, намеснік дырэктара па навуковай рабоце. Аўтар 27 кніг і брашур, звыш 300 навуковых артыкулаў. Пад яго кіраўніцтвам і пры непасрэдным удзеле выдадзены 42-томны звод беларускай народнай творчасці.

Узнагароджаны ордэнам Айчыннай Вайны II ст., медалямі «За адвагу», «Партызану Айчыннай Вайны» I ст. і адзінаццацю іншымі.

Фальклор Петрыкаўшчыны

Вусная паэтычная творчасць Петрыкаўскага раёна, як і ўсяго ўсходняга Палесся, на працягу стагоддзяў з'яўлялася важнай часткай духоўнай культуры народа. У некаторых вёсках яна захавалася і сёння. На Петрыкаўшчыне бытавалі ўсе жанры і віды каляндарна-абрадавай паэзіі. Яшчэ з зімы селянін клапаціўся пра будучы ўраджай, і абрады павінны былі магічна садзейнічаць земляробчаму плёну. Яскрава праяўлялася такая ўтылітарна-магічная накіраванасць каляндарных абрадаў у калядных песнях. Да каляд сяляне рыхтаваліся яшчэ з піліпаўскага посту. Да вечара ў гэты дзень нельга было есці вараных страў. Памятаю, як бабуля і маці рыхтавалі крута звараную ячную кашу з алеем — куццю, квас з грыбамі, рыбай, аўсяны кісель, бліны з макам, рыбныя і іншыя посныя стравы. На стале павінна быць не менш 12 страў, і кожны ўдзельнік вячэры абавязаны быў паспрабаваць іх. Мы нецярпліва чакалі вечара. Дзед прыносіў у хату салому, рассцілаў яе па падлозе, а на стол пад куццю клаў сена, садзіўся як гаспадар на кут пад абразы, запрашаў усіх за стол. У некаторых вёсках слалі на стол сена, накрывалі белым абрусам, гаспадар ставіў пляшку гарэлкі, потым браў гаршчок з куццёй, тройчы абыходзіў хату, стукаў у акно. Жонка пыталася: «Хто там стукае?» «Сам Бог стукае з цёплай, мокрай вясною, з гарачым небурлівым летам, з сухой і багатай восенню». Жонка запрашала ў хату. Гаспадар наліваў чарку гарэлкі і гава-

А. С. Фядосік

рыў: «Дай жа, Божа, за год даждаць Каляд у добрай радасці і карысці...» Спачатку елі хлеб з сытой, квас і іншыя стравы, а апошнюю — куццю. Прымаўкі, якія суправаджалі пачатак ежы, мелі ўтылітарна-магічную мэту: садзейнічаць будучаму ўраджаю. Гаспадар чэрпаў лыжку куцці і клікаў мароз: «Мароз, мароз, хадзі куццю есці! Каб ты не марозіў ячменю, пшаніцы, гароху, сачавіцы, проса і грэчкі і ўсяго, што мне трэба пасеяць». Жонка падыходзіла з лыжкай куцці да акна, якое знаходзілася насупраць печы, стукала і гаварыла: «Мароз, мароз, хадзі куццю есці, каб не марозіў расады агуркоў, гарбузоў, буракоў і ўсяго, што трэба пасадзіць і пасеяць»[1].

Другая куцця адзначалася напярэдадні Новага года і называлася багатай, да яе рыхтаваліся мясныя стравы, каўбасы. Але куцця таксама была галоўнай стравай, толькі не посная, а скаромная. Замест сена на стол клалі салому і накрывалі абрусам. Калі куцця стаяла на стале, гаспадар адчыняў акно і тройчы клікаў мароз:

— Мароз, мароз, ідзі куццю есці! Улетку не бывай, а ў зіму прыбывай, бо будзем цябе біці жалезнымі пугамі!

І сену, і саломе, якія выкарыстоўваліся на куццю, надавалася магічнае значэнне. Сена аддавалі жывёле, каб была здаровая і прадукцыйная. Салому малацілі кулакамі на стале, выцягвалі саломінкі і па іх даўжыні вызначалі будучы лён, адшуканыя зярняты змешвалі з насеннем, каб быў лепшы ўраджай. Саломай абвязвалі дрэвы, каб плады былі саладзейшыя і непашкоджаныя.

На багатую куццю хлопцы і дзяўчаты хадзілі шчадраваць, вадзілі «казу», «жураўля», «каня». Даводзілася назіраць у пачатку 30-х гадоў ваджэнне «каня» ў в. Кашэвічы. Ролю «каня» іграў Пугач Арсень. Каркас «каня» абцягвалі белым палатном, вельмі падобнай да сапраўднай была галава, вочы рабіліся з маністаў, грыва з конскіх валасоў. Калі «конь» скакаў, разам з ім танцавалі хлопцы і дзяўчаты пад ігру гармоніка і спявалі:

Ой, добры вечар, пане гаспадару,
Святы вечар!
Ці спіш, ці ляжыш, ці паціху сядзіш?
Святы вечар!
Устань з пасцелі, адчыні дзверы,
Святы вечар!
Адчыні дзверы, зажыгай свечы,
Святы вечар!..

Хадзілі ў вёсках Петрыкаўскага раёна і з «казой», якой апраналі аднаго з удзельнікаў гурту. Вядомы фалькларыст П. Бяссонаў у 1871 г. адзначаў, што ў некаторых месцах «каза» ўбіраецца вельмі прыгожа (ёю апранаецца хлопец): з мордай, рожкамі, у шэрсці, у лентах, з бразготкамі. Абрадавыя дзействы з «казой» мелі ярка выражаны ўтылітарна-магічны характар. У яе вобразе ўвасабляліся пладавітасць, здольнасць паўплываць на ўраджайнасць і стан дамашніх жывёл. Функцыянальнасць абрадаў з цягам часу змянялася: дамінантная ўтылітарна-магічная функцыя ўступала месца цырыманіяльнай і пацешлівай, мастацкай. Аб практычнай накіраванасці абрадавых дзействаў пры хаджэнні з «казой» сведчаць песні:

Дзе каза ходзе,
Там жыта родзе,
Дзе не бывае,
Там вылягае,
Дзе каза рогам,
Там жыта стогам,
Дзе каза нагой,
Там жыта капой.
Дзе каза хвастом,
Там жыта кустом.

На калядныя святы вялікім поспехам у гледачоў карыстаўся народны лялькавы тэатр — батлейка. Гэта была скрынка ў выглядзе хаткі з дахам, пярэдняя сцяна ў якой была палатнянай і падымалася як заслона ў тэатры ў час прадстаўлення. У задняй сценцы існавала два прарэзы ў выглядзе дзверак, у прамежку знаходзіліся дзве лялькі — Божай Маці і Іосіфа, а перад імі ў люльцы маленькага Ісуса Хрыста. На дне скрынкі замацоўваўся дрот, па якім рухаліся лялькі. Сцены скрынкі абклейваліся малюнкамі духоўнага зместу.

Прадстаўленні батлейкі пачыналіся з новазапаветнага сюжэта — аб нараджэнні Хрыста. На верхнім ярусе скрынкі з'яўляліся дзве лялькі віфлеемскіх пастухоў, яны кланяліся нованароджанаму

[1] Земляробчы каляндар: Абрады і звычаі / Уклад. А. І. Гурскі. Мн., 1990.

дзіцяці і паведамлялі публіцы пра з'яўленне анёла, які казаў аб нараджэнні «цара славы». Прыходзілі з дарамі волхвы, цары персідскія і кланяліся Ісусу. У ніжнім ярусе ішло прадстаўленне пра цара Ірада, забойства ўсіх нованароджаных хлопчыкаў.

Камічна падаваліся вобразы мужыка Мацея і доктара. Доктар лячыў Мацея, які аб'еўся куцці і не мог «ні сапці, ні дыхці, ні дамоў... дайсці», вельмі дзіўна: браў яго за каўнер, біў аб сцяну і прыгаворваў: «Мацей — пацей, Мацей — пацей!» Ён загадваў «з патыліцы кроў пусціць, на пупе банкі паставіць..., узяць моху, чартапалоху, мушыных вантробак, камарынага шмэльцу і яшчэ нечага троху». На пацеху публікі разлічана паведамленне Мацея, што ён змяшаў усё гэта, глынуў, але не палягчэла.

Шырокае распаўсюджанне мелі на Петрыкаўшчыне абрады і паэзія веснавога цыкла земляробчага календара. Моладзь гукала вясну, спявала вяснянікі, сярод якіх асабліва папулярнымі былі песні «Вол бушуе, вясну чуе», «Прыйдзі, прыйдзі, вясна», «Вясна, вясна красна, што нам прынясла»... Асаблівую цікавасць у гэтым цыкле ўяўляюць валачобныя абрады і песні, якія складаюць нацыянальную спецыфіку абрадавай паэзіі беларусаў, таму што лепш захаваліся, чым у іншых народаў. Валачобныя песні нагадвалі калядкі як па функцыянальнасці, так і па зместу і мастацкай форме. У гурт валачобнікаў уваходзілі запявала, падхопнікі, «асвістыя» (тыя, што падсвісталі), музыка і інш. Валачобнікі хадзілі ад хаты да хаты, велічалі гаспадароў у песнях, славілі гаспадарку, у якой, як спяваў гурт, мяркуецца багаты ўраджай, прыплод жывёлы і дабрабыт у хаце. У многіх песнях на полі працуюць святыя і сам Бог. Валачобнікі зычылі здароўя, шчасця і дабрабыту гаспадарам і ўсёй сям'і, прасілі падарункі.

У в. Кашэвічы ў пасляваенны час запісана песня «Валачобнікі — людзі добрыя», у якой яскрава выяўляецца ўтылітарна-магічная функцыя абраду — садзейнічаць ураджайнасці на полі і прыплоду ў хляве. Валачобнікі не прасілі, а патрабавалі падарункаў:

А дай яечак на плод авечак,
І дайце саланіны на плод свініны.
А не дасце яйца — здохнець аўца,
Паедзеш на поле — саху паламаеш...

У валачобных песнях спачатку валачобнікі паведамляюць пра сустрэчу з Богам «на першы дзень Вялікадня», дапытваюцца патрэбнай ім вёскі і пэўнага гаспадара. Гэта своеасаблівы зачын, пасля якога гаспадар велічаецца, усхваляецца ён і яго адзенне. У такім убранні ідзе ён у царкву і просіць «частай долі да тры радасці»... Славяцца яго дзеці, коні вараныя, валы палавыя, жыта ядранае, багаты двор, на якім жалезны тын, медзяныя вароты, дашчаныя замёты.

У найбольш поўных варыянтах эпічна апавядаецца пра божых угоднікаў, якія дапамагаюць селяніну ў полі і ў гаспадарцы. Напрыклад, Мікола так тлумачыць, чаму ён «прызабавіўся» і са спазненнем прыйшоў да гаспадара:

— А па полю хадзіў да расу расіў,
Я па межах хадзіў, жыта радзіў,
А па бару хадзіў да раі садзіў!

Такую ж работу ў іншых песнях выконвае Ілля, Юрый і іншыя святыя. Хораша паэтызуецца жыта:

Гаманіла ў полі ядрано жыта.
Ядрано жыта гаспадара кліча:
«Да ты, гаспадару, адведай мяне,
Адведай мяне ў скарадзе,
Адведай мяне ў усыпанне,
Адведай мяне ў красаванне,
Адведай мяне ў палаванне,
Як пойдзеш жанцоў нанімаць»...

Прызначэнне абраду і песень тут відавочна: садзейнічаць ураджайнасці на полі. Падобныя ж клопаты адлюстроўваюцца ў розных варыянтах і аб жывёле. Ахоўнікам кароў часцей выступае Юрый: ён кароў пасе, дамоў прыгане, у хлеў загоніць і слаўцо «згаворыць»:

Гэтаму статку не будзіць упадку
Ні ад мядзведзя, ні ад нарову,
Ні ад гада бягучага,
Ні ад змея лятучага.

Як Юрый кароў, Мікола ахоўвае коней. У многіх валачобных песнях апавядаецца пра дзіўныя праявы, якія адбыліся ў двары, хаце, гаспадарцы: чатыры кароўкі ацяліліся, чатыры кабылкі ажарабіліся, жонка абрадзілася...

Абрады суправаджалі і выган жывёлы ў поле. У Камаровічах, як і ў іншых месцах, адбывалася гэта на Юр'еў дзень перад усходам сонца. Кароў выганялі на засеянае жытам поле (выгнаць на расу), каб засцерагчы ад шкоднай травы і каб у іх прыбывала малако.

Цікава святкавалася Тройца, або Сёмуха, абраднасць якіх адлюстроўвала культ расліннасці, характэрны для нашых продкаў. Галінкамі бярозы, клёна і іншых дрэў з маладымі зялёнымі лісточкамі, аерам упрыгожвалі хату, двор. Падмяталі сцежкі, пасыпалі іх пяском. Дзяўчаты вілі з кветак вянкі, спявалі песні, якія адлюстроўвалі абрадавыя дзеянні...

Вынікі цяжкай земляробчай працы ярка адлюстраваны ў жніўнай паэзіі. Асабліва цікавымі былі абрады зажынак і дажынак. У розных народаў пачатак жніва суправаджаўся спецыяльнымі абрадавымі дзеяннямі як важнейшая падзея ў жыцці земляроба. «У Капаткевіцкай воласці жнейка, зажаўшы жыта ў тры прыёмы, зрэзвае левай рукой адно сцябло і затыкае яго сабе пад пояс для таго, каб не балела спіна, а гнулася б так, як сцябло. Астатнія сцёблы яна кладзе крыжападобна, чым выказвае ўдзячнасць Богу і веру ў засцерагальную сілу крыжа супраць выкрадання злымі людзьмі», — пісаў П. В. Шэйн. Цікавы абрад «завіванне барады» і шматлікія песні, якія спявaліся пры гэтым. «Завіванне барады» — гэта значыць пука каласоў, звязвалася з персаніфікацыяй казла як увасаблення пладавітасці і росту. У в. Кашэвічы на «завіванне барады» звычайна пакідалі тры сцяблінкі жыта, пад якія клалі хлеб і соль, палівалі сцябліны вадой і прыгаворвалі або спявалі:

Радзі, Божа, жыто
На новае лето.
Нашы млодкі малы,
Штоб стоячы жалі
Да ў снапочкі вязалі
І ў копачкі клалі...

Петрыкаўшчына багатая цікавымі радзіннымі абрадамі. У палешукоў наогул існавала шмат павер'яў і забабонаў, якія павінны былі ўлічвацца цяжарнай жанчынай. Ёй не дазвалялася доўга глядзецца ў люстра або ў ваду, каб дзіця не стала касавокім; наступаць на дугу, абручы, палазы і іншыя крывыя прадметы, таму што дзіця будзе гарбатым; красці і карыстацца чужымі рэчамі, інакш нованароджаны вырасце злодзеем. Цяжарная жанчына імкнулася пазбегнуць сурокаў. Каб аблегчыць роды, адчынялі дзверы, развязвалі ўсе вузлы, а часам і царскую браму ў царкве і г. д.

Для хрышчэння дзіцяці запрашалі кума і куму — хрышчоных бацькоў нованароджанага. Калі ў сям'і паміралі дзеці, бралі за кума першага сустрэчнага. Бабка-павітуха давала хрышчонай маці вузельчык, у якім былі сабраны хлебныя зярняты, соль і гліна з печы. Вузельчык выкідваўся на скрыжаваннях дарог, каб пазбегнуць ліхой сустрэчы, сурокаў[1]. Дз. Пашын у 1880 г. у «Минских епархиальных ведомостях» пісаў пра звычаі ў м. Петрыкаве: «Калі прыносяць хрысціць дзіця, то пры ім павінен быць загорнуты ў пялёнках маленькі вузельчык з кавалачкамі хлеба, солі і вугалю, каб дзіця, калі вырасце, мела хлеб, соль і агонь»...

Пасля хрышчэння наладжвалася застольная бяседа — хрэсьбіны. Да гэтай урачыстасці бабкай-павітухай абавязкова рыхтавалася каша. У песнях, якія спяваліся ў час застольнай бяседы, услаўлялася перш за ўсё бабка, яе чуласць і шчырая спагадлівасць. Нібы працягам гэтай песні быў паказ сустрэчы ўнучкі з бабуляй, якой яна абяцала: мерачку проса за тое, што прыйшла боса, каробку мукі, каб «прылажыла» да яе рукі, сіню наметачку, каб прылажыла рукі к жываточку. Асабліва шмат песень прысвячалася куме і куму, пераважна жартоўных. Нямала песень пра куму і кума насіла эратычны характар, адлюстроўвала іх сапраўдныя ўзаемаадносіны, што часам бывала ў рэчаіснасці.

Хрэсьбіны звычайна заканчваліся разбіваннем гаршка з кашай. На Петрыкаўшчыне ў многіх вёсках яшчэ і зараз існуе звычай, паводле якога разбівае гаршчок той, хто пакладзе больш грошай. Адбываецца своеасаблівае спаборніцтва за гонар разбіць яго. Крута звараную прасяную кашу рэжуць на кавалкі. Кум, які часцей за ўсё дзеліць кашу, дасціпна прапануе аднаму за другім удзельнікам застолля кавалкі, за што тыя даюць падарункі і трапна прамаўляюць зычэнні нованароджанаму і сям'і. Разбіваючы гаршчок з кашай, гавораць:

— Гадуй, Божа, малое, каб на той год другое.

Кладучы падарунак (або грошы) і падымаючы чарку з гарэлкай, зычаць:

— Няхай Бог гадуе і долю гатуе.

Або:

— Дай, Божа, прыждаць ды вяселле згуляць.

---

[1] *Шейн П. В.* Материалы... Т. 3.

Вялікай разнастайнасцю абрадаў і паэтычных твораў вылучаецца вяселле. У 1914 г. апісанне вясельнага абраду ў в. Дарашэвічы зрабіў выдатны польскі этнограф-фалькларыст К. Машынскі. Спачатку былі запоіны, а пасля за тыдзень — два да вяселля наладжваліся заручыны, у час якіх жаніх і нявеста абменьваліся пярсцёнкамі, падарункамі. Рыхтуючыся да шлюбу, старшая дружка ўпрыгожвала рознакаляровымі каснікамі збрую каня жаніха. Маладая брала з сабою сушаныя грушы і кідала іх на дарогу, каб не было сурокаў. У картэжах маладой і маладога ехала па 15—30 чалавек, жаніха і нявесту звалі князем і княгіняй.

У маладога апрача караваю пяклі так званы месяц (у форме сярпа), у маладой — рагаля (называўся шышкай). Шышку маладая трымала за пазухай, калі ехала да свёкра і абходзіла гаспадарчыя будынкі. Якое значэнне надавалі караваю відаць з таго, што пакуль каравай у маладой (княгіні) не спячэцца і яго не вынесуць у клець (а гэта бывала вельмі позна), світу жаніха не пускалі ў двор, «хоць бы трэба было чакаць усю ноч».

Вяселле пачыналася пасля таго, як у маладога спякуць каравай. Бацька жаніха склікаў бяседу, запрашаў словамі: «Прашу Бога і вас на вяселле!» Калі збіраліся ў хаце «князя», старшы дружка прасіў бацькоў дазволіць падпераразацца. Дружкі бяруць у гэты час свае плеценыя чэрвяцовыя паясы, гэта значыць пафарбаваныя кашанільнай чырванню, перавязваюцца і тройчы абягаюць вакол стала. Потым зноў звяртаюцца да бацькоў: «Благаславіце, ацец, маці, маршаўкам гукаці!» Атрымаўшы патрэбны адказ, працягваюць гукаць, а свахі ў гэты час пачынаюць спяваць:

Зыграўся рой па шчырому бару;
Хоча он паляцеці ў шчырыя бары,
На жоўтыя цвяты да на салодкія мяды і г. д.

Калі позна ўвечары дружына маладога прыязджала ў вёску маладой, жаніх ішоў да яе і абменьваўся падарункамі: даваў грошы, булкі, абаранкі, яна яму — арэхі і гарбузікі разам з хусткай, у якую іх насыпала. Падарункі даваў «князь» і матцы нявесты: чобаты або чаравікі, віно ці гарэлку, а яна яму насыпала ў тую ж бутэльку жыта, давала таксама намітку. Жыта ў вясельных абрадах адыгрывала вялікую ролю, сімвалізавала шчасце і дастатак.

Рэшткі старажытнай формы шлюбу — умыкання — захаваліся ў абрадзе, які імітаваў захоп двара і хаты нявесты. Дружына жаніха («князя») прыпынялася перад зачыненымі варотамі маладой, яны адчыняліся толькі тады, калі выносілі ў клець каравай. Калі дружына ўваходзіла на падворак, дзверы ў хату таксама аказваліся зачыненымі: родныя нявесты білі сякераю аб сякеру, таўклі ў ступе ваду, а дружкі маладой спявалі:

Не наступай, Літва!
Бо будзе з намі бітва.
Сікцьмо! да рубацемо!
Да Манечкі не давацемо!

Адным з важнейшых вясельных абрадаў быў пасад нявесты. Яе брат рабіў выгляд, што хоча адрэзаць валасы, але, атрымаўшы плату, пакідаў іх. Калі маладая сядзела на пасадзе, хросная маці або братавая, адзетая ў кажух, вывернуты воўнай наверх, і ў шапцы, падыходзіла да яе, намазвала валасы маслам і абсыпала самасейным макам, каб ніхто не прыставаў, не сурочыў. Тройчы абводзіла галовы маладых свечкамі, падпальвала разам узятыя іх валасы, аддавала патушаныя свечкі так званай свяцельніцы, а валасы нявесты збірала і накрывала чапцом, звязвала маладых поясам і накрывала наміткай.

Расставанне маладой з бацькамі адбывалася таксама з цырыманіяльнымі дзеяннямі. Яна адвязвалася ад жаніха, падыходзіла да покуці, адбівала паклоны і цалавала абразы. Следам за ёю ішоў малады і паўтараў дзеянні нявесты. Маладая падала ў ногі бацьку і прасіла благаславення, жаніх схіляў галаву. «У агульнай цішыні, якая перарываецца плачам дзяўчыны, гучаць сло-

вы благаслаўленне: «Няхай табе Бог дасць шчасце і долю і век доўгі». Праз хвіліну гэта самае паўтарае матка, пасля чаго маладая ўстае, кланяецца ўсім родным, урэшце, усёй бяседзе і прымае ад іх благаслаўленне»...

Развітваючыся з бацькамі, дзяўчына моцна галасіла. Бацька перахрышчваў перад возам дарогу. Маладыя сядзелі, звязаныя поясам, на першым упрыгожаным возе, кіраваў коньмі старшы дружка. Нявеста трымала за пазухай шышку, грэбень, талерку і лыжку, а ў кішэні — авёс і жыта, у маладога была толькі хустка за поясам. Усю дарогу спявалі, іграла музыка, дружкі пакрыквалі. Матка маладога сустракала вяселле ў такім жа кажуху, вывернутым воўнай наверх, і ў шапцы, як і маці дзяўчыны, несла за пазухай палатно, хустку або падушку і вітала маладую, якая дарыла што-небудзь свекрыві. Маці сыпала праз галовы маладых хмель, жыта, авёс, каб дзеці добра гадаваліся. У хаце маці «князя» падносіла да вуснаў маладых лыжачку мёду, каб любіліся і «салодка жылі».

Вяселле працягвалася ў доме маладога. Пад непрыстойныя песенькі старшы дружка праводзіў жаніха і нявесту ў клець, дзе іх укладвалі на разасланую пасцель. Дружкі і бацькі маладой прыязджалі раніцай да хаты жаніха. Сустракаючы іх, выносілі стол. Старшы дружка выводзіў маладых з клеці. Маладая звычайна плакала. Каб маладая сям'я была багатай, віталіся не голай рукою: жаніх — праз палу, нявеста — праз хустку, дружкі — праз адзенне.

Амаль для ўсяго рэгіёна характэрны былі агледзіны. Пад гэтым тэрмінам разумелі знаёмства з гаспадаркай, якое адбывалася перад вяселлем, і агляд кашулі маладой. Калі выяўлялася, што нявестка не цнатлівая, у некаторых вёсках свету маладой аблівалі вадой і выганялі з двара, у іншых — бацькам надзявалі на шыю хамут.

Завяршалася вяселле таксама самабытнымі, адметнымі абрадамі. Прыданкі прыносілі ў печ дровы, каб «маладая гладкая була». К. Машынскі заўважаў, што ў в. Снядзін у хату ўносілі вулей з пчоламі, уводзілі каня або вала, каб «худоба вялася». У апісанні К. Машынскага расказваецца пра цікавы звычай пераапранання на трэці дзень вяселля: «госці пераапранаюцца бабамі, адзін з іх дзедам. Гэтаму апошняму яны робяць бараду з ільняной кудзелі або з саломы і, ходзячы па вёсцы, строяць розныя жарты (дураць)». Цікавая яшчэ адна дэталь: гарэлку на вяселлі вылівалі ў міскі і чэрпалі.

Вясельныя цырымоніі заканчваліся адведзінамі: бацька дзяўчыны збіраў прыданак і ў першую нядзелю пасля вяселля ехаў з ім да маладых у госці, а ў наступную нядзелю бацькі жаніха адведвалі яго цесця.

Калі мясілі каравай, спявалі шмат жартоўных песень, у якіх каравай паэтызаваўся, персаніфікаваліся ўсе рэчы, звязаныя з яго выпечкай:

Наша печка рагоча,
Караваю яна хоча,
А прыпечак заліваецца,
Караваю спадзяваецца...

Персаніфікаваўся і сам каравай: ён «уджаліўся... у печы, да й абпёк сабе плечы». Да караваю звярталіся ў песнях як да чалавека, славілі яго: «Караваю, мой раю, я да цябе йграю...»

А. Аўрамец успамінала, што ў 1973 г. яна назірала вяселле, якое ехала з Замошша ў Петрыкаў на дзесяці вазах. На адным возе сядзеў сівы дзед, які аддаваў замуж унучку (заплаціў у саўгасе за падводы 100 рублёў). Коні былі ўпрыгожаны каснікамі. Ігралі скрыпка, гармошка, білі ў турэцкі барабан. Вяселле было незвычайным, яно выклікала вялікую цікавасць у Петрыкаве.

На Петрыкаўшчыне, як і ва ўсёй Беларусі, існавалі пахавальныя абрады, у якія ўваходзілі хаўтурныя галашэнні — імправізаваныя творы з шырокім выкарыстаннем мастацкіх прыёмаў і сродкаў народнай паэтыкі. Народныя традыцыі ў пахавальным рытуале палешукоў захаваліся ў большай або меншай ступені ў многіх вёсках і зараз. Звесткі аб асаблівасцях пахавальнага абраду ў Петрыкаве,

зафіксаваных у 1859 г. свяшчэннікам Дз. Пашыным, дайшлі ў публікацыі ў «Минских Епархиальных ведомостях» (1880) і ў «Матэрыялах для вывучэння быту і мовы рускага насельніцтва Паўночна-Заходняга краю» П. В. Шэйна. Сярод іх, напрыклад, такія: ніхто не павінен пераступаць крышку труны, каб нябожчык іх не турбаваў ноччу. Пасля таго як вынясуць з хаты нябожчыка, падлогу і лавы пасыпалі жытам, каб былі жывыя ўсе, хто застаўся ў доме. На месцы, дзе ляжаў нябожчык да таго, як яго пакладуць у труну, старшы ў хаце павінен пасядзець, каб на тым месцы маглі сядзець або ляжаць жывыя. Існаваў таксама звычай адкупляць зямлю для нябожчыка: пры апусканні труны ў магілу кідалі капейку або дзве (у в. Кашэвічы гэты звычай захаваўся да апошняга часу, але «адкупляюць» зямлю, калі на месцы магілы калісьці быў пахаваны нябожчык). У труну клалі рэчы, якія любіў памёршы. Дз. Пашын пісаў, што аднаму нябожчыку хацелі пакласці скрынку, а калі не дазволілі, сваякі яго папрасілі пакласці хоць струны. Ім растлумачылі, што тады трэба класці саху, касу, сякеру і іншыя інструменты. Аднак нябожчыку струны ўсё ж тайна паклалі. Не забіралі з могілак вяроўкі, з дапамогай якіх апускалі труну. Іх вешалі на дрэва або на крыж, «...дрэвы і крыжы ўвешаны стлеўшымі або яшчэ даволі трывалымі вяроўкамі, якіх аднак ніхто не адважыцца ўзяць для выкарыстання»[1].

Пахавальны абрад быў насычаны галашэннямі, якім надавалася важнае значэнне, абумоўленае верай, што пасля плачу нябожчыку адпускаюцца грахі. У галашэннях адлюстраваліся ўяўленні людзей аб замагільным жыцці, быт і праца, сямейныя ўзаемаадносіны. Вядомы беларускі фалькларыст М. Я. Нікіфароўскі адзначаў, што галашэнне — гэта імправізацыя, якая нялёгка паддаецца абагульненню. «Як хто ведаець, так той па своёму бацьку й плачыць», — прыводзіў ён народную прымаўку. Сярод галашэнняў нямала высокапаэтычных твораў. Памяншальна-ласкальныя суфіксы ў зваротах да нябожчыка эмацыянальна ярка раскрываюць стаўленне да памёршага: «А мой гаспадарочак, а мой яварочак!»; «А спадарочак, мой шчымялёчак»; «Дружочак жа мой галубочак». Душэўны боль асабліва выразна адчуваецца ў хаўтурных галашэннях па дзецях: «Яблычка маё недаспелае, ягадка мая недазрэлая»; «Дачушка мая, зязюлечка мая»; «Лісточак мой зялёненькі, цвяточак мой чырвоненькі»... У Капаткевічах даводзілася назіраць, як плакала па памёршаму яго сваячка: прыпала да труны і са слязамі загаласіла, чаму ён рана пакінуў гэты свет, нагадала яго дабрыню, працавітасць, потым адышла і амаль спакойна загаварыла пра жыцейскія справы з адной з прысутных жанчын.

Не менш папулярнай, чым абрадавая паэзія, на Петрыкаўшчыне была пазаабрадавая лірыка. Лепшыя традыцыйныя лірычныя песні спяваюцца і зараз. Змест і мастацкая форма гэтых твораў адпавядаюць густам чалавека не толькі мінулых эпох, але і нашага часу. Глыбіня і шчырасць пачуццяў дзяўчыны і хлопца раскрываюцца ў песнях пра каханне. У запісанай у в. Кашэвічы песні «Ой, пайду ў садочак» мары дзяўчыны аб шчасці з любімым разбіваюцца, калі мілы прызнаецца, што ў яго ёсць жонка, старая маці і двое дзетачак. Пачуцці дзяўчыны выразна адлюстроўваюцца ў мілагучным выказванні пяшчоты да каханага:

Ой, пайду ў садочак
Да сарву лісточак
Да й накрыю свайму
Міламу слядочак.
Штоб раса не пала,
Пташкі не хадзілі,
Штоб майго мілога
Другія не любілі.[1]

З сацыяльна-бытавых песень найбольшае пашырэнне мелі рэкруцкія, салдацкія і казацкія, асабліва на матыў гібелі салдата або казака. У песні «У чыстым полі сняжок пыліць» салдат, які «ўбіт ляжыць на купінцы галоўкаю», пасылае да маткі каня, каб паведаміў ёй, што ён не ўбіты. Падобны сюжэт мае песня «За гарою трава шуміць». У ёй паказваецца смерць казака, які таксама пасылае каня да маці.

Папулярнымі былі таксама балады, некаторыя з якіх дайшлі ў памяці народа або ў бытаванні да нашага часу. Адну з такіх балад упамінала Э. Дмахоўская сярод іншых, якія спявалі жанчыны ў Камаровічах за кроснамі. На яе думку, песня «з'яўляецца цікавым помнікам тых часоў, калі татары кожную вясну нападалі на нашу зямлю, і можа нават даходзілі калісьці да гэтых ваколіц — адну з іх забілі, другую ўзялі ў палон, а трэцяя ўцякае дадому». У 1948 г. у в. Кашэвічы запісана балада на гэты сюжэт:

У канцы сяла жыла там удава,
І было ў тае ўдавы тры дачкі:

[1] *Шейн П. В.* Материалы... Т. 3.

[2] Песні пра каханне / І. К. Цішчанка, С. Г. Нісневіч. Мн., 1978.

Пайшлі яны ў ягадкі,
Ідуць да ідуць пад цёмны лес.
А ў цёмным лесе да шуміць да гудзе,
Сама больша кажа: «Рака раве».
Серадольша кажа: «Звяры гудуць»,
Сама менша кажа: «Татары ідуць».
Сама большая й утапілася,
Серадольшу звяры з'елі.
Саму меншу татары ўзялі,
Узялі, узялі да ў свой край павялі.
Дачулася старэнькая маці,
Стала па іх сільненька плакаці:
— Не так жаль мне тое, што ўтапілася,
Не жаль мне тое, што звяры з'елі,
А жаль мне тое, што татары ўзялі.
А скінуся я зязюлькаю,
А палячу я ў татарскі сад.
І закую, і закую,
Штоб майму дзіцяці жалка не было.
Маё дзіцятка па садочку ходзіць,
Татаранятка за ручку водзіць...[1]

Гэтая песня — помнік духоўнай культуры народа, у якім адлюстроўваецца гістарычнае мінулае, глыбокія перажыванні гераіні — маці, дачка якой трапіла ў татарскі палон.

...Народ заўсёды любіў жарты, смех, захапляўся сатырыка-гумарыстычнымі песнямі. Смяяліся з гультайства, неахайнасці, няўмельства, ашуканства, п'янства, прагнасці, хцівасці і іншых заган. Сатыра і гумар былі сродкамі барацьбы за маральныя ідэалы, сацыяльную справядлівасць. Іранічна пацяшаўся народ з нядбайнай гаспадыні ў песні «Чаму ж мне не пець»; з лі-хой свякроўкі, якая звалілася з тыну ў крапіву («Скінь свякроўку ў крапіву»); з мужыка, што гультайку-мяшчаначку ўзяў («Захацеў мужычок мяшчаначку ўзяці»); з бабулі, якая мела намер разбагацець за кошт куранят («Захацела бабуленька»)... Усе гэтыя і многі іншыя жартоўныя песні былі папулярнымі ў Петрыкаўскім раёне, нярэдка выконваюцца і сёння. Часам спяваюць таксама песні-небыліцы, дзеючымі асобамі ў якіх выступаюць персаніфікаваныя жывёлы, насякомыя, расліны. Найбольш пашыраны песні пра камара і муху — іх вяселле, смерць камара і яго пахаванне, мыццё ў лазні, смерць мухі і т. д. За жартоўным зместам песні ўгадваюцца паводзіны людзей, іх узаемаадносіны. У іншаказальнай форме высмейваюцца амаральнасць, жорсткасць, несправядлівасць як важнейшыя негатыўныя з'явы ў грамадстве.

* * *

На Петрыкаўшчыне запісана нямала празаічных народных твораў — казак, легенд, паданняў, апавяданняў, анекдотаў, жартаў. 27 празаічных твораў занатавала ў канцы XIX ст. у в. Камаровічы памешчыца Э. Яленская, 33 казкі, легенды і апавяданні запісаў ад казачніка Івана Азёмшы ў в. Лучыцы А. Сержпутоўскі.

Рэшткі татэмізму і антрапамарфізму захаваліся ў казках і легендах, у якіх бяруць шлюб мядзведзь і дзяўчына або бусел і жанчына. У адной з казак бусел бярэ за жонку жанчыну, у якой былі свае дзеці, за тры гады сумеснага жыцця паявіліся ў іх і бусляняткі. У гэтых казках бусел персаніфікуецца: гаворыць па-чалавечы і паводзіць сябе, як чалавек. У шэрагу твораў, запісаных у Камаровічах, дзейнічаюць пярэварацені — людзі, якія ператвараюцца ў мядзведзя, ваўка (ваўкалака), свінню. У ваўкалака ператвараецца чалавек, здольны да чараўніцтва (казка «Чараўнік»). Арыгінальна інтэрпрэтуецца біблейскі міф пра стварэнне свету і кару божую за грахі. У легендзе «Народ і паны» расказваецца: «Колісь не было сьвета, толькі была патопа, што ўсе пазьміралі. Дай Господзь сьвет нарадзіў. І нарадзіла Марыя сынка, Ісуса Хрыста. Тым урэмем, згадавала ана сынка, даў Бог дзевачку. Із таго сестра з братом мелі грэх — і пайшоў сьвет з іх. І даў Господзь сьвет. Сталі жыць, і худоба ўзяласе, і даў Господзь, што стаў народ і паны. Із паноў взяла пані дзьве дзеўкі і паслала ў недзельку, у воскрэсный дзень, траву жаць для целят». Бог карае за такі грэх пані: два вужы ссалі яе грудзі і ўвесь час жылі ў яе... Асноўны сэнс легенды ў павучэнні Бога: нічога не рабіць у нядзелю — «васкрэсны дзень».

Этыялагічныя легенды, у якіх тлумачыцца паходжанне розных жывых істот ад Бога, зафіксаваны ў канцы XIX ст. у в. Лучыцы. Іван Азёмша расказаў легенду, адкуль узніклі буслы. Бог даручыў селяніну ўкінуць у мора завязаны гаршчочак, але цікаўная жонка так хацела паглядзець, што ў гаршчочку — «аж з шкуры праглася», прымусіла гаспадара застацца начаваць, а як заснуў, развязала гаршчочак, з якога выскачылі гадзюкі, яшчаркі, жабы. Спалохалася баба, нарабіла крыку, ад якога

[1] Балады / Л. М. Салавей, Т. А. Дубкова. Мн., 1977.

прахаліўся і гаспадар, і «босы, у белай сарочцэ, толькі накінуўшы на плечы чорную світу, давай збіраць тую нечысць. Збіраў, збіраў — нічога не зробіць.

І абярнуў Бог тых людзей у буськоў. Ходзяць з тае пары па балоце босыя, з чырвонымі нагамі, у белых сарочках і чорных світах буські і збіраюць усякую нечысць.»[1]

З легенд, расказаных Іванам Азёмшай, эмацыянальна-гумарыстычнай насычанасцю, паэтычнай дасканаласцю, яркасцю вобразаў вылучаецца рэлігійная легенда «Ілья і Пятро». Вобразы галоўных святых у ёй малююцца з такімі ж заганамі, якія сустракаюцца і ў людзей. «Даўно тое было, як яшчэ сам Бог па зямлі хадзіў. Аддаў Бог увесь свет Ілы й Пятру. Але, ведамо, дзе два паны, там ніколі ладу няма. Адзін пасылае дождж, а другі — пагоду. Плачуць хмары, не ведаюць, што рабіць, каго слухаць. Пятро непрыязна ставіцца да Ілы, ваюе з ім. «Ілья заўсёды наробіць гнілья», — гаворыць ён. Прызаве Бог Ілью, насварытца на яго, а той кажэ, што только развелосо нечысці — чарцей, што трээ іх громом пабіць, бо ўвесь свет запаганяць. Прызаве Бог Пятра й кажэ, што няхай Ілья трохі папалюе чарцей»...

З чарадзейных казак, запісаных у в. Лучыцы, прыцягваюць асаблівую ўвагу творы, у якіх робіцца спроба вытлумачыць з пункту гледжання народнай філасофіі пэўныя прыродныя і грамадскія з'явы. Па словах А. К. Сержпутоўскага, Івана Азёмшу «заклапочвалі пытанні пра стварэнне свету і чалавека, пра Бога, пра душу і замагільнае жыццё і да т. п.» У казцы «Чалавечае вока», напрыклад, мудры цар не мог зразумець, чаму людзі былі незадаволены ім, «наракалі на цара». На беразе мора ён убачыў дзяцей, якія ўзважвалі на адной шальцы цэлую кучу камянёў, на другой — людское вока, якое перацягвала нават камяні. Толькі тады шалька з камянямі перацягнула другую, калі чалавечае вока засыпалі пяском. «Дагадаўся мудры цар, што тагды чалавек будзе даволен, як яму пяском прысыплюць вочы...» У казцы «Мудры Салімон» абгрунтоўваецца разумнасць дзеянняў Бога, які стварыў сярод іншых і такія «непатрэбныя» істоты, як павук, гад і блыха (скочка). Аднак здарылася так, што дзякуючы ім і выратаваўся цар Салімон ад гібелі.

Адзін з самых даўнейшых запісаў чарадзейных казак, зробленых у Петрыкаўскай воласці, апублікаваны П. В. Шэйнам у 1893 г. Гэта «Казка пра змея», варыянты яе і перапрацоўкі ўжо не раз друкаваліся пад рознымі назвамі. Вопытны казачнік звычайна пачынаў апавядаць з пэўнага зачыну, які ўводзіў слухача ў свет казачных вобразаў, суадносіў з рэчаіснасцю, часам з шырокім выкарыстаннем народных прыказак, прыгаворак. Тут казачнік нібы просіць прабачэння, што адразу пачынаў баяць: «Ото, паночку, почну казаць тобе гету казку, бэз прыказок, бо нема часу»... У аснове сюжэта казкі гвалтоўны захоп дачкі гаспадара Палаг'і. Браты спрабавалі вызваліць сястру з палону, але змей іх павешаў на варотах. Толькі Гарошак, малодшы брат, які нарадзіўся ад з'едзенага гарошку пасля гібелі братоў, стаў асілкам і перамог змея, вызваліў сястру, ажывіў братоў.

Асаблівай змястоўнасцю і паэтычнай дасканаласцю вылучаюцца сацыяльна-бытавыя казкі, запісаныя на Петрыкаўшчыне. Сацыяльнай вастрынёй характарызуецца запісаная ад Івана Азёмшы казка «Жаласлівая пані», у якой адлюстроўваецца жыццё прыгонных сялян і паноў-прыгоннікаў. Казка мае гістарычнае значэнне, у самім загалоўку эпітэт «жаласлівая» мае іранічнае значэнне, якое выразна раскрываецца ў змесце твора. «Гэта было яшчэ за панькшчыну, вы ўжэ не памятаеце, бо неўне тагды яшчэ не радзіліса на свет. Да й які то быў свет. Хіба то свет, што дзісятак або другі паноў да багатых людзей панавало, а наш брат, гарапашнік, так мучыўса, што не рад быў і жыццю. І на што толькі Бог так даў на свеце, што той, хто жыве праўдаю да гаруе — мучытца, а хто ліхам да крыцельствам — пануе. Але мабыць тагды Бог адступіўся ат людзей і атдаў іх у рукі чартоў ды паноў. І чаго только паны не вычваралі, як яны не мучылі людзей, як не здзекуваліса над імі»... А. К. Сержпутоўскі апублікаваў гэту казку ў 1911 г. не без рызыкі, таму што і ў той час памешчыкі, дваране не лічылі сябе роўнымі з іншымі людзьмі, магчыма, не так, як пра гэта гаворыцца ў казцы: «...паны былі такіе ж людзі, як і мы з вамі, былі жаласлівые мо больш нас і такіе добрые да лагодные, бы анёлы, але гэто толькі к свайму брату, к вольнаму, а не к музыку...» Яркія малюнкі прыгоннай рэчаіснасці надзвычай выразна раскрываюць тагачаснае жыццё сялян і адносіны да іх прыгоннікаў.

Тэматыка казак, легенд, жартаў, анекдотаў Петрыкаўшчыны надзвычай разнастайная. Яны сведчаць аб шматгранасці інтарэсаў палешукоў, высакароднай велічы іх духоўных патрэб, тонкім

[1] *Сержпутовский А. К.* Сказки и рассказы белоруссов-полешуков. СПб, 1911.

разуменні прыгожага ў жыцці, непрымірымасці да заган, імкненні абараніць ідэалы дабра і справядлівасці.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі на Петрыкаўшчыне, як і на ўсёй Беларусі, распаўсюджанне мелі ўсе жанры вуснапаэтычнай творчасці, але паступова працэс развіцця фальклорнай традыцыі затухаў. І ўсё ж да самай Вялікай Айчыннай вайны ў вёсках ў вясенне-летні перыяд да поўначы гучалі спевы дзяўчат, якія з захапленнем спявалі перш за ўсё традыцыйныя народныя песні пра каханне, сямейна-бытавыя, балады, рамансы, прыпеўкі, а ўзімку былі свае спевы і абрады.

З НАРЫСА «ВЁСКА КАМАРОВІЧЫ»

...Свята Божага нараджэння, Ражство, або Каляды, святкуюць з вялікай урачыстасцю. На калядную куццю да вечара нельга есці вараных страў. Гаспадыня занята ўборкай хаты, мые лаўкі, сталы, вокны і нават сцены, калі яны не пабелены, вымятае хату і сенцы, усяму стараецца прыдаць святочны выгляд. Пад вечар збіраецца і ідзе да ксяндза, якому нясе ў падарунак гарнец ячменнай кашы і булку хлеба, а ўзамен атрымлівае малітву, — бутэльку свянцонай вады, якую ўсе ў хаце павінны пакаштаваць, як сядуць вячэраць. Калі на небе засвецяць першыя зоркі, на стол кладуць каласы, па аднаму з кожнага стога, вылушчваюць зярняты, лічаць і адгадваюць: колькі зярнят, столькі будзе ў наступным годзе стагоў. Каласы звязваюць, вешаюць пад абразамі і ўвосень засяваюць імі першы загон. Рассцілаюць сена на стале, кладуць яго пад абрус, а на покуці ў корабе з сенам ставяць міску з куццёю — ячменнай кашай з алеем. Пасля вячэры сена са стала кладуць у той жа кораб, дзе яно ляжыць усе тры святыя дні, потым частку аддаюць жывёле, рэшту — курам, каб добра неслiся. Перад вячэраю гаспадар выходзіць на хату і гаворыць: «Мароз, мароз, хадзі з намі куццяваць! Да нашай грэчкі не памарозь! Да нашага проса не памарозь!» На вячэру падаюць звычайна некалькі гатаванняў: боршч бураковы з грыбамі або з рыбай, аладкі грачаныя з алеем, булачкі з пшанічнай мукі або з грачанай (пампушкі) з малаком, крупнік пшонны і, нарэшце, куццю. П'юць многа гарэлкі. Калі пачынаюць есці куццю, дзяўчаты крышку выкрадаюць, хаваюць у хустку і потым перад сном кладуць пад галаву. Хто ў гэту ноч дзяўчыне прысніцца, той будзе яе мужам. Глядзяць яшчэ на зоркі. Калі ясна свецяць, ураджай будзе добры. Калі чарнее дарога, а снегу мала, што на выезджаным месцы відаць зямля — авёс і ярына будуць добрыя. Дзяўчаты варожаць і гэтак: кідаюць у дзяжу некалькі зярнят, кожная сваё памячае і трасуць дзяжу: чыё зярнятка выпадзе, тая хутка выйдзе замуж.

Пасля вячэры дзяўчаты збіраюцца ў гурты (хлопцы таксама, але асобна) і ідуць калядаваць па вёсцы. Калядніцкі падходзяць пад акно хаты і пачынаюць такімі словамі: «Добры вечар, пане гаспадару, ці спіш, ці ляжыш, ці ўсё добра чуеш, ці заспяваці?» З хаты адказваюць, каб спявалі. Песні гэтыя не заўсёды набожнага зместу. Гаворыцца ў іх і пра нараджэнне Хрыста, і пра дзяўчыну, якая сваёй прыгажосцю трох хлопцаў ачаравала, і пра варанога каня з незвычайнымі здольнасцямі. Пасля кожнай страфы паўтараецца: «Святый вечар!» Мелодыя манатонная і аднолькавая ва ўсіх песнях. Калі закончаць спяваць, з хаты выносяць невялікі дар: кавалак сала, пару яечак, часам даюць па некалькі капеек. Дары гэтыя (а іх становіцца многа, бо спяваюць на працягу ўсяго свята і збіраюць шмат) прадаюць у карчме, грошы аддаюць у царкву. Калі гаспадар не спяшаецца, за вакном напамінаюць: «Кароткія світкі, памерзлі лыткі, кароткія кажушкі, памерзлі душкі». Закончыўшы спяваць, гавораць: «От, гэтым словам, жывіце з богам, — святый вечар! І з суседкамі, — святый вечар! З сваімі дзеткамі...»

На першы дзень свята ўся вёска ў святочным адзенні, у чыстых кашулях ідзе ў царкву на набажэнства. Потым пачынаецца абед, на які падаюць не менш трох страў: боршч або капуснік з мясам, часам крупнік з малаком, каўбасы, мяса свіное або каша пшонная з салам, часам аладкі з тварагом і заўсёды — гарэлка. Увесь дзень потым адпачываюць, спяць. А вечарам калядніцы зноў спяваюць песні.

Навагоднюю куццю (Васілле) спраўляюць, як і калядную. У гэты дзень вячэраюць з «куццёю». Называецца яна «другая куцця». Дзяўчаты таксама выкрадаюць куццю, кожная па кавалачку, і кідаюць у міску з вадою. Калі выплыве наверх, выйдзе дзяўчына замуж, калі на дно пойдзе, будзе сядзець дома. Вечарам хлопцы ходзяць па вёсцы з казою — «шчадруюць». Звычай патрабуе хадзіць з казою, але для забавы можна паказваць і іншых жывёл — каня, вала. Адзін адзяецца дзедам, другі цыганам або жанчынай. Пераўвасабленне заключалася ў фарбаванні твараў сажаю, нарошчванні барод, парыкоў, гарбоў. «Казу», апранутую ў вывернуты кажух, вядзе на шнурку дзед з вялікім кіем. Суправаджаюць музыкі — барабаншчык, скрыпач. Каза скача, танцуе, ківае галавою, дзед б'е яе кіем, асабліва калі спяваюцца адпаведныя вясёлыя песні. Нарэшце дзед гаворыць: «Пакланіся, козанька, пану гаспадару дай гаспадыні». Каза пачынае перад кожным рабіць паклоны. З казою прыходзяць звычайна найперш у двор, дзе атрымліваюць пачастунак і некалькі злотых, потым ідуць на кухню, у фальварак і ўсюды атрымліваюць узнагароду. Жарты, усялякія падвохі працягваюцца, дзеду падпальваюць бараду, цыган курэй крадзе і г. д. Цыган прапаноўвае варажыць на картах панам і паненкам, але заўсёды атрымліваецца аднолькава: кожнаму жыць сто гадоў, мець прыгожую жонку або прыгожага мужа і «багата

грошай». У вёсцы казу таксама шчодра ўзнагароджваюць. Натоўпам ходзяць ад хаты да хаты, скачуць, танцуюць да позняй ночы, а калі не абыдуць усе хаты, ходзяць на наступны дзень. Дзень Васілля нічым не адрозніваецца ад іншых свят. Муж і жонка ў гэты дзень узаемна жадаюць адзін аднаму: «Дай нам, Божа, штоб мы і на наступны год дачакалі гэтага свята: у шчасці, у здароўі»...

Вялікае свята — Трох каралёў, хрышчэнне. У гэты дзень у праваслаўнай царкве з вялікай урачыстасцю праходзіць асвячэнне вады. У Камаровічах няма паблізу вялікай вады, таму вымушаны асвячаць ваду ў студні на двары ў фальварку. Святар з духоўнымі асобамі ідзе да студні і па ўсіх правілах асвячае ваду, адразу ж, услед за гэтым у натоўпе пачынаецца мітусня, кожны спрабуе як найхутчэй набраць вады і пабольш занесці дадому. Такая свянцоная вада трэба, каб заўсёды была ў хаце, ёю абмываюць нованароджаных, акрапляюць цялят пасля ацёлу.

Самы вясёлы час настае пасля Трох каралёў і працягваецца да Папяльцовага свята. Гаспадарчыя работы ў гэты час не надта вялікія, прыпасы ў гаспадарцы яшчэ не вычарпаны, марознае свежае паветра, доўгія вечары... Менавіта ў гэты час адбываецца шмат вяселляў. Лёгкая санная дарога дазваляе людзям, якія жывуць у далёкіх вёсках, наведваць сваіх родных і блізкіх. Такія адведкі збіраюць у адну хату кумоў і суседзяў, іграе музыка — кожны хоча пачаставаць сваіх сяброў. Уся вёска поўніцца танцавальнымі гукамі музыкі. Гасціннасць у палескай хаце вялікая, частуюць заўсёды як след, з душою. На стале, засланым чыстым абрусам, — місы з ядою, каля іх ляжаць драўляныя лыжкі. Калі не хапае месца за сталом, садзяцца па чарзе. Пакуль першыя частуюцца, другія, чакаючы сваёй чаргі, танцуюць. Падаюць на стол боршч альбо крупнік з салам, потым у адной місе тварог з растопленым салам, аладкі з грачанай мукі. Кожны бярэ ў пальцы аладку і ёю крышку тварагу. Яечню з яечак лічаць вялікім далікатэсам. Часам, калі шмат гасцей, гаспадыня траціць на яе каля двух коп яечак. Вараць таксама сушаныя чарніцы з мёдам або свайго вырабу макарону з малаком, потым падаюць пшонную кашу з салам або з мёдам. Як паядуць кашу, гавораць: «По кашы то юж не будзе пашы». Гарэлкі п'юць як найбольш. Гаспадары павінны запрашаць гасцей па некалькі разоў, каб елі і пілі, тады толькі будуць пачцівымі. Інакш госці будуць гаварыць: «Усяго было, толькі прынукі не было».

Запусты — мясаед, бываюць вельмі вясёлыя. Цэлы тыдзень перад вялікім постам забавы і гулянкі не спыняюцца. Ядуць таксама як найсмачней, быццам робяць запас сіл і весялосці наперад, на доўгі пост.

У Папяльцовую сераду забавы спыняюцца, музыка не іграе. Набожнага посту ў гэты дзень яшчэ не трымаюцца. Пасля смачнага запуснага ядзення ўсе ідуць у карчму — «зубы паласкаць», а пад вечар усе п'яныя. Маладыя жанчыны, у якіх у гэтым годзе нарадзілася дзіцё, купляюць кватэрку гарэлкі і нясуць да сваіх бабак, каб разам выпіць і ў аднолькавы час пост распачаць. У вёсцы настае цішыня, хутка пачынаюцца палявыя работы ў полі. Адгадваюць, які будзе ўраджай. Калі першы вясенні месячык «маладзік» мае апушчаныя ражкі, жыта будзе «ядранае», як і калі жураўлі цягнуцца не разам, у стадзе, а па аднаму. Першага хрушча вясною трэба злавіць: калі пад ім паміж ножкамі многа малых шарыкаў, быццам яечак — уродзяць грэчка, лён і гародніна.

Жанчыны маюць менавіта ў гэты час шмат працы каля кросен. Лён, спрадзены да Каляд, знаходзіцца на станку, і ў кожнай хаце амаль увесь дзень чоўнік бегае паміж шэрых нітак. Ткуць на розныя ўзоры чырвоныя «паяскі», прывязаныя да цвіка ў сцяне. Пафарбаваная воўна сохне над дзвярамі, прыцягвае вока яркім колерам. За кроснамі жанчыны спяваюць: старэйшыя — набожныя песні, «святыя», пра Хрыста, яго жыццё і мукі, пра розных святых і благаславёных, маладзейшыя — звычайныя песні пра казацкае каханне, пра нявернасць каханкаў, пра цяжкі лёс «малодкі» ў мужавай хаце пры злой свякроўцы. Дзяўчаты пачынаюць заводзіць веснавыя песні, «вяснянкі», у якіх гаворыцца пра каханне, працу на кроснах і ў якіх ужо гучыць радасць набліжэння вясны.

У час посту адбываецца першы выган жывёлы на пашу. Тут заўсёды спяшаюцца, бо вясной пачынае не хапаць корму, асабліва калі зіма зацягваецца і жывёла часам з голаду здыхае. І хоць лугі яшчэ шэрыя, лясы ледзь першыя пупышкі пачынаюць пускаць, вясковая жывёла выходзіць з аборы. Адбываецца гэта з асаблівай урачыстасцю. Гаспадар акрапляе статак крашчэнскаю свянцонаю вадою і выганяе свянцонай вярбой: «каб звер не падходзіў». Каля варот ляжыць замкнуты замок і сырое яйка, жывёла павінна перайсці праз іх. Пастухам даюць у кожным двары крыху сала і пару яечак, яны гатуюць сабе ў лесе яечню.

З радасцю сустракаюць Велікоднае свята. Перад Вербнаю нядзеляю нехта ад царквы едзе ў лес і прывозіць цэлы воз вярбовых коцікаў. Трэба ў кожнага каб была такая галінка, каля воза — натоўп. Царкоўны служка прадае іх па 2 капейкі, грошы гэтыя ідуць «на цэркаў». Дзяўчаты ўпрыгожваюць сваю вярбу каляровымі стужкамі. Назаўтра ўсе ідуць да царквы, а пасля службы жартуючы б'юць адзін аднаго вярбою і гавораць: «Не я б'ю, вярба б'е, за тыдзень Вялікдзень. Будзь здароў, як вада, будзь багат, як зямля». У гэты дзень абед хоць і посны, даюць аўсяны кісель з мёдам і яшчэ не менш як дзве стравы.

У Вялікі чацвер («Чысты чацвер») вечарам падаюць вячэру на ўспамін Божай вячэры. Называюць гэту вячэру «тайная». Ядуць толькі поснае, але абавязкова павінна быць рыба. Споведзь велікодная працягваецца ўвесь пост. Звычайна спавядаюцца пасля полудня, а да прычашчэння ідуць назаўтра рана. Споведзь — адна з лепшых хвілін, на яе ідуць звычайна ўсе гуртам. Дзяўчаты, прыгожа апранутыя, чакаючы сваёй чаргі, прагульваюцца каля царквы. Дзяцей спавядае ксёндз па некалькі разам. За споведзь плоцяць 5 капеек. Вялікая пятніца і субота прысвячаюцца падрыхтоўцы і гатаванню свянцонага.

У суботу вечарам фарбуюць яечкі. Яечкі спачатку вараць да поўнай гатоўнасці, потым апускаюць на некалькі хвілін у гарачую пафарбаваную ваду. Фарбу купляюць у яўрэяў — анілінавы чырвоны парашок, часам скарыстоўваюць лушпайкі цыбулі. Фарбуюць яечак многа, не менш як па 10 на чалавека. У заможных гаспадарках дзецям часта даюць па тры дзесяткі. Называюць гэту суботу «краснай». У гэты ж дзень усе ідуць у царкву на вячэрнюю малітву — «усюночную». Назаўтра, на Вялікдзень, усё мае святочны выгляд. У кожнай хаце запальваюцца свечкі.

Пасля набажэнства, падчас якога ксёндз асвяціў падрыхтаваныя ў кашолках прадукты, вяртаюцца дамоў і пачынаюць святочны сняданак. Спачатку ядуць яечка, жадаючы сабе: «Дай нам, Божа, за год даждаць краснага яйца ў шчасці, у здароўі!» Сярод святочных гатункаў павінны быць парася пячонае, сала, нарэзанае кавалачкамі, пшанічныя пірагі і сыр. У багацейшых падаюць на стол свіную каўбасу-крывянку, масла, свініну. Ядуць многа, запіваюць гарэлкай. У гэты дзень у вёсцы поўная цішыня, кожны сядзіць у сваёй хаце цэлы дзень, цешыцца адпачынкам. Гаспадыня, змучаная святочнымі прыгатаваннямі, спіць. Пад вечар, калі спрыяе надвор'е, выходзяць, садзяцца на прызбы, заводзяць гамонку.

Назаўтра пачынаюцца адведкі — з хаты ў хату. Дзеці нясуць сваім бабкам свяцонае яечка з пажаданнем і віншаваннем. Моладзь гуляе ў яечкі: адзін трымае ў руцэ яечка, другі б'е сваім зверху: чыё разаб'ецца, той аддае. Пры гэтым гавораць: «Хрыстос васкрэс!» Або двое становяцца адзін супроць аднаго, робяць паміж сабою дарожку і коцяць яечка. Чыё не дакоціцца, той прайграе. На гульні расходуецца шмат яечак, маладыя вымушаны ісці на хітрыкі, выкрадаюць у бацькоў увесь запас. У гэты дзень ужо вараць абед, на стол падаюць каўбасу, боршч з мясам. Вечарам пачынаюцца танцы і гульні, якія працягваюцца некалькі дзён. У Праводную нядзелю — Радаўніцу спраўляюць веснавыя дзяды. Зноў фарбуюць яечкі, каб было што занесці на магілу дзядам. У дзень св. Юр'я (21 красавіка) перад усходам сонца выганяюць у поле жывёлу на зялёнае жыта — «выгнаць на расу».

Зялёныя святкі святкуюць так, як усе іншыя святкі, з тою розніцай, што ўсюды затыкаюць зялёныя галінкі і дрэўкі. Найлепш служаць для гэтай мэты маладыя клёны. На варотах і дзвярах, каля плоту, студні — усюды зелянеюць свежыя галінкі, абразы, печ, столь таксама ўпрыгожаны зялёным. Дрэўкі і галінкі застаюцца да св. Яна. У гэты дзень пачынаюцца гульні: паленне кастроў, песні, танцы. Звычай святкавання Купалы як перажытак язычніцтва праследуецца паліцыяй і духавенствам, таму ў вёсках, дзе жыве хто-небудзь з улад, Купалля не святкуюць. У Камаровічах, пад бокам у духавенства, не надта асмельваюцца раскладваць вогнішча, затое ў Заполлі Купалле святкуюць, як сапраўдныя язычнікі. Пад вечар звозяць з вёскі зелень, што засталася ад Зялёных святак, а таксама старыя жэрдкі, колле, зношаныя лапці, непатрэбныя рэчы і ўрачыста вязуць куды-небудзь, на адкрытае месца, дзе звальваюць у кучу. Кожны кідае туды сваё палена і выказвае пры гэтым пажаданне: «Каб маё проса так высока вырасла», «Штоб мой лён такі высокі быў!» Спачатку раскладваюць адзін касцёр, потым іх узнікае ўсё больш, агонь пераносіцца з месца на месца ўсё далей, кастры палаюць усюды навокал. Хлопцы спачатку пераскакваюць праз агонь, дзяўчаты, узяўшыся за рукі, танцуюць вакол кастроў, падаюць голас барабан і скрыпка... Дзяўчаты ў вянках з палявых кветак заігрываюць з хлопцамі і потым уцякаюць у поле, на луг, тыя бягуць за імі. Хлопец стараецца схапіць у дзяўчыны вянок і кінуць у агонь. Гулянне працягваецца да позняй ночы, і наогул ніхто ў гэту ноч не спіць. Ноч незвычайная, таямнічая, поўная ўсялякіх чараў. Папараць выстрэльвае цудоўнай кветкаю, а хто яе знойдзе, можа стаць уладальнікам усіх скарбаў на зямлі... Ведзьмы ў гэту ноч маюць вялікую сілу, і трэба вельмі асцерагацца, каб не зрабілі шкоды дзецям і не адабралі ў кароў малака. Дзеля гэтага гаспадыня не спіць усю ноч. А ведзьма раскладае сабе агонь у цёмным лесе пад старым дубам і скача праз агонь. Ад гэтага ў яе прыбывае сілы і ўмення адбіраць малако ў кароў. На Купалле збіраюць лекавыя зёлкі, але толькі да ўсходу сонца, бо толькі такія дапамагаюць. Раненька, пакуль узыйдзе сонца, трэба пасціскаць рукамі капусныя галоўкі, тады яны будуць добра расці і чэрві не завядуцца.

На дзесятай нядзелі пасля Вялікадня непадалёку ад Камаровіч у невялікай каплічцы адбываецца ўрачыстае набажэнства, затым кірмаш. З некалькіх парафій з'язджаецца духавенства, яўрэі ў змайстраваных перад капліцаю латках вядуць бойкую таргоўлю, з Петрыкава прыбываюць ганчары з міскамі і іншым гліняным посудам, з-пад Турава прывозяць сіты і рашоты, гоняць на продаж коней, цялят, бычкоў. Тут можна купіць серп, касу, шапку і боты, каляровую хустку, вышываны фартух, соль, алей. З навакольных вёсак натоўпы сялян ідуць «на дзесятуху», на кірмашы шум і гоман. Пад вечар натоўпы жанчын па ўсіх дарогах ідуць дамоў, можна ўбачыць на дарозе і моцна падпітага чалавека, які ахрыплым голасам спявае песні і часта не даходзіць, начуе ў канаве.

Перад святым Пятром зноў пост, чатырохтыднёвы — Пятроўка. Вельмі незадаволены гэтым постам мужчыны, бо менавіта ў гэты час косяць, а касіць пры поснай страве цяжка, таму гавораць, што жанчыны прыдумалі гэты пост, каб можна было сабраць сыр і масла.

6 верасня на святы Спас у Камаровіцкай царкве ўрачыстае набажэнства, на якое з'язджаецца шмат навакольных людзей. У гэты дзень асвячаюць збожжа, прызначанае на насенне, садавіну. Хто не мае свайго саду, спяшаецца ў панскі двор. Там ля варот стаіць поўны воз з яблыкамі, прадае іх стары дзед. Потым усе ідуць у царкву. Старэйшыя набожныя жанчыны перад Спасам ходзяць на споведзь. Восенню мясцовыя жыхары адзначаюць некалькі вялікіх свят: Прачысту 15 жніўня, Уздвіжанне, або ўздыманне крыжа — 14 верасня, Пакровы — 1 кастрычніка, дзень св. Піліпа — 14 лістапада, перад якім працягваўся двухтыднёвы пост пад назваю Піліпаўка. Свята гэтае адзначалася весела, а ў царкву, дзе

ў гэты дзень адпускаліся грахі, народ валам валіў. Удзел у гэтым святе — адно з найбольш прыемных мерапрыемстваў у жыцці сялян. Калі засяваюць жыта, у кожнай хаце таксама сваё свята. Ў добрае надвор'е гаспадар бярэ ў каробку зярно, асвечанае на Спаса, дабаўляе зярняты з каласоў ад каляднай куцці, адразае акрайчык ад свежай булкі, кладзе «праскурку», купленую ў царкве, і свянцоную соль, абхінае палатном і ідзе ў поле. Вярнуўшыся дадому, дае суседзям і ўсім у сваёй сям'і па кавалачку гэтага хлеба і «праскуркі», усе ядуць пачастунак з вялікай удзячнасцю.

На Андрэеву куццю таксама бывае весела. Па хатах збіраюцца дзяўчаты на варажбу, якія ўвесь дзень перад гэтым старанна посцяць. Вечарам кладуць на падлогу маленькія булачкі, кожная з іх умоўна азначае прысутную дзяўчыну. Тая, якую схопіць сабака, пасля Новага года выйдзе замуж. Набіраюць таксама вязку дроў, калі іх лічба да пары — будзе вяселле. Бяруць яшчэ жменю канапель і, ідучы па вуліцы, сеюць за сабою са словамі: «Андрэй, Андрэй, я на цябе пашчу, я канапелькі сею, скажы мне праўду, з кім я буду на шлюбе стаяць». І хто ўночы прысніцца, той будзе мужам. Нават калі ўжо снег выпадзе, кожная дзяўчына засявае на агародзе крыху льну і канапель, калі вясною своечасова і добра пасеянае ўзыходзіць, то ў замужжы будзе шчаслівая, калі не, то наадварот.

Восень — пара хатняй працы, якая збірае ўсю сям'ю. Вечарамі ў кожным вакне весела свеціцца агеньчык на камінку або ад прымайстраванага да столі лучніка. Жанчыны з прасніцамі сядзяць на лаўках, спяваюць песні, матка падтрымлівае агонь на камінку і адначасова прыглядвае за калыскай, закалыхвае ўнука. Мужчыны плятуць лапці, робяць лыжкі, кошыкі або нарыхтоўваюць вупраж. Восенню галоўная праца для жанчын — прадзенне воўны і льну. Ткаць пачынаюць пасля Каляд. За гэтай працай прахозяць усе вечары. У гэты час дзяўчаты збіраюцца ў нанятую за агульны кошт хату на «вечарніцы» і прадуць. Замужнія жанчыны рэдка бываюць на гэтых зборах, бо мужыкі раўнівыя і часта забараняюць ім туды хадзіць. На вечарніцах час праходзіць хутка і весела, часта затрымліваюцца там да позняй ночы...

На Палессі людзі жывуць дружна, грамадою, не любяць і не ведаюць адзіноты. Ёсць шмат калектыўных сяброўскіх гульняў, якімі захапляецца моладзь. Адна, у персцень, заснавана на тым, што ўдзельнікі садзяцца ў рад каля сцяны, а дзяўчына, трымаючы пярсцёнак пад фартухом, ідзе, дакранаючыся да іх, і гаворыць: «З кута іду, золата нясу, гадайце, баяры, дзе палажу». І робіць выгляд, што аддае персцень адной дзяўчыне, а на самай справе перадае непрыкметна другой. Тая, што сядзіць у канцы, павінна адгадаць. Калі не адгадае, ідзе ў круг. А дзяўчына, якая «нясла золата», садзіцца на яе месца. У сляпую бабульку іграюць гэтак. Аднаму завязваюць вочы, і ён, калі схопіць каго, пытае: «А гдзе быў?» — «Пад лаўкаю». — «А гдзе тая лаўка?» — «Мышы паелі». — «А гдзе тыя мышы?» — «Каток схапіў!» Тады здымаюць павязку з вачэй... Гуляюць яшчэ ў гускі. Адзін — воўк, другі — старшая гуска, астатнія яе дзеткі, а яна бароніць іх. Воўк выскаквае з-за хаты. Матка крычыць: «Гускі, лебядзі, уцякайце! Воўк ідзе!» Дзеці адказваюць: «Мы воўка не баімся, да з воўкам пажэнімся». Воўк іх хватае па аднаму, пакуль не застанецца адна матка. Тады на яе кідаецца.

...Селянін наогул не можа наракаць на сваё цяжкае жыццё. Больш працуючы і маючы крыху лепшую асвету, мог бы стаць яшчэ багацейшым, але і таго нават, што сёння мае, яму дастаткова для задавальнення сваіх невялікіх патрэб. Жыццё ціхае, аднастайнае, без вялікіх уражанняў і моцных патрасенняў, выпрацоўвае ў ім цягу да весялосці і дружалюбных чалавечых кантактаў. Углядваючыся ў гэтую непасрэдную весялосць, у іх шчырую, ледзь не дзіцячую наіўнасць, ахоплівае нешта нібы адчування зайздрасці, што яны ў сто разоў шчаслівейшыя за нас, адукаваных і цывілізаваных...

Эма Дмахоўская-Яленская
1911 г.

* * *

Петрыкаўскі і Капаткевіцкі раёны, створаныя паводле Указа Прэзідыума ЦВК БССР 17 ліпеня 1924 г., уваходзілі ў склад Мазырскай акругі. Да Петрыкаўскага раёна адышла тэрыторыя Петрыкаўскай, Ляскавіцкай, Грабаўскай і большай часткі Камаровіцкай валасцей, да Капаткевіцкага — Капаткевіцкай і Лучыцкай. 23 ліпеня 1930 г. была прынята пастанова аб ліквідацыі акруг і ўмацаванні раёнаў «як асноўнага звяна сацыялістычнага будаўніцтва ў вёсцы», Мазырская акруга скасавана. У 1931 г. ліквідаваны Капаткевіцкі раён, тэрыторыя яго ўвайшла ў склад Петрыкаўскага.

25 чэрвеня 1935 г. ЦВК і СНК БССР з мэтай паляпшэння гаспадарчай і культурнай работы ў раёнах прыгранічнай зоны аднавіў Мазырскую акругу, у якую ўвайшло 9 раёнаў. З саставу Петрыкаўскага раёна зноў быў выдзелены Капаткевіцкі.

20 лютага 1938 г. акругі былі ліквідаваны і ўведзены абласны падзел. Петрыкаўскі і Капаткевіцкі раёны ўвайшлі ў склад Палескай вобласці з цэнтрам у г. Мазыр. 27 верасня 1938 г. Пет-

рыкаву нададзены статус горада, Капаткевічам — гарадскога пасёлка. 8 студзеня 1954 г. Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР скасаваў Палескую вобласць, яе тэрыторыя ўвайшла ў склад Гомельскай вобласці. 25 снежня 1962 г. у выніку ўзбуйнення раёнаў Капаткевіцкі раён быў ліквідаваны, яго землі далучаны да Петрыкаўскага.

Адраджэнне духоўнай спадчыны

... Восень 1944 года. У раёне налічвалася 17 хат-чытальняў. Тут збіраліся людзі, разліваўся гармонік, спяваліся частушкі. Па ініцыятыве мясцовай інтэлігенцыі рыхтаваліся сцэнкі спектакляў. Шмат намаганняў для ўздыму культуры ў раёне прыклаў першы пасляваенны загадчык аддзела культуры М. М. Папоў, загадчык хаты-чытальні П. Ф. Шарамет з Ляскавіч. У 1948 г. у прыстасаваным раённым Доме культуры быў арганізаваны хор. Яго ўзначаліў Іван Каленік — чалавек шырокай душы, выдатны арганізатар. За кароткі час хор вырас амаль да паўсотні чалавек. У ім былі людзі розных прафесій — настаўнікі, служачыя, рабочыя, сакратары райкома камсамола Віталій Кавалёў і Нэлі Кавалёва, інструктар Паліна Боўсун, настаўнікі Уладзімір Нілаў, Уладзімір Курдо, Уладзімір Петухоў.

Першыя выступленні прынеслі хору шырокую вядомасць. Пачынаючы з 1962 г. хор амаль штогод выступаў на дэкадах самадзейнага мастацтва ў Мінску. У 1964 г. ансамбль песні і танца, якім кіраваў І. Ф. Каленік, танцавальнай групай — І. П. Ляўковіч, духавым аркестрам — Р. І. Мамраў, выступіў на ВДНГ у Маскве. Ніводнае значнае мерапрыемства ў раёне не праводзілася без выступленняў спевакоў і танцораў. Ансамбль прымаў удзел ва ўсіх фестывалях і аглядах, займаў прызавыя месцы.

Паступова пачалі складацца калектывы ляскавіцкага Дома культуры, дзе быў дырэктарам Пётр Шарамет, конкавіцкага — Іван Козел, лучыцкага Дома культуры — Васіль Азёмша. Ужо ў той час закладваліся асновы сённяшніх фальклорных ансамбляў, уваскрашалася народная песня. Нельга не ўспомніць загадчыкаў аддзела, якія многае зрабілі для развіцця культуры раёна. Гэта П. А. Грабко, К. М. Чыжык, В. Я. Каюкала, Г. Д. Будовіч, Б. Т. Мельнік, Г. Д. Кебец.

У апошні час асаблівая ўвага надаецца вывучэнню фальклору роднага краю. Такія песні сталі асновай рэпертуараў многіх мясцовых аматарскіх калектываў.

Значны рост майстэрства на аглядах самадзейнасці за апошнія гады паказалі петрыкаўскі Дом культуры (дырэктар Н. П. Жыгала), церабаўскі (В. А. Дашкевіч), залескі (В. С. Голуб), бяланавіцкі (К. Д. Стральчэня, мастацкі кіраўнік М. М. Язерскі), міхедавіцкі (В. М. Ганцэвіч, мастацкі кіраўнік В. Г. Харланава), курыцкага (Т. М. Хаменя).

Многія кіраўнікі гаспадарак і прадпрыемстваў раёна з разуменнем адносяцца да патрэб устаноў. Заўсёды стараецца дапамагчы вырашыць праблемы клубных работнікаў дырэктар саўгаса «Галубіцкі» Г. В. Пількевіч. Неаднаразова дапамагаў самадзейным артыстам дырэктар саўгаса «Ляскавічы» В. М. Канановіч. З вялікай спагадай адносіцца да ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці вялікі аматар песні старшыня калгаса «Бальшавік» В. К. Каляда. Заўсёды імкнецца ўнікнуць у клопаты работнікаў Дома культуры дырэктар саўгаса «Навасёлкі» Б. С. Руноў.

Аддзел культуры дапамагае праводзіць працоўныя святы ярка, песенна.

Сапраўды народнымі святамі сталі «Купалле» ў Петрыкаве і многіх вёсках раёна. Званчэй, чым у іншыя гады, заліваюцца са сцэн сельскіх Дамоў культуры гармонікі... У вёсках раёна запісваюцца народныя песні ў тым выглядзе, у якім яны захаваліся ў памяці людзей — ад бацькоў, дзядоў, прадзедаў.

Яны ўражваюць сваёй паэтычнасцю і вобразнасцю. Вобразы зязюлі-маці, якая ляціць да абяздоленай дачкі, дзівосная метафара: салдат у сне імкнецца да роднага дому...

Кашэвічы — песенны край. Першая сустрэча з Надзеяй Міхайлаўнай Курач. Жанчына поўная добрага настрою працаваць і спяваць. Прыгожым, мяккім голасам Надзея Міхайлаўна напявае мелодыі купальных і вясельных песень. Новая сустрэча з 77-гадовай Праскоўяй Іванаўнай Сакавец. У песнях старой жанчыны ажывае гісторыя. Праскоўя Іванаўна апавядала, што ўсе свае песні пераняла ад маці, а тая ад сваёй. І гэтак з пакалення ў пакаленне да нашых дзён дайшла песня пра лёс дзяўчынкі, якая трапіла ў татарскі палон... Можна толькі дзівіцца, якая глыбокая памяць у народа. Песні-балады ўваскрашаюць гісторыю роднага краю, паэтычнымі вобразамі паказваюць боль і надзею народа.

Вельмі цікавыя песні запісаны ў Бяланавічах ад Праскоўі Лявонаўны Музыка. Яна памятае, што яе бацька спяваў песні пра салдата, які плача-скардзіцца, бо забіраюць яго на чужую зямлю, на Далёкі Усход. Ён развітваецца з бацькам, маці і роднымі палямі і лясамі, з любай дзяўчынай, якую ўжо, мусіць, ніколі не ўбачыць...

Багацейшыя песенныя скарбы ўдалося раскрыць у Баклані. Песенніца Валянціна Іванаўна Карась спявае песні пра гаротную працу наймічкі, якая не ведала ні свята, ні адпачынку, хадзіла па людзях, каб зарабіць тры грошы і купіць кудзелечку. Фальклорная спявачка з вёскі Першая Слабодка Фядора Дарафееўна Коўгар спявала песні, якія нідзе ў іншых вёсках не сустракаюцца. Тут і любоўныя, і бытавыя, і жартоўныя напевы.

Захавальніцамі народных песень у Славінску з'яўляюцца Ганна Мікалаеўна Ястрэмская і Раіса Фёдараўна Лігорская. Разам з песнямі яны нагаварылі шмат замоў, заклінанняў, якімі карысталіся сяляне пры розных жыццёвых праявах. Дзівосныя па прыгажосці песні запісаны ад Лідзіі Андрэеўны Грыб з вёскі Грабаў.

А. І. Слесарэвіч

Петрыкаўскі народны хор

У песні — душа народа

У хору петрыкаўскага раённага Дома культуры даўнія і багатыя мастацкія традыцыі. Яшчэ ў 1974 г. яму было прысвоена званне народнага. Тады здольным калектывам мастацкай самадзейнасці кіраваў І. Ф. Каленік. З цягам часу былая слава хору стала заціхаць, пакуль да кіраўніцтва яго не прыйшла выдатны спецыяліст, прафесіянал мастацкай самадзейнасці Алена Буднік. Яе любоў і павага да фальклорнай народнай песні бязмежныя... У рэпертуары хору такія выдатныя песні, як «Зямля палеская», «А я ў печы не паліла», «Ой за гаем, гаем», «Як служыла я ў папа» і многія іншыя. Яны не проста спяваюцца, а паказваюцца, як сцэнкі. Асаблівым майстэрствам у іх выкананні вызначаецца старэйшы ўдзельнік хору І. П. Ляўковіч. Нельга застацца абыякавым пад уражаннем майстэрства спявачак Ганны Несцярчук і Галіны Шляга. Дзякуючы ім і ўсім астатнім удзельнікам хор раённага Дома культуры пацвердзіў званне народнага.

Радасць сустрэчы з музыкай

Дзесяць гадоў назад пры петрыкаўскім раённым Доме культуры арганізаваны аркестр народных інструментаў. Ужо праз чатыры гады за высокае прафесійнае майстэрства, якое пастаянна расце і ўдасканальваецца, яму было прысвоена званне народнага.

У праграме аркестра — беларуская народная музыка, творы замежных, рускіх і беларускіх кампазітараў, сатыра і гумар, сольнае выкананне на народных інструментах.

Шмат намаганняў для росту прафесійных вартасцей аркестра народных інструментаў прыкладае яго кіраўнік М. К. Будзюхін — дырэктар Петрыкаўскай дзіцячай музычнай школы. Высокім майстэрствам вызначаюцца Г. Кебец, І. Моліна, Л. Вінічэнка — зрэшты, усе 30 удзельнікаў аркестра.

Збылася надзея ў «Надзеі»

У народнага жаночага ансамбля калгаса «Бальшавік» свая непаўторная і незабыўная манера выканання песень — лірычная, задушэўная. Пад кіраўніцтвам А. Д. Рудзько па-новаму гучаць вядомыя песні «Там, каля млына», «Ой, аралі хлопцы ніву», «А калі той вечар» і многія іншыя. Стрымана, вытанчана гучаць галасы ўдзельніц ансамбля настаўніцы Валянціны Каляды, бухгалтара Людмілы Шэлег, выхавацельніц Валянціны Кавальчук і Праскоўі Ярыгі, касіра Ніны Буднік, загадчыцы клуба Тамары Хамені і яго работніцы Таццяны Ерамейчык, агранома Ніны Хамені. Вялікую ўвагу ансамблю надае старшыня калгаса В. К. Каляда.

— Людзі з песняй працуюць лепш, ім лягчэй пераадольваць цяжкасці жыцця, — гаворыць ён.

З глыбінь народных

Звыш 30 гадоў таму створаны фальклорны ансамбль «Спадчына» курыцкага сельскага Дома культуры — актыўны прапагандыст беларускай народнай песні. Не пералічыць канцэртаў, дадзеных ім у вёсках раёна і далёка за яго межамі. Яго ўдзельнікі — паляводы і механізатары, жывёлаводы і спецыялісты сельскай гаспадаркі — людзі, па-сапраўднаму ўлюблёныя ў народную песню, якія чэрпаюць сваё натхненне ў глыбінях фальклорнага багацця Палесся.

У 1992 г. фальклорнаму ансамблю «Спадчына» прысвоена званне народнага.

Гаючая народная песня

У глыбокую даўніну ідуць карані песень, якія гучаць у Церабаве. Змест іх ранейшы — вясёлая, гарэзлівая беларуская народная песня, вершы і байкі, сцэнкі і рэпрызы, агністыя танцы... Моцны і зладжаны калектыў аднадумцаў змагла сцэментаваць кіраўнік

фальклорнага ансамбля Наталля Фаміна. Ён неаднаразова з'яўляўся пераможцам раённага і абласнога аглядаў-конкурсаў. Многія ўдзельнікі ансамбля — Аляксандр Дашкевіч, Вера Грамовіч, Нэля Позур, Кацярына Агейчык, Ніна Мачук, Любоў Панфіленка і іншыя — не ўяўляюць свайго жыцця без народнай песні.

Дарыць людзям прыгажосць

Дваццаць гадоў споўнілася дзіцячаму ўзорнаму танцавальнаму ансамблю танца «Верасок» капаткевіцкага Дома культуры. Практычна ўвесь яго рэпертуар створаны на народным, мясцовым матэрыяле, не забыты таксама традыцыйныя беларускія танцы — «Лявоніха», «Таўкачыкі», «Кабылка» і іншыя. Мясцовы кампазітар Г. Д. Кебец стварыў танец «Капаткевіцкая полька». Кіраўнік ансамбля Я. І. Суботка пастаянна знаходзіцца ў творчым пошуку, не спыняецца на дасягнутым і пастаянна працуе над павышэннем прафесійнага ўзроўню ўдзельнікаў ансамбля.

Ёсць таленты ў Капаткевічах

Спектакль «Трыбунал» па драме А. Макаёнка пастаўлены самадзейнымі артыстамі капаткевіцкага гарадскога Дома культуры ў 1977 г. Гэта быў першы спектакль і першы поспех, які натхніў яго ўдзельнікаў. Удасканальвалася майстэрства самадзейных артыстаў, рос рэпертуар, які налічвае цяпер звыш 10 спектакляў. Сярод іх нямала беларускай класікі, як «Паўлінка» Я. Купалы, «Мікітаў лапаць» М. Чарота, а таксама «Збянтэжаны Саўка», «Прымакі» і іншыя. Штогод тэатр прымае ўдзел у абласных і рэспубліканскіх аглядах-конкурсах. Вялікая заслуга ў яго поспехах дырэктара капаткевіцкага Дома культуры Ніны Алексіевіч.

У 1987 г. тэатру прысвоена званне народнага.

Песня далёкая і блізкая

У 1962 г. у в. Бяланавічы быў створаны цікавы, самабытны ансамбль фальклорнай песні. Звыш трох дзесяцігод-

Сцэна са спектакля Капаткевіцкага народнага тэатра

У гістарычным музеі Навасёлкаўскай сярэдняй школы

дзяў ён радуе землякоў, а таксама ўсіх, хто не абыякавы да народнай песні ў Мінску, Гомелі, у многіх гарадах і вёсках вобласці, майстэрствам і высокім прафесіянальным узроўнем выканання фальклорных твораў. Шмат сіл і энергіі ўклала ў гэта арганізатар калектыву Праскоўя Андрэеўна Грабко, затым новыя яго кіраўнікі Клаўдзія Стральчэня, Мікалай Язерскі. Надоўга застаецца ўражанне ад народных песень і харэаграфічных пастановак у выкананні Эміліі Кіршчынай, Любові Бердзік, Тамары Мотуз, Любові Навацкай, Еўдакіі Музыкі і іншых удзельнікаў ансамбля.

А. В. Бічан

Рэліквіі расказваюць

Звыш 1000 экспанатаў, дакументаў, пісьмовых крыніц знаходзіцца на стэндах гістарычнага музея Навасёлкаўскай сярэдняй школы. Асаблівую цікавасць уяўляюць археалагічныя знаходкі, этнаграфічныя і нумізматычныя экспанаты, якія сабраны вучнямі і настаўнікамі школы, жыхарамі вёскі. Пісьмы і ўспаміны, мастацкія творы, сямейныя рэліквіі... Усё сваё неспакойнае сэрца аддае музею яго кіраўнік М. К. Селех.

* * *

...Колькі пакаленняў школьнікаў ведаюць дзеда Талаша — легендарнага героя коласаўскай «Дрыгвы». Памятаюць і апісанне дзедавай хаты: «Хаты ў вёсцы, як і людзі, няроўныя»... Стаіць яна на тым самым месцы на беразе Прыпяці, што і пры Талашу. Вясковыя цесляры праявілі вялікае ўменне, яны не толькі аднавілі стары будынак, але і змаглі перадаць традыцыі цеслярoў мінулага. У хаце — сціплы побыт сялянскай сям'і. Такое ўражанне, быццам стары выйшаў з хаты па сваіх справах і вось-вось вернецца... Побач — дом

сына Талаша Данілы, дзе жыў апошнія гады і Васіль Ісакавіч Талаш. У ім ствараецца музей народнй славы Петрыкаўшчыны.

* * *

2 лютага 1988 г. адкрыты гісторыка-краязнаўчы музей у Капаткевіцкай сярэдняй школе, экспазіцыю якога сабралі вучні — члены краязнаўчага гуртка «Пошук». Далёкае мінулае краю, гады сацыялістычных пераўтварэнняў, Петрыкаўшчына партызанская, працоўныя дасягненні — усё гэта знайшло адлюстраванне на шматлікіх стэндах музея, у стварэнне якога вялікі ўклад унеслі А. В. Солахаў, С. В. Драгун, Г. М. Вабішчэвіч, Л. М. Лазарчук, С. Ф. Сацута, Л. Л. Алексіевіч, М. Я. Касякова, Н. В. Пінчук, Т. П. Бандарэнка, С. І. Антонава, Л. Л. Сітнікава, У. М. Вабішчэвіч, В. М. Дармель, Н. М. Самбук, В. М. Антанішын, Н. В. Кайчук.

* * *

Напярэдадні 40-годдзя вызвалення Беларусі адкрыты музей баявой славы ў в. Камаровічы. У ім знайшлі адлюстраванне партызанскія справы брыгад і атрадаў, якія дзейнічалі на Петрыкаўшчыне, звесткі аб земляках-героях, загінуўшых вяскоўцах, ахвярах фашызму... Шмат сіл і энергіі ў арганізацыю музея ўнёс яго кіраўнік — настаўнік Г. М. Карнейчык.

* * *

У краязнаўчым музеі Конкавіцкай сярэдняй школы пяць раздзелаў: «Вялікая Айчынная вайна на тэрыторыі сельсавета», «Гісторыя калгаса імя Леніна», «Прыродныя багацці краю», «Этнаграфія Палесся», «Гісторыя школы». Шматлікія экспанаты, фотаздымкі, успаміны ветэранаў вайны і працы, калекцыі раслін расказваюць пра багатую гісторыю краю, яго людзей — герояў і простых працаўнікоў. Вялікі клопат аб узнаўленні і расшырэнні экспазіцыі музея праяўляе настаўніца гісторыі А. Я. Амельчанка.

А. В. Бічан, В. Р. Феранц

Жыве ў душы Палессе

Петрыкаў — радзіма Пятра Серады. Тут ён нарадзіўся, хадзіў у сярэднюю школу № 2. Пасля дзесяці класаў паступіў у Мінскі індустрыяльна-будаўнічы тэхнікум. Дзевятнаццацігадовага юнака ў 1941 г. прызвалі на службу ў армію, ён удзельнічаў у цяжкіх баях пад Ржэвам, адступаў углыб Расіі... Вайна ўзяла сваю ахвяру і крывёю Серады. Пад Смаленскам варожы асколак прабіў лёгкія, пад Кёнігсбергам скалечыла левую руку. Салдат быў дэмабілізаваны з пасведчаннем інваліда першай групы.

Неяк сябар запрасіў Пятра Андрэевіча наведаць знаёмага мастака. Той згадзіўся. Карціны мастака спадабаліся Пятру Андрэевічу. Ён нібы ўбачыў на палотнах знаёмыя краявіды. Тады і адчуў сверб натхнення, жаданне маляваць. Убачыўшы адну з сапсаваных карцін, папрасіў у мастака дазволу паспрабаваць свае сілы. Той не пярэчыў. Пакуль сябры размаўлялі, Пётр Андрэевіч, забыўшыся пра ўсё на свеце, працаваў.

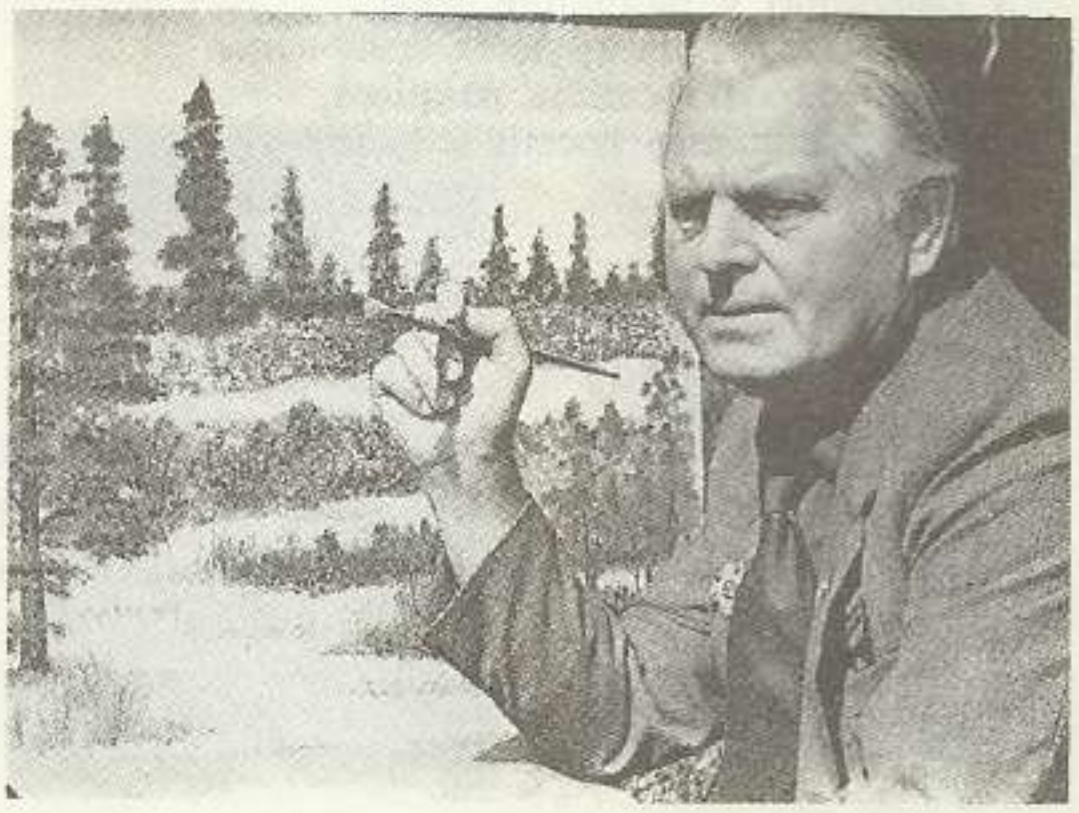

П. А. Серада

Апамятаўся, калі заўважыў пільныя позіркі гледачоў. Работа ўдалася...

Сур'ёзна ўзяўся за пэндзаль Пётр Андрэевіч у 1985 г. Аднойчы ўвечары яму стала блага. Зрабілі аперацыю. У тыя дні ён адчуў, што ёсць у душы запас творчай энергіі, хочацца жыць і працаваць... За маляванне ўзяўся з маладым запалам і з апантанасцю. Інакш наўрад ці змог бы за шэсць гадоў напісаць звыш трохсот карцін. Сярод іх нямала арыгінальных, удалых, якія займалі прызавыя месцы на розных аглядах і конкурсах. Да 500-годдзя Ф. Скарыны яго работы выстаўляліся ў Гомелі і Рагачове. Некалькі набыта гасцямі з Італіі і Канады. Яго палотны трапілі ў Мінск, Кіеў, Ленінград, Ніжневартаўск... Шмат іх падорана сваякам, сябрам і знаёмым.

Перавагу Пётр Андрэевіч аддаваў пейзажам. Ён тонка адчуваў самабытную прыгажосць палескай прыроды, умеў заўважыць самыя непрыкметныя змяненні ў гаме святла, ствараць з дапамогай фарбаў кранальныя паэтычныя вобразы...

А. М. Лісіцкі

Ляцяць да долу першыя лісты,
Гамоніць вецер з пазалотай клёна
І льецца водар восені густы
У туманы лахматыя замглёны.
І купкі прыдарожнае травы
Свае вяршынькі залатыя клоняць,
Адлёт апошні трубяць журавы,
Сваёй тугой шчымліваю палоняць.
І павуцінкі ў ранішняй расе,
Нібы маністы на грудзях дзяўчыны.
Гараць бярозкі сціпла пакрысе,
Зіхцяць-палаюць восені іскрынкі...

Уладзімір Літвін

Артыстка з народа

Валянціна Пальвінская нарадзілася ў Петрыкаве, працавала тут у раённай бібліятэцы. З дзяцінства яна любіла народныя песні — спадчыну маці. Гэтая любоў прывяла дзяўчыну ў мастацкую самадзейнасць. Яна зачароўвала людзей сваім голасам, на канцэртах з яе ўдзелам было заўсёды шмат гледачоў.

В. Д. Пальвінская

У 1953 г. хор петрыкаўскага раённага Дома культуры прымаў удзел у рэспубліканскім аглядзе калектываў мастацкай самадзейнасці. На ім прысутнічаў кіраўнік Дзяржаўнага Беларускага народнага хору Г. І. Цітовіч, які звярнуў увагу на спявачку з Петрыкава. Ён прапанаваў Валянціне працаваць у Мінску. Валянціна Дзмітрыеўна стала салісткай Дзяржаўнага народнага хору. Настойлівая вучоба, напружаная праца пад кіраўніцтвам вядомых беларускіх майстроў над павышэннем мастацкага майстэрства далі добры плён. На сусветным фестывалі моладзі і студэнтаў у Варшаве яна была адзначана залатым медалём. У 1957 г. артыстку накіроўваюць у Маскву на VI сусветны фестываль моладзі і студэнтаў, дзе яна стала лаўрэатам. З 1958 г. В. Дз. Пальвінская — салістка Смаленскай абласной філармоніі.

Валянціна Дзмітрыеўна прымала актыўны ўдзел у грамадскім жыцці, аказвала дапамогу маладым артыстам, мастацкім самадзейным калектывам, неаднаразова выбіралася дэпутатам абласнога і гарадскога саветаў народных дэпутатаў. У 1962 г. В. Дз. Пальвінскай прысвоена званне заслужаная артыстка РСФСР, у 1979 г. — народная артыстка РСФСР.

С. А. Ільянкоў

Іх забраў Афганістан...

ЖЭЖАЦ Уладзімір Мікалаевіч (н. 8.8.1950 г. у г. Петрыкаў), прапаршчык. У 1965 г. закончыў восем класаў Петрыкаўскай школы № 3, паступіў у Рэчыцкае прафтэхвучылішча, атрымаў спецыяльнасць газаэлетразваршчыка. Працаваў у Слуцкай геолага-разведвальнай экспедыцыі. Прызваны ў рады Савецкай Арміі ў маі 1968 г. Пасля заканчэння тэрміновай службы служыў прапаршчыкам. У маі 1983 г. накіраваны ў Афганістан.

Уладзімір дастойна выконваў свой воінскі абавязак, заўсёды быў там, дзе цяжэй. У пісьме жонцы Уладзіміра Жэжаца Марыі Яўгенаўне намеснік камандзіра палка пісаў: «Ваш муж быў добрасумленным і таварыскім, яго паважалі і цанілі ў калектыве. Такім яго ведалі, такім ён і застаўся да канца сваіх дзён».

Загінуў У. М. Жэжац 17.7.1983 г. Пахаваны ў Петрыкаве. Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі (пасмяротна).

РАКІЦКІ Юрый Рыгоравіч (н. 7.11.1964 г. у в. Старыя Галоўчыцы), радавы. У 1980 г. скончыў Новагалоўчыцкую васьмігадовую школу, паступіў у Гомельскае прафтэхвучылішча, атрымаў спецыяльнасць токара.

У лістападзе 1984 г. прызваны Петрыкаўскім райваенкаматам у рады Савецкай Арміі.

...10 ліпеня 1985 г. рота, у якой служыў Юрый, выконвала загад па ліквідацыі банды душманаў. Група, у якой ён дзейнічаў, трапіла ў цяжкае становішча: на дапамогу ворагам падышлі вялікія сілы. Юрый і тры яго таварышы засталіся прыкрыць адыход роты. Цаною свайго жыцця яны выратавалі сяброў.

Пахаваны Ю. Р. Ракіцкі ў в. Старыя Галоўчыцы. Ён пасмяротна ўзнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі.

ФІНДЗЮКЕВІЧ Мікалай Уладзіміравіч (н. 5.3.1969 г. у в. Слабада), радавы. Пасля заканчэння ў 1986 г. Смятаніцкай сярэдняй школы вучыўся ў Калінкавіцкім саўгасе-тэхнікуме. Прызваны ў рады Савецкай Арміі Калінкавіцкім гарваенкаматам 2.5.1987 г. Служыў у Афганістане. Мікалай быў адважным воінам і добрым таварышам, да канца застаўся верным прысязе. У пісьме бацькам камандзір і зампаліт вайсковай часці пісалі: «За кароткі час службы ў нашай часці Мікалай Фіндзюкевіч зарэкамендаваў сябе ўмелым, мужным воінам, карыстаўся аўтарытэтам у таварышаў. Гэта быў сапраўдны салдат, адукаваны спецыяліст, чулы таварыш...»

30.11.1987 г. у баі абарвалася жыццё воіна. Пахаваны М. У. Фіндзюкевіч у в. Слабада.

Узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі (пасмяротна).

У. М. Жэжац

Ю. Р. Ракіцкі

М. У. Фіндзюкевіч

У. А. Занкевіч

ЗАНКЕВІЧ Уладзімір Аляксеевіч (н. 12.4.1968 г. у в. Рубча), радавы. Вучыўся ў Рубчанскай васьмігадовай, затым у Галубіцкай сярэдняй школе, закончыў Хойніцкае прафтэхвучылішча, па спецыяльнасці токар. У красавіку 1986 г. Петрыкаўскім райваенкаматам прызваны ў рады Савецкай Арміі, служыў у Афганістане.

22 лістапада 1986 г. Уладзімір Занкевіч знаходзіўся ў складзе заставы, якая ахоўвала дарогу. Душманы адкрылі моцны мінамётны і кулямётны агонь. Адбіваючы націск, Уладзімір паводзіў сябе смела і рашуча, прымаў правільныя рашэнні, але варожая міна абарвала яго жыццё.

Пахаваны Уладзімір Занкевіч у в. Рубча. Ён узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі (пасмяротна).

З успамінаў настаўніцы Рубчанскай школы Л. Т. Палтаран

...Валодзя Занкевіч з дзяцінства любіў працу, з адказнасцю адносіўся да ўсіх даручэнняў. Дома дапамагаў бацькам. У яго было шмат сяброў, ён гатовы быў у любую мінуту прыйсці на дапамогу. Яны адказвалі яму тым жа... Да вучобы адносіўся сур'ёзна. Заўсёды выступаў ініцыятарам і арганізатарам усіх спраў класа, умеў захапіць сваім прыкладам...

Чорныя кветкі

— Гэтую хустачку я заўсёды павязваю, калі куды іду. Яна мяне сагравае, быццам сыночка рукі... Валодзя купіў яе. Толькі падарыць не давялося...

Аляксандра Іванаўна натруджанай, мазолістай рукой выцерла слёзы. Каторы год яны туманяць вочы, калі наплывуць успаміны аб сыне... Яна адправіла яго на службу ў армію, каб праз два гады сустрэць пасталелым і ўзмужнелым, і ніколі не дачакалася. Зусім іншая доля выпала на лёс яе сыночка... Нібы прадчуваў яе: купіў маці апошні падарунак — хустачку; поле яе залаціста-зялёнае, а кветкі — чорныя... Так усчарнела сэрца Аляксандры Андрэеўны з той хвіліны, калі яна пачула страшную вестку.

...Чатырох юнакоў Петрыкаўшчыны забрала нікому не патрэбная вайна ў Афганістане. Яны былі з розных вёсак, не ведалі адзін другога, прызываліся ў розны час і склалі галовы ў розных месцах, толькі лёс іх аб'ядноўвае адзін. Першым быў прапаршчык Уладзімір Жэжац. Тады, у 1983 г., упершыню ў раёне адчулі, што ідзе сапраўдная вайна, яна патрабуе ахвяр. Больш 20 салдат-афганцаў прыехала на пахаванне Уладзіміра Жэжаца. Яны пакляліся быць вернымі салдацкаму доўгу і памяці таварышаў. Пакляліся не забываць бацькоў загінуўшых, у дні свят да гэтага часу наведваюць іх — у Рубчы і Петрыкаве, у Слабадзе і Новых Галоўчыцах.

Са слязьмі сустракаюць баявых таварышаў сына Ніна Фёдараўна і Рыгор Іванавіч — бацькі Юрыя Ракіцкага. Ветэраны ўручаюць кветкі маці, наведваюць магілу Юры. Сустракаюцца з вучнямі ў школе, дзе лепшаму класу штогод прысвойваецца імя Юрыя Ракіцкага. Ёсць яго мемарыяльны пакой.

Усяго некалькі месяцаў паспеў праслужыць Мікалай Фіндзюкевіч. Куля душмана напаткала яго ў першым баі. Назаўсёды пайшла радасць з хаты Кацярыны Цімафееўны і Уладзіміра Апанасавіча, і ніколі не перастане балець сэрца маці. Калі ветэраны прыйшлі разам з бацькамі Мікалая на могілкі, яна без сіл апусцілася на магільны жвір, і ўжо не было слёз, толькі гладзіла рукой гранітны адбітак партрэта самага дарагога ёй чалавека на ўсім свеце...

22 лютага 1986 г. загінуў Уладзімір Занкевіч. Ён не зганьбіў гонар воіна, да канца выканаў свой абавязак, не падвёў таварышаў.

...Кожны з чатырох воінаў-афганцаў пахаваны непадалёку ад дарогі. Каротка аказалася яна ў іх жыцці. Толькі памяць будзе доўгай, вечнай...

В. В. Кебец

Зямля мая, маё Палессе...

З палескага дзённіка

Над зямлёю стаяла чыстае, без адзінага воблачка неба. Моцна пахла вадою, да гэтага паху дамешваўся даўкі пах рыбінай лускі, прасмаленых днішчаў рыбацкіх лодак і гарачага пяску.

«Ракета» даўно згубілася за паваротам ракі, а я не мог зрушыць з месца. Вось яна, радзіма дзеда Талаша, гэтак слаўна апетая Коласам!..

Абрысы Петрыкава здаліся незвычайнымі для палескіх мясцін. Вакол — балоты, нізіны, а тут — круча на кручы. На адной з іх купал царквы, які формай і колерам нагадвае цыбуліну. Два глыбокія яры адасобілі некалі ад паселішча ладны кавалак зямлі. На ім цяпер зелянее парк. У кронах дрэў сотні птушак пяюць, здаецца, у іх іншага клопату і няма.

Па той бок яру, бліжэй да Дома культуры, у акружэнні акацый — помнік дзеду Талашу. Менавіта такім бачыўся дзед Талаш са старонак коласаўскай «Дрыгвы». Селянін, умудроны вялікім жыццёвым вопытам, з ледзь улоўнай хітрынкай. Маўляў, во якія мы, ведай нашых!..

Калі ходзіш вуліцамі Петрыкава, адчуваеш, нібы два светы тут сышліся — стары і новы. Стары — у выглядзе прысадзістых дамкоў ля самых тратуараў, і новы — высокія камяніцы. Горад і вёска пераплялiся, варта збочыць з цэнтральнай вуліцы і адразу натрапіш на звычайнае паляшуцкае дворышча — з выгаралым на сонцы леташнім стажком сена, астраўком чароту за градамі, копанкай у канцы сялібы, над якой парным ранкам вісіць белая кудзеля туману, а ўвечары — нястомнае крумканне жаб.

Вуліца дзеда Талаша не выключэнне, хіба што болей прасторныя падворкі. У гародах, упрытык да градаў, бульбяныя соткі. Той-сёй замест бульбы пасеяў жыта, упоравень з плотам гайдаюцца буйныя каласы. Насупраць хат ляжаць метровыя плашкі дроў, млеюць ад духаты чароды гусей, вохкаюць у гарачым пыле куры. У канцы вуліцы — таполі цярусяць на дол белы пух. Яго на зямлі столькі, што, здавалася, тут скублі гусей.

Амаль супраць кожнай хаты — лавачка, бервяно ці камень. Як у звычайнай вёсцы. Цяпер на вуліцы адны бабулькі. Слова за слова — разгаварыліся. Як свайму, шчыра і адкрыта яны скардзіліся на дачасную спякоту, на тое, што можа «пагарэць» і бульба, і жыта. Старыя паляшучкі жылі адным — клопатам сялянак, для якіх усё на свеце важна, але найважней тое, каб было на зямлі спакойна і яна заўсёды радзіла. Пра Талаша казалі:

— Лепш, чым Корж з лясніцтва, ніхто не раскажа пра яго...

Будынак Петрыкаўскага лясніцтва патанаў у зеляніне. Каб і не хацеў, звернеш увагу: чаго толькі не расце там! Горда ўзвышаецца прыгажун вяз. Быццам у нямым здзіўленні застыў амерыканскі дуб. Вунь і лістоўніца сібірская стаілася, быццам разважае: як гэта я апынулася тут? Амурскі аксаміт паводзіць сябе інакш, увесь выгляд яго нібы гаворыць: не баюся я вашых зім, вось толькі б вясеннія прымаразкі не шкодзілі...

На парозе канторы паказаўся ляснічы, прывітаўся. Прысеў на ганак, запрасіў прысесці мяне і сказаў:

— Ну то паслухайце, як тое было.

...Тады, на пачатку сорак другога, на Палессі стаяла надзвычай халодная для гэтых мясцін зіма. Ціснуў мароз, круціла завіруха, з хат было не вылезці.

Наўкол рабілася немаведама што. Да Людзвінова, дзе жыла сям'я Каржа, не-не ды і даляталі чуткі: таго фашысты павесілі, таго застрэлілі. Людзвіноўцаў пакуль што мінала бяда. Вёска знаходзілася нібы ў нейтральнай зоне. Па адзін бок, у Муляраўцы, стаялі гарнізонам немцы, па другі — у Курыцічах, атабарыліся партызаны. Вёска

жыла наструненым жыццём, кожны міг чакаючы страшнага. Хто мог трымаць зброю ў руках, падаўся ў лес.

— Той дзень я ніколі не забуду... Раніцай у Людзвіноў прыехалі карнікі. Сагналі ўсіх на пляц. Помню, злосна крычаў афіцэр. Потым распалавінілі натоўп, і тых, што былі справа, пагналі ў былы калгасны свіран, зачынілі і падпалілі...

Уладзімір Іванавіч змоўк...

— Трывожны быў час, — у роздуме сказаў ляснічы і раптам перамяніў размову. — А нарадзіўся дзед Талаш недалечка адсюль, у Белцы. Ву-унь хаты віднеюцца.

...І вось мы на самай доўгай вуліцы ў Петрыкаве — Ленінскай, якую ў народзе называюць па-ранейшаму Белкай... Некалі гэта была вёска, з трох бакоў заслоненая высокімі соснамі. У навакольным лесе вадзілася шмат вавёрак. Відаць, таму і назвалі паселішча Белка.

Дамы стаяць на высокай кручы, унізе — возера. Калісьці там працякала Прыпяць. Потым яна ўзяла ўправа, аддаўшы Белцы частку свайго рэчышча і лугавіну. Старое рэчышча стала Белкаўскім возерам з джунглямі непралазнага хмызняку на берагах.

— Чаго толькі няма ў гэтым возеры! — расказвае Корж. — Шчупакі водзяцца, ляшчы, ліні. Нават бабры. Вясною забег да мяне ў кантору чалавек, крычыць: «Бабрыху цыган Крывы валачэ!» «Якую бабрыху?» «Паросную! — кажа. — Бяжым ратаваць!»

Сапраўды, бачым — непарадкі!

«Ты што гэта робіш?» — пытаюся. «Памагаю перасяляцца!» «А пятля з дроту нашто?» Маўчыць. Адабралі мы бабрыху. На насілках да возера данеслі, яна ўжо і ўцякаць не можа. Потым заплюхала на той бераг, у зараснік...

Я гляджу на ляснічага і думаю: няўрымслівы чалавек! Усё жыццё аддаў любімай справе. Па яго ініцыятыве за Белкаўскім возерам, побач з Прыпяццю, падняўся тапаліны гай. Там растуць таполі сямідзесяці відаў — з ГДР, Венгрыі, Чэхаславакіі, Канады. Ёсць таполя духмяная, лаўралістая, бальзамічная. Трыццацігектарны кавалак зямлі — цяпер доследны ўчастак Беларускага НДІ лясной гаспадаркі.

Падняліся на прыазёрную кручу і спыніліся, уражаныя. За возерам, як акінуць вокам, ляжалі квяцістыя лугі. На іх спакойна сінела шырокая стужка Прыпяці...

Прыпяцкі паляшук здавён сяліўся на падвышаных берагах. Наўкола — непраходныя балоты, глухія лясы, смярдзючая дрыгва, рака была для яго і карміцелькай, і памочніцай. Зімою па ёй добра бяжыцца саням, улетку можна ганяць чаўны з сенам і іншым сялянскім скарбам.

Навасёлкі таксама стаяць на высокім беразе Прыпяці. Галоўная вуліца — уздоўж берага, ад яе збягае безліч вулачак, вузенькіх, як праехаць возу, вельмі звілістых.

На бервяне ля плоту грэецца сівенькі дзядок. На галаве грачаным блінцом прыліпла кепачка. Здалёк кажу яму дабрыдзень. Блінец крышачку прыўзняўся над галавою і зноў прыліп да лысіны.

— А няхай яго! Смаліць, як у пекле.

— То ішлі б, дзеду, у цянёк.

— Не, тут лепш! — адказвае дзядок і падазрона пазірае на мяне вострымі вочкамі.

— Колькі ж гэта вам гадоў будзе?

— Не дачуваю!

Я амаль крычу яму ў вуха:

— Гадоў, пытаюся, колькі вам?

— Сотні яшчэ няма! Без малога сто.

— Дык вы памятаеце, відаць, Васіля Ісакавіча Талаша? Дзеда Талаша.

— Васіль Талаш маім суседам быў. У прымы да Амелькінай дачкі прыйшоў!

Ён пазірае на дубы, што стаяць на тым беразе Прыпяці, і паказвае арэхавым кійком:

— Вунь там ён, Талаш, ля дубоў, жаўнера таго... І нікога, скажы ты, не пабаяўся!..

Дзядок раптам забедаваў:

На Палессі шырока разліваюцца веснавыя воды, як і многа гадоў назад, зяюць тыя ж краскі...

— Прыпяць змянілася-я! Вось тут некалі параходы хадзілі, плыты ганялі, — паказаў кійком на затоку. — А цяпер памянялася рэчышча. Адступае Прыпяць ад сяла!

Вочы яго наліліся смуткам. Праз хвіліну зноў загараецца ў іх агеньчык:

— А ў Навасёлках, што па той бок Петрыкова, быў? Вось там, скажу табе, сяло дык сяло! Асфальт на вуліцах, дамы высозныя. А якое там на балотах колішніх збожжа расце!

...Выйшаў з аўтобуса і дзіву даўся: куды ж гэта я трапіў? У райцэнтр? Ішоў тратуарам, які пралёг уздоўж асфальтаванай вуліцы, пазіраў на светлыя камяніцы, якія выраслі на месцы дрыгвы. У цэнтры сяла — плошча, уславная белымі плітамі. Над плошчай узвышаюцца тры сімвалічныя фігуры — воіна, партызана, хлебароба. А на граніце — золатам словы: «Загінуўшым і жывым»...

Загінуўшым... Гэта тым, хто не вярнуўся з апошняй вайны.

Жывым... Хто, не шкадуючы сіл, аднаўляе свой край.

Для тутэйшых мясцін нават невялічкі пагорак — гара. А тут, па дарозе з Навасёлак у Петрыкаў, узгорак на ўзгорку. Каскад завяршаецца даволі вялікім узвышшам з пляшынай на самай макаўцы. Гэта — Каўпак-гара.

Стаяў на самай вяршыні і здзіўляўся: зірнеш управа — да самага гарызонта акультураныя тарфянікі, улева — таксама палі. А тут? І змагла ж так пацешыць прырода чалавека! На Каўпак-гары прыгожы лес, грыбны і ягадны.

Спускацца з Каўпак-гары было лягчэй. Калі, мінуўшы баравіну, увайшоў у малады асіннік, адтуль, з гушчэчы, пачуўся неспакойны тупат, трэск сухавецця. Каго спудзіў? Ужо хацеў мінуць тое месца, як пачуў: нехта цяжкі і грузны набліжаецца да мяне. Пачуўся шоргат лістоты, з зарасніку паказалася галава з гарбаносай мызай і доўгімі неспакойнымі вушамі. «Лашыца! Бач ты яе! Вярнулася праверыць, хто яе патрывожыў...» Яна зрабіла яшчэ некалькі крокаў і застыла, утаропіўшыся ў мяне вялікімі вільготнымі вачамі. Відаць, недзе тут, паблізу, ляжала яе цяля, і маці нервавалася. Ласіха глядзела на мяне, быццам хацела сказаць: «Ідзі ты адсюль, чалавеча». Над галавою ласіхі віліся авадні, упіваліся ў мызу, ля самых вачэй, а яна цярпела, не варушылася. Я зрабіў крок убок. Ласіха павярнула галаву, ступіла капытом на зляжалае вецце і паволі пайшла сваёй дарогай.

Я зноў у Петрыкаве. Невялікая вулачка прывяла да блакітнага дамка, у якім жыве ўнук дзеда Талаша, Пятро Данілавіч. З расказа Каржа я ведаў пра яго тое-сёе. Падпалкоўнік у адстаўцы, хутка стукне сем дзесяткаў. Пасяліўся тут выпадкова, прыехаў аднойчы пагасцяваць на радзіму дзеда ды так і застаўся, супакоіўшы спрадвечную мару. Побач Белкаўскае возера, Прыпяць...

Рыпнулі веснічкі. Пад камандай маладой жанчыны на падворак ішоў табунок дзятвы. Відаць, з дзіцячага садзіка. Падыходзяць смела, гэтак жа смела вітаюцца і просяць:

— Дзед Талаш, раскажы пра дзеда Талаша...

...«Ракета» ледзь прыкметна хіснулася, выбралася на спакойную роўнядзь Прыпяці і адразу стала набіраць хут-

касць. Праз якую хвіліну ўжо не відаць было ні тае цыбуліны над царквою, ні тых, прыткнутых да зялёнага берагу дамкоў – Петрыкаў знік з вачэй...

Яраслаў Пархута

Рэха даўніх дзён

Непадалёку ад Дарашэвіч, на абрывістым, маляўнічым беразе Прыпяці ў канцы XIX ст. уладальнікам маёнтка Кеневічам быў закладзены на плошчы каля 10 гектараў пейзажны парк мясцовых і экзатычных парод дрэў. Па перыметры яго акружалі алеі, якія месцамі захаваліся да нашага часу. Тут можна сустрэць хвою веймутава, елку чырвоную і дуб чырвоны, піхту, конскі каштан і многія іншыя рэдкія пароды. У цэнтры парку размяшчаўся сядзібны дом з эліпсападобным партэрам перад фасадам. І парк, і сядзіба мала захаваліся; на жаль, кіраўнікі гаспадаркі, мясцовыя жыхары не паклапаціліся ў свой час аб гэтым маляўнічым кутку — узоры паркавага мастацтва мінулага стагоддзя...

Прыкладна такі ж лёс напаткаў і прысядзібны парк у в. Брынёў. Плошча яго меншая – каля пяці гектараў. Ручаём парк падзяляецца на дзве часткі, паралельна якому ідзе галоўная алея, ёсць дзве старыя сажалкі. Пераважаюць мясцовыя пароды дрэў – дуб, ліпа, клён, хвоя – усяго 45 відаў. У Брынёўскім парку растуць лепшыя ў рэспубліцы матачныя экземпляры ліпы венгерскай і каралінскай, ёсць таксама ліпа буйналістая, дуб чырвоны, лапіна крылаплодная, таполі Сімона і канадскі, спірэя, глог, розныя віды руж... У свой час гэта быў адзін з лепшых пейзажных натуралістычных паркаў у краі, у якім асаблівае кампазіцыйна-дэкаратыўнае значэнне мелі і цяпер яшчэ захаваліся невялікія масівы – гаі і групы дрэў і кустоў, палянкі з асобнымі дрэвамі.

У паўночнай частцы парку размешчаны мураваны лямус. За межамі яго захаваліся панскія мураваныя будынкі – два жылыя дамы і стайня, пабудаваныя ў канцы XX стагоддзя... Пачуццё хвалявання і ціхага смутку ахоплівае, калі праходзіш па старых алеях парку: тыя, хто садзіў і пеставаў гэтыя дрэвы, клапаціўся пра іх, даўно сталі прахам. А дрэвы, якія памятаюць цяпло іх рук,— жывуць, шумяць на ветры...

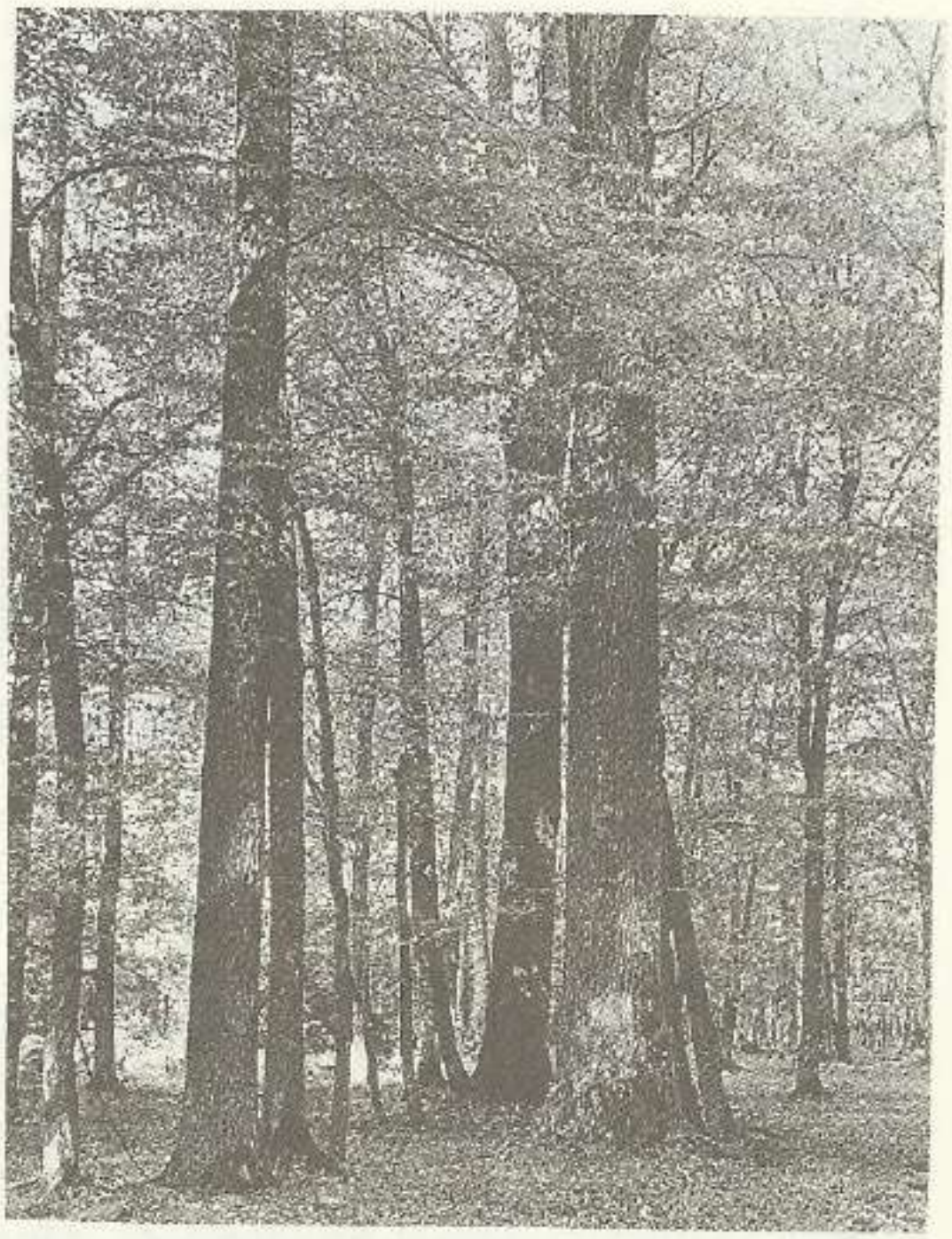

У Дарашэвіцкім парку

Помнік традыцыйнага народнага жыллёвага будаўніцтва прыпяцкага Палесся – хата, пабудаваная ў канцы XIX ст., стаіць у Петрыкаве, на вул. Камунальнай, 44. Прамавугольны ў плане будынак з круглых бярвёнаў з шасцігранымі астаткамі. З бярвёнаў і трохвугольныя шчыты, якія падтрымліваюць падоўжаныя бярвёны перакрыцця. Тры аконныя праёмы, размешчаныя ў сценах асіметрычна. Да хаты прыбудаваны невялікія каркасныя сенцы, накрытыя аднасхільным дахам.

Яшчэ адзін цікавы помнік народнага дойлідства – свіран XIX ст. на ўскраіне в. Людзвіноў. Прамавугольны двух-

павярховы будынак пакрыты вальмавым дахам, сцены з брусоў пастаўлены падрубамі на штандары. На ніжнім паверсе — складскія памяшканні, на верхнім — некалькі памяшканняў рознага прызначэння. Фасады раздзелены карнізам на два ярусы, другі ярус аформлены арачнымі вокнамі.

Маляўнічасцю і відавым багаццем вызначаецца і парк у Петрыкаве на высокай тэрасе Прыпяці, якая крута абрываецца, адкрываючы прыгожыя, непаўторныя краявіды на зарэчныя далі. Менавіта тут размяшчаўся старадаўні Петрыкаў, тут была пабудавана ад набегаў заваёўнікаў-татар крэпасць, разбураная ў 1535 г. рускім ваяводай Аўчынай-Целяпнёвым-Абаленскім.

Многія сучасныя краяведы і гісторыкі схільны адносіць заснаванне Петрыкава да X ст. яцвяжскім князем Пятром, які даў будучаму гораду сваё імя. Гэтая версія, па меркаванню гомельскага географа і вучонага-тапаніміста А. Рогалева, выклікае шмат сумненняў. Яцвягі — старажытны народ, роднасны сучасным літоўцам і латышам — жылі на заходніх межах сённяшняй Беларусі і ўсходніх раёнаў Польшчы, да канца XIII ст. знішчаны, рассеяны крыжакамі, асімілявалі ся са славянамі, але яны ніколі не жылі на берагах Прыпяці. Да таго ж яцвягі былі язычнікамі і не маглі насіць хрысціянскае імя Пётр, якое пашырылася сярод насельніцтва толькі з XVI ст., а Петрыкаў вядомы з пісьмовых крыніц значна раней.

Большасць беларускіх гарадоў атрымала сваё найменне ад назваў рэк, на якіх яны размяшчаліся, нават старажытны Тураў — не ад князя Тура, жывёліны тура, а, хутчэй за ўсё, ад знікшай рэчкі Тураўлянкі, аб існаванні якой указваюць шмат прыкмет і згадак. Ці і Петрыкаў не ўзнік на аднайменнай рэчцы, якая знікла і забылася, і не ў XV ст., а значна раней, калі ўздоўж Прыпяці рассяляліся дрыгавічы і будавалі свае паселішчы на зручных, высокіх месцах. І ці працякала тая забытая рачулка — прыток Прыпяці па цэнтры сучаснага Петрыкава, і рэчышча яе азначана кручамі, якімі вызначаецца петрыкаўскі парк?..

У в. Лучыцы, на беразе р. Пціч, на плошчы каля 5 гектараў захаваліся рэшткі сядзібнага парку пачатку XX ст. Форма яго — няправільны трохвугольнік, большы бок — уздоўж ракі. Дзве алеі сыходзяцца ў паўднёвай частцы парку. Растуць клён, вярба, ліпа, бераст, сустракаюцца дубы, з экзатычных парод — ліпа еўрапейская, рабіннік і інш. Першапачатковая планіроўка помніка садова-паркавага мастацтва, як і сядзібныя пабудовы, амаль не захаваліся. Засталася толькі памяць аб тых, хто тут жыў, працаваў, ствараў, і напамінанне: а што пакінем пасля сябе мы? Чарнобыльскі попел?..

В. Р. Феранц

У лясах за Снядзінам

Лясы Снядзінскага лясніцтва выступаюць клінам на ўсходзе запаведніка і даходзяць да Убарці. У Снядзін ад Турава дарога не блізкая. Як і Тураў, вёска старажытная, вытокі яе губляюцца ў глыбіні стагоддзяў, старажылы расказваюць многа легенд — быццам быў гэта калісьці вялікі ўмацаваны горад, равеснік і паплечнік Турава...

У снядзінскіх лясах — стракатасць, сухія хвойнікі змяняюцца мешанымі лясамі, бярэзнікамі, адсюль зусім недалёка да забалочаных чорнаалешнікаў. На бугрыстых пясках расце ракітнік, рассцілае шаўкавістыя шэрыя дываны булаваносец, многа ландышу, бяссмертніку, белюку... Тыповая баравая палеская флора. Дубровы, як і каля Турава — стогадовыя, асобныя дубы намнога старэйшыя. Падлесак разнастайны: крушына, вольха, асіна, граб. У покрыве — арляк і чарніцы, трапляюцца брусніцы, мар'яннік, ястрабкі, дзераза распаўзаецца па пяску плецямі. У чорнаалешнікавым лесе — магутнае вільгацелюбівае разнатраўе, у паніжэннях усё густа зарасло балотным папаратнікам. Асака і злакі месцамі да-

сягаюць двухметровай вышыні. Шмат жоўтых касачоў. Ваўчкі звычайна не вельмі высокая трава, а тут да паўтара метра. Шабельнік, зюзнік, лазаніца, лотаць — усё буйное, сакавітае, высокае, нібы травяны лес. Па ствалах уецца ліснік, вісяць доўгія ягады чырвонага колеру, а на верхавінках плецяў — новыя фіялетавыя кветкі. Самыя багністыя месцы заняты шоўкавай светлай траўкай-мятліцай, якая ўтварае доўгія парасткі-сталоны ў самых гіблых месцах на багнах. Ступаць на такія дываны небяспечна, можна лёгка праваліцца.

Лугі на ўзлесках багатыя крывасмокам. Гэтая надзвычай цікавая і карысная расліна вышынёю звычайна каля метра тут разрастаецца ледзь не да двух метраў. У яе цёмна-пурпуровыя каласкі кветак, лісце падобнае на лісце рабіны. Тыповая расліна для даліны Прыпяці, у іншых месцах сустракаецца рэдка.

У адным месцы на краю Прыпяцкага запаведніка можна пабываць нібы ў розных кліматычных зонах: у тундры — на верхавых балотах, у тайзе — у ельніках і хваёва-бярозавых лясах. Дубровы пераносяць у чарназёмную зону, сустракаюцца горныя віды дубоў, якія нагадваюць горы Заходняй Еўропы і Карпаты. Можна ўявіць, што наведалі Крым, Каўказ, прайшлі па пясчаных стэпах...

В. Р. Феранц

Сцяжынкі бацькаўшчыны

Соль

Нашу вёску карнікі палілі халодным сакавіцкім днём 1943 г. Тады забілі некалькіх мірных жыхароў, маладзейшых адабралі для адпраўкі ў Германію. А ўсіх астатніх мелі намер спаліць жывымі, але ў апошні момант нешта змянілася ў злавесных задумках катаў, і яны накіравалі нас у суседнюю вёску, што на тэрыторыі Лельчыцкага раёна. Па дарозе ўсе разбеглі-ся па лесе, і здалёку мы бачылі клубы чорнага дыму над нашай вёскай...

Праз некаторы час, хто раней, хто пазней, вярнуліся назад, ужо не ў вёску — да родных папялішчаў. Ніколі не забуду яе страшнага выгляду — нібы чорнымі абгарэлымі пальцамі паказвалі ў неба коміны печаў, самотная, магільная цішыня навокал — толькі белае і чорнае, снег і сажа; вецер сіратліва высвістваў сваю адвечную песню тугі, як на трызне, пераганяў з месца на месца попел... Раптам выбег аднекуль і пачаў церціся аб ногі маці наш руды кот...

Людзі корпаліся на папялішчах сваіх жытлаў, дзе яшчэ ў глыбіні попелу тлела чырвонае вуголле, знаходзілі там нешта. А мы на сваім знайшлі слупок абгарэлай солі. Яна захоўвалася яшчэ з даваеннага часу ў драўлянай маслёнцы для збівання масла, маці расходавала яе вельмі ашчадна. Дрэва абгарэла, соль прадымілася і крыху аплавілася ад гарачыні пажару. Так, на шчасце, мы аказаліся з соллю. Адзіная ўцеха ў горкім жыцці — у зямлянцы, у холадзе і голадзе. З таго часу звыклы смак солі мне заўсёды нібы аддае дымам, і ўзгадваюцца тыя не салёныя — горкія часы.

Да сваіх

Зноў крочу я знаёмай сцяжынкай, якая ўецца сярод бяроз і соснаў уздоўж раз'езджанага, пыльнага гасцінца, выходзіць на край поля і зноў ныpae ў зараснікі хмызнякоў. З кожным яе паваротам — бліжэй да родных мясцін, ба бацькоўскага парога, да сваіх...

Пазнаю і не пазнаю знаёмыя мясціны. Тая ж дарога — па ёй праходзіў незлічоную колькасць разоў. Яна ідзе цераз поле, пакуль калгаснае. Кожны раз яно ў другім убранні і другога колеру: цяпер — блакітна-зялёнае. Хутка начне спець збажына — поле стане залаціста-жоўтым, і вецер будзе каціць тугія шапаткія хвалі, пакуль не прыйдуць сюды чырвоныя караблі палёў — камбайны.

Кожны раз — нешта адметнае, новае

ў знаёмых даляглядах. Іншая пара — і другі колер, іншая песня... Кожны раз, пасля кароткай ці доўгай адсутнасці, я з аднолькавым хваляваннем чакаю сустрэчы са сваімі. Дарога ў родную вёску, шляхі дзяцінства — незабыўныя, хвалюючыя сведкі тых часоў, калі сапраўды быў шчаслівы... Дарога да тых дарагіх сэрцу мясцін, дзе ўсё роднае і знаёмае, кожны краявід, кожнае дрэўца ў ваколіцы і нават кожны каменьчык, і людзі, сярод якіх нарадзіўся і вырас, — усё гэта самае памятнае, самае дарагое, што бачыцца ў снах, стаіць перад вачыма, дзе б ні быў, у якіх краях ні знаходзіўся.

...Здалёку бялеюць дахі дамоў. Збажына падступае да самых гумнаў крайніх хат, і вось ужо сцяжынка губляецца ў палявой дарозе, пераходзіць у вясковую вуліцу. Над ёй навісаюць галіны яблынь, на якіх наліваюцца, пачынаюць спець яблыкі. Высока ў небе кружаць лёгкакрылыя буслы і садзяцца на родныя гнёзды, што дзесяцігоддзямі дабудоўваюцца птушынымі нашчадкамі на многіх дахах хат нашай ціхай, утульнай вёскі. Цёплая сцяжынка вядзе да самага бацькоўскага дома...

Смак кляновага соку

Клён першым у лесе ажыў і скінуў доўгае зімовае здранцвенне. У сярэдзіне ствала яшчэ захаваўся холад, а ледзь адчула дрэва лёгкі подых цяпла, галінкі паслалі сігнал у стылую зямлю, і карані пачалі пампаваць з яе нетраў салодкі сок.

...Мы з бацькам крочым у лес. Пад нагамі хлюпае мокрая снегавая каша. Хутка прыйшлося збочыць з дарогі, пайшлі напрасткі да лесу па снезе — не кранутым, быццам танная буйназярністая соль, зляжалым і пачарнелым.

Спыніліся каля стромкага клёна. Бацька асцярожна, каб не пашкодзіць дрэва, зрабіў на кары невялікі вузкі і касы надрэз, убіў клінок. І вось паціху, нібы нясмела, на клінку збіраецца буйная кропля. Яна ўвачавідкі набракае, расце, разам з церухой падае ўніз і звонка стукае ў дно бляшанкі. Сцяжынка пракладзена... І ўжо збіраецца другая кропля, набірае вагу трэцяя, яе даганяе яшчэ адна... Ідзе кляновы сок!

Хочацца схапіць кроплю губамі, калі яна вісіць, нібы не адважваючыся ўпасці, — буйная і чыстая, як сляза, і ў ёй адлюстроўваецца ўвесь лес, увесь свет... Церпка-салодкая, свежая і духмяная...

Каб даць час сабрацца хоць глытку соку, мы ідзем у глыбіню лесу. Мінулагодняе лісце, спрасаванае цяжарам снегу, рудая паніклая трава, блытаніна слядоў... Ужо зацвіў арэшнік...

Вярнуліся да клёна. На дне бляшанкі сабралася некалькі глыткоў соку. Бацька адпіў адзін, аддаў пасудзіну мне.

— Пі, я не хачу... Халодны.

Нахіліў бляшанку — у свежай духмянай вільгаці плавалі кавалачкі кары. Але я не стаў іх вылоўліваць. Непаўторны смак першага веснавога дару!..

Такая гаючая вада...

Якой толькі вады не даводзілася піць! З рэк і крыніц, з ручаёў і металічных водаправодных калонак, з кранаў у гарадскіх кватэрах... Але сапраўды смак вады мае толькі вада з роднай, бацькоўскай студні.

...Я прыехаў у госці да маці. Да маці, у родны дом — у госці... Бяру вядро, не новае, месцамі пабітае ржой, з пагнутай дужкай. Іду да студні, выплёскваю напаўдарозе рэшткі цёплай, учарашняй вады. Сцяжынка абледзянелая, на падыходзе — сапраўдны ледавік, шчыльна пратаптаная кароткімі матчынымі крокамі — яна і не нясе больш чым паўвядра...

Старая замшэлая студня з драўляным асеўшым зрубам, з якой бралі ваду і бацька, і дзед, і добрыя людзі, і вораг — усіх яна напоіць! — стаіць з незапамятных часоў у кутку двара. Заду-

менна схіліўся над ёю журавель, крыху нахілены ўбок і таксама зеленаваты ад моху. Эх, даўно трэба паправіць, аднавіць старую студню...

Звонка, знаёма бразнула вочапка, простая, але трывалая і надзейная, як бацькоўская хата. Выцягваю цяжкае вядро халоднай вады — быццам адламаў там, у глыбіні, празрысты кавалак зямной сілы. Вядро хістка стаіць на драўляным зрубе — на паверхні вады ўспыхнула і разбілася на дробныя асколкі адлюстраванне сонца...

Нахіляю вядро, прыпадаю да яго краю. Халодная — не ледзяная, як з ручая, ад якой ломіць зубы, — які смак у свеце можа параўнацца са смакам вады з бацькоўскай студні! Жывая, гаючая вада...

Васіль Феранц

Мне Палессе часта сніцца...

У чэрвені 1972 г. я з паэтамі Юрыем Фатневым і Уладзімірам Шварцам прыехаў у Петрыкаў. Стаяла цудоўнае надвор'е. Мы былі радасныя і шчаслівыя ад таго, што маладыя, поўныя энергіі і надзей, і яшчэ ад таго, што ёсць на свеце такія мясціны... Аблюбавалі высокі бераг Прыпяці за прыстанню, адкуль адкрываўся незвычайны краявід, напэўна, адзін з самых прыгожых на Беларусі. Прыпяць у бялюткіх пясчаных берагах з бязліччу рукавоў і азёрцаў няспешна несла свае воды за шызыя бары, што ў сіняй далечы за неагляднай поймай ракі дрыжалі і пераліваліся ў распаленым паветры. На другім беразе рассыпаліся макам хаткі далёкіх, невядомых вёсачак. І ад Прыпяці, і ад неабсяжных прастораў дыхала веліччу і спакоем...

Неаднойчы яшчэ прыводзілі мяне дарогі ў Петрыкаў: то ў пошуках урочышча Чорная Загроба (вельмі падабалася назва сваёй таямнічасцю), то на літаратурныя сустрэчы з працоўнымі калектывамі горада і раёна. Кожны раз ехаў у Петрыкаў з вялікай радасцю і асалодай: гэта адзін з любімых маіх гарадкоў на Палессі. Не раз ірваўся туды душой і вяртаўся ў думках. І Палессе адгукалася паэтычнымі радкамі...

ГАЛУБІЦА

Мне Палессе маё часта сніцца,
Сніцца прыпяцкі сіні прастор,
Дзе на поплаве за Галубіцай
Успамінам дыміцца касцёр...

Там за гаем у шызай далечы
Засталіся юначыя сны.
І плыве над зямлёй ціхі вечар,
Набрынялы настоем вясны...

Галубіца — сінеюць пралескі,
Галубіца — вярнуцца б назад...
Ды дарогі ў край мой палескі
Замятае густы снегапад...

Хай мяце, грукаціць у аканіцы...
Мне ж прысніцца блакітны прастор,
Дзе на поплаве за Галубіцай
Успамінам дыміцца касцёр...

Міхась Башлакоў

Припять принесла нас в Петриков. Удивительно домашний, уютный городок; приятно по нему гулять просто так... На зеленом дворе у церкви пасется золотая лошадь с серебряной гривой. Эта церковь великолепно отражается среди лилий в озерках на лугу, если глядеть на нее со стороны Припяти. Была еще одна церковь. По легенде, предки носили кирпичи для ее строительства из самого Киева. А потомки превратили в щебень...

Мы уходили на высокий берег Припяти. Плыли через реку на островок козы, тесно набившись в лодку... Возвращались в гостиницу поздно, другой дорогой, когда серебряно светилось на горке жито, чернел за ним срезанный силуэт избы и ржавело пятно окна. Кто там живет? Какие сны снятся?.. Петляла, карабкалась вверх улочка Подгорье, выводя нас в спящий городок. Смыкались над головой деревья. Жизнь казалась такой вечной, что все века толпились по соседству. Их оглашали клики: в Петрикове хрипли петухи...

Юрий Фатнев
Из книги «Убегающий лось»

ИЗ ИСТОРИИ ПЕТРИКОВСКИХ ХРАМОВ

Священник Петриковской Николаевской церкви Мозырского уезда Вячеслав Якубович 22 августа назначен на должность благочинного 2-го округа.

Минские Епархиальные Ведомости,

1 сентября 1905 г.

Государь император, по всеподданнейшему докладу синоидального Обер-Прокурора... всемилостивейше соизволил 25 ноября истекшего года на сопричисление священника Николаевской церкви местечка Петрикова Мозырского уезда Вячеслава Якубовича за усердие, выразившееся в склонении прихожан к пожертвованию более 30 000 рублей на построение храма в названном местечке, к ордену св. Анны 3-й степени.

Минские Епархиальные Ведомости,

1 января 1906 г.

Благочинный 2-го округа Мозырского уезда священник Вячеслав Якубович за прохождение должности члена Государственной Думы сего 15 января уволен от занимаемой должности настоятеля Николаевской церкви.

Минские Епархиальные Ведомости,

1 февраля 1909 г.

Из доклада «Об устройстве в Сибири переселенцев из Минской губернии» начальнику переселенческого Управления члена Государственной Думы Вячеслава Якубовича.

...Не от хорошей жизни белорусские крестьяне решились на переселение в далекую Сибирь, поселившись в Минусинском и Канском уездах Енисейской губернии. Безземелье, песчаные почвы не позволяли прокормить семью... У переселенцев первой категории, получивших лесные и горные участки,

Успенская царква ў Кашэвічах

замечается отсутствие единодушия, сплоченности, силы воли, они совершенно падают духом и не способны в одиночку раскорчевать участок, построить землянку... И пытаются бежать на родину. Побуждающими к таким действиям причинами является отсутствие дорог, культовых учреждений. Негде купить хлеба, начался мор. Чиновники, которым поручено было обеспечивать крестьян кредитами и всем необходимым для жизни, наоборот, обирают их...

Минские Епархиальные Ведомости,

15 декабря 1909 г.

Вячеслав Якубович в начале века был наиболее уважаемым человеком в м. Петриков и во всей округе. Его знали как душевного, грамотного человека, защитника прихожан... Якубович имел троих детей — дочь Тамару, сыновей Юрия и Вячеслава. Они получили высшее образование в Москве уже в годы советской власти. Священник Вячеслав Якубович был дипломированным врачом, нередко оказывал медицинскую помощь жителям местечка.

После завершения работы в Государственной Думе Вячеслав Якубович вернулся в Петриков и до 1920 г. продолжал выполнять обязанности священника в Николаевской церкви. После заключения мирного договора с Польшей нелегально перешел границу в районе Лунинца, получил от польских властей православный приход и работал до 1927 г. В проповедях перед прихожанами выступал за воссоединение белорусского народа, подвергался наказаниям и оскорблениям со стороны властей. Уважаемого и авторитетного священника власти склоняли к принятию католической веры, но убеждения Вячеслава Якубовича были непреклонными... В 1935 г. он был отстранен от службы, нищенствовал, ходил по деревням и занимался частной медицинской практикой. Последние годы жил в м. Ленин, где и умер в 1944 г. в преклонном возрасте.

Николаевская церковь, построена в 1839 г. на пожертвования прихожан и купцов Кебеца, Моргуна, Короля, Корульского и других на месте сгоревшей в грозу деревянной церкви постройки 1772 г., была закрыта в 1929 г. До 1941 г. использовалась под склад муки. В 1930 г. с колокольни был снят колокол весом 120 пудов 20 фунтов, отвезен на ст. Копцевичи и на платформе отправлен на переплавку...

Воскресенская церковь — самое высокое здание в Петрикове, построенная в 1846 г. на средства прихожан мастерами из Кременчуга. Большой вклад в строительство церкви внес купец Петр Корульский, который жертвовал значительные суммы на храм. Всего было расходовано свыше 30 000 рублей. Воскресенская церковь взорвана по решению местных властей в 1957 г. До 1924 г. настоятелем Воскресенской церкви был священник, протоиерей Киркевич. В 1929 г. с куполов были сняты колокола, в храме оборудовали кинотеатр, пристроено помещение для игр, танцевальный зал...

В руинах взорванной церкви Воскресения была обнаружена свинцовая доска размером 37,5х34,5 см, заложенная в фундамент церкви при закладке ее «Во славу Всесвятых Тройцы Отца и Сына и святаго Духа основана церковь сия каменная однопрестольная на место сгоревшыя трехъпрестольной деревянной во имя Воскресения спасителя нашего Иисуса Христа Въ Царствование Императора Николая 1-го Самодержавца Всероссийского Царя Польского и прочее... За благословениемъ Святейшага Синода и Архиепископа Никонора Минскага и Гродненскага Минской губернии Мозырскага уезда собственнымъ коштамъ и стараниемъ жителей сего местечка Петрикова м.: мая 24-го 1838-го года.»

На обратной стороне: «Сост. Петръ Королски. Сост. Таблицы Стф. Юцевичъ.»

От взорванной церкви Воскресения сохранилась до наших дней каплица, расположенная на площади напротив здания райисполкома.

Вознесенская церковь, построенная в 1890 г., закрыта в 1930 г. В выбитых окнах гулял ветер, а с осени 1940 г. использовалась под склад соли. Весной 1941 г. в бывшей церкви оборудована водонапорная башня, пробита артезианская скважина, установлена на опорах деревянная емкость на 5 куб. метров. В 1942 г. подпольщики Петрикова хранили в ней листовки и радиоприемник, принимали и распространяли сводки Совинформбюро.

Николаевская и Вознесенская церкви — ныне действующие. Священник церквей — отец Василий (Василий Михайлович Немеш).

Древнейший храм Петриковщины — церковь на городском кладбище, построенная в конце XVII ст. в Сотничах. В д. Сотничи, входящей в состав Петриковского прихода, существовала Оголичская (Бобыничская) пустыня, в которой «жили какие-то схимники и находилась церковь. В 1746 г. комиссар помещицы Розалии Ходкевич отнял ее у православных схимников и отдал унитам. Схимники разошлись, а церковь в 1836 г. перенесли на кладбище в Петриков...»

Уваскрасенская царква ў Петрыкаве, разбураная ў 1957 г.

Церковь — памятник деревянного зодчества. Представляет три квадратных в плане сруба — бабинец, основной объем и алтарная часть, сложены из круглых бревен с шестигранными остатками. Основной объем имеет трехъярусную композицию: два нижних яруса четвериковые с усеченным вверху шатром, верхний — восьмерик на купольной основе и с купольным покрытием.

Богатый и ценный иконостас хранится в музее прикладных искусств в Раубичах.

Действуют церкви также в Кошевичах — Успенская, построенная в 1642 г., и в г. п. Копаткевичи.

7 января 1995 г., в день Рождества Христова, освящена епископом Туровским и Мозырским Петром Свято-Вознесенская церковь в Новоселках, построенная по инициативе и на средства жителей Новоселковского сельского совета. Настоятель церкви — отец Геннадий.

В. М. Чернобылец

Лігорскія

У надпрыпяцкай вёсцы Славінск ёсць непрыкметная хата. Глядзіць свет лымі шыбамі ўдалеч праз раскідзістыя галіны старога саду... Я адчыніў рыпучыя веснічкі і ступіў на падворак, каб папрасіць у гаспадароў кубак калодзежнай сцюдзёнкі. Зайшоў на хвіліну, апоўднем, а выйшаў на вясковую вуліцу, калі пачало сутонець. І, як не раз да таго, грэла душу пачуццё неспатольнай павагі да нашых людзей. Наталіў смагу, запытаўся, кінуўшы на рамку з фатакарткамі:

— Цяжка дзетак было гадаваць?

Рома Юльянаўна таксама глянула на сцяну.

— Як вам, міленькі, расказаць? Іменна што цяжка!.. Засталіся, як стаім. Нас жа спалілі немцы. Перабралі-ся ў склеп. Усё пагарэла. Як павылазілі, так засталіся... Ну, і паявіліся дзеці. А замуж я выйшла маладая: было шаснаццаць гадкоў. Хату пабудавалі. Я пайшла на ферму. Хоць і дзеці малыя, а начавала на кашары. Усяляк даводзілася. Трудненько-трудненько! Як расказваю, дык хочацца плакаць... Мы моцненько-моцненько гаравалі... Засталіся ў дванаццаць гадкоў без бацькі. А ўсяго пяты гадок ішоў, як памерла маці. І так жыць трэба было... Забралі бацьку ў 1937. Нас, дзяцей, ворагамі лічылі. Як сёння помню, свінні пасвіла. А тут прыходзяць і нешта штыкамі шчупаюць. Усё нейкае ружжо шукаюць. Мой бацька сад за Каменкай старажаваў. Клічуць мяне: «У бацькі е ружжо?» Малая была, дурная. Кажу: «Е».

— Дзе?

— Не ведаю.

Тут даўней стаяла флатылія, дык бацьку, каб старажаваў сад, далі нейкага зломка... Перашукалі ўсё. Падлогу паўзрывалі... Так бацька і паехаў, не пусцілі і ў хату шагнуць. Я бягу за машынай. А бацька кажа: «Дачушка, не бяжы. Я ні ў чым не вінаваты. Мо мяне і адпусцяць. Я ж нікому благога не зрабіў». Быў дабрэнны бясконца...

Пайшла я ў магазін, там хлеб даюць. Ну, я стала ў чаргу. Падышла чарга, — Рома Юльянаўна праглынула даўкі камяк, ціхенька заплакала... А мне кажуць: «Ворагам народа хлеба не палажана!»

— І што — не далі хлеба?

— Не далі... Я гэтыя два кіламетры іду без хлеба, плачу — чым жа братоў малых карміць?

— А да пенсіі кім працавалі? — пераводжу гаворку на іншае, каб адвесці жанчыну ад сумных згадак.

— Даяркай была. Крыху не дарабіла. Моцна рукі адмовілі. А так усе дваццаць пяць гадкоў кароў даіла. Во, бачыце, якія рукі. — Рома Юльянаўна паказвае спрацаваныя далоні. — Была перадавою. У мяне і граматы ляжаць. І ў Маскву мяне на выстаўку пасылалі... Усё нажывалі гэтымі рукамі... Іду каровы даіць, бяру вядро на ягады. Бо мы за што рабілі? За палачкі на сцяне. Атрымліваючы па сто грамаў жыта на працадзень, можна было чацвёра дзяцей пракарміць?.. Дык, падумайце, устаць дасвеццем у чатыры гадзіны. У дванаццаць, апоўначы, легчы. А ў чатыры зноў падняцца... А яшчэ восем кіламетраў да фермы ісці. Ідзеш і спатыкаешся. Спаць хочацца! Думала, век не высплюся...

Муж Ромы Юльянаўны Альфонс Паўлавіч Лігорскі працаваў у Славінску кавалём. Хоць не дачуваў, за што на фронт не ўзялі, але быў надзіва дужым чалавекам.

У вайну Альфонс Паўлавіч карчаваў у вакольных лясах пні, паліў на вугаль для кузні, выраблял дзёгаць для хатняй патрэбы тутэйшым людзям.

У адзін з такіх дзён, на самым пачатку вайны, ішоў па лесе. Раптам чуе, нібыта ў гушчары хтосьці застагнаў. Разгарнуў ельнік, а там паранены чырвонаармеец. Дачакаўся вечара, ускінуў нямоглага на плечы, перанёс у пуню. Калі чырвонаармеец стаў на ногі, каваль пераправіў яго ў лес. Тады якраз аб'явіліся на Прыпяці партызаны.

Мінулі гады. Аднойчы ў Славінск завітаў вайсковец, перадаў кавалю прывітанне з Масквы і запрашэнне на сустрэчу з чалавекам, якога ўратаваў Альфонс Паўлавіч.

Чаму б Маскву не паглядзець, падумаў каваль, і пачаў збірацца ў дарогу. Закалоў кабанчыка, купіў касцюм, боты.

На вакзале каваля сустрэў той жа вайсковец, які нядаўна заязджаў у палескую вёску. Тады яны паехалі ў нейкі дом, дзе ў сяброўскім застоллі сустракаліся ветэраны вайсковай часці. Там да каваля падышоў генерал і моцна абняў. Гэта быў той паранены чырвонаармеец.

Выявілася, у цяжкія ліпеньскія дні сорак першага, вырываючыся з акружэння, маладзенькі лейтэнанцік выносіў чырвоны сцяг часці, абматаўшыся ім пад гімнасцёркай. Але за Прыпяццю трапіў у палон. Праз колькі дзён палонных загналі ў вагоны і кудысьці павезлі. Непадалёку ад станцыі Капцэвічы салдат, штурхнуўшы вартавога, сігануў у кусты. Ужо далёка ад палатна нагнала яго пушчаная наўздагон куля.

Так каваль выратаваў чырвонаармейца, а заадно баявы сцяг часці. Невыпадкова адзін з суразмоўнікаў пасля назваў яго «славінскім Талашом».

...Пад час акупацыі жыў тут паліцай. Вадзілася за ім багата грахоў, і не выпадкова вясковыя бабулі, молячыся нанач, прасілі на яго нябеснай кары. І яна збылася.

Паліцай меў звычку насіць чуні. Вешаў іх нанач на плот, ля веснічак. Неяк досвіткам, калі выпала першая пацяруха, гэтыя самыя чуні ўздзеў на свае боты Альфонс і пакіраваў у Дара-

шэвіцкі парк. Там павымаў затворы з нямецкіх гармат ды ўтапіў у Прыпяці. А сам, пакуль спала варта, вярнуўся ў вёску. І чуні павесіў на ранейшае месца, ля паліцаевай хаты.

А раніцай у парку пачаўся перапалох. Па слядах немцы хутка знайшлі зламысніка і спраўдзілі праклёны вясковых цётак.

Такім ён быў, Альфонс Паўлавіч Лігорскі, муж Ромы Юльянаўны.

Іхні сын, Анатоль, згадвае:

— Калі бацьку везлі, цяжка хворага, без надзеі на папраўку з Мінска, той раптам папрасіў:

— Стой, сыне. Дай я пад дрэвам пастаю. Дальбог, палягчэе...

Анатоль таксама не раз адчуваў палёгку на душы ад цяжкай хлебаробчай працы. Ён нарадзіўся пасля вайны і не зведаў жахаў, якія перажылі бацькі. І Славінск, і родную хату, і Прыпяць, што далёка бачна з высокага вясковага пагорка, згадвае з добрым пачуццём чалавечай радасці... Не заглухне, не ўздзірванее зямелька родная, а будзе шумець важкім коласам, славячы мазольныя рукі хлебароба...

Генадзь Пашкоў

Героі — побач

Петрыкаўчане памятаюць немнагаслоўнага, падцягнутага чалавека з вайсковай выпраўкай. І нямногія ведалі, што В. А. Малевіч — былы баявы лётчык, начальнік штаба авіяцыйнага палка, палкоўнік. За плячыма яго — Вялікая Айчынная вайна, вайна з імперыялістычнай Японіяй. Двойчы гарэў самалёт Васіля Малевіча, ён не раз быў паранены і кантужаны. Баявы шлях лётчыка адзначаны ордэнамі Леніна, Аляксандра Неўскага, двума — Чырвонага Сцяга, многімі медалямі.

Да канца жыцця В. А. Малевіч знаходзіўся ў страі. Быў старшынёй партыйнай камісіі, узначальваў раённы савет ветэранаў вайны.

Двума знакамі салдацкай доблесці — ордэнамі Славы II і III ст., іншымі ордэнамі і медалямі адзначаны шлях на вайне яе простага і сціплага працаўніка Ц. Д. Фурмана. Ён прайшоў ад Масквы да сцен Берліна. А колькі звычайных сялянскіх спраў зроблена працавітымі рукамі ветэрана за паўстагоддзя пасля вайны ў родным калгасе, на сваім падвор'і!..

У некалькіх войнах давялося ўдзельнічаць петрыкаўчаніну М. А. Цэлікаву. Юнаком змагаўся на грамадзянскай вайне супраць белапольскіх акупантаў, з 1930 г. ён кадравы вайсковец. За мужнасць і адвагу, праяўленыя ў баях з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, маёр Цэлікаў быў узнагароджаны ордэнамі Леніна, Чырвонага Сцяга, Айчыннай Вайны II ст., Чырвонай Зоркі, многімі баявымі медалямі.

В. С. Кузняцову давялося ўдзельнічаць у савецка-фінляндскай вайне, у самым пекле яе баёў. Працаваў на абаронным заводзе, карыстаўся бранёй, але рваўся на фронт, і ў кастрычніку 1941 г. стаў на абарону Масквы. Адсюль яго шлях лёг праз Харкаў, Курск да Польшчы і Чэхаславакіі. У канцы красавіка 1945 г. быў цяжка паранены, назаўсёды застаўся інвалідам, але ў мірным жыцці знайшоў сваё месца.

За баявыя подзвігі В. С. Кузняцоў быў узнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, трыма — Айчыннай Вайны, Чырвонай Зоркі, медалямі.

У складзе зводнага палка 3-га Беларускага фронту ўдзельнічаў у парадзе Перамогі 24 чэрвеня 1945 г. У. М. Еўстратоўскі. А да гэтага быў доўгі, нейкаверна цяжкі шлях па вайне ад Смаленска і Масквы да Кёнігсберга, затым Далёкаўсходні фронт, Маньчжурыя і Карэя... У пасляваенны час У. М. Еўстратоўскі працаваў намеснікам старшыні Капаткевіцкага райвыканкома, каля 30 гадоў узначальваў калгас «Шлях да камунізму». Да чатырох яго баявых ордэнаў, медалёў дабавілася не адна ўрадавая ўзнагарода за добрасумленную працу.

Героі жылі... Жывуць побач з намі, на адной вуліцы, у суседнім доме, і

часта з-за іх сціпласці, нежаданння выказваць напаказ свае заслугі мы даведваемся пра іх баявыя подзвігі толькі з жалобных некралогаў...

С. Л. Ільянкоў

Нізкі паклон

Цёплым ліпеньскім днём на вясковай вуліцы Міхедавіч спынілася машына з незнаёмымі нумарамі. Яе чакалі вяскоўцы, суседзі Пелагеі Міхайлаўны Акуліч. Міхаіл Рапапорт паведаміў надоечы, што наведае сваю другую маці.

...Тры сыны было ў Пелагеі Акуліч, тры крывіначкі — Герман, Севасц'ян і Алесь. Усіх траіх забрала вайна, ні адзін не вярнуўся да маці з палёў бітваў. Але і гэтага, відаць, здалося мала крываваму молаху. Загінуў на фронце і муж, бацька яе сыноў, Ануфрый Акуліч. А восенню 1942 г. Пелагея Міхайлаўна ўсынавіла малалетняга партызана, яўрэйскага хлопчыка Мішу Рапапорта, які цудам застаўся жывым пасля карнай акцыі ворагаў у Курыцічах.

Міша, юны партызан, быў на кватэры ў Пелагеі Міхайлаўны, калі атрад Балотнікава размяшчаўся некаторы час у Міхедавічах. У адну з непагодлівых начэй на партызан зрабілі налёт карнікі. Вартавыя своечасова заўважылі ворагаў, занялі абарону. Міша ў тым баю быў цяжка паранены ў нагу і ў руку, сышоў крывёю. Пасля бою, калі карнікі адступілі, яго, непрытомнага прынеслі сябры ў хату, дзе ён жыў, да Пелагеі Міхайлаўны. Яна вылечыла, выпеставала юнака, які стаў для яе сынам. Праводзіла ў бой, і зноў сустракала... Міхаіл Сямёнавіч ніколі не забываў сваю маці, якая замяніла яму родную.

В. Ф. Грыгор'еў

Імёнамі землякоў

На адным з пасяджэнняў выканкома Лучыцкага сельсавета разгледжана пытанне аб прысваенні назваў вуліцам вёсак. Улічваючы пажаданні хлебаробаў калгаса «XX партз'езд», цэнтральная вуліца вёскі Капцэвічы названа імем героя грамадзянскай вайны, байца праслаўленай Будзёнаўскай арміі Мікалая Ігнатава. За гераізм і адвагу, праяўленыя ў баях, ён быў узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга № 27. Пасля грамадзянскай вайны Мікалай Ігнатаў вярнуўся ў родную вёску і ўсё сілы аддаваў умацаванню савецкай улады, арганізацыі калгаса.

Дзве вуліцы вёскі Лучыцы названы прозвішчамі змагароў за савецкую ўладу, першага старшыні Лучыцкага валрэўкома Анікея Нашука і старшыні Лучыцкага валаснога камітэта Васіля Шаркова. Заснавальнікі савецкай улады ў воласці загінулі ад рук белагвардзейскіх бандытаў.

* * *

У в. Шастовічы нарадзіўся ў 1955 г., закончыў тут школу М. А. Марціновіч, лейтэнант міліцыі, камандзір узвода ДАІ Мазырскага гараддзела ўнутранных спраў. 30 красавіка 1983 г. ён загінуў на баявым посту пры затрыманні асабліва небяспечных злачынцаў. Пасмяротна ўзнагароджаны баявым медалём. Іменем М. А. Марціновіча названа вуліца ў г. Мазыр.

Узнагароды знаходзяць герояў

Пётр Ісакавіч Папкоў у гады вайны фарсіраваў Днепр і Віслу, далей шлях ляжаў да Чэхаславакіі. Там салдат быў цяжка паранены. І ні адной узнагароды не атрымаў за цяжкую ратную працу... Але гэта было не так. Аднойчы прыйшло паведамленне з ваенкамата: вам трэба атрымаць узнагароду.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР узнагароджаны воіны, інваліды Вялікай Айчыннай вайны, якія не атрымалі адзнак за мужнасць і гераізм у тыя гады. П. І. Папкову быў уручаны ордэн Чырвонай Зоркі.

Доўгімі дарогамі вайны прайшлі радавыя Аляксандр Бекун, Іван Марозька, Васіль Нецес, Мікалай Яўлаш. Былыя воіны — сённяшнія хлебаробы

ўдастоены знакаў вышэйшай салдацкай доблесці — ордэна Славы III ст. Міхаіл Занкевіч атрымаў медаль «За баявыя заслугі».

С. М. Мікалаеў

50-годдзе слаўнай даты

30 чэрвеня 1994 г. Петрыкаўшчына святкавала 50-годдзе вызвалення раёна ад гітлераўскіх акупантаў. Светлае, радаснае свята на палескай зямлі, якога як збаўлення чакалі паўстагоддзя назад змучаныя трохгадовай акупацыяй жыхары раёна... Нялёгка яно далося і байцам Чырвонай Арміі, што амаль паўгода трымалі фронт на тэрыторыі раёна, і ўсяму насельніцтву, якому давялося амаль тры гады пакутаваць пад каваным ботам акупантаў. Не раз абрушваліся карныя экспедыцыі фашыстаў, людзі трывалі жорсткія здзекі і катаванні — аб іх уцалелыя ахвяры з болем успаміналі ў кнізе «Я з вогненнай вёскі», а незадоўга да вызвалення на плечы жыхароў прыфрантавых вёсак лягло невыносным цяжарам бярэмя ваенных дзеянняў...

Цярплівы народ жыве тут, толькі ён ніколі не трываў ворага на сваёй зямлі і дружна ўстаў на партызанскую барацьбу ў гады мінулай вайны. Не пералічыць баявых дзеянняў партызан дзесяткаў партызанскіх атрадаў, якія дзейнічалі на тэрыторыі раёна. Сотні ўзарваных мастоў, тысячы кіламетраў пашкоджаных чыгуначных пуцей і ліній сувязі, шматлікія дыверсіі, разгромленыя варожыя гарнізоны. Гераічная зямля, і такі ж непрымірымы, мужны яе народ. Многа герояў вырасціла Петрыкаўшчына, сярод якіх Героі Савецкага Саюза І. Е. Самбук, А. Я. Ліпуноў, А. П. Даніліцкі, С. Я. Сцяпук, Ф. А. Малышаў, кавалеры ордэна Славы трох ступеняў У. І. Мотуз і Р. Я. Кароль. Знайшлі славу на петрыкаўскай зямлі прадстаўнікі іншых нацыянальнасцей — Героі Савецкага Саюза таджык Ф. Ахмедаў, рускі Р. А. Такуеў, украінец М. П. Чалы, славак Ян Налепка.

Гераічны, баявы край... Аб гэтым яшчэ раз напомнілі ўдзельнікі святкавання юбілейнай даты на Петрыкаўшчыне ў чэрвені 1994 г. На ўрачыстасці прыехалі ўбеленыя сівізной ветэраны з усіх канцоў былой неабсяжнай краіны — з Масквы і Пецярбурга, Мінска і Брэста, Гомеля і Пінска, Адэсы і Кемерава... Над імі, як і паўстагоддзя назад, чырвоныя сцягі, з якімі яны ішлі ў бой і перамагалі, у думках, ва ўспамінах — будні вайны, баі, горыч адступлення і радасць перамог, таварышы, якія навечна засталіся на месцы тых баёў... Нямнога іх засталося жывых, але для кожнага тыя гераічныя дні настолькі свежыя ў памяці, быццам былі заўчора, калі воіны ішлі ў бой з такой рашучасцю і адчаем, нібы гэта быў іх родны горад, дзе чакалі вызвалення родныя і блізкія... Так яно і было. Яны ваявалі за сваю бацькаўшчыну, за сваю родную зямлю і не

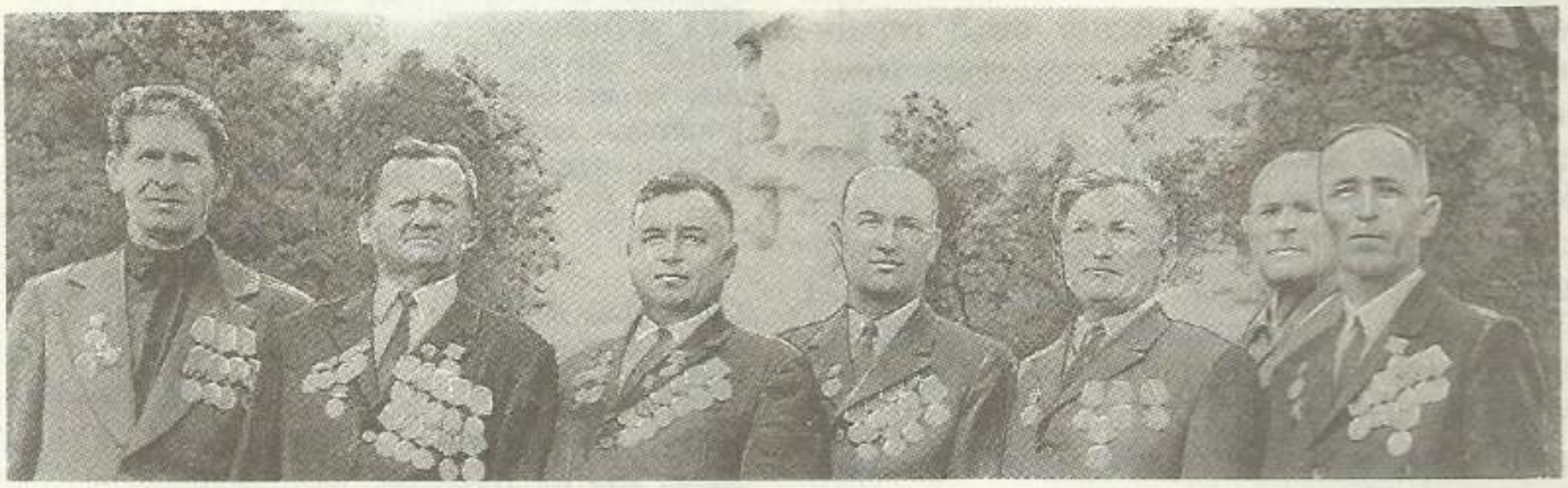

Былыя партызаны М. М. Папоў, У. І. Кулак, П. М. Астапчук, П. М. Добаш, А. Ф. Шляга, П. І. Літоўскі, М. М. Жэжац

Кавалер ордэна Славы трох ступеняў У. І. Мотуз

шкадавалі дзеля гэтага свайго жыцця. Петрыкаўчане ж ішлі ў бой з лютым ворагам у іншых, далёкіх краінах, і аддавалі сваё жыццё як за свой, за родны край. Звыш шасці тысяч землякоў не вярнуліся з тых крывавых бітваў, назаўсёды засталіся ў сырой зямлі чужбіны.

На ціхую ваду Прыпяці апускаецца вянок — ушанаванне загінуўшых маракоў Дняпроўскай ваеннай флатыліі, адно з падраздзяленняў якой вёў у бой Герой Савецкага Саюза малодшы лейтэнант Мікалай Чалы і менавіта тут, каля Дарашэвіч, здзейсніў свой гераічны подзвіг. Кветкі да падножжа мемарыялу ў парку над ракой у Петрыкаве, да помніка дзеду Талашу, гірлянды на брацкія магілы воінаў, якія аддалі сваё жыццё за вызваленне Петрыкаўшчыны і пахаваны ў Багрымавічах і Петрыкаве, Гарадзішчы і Беседках, Хусным і Церабаве, Пцічы і Баянаве. Мінута маўчання... Яна — даніна памяці гераічным абаронцам Петрыкава ў ліпені 1941 г., тым, хто не скарыўся ворагу і падаўся ў партызанскія атрады, склаў галаву ў час баявых аперацый і дыверсій, пакутнікам Бераснякоў і Сялюціч, Хвойні і Людзвінова, гераічным воінам Чырвонай Арміі, якія стрымалі фронт і рашучым штурмам разам з маракамі Дняпроўскай флатыліі авалодалі Петрыкавам і вызвалілі раён...

В. Р. Феранц

ВЕТЭРАНАМ ВАЙНЫ І ПРАЦЫ

І нашы сілы каласілі,
Давалі спелыя плады.
Ці ж толькі дрэва пасадзілі?
Мы павырошчвалі сады.

Сыноў, дачок пагадавалі,
Падняць унукаў памаглі —
Няхай іх вабяць тайны далі
І росквіт шчодрае зямлі.

На старасці свабоднай крыху —
Нахлынне спраў крыху сплыло:
Пара ўжо мемуарыць кнігу,
Дзе б зерне мудрасці было.

Карысна будзе і цікава
Нашчадкам нашым паглядзець
У побыт наш, у нашы справы,
У плынь адпененых падзей.

У нашай старасці так хмарна...
Плывуць, як воблакі, гады.
Я рад, што мы жылі не марна,
Пакінулі свае сляды.

Васіль Голуб

Я зноў па вёсцы нашай крочу
Гляджу на хаты — зоркі, зоркі...
Хацінкі з выглядам сірочым
Глядзяць на свет самотна-горка.
Расце ў зямлю па вокны хата
І плот удовін падапёрты.
Мінаюць дні, нібы расплата,
Пад прамяністай зорнай зоркай.
Вайны мінулае ўдовы!
Вы, як жывыя абеліскі.
І клоніць цяжар стопудовы
Схіліць паклон вам самы нізкі.

Уладзімір Літвін

Светла ад верасу ў лесе —
светла ад думак і мне.
Нібы ў маленстве ці ў сне,
светла ад верасу ў лесе.
Вось чаму гэтак імкне
сэрца маё на Палессе!
Светла ад верасу ў лесе —
светла ад думак і мне.

Ходзяць па пожні буслы —
жыта парою прыбрана.
Поле пакуль не ўзарана,
ходзяць па пожні буслы.
Ходзяць па пожні буслы —
жыта парою прыбрана.
Пачарнела на клёнах лістота —
залатою нядаўна была.
Стала меней навокал святла:
пачарнела на клёнах лістота.
Неспадзеўна душу абняла
маю стомленасць і адзінота.
Пачарнела на клёнах лістота —
залатою нядаўна была.

Алесь Лісіцкі

Росквіт Навасёлак

З кожным годам прыгажэе, добраўпарадкоўваецца вёска Навасёлкі, цэнтральная сядзіба саўгаса «Навасёлкі». Населены пункт – адзін з прыгажэйшых на Палессі. Тут пабудаваны сталовая, універмаг, трохпавярховая сярэдняя школа, лазня, швейнае атэлье, Дом культуры. Многія рабочыя і служачыя гаспадаркі жывуць у кватэрах з усімі выгодамі. У конкурсе на лепшую забудову калгасных і саўгасных вёсак у 1972 г. Навасёлкі ўдастоены дыплома Усесаюзнай выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі.

І. У. Друк

Завод на Прыпяці

Найбольш буйное і, безумоўна, самае старое прадпрыемства ў раёне — суднабудаўніча-суднарамонтны завод. Драўляныя судны — лодкі, баркі, дубы — тут, на беразе Прыпяці, будавалі яшчэ ў XVIII ст. Ужо тады петрыкаўчане вызначаліся майстэрствам будаваць плывучыя сродкі. З дубу, ясеню, асіны пілавалі дошкі, брусы, судны, зробленыя па заказу на верфі ў асноўным купцоў, плавалі па Прыпяці, Дняпры, даходзілі да Чорнага мора.

У савецкі час будаўніцтва драўляных рачных суднаў было даручана прамкааперацыі «Чырвоны суднабудаўнік», якая падпарадкоўвалася «Лесдрэўхімсаюзу». На змену ручной працы пачалі паступаць механізмы, станкі. Са стапеляў сходзілі больш буйныя судны і баржы змяшчальнасцю да 150 і 200 тон. У 1935 г. суднаверф была адзначана Дыпломам I ступені ВДНГ СССР. Тут працавала каля 500 рабочых. Майстэрствам і вопытам вызначаліся Л. Бабіч, С. Дзечка, М. Чарнобылец, Д. Будовіч, А. Дзечка, С. Радзько, А. Будовіч.

У гады вайны нямецка-фашысцкія захопнікі спрабавалі наладзіць работу майстэрань, але беспаспяхова, за ўвесь час акупацыі на ваду былі спушчаны ўсяго тры баржы.

Пасля вызвалення раёна рабочыя суднаверфі выконвалі ваенныя заказы, толькі да пачатку 1945 г. на ваду было спушчана пяць катэраў. У 1947 г. майстэрні перададзены Верхнедняпроўскаму басейнаваму ўпраўленню. Хутка пачаўся выпуск і рамонт металічных суднаў і барж. Быў уведзены ў эксплуатацыю новы элінг. Тут будавалі брандвахты, баржы і іншыя самаходныя і несамаходныя судны, якія ішлі ва ўсе рэспублікі краіны.

Завод у апошнія гады рэканструяваўся, аснашчаўся новым абсталяваннем. Пабудаваны блок цэхаў. Выпускаюцца грэйферы, баржы тэнтавыя і нафтаналіўныя. Сёння гэта сучасны тэхнічна абсталяваны завод, пераіменаваны ў суднабудаўнічы-суднарамонтны. Выпускаюцца і рамантуюцца баржы, грэйферы, лябёдкі. Тут працуе звыш 200 чалавек.

Р. Ф. Васілевіч

* * *

А небакрай рукою не дастаць
Хоць кінеш вёрсты за спіною,
І дум абуджаная раць
Звініць напятай цецівою.

Не заначуеш ля кастра —
Шалёны баль на раздарожжы.
Лісток распяты на вятрах
Ляціць у свет трывожны.

Ступлю за прывідны парог —
Шпурне бярэмак ценяў вечар
І Млечны Шлях вазьму на плечы
На сумных ростанях дарог.

Міхась Селех

КАЛГАСЫ І САЎТАСЫ ПЕТРЫКАЎСКАГА РАЁНА, НАСЕЛЕНЫЯ ПУНКТЫ, КОЛЬКАСЦЬ У ІХ ГАСПАДАРАК І ЖЫХАРОЎ (1 студзеня 1995 г.)

Калгасы

«Бальшавік» — в. Курыцічы
«Новы шлях» — в. Кашэвічы
«Зара» — в. В. Сялюцічы (выдзеліўся з калгаса «Перамога» ў 1991 г.)
Імя Калініна — в. Залессе
«Чырвоны будаўнік» — в. Слабада
Імя Леніна — в. Конкавічы
«Міхедавічы» — в. Міхедавічы (выдзеліўся з саўгаса «Заветы Ільіча» ў 1991 г.)
«Перамога» — в. Грабаў
«Прагрэс» — в. Н. Галоўчыцы (выдзеліўся з саўгаса «Навасёлкі».
«Шлях да камунізму» — в. Лучыцы
«40 гадоў Кастрычніка» — в. Пціч

Саўгасы

«Галубіцкі» — в. Галубіца
«Брынёў» — в. Брынёў (выдзеліўся з саўгаса «Ляскавічы» ў 1990 г.)
«Заветы Ільіча» — в. Бабунічы
«Камаровічы» — в. Камаровічы
«Капаткевічы» — г. п. Капаткевічы
«Ляскавічы» — в. Ляскавічы
«Мышанка» — в. Мышанка
«Навасёлкі» — в. Навасёлкі
«Петрыкаўскі» — г. п. Петрыкаў
«Прыпяцкі» — в. Вялаўск
Імя Ульянава — в. Колкі
«Чалюшчавічы» — в. Чалюшчавічы

Сельская гаспадарка Петрыкаўскага раёна спецыялізуецца ў мяса-малочным напрамку, пашыраны пасевы збожжавых, бульбы, цукровых і кармавых буракоў.

У 1995 г. у раёне дзейнічалі прадпрыемствы лясной, дрэваапрацоўчай, харчовай, будаўнічай прамысловасці; заводы: суднабудаўнічы-суднарамонтны, сценавых блокаў, для сушкі агародніны, керамзітавы, цагельны, хлебабулачных вырабаў; камбінаты — будаўнічых матэрыялаў, бытавога абслугоўвання, лясгас, райаграпрамтэхніка, акцыянернае таварыства «Малочныя прадукты», аграрна-камерцыйная фірма «Усход», камерцыйная фірма «Сантана», малыя прадпрыемствы «Прамень», «Надзея», «Полі».

Назва вёскі	Колькасць гаспадарак	У тым ліку		
		колькасць жыхароў	працаздольныя	дзеці
Бабуніцкі сельскі савет				
в. Бабунічы	242	717	317	226
в. Міхедавічы	282	636	252	100
в. Палессе[1]	22	34	8	1
в. Падозбін	1	2	—	—
в. Барычаў	19	44	10	5
в. Касішча	23	35	7	—
в. Сотнічы	40	80	34	7
в. Саснавец[2]	15	28	6	2
Грабаўскі сельскі савет				
в. Грабаў	243	610	243	174
в. Бярозаўка	43	67	15	2
в. В. Сялюцічы	118	303	135	67
в. М. Сялюцічы	46	86	17	1
в. Рабка	14	32	10	3
в. Церабень	2	3	—	—

[1] Да 1964 г. — Падканаплішча.
[2] Да 1964 г. — Манастыр.

Галубіцкі сельскі савет				
в. Галубіца	288	684	295	181
в. Славінск[3]	54	101	24	9
п. Славінскі	23	49	17	9
в. Вышалаў[4]	117	227	73	29
в. Турок[5]	189	388	127	57
в. Рубча[6]	95	201	85	23
Колкаўскі сельскі савет				
в. Колкі	277	785	331	257
в. Сякерычы	129	285	110	67
в. Зублішча	45	84	36	8
в. Брады	26	52	15	1
в. Дуброва	18	24	1	—
Камаровіцкі сельскі савет				
в. Камаровічы[7]	346	891	370	227
в. Боркі	34	82	30	14
в. Белы Пераезд	20	35	6	1
в. Замосце	17	27	9	—
в. Фаставічы	132	265	82	47
в. Бобрык	121	227	79	26
Конкавіцкі сельскі савет				
в. Конкавічы[8]	323	820	316	201
в. Міцуры	60	109	25	14
в. Аціркі	46	88	27	5
в. Слінкі	50	102	38	14
в. Адасі	34	71	19	7
в. Акрыёны	23	38	10	—
Кащэвіцкі сельскі савет				
п. Кащэвічы[9]	630	1737	539	
в. Кащэвічы	96	176	50	
Капаткевіцкі пасялковы савет				
г. п. Капаткевічы[10]	1312	4130	2373	1245
в. Івашкавічы	141	290	109	21
п. Івашкавічы	39	72	14	1

[3] Фальварак памешчыка Кеневіча. Пасля зямельнай рэформы 1861 г. угоддзі адышлі па выканаўчых актах сялянам в. Белены, Галубіца, Дарашэвічы, Снядзін. Землеўпарадкаванне праводзіў каморнік Славінскі.

У 1972 г. далучана в. Слянзакі.

[4] Рыбакі стараліся плыць вышэй па Прыпяці — чым далей, тым большы, вышэйшы ўлоў.

[5] Назва вёскі так ці інакш звязана з туркамі: першым пасяленцам на тутэйшых урадлівых землях быў быццам чалавек — выхадзец з Турцыі; па другой версіі, на вясковых могілках пахаваны вялікі турэцкі ваеначальнік. Тут шырока бытуюць згадкі і легенды пра нядобрых ворагаў-туркаў.

[6] У дрымучыя, непраходныя лясы быццам высылалі бунтароў, хто правініўся перад уладамі. Яны секлі (рубілі) лес, будавалі жыллё... У 1870 г. сяляне в. Рубча валодалі 150 дзесяцінамі цані-май і 254 нецанімай зямлі.

[7] У 1974 г. далучана в. Заполле; да 1981 г. у складзе сельсавета была в. Забінне (вымерла).

[8] Старажылы расказваюць: да Прыпяці была пракладзена конка, бярвенне для сплаву падвозілі на конях, і прыстань называлася Конка (у дакументах XVII ст. — Канонкавічы).

[9] Расказваюць, раней сяліліся тут людзі на хутарах, на нізкіх мясцінах, якія штогод затапліваліся паводкай; кармы і харчовыя прыпасы захоўвалі на ўзвышшах у «капцах» і паступова перасялялі-ся туды.

Пасля пракладкі ў 1886 г. чыгункі Г. Кеневіч працягнуў да станцыі з Капцэвіч вузкакалейку, пабудаваў лесапільна-бандарны завод. Чыгуначная станцыя, як і вёска ў трох кіламетрах, атрымала тую ж назву.

[10] У 1974 г. у склад гарадскога пасёлка ўвайшлі вв. Вялікае Сяло і Усходняя.

в. 1-я Слабодка	134	296	101	64
в. Гарадзішча	30	57	12	2
в. Трэмля	50	113	54	22
Лучыцкі сельскі савет				
в. Лучыцы	301	737	299	162
в. Хвойня	42	76	20	—
в. Капцэвічы	94	190	66	21
в. Беседы	32	54	11	—
в. Кашэвічы[11]	245	607	222	—
в. Дземенка	72	146	38	—
в. Старыца	22	42	7	—
в. Філатаўка	11	22	—	—
в. Чырвоны Пасёлак	11	20	—	—
Ляскавіцкі сельскі савет				
в. Ляскавічы[12]	373	834	333	163
в. Брынёў[13]	278	626	233	—
в. Баклань	71	126	35	—
в. Глінка	7	9	—	—
в. Дарашэвічы	128	215	52	10
в. Молат[14]	20	44	10	7
в. Піліпоны[15]	47	87	29	7
в. Паляжач-Гара	25	43	9	2
в. Серп	9	18	3	1
Муляраўскі сельскі савет				
п. Муляраўка	212	693	338	281
в. Курыцічы	303	1093	404	278
в. Востраў	38	76	22	2
в. Забалацце	60	157	65	28
в. Людзвіноў	49	95	28	2
в. Коржаўка	33	74	21	8
в. Смятанічы	190	479	225	77
в. Сярэдняя Рудня	80	175	75	27
в. Слабада	81	257	101	82
п. Слабада	42	99	28	23
Мышанскі сельскі савет				
в. Мышанка	184	528	225	176
в. Церабаў	229	510	200	88
в. Новыя Кацуры	74	117	38	10
в. Старыя Кацуры	49	84	18	3
в. Беседкі	127	230	69	9
в. Баянаў	33	47	15	1

---

[11] 11.2.1974 г. далучана в. Яўсеевічы.

[12] Далучана в. Кабачок.

[13] У 1934 г. далучана в. Слянзакі.

[14] Як і Серп, даніна захаплення новымі, рэвалюцыйнымі тэрмінамі, калі з хутароў у 30-я гады ствараліся вёскі.

[15] ...Типы местных промышленников, так называемые пилипоны, разъезжающие с огородными овощами и семенами, которые они так умеют приготовлять и выращивать на своих мастерски возделываемых полях и огородах; их лук, картофель и особенно огурцы известны по всему северо-западному краю... Пилипоны — потомки старинной раскольнической секты, получившей название от своего основателя Пилипа, они с давних пор переселились из Черниговской губернии на Мозырщину и занимаются исключительно огородничеством; ходят в огромных сапогах, смазанных дегтем, в черных поярковых шапках.

П. Шпилевский. «Мозырщина».

Навасёлкаўскі сельскі савет				
в. Навасёлкі[16]	619	1656	761	389
в. Аносавічы	28	59	24	4
в. Ванюжычы	136	242	83	20
в. Рэкорд	33	52	6	2
в. Філіпавічы	46	195	55	20
в. Грабнікі	21	47	18	—
в. Новыя Галоўчыцы	126	361	175	128
в. Старыя Галоўчыцы	80	154	50	13
в. Праходы	66	133	45	18
в. Забродцзе	59	126	48	17
в. Клясаў	21	41	6	5
в. Млынок	35	54	9	3
Петрыкаўскі сельскі савет[17]				
в. Макарычы	340	769	298	134
п. Ільіч[18]	64	162	60	40
в. Слянзакі	18	36	10	4
в. Беразнякі	5	11	2	—
в. Аголічы	108	220	79	44
в. Свабода	38	74	28	9
в. Аголіцкая Рудня	59	132	47	27
в. Першамай[19]	14	23	2	1
в. Бяланавічы	118	247	90	22
в. Навасёлкі	51	91	26	1
в. Майсеевічы	114	207	65	8
в. Чарноцкае	24	62	23	16
в. Вялаўск	215	558	226	140
в. Шастовічы	77	146	43	10
п. Шастовічы	59	108	28	8
Пшіцкі сельскі савет				
в. Пшіч	398	1209	536	350
в. Хуснае	119	240	64	26
в. Багрымавічы	108	187	32	1
в. Млынок	45	89	26	4
в. Бабрэчча	75	145	31	5
в. Рог	162	371	146	37
в. Радкаў	46	109	33	19
Снядзінскі сельскі савет				
в. Снядзін	169	336	185	44
в. Мардзвін	95	167	49	9
в. Белін	35	56	9	1
в. Таргашын	13	19	2	—
в. Судзібар	4	7	3	—
Чалюшчавіцкі сельскі савет				
в. Чалюшчавічы[20]	223	829	386	194
в. 2-я Слабодка	130	311	96	64
в. Чырвоная Горка	39	82	19	20
в. В. Поле	41	74	19	—
в. Залессе	209	520	190	112
в. Дуброва	45	86	18	3

[16] 11.2.1974 г. далучана в. Гурыны.
[17] З 1969 г. у межах горада знаходзіцца в. Белка.
[18] У 1964 г. далучаны вв. Бобрык і Буды.
[19] Да 1964 г.— Гараваха.
[20] 11.2.1974 г. далучана в. Перабітая Гара.

Цяпло роднай зямлі

Вясной, калі вецер і дождж сагналі з палёў снег, па Прыпяці з гулам і трэскам прайшоў крыгаход, над Петрыкавам кружыліся два лебедзі. Відаць, птахі шукалі месца гняздоўя. Але з вышыні яны бачылі горад са шматпавярховымі гмахамі жылых дамоў, дымнымі трубамі кацельняў, у цэнтры блішчала макаўка царквы, і толькі на ўскраіне, каля цагельнага завода, зіхацелі люстэркі залітых вадою глыбокіх кар'ераў. Лебедзі селі адпачыць пасля дальняй дарогі. Тут ля берага цэлымі днямі таўкліся дзеці. Птушак частавалі хлебам. Яны даверліва прымалі гасцінцы, але месца гэтае ім не спадабалася. Пары лебедзяў патрэбен быў спакойны куточак, каб зрабіць гняздо, а кар'еры побач з дарогаю. І яны паляцелі далей... Іх бачылі ў адным, затым у другім краі раёна. Лебедзі нідзе доўга не затрымліваліся, ляцелі далей. Усюды вёскі, людзі, палі, трактары на іх. Не знаходзілі птушкі спакою...

Дзе ж яны ўрэшце рэшт спыніліся?.. Адправімся ў падарожжа ўслед за лебедзямі праз усю Петрыкаўшчыну.

...Па дарозе да цэнтра саўгаса імя Ульянава, на самым паўднёвым краі раёна, сустрэлася толькі адна вёска. Яшчэ некалькі дзесяцігоддзяў назад там, дзе абапал дарогі раскінулася роўнядзь палёў і сенажацей, гібела непраходнае балота. Саўгас узняўся на меліяраваных землях. Было асушана больш як 2000 гектараў тарфянікаў і яшчэ каля 400 гектараў чакаюць сваёй чаргі. Гаспадарка ўпэўнена трымае першынство ў раёне па вытворчасці мяса, тут збіраюць ураджай збожжавых і тэхнічных культур большыя, чым у іншых гаспадарках раёна. Пабудаваны адзін з буйнейшых комплексаў буйной рагатай жывёлы. Цэнтр гаспадаркі хутчэй нагадвае пасёлак гарадскога тыпу: цэлы комплекс культурна-сацыяльных устаноў, адмысловы Дом культуры, універсальны магазін, побач прадуктовыя крамы. Пасёлак, прыгожа застроены катэджамі з усімі выгодамі. Людзі ўпарта трымаюцца за саўгас, ахвотнікаў пайсці ў фермеры амаль не знайшлося. Тут талакою пераадольваюць цяжкасці. Высокая культура земляробства, навуковыя метады работы даюць магчымасць атрымліваць максімальныя вынікі, гарантуюць людзям працоўную занятасць. На закінутых фермах у малых вёсках пачалі гадаваць коней. Тут іх цэлы табун — больш 50 галоў. У саўгасе адна з буйнейшых пасек раёна.

Сярод буйнейшых гаспадарак раёна — саўгас «Капаткевічы». Тут таксама тарфянікі — бязмежныя палі, на якіх вырошчваюцца багатыя ўраджаі траў. Гаспадарка вядома сваёй мэтанакіраванай работай па селекцыі жывёлы, на палях укаранёна сістэма севазвароту, якая дае магчымасць атрымліваць збожжа столькі, каб забяспечыць і ўласную грамадскую жывёлагадоўлю і штогод прадаваць дзяржаве 600—800 тон.

Але першынец сярод саўгасаў, якія выраслі на тарфяніках,— саўгас «Навасёлкі». Першаадкрывальнікам асваення беларускіх багнаў называюць былога яго дырэктара Аркадзія Сцяпанавіча Парахневіча. З самага пачатку асваення забалочаных зямель узяты курс на тое, каб людзі ў саўгасе жылі ва ўмовах, прыбліжаных да гарадскіх. Цэнтральная сядзіба забудавана двухпавярховымі жылымі дамамі з цэнтральным ацяпленнем і каналізацыяй. Ёсць разнастайныя магазіны, тут адна з лепшых у раёне сярэдняя школа, дзіцячы сад.

Гаспадарка славіцца высокай культурай кормавытворчасці, у аснове якой — кукуруза. Вырошчваюць яе на зерне, нават у неспрыяльныя гады збіраюць не менш 50 цэнтнераў зерня з гектара.

Калгас «Прагрэс» — суседняя з Навасёлкамі гаспадарка. Нядаўна Новыя Галоўчыцы былі аддзяленнем саўгаса. Новы калгас пайшоў па іншым, сучасным шляху арганізацыі працы, тут увялі так званую долевую сістэму, што дае магчымасць калгаснікам атрымліваць

працэнты на зароблены рубель і дывідэнды за прыбытак калгаса. На сучасны лад пераабсталёўваюцца фермы, вядзецца будаўніцтва гаспадарчых пабудоў і жылля.

Па суседству — саўгас «Чалюшчавічы». Па вуліцах вёсак, да ўсіх ферм і гаспадарчых памяшканняў пракладзены асфальт. З году ў год павышаюцца вытворчыя паказчыкі, расце дабрабыт рабочых саўгаса.

Самая аддаленая гаспадарка раёна — саўгас «Камаровічы», узорны па захаванні тэхналогіі палявых работ. Ад Камаровіч без цяжкасцей можна трапіць у калгас «Міхедавічы», таксама нядаўна ўтворануюгаспадарку на базе саўгаса «Запаветы Ільіча». Славіцца яна свінафермай. Падтрымліваецца сувязь з навуковымі ўстановамі рэспублікі. Умела змаглі скарыстаць багацце вадаёмаў у калгасе «Шлях да камунізму», якія пакрыты нібы белым снегам — тут вырошчваюць тысячы качак і гусей.

Шмат няпростых праблем паўстала перад праўленнем, усімі працаўнікамі калгаса «Новы шлях». Каб выжыць ва ўмовах рыначных адносін, трэба падцягнуць усе галіны вытворчасці, пачынаючы з паляводства, і задача гэтая паспяхова вырашаецца.

Высокай культурай земляробства вызначаецца заўсёды калгас імя Калініна. Плошчы яго ўгоддзяў адносна невялікія, але па многіх агратэхнічных пытаннях сюды едуць пераймаць вопыт па вырошчванні хлеба і іншых культур.

Нялёгкая спадчына дасталася саўгасу «Запаветы Ільіча». Цяжкім грузам на плячах яго вісіць вялізны комплекс, праўда, пакуль недабудаваны, разлічаны на 12 тысяч свіней — водгук былой гігантаманіі. Такі разлік, магчыма, у свой час меў рацыю, пакуль дзяржава забяспечвала камбікармамі. Цяпер саў-

Былыя партызаны 125-й брыгады на сустрэчы ў Капаткевічах: І. І. Каліцька, Ц. Ц. Ганусевіч, Я. З. Ярота, Е. М. Кузьміч, І. Д. Ветраў, Ф. Д. Кудравец, Р. В. Цылько, А. І. Цалка

гас застаўся сам-насам з комплексам, і ўсе праблемы трэба вырашаць сваімі сіламі. Вось і ломяць галаву не толькі ў саўгасе, але і ва ўпраўленні сельскай гаспадаркі, на якіх парытэтных асновах стварыць кааперацыю па забеспячэнні комплекса кармамі, каб гадаваць калі не 12, то хаця б 6 тысяч свіней? Саўгас моцны ўраджаямі і стабільнымі паказчыкамі ў жывёлагадоўлі. Гэта адзіная ў раёне гаспадарка, дзе будуецца сучасная тыпавая спартыўная зала.

У новабудоўлях калгас «Бальшавік». Ёсць лесапілка, свая будаўнічая брыгада. Узводзіцца новы механічны двор, жыллё...

Найбольш аддаленая з прырэчных гаспадарак — саўгас «Мышанка». Тут па-сапраўднаму клапоцяцца аб людзях, іх дабрабыце, умовах працы, і гэта знаходзіць водгук у справах саўгаса.

Калгас «40 год Кастрычніка» па праву называюць школай перадавога вопыту. Тут працуюць курсы падрыхтоўкі механізатараў на базе механічных майстэрань, школа эканамічных ведаў, дзе распрацаваны прынцыпова новыя ўмовы акцыянернага гаспадарання, школа кааператываў. Замест традыцыйных брыгад створаны самастойныя гаспадарчыя падраздзяленні на аснове самаакупнасці.

Першымі ў раёне сталі вырошчваць сою хлебаробы калгаса імя Леніна. Новая культура стала добрай асновай кармавой базы, дапамагла ўзняць жывёлагадоўчую галіну, папоўніць калгасную касу. Калгас з'яўляецца базавай гаспадаркай па вытворчасці соі.

Штогод Прыпяць сваімі разлівамі выпрабоўвае мужнасць і цярпенне працаўнікоў саўгаса «Прыпяцкі». Затое нідзе не сустрэнеш такой раскошы — травы на заліўных лугах. Такое ж становішча і ў саўгасе «Петрыкаўскі». 20 гадоў назад у балоце Бахмат, куды нават кароў баяліся пускаць, каб не патанулі ў багне, былі распачаты меліярацыйныя работы. Цяпер на плошчы больш 500 гектараў выдатна растуць сеяныя травы, дзякуючы дастатковай колькасці кармоў дасягнуты добрыя поспехі ў жывёлагадоўлі.

Непадалёку ад Петрыкава — калгас «Чырвоны будаўнік». Тут паспяхова ўкараняецца новая сістэма арганізацыі працы на аснове арэндных адносін, вырошчваюцца найбольш перспектыўныя гатункі бульбы, на фермах — поўная механізацыя. За апошнія гады калгас стаў адной з найбольш моцных гаспадарак раёна.

У асаблівым становішчы знаходзіц-

Раённы раддом

Старэйшы механізатар калгаса «Перамога» Л. І. Рудаўскі

ца саўгас «Галубіцкі». Частка ўгоддзяў яго — на правым беразе Прыпяці, другая частка — на левым. У час палявых работ — жніва ці касьбы, уборкі бульбы ці пасяўной — пагружаецца тэхніка на паром — і на другі бок ракі. Там у палявым лагеры тыднямі жывуць механізатары, паляводы. А ў час міжсезоння, калі паром не дзейнічае, трэба паклапаціцца, каб не пакінуць жыхароў зарэчных вёсак без хлеба. Усе гэтыя пытанні паспяхова вырашаюцца, пра поспехі буйнейшага ў раёне саўгаса вядома далёка за яго межамі.

Саўгас «Брынёў» шэсць гадоў назад быў аддзяленнем саўгаса «Ляскавічы». Цяпер гэта самастойная гаспадарка, але гаспадарчыя і добрасуседскія сувязі не губляюцца. Часта выручаюць адзін другога тэхнікай, насеннем, кармамі, тым больш што ў «Ляскавічах» ёсць свая навуковая лабараторыя. І на самым краі раёна размясціліся ўгоддзі калгасаў «Перамога» і «Зара». Менавіта ў «Перамозе» адзін з найбольш буйных жывёлагадоўчых комплексаў раёна, пабудаваны вялікі пасёлак для перасяленцаў з Чарнобыльскай зоны. Нямала праблем у калгасе з меліяраванымі землямі. Не хапае сродкаў на рамонт асушаных і цяпер зноў забалочаных зямель, яшчэ цяжэй рамантаваць новыя дамы, якія па недагляду праектантаў размешчаны на балоце... Калгас «Зара» здаўна быў месцам практычных семінараў спецыялістаў раёна і вобласці па ўзорным доглядзе маладняку буйной рагатай жывёлы. Дойны статак тут пастаянна абнаўляецца лепшым, элітным рамонтным маладняком, поспехі калгаса ў галіне жывёлагадоўлі значныя і стабільныя.

Петрыкаўскі раён у асноўным сельскагаспадарчы, на сяле пражывае звыш 60 працэнтаў насельніцтва. 11 прамысловых прадпрыемстваў, на якіх працуе каля 1500 чалавек. Асноўныя — керамзітавы завод, для сушкі агародніны, камбікормавы, суднабудаўніча-суднарамонтны, цагельны. Дзейнічае рыбгас «Трэмля», на месцы былога малочнага завода створана акцыянернае таварыства «Малочныя прадукты». Працуюць камбінат будаўнічых матэрыялаў, заводы «Авангард» і сценавых блокаў. За год прадпрыемствамі раёна выраблена 975 т масла, 2300 т малочнай прадукцыі, 4600 тыс. умоўных бляшанак кансерваў, каля 90 тысяч кубаметраў керамзіту, вырашчана каля 260 тон рыбы, пушчана на ваду нафтабаржа, выраблена 25 тыс. кубаметраў блокаў, больш за 16 мільёнаў штук цэглы. Дзейнічаюць будаўнічыя арганізацыі — МПМК-110, ПМК-4, дарожна-будаўнічае ўпраўленне, ПМК-67 і ПМК-109. У гэтых арганізацыях занята каля тысячы чалавек. З 1971 г. у раёне пачало працаваць гаспадарча-разліковае будаўнічае ўпраўленне, з 1991 г. рэарганізаванае ў малое прадпрыемства «Петрыкаўрамбуд».

У 1964 г. узведзены трохпавярховы

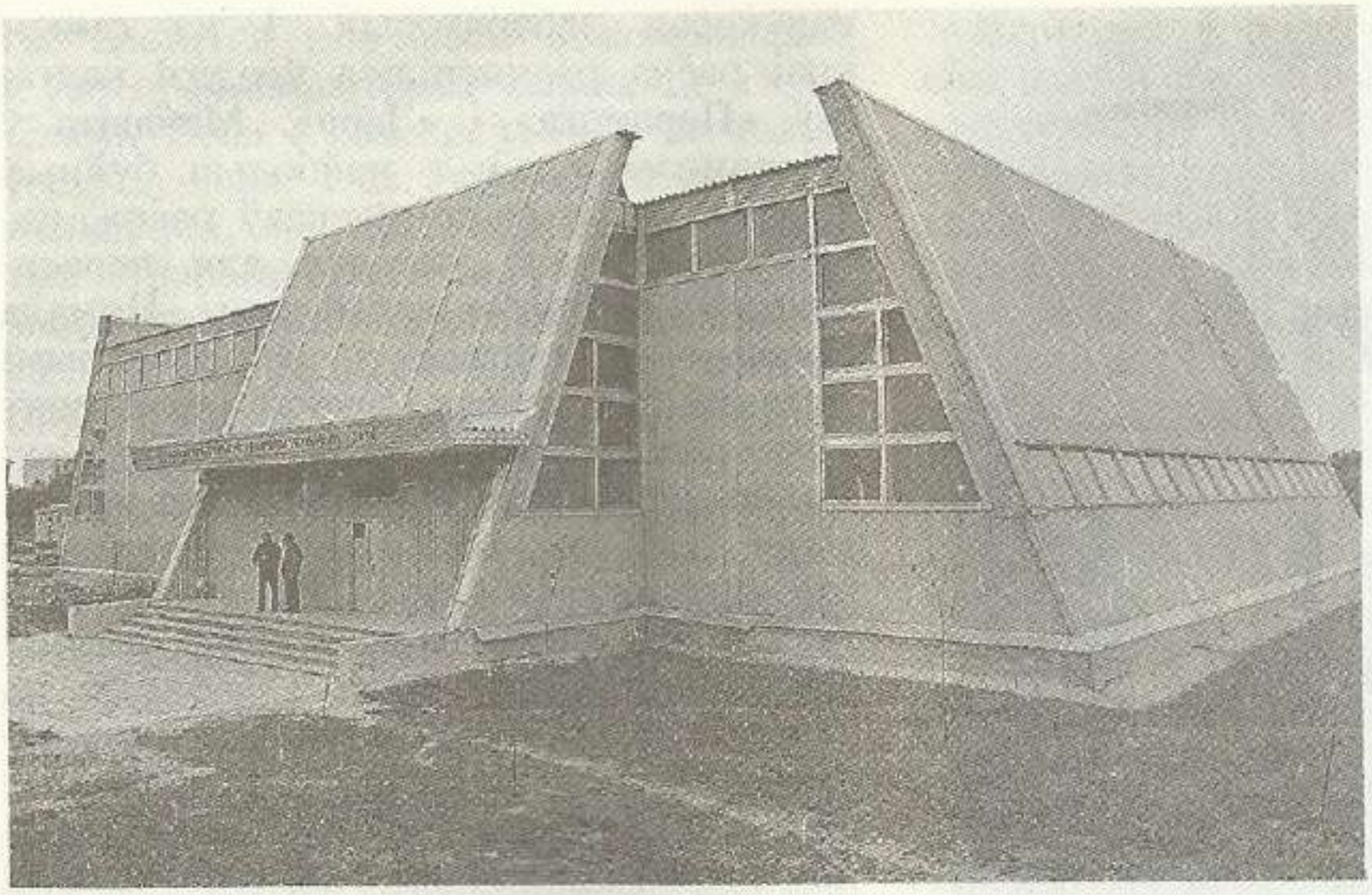

Фізкультурна-аздараўленчы цэнтр у Петрыкаве

цагляны будынак сярэдняй школы ў Капаткевічах. Гэта было выкарыстана для таго, каб адмовіцца ад навучання дзяцей на беларускай мове. Дзве школы, якія існавалі ў 50-я — пачатку 60-х гадоў, беларуская і руская, былі аб'яднаны ў адну рускую школу.

У 1972 г. у Капаткевічах налічвалася 2,6 тысячы жыхароў. На 1 студзеня 1995 г. іх стала 4130. У пасёлку зарэгістравана 26 шлюбаў, нарадзілася 45 дзяцей — значна менш, чым памерла за гэты час.

У Капаткевічах знаходзяцца будаўнічыя арганізацыі — ПМК-4, ПМК-67, ПМК-109, завод жалезабетонных вырабаў, хлебапякарня, цэх Петрыкаўскага дрэваапрацоўчага камбіната, участак раённага аб'яднання «Сельгасхімія», лясніцтва і дрэваапрацоўчы цэх Петрыкаўскага лясгаса, саўгас «Капаткевічы», кормапрадпрыемства «Пціч», участак раённага вытворчага аб'яднання жыллёва-камунальнай гаспадаркі, лінейна-тэхнічны ўчастак, аптэка, Дом культуры, кінатэатр, сярэдняя школа, дапаможная школа-інтэрнат, Дом піянераў, два дзіцячыя садкі, аддзяленне сувязі з філіялам ашчаднага банка, каля дзесятка дзяржаўных магазінаў. На пачатку 90-х гадоў з'явіліся прыватныя кіёскі, узнавіла дзейнасць царква.

За апошнія гады ў раёне пабудавана тры школы, восем амбулаторый, два Дамы культуры, фізкультурна-аздараўленчая зала ў Петрыкаве, пяць магазінаў, заселена звыш 2 тыс. новых кватэр. Працягваецца будаўніцтва жылля для перасяленцаў з Чарнобыльскай зоны. Праведзены дарогі паміж аддаленымі вёскамі Востраў, Дземенка, Аголічы, Бобрык і дарогі ад іх цэнтральных сядзіб гаспадарак. Ва ўсіх буйных населеных пунктах раёна дзейнічаюць ФАПы, амбулаторыі, у Навасёлках, Ляскавічах, Петрыкаве і ў Капаткевічах, дзе здадзены ў эксплуатацыю новы корпус, — бальніцы на 365 ложкаў. У 1994 г. здадзены ў эксплуатацыю раддом. Пры ЦРБ дзейнічаюць аддзяленні рэанімацыі, зубапратэзавання, пералівання крыві.

У раёне налічваецца 23 сярэднія школы, 13 базавых, дзве спецшколы, восем пачатковых, ДЮСШ, 26 дзіцячых садкоў, два Дамы піянераў, клуб «Юны марак», два навучальна-вытворчыя камбінаты, дзейнічае вочна-завочная школа. За партамі ў раёне каля

сямі тысяч вучняў, якіх навучаюць 806 педагогаў. Кандыдацкую дысертацыю па філалогіі абараніў дырэктар Капаткевіцкай СШ А. В. Солахаў. Арыентуецца на самыя апошнія дасягненні педагагічнай навукі С. Д. Мігай, настаўніца матэматыкі Навасёлкаўскай сярэдняй школы. Лепшы ў раёне школьны краязнаўчы музей стварыў разам з вучнямі настаўнік М. К. Селех.

Цяжкі ўчастак работы ў В. А. Якуцёнак, дырэктара Капаткевіцкай дапаможнай школы-інтэрната. Пад яе кіраўніцтвам педагагічны калектыў дапамагае знайсці месца ў жыцці дзецям, якіх пакрыўдзіў лёс.

У раёне працуе 51 бібліятэка, 46 клубных устаноў, чатыры дзіцячыя музычныя школы, адкрыты музей дзеда Талаша. Апошні час характэрны адраджэннем нацыянальных свят, абрадаў, рамёстваў. Традыцыйнымі сталі святы «Калядкі», «Гуканне вясны», «Купалле». Аб гэтым расказваецца ў зборніку аб культурным жыцці раёна «Салаўіны бераг». У раёне шэсць народных калектываў і адзін узорны.

Далёка за межамі раёна вядомы Капаткевіцкі народны тэатр, які ўзначальвае Н. П. Алексіевіч. У рэпертуары яго — класіка і творы сучасных драматургаў. З канца 1994 г. тэатр мае сваё асобнае памяшканне. Сапраўдным ачагом культуры называюць капаткевіцкі Дом культуры, які ўзначальвае Ядвіга Суботка. Больш сотні фальклорных песень сабрала метадыст аддзела культуры Алена Міхайлаўна Буднік, рыхтуецца да выдання іх зборнік. Больш дзесяці песень на рахунку выкладчыкаў музычнай школы, самадзейных кампазітараў Георгія і Надзеі Кебецаў, напісаных на словы мясцовых аўтараў.

Вялікі творчы калектыў у літаратурным аб'яднанні пры Петрыкаўскай раённай газеце «За новыя рубяжы». У раёне і за межамі яго вядома творчасць старэйшага паэта Петрыкаўшчыны В. П. Голуба. З любоўю расказвае аб гісторыі роднага краю У. А. Браім. Прыязна сустракаюць чытачы вершы электрыка Уладзіміра Літвіна, востра і злабадзённа гучаць сатырычныя творы Міхаіла Селеха. Любоў да прыроды абуджае лірычнымі навеламі Уладзімір Пугач. Лепшыя творы мясцовых аўтараў выдадзены ў зборніках-альманахах пры раённай газеце — «Жыві, мая крыніца» і «Галасы Палесся» і іншых.

Петрыкаўскі край — рэдкі па сваёй прыгажосці. З высокай кручы Петрыкава відна сцяна спрадвечнай пушчы, дзе пачынаецца Прыпяцкі ландшафтны запаведнік. Там можна сустрэць гурты дзікіх свіней, спакойна адчуваюць сябе ласі, казулі, бабры. Апошнім часам гасцявалі зубры.

...А як жа лебедзі? Яны не пакінулі раён. Аматар прыроды, настаўнік біялогіі Навасёлкаўскай школы У. М. Пугач паведаміў, што пара лебедзяў прыжылася непадалёку ад Ванюжыч на штучным вадаёме. Члены біялагічнага гуртка школы зрабілі для іх домікі, і ўжо восенню побач з дарослымі плавалі сем маладых лебедзяў.

Надышла пара, яны ўзняліся ў неба і паляцелі ў далёкі вырай...

І. Д. Самахвалаў

Змест

Да чытача 17

Край палескі, край бацькоўскі 19

Зямля нашых продкаў 21

Сляды сівой даўніны 21
Вецер гісторыі над Петрыкаўшчынай 40
Сведчаць архіўныя дакументы 65
Плешча Прыпяць у берагі 77

Час трывог і выпрабаванняў 104

Чырванела зорка над краем 110
Ішлі ў першых радах 121
Зацiхлі віхуры... 142

Шляхам сацыялістычных пераўтварэнняў 146

Дакументы расказваюць 153
Па рэйках калектывізацыі 169
На плыні жыцця 185
Ахвяры масавых рэпрэсій — бязвінна загінуўшыя землякі ў гады сталінскага беззаконня 195

Ішла вайна народная... 212

Петрыкаўшчына партызанская 222
Жыхары раёна, якія змагаліся з ворагам у партызанскіх атрадах, удзельнікі антыфашысцкага падполля, загінуўшыя і прапаўшыя без весткі ў гады Вялікай Айчыннай вайны 261
Пад каваным ботам акупантаў 275
Мірныя жыхары, асобы, якія садзейнічалі падпольнаму і партызанскаму руху — ахвяры фашысцкага тэрору 293
Свята са слязамі на вачах... 345
Воины Красной Армии и партизаны, похороненные на территории Петриковского района 366

У баях здабылі славу 416
Воіны Чырвонай Арміі — землякі, якія загінулі і прапалі без весткі ў гады Вялікай Айчыннай вайны 432
На вызваленай зямлі 551
Гонар і слава раёна 568
З глыбокіх вытокаў 589
Іх забраў Афганістан 609
Зямля мая, маё Палессе... 611